300.353

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1933. ÉVBEN

77. KÖTET 3. SZÁM

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS STATISZTIKAI HIVATALA

Ára 5 pengő

STATISZTIKAI KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI: Dr ILLYEFALVI I. LAJOS

A SZÉKESFŐVÁROS KÖZIGAZGATÁSA AZ 1933. ÉVBEN

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJA

Közgazdaságtan-Statisztikai
Szeminárium.
Lsz. 2725
Év: 1936/37

TARTALOM

***

Általános igazgatás.

1. Törvényhatósági élet.

	Oldal
Az év története	3
Személyi változások a törvényhatóságban	7
Változások az egyes bizottságok összetételében	8
Személyi ügyek	9
Halálozások	9

2. Szervezeti ügyek.

Ügyosztályok ügykörének módosítása	12
A székesfőváros érdekeinek megvédése perek esetén	12
A törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló 291/1932. kgy. számú szabályrendelet módosítása	13
A sajtóügyek intézésének szabályozása	37
Küllállamokkal és azok képviseleteivel való levelezés	38
A XI. kerületi elöljáróság felállítása	38
A székesfőváros törvényhatósági tanácsának ügyrendjéről szóló 22/1933. kgy. számú szabályrendeletnek módosítása	40
Az ügyiratkezelés módosítása a központi igazgatás körében	66
A kerületi városbirákra vonatkozó szabályrendelet	69
A kerületi választmányokról szóló szabályrendelet módosítása	72
Sportügyi szakbizottság	86
A közigazgatás racionalizálása	86

3. Személyzeti ügyek.

Fizetéscsökkentés	96
A lakbéreknek havi részletekben való kifizetése	96
Fizetési előleg és segélyek iránti előterjesztések korlátozása	98
A hivatalos órák szabályozása	98
A közigazgatási alkalmazottak szabadságának szabályozása	99
Alkalmazottak szabadságolása a cserkész világjamboree tartamára	100
Közigazgatási alkalmazottak orvosi vizsgálata	101
A hivatalokban tilos a pártszervezkedési tevékenység	101
Székesfővárosi alkalmazottak bevonása a népművelési munkába	101
Mellékfoglalkozások bejelentése	102
A közigazgatási, közkórházi és közoktatási alkalmazottak fizetési előlegeinek visszafizetése	102
Gyakornoki állások szervezése	103
Idegennyelvű tanfolyamok	105
Tisztviselői gyors- és gépírótanfolyam	106
Az üzemi alkalmazottak illetményeinek és ellátási díjainak újabb csökkentése	106

4. Vallás- és kegyúri ügyek.

A székesfőváros kegyuraságához tartozó római katolikus plébánosok nyugdíjszerű ellátása	109

Községi háztartás és városgazdaság.

1. Községi háztartás.

	Oldal
Háztartási helyzet	121
A székesfőváros gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzése	122
A székesfőváros felterjesztése a közterhek enyhítése és a pénzügyi helyzet könnyítése érdekében	124
A Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolása és az ezzel kapcsolatos események	127
A gyámoltak és gondnokoltak pénzeinek és értékeinek kezeléséről szóló 622/1928. kgy. számú szabályrendelet kiegészítése és a kölcsönök kamatlábának újabb megállapítása	129
A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzintézetek kijelölése	130
Az óvadékképes értékpapírok jegyzékének, valamint az üzleti biztosítékul és bánatpénzül elfogadható értékekre vonatkozó összeállításoknak módosítása és kiegészítése	131

2. Adók.

Közterhek	133
Adóigazgatás	134
Adókezelés	134
Adóbevételek	135
A községi hatósági díjakról szóló módosított szabályrendelet jóváhagyása és a beadványok községi hatósági díjának megszüntetése	137

3. Egyéb községi jövedelmek.

A dunai rakodópartoknak 1933. évi hasznosítása	138
A gyalogjárók elfoglalásáért fizetendő díjak az 1933. évre	141

4. A főváros kölcsönei.

Az 1930. évi függőkölcsönök meghosszabbítása	141
Az Ostendei Egyezmény alá tartozó kölcsönök törlesztési módozataira és az 1932. és 1933. évi szelvények cimletesítésére (funding) vonatkozó megállapodás	147
A Kiskereskedelmi Hitelakció céljaira rendelkezésre bocsátott 1,000.000 pengő hitelnek meghosszabbítása 1936. december 31-ig	150

5. A főváros költségvetése és zárószámadása.

A községi háztartás 1933. évi költségvetése és zárószámadása	151
Az 1933. évi pénzmérleg	161
A községi háztartás keretében kezelt intézmények	164
A beruházókölcsön	164
Forgótőkehitel	167
A főváros vagyona	167
Önálló vagyonkezelésű intézmények	169
Az üzemek forgalma	175
Részvénytársaságok	175

6. Városgazdaság.

Oldal

A székesfőváros vagyonleltárában előálló változások bejelentése ... 177
Bérleti szerződések összegyűjtése ... 178
Megrendelések módozatainak szabályozása ... 178
Kamat felszámítása követelések késedelmes befizetése esetén 178
Az önálló vagyonkezelésű intézmények és részvénytársaságok pénzügyi ellenőrzése ... 179
Az önálló vagyonkezelésű intézmények vagyonának felbecsülése ... 180
Az önálló vagyonkezelésű intézmények belső ügyvitelének és könyvviteli számlarendjének egységesítése ... 181
Írógépek kezelése és ellenőrzése ... 184
A székesfőváros üzemei és házi műhelyei megszüntetésének, illetve leépítésének ügye ... 184
A közgyülés állásfoglalása az üzemi kérdésben ... 185
A székesfőváros intézményeivel kapcsolatos külön műhelyek tevékenysége ... 187
Az üzemek működési körének korlátozása és a különböző intézményekkel kapcsolatos tevékenységek szabályozása 190
Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaság bánhidai telepéről való áramvétel kérdése ... 207
Erdő- és mezőgazdaság ... 227
Hirdető Vállalat ... 229
Sétányszéküzem ... 229

Városépítés és közmunkák.

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezés ... 233
Telekpolitika ... 235
Telekrendezés ... 237
Teleknyilvántartás ... 238
Építésügyi Szabályzat ... 238
Magánosok építési tevékenysége ... 238
Középítkezés ... 239
Utak építése és karbantartása ... 242
Dunai rakpartok ... 242
Parkok és ültetvények ... 242
Főcsatornák építése ... 243
Mellékcsatornák ... 243
Hegyi vizek és belső vizek ellen való védőmunkák ... 244
A főváros geológiai felvétele és monográfiája ... 244
Kátrányozó és Bitumenező Telep ... 244
Anyagvizsgáló intézet ... 244
Tűzrendészet. Tűzoltóság ... 245

2. A főváros közművei

Székesfővárosi Vízművek ... 247
Megújítási munkálatok ... 254
Az 1930. évi függőkölcsönből eszközlendő beruházási munkálatok ... 256
Szűrőtelep létesítése ... 260
Vagyon ... 262
Személyzet ... 263
Munkáslétszám ... 264
Bevételek ... 264
Székesfővárosi Gázművek ... 264
Gáztermelés ... 273
Gázfogyasztás és értkéesítés ... 275
Melléktermékek ... 279
Fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása ... 285
Csőhálózat ... 286
Közvilágítás ... 289
Városi irodák ... 291
Gázszerelési tárgyak műszaki telepe ... 296
Személyzet ... 298
Üzleti felesleg és szolgáltatás a fővárosnak ... 300
Elektromos Művek ... 302
A fogyasztók hátrálékos tartozásainak alakulása ... 305
Közvilágítás ... 308
Az Elektromos Művek kiállítása és irodája ... 309

Közegészségügy.

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

Oldal

Közkórházak ... 313
Nemibetegrendelők ... 315
Rádium ... 315
A közkórházakban elhelyezett klinikai osztályok ... 315
A közkórházi orvosi személyzet létszámának megállapítása 315
A székesfővárosi közkórházi orvosi személyzet megelőző szolgálatának beszámítása ... 323
Tiszti főorvosi hivatal ... 325

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó Intézetek ... 331
A Székesfővárosi Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézet 332
Fertőtlenítő Intézet ... 336
Köztemetők ... 340
Községi Temetkezési Intézet ... 340
A Községi Műszerüzem és a Községi Gyógyszerüzem átszervezése ... 343

3. Köztisztaság.

Köztisztasági hivatal ... 346

4. Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai ... 348

Közgazdaság.

Ipari közigazgatás ... 355
A gáz- és villanyszerelési munkálatokhoz kívánt szakképzettség szabályozása ... 356
Az őszeres és zsibárus iparengedélyek számának megállapítása ... 357
Az üzleti hirdetések korlátozása ... 357
A sütőipari éjjeli munkatilalom ellenőrzése ... 358
A közszállítási szabályzat módosítása ... 358
A tüzelőszerszállítmányok ellenőrzése ... 358
A tűzifa forgalmának megkötöttsége ... 359
A cseh honosságú munkások munkavállalási lehetőségének ellenőrzése ... 359
A házak tatarozása és modernizálása esetén engedélyezett adókönnyítések ... 359
Az ipari és mezőgazdasági kiállításokról és árumintavásárokról szóló törvény ... 359
Természetvédelmi törvény ... 360
Bankszerű fedezetnélküli kisipari és kiskereskedelmi hitelakció ... 360
Az ipari munkának vasárnapokon és egyes ünnepnapokon való szünetelésének újabb szabályozása ... 360
Kéményseprőipari szabályrendelet ... 361
A kéményseprési díjak megállapítása ... 361
Az »Ipari Munkaszervező Intézet« alapításában való részvétel 364
Tatarozási rendelet ... 365
Az utcai árusítás ... 365
Házalás ... 366
Közterületfoglalási engedélyek kiadása ... 366
Kihágási ügyek ... 367
Ipartestületek ... 368
Ipartársulatok ... 368
A székesfővárosi mezőgazdasági bizottság újjáalakítása ... 369
Növényvédelem ... 370
A Teleki-téri zsibárupiac ... 371
Közraktárak ... 371
Dunapartok ... 371
A dunai rakodópartok bére ... 372
Székesfővárosi Hordójelző Hivatal ... 373
Árumintavásár ... 374
Kisipari Hitelintézet Rt. ... 379
Községi Takarékpénztár ... 380
Idegenforgalom ... 383

Oldal

Az 1933. év idegenforgalmi eseményei 387
Az 1933. évi idegenforgalom az utolsó évtized idegenforgalmi eredményeinek tükrében 390
Az Idegenforgalmi Hivatal munkássága az 1933. évben 394

Közlekedés.

A BSzKRt. általában 403
Forgalom 404
Férőhelykihasználás 407
Kocsisebesség 408
Balesetek 408
Forgalmat zavaró körülmények 409
Fontosabb változások a forgalmi üzemtervben 410
A hálózat fejlesztése 410
Trolleybusz 411
Felsővezeték. Kábelhálózat 412
Áramellátás 412
Magasépítés 412
Járműfenntartás 413
Tüzvédelem 415
A villamoskocsikon az 1933. évben talált tárgyak és értékek 416
Anyagvizsgálati laboratórium 417
Hirdetésügy 417
Az alkalmazottak létszáma 417
Egészségügyi viszonyok 419
Sportegyesület 420
Pénzügyi eredmények 421
Autobuszüzem 424
Az autobuszüzemre vonatkozó fontosabb adatok 425
Svábhegyi Fogaskerekű Vasút 430
Budai Hegypálya 430
Budapesti Helyiérdekű Vasutak 431
Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Részvénytársaság 433
Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Részvénytársaság 434
Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Részvénytársaság 435

Közművelődés.

1. A főváros iskolaügye általában.

A községi iskolák száma és a tanulólétszám 439
Iskolaépületek száma 440
A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő díjak 442
A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő díjakról szóló szabályrendelet végrehajtási utasítása 456
A Községi Iparrajziskola látogatásával kapcsolatban fizetendő díjakról 461
Az iskolai rendes és házkezelési előlegek rendeltetése és kezelése 467
A községi iparostanonciskolák helyi felügyeletéről szóló 506/1926. kgy. számú szabályrendelet módosítása 471
Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal 484
Testnevelés 485
A népligeti iskolai sporttelep 486
Cserkészet 486
Diákszállók 487

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Kisdedóvodák 487
Kisdedóvóintézetek felügyelete 488
Az óvónők továbbképzése 488
Elemi iskolák 488
Erdei és szabadlevegős iskola 489
Kislétszámú osztályok 489
Gyógypedagógiai intézmények 490
A továbbképző (ismétlő) népiskolák 490
Iparostanonciskolák 491
Iparrajziskola 492
Kereskedőtanonciskolák 492
Polgári iskolák 492
Reáliskolák és leányközépiskolák 493
Felső kereskedelmi iskolák 493
Kereskedelmi szaktanfolyamok 493
Középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyama 493
Női gazdasági és háztartási iskola 493
Kertészképző iskola 494
Felső mezőgazdasági iskola 494
A nőipariskolák 495
Énekoktatás 495
Zeneoktatás 495
Pedagógiai Szeminárium 496
Fővárosi Pedagógiai Könyvtár 496
Kereskedelmi oktatási szakkönyvtár 497

3. Iskolai gyermekvédelem.

A napközi otthonok 498
Tanoncotthonok 498
Tankönyvakció 498
Az elemi iskolai tanulók tankönyvtámogatása 499
Ismétlőiskolai tanulók tankönyvtámogatása 499
Iparostanonciskolai tanulók tankönyvtámogatása 499
Polgári iskolai tanulók tankönyvtámogatása 499
Középfokú iskolai tanulók tankönyvtámogatása 499
Iskolaorvosi intézmény 499
Iskolanővéri intézmény 501
Gyermekotthonok 502
Ingyentejakció 503
Fogkefeellátás 503
Ifjúsági előadások 503
Gyermeknyaraltatás 504

4. A közoktatásügy szolgálatában álló intézmények.

Székesfővárosi községi tanszerbeszerző, tanszernyilvántartó és tanszerjavító intézet 505
Iskolai bútorjavítóműhely 506

5. A székesfőváros leventeintézménye.

Bajnoki leventeversenyek 506
Nyári táborozás 508
Állandó üdülőházak és sporttelepek 509
A lágymányosi vizisporttelep avatóünnepélye 509
A fővárosi leventeuszoda forgalma 510
Az V. kerületi leventeotthon és sporttelep avatási ünnepe .. 511
A levente-kultúrcsoport tevékenysége 511
A leventék emlékünnepe nagyjaink sírjainál 511
A leventék karácsonyfaünnepe 512
Leventék díszőrsége az Országzászlónál 512

6. Iskolánkívüli Népművelési Bizottság.

A Bizottság életében történt nevezetesebb mozzanatok 513
A Népművelési Bizottság 1933. évi zárószámadása 515
Az 1934. évi költségvetési előirányzat 515
A Bizottság ügyvitele 516
A Bizottság tagjai 516
Népművelési és közműveltségi előadások 516
Műsoros délutánok, műsoros esték 518
Analfabéta tanfolyamok 518
Alapismeretterjesztő tanfolyamok 520
Népművelési és közműveltségi tanfolyamok 522
Művészeti és kedélyképző tanfolyamok 524
Gyakorlati és ügyességi tanfolyamok 525
Nőnevelési tanfolyamok 526
Szabadegyetem 531
Nemzeti Gyermekhét 533
Tanulmányi kirándulások 538

Oldal

Népművelési hangversenyek 538
Irodalmi esték 540
Tudományos filmelőadások 540
Mükedvelő előadások 540
Alkalmi ünnepségek 541
Népkönyvtárak 541

7. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal 541
Fővárosi Múzeum 543
Levéltár 544
Fővárosi Könyvtár 546

8. Székesfővárosi Állat- és Növénykert 549

Közélelmezés.

Élelmiszernagyvásár 553
Az új húsvásártelep 553
Vásárigazgatás, nyilt élelmiszerpiacok 553
Vásárcsarnokok és zárt vásárok az 1933. évben 554
Szarvasmarhaközvágóhíd és vásár 557
Sertésközvágóhíd és vásár 562
Lóvásár 569
Községi Élelmiszerüzem 569
Községi Kenyérgyár 573
Községi Lóhúsüzem 573
Állategészségügyi telep 573
Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet 575

Szociális ügyek.

A lakásbérleti szabályrendelet újabb megállapítása 579
Munkásfelvételek szabályozása 607
A munkabérek csökkentése 608
Népszálló 610
V. ker. Népház 610
Éjjeli menedékhelyek 611

Oldal

Hajléktalanoknak szükséglakásba való elhelyezése 612
Városszéli telep 613
Tabán kiürítése 614
A bódélakások ügye 614
Kislakásos bérházak béreinek leszállitása 614
Családi kertbérletek 614
Szellemi szükségmunka 615
Segélyek 616
Munkanélküli segély 616
Ingyen gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök 616
Közjótékonysági és szociális célt szolgáló alapitványok 617
A székesfőváros területén működő karitativ és szociális célú egyesületek és intézmények 617
Városházi étkező 617
A fővárosi népfürdők és Dunafürdők 617
Dunai életmentés 618

Közjótékonyság.

Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem 623
Vándor-csecsemőkelengye 626
Budapest székesfőváros tejosztó tevékenysége 627
Székesfővárosi bölcsődék és napközi otthonok 630
Gyermekvédelem 632
Felnőttek támogatása 638
A természetbeni segélyezések költségei 650
Árvaházak, gyermekotthonok 651
Gyermeknyaraltatási akció 657
Szeretetotthonok 658

Gyámügyi közigazgatás.

Az árvaszék ügyforgalma és ügykezelése 665
A racionalizálás ügye s az ügyintézésre vonatkozó általános intézkedések 666
Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok 675
A gyámi pénzek kezelése 698
A gyermekvédelmi osztály működése 700

ÁLTALÁNOS IGAZGATÁS

1. Törvényhatósági élet.

Az év története. Harmadik esztendeje küzd immár Európa a gazdasági válsággal és ennek dacára Budapest székesfőváros nyugodt öntudattal állapíthatja meg magáról, hogy az 1933. esztendőben is viharmentes sziget volt a válságok tengerében. A magyar székesfőváros büszkén vallhatja, hogy Európa ama ritka városai közé tartozik, amelynek sikerült megóvnia a gazdasági egyensúlyt. Ezt természetesen nem tudta másként elérni, csak úgy, hogy nagyarányú fejlődését a kényszerű takarékosság alkalmazása miatt a jobb idők beálltáig szüneteltette és csak a múlhatatlanul szükséges vagy épen jövedelmező beruházásokat eszközölte. Fájdalmas és szomorú ez már azért is, mert a székesfőváros tevékenysége nem állhat meg az útépítésnél, a közművek fejlesztésénél, hanem meg kell tartania azt a pozícióját is, amelynek révén az ország kultúrközpontjává lett. A főváros a nemzet szíve és azok a szellemi hullámok, amelyek ebből a szívből fakadnak, hivatottak az egész országot elönteni a nemzeti kultúrával. Egyben pedig példát kell adnia a fővárosnak a szociális gondoskodás és a népegészség terén is.

Ha a törvényhatóság 1933. évi munkáját jellemezni akarjuk, akkor azt kell mondanunk, hogy ez az esztendő küzdelem volt a gazdasági válsággal, harc azért, hogy Budapesten ne legyen éhező, ne legyen hajléktalan és hogy Budapest közrendjét szociális eszközökkel biztosítani lehessen. Azok a gondolatok és azok a témák, amelyek a törvényhatóságot a leginkább foglalkoztatták, néhány szóba foglalhatók össze: az üzemi probléma megoldása, az Erzsébet-sugárút és a Tabán építési munkálatainak megkezdése, az álláshalmozások megszüntetése, a Vásárpénztár ügyeinek likvidálása, a bánhidai centrálé kérdésében az állammal való megállapodás, a távfűtés problémájának felszínre vetődése, küzdelem a munkanélküliség ellen, gondoskodás az iparról és kereskedelemről és végül megalkotása több fontos szabályrendeletnek. Ezzel a néhány témával jellemezhetjük a törvényhatóság gondjait, amelyekhez az esztendő második felében politikai kérdések is járultak, olyan politikai problémák, amelyek a fővárosi törvény újjászületése kísérő jelenségeinek mondhatók.

A pénzügyek terén hangsúlyozni kell, hogy az 1933. évi költségvetés még deficitmentes volt és a legnagyobb megpróbáltatások ellenére is ebben a szellemben sikerült a főváros háztartását tovább vezetni, aminek legfőbb eszköze az volt, hogy a költségvetési tételeket a polgármester tíz százalék erejéig zárolta és hogy a munkálatokat csak akkor adták vállalatba, ha azoknak költségei a rendelkezésre álló bevételeket meg nem haladták. Az év végére azután, amikor az 1934. évi költségvetés munkálatai befejeződtek, kiderült, hogy a költségvetés egyensúlyát a jövőben

az állam segítsége vagy egyéb eszközök igénybevétele nélkül egyensúlyba tartani alig lehet, mert bár az 1932. évi zárszámadások még 12·6 milliós többletet mutattak, az 1934. évi költségvetésnek már első tervezete is tízmilliós deficitet tüntetett fel.

A kormányzat hathatós segítségével a főváros mindent elkövetett, hogy anyagi eszközeinek hiánya ellenére is minél több és minél jelentősebb munkaalkalmakat teremtsen. Ezen a téren döntő fontosságú volt az a tény, hogy a kormányzat tizenötmilliós alaptőkével, amelyben a székesfőváros 2·25 millióval vett részt, létrehozta az Ipari Munkaszervező Intézetet, amelynek hivatása, hogy hitelnyujtás útján ipari munkaalkalmakat teremtsen. Így többek között lehetővé tegye a Tabán rendezését és újjáépítését. A beruházásokból igen jelentősen vették ki részüket a főváros üzemei, elsősorban az Elektromos Művek, Gázművek és Vízművek, amelyek egész éven át tervszerűen folytatták a munkaprogrammjukba felvett bővítési és rekonstrukciós munkákat. Külön kell megemlíteni, hogy a Gázművek ebben az esztendőben létesítette a benzolgyárat, amelynek nemzetgazdasági szempontból is nagy jelentősége van, mert külkereskedelmi mérlegünk javítását igen tekintélyesen elősegíti.

Az üzemek kérdése egyébként ebben az esztendőben véglegesen eldőlt és pedig úgy a kormányhatalomnak, mint a székesfővárosnak bölcs és higgadt elhatározásából olyan formában, hogy a főváros hatalmas értékű üzemeit csaknem a maguk teljesen egészében meg lehetett menteni. *Keresztes-Fischer* Ferenc belügyminiszter októberi rendelete mindössze a községi műszerüzemet és anyagraktárt szüntette meg, a községi gyógyszerüzemből pedig gyógyszeráru raktárt szervezett, ezzel szemben a főváros likvidálta 133 műhelyét, amivel a kisipar kívánságait is tökéletesen kielégítette.

Budapestnek mindenkor büszkesége volt tökéletesen fejlett közegészségügye, a kultúra érdekében hozott kimeríthetetlen áldozatkészsége és állandóan fokozódó szociális gondoskodása.

Sajnos, a gazdasági helyzet az egészségügy fejlesztése terén súlyos, leküzdhetetlen akadályokat állított a főváros elé. Ilyenformán több, régi időszerű probléma megoldása halasztást szenvedett. Gondolni sem lehetett új kórházak létesítésére, de még a nagyobb átalakításokra és az általános tatarozásra sem. A meglévő eszközök igénybevételével azonban csak régi intézményeit óvhatta meg a székesfőváros.

Ha a második nagy feladat, a kultúra emelése érdekében a régi, boldog bőkezűség és szinte felfokozott áldozatkészség nem áraszthatta is áldásait a főváros népére, az iskolaügy fejlesztése terén nem történt megállás. Számos új iskola épült és az iskolák egész sorát kibővítették. A közművelődés magasabb eszközeinek kiépítését, bár a takarékosság keretei között, de mégis intenzíven folytatta a főváros. Nagyfontosságú, aktuális és mindig ízléses könyvkiadványai, külföldi és hazai kiállításokon való részvétele, műveltségterjesztő és tudás-népszerűsítő tanfolyamai, régiségkutatásai, a közteréknek a magyar kultúra és a magyar lélek szépségeit kifejlesztő új szoborművekkel való ékesítése, az író- és művésztehetségeknek ösztöndíjakkal és vásárlásokkal való támogatása: tanuságtételei ennek a tiszteletreméltó tevékenységnek. Mindenesetre a súlyos gazdasági viszonyok terhére kell feljegyezni azt, hogy Budapest zenei kultúrájának legerősebb várát, a Városi Színházat nem lehetett tovább megtartani régi hivatásának, az 1933. esztendő során bezárultak a színház kapui és a főváros a Városi Színházat tovább úgy kamatoztatja, hogy alkalomszerűen bérbeadja.

A legnagyobb eredményeket a városigazgatás azon a téren tudja felmutatni, ahol a legnagyobb szükség volt a kommunitás segítő kezére: a szociális gondoskodás terén. A fokozódó munkanélküliség és a vele járó nélkülözés egyre hatalmasabb kötelességeket róttak a fővárosra, amely ezeknek a kötelességeknek emelkedő lélekkel és a közrend megmentésébe vetett hit lelkesedésével tett eleget. A segélyek kiosztásán, az ebéd-, tej-, tüzelő-, melegedőszoba-, gyermekfelruházó, gyermeknyaraltató és számos más akción kívül a főváros a munkanélküliség enyhítése érdekében sokmilliós költséggel különböző szükségmunkákat indított meg; míg a középosztály nyomorának enyhítésére az elmult esztendőben is életben tartotta az oly áldásosnak bizonyult szellemi szükségmunkát. A középosztály érdekében megszervezte egyébként a főváros a száz gyakornoki állást és ugyancsak ennek érdekében vitte keresztül kérlelhetetlen szigorral az álláshalmozási ügyek revízióját. Azonban bebizonyosodott, hogy az erről elterjedt hírek és ehhez az akcióhoz fűzött várakozások túlzottak voltak.

Az 1933. esztendőhöz fűződik a szociális segítésnek egy nagy gondolata: a városszéli telepítés. Ennek a nemes kísérletnek célja, hogy a gazdasági válság következtében létükben veszélyeztetett családoknak a köz olyan segítséget nyujtson, amely nemcsak egészséges és emberhez méltó otthonhoz segíti az ínségeseket, hanem az otthonhoz tartozó kis kert segedelmével kétkezük munkájával megélhetési gondjaikat is enyhíthessék. A telepesek első csoportja az év közepén hálásan foglalta el a kis lakásokat, mert új élete alapjainak megvetését látta a főváros gondoskodásában. Külön öröm volt a telepesek számára, hogy a főváros apró szolgáltatásokkal a kezdet nehézségein is átsegítette őket.

A budapesti idegenforgalom állandó és nagy emelkedése az 1933. esztendőben valósággal kulminált. A cserevonatok, a filléres vonatok valósággal öntötték a külföldieket és a vidékieket Budapestre, de nagyon beváltak azok a remények is, amelyeket az új és kiváló országutakhoz lehetett fűzni: a magyar főváros felé igen jelentős autóforgalom indult meg.

Ám nemcsak számbeli, de erkölcsi súlya is módfelett növekszik a magyarországi, főként budapesti idegenforgalomnak. Számos, nagy, világszervezettel rendelkező egyesülés tartotta a fővárosban kongresszusát, de az olyan események, mint a Nemzetközi Vásár, a nemzetközi újságírókongresszus vagy a nagy nemzetközi sportversenyek rendkívüli propagandát jelentenek a magyar főváros szépségeinek, a magyar fölénynek és az ilyen rendkívüli jelentőségű, Budapesten lejátszódó események klasszikus tényezői a magyar revíziós törekvéseknek is. Különben fordítva is áll a tétel, mert a magyar revíziós mozgalom is nagy hasznára van a budapesti idegenforgalomnak, amely 1933. évi névsorában különösen a nagy angol nemzet fiainak legragyogóbb neveit tüntetheti fel azok között, akiket a magyar igazságért való küzdelmük hozott el ide közénk és akik itt, hitükben megerősödve mentek tovább hirdetni a nagy eszmét, amelyet oly lelkesen és eredményesen szolgálnak. Egyébként a legnagyobb elismerés illeti az Idegenforgalmi Hivatal külföldi propagandáját, amely, hogy lelkes és tökéletes munkát végez, legbeszédesebben az eredmények mutatják.

A közlekedési vállalatok az elmult esztendőben tovább folytatták küzdelmüket a folytonosan csökkenő forgalommal, a fokozódó nehézségekkel és épen ezeknek a bajoknak elhárítása érdekében a közlekedés modernizálásában, a közlekedési

eszközök felfrissítésében látták a segedelmet. Számos újítással igyekeztek a közönségnek szolgálatára lenni, amely újítások között talán legjelentősebb a szinte órák alatt népszerűvé lett kisszakasznak a BSzKRt vonalain való bevezetése. De megemlítésre méltók a közlekedési újítások terén az autobuszközlekedésnek állandó javítása és célirányosabbá tétele, a trolleybusz-kísérletek, valamint a géperejű bérkocsik viteldíjszabási és tarifareformja is.

A főváros lakosságának élelmezése, de főként az élelmiszerárak mérséklése érdekében állandó éber és szünetet nem ismerő küzdelmet folytatott a főváros törvényhatósága. Ez a küzdelem egy pillanatig sem irányult a termelők ellen, viszont a főváros vezetősége sokszor az éles harcig menő eszközökkel védelmezte a fogyasztóközönség érdekeit. Nem nézhette a főváros tétlenül azt, hogy az állandó keresetcsökkenés korszakában a budapesti lakosság vásárlóképessége katasztrofálisan leszálljon, ami kétségkívül igen hátrányosan érintette volna a termelőket is, akiknek az ország határain belül kétségkívül Budapest a legnagyobb és legjobb piacuk. A fővárosnak ezekben a mérkőzésekben határozott sikerei voltak, amelyek azonban senkinek sem okoztak kárt.

Számos jelentős kérdéssel foglalkozott közgyűlésében is a főváros törvényhatósági bizottsága.

Így példának okáért a fővárosi üzemi munkások és alkalmazottak munkabércsökkentésének kérdésével is s ebben az ügyben a következő határozatot hozta:

»A közgyűlés a m. kir. minisztériumnak az 1933. évi 1400/M. E. szám alatt kelt rendelete alapján a Budapest Székesfőváros Közlekedési Rt.-nak a »B« táblázathoz tartozó alkalmazottaira vonatkozóan elrendelt illetménycsökkentést nemcsak szociális szempontból, de a vasút üzemi érdekei szempontjából is aggályosnak tartja, tekintettel arra, hogy ezeknek az alkalmazottaknak az illetményei ezúttal már negyedik alkalommal esnek csökkentés alá.

Ugyancsak szociális szempontból aggályosnak, a munkások életfenntartását veszélyeztetőnek és a fővárosnak amúgyis válsággal küzdő kereskedelmi és ipari életére súlyos, káros intézkedésnek tartotta a közgyűlés a m. kir. belügyminiszternek a székesfőváros költségvetését jóváhagyó leiratában foglalt azt a rendelkezését, amellyel a költségvetésben a munkabérekre előirányzott összegnek 5%-kal való csökkentését, illetve ennek arányában a munkabérek megfelelő leszállítását rendelte el.

A közgyűlés tehát elhatározta, hogy felterjesztéssel fordul a m. kir. belügyminiszterhez, amelyben kéri

a) hogy a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.-nak »B« táblázatához tartozó alkalmazottai az 1400/1933. M. E. szám alatt kiadott kormányrendelet hatálya alól mentesüljenek és ennek megfelelően illetményeik a folyó évi március hó 1. napja előtt érvényben volt összegekben továbbra is változatlanul maradjanak;

b) hogy a székesfőváros folyó évi költségvetését jóváhagyó miniszteri leiratnak azt a rendelkezését, mely a munkabéreknek átlagosan 5%-kal való leszállítását teszi szükségessé, — helyezze hatályon kívül.

c) A közgyűlés szükségesnek tartja az üzemi munkások nyugdíjszabályrendeletének az életbeléptetését és ezért utasítja a polgármestert, hogy a szabályrendelet életbeléptetésének időpontja, végrehajtásának módja, valamint a fedezet tárgyában tegyen 60 napon belül javaslatot.«

Nem tévesztette szem elől a törvényhatósági bizottság a közönség teherbíróképességét sem. Ez okból a közgyűlés a legújabb adóemeléseket elviselhetetleneknek, az államháztartás helyzetének tervezett rendezése szempontjából pedig teljesen alkalmatlanoknak és célttévesztetteknek tartotta, ezért az adófelemelési rendeletek ellen tiltakozását fejezte ki és felírt a kormányhoz e rendeletek sürgős visszavonása céljából, továbbá azért, hogy az ország pénzügyi gazdálkodását a kormány fektesse új alapokra. Kimondotta a közgyűlés, hogy szükségesnek tartja, hogy addig is, amíg a világválság enyhülésének eredményei fokozatosan mutatkozni fognak, sürgősen oly kormányzati intézkedések létesüljenek, amelyek alkalmasak arra, hogy a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem helyzete bel- és külforgalmi szempontból feljavíttassék, különösen kívánja, hogy a városi lakosság elhanyagolt gazdasági helyzete beható vizsgálat tárgyává tétessék, hogy a vállalkozási kedv feljavíttassék és az ipari és kereskedelmi méretek lényegesen kiterjesztessenek.

Kimondotta a közgyűlés, hogy

1. szükségesnek tartja az adóbehajtás gépezetének új alapokra való fektetését és pedig oly adótechnikai eljárás érvényesülését, melynek segélyével az eddig elvont vagy elrejtett adóalapok, különösen társulati és szindikátusi jövedelmek, a valóságnak megfelelően jogi és adóügyi reformok útján kideríttessenek és a progresszivitás elve alapján megadóztassanak;

2. minthogy a nemzeti jövedelem legnagyobb része azokra az iparágakra esik, melyek monopolizált minőségük folytán (cukor- és szeszgyárak) vagy egyéb okoknál fogva (például vámvédelem) gazdaságilag előnyös helyzetet élveznek, a közgyűlés indokoltnak tartja oly adóreform végrehajtását, mely a közszükségletek kielégítése és az állami költségvetés egyensúlyának biztosítása céljából elsősorban a megjelölt iparágaknak jövedelmét veszi igénybe.

Személyi változások a törvényhatóságban. A törvényhatósági bizottság összetételében számos változás állott be az elmult év folyamán. Így *Komjádi* Béla bizottsági tag elhalálozása folytán a megüresedett törvényhatósági bizottsági rendes tagsági helyre *Schlemmer* Oszkár ny. dunagőzhajózási társasági főfelügyelő hivatott be. Az elhúnyt dr. *Janits* Imre királyi közjegyző helyét a törvényhatósági bizottságban dr. *Hedry* Aladár kir. közjegyző foglalta el, a megboldogult *Pakots* József helyett pedig *Lázár* Miklós országgyűlési képviselő, póttag került vissza a főváros törvényhatósági bizottságába. *Lampel* Vilmos törvényhatósági bizottsági örökös tagnak az összes választók útján nyert törvényhatósági bizottsági tagságáról való lemondása folytán megüresedett helyre az igazolóválasztmány dr. *Temesi* Győző reálgimnáziumi tanár, póttagot hívta be. *Lévai* János lemondása folytán *Váradi* János póttag, *Vitéz* András lemondása folytán dr. *Kaszás* József póttag, *Tabódy* Tibor lemondása folytán *Munkácsy* Gyula póttag lettek a székesfővárosi törvényhatósági bizottság tagjai. A dr. *Baracs* Marcel elhúnyta folytán megüresedett örökös tagsági helyre a közgyűlés dr. *Rassay* Károlyt választotta meg.

Dr. *Tauffer* Vilmos m. kir. udvari tanácsos, nyugalmazott egyetemi nyilvános rendes tanárnak az Országos Közegészségügyi Tanács elnökévé történt kinevezésének hatálya lejárván, székesfővárosi törvényhatósági bizottsági tagsága is megszűnt. Dr. *Tauffer* Vilmos visszavonulásával nagy veszteség érte a törvényhatósági bizottságot. Az ő bámulatos tudására, józan ítéletére és puritán jellemére a közgyűlés alkotó munká-

jának nagy szüksége volt. Helyére báró *Korányi* Sándor dr. az Országos Közegészségügyi Tanács érdemes elnöke került.

Dr. *Platthy* György elhalálozása folytán megüresedett törvényhatósági bizottsági örökös tagsági helyre *Lampel* Vilmos, a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége igazgatóságának tagjai közül két törvényhatósági bizottsági póttagsági helyre dr. *Metzler* Jenő és *Lingel* János, a Budapesti Közjegyzői Kamara választmányának tagjai közül választandó egy törvényhatósági bizottsági póttagsági helyre dr. *Fekete* László választatott meg.

Változások az egyes bizottságok összetételében. Dr. *Bódy* Tivadar törvényhatósági bizottsági tag a kijelölő választmányi tagságáról lemondott és helyette a főpolgármester az 1930. évi XVIII. t.-c. 60. §-ának 2. bekezdésében biztosított jogánál fogva dr. *Ugron* Gábor bizottsági tagot hívta meg, törvényhatósági tanácstagul pedig dr. *Petracsek* Lajos bizottsági tagot nevezte ki.

Az újjáalakított igazolóválasztmány 8 tagsági helyére a törvényhatósági bizottság *Diószeghy* Jánost, dr. *Farkas* Zoltánt, dr. *Pályi* Gyulát, dr. *Petracsek* Lajost, dr. *Usetty* Bélát, dr. *Verebély* Jenőt, dr. *Viczián* Istvánt és dr. *Vörösváry* Miklóst delegálta.

A közigazgatási bizottság öt tagsági helyére dr. *Dési* Géza, dr. *Gaár* Vilmos, dr. *Lázár* Ferenc, *Peyer* Károly és *Petrovácz* Gyula választatott meg.

Az újjáalakított kijelölő választmány 3 tagsági helyére *Peyer* Károly, dr. *Rassay* Károly és dr. *Wolff* Károly bizottsági tagok kerültek.

A pénzügyi ügyosztály szakbizottságának tagja dr. *Párkány* Frigyes, a közoktatásügyi ügyosztály szakbizottságának tagja dr. *Hanasiewitz-Hajnády* Oszkár, a népszínházi bizottmány tagja dr. *Pollatschek* Elemér, a magasépítési ügyosztály szakbizottságának tagja pedig *Schlemmer* Oszkár lett.

A főpolgármester az igazolóválasztmány elnökéül *Joanovich* Pált, a kijelölő választmány három tagsági helyére pedig dr. *Csilléry* Andrást, dr. *Kozma* Jenőt és dr. *Ugron* Gábort nevezte ki.

A kijelölő választmány február hó 3-án tartott ülésében kijelölte a törvényhatósági bizottságnak azt a harminc tagját, akikből az összeférhetetlenségi bizottság alakult. A kijelölt bizottsági tagok névszerint a következők: *Andréka* Károly, dr. *Baracs* Marcel, dr. *Bánóczi* László, dr. *Bárd* Imre, *Bednárz* Róbert, dr. *Bieber* József, *Bresztovszky* Ede, dr. *Csilléry* András, dr. *Dési* Géza, *Dorner* Gyula, dr. *Gerlóczy* Endre, dr. *Harrer* Ferenc, dr. *Héder* Lajos, dr. *Homonnay* Tivadar, *Hűvös* Iván, *Koós* Jenő, dr. *Kozma* Jenő, dr. *Lázár* Ferenc, *Lévai* Sándor, vitéz dr. *Mátyásfalvy* Erich, *Pakots* József, dr. *Pályi* Gyula, *Petrovácz* Gyula, *Pompéry* Elemér, dr. *Rassay* Károly, *Ravasz* Árpád, *Schmidt* Richárd, dr. *Szőke* Gyula, *Tabódy* Tibor, dr. *Wolff* Károly.

A városfejlesztési programm előkészítése céljából kiküldött külön bizottság megbízatásának határideje lejárván, tekintettel arra, hogy az említett bizottság munkáját még nem fejezte be, a közgyűlés a szóbanlévő programm előkészítése céljából megújította a bizottságot és ebbe *Bresztovszky* Ede, *Büchler* József, *Császár* Ferenc, *Dorner* Gyula, dr. *Harrer* Ferenc, *Lampel* Vilmos, *Martin* János, vitéz *Martsekényi* Imre, *Nagy* Andor, *Paulheim* Ferenc, *Pintér* János, *Petrovácz* Gyula, *Sármezey* Endre, *Schoditsch* Lajos és *Zala* Zsigmond törvényhatósági bizottsági tagokat küldötte ki.

Személyi ügyek. A törvényhatósági tanács dr. *Buzáth* János és dr. *Berczel* Jenő alpolgármestereket, *Édes* Endre, dr. *Lobmayer* Jenő és dr. *Purébl* Győző tanácsnokokat nyugdíjazta.

A főváros közigazgatásának egyszerűsítésével kapcsolatos teendők előkészítésével megbízott *Gallina* Frigyes dr. tanácsnok elhúnytával a már elkezdett racionalizálási munkálatoknak a továbbvitelével, úgyszintén az elavult szabályrendeletek átdolgozásával dr. *Felkai* Ferenc tanácsi főjegyző bízatott meg.

Halálozások. Az elmult év folyamán számos veszteség érte a székesfőváros törvényhatósági bizottságát és tisztikarát.

Váratlan volt az a veszteség, amely *Pakots* József elhúnytával a magyar közéletet érte. A Mindenható egy igaz magyar embert szólított el közülünk. Szerette hazáját, a szép magyar földet és szülőföldjét, a csendes kis székely falut. Szerette honfitársait, hiszen nekik szentelte egész életét. Nagy eszmékért nemes fegyverekkel küzdött. Közel egy évtizeden át volt tagja a törvényhatósági bizottságnak, hol megnyerő egyéniségével és a magasztos eszmékért való lángoló lelkesedésével pártkülönbség nélkül csak elismerést és barátokat szerzett. Emlékét kegyelettel őrizte meg a székesfőváros közgyűlése jegyzőkönyvében.

Elköltözött az élők sorából *Baracs* Marcel is, a főváros örökös törvényhatósági bizottsági tagja és volt képviselő.

Tisztelettel és elismeréssel kell gondolnunk arra a férfira, aki egy életen át önzetlenül küzdött nagy, magasztos eszmékért. Hiszen az a cél, amelyért mindnyájan harcolunk, egy: Magyarország feltámadása. Csak az utak, amelyeken át azt elérni akarjuk, különbözők.

1898 óta tagja volt a székesfőváros törvényhatósági bizottságának és azóta nem volt olyan közérdekű mozgalom, amelyből ne vette volna ki fáradhatatlan munkájával a maga részét. Igazságérzete a harcban a gyengébb mellé állította s nem riadt vissza attól sem, hogy a közhangulattal szembeszálljon. Különösen ki kell emelni azt a nagy érdemét, amellyel a komműn alatt abszolút bátorságról téve tanubizonyságot, síkraszállott azok érdekében, akiket akkor elítélni akartak. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága érdemes működésének elismeréséül örökös tagjává választotta.

Meghalt *Komjádi* Béla is, a törvényhatósági bizottság tagja.

Lankadatlan lelkesedéssel fejlesztette a magyar úszósportot, mely világhírre emelkedett és sorozatos európai sikerek után a népek világversenyén is győzelemre vitte a magyar nemzeti színeket. Buzgóságának nagy része van abban, hogy a Margit-szigeten a fedettuszoda megépült. Egész életét a magyar sportnak áldozta s ez a túlfeszített munka ölte meg szervezetét és ragadta el 41 éves korában. A magyar úszósport fejlesztésével hazafias érdemeket szerzett. Ezeket az érdemeket felsőbb helyen is elismerték. Budapesti munkásságával a fővárosi sportéletnek volt értékes vezéralakja.

Őszinte részvéttel emlékezett meg a közgyűlés arról a veszteségről is, amely a törvényhatósági bizottságot örökös tagjának, dr. *Platthy* Györgynek elhúnytával érte. A megboldogult három évtizeden át volt tagja a törvényhatósági bizottságnak és tehetségével, tudásával, valamint lelkes munkájával igen nagy szolgálatot tett a fővárosnak.

Elhúnyt dr. *Janits* Imre m. kir. kormányfőtanácsos, a Közjegyzői Kamara elnöke is, aki ennek az intézménynek a képviseletében volt tagja a közgyűlésnek. Értékes, munkás életét 76 éves korában fejezte be.

Nagy képzettsége, nemes jelleme mindenki tiszteletét vívta ki számára.

A nemzetek vértelen csatáinak színhelyéről, Genfből február 8-án érkezett az az egész nemzetet mélyen lesujtó hír, hogy az Európa-szerte dühöngő járványos kór áldozatául követelte a magyarságnak a nemzetek tanácskozó asztalánál immár egy évtizednél hosszabb ideje fáradhatatlanul küzdő és az ellenséges nemzetek sorában is tiszteletet parancsoló héroszát, *Apponyi* Albert grófot.

Az ország első törvényhatósága nemcsak nemzetének nagy fiát, hanem díszpolgárát és törvényhatósági bizottságának volt tagját is gyászolja Apponyi Albert gróf elhúnytával. Önzetlen, hazafias közéleti működésének ötvenedik, áldásdús, mintaszerű életének hetvenötödik évében a székesfőváros törvényhatósága egyhangú határozattal választotta meg Budapest díszpolgárának, majd később róla nevezte el a Belváros legszebb terét, ahol 1925-ben emléktáblát is helyezett el, hogy az az utókor számára »élete tisztaságát, önzetlenségét a haza szolgálatában, catoi jellemét és ciceroi ékesszólását« hirdesse.

Messze távolból, idegen országokon át tért meg hazai földre február hó 11-én a nemzet nagy halottja.

Este 9 óra 55 perckor futott be a Keleti-pályaudvar üvegcsarnoka alá a vonat Apponyi holttestével. A szomorú fogadtatásnál a kormány képviseletében bárcziházi *Bárczy* István államtitkár, a főváros részéről dr. *Huszár* Aladár főpolgármester jelentek meg, azonkívül a politikai és társadalmi életnek számos kitűnő reprezentánsa.

Huszár Aladár főpolgármester a következő beszéddel fogadta a nagy halottat:

»De másként vártunk haza, Apponyi Albert gróf!

A mindenható Isten kifürkészhetetlen akarata magához emelte nemes lelkedet, porhüvelyed pedig visszatért, hogy egyesüljön azzal az áldott magyar földdel, amelyet oly forró szerelemmel szerettél. Most, hogy nem vagy többé, most érezzük igazán mi voltál és milyen mérhetetlen az a veszteség, amely elmúlásoddal nemcsak a magyar nemzetet, de az egész emberiséget érte. Benned kivirágzott az ember, a szellemi és erkölcsi értékek oly magaslatait érted el, mely halandó embernek ritkán adatik meg. Akkor voltál a legnagyobb, amidőn nemzeted szomorú megtépettségében és összetöröttségében a legnyomorultabb volt.

Könnyű egy dicsőséges és győzelmes nemzetet méltósággal képviselni, de Te akkor mutattál méltóságot és emelkedtél az emberi fenségesség régióiba, amidőn nemzetedet összetörni és megalázni akarták. Téged lehetetlen volt észre nem venni, mert úgy emelkedtél ki lelked fennköltfenségével, mint a legmagasabb hegyek gránitmasszívája, amely az egek igazsága felé tör és nem érdekli az emberi szenvedélyek nyüzsgő kicsinyessége.

Köszöntelek, Apponyi Albert gróf, annak a városnak a nevében, amely sollemnis lélekkel emelt díszpolgárai közé. Maradj és légy közöttünk örökre és lépj be a nemzet emlékezésének és hálájának történelmi pantheonjába.«

A temetés február 14-én délelőtt 10 órakor volt a Parlament kupolacsarnokából. A székesfőváros részéről népes küldöttség jelent meg a temetésen *Huszár* Aladár

főpolgármester és a polgármestert képviselő *Liber* Endre h. alpolgármester vezetése alatt. A székesfőváros a ravatalra babérkoszorút helyezett, amelyen a következő felírás volt: »*Dicső emlékű díszpolgárának hálás kegyelettel Budapest székesfőváros.*«

Elköltözött az élők sorából dr. *Borszéky* Károly is, a székesfővárosi közkórházak központi igazgatója, m. kir. egészségügyi főtanácsos, egyetemi rendkívüli tanár, munkás életének 58. évében.

A nagy halott ravatalát a székesfőváros egész tisztviselői és orvosi kara megilletődött gyásszal vette körül. Az elhúnyttal sírbaszállt a székesfővárosi közkórházak lelkes munkása, aki 33 évi fáradhatatlan klinikai és kórházi munkásságával osztatlan elismerést vívott ki magának nemcsak a székesfővárosi közkórházakban, hanem azon kívül is mindazok között, akik nemes egyéniségét ismerték.

Földi maradványait február hó 18-án délután 4 órakor helyezték örök nyugalomra a Kerepesi-úti temető halottasházából a székesfőváros által adományozott díszsírhelyen.

A temetésen megjelent *Liber* Endre h. polgármester vezetésével a székesfőváros vezetősége, a törvényhatósági bizottságnak számos tagja, a főváros és a vidék orvostársadalmának színe-java és az elhúnytnak rengeteg tisztelője.

A székesfőváros közönsége és vezetősége nevében *Liber* Endre h. polgármester búcsúzott el az elhúnyttól.

Meghalt dr. *Ágoston* Géza m. kir. kormányfőtanácsos is, a székesfőváros árvaszékének elnöke, tragikus hirtelenséggel agyszélhűdésben.

A székesfőváros törvényhatóságát, egész közigazgatását, de különösen az árvaszéket Ágoston Géza halálával súlyos veszteség érte. Hivatali állásánál fogva közel tizenhárom esztendeje tagja volt a törvényhatósági bizottságnak és a közigazgatási bizottságnak, s mint a székesfőváros gyámügyi igazgatásának főnöke, jelentékeny tényezője volt Budapest közigazgatásának. Ágoston Géza több, mint tizenkét éve állott az ország első gyámhatóságának élén és ez alatt a hosszú idő alatt nemes egyéniségének bélyegét ráütötte a vezetése alatt álló hivatal egész tevékenységére.

Személyének, modorának és közvetlenségének különös varázsa volt. A régi magyar urakra emlékeztető, rokonszenves egyénisége közszeretetben állt és mint a gyámhatóság hivatott vezetője, mint hosszú hivatali szolgálat és tapasztalat során tökéletesedett szakember, mint az árvák ügyének és a gyermekvédelemnek jóságos szívű, modern gondolkodású legfőbb őre, általános tiszteletet vívott ki magának.

Budapest székesfőváros súlyos veszteségeinek tragikus sorozatában további megrendítő gyászesetekről kell még megemlékeznünk.

Dr. *Gallina* Frigyes székesfővárosi tanácsnok, a vezető tisztviselők egyik legkiválóbbja 54 éves korában szintén meghalt.

Életét Budapest szolgálatában töltötte el és ez a szolgálat szakadatlan, lelkes munka volt. Munkájának alapelvét így jelölte meg: »Tevékeny részt kell venni azokban az alkotásokban, amelyek egyrészt a főváros anyagi helyzetének, másrészt a közönség jólétének és kényelmének emelését szolgálják.«

Ennek az elvnek megfelelően minden erejét és egész tehetségét a székesfőváros rendelkezésére bocsátotta. Szerette Budapestet. A főváros utcaneveiről igen értékes tanulmányt írt, azután »Utcáink esztétikája« címmel foglalkozott a városfejlesztés elveivel.

Lelkes buzgalommal dolgozott Budapest adminisztrációjának fejlesztésén. Az egyszerűsítés és gyorsítás, a közönség érdeke és a tisztviselők jóléte állt célként előtte.

Élete főmunkáját, a székesfőváros közigazgatásának racionalizálását, amelyen oly nagy lelkesedéssel, teljes odaadással dolgozott, nem tudta befejezni, de javaslataival lerakta e műnek alapjait s megmutatta azt az irányt, amelyet követni kell.

Tisztviselőtársai érdekében is meleg szívvel dolgozott. Ezen a téren értékes alkotások őrzik emlékét. A balatonkenesei üdülőtelep fejlesztése állandóan foglalkoztatta. Megteremtette az altiszti üdülőtelepet. Ezenkívül számos jóléti intézkedés hirdeti e téren gondoskodását.

E befejezett alkotások mellett tervezte egy építési múzeum felállítását, melyben a főváros épületeinek rajzait és terveit, valamint az üzemek alkotását akarta bemutatni. Nagy terve volt nyereménykölcsön útján széleskörű öröklakás- és családiházépítés is.

Értékes, gazdag munkásságot szakított meg a halál *Rumbach* Dezső székesfővárosi tanácsnok személyében is.

A megboldogult 36 éven át állott a székesfőváros szolgálatában. Nagy tudásával és szakképzettségével maradandó emléket hagyott a székesfővárosi úthálózat kiépítésében. Az ő munkásságának köszönhetjük többek között a svábhegyi gyönyörű utak létesítését is. Mint tisztviselőt és mint hivatalfőnököt egyformán becsülés és szeretet vette körül. Megnyerő egyéniségével csak barátokat szerzett magának és elismerést a székesfőváros közigazgatásának. Legfelsőbb helyen is kiváló érdemeit ismerték el, mikor kormányfőtanácsossá nevezték ki.

Az elköltözöttek emlékét a székesfőváros törvényhatósági bizottsága kivétel nélkül közgyűlési jegyzőkönyvében örökítette meg s az elhúnytak hozzátartozóihoz részvétiratot intézett.

2. Szervezeti ügyek.

Ügyosztályok ügykörének módosítása. A polgármesteri ügyosztályok ügykörét a székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 49. §-ában biztosított jogánál fogva a polgármester a 33.362/1931—I. számú rendeletében állapította meg.

Ezt a rendeletet a 33.362/1931—I. számú rendelet egyéb rendelkezéseinek érvénybentartása mellett a polgármester 12.900/1933. szám alatt akként módosította, hogy a polgármesteri III. ügyosztály ügyköréből a tűzoltósági (a személyzeti ügyek kivételével), a tűzrendészeti és színházvizsgálati ügyeket a polgármesteri XIV. ügyosztály ügykörébe utalta át.

A polgármester október hó 19-én 19.359/1933—I. szám alatt elrendelte, hogy a polgármesteri XIV. ügyosztály ügyköréből az Iparrajziskola és az azzal kapcsolatos összes ügyek a polgármesteri VII. ügyosztály ügykörében intéztessenek el.

A székesfőváros érdekeinek megvédése perek esetén. A Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930 : XVIII. t.-c. 64. §-ának első bekezdése szerint az a tisztviselő, aki hivatali kötelezettségének vétkes megsértésével másnak kárt okoz, a kárt köteles megtéríteni, kivéve, ha a károsult a kárt jogorvoslattal elháríthatta volna s ezt elmulasztotta.

Az 1930 : XVIII. t.-c. 64. §-ának (5) bekezdése pedig azt a rendelkezést tartalmazza, hogy ha a károsult az elmarasztalt tisztviselőnek vagyontalansága miatt kártérítésben nem részesült, a kárt — viszkereseti jogának fennmaradása mellett — a törvényhatóság téríti meg.

Ezen rendelkezések egybevetése alapján megállapítható, hogy a károsultnak először a kárt okozó tisztviselő ellen kell fellépnie és a székesfőváros ellen csak akkor fordulhat, ha a kárt okozó tisztviselőt elmarasztalták és ha a marasztalási összeg rajta behajtható nem volna.

Ebből okszerűen következik, hogy a székesfővárosnak fontos érdekei fűződnek ahhoz, hogy a kárt okozó tisztviselő ellen megindult perről kellő időben tudomást szerezzen.

Ezért az 1930 : XVIII. t.-c. 66. §-ának (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy a tisztviselő ellen indított kártérítési keresetről a királyi bíróságoknak a felettes közigazgatási hatóságot azonnal értesíteniök kell.

Azt, hogy az egyes keresetek az 1930 : XVIII. t.-c. 64. §-án alapulnak-e, a királyi bíróságok sok esetben csak a keresetek érdemleges tárgyalása során észlelhetik.

Ezért a székesfőváros érdekeinek megvédése és a szükséges intézkedéseknek kellő időben való megtétele céljából fegyelmi felelősség terhe mellett elrendelte a polgármester, hogy a székesfőváros tisztviselői az 1930 : XVIII. t.-c. 64. §-a alapján ellenük már folyamatba tett perekről legkésőbb 1933. évi december hó 31. napjáig, a jövőben megindúló perekről pedig a keresetlevélnek részükre való kézbesítésétől számított tizenöt napon belül a polgármesteri VI. ügyosztály útján írásban jelentést tegyenek.

A jelentésnek tartalmaznia kell a perbeli ellenfél nevét, foglalkozását és lakcímét, a perbíróság megnevezését, a bírósági ügyszámot és a kereseti kérelem lényegét.

A jelentéshez a keresetlevelet és annak esetleges mellékleteit, valamint a perfelvételre idéző végzést egyszerű másolatban csatolni kell.

A polgármesteri VI. ügyosztály a beérkező jelentéseket véleménynyilvánítás céljából azonnal a tiszti ügyészségnek adja ki, a továbbiak tekintetében pedig a vélemény beérkezte után intézkedik.

A törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló 291/1932. kgy. számú szabályrendelet módosítása. A »Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága közgyűlésének ügyrendjéről« szóló 291/1932. kgy. számú szabályrendeletet a közgyűlés kormányhatósági jóváhagyás végett felterjesztette a m. kir. belügyminiszterhez. A m. kir. belügyminiszter ebben az ügyben a székesfőváros közönségéhez az alábbi leiratot intézte :

»Törvényhatósági bizottsága az 1932. évi szeptember hó 28-án és folytatólag tartott közgyűlésében hozott 291/1932. kgy. számú határozatával 69.466/1932. számú rendeletem következtében módosította a törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről szóló szabályrendeletet. Ezt a szabályrendeletet felülvizsgálván, értesítem a székesfőváros közönségét, hogy a szabályrendelet 69. §. (4)—(5) bekezdéseinek a golyókkal való szavazásra vonatkozó rendelkezései a módosítás után sem rendezik a kérdést a szavazásra vonatkozólag a polgármester választását, valamint a 69. §. (4) bekezdésében említett egyéb eseteket illetőleg kielégítően, mert az ott felvett rendelkezések alapján a megkívánt szavazattöbbség megnyugtatólag ezután sem lesz megállapítható.

Felhívom tehát a székesfőváros közönségét, hogy a szabályrendeletnek ezeket a rendelkezéseit pótlólag helyesbítse s azután a megfelelően átdolgozott szabályrendeletet két példányban a jóváhagyási záradék rávezetése végett hozzám terjessze fel.«

A polgármester a leirat alapján megkívánt módosításokkal a 291/1932. kgy. számú szabályrendelet új szövegét elkészítette s egyúttal a leirattól függetlenül is, előterjesztést készített a szabályrendelet módosítása iránt.

Időközben szükségessé vált ugyanis a 3. §. módosítása, arra való tekintettel, hogy a törvényhatósági bizottság tagjai között országgyűlési képviselők is vannak. Minthogy pedig az országgyűlés képviselőháza üléseit újabban délután tartja és a törvényhatósági bizottság országgyűlési képviselő tagjainak is biztosítani kell a közgyűlésen való megjelenhetést, meg kellene adni a főpolgármesternek a jogot, hogy a közgyűléseket szerdai nap helyett a hét más köznapjára hívhassa egybe.

Ugyancsak szükségessé vált a 14. §. (4) bekezdésének módosítása is. A régi szöveg megállapítása idején a Fővárosi Közlöny a törvényhatósági bizottság közgyűléseiről még nem közölt részletes tudósításokat, ez a helyzet azonban az idők folyamán megváltozott és a közgyűlésen elhangzott beszédeket a Fővárosi Közlöny részletesen közli. Minthogy ezt a lapot a törvényhatósági bizottság valamennyi tagja megkapja, jelentős költségmegtakarítást eredményez az, ha a közgyűlési jegyzőkönyvek szétküldését ezentúl nem teszik kötelezővé.

A 19., 20. és 21. §§-hoz javasolt kiegészítések részint az eddigi gyakorlatnak, másrészt a törvényhatósági tanács ügyrendjéről alkotott új szabályrendelet szövegének felelnek meg.

A 69. §. módosítása, a m. kir. belügyminiszter hivatkozott leiratának megfelelően, teljesen világos rendelkezéseket tartalmaz.

A polgármester által javasolt módosításokat az elnöki szakbizottság 1933. évi július hó 7-én letárgyalta és elfogadta, azzal a változtatással, hogy a szabályrendelet 21. §. (3) bekezdésében megállapított 5 percnyi felszólalási idő, Lévai Sándor törvényhatósági bizottsági tag javaslatára, 10 percben állapíttassék meg.

Az elnöki szakbizottság ezirányú határozatát a polgármester 1933. évi július 11-én a törvényhatósági tanács elé terjesztette, amely a módosításokhoz a maga részéről is hozzájárult. Ennélfogva a polgármester javasolta a közgyűlésnek, hogy a 291. 1932. kgy. számú szabályrendelet eredeti szövegét módosítsa. A módosításoknak figyelembevételével a közgyűlés a szabályrendelet végleges szövegét a következőkben állapította meg.

ELSŐ FEJEZET.

A közgyűlésről.

1. §.

A törvényhatósági bizottság közgyűlései.

(1) A törvényhatósági bizottság a jogszabályokban — különösen az 1930: XVIII. t.-c. (T.)-ben — reá ruházott jogokat és kötelességeket a közgyűlésen gyakorolja. (T. 28. §.)

(2) A közgyűlés alakuló, rendes és rendkívüli.

2. §.

Az alakuló közgyűlés.

(1) Az alakuló közgyűlés összehívásának a törvényhatósági bizottságban választás alapján helyet foglaló tagok (T. 11. §. (1) bekezdés *a)* pont) megválasztásától számított 30 napon belül meg kell történnie.

(2) Ha a törvényhatósági bizottságnak bármely okból harminckettőnél kevesebb örökös tagja (T. 11. §. (1) bekezdés *c)* pont) van, az alakuló közgyűlést egymásután közvetlenül következő két hétköznapra kell egybehívni.

(3) Az alakuló közgyűlésre meg kell hívni:

a) a törvényhatósági bizottságban választás alapján helyet foglaló 150 tagot (T. 11. §. (1) bekezdés *a)* pont),

b) a székesfőváros területére illetékes vitézi törzsszék törzskapitányának kiküldöttét (T. 18. §. (8) bekezdés),

c) a törvényhatósági bizottság örökös tagjait (T. 23. §.),

d) azokat, akik a törvényhatósági bizottságnak hivatali állásuknál fogva és szakszerűség képviselete címén tagjai (T. 24. §. — T. 100. §. (2) bekezdés).

(4) Az alakuló közgyűlés megnyitása után az elnök bejelenti a polgármester által kijelölt jegyző (13. §.), a törvényhatósági bizottságban és a kerületi választmányokban választás alapján helyet foglaló rendes és póttagok (T. 17. §.), a törvényhatósági bizottságban hivatali állásuknál fogva és szakszerűség képviselete címén helyet foglaló tagok (T. 24. §.), valamint a székesfőváros területére illetékes vitézi törzsszék törzskapitányának a vitézi rend tagjai közül kijelölt kiküldöttje (T. 18. §. (8) bekezdés) nevét.

(5) Ennek megtörténte után a törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttségét (64. §.) kell megválasztani.

(6) A szavazatszedő küldöttség megválasztását az érdekképviseleti tagok (T. 18. §.) és a kijelölő választmányban (T. 60. §. (1) bekezdés) választás alapján helyet foglaló tagok (T. 60. §. (2) bekezdés) választása követi.

(7) A (6) bekezdésben említett választások eredményének kihirdetése után az elnök bejelenti azon törvényhatósági bizottsági tagok (T. 60. §. (2) bekezdés) neveit, akiket a főpolgármester a kijelölő választmányba a maga részéről meghívott.

(8) Ezután az elnök a (2) bekezdésben említett esetben az alakuló közgyűlést másnapra halasztja, ellenkező esetben pedig azt megalakultnak jelenti ki.

(9) Ha az elnök az alakuló közgyűlést a (8) bekezdésben említett okból másnapra halasztotta, ezen a napon az üresedésben levő örökös tagsági helyeket kell választás (T. 23. §. (3) bekezdés) útján betölteni.

(10) A (9) bekezdés esetében a közgyűlés megalakulásának kijelentése a választás eredményének kihirdetése után történik.

3. §.

A rendes közgyűlés.

(1) A törvényhatósági bizottság rendes közgyűlést június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig terjedő idő kivételével rendszerint minden hónap első hetének az elnök (8. §.) által megállapítandó hétköznapján tart.

4. §.

A rendkívüli közgyűlés.

(1) Az elnök (8. §.) rendkívüli közgyűlést bármikor összehívhat (T. 30. §. (4) bekezdés).

(2) Az elnök köteles a rendkívüli közgyűlést összehívni, ha az összehívást

a) a törvény rendelkezése teszi szükségessé,

b) a törvényhatósági bizottság közgyűlése határozza el,

c) a polgármester, akadályoztatása vagy állásának üresedésben léte esetében pedig a helyettes kívánja,

d) a törvényhatósági bizottságnak legalább 40 tagja a tárgy megjelölése mellett írásban kéri (T. 30. §. (5) bekezdés).

(3) A (2) bekezdés *d)* pontja esetében a rendkívüli közgyűlés összehívására vonatkozó kérelmet az összehívást kérő törvényhatósági bizottsági tagoknak a hely, év, hó és nap feltüntetése mellett sajátkezűleg alá kell irniok.

(4) A rendkívüli közgyűlés összehívására vonatkozó kérelmet az 1907 : LX. t.-c. 8. §-ában említett eset kivételével az elnöknél kell előterjeszteni.

(5) Ha azonos tárgyban több kérelmet terjesztettek elő, az elnök a rendkívüli közgyűlést a korábban előterjesztett kérelem alapján hívja össze.

(6) A közgyűlést a (2) bekezdés *a)* és *b)* pontjaiban említett esetekben a törvény vagy a törvényhatósági bizottság közgyűlése által megállapított határidőn belül, ilyen rendelkezés hiányában, valamint a (2) bekezdés *c)* és *d)* pontjaiban említett esetekben legkésőbb a vonatkozó kívánság, illetve kérelem előterjesztésétől számított nyolcadik napra kell összehívni (T. 30. §. (6) bekezdés).

(7) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján rendkívüli közgyűlés összehívásának június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig helye nincsen (T. 30. (10) bekezdés).

(8) Ha a (6) bekezdésben megjelölt határidőn belül a törvényhatósági bizottság rendes közgyűlést tart, az elnök a (2) bekezdés *d)* pontjában megjelölt eset kivételével a rendkívüli közgyűlés tárgyát a rendes közgyűlés napirendjére is kitűzheti.

(9) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján összehívott rendkívüli közgyűlés csak azzal a tárggyal foglalkozhatik, amelynek tárgyalása céljából összehívását kérték (T. 30. §. (9) bekezdés).

(10) Ha valamely tárgyban csak egy összehívási kérelmet terjesztettek elő, ezen kérelem alapján összehívott rendkívüli közgyűlésen az összehívást kérők egyike az összehívási kérelmet megokolhatja (T. 30. §. (9) bekezdés).

(11) A megokolás 30 percnél rendszerint tovább nem tarhat (T. 36. §. (4) bekezdés).

(12) A megokolás időtartamát az összehívási kérelmet megokoló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy izben, legfeljebb 30 perccel meghosszabbítja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(13) Az összehívási kérelem megokolása után egy törvényhatósági bizottsági tag ellenkező felfogását kifejtheti (T. 30. §. (9) bekezdés).

(14) A (13) bekezdés alapján történt felszólalás rendszerint 30 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (4) bekezdés).

(15) A (14) bekezdés alapján történő felszólalás időtartamát a felszólaló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy izben, legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(16) A (10) és (13) bekezdésekben említett felszólalások után a közgyűlés egyszerű szavazással hozott határozattal dönt a felett, hogy az összehívási kérelem tárgyát kívánja-e tárgyalni (T. 30. §. (9) bekezdés).

(17) Ha a közgyűlés az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni kívánja, annak tárgyalását azonnal meg kell kezdeni, ellenkező esetben pedig a rendkívüli közgyűlést azonnal be kell rekeszteni (T. 30. §. (9) bekezdés).

(18) Ha valamely tárgyban több összehívási kérelmet terjesztettek elő és ha az elnök a rendkívüli közgyűlést tárgyazonosság ((5) bekezdés) miatt a korábban előterjesztett kérelem alapján hívta össze, az elnök a rendkívüli közgyűléshez annak megnyitása után kérdést intéz aziránt, hogy a tárgyazonosságot ((5) bekezdés) fennforgónak találja-e?

(19) A rendkívüli közgyűlés a tárgyazonosság kérdésében hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással határoz.

(20) Ha a rendkívüli közgyűlés a tárgyazonosságot megállapította, csak a korábban előterjesztett kérelmet ((5) bekezdés) kell a (10)—(17) bekezdések rendelkezései értelmében tárgyalni.

(21) Ha a közgyűlés akként döntött, hogy az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni nem kívánja, ebben a tárgyban az illető rendkívüli közgyűlés napjától számított hat hónapon belül újabb rendkívüli közgyűlés összehívását kérni nem lehet (T. 30. §. (9) bekezdés).

5. §.

A közgyűlés összehívásának módja.

(1) A közgyűlést a törvényhatósági bizottság tagjainak nevére címzett és a tárgysorozatot (12. §.) is magában foglaló meghívóval kell összehívni (T. 30. §. (7) bekezdés).

(2) A meghívónak a tárgysorozaton felül az egyes tárgyak előadóinak nevét is tartalmaznia kell.

(3) A rendes közgyűlésre szóló meghívót a közgyűlés napját megelőzően legalább 8 nappal, a rendkívüli közgyűlésre szóló meghívót pedig a közgyűlés napját megelőzően legalább 24 órával kell kézbesíteni (T. 30. §. (8) bekezdés).

6. §.

A közgyűlés időtartama.

A közgyűlés rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (12. §.) tárgyalása befejezést nem nyert.

7. §.

A közgyűlés nyilvánossága.

(1) A közgyűlés nyilvános (T. 39. §. (1) bekezdés).

(2) A közgyűlés helyiségének tanácskozás céljára rendelt részében a közgyűlés tartama alatt csak a törvényhatósági bizottság tagjai és azok tartózkodhatnak, akiknek ott hivatalos tennivalójuk van (T. 39. §. (1) bekezdés).

(3) A közgyűlés helyiségének nem tanácskozás céljára rendelt részében is a közgyűlés tartama alatt a (2) bekezdésben említetteken felül csak elnöki engedéllyel lehet tartózkodni.

(4) Azt, aki a közgyűlés helyiségében a közgyűlés tartama alatt jogosulatlanul tartózkodik, az elnök távozásra felhívja, szükség esetében pedig rendőri karhatalommal eltávolítja (T. 39. §. (1) bekezdés).

(5) Az elnök a közgyűlés helyiségében a hallgatók és a sajtó részére elkülönített helyet jelöl ki (T. 39. §. (2) bekezdés).

(6) A sajtó részére elkülönített helyen csak sajtóigazolvánnyal ellátott személy tartózkodhatik.

(7) A hallgatók tetszést vagy nem tetszést nem nyilváníthatnak.

(8) Ha a hallgatók vagy azok közül egyesek a tanácskozás csendjét vagy rendjét zavarják és ha az elnök egyszeri intése sikerre nem vezet, az elnök az illető hallgatót, ha pedig annak személye meg nem állapítható, a hallgatóságot — szükség esetén karhatalommal — eltávolítja (T. 39. §. (3) bekezdés).

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök és jogköre.

8. §.

Az elnök.

(1) A közgyűlés elnöke a főpolgármester. Ha ő akadályozva van, vagy ha állása nincs betöltve, a polgármester. Ha a főpolgármester és a polgármester akadályozva van, vagy ha állásuk nincs betöltve, szolgálati sorrendben az alpolgármesterek elnökölnek (T. 29. §.).

(2) Ha az (1) bekezdésben említett személyek közül akadályoztatás miatt egyik sem elnökölhet, a már összehívott közgyűlésen az akadályoztatás tartama alatt a közgyűlés legidősebb tagjának elnöklete mellett a törvényhatósági bizottság jelenlevő nem tisztviselő tagjai közül ellentmondás hiányában közfelkiáltással, egyébként pedig hozzászólás nélkül titkos szavazással egyszerű szótöbbséggel választott elnök elnököl.

(3) Ha a közgyűlésen nem a főpolgármester elnököl és ha az elnök a tárgy érdeme mellett vagy ellene akar felszólalni, a felszólalás tartama alatt nem elnökölhet.

9. §.

Az elnök jogköre.

(1) Az elnök

a) összehívja, megnyitja, felfüggeszti, legfeljebb 5 napra elhalasztja és berekeszti a közgyűlést,

b) nyilvántartja a közgyűlés tagjainak részvételét,

c) őrködik a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt törvényhatósági bizottsági tag (18. §.) részt ne vegyen,

d) vezeti a tanácskozást, a jogszabályoknak megfelelően megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtt (19. §.), a személyes kérdésben (20. §.) vagy az ügyrendhez (21. §.) való felszólalást,

e) a jogszabályoknak megfelelően biztositja a közgyűlés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

f) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást és felteszi a kérdést szavazásra, megállapitja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot (T. 35. §.).

(2) Az elnök — a felszólaló beszédének megszakitásával is — bármikor szólhat és a jogszabályokban megállapitott megtorlásokat bármikor alkalmazhatja (T. 35. §.).

(3) Az elnök bejelentései, figyelmeztetése, rendreutasitása vagy a szót megvonó intézkedése ellen felszólalni, azt visszautasitani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

10. §.

Az elnök szavazati joga.

(1) Az elnök — bármely címen legyen is tagja a közgyűlésnek — szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja (T. 36. §. (19) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (61. §.) nem érinti.

11. §.

A közgyűlésen való kötelező részvétel. — Távolmaradási engedély.

(1) A törvényhatósági bizottság tagjai a közgyűléseken résztvenni kötelesek (T. 34. §. (1) bekezdés).

(2) A távollevőket az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (13. §.) tartja nyilván.

(3) Az elnök a távolmaradási engedély ((4) és (6) bekezdés) nélkül távollevő törvényhatósági bizottsági tagok neveit az igazolóválasztmány (T. 12. §.) elnökével 48 órán belül közli.

(4) Az elnök a törvényhatósági bizottság tagjának elfogadható okból három egymás után következő közgyűlésre vonatkozó távolmaradási engedélyt adhat. Az elnök a távolmaradási engedély megadását a legközelebbi közgyűlésen bejelenteni köteles.

(5) Ha az elnök az engedélyt megtagadta és ha az illető törvényhatósági bizottsági tag a távolmaradási engedély iránti kérelmét ennek dacára fenntartotta, az elnök a kérelmet a közgyűlés elé terjeszti, amely a kérelem tárgyában vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(6) Három egymás után következő ülésnapon túlmenő engedélyt csak a közgyűlés, az illető törvényhatósági bizottsági tag kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal adhat.

(7) A távolmaradási engedélyt kapott törvényhatósági bizottsági tagokat az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (13. §.) külön nyilvántartja.

(8) Ha a törvényhatósági bizottság bármely tagja a közgyűlésről távolmaradási engedély nélkül elmarad, elmaradását igazolni köteles (T. 34. §. (1) bekezdés).

(9) A távolmaradási engedély nélkül való elmaradást a mulasztás napjától számított 15 nap alatt lehet az igazolóválasztmány előtt igazolni (T. 34. §. (2) bekezdés).

(10) Az igazolóválasztmány által az igazolás kérdésében hozott határozat ellen annak kézbesitésétől számitott 15 nap alatt a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye (T. 34. (2) bekezdés).

(11) Az igazolóválasztmány az igazolásnak a (9) bekezdésben emlitett határidőn belül való meg vagy meg nem történtét és az igazolás megtörténte esetében az e tárgyban hozott jogerős határozatot az elnökkel közli.

(12) Az a választott törvényhatósági bizottsági tag, aki hat egymás után következő közgyűlésről igazolatlanul elmarad, törvényhatósági bizottsági tagságát elveszti és a törvényhatósági bizottság legközelebbi megújítása alkalámával annak tagjává nem választható (T. 34. §. (1) bekezdés).

(13) Ha a törvényhatósági bizottság választott tagja bizottsági tagságát a (12) bekezdésben emlitett okból jogerősen elvesztette, a soron levő törvényhatósági bizottsági póttagot az igazoló választmány elnöke hivja be (T. 27. §. (11) bekezdés.)

12. §.

A tárgysorozat.

(1) A törvényhatósági bizottság közgyűlésének tárgysorozatát az elnök állapitja meg (T. 31. §. (1) bekezdés).

(2) A főpolgármester egyes ügyeknek a tárgysorozatába való felvételét akkor is elrendelheti, ha nem ő elnököl (T. 31. §. (1) bekezdés).

(3) Azokat a közgyűlés hatáskörébe tartozó ügyeket,

a) amelyeknek a közgyűlésen való tárgyalását a közgyűlés vagy a törvényhatósági tanács határozta el,

b) amelyeknek a közgyűlésen való tárgyalását a polgármester vagy akadályoztatása vagy állásának üresedésében léte esetében az őt helyettesitő alpolgármester kivánja, a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába, ha pedig a törvényhatósági tanács olyan ügynek sürgős tárgyalását kivánja, amelyet törvény nem utal rendes közgyűlés elé, a legközelebbi közgyűlés tárgysorozatába fel kell venni.

(4) A rendes közgyűlés tárgysorozatát legalább 8 nappal, a rendkivüli közgyűlés tárgysorozatát pedig legalább 24 órával a közgyűlés napját megelőzően a Központi városháza, valamint a kerületi elöljárók hirdetőtábláin ki kell függeszteni (T. 31. §. (3) bekezdés).

(5) A kifüggesztés megtörténte után az elnök a tárgysorozatot csak rendkivüli sürgősség esetében egészitheti ki.

(6) Ha az elnök az (5) bekezdésben emlitett jogával él, köteles a tárgysorozat kiegészitéséről szóló értesitést az illető közgyűlés kezdete előtt legalább 24 órával a törvényhatósági bizottság tagjai részére kézbesiteni (T. 31. §. (3) bekezdés).

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. — A jegyzőkönyv.

13. §.

A jegyző.

(1) A közgyűlés jegyzőjét a törvényhatóság tisztviselői közül a polgármester jelöli ki (T. 40. §. (2) bekezdés).

(2) A jegyző feladata különösen:

a) gondoskodás a tanácskozás menetének gyorsirók (14. §. (3) bekezdés) által való jegyzéséről,

b) a jegyzőkönyv (14. §.) irásba foglalása,

c) a beérkezett iratok felolvasása,

d) a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene felszólalni kívánók jelentkezésének jegyzékbe vétele,

e) az egyszerű (59. §.) és a névszerinti (60. §.) szavazásnál a szavazatok összeszámlálása.

(3) Ha a felszólalni kivánó a jelentkezés alkalmával a jegyzővel nem közli azt, hogy a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene kíván felszólalni, jelentkezése a felszólalni kívánók jegyzékébe fel nem vehető.

14. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell vezetni (T. 40. §. (1) bekezdés).

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

a) annak a megjelölését, hogy a közgyűlés alakuló, rendes vagy rendkivüli-e (1. §. (2) bekezdés), továbbá a közgyűlés helyét és időpontját,

b) a megjelentek neveit,

c) a közgyűlés megnyitásának idejét,

d) az esetleges elnöki bejelentéseket,

e) a tárgyalt ügyek megjelölését, ezekben az ügyekben előterjesztett javaslat (indítvány) mellett és ellen felszólalók nevét és ezen ügyekben hozott határozatokat,

f) a választások eredményét,

g) a határozathozatal módját, névszerinti szavazás esetén pedig azt, hogy kik szavaztak a határozat mellett és kik szavaztak a határozat ellen,

h) a közgyűlés során előfordult fontosabb mozzanatokat,

i) a közgyűlés bezárásának (berekesztésének) idejét.

(3) A jegyzőkönyvet a polgármester által rendelkezésre bocsátott gyorsíróknak a tanácskozásokról felvett és rendes írásba áttett gyorsírói feljegyzései alapján kell elkészíteni.

(4) A jegyzőkönyvet annak hitelesítése (15. §.) után a törvényhatósági bizottság tagjaival esetenkint kifejezett kívánságukra egyszerű másolatban közölni kell.

(5) Ha a miniszterelnök vagy bármelyik miniszter kívánja, a hitelesített jegyzőkönyv hiteles másolatát hozzá azonnal fel kell terjeszteni (T. 40. §. (4) bekezdés).

15. §.

A jegyzőkönyv hitelesítése és aláírása.

(1) Ha a közgyűlés egy napon át tart, a jegyzőkönyvet a közgyűlés által minden közgyűlési napon a közgyűlés megnyitása után az elnök javaslatára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal kiküldött és a közgyűlésen való állandó jelenlétre kötelezett négy törvényhatósági bizottsági tag nyolc nap alatt hitelesíti (T. 40. §. (1) bekezdés).

(2) Ha a kiküldött törvényhatósági bizottsági tagok többsége a jegyzőkönyvet hitelesíthetőnek nem találta, annak végleges szövegét a gyorsírói feljegyzések (14. §. (3) bekezdés) alapján kell a hitelesítőknek az elnök által összehívott ülésében szótöbbséggel hozott határozattal megállapítani. Szavazategyenlőség esetében az elnök dönt.

(3) Ha a közgyűlés több napon át tart, az előző közgyűlési nap jegyzőkönyvét az utolsó napra vonatkozó jegyzőkönyv kivételével a következő közgyűlésen kell hitelesíteni (T. 40. §. (1) bekezdés).

(4) A (3) bekezdésben említett esetben az (1) bekezdés értelmében kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag az előző közgyűlési nap jegyzőkönyvét a következő közgyűlés megkezdéséig átvizsgálja és a közgyűlésnek a hitelesítés tárgyában javaslatot tesz.

(5) A (4) bekezdésben említett javaslatot az esetleges módosító indítványokkal együtt a hitelesítésre hivatott közgyűlés megkezdéséig kell az elnöknél írásban benyujtani.

(6) Ha módosító indítványt a kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag egyike sem tett, a közgyűlés a javaslatnak az elnök által történt ismertetése után a hitelesítés kérdésében vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(7) Ha a kiküldött törvényhatósági bizottsági tagok módosító indítványt tettek, az elnök a jegyzőkönyv kifogásolt részét és a módosító indítványt a jegyző útján röviden ismerteti.

(8) A kiküldött és módosító indítványt tett törvényhatósági bizottsági tagok indítványukat legfeljebb öt percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalásban megokolhatják.

(9) A közgyűlés a (8) bekezdésben említett megokolás után vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt a felett, hogy a jegyzőkönyvet eredeti szövegezésben, vagy pedig a módosító indítványok figyelembevétele mellett hitelesíti.

(10) Ha a közgyűlés a jegyzőkönyvet eredeti szövegezésében nem hitelesítette, a módosító indítványokat külön-külön kell határozathozatal alá bocsátani. A határozathozatal hozzászólás nélkül egyszerű szavazással történik.

(11) A több napon át tartó közgyűlés utolsó napjára vonatkozó jegyzőkönyv hitelesítése az (1) és (2) bekezdésekben említett módon történik.

(12) A jegyzőkönyvet az elnök, a jegyző és a kiküldött négy törvényhatósági bizottsági tag írja alá.

NEGYEDIK FEJEZET.

A költségvetésen kívüli ügyek tárgyalása.

16. §.

A tárgyalható ügyek.

A közgyűlésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és az ezekkel kapcsolatosan a tárgyalás során előterjesztett indítványokat lehet tárgyalni. (T. 31. §. (4) bekezdés).

17. §.

A tanácskozásban résztvevők.

A tanácskozásban a törvényhatósági bizottság tagjain kívül az előadók is résztvehetnek (T. 36. §. (1) bekezdés).

18. §.

Az érdekeltség.

(1) Az a törvényhatósági bizottsági tag, aki a tárgyalás alatt álló ügy valamelyikében — akár közvetlenül, akár pedig hozzátartozói (1886. évi XXI. t.-c. 78. §.) útján közvetve, mint magánszemély is — anyagilag érdekelt, az illető ügy tárgyalásában és az illető ügyre vonatkozó határozathozatalban részt nem vehet (T. 37. §. (1) bekezdés).

(1) Az érdekeltség kérdését az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag az ügy eldöntését célzó szavazás elrendeléséig felvetheti (T. 37. §. (2) bekezdés).

(3) A közgyűlés az érdekeltség kérdésében — az elnök vagy törvényhatósági bizottság bármely tagja indítványára — az érdekeltnek állított törvényhatósági bizottsági tag és a tiszti főügyész (helyettese) meghallgatása után hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt (T. 37. §. (2) bekezdés).

(4) Ha a közgyűlés az érdekeltséget megállapította, az érdekelt törvényhatósági bizottsági tag az üléstermet az illető ügy tárgyalása és a vonatkozó határozathozatal idejére elhagyni köteles.

(5) A közgyűlésnek az érdekeltség kérdésében való döntése csak az illető ügyben hozott határozat érdeme ellen előterjesztett jogorvoslatban támadható meg (T. 37. §. (2) bekezdés).

19. §.

Felszólalás napirend előtt.

(1) Napirend előtt felszólalásra az elnök adhat engedélyt. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a felszólalást az egy napon át tartó közgyűlés a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlés pedig a napirend tárgyalásának megszakítás után vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti (T. 36. §. (12) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdésben említett felszólalás időtartama 10 perc. Ezt az időtartamot a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja.

(3) Az (1) bekezdésben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

20. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) Személyes kérdésben való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó közgyűlésen a napirenden (tárgysorozaton) levő ügyek tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlésen pedig a napirend tárgyalásának megszakítása után ezen a címen felszólalhat (T. 36. §. (12) bekezdés).

(3) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás időtartama 15 perc. Ezt az időtartamot a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával 15 perccel meghosszabbíthatja.

(4) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

21. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

(1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt. (T. 36. §. (12) bekezdés).

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó közgyűlésen a napirenden (tárgysorozaton) levő ügyek tárgyalásának befejezése, a több napon át tartó közgyűlésen pedig a napirend tárgyalásának megszakítása után ezen a címen felszólalhat (T. 36. §. (12) bekezdés).

(3) A felszólalás 5 percnél tovább nem tarthat.

(4) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(5) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

22. §.

A felszólalások sorrendje.

(1) Az előadó után, ha szólásra a javaslat (önálló indítvány) mellett és ellene is jelentkeztek, a javaslat (önálló indítvány) ellen feliratkozott első jelentkezőt kell felhívni.

(2) Az (1) bekezdés esetében az első felszólaló után a további felszólalókat jelentkezésük sorrendjében váltakozva kell szólásra hívni a szerint, hogy a javaslat (önálló indítvány) mellett vagy ellene kívánnak szólni (T. 36. §. (3) bekezdés).

23. §.

Eltérés a tárgytól.

A tárgytól eltérni csak a közgyűlésnek az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával lehet (T. 36. §. (12) bekezdés).

24. §.

A felszólaló zavarása.

(1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (9. §. (2) bekezdés) nem érinti.

25. §.

A hozzászólások száma. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhoz minden törvényhatósági bizottsági tag rendszerint csak egyszer szólhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(2) Többszöri hozzászólásra a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(3) A tárgyalás alatt levő tárgyhoz indítványt tett törvényhatósági bizottsági tag a többi felszólalók után zárszó jogán még egyszer szólhat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és felhívásra a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhatnak (T. 36. §. (2) bekezdés).

26. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A hozzászólás időtartama 30 percnél hosszabb rendszerint nem lehet (T. 36. §. (4) bekezdés).

(2) A hozzászólás időtartamát ((1) bekezdés) a felszólaló kérelmére a közgyűlés vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (4) bekezdés).

(3) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél tovább is tarthat (T. 36. §. (2) bekezdés).

(4) A felszólalót megillető zárszó jogán való hozzászólás 10 percnél tovább nem tarthat, amely időtartam meghosszabbításának helye nincs.

27. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha a vita két órán túl terjedt és ha a tárgyhoz már legalább négy törvényhatósági bizottsági tag szólt, a közgyűlés az elnök vagy bármelyik törvényhatósági bizottsági tag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja (T. 36. §. (5) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédideje be nem számítható (T. 36. §. (7) bekezdés).

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a közgyűlés indokolt esetekben — a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára — vita nélkül egyszerű szavazással a korlátozásképen megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja (T. 36. §. (5) bekezdés).

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédidejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek (T. 36. §. (7) bekezdés).

(5) Ha a hozzászólás időtartamának korlátozása után a tanácskozás még két órán át tartott, a közgyűlés az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással elhatározhatja, hogy a szóbanforgó kérdésben a tárgyalást berekeszti (T. 36. §. (6) bekezdés).

(6) Az (5) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) beszédideje be nem számítható (T. 36. §. (7) bekezdés).

(7) A tárgyalásnak az (5) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) szólási jogát nem érinti (T. 36. §. (2) bekezdés).

28. §.

A vita berekesztése.

Ha a felszólalók beszédüket befejezték és ha az illető tárgy tárgyalására az ügyrend szerint rendelkezésre álló idő még nem telt el, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólani s ha felhívásra senki sem jelentkezik, a vitát berekeszti.

29. §.

Szabályrendeletek és szabályzatok tárgyalási módja.

(1) A szabályrendeletek és a szabályzatok tárgyalása általános vitával kezdődik.

(2) Az általános vitában a hozzászólások tekintetében a 22., 25., 26. és 27. §-ok rendelkezései az irányadók.

(3) Az általános vita bezárása után a közgyűlés dönt abban a kérdésben, hogy a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadja-e.

(4) Ha a közgyűlés a javaslatot részletes tárgyalás alapjául elfogadta, azt részletenkint (szakaszonkint), pontonkint kell tárgyalni.

(5) A közgyűlés az elnök indítványára két törvényhatósági bizottsági tagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több — egymással kapcsolatban álló — szakasznak (pontnak) együttes vagy egyes szakaszok (pontok) részletenkinti tárgyalását.

(6) Az egyes szakaszok (pontok) módosítását célzó — nem az előadó által előterjesztett — indítványt az illető szakasz tárgyalásának megkezdése előtt az elnöknél írásban kell előterjeszteni.

(7) A szakaszokhoz (pontokhoz) egy-egy törvényhatósági bizottsági tag csak egy ízben szólhat hozzá és felszólalása 5 percnél tovább nem tarthat.

(8) A közgyűlés a (7) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal 5 perccel meghosszabbíthatja.

(9) Ha a tárgyalás alatt álló szakaszhoz (ponthoz) a polgármesteren, az alpolgármestereken, a tiszti főügyészen (helyettesén), a tiszti főorvoson (helyettesén), az előadón és a szakképviselőkön (T. 36. §. (8) bekezdés) kívül legalább négy törvényhatósági bizottsági tag már hozzászólt, a vita bezárását az elnök vagy bármely törvényhatósági bizottsági tag szóval indítványozhatja.

(10) A közgyűlés az indítvány ((9) bekezdés) felett vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(11) Ha a közgyűlés az indítványt elfogadta, az elnök a vitát — tekintet nélkül arra, hogy van-e még szólásra jelentkezett — bezárja.

(12) A vitának a (11) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) szólási jogát nem érinti.

(13) A szakasz (pont) részletes tárgyalásának befejezése után a közgyűlés annak elfogadása tárgyában dönt.

(14) Az előadó a határozathozatal előtt kérheti az egyes szakaszokra vonatkozó döntésnek a javaslat egyéb részeire vonatkozó tárgyalás befejezéséig való felfüggesztését. A közgyűlés az előadó kérelme felett vita nélkül egyszerű szavazással határoz.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A költségvetés tárgyalása.

30. §.

A költségvetés tárgyalásának módja.

A költségvetés tárgyalásánál a 6—18., 20—28. §-ok rendelkezései a 31—35. §-okban foglalt eltérésekkel az irányadók.

31. §.

A költségvetés tárgyalásának megkezdése.

A költségvetés tárgyalását a költségvetésnek a törvényhatósági bizottság tagjai részére való kézbesítésétől számított 8 nap eltelte előtt megkezdeni nem lehet.

32. §.

A költségvetést tárgyaló közgyűlés tárgysorozata.

A költségvetés tárgyalására összehívott közgyűlésen csak a költségvetést szabad tárgyalni (T. 36. §. (9) bekezdés).

33. §.

A költségvetés tárgyalásának időtartama. A tárgyalási idő.

(1) A költségvetés vitája 8 ülésnapnál tovább nem tarthat (T. 36. §. (9) bekezdés).

(2) Egy ülésnapon csupán egy ülés tartható.

(3) A közgyűlés a költségvetés tárgyalására ülésnaponkint legalább hat órát fordít (T. 36. §. (9) bekezdés).

34. §.

Az általános vita.

(1) A költségvetés tárgyalása általános vitával kezdődik (T. 36. §. (9) bekezdés).

(2) Az általános vita legfeljebb három ülésnapon át tarthat (T. 36. §. (9) bekezdés).

(3) Az általános vita során az egyes felszólalások időtartama rendszerint nem lehet egy óránál hosszabb (T. 36. §. (9) bekezdés).

(4) A közgyűlés a (3) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal félórával meghosszabbíthatja (T. 36. §. (9) bekezdés).

(5) Az általános vita harmadik ülésnapján a tárgyalásra szánt idő (33. §.) utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalókra — az elnök köteles az általános vitát bezárni (T. 36. §. (9) bekezdés).

(6) Az általános vita bezárása után a közgyűlés a költségvetésnek részletes tárgyalás alapjául elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül határoz (T. 36. §. (9) bekezdés).

(7) A (3)—(6) bekezdések rendelkezései a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese) és az előadók szólási jogát nem érinti (T. 36. §. (9) bekezdés).

35. §.

A részletes vita.

(1) A közgyűlés a költségvetést a részletes vita során fejezetenkint tárgyalja.

(2) A részletes vita során az egyes felszólalások időtartama legfeljebb 15 perc (T. 36. §. (9) bekezdés).

(3) Ezt az időtartamot a közgyűlés a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal 15 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (9) bekezdés).

(4) A költségvetés fejezeteinek tárgyalása során a felszólalások időtartamának korlátozása tekintetében a 27. §. rendelkezései irányadók (T. 36. §. (9) bekezdés).

(5) A részletes vita során indítványt csak a költségvetés egyes fejezeteinek címeihez lehet előterjeszteni és pedig csak írásban.

(6) A részletes vita utolsó ülésnapjának tárgyalásra szánt egész idejét az üzemek költségvetésének megvitatására kell fordítani (T. 36. §. (9) bekezdés).

(7) A közgyűlés az üzemek költségvetését rendszerint üzemenkint tárgyalja.

(8) A közgyűlés az elnök indítványára két törvényhatósági bizottsági tagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több rokontermészetű intézmény, közmű és üzem költségvetésének együttes tárgyalását.

(9) A részletes vitának nem az üzemekre vonatkozó részét a költségvetés tárgyalására rendelt időnek (33.§.) utolsó előtti napján, a részletes vitának az üzemekre vonatkozó részét pedig ugyanazon időnek utolsó napján a tárgyalásra szánt idő utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalásokra — be kell zárni és a még meg nem vitatott részletek elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül kell határozni (T. 36. §. (9) bekezdés).

(10) A vitának a (9) bekezdés rendelkezései értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese) és az előadók szólási jogát nem érinti.

(11) Ha a költségvetés fejezeteinek egyes címeihez a polgármester vagy az alpolgármesterek vagy az előadó is tett indítványt, ezt az indítványt kell először szavazás alá bocsátani.

(12) A (11) bekezdésben említett indítványok feletti határozathozatal után az elnök az elfogadott indítványokkal ellentétben nem álló többi indítványt külön-külön vagy a közgyűlés részéről az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozat alapján együttesen teheti fel szavazásra.

HATODIK FEJEZET.

Az önálló indítványok.

36. §.

Az önálló indítvány bejelentése és nyilvántartása.

(1) A tárgysorozatba felvett ügyekkel össze nem függő — önálló — indítványt az elnöknél kell a rendes közgyűlés napját legalább három nappal megelőzőleg írásban ((3) bekezdés) bejelenteni és azt a főpolgármester, a főpolgármesteri állás üresedésben léte esetében pedig a polgármester hivatalában letenni (T. 31. §. (5) bekezdés).

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell az önálló indítványt előterjeszteni kívánó nevét, az önálló indítvány szabatos szövegét és azt, hogy az önálló indítványt előterjeszteni kívánó indítványát sürgősnek tartja-e.

(3) Az önálló indítványt előterjeszteni kívánó köteles a bejelentést sajátkezűleg aláírni.

(4) A főpolgármester a nála letett ((1) bekezdés) önálló indítványokról a polgármestert haladéktalanul értesíti (T. 31. §. (5) bekezdés).

37. §.

Az önálló indítvány visszautasítása.

(1) Az elnök a 36. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó önálló indítványt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a legközelebbi közgyűlésen be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

38. §.

Az önálló indítványnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az önálló indítványt javaslattétel végett a törvényhatósági tanács elé utalja és azt a javaslat (39. §.) beérkezte után a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába felveszi (T. 31. §. (2) bekezdés).

(2) Ha az önálló indítványt előterjesztő önálló indítványát a benyujtást követő rendes közgyűlés előtt legalább 3 nappal jelentette be és ha az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kérte, az elnök erről a rendes közgyűlésnek jelentést tesz, egyben annak a közgyűlés jegyzője által való felolvastatása után felteszi a kérdést, hogy a közgyűlés az önálló indítványt sürgősnek találja-e?

(3) A határozat előtt az önálló indítványt előterjesztő felszólalhat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(4) A felszólalás 15 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(5) A (4) bekezdésben említett időtartam az önálló indítványt tevő kérelmére és az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal egy ízben legfeljebb 15 perccel meghosszabbítható (T. 36. §. (10) bekezdés).

(6) A kérdéshez az indítványtevőn kívül két törvényhatósági bizottsági tag hozzászólhat (T. 36. §. (10) bekezdés).

(7) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat. A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet (T. 36. §. (10) bekezdés).

(8) A közgyűlés a kérdés felett egyszerű szavazással dönt.

(9) A közgyűlés a 79. §. (3) bekezdése által meghatározott többséggel hozott határozattal az önálló indítványt sürgősnek találja, azt az elnök az illető közgyűlés tárgysorozatába felveszi.

(10) Ha a közgyűlés az önálló indítványt sürgősnek nem találta, az elnök az (1) bekezdés szerint jár el.

39. §.

A törvényhatósági tanácsnak az önálló indítványokra vonatkozó javaslata.

A törvényhatósági tanács az elnök által javaslattétel végett kiadott önálló indítványokra vonatkozólag javaslatot tesz (T. 36. §. (10) bekezdés, T. 47. §. *a)* pont).

40. §.

A törvényhatósági tanácsnak kiadott önálló indítvány tárgyalása.

(1) Ha az önálló indítványt a törvényhatósági tanácsnak kiadták és ha a törvényhatósági tanácsnak az önálló indítványra vonatkozó javaslata beérkezett, azt az elnök a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába felveszi.

(2) Ha a törvényhatósági tanács az önálló indítvány elvetését vagy tárgyalásának elhalasztását javasolta, javaslata felett a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a közgyűlés a törvényhatósági tanács elvetést vagy halasztást célzó javaslatát elfogadta, az önálló indítvány tárgyalása elmarad.

(4) Ha a közgyűlés a törvényhatósági tanács elvetést vagy halasztást célzó javaslatát nem fogadta el, az önálló indítvány érdemi tárgyalását ezen a közgyűlésen meg kell kezdeni.

41. §.

Az önálló indítvány megismétlése.

(1) Az önálló indítvány előterjesztésétől számított 3 hónapon belül azonos tárgyú önálló indítványt előterjeszteni nem lehet.

(2) Az azonosságot a közgyűlés az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal állapítja meg.

HETEDIK FEJEZET.

Az interpellációk.

42. §.

Az interpelláció.

Interpellációt csak a polgármesterhez lehet intézni.

43. §.

Az interpelláció előterjesztésének módja.

Az interpelláció — választás szerint — szóval vagy írásban terjeszthető elő.

44. §.

Az interpelláció bejelentése és nyilvántartása.

(1) Az interpellációt az elnöknél kell írásban ((3) bekezdés) bejelenteni (T. 31. §. (6) bekezdés).

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell:

a) az interpelláló nevét,

b) az interpelláció tárgyát,

c) annak feltüntetését, hogy az interpellációt szóval is elő kívánják-e adni?

(3) Az interpelláló köteles a bejelentéssel egyidejűleg az interpelláció szövegét sajátkezű aláírásával ellátva, két példányban az elnöknek átadni.

(4) A főpolgármester a bejelentett interpellációt, egy példányának átvétele mellett, a polgármesterrel haladéktalanul közli (T. 31. §. (6) bekezdés).

45. §.

Az interpellációnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az interpellációt a közgyűlés tárgysorozatába az esetleges önálló indítványokat (36. §.) követőleg felveszi.

(2) A szóval előadni kívánt interpellációkat az írásban előadni kívánt interpellációkat megelőzően kell a tárgysorozatba felvenni.

(3) Ha az (1) bekezdésben említett interpellációt annak benyujtását követő rendes közgyűlés előtt legalább 24 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen közgyűlés, ellenkező esetben pedig ezt a közgyűlést közvetlenül követő rendes közgyűlés tárgysorozatába kell felvenni.

46. §.

Az interpelláció visszautasítása.

(1) Az elnök a 44. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó interpellációt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a legközelebbi közgyűlésen be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

47. §.

A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése az interpellációnak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(2) Az elnök az (1) bekezdésben említett interpellációt a polgármesternek, ha az személyesen vagy megbízott útján azonnal szóval válaszolni nem kíván, kiadja.

48. §.

A szóval előadni kívánt interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni kívánt interpelláció szövegét az elnök a tárgysorozat illető pontjánál felolvastatja.

(2) Ha az interpelláló az interpelláció felolvasásakor nem jelentkezik, az interpellációt törölni kell.

(3) Az interpelláció előadása rendszerint nem tarthat tovább 15 percnél.

(4) A közgyűlés a (3) bekezdésben említett időtartamot az interpelláló kérelmére és az elnök indítványára hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja (T. 36. §. (11) bekezdés).

49. §.

Az interpellációra adott válasz módja.

A polgármester (megbízottja) a szóval előterjesztett interpellációra szóval, egyébként szóval vagy írásban válaszol.

50. §.

Az interpellációra adott válasz határideje.

(1) Ha a polgármester vagy megbízottja az interpellációra annak előterjesztésekor nem válaszolt, a választ a legközelebbi rendes közgyűlésen meg kell adni.

(2) Az (1) bekezdésben említett határidőt a közgyűlés a polgármester kérelmére hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal meghosszabbíthatja.

51. §.

Az interpellációra adott válasz.

(1) Ha a polgármester az interpellációra írásban válaszol, a választ az elnöknek adja át.

(2) Ha a polgármester az interpellációra szóval válaszol, ezt az elnökkel közli.

(3) Az elnök a válasz előterjesztését a legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatának végére felveszi.

(4) Az interpellációkra adott válaszok előterjesztését a tárgysorozatba a netáni interpellációkat megelőzően kell felvenni.

(5) Az interpellációra írásban adott válasz előterjesztése a válasznak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(6) Az interpellációra szóval adott választ a tárgysorozat illető pontjánál kell előadni.

(7) Az interpelláló a válasz felolvasása ((5) bekezdés), illetve a válasz előadása ((6) bekezdés) után arra válaszolhat.

(8) Az interpelláló válasza ((7) bekezdés) tíz percnél tovább nem tarthat. A válaszidő tartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(9) A polgármester az interpelláló válaszára ((7) bekezdés) nyilatkozhat.

(10) Az interpelláló válasza ((7) bekezdés) és a polgármester nyilatkozata ((9) bekezdés) után a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz a felett, hogy a választ tudomásul veszi-e?

(11) Ha a közgyűlés a választ nem vette tudomásul, az interpellációt a törvényhatósági tanácsnak tárgyalására való előkészítés céljából ki kell adni és az előkészítés megtörténtét követő legközelebbi rendes közgyűlés tárgysorozatába fel kell venni.

NYOLCADIK FEJEZET.

A határozathozatal.

52. §.

A határozathozatal időpontja.

A vita bezárását a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a tiszti főorvos (helyettese), az előadók és a szakképviselők (T. 36. §. (8) bekezdés) esetleges felszólalása (T. 36. §. (2) bekezdés) után a határozathozatal követi.

53. §.

A szavazás.

(1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani (T. 36. §. (14) bekezdés).

(2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti (T. 36. §. (14) bekezdés).

(3) A szavazást el kell rendelni, ha azt jogszabály teszi szükségessé, vagy ha azt legalább tíz jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag kívánja (T. 36. §. (14) bekezdés).

54. §.

A tárggyal kapcsolatos indítványoknak a szavazás előtt való felolvasása.

A kérdés feltevése (55. §.) előtt bármelyik törvényhatósági bizottsági tag kérelmére a tárggyal kapcsolatos indítványokat ismertetni kell.

55. §.

A kérdés feltevése.

(1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.

(2) Ha a döntésre kerülő kérdés, cikk vagy javaslat (indítvány) több részből áll, a közgyűlés az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és részenkint való eldöntését határozhatja el.

(3) Elsősorban a törvényhatósági tanács javaslatát, ha pedig ilyen javaslat nincs, a polgármester (alpolgármesterek, előadók) javaslatát (indítványát) kell döntés alá bocsátani.

(4) Egyebekben a döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapítja meg.

56. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

(1) A kérdés feltevéséhez legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag szólhat hozzá (T. 36. §. (17) bekezdés).

(2) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat (T. 36. §. (17) bekezdés).

57. §.

A szavazás megzavarása.

A szavazás közben beszédet tartani vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

58. §.

A szavazás módja.

(1) A szavazás nyilt vagy titkos.

(2) A nyilt szavazás egyszerű vagy névszerinti.

59. §.

Az egyszerű szavazás.

(1) A közgyűlés rendszerint egyszerű szavazással határoz.

(2) Az egyszerű szavazás felállással vagy ülve maradással történik. (T. 36. §. (15) bekezdés).

(3) Ha az elnök megállapítása szerint az eredmény kétséges, az elnök ellenpróbát rendel el.

(4) Ellenpróba esetén a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellene szavazókat egyenkint összeszámlálja.

(5) A javaslat ellen szavazók összeszámlálása a javaslat mellett szavazók számának az elnök által való bejelentése után történik.

60. §.

A névszerinti szavazás.

(1) Névszerint kell szavazni,

a) ha a határozat

aa) új adók megállapítására, a meglévő adók felemelésére vagy mérséklésére (T. 36. §. (15) bekezdés),

bb) 500.000 pengő értéket meghaladó vagyonszerzésre, elidegenítésre vagy megterhelésre (T. 36. §. (15) bekezdés),

cc) 500.000 pengő értéket meghaladó terhes szerződés vagy egyesség kötésére (T. 36. §. (15) bekezdés),

dd) 500.000 pengő értéket meghaladó kötelezettség vagy szavatosság vállalására (T. 36. §. (15) bekezdés),

ee) a m. kir. minisztériumnak a törvényhatósági bizottság feloszlatását kimondó rendelete ellen érvényesíthető panasz tekintetében való állásfoglalásra (T. 99. §. (4) bekezdés)

vonatkozik,

b) ha azt jogszabály elrendeli,

c) ha azt legalább 40 jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag írásban kéri (T. 36. §. (15) bekezdés).

(2) Olyan esetben, amikor jogszabály egyszerű szavazást rendel, névszerinti szavazást sem kérni, sem elrendelni nem lehet.

(3) A névszerinti szavazás a törvényhatósági bizottság tagjainak névszerinti felhívása mellett történik.

(4) Szavazásra elsősorban a törvényhatósági bizottságnak nem hivatali állásuknál fogva tagjait, másodsorban pedig annak hivatali állásuknál fogva tagjait kell betűrendben felhívni.

(5) A felhívott igennel vagy nemmel köteles szavazni.

(6) Az (5) bekezdés rendelkezésének meg nem felelő szavazat figyelembe nem vehető.

61. §.

Az egyszerű vagy a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

Ha az egyszerű és a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt (T. 36. §. (18) bekezdés).

62. §.

A titkos szavazás.

A szavazás személyi — választási, fegyelmi stb. — ügyekben titkos (T. 36. §. (16) bekezdés).

63. §.

A titkos szavazás helye.

(1) A titkos szavazás a törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége (64. §.) előtt történik.

(2) A szavazatszedő küldöttség az elnök által kijelölt — a közgyűlésnek tanácskozás céljára rendelt helyiségétől különálló — helyiségben működik.

(3) A (2) bekezdésben említett helyiségbe a szavazó törvényhatósági bizottsági tagokon, a tiszti főügyészen (helyettesén) és a kirendelt tisztviselőkön kívül senki be nem léphet.

64. §.

A szavazatszedő küldöttség.

(1) A törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége a közgyűlés által egy évi időtartamra választott elnökből, elnökhelyettesből és 9 tagból áll.

(2) A szavazatszedő küldöttség határozóképes, ha az elnökön, ennek akadályoztatása vagy az elnöki tisztség üresedésben léte esetében az elnökhelyettesen kívül négy tag van jelen.

(3) Az elnökhelyettes, ha nem elnököl, tagként jön figyelembe.

(4) A szavazatszedő küldöttség egyszerű szavazással határoz.

(5) Az elnök nem szavaz.

(6) Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt.

(7) A szavazatszedő küldöttség jegyzője a polgármester által kirendelt törvényhatósági tisztviselő.

65. §.

A titkos szavazás időtartama.

(1) A titkos szavazás időtartamát az elnök állapítja meg.

(2) A titkos szavazás időtartamát annak megkezdésétől számított másfél óránál rövidebb időtartamban megállapítani nem lehet.

(3) Az elnök a titkos szavazás időtartamát a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg a közgyűléssel közli.

(4) Az elnök a közgyűlést a titkos szavazás időtartamára felfüggesztheti.

66. §.

A titkos szavazás módja.

(1) A titkos szavazás borítékba ((2) bekezdés) helyezett szavazólapokkal ((2) bekezdés) vagy golyókkal ((3) bekezdés) történik.

(2) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és ugyanazon a helyen a polgármester hivatalos pecsétjével ellátni.

(3) A golyóknak fehér- és feketeszínűeknek kell lenniök.

(4) Egymásután következő szavazáson ugyanazon a golyók nem használhatók.

67 §.

Titkos szavazás szavazólapokkal.

(1) A szavazatszedő küldöttségnek helyiségében legalább négy — elrekeszthető és a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására szolgáló — fülkének kell lennie.

(2) A fülkében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tagon kívül senki sem tartózkodhatik, abba senki be nem léphet és abba senki be nem tekinthet.

(3) A szavazatszedő küldöttség asztalának minden oldalról könnyen hozzáférhetőnek kell lennie.

(4) Az asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas nyílással ellátott és zárható — urnát kell elhelyezni.

(5) A szavazatszedő küldöttség a titkos szavazás megkezdése előtt meggyőződik arról, hogy az urna üres, ennek megtörténte után pedig a szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazatszedő küldöttség tagjainak jelenlétében az urnát bezárja.

(6) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttség asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy szavazólapot (66. §. (2) bekezdés) és egy borítékot (66. §. (2) bekezdés), valamint egy irónt vesz át, azután az elrekesztett üres fülkék ((1) bekezdés) egyikébe lép, ott a szavazólapot az átvett irónnal szavazásra előkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy a szavazatszedő küldöttség asztalához és a beragasztott borítékban levő szavazólapot az irónnal együtt a szavazatszedő küldöttség elnökének átadja, aki az átvett borítékot az urnába helyezi.

(7) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a törvényhatósági bizottsági tagok névsorában az illető törvényhatósági bizottsági tag nevénél meg kell jegyezni.

68. §.

Titkos szavazás golyókkal.

(1) A szavazatszedő küldöttség helyiségében a szavazatszedő küldöttség asztalától távol álló, azonban általa állandóan figyelemmel kísérhető helyen golyók befogadására alkalmas — kellő számú — urnának kell lennie.

(2) Az urnák közelében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tagon kívül senki sem tartózkodhatik.

(3) A golyókkal való titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől kellő számú és színű golyót átvesz, azokkal az urnákhoz megy s ott azokat szavazatához képest az urnákba ejti olyként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

69. §.

Titkos szavazás tisztviselői állások betöltése felett.

(1) A tisztviselői állások betöltése tárgyában tartott titkos szavazás, a (4) bekezdés esetét kivéve, szavazólapokkal történik.

(2) A szavazólapokon (66. §. (2) bekezdés) a kijelölő választmány (T. 60. §.) jelölésének eredményét fel kell tüntetni.

(3) Ha a szavazólapon (66. §. (2) bekezdés) törlés nincsen, a szavazat az első helyen jelöltekre adottnak tekintendő.

(4) Ha a betöltendő tisztviselői állásra csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető, vagy ha az illető közgyűlésen csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre, a szavazás golyókkal történik.

(5) Ha a betöltendő tisztviselői állásra csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető, a 68. §. (1) bekezdésében említett helyen és módon két urnát kell elhelyezni. Az egyik urnát a jelölt nevével, a másik urnát pedig a »felesleges golyók« felírással kell ellátni.

(6) Az (5) bekezdés esetében a szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy fehér és egy fekete színű golyót átvesz, azokkal az urnákhoz megy és ha szavazatát a jelölt javára kívánja adni, a fehér golyót, ellenkező esetben a fekete golyót a jelölt nevével ellátott urnába, a fennmaradó golyót pedig a »felesleges golyók« felírással ellátott urnába ejti akként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(7) Az (5) bekezdés esetében a jelölt csak akkor tekinthető megválasztottnak, ha a nevével ellátott urnában a fehér golyók száma a fekete golyók számát legalább eggyel meghaladja.

(8) Ha csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre és ha a jelöltek száma egynél több, annyi urnát kell elhelyezni, amennyi a jelöltek száma.

(9) A (8) bekezdés esetében a szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a szavazatszedő küldöttség elnökétől a küldöttségnek a 67. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalánál annyi golyót vesz át, amennyi a jelöltek száma. A golyók közül egy fehér, a többi pedig fekete színű golyó. A szavazni kívánó törvényhatósági bizottsági tag a fehér golyót abba az urnába ejti, amely annak a jelöltnek a nevét viseli, akinek javára kíván szavazni, a fekete golyókat pedig egyenként a többi jelölt urnájába ejti ; valamennyi golyót akként kell az urnába ejteni, hogy a golyót s színeit senki se láthassa.

(10) A (8) bekezdés esetében a jelöltek közül a legtöbb szavazatot az kapta, akinek az urnája a legtöbb fehér golyót tartalmazza.

(11) Ha a (8) bekezdés esetében általános szótöbbség szükséges, a leadott szavazatok számának és a titkos szavazás eredményének megállapítása szempontjából az összes jelöltek urnáiban levő golyók közül kizárólag a fehér golyók jönnek figyelembe.

70. §.

Titkos szavazás fegyelmi vizsgálat elrendelése felett.

(1) Fegyelmi vizsgálat elrendelése tárgyában a titkos szavazás golyókkal történik.

(2) A fehér golyókat a fegyelmi vizsgálat elrendelésére, a fekete golyókat pedig a fegyelmi vizsgálat el nem rendelésére irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

71. §.

Titkos szavazás közszolgálatban való visszatartás felett.

A közszolgálatban való visszatartás feletti titkos szavazásra a 70. §. rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a fehér golyókat a visszatartás mellett, a fekete golyókat pedig a visszatartás ellen irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

72. §.

Titkos szavazás a törvényhatósági tanácsban választás alapján helyet foglaló tagok választásánál.

A törvényhatósági tanácsban választás alapján helyet foglaló tagok választásánál megejtendő titkos szavazásra a Budapest székesfőváros törvényhatósági tanácsában választás alapján helyet foglaló tagok választásáról szóló szabályrendelet rendelkezései irányadók.

73. §.

Titkos szavazás a törvényhatósági bizottság örökös tagjainak választásánál.

(1) A törvényhatósági bizottság örökös tagjainak választása titkosan, szavazólappal vagy közfelkiáltással történik (T. 23. §. (3) bekezdés).

(2) Titkosan szavazó lapokkal való szavazásnak akkor van helye, ha azt az elnök elrendeli, vagy ha a szavazás elrendelését legalább 40 jelenlevő törvényhatósági bizottsági tag a választás módjának az elnök részéről a közgyűlésen való bejelentésig írásban kéri (T. 23. §. (3) bekezdés).

(3) A törvényhatósági bizottság örökös tagjaivá választani csak azokat lehet, akiket a kijelölő választmány (T. 60. §. (2) bekezdés) javaslatba hoz (T. 23. §. (3) bekezdés).

(4) A kijelölő választmány a törvényhatósági bizottság örökös tagjául csak annyi személyt hozhat javaslatba, amennyi törvényhatósági bizottsági örökös tagot kell választani.

(5) A szavazólapon a javaslatba hozott személyekre csak igennel vagy nemmel lehet szavazni.

74. §.

Titkos szavazás egyéb esetekben.

A 69—73. §-okban nem említett esetekben a titkos szavazás szavazólapokkal történik.

75. §.

A titkos szavazás eredményének megállapítása.

(1) A titkos szavazás eredményét a szavazatszedő küldöttség állapítja meg.

(2) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnek nyilvánítja, a szavazólapokat, illetve a golyókat az urnából a szavazatszedő küldöttségnek legalább négy tagja jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámolja.

(3) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat:

a) ha nem hivatalból előállított szavazólapot vagy borítékot vagy golyót használtak,

b) ha a szavazólapon vagy a borítékon vagy a golyón ismertető jel van,

c) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,

d) ha a szavazólapot egész terjedelmében áthúzták vagy másként megsemmisítették,

e) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(4) Az egyes szavazatok érvényessége felett a szavazatszedő küldöttség határoz (64. §. (2) és (4)—(6) bekezdés).

(5) Azokat a szavazólapokat, illetve golyókat, amelyeket a szavazatszedő küldöttség érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt azt érvénytelennek találták.

(6) A szavazatok összeszámlálásának eredményét legalább két szavazatszedő küldöttségi tagnak kell jegyeznie.

(7) A szavazólapokat és borítékokat, illetve a golyókat — az érvényes szavazólapokat és borítékokat, illetve golyókat az érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és hivatalos pecséttel le kell pecsételni.

76. §.

A szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyve.

(1) A törvényhatósági bizottság szavazatszedő küldöttsége a titkos szavazásról jegyzőkönyvet készít.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

a) a titkos szavazás helyét és napját,

b) a titkos szavazás kezdetét és végét,

c) a 75. §. (3) bekezdésében említett körülményeket,

d) a titkos szavazás során hozott határozatokat, a határozatokra vonatkozó szavazatok megoszlását, a fontosabb mozzanatokat és a szavazatszedő küldöttség elnökének esetleges intézkedéseit,

e) a titkos szavazás és a 78. §. (3) és (5) bekezdéseiben meghatározott esetekben a sorshúzás eredményét.

(3) A szavazatszedő küldöttség tagjai által ezen küldöttség működése során nyilvánított észrevétel (különvélemény) fontosabb mozzanatnak ((2) bekezdés *d)* pont) nem tekintendő, azonban a jegyzőkönyvben megemlítendő és az észrevételt tevő részéről írásban is előterjeszthető.

(4) A jegyzőkönyvet a szavazatszedő küldöttség elnöke, a jegyzőkönyv írásbafoglalásának befejeztekor jelenlevő tagjai és jegyzője írják alá.

(5) A szavazók neveit tartalmazó jegyzéket a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűzőzsinór végét hivatalos pecséttel kell ellátni.

77. §.

A titkos szavazás eredményének jelentése.

(1) A szavazatszedő küldöttség elnöke (elnökhelyettese) a titkos szavazás megtörténtéről a közgyűlés elnökének jelentést tesz, egyben a szavazásról felvett jegyzőkönyvet, a szavazók neveit tartalmazó jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (75. §. (7) bekezdés) átadja.

(2) Az elnök (8. §.) a jegyzőkönyvet (76. §.) a jegyző útján felolvastatja.

78. §.

A titkos szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) A titkos szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök (8. §.) nem dönthet (T. 36. §. (18) bekezdés).

(2) Az (1) bekezdés esetében — az (5) bekezdés esetét ide nem értve — újabb titkos szavazást kell elrendelni és azt a legközelebbi közgyűlés napirendjére egyidejűleg ki kell tűzni (T. 36. §. (18) bekezdés).

(3) Ha a szavazatok az újabb titkos szavazásnál is egyenlően oszlanak meg, a határozatot sorshúzás útján kell megállapítani (T. 36. §. (18) bekezdés).

(4) A sorshúzást a szavazatszedő küldöttség ejti meg.

(5) Ha a törvényhatósági bizottságban érdekképviselet címén helyet foglaló tagok választásánál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, a szavazás eredményét új szavazás elrendelése nélkül sorshúzással kell megállapítani (T. 18. §. (2) bekezdés).

(6) A sorshúzás tekintetében a (4) bekezdés rendelkezései irányadók.

79. §.

A határozat kihirdetése.

(1) A jegyzőkönyv felolvasása (77. §. (2) bekezdés) után az elnök (8. §.) megállapítja, hogy a határozat mellett szavazott-e annyi törvényhatósági bizottsági tag, ahány szavazat a határozathoz szükséges.

(2) A határozathoz, ha jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik, rendszerint egyszerű szótöbbség szükséges (T. 36. §. (13) bekezdés).

(3) Az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kimondó határozathoz a törvényhatósági bizottság összes tagjainak általános többsége (T. 36. §. (10) bekezdés), az örökös tagok és a polgármester megválasztását kimondó határozathoz pedig a beadott szavazatok általános többsége szükséges (T. 23. §. (3) bekezdés, T. 60. §. (6) bekezdés).

(4) A titkos szavazással hozott határozat kihirdetése után az elnök (8. §.) a jegyzőkönyvet, a jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (75. §. (7) bekezdés) a választás jogerőre emelkedése időpontjáig való megőrzés céljából a jegyzőnek (13. §.) adja át.

(5) A (4) bekezdésben említett szavazólapokat és borítékokat a választás jogerőre emelkedése után az elnök (8. §.) jelenlétében haladék nélkül meg kell semmisíteni.

KILENCEDIK FEJEZET.

A széksértés és rendzavarás.

80. §.

A széksértés.

(1) A törvényhatósági bizottságnak az a tagja, aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ, aki a tanácskozás méltósága ellen vét vagy a törvényhatósági bizottság egyes pártjait vagy tagjait vagy a tanácskozáson kívül álló személyeket sértő kifejezésekkel illet vagy bármilyen módon sért és a sértést az elnök figyelmeztetése után azonnal vissza nem vonja, valamint az a törvényhatósági bizottsági tag, aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanusít és azt megintés, majd rendreutasítás után folytatja, széksértést követ el (T. 38. §. (1) bekezdés).

(2) A széksértés esetében az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával — a tiszti főügyészt (helyettesét) a széksértés elkövetése kérdésében indítványtételre hívja fel. A tiszti főügyész (helyettese) a széksértés elkövetése kérdésében elnöki felhívásra köteles indítványt tenni. Az indítvány felett a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (2) bekezdés).

(3) A széksértés elkövetésének megállapítása után az elnök, ha a széksértést a felszólaló követte el, a szót tőle megvonja, ezenfelül, valamint akkor, ha a széksértést nem a felszólaló követte el, az elnök a tiszti főügyészt (helyettesét) felhívja arra, hogy a megállapított széksértés miatt kiszabandó pénzbírság mértékére tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kiszabandó pénzbírság mértékére elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag 10—10 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és az esetleges módosító indítvány felett a közgyűlés egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (2) bekezdés).

(4) A széksértés büntetése 500 aranypengőig terjedhető pénzbírság. A pénzbírságot az illető közgyűlés tartama alatt a jegyző kezeihez, egyébként pedig Budapest székesfőváros központi pénztárába kell fizetni. Ha a pénzbírságot a legközelebbi közgyűlésig ki nem fizetik, azt az elnök felkérésére a polgármester közadók módjára hajtja be. A pénzbírságot a törvényhatósági szegényalap javára kell fordítani. A pénzbírság kirovása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bűnvádi úton is megtorolják (T. 38. §. (3) bekezdés).

(5) A széksértésben elmarasztalt törvényhatósági bizottsági tag tagsági jogait mindaddig nem gyakorolhatja, amíg a reá kirótt pénzbírságot ki nem fizette (T. 38. §. (4) bekezdés).

(6) Ha a széksértésben elmarasztalt — választott — törvényhatósági bizottsági tag a törvényhatósági bizottságnak egymás után következő hat közgyűléséről az (5) bekezdésben említett okból marad el, az elnök ezt a körülményt az igazoló választmány (11. §. (12) bekezdés) elnökével haladéktalanul közli.

81. §.

A rendzavarás.

(1) Az elnök a törvényhatósági bizottságnak azt a tagját, aki a tanácskozás rendjét ismételt rendreutasítás vagy bírságolás (80. §.) után is tovább zavarja, az aznapi közgyűlésről kizárhatja és ha azonnal nem távozik, őt rendőri karhatalommal eltávolíthatja (T. 38. §. (5) bekezdés).

(2) Ha a törvényhatósági bizottság valamely tagjának a közgyűlés tanácskozásra rendelt helyiségéből való eltávolítása vált szükségessé, az elnök a közgyűlést erre az időre felfüggeszti és a hallgatóságot eltávolítja.

(3) Ha a rendzavarás nagyon súlyos, vagy ha azt durva sértegetéssel követték el, vagy ha a rendzavarást az elnök által ismételten kizárt törvényhatósági bizottsági tag követte el, az elnök a megtorlás elhatározását a közgyűlés elé terjesztheti (T. 38. §. (6) bekezdés).

(4) Ha az elnök a (3) bekezdés alapján a megtorlás tárgyában a közgyűlésnek előterjesztést tett, a közgyűlés az illető törvényhatósági bizottsági tagot egymást követő legfeljebb hat közgyűlésről kizárhatja. A kizárás tárgyában a közgyűlés hozzászólás nélkül egyszerű szavazással végérvényesen határoz (T. 38. §. (7) bekezdés).

(5) Ha a közgyűlés a kizárást elhatározta, az elnök felhívja a tiszti főügyészt (helyettesét) arra, hogy a kizárás időtartama tekintetében tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kizárás időtartamára elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két törvényhatósági bizottsági tag 10—10 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és a módosító indítvány felett a közgyűlés egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz (T. 38. §. (7) bekezdés).

(6) A (4) és (5) bekezdés alapján kizárt törvényhatósági bizottsági tag a kizárás tartama alatt törvényhatósági bizottsági tagsági és ezen alapuló többi jogait egyáltalában nem gyakorolhatja (T. 38. §. (7) bekezdés).

(7) Ha a közgyűlés valamely törvényhatósági bizottsági tagot a közgyűlésről (4) bekezdés értelmében kizárt, a kizárás elhatározásával egyidejűleg az ügyet az elnök útján az igazoló választmány elé utalja annak megvizsgálása végett, hogy az illető törvényhatósági bizottsági tag magatartása következtében nem vált-e a törvényhatósági bizottsági tagságra méltatlanná? (T. 38. §. (8) bekezdés).

(8) Az igazoló választmány (T. 12. §.) előterjesztése és a közgyűlésnek az előterjesztése felett hozott határozata tekintetében a T. 38. §. (8) és (9) bekezdéseinek rendelkezései irányadók.

TIZEDIK FEJEZET.

Vegyes rendelkezések.

82. §.

A közgyűlés által hozott határozatok és azok kiadmányai.

(1) A közgyűlés által hozott határozatokat az elnök írja alá (T. 40. §. (3) bekezdés).

(2) Az elnök az (1) bekezdésben említett jogát átruházhatja azokra, akik az elnöklésre a 8. §. értelmében jogosultak (T. 40. §. (3) bekezdés).

(3) Az (1) bekezdésben említett határozatoknak a felek részére szóló kiadmányait a »Kiadmány hiteléül« szavak hozzáadásával a jegyző írja alá.

(4) A kiadmányokat (3) bekezdés) a törvényhatóság pecsétjével kell ellátni.

83. §.

Életbelépés.

(1) Ez a szabályrendelet a kihirdetést (T. 44. §. (4) bekezdés) követő tizenötödik napon lép életbe.

(2) Ennek a szabályrendeletnek életbelépése napján a közgyűlés jelenlegi ügyrendjének még hatályban levő részei hatályukat vesztik.

Felhívja a közgyűlés a polgármestert, hogy a szabályrendeletnek a m. kir. belügyminiszterhez való felterjesztése iránt intézkedjék.

Egyben a közgyűlés felkéri a polgármestert, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlésének ügyrendjéről alkotott szabályrendeletet jóváhagyása után zsebkönyv alakjában sokszorosíttassa, azt a törvényhatósági bizottság tagjainak küldesse meg és intézkedjék az iránt, hogy ez a zsebkönyv könyvárusi forgalomba is eljusson.

A sajtóügyek intézésének szabályozása. Az 1928. évi október 17-én kelt 153.874. 1928—I. számú rendelettel a sajtóval kapcsolatos ügyeket (a sajtórendészeti ügyek kivételével), nevezetesen hirlapok és folyóiratok megrendelésével és előfizetésével kapcsolatos ügyeket a polgármester a polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály hatáskörébe utalta. Az 1928. évi november hó 29-én kelt 110.406—1928—I. számú rendeletével pedig a székesfőváros üzemei, intézményei útján nyujtandó anyagi támogatások sorában a sajtópropaganda, hirdetés stb. ügyeit is a polgármesteri I. ügyosztály hatáskörébe utalta.

A székesfőváros 1932. évi költségvetése adatainak megvizsgálására kiküldött bizottság (az úgynevezett takarékossági bizottság) azt javasolta, hogy: »Az összes, úgy a közigazgatás körében, mint az üzemeknél történő sajtóelőfizetések és sajtóhirdetések kezelése is az elnöki ügyosztályban központosítandó.« A főváros 1932. évi költségvetésének törvényhatósági tanácsi tárgyalása alkalmával is hangzottak el felszólalások, melyek szerint kívánatos, hogy a jövőben a sajtóügyek egységes irányelvek szerint intéztessenek.

A sajtóelőfizetések és sajtóhirdetések az egyöntetű eljárás biztosítása érdekében már eddig is a polgármesteri I. ügyosztály hatáskörében intéztettek, újabb intézkedésre tehát szükség nem volt, minthogy azonban az idézett rendeletek kiadása óta hosszabb idő telt el, a polgármester szükségesnek tartotta az ezen rendeleteiben foglaltakat megismételni.

E szerint tehát a sajtóval kapcsolatos összes ügyeket (sajtórendészeti ügyek kivételével), így a főváros összes hivatalai, intézetei, intézményei és üzemei — ideértve az önálló vagyonkezelésű intézményeket és részvénytársaságokat is — részére szükséges hirlapok, szaklapok, folyóiratok stb. megrendelését és előfizetését a polgármesteri I. ügyosztály intézi.

A hirlapok, szaklapok, folyóiratok stb. megrendelésével kapcsolatos technikai munkálatokat az anyagszertár végzi.

A számvevőség hitelnyilvántartó osztálya csak az anyagszertár által eszközölt laprendeléseket veheti nyilvántartásba.

A számvevőségnek és a számvevőségi üzemellenőröknek kötelességükké tétetett, hogy a hirlap, szaklap, folyóirat stb. előfizetéseket a legszigorúbban ellenőrizzék és abban az esetben, ha a fenti rendelkezés ellenére valamely hivatal, intézet vagy intézmény előlege terhére vagy valamelyik üzem saját pénztára útján a lap előfizetésekkel kapcsolatban kifizetéseket eszközölt, úgy ezt haladéktalanul jelentsék.

Ugyancsak a polgármesteri I. ügyosztály előterjesztése alapján intézkedik a polgármester a hirdetéseknek, közleményeknek a sajtóban díjazás ellenében való közzététele ügyében is.

A főváros intézményei, üzemei (az önálló vagyonkezelésű intézmények és részvénytársaságok is) a sajtóban díjazás ellenében hirdetéseket, közleményeket önállóan nem tehetnek közzé és ezekkel kapcsolatban kifizetéseket nem eszközölhetnek.

A polgármesteri ügyosztályok pedig az ügykörükbe tartozó üzemeket, intézményeket az ilyen ügyekkel kapcsolatban kifizetésre nem utasíthatják.

Külállamokkal és azok képviseleteivel való levelezés. Több ízben panasz tárgyává tették, hogy a fennálló törvényes rendelkezések ellenére egyes közigazgatási hatóságok külállamokkal, azok kormányférfiaival, a Budapesten akkreditált külképviseleti hatóságokkal a külügyminiszter közvetítésének kikapcsolásával közvetlen érintkezést tartanak fenn.

Ennek a visszás helyzetnek a jövőbeni megszüntetése érdekében a polgármester 17.471/1933 sz. alatt elrendelte, hogy a vonatkozó rendelkezéseket minden esetben tartsák be az ügyosztályvezetők és a diplomáciai út igénybevételére mindenkor a legszigorúbban legyenek figyelemmel.

Ez a rendelkezés a szokásos udvariassági tényekre, üdvözlésekre stb. is vonatkozik, lévén ezeknek sokszor külpolitikai jelentősége, miért is ilyen esetekben már előzetesen ki kell kérni a külügyminiszter hozzájárulását.

A XI. kerületi elöljáróság felállítása. A Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-ának 4., 5., 6. bekezdése értelmében »(4) A székesfőváros területe közigazgatási kerületekre oszlik. A kerületi beosztást a törvényhatóság szabályrendelettel állapítja meg.

E törvény életbelépése után első ízben a kerületi beosztást a belügyminiszter rendelettel állapítja meg akként, hogy a székesfőváros területe az alábbiak szem előtt tartásával tizennégy közigazgatási kerületre osztassék;

azt a területet, amely e törvény hatálybaléptetésekor az I. közigazgatási kerülethez tartozik, három közigazgatási kerületre kell felosztani és pedig: *a)* a Vár, Tabán területét, továbbá a Krisztinavárosnak a Duna-Száva-Adriavasút vonaláig és a Krisztina-körút középvonalától a Vár felé eső belső részét, *b)* a Kelenföld, Lágymányos területét, *c)* a Krisztinavárosnak a Duna-Száva-Adriavasút vonalán túl eső és a Krisztina-körút középvonalától a Hegyvidék felé eső külső részét és a Hegyvidék területét magukba foglaló közigazgatási kerületekre;

azt a területet, amelyet a törvény életbelépésekor az V., VI., VII. és X. közigazgatási kerületek külső részeiből a Dráva-utca, Aréna-út és Kerepesi-út vágnak le, két közigazgatási kerületre kell felosztani és pedig: *a)* az Angyalföld és Lőportárdűlő, *b)* a Zugló, Herminamező, Törökőr, Istvánmező, Alsó rákosi rétek, valamint Rákosfalva területét magukban foglaló közigazgatási kerületekre.

Azt az időpontot, amelytől kezdve az előző bekezdés értelmében megállapított közigazgatási kerületi beosztás érvényes lesz, a belügyminiszter — a székesfőváros meghallgatásával — rendelettel állapítja meg.«

A törvénynek fenti intézkedése alapján a m. kir. belügyminiszter az 1930. évi május hó 29-én kelt 2130/1930. B. M. eln. számú rendeletében felhívta a székesfőváros közönségét, hogy tegyen mielőbb javaslatot az új közigazgatási kerületek beosztása érvényességének időpontjára nézve.

A székesfőváros vezetősége is meg volt győződve arról, hogy a székesfőváros az egyesítés óta elmult 60 év alatt olyan nagyarányú fejlődésen ment keresztül, hogy az 1872. évi XXXVI. t.-c. alkotásának idejében megállapított 10 közigazgatási kerületi felosztás a polgárság érdekeinek sérelme nélkül tovább már fenn nem tartható és az egyes területek benépesedésének figyelembevételével új közigazgatási kerületek felállítására van szükség. Az 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-ában erre vonatkozólag intéz-

kedik is, azonban ezeknek az intézkedéseknek végrehajtását a törvény meghozatala óta egyre súlyosbodó gazdasági válság mégis rendkívül megnehezítette, illetőleg elodázta.

Az új kerületi elöljáróságok felállításánál ugyanis legfőképen a pénzügyi nehézségek nyomultak előtérbe, mert hiszen a törvényben nagyjából, az említett 2130/1930. B. M. eln. számú rendeletben pedig részletesen körülhatárolt új közigazgatási kerületekben a székesfővárosnak új kerületi elöljárósági épületek felállításáról is kellett gondoskodnia.

Időközben azonban ezt a nehézséget az új XI. közigazgatási kerületben sikerült elhárítani, amennyiben a székesfőváros ott a Székesfővárosi Iparrajziskola és az időközben a Székesfővárosi Képtár felállításával megszűnt Gróf Zichy Jenő Múzeum részére az I., Verpeléti-út 3. számú bérházat, az annakidején kötött bérleti szerződés következtében, 1938. évi augusztus hó 1-ig továbbra is bérelni lett volna köteles, noha a bérleményre a Gróf Zichy Jenő Múzeum kihelyezése folytán már csak kis részében lett volna szüksége. A szóbanforgó ingatlan tulajdonosai azonban olyan kedvező vételi ajánlatot terjesztettek elő a székesfővárosnak, amely, figyelembevéve a bérleti szerződés megkötése idejében vállalt kötelezettségeket, még a mai viszonyok között is lehetővé tette az ingatlan megvásárlását és ilymódon a törvényhatósági tanács 811/1933. tvhat. szám alatt határozta el az ingatlan megvásárlását, mégpedig a Székesfővárosi Iparrajziskola és a felállítandó új XI. közigazgatási kerület elöljárósága céljára. Ezáltal lehetővé vált a székesfőváros részére, hogy az 1930. évi XVIII. t-cikkben előírt kötelezettségének teljesítését e vonatkozásban megkezdhesse.

A polgármester előterjesztéssel fordult a törvényhatósági tanácshoz, amelyben kérte az új XI. közigazgatási kerületi elöljáróság felállításához szükséges elvi hozzájárulást és kérte, hogy az említett törvényes rendelkezésre, valamint a 2130/1930. B. M. eln. számú rendeletre való hivatkozással a törvényhatósági bizottság közgyűlése felterjesztéssel kérje fel a m. kir. belügyminisztert, hogy a XI. kerületi új közigazgatási kerületre vonatkozólag a kerületi beosztás érvényességének kezdő időpontjául az 1934. évi március hó 1-ét állapítsa meg.

A törvényhatósági tanács a polgármesteri előterjesztéshez egyhangúlag hozzájárult és elhatározta, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlésének javasolja a m. kir. belügyminiszterhez intézendő felterjesztés alábbi szövegét:

»A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-ának (6) bekezdése, valamint Nagyméltóságodnak 1930. évi május hó 29-én kelt 2130/1930. B. M. eln. számú rendelete alapján Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottsága állandóan foglalkozik az új kerületi elöljáróságok felállításának kérdésével. A megoldást mindezideig késleltették az új kerületi elöljáróságok elhelyezésével kapcsolatos pénzügyi nehézségek. Nem lehetett ugyanis a négy új kerületi elöljáróság elhelyezésére szükséges épületek költségeivel megterhelni azt a költségvetést, amelynek bevételei a gazdasági viszonyok romlása folytán állandóan csökkenő tendenciát mutattak. Azonban a székesfővárosnak a törvényes kötelezettségek betartására vonatkozó készségét mutatja az a körülmény, hogy mihelyt egy új elöljáróság elhelyezésére megfelelő alkalom kínálkozik, ezirányú kötelezettségének haladéktalanul kész eleget tenni, mert meg van arról győződve, hogy az új kerületi elöljáróságok felállítása a székesfőváros közönségének érdekeit szolgálja.

A székesfőváros már hosszabb idő óta bérelte a Székesfővárosi Iparrajziskola és a Gróf Zichy Jenő Múzeum céljára az I., Verpeléti-út 3. számú házat, amelynek bérleti szerződése 1938. évi augusztus hó 1-én járt volna le. Minthogy időközben az új Székesfővárosi Képtár megnyitásával kapcsolatban a Gróf Zichy Jenő Múzeum különállása megszűnt és az erre a célra szolgáló helyiségek felszabadultak, minthogy továbbá a bérelt épület helyrajzi fekvésénél fogva is megfelelőnek bizonyult arra, hogy az 1930. évi XVIII. t.-c. 3. §-ának (5) bekezdésében *b)* alatt, valamint a 2130—1930. B. M. eln. számú rendeletben pontosabban körvonalazott új XI. közigazgatási kerületi elöljárósága ott elhelyezést találjon, ennek az új kerületi elöljáróságnak felállítása lehetővé és időszerűvé vált.

Még jobban elősegítette az a körülmény, hogy a székesfőváros által bérelt ingatlan tulajdonosai olyan feltételek mellett ajánlották fel megvételre a szóbanforgó ingatlant, hogy a vétel még a mai gazdasági viszonyok között is előnyösnek mutatkozott, ennélfogva a székesfőváros törvényhatósági tanácsa elhatározta az I., Verpeléti-út 3. számú épület megvásárlását a Székesfővárosi Iparrajziskola és a XI. kerületi elöljáróság elhelyezése céljára.

Mindezek alapján, hivatkozással Nagyméltóságod 1930. évi május hó 29-én kelt 2130/1930. B. M. eln. számú rendeletének utolsó előtti bekezdésében foglalt felhívásra, tisztelettel kérjük, méltóztassék az új XI. közigazgatási kerületi elöljáróság felállításához hozzájárulni, azt az időpontot pedig, amelytől kezdve az a kerületi beosztás érvényes lesz, méltóztassék 1934. évi március hó 1-ben megállapítani.

Egyúttal tisztelettel jelentjük Nagyméltóságodnak, hogy a székesfőváros közönsége a fentemlített törvényes rendelkezésben foglalt kötelezettsége alapján állandóan foglalkozik a XII—XIV. új kerületi elöljáróságok felállításának kérdésével is és remélhetőleg még az 1934. év folyamán további egy, új kerületi elöljáróság is megkezdheti működését. Ezeknek kezdő időpontjáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről annak idején külön felterjesztésben fogunk Nagyméltóságodhoz javaslatot tenni.«

A közgyűlés a felterjesztés megtételéhez hozzájárult.

A székesfőváros törvényhatósági tanácsának ügyrendjéről szóló 22/1933. kgy. számú szabályrendeletnek módosítása. A »Budapest székesfőváros törvényhatósági tanácsának ügyrendjéről« szóló 22/1933. kgy. számú szabályrendeletet a közgyűlés kormányhatósági jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszterhez felterjesztette. A belügyminiszter a közgyűlés határozatára a székesfőváros közönségéhez az alábbi leiratot intézte.

»Törvényhatósági bizottsága az 1933. évi január hó 18-án és folytatólag a következő napokon tartott közgyűlésében 22/1933. kgy. szám alatt hozzott határozatával a 71.571—1932. számú rendeletem folytán módosította a törvényhatósági tanács ügyrendjéről szóló szabályrendeletét.

Ezt a határozatot és az azzal elfogadott módosított szabályrendeletet felülvizsgálván, a székesfőváros közönségét a következőkről értesítem:

A 74. §-ban a zárójelben levő »fegyelmi« szó után a 83. §-ban foglaltakra tekintettel »stb.« szót kell iktatni.

A szabályrendeletnek a golyókkal való szavazásra vonatkozó rendelkezései a 81. §. jelenlegi szövege mellett sem zárják ki a vitát. Ennek a kérdésnek a helyes

rendezése végett a 81. §. (4) és következő bekezdései helyébe az alábbi szöveg beiktatását tartom szükségesnek.

(4) Ha a betöltendő tisztviselői állásra csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető, vagy ha az illető tanácsülésen csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre, a szavazás golyókkal történik.

(5) Ha a betöltendő tisztviselői állásra csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető, a 80. §. (1) bekezdésében említett helyen és módon két urnát kell elhelyezni. Az egyik urnát a jelölt nevével, a másik urnát pedig a »felesleges golyók« felírással kell ellátni.

(6) Az (5) bekezdés esetében a szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a szavazatszedő küldöttségnek a 79. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy fehér és egy fekete színű golyót átvesz, azokkal az urnákhoz megy és ha a szavazatát a jelölt javára kívánja adni, a fehér golyót, ellenkező esetben a fekete golyót a jelölt nevével ellátott urnába, a fentmaradó golyót pedig a »felesleges golyók« felirással ellátott urnába ejti akként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(7) Az (5) bekezdés esetében a jelölt csak akkor tekinthető megválasztottnak, ha a nevével ellátott urnába a fehér golyó száma a fekete golyók számát legalább eggyel meghaladja.

(8) Ha csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre és ha a jelöltek száma egynél több, annyi urnát kell elhelyezni, amennyi a jelöltek száma.

(9) A (8) bekezdés esetében a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a szavazatszedő küldöttség elnökétől a szavazatszedő küldöttségnek a 79. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalánál annyi golyót vesz át, amennyi a jelöltek száma. A golyók közül egy fehér, a többi pedig fekete színű. A szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a fehér golyót abba az urnába ejti, amely annak a jelöltnek a nevét viseli, akinek javára kíván szavazni, a fekete golyókat pedig egyenkint a többi jelölt urnájába ejti; valamennyi golyót akként kell az urnába ejteni, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(10) A titkos szavazás eredményének megállapítása szempontjából kizárólag a fehér golyók jönnek figyelembe akként, hogy megválasztottnak az a jelölt tekintendő, akinek urnájába viszonylag a legtöbb fehér golyó esett.

E szöveg folytán elesik a 80. §. (3) bekezdésének a teljes szövege.

A szabatosság kedvéért törölni kellene a 99. §-ból az »alaki, eljárásjogi szempontból« szavakat.

Amennyiben a székesfőváros közönsége a szabályrendeletet a fent közlötteknek megfelelően módosítja, a szabályrendelet életbelépéséhez fűződő érdekekre tekintettel, a szabályrendeletet teljes egészében már most jóváhagyom.

Felhívom a székesfőváros közönségét, hogy megfelelően átdolgozott szabályrendeletet a jóváhagyási záradék reávezetése végett hozzám két példányban terjessze fel.«

A polgármester a leirat értelmében megkívánt módosításokat magáévá tette.

Az elnöki ügyosztály mellé rendelt szakbizottság 1933. július 7-én a polgármester javaslatára a módosításokhoz hozzájárult és azt pártolóan terjesztette a törvényhatósági tanács elé.

A törvényhatósági tanács 1933. évi július hó 11-én ezeket a módosításokat a maga részéről ugyancsak elfogadta és ennek alapján javasolta a polgármester a közgyűlésnek, hogy a szabályrendelet szövegét a kívánt módosításoknak megfelelően állapítsa meg.

A közgyűlés az előterjesztés alapján a törvényhatósági tanács ügyrendjét, módosítva, azt a következő szövegezésben állapította meg:

ELSŐ FEJEZET.

Az ülésekről.

1. §.

A törvényhatósági tanács ülései.

A törvényhatósági tanács az 1930 : XVIII. törvénycikkben (T.) részére megállapított jogokat és kötelességeket ülésen gyakorolja.

2. §.

Az ülések fajai.

Az ülés alakuló, rendes és rendkívüli.

3. §.

Az alakuló ülés.

(1) A törvényhatósági tanács alakuló ülésének időpontját az elnök (10. §.) állapítja meg.

(2) Az alakuló ülést az elnök megnyitja, közli a polgármester által kijelölt jegyző (15. §.) nevét, ennek megtörténte után pedig a törvényhatósági tanácsot megalakultnak jelenti ki.

4. §.

A rendes ülés.

A törvényhatósági tanács rendes ülést rendszerint hetenkint, de legalább havonkint egyszer tart.

5. §.

A rendkívüli ülés.

(1) Az elnök (10. §.) rendkívüli ülést bármikor összehívhat.

(2) Az elnök köteles a rendkívüli ülést összehívni, ha az összehívást

a) a törvény rendelkezése teszi szükségessé,

b) a törvényhatósági bizottság közgyűlése vagy a törvényhatósági tanács határozta el,

c) a polgármester, akadályoztatása vagy az állás üresedésben léte esetében pedig a helyettese kívánja,

d) a törvényhatósági tanács nem tisztviselő tagjai közül legalább 6 tag írásban kéri.

(3) A (2) bekezdés *d)* pontja esetében a rendkívüli ülés összehívására vonatkozó kérelemben a tárgyat meg kell jelölni és azt az összehívást kérő tanácstagoknak a hely, év, hó és nap feltüntetése mellett sajátkezűleg alá kell irniok.

(4) A rendkívüli ülés összehívására vonatkozó kérelmet az elnöknél kell előterjeszteni.

(5) Ha azonos tárgyban több kérelmet terjesztettek elő, az elnök a rendkívüli ülést a korábban előterjesztett kérelem alapján hívja össze.

(6) Az ülést a (2) bekezdés *a)* és *b)* pontjaiban említett esetekben a törvény vagy a törvényhatósági bizottság közgyűlése vagy a törvényhatósági tanács által megállapított határidőn belül, a (2) bekezdés *c)* és *d)* pontjaiban említett esetekben pedig legkésőbb a vonatkozó kívánat, illetve kérelem közlésétől számított nyolcadik napra össze kell hívni.

(7) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján rendkívüli ülés összehívásának június hó 15. napjától szeptember hó 15. napjáig helye nincsen.

(8) Ha a (6) bekezdésben megjelölt határidőn belül a törvényhatósági tanács rendes ülést tart, az elnök a rendkívüli ülés tárgyát a (2) bekezdés *d)* pontjában megjelölt eset kivételével a rendes ülés napirendjére is kitűzheti.

(9) A (2) bekezdés *d)* pontja alapján összehívott rendkívüli ülés csak azzal a tárggyal foglalkozhatik, amelynek tárgyalása céljából az összehívást kérték.

(10) Ha valamely tárgyban csak egy összehívási kérelmet terjesztettek elő, ezen kérelem alapján összehívott rendkívüli ülésen az összehívást kérők egyike az összehívási kérelmet megokolhatja.

(11) A megokolás 30 percnél tovább nem tarthat. A megokolás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(12) Az összehívási kérelem megokolása után egy tanácstag ellenkező felfogását kifejtheti.

(13) A (12) bekezdés alapján történő felszólalás 30 percnél tovább nem tarthat. A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(14) A (10) és (12) bekezdésekben említett felszólalások után a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással hozott határozattal dönt a felett, hogy az összehívási kérelem tárgyát kívánja-e tárgyalni.

(15) Ha a törvényhatósági tanács az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni kívánja, annak tárgyalását azonnal meg kell kezdeni, ellenkező esetben pedig a rendkívüli ülést azonnal be kell rekeszteni.

(16) Ha valamely tárgyban több összehívási kérelmet terjesztettek elő és ha az elnök a rendkívüli ülést tárgyazonosság ((5) bekezdés) miatt a korábban előterjesztett kérelem alapján hívta össze, az elnök a rendkívüli ülés megnyitása után a törvényhatósági tanácshoz kérdést intéz aziránt, hogy a tárgyazonosságot ((5) bekezdés) fennforgónak találja-e.

(17) A törvényhatósági tanács a tárgyazonosság kérdésében hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz.

(18) Ha a törvényhatósági tanács a tárgyazonosságot megállapította, csak a korábban előterjesztett kérelmet ((5) bekezdés) kell a (10)—(15) bekezdések rendelkezései értelmében tárgyalni.

(19) Ha a törvényhatósági tanács a tárgyazonosságot nem állapította meg, az elnök a rendkívüli ülés összehívásának alapját nem képezett kérelmeket ennek a rendkívüli ülésnek napirendjébe azonnal felveszi és egyidejűleg az összehívási kérelmek tárgyalásának sorrendjét megállapítja.

(20) Ha a törvényhatósági tanács akként döntött, hogy az összehívási kérelem tárgyát tárgyalni nem kívánja, ebben a tárgyban az illető rendkívüli ülés napjától számított 3 hónapon belül újabb rendkívüli ülés összehívását kérni nem lehet.

6. §.

Az ülés összehívásának módja.

(1) Az ülés összehívása, ha a tárgysorozat (14. §.) nyilvános ülésen tárgyalandó ügyeket (T. 46. §. (3) bekezdés) is tartalmaz, meghívóval és csak a nyilvános ülésen tárgyalandó ügyeket magában foglaló meghivónak a Központi városháza hirdetőtábláján való kifüggesztése útján, ha pedig a tárgysorozat csak zárt ülésben tárgyalandó ügyeket (T. 46. §. (3) bekezdés) tartalmaz, meghívóval történik.

(2) A meghívónak a tárgysorozaton felül az egyes tárgyakat előadók neveit is tartalmaznia kell.

(3) A meghivót a törvényhatósági tanács tagjain kivül a törvényhatósági tanács ülésein tanácskozási joggal bíró tisztviselők (T. 45. §. (5) bekezdés) részére is kézbesiteni kell.

(4) A meghívóhoz a tárgysorozat (14. §.) megfelelő rövid ismertetését mellékelni kell.

(5) A rendes ülésre szóló meghivót az ülés megkezdése előtt lehetőleg 48 órával, de legalább 24 órával, a rendkívüli ülésre szóló meghivót pedig az ülés megkezdése előtt legalább 6 órával megelőzően kell kézbesiteni.

(6) Ha az összehívás kifüggesztés ((1) bekezdés) útján is történik, a kifüggesztés időpontja tekintetében az (5) bekezdés rendelkezései irányadók.

7. §.

Az ülés időtartama.

Az ülés rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (14. §.) tárgyalása befejezést nem nyert.

8. §.

Nyilvános és nem nyilvános (zárt) ülés.

(1) A törvényhatósági tanács nyilvános ülésben tárgyalja

a) az 500.000 pengő értéket meg nem haladó vagyonszerzést, elidegenítést vagy megterhelést,

b) az 500.000 pengő értéket meg nem haladó terhes szerződés vagy egyesség kötését,

c) az 500.000 pengő értéket meg nem haladó kötelezettség vagy szavatosság vállalását.

(2) Az (1) bekezdésben nem említett ügyeket a törvényhatósági tanács nem nyilvános (zárt) ülésben tárgyalja. (T. 46. §. (3) bekezdés — T. 47. §. *i)* pont)

9. §.

A nyilvános ülés hallgatósága.

(1) Ha a törvényhatósági tanácsülés nyilvános, az elnök a hallgatóság megfelelő elhelyezéséről gondoskodik.

(2) A sajtó részére a többi hallgatóktól lehetőleg elkülönített helyet kell kijelölni.

(3) Az (1) bekezdésben említett esetben a törvényhatósági tanács üléstermébe csak sajtóigazolvánnyal vagy a jegyző (15. §.) által kiadott beléptijeggyel lehet belépni.

(4) A hallgatók tetszést vagy nem tetszést nem nyilvánithatnak.

(5) Ha a hallgatók vagy azok közül egyesek a tanácskozás rendjét vagy csendjét zavarják, és ha az elnök egyszeri intése sikerre nem vezet, az elnök az illető hallgatót, ha pedig annak személye meg nem állapítható, a hallgatóságot eltávolíthatja.

(6) Az elnök a rendnek a hallgatókkal szemben való fenntartása érdekében a karhatalmat is igénybe veheti.

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök jogköre.

10. §.

Az elnök.

(1) A törvényhatósági tanács elnöke a főpolgármester. Ha ő akadályozva van, vagy ha állása nincs betöltve, a polgármester. Ha a főpolgármester és a polgármester akadályozva van, vagy ha állásuk nincs betöltve, szolgálati sorrendben az alpolgármesterek elnökölnek. (T. 29. §. — T. 45. §. (1) bekezdés.)

(2) Ha az (1) bekezdésben említett személyek közül akadályoztatás miatt egyik sem elnökölhet, a törvényhatósági tanácsnak már összehivott ülésén a törvényhatósági tanács legidősebb tagjának elnöklete mellett a törvényhatósági tanács jelenlevő tagjai közül ellentmondás hiányában közfelkiáltással, egyébként pedig hozzászólás nélkül, titkos szavazással, egyszerű szótöbbséggel megválasztott elnök elnököl.

(3) Ha a törvényhatósági tanács ülésén nem a főpolgármester elnököl és ha az elnök a tárgy érdeméhez akar felszólalni, a felszólalás tartama alatt nem elnökölhet.

(4) Ha a törvényhatósági tanács ülésén a (2) bekezdésben említett tanácstag elnököl, és ha a tárgy érdeméhez akar felszólalni, a (2) bekezdés rendelkezése szerint új elnököt kell választani.

11. §.

Az elnök jogköre.

(1) Az elnök:

a) összehívja, megnyitja, felfüggesztheti, legfeljebb 8 napra elhalaszthatja és berekeszti az ülést,

b) nyilvántartja a törvényhatósági tanács tagjainak részvételét,

c) őrködik a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt tanácstag (21. §.) részt ne vegyen,

d) vezeti a tanácskozást, a jogszabályoknak megfelelően megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtt (22. §.), a személyes kérdésben (23. §.) vagy az ügyrendhez (24. §.) való felszólalást,

e) a jogszabályoknak megfelelően biztosítja az ülés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

f) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást és felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot,

g) a nem nyilvános ülésen tárgyalt ügyekről a sajtó részére ismertetést ad.

(2) Az elnök — a felszólaló beszédének megszakításával is — bármikor szólhat és a jogszabályokban megállapított megtorlásokat bármikor alkalmazhatja.

(3) Az elnök bejelentései, figyelmeztetése, rendreutasítása vagy a szót megvonó intézkedése ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

12. §.

Az elnök szavazati joga.

(1) Az elnök — bármely címen legyen is tagja a törvényhatósági tanácsnak — szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (73. §.) nem érinti.

13. §.

Az ülésen való kötelező részvétel. Távolmaradási engedély.

(1) A törvényhatósági tanács választott és kinevezett tagjai a törvényhatósági tanács ülésein résztvenni kötelesek.

(2) A távollevőket az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (15. §.) tartja nyilván.

(3) Az elnök a távolmaradási engedély ((4)—(6) bekezdés) nélkül távollevő tanácstagok neveit az igazolóválasztmány (T. 12. §.) elnökével 48 órán belül közli.

(4) Az elnök a törvényhatósági tanács tagjának elfogadható okból három egymás után következő ülésre vonatkozó távolmaradási engedélyt adhat.

(5) Ha az elnök az engedélyt megtagadta és ha az illető tanácstag a távolmaradási engedély iránt való kérelmét ennek ellenére fenntartotta, az elnök a kérelmet a törvényhatósági tanács elé terjeszti, amely a kérelem tárgyában vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(6) Három egymásután következő ülésnapon túlmenő engedélyt csak a törvényhatósági tanács az illető tanácstag kérelmére, vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal adhat.

(7) A távolmaradási engedélyt kapott tanácstagokat az elnök ellenőrzése mellett a jegyző (15. §.) külön nyilvántartja.

(8) A tanácskozó- (19. §.) vagy a határozatképtelenség (64. §.) megállapítása esetén külön kell megemlíteni azon törvényhatósági tanácstagok neveit, akik engedély alapján vannak távol.

(9) Ha a törvényhatósági tanács választott vagy kinevezett tagja az ülésről távolmaradási engedély nélkül elmarad, elmaradását igazolni köteles.

(10) A távolmaradási engedély nélkül való elmaradást a mulasztás napjától számított 15 nap alatt lehet az igazolóválasztmány előtt igazolni. (T. 34. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (5) bekezdés.)

(11) Az igazolóválasztmány által az igazolás kérdésében hozott határozat ellen annak kézbesítését követő naptól számított 15 nap alatt a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye. (T. 34. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (5) bekezdés.)

(12) Az igazolóválasztmány az igazolásnak a (10) bekezdésben említett határidőn belül való meg vagy meg nem történtét és az igazolás megtörténte esetében az e tárgyban hozott jogerős határozatot az elnökkel közli.

(13) A törvényhatósági tanácsnak az a választott vagy kinevezett tagja, aki egymásután következő három ülésről igazolatlanul (elfogadható ok nélkül) elmarad, ezt a tagságát elveszti. (T. 46. §. (5) bekezdés.)

(14) Ha a törvényhatósági tanácstagságot a (13) bekezdés alapján a törvényhatósági tanácsnak választott tagja vesztette el, az elnök a soron levő törvényhatósági tanácsi póttagot haladék nélkül behívja.

(15) Ha a törvényhatósági tanácstagságot a (13) bekezdés alapján a törvényhatósági tanácsnak kinevezett tagja vesztette el, a főpolgármester a tanácstagságát elvesztett kinevezett tanácstag helyébe haladék nélkül új tanácstagot nevez ki.

14. §.

A tárgysorozat.

(1) A törvényhatósági tanács üléseinek tárgysorozatát az elnök állapítja meg.

(2) A főpolgármester egyes ügyeknek a tárgysorozatba való felvételét akkor is elrendelheti, ha nem ő elnököl.

(3) Azokat az ügyeket,

a) amelyeket a törvényhatósági bizottság közgyűlése tárgyalás végett a törvényhatósági tanács elé utasított,

b) amelyeknek tárgyalását a törvényhatósági tanács határozta el,

c) amelyeknek tárgyalását a polgármester vagy akadályoztatása esetében az őt helyettesítő alpolgármester kívánja,

a törvényhatósági tanács legközelebbi ülésének tárgysorozatába fel kell venni, kivéve ha a legközelebbi ülés az 5. §. (2) bekezdés *d)* pontja alapján hivatott egybe.

(4) A tárgysorozatot úgy kell összeállítani, hogy a nyilvános ülésen tárgyalandó ügyek a nem nyilvános (zárt) ülésen tárgyalandó ügyeket megelőzzék.

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. A jegyzőkönyv.

15. §.

A jegyző.

(1) A törvényhatósági tanács jegyzőjét a törvényhatóság tisztviselői közül a polgármester jelöli ki. (T. 45. §. (6) bekezdés).

(2) A jegyző feladata különösen

a) a törvényhatósági tanácshoz érkező iratoknak ezen ügyrend keretében való átvétele és iktatása, valamint azoknak az elnökhöz való juttatása,

b) gondoskodás a tanácskozás menetének gyorsírók (16. §. (4) bekezdés) által való jegyzéséről.

c) a jegyzőkönyv (16. §.) írásba foglalása,

d) a beérkezett iratok felolvasása,

e) a felszólalni kívánók jelentkezésének jegyzékbe vétele,

f) az egyszerű (71. §.) és a névszerint (72. §.) szavazásnál a szavazatok összeszámlálása,

16. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A törvényhatósági tanács üléseiről jegyzőkönyvet kell vezetni.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

a) annak megjelölését, hogy a tanácsülés alakuló, rendes vagy rendkívüli, továbbá a tanácsülés helyét és időpontját,

b) a megjelentek neveit,

c) a tanácsülés megnyitásának idejét,

d) az esetleges elnöki bejelentéseket,

e) a tárgyalt ügyek megjelölését, a felszólalók nevét, a felszólalások lényegét és a hozott határozatokat,

f) a választások eredményét,

g) a határozathozatal módját, névszerinti szavazás esetén pedig azt, hogy kik szavaztak a határozat mellett és kik szavaztak a határozat ellen,

h) egyszerű szavazás (71. §.) esetében is bármely tanácstag kívánságára annak megjelölését, hogy az illető tanácstag a határozat mellett, vagy ellen szavazott-e,

i) az ülés során előfordult fontosabb mozzanatokat,

j) a tanácsülés bezárásának (berekesztésének) idejét.

(3) A jegyzőkönyvet legkésőbb a törvényhatósági tanács legközelebbi rendes ülését megelőző napig írásba kell foglalni.

(4) A jegyzőkönyvet a polgármester által rendelkezésre bocsátott gyorsíróknak a tanácskozásról felvett és rendes írásba áttett gyorsírói feljegyzései alapján kell elkészíteni.

(5) A jegyzőkönyvet annak hitelesítése (17. §.) után a polgármesterrel, az alpolgármesterekkel és a tiszti főügyésszel hivatalos teljes, a jegyzőkönyvbe foglalt határozatok által érintett tanácsnokokkal pedig hivatalos kivonatos másolatban közölni kell.

(6) A jegyzőkönyvek másolatai a hivatalos órák alatt a jegyzőnél (15. §.) a törvényhatósági tanács tagjai által megtekinthetők és lemásolhatók.

17. §.

A jegyzőkönyv hitelesítése.

(1) A törvényhatósági tanács az ülés megnyitása után az elnök javaslatára a jegyzőkönyv hitelesítésére két tanácstagot küld ki.

(2) A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött tanácstagok az ülés jegyzőkönyvének helyességét ellenőrzik és ha azt helyesnek találják, az elnökkel és a jegyzővel együtt aláírják.

(3) Abban az esetben, ha a jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött tanácstagok a jegyzőkönyv szövegének helyességére nézve megegyezni nem tudnak, a jegyzőkönyv hitelesítése tárgyában a törvényhatósági tanács a legközelebbi ülésen határoz.

(4) A (3) bekezdésben említett esetben az elnök a hitelesítendő jegyzőkönyv vitás részeit a jegyzővel felolvastatja. Ehhez legfeljebb két szónok 5—5 percig hozzászólhat.

(5) A felszólalás után a törvényhatósági tanács az esetleges módosítások felett egyszerű szavazással dönt.

(6) A törvényhatósági tanács az ülés megnyitása után az elnök indítványára elhatározhatja, hogy az illető ülés jegyzőkönyvét még azon az ülésen hitelesíti. Ebben az esetben a jegyzőkönyv-hitelesítők kiküldése elmarad és a jegyzőkönyv hitelesítése tekintetében a (4) és (5) bekezdések rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

NEGYEDIK FEJEZET.

A költségvetésen kívüli ügyek tárgyalása.

18. §.

A tárgyalható ügyek.

Az ülésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és az ezekkel kapcsolatosan a tárgyalás során előterjesztett indítványokat lehet tárgyalni.

19. §.

A tanácskozóképesség.

(1) A tanácskozáshoz legalább nyolc választott vagy kinevezett tag jelenléte szükséges. (T. 46. §. (3) bekezdés.)

(2) Tanácskozóképtelenség megállapítását felszólalás közben kérni nem lehet.

(3) Tanácskozóképtelenség esetén az elnök a távollevők neveinek bejelentése után az ülést legfeljebb fél órára felfüggeszti.

(4) Az elnök a felfüggesztés időtartamának eltelte után az ülést újból megnyitja és ha az ekkor is tanácskozóképtelen, azt bezárja.

20. §.

A tanácskozásban résztvevők.

(1) A tanácskozásban a törvényhatósági tanács tagjain kívül résztvehet a tiszti főügyész általában, az előadók azokban az ügyekben, amelyeket előadnak, a meghívott szaktisztviselők a hozzájuk tartozó szakkérdésekben, a számszéki igazgató (T. 51. §. (3) bekezdés) pedig a költségvetés és a zárszámadás tárgyalásánál. (T. 45. §. (5) bekezdés.)

(2) A törvényhatósági tanács üléseire külső szakértők is meghívhatók.

21. §.

Az érdekeltség.

(1) Az a törvényhatósági tanácstag, aki a tárgyalás alatt álló ügy valamelyikében — akár közvetlenül, akár pedig hozzátartozói (1886. évi XXI. t.-c. 78. §.) útján közvetve, mint magánszemély is — anyagilag érdekelve van, az illető ügy tárgyalásában és az illető ügyre vonatkozó határozathozatalban részt nem vehet. (T. 37. §. (1) bekezdés — T. 71. §. (2) bekezdés.)

(2) Az érdekeltség kérdését az elnök vagy bármely törvényhatósági tanácstag az illető ügy tárgyalásánál a határozathozatalig felvetheti. (T. 37. §. (2) bekezdés).

(3) A törvényhatósági tanács az érdekeltség kérdésében — az elnök vagy a törvényhatósági tanács bármely tagja indítványára — az érdekeltnek állított tanácstag és a tiszti főügyész (helyettese) meghallgatása után hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

(4) Ha a törvényhatósági tanács az érdekeltséget megállapította, az érdekelt tanácstag az üléstermet az illető ügy tárgyalása és a vonatkozó határozathozatal idejére elhagyni köteles.

(5) A törvényhatósági tanácsnak az érdekeltség kérdésében való döntése csak az illető ügyben hozott határozat érdeme ellen előterjesztett jogorvoslatban támadható meg. (T. 37. §. (2) bekezdés.)

22. §.

Felszólalás napirend előtt.

(1) Napirend előtt felszólalásra az elnök adhat engedélyt. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a törvényhatósági tanács a felszólalást az egy napon át tartó ülésen a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése után, a több napon át tartó ülésen pedig az aznapi ülés végén, közvetlenül annak berekesztése előtt vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti. (T. 36. §. (12) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett felszólalás időtartama tíz perc. Ezt az időtartamot a törvényhatósági tanács az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb tíz perccel meghosszabbíthatja.

(3) Az (1) bekezdésben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

23. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) Személyes kérdésben való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó ülésen a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése után, a több napon át tartó ülésen pedig az aznapi ülés végén, közvetlenül annak berekesztése előtt ezen a címen felszólalhat. (T. 36. §. (12) — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás időtartama öt perc. Ezt az időtartamot a törvényhatósági tanács az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával öt perccel meghosszabbíthatja.

(4) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

24. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

(1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt. (T. 36. §. (12) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, az egy napon át tartó ülésen a napirend (tárgysorozat) tárgyalásának befejezése után, a több napon át tartó ülésen pedig az aznapi ülés végén, közvetlenül annak berekesztése előtt ezen a címen felszólalhat. (T. 36. §. (12) — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A felszólalás öt percnél tovább nem tarthat.

(4) A felszólalás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(5) Az (1) és (2) bekezdésekben említett felszólalás esetén sem hozzászólásnak, sem határozathozatalnak helye nincs.

25. §.

A felszólalások sorrendje.

(1) Az előadó után a felszólalókat jelentkezésük sorrendjében kell szólásra felhívni.

26. §.

A beszéd olvasása.

A beszédet egész terjedelmében olvasni nem szabad.

27. §.

Eltérés a tárgytól.

A tárgytól eltérni csak a törvényhatósági tanácsnak az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával lehet. (T. 36. §. (12) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

28. §.

A felszólaló zavarása.

(1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (11. §. (2) bekezdés) nem érinti.

29. §.

A hozzászólások száma. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhoz minden törvényhatósági tanácstag rendszerint csak egyszer szólhat.

(2) Többszöri hozzászólásra a törvényhatósági tanács vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat.

(3) A tárgyalás alatt levő tárgyhoz indítványt tett törvényhatósági tanácstag a többi felszólalók után zárszó jogán még egyszer szólhat.

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az ügy előadója bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhatnak.

30. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A hozzászólás időtartama 15 percnél hosszabb rendszerint nem lehet. (T. 36. §. (4) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) A hozzászólás időtartamát ((1) bekezdés) a felszólaló kérelmére a törvényhatósági tanács vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben legfeljebb 15 perccel meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (4) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az ügy előadójának hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél tovább is tarhat. (T. 36. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A felszólalót megillető zárszó (29. §. (3) bekezdés) jogán való hozzászólás 10 percnél tovább nem tarhat (T. 36. §. (2) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés), amely időtartam meghosszabbításának helye nincs.

31. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha a vita három órán túl terjedt, a törvényhatósági tanács az elnök vagy bármelyik tanácstag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja. (T. 36. §. (5) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az előadók beszédideje be nem számítható.

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a törvényhatósági tanács indokolt esetekben — a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára — vita nélkül egyszerű szavazással a korlátozásképen megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (5) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az előadók beszédidejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek. (T. 36. §. (2) és (7) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

32. §.

Szabályrendeletek és szabályzatok tárgyalási módja.

(1) A szabályrendeletek és szabályzatok tárgyalása általános vitával kezdődik.

(2) Az általános vitában a hozzászólások tekintetében a 29., 30. és 31. §-ok rendelkezései az irányadók.

(3) Az általános vita bezárása után az elnök indítványára a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással hozott határozattal határoz abban a kérdésben, hogy a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadja-e?

(4) Ha a törvényhatósági tanács a javaslatot részletes tárgyalás alapjául elfogadta, azt részletenkint (szakaszonkint) kell tárgyalni.

(5) A törvényhatósági tanács két tanácstagnak legfeljebb 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több — egymással kapcsolatban álló — szakasznak együttes vagy egyes szakaszok részletenkinti tárgyalását.

(6) Az egyes szakaszok módosítását célzó indítványt az illető szakasz tárgyalása során az elnöknél írásban is be kell nyujtani.

(7) A szakaszokhoz egy-egy tanácstag csak egy ízben szólhat hozzá és felszólalása tíz percnél tovább nem tarthat, amely időtartam meg nem hosszabbítható.

(8) A szakasz részletes tárgyalásának befejezése után a törvényhatósági tanács annak elfogadása tárgyában egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(9) Az előadó a határozathozatal előtt bármikor, a felszólaló pedig felszólalásában kérheti az egyes szakaszokra vonatkozó döntésnek a javaslat egyéb részeire vonatkozó tárgyalás befejezéséig való felfüggesztését. A törvényhatósági tanács a kérelem felett vita nélkül egyszerű szavazással határoz.

33. §.

Pénz- vagy vagyonkezeléssel vagy számadásokkal kapcsolatos és egyéb ügyeknek kiküldöttek útján való megvizsgálása.

(1) Ha a törvényhatósági tanácsnak pénz- vagy vagyonkezeléssel vagy számadásokkal kapcsolatos vagy olyan ügyben kell határoznia, amelyben annak előzetes megvizsgálása nélkül megnyugvással dönteni nem lehet, az ügyet érdemleges határozat meghozatala előtt — kiküldöttei útján — megvizsgálhatja. (T. 81. §. (2) bekezdés.)

(2) A törvényhatósági tanács a kiküldöttek útján való vizsgálat szükségessége tárgyában — az elnök vagy bármely tanácstag inditványára — legfeljebb két tanácstag 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbitható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a törvényhatósági tanács a vizsgálat elrendelése mellett döntött, a kiküldöttek száma és személye tekintetében az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással határoz.

(4) Bármely tanácstagnak a (3) bekezdésben említett szavazás elrendelése előtt előterjesztett kívánságára a törvényhatósági tanács a kiküldöttek személye tekintetében titkos szavazással dönt.

(5) A vizsgálat elrendelése tárgyában hozott határozatnak magában kell foglalnia:

a) a vizsgálat tárgyát és terjedelmét,

b) a kiküldöttek nevét és

c) a jelentéstétel időpontját.

(6) Ha a törvényhatósági tanács a vizsgálatot az üzemeknek az (1) bekezdésben említett ügyeiben rendelte el, az e tárgyban hozott határozat kiadmányát a vizsgálat megkezdése előtt az illető üzem igazgatóságának kézbesíteni kell.

(7) Az üzem igazgatósága köteles a kiküldötteket munkájukban a kiküldő határozat keretei között támogatni.

(8) Ha az üzem igazgatósága és a kiküldöttek között a kiküldő határozat keretei tekintetében vita támad, a törvényhatósági tanács dönt.

(9) A (8) bekezdésben említett határozatot az üzem igazgatóságának haladék nélkül kézbesíteni kell.

(10) A kiküldöttek a vizsgálat során észleltekről közlést csak a törvényhatósági tanácsnak tehetnek.

34. §.

A vita berekesztése.

Ha a felszólalók beszédüket befejezték és ha az illető tárgy tárgyalására az ügyrend szerint rendelkezésre álló idő még nem telt el, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólani s ha felhívására senki sem jelentkezik, a vitát berekeszti.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A költségvetés tárgyalása.

35. §.

A költségvetés tárgyalásának módja.

A költségvetés tárgyalásánál a 7., 18—21., 23—31. és 34. §-ok rendelkezései a 36—45. §-okban foglalt eltérésekkel irányadók.

36. §.

A költségvetés tárgyalásának megkezdése.

A költségvetés tárgyalását a költségvetésnek a törvényhatósági tanács tagjai részére való kézbesítésétől számított 5 nap eltelte előtt megkezdeni nem lehet.

37. §.

A költségvetést tárgyaló ülés tárgysorozata.

A költségvetés tárgyalására összehivott ülésen csak a költségvetést szabad tárgyalni. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

38. §.

A költségvetés tárgyalásának időtartama. — A tárgyalási idő.

(1) A költségvetés vitája 12 ülésnapnál tovább nem tarthat.

(2) A költségvetés tárgyalására szánt ülésnapok közül az utolsó két ülésnap tárgyalásra szánt egész idejét az üzemek költségvetésének megvitatására kell fordítani. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A törvényhatósági tanács a költségvetés tárgyalására ülésnaponkint legalább 4 órát fordít. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

39. §.

Az általános vita.

(1) A törvényhatósági tanács a költségvetést rendszerint általános vita mellőzésével tárgyalja.

(2) A törvényhatósági tanács azonban — indítványra, legfeljebb két tanácstagnak 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után — egyszerű szavazással hozott határozattal elhatározhatja, hogy általános vitát is tart.

(3) Az általános vita legfeljebb három ülésnapon át tarthat.

(4) Az általános vita során az egyes felszólalások időtartama egy óránál hosszabb rendszerint nem lehet.

(5) A törvényhatósági tanács a (4) bekezdésben említett időtartamot a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára, vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal, félórával meghosszabbíthatja.

(6) Az általános vita harmadik ülésnapján a tárgyalásra szánt idő (38. §. (3) bekezdés) utolsó órájában — tekintet nélkül a már jelentkezett és a még jelentkező felszólalókra, — az elnök köteles az általános vitát bezárni.

(7) Az általános vita bezárása után a törvényhatósági tanács a költségvetésnek a részletes tárgyalás alapjául elfogadása kérdésében további hozzászólás nélkül határoz.

(8) A (4)—(7) bekezdések rendelkezései a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a számszéki igazgató és az előadók szólási jogát nem érintik.

40. §.

A részletes vita.

(1) A törvényhatósági tanács a költségvetést a részletes vita során fejezetenkint és címenkint tárgyalja.

(2) A költségvetés egyes fejezeteinek tárgyalásánál a felszólalók az egész fejezetet tehetik bírálat tárgyává.

(3) A törvényhatósági tanács indítványra, legfeljebb két-két tanácstagnak 5—5 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után, egyszerű szavazással hozott határozattal elrendelheti több rokontermészetű intézmény, közmű és üzem költségvetésének együttes tárgyalását.

(4) A költségvetés egyes fejezeteinél való felszólalás időtartama 15 percnél hosszabb rendszerint nem lehet. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(5) A (4) bekezdésben említett időtartamot a törvényhatósági tanács indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(6) A költségvetés fejezeteinek egyes címeinél való felszólalás időtartama 5 perc.

(7) A (6) bekezdésben említett időtartam meghosszabbítását kérni nem lehet.

41. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha az egyes fejezetek vitája három órán túl terjedt, a törvényhatósági tanács az elnök vagy bármelyik tanácstag indítványára az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja. (T. 36. §. (5) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), az előadó és a számszéki igazgató (T. 51. §. (3) bekezdés) beszédideje be nem számítható. (T. 36. §. (2) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) A korlátozott időtartam 10 percnél rövidebb nem lehet és azt a törvényhatósági tanács indokolt esetekben — a szónok kérelmére és az elnök indítványára — hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal a korlátozásképen megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (5) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), az előadók és a számszéki igazgató (T. 51. §. (3) bekezdés) beszéd idejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek. (T. 36. §. (2) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

42. §.

Indítványok.

(1) Indítványt csak a költségvetés egyes fejezeteinek címeihez lehet tenni.

(2) Az indítványt az illető költségvetési címet magábanfoglaló költségvetési fejezet tárgyalása során lehet előterjeszteni és pedig csak írásban.

43. §.

Az indítványok megokolása.

Az indítványokat a benyujtó tanácstag az illető költségvetési fejezethez való felszólalás keretében is megokolhatja.

44. §.

A határozathozatal ideje.

(1) A költségvetésnek nem az üzemekre vonatkozó része feletti vitát a kilencedik ülésnap, a költségvetésnek az üzemekre vonatkozó része feletti vitát pedig a tizenkettedik ülésnap vitára szánt idejének utolsó órájában — tekintet nélkül a már szólásra jelentkezett, de még fel nem szólalt, valamint a még jelentkezni és felszólalni kívánó tanácstagokra — be kell rekeszteni és a költségvetésnek még meg nem vitatott részei felett további hozzászólás nélkül kell határozni. (T. 36. §. (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) A vitának az (1) bekezdés értelmében való berekesztése a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese), a számszéki igazgató és az előadók szólási jogát nem érinti. (T. 36. §. (2) és (9) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

45. §.

A határozathozatal módja.

(1) A törvényhatósági tanács a költségvetés tárgyalása során mindig egyszerű szavazással határoz.

(2) A költségvetés feletti határozathozatal a költségvetés címei szerint történik.

(3) Ha a költségvetés fejezeteinek egyes címeihez a polgármester vagy valamelyik alpolgármester, vagy az előadó is tett indítványt, ezt az indítványt kell először szavazás alá bocsátani.

(4) A (3) bekezdésben említett indítványok feletti határozathozatal után az elnök az elfogadott indítványokkal ellentétben nem álló többi indítványt külön-külön vagy a törvényhatósági tanács részéről indítvány folytán hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozat alapján, együttesen teheti fel szavazásra.

HATODIK FEJEZET.

Az önálló indítványok.

46. §.

Önálló indítványok bejelentése és nyilvántartása.

(1) A tárgysorozatba felvett ügyekkel össze nem függő — önálló — indítványt a jegyzőnél kell bejelenteni.

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell az önálló indítványt előterjeszteni kívánó nevét és az önálló indítvány tárgyát.

(3) Az önálló indítványt előterjeszteni kívánó köteles a bejelentéssel egyidejűleg az önálló indítvány szövegét sajátkezű aláírásával ellátva a jegyzőnek átadni.

(4) A jegyző a bejelentett önálló indítványokról nyilvántartást vezet és azokról a főpolgármesternek és a polgármesternek haladék nélkül jelentést tesz.

47. §.

Az önálló indítvány visszautasítása.

(1) Az elnök a 46. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó önálló indítványokat visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a törvényhatósági tanács legközelebbi ülésén be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

48. §.

Az önálló indítvány előterjesztése.

(1) Ha az önálló indítványt a törvényhatósági tanács legközelebbi rendes ülését legalább 48 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen ülést tárgysorozatába, ellenkező esetben pedig ezt az ülést közvetlenül követő rendes ülés tárgysorozatába kell felvenni.

(2) Ha a tárgysorozat megfelelő pontjánál az indítványozó önálló indítványát előterjesztette és az indítvány azonnali tárgyalását kérte, az elnök felteszi a kérdést, hogy a törvényhatósági tanács az indítványt azonnal tárgyalni kívánja-e.

(3) A határozat előtt az indítványtevőn kívül két tanácstag felszólalhat. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat. (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.) A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(5) A törvényhatósági tanács a kérdés felett egyszerű szavazással dönt.

(6) Ha a törvényhatósági tanács az önálló indítványt a 89. §. (3) bekezdése által meghatározott többséggel hozott határozattal azonnal tárgyalandónak találja, azt — 49. §. (1) bekezdésében említett eset kivételével — érdemben tárgyalni kell.

(7) Ha az indítványtevő indítványának azonnali tárgyalását nem kérte vagy kérte ugyan, de a törvényhatósági tanács az indítványt azonnal tárgyalni nem kívánja, az indítványt javaslattétel végett a polgármesternek kell kiadni. (50. §.)

49. §.

Anyagi teherrel járó vagy szervezetet érintő indítvány.

(1) Budapest székesfőváros közönségére nézve anyagi teherrel járó vagy annak szervezetét érintő — azonnal tárgyalandónak talált — önálló indítványt a polgármesternek — kívánságához képest — nyilatkozattétel céljából ki kell adni.

(2) A polgármester a törvényhatósági tanács legközelebbi üléséig ezen önálló indítványra nyilatkozni köteles.

50. §.

A polgármesternek az önálló indítványokra vonatkozó javaslata.

(1) A polgármester az elnök vagy a törvényhatósági tanács által javaslattétel végett kiadott önálló indítványokra javaslatot tesz.

(2) A javaslatot, a 49. §. (2) bekezdésének esetét kivéve, legrövidebb idő alatt elő kell terjeszteni.

51. §.

A polgármesternek kiadott önálló indítvány tárgyalása.

(1) Ha az önálló indítványt a polgármesternek kiadták és ha a polgármesternek az önálló indítványra vonatkozó javaslata beérkezett, azt az elnök a törvényhatósági tanács legközelebbi rendes ülésének tárgysorozatába felveszi.

(2) Ha a polgármester az önálló indítvány elvetését vagy tárgyalásának elhalasztását javasolta, javaslata felett a törvényhatósági tanács hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a törvényhatósági tanács a polgármester elvetést vagy halasztást célzó javaslatát elfogadta, a napirendre felvett önálló indítvány tárgyalása elmarad.

(4) Ha a törvényhatósági tanács a polgármester elvetést vagy halasztást célzó javaslatát nem fogadta el, az önálló indítvány érdemi tárgyalását meg kell kezdeni.

52. §.

Az önálló indítvány megismétlése.

(1) Az önálló indítvány előterjesztésétől számított három hónapon belül azonos tárgyú önálló indítványt előterjeszteni nem lehet.

(2) Az azonosságot a törvényhatósági tanács az elnök indítványára hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal állapítja meg.

HETEDIK FEJEZET.

Az interpellációk.

53. §.

Az interpelláció.

Interpellációt csak a polgármesterhez lehet intézni.

54. §.

Az interpelláció előterjesztésének módja.

Az interpelláció szóval vagy írásban terjeszthető elő.

55. §.

Az interpelláció bejelentése és nyilvántartása.

(1) Az interpellációt a jegyzőnél kell bejelenteni.

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell

a) az interpelláló nevét,

b) az interpelláció tárgyát,

c) annak feltüntetését, hogy az interpellációt szóval vagy írásban kívánják-e előadni.

(3) Az interpelláló köteles a bejelentéssel egyidejűleg az interpelláció szövegét sajátkezű aláírásával ellátva két példányban a jegyzőnek átadni.

(4) A jegyző a bejelentett interpellációkról nyilvántartást vezet és azokról a főpolgármesternek és a polgármesternek haladék nélkül jelentést tesz.

56. §.

Az interpellációnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) Az elnök az interpellációt a törvényhatósági tanács tárgysorozatába az esetleges önálló indítványokat követőleg (46. §.) felveszi.

(2) A szóval előadni kívánt interpellációkat az írásban előadni kívánt interpellációkat megelőzően kell a tárgysorozatba felvenni.

(3) Ha az interpellációt a törvényhatósági tanács legközelebbi ülése előtt legalább 24 órával megelőzőleg jelentették be, azt ezen ülés tárgysorozatába, ellenkező esetben pedig ezt az ülést közvetlenül követő rendes ülés tárgysorozatába kell felvenni.

(4) Ha a törvényhatósági tanács ülésére szóló meghívó (6. §.) kézbesítését már megkezdték, a meghívó kézbesítése után, de az illető ülés megkezdése előtt legalább 24 órával bejelentett interpellációt az elnök az illető ülés napirendje tárgyalásának megkezdése előtt veszi fel a tárgysorozatba.

57. §.

Az interpelláció visszautasítása.

(1) Az elnök az 55. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó interpellációt visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a törvényhatósági tanács legközelebbi ülésén be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

58. §.

A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni nem kívánt — írásbeli — interpelláció előterjesztése az interpellációnak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(2) Az (1) bekezdésben említett interpellációt az elnök a polgármesternek, ha az személyesen vagy megbízott útján azonnal válaszolni nem kíván, kiadja.

59. §.

A szóval előadni kívánt interpelláció előterjesztése.

(1) A szóval előadni kívánt interpelláció szövegét az elnök a tárgysorozat illető pontjánál felolvastatja.

(2) Ha az interpelláló az interpelláció felolvasásakor nem jelentkezik, az interpellációt törölni kell.

(3) Az interpelláció előadása rendszerint nem tarthat tovább 15 percnél. (T. 36. §. (11) bekezdés. — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A törvényhatósági tanács a (3) bekezdésben említett időtartamot az interpelláló kérelmére és az elnök indítványára hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal legfeljebb 10 perccel meghosszabbíthatja. (T. 36. §. (11) bekezdés. — T. 46. §. (4) bekezdés.)

60. §.

Az interpellációra adott válasz módja.

A polgármester (megbízottja) a szóval előterjesztett interpellációra szóval, egyébként szóval vagy írásban válaszol.

61. §.

Az interpellációra adott válasz határideje.

Ha a polgármester vagy megbízottja az interpellációra annak előterjesztésekor nem válaszolt, a választ legrövidebb idő alatt meg kell adni.

62. §.

Az interpellációra adott válasz.

(1) Ha a polgármester az interpellációra írásban válaszol, a választ az elnöknek adja át.

(2) Ha a polgármester az interpellációra szóval válaszol, ezt az elnökkel közli.

(3) Az elnök a válasz előterjesztését a törvényhatósági tanács legközelebbi ülése tárgysorozatába felveszi.

(4) Az interpellációkra adott válaszok előterjesztését a tárgysorozatba a netáni interpellációkat megelőzően kell felvenni.

(5) Az interpellációra írásban adott válasz előterjesztése a válasznak a tárgysorozat illető pontjánál a jegyző útján való felolvasásával történik.

(6) Az interpellációra szóval adott választ a tárgysorozat illető pontjánál kell előadni.

(7) Az interpelláló a válasz felolvasása ((5) bekezdés), illetve a válasz előadása ((6) bekezdés) után arra válaszolhat.

(8) Az interpelláló válasza ((7) bekezdés) 5 percnél tovább nem tarthat. A válasz időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet.

(9) A polgármester az interpelláló válaszára ((7) bekezdés) nyilatkozhatik.

(10) Az interpelláló válasza ((7) bekezdés) és a polgármester nyilatkozata ((9) bekezdés) után a törvényhatósági tanács hozzászólás nélkül egyszerű szavazással határoz a felett, hogy a választ tudomásul veszi-e.

(11) Ha a törvényhatósági tanács a választ nem vette tudomásul, az elnök az interpelláció tárgyát a törvényhatósági tanács legközelebbi ülése tárgysorozatába felveszi.

NYOLCADIK FEJEZET.

A határozathozatal.

63. §.

A határozathozatal időpontja.

A vita bezárását a polgármester, az alpolgármesterek, a tiszti főügyész (helyettese) és az előadók esetleges felszólalása után a határozathozatal követi.

64. §.

A határozóképesség.

(1) Érvényes határozat hozatalához legalább 8 választott vagy kinevezett tag jelenléte szükséges. (T. 46. §. (3) bekezdés.)

(2) Határozóképtelenség esetében a 19. §. (3) és (4) bekezdéseinek rendelkezéseit kell alkalmazni.

65. §.

A szavazás.

(1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani. (T. 36. §. (14) bekezdés. — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti.

(3) A szavazást el kell rendelni, ha azt jogszabály teszi szükségessé, vagy ha azt legalább két jelenlevő tanácstag kívánja. (T. 36. §. (14) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

66. §.

A tárggyal kapcsolatos indítványoknak a szavazás előtt való felolvasása.

A kérdés feltevése (67. §.) előtt bármely tanácstag kérelmére a tárggyal kapcsolatos indítványokat ismertetni kell.

67. §.

A kérdés feltevése.

(1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.

(2) Ha a döntésre kerülő kérdés, cikk vagy javaslat (indítvány) több részből áll, a törvényhatósági tanács indítványra vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és részenkint való eldöntését határozhatja el.

(3) Elsősorban a polgármester (alpolgármesterek, előadók) által előterjesztett javaslatot (indítványt) kell döntés alá bocsátani.

(4) Egyebekben a döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapítja meg.

68. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

(1) A kérdés feltevéséhez legfeljebb két tanácstag szólhat hozzá. (T. 36. §. (17) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) A hozzászólás 5—5 percnél tovább nem tarthat. (T. 36. §. (17) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

69. §.

A szavazás megzavarása.

A szavazás közben beszédet tartani vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

70. §.

A szavazás módja.

(1) A szavazás nyilt vagy titkos.

(2) A nyilt szavazás egyszerű vagy névszerinti.

71. §.

Az egyszerű szavazás.

(1) A törvényhatósági tanács rendszerint egyszerű szavazással határoz.

(2) Az egyszerű szavazás kézfeltevéssel történik. (T. 36. §. (15) — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) Ha az eredmény kétséges, ellenpróbát kell tartani.

(4) Ellenpróba esetén a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellen szavazókat egyenkint összeszámlálja.

(5) A javaslat ellen szavazók összeszámlálása a javaslat mellett szavazók számának az elnök által való bejelentése után történik.

72. §.

A névszerinti szavazás.

(1) Névszerint kell szavazni,

a) ha a határozat

aa) új adók megállapítására, a meglevő adók felemelésére vagy mérséklésére,

bb) 500.000 pengő értéket meg nem haladó vagyonszerzésre, elidegenítésre vagy megterhelésre,

cc) 500.000 pengő értéket meg nem haladó terhes szerződés vagy egyesség kötésére,

dd) 500.000 pengő értéket meg nem haladó kötelezettség vagy szavatosság vállalására vonatkozik (T. 36. §. (15) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés — T. 47. §. *i)* pont),

b) ha azt jogszabály rendeli,

c) ha azt legalább három jelenlevő tanácstag írásban kéri.

(2) Olyan esetben, amikor jogszabály egyszerű szavazást rendel, névszerinti szavazást sem kérni, sem elrendelni nem lehet.

(3) A névszerinti szavazás a törvényhatósági tanács tagjainak névszerinti felhívása mellett történik.

(4) Szavazásra elsősorban a választott és kinevezett tanácstagokat, másodsorban pedig a törvényhatósági tanács tisztviselő tagjait kell betűrendben felhívni.

(5) A felhívott tanácstag igennel vagy nemmel köteles szavazni.

(6) Az (5) bekezdés rendelkezéseinek meg nem felelő szavazat figyelembe nem vehető.

73. §.

Az egyszerű vagy a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) Az egyszerű és a névszerinti szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök köteles dönteni. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése nem nyer alkalmazást akkor, ha a jogszabály szerint érvényes határozathoz egyszerű szótöbbség nem elegendő.

74. §.

A titkos szavazás.

A szavazás személyi (választási, fegyelmi stb.) ügyekben titkos. (T. 36. §. (16) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

75. §.

A titkos szavazás helye.

(1) A titkos szavazás a törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége (76. §.) előtt történik.

(2) A törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége az elnök által kijelölt — a törvényhatósági tanácsnak tanácskozás céljára rendelt helyiségétől különálló — helyiségben működik.

(3) A (2) bekezdésben említett helyiségben a titkos szavazás tartama alatt a szavazó törvényhatósági tanácstagokon, a tiszti főügyészen (helyettesén) és a kirendelt tisztviselőkön kívül senki nem tartózkodhatik.

76. §.

A szavazatszedő küldöttség.

(1) A törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége legkésőbb a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg egyszerű szavazással hozott határozattal kiküldött elnökből és két tagból áll.

(2) A szavazatszedő küldöttség csak akkor határozóképes, ha úgy az elnök, mint annak mindkét tagja jelen van.

(3) A szavazatszedő küldöttség egyszerű szavazással határoz.

(4) Az elnök nem szavaz.

(5) Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök dönt.

(6) A szavazatszedő küldöttség jegyzője a polgármester által kirendelt törvényhatósági tisztviselő.

77. §.

A titkos szavazás időtartama.

(1) A titkos szavazás időtartamát az elnök állapítja meg.

(2) A titkos szavazás időtartamát tisztviselői állások betöltésénél, valamint a fegyelmi eljárás elrendelése és a szolgálatban visszatartás kérdésében való határozathozatal esetén a szavazás megkezdésétől számított fél óránál rövidebb időtartamban megállapítani nem lehet.

(3) Az elnök a titkos szavazás időtartamát a titkos szavazás elrendelésével egyidejűleg a törvényhatósági tanáccsal közli.

(4) Az elnök az ülést a titkos szavazás időtartamára felfüggesztheti.

78. §.

A titkos szavazás módja.

(1) A titkos szavazás borítékba ((2) bekezdés) helyezett szavazólapokkal ((2) bekezdés) vagy golyókkal ((3) bekezdés) történik.

(2) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és a polgármester hivatalos pecsétjével ellátni.

(3) A golyóknak fehér- és feketeszínűeknek kell lenniök.

(4) Sem a szavazólapokon, sem a borítékokon, sem a golyókon megkülönböztetésre alkalmas jel nem lehet.

79. §.

Titkos szavazás szavazólapokkal.

(1) A szavazatszedő küldöttség helyiségében (75. §.) a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására külön helyiségnek kell rendelkezésre állani.

(2) A külön helyiségben a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstagon kívül senki sem tartózkodhatik, abba senki be nem léphet és abba senki be nem tekinthet.

(3) A szavazatszedő küldöttség asztalának minden oldalról könnyen hozzáférhetőnek kell lennie.

(4) Az asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas nyílással ellátott és zárható — urnát kell elhelyezni.

(5) A szavazatszedő küldöttség a titkos szavazás megkezdése előtt meggyőződik arról, hogy az urna üres, ennek megtörténte után pedig a szavazatszedő küldöttség elnöke a szavazatszedő küldöttség összes tagjainak jelenlétében az urnát bezárja.

(6) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a szavazatszedő küldöttség asztalához lép, ott a szavazatszedő küldöttség elnökétől egy szavazólapot (78. §. (2) bekezdés) és egy borítékot (78. §. (2) bekezdés),valamint egy irónt átvesz, azután az e célra kijelölt helyiségbe lép, ott a szavazólapot a szavazatszedő küldöttség elnökétől átvett irónnal szavazásra előkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy a szavazatszedő küldöttség asztalához és a beragasztott borítékban lévő szavazólapot az irónnal együtt a szavazatszedő küldöttség elnökének átadja, aki az átvett borítékot az urnába helyezi.

(7) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a törvényhatósági tanács tagjainak névsorában az illető törvényhatósági tanácstag nevénél meg kell jegyezni.

80. §.

Titkos szavazás golyókkal.

(1) A szavazatszedő küldöttség helyiségében (75. §.) a szavazatszedő küldöttség asztalától távol álló, azonban általa állandóan figyelemmel kísérhető helyen golyók befogadására alkalmas — kellő számú — urnának kell lenni.

(2) Az urnák közelében a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstagon kívül senki sem tartózkodhatik.

81. §.

Titkos szavazás tisztviselői és iskolaigazgatói állások betöltése felett.

(1) A tisztviselői állások, valamint a közoktatási intézetek és intézmények, az árva- és szeretetházak igazgatói állásainak betöltése tárgyában tartott titkos szavazás a (4) bekezdés esetét kivéve szavazólapokkal történik.

(2) A szavazólapokon (78. §. (2) bekezdés) a kijelölő választmány (T. 60. §.), illetve a polgármester (T. 58. §. (10) bekezdés) jelölésének eredményét fel kell tüntetni.

(3) Ha a szavazólapon (78. §. (2) bekezdés) törlés nincsen, a szavazat az első helyen jelöltekre adottnak tekintendő.

(4) Ha a betöltendő tisztviselői állásra csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető, vagy ha az illető tanácsülésen csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre, a szavazás golyókkal történik.

(5) Ha a betöltendő tisztviselői állásra csak egy személy volt törvényszerinti minősítés alapján jelölhető, a 80. §. (1) bekezdésében említett helyen és módon két urnát kell elhelyezni. Az egyik urnát a jelölt nevével, a másik urnát pedig a »felesleges golyók« felírással kell ellátni.

(6) Az (5) bekezdés esetében a szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a szavazatszedő-küldöttségnek a 79. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalához lép, ott a szavazatszedő-küldöttség elnökétől egy fehér és egy fekete színű golyót átvesz, azokkal az urnákhoz megy és ha a szavazatát a jelölt javára kívánja adni, a fehér golyót, ellenkező esetben a fekete golyót a jelölt nevével ellátott urnába, a fentmaradó golyót pedig a »felesleges golyók« felírással ellátott urnába ejti akként, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(7) Az (5) bekezdés esetében a jelölt csak akkor tekinthető megválasztottnak, ha a nevével ellátott urnában a fehér golyók száma a fekete golyók számát legalább eggyel meghaladja.

(8) Ha csak egy tisztviselői állás kerül betöltésre és ha a jelöltek száma egynél több, annyi urnát kell elhelyezni, amennyi a jelöltek száma.

(9) A (8) bekezdés esetében a szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a szavazatszedő-küldöttség elnökétől a küldöttségnek a 79. §. (3) bekezdésében említett módon elhelyezett asztalánál annyi golyót vesz át, amennyi a jelöltek száma. A golyók közül egy fehér, a többi pedig fekete színű. A szavazni kívánó törvényhatósági tanácstag a fehér golyót abba az urnába ejti, amely annak a nevét viseli, akinek javára kíván szavazni, a fekete golyókat pedig egyenkint a többi jelölt urnájába ejti; valamennyi golyót akként kell az urnába ejteni, hogy a golyók színeit senki se láthassa.

(10) A titkos szavazás eredményének megállapítása szempontjából kizárólag a fehér golyók jönnek figyelembe akként, hogy megválasztottnak az a jelölt tekintendő, akinek urnájába viszonylag a legtöbb fehér golyó esett.

82. §.

Titkos szavazás fegyelmi vizsgálat elrendelése felett.

(1) Fegyelmi vizsgálat elrendelése tárgyában a titkos szavazás golyókkal történik.

(2) A fehér golyókat a fegyelmi vizsgálat elrendelésére, a fekete golyókat pedig a fegyelmi vizsgálat el nem rendelésére irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

83. §.

Titkos szavazás közszolgálatban való visszatartás felett.

A közszolgálatban való visszatartás feletti titkos szavazásra a 82. §. rendelkezéseit kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a fehér golyókat a visszatartás mellett, a fekete golyókat pedig a visszatartás ellen irányuló szavazatoknak kell tekinteni.

84. §.

Titkos szavazás egyéb esetekben.

A 81—83. §-okban nem említett esetekben a titkos szavazás szavazólapokkal történik.

85. §.

A titkos szavazás eredményének megállapítása.

(1) A titkos szavazás eredményét a szavazatszedő küldöttség állapítja meg.

(2) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnek nyilvánítja, a szavazólapokat, illetve a golyókat az urnából a szavazatszedő küldöttség mind a két tagjának jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámolja.

(3) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat:

a) ha nem hivatalból előállított szavazólapot vagy borítékot vagy golyót használtak,

b) ha a szavazólapon vagy a borítékon vagy a golyón megkülönböztetésre alkalmas ismertetőjel van,

c) ha a szavazólap a neveken kívül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,

d) ha a szavazólapot egész terjedelmében áthúzták vagy másként megsemmisítették,

e) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(4) Az egyes szavazatok érvényessége felett a szavazatszedő küldöttség határoz (76. §. (2)—(5) bekezdés).

(5) Azokat a szavazólapokat, illetve golyókat, amelyeket a szavazatszedő küldöttség érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt azt érvénytelennek találták.

(6) A szavazólapokat és borítékokat, illetve golyókat — az érvényes szavazólapokat és borítékokat, illetve golyókat az érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és hivatalos pecséttel le kell pecsételni.

86. §.

A szavazatszedő küldöttség jegyzőkönyve.

(1) A törvényhatósági tanács szavazatszedő küldöttsége a titkos szavazásról jegyzőkönyvet készít.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

a) a titkos szavazás helyét és napját,

b) a titkos szavazás kezdetét és végét,

c) a 85. §. (3) és (5) bekezdéseiben említett körülményeket,

d) a titkos szavazás során hozott határozatokat, a határozatokra vonatkozó szavazatok megoszlását, a fontosabb mozzanatokat és a szavazatszedő küldöttség elnökének esetleges intézkedéseit,

e) a titkos szavazás és a 88. §. (3) bekezdésében meghatározott esetben a sorshúzás eredményét.

(3) A küldöttség tagjai által ezen küldöttség működése során esetleg nyilvánított észrevétel (különvélemény) fontosabb mozzanatnak ((2) bekezdés *d)* pont) nem tekintendő.

(4) A jegyzőkönyvet a szavazatszedő küldöttség elnöke, tagjai és jegyzője írják alá.

(5) A szavazók neveit tartalmazó jegyzéket a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűzőzsinór végét hivatalos pecséttel kell ellátni.

87. §.

A titkos szavazás eredményének jelentése.

(1) A szavazatszedő küldöttség elnöke a titkos szavazás megtörténtéről a törvényhatósági tanács elnökének jelentést tesz, egyben a szavazásról felvett jegyzőkönyvet, a szavazók neveit tartalmazó jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (85. §. (6) bekezdés) átadja.

(2) Az elnök (10. §.) a jegyzőkönyvet (86. §.) a jegyző útján felolvastatja.

88. §.

A titkos szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) A titkos szavazásnál, ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök (10. §.) nem dönthet. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdés esetében újabb titkos szavazást kell elrendelni és azt a legközelebbi tanácsülés napirendjére egyidejűleg ki kell tűzni. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) Ha a szavazatok az újabb titkos szavazásnál is egyenlően oszlanak meg, a határozatot sorshúzás útján kell megállapítani. (T. 36. §. (18) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A sorshúzást a szavazatszedő küldöttség tartja meg.

89. §.

A határozat kihirdetése.

(1) A jegyzőkönyv felolvasása (87. §. (2) bekezdés) után az elnök (10. §.) megállapítja, hogy a határozat mellett szavazott-e annyi tanácstag, ahány szavazat a határozathoz szükséges.

(2) A határozathoz, ha a jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik, rendszerint egyszerű szótöbbség kell. (T. 36. §. (13) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(3) Az önálló indítvány sürgős napirendre tűzését kimondó határozathoz a törvényhatósági tanács összes tagjainak általános többsége szükséges (T. 36. §. (10) bekezdés — T. 46. §. (4) bekezdés.)

(4) A titkos szavazással hozott határozat kihirdetése után az elnök (10. §.) a jegyzőkönyvet, a jegyzéket, a szavazólapokat és a borítékokat, illetve a golyókat és a hivatalos pecsétet (85. §. (6) bekezdés) a választás jogerőre emelkedése időpontjáig való megőrzés céljából a jegyzőnek (15. §.) adja át.

(5) A (4) bekezdésben említett szavazólapokat és borítékokat a választás jogerőre emelkedése után az elnök (10. §.) jelenlétében haladék nélkül meg kell semmisíteni.

KILENCEDIK FEJEZET.

A széksértés és rendzavarás.

90. §.

A széksértés.

(1) A törvényhatósági tanácsnak az a tagja, aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ, aki a tanácskozás méltósága ellen vét vagy a törvényhatósági bizottság egyes pártjait vagy tagjait vagy a tanácskozáson kívül álló személyeket sértő kifejezésekkel illet vagy bármilyen módon sért és a sértést az elnök figyelmeztetése után azonnal vissza nem vonja, valamint az a tanácstag, aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanusít és azt megintés vagy rendreutasítás után folytatja, széksértést követ el. (T. 38. §. (1) és (10) bekezdés.)

(2) A széksértés esetében az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával — a tiszti főügyészt (helyettesét) a széksértés elkövetése kérdésében indítványtételre hívja fel. A tiszti főügyész (helyettese) a széksértés elkövetése kérdésében elnöki felhívásra köteles indítványt tenni. Az indítvány felett az ülés hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz. (T. 38. §. (2) és (10) bekezdés.)

(3) A széksértés elkövetésének megállapítása után az elnök, ha a széksértést a felszólaló követte el, a szót tőle megvonja, ezenfelül, valamint akkor, ha a széksértést nem a felszólaló követte el, az elnök a tiszti főügyészt (helyettesét) felhívja arra, hogy a megállapított széksértés miatt kiszabandó pénzbírság mértékére tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kiszabandó pénzbírság mértékére indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két tanácstag 5—5 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és az esetleges módosító indítvány felett a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz. (T. 38. §. (2) és (10) bekezdés.)

(4) A széksértés büntetése 500 aranypengőig terjedhető pénzbírság. A pénzbírságot az illető tanácsülés tartama alatt a törvényhatósági tanács jegyzője kezeihez, egyébként pedig Budapest székesfőváros központi pénztárába kell fizetni. Ha a pénzbírságot a legközelebbi ülésig ki nem fizetik, azt az elnök felkérésére a polgármester közadók módjára hajtja be. A pénzbírságot a törvényhatósági szegénysegalap javára kell fordítani. A pénzbírság kirovása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bűnvádi úton is megtorolják. (T. 38. §. (3) és (10) bekezdés.)

(5) A széksértésben elmarasztalt tanácstag tagsági jogait mindaddig nem gyakorolhatja, amíg a reá kirótt pénzbírságot ki nem fizette. (T. 38. §. (4) és (10) bekezdés.)

91. §.

A rendzavarás.

(1) Az elnök a törvényhatósági tanácsnak azt a tagját, aki a tanácskozás rendjét ismételt rendreutasítás vagy bírságolás (90. §.) után is tovább zavarja, az aznapi ülésről kizárhatja és ha azonnal el nem távozik, őt rendőri karhatalommal eltávolíthatja. (T. 38. §. (5) és (10) bekezdés.)

(2) Ha az ülés nyilvános és ha a törvényhatósági tanács valamelyik tagjának az üléstermből való eltávolítása vált szükségessé, az elnök az ülést erre az időre felfüggeszti és a hallgatóságot eltávolítja.

(3) Ha a rendzavarás nagyon súlyos, vagy ha azt durva sértegetéssel követték el, vagy ha a rendzavarást az elnök által ismételten kizárt tanácstag követte el, az elnök a megtorlás elhatározását a törvényhatósági tanács elé terjesztheti. (T. 38. §. (6) és (10) bekezdés.)

(4) Ha az elnök a (3) bekezdés alapján a megtorlás tárgyában a törvényhatósági tanácsnak előterjesztést tett, a törvényhatósági tanács az illető tanácstagot egymást követő legfeljebb három ülésről kizárhatja. A kizárás tárgyában a törvényhatósági tanács hozzászólás nélkül egyszerű szavazással végérvényesen határoz.

(5) Ha a törvényhatósági tanács a kizárást elhatározta, az elnök felhívja a tiszti főügyészt (helyettesét) arra, hogy a kizárás időtartama tekintetében tegyen indítványt. A tiszti főügyész (helyettese) a kizárás időtartamára elnöki felhívásra indítványt tenni köteles. Az indítványhoz legfeljebb két tanácstag 5—5 percig hozzászólhat és módosító indítványt tehet. A hozzászólás időtartamának meghosszabbítását kérni nem lehet. Az indítvány és a módosító indítvány felett a törvényhatósági tanács egyszerű szavazással, szótöbbséggel végérvényesen határoz. (T. 38. §. (7) és (10) bekezdés.)

(6) A (4) és (5) bekezdés alapján kizárt tanácstag a kizárás tartama alatt tanácstagsági és ezen alapuló többi jogait egyáltalában nem gyakorolhatja. (T. 38. §. (7) és (10) bekezdés.)

(7) Ha a törvényhatósági tanács valamely tanácstagot a törvényhatósági tanácsból a (4) bekezdés értelmében kizárt, a kizárás elhatározásával egyidejűleg az ügyet az elnök útján az igazoló választmány elé utalja annak megvizsgálása végett, hogy az illető tanácstag magatartása következtében nem vált-e a törvényhatósági bizottsági tagságra méltatlanná. (T. 38. §. (8) és (10) bekezdés.)

(8) Az igazoló választmány (T. 12. §.) előterjesztése és a törvényhatósági bizottság közgyűlésének az előterjesztés felett hozott határozata tekintetében a T. 38. §-a (8) és (9) bekezdéseinek rendelkezései irányadók. (T. 38. §. (10) bekezdés.)

TIZEDIK FEJEZET.

A fellebbezési albizottságok.

92. §.

A fellebbezési albizottság megalakítása.

(1) A törvényhatósági tanács a hozzá fellebbezett ügyek elbírálására naptári évenkint megújítandó albizottságokat alakíthat. (T. 45. §. (7) bekezdés.)

(2) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságai az elnökkel együtt 3 tagból álló ülésben határoznak. (T. 45. §. (7) bekezdés.)

(3) Az ülés nem nyilvános (zárt).

93. §.

Az elnök.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságának ülésein az elnököl, aki a 10. §. szerint a törvényhatósági tanácsülésen való elnöklésre jogosult. (T. 45. §. (7) bekezdés.)

94. §.

A tiszti főügyész tanácskozási joga.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságaiban a tiszti főügyésznek (helyettesének) tanácskozási joga van.

95. §.

Az előadó.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságainak előadója a polgármester által esetenkint vagy ügyenkint kijelölt törvényhatósági tisztviselő.

96. §.

A jegyzőkönyvvezető.

(1) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságának jegyzője a polgármester által esetenkint kijelölt törvényhatósági tisztviselő.

(2) A jegyzőül az előadót (95. §.) is ki lehet jelölni.

97. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságai üléseiről jegyzőkönyvet kell felvenni.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

a) a fellebbezési albizottság üléseinek helyét és idejét,

b) a megjelentek nevét,

c) a tárgyalt ügyek megjelölését,

d) a határozatok rendelkező részét.

(3) A jegyzőkönyvet az elnök és a jegyzőkönyvvezető írják alá.

98. §.

Tanácskozó- és határozóképesség.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottsága csak akkor tanácskozó- és határozóképes, ha az elnökön kívül mindkét tag jelen van.

99. §.

Határozathozatal.

A törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságának határozatai a törvényhatósági tanács döntéseivel egy tekintet alá esnek.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

Vegyes rendelkezések.

100. §.

A határozatok végrehajtása.

(1) A törvényhatósági tanácsnak a törvényhatósági bizottság közgyűlése részére javaslatot tartalmazó határozatait — ideértve a költségvetés és zárószámadás tárgyában hozott határozatokat is — a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé a polgármester terjeszti. (T. 32. §. (2) bekezdés — T. 76. §. (2) bekezdés — T. 78. §. (3) bekezdés.)

(2) A törvényhatósági tanács határozatait a polgármester hajtja végre. (T. 48. §. (2) bekezdés *b)* pont.)

101. §.

A törvényhatósági tanács és a törvényhatósági tanács fellebbezési albizottsága által hozott határozatok és azok kiadmányai.

(1) A törvényhatósági tanács és a törvényhatósági tanács fellebbezési albizottságai által hozott határozatokat a jegyzőn (15. és 96. §.) kívül elnöki minőségben az írja alá, aki a határozat hozatala alkalmával elnökölt.

(2) Az (1) bekezdésben említett határozatoknak a felek részére szóló kiadmányait a »Kiadmány hiteléül« szavak hozzáadásával a jegyző (15. és 96. §.) írja alá.

(3) A kiadmányokat ((2) bekezdés) a törvényhatóság pecsétjével kell ellátni.

102. §.

Életbelépés.

Ez a szabályrendelet a kihirdetést (T. 44. §. (4) bekezdés) követő tizenötödik napon lép életbe.

Felhívja a közgyűlés a polgármestert, hogy a szabályrendeletnek a m. kir. belügyminiszterhez való felterjesztése iránt intézkedjék.

Erről a közgyűlés a polgármestert az iratok kiadása mellett értesíti.

Az ügyiratkezelés módosítása a központi igazgatás körében. A központi igazgatás racionalizálására irányuló munkálatok keretében halaszthatatlanná vált az ügyiratkezelés újjászervezése, amelynek érdekében a polgármester 1932. évi 212.100—I. számú rendeletével oly átmeneti intézkedéseket léptetett életbe, amelyek hivatva voltak egy új rendszer bevezetését megkönnyíteni.

Ezek a változások azonban a tapasztalatok szerint a szándékolt cél elérésére nem mindenben mutatkoztak megfelelőknek, miértis az 1933. évi január hó 1-én életbeléptetett kontingentált iktatási rendszert 1933. évi december hó 31-étől kezdve módosította s az ügyiratkezelés súlypontjának az egyes osztályok és hivatalok kezelőirodáiba való fokozatosabb átvitele céljából *1934. évi január hó 1-től* kezdődően a következőképen rendelkezett:

A polgármesteri központi segédhivatal az ügyosztályok szerint kontingentált számrendszer helyett *1934. évi január hó 1-étől kezdődően ismét folyamatosan iktatja az összes ügyiratokat* az I—III. és V—XV. polgármesteri ügyosztályok részére. *Az I—III. és V—XV. ügyosztályok ügyiratai számára az 1—300.000-ig terjedő számok szolgálnak.* Ezeknek az ügyosztályoknak az ügyiratai tehát nem elkülönítve, hanem ismét egységesen kerülnek iktatásra és *az iktatószám mellé mindenkor fel kell jegyezni a »pm«.* (polgármesteri) *jelzést.*

A polgármesteri IV. ügyosztályhoz tartozó mindennemű, tehát mind közjogi, mind illetőségi, honossági, katonai és egyéb ügyek számára a *300.001-től kezdődő számokat kell fenntartani olymódon, hogy az idetartozó ügyiratokat nem a központi segédhivatal, hanem a polgármesteri IV. ügyosztály segédhivatala szintén egységesen és folyamatosan iktatja.*

A központi »pm.« számmal ellátott ügyiratokat az ügyosztályirodákban az iktatószám alá ügyosztályi sorszámmal kell ellátni. Az ügyosztályirodák a központi »pm.« számok és az ügyosztályi sorszámok összefüggésének nyilvántartása céljából egy új *nyilvántartókönyvet* kapnak, amely tartalmazza nyomtatva az 1—300.000-ig terjedő számokat és *minden egyes központi »pm.« iktatószám alatt üres kocka szolgál az úgynevezett ügyosztályi sorszám bejegyzésére.*

Az ügyosztályi ügyirat kezelése céljára szolgáló *segédkönyv* nagyjából a régi segédkönyveknek felel meg és *az ügyosztályi sorszámok alapján való kezelői bejegyzések céljára* 1-től kezdődően, folyamatosan üres számsorrovatokat tartalmaz *az ügyosztályi sorszámok számára;* illetőleg célszerűségből az ügyosztályi segédkönyvben az ügyosztályi sorszám utolsó két számjegye be van nyomtatva. *A központi iktatással, tehát »pm.« számmal ellátott ügyiratokat az ügyosztályi irodák a beérkezés sorrendjében az ügyosztályi segédkönyvben sorra következő ügyosztályi sorszámmal látják el;* az ügyosztályi segédkönyv megfelelő rovatába feljegyzik a »pm.« számot, majd pedig a »pm.« számokat nyilvántartó-számsorkönyvbe, a vonatkozó központi iktatószám alatt levő üres kockába kötelesek bejegyezni *az ügyosztályi sorszámot.*

Az ügyiratokon a továbbkezelés során a központi iktatószámot mindenkor »pm.« (polgármesteri) jelzés alatt kell feltüntetni, míg *az ügyosztályi sorszám mellé mindenkor fel kell jegyezni az ügyosztály római számát;* tehát pl. 136.935/1934—pm., 77.135/1934—IX. számú ügyirat.

Az egyes ügyosztályok irodái az ügyiratokat az ügyosztályban, valamint az ügyosztályokhoz tartozó intézmények, üzemek, hivatalok levelezéseiben *kizárólag az ügyosztályi sorszámok alatt kötelesek kezelni. Az előadói munkakönyvekbe ugyancsak az ügyosztályi sorszámok alatt kell az ügyiratokat bejegyezni.*

Mihelyt azonban az ügyiratot — akár rövid úton akár véglegesen — az ügyosztályból továbbították, mégpedig akár a központi kézbesítő hivatal, akár közvetlen kézbesítés útján, *mindenkor a központi »pm.« iktatószám alatt kell az iratot elküldeni, mert minden más, az ügyosztály keretén kívül eső hivatal, intézmény vagy üzem csakis a »pm.« szám alatt ismerheti el az ügydarab átvételét, tekintet nélkül annak ügyosztályi sorszámára.*

Mindennemű végleges intézkedés, tehát rendelet, határozat, átirat, úgyszintén a rendelettel való végleges irattározás is, csakis a központi iktatószám alatt történhetik.

Tisztázatoknál kizárólag a központi »pm.« iktatószámot kell feltüntetni az év jelzésével, valamint az ügyosztály római számával.

Ha akár a központi kézbesítőhivatalnak, akár az irattárnak, akár más, az ügyosztály keretén kívül álló hivatalnak (pl. számvevőségnek) *csoportosan küld át az iroda ügyiratokat, azokat* — tekintet nélkül az ügyosztályi sorszámok sorrendjére — *mindenkor a központi »pm.« számok sorrendjében kell sorbarakni és az átadókönyvbe feljegyezni.*

A központi irattározás továbbra is a központi »pm.« iktatószámok alatt történik.

Az egy évnél rövidebb határidőre irattározott ügydarabokat azonban 1934. évi január hó 1-étől kezdődően nem kell központi irattárba küldeni, hanem azokat az ügyosztály irodája tartozik elhelyezni és az ügyosztályi sorszámok alatt nyilvántartani. *A határidő lejártával* pedig az iroda köteles az ügyiratot — *új ügyosztályi sorszámmal ellátva* — az előadónak visszamutatni és ezt a körülményt az ügyosztályi segédkönyvbe a határidős nyilvántartásbavételt elrendelő régi szám mellé is bejegyezni az új számmal együtt, hogy ilymódon a határidős nyilvántartás teljesítését ezúton is ellenőrizzék.

A visszamutatott határidős és új ügyosztályi sorszámmal már ellátott ügyiratoknál az előadó dönti el, hogy a szükségessé vált újabb intézkedés céljából kell-e az ügyiratot új központi »pm.« iktatószámmal is ellátni, vagy pedig az ügyirat továbbra is az ügyosztály keretén belül marad, tehát elegendő csupán az új ügyosztályi sorszám alatt

kezelni. *Ha szükséges az új központi iktatás, az iroda köteles az iratot a központi segédhivatalba küldeni*, az onnan kapott új »pm.« iktatószámot az ügyosztályi sorszám alá bejegyezni, valamint a nyilvántartókönyvben is megfelelően kivezetni és az iratot ilymódon rendesen tovább kezelni.

Ügyirataik sorsa iránt az ügyosztályokban érdeklődő, felvilágosítást kérő ügyfelek számának csökkentése céljából szükségesnek tartotta a polgármester *a Központi Tudakozó Iroda működésének közvetlen kiterjesztését az iktatásra és mutatózásra, valamint a kézbesítésre is.* Ennélfogva a központi segédhivatalnak ezeket a részeit *1934. évi január hó 1-étől kezdődően egységes irányítás alá helyezte*, illetőleg a Központi Tudakozódó Iroda vezetőjének feladata lesz tehát a szükséges felvilágosításokat a központi segédhivatal nyilvántartókönyveiből is megadni. Abból a célból, hogy ezt a feladatát minél jobban elláthassa és a felvilágosítást kérő polgárságnak is jobban rendelkezésére állhasson, elrendelte a polgármester, hogy a *központi városházán elhelyezett hivatalok kezelőirodái minden hétköznap a hivatalos idő végefelé értesítőlapon értesítsék a központi segédhivatalt mindazokról a központi »pm.« iktatószámmal ellátott ügyiratokról, amelyeket akár a központi kézbesítő hivatal, akár pedig közvetlen kézbesítés utján az ügyosztályból — rövid úton vagy véglegesen — eredetiben elküldtek.* Erre a célra minden ügyosztályi iroda *Értesítőlapkönyvet* kap, amelybe a szükséges adatokat *indigó másolópapír behelyezésével* bejegyzi és a kiszakítható *első példányt mindennap megküldi a központi segédhivatalnak*, hogy az a kapott adatokat könyveibe feljegyezhesse. Az értesítőlapon a megfelelő rovatban fel kell tüntetni azt, hogy az iratokat az iroda *hová küldte* és azt is, vajjon a kiküldés *rövid úton, illetve visszavárólag*, vagy pedig *véglegesen* történt-e. Az R. U. jelzés az értesítőlapon a visszavárólagos elküldést jelenti ; tehát ha az egyik hivatal a másik hivatalba végleg tesz át valamilyen iratot (amelynek jelzése ma általánosságban R. U. ugyan és csak a kiadói utasításban szerepel »nálunk végleg«) az értesítőlapon *véglegesen átküldött iratnak kell jelezni.* Az értesítőlapon R. U. jelzéssel csakis a *tényleg visszavárólagosan elküldött iratokat kell megjelölni*, míg a *véglegesen*, tehát vissza nem várhatóan *elküldött iratoknál elegendő az irányítás megjelölése.*

Az értesítőlapon a kiküldött iratok felsorolása után minden iroda »*visszaérkeztek*« jelzés alatt *sorolja fel azoknak az ügyiratoknak a központi »pm.« számát, amelyek bárhonnan visszaérkeztek.* Ezeknél mást, mint a polgármesteri számot feltüntetni nem szükséges.

A központi kézbesítő hivatal munkarendjének jobb szabályozhatása érdekében elrendelte a polgármester, hogy a kerületi elöljáróságok kézbesítői legkésőbb reggel 9 óráig kötelesek az elöljáróságról a központba irányított kézbesítési anyaggal a központi kézbesítő hivatalban megjelenni, úgyhogy a címzett ügyosztályok a nekik kézbesítendő postájukat legkésőbb ½10 óráig megkaphassák, viszont a kerületi kézbesítők az ügyosztályok által a központi kézbesítő hivatalhoz az előző nap hivatalos órája végéig megküldött és a délutáni órákban csoportosított postájukat ugyanakkor átvegyék.

Az ügyosztályi irodák ennek a rendelkezésnek megfelelően a központi kézbesítő hivatal útján kézbesítendő ügyiratpostájukat a hivatalos órák végéig kötelesek megküldeni a központi kézbesítő hivatalnak.

A sürgős ügyiratok számára rózsaszínű előadói ívek készítése rendeltetett el. Ezeket azonban csak kivételesen, tényleg sürgős ügyeknél lehet használni, hogy ezek az aláírásoknál (polgármesteri, alpolgármesteri, tanácsnoki) a kevésbbé sürgősektől megkülönböztethetők legyenek.

A kerületi városbírákra vonatkozó szabályrendelet. Budapest székesfőváros közigazgatásáról alkotott 1930. évi XVIII. t.-c. többek között szabályozza a kerületi városbírák hatáskörét.

A törvény 56. §-ának (6) bekezdése szerint a kerületi városbíró tiszteletdíját, megbizatásának időtartamát és fegyelmi hatóságát a törvényhatósági bizottság szabályrendeletben állapítja meg.

Ehhez képest a polgármester előterjesztette a kerületi városbírákra vonatkozó szabályrendeletnek a törvényhatósági tanács által elfogadott tervezetét, amelyet a közgyűlés az alábbi szövegezésben fogadott el:

1. §.

A kerületi városbíró feladata.

A községi bíráskodást a kerületi városbíró gyakorolja (1930. XVIII. t.-c. 56. §. (1) bekezdés).

2. §.

A kerületi városbíró függetlensége.

A kerületi városbíró bírói hatáskörében független, szolgálati tekintetben azonban a kerületi elöljárónak van alárendelve (1930. XVIII. t.-c. 56. §. (2) bekezdés).

3. §.

A kerületi városbíró összeférhetetlensége.

(1) A kerületi városbíró ezen minőségének tartama alatt nem lehet gyakorló ügyvéd vagy annak alkalmazottja (1930. XVIII. t.-c. 56. §. (7) bekezdés).

(2) Ennek folytán a kerületi városbíró ügyvédi gyakorlatot sem peres, sem perenkívüli ügyekben nem folytathat és feleket sem peres, sem perenkívüli ügyekben nem képviselhet.

4. §.

A kerületi városbirák száma.

Minden kerületi elöljáró mellé kerületi városbirót kell kinevezni.

5. §.

A kerületi városbíró megbizatásának időtartama.

A kerületi városbíró megbizatásának időtartama a kerületi városbírói tisztségre történt kinevezést követő hónap első napjától számitott hat év.

6. §.

Kerületi városbíróvá való kinevezés előfeltételei.

Kerületi városbíróvá csak azt lehet kinevezni,

a) aki budapesti illetőségű, magyar állampolgár,

b) aki feddhetetlen jellemű,

c) aki büntetlen előéletű,

d) aki itélőbírói vagy ügyvédi gyakorlat folytatásához előírt elméleti képesítéssel rendelkezik,

e) aki egészségi szempontból Budapest székesfőváros tiszti főorvosának vagy helyettesének bizonyítványa szerint a városbírói tiszt ellátására alkalmas.

7. §.

A kerületi városbírói tisztségből kizáró okok.

(1) Kerületi városbírává nem nevezhető ki:
a) a tényleges közszolgálatban álló tisztviselő,
b) a királyi közjegyző vagy királyi közjegyzőhelyettes,
c) a szerzetes vagy tényleges szolgálatot teljesítő lelkész és
d) aki a fegyveres erő (honvédség, csendőrség, vámőrség, folyamőrség stb.) kötelékébe tartozik.
(2) Kerületi városbírává nem nevezhető ki továbbá az,
a) aki ellen jogerősen csődöt nyitottak,
b) aki maga ellen a csődön kívüli kényszeregyességi eljárás megindítását kérte,
c) akit jogerősen gondnokság alá helyeztek.
(3) A (2) bekezdésben említett körülmények megszűnése a kizáró okot is megszünteti.

8. §.

A kerületi városbírák kinevezése.

(1) A kerületi városbírót a polgármester nevezi ki (1930 : XVIII. t.-c. 56. §. (4) bekezdés).
(2) A kinevezést pályázat előzi meg.
(3) A pályázatra való felhívást Budapest székesfőváros hivatalos lapjában egyszer közzé kell tenni.
(4) A pályázati határidő nyolc nap.
(5) A pályázati határidőbe a pályázatra való felhívás megjelenésének napja nem számítható be.

9. §.

A kerületi városbíró esküje.

A kerületi városbíró a kinevezését követő 8 napon belül a polgármester vagy általa erre a célra kijelölt helyettes előtt a következő esküt teszi:
»Én.....esküszöm, hogy Magyarország királyához (kormányzójához), a magyar államhoz és annak alkotmányához hű leszek, az ország törvényeit megtartom, a hivatali titkot megőrzöm, a városbírói tisztség viselésének tartama alatt ügyvédi gyakorlatot nem folytatok, szolgálati tekintetben a kerületi elöljárónak engedelmeskedem, a törvényes szokásokat és rendeleteket megtartom, ezek szerint erőmhöz és tehetségemhez képest tisztségemhez tartozó minden ügyben az előttem perlekedőknek vagy hozzám folyamodóknak személyválogatás, érdekeltség és elfogultság nélkül kérést, jutalmat, kedvezést és kedvkeresést, félelmet és gyűlöletet félretéve, részrehajlatlanul, lelkiismeretesen és meggyőződésem szerint igazságot szolgáltatok, tisztemben hiven, pontosan és serényen eljárok. Isten engem úgy segéljen.«

10. §.

A kerületi városbíró tiszteletdíja.

(1) A kerületi városbíró tiszteletdíja évi 1800 pengő.
(2) A tiszteletdíj a kinevezést és eskütételt követő hónap első napjától kezdődőleg előzetes egyenlő havi részletekben esedékes.
(3) Azt a kerületi városbírót, akit a hónap első felében neveztek ki és aki az esküt a hónap első felében tette, a tiszteletdíjnak az eskütétel hónapja második felére eső része is megilleti.
(4) A tiszteletdíj egyenlő havi, egyenlő részletekben minden hónap első napján, a (3) bekezdésben említett tiszteletdíjrészlet pedig a kinevezést és eskütételt követő hónap első napján esedékes.

11. §.

A kerületi városbírói ügyviteli teendők ellátása.

A kerületi elöljáró a községi bíráskodással kapcsolatot ügyviteli teendők ellátására a kerületi városbíró mellé a szükséghez képest fogalmazási, illetőleg kezelési szakbeli tisztviselőt oszt be (1930 : XVIII. t.-c. 56. §. (3) bekezdés).

12. §.

Felelősség az ügyvitelért.

A kerületi városbírói ügyvitel szabályosságáért és rendjéért a kerületi elöljáró felelős (1930 : XVIII. t.-c. 56. §. (2) bekezdés).

13. §.

A kerületi városbíró szabadsága.

(1) A kerületi városbírót tisztségének egy évet meghaladó időtartamon át való ellátása esetén egyhavi szabadság illeti meg.

(2) A kerületi városbíró szabadságának kezdő időpontját a polgármester állapítja meg.

(3) A polgármesternek a kerületi városbirák szabadságidejét akként kell megállapítania, hogy azok a városbírói tisztség ellátásában egymást helyettesíthessék.

14. §.

A kerületi városbíró helyettesítése.

(1) Ha a kerületi városbírói állás üresedésben van, vagy ha a kerületi városbírót állásától felfüggesztették (16. §.), vagy ha a kerületi városbíró tisztségét felfüggesztés esetén kívül bármely okból el nem látja, a polgármester a kerületi városbírói teendők ellátásával ideiglenesen más kerületi városbírót bíz meg.

(2) A megbízott kerületi városbíró köteles a megbízásnak ellenérték nélkül eleget tenni.

(3) A megbízás ((1) bekezdés) a városbírói állás üresedésben léte esetében egy hónapot meghaladó időtartamon túl nem tarthat.

15. §.

A fegyelmi eljárás okai.

Fegyelmi vétséget követ el az a kerületi városbíró,

a) aki megsérti vagy hanyagul teljesíti a tisztével járó — különösen a 3. §. (2) bekezdése által tartalmazott — kötelességeket,

b) aki a kerületi városbírói állás tekintélyével össze nem férő magatartást tanusít és

c) aki a tiszteletre vagy bizalomra méltatlanná válik.

16. §.

A fegyelmi eljárás szabályai.

A fegyelmi eljárásra a közigazgatási végleges tisztviselők fegyelmi eljárására vonatkozó — az 1929 : XXX. t.-c. 76—94. §-ai által tartalmazott — rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni, azzal az eltéréssel,

a) hogy a fegyelmi eljárás elrendelésére a polgármester és a m. kir. igazságügyminiszter jogosult,

b) hogy a lemondott vagy elhalt kerületi városbíró ellen a fegyelmi eljárás folytatásának helye nincsen,

c) hogy a felfüggesztett kerületi városbírónak a felfüggesztés tartamára tiszteletdíjra igénye nincsen,

d) hogy a kerületi városbíró fegyelmi hatósága elsőfokon a polgármester, másod- és végsőfokon pedig a m. kir. igazságügyminiszter,

e) hogy a kerületi városbírót intéssel vagy 500 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel vagy hivatalvesztéssel lehet büntetni.

17. §.

A kerületi városbírói tisztség megszűnése.

(1) A kerületi városbíró megbizatása megszűnik,

a) ha a városbírói tisztségre való kinevezéstől számított 8 napon belül, önhibájából az előírt eskü letételére nem jelentkezett és ha elmaradását nem igazolta,

b) ha összeférhetetlen helyzetbe kerül (3. §.), vagy ha a megbizatás tartama alatt a városbirói tisztség elnyerése előfeltételeinek valamelyikét elvesztette (6. §.), vagy ha ellene kizáró ok merült fel (7. §.),

c) ha a városbirói tisztet, felfüggesztés (16. §.) esetét kivéve, bármely okból két hónapon át megszakitás nélkül el nem látta,

d) ha a városbirói tisztségről lemond,

e) ha fegyelmi úton hivatalvesztéssel büntették,

f) ha megbizatásának időtartama eltelt.

(2) Az (1) bekezdésben emlitett körülmények beálltát a polgármester határozatban állapitja meg.

(3) Ha a (2) bekezdésben emlitett határozat a kerületi városbiró megbizatásának megszűnését az (1) bekezdésben *a—e)* alatt felsorolt okból állapitotta meg, a határozat ellen egyfokú felebbezésnek van helye.

(4) A felebbezés felett a magyar királyi igazságügyminiszter dönt.

18. §.

A szabályrendelet végrehajtása.

Ezt a szabályrendeletet a polgármester hajtja végre.

19. §.

Az életbelépés.

Ez a szabályrendelet a kormányhatósági jóváhagyást és kihirdetést követő tizenötödik napon lép életbe.

A közgyűlés ezt a határozatát az 1930. évi XVIII. t.-c. 93. §. 1. bekezdésének rendelkezéséhez képest — minthogy az idézett törvénycikk 42. §. 1. bekezdésének *c)* pontja szerint minősülő intézkedést tartalmaz, — a m. kir. belügymiszterhez és a m. kir. igazságügyminiszterhez egyidejűleg felterjeszti.

A kerületi választmányokról szóló szabályrendelet módosítása. A Budapest székesfőváros kerületi választmányairól szóló szabályrendeletet a székesfőváros törvényhatósági bizottsága az 1932. évi július hó 4-én és folytatólag tartott közgyűlésében 267/1932. kgy. szám alatt hozott határozatával elfogadta és kormányhatósági jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszterhez fölterjesztette.

A m. kir. belügyminiszter 1932. évi december hó 22. napján 71.744/1932. szám alatt arról értesitette a székesfőváros közönségét, hogy a székesfőváros kerületi választmányairól szóló 267/1932. kgy. számú szabályrendeletet csak akkor hagyhatja jóvá, ha annak egyes paragrafusaival kapcsolatosan tett észrevételeit magáévá teszi és ha a szabályrendeletet ezen az alapon átdolgozza.

A m. kir. belügyminiszter észrevételében figyelmébe ajánlotta a székesfőváros közönségének annak a megfontolását is, nem volna-e célszerű a szabályrendelet 22. §. (5) bek., 27. §. (2) bek., 28. §. (3) bek., 29. §. (3)—(4) bek., 35. §., 36. §., 37. §. (2) bek., 50. §. (2)—(3) bek. a felszólalások időtartamának korlátozására vonatkozó rendelkezésein könnyitéseket eszközölni.

A polgármesteri I. (elnöki) ügyosztály szakbizottsága a székesfőváros kerületi választmányairól szóló szabályrendelet módosításával az 1933. évi április hó 11-én tartott ülésében foglalkozott.

A m. kir. belügyminiszteri leiratban kivánt módosítások közül a stiláris módosításokat hozzászólás nélkül elfogadta, az érdemi változtatásoknál a 6. §. (4) és (5) bekezdését az eredeti szövegezésben kívánta megtartani. 7. §. (9) és (10) bekezdéseit is az eredeti szövegezésben fogadta el.

A beszédidő korlátozására úgy határozott, hogy az egyes paragrafusokban feltüntetett beszédidő azok kétszeresére emeltessék fel.

A törvényhatósági tanács a polgármesteri I. ügyosztály szakbizottságának szövegmódosításaihoz 1933. évi április hó 11-én tartott ülésében általánosságban hozzájárult.

E javaslatot a közgyűlés is magáévá tette s az említett szabályrendeletet a következő szövegezésben állapította meg:

ELSŐ RÉSZ.

A kerületi választmányok szervezete.

1. §.

A kerületi választmányok száma.

Budapest székesfőváros minden közigazgatási kerületében kerületi választmányt kell alakítani. (Az 1930. évi XVIII. t.-c. — az alábbiakban — T. 55. §. (6) bekezdés.)

2. §.

A kerületi választmány összetétele.

(1) A kerületi választmány választott és állandó tagokból áll. (T. 55. §. (6) bekezdés.)

(2) A kerületi választmány állandó tagjai:

a) a törvényesen bevett vallásfelekezeteknek az illető kerületben lakó és ott működő vezető lelkészei (6. §.) és

b) az illető kerületben levő községi iskoláknak legfeljebb tíz igazgatója (T. 55. §. (6) bekezdés.)

3. §.

A kerületi választmány választott tagjai.

(1) A kerületi választmány választott rendes és póttagjainak választása az összes választók köréből az arányos képviseleti rendszer szerint titkosan, hivatalból előállított szavazólapokkal történik. (T. 17. §. (1) bekezdés — T. 55. §. (6) bekezdés.)

(2) Az (1) bekezdésben említett választást a törvényhatósági bizottsági tagok választásával egyidejűleg és a törvényhatósági bizottsági tagok választására vonatkozó rendelkezések szerint kell megejteni. (T. 55. §. (6) bekezdés — 2120/1930. B. M. eln. sz. rendelet 1. §.)

(3) A kerületi választmány választott rendes és póttagjainak választhatósága és ezek választása tekintetében a T.-nek a törvényhatósági bizottsági tagok választhatóságára és azok választására vonatkozó rendelkezései irányadók. (T. 55. §. (6) bekezdés.)

4. §.

A kerületi választmány választott rendes és póttagjainak száma.

(1) A kerületi választmány választott rendes tagjainak száma közigazgatási kerületenkint 16. (T. 55. §. (6) bekezdés.)

(2) A kerületi választmány választott póttagjai a kerületi választmányi rendes tagsági megbízást nyert lajstromokon a kerületi választmány rendes tagjainak megválasztott jelöltek után sorrendben következő összes többi jelöltek (T. 17. §. (8) bekezdés T. 55. §. (6) bekezdés.)

(3) A megüresedett kerületi választmányi választott rendes tagsági helyre az illető lajstromon sorrendben első póttag lép.

(4) A kerületi választmányi választott póttagokat az igazolóválasztmány (T. 12. §.) elnöke hívja be.

(5) A behívás megtörténtét a kerületi választmány elnöke a kerületi választmány legközelebbi ülésén bejelenti.

5. §.

A kerületi választmány választott tagjai megbizatásának időtartama.

(1) A kerületi választmány választott tagjai megbizatásának időtartama hat év. (T. 19. §. (1) bekezdés — T. 55. §. (6) bekezdés.)

(2) Ha a kerületi rendes választmányi tagsági megbizást nyert valamelyik lajstrom összes rendes és póttagjainak megbizatása bármely okból megszűnik, új választásnak helye nincs. (T. 17. §. (8) bekezdés — T. 55. §. (6) bekezdés.)

(3) A (2) bekezdésben említett körülmény a kerületi választmány további működésének jogalapját nem érinti. (T. 17. §. (8) bekezdés — T. 55. §. (6) bekezdés.)

6. §.

A kerületi választmányban helyet foglaló vezető lelkészek.

(1) A kerületi választmányban helyet foglaló vezető lelkészeket névszerint a törvényhatósági tanács jelöli meg. (T. 55. §. (6) bekezdés.)

(2) Vezető lelkészek azok, akiknek vezető lelkészi minőségét egyházi hatóságuk igazolja.

(3) Ha az egyházi hatóság az illető lelkész vezető lelkészi minőségét igazolta, a törvényhatósági tanács az illető vezető lelkésznek a kerületi választmány állandó tagjaként való megjelölését meg nem tagadhatja.

(4) A törvényhatósági tanácsnak a megjelölés ((1) bekezdés) tárgyában hozott határozata ellen a határozat meghozatalától számított 15 napon belül benyujtandó fellebbezésnek (1929. évi XXX. t.-c. 50. §. (1) bekezdés) van helye.

(5) A fellebbezés felett a m. kir. belügyminiszter végérvényesen dönt.

7. §.

A kerületi választmányban helyet foglaló községi iskolai igazgatók.

(1) A kerületi választmányban helyet foglaló községi iskolai igazgatók száma tíz.

(2) Ha az illető kerületben 10 községi iskolai igazgató nincsen, ez a körülmény a kerületi választmány működésének jogalapját nem érinti.

(3) A kerületi választmányban helyet foglaló községi iskolai vezető igazgatókat névszerint a törvényhatósági tanács jelöli meg. (T. 55. §. (6) bekezdés.)

(4) A megjelölésnél — tekintet nélkül a községi iskola alacsonyabb vagy magasabb fokára és arra, hogy azt Budapest székesfőváros közönsége törvényes kötelezettség alapján vagy törvényes kötelezettség nélkül tartja fenn — kizárólag a szolgálati sorrend az irányadó.

(5) A községi iskolák igazgatói a szolgálati sorrendben vezető igazgatói minőségben eltöltött szolgálati idejük alapján foglalnak helyet.

(6) Az (5) bekezdés szempontjából azt a szolgálati időt, amelyet a községi iskola igazgatója vezető igazgatói megbizatását közvetlenül megelőzően Budapest székesfőváros közönsége szolgálatban helyettes vezető igazgatóként töltött el, figyelembe kell venni.

(7) Az (5) bekezdés szempontjából a más iskolafenntartónál vezető igazgatói minőségben eltöltött szolgálati idő figyelembe nem vehető.

(8) Ha az (5) és (6) bekezdések rendelkezéseinek alkalmazása azt eredményezné, hogy a szolgálati sorrendben ugyanarra a helyre több községi iskolai igazgató jogosult és ha ezek száma a szolgálati sorrendben őket megelőző községi iskolai igazgatók számával együtt a tízet meghaladja, a szolgálati sorrendben ugyanarra a helyre jogosult községi iskolai igazgatók között a megjelölést ((3) bekezdés) sorshúzás útján kell megejteni.

(9) A törvényhatósági tanácsnak a megjelölés ((3) bekezdés) tárgyában hozott határozata ellen a határozat meghozatalától számított 15 napon belül benyujtandó fellebbezésnek (1929 : XXX. t.-c. 50. §. (1) bekezdés) van helye.

(1) A fellebbezés felett a m. kir. belügyminiszter végérvényesen dönt.

MÁSODIK RÉSZ.

A kerületi választmány hatásköre.

8. §.

(1) A kerületi választmány közreműködik

a) a jótékonyság útján történő gyüjtéseknél és

b) a segélyezésre vagy gondozásra szorulókra vonatkozó környezettanulmányok felvételénél.

(2) A kerületi választmány figyelemmel kíséri

a) a kerületi népkonyhákat és melegedőszobákat,

b) a lelenceknek, valamint a gyermekmenhelyek és magánosok által tartás céljából gondzásba adott gyermekeknek neveltetését,

c) a kerület köztisztasági, közbiztonsági, közlekedési és közvilágítási viszonyait,

d) a kerületben levő közjótékonysági intézményeket és épületeket,

e) a közsegélyben részesülő kerületi szegények anyagi és erkölcsi viszonyait.

(3) A kerületi választmány javaslatot tesz

a) a kerület költségvetési tervezete,

b) az utcák, utak és terek létesítése és megszüntetése,

c) az utcák, utak és terek burkolása és fenntartása,

d) az utcák, utak és terek öntözése és portalanítása,

e) az utcák, utak és terek befásítása és a meglevő ültetvények védelme,

f) a kerületben foganatosítandó közmunkák és középítkezések (csatornázások, kövezések, útépítések) és azok sorrendje,

g) a kerület szegényeinek rögtöni és állandó havi segélyezése,

h) az alapítványi és a szegényházi helyek betöltése,

i) a gyermekeknek árvaházban, községi szeretetházban, gyermekmenhelyben, siketnémák vagy hülyék intézetében való elhelyezése,

j) az elhagyott gyermekek részére gyám vagy gondnok kirendelése,

k) a közsegélyben részesülő kerületi szegények anyagi és erkölcsi viszonyainak javítása,

l) az (1) és (2) bekezdésben említett ügyek tekintetében.

(4) A kerületi választmány hatáskörébe tartoznak az (1)—(3) bekezdésben felsorolt ügyeken kívül azok az ügyek, amelyeket a jogszabály fog a jövőben a kerületi választmány hatáskörébe utalni.

HARMADIK RÉSZ.

A kerületi választmány működése.

ELSŐ FEJEZET.

Az ülésekről.

9. §.

A kerületi választmány ülései.

(1) A kerületi választmány a jogszabályokban reáruházott jogokat és kötelességeket ülésen gyakorolja.

(2) Az ülés alakuló és rendes.

10. §.

Az alakuló ülés.

(1) Az alakuló ülést a kerületi elöljáró hívja össze.

(2) Az alakuló ülés összehívásának a kerületi választmányban választás alapján helyet foglaló tagok megválasztása után az állandó tagoknak (2. §.) a törvényhatósági tanács részéről történt megjelölésétől számított 30 napon belül meg kell történni.

(3) Az alakuló ülésre meg kell hívni

a) a kerületi választmány választott rendes tagjait,

b) a törvényhatósági tanács által megjelölt vezető lelkészeket és községi iskolai igazgatókat.

(4) Az alakuló ülésen a kerületi elöljáró elnököl.

(5) A kerületi elöljárót elnöklése tartamára a 16. §-ban említett jogok illetik meg.

(6) Az alakuló ülés megnyitása után a kerületi elöljáró bejelenti az általa kijelölt jegyző (19 §.), a kerületi választmány választott rendes és póttagjai, valamint a törvényhatósági tanács által megjelölt állandó tagok neveit.

(7) A (6) bekezdésben említett bejelentés után a kerületi választmány a kerületi elöljáró indítványára megbizatásának időtartamára elnököt választ.

(8) A választás titkos szavazással (55—60. §§.) történik.

(9) A kerületi választmány elnökének megválasztása után a kerületi elöljáró az elnöklést a megválasztott elnöknek átadja.

(1) Az elnöklésnek a kerületi választmány elnöke által való átvétele után a kerületi választmány két elnökhelyettesét kell a kerületi választmány megbizatásának tartamára megválasztani.

(11) A választás tekintetében a (8) bekezdés rendelkezéseit kell alkalmazni.

(12) Az elnökhelyettesek megválasztása után az elnök a kerületi választmányt megalakultnak jelenti ki, ennek megtörténte után pedig az alakuló ülést bezárja.

(13) A kerületi választmány által az elnök és az elnökhelyettesek választása tárgyában hozott határozat ellen fellebbezésnek van helye.

(14) A fellebbezést csak az 55—60. §-ok rendelkezéseibe ütköző megtartásra lehet alapítani.

(15) Fellebbezéssel csak az illető kerületi választmány tagja élhet.

(16) A fellebbezést a (13) bekezdésben említett határozat kihirdetését követő 15 napon belül a kerületi választmány elnökénél kell írásban benyujtani.

(17) A fellebbezés felett a törvényhatósági tanács (T. 45. §. (7) bekezdés) dönt.

(18) A törvényhatósági tanács a fellebbezést vagy elutasítja vagy annak alapján a megtámadott határozatot megsemmisíti és új választást rendel el.

11. §.

A rendes ülés.

A kerületi választmány rendes ülést legalább havonta egyszer tart.

12. §.

Az ülés összehívásának módja.

(1) Az ülés összehívása a tárgysorozatot is magában foglaló meghívónak a kézbesítésével és ezen felül a meghívónak a kerületi elöljáró hirdető tábláján való kifüggesztésével történik.

(2) A meghívót az ülés megkezdését legalább 3 nappal megelőzőleg kell kézbesíteni és kifüggeszteni.

13. §.

Az ülés időtartama.

Az ülés rendszerint addig tart, amíg a tárgysorozat (18. §.) tárgyalása befejezést nem nyert.

14. §.

Az ülés nyilvánossága.

A kerületi választmány nem nyilvános (zárt) ülésben tárgyal és határoz.

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök és jogköre.

15. §.

Az elnök.

(1) A kerületi választmány ülésén az elnök (10. §. (7) bekezdés), akadályoztatása vagy az elnöki tiszt üresedésben léte esetében pedig az elnökhelyettes (10. §. (10) bekezdés) elnököl.

(2) Ha mindkét elnökhelyettes jelen van, az elnöklés joga a korban idősebb elnökhelyettest illeti.

16. §.

Az elnök jogköre és rendfenntartási joga.

(1) Az elnök

a) összehívja, megnyitja, felfüggeszti, legfeljebb nyolc napra elhalasztja és berekeszti az ülést,

b) őrködik a felett, hogy a tanácskozásban és a határozathozatalban érdekelt (25. §.) részt ne vegyen,

c) vezeti a tanácskozást, a jogszabályoknak megfelelően megadja, megtagadja vagy megvonja a szót, engedélyezi vagy megtagadja a napirend előtt (26. §.), a személyes kérdésben (27. §.) vagy az ügyrendhez (28. §.) való felszólalást,

d) ebben a szabályrendeletben foglalt rendelkezéseknek megfelelően biztosítja az ülés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

e) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást és felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot.

(2) Az elnök — esetleg a felszólaló beszédének megszakításával — bármikor felszólalhat és ebben a szabályrendeletben megállapított megtorlásokat — a felszólaló beszédének megszakításával is — bármikor alkalmazhatja.

(3) Az elnök figyelmeztetése, rendreutasítása vagy a szót megvonó intézkedés ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

(4) Az elnök a kerületi választmánynak azt a tagját,

a) aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ,

b) aki a tanácskozás méltósága ellen vét,

c) aki a kerületi választmány egyes pártjait vagy tagjait vagy a kerületi választmányon kívül álló személyeket sértő kifejezéssel illet vagy bármilyen módon sért,

d) aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanusít, rendreutasítja vagy a kerületi választmány illető üléséről kizárja.

(5) Ha a kizárt kerületi választmányi tag a kerülető választmány illető üléséről azonnal el nem távozik, az elnök őt rendőri karhatalommal eltávolítja.

(6) A (4) bekezdésben említett megtorlások alkalmazása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bűnvádi úton is megtorolják.

17. §.

Az elnök szavazati joga.

(1) Az elnök szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (54. §.) nem érinti.

18. §.

A tárgysorozat.

(1) A kerületi választmány üléseinek tárgysorozatát a kerületi elöljáró javaslata alapján az elnök állapítja meg.

(2) Azokat az ügyeket,

a) amelyeknek tárgyalását a kerületi választmány határozta el,

b) amelyeknek a tárgyalását a polgármester vagy akadályoztatása vagy állásának üresedésében léte esetében az őt helyettesítő polgármester vagy a kerületi elöljáró kívánja,

a kerületi választmány legközelebbi ülésének tárgysorozatába fel kell venni.

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. — A jegyzőkönyv.

19. §.

A jegyző.

(1) A kerületi választmány jegyzőjét az alája rendelt tisztviselők közül a kerületi elöljáró jelöli ki.

(2) A jegyző feladata különösen

a) a kerületi választmányhoz érkező iratoknak átvétele és iktatása, valamint azoknak az elnökhöz való juttatása,

b) a jegyzőkönyv (20. §.) írásba foglalása,

c) a beérkezett iratok felolvasása,

d) a javaslat (indítvány) mellett vagy ellene felszólalni kívánók jelentkezésének jegyzékbe vétele,

e) a szavazatok összeszámlálása.

20. §.

A jegyzőkönyv.

(1) A kerületi választmány üléseiről jegyzőkönyvet kell vezetni.

(2) A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell

a) az ülés faját (9. §.), helyét és időpontját,

b) a megjelentek neveit,

c) az ülés megnyitásának idejét,

d) az esetleges elnöki bejelentéseket,

e) a tárgyalt ügyek megjelölését, ezekben az ügyekben előterjesztett javaslat mellett és ellen felszólalók nevét, a felszólalások lényegét és a hozott határozatokat,

f) a választások eredményét,

g) az ülés során előfordult fontosabb mozzanatokat,

h) az ülés bezárásának idejét.

(3) A jegyzőkönyvet haladék nélkül, legkésőbb azonban a kerületi választmány legközelebbi ülését megelőző napig írásba kell foglalni.

(4) A jegyzőkönyvet annak hitelesítése (21. §.) után a kerületi elöljáróval hivatalos teljes másolatban közölni kell.

(5) Ha a polgármester kívánja, a hitelesített jegyzőkönyv hiteles másolatát hozzá azonnal be kell terjeszteni.

21. §.

A jegyzőkönyv hitelesítése.

(1) A kerületi választmány az ülés megnyitása után az elnök javaslatára a jegyzőkönyv hitelesítésére két kerületi választmányi tagot küld ki.

(2) A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött kerületi választmányi tagok kötelesek az ülésen annak berekesztéséig jelen lenni.

(3) A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött kerületi választmányi tagok az ülés jegyzőkönyvének helyességét annak elkészülte után azonnal ellenőrzik és ha azt helyesnek találják, az elnökkel és a jegyzővel együtt aláírják.

(4) Abban az esetben, ha a jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldött kerületi választmányi tagok a jegyzőkönyv szövegének helyességére nézve megegyezni nem tudnak, a jegyzőkönyvet a kerületi választmány a legközelebbi ülésen hitelesíti.

(5) A (4) bekezdésben említett esetben az elnök a hitelesítendő jegyzőkönyv vitás részeit a jegyzővel felolvastatja. Ehhez legfeljebb két szónok 10—10 percig hozzászólhat. A hozzászólás időtartama meg nem hosszabbítható.

(6) A felszólalás után a kerületi választmány az esetleges módosítások felett és a hitelesítés kérdésében egyszerű szavazással dönt.

(7) A kerületi választmány az ülés megnyitása után az elnök javaslatára elhatározhatja, hogy az illető ülés jegyzőkönyvét még azon az ülésen hitelesíti. Ebben az esetben a jegyzőkönyv-hitelesítők kiküldése elmarad és a jegyzőkönyv hitelesítése tekintetében az (5) és (6) bekezdések rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

NEGYEDIK FEJEZET.

Az ügyek tárgyalása.

22. §.

A tárgyalható ügyek.

Az ülésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és az ezekkel kapcsolatosan a tárgyalás során előterjesztett indítványokat lehet tárgyalni.

23. §.

A tanácskozóképesség.

(1) A tanácskozáshoz legalább négy tag jelenléte szükséges.

24. §.

A tanácskozásban résztvevők.

(1) A tanácskozásban a kerületi választmány tagjain kívül résztvehet a kerületi elöljáró (helyettese) általában, az előadók pedig azokban az ügyekben, amelyeket előadnak.

(2) Az előadók a kerületi elöljáró által esetről-esetre kirendelt tisztviselők.

25. §.

Az érdekeltség.

(1) Az a kerületi választmányi tag, aki a tárgyalás alatt álló ügy valamelyikében — akár közvetlenül, akár pedig hozzátartozói (1886. évi XXI. t.-c. 78. §.) útján közvetve, mint magánszemély is — anyagilag érdekelve van, az illető ügy tárgyalásában és az illető ügyről vonatkozó határozathozatalban részt nem vehet.

(2) Az érdekeltség kérdését az elnök vagy bármely kerületi választmányi tag felvetheti.

(3) A kerületi választmány az érdekeltség kérdésében — az elnök vagy a kerületi választmány bármely tagja indítványára — az érdekeltnek állított kerületi választmányi tag meghallgatása után hozzászólás nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(4) Ha a kerületi választmány az érdekeltséget megállapította, az érdekelt kerületi választmányi tag az üléstermet a tárgyalás és határozathozatal idejére elhagyja.

(5) A kerületi választmánynak az érdekeltség kérdésében való döntése jogorvoslattal meg nem támadható.

26. §.

A napirend előtti felszólalás.

(1) A napirend előtti felszólalásra az elnök adhat engedélyt. Ha az elnök a felszólalást nem engedélyezi, a felszólalást a kerületi választmány a tárgysorozat tárgyalásának befejezése után vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával megengedheti.

(2) Az (1) bekezdésben említett felszólalás időtartama húsz perc. Ezt az időtartamot a kerületi választmány az elnök javaslatára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával legfeljebb 20 perccel meghosszabbíthatja.

27. §.

Felszólalás személyes kérdésben.

(1) Személyes kérdésben való felszólalásra az elnök csak a napirend előtt vagy a tárgyalás alatt adhat engedélyt.

(2) Akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, a tárgysorozaton levő ügyek tárgyalásának befejezése után ezen a címen felszólalhat. A felszólalásra az engedélyt a kerületi választmány adja meg.

(3) Az (1) és a (2) bekezdésekben említett felszólalás időtartama tíz perc. Ezt az időtartamot a kerületi választmány az elnök javaslatára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozatával tíz perccel meghosszabbíthatja.

28. §.

Felszólalás az ügyrendhez.

(1) Az ügyrendhez való felszólalásra az elnök adhat engedélyt.

(2) Az, akinek az elnök az engedélyt nem adta meg, a tárgysorozaton levő ügyek tárgyalásának befejezése után ezen a címen felszólalhat.

(3) A felszólalás tíz percnél tovább nem tarthat.

(4) A felszólalás időtartama nem hosszabbítható meg.

29. §.

A felszólalások sorrendje.

(1) Az előadó után, ha szólásra javaslat (önálló indítvány) mellett és ellene is jelentkeztek, a javaslat (önálló indítvány) ellen elsőnek feliratkozott jelentkezőt kell felhívni.

(2) Az (1) bekezdés esetében az első felszólalás után a további felszólalókat jelentkezésük sorrendjében váltakozva kell szólásra hívni, a szerint, hogy a javaslat (önálló indítvány) mellett vagy ellene kívánnak szólni.

30. §.

A beszéd olvasása.

A beszédet olvasni nem szabad.

31. §.

Eltérés a tárgytól.

A tárgytól eltérni csak a kerületi választmánynak az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával lehet.

32. §.

A felszólaló zavarása.

(1) A felszólalót beszédében félbeszakítani vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.

(2) Az (1) bekezdés rendelkezése az elnököt megillető jogokat (16. §. (2) bekezdés) nem érinti.

33. §.

A hozzászólások száma. — A zárszó.

(1) Ugyanahhoz a tárgyhoz minden kerületi választmányi tag rendszerint csak egyszer szólhat.

(2) Többszöri hozzászólásra a kerületi választmány az elnök indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal engedélyt adhat.

(3) A tárgyalás alatt levő tárgyhoz indítványt tett kerületi választmányi tag a többi felszólalók után zárszó jogán még egyszer felszólalhat.

(4) A kerületi elöljáró (helyettese) és az előadók bármikor és akárhányszor — a vita berekesztése után is — felszólalhatnak.

34. §.

A hozzászólás időtartama.

(1) A zárszón kívüli hozzászólás időtartama 30 percnél hosszabb rendszerint nem lehet.

(2) A zárszón kívüli hozzászólás időtartamát ((1) bekezdés) a felszólaló kérelmére a kerületi választmány vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozatával egy ízben legfeljebb 30 perccel meghosszabbíthatja.

(3) A kerületi elöljáró (helyettese) és az előadók hozzászólása az (1) és (2) bekezdésekben meghatározott időnél tovább is tarthat.

(4) A zárszó (33. §. (3) bekezdés) jogán való hozzászólás 20 percnél tovább nem tarthat.

(5) A zárszó jogán való hozzászólás időtartama nem hosszabbítható meg.

35. §.

A hozzászólás időtartamának korlátozása.

(1) Ha a vita két órán túl terjedt és ha a tárgyhoz már legalább négy kerületi választmányi tag szólt, a kerületi választmány az elnök vagy bármelyik kerületi választmányi tag indítványára vita nélkül egyszerű szavazással hozott határozattal az egyes hozzászólások időtartamát korlátozhatja.

(2) Az (1) bekezdésben említett időtartamba a kerületi elöljáró (helyettese) és az előadók beszédideje be nem számítható.

(3) A korlátozott időtartam 20 percnél rövidebb nem lehet és azt a kerületi választmány indokolt esetekben — a felszólaló kérelmére és az elnök indítványára — vita nélkül, egyszerű szavazással a korlátozásképen megszabott időtartam kétszereséig meghosszabbíthatja.

(4) A kerületi elöljáró (helyettese) és az előadók beszédidejére a (3) bekezdés rendelkezései alkalmazást nem nyernek.

36. §.

A helyszín ismeretét igénylő ügyek tárgyalása.

(1) Ha a kerületi választmánynak olyan ügyekben kell határoznia, amelyekben a helyszín megtekintése nélkül megnyugvással dönteni nem lehet, a határozathozatal előtt a helyszínt kiküldöttek útján megtekintheti.

(2) A kerületi választmány a helyszín kiküldöttek útján való megtekintésének szükségessége tárgyában — az elnök vagy bármely kerületi választmányi tag indítványára — legfeljebb két kerületi választmányi tag 10—10 percig tartó és meg nem hosszabbítható felszólalása után egyszerű szavazással hozott határozattal dönt.

(3) Ha a kerületi választmány a helyszín megtekintésének elrendelése mellett döntött, a kiküldöttek száma és személye tekintetében az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással határoz.

(4) A kiküldöttek a helyszínen észleltekről közlést csak a kerületi választmánynak tehetnek.

37. §.

A vita berekesztése.

Ha a felszólalók beszédüket bevégezték, az elnök megkérdezi, kíván-e még valaki szólni, s ha felhívására senki sem jelentkezik, a vitát berekeszti.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Az önálló indítványok.

38. §.

Az önálló indítvány bejelentése és nyilvántartása.

(1) A tárgysorozatba felvett ügyekkel össze nem függő — önálló — indítványt a jegyzőnél kell bejelenteni.

(2) A bejelentésnek tartalmaznia kell az önálló indítványt előterjeszteni kívánó nevét és az önálló indítvány tárgyát.

39. §.

Az önálló indítvány visszautasítása.

(1) Az elnök a 38. §. rendelkezéseinek meg nem felelő vagy sértő kifejezéseket tartalmazó vagy a kerületi választmány hatáskörébe nem tartozó ügyre vonatkozó önálló indítványokat visszautasíthatja.

(2) A visszautasítást a kerületi választmány legközelebbi ülésén be kell jelenteni.

(3) A bejelentéshez hozzászólni vagy azt határozathozatal tárgyává tenni nem lehet.

40. §.

Az önálló indítványnak a tárgysorozatba való felvétele.

(1) A kerületi választmány az önálló indítványt nyilatkozattétel végett a kerületi elöljárónak bármikor kiadhatja, az elnök pedig a tárgysorozatba még fel nem vett önálló indítványt a kerületi elöljáró kívánságára kiadni köteles.

(2) A kerületi elöljáró által kiadni nem kívánt önálló indítványt, ha azt a kerületi választmány legközelebbi ülését legalább 24 órával megelőzőleg jelentették be, ezen ülés, ellenkező esetben pedig ezt az ülést közvetlenül követő ülés tárgysorozatába kell felvenni.

(3) Ha az önálló indítványt a kerületi elöljárónak kiadták és ha a kerületi elöljárónak az önálló indítványára vonatkozó nyilatkozata beérkezett, azt az elnök a kerületi választmány legközelebbi ülésének tárgysorozatába telveszi.

41. §.

A kerületi elöljárónak az önálló indítványokra vonatkozó nyilatkozata.

(1) A kerületi elöljáró az elnök vagy a kerületi választmány által nyilatkozattétel végett kiadott önálló indítványokra nyilatkozik.

(2) A nyilatkozatot legrövidebb idő alatt — legkésőbb a kiadástól számított négy héten belül — meg kell tekinteni.

(3) A (2) bekezdésben említett határidőt a kerületi választmány a kerületi elöljáró kérelmére, hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal meghosszabbítja.

42. §.

Az önálló indítvány megismétlése.

(1) Az önálló indítvány előterjesztésétől számított három hónapon belül ugyanazt az önálló indítványt előterjeszteni nem lehet.

HATODIK FEJEZET.

A határozathozatal.

43. §.

A határozathozatal időpontja.

A vita bezárását a kerületi elöljáró és az előadók esetleges felszólalása után a határozathozatal követi.

44. §.

A határozóképesség.

(1) Érvényes határozat hozatalához legalább 8 kerületi választmányi tag jelenléte szükséges.

(2) Határozóképtelenség esetében az elnök az ülést legfeljebb félórára felfüggeszti.

(3) Az elnök a felfüggesztés időtartamának eltelte után az ülést újból megnyitja és ha az akkor sem határozóképes, azt bezárja.

45. §.

A szavazás.

(1) A határozatot rendszerint szavazással kell megállapitani.

(2) Az elnök a szavazással való határozást minden esetben elrendelheti.

(3) A szavazást el kell rendelni, ha azt legalább két jelenlevő kerületi választmányi tag kívánja.

46. §.

A tárggyal kapcsolatos indítványoknak a szavazás előtt való felolvasása.

(1) A kérdés felvetése (47. §.) előtt bármelyik kerületi választmányi tag kérheti a tárggyal kapcsolatos indítványok felolvasását.

(2) A kérelem felett a kerületi választmány az elnök indítványára hozzászólás nélkül, egyszerű szavazással határoz.

47. §.

A kérdés feltevése.

(1) A kérdést úgy kell feltenni, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni.

(2) Ha a döntésre kerülő kérdés vagy javaslat (indítvány) több részből áll, a kerületi választmány az elnök indítványára vita nélkül, egyszerű szavazással hozott határozattal annak részekre osztását és annak részenkinti eldöntését határozhatja el.

(3) A döntés alá kerülő javaslatok (indítványok) szavazás alá bocsátásának sorrendjét az elnök állapitja meg.

48. §.

Hozzászólás a kérdés feltevéséhez.

(1) A kérdés feltevéséhez legfeljebb két kerületi választmányi tag hozzászólhat.

(2) A hozzászólás 10—10 percnél tovább nem tarthat.

(3) A (2) bekezdésben említett hozzászólás időtartama nem hosszabbitható meg.

49. §.

A szavazás megzavarása.

A szavazás közben beszédet tartani vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

50. §.

A szavazás módja.

A szavazás egyszerű vagy névszerinti vagy titkos.

51. §.

Az egyszerű szavazás.

A kerületi választmány rendszerint egyszerű szavazással határoz.

52. §.

Az egyszerű szavazás módja.

(1) Az egyszerű szavazás kézfeltevéssel történik.

(2) Ha az eredmény kétséges, az elnök ellenpróbát rendel el.

(3) Ellenpróba esetében — amennyiben szükséges — a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellene szavazókat egyenkint összeszámlálja.

53. §.

A névszerinti szavazás.

(1) Névszerint kell szavazni, ha azt legalább hat jelenlevő kerületi választmányi tag írásban kéri.

(2) Olyan ügyekben, amikor ez a szabályrendelet egyszerű szavazást rendel, névszerinti szavazást sem kérni, sem elrendelni nem lehet.

(3) A névszerinti szavazás a kerületi választmány tagjainak betűrendben való névszerinti felhívása mellett történik.

(4) A felhívott választmányi tag igennel vagy nemmel köteles szavazni.

(5) A (4) bekezdés rendelkezéseinek meg nem felelő szavazat figyelembe nem vehető.

54. §.

Az egyszerű vagy a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

Ha az egyszerű és a névszerinti szavazásnál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök köteles dönteni.

55. §.

A titkos szavazás.

A szavazás az elnök (15. §.) és az elnökhelyettesek (15. §.) választásánál titkos.

56. §.

A titkos szavazás helye.

A titkos szavazás a kerületi választmány ülésében történik.

57. §.

A titkos szavazás időtartama.

A titkos szavazás időtartamát az elnöklésre jogosult állapítja meg.

58. §.

A titkos szavazás módja.

(1) A titkos szavazás borítékba ((2) bekezdés) helyezett szavazólapokkal ((2) bekezdés) történik.

(2) A szavazólapokat és a borítékokat egyenlő nagyságú, egyenlő színű, vastagságú és minőségű — át nem tetsző — papírból hivatalból kell elkészíteni és ugyanazon a helyen a kerületi elöljáró hivatalos pecsétjével ellátni.

(3) A kerületi választmány ülésezésére szolgáló helyiségben egy a szavazólap előkészítésére, valamint a boríték beragasztására szolgáló külön helyiségnek kell lennie.

(4) A külön helyiségben a szavazni kívánó kerületi választmányi tagon kívül senki sem tartózkodhatik, abba senki be nem léphet és abba senki be nem tekinthet.

(5) Az elnöki asztalon egy — a szavazólapokat tartalmazó borítékok bedobására alkalmas — urnát kell elhelyezni.

(6) Az elnöklésre jogosult (10. §. (4) bekezdés — 15. §.) a titkos szavazás megkezdése előtt, a megjelent kerületi választmányi tagok jelenlétében meggyőződik arról, hogy az urna üres.

(7) A titkos szavazás akként történik, hogy a szavazni kívánó kerületi választmányi tag az elnöklésre jogosult asztalhoz lép, ott tőle egy szavazólapot ((2) bekezdés) és egy borítékot ((2) bekezdés), valamint egy irónt átvesz, azután az elrekesztett üres fülkébe ((3) bekezdés) lép, ott a szavazólapot elkészíti, azt a borítékba teszi, a borítékot beragasztja, visszamegy az elnöki asztalhoz

és a beragasztott borítékban levő szavazólapot az irónnal együtt az elnöklésre jogosultnak átadja, aki az átvett borítékot az urnába helyezi.

(8) A szavazólapnak és a borítéknak a szavazni kívánó kerületi választmányi tag részére való átadását és a szavazás megtörténtét a kerületi választmány tagjainak névsorában az illető kerületi választmányi tag nevénél meg kell jegyezni.

59. §.

A titkos szavazás eredményének megállapítása.

(1) A titkos szavazás eredményét az elnöklésre jogosult állapítja meg.

(2) Az elnöklésre jogosult a titkos szavazásra megszabott idő elteltével a titkos szavazást befejezettnek nyilvánítja, a szavazólapokat az urnából a kerületi választmány megjelent tagjainak jelenlétében kiveszi és a szavazatokat ezek jelenlétében összeszámolja.

(3) A szavazás eredményének megállapításánál nem vehető figyelembe — érvénytelen — a szavazat:

a) ha a szavazólapon vagy a borítékon ismertetőjel van,

b) ha a szavazólap a neveken felül feltételt vagy más korlátozást tartalmaz,

c) ha nem állapítható meg, hogy a szavazó kire akart szavazni.

(4) Az egyes szavazatok érvényessége felett az elnöklésre jogosult határoz.

(5) Azokat a szavazólapokat, amelyeket az elnöklésre jogosult érvénytelennek nyilvánított, külön kell választani, egyszersmind a jegyzőkönyvben röviden meg kell említeni azt az okot, amely miatt azt érvénytelennek találta.

(6) A szavazólapokat és a borítékokat — az érvényes szavazólapokat és borítékokat az érvénytelenektől elkülönítve — be kell csomagolni és a kerületi elöljáró pecsétjével le kell pecsételni.

(7) A jegyzéket (58. §. (8) bekezdés) a jegyzőkönyvhöz hozzá kell fűzni és a fűzőzsinór végét a (6) bekezdésben említett pecséttel kell ellátni.

60. §.

A titkos szavazásnál a szavazatok egyenlő megoszlása.

(1) Ha a titkos szavazásnál a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnöklésre jogosult nem dönthet, hanem a határozatot sorshúzással kell megállapítani.

(2) A sorshúzást az elnöklésre jogosult ejti meg.

61. §.

A határozat kihirdetése.

(1) A határozat kihirdetése előtt az elnök megállapítja, hogy a határozat mellett annyi kerületi választmányi tag szavazott-e, ahány szavazat a határozathoz szükséges.

(2) A határozathoz, ha jogszabály kifejezetten másképp nem rendelkezik, egyszerű szótöbbség szükséges.

(3) A titkos szavazással hozott határozat kihirdetése után az elnök a szavazólapokat és a borítékokat a választás jogerőre emelkedése időpontjáig való megőrzés céljából a jegyzőnek átadja.

(4) A szavazólapokat és a borítékokat a választás jogerőre emelkedése után a kerületi elöljáró (helyettese) jelenlétében haladék nélkül meg kell semmisíteni.

NEGYEDIK RÉSZ.

Vegyes rendelkezések.

62. §.

A kerületi választmány határozatainak végrehajtása.

(1) Az elnök a kerületi választmány határozatait a kerületi elöljáróval a döntésnél való figyelembevétel céljából közli.

(2) Ha a kerületi választmány határozata nem a kerületi elöljáró hatáskörébe tartozó ügyre vonatkozik, a kerületi elöljáró a kerületi választmány határozatát a polgármesternek késedelem nélkül bemutatja.

(3) A személyes felelősséget a kerületi választmány határozatára alapított döntés nem érinti.

63. §.

A kerületi választmány határozatai ellen használható jogorvoslat.

A kerületi választmány határozatai ellen a 10. §-ban foglalt esetek kivételével jogorvoslatnak helye nincsen.

64. §.

A szabályrendelet végrehajtása.

Ezt a szabályrendeletet a polgármester hajtja végre.

65. §.

Életbelépés.

Ez a szabályrendelet a kihirdetést (T. 44. §. (3) bekezdés) követőleg azon a napon lép életbe, amely napon a m. kir. belügyminiszter a T. 3. §-ának (5) bekezdésében meghatározott közigazgatási kerületi beosztás érvénybelépését a T. 3. §-ának (6) bekezdése alapján rendelettel megállapította.

Felhívja a közgyűlés a polgármestert, hogy a szabályrendeletnek a m. kir. belügyminiszterhez való fölterjesztése iránt intézkedjék.

Erről a közgyűlés a polgármestert az iratok kiadása mellett értesíti.

Sportügyi szakbizottság. A közgyűlés a polgármester 117.951/1933—VII. számú indítványára elhatározta, hogy az 1930. évi XVIII. t. c. 33. §-ának 3. bekezdése alapján egy évig tartó megbizatással a 296/1932. kgy. szám alatt már megalakított 15 tagból álló Sportügyi Szakbizottságot folytatólagosan újjáalakítja.

Ezen külön bizottság újjáalakítását, mint ahogy az már a multban körvonalazva volt, a sportpályák végleges rendezése, a fedett sportcsarnok és a Nemzeti Stadion felépítése, valamint az egyetemes sportérdekeket érintő sportproblémák megoldása tették szükségessé.

Az újjáalakítandó Sportügyi Szakbizottság tagjaiul: *Bayer* Antal, dr. *Botzenhardt* János, dr. *vitéz Csik* László, dr. *Homonnay* Tivadar, dr. *Hüttl* Károly, *Lázár* Emil, *Mihalovits* Zsigmond, *vitéz Martsekényi* Imre, *Nagy* Ferenc, dr. *Nagy* Lajos, dr. *Petracsek* Lajos, *Schmarilla* Géza, dr. *Studinka* Béla, *Szegő* Béla és *Szepessy* Albert törvényhatósági bizottsági tagok küldettek ki.

A közigazgatás racionalizálása. A polgármester attól a tapasztalattól indíttatva, hogy a székesfőváros jogszabályai különböző okokból alapos revízióra szorulnak, e revízió érdekében több rendeletet adott ki. Nevezetesen:

a) Az 1929. évi 183.031—I. rendelet felhívta az összes hivatalok vezetőit, hogy foglalkozzanak azon szabályrendeletek módosításával, amelyek a már ismertté vált új fővárosi törvényjavaslatban foglaltakkal egészben vagy részben ellenkeznek, vagy amelyek módosítása az új törvénytől függetlenül is szükséges.

b) Közvetlenül az új fővárosi törvény létrejötte után, amely 102. §-a 1. bekezdésében kötelezőleg is előírta a főváros szabályrendeleteinek átvizsgálását és azoknak a törvény életbeléptetésétől számított egy éven belül a törvénnyel való összhangba hozatalát, az 1930. évi június hó 28-án 112.383/1930—I. számú rendelet ezen munkálat

haladék nélkül való megindítását rendelte el. A munka megkönnyítése és eredményessége érdekében a rendelet egyidejűleg kiadta — hivatalonkint csoportosítva — az 1873. óta alkotott szabályrendeleteknek és elvi jelentőségű határozatoknak a székesfővárosi levéltár összeállítása alapján készült jegyzékét azzal, hogy a hivatalok az ügyköreiket érintő összes jogszabályokat vizsgálják át és amennyiben azok valamelyike akár az új törvényből, akár egyéb okokból kifolyólag változtatásra szorul avagy új szabályrendelet alkotására van szükség, az erre irányuló előmunkálatokat mielőbb tegyék folyamatba.

c) A székesfővárosi közigazgatás egyszerűsítése ügyében 1932. évi február hó 5-én kiadott 20.245/1932. I. számú, úgynevezett racionalizálási rendelet pedig a racionalizálási biztos feladatkörébe utalta, — többek között — a fennálló törvényes rendelkezések és jogszabályok megváltoztatását vagy új törvények, illetve jogszabályok alkotását célzó javaslatok kidolgozását is. A racionálási biztos 1932. évi április hó 15-én kelt racionalizálási javaslatának programmjában részletesen kiterjeszkedett a jogszabályok rendezésére is. E tekintetben javasolta, hogy a m. kir. kormányhoz alaposan megindokolt felterjesztés intéztessék a fővárosra vonatkozó jogszabályok (törvények, kormányrendeletek) rendezése tárgyában, ami az állam részéről is hatalmas nagy munkát igényel; 2. szükségesnek tartotta a főváros részéről is a fővárosra vonatkozó törvényeknek, kormányrendeleteknek és fővárosi szabályrendeleteknek összegyüjtését és megfelelő mutató alapján történő feldolgozását; 3. későbbi feladatul jelölte ki a fővárosi szabályrendeleteknek egymással való összhangba hozatalát; 4. a jövőben megfelelő jogszabályoknak rendszeres gyüjtését és azok közlésének megszervezését; 5. ezekkel kapcsolatban szükségesnek jelezte egy kisebb kodifikációs osztály felállítását, amely osztálynak feladata lenne minden kiadásra kerülő szabályrendelet és elvi jelentőségű rendelet előzetes felülvizsgálása.

E feladatok közül eddig a székesfőváros a — nyomtatott és még forgalomban levő — szabályrendeletek, szabályzatok, utasítások, elvi jelentőségi határozatok és rendeletek anyagának első átvizsgálását végezte el. Ebből máris kitűnt, hogy a tömeget képező 216 jogszabály közül csak 71 tekinthető olyannak, amely nem szorul nagyobb módosításra, 14 jogszabály tekinthető hatálytalannak és selejtezendőnek és 131 jogszabály szorul, különböző okokból, részben újjal való helyettesítésre, részben többé-kevésbbé lényeges módosításokra. Az új fővárosi törvény rendelkezései szerint a székesfővárosnak kell megalkotnia 22 jogszabályt, amelyek közül több már elkészült és tárgyalás vagy végleges jóváhagyás alatt áll.

Az alábbiakban bemutatjuk megfelelő csoportosításban a revideálandó jogszabályok jegyzékét.

I. Kimutatás azokról a jogszabályokról, amelyek az új fővárosi törvény rendelkezései folytán a törvényhozás, illetve a kormány által alkotandók.

1. T. 3. §. 2. bek. A Csepel és Budakeszi községekből átcsatolandó területek átcsatolási időpontjának meghatározása (B. M.).

2. T. 3. §. 2. bek. E községek kártalanítása. (Minisztérium).

3. T. 3. §. 5. bek. A kerületi beosztás elsőizben (B. M.). *Megtörtént* a 2130. és 4314/1930. sz. rendeletekkel.

4. T. 3. §. 6. bek. A törvényben megállapított közigazgatási kerületi beosztás érvényességének időpontja. (B. M., a székesfőváros meghallgatásával).

5. T. 10. §. 3. bek. A főpolgármester személyzetének létszáma (B. M., a főpolgármester és polgármester meghallgatása után).

6. T. 15. §. 8. bek. A választók összeírásának és a névjegyzék elkészítésének részletes szabályozása. (B. M.) *Megtörtént* a 2110. és 2140/1930. sz. rendeletekkel.

7. T. 17. §. 12. bek. A választási eljárás részletes szabályozásának megállapítása. (B. M.) *Megtörtént* a 2120/1930., 4400/1930. és 1805/1931. B. M. sz. rendeletekkel.

8. T. 53. §. 2. bek. A törvényhozás utasítja a B.-M.-t, hogy a kerületi elöljárók hatáskörének szabályozásáról *három éven belül* terjesszen elő *törvényjavaslatot.*

9. T. 69. §. 4. bek. A vagyonleltár készítésének módja, a leltári és nyilvántartási eljárás meghatározása. (B. M. és P. M.).

10. T. 71. §. 2. bek. A pénzkészlet elhelyezésére pénzintézetek kijelölése az elhelyezhető összeg kuriális beosztásával. (B. M. és P. M.)

11. T. 79. §. A költségvetés és zárószámadás készítésének szabályozása alakilag és tartalmilag az állami számviteli törvényekben foglalt alapelveknek megfelelőleg. (B. M. és P. M.)

12. T. 100. §. 3. bek. A kerületi választmány tagszámának első ízben való meghatározása. (B. M.) *Megtörtént* a 4315/1930. sz. rendelettel.

13. T. 100. §. 3. bek. A törvényhatósági tanács tagjai elsőízben való megválasztásának részletes szabályozása, az önkormányzati szervek megalakitási módja, a főpolgármesteri állás és a tisztviselői állások betöltésének sorrendje. (B. M.) *Megtörtént* a 4852/1930. és az ad. 4852/1930. stb. sz. rendeletekkel.

II. A revideálandó jogszabályok jegyzéke, hatályosság és egyéb ügykörök szerint csoportosítva.[1])

A) Csoport.

Jogszabályok, amelyek nem szorulnak módosításra.

Polgármesteri I. ügyosztály.

1. A törvényhatósági tanács választása, 1281/1930. kgy. (B. J. 1931—1.)

2. A tvhat. bizottság tagjainak meghívása a főváros által rendezett ünnepségekre, 208.843/1931. polg. (B. J. 1932—4.)

3. A szakbizottságok ülésein gyorsirók igénybevétele, 1693/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

4. A gyorsirói naplók sokszorosítása, 2458/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

5. A főpolgármester értesítése a közérdekű határozatokról, 173.554/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

6. Szék. főv. alkalmazottak állampolgársága és illetősége, 14.413/1922. tan. (B. J. 1922—6.)

7. Alkalmazottak segitőalapja, 162/1931. kgy. (B. J. 1931—4.)

8. Volt fővárosi alkalmazottak segélyezése, 1290/1922. kgy. (B. J. 1923—8; előzmény 1544/1913. kgy/R. 91.)

9. Közigazgatási alkalmazások szabályozása, 68.982/1931. polg. (B. J. 1931—7.)

10. Hivatalos gépkocsihasználat, 50.444/1931. polg. (B. J. 1931—7.)

11. Gépkocsik központi ellenőrzése, 38.161/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

12. Alkalmazottak lakáspénzének engedményezése, 201.612/1931. polg. (B. J. 1932—4.)

13. Kezelőalkalmazottak részére a gyors- és gépirás kötelezővé tétele, 108.258/1926. polg. (B. J. 1926—4.)

14. Hivatalos órák betartása, 52.188/1931. polg. (B. J. 1931—7; előzetes számok 913/1927. polg. B. J. 1927—14; 171.755/1928. polg. B. J. 1928—14.)

15. Az altisztek egyenruházata, 211.531/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

---

[1]) *Jelmagyarázat:* A tárgyat és az ügyszámot követőleg a jogforrás van feltüntetve, mégpedig: kgy. = közgyűlés; tvh. tan. = törvényhatósági tanács; tan. = régi tanács; polg. = polgármester. Ezután következik az illető jogszabály lelőhelye, még pedig B. J. = Budapest Jogszabályai nevű gyüjtemény, évfolyam- és füzetszáma; R. = az R. gyüjtemény, azaz a régebben, egyenkint megjelent és kezelt jogszabályok gyüjteménye, azok füzetszáma; T. = a Toldy-féle régebbi szabályrendeletgyüjtemény, kötet- és oldalszáma.

16. A tűzoltólegénységről, 1775/1927. kgy. (B. J. 1928—10; előző számok 701/1916. kgy. (B. J. 1918—4, 1153/1918. kgy. B. J. 1920—1 és 1069/1922. kgy. B. J. 1922—3.)
17. Római katolikus plébániák beosztása, 1882/1922. (B. J. 1923—5 és 292/1932. kgy. (B. J. 193—24)
18. Róm. kat. egyházi adó, 1357/1924. kgy. (B. J. 1925—9.)

Polgármesteri IV. ügyosztály.

19. A szabad Dunában való fürdés eltiltása, 254/1896. kgy. (R. 13.)
20. A Duna jegén való átkelésről, 500/1891. kgy. (R. 98.)
21. Illetőségi díjak, 1161/1923. kgy. (B. J. 1927—6, pengő értékben.)
22. Tükrök szállítása, 23/1883. kgy. (R. 82.)

Polgármesteri V. ügyosztály.

23. Dunai vízjárművek kikötése, 1140/1923. kgy. (B. J. 1924—3.)
24. Kikötési- és rakodóhelydíjak, 158.833/1926., 159.832/1926. és 149.412/1926. (B. J. 1927—7, pengőértékben.)
25. Városi vasutak jogviszonyai, 1772/1922. kgy. (Közgyűlési jegyzőkönyv.)

Polgármesteri VI. ügyosztály.

26. Egyenes- és fogyasztási adók kezelésének egyesítése, 179.172/1928. tan. (B. J. 1928—15)
27. Bánatpénzi és biztosítéki értékpapirok, 102.146/1930. tan. (B. J. 1930—12.)
28. Ebadó, 1323/1926. kgy. (B. J. 1927—3.)
29. Árvaszéki gyámpénztári kezelés, 622/1928. kgy. (B. J. 1928—6.)
30. Községi hatósági díjak, 188/1927. kgy. (B. J. 1927—6; pengőértékben.)
31. Engedelmi díj, 145/1873. kgy. (Közgyűlési jegyzőkönyv) és 122.453/1926. tan. (B. J. 1927—6.)
32. Idegenforgalmi járulék, 1322/1926. kgy. (B. J. 1927—1.)
33. Hetijegyzéken való utalványozás, 48.159/1928. tan. (B. J. 1928—15.)
34. Illetmények kiszolgáltatása, 89.105/1924. tan. (B. J. 1924—6. és 12.)
35. Ingatlan vagyonátruházási illeték, 347/1921., 1177/1921. kgy. (B. J. 1922—2) és 100/1931. kgy. (B. J. 1932—1.)
36. Letiltások és engedményezések kezelése, 186.557/1928. tan. (B. J. 1928—15.)
37. Óvadékképes értékpapirok, 153.297/1929. (B. J. 1930—I. és 11.)

Polgármesteri VII. ügyosztály.

38. Létszámcsökkentés, 75.041/1924. tan. (B. J. 1924—9.)
39. Alkalmazottak megbetegedése és helyettesítése, 144.758/1929. (B. J. 1930—2.) és 15.954/1930. (B. J. 1930—11.)
40. Tanerők különmunkáinak díjazása, 22.077/1932. (B. J. 1932—4.) és 184.505/1932. (B. J. 1932—4.)
41. Iskolaegészségügyi intézmény, 1643/1926. kgy. (B. J. 1926—4.)
42. Iparostanonciskolák felügyelete, 506/1926. kgy. (B. J. 1928—2.)
43. Kereskedelmi szaktanfolyam középiskolát végzetteknek, (B. J. 1927—9.)
44. Egyéves női kereskedelmi szaktanfolyam szervezete, (B. J. 1927—10.)
45. Mezőgazdasági felsőbb iskola szervezete, 93.566/1926. tan. (B. J. 1926—4.)
46. Női gazdasági és háztartási iskola, 82.290/1932. polg. és 151.217/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

Polgármesteri VIII. ügyosztály.

47. Állategészségügyi telep szervezete, 187/1904. kgy. (R. 5.)
48. Borjú- és növendékmarhahús kimérése, 361/1893. kgy. (R. 9.)
49. Burgonyazúzás, 95/1901. kgy. (R. 10.)
50. Ebtartásról és a veszettség meggátlásáról, 654/1901. kgy. (R. 15; az ebadó-szab.-rend. által hatályon kívül helyezett pontok kivételével.)

51. Heti kirakóvásári engedély, (B. J. 1931—6.)
52. Hordójelzőhivatal szervezése, 1146/1910. kgy. (R. 29.)
53. Szüret határideje, 165/1885. kgy. (R. 78.)
54. Vásárdíj jogosultsága, 150.383/1926. tan. (B. J. 1926—4.)

Polgármesteri X. ügyosztály.

55. Amputált testrészek eltakarítása, 1143/1889. (T/V. 46.)
56. Fertőtlenítési szab.-rend., 427/1930. kgy. (B. J. 1931/5.)
57. Halottasházi kötelező ravatalozás, 762/1920. kgy. (B. J. 1921—4.)
58. Heveny fertőző betegek látogatásáról szóló polgármesteri utasítás, (B. J. 1932—4.)
59. Kórházi különszobák igénybevétele, 867/1931. tvh. tan. és 208.514/1931. polg. utasítás (B. J. 1931—6) és 95.558/1932. polg. (B. J. 1932/4.)
60. Közegészségi és bakteriológiai intézet szervezete, 176/1917. kgy. (Kgy. jkv. 1917.)
61. Temetkezési intézet, 71.860/1922. (B. J. 1922—1.)
62. Temetői szabályrendeletek, 557/1901. kgy., 903.658/1915. tan., 161.070/1926. tan. és 32.164/1927. tan. (B. J. 1927—4) és 36.906/1929. tan. (B. J. 1929—5 és 187/1930. kgy. (B. J. 1931—6.)

Polgármesteri XII. ügyosztály.

63. Elektromos árammérők karbantartási díja, 99/1932. tvh. tan. (B. J. 1932—4.)
64. Közmunkáknál budapesti munkások alkalmazása, 61.882/1932. (B. J. 1932—4. sz.)

Polgármesteri XIV. ügyosztály.

65. Könyvtári szervező szabályzat, 838/1925. kgy. (B. J. 1925—8.)
66. Művészi tanácsadótestület létesítése, 99.162/1931. (B. J. 1931—7.)
67. Vándorkönyvtárak kölcsönadása, 700/1925. Iskolánkívüli Népművelő Bizottság szabályzata. (B. J. 1925—9.)

Polgármesteri XV. ügyosztály.

68. Albrecht-Hildegard-alap és kisipari hitelintézet, 842/1916. kgy. (Kgy. jkv. 1916.)
69. Kisipari hitelintézet, 979/1923. kgy. (Kgy. jkv. 1923.)
70. Ószeresipar, 669/1930. kgy. (B. J. 1930—7.)
71. Utcai árusítás, 1100/1922. (B. J. 1926—2.)

B) **Csoport.**

Jogszabályok, amelyek az új fővárosi törvény rendelkezései szerint a székesfőváros által alkotandók.

(A fővárosi törvény a következőkben T.-vel jelezve.)

Polgármesteri I. ügyosztály.

1. T. 3. §. 4. bekezdés szerint: A közigazgatási kerületi beosztás. (Elsőízben megtörtént a 2130. és 4314/1930. B. M. sz. rendeletekkel.)
2. T. 31. §. 5. bek.: Az állandó szakbizottságok és külön bizottságok ügyrendje.
3. T. 41. §.: A törvényhatósági közgyűlés ügyrendje. (Jóváhagyás alatt.)
4. T. 46. §.: A törvényhatósági tanács ügyrendje. (Jóváhagyás alatt.)
5. T. 49. §. 3. bek.: A polgármester ügykörének ellátásához szükséges szervezet, ennek létszáma és szolgálati viszonyai.
6. T. 50. §.: A tiszti főügyész és tiszti főorvos hatásköre, személyzete és szolgálati viszonyai.
7. T. 51. §. 2. bek.: A számvevőségi és pénztári szolgálat szervezete. (A polg. VI. ü.-o.-lyal.)
8. T. 52. §.: A központi közigazgatás ellátásához szükséges tisztviselők hatáskörére, létszámára és szolgálati viszonyaira, a hivatalok szervezetére, a segéd- és kezelő-, altiszti és szolgaszemélyzet szervezetére, létszámára és szolgálati viszonyaira, általában *a központi igazgatás egész szervezetére* — amennyiben azt a T. nem szabályozza — vonatkozó szabályrendelet.

9. T. 55. §. 4. bek.: A kerületi kisebb körzetek megalakítása és feladatkörük megállapitása. (Előfeltétele részben az újonnan alkotandó elöljárósági törvény.)

10. T. 55. §. 6. bek.: A ker. választmány szervezete és feladatköre (Tárgyalás alatt.)

11. T. 55. §. 7. bek.: A ker. elöljárók és tisztviselők eljárására vonatkozó szolgálati utasítás. (Előfeltétele az új kerületi elöljárói törvény és a szervezési szabályrendelet.)

12. T. 55. §. 8. bek.: A kerületi igazgatás szervezete. (A törvényes és kormányhatósági rendelkezéseken belül készitendő részletes szervezési szabályrendelet. Feltétele az új elöljárósági törvény.)

13. T. 56. §. 6. bek.: A ker. városbíró tiszteletdíja, megbizatásának időtartama, fegyelmi hatósága. (Tárgyalás alatt.)

14. T. 57. §. 1. bek.: A tisztviselők és alkalmazottak osztályokba, fokozatokba beosztása és illetményei megszabása.

15. T. 58. §. 6. bek.: Az ideiglenes alkalmazottak megbizatásának időtartama.

16. T. 58. §. 13. bek.: A T. 58. §. 10., 12. bekezdésében felsoroltakon felül intézeti, közintézményi, közműi és üzemi állások betöltésénél a törvényhatósági tanács, a polgármester, vagy egyes intézeti, közintézményi, közműi, üzemi igazgatóságok hatásköre, az egyes állásokkal járó megbizatás időtartama. (Közösen az olyan ügyosztályokkal, amelyek intézetekkel, közművekkel, üzemekkel kapcsolatosak.)

17. T. 59. §. 5. bek.: Az olyan állások képesítési kellékeinek meghatározása, amelyekről törvény nem rendelkezik. (Közösen stb. lásd az előbbi pontot.)

18. T. 60. §. 7. bek.: A tisztviselői választási eljárás.

19. T. 80. §. 3. bek.: A felelős számadói eljárás. (A polg. VI. ü.-o.-lyal.)

20. T. 84. §. 1. bek.: Egyes intézetek, közintézmények, közművek szervezete, kezelési módja, az alkalmazottak illetményei. (Revízió a lehető egységesség és arányosság szempontjából, közösen az illetékes ügyosztályokkal.)

21. T. 88. §.: Üzemi szabályzat az egyes üzemek vagy az üzemek egy-egy csoportjának szervezetére, igazgatására, kezelésére, felügyeletére, ellenőrzésére, átalakítására és megszüntetésére vonatkozólag. (Lásd az előbbi megjegyzést.)

22. T. 105. §. 2. bek.: Az üzemek végleges alkalmazottainak egységes szolgálati, illetményi, nyugdíj- és nyugbérszabályzata. *(Megalkotandó egy éven belül;* egyébként lásd a 20. alatti megjegyzést.)

Polgármesteri VI. ügyosztály.

23. T. 51. §. 2. bek.: A számvevőségi és pénztári szolgálat szervezete. (A polg. I. ü.-o.-lyal együtt.)

24. T. 80. §. 3. bek.: A felelős számadói eljárás szabályozása. (A polg. I. ü.-o.-lyal együtt.)

Polgármesteri XII. ügyosztály.

25. T. 58. §. 13. bek.: A T. 58. §. 10., 12. bekezdéseiben felsoroltakon felüli intézeti, közintézményi, közműi és üzemi állások betöltésénél a törvényhatósági tanács, polgármester vagy egyes intézeti, közintézményi, közműi, üzemi igazgatóságok hatásköre; az egyes állásokkal járó megbizatás időtartama. (Közösen a polg. I. ü.-o.-lyal.)

26. T. 84. §. 1. bek.: Egyes intézetek, közintézmények, közművek és üzemek szervezete, kezelési módja, az alkalmazottak illetményei. (Lásd az előbbi pont megjegyzését.)

27. T. 84. §. 2. bek.: Egyes intézetek, közintézmények és közművek használatának kötelezővé tétele és e használat föltételeinek megállapítása. (A többi illetékes ü.-o.-kal.)

28. T. 85. §. 13. bek. és 86. §. 1. bek.: Az intézmények, közintézmények és közművek után szedhető járulékok, használati díjak fizetési kötelezettsége, mértéke, a kivetés és kezelés módja alapelvileg. (Lásd az előbbi pontnál tett megjegyzést.)

29. T. 88. §. Üzemi szabályzat az egyes üzemek vagy az üzemek egy-egy csoportjának, szervezetének, igazgatására, kezelésére, felügyeletére, ellenőrzésére, átalakítására és megszüntetésére vonatkozólag. (Lásd a 27. pontnál tett megjegyzést.)

30. T. 105. §. 2. bek.: Az üzemek végleges alkalmazottainak egységes szolgálati, illetményi, nyugdíj- és nyugbérszabályzata. Fizetési osztályok és fokozatok, várakozási idő, az automatikus előléptetés határai stb. A polg. I. ü.-o.-lyal *megalkotandó egy éven belül.*

C) Csoport.

Jogszabályok, melyek az új fővárosi törvény folytán vagy egyéb körülmények következtében módosítandóknak, összevonandóknak vagy újakkal helyettesítendőknek látszanak.

Polgármesteri I. ügyosztály.

1. A központi igazgatás szervezete, 1870/1911. és 2.060/1911. (R. 41.)

2. Polgármesteri ügyosztályok száma és ügyköre, 70/1931. kgy. és 33.362/1931. polg. (B. J. 1931—2.); 9.044/1932. polg. (B. J. 1932—4.); 16.722/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

3. Közigazgatási bizottság ügyrendje, (R. 99.)

4. Szolgálati utasítás a segédhivatal és levéltár részére, 10.769/1901. eln. (T. VI. 305.); 109.900/1920. polg. (B. J. 1920—5.)

5. Az ügyiratkezelés egyszerűsítése, 212.100/1932. polg. (B. J. 1932—4.)

6. A kiadmányok alakja, 191.510/1929. polg. B. J. 1930—12.)

7. Kerületi igazgatás szervezete, 472/1894. kgy. (R. 34.)

8. Közigazgatási alkalmazottak illetményei, 1.871/1911. kgy. (R. 40.); 1.104/1924. kgy. (B. J. 1925—2); 410/1926., 791/1926., 968/1928. kgy. (lásd az illető évi közgyűlési jegyzőkönyveket és az 1931. és az 1932. évi illetménycsökkentő közgyűlési határozatokat és rendeleteket.

9. Közigazgatási alkalmazottak nyugdíjszabályzata, 1.890/1913. kgy. (R. 56.); 8.550/1919. tan. (B. J. 1919—2.); 873/1915. (B. J. 1923—8.); és a következő közgyűlési határozatok: 1.104—1924. (B. J. 1925—2); 928/1925., 410/1926., 791/1926. és 1.724/1927. (B. J. 1932—3.) és az 1931. és 1932. évi illetménycsökkentő közgyűlési határozatok és polgármesteri rendeletek.

10. Közigazgatási alkalmazottak rendkívüli munkáinak díjazása, 101.215/1931. polg. (B. J. 1931—7); előzetes számok, 628/1918. kgy. (B. J. 1918—6.); 121.206/1918. polg. (B. J. 1918—13.) 814/1922. kgy. (B. J. 1922—6.)

11. Közigazgatási alkalmazottak élelmezési és kiszállási díjai, 8.562/1932. polg. B. J. 1932.—4.)

12. Hadviselt alkalmazottak jogviszonyai, 166/1924. kgy. (B. J. 1924—12.)

13. Ideiglenes hivatalnokok jogviszonyai, 1600/1927. kgy., előző számok 904/1919. B. J. 1919—5. és 349/1920. kgy. (lásd kgy. jegyzőkönyv.)

14. Altisztek jogviszonyai, 1600/1927. kgy. (Lásd. kgy jegyzőkönyvet; előző számok 906. 1919. B. J. 1919—6. és 811/1922. B. J. 1923—2.)

15. Közigazgatási alkalmazottak megbetegedése, szabadsága, 210.173/1932. polg. (B. J. 1932—4.); előzetes számok 157.912/1928. polg. (B. J. 1928—14. és 142.250/1929. polg. (B. J. 1929—5.)

Polgármesteri II. ügyosztály.

16. Árvízvédelmi szabályrendelet és utasítás, 279/1897. kgy. (R. 6.)

17. Burkolási szabályrendelet, 433/1904. kgy. és 74/1917. kgy. (B. J. 1919—4.)

18. Csatornázási szabályrendelet, 164/1906. kgy. (R. 11.)

19. Köztisztasági hivatal szervezete, 891/1895. (Kgy. jegyzőkönyv. 1895.)

20. Köztisztasági szabályrendelet és értelmezése, 9/1878. kgy. (B. J. 1929—1.) és 138.846. 1924. tan., (B. J. 1925—9.) 142.616/1931. polg. (B. J. 1932/4.)

21. Vállalati feltételek, 44.806/1928. (B. J. 1928—7.) és 35.763/1930. (B. J. 1930—5.) A polg. VI. és XIII. ügyosztállyal.

Polgármesteri III. ügyosztály.

22. Színházak tűzbiztonságáról, 946/1887. kgy. (R. 76.)

23. Tűzrendészeti szabályrendelet, 193/1881. kgy. (R. 83.)

Polgármesteri IV. ügyosztály.

24. Csendháborítás eltiltása, 731/1883. kgy. (R. 12.)

25. Sípládások és házalózenészek, 239/1884. kgy. (R. 66.) (Talán kapcsolatba hozható a csendháborításról szóló új szabályrendelettel is.)

26. Tiltott játékok megakadályozása, 780/1880. kgy. és 704/1906. kgy. (T. II. 416.)

Polgármesteri V. ügyosztály.

27. A budai alagútban való közlekedés, 424/1892. kgy. (R. 2.)
28. Bérkocsiipar gyakorlása, 470/1896. kgy. (R. 8.)
29. Géperejű bérkocsiipar gyakorlása, 1146/1912. kgy. (R. 94.) (Az új szabályrendelet tárgy. alatt.)
30. Géperejű bérkocsik díjszabása, 788/1929. kgy. (B. J. 1929—3.; az új szab. tárgy. alatt.)
31. Géperejű közúti vaspályaközlekedés, 526/1893. kgy. (T. VIII. 35.)
32. A hajózási forgalomban tilalmas jelzések, 183/1911. kgy. (R. 25.)
33. Járdafoglalási szabályrendelet. 602/1898. kgy. (R. 31.) és 77.934/1923. tan. (B. J. 1924—12.)
34. Járóműveknek szarvasmarhákkal vontatása, 949/1885. kgy. (R. 32.)
35. Közlekedés a gyalogutakon, 1235/1908. kgy. (R. 23.)
36. Közlekedési adó, 1044/1924. kgy. és 1284/1925. kgy. (B. J. 1927—5., tekintettel az 1928 : VI. t.-c.-re?)
37. Közúti vaspályán való közlekedés, 1003/1891. kgy. és 526/1893. kgy. (R. 46.)
38. Lőporszállítás tengelyen, 155/1897. kgy. (R. 51.)
39. Szarvasmarhák hajtásának módja és ideje, 504/1884. kgy. (R. 72.)
40. Taxaméter alkalmazása, 1146/1912. kgy. (R. 93.)
41. Terhes szekerekkel való közlekedés, 470/1902. kgy. (T. VIII. 56. Az új szabályrendelet tárgyalás alatt.)

Polgármesteri VI. ügyosztály.

42. A számviteli, pénzkezelési és ellenőrzési rendszerről szóló rendelkezések, 278/1887. kgy. stb. (T. VI. 124. stb.)
43. Hitelkezelés, 1755/1927. kgy., 142.606/1927. tan. (B. J. 1928—1 és 17.464/1932. polg. (B. J. 1932—4.)
45. A költségvetés összeállításáról szóló különböző rendelkezések.
46. Közszállítások ügyei, (Összhangban az orsz. közszállítási szabályzatokkal.)
47. Az adóhivatalokról, 1222/1909. (R. 1.)
48. Központi adószámviteli hivatal, 6604/1900. (T. VI. 320.)
49. Adóhivatali szakvizsga, 345/1900. kgy. és 238/1924. kgy. (B. J. 1924—12.)
50. Bor- és húsfogyasztási adó, 410/1925. kgy. jegykv.) és 179.172/1928. (B. J. 1928—15.) és 210.106/1932. polg. (B. J. 1932—4.)
51. Városi vámok pengőértékben, (B. J. 1927—2.)
52. Vigalmi adó, 111/1924. kgy. és 1028/1925. kgy.-t. pótló tan. B. J. 1924—8. és 1927—6.)

Polgármesteri VII. ügyosztály.

53. A községi iskolai hatóságok utasítása, 297/1877. és 447/1877. (T. I. 198.) és az újabb utasítások.
54. Hitoktatás és hitoktatók rendezése, 1596/1923., 1047/1925. és 1048/1925. kgy. (B. J. 1927—8.)
55. Az iparostanonciskolák szervezetéről szóló rendelkezések.
56. A kereskedelmi tanonciskolákról szóló rendelkezések.
57. A közoktatási alkalmazottak illetményeiről szóló rendelkezések.
58. A közoktatási nyugdíjszabályzat összefoglalása.
59. Iskolai díjak, 1286/1925. kgy. (kgy. jkv.) és 93.787/1932. (B. J. 1932—4.)
60. Iskolai pénzkezelés.
61. Iskolai takarékpénztárak, 87/1877. (T. I. 192.)
62. Iskolai ünnepélyek és színielőadások.

Polgármesteri VIII. ügyosztály.

63. Baromfi ragadós betegségei ellen való védekezés, 408/1900. kgy. (R. 7.)
64. Cserebogarak, hernyók irtása, 66/1882. (T. II. 175.)
65. Elevátori díjszabás, 533/1883. kgy. (R. 16.)
66. Élelmezésre szolgáló kisebb állatokkal való bánásmód, 836/1885. és 1238/1896. (T. I. 444.) V. ö. 27.439/1931. F. M. rend.

67. Élelmiszerárusítás a Városligetben, 753/1900. kgy. 753/1900. (T. VII. 99.) és 229/1901. (T. VIII., 108.)
68. Fejőstehenek tőgyének mesterséges nagyobbítása tilalma, 371/1886. (R. 19.)
69. Gombák árusítása, 779/1884. kgy. (T. I. 444.) és és 76/1899. kgy. (kgy. jkv.)
70. Halászati szabályrendelet, 824/1876. kgy. és 780/1880. kgy. T. I. 86. (V. ö. 1925. XLVIII. t.-c.
71. Haszonállatok nyilvántartása, 1449/1899. (R. 26.)
72. Helypénzek, piaciak, 149.412/1926. (B. J. 1927—7.)
73. Helypénzek, vásárcsarnokiak, 154.713/1926. tan. (B. J. 1927—7.)
74. Húsbehozatal, 159/1891. kgy. (T. V. 119.) és 48.421/1925. tan. (B. J. 1925—9.)
75. Húskimérésről és húsvizsgálatról szóló rendelkezések, (T. I., III., IV., V.)
76. Közraktári szerződés és üzletszabályzat, 38.921/1881. tan. (T. IX. 5.)
77. Közvágóhídi és marhavásári szabályrendeletek, (T. IX. 95.)
78. Mérlegmesteri szakvizsga, 1140/1912. és 1683/1913. (R. 53.)
79. Sertésközvágóhíd és vásár, 610/1902. kgy. (R. 65.)
80. Sütőipar és műhelyek, 607/1907. (R. 67.)
81. Széna és egyéb takarmány eladása, 280/1886. kgy. (T. I. 447.)
82. Vágóhídi és vásári jövedelmek kezelése, 73.300/1902. (T. IX. 186. és 699/1927. (B. J. 1927—7.)
83. Vásárcsarnoki szabályrendelet, 935/1896. és 1595/1896. T. VI. 207.)
84. Vásárpénztár, 130/1908. kgy. (T. IX. 217.) és 693/1927. kgy. (B. J. 1927—7.) és az 1932. és 1933-iki közgyűlési határozatok.)
85. Vegyészeti intézet, 882/1898. kgy. (T. VI. 261.)

Polgármesteri IX. ügyosztály.

86. Ácsmesterek és segédszemélyzetük munkarendje, 928/1888. kgy. (R. 4.)
87. Árva-, szegényházak és szeretetotthonok, (T. I.)
88. Dunafürdők és uszodák, 290/1893. (R. 14.)
89. Építő- és kőművesmesterek és segédszemélyzetük munkarendje, 928/1888. kgy. (R. 37.)
90. Foglalkozást közvetítő- és cselédszerzőipar, 482/1901. és 703/1906. kgy. (R. 21.)
91. Kapuzárási rendelet, 1505/1897. (R. 33.)
92. Kislakásos bérházak házirendje, (R. 97.)
93. Kőművesmunkaadók és segédszemélyzetük munkarendje, 684/1902. (R. 38.)
94. Lakásbérleti szabályrendelet, 1441/1909. (R. 49.)
95. Lakásbérfizetés, 1631/1927. kgy. (B. J. 1928—9.)
96. Népkonyhák szervezete, 994/1885. (T. I. 379.)
97. Szegényügyi szabályrendelet, 944/1905. kgy. (Kgy. jkv.)
98. Utcai gyüjtések, 3473/1924. polg. (B. J. 1924—5.)

Polgármesteri X. ügyosztály.

100. Borjúhimlő-nyiroktermelés, 856/1891. (T. V. 114.)
101. Fertőtlenítőintézet szervezete, 1440/1913. kgy. (kgy. jkv.) és 287/1923. kgy. (B. J. 1923—8.)
102. Fürdőkről, 1280/1902. (R. 22.)
103. Kórházi alapszabályok, (Szent Rókus, T. II. 249.)
104. Közkórházi ágynyilvántartó, 874/1917. és 814/1918. kgy. (B. J. 1918—15.)
105. Közkórházak gazdasági kezelése, 119.056/1917. tan. (B. J. 1918—5.)
106. Szoptatásra és dajkaságba elhelyezett csecsemők ügye, (R. 77. és T. V. 83.)
106. Temetkezési vállalkozói ipar, 843/1925. (B. J. 1926—3.), tekintettel a megpanaszolt 1932. évi K. M. rendeletre.

Polgármesteri XI. ügyosztály.

107. Anyagszertár, 297.681/1908. és számos utóbbi rendelet.
108. Épületek és ingóságok kezelése, 128/1897. és 1897/1899. (T. VIII. 84.)
109. Székesfőv. fürdők szervezete, 779/1889., 966/1889. (T. IV.) Tekintettel a fürdők egyesítésére.
110. Gazdasági hivatal, 897/1887. kgy. és 603/1889. (T. VI. 182. és számos utóbbi rendelkezés.)

Polgármesteri XII. ügyosztály.

111. Gázművek igazgatása, 836/1916. és 1412/1916. kgy. (B. J. 1923—7.)
112. Gázművek nyugbérszabályzata, 1249/1917. kgy. (B. J. 1918—3.)
113. Gázművek nyugdíjszabályzata, 1249/1917. (B. J. 1918—2.)
114. Gázszolgáltatás, 251/1918. (B. J. 1918—10.)
115. Vízdíjelszámolási osztály, 164.539/1922. tan. (B. J. 1922—4. és 1923.—8.)
116. Vízművek külön számvevősége és pénztára, 92.869/1924. (B. J. 1924—7.)

Polgármesteri XIII. ügyosztály.

117. Vállalati feltételek, 44.876/1928. (B. J. 1928—7.) és 35.763/1930. (B. J. 1930—5. a polg. II. és VI. ügyosztállyal.)

Polgármesteri XIV. ügyosztály.

118. Hirdetésügy egységes rendezése, 1537/1909. (R. 27.)
119. Hirdetővállalat ideiglenes szervezete, 17.064/1918. tan. (B. J. 1919—1.)
120. Hirdetések elhelyezése, 32.832/1927. (B. J. 1928—15.)
121. Hirdetési díjak, 1090/1927. (B. J. 1928—II.)
122. Magánhirdetmények kímélése, 2306/1883. (R. 52.)
123. Népszínházi alapítvány, 194/1889. (R. 55.)

Polgármesteri XV. ügyosztály.

124. Fogadó, vendéglő, kávéházi és kávémérési iparok gyakorlása, 802/1907. és 1396/1909. kgy. (R. 20.)
125. Közszolga- (hordár-)ipar gyakorlása, 44/1903. (R. 28.)
126. Korcsmák, sörházak, pálinkamérések, 117/1906. kgy. és 621/1908. kgy. (R. 36.)
127. Pálinka- és zsibárus üzleteknek némely utcáról kizárása, 1200/1893. kgy. (R. 61.)
128. Részvénytársaságok statisztikai adatszolgáltatása, 706/1880. kgy. (T. I. 167.)
129. Sütő-, cukrász- és mézeskalácsipar gyakorlása, 1186/1897. kgy. (R. 68.)
130. Tüzelőanyag árusítása, 1530/1907. kgy. (R. 100.) és 1139/1912. kgy. (kgy. jkv.)
131. Zsibáruvásártelep használata, (625/1898. kgy. (R. 95.)

D) **Csoport.**

Hatálytalan és selejtezhető jogszabályok.

Polgármesteri I. ügyosztály.

1. Alkalmazottak segitőalapja, 406/1916. kgy. (B. J. 1918. 7.)
2. Fegyelmi bírságpénzek hovafordítása, 726/1887. kgy. (R. 17.)
3. Közgyűlésileg választott tisztviselőnek ideiglenes felmentése a fegyelmi vizsgálat alatt, 545/1887. (R. 18.)
4. Nyugdíjellátás kiegészítése, 1966/1909. és 1891/1913. kgy. (R. 58.)

Polgármesteri IV. ügyosztály.

5. A prostitucióról, 881/1907. kgy. (R. 63.)
6. Választókerületek és körök beosztása, (B. J. 1925—7.)

Polgármesteri V. ügyosztály.

7. A társaskocsik gyakorlásáról, 523/1884. kgy. (T. II. 4.)

Polgármesteri VI. ügyosztály.

8. Városligeti és kültelki mutatványok rendőri díjai, 661/1884. kgy. (R. 84.)
9. Közüzemi pótlék, 1879/1922. kgy. (B. J. 1923—5.)
10. Telekértékadó, 1376/1917. (B. J. 1918—1.)

Polgármesteri VII. ügyosztály.

11. Az elemi iskolákban használandó füzetek, 25.215/1906. tan. (R. 54.)
12. Közoktatási bizottság szervezete, 598/1907. kgy. (R. 44.)

Polgármesteri XIV. ügyosztály.

13. Iparrajziskola gazdasági ügyvitele, 27.557/1925. (B. J. 1925—5.)
14. Színháznyitási és mutatványok díja, 393/1889. (R. 75.)

3. Személyzeti ügyek.

Fizetéscsökkentés. A m. kir. minisztérium az állam és az önkormányzatok személyi kiadásainak csökkentése céljából az alkalmazottak illetményeit 1933. március 1-én újból csökkentette.Ezek szerint az I., II. és III. fiz. osztályba tartozó végleges tisztviselők illetményeit az eddigi 25, illetve 19%-on felül további 7%-kal, a IV. fizetési osztályba tartozó végleges tisztviselőknél az eddigi 19%-on felül további 6%-kal, az V. és VI. fizetési osztály 2. fokozatáig bezárólag az eddigi 18%-on felül további 6%-kal, a VII. fizetési osztályba tartozó végleges tisztviselőknél az eddigi 16%-on felül további 6%-kal, a VIII. és IX. fizetési osztályba tartozó végleges tisztviselőknél az eddigi 15%-on felül további 5%-kal, a X. és XI. fizetési osztályba sorozott végleges tisztviselőknél, valamint az összes többi alkalmazottaknál, amennyiben fizetésük a 100 pengőt meghaladja, az eddigi 12%-on felül további 5%-kal kellett csökkenteni.

A javadalmi őrség legénységi állományú tagjainak fizetése 3%-kal csökkent. Azok a fizetések, amelyeknek a legutóbbi három csökkentés alapján megállapított összege a havi 100 pengőt nem haladja meg, nem estek további csökkentés alá.

A pótlékok, pótdíjak és tiszteletdíjak a fizetésekre megállapított csökkentés alá estek. A hadipótlék nem esett csökkentés alá.

A fokozatos előléptetés felfüggesztésére vonatkozó rendelkezések 1933. június 30-ával hatályukat vesztették, az esedékes előléptetéseknél azonban az 1932. évi július 1-étől 1933. június végéig elterjedt időt a várakozási idő megállapításánál teljes figyelmen kívül kell hagyni.

A nyugdíjas tisztviselőknél és alkalmazottaknál, valamint ezek özvegyeinél és árváinál az eddigi csökkentéseken felül az ellátási díjakat 1933. március 1-étől kezdve tovább kellett csökkenteni. Az 1925. július 1-e előtt nyugdíjba vonultak ellátási díjait olyképen kellett csökkenteni, hogy azokat az 1927. évben engedélyezett 10%-os emelés nélkül aranykorona összegben kellett újból megállapítani. Az 1925. július 1-ét követő időben nyugdíjazottak ellátási díjait az eddigi csökkentéseken felül további 2%-kal kellett csökkenteni.

Azok az ellátási díjak, amelyeknek eddigi csökkentett összege a havi 100 pengőt nem haladja meg, mentesek a további csökkentés alól.

Az érdekelt nyugdíjasok szempontjából rendkívüli jelentőséggel bírt az úgynevezett nyugdíjkiegészítési segély további engedélyezése. Ezt a segélyt azok a nyugdíjas alkalmazottak és ezeknek hozzátartozói kapják, akiknek ellátási díjait 1925. július 1-ét megelőző időben állapították meg. A segély folytatólagos engedélyezése érdekében felterjesztéssel fordult a székesfőváros a kormányhoz, amihez a kormányhatóság hozzájárult, úgyhogy az érdekeltek ezt a segélyt ezidőszerint is kapják.

A lakbéreknek havi részletekben való kifizetése. A m. kir. minisztérium az 1932. évi 9800. M. E. számú rendeletével, az 1931. évi XXVI. t.-c. 2., 4. és 5. §-ában, valamint az 1932. évi VII. t.-c.-ben kapott felhatalmazás alapján akként intézkedett, hogy úgy a tényleges, mint a nyugdíjas állami tisztviselők, valamint ezek özvegyeinek lakáspénzét 1933. évi február hó 1-től kezdve további intézkedésig előzetes havi részletekben kell kifizetni.

Kimondja fenti számú rendelet azt is, hogy a lakáspénzigény keletkezésére, változására és megszűnésére vonatkozó eddigi jogszabályok továbbra is érvényben maradnak.

Az 1932. évi 9800. M. E. számú rendeletet annak 5. §-a értelmében megfelelően alkalmazni kell Budapest székesfőváros törvényhatóságának alkalmazottaira is.

Ehhez képest a kormányrendelet végrehajtása iránt intézkedni újólag kellett.

A lakáspénzigény (lakbérigény) keletkezésére, változására és megszűnésére vonatkozó eddigi jogszabályok továbbra is érvényben maradtak.

A 9800. M. E. számú körrendelet alapján utasította a polgármester a központi számvevőséget, hogy az 1933. évi február hó 1-től további intézkedésig a székesfőváros közigazgatási, közkórházi és tanügyi tényleges és nyugdíjas személyzetének, valamint ezek özvegyeinek lakáspénzét előzetes havi részletekben számfejtse.

Háromhavi ellátás esetén, ha a háromhavi ellátás nem a lakbérnegyed végével szűnik meg, az özvegyet vagy árvát a lakbérnegyed végéig illeti meg az elhúnyt lakáspénze.

Illetménymegszüntetés esetén az eddig élvezett lakáspénz a lakbérnegyed végével szüntetendő be, kivéve azt az esetet, ha az illetménymegszüntetés büntetésből való elbocsátás folyományaként történt, amikor is a lakáspénzt a fizetéssel és egyéb járandóságokkal együtt az elbocsátás időpontjával kell megszüntetni.

Természetben bírt lakás élvezetének a hó közben való megszűnése esetén a lakáspénz a természetbeni lakás elhagyását követő hónap elsejétől utalványozandó. Ha az alkalmazott hó közben költözött természetbeni lakásba, lakáspénze a beköltözés havának végével szüntetendő be.

Új alkalmazás, illetve előlépés esetén az 1871/1911. kgy. számú szabályrendelet 13. §-a értelemszerűen alkalmazandó, vagyis

a) ha az illető megválasztott (kinevezett) közszolgálatban nem állott vagy közszolgálatban állott, de lakáspénzt nem élvezett, vagy ha a választás (kinevezés) folytán természetbeni lakását elvesztette, a választást (kinevezést) követő hó első napjától,

b) minden más esetben a választást (kinevezést), illetőleg a fokozatos vagy hivatalból való előlépést követő lakbérnegyed első napjától jár.

A tényleges katonai szolgálatra bevonult alkalmazott lakáspénze az illetményeinek beszüntetését követő lakbérnegyednek végével szüntetendő be, visszatérés esetén pedig lakáspénze a visszatérés napjától folyósítandó.

Fizetésnélküli szabadság engedélyezése esetén a lakáspénzt a fizetéssel egyidejűleg kell megszüntetni, a szolgálat újbóli megkezdése esetén pedig a lakáspénzt a fizetéssel egyidejűleg kell folyósítani.

Nyugdíj, özvegyi díj vagy nevelési járulék kiutalása esetén a nyugdíjlakáspénz a nyugdíjazást követő bérévnegyed első napjától, az özvegyi nyugdíj, illetve nevelési járulék az alkalmazott elhúnytát követő második bérévnegyed első napjától esedékes.

A harmadik családi pótlék kiutalása esetén megállapítandó magasabb lakáspénz a következő bérévnegyed első napjától kezdve folyósítandó.

A lakáspénzek havi részletekben való kifizetése nem érinti a kereseti adóról szóló 1927. évi 300. P. M. számú hivatalos összeállítás 19. §. (5) bekezdésében foglalt azon rendelkezést, hogy a rendelet hatálya alá eső alkalmazottaknál, nyugdíjasoknál és ezek özvegyeinél a lakbérnegyedenkint esedékes lakbér után az alkalmazottak kereseti adóját heti vagy havi illetményektől elkülönítve kell adó alá vonni.

Ennélfogva a lakbérnegyedre járó további intézkedésig három egyenlő részletben kifizetésre kerülő lakáspénz után úgy az alkalmazottak kereseti adóját, mint az 1930. évi XLVII. t.-c. 6. §-a alapján fizetendő különadót, továbbá a rokkantellátási adót az eddigi szabályok szerint olyképen kell megállapítani, hogy minden lakbérnegyed első hónapjában az illető negyedre, vagyis három hónapra járó lakáspénz összege után kell az adóösszeget az egyéb illetményektől elkülönítetten megállapítani és az így kiszámított kereseti adónak, különadónak és rokkantellátási adónak egy-egy harmadát kell a lakáspénznek havonta kifizetésre kerülő összegéből levonni.

Az említett adó egyharmadának megállapításánál fennmaradt filléreket teljes fillérekké kell kikerekíteni és pedig olyképen, hogy a félfillérnél kisebb összeget el kell hagyni, a fél fillért meghaladó összeget pedig teljes fillérre kell kiegészíteni.

Fizetési előleg és segélyek iránti előterjesztések korlátozása. Több alkalommal, legutóbb a 67.912/1929—I. számú rendelettel is nyomatékosan felhívta a polgármester a hivatalvezetők figyelmét arra, hogy csak azon alkalmazottak fizetési előleg és segély iránti kérését terjesszék elő, akik önhibájukon kívül nyomasztó anyagi helyzetbe jutottak és a fennforgó összes körülmények mérlegelése után kérelmük indokolt és méltánylást érdemel.

Ezen rendeletnek a hivatalfőnökök nem tettek eleget, sőt tömegesen tettek előterjesztést az alkalmazottak részére fizetési előleg és segély engedélyezése iránt és javaslataikban igen gyakran még azokat a körülményeket sem jelölték meg, amelyek az engedélyezést indokolttá tennék. Ez okból a polgármester ismételten felhívta a hivatalvezetőket, hogy az alkalmazottaknak segély és fizetési előleg ügyeik szorgalmazására távozási engedélyt ne adjanak s figyelmeztessék az alkalmazottakat, hogy azokkal szemben, akik a hivatalos időt arra használják fel, hogy fizetési előleg, illetve segély iránti kérésük elintézését személyesen megsürgessék, a jövőben a polgármester legszigorúbban fog eljárni.

A hivatalos órák szabályozása. Figyelemmel arra, hogy a rendkívüli viszonyok következtében a székesfőváros közönsége a főváros alkalmazottainak munkaerejét fokozottabb mértékben veszi igénybe, a főváros lehetővé kívánta tenni, hogy a nyugati államokban már évek óta bevált hétvégi üdülés előnyeit a személyzet élvezhesse.

Ehhez képest a székesfőváros tiszti és altiszti személyzetének munkaidejét a nyári hónapok alatt, illetve június hó 24. napjától szeptember hó 15. napjáig általában oly módon szabályozta a polgármester, hogy a szombati, valamint az ünnep előtti hétköznapokon délután 2 óra helyett déli 12 órakor végződjék a hivatalos munkaidő, a következő hivatalokban és intézményeknél:

1. a polgármesteri I—XV. ügyosztályoknál — ideértve a főpolgármesteri és polgármesteri hivatalokat is;

2. a következő önálló hivataloknál: a székesfővárosi árvaszéknél, a központi számvevőségnél, a tiszti ügyészségnél, a tiszti főorvosi hivatalnál az alább megjelölt kivétellel;

3. a polgármesteri ügyosztályokhoz tartozó következő központi hivataloknál, a központi adószámviteli hivatal, központi pénztár, levéltár, központi segédhivatal, tudakozó iroda, városházi gondnoki hivatal, vegyészeti intézet az alább megjelölt kivétellel;

4. az I—X. kerületi elöljáróságoknál;

5. a polgármesteri ügyosztályokhoz tartozó hivatalok közül a következőknél: a Fővárosi Alkalmazottak Segítőalapjánál, a Statisztikai Hivatalnál, az anyagszertárnál és a gazdasági hivatalnál.

A központi, valamint a kerületi számvevőség, továbbá a központi és kerületi pénztárak hétvégi munkaidejét akként állapította meg a polgármester, hogy a pénztárak az ünnep előtti napokon déli 12 órakor zárjanak. A számvevőségeknél pedig a hivatali szolgálat befejezésének időpontja a fennálló szabályok figyelembevételével ehhez igazodjék.

A kerületi elöljárósági szolgálatban a személyzet a hivatalvezetők kijelölése alapján a kedvezményes napokon déli 12 órától 2 óráig ügyeletet köteles tartani az alábbi beosztás szerint:

Az elöljáróságokon kell tartózkodnia egy kiadmányozási joggal bíró tisztviselőnek, egy tisztiorvosnak, egy fogalmazási, egy mérnöki, egy számvevőségi, egy kezelőhivatalnoknak, illetve tisztviselőnek és egy altisztnek.

Az anyakönyvi hivatalok személyzetének felerésze a hétvégi szünet ideje alatt ügyeletes szolgálatot teljesíteni tartozik.

Felhatalmazta egyúttal a polgármester a hivatalok és intézmények vezetőit, hogy abban az esetben, ha a szolgálati érdek megkívánja, vagy ha rendkívüli szükség esetén el nem kerülhető, a személyzet egyes tagjait — esetleg az egész személyzetet is — a hétvégi szünet tartama alatt szolgálatra berendelhessék.

A rendelet a vasárnapi, illetve ünnepnapi inspekciós szolgálatra vonatkozó rendelkezéseket nem érintette.

A közigazgatási alkalmazottak szabadságának szabályozása. A 157.912/1928—I. számú és az ezeket módosító 99.905/1931—I. és 11.433/1933—I. számú rendeletek intézkednek a közigazgatási alkalmazottak évi rendes és rendkívüli szabadságának szabályozása ügyében.

Ezen rendeleteket a 157.912/1928—I. számú rendelet egyéb rendelkezéseinek érintetlenül hagyása mellett a polgármester hatályon kívül helyezte és a közigazgatási alkalmazottak évi rendes és rendkívüli szabadságának engedélyezése tekintetében követendő eljárást szabályozta: A 13.133/1933. számú rendelet szerint az évi rendes szabadságokat az alábbiak figyelembevétele mellett az illetékes hivatalfőnökök engedélyezik. Azok a végleges közigazgatási tiszti alkalmazottak, akiknek a székesfőváros központi igazgatásának szervezetéről szóló 1870. és 2060/1911. kgy. számú szabályrendelet 16. §-ának (1) bekezdése értelmében 6 hétig terjedhető szabadságidő volt engedélyezve, továbbra is 6 hétig terjedhető szabadságot vehetnek igénybe. Idetartoznak az ezen állásokra behelyettesített tisztviselők is.

A többi végleges tiszti alkalmazottaknál a szabadság tartama:

a) a XI. fizetési osztályban 3 hét,

b) a X. fizetési osztályban 4 hét,

c) a IX. fizetési osztályban, ha az alkalmazott szolgálati ideje 15 évnél kevesebb, 4 hét, ha pedig 15 év vagy ennél több, 5 hét,

d) a VIII. és VII. fizetési osztályokban 5 hét,

azoknál a végleges közigazgatási alkalmazottaknál, akiknek a VII. fizetési osztályban eltöltött szolgálati idejük 30 év vagy ennél több, 6 hét,

e) a VI. fizetési osztályban és azon felül 6 hét.

Az ideiglenes (havidíjas) tiszti személyzetnél azoknak, akiknek szolgálati ideje 1 évnél rövidebb, 8 nap, a többieknek 2 hét szabadság engedélyezhető.

Mindazon ideiglenes (havidíjas) hivatalnokok részére, akiknek kifogástalan és több mint 10 évi szolgálati idejük van, vagy akik teljes főiskolai képesítéssel rendelkeznek, utóbbiaknál a szolgálati időre való tekintet nélkül, kivételesen 3 heti szabadság engedélyezhető.

A havijegyzékes (hetijegyzékes) tiszti személyzetnél, azoknak, akiknek szolgálati ideje 1 évnél több, 8 napi, akiknek 10 évnél több, 2 heti szabadság engedélyezhető.

Az ideiglenes és végleges altisztek közül azoknak, akiknek szolgálati ideje 1 évnél rövidebb, 1 heti, a többieknek 2 heti szabadság engedélyezhető.

Mindazon végleges altisztek részére, akiknek kifogástalan és több mint 20 évi szolgálati idejük van, kivételesen 3 heti szabadság engedélyezhető.

A szabadságigény megállapításánál, nemcsak a fővárosnál, hanem azt megelőzőleg más közhatóságnál megszakítás nélkül eltöltött szolgálati időt is be kell számítani.

A szabadságokat az egész évre (január 1-től december 31-ig) arányosan kell megosztani és különösen ügyelni kell arra, hogy hivatalonkint a személyzet $^1/_5$ részénél egyszerre nem több, de mindenesetre csak annyi legyen távol, hogy a szolgálat érdekeire ebből hátrány ne származzék.

A szabadságok megállapításánál az alkalmazottak részére ugyanazon évben már engedélyezett szabadságot, a betegség okából megadott szolgálatmentesség esetét kivéve, be kell számítani.

Szabadság csak annyiban adható, amennyiben az a közszolgálat érdekeit nem sérti. Jogukban áll a hivatali főnököknek szolgálati érdekből az alkalmazottaktól a rendes szabadságot is megvonni vagy részükre a megállapítottnál rövidebb idejű szabadságot engedélyezni.

Azok az alkalmazottak, akik fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat vagy fegyelmi vizsgálat alatt állanak, ennek ideje alatt, valamint azok, akik polgármesteri megintésben, rendbírságban vagy általában fegyelmi büntetésben részesültek, abban az évben, amelyben büntetésük jogerős lett, vagy — ha abban az évben rendes szabadságukat már kivették, — a következő évben rendes szabadságra semmi körülmények között nem mehetnek és ilyen értelmű kérésük feltétlenül elutasítandó.

Az előző évben bármilyen okból ki nem vett szabadságot a következő évre átvinni nem lehet.

Az évi szabadságon kívül rendkívüli szabadságot vagy illetménynélküli szabadságot kérő alkalmazottak ilyen irányú kérelmei csakis a legkivételesebb esetben vehetők figyelembe. A 6 héten túl terjedő rendkívüli szabadság engedélyezése — a betegség címén engedélyezett szolgálatmentesség esetét kivéve — a törvényhatósági tanács hatáskörébe tartozik.

Alkalmazottak szabadságolása a cserkész világjamboree tartamára. Az 1933. évi július hó 28-tól augusztus hó 18-ig terjedő időben Magyarországon megtartott cserkészvilágjamboree kormánybiztosa előterjesztést tett aziránt, hogy a m. kir. rendőrségnél, Budapest székesfővárosnál, a vármegyéknél és városoknál tényleges

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

szolgálatban álló alkalmazottak közül azok, akik a jamboreen résztvenni szándékoznak, a jelzett időre hivatali felsőbbségük részéről szabadságot kaphassanak.

Tekintettel azokra a nagyjelentőségű nemzetgazdasági és kulturális szempontokra, amelyek a jamboree minél tökéletesebb megrendezéséhez fűződnek, a polgármester is kívánatosnak tartotta, hogy az alkalmazottak közül azok, akiknek a jamboreen való részvételét a táborparancsnokság vagy az illetékes altáborparancsnokság szükségesnek találja, a jelzett időre szabadságot kapjanak.

Közigazgatási alkalmazottak orvosi vizsgálata. A közigazgatási alkalmazottak megbetegedése esetén követendő eljárás szabályozása tárgyában kiadott 157.912. 1928—I. számú rendeletben akként intézkedett a polgármester, hogy a vidéken lakó járóbetegek szolgálatképessége ügyében megejtendő elsőízbeni orvosi vizsgálatot a tiszti főorvosi hivatal ejti meg.

Ezt a rendeletet a 6831/1933. sz. intézkedés akként módosította, hogy a vidéken lakó járóbeteg közigazgatási alkalmazottaknak a szolgálatképesség szempontjából való elsőízbeni és a hat hetet meg nem haladó mulasztás tartama alatt szükséges további orvosi megvizsgálását az illető alkalmazott hivatali beosztásának, működésének helye szerint illetékes kerületi orvos, illetve kerületi orvosi teendőket végző ideiglenes hatósági orvos látja el.

A hivatalokban tilos a pártszervezkedési tevékenység. A polgármester május hó 26-án 10.748/1933—I. szám alatt kiadott rendeletében a legszigorúbban megtiltotta, hogy a székesfővárosi alkalmazottak — ideértve az üzemi alkalmazottakat is — a hivatali helyiségekben és a hivatalos órák alatt bármilyen pártszervezkedés érdekében tevékenységet fejtsenek ki vagy az üzemi alkalmazottak körében olyan szervezkedési tevékenység folytattassék, amely a szolgálat zavartalan ellátását a legcsekélyebb mértékben is befolyásolhatná.

Székesfővárosi alkalmazottak bevonása a népművelési munkába. Az elmult év folyamán 147.915/1932—XIV. sz. határozattal felhívta a polgármester az ügyosztályok, kerületi elöljáróságok, valamint az összes fővárosi üzemek és intézmények vezetőit, hogy a főváros alkalmazottait hathatósan buzdítsák a székesfőváros Népművelési Bizottságának rendezésében tartott előadások, különbözőfokú tanfolyamok, szabadegyetem, irodalmi esték és a fővárosi zenekar közreműködésével rendezett hangversenyek, végül egyéb tanulmányi kirándulások rendszeres látogatására.

A Székesfővárosi Népművelési Bizottság sokirányú tanító, nevelő és nemes szórakozást nyujtó tevékenységében a legkülönbözőbb előképzettséggel rendelkező alkalmazottak is megtalálják művelődési igényeiknek kielégítését.

Mivel a polgármester igen nagy súlyt helyezett arra, hogy az alkalmazottak kulturális gondozása terén a fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek épen a mai súlyos gazdasági viszonyok közepette mutassanak példát a társadalomnak, már az előző években elrendelte a Népművelési Bizottság havi munkatervének kellő példányszámban való előfizetését, a munkástovábbképző és egyéb szükségesnek mutatkozó tanfolyamok felállítását, hangversenybérletek váltását, általában pedig a Népművelési Bizottsággal való állandó és szorosabb kapcsolat felvételét.

A Népművelési Bizottság munkáját ismét tovább építi (olcsó operai, színházi és filmelőadások rendezésével stb.), miért is a polgármester 244.603/1933. számú rendeletével ismét felhívta a fővárosi hivatalok, intézmények és üzemek vezetőit, hogy a Népművelési Bizottság törekvéseit a jövőben is hathatósan támogassák.

Mellékfoglalkozások bejelentése. A m. kir. belügyminiszter 80.400/1933—V. sz. körrendeletében közölte, hogy a részvénytársaságok, szövetkezetek és korlátolt felelősségű társaságok, közüzemek, egyes közérdekű testületek és egyesületek gazdaságosabb működésének elősegítéséről szóló 4600/1933. M. E. számú rendelet 33. §-a szerint »tényleges szolgálatban álló köztisztviselő vagy egyéb közszolgálati alkalmazott — a törvényben meghatározott eseteket kivéve — nem lehet részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatóságának vagy felügyelőbizottságának tagja vagy korlátolt felelősségű társaság ügyvezetője vagy felügyelője. A minisztertanács közérdekből kivételt engedhet.«

Az idézett rendelkezésekből következik, hogy a városi tisztviselőknek az 1929. évi XXX. t.-c. 72. §-a (1) és (2) bekezdése értelmében nyert belügyminiszteri jóváhagyás, illetve hozzájárulás alapján viselt ily mellékfoglalkozásait felül kellett újból vizsgálni, hogy azokban az esetekben, amelyekben ily mellékfoglalkozás engedélyezése kivételesen, közérdekből indokolt, a m. kir. belügyminiszter a szükséges engedélyt a minisztertanácstól kieszközölhesse. Ez okból a polgármester felhívta a székesfőváros összes hivatalainak, intézeteinek, intézményeinek, üzemeinek és iskoláinak vezetőit, hogy jelentsék be névszerint a vezetésük alatt működő mindazon tisztviselőket és alkalmazottakat, akik valamely részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatóságának vagy felügyelőbizottságának tagjai vagy korlátolt felelősségű társaság vezetői vagy felügyelői s egyúttal jelentsék be azt is, hogy a kérdéses mellékfoglalkozásoknak az illető tisztviselők által való folytatása a közérdek szempontjából miért szükséges?

A közigazgatási, közkórházi és közoktatási alkalmazottak fizetési előlegeinek visszafizetése. A legutóbbi fizetéscsökkentés alkalmából a magyar királyi kormány 2940/1933. M. E. számú rendeletével ismét megkönnyítette azoknak az állami alkalmazottaknak a helyzetét, akik a március 1-én hatályba lépett fizetéscsökkentési rendelet előtt részesültek fizetési előlegekben és kérésükre a visszafizetési részösszegeket a törlesztési idő kétszeresére való felemelésével csökkenti.

Figyelemmel az állami alkalmazottaknak adott ezen könnyítésre, továbbá arra, hogy a székesfővárosi tisztviselőknek a helyzete az 1933. évi március hó 1-étől végrehajtott újabb, immár negyedik fizetéscsökkentéssel lényegesen súlyosbodott, a polgármester 7296/1933—I. számú előterjesztésében javasolta a törvényhatósági tanácsnak, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé tegyen oly értelmű előterjesztést, hogy a tényleges szolgálatban álló közigazgatási, közkórházi és közoktatási tiszti és altiszti személyzet részére 1933. évi február hó 1-e előtt engedélyezett és kifizetett fizetési előlegeknek törlesztési részösszegei folyó évi július hó 1-étől kezdődőleg június hó 15-éig benyujtott írásbeli kérelem alapján 50 százalékkal csökkentendők olyképen, hogy az előlegtörlesztés időtartamának még hátralévő része annak kétszeresére emeltessék fel.

A polgármesternek ezen előterjesztését a törvényhatósági tanács 1933. évi május hó 30-án tartott ülésében elfogadta és hozzájárult az ügy sürgősségére való

tekintettel ezen rendelkezésnek a törvényhatósági bizottság közgyűlése és a m. kir. belügyminiszter utólagos jóváhagyása reményében való azonnali hatálybaléptetéséhez.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése is egyhangúan elfogadta a törvényhatósági tanács javaslatát és úgy határozott, hogy a tényleges szolgálatban álló és igényjogosult közigazgatási, közkórházi és közoktatási tiszti és altiszti személyzet részére az 1933. évi február hó 1-e előtt engedélyezett és kifizetett fizetési előlegeknek törlesztési részösszegeit július hó 1-től kezdve mindazoknál 50%-kal csökkenti a még hátralévő törlesztési részidőnek kétszeresére való felemelésével, akik ezen kedvezményt június hó 15-ig benyujtott írásbeli kérelem alapján kérelmezik.

Ezen rendelkezés nem vonatkozik az 1933. évi február hó 1-e után engedélyezett és kifizetett fizetési előlegek törlesztésére, továbbá azokra, akik korábbi határozatok értelmében már kértek és kaptak visszafizetési kedvezményt, tehát az ilyen fizetési előlegeknek a visszafizetésére továbbra is az 1601/1927. és az 55/1930. kgy. számú határozatok rendelkezései irányadók.

Gyakornoki állások szervezése. A törvényhatósági bizottság közgyűlésén, a törvényhatósági tanácsban és az egyes szakbizottságokban többször tettek indítványt arra vonatkozólag, hogy a rendkívüli nagyszámú, hivatali elhelyezkedésre váró — legnagyobbrészt diplomás — ifjúság egy részének a lehetőség határán belül való elhelyezkedésére a székesfőváros is nyujtson módot.

A m. kir. belügyminiszter pedig 1932. évi augusztus hó 17-én kelt 70.410/1932. B. M. sz. körrendeletében felhívta a törvényhatóságokat és külön Budapest székesfőváros közönségét is arra, hogy a minden támogatásra érdemes, képzett (diplomás) magyar ifjúság elhelyezkedését gyakornoki állások szervezésével segítse elő.

A belügyminiszter leiratában javasolt megoldási módozat alkalmasnak látszik arra, hogy az állásnélküli ifjúság helyzetén bizonyos mértékig enyhítsen.

A javasolt közigazgatási gyakornoki állások megszervezése azonban a székesfővárosnál kapcsolatban van a fővárosi alkalmazottak státusrendezésének kérdésével is.

A státusrendezés során lesz csak véglegesen tisztázható az a kérdés, hogy a közigazgatási gyakornoki állásokat a székesfőváros a jelenleg érvényben lévő állásokon felül avagy valamelyik álláscsoportnak megszüntetésével szervezze meg.

A nélkül, hogy a státusrendezéssel kapcsolatosan megoldandó kérdések tekintetében már most kívánt volna a főváros állástfoglalni, szükségét látta annak, hogy a közigazgatási gyakornoki állások megszervezésére a megfelelő lépéseket megtegye.

A fővárosi tisztviselő-státusban szereplő »ideiglenes hivatalnoki« státus ugyanis átszervezésre szorul, mert jelenlegi állapotában nem alkalmas a különböző végzettségű és munkakörű tisztviselői kategóriák összefoglalására. Elnevezése pedig nem felel meg az odatartozó tisztviselők jogviszonyának, mert a megerősített ideiglenes hivatalnok már végleges tisztviselői minőségben alkalmazottja a székesfővárosnak. Épen ezért a végleges státusrendezéssel kapcsolatban az ideiglenes hivatalnoki státusra vonatkozólag előreláthatólag olyan javaslat lesz előterjesztendő, hogy az ide tartozó alkalmazottak egy része (gyors- és gépírók stb.) más tisztviselői státusba szervezessék át, az állások többi részéből pedig fokozatosan (előlépés, kihalás alapján) gyakornoki állások szerveztessenek.

Ezek szerint a gyakornoki állások végleges megszervezése csupán a státusrendezéssel kapcsolatban valósítható meg, azonban a rendkívüli viszonyok azt követelték, hogy már ezen végleges megoldás előtt is, legalább átmenetileg, valamilyen módon gondoskodás történjék a már tanulmányait befejezett és diplomás ifjúság elhelyezésére nézve.

Ezért a polgármester javasolta a törvényhatósági bizottság közgyűlésének, hogy a támogatásra szoruló ifjúság elhelyezésére való tekintettel engedélyezzen szükségintézkedésképen 100 gyakornoki állást.

Ennek a javasolt létszámnak a megállapításánál elsősorban figyelemmel volt a polgármester a fentebb már említett 70.410/1932. B. M. sz. körrendelet rendelkezéseire, amelyek szerint a végleges tisztviselői kategóriák legalacsonyabb fizetési osztálya létszámának egynegyedét kell a lehetőség szerint gyakornoki állásokká átszervezni.

A közgyűlés a törvényhatósági tanács és a polgármester előterjesztésére el is határozta, hogy a rendkívüli nagy számú — legnagyobbrészt diplomás — ifjúság egy részének a lehetőség határán belül a székesfőváros közigazgatásánál leendő elhelyezkedésére módot nyujt és e célból a székesfőváros közigazgatási tisztviselői létszámába 100 gyakornoki állást szervez.

Kimondotta a közgyűlés, hogy úgy az üresedésben lévő, mint a megüresedő közigazgatási rendszeresített tiszti állásokat be kell tölteni, mert a végleges tisztviselői állások fokozatos betöltése következtében előreláthatólag annyi ideiglenes állás ürül meg, amennyi a gyakornoki állásoknak a fentebb elhatározott létszámban való betöltését lehetővé teszi.

Ehhez képest nem tölthetők be az ideiglenes hivatalnoki állások a közgyűlési határozat életbeléptetésétől 1933. év végéig, illetőleg mindazideig, amíg a megszervezett és betöltésre kerülő gyakornoki állások létszámának megfelelő számú 100 ideiglenes hivatalnoki állás meg nem üresedik.

Felhívta a közgyűlés a polgármestert, hogy a gyakornoki állások szervezésének előfeltételéül megállapított állásbetöltések iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg s a gyakornoki állások szervezésére vonatkozó szabályrendeletet a következő szövegezéssel állapította meg:

1. §.

Az ideiglenes gyakornokokat a polgármester alkalmazza. Az alkalmazás nyilvános pályázat útján történik.

A gyakornokoknak a pályázatra kiírt állásokra külön szakonkint kell pályázni és a szolgálati beosztásukat a polgármester állapitja meg.

2. §.

Az ideiglenes gyakornoki állásra csak az alkalmazható, aki

a) magyar állampolgár,

b) büntetlen előéletű, sem csőd, sem bűnvádi eljárás alatt nem áll,

c) 18. életévét betöltötte és 40. életévét túl nem haladta,

d) székesfővárosi tiszti orvosi bizonyítvány szerint egészségügyi szempontból közszolgálatra alkalmas,

e) sem a székesfővárostól, sem más közhatóságtól vagy közüzemtől vagy bármely közintézménytől ellátást nem élvez és

f) legalább középiskolai érettségivel vagy annak megfelelő képesítéssel rendelkezik.

Az előző bekezdés *f)* pontjában említett legalacsonyabb képesítéssel rendelkező pályázókkal szemben a magasabb képesítéssel rendelkezőket előnyben kell részesíteni.

3. §.

Az ideiglenes gyakornokok szolgálatbalépésük alkalmával a polgármester vagy helyettese előtt fogadalmat tesznek.

4. §.

A főiskolai teljes végzettséggel rendelkező ideiglenes gyakornokok javadalmazása havi 100 pengő, a szakhivatalokban megkívánt képesítéssel rendelkező érettségizett gyakornokok javadalmazása havi 90 pengő, csak érettségivel rendelkező gyakornokok javadalmazása pedig havi 80 pengő.

Az ideiglenes gyakornokok az előző bekezdésben megállapitott javadalmazáson felül más javadalmazásra igényt nem tarthatnak.

A székesfőváros a javadalmazás után járó adókat, valamint a székesfővárosi alkalmazottak segitőalapját megillető járulékot a gyakornokok javadalmazásából hivatalból vonja le.

5. §.

A javadalmazás a tényleg szolgálatbalépés napjától kezdődően havonta előlegesen esedékes.

6. §.

Az ideiglenes gyakornok a székesfővárosi hatósági orvos által igazolt betegség esetén javadalmazását a betegség kezdetétől számított hat hónapon át megkapja.

Azt az ideiglenes gyakornokot, aki szolgálatát ezen időn túl bármely okból ismét meg nem kezdi, a székesfőváros szolgálatából azonnal el kell bocsátani.

7. §.

Ha az ideiglenes gyakornok az érvényben lévő jogszabályok alapján katonai szolgálatot teljesit, a szolgálat tartamára őt fizetésének beszüntetése mellett szabadságolni kell.

Egy évet meghaladó ideiglenes gyakornoki szolgálat után katonai szolgálatra történt bevonulás esetén a gyakornoknak egyhavi javadalmazásra van igénye.

8. §.

Az ideiglenes gyakornokokat a székesfőváros szolgálatából a polgármester bármikor indokolás és mindennemű jogigény nélkül elbocsáthatja.

A polgármester által az elbocsátás tárgyában hozott határozat ellen jogorvoslatnak helye nincsen.

9. §.

Ezt a szabályrendeletet a polgármester hajtja végre.

10. §.

Ez a szabályrendelet a kormányhatósági jóváhagyást és a kihirdetést követő 15. napon lép életbe.

Idegennyelvű tanfolyamok. A közigazgatási tiszti alkalmazottak részére rendszeresített idegennyelvű tanfolyamok 1933. év folyamán is újból megkezdődtek és pedig az angol nyelvből 3, a francia nyelvből 2, az olasz nyelvből pedig 1—1 párhuzamos tanfolyam a kezdők és a haladók részére.

A francia nyelvből az oktatást *Armand Manteau* és *Albert Prince*, az angol nyelvből *Leonard E. Bressey*, *Charles Biddle* és dr. *Lipthay Pál*, az olasznyelvű oktatást pedig *Gallerani E. Bonaventura* előadó tanárok látták el.

A tanfolyamok 1933. évi szeptember hó 15-től 1934. évi június hó 15-ig tartottak. Az előadások a rendes hivatalos órákon kívül eső, délutáni és esti órákban tartattak meg a központi városházán hetenkint két napon át minden alkalommal 1½ óra hosszat.

A tanítás eredményessége érdekében egy tanfolyamra legfeljebb 12 jelentkező volt felvehető. Aki a jelentkezők közül — hivatalos akadályoztatást kivéve — 3 tanítási napot elmulasztott, azt a tanfolyamról törölték.

A tanfolyamok ingyenesek voltak, a taneszközökről azonban a résztvevők saját költségükön gondoskodtak.

Tisztviselői gyors- és gépírótanfolyam. A székesfőváros közigazgatási szolgálatában lévő, a fennálló rendelkezések értelmében a gyors- és gépírói képesítés megszerzésére kötelezett ideiglenes hivatalnokok közt még számosan vannak olyanok, akik az irodai gyors- és gépírói vizsgálat letételét nem igazolták, akik azonban eddigi tanulmányaik alapján, néhány hónapi gyakorlás után az előírt vizsgákat letehetnék.

Az alkalmazottaknak ezt a törekvését előmozdítani kívánta a főváros s ezért — a megelőző években rendezett tanfolyamokhoz hasonlóan — a költségvetésben erre a célra előirányzott hitelösszeg keretei között a tanfolyamok újból megindultak.

Az üzemi alkalmazottak illetményeinek és ellátási díjainak újabb csökkentése. A m. kir. minisztérium az 1933. évi 1400. szám alatt kiadott rendeletével a gazdasági és hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról alkotott 1931 : XXVI. t.-c. 4. §-ának (1) és (2) bekezdéseiben és 5. §-ában, valamint az 1932 : VII. t.-c.-ben kapott felhatalmazás alapján az állam és az önkormányzatok személyi kiadásainak a csökkentése ügyében kiadott rendeletek hatályát az 1933. évi július hó 1. napjától további rendelkezésig meghosszabbította és az állam és az önkormányzatok személyi kiadásának további csökkentését rendelte el.

Ennek a rendeletnek a rendelkezéseit alkalmazni kell a törvényhatóságok által kezelt, fenntartott vagy anyagi érdekeltségükbe tartozó üzemek, vállalatok, intézetek, közintézetek, közművek, gazdaságok stb. tényleges szolgálatban álló vagy ellátásban részesülő alkalmazottaira, — ideértve a szerződéses alkalmazottakat is — valamint az alkalmazottak után ellátásban részesülő hozzátartozókra is, tekintet nélkül arra, hogy az üzemek stb. részvénytársasági vagy bármilyen más alakban működnek, vagy hogy magánosokkal közös tulajdont alkotnak.

A kormányrendelet ezen rendelkezésének a végrehajtásaként a 229.433/1933. XII. polgármesteri rendelet a következő intézkedéseket tette.

I. A tényleges szolgálatban lévő üzemi stb. alkalmazottakra vonatkozó rendelkezések.

(1) Az alkalmazottak fizetését (havidíját, havibérét) az 1933. évi március hó 1. napjától kezdődő hatállyal újból csökkenteni kell.

(2) A csökkentés mértékének a megállapításánál azok a fizetések szolgálnak alapul, amelyek az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt közvetlenül érvényben voltak.

(3) A csökkentés újabb mértéke abban az esetben, ha a fizetés havi átlagos összege *a)* 880 pengő vagy ennél nagyobb 7%, *b)* 330 pengő vagy ennél nagyobb, de a 880 pengőt el nem éri 6%, *c)* 100 pengőnél nagyobb, de a 330 pengőt el nem éri 5%.

(4) Nem esik további csökkentés alá az a fizetés (havidíj, havibér), amelynek átlagos havi összege a már keresztülvitt csökkentések következtében a 100 pengőt nem haladja meg. A jelen rendelet alapján hatályba lépő csökkentés következtében a jelenleg 100 pengőnél nagyobb fizetés havi 100 pengőnél kevesebb nem lehet; a csökkentés tehát csak eddig a határig terjedhet.

(5) A (2) bekezdésben felsorolt illetményeken kívül az alkalmazott részére engedélyezett minden egyéb rendszeres mellékilletmények az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt járt összegét ugyanolyan további százalékkal kell csökkenteni, mint amilyen százalékkal a fizetés (havidíj, havibér) csökken.

(6) Azoknál a vezető állásban lévő alkalmazottaknál, akiknek az illetményeit a törvényhatósági tanács az 1931. évi május hó 28. napján 347/1931. szám alatt kelt határozatával állapította meg, a fizetéseket és az egyéb díjazásokat (mellékilletményeket) a következően kell csökkenteni, a 3000/1932. M. E. szám alatt kiadott kormányrendelet értelmében:

a) a havi 1575 pengőre (évi összegben 18.900 pengőre) csökkentett fizetést havi 1428 pengőre (évi összegben 17.136 pengőre),

b) a havi 1200 pengőre (évi összegben 14.400 pengőre) csökkentett fizetést havi 1088 pengőre (évi összegben 13.056 pengőre);

c) a havi 960 pengőre (évi összegben 11.520 pengőre) csökkentett fizetést havi 876 pengőre (évi összegben 10.512 pengőre);

aa) a havi 1170 pengőre (évi összegben 14.040 pengőre) csökkentett egyéb díjazást havi 1044 pengőre (évi összegben 12.528 pengőre);

bb) a havi 715 pengőre (évi összegben 8580 pengőre) csökkentett egyéb díjazást havi 638 pengőre (évi összegben 7656 pengőre);

cc) a havi 469 pengőre (évi összegben 5628 pengőre) csökkentett egyéb díjazást havi 427 pengőre (évi összegben 5124 pengőre);

d) ugyancsak alkalmazni kell a 103.891/1932—XII. szám alatt kelt rendelet I. részének (8) bekezdésében a *d)*, *e)* és *f)* pontokban foglaltakat.

(7) A közlekedési segélyre, a lakáspénzre és a családi pótlékra vonatkozó, s a 3000/1932. M. E. szám alatt kelt kormányrendeleten alapuló rendelkezések (L. 103.891/1932—XII. számú rendelet I/ (9), III., IV.) az 1933. évi július hó 1. napja után is további intézkedésig érvényben maradnak.

(8) Az 1933. évi február hó 28. napja után kifizetésre kerülő jutalékot vagy jutalék természetével bíró illetményt 5%-kal kell csökkenteni. Ha az érvényben lévő szabályzat szerint a jutalék egységtételenkint van megállapítva, az egységtételre megállapított összeget, — ha a jutalék a bevétel vagy tiszta nyereség bizonyos százalékában van megállapítva, ezt a százalékot, ha pedig a jutalék meghatározott összeggel van megállapítva, ezt a meghatározott összeget kell 5%-kal csökkenteni.

(9) A csökkentett illetmények havi összegeinek a megállapításánál a nem teljes 50 fillért kitevő részösszeget teljesen figyelmen kívül kell hagyni.

(10) Aki az 1932. évi június hó 30. napjával betöltötte a magasabb fizetési (havidíj, havibér) fokozatba való előléptetésre meghatározott várakozási időt és akit az 1932. évi július hó 1. napjától az 1933. évi június hó végéig terjedő idő alatt helyeztek nyugalomba, annak nincs igénye arra, hogy nyugdíja (nyugbére) az 1933. évi július hó 1. napjától kezdődően a magasabb fizetési (havidíj, havibér) fokozatra megállapított fizetés (havidíj, havibér) alapulvétele mellett fölemeltessék.

II. Az ellátási díjban részesülőkre vonatkozó rendelkezések.

(1) Az ellátási díjakat (nyugdíjat, nyugbért, özvegyi nyugdíjat, özvegyi díjat, nevelési díjat, nevelési járadékot, árvapénzt, kegydíjat, kegynevelési járulékot, életjáradékot stb.-t) az 1933. évi március hó 1. napjától kezdődően a 103.891/1932.

XII. szám alatt kelt polgármesteri rendelet II. részében megállapított csökkentéseken fölül további 2%-kal kell csökkenteni.

(2) A csökkentésnél azokat az ellátási díjakat kell alapul venni, amelyek az 1931. évi szeptember hó 1. napja előtt jártak volna.

(3) Azok az ellátási díjak, amelyeknek a 103.891/1932—XII. sz. alatt kelt rendelet II. részében előírt rendelkezések szerint csökkentett összege a havi 100 pengőt nem haladja meg, mentesek az 1933. évi március hó 1. napjával hatályba lépő újabb csökkentés alól; ezeket az ellátási díjakat tehát továbbra is a 103.891/1932—XII. sz. alatt kelt rendelet szerint csökkentett összegekben kell kifizetni.

(4) Ha az ellátási díjnak az említett rendelet szerint csökkentett összege a havi 100 pengőt meghaladja, de a folyó évi március hó 1. napjával életbelépő csökkentéssel ez az összeg havi 100 pengőnél kevesebb lenne, ellátási díj fejében havi 100 pengő jár.

(5) Az atyátlan árvák nevelési járuléka csak abban az esetben esik további csökkentés alá, ha az özvegyi nyugdíjnak a 103.891/1932—XII. szám alatt kelt rendeletek szerint csökkentett összege havi 100 pengőt meghalad.

(6) Azokat az ellátási díjakat, amelyeket az 1933. évi február hó 28. napja után fognak megállapítani, továbbra is az 1931. évi szeptember hó 1. napja óta elrendelt csökkentések nélkül kell megállapítani és az ekként megállapított összeget kell a 103.891/1932—XII. szám alatt kelt, valamint a jelen rendeletnek megfelelően csökkenteni.

(7) Az ellátási díjak csökkentésénél a pengőn felül a fillérösszegeket kerek 10 fillérekben kell megállapítani olyképen, hogy a hat fillérnél kisebb összeget figyelmen kívül kell hagyni. Ezzel a kerekítéssel kell megállapítani azokat az ellátási díjakat is, amelyek ezúttal nem esnek további csökkentés alá.

III. Vegyes rendelkezések.

(1) Az illetményeket, az ellátási díjakat terhelő levonások (keresti adó, különadó, rokkantellátási adó, nyugdíj(bér) járulék, betegsegélyezési járulék stb.) összegét az illetmények, ellátási díjak csökkentett összege után kell megállapítani.

(2) A különadónak azt a részét, amely a közszolgálati alkalmazottakat nem terheli, továbbá a jövedelemadó után járó rendkívüli pótlékot úgy kell tekinteni, mintha ezeknek erejéig a további csökkentést már végrehajtották volna.

(3) Az I. rész (9) bekezdésében és a II. rész (7) bekezdésében az összegek kikerekítésére vonatkozó rendelkezések célja, hogy az elszámolást az egyszerűsítéssel megkönnyítsék. Ha a kikerekítések valamelyik intézménynek az elszámolásában nehézséget okoznának, azoknak alkalmazását mellőzni kell.

4. Vallás- és kegyúri ügyek.

A törvényhatóság a régi nagykiterjedésű római katolikus plébániák megosztásával 1922-ben Budapest területét 31 plébániára osztotta fel s ezenkívül hét helybeli lelkészséget is létesített. Ezek közül három lelkészséget (a VI., Szent család a külső Váci-út és Törökőr) a közgyűlés plébániákká szervezett át és egyben a külső kelenföldi Szent Gellért és a lágymányosi Szent Adalbert egyházközségeket helyi lelkészségi minőségben a főváros kegyurasága alá vonta.

A belvárosi római katolikus plébánia, amely eddig bérházban volt elhelyezve, saját hajlékot kapott. E célból a Piarista-utca 4. sz. házat vásárolta meg a főváros.

Lebontotta a főváros a belvárosi főplébániatemplom körül épült üzlethelyiségeket s a bontással a templom művészi szépségű, gótikus díszei kerültek felszínre. Ezt az értékes középkori műemléket teljes szépségben megőrizni és a jövőnek átmenteni, elsőrendű kulturális kötelességének tartja a székesfőváros.

A súlyosan megrongált budavári koronázó főtemplom javítási munkálatainak tervei elkészültek és a törvényhatósági tanács a feltétlen szükségesség szem előtt tartásával a torony kijavítására 250.000 pengőt engedélyezett. Ezzel egyidejűleg felterjesztéssel fordult a kormányhoz, amelyben tekintettel a templom országos műemlék jellegére, hozzájárulást kért a restaurálási költségekhez.

A budapest—lipótváros—lőportárdülői római katholikus plébánia elhelyezése céljából a törvényhatósági tanács 1933. január 1-től kibérelte öt évre a Wörner gépgyár r.-t.-tól a Lehel-téri új templom körzetében lévő igazgatósági és irodaépületét azzal a feltétellel, hogy a részvénytársaság az épületet a plébánia céljainak megfelelően saját költségén átalakíttatja.

A budai Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Szent Ferenc-rendnek a törvényhatósági tanács a Pasaréti-út és Csébi-utca sarkán levő fővárosi ingatlant templomépítés céljára átengedte.

A kegyúri bizottság a megüresedett görög szertartású katolikus plébánia javadalomra Krajnyák Gábor dr. szentszéki tanácsos, görög katolikus segédlelkészt, az újonnan szervezett három római katolikus plébániajavadalomra pedig Sármány Ferenc, Mester Jenő és Török Zoltán dr. segédlelkészeket választotta meg.

A székesfőváros kegyuraságához tartozó római katolikus plébánosok nyugdíjszerű ellátása. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága folyó évi 268/1932. kgy. szám alatt szabályrendeletet alkotott a székesfőváros kegyuraságához tartozó római katolikus plébánosok nyugdíjszerű ellátásáról és ezt a szabályrendeletet felsőbb jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszethez felterjesztette.

Ezzel kapcsolatban a m. kir. belügyminiszter a következő leiratot intézte a székesfőváros közönségéhez:

»Törvényhatósági bizottsága az 1932. évi július hó 4-én és folytatva 5-én tartott közgyűlésében 268/1932. kgy. szám alatt hozott határozatával a székesfőváros kegyuraságához tartozó római katolikus plébánosok nyugdíjszerű ellátásáról szabályrendeletet alkotott.

Ezt a határozatot, illetőleg az azzal alkotott szabályrendeletet felülvizsgálván, a vallás- és közoktatásügyi, valamint a pénzügyminiszter úr véleményének meghallgatása után a következőkről értesítem a székesfőváros közönségét:

A szabályrendelet alapján ellátási díjaikat netán külföldön élvező nyugdíjas lelkészekre az 1931. évi 5880/M. E. számú rendelet hatályát ki kell terjeszteni, illetőleg a szabályrendelet 18. §-át a hivatkozott rendeletben foglalt határozmányokkal megfelelően ki kell egészíteni.

A szabályrendelet 15. §-a szerint az érdekelt lelkészek nyugdíjjárulékot kötelesek fizetni és ezt illetményeikből a központi pénztár vonja le, de ugyanekkor a szabályrendelet nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy a székesfőváros a levont nyugdíjjárulékból külön alapot létesít-e és hogy az érdekelt lelkészek e külön alap terhére

vagy a székesfőváros háztartása terhére fognak-e nyugellátásban részesülni. E kérdést tehát rendezni kell.

A szabályrendeletben foglalt rendelkezések egyébként — lényegüket tekintve — megfelelnek az érvényben álló nyugellátási jogszabályokban lefektetett alapelveknek.

Erre és a székesfőváros polgármesterének a törvényhatósági tanácshoz intézett előterjesztésében foglalt indokokra való tekintettel, a szabályrendeletet a közölt észrevételek mellett jóváhagyom.

Felhívom azonban a székesfőváros közönségét, hogy az átdolgozott szabályrendeletet annak idején jóváhagyási záradékkal való ellátás végett hozzám terjessze fel.«

A leiratban foglaltakhoz képest a közgyűlés a polgármester és a törvényhatósági tanács előterjesztése alapján a székesfőváros kegyuraságához tartozó római katolikus plébánosok nyugdíjszerű ellátásáról szóló szabályrendelet szövegét a kormányhatóság kívánságának megfelelően a következőképen állapította meg:

1. §.

Az ellátási jogosultság.

(1) Budapest székesfőváros kegyuraságához tartozó római katolikus (latin és görög szertartású) plébánosok a jelen szabályrendeletben megszabott feltételek mellett *saját személyükre* az alábbiakban meghatározott nyugdíjszerű ellátásra jogosultak.

(2) Nem jogosultak nyugdíjszerű ellátásra azok a szerzetesrendbe tartozó felszentelt papok, akik a székesfőváros kegyuraságá alá tartozó, de valamely szerzetesrend gondozására bízott plébánia lelkészi teendőit látják el.

2. §.

Az ellátási igényből kizáró okok.

(1) A székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánosnak nincs nyugdíjszerű ellátásra igénye, ha

a) a magyar állampolgárságát elvesztette,

b) jogerős bírói ítélettel hivatalvesztésre ítélték vagy az egyházi hatóság állásától elmozdította vagy fegyelmi úton javadalmától megfosztotta,

c) állásáról lemondott vagy azt az egyházi hatóság engedelme nélkül elhagyta,

d) az esztergomi főegyházmegye kötelékéből önként kilépett vagy abból kizárták,

e) az egyházi hatóság bármilyen rendelkezése vagy engedélye folytán a székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián plébánosként működni megszűnik,

f) nyugdíját megváltotta,

g) állami, székesfővárosi vagy ez utóbbival nyugdíj szempontjából viszonosságban levő hatóság vagy nyugdíjintézet stb. kötelékébe tartozó állásban tényleges szolgálatban áll és ez az alkalmaztatása ellátási igénnyel van egybekötve, vagy ilyen állás után nyugdíjat élvez.

3. §.

Az ellátás megállapításának alapja.

(1) Az ellátási összeg kiszabásánál alapul szolgál:

a) a beszámítható szolgálati idő,

b) a beszámítható javadalmazás.

4. §.

A beszámítható szolgálati idő.

(1) A plébánosok ellátásának megállapítása szempontjából beszámítható szolgálati idő az az időtartam, amelyet a plébános a székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián, illetőleg plébániákon plébánosi minőségben megszakítás nélkül vagy a székesfőváros kegyuraságához tartozó valamelyik plébánián vagy a székesfővárosnál egyéb helyen a (4) bekezdésben megjelölt minőségben, habár megszakítással is, eltöltött.

(2) A szolgálat kezdő időpontjául a plébánosi szolgálat szempontjából azt a napot kell tekinteni, amelytől kezdve a plébános kinevezése után a plébánosi javadalmazást folyósították.

(3) A beszámítható szolgálati idő befejező időpontjául azt az időpontot kell tekinteni, amellyel a székesfőváros, mint kegyúr, az egyházi hatóság részéről történt felmentés után a javadalmas illetményét beszüntette.

(4) A plébánosi minőségben eltöltött szolgálati időt akár közvetlenül, akár megszakítással megelőzően a székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián segédlelkészi (kápláni), valamint a székesfővárosnál hitoktatói, hittanári és kórházi lelkészi minőségben eltöltött azt a szolgálati időt, amely alatt az érdekelt a székesfővárostól az előbb említett minőségben illetményt élvezett, a nyugdíjjárulék utánfizetése mellett az ellátás alapjául szintén be kell számítani.

5. §.

A szolgálati idő megállapítása és kedvezményes számítása.

(1) A teljes szolgálati idő 40 év.

(2) A megállapításnál az egész éveken felül maradó és hat hónapot meghaladó idő egész évnek számít, a hathónapi vagy annál kisebb idő figyelmen kívül marad.

6. §.

A hadiévek hozzászámítása.

(1) Az 1914—1918. évi háborúban (világháborúban) résztvett olyan plébános szolgálati idejéhez, aki az állandó ellátásra való igényt már megszerezte, annyiszor egy hadiévet kell kérelmére hozzászámítani, ahány naptári évben legalább három hónapon át katonai szolgálatot teljesített vagy — tekintet nélkül katonai szolgálatának időtartamára — ahány naptári évben harcban vett részt vagy az ellenség előtt megsebesült vagy hadiviszontagságok — ideértve a járványos betegségek esetét is — következtében szolgálatra képtelenné vált.

(2) Ha az (1) bekezdésben említett plébános hadifogságba esett, az 1922. év végéig hadifogságban töltött évei közül mindazok, amelyekben legalább három hónapot hadifogságban töltött, kérelmére szintén hadiéveknek számítandók, ha egyébként a hadifogságbajutás és a hadifogságban tanusított magatartás igazolást nyer.

(3) A hadiévet vagy hadiéveket nem lehet kedvezményesen számítani és a hozzászámításnak csak abban az esetben van helye, ha a plébánosnak beszámítható szolgálati ideje 9 évet és 6 hónapot meghalad.

7. §.

A beszámítható javadalmazás.

(1) Az ellátás megállapításának alapjául szolgáló javadalmazás az a fizetés, amelyet a plébános a plébánosok illetményeit megállapító közgyűlési határozatok alapján tényleges működése ideje alatt utoljára élvezett.

(2) A plébánosi fizetésen kívül más címen (káplántartás, hadipótlék stb.) élvezett járandóság az ellátás megállapításánál figyelembe nem vehető.

8. §.

Ellátási igény.

Ellátásra van igénye annak a plébánosnak:

a) aki elaggulás, betegség, testi vagy szellemi erőinek megfogyatkozása folytán tartósan munkaképtelenné, illetőleg baleset folytán a papi szolgálatra egyszersmindenkorra alkalmatlanná vált,

b) aki 65. életévét betöltötte,

c) aki betöltötte a szolgálati időt, amely részére az ellátás megállapításánál beszámítható járandóságának teljes összegével felérő nyugdíjat biztosít.

9. §.

A nyugdíjra való igény és a nyugdíj összegének megállapítása.

(1) Azoknak a plébánosoknak, akiknek a beszámítható szolgálati idejük befejező időpontjában legalább 10 évi beszámítható szolgálati idejük van, életfogytig tartó nyugdíjra van igényük.

(2) A nyugdíjat havi összegekben kell megállapítani.

(3) A nyugdíjat a 10. beszámítható szolgálati évig a beszámítható javadalmazás 40%-ával, a 10. beszámítható szolgálati éven túl a 40. szolgálati évig bezárólag minden év után a beszámítható javadalmazásnak további 2%-ával kell megállapítani.

(4) Azoknak a plébánosoknak a nyugdíját, akiket 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel helyeztek nyugalomba és 60. életévüket még nem töltötték be, az előbbi bekezdés értelmében nyugdíj címén egyébként járó összegnek a 60%-ával kell megállapítani.

(5) Az olyan 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel nyugalombahelyezett és 60. életévét be nem töltött plébános nyugdíját, akinek közhatósági bizonyítvánnyal beigazoltan semmiféle keresete vagy jövedelme nincs és akinek teljes munka- és keresetképtelenségét a székesfőváros tiszti főorvosa (tiszti főorvos helyettese) megállapította, az ezen megállapítás napját követő hónap első napjától kezdve a (3) bekezdés értelmében a beszámítható szolgálati idejének megfelelő %-kal kell megállapítani.

(6) A (4) bekezdésben foglalt korlátozó rendelkezés a 60. életév betöltését követő hónap első napjától kezdve nem nyer alkalmazást. A nyugdíjat tehát a 60. életév betöltését követő hó első napjától kezdve a (3) bekezdés értelmében a beszámítható szolgálati időnek megfelelő %-kal kell megállapítani.

10. §.

A lakáspénz.

(1) A nyugdíjazott plébánosokat lakáspénz is megilleti és annak összege egyenlő azzal a lakáspénzzel, amelyet a közgyűlés a plébánosok részére mindenkor megállapít.

(2) Azokat a plébánosokat, akik 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel kerülnek nyugalomba, csak az (1) bekezdésben megjelölt lakáspénz 60%-a illeti meg és az a körülmény, hogy a 15 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idővel nyugalomba helyezett plébános nyugdíját a 9. §. (5) és (6) bekezdésben foglaltak értelmében az ugyanezen §. (4) bekezdésében foglalt korlátozás alól mentesítették, nem jogosítja őket a fenti (1) bekezdésben említett lakáspénz élvezetére.

11. §.

A nyugellátás megszüntetése.

(1) A már folyósított nyugdíjat és lakáspénzt be kell szüntetni, ha a nyugdíjazott plébános:

a) meghal,

b) elveszti magyar állampolgárságát,

c) előzetes engedély nélkül idegen hatalom szolgálatába lép,

d) jogerős bírói ítélettel hivatalvesztésre ítélték,

e) szabadságvesztésbüntetésre ítélték, hivatalvesztés kimondása nélkül,

f) nyugdíjazása után derül ki és az egyházi hatóság megállapítja, hogy még tényleges működése ideje alatt olyan cselekményt követett el, amely alapul szolgálhatott volna arra, hogy őt az

egyházi hatóság állásától elmozdítsa vagy fegyelmi úton javadalmától megfossza, illetőleg az esztergomi főegyházmegye kötelékéből kizárja,

g) nyugdíjazása után derül ki, hogy a részére a nyugdíjazás időpontjában már fennállott valamely körülmény folytán nyugellátás nem lett volna megállapítható,

h) előzetes engedély nélkül tartósan Magyarország határain kívül tartózkodik,

i) újból egyházi vagy bármilyen közhatóságnál (közintézménynél) állandó tényleges fizetéses szolgálatba lép,

j) bejelenti, hogy nyugellátásának élvezetéről időlegesen lemond,

k) nyugdíját egyösszegben megváltja,

l) bármely oknál fogva megszűnik a papirend tagja lenni.

(2) Az előbbi bekezdés *a), d), f), g), k)* és *l)* pontjaiban felsorolt esetekben a nyugellátást végleg be kell szüntetni. Az *f)* pontban említett esetben azonban a nyugellátást nem lehet beszüntetni akkor, ha a cselekmény elkövetése óta már három évnél hosszabb idő telt el.

(3) Az (1) bekezdés *b), c), e), h), i)* és *j)* pontjaiban felsorolt esetekben a nyugellátást csak időlegesen kell beszüntetni. A *b), c)* és *h)* pontokban említett esetekben az ellátást újból folyósítani lehet azon hónapot követő hó első napjától, amely hónapban megszűnt az az ok, amely miatt a nyugellátást beszüntették ; a multra nézve azonban az ellátást utólag sem lehet folyósítani. Az *e)* pont esetében a nyugellátást a szabadságvesztésbüntetés tartamára kell beszüntetni. A *j)* pontban említett esetekben a nyugellátást újból folyósítani kell azt a hónapot követő hó első napjától kezdve, amely hónapban az érdekelt bejelenti, hogy az időlegesen beszüntetett nyugellátásnak újból való folyósítását kívánja. Az *i)* pontban említett esetben a nyugdíjat az ebben a pontban említett szolgálat megszünését követő hó első napjától az érdekelt kérelmére újból folyósítani kell. Ha azonban az ilyen nyugdíjazott plébános a közhatóságnál eltöltött szolgálata alapján nyugellátásban részesül, a plébánosi nyugellátásnak beszüntetése véglegessé válik és ez a nyugellátása újból már nem folyósítható.

12. §.

A végkielégítésre való igény és a végkielégítés összegének megállapítása.

(1) Az a plébános, akinek a beszámítható szolgálati ideje befejező időpontjában még nincs nyugdíjra igényt adó 10 évi beszámítható szolgálati ideje, végkielégítésre tarthat igényt, ha reá nézve az ellátás feltételéül a 8. §-ban megszabott körülmények beállottak.

(2) Az a plébános, aki a 9. §. értelmében nyugdíjra bír igénnyel, végkielégítésre nem tarthat számot.

(3) A végkielégítés összegét a tényleges működés ideje alatt utoljára élvezett beszámítható javadalmazás és a lakáspénz alapulvétele mellett és pedig öt beszámítható évig bezárólag ennek a beszámítható javadalmazásnak és a lakáspénznek egyévi összegével (vagyis a fizetés havi összegének 12-szeresével és a negyedévi lakáspénz négyszeresével), 5 évnél több, de 10 évnél kevesebb beszámítható szolgálati idő esetén pedig a beszámítható javadalmazás és a lakáspénz kétévi összegével (vagyis a fizetés havi összegének huszonnégyszeresével és a negyedévi lakáspénz nyolcszorosával) kell megállapítani.

(4) Az a plébános, akinek a beszámítható szolgálati ideje az 5 évet el nem éri, végkielégítésre csak abban az esetben tarthat igényt, ha teljesen munka- és keresetképtelen. Ezt a teljes munka- és keresetképtelenséget még a tényleges működés megszünése előtt kizárólag a székesfőváros tiszti főorvosa (tiszti főorvos helyettese) igazolhatja. Ebből a szempontból teljesen munka- és keresetképtelennek csak azt lehet tekinteni, akit a székesfőváros tiszti főorvosa (tiszti főorvos helyettese) mindennemű munkára, illetőleg keresetre mindenkorra képtelennek minősít. Az ilyen plébános végkielégítését az utoljára élvezett beszámítható javadalmazása és a lakáspénz teljes összegének alapulvétele mellett kell megállapítani.

(5) Annak a plébánosnak a végkielégítését, akinek a beszámítható szolgálati ideje 5 évnél több, de 10 évnél kevesebb :

a) abban az esetben, ha a munka- és keresetképtelenség megállapítást nyer, a beszámítható javadalmazás és a lakáspénz teljes összegének alapulvétele mellett,

b) minden más esetben a beszámítható javadalmazás és a lakáspénz 60%-ának alapulvétele mellett kell megállapítani.

(6) Az előbbi bekezdés *a)* pontjában említett munka- és keresetképtelenség megállapítására vonatkozólag is a jelen szakasz (4) bekezdésének rendelkezései az irányadók.

13. §.

A nyugdíj megváltása.

(1) A polgármester a nyugdíjazott plébános kérelmére az egyházi hatóság beleegyezésével megengedheti a nyugdíjnak egyösszegben való megváltását abban az esetben, ha:

a) a nyugdíjazott plébános a nyugdíjának megváltására irányuló kérelmében minden további ellátási igényéről lemond és

b) ha a székesfőváros tiszti főorvosa (tiszti főorvos helyettese) a megváltást kérő korához és egészségi állapotához mért valószínű élettartamát igazolja.

(2) A nyugdíj megváltását a polgármester csak figyelmet érdemlő esetekben engedélyezheti és a megváltási összeget esetről esetre határozza meg. A megváltási összeg a nyugdíjnak, illetőleg a nyugdíj és a lakáspénz összegének legfeljebb annyiszorosa lehet, ahány évig a megváltást kérő a székesfőváros tiszti főorvosának (tiszti főorvos helyettesének) véleménye szerint még élélhet, de semmiesetre sem haladhatja meg a nyugdíj megállapításánál alapul szolgált beszámítható javadalmazás és a nyugdíjas minőségben élvezett lakáspénz évi összegének kétszeresét (2 évi összegét).

(3) A megváltott nyugdíjat még akkor sem lehet újból folyósítani, ha a volt nyugdíjas plébános hajlandó lenne a megváltási összeget visszatéríteni.

(4) A polgármesternek a nyugdíj megváltása kérdésében hozott határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs.

14. §.

Eljárási szabályok, hatóságok, jogorvoslatok.

(1) A plébánosok ellátási ügyeiben az eljárás

a) előzetes

b) és ellátási megállapítási eljárásra oszlik.

(2) Az előzetes eljárás vagy hivatalból vagy az érdekelt plébánosnak az egyházi hatóság részéről előzetesen jóváhagyott kérelmére indul meg.

(3) Minden olyan esetben, amikor a 8. §. értelmében eljárásnak van helye, az érdekelt plébános kérelmére — hacsak az ellátási igényből kizáró okok fenn nem forognak — az előzetes eljárást feltétlenül meg kell indítani.

(4) Az előzetes eljárás megindítása iránt előterjesztett kérelmet, ha a tartós munkaképtelenség, illetőleg a papi szolgálatra egyszersmindenkorra való alkalmatlanság a tiszti főorvosi (tiszti főorvos-helyettesi) vizsgálattal megállapítást nyert, visszavonni nem lehet.

(5) Hivatalból lehet megindítani az előzetes eljárást a 8. §. *a)* és *b)* pontjában megjelölt esetekben, valamint a *c)* pontban megjelölt esetben akkor, ha a plébános 60. életévét betöltötte és legalább 40 évi valóságos beszámítható szolgálati ideje van. A 8. §. *a)* pontjában megjelölt esetben az eljárást hivatalból csak a főegyházmegyei hatóság erre vonatkozó megkeresése alapján lehet megindítani.

(6) Az előzetes eljárást a polgármester indítja meg annak megállapításával, hogy a 8. §. (1) bekezdésének *a)—c)* pontjaiban az ellátási igényre vonatkozólag megszabott feltételek valamelyike az érdekelt plébánosra nézve beállott. A 8. §. (1) bekezdésének *a)* pontjában említett tartós munkaképtelenséget, illetőleg baleset folytán a papi szolgálatra egyszersmindenkorra alkalmatlanná válást kizárólag a székesfőváros tiszti főorvosának (tiszti főorvos helyettesének) vizsgálata alapján lehet megállapítani.

(7) A polgármester a megállapítás eredményét az érdekelt plébánossal közli, aki erre a kézbesítést követő naptól számított 15 napon belül észrevételt tehet. Ezen határidőn túl beadott észrevétel figyelembe nem vehető.

(8) A polgármester az (5) és (6) bekezdésben említett megállapítás eredményét és az érdekelt plébánosnak esetleges észrevételeit a főegyházmegyei hatósággal közli, amely az ellátási feltételek valamelyikének beállása esetén a plébánost állásától felmentheti. Ha a főegyházmegyei hatóság a plébánost állásától felmentette, a felmentésre vonatkozó határozatában azt is közölni tartozik, hogy a nyugalomba helyezendő, illetőleg végkielégítésben részesítendő plébánosra vonatkozólag az ellátási igényből kizáró okok valamelyike fennáll-e. A plébánosi állástól történt felmentéssel az előzetes eljárás befejezést nyert. Az előzetes eljárás során a polgármester vagy a főegyházmegyei hatóság által tett intézkedések ellen jogorvoslatnak helye nincs.

(9) Ha a főegyházmegyei hatóság a plébánost plébánosi állásától az előzetes eljárás során felmentette, a polgármester az ellátás megállapításához szükséges adatokat a számvevőséggel hivatalból összeállíttatja és az érdekelttel közli, akinek jogában áll azokra nézve észrevételeit a kézbesítést követő naptól számított 15 nap alatt megtenni és ugyanakkor köteles születési bizonyítványát, valamint a netalán hivatalosan fel nem jegyzett adatokat okmányokkal igazolva pótolni, mert ellenkező esetben az ellátás csupán a hivatalból összeállított adatok alapján állapítandó meg.

(10) A plébánosok nyugdíjának és végkielégítésének megállapítása, valamint a nyugdíjazott plébánosok ellátásának megszüntetése kérdésében elsőfokon a polgármester, másod- és végső fokon pedig a m. kir. közigazgatási bíróság határoz.

15. §.

A nyugdíjjárulék.

(1) A székesfőváros kegyuraságához tartozó plébánián ezen szabályrendelet életbelépésekor működő, valamint az ezután kinevezendő plébánosok állandó nyugdíjjárulékot tartoznak fizetni. Az állandó nyugdíjjárulék mértéke a beszámítható járandóság 6%-a.

(2) Az állandó nyugdíjjárulékot a beszámítható járandóságokból havonkint kell levonni.

(3) A plébánosok tényleges működésük ideje alatt még akkor is kötelesek állandó nyugdíjjárulékot fizetni, ha betöltötték azt a szolgálati időt, amely részükre a nyugdíjazásnál beszámítható járandóságok teljes összegével felérő nyugdíjat biztosít, vagy ha a 70. életévüket betöltötték.

(4) A levont nyugdíjjárulékot sem a plébánosnak, sem hozzátartozóinak visszafizetni, sem más nyugdíjintézetnek átengedni nem lehet. Ez a tilalom nem zárja ki a tévesen befizetett, illetőleg levont járulékok visszatérítését.

(5) A 4. §. (4) bekezdése alapján beszámítható szolgálati idő után járó nyugdíjjárulék fejében a plébánosok a beszámításra kerülő segédlelkészi (kápláni), hitoktatói, hittanári és kórházi lelkészi szolgálattal a beszámítás időpontjában járó javadalmazás után, ha életkoruk a beszámítandó szolgálati idő kezdetén 30 éven alul volt, a javadalmazás 3%-ában, ha életkoruk 30—35 év között volt, a javadalmazás 4%-ában, ha életkoruk 35—40 év között volt, a javadalmazás 5%-ában, ha életkoruk 40 éven felül volt, a javadalmazás 6%-ában megszabott nyugdíjjárulék havi összegének annyiszorosát tartoznak fizetni, ahány havi beszámítható ilyen szolgálati idejük van. Ennél a számításnál a hónap tört részeit figyelmen kívül kell hagyni.

(6) Az (5) bekezdés alapján meg állapított összeg fizetésére a polgármester az összeg nagyságához képest 48 hónapig terjedhető részletfizetést engedélyezhet. A megállapított részleteket a tényleg működő plébánosok fizetéséből és a nyugalombahelyezett plébánosok nyugdíjából a központi pénztár vonja le. A polgármesternek a részletek számát megállapító határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs. Végkielégítés vagy nyugdíj megváltása esetén az ilyen hátralékos nyugdíjjárulékot — tekintet nélkül a részletfizetés engedélyezésére — egy összegben kell levonni.

16. §.

Az ellátási díjak utalványozásának és kifizetésének módja.

(1) Nyugdíj a nyugalomba helyezett plébánost az előzetes eljárás befejezését követő hónap első napjától kezdve, a lakáspénz pedig az előzetes eljárás befejezését követő lakbérnegyed első napjától kezdve illeti.

(2) Lakáspénz arra az időre, amely idő alatt a nyugalomba helyezett plébános a tényleges működése alatt természetben bírt lakását tényleg birtokban tartja, nem jár.

(3) A nyugalomba helyezett plébános az általa természetben bírt lakást az előzetes eljárás befejezését követő lakbérnegyed első napján köteles visszabocsátani.

(4) Az egyszersmindenkorra szóló ellátásokat egy összegben, a nyugdíjat előleges havi részletekben, a lakáspénzt pedig előzetes negyedévi részletekben a polgármester utalványozza.

(5) Az ellátási díjak kifizetésének, valamint ezek felvételének, továbbá a kérelmek előterjesztésének és a szükséges igazolásoknak a módját a polgármester szabályutasításban állapítja meg.

(6) A nyugdíjat élvezőknek a polgármester engedélyt adhat arra, hogy ellátási díjaik valamely pénzintézetnél nyitott folyószámlára folyósíttassanak. Ennek feltételeit és módozatait a polgármester az előbb említett szabályutasításban állapítja meg. Az engedély megtagadását indokolni nem kell és a polgármesternek az ebben a tárgyban hozott határozata ellen jogorvoslatnak helye nincs.

17. §.

Az igényjogosultságban beálló változások bejelentése.

(1) Az ellátásra igényjogosult plébános köteles esetről-esetre minden olyan változást, amely az ellátási díjnak megszüntetését vagy leszállítását vonja maga után, a változást előidéző körülmény beálltakor az ellátási díjakat számfejtő számvevőségi osztályhoz haladéktalanul írásban bejelenteni.

(2) Aki ezt a bejelentést elmulasztja és az ellátási díjnak őt már meg nem illető részét felveszi, ezért anyagi és büntetőjogi felelőséggel tartozik.

18. §.

Állandó ellátásnak külföldön való élvezése.

(1) Az állandó ellátás élvezése Magyarország határain belül helyhez kötve nincs. Állandó ellátásnak Magyarország határain kívül való élvezéséhez azonban a polgármester külön engedélye szükséges, amely legfeljebb három évre szólhat. Az engedély megtagadását indokolni nem kell és a megtagadó határozat ellen jogorvoslatnak helye nincs.

(2) Az a nyugalmazott plébános, aki engedélyt nyert arra, hogy ellátási díjait külföldön tartózkodásának tartama alatt is élvezhesse, az őt egyébként megillető ellátási díj teljes összegére csak abban az esetben tarthat igényt, ha az ellátási díjnak havi összege — a lakáspénz nélkül — 200 pengőnél nem több. Ha az ellátási díjnak havi összege lakáspénz nélkül 200 pengőnél több, a külföldön tartózkodó nyugalmazott plébános az ellátási díj 200 pengőt meghaladó részének csak 50%-ára, azonban lakáspénz nélkül legfeljebb havi 500 pengőre tarthat igényt.

(3) Az engedély mellett külföldön tartózkodó nyugalmazott plébános, tekintet nélkül tartózkodási helyére, az előbbi bekezdésben említett ellátási díjon felül az őt egyébként megillető lakáspénz összegének csak 60%-ára tarthat igényt.

(4) Ha a külföldön tartózkodó nyugalmazott plébános Magyarország területére visszaköltözik és hitelt érdemlően igazolja, hogy itt állandóan letelepedett, kérelmére az őt egyébként megillető ellátási díjakat a kérelem előterjesztésének napját követő hó első napjától kezdve, a lakáspénzt pedig a kérelem előterjesztését követő *lakáspénznegyed* első napjától kezdve ismét teljes összegében kell folyósítani. Ilyen esetekben azonban az ellátási díjakat nem lehet meghatalmazott kezeihez kifizetni vagy pénzintézetnél folyószámlára átutalni.

19. §.

Huzamosabb idő óta fel nem vett ellátás.

(1) A több, mint három év óta fel nem vett állandó ellátást be kell szüntetni.

(2) Az állandó ellátást az igényjogosultnak kellően indokolt kérelmére a polgármester a kérelem előterjesztését követő hónap első napjától kezdve újból folyósíthatja, a fel nem vett ellátási összegek azonban ki nem utalhatók.

(3) Ha a polgármester egyszersmindenkorra szóló ellátást állapított meg és ha az érdekelt plébános ezt az utalványozó határozat kézhezvételétől számított egy év alatt fel nem veszi, az ellátásra való igényét végleg elveszti.

20. §.

Tévesen számított ellátás összegének helyesbítése.

(1) Ha az ellátást kisebb összegben állapították meg, mint amennyi az illetőnek a szabályrendelet alapján járna, az érdekelt kérelmére az ellátás összegét helyesbíteni kell és a különbözetet az elmult időre is meg kell téríteni. Az erre irányuló kérvényt azonban az ellátás esedékessé válása után három év alatt be kell adni. Ha az ilyen kérvényt a három év eltelte után adják be, a különbözet csak három évre visszamenőleg utalható ki.

(2) Ha az ellátás azért nyert kisebb összegben megállapítást, mert az érdekelt az ellátás megállapításához szükséges adatokat okmányokkal kellőképen nem igazolta, a magasabb összegű ellátást, illetőleg a különbözetet csak a kellő igazolást nyujtó okmányokkal felszerelt kérvény benyujtását követő hónap első napjától lehet folyósítani.

(3) Ha az ellátást tévesen nagyobb összegben állapitották meg annál, amennyi a szabályrendelet alapján járna, a téves megállapitást szintén helyesbiteni kell. A visszamenőleg egy évet meg nem haladó időre jogalap nélkül megállapitott és kifizetett ellátási díjakat teljes egészükben térítményként elő kell irni és be kell szedni. A visszamenőleg egy évet meghaladó időre jogalap nélkül kifizetett ellátási díjakat csak abban az esetben lehet térítményképen előirni és beszedni, ha nem nyert beigazolást, hogy azok jóhiszeműen vétettek fel.

(4) A térítményként való előirás módját és az ebben a kérdésben követendő eljárást a polgármester szabályutasitásban állapitja meg.

21. §.

A szabályrendelet végrehajtása és a jogorvoslatok előterjesztése.

(1) Ezen szabályrendelet alapján hozott határozatokat a polgármester hajtja végre.

(2) Ezen szabályrendelet alapján hozott határozatok az ellenük benyujtott jogorvoslatokra való tekintet nélkül jogerőre emelkedésük előtt is végrehajthatók.

(3) Ezen szabályrendelet alapján előálló bevételeket és kiadásokat a székesfőváros községi háztartása költségvetésének kegyúri csoportjánál kell elszámolni.

22. §.

Az ellátási díjak csökkentésére vonatkozó rendelkezések alkalmazása.

Ameddig a tisztviselők és egyéb alkalmazottak ellátási díjainak és lakáspénzeinek csökkentésére vonatkozólag 1931. évi szeptember hó 1-től kezdve érvényes rendelkezések életben vannak, ezeket a rendelkezéseket az ezen szabályrendelet alapján megállapitott ellátási díjakra és lakáspénzekre is megfelelően alkalmazni kell.

23. §.

A szabályrendelet életbelépése és hatálya.

Ezen szabályrendelet életbelépésének napját a jóváhagyást követő kihirdetés alkalmával a polgármester jelöli meg.

KÖZSÉGI HÁZTARTÁS ÉS VÁROSGAZDASÁG

1. Községi háztartás.

Háztartási helyzet. A gazdasági viszonyok kedvezőtlen alakulása a székesfőváros 1933. évi háztartásában is éreztette hatását. A bevételek állandóan visszaestek. A bevételek nagyarányú csökkenése szükségképen a költségvetési keret szűkítéséhez vezetett. Az 1932. évre megállapított költségvetés még 179·8 millió pengő bevételt és kiadást irányozott elő, ami 1933-ban 163·4 millió pengőre csökkent.

Ilyen módon igyekezett a főváros a költségvetést a lakosság és a főváros csökkenő jövedelmével arányba hozni. A költségvetés így reálisnak bizonyult. Az 1933. évre — az évközben engedélyezett hitelekkel együtt — 166·8 millió pengő bevétel volt előirányozva, a zárószámadásban pedig 162·1 millió pengő volt az előírt bevétel (97·21%). Az előírás tehát alig maradt mögötte az előirányzatnak.

Csakhogy a bevételek nem folytak be az előírt mértékben. A 162·1 millió pengő előírt bevételből csak 144·5 millió pengő folyt be a valóságban. Ez azt mutatja, hogy a fizetőképesség megcsappant, a hátrálékok növekedtek. A bevételi hátrálék így 67·5 millió pengőre emelkedett, amiből 17·6 millió pengő szaporulat az 1933. évre esik. A hátrálékoknak ez a nagyarányú emelkedése jellemzi legjobban a főváros háztartási helyzetének 1933. évi alakulását.

A tényleges bevételek ilyen nagyarányú elmaradása következtében az 1933. évben már nem lehetett a költségvetési bevételekből fedezni a kiadásokat. Ebben az évben 5·2 millió pengővel több volt a tényleges kiadás, mint a bevétel a költségvetésszerű kezelésben, jóllehet a szükségletek megszorításával és a takarékosság szigorú alkalmazásával a tényleges bevételekből igyekeztek a kiadásokat fedezni. A háztartás egyensúlya érdekében az előirányzott kiadások 10%-át a polgármester ebben az évben is zárolta és ezenkívül a kiadások engedélyezésénél is a legszigorúbb elbírálást alkalmazta s csak a legszükségesebb kiadásokat engedélyezte. Ennek volt az eredménye, hogy a költségvetésben előirányzott 166·8 millió pengő hitelkeretből csak 155·7 millió pengő kiadás merült fel és ebből is csak 149·8 millió pengő került kifizetésre. A kiadásokat mégsem lehetett a tényleges bevételekből fedezni, mert az előírt bevételek jelentős része (17·6 millió) a nehéz gazdasági viszonyok következtében nem folyt be.

A viszonyok ilyen kedvezőtlen alakulásának tudható be, hogy a zárószámadás pénzmérlege jelentős hiányt mutatott. Ez a hiány 17,281.849·86 pengő. Ebből azonban csak 5,897.396 pengő az 1933. évi kezelésből származó hiány. Ehhez azonban hozzájárult még az 1932. évről áthozott 2,118.655 pengő hiány és a Vásárpénztár 9,265.798 pengő vesztesége, amit a székesfőváros magára vállalt. Ebből a három

tételből alakult a 17·3 millió pengő hiány, amelynek fedezéséről a székesfőváros az 1933. évi zárószámadásában csaknem teljes egészében gondoskodott.

E hiány fedezésére igénybe kellett venni azt a készletet, amit a községi háztartás az 1928. és 1929. években feleslegeiből a beruházóprogramm megvalósítására átmenetien a kölcsönpénzeknek engedett át. Erre a készletre a kölcsönpénzeknél már nem volt szükség, mert a Vásárpénztár felszámolása folytán felszabadult a kölcsönpénzekből ott elhelyezett forgótőke és így a beruházások fedezésére lehetett most már elszámolni. A hiányból ilyen módon 15,425.570·24 pengőt lehetett fedezni, 1,856.279·62 pengő hiány pedig fedezetlen maradt, amit az 1935. évi költségvetésben kell fedezni.

A székesfőváros gazdálkodásának pénzügyi ellenőrzése. A székesfőváros pénzügyi egyensúlya érdekében szükséges volt a költségvetés, valamint a kölcsönpénzek terhére a megállapított munkaprogramm végrehajtásának pénzügyi ellenőrzését tovább is fenntartani. A polgármester ezért az ellenőrzést újból szabályozta. A főbb rendelkezések a következők voltak:

1. Minden olyan előterjesztés, amely a költségvetésben előirányzott bevételeknek az előirányzattal szemben való csökkenését vonhatja maga után vagy díjszabások, bérek stb. leszállítását foglalja magában, csakis a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály meghallgatása s írásbeli véleményének megadása után bocsátható tárgyalás alá.

2. A költségvetésben előirányzott kiadási tételeknek 10 százalékát zárolni kell. Ez az összeg biztosíték a bevételeknek esetleg bekövetkező csökkenésével szemben s ezért az év folyamán felhasználásra sem kerülhet. Az előirányzott kiadási tételek felhasználását tehát már a költségvetési év megkezdésekor ennek megfelelően kell beosztani.

3. A költségvetésbe felvett hiteleket általában 12 havi egyenlő részletben szabad felhasználni, feltéve, hogy törvény, miniszteri rendelet, szabályrendelet, közgyűlési vagy törvényhatósági tanácsi határozat, polgármesteri rendelet vagy magánjogi szerződés másként nem rendelkezik.

4. A költségvetésbe felvett hitelek felhasználását illetően az egyes kiadási tételek szövegét szorosan kell magyarázni s a hiteleket nem lehet oly célra felhasználni, amely a kiadási tételek szövegének kiterjesztő magyarázata folytán volna csak lehetséges.

5. A költségvetésbe felvett dologi kiadásokra, főleg a berendezési és felszerelési tárgyakra (bútor, kályha, ágynemű, eszközök, tanszerek, könyvek), a ruházatra (altiszti, szolgálati, intézeti ruha, cipő stb.) és a fogyasztási anyagokra (víz, gáz, tüzelőanyag, élelmezési cikkek, olaj, benzin stb.) felvett hitelösszegek felhasználása csakis a legszükségesebb keretek között történhetik és ezek felhasználásánál főleg arra kell törekedni, hogy a 10%-os megtakarításon kívül még megtakarításokat lehessen elérni. Azért a költségvetési hitelek felhasználására már az év elején tervet kell készíteni és szükség esetében akár a fogyasztás rendjének (adagolás, beosztás stb.) megváltoztatásával is igyekezni kell megtakarítást elérni.

6. Azokat a kiadási tételeket, amelyeket külön megjelölt bevételi forrásból (kisajátítási célokra, a fővárosi pénzalap jutalékára, Újpest város területhasználati díjrészesedésére, az Óbudai és Boráros-téri hidak építési költségeihez való hozzájáru-

lásra, tandíjkezelési jutalékra, hatósági ínségenyhítő tevékenységre felvett összegek) kell fedezni, csak a tényleg befolyó összegek erejéig szabad felhasználni s csak akkor, amikor a fedezeti alapul szolgáló bevételek már befolytak.

7. A hitelek felhasználása az illetékes csoportvezető alpolgármester irányítása mellett a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály közbenjöttével történik. Ehhez képest az összes megrendeléseket, pénzbeli vagy egyéb anyagi kötelezettséget, utalványt magábanfoglaló polgármesteri határozatot, szűkebbkörű árlejtésre vagy versenytárgyalás kiírására vonatkozó tárgyiratot az összeghatárra való tekintet nélkül a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztállyal kell ellenjegyeztetni és pedig a polgármesteri aláírást igénylő darabokat előzetesen, mielőtt azokat a csoportvezető alpolgármester aláírta volna. Az említett ügydarabokat csak az ellenjegyzés megtörténte után szabad polgármesteri, illetve alpolgármesteri aláírásra küldeni, kiadni és közölni s a számvevőség csakis ilyen ellenjegyzéssel ellátott ügydarabokat jegyezhet fel. Ha a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály a hozzájuttatott fentemlített ügyiratok alapján a kért hitel felhasználását pénzügyi szempontból megengedhetőnek nem tartja s ebből véleményeltérés származik, az ügy végleges döntés végett a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztályt magábanfoglaló csoport élén álló alpolgármester elé terjesztendő.

8. Minden olyan esetben, amidőn a kölcsönpénzeknek és az 1934. évi költségvetésben fedezettel nem bíró kiadások, póthitelek engedélyezésének szükségessége merül fel, még az előzetes tárgyalások kezdeményezését megelőzően a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály véleményét ki kell kérni s a tárgyalásokat csak abban az esetben szabad megindítani, ha a nevezett ügyosztály a fedezet szempontjából észrevételt nem tesz. A polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály esetleges észrevételei esetén az alpolgármester döntését kell kérni.

9. A megrendelőlevélbe vagy a vállalatbaadásról szóló polgármesteri határozatba be kell venni, hogy a főváros a számlákat a központi számvevőségnél való benyujtástól számított 30. napon, a kereseteket pedig 8. napon fogja kifizetni. Az említett határidőt a számvevőség kezelőosztálya a számla, illetve keresetkimutatás beiktatása alkalmával a számlára, illetve keresetre feljegyzi. Az 1000 pengőn aluli számlákra és keresetkimutatásokra a 30, illetve 8 napos kifizetési határidő egyáltalán nem vonatkozik, ezek az említett határidő előtt is fizethetők. A tőzsdei szokások szerint kötött ügyleteknél a kifizetés napjának megállapítása az e tekintetben fennálló üzleti szokások szerint is történhetik. Ezt a körülményt azonban a megrendelő a megrendelőlevélen tartozik igazolni a fizetési határidő feltüntetésével. A székesfőváros üzemeinek számláin a kifizetés napját nem kell feltüntetni, hanem ezeket megfelelő felülvizsgálat, érvényesítés, előírás és számfejtés után a központi pénztárhoz kell továbbítani. Vitás esetben a kifizetés napját a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály határozza meg.

10. A kerületi elöljáróságok hatáskörébe utalt hitelek felhasználásánál is ezeket a rendelkezéseket kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy ezeknél a megrendeléseknél, illetve utalványoknál a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztály ellenjegyzése mellőzendő.

11. A rendeletben megállapított korlátozások nem vonatkoznak:

a) tisztviselők, hivatalnokok, egyéb alkalmazottak fizetésére, lakáspénzére;

b) az érvényben levő szabályrendeletek értelmében járó pótlékokra (családi, hadi stb. pótlék), szabályrendelet értelmében esedékes rendes előlépésekkel egybekötött magasabb illetményekre ;

c) közjogi szolgáltatásokra, adókra, illetékekre, illetékegyenértékekre, az államrendőrség költségeihez való hozzájárulásra, betegségi és baleseti járulékokra, ingyengyógyszerről szóló számlákra ;

d) magánjogi szerződés alapján esedékes kiadásokra. Idetartoznak : a kölcsönök szolgálata, a házbérek, a biztosítási díjak, jogerős egyesség vagy bírói ítéletek alapján járó összegek ;

e) mindazon esetekben, amidőn az ingó- és ingatlanvagyon előre nem látható véletlenből előálló megrongálódása folytán a késedelem veszéllyel járna, a javítási munkák elrendelése iránt felhatalmazás nélkül is haladéktalanul intézkedni kell. Amennyiben azonban az elrendelt munkáknak a végösszege az 500 pengőt meghaladja, az illetékes csoportvezető alpolgármester utólagos hozzájárulását is ki kell kérni.

Az *a)*, *b)*, *c)*, *d)* és *e)* pontok alatt felsorolt kiadások, ha azokat a költségvetés előirányozza, ennek keretében az érvényben levő szabályozásoknak megfelelően korlátozás nélkül folyósíthatók.

A székesfőváros felterjesztése a közterhek enyhítése és a pénzügyi helyzet könnyítése érdekében. Az 1933. év elején életbeléptetett sorozatos adóemelések után a székesfőváros ismételten felterjesztéssel fordult a kormányhoz a közterhek enyhítése érdekében.

A székesfőváros közönsége a legsúlyosabb aggodalommal fogadta az újabb adóterhek életbeléptetését és aggodalmának az 1933. február 15-én, folytatóan 17-én tartott rendkívüli közgyűlésen a következő határozatban adott egyhangú kifejezést :

»A közgyűlés a legújabb adóemeléseket a közönség teherbírása szempontjából elviselhetetleneknek, az államháztartás helyzetének tervezett rendezése szempontjából pedig teljesen alkalmatlanoknak és célttévesztetteknek tartja, ezért az adófelemelési rendeletek ellen tiltakozását fejezi ki és felír a kormányhoz e rendeletek sürgős visszavonása céljából, továbbá, hogy az ország pénzügyi gazdálkodását a kormány fektesse új alapokra« stb. Ugyanakkor felhívta a székesfőváros közönsége a kormány figyelmét arra is, hogy súlyos megterhelésnek tartja a közszolgáltatások után fizetendő 12%-os kamatot és ezért a késedelmi kamatok mérséklését is kérelmezte.

A székesfőváros közönségének ez a régi, indokolt és méltányos kívánsága 1933. márciusában teljesült. A kormány ugyanis a 2600/1933. M. E. számú rendeletében a köztartozások után fizetendő évi 12%-os kamatot 9%-ra leszállította, azt a kedvezményt pedig, amely szerint a féléven belül befizetett köztartozás után csak 6%-os késedelmi kamatot kell fizetni, egyévi időtartamra kiterjesztette.

A kormány az 1933. év első felében jelentős intézkedéseket tett a gazdasági válság által mélyen sujtott gazdatársadalom védelme és megsegítése érdekében. A gazdák számára biztosított nagyhorderejű adó- és egyéb kedvezményeket teljes megértéssel és rokonszenvvel fogadta a székesfőváros törvényhatósága, de aggályosnak tartotta, hogy azok a polgárságnak csak egyik rétegére és nem annak egész egyetemére terjednek ki. Ilyen irányban több indítvány hangzott el és a törvényhatóság többízben adott kifejezést annak, hogy mindazok az indokok és magasabb nemzeti célok, amelyek a kormányt a gazdatársadalom megsegítése érdekében vezették, ugyanolyan

mértékben fennforognak a székesfőváros lateiner-, kereskedő- és iparostársadalmánál is, úgyhogy ez a társadalmi réteg is teljes mértékben rá van utalva arra a támogatásra és segítségre, amiben a gazdák részesültek.

Ezek a kívánságok a kormány részéről jórészt meghallgatásra találtak. A kormány a városi lakosság súlyos adózási helyzetét is méltányolta, amikor a 16.320/1933. M. E. számú rendeletével a házátalakításokkal kapcsolatban adókedvezményeket biztosított, a 16.330/1933. M. E. számú rendeletével a házadóról szóló rendeletét lényegesen módosította, a 16.400/1933. M. E. számú rendeletével az együttesen kezelt közadóhátrálékok kivetése és a közadók behajtása körül kedvezményeket biztosított, a 16.500/1933. M. E. számú rendeletével pedig az OTI-hátrálékok ügyében nyujtott további kedvezményeket a városi lakosság számára.

Ezeket a kedvezményeket a városi lakosság nagy megkönnyebbüléssel fogadta. A székesfőváros törvényhatósága azonban újabb felterjesztésében rámutatott arra, hogy a rendeletekben megadott kedvezmények az adóztatás egész területén kívánatosak és indokoltak. Azért arra kérte a kormányt, hogy a kezdeményezett úton továbbhaladva, ugyanazokat a kedvezményeket, amelyek az együttesen kezelt adók törlesztésénél nyertek megállapítást, terjessze ki a forgalmi adóhátrálékokra és a kereseti adóhátrálékokra is. A kormány ezelől sem zárkózott el és a 36.000/1934. P. M. számú rendeletében a forgalmi adóhátrálékok befizetése tekintetében nyujtott jelentős kedvezményeket.

A székesfőváros törvényhatósága az 1934. évi költségvetés tárgyalása alkalmával újból rámutatott a főváros lakosságának nehéz gazdasági helyzetére. Nevezetesen rámutatott arra, hogy a főváros lakossága most is annyi adót fizet összesen, mint 1930-ban, jóllehet a keresete, jövedelme nagyon megcsappant. Azért a közgyűlés egyhangúan elfogadta a következő indítványt:

»Az állami és városi költségvetések végeredményben csak úgy rendezhetők, ha az adózó polgárok teherviselőképességét fokozzuk. Eddigelé ezirányban semmi sem történt, sőt a városi lakosság közterhei évről-évre súlyosbíttattak, annak révén is, hogy a mezőgazdaság felsegítésének terhei túlnyomórészt a városi lakosság elgyengült vállaira kerültek.

Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése örömmel üdvözli a mezőgazdák felsegítését, mert tudatában van annak, hogy az ország közgazdasági helyzete elsősorban a mezőgazdaságon keresztül javítható. A városi lakosság leromlásának mélypontján azonban arra kéri a közgyűlés a kormányt, hogy tegye gondos vizsgálat tárgyává a városi lakosság számottevő részének munkanélküliségét, az ipari és kereskedőosztály széles rétegei körében a kereseti viszonyoknak a létminimum alá való süllyedését, az értelmiségi osztály szerfelett kritikus helyzetét és tegyen a törvényhozásnak sürgős javaslatokat a városi lakosság gazdasági helyzetének felsegítése és közterheinek enyhítése érdekében.«

A székesfőváros törvényhatósága ezenkívül még több esetben fordult a kormányhoz felterjesztéssel az adók enyhítése és a pénzügyi helyzet könnyítése érdekében.

A közigazgatási bizottság 1113/1934. kbg. számú felterjesztésében a házadómentesség meghosszabbítását kérte az építkezés fellendítése érdekében. A közigazgatási bizottság rámutatott arra, hogy az építkezés a fővárosban úgyszólván a minimumra csökkent és új építkezésekre alig van kilátás. Ennek oka, hogy az egész fővárosra kiterjedő rendkívüli 30 éves házadómentesség 1933. év végével lejárt. Har-

mincnál több iparágnak az életfeltétele függ az építkezéstől és ha ezeket az iparágakat nem lehet kielégítő módon foglalkoztatni, ezáltal a munkaadóknak és a munkásoknak ezrei maradnak munka és kereset nélkül. Erre pedig figyelemmel kell lenni, mert ennek folytán a gazdasági helyzet további súlyosbodásától kell tartani. Ezért a közigazgatási bizottság az egész fővárosra kiterjedő 30 éves rendkívüli házadómentesség meghosszabbítását kérte a kormánytól.

Felterjesztéssel fordult a közigazgatási bizottság a kormányhoz az autók megadóztatási módjának megváltoztatása érdekében. Súlyos gazdasági tünetnek mutatkozott, hogy az automobilok száma az országban, de különösen a székesfővárosban napról-napra csökken, a helyett, hogy a technikai fejlődéssel párhuzamosan szaporodnék. Ebben nagy része van az autók helytelen megadóztatásának. Az automobilok adóztatása az 1928. évi VI. t.-c. rendelkezései értelmében az úgynevezett közúti adó révén történik. Ezt az adót az automobilok lóerőteljesítménye, illetve önsúlya alapján vetik ki, amikor az automobil számára a rendőrségi forgalmi engedélyt kiadják. Az adó az autó lóerejéhez vagy önsúlyához igazodik és nincsen tekintettel arra, hogy milyen mértékben használják. Az automobiltulajdonos tehát, aki automobilját keveset használja, ugyanazt az adót fizeti, mint az, aki ugyanolyan lóerejű vagy önsúlyú automobilját a lehetőség végső határáig kihasználja. Ez az adóztatás természetesen hova-tovább odavezet, hogy az előbb említett automobiltulajdonos az autóját időnkint kivonni igyekszik a rendőrségi forgalomból és pedig különösen azokban az időszakokban, amikor legkevésbbé van a kocsijára szüksége. Innen van az, hogy a téli időszakokban, amikor az autókat legkevésbbé használják, nagyon sok kocsit kivonnak a forgalomból.

Ez okból az adó megfelelő átalakítására volna szükség. Németországban is érvényben volt az úgynevezett közúti adó, de miként nálunk, ott is sorvasztóan hatott az automobilizmusra. Legutóbb azért a benzinadóra tértek át, mire egyik napról a másikra a helyzet lényegesen kedvezőbbre vált. Ezt a felfogást képviselte a székesfőváros tanácsa is még 1927-ben, de sikertelenül. Nevezetesen az 1928. évi VI. t.-c. meghozatala előtt tartott értekezleten a székesfőváros tanácsa azt javasolta, hogy az automobilok a lóerő és önsúly helyett a tényleges teljesítmény alapján adóztassanak meg. Ez a kívánság abból indult ki, hogy minden automobil olyan arányban vegyen részt az adózásban, amilyen mértékben az ország úthálózatát tényleg igénybe is veszi. Azért az volt a javaslat, hogy olyan adóztatási rendszert kellene életbeléptetni, amelynek alapja vagy a kilométerteljesítmény vagy a benzinfogyasztás legyen. Ebben az esetben az automobilokat a tényleges teljesítmény arányában adóztatnák meg és ezáltal az adóztatás igazságosabb lenne.

A mai rendszernek, amely mellett az automobilokat időszakonkint kivonják a rendőrségi forgalomból, kedvezőtlen pénzügyi, közgazdasági és szociális következményei vannak. Az adóbevétel így kevesebb, kevesebb üzemanyag fogy, szociális vonatkozásban pedig az időnkint állástalanná váló soffőrök növelik a munkanélküliséget. Már pedig ez mind elkerülhető volna, ha az automobilokat a tényleges forgalom alapján igazságosabb adóztatás alá vonnák. A közigazgatási bizottság azért felterjesztésében arra kérte a kormányt, hogy az automobilok adóztatási kérdését vegye gyökeres revízió alá.

A közigazgatási bizottság az 1114/1934. kbg. számú felterjesztésében a mezőgazdasági birtokok védettségének a kezesekre való kiterjesztését kérelmezte. Az

1931. évi XXVI. t.-c. alapján kiadott kormányrendeletek értelmében ugyanis a földbirtokos védetté nyilvánithatja ingatlanait és ennek következtében ez a társadalmi osztály megnyugtató helyzetbe került olymódon, hogy hitelezői meghatározott időn át nem zaklathatják. Ezzel karöltve nem történt azonban intézkedés a gazdaadóságokkal érintett kezesek érdekeinek megvédésére. Ezt a hiányt a közigazgatási bizottság nagy méltánytalanságnak találta annál is inkább, mert a bírói gyakorlat szerint a védett birtokok kezesein be lehet hajtani az egész követelést, ami annyit jelent, hogy az egyenes adós vagyonát hozzáférhetetlenné tették a kezes számára. Pedig kétségtelen, hogy az érdekelt kezesek a járulékos kötelmet abban a tudatban vállalták, hogy az alapkötelezett nem fog moratóriumhoz jutni és igy természetszerűen fizetni fog. Igy azonban az alapkötelezett nyugodtan gazdálkodik, viszont a kezesen, aki nagyon sok esetben városi polgár, az egyetemes felelősség alapján 100% erejéig érvényesitik a fennálló kötelezettségeket. A közigazgatási bizottság azért felterjesztésében arra kérte a kormányt, hogy abban az esetben, ha az alapkötelezett egyenes adós védetté nyilvánítja birtokát, akkor ne lehessen a kezessel szemben sem eljárni, mert a kezes nem olyan feltételek mellett vállalta kötelezettségét, hogy számára hozzáférhetetlenné tegyék az alapkötelezett vagyonát, mint biztositékot.

Felterjesztéssel fordult a közigazgatási bizottság 12.591/1933. kbg. szám alatt a kormányhoz a bankjegydefláció enyhítése ügyében és kérte, hogy a bankjegymennyiséget a gazdasági élet kielégítő táplálása érdekében, kellő fedezet biztosítása mellett, a kormány szaporítsa.

Felterjesztésben kérte még a kormányt a közigazgatási bizottság, hogy a külföldi Hitelezők Alapjába befizetett összegek felett a külföldi hitelezők, megfelelő ellenőrzés mellett, szabadon rendelkezhessenek, a befizetett összegeket másokra is engedményezhessék, ha az ország területén kívánják felhasználni. Ez jótékony hatással lenne a szűk keretek között mozgó bankjegyforgalomra és ennek folytán a magyar iparra és kereskedelemre, vagyis az egész magyar közgazdasági élet fejlődésére.

A Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolása és az ezzel kapcsolatos események. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1932. júniusában a 220/1932. kgy. sz. határozatával kimondotta, hogy a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Részvénytársaságot fel kell számolni. Ezt követően 1932. november 26-án a Vásárpénztár igazgatósága megállapította az 1931. üzletév mérlegét (zárószámadását), mire a törvényhatósági tanács 1932. december 1. napján tartott ülésén a többek között kimondotta, hogy »a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt., mint a Vásárpénztár főrészvényese, az igazgatóság és felügyelőbizottság tagjai részére az 1931. üzletév során kifejtett működése tekintetében a felmentvényt csak akkor adhatja meg, ha a felszámolók ezt a tevékenységet megvizsgálták és ez a tevékenység az 1931. évi veszteségek szempontjából kifogástalannak bizonyult.«

A Vásárpénztárnak 1932. december 12-én tartott közgyűlése az 1931. üzletévre vonatkozó mérleget (zárószámadást) megállapította, a részvénytársaságnak felosztását és a felosztásnak felszámolás útján való keresztülvitelét elhatározta, egyben felszámolókul *Bárány* Károly igazgatót, dr. *Beliczay* Imre tanácsjegyzőt, dr. *Fertsek* Leó tiszti ügyészt, *Furtkovits* Béla igazgatót, *Grossmann* Béla számv. főtanácsost, dr. *Lipthay* Lajos igazgatót és *Péterffy* József igazgatót választotta meg. A felszámolókra a kereskedelmi törvényben megállapított kötelezettségeken felül az a feladat

hárult, hogy a törvényhatósági tanács által 904/1932. tvht. szám alatt hozott határozat értelmében az igazgatóság és a felügyelőbizottság részéről az 1931. üzletév során kifejtett működést is megvizsgálják. Ennek folytán a felszámolók a Községi Takarékpénztár igazgatósága elé 1933. június 23-án részletes jelentést terjesztettek. Ezt a jelentést a felszámolók azért terjesztették a Községi Takarékpénztár igazgatósága elé, mert a 220/1932. kgy. sz. határozat értelmében a Vásárpénztár részvényeinek többsége a Községi Takarékpénztár tulajdonába került.

A felszámolók jelentése, a polgármester előterjesztésével együtt, ezután 1933. július 11-én a székesfőváros törvényhatósági tanács elé került. A tanács az 574/1933. tvht. szám alatt hozott határozatával erre többek között akként döntött, hogy a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. ügyvitelét, a felszámolók által tett jelentés alapulvétele mellett, az erre a célra kiküldött tanácstagok útján is megvizsgálja. A törvényhatósági tanács erre a célra dr. *Bródy* Ernő, dr. *Csilléry* András, *Friedrich* István, dr. *Glücksthal* Samu, dr. *Láng* Lajos, dr. *Lázár* Ferenc, *Nagy* Ferenc, *Payr* Hugó és dr. *Révész* Mihály tanácstagokból álló vizsgálóbizottságot küldött ki. A vizsgálóbizottság részletes jelentést készített, amit a törvényhatósági tanács 1933. október 3-án tartott ülésén vett tárgyalás alá. A székesfőváros törvényhatósági tanácsa ez alkalommal 725/1933. tvht. szám alatt közölt határozatával felkérte a polgármestert arra, hogy a kiküldött tanácstagok által készített jelentésre nyilatkozzék.

A polgármesternek 95.225/1933—VI. számú előterjesztését a törvényhatósági tanács 1933. október 12. napján tartott ülésén tárgyalta és a 732/1933. tvht. szám alatt hozott határozatában a kiküldött tanácstagok részéről előterjesztett jelentést, a Budapesti Húskereskedelmi Rt. részéről előterjesztendő csődnyitás iránti kérelemre vonatkozó indítvány kivételével, elfogadta, egyben kimondotta, hogy a Húskereskedelmi ügyével a következő ülésen foglalkozik.

A következő ülés 1933. október 19-én volt, amikor a tanács a 262/1933. tvht. számú határozatával felkérte a polgármestert arra, hogy az adony-alsócikolai haszonbérlet megszüntetése tekintetében tárgyalásokat folytasson és hogy a székesfőváros közélelmezése szempontjából elhangzottak szem előtt tartása mellett tegye a Vásárpénztár felszámolásának békés lebonyolíthatása érdekében tett legutóbbi javaslatát újabb megfontolás tárgyává.

E határozat alapján a polgármester az adony-alsócikolai haszonbérlet visszaadása ügyében a szükséges tárgyalásokat lefolytatta és ennek eredményéről részletes előterjesztést tett a törvényhatósági tanácsnak, amivel a tanács az 1933. december 7-én tartott ülésén foglalkozott. A törvényhatósági tanács a polgármester előterjesztéséhez hozzájárult és azt pártolóan terjesztette a közgyűlés elé.

A törvényhatósági bizottság 1933. december 20-án tartott közgyűlésében a 384/1933 kgy. sz. határozatában ennek alapján kimondotta, hogy a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. felszámolásának lebonyolítása érdekében az érdekkörébe tartozó Budapesti Húskereskedelmi Rt., valamint gróf Zichy Aladár, gróf Zichy Livia Klára és gróf Zichy Mária, férjezett gróf Eszterházy Ferencné között az adony-alsócikolai uradalom tekintetében fennálló haszonbérleti jogviszonynak megszüntetéséhez a bérbeadók ajánlatának elfogadásával hozzájárul. A közgyűlés egyúttal kimondotta, hogy az ajánlat elfogadása folytán felmerülő 595.000 pengőt Budapest székesfőváros közönsége terhére átvállalja olyképen, hogy ezt az összeget a székesfőváros közönsége által a Vásárpénztárnak a Községi Takarékpénztár útján nyujtott

6,500.000 pengő erejéig fennálló kölcsönből elengedi. Hasonlóképen elhatározta a közgyűlés, hogy a Vásárpénztár 1932. üzletévben előállott 6,834.477·69 pengőnyi veszteségéből 2,840.000 pengőt, továbbá az 1933. üzletév során várható veszteségnek 400.000 pengőt meg nem haladó részét szintén magára vállalja olykép, hogy a Községi Takarékpénztár utján a Vásárpénztárnak nyujtott, az előbb említett kölcsönnek e veszteségek fedezésére szükséges részét elengedi. Kikötötte azonban a közgyűlés, hogy az ilyenképen elengedett követelés újból feléled, ha a Vásárpénztár maga ellen csődön kívüli kényszeregyességi eljárás megindítását kérelmezi, vagy ha ellene csődöt nyitnak, vagy ha vele szemben a kényszerfelszámolási eljárást megindítják. A közgyűlés a Vásárpénztárnak a felszámolás időtartamára e kölcsönnek kamatait is elengedte. Ennek ellenében viszont kikötötte a közgyűlés, hogy a Vásárpénztári üzletág (monopólium) ügyében a székesfőváros közönsége és a Vásárpénztár között szerződésben foglalt jogviszony megszűnjék. A közgyűlés végül elhatározta, hogy a Vásárpénztár helyett teljesíti mindazokat a kötelezettségeket, amely kötelezettségek ezt a céget az érvényben levő jogszabályok értelmében a vállalati nyugdíjpénztárának tagjaival szemben abból kifolyólag terhelik, hogy a nyugdíjpénztár vagyona a vállalati nyugdíjpénztári tagok részéről támasztható igényeket nem fedezi.

A közgyűlési határozatot a kormányhatóság jóváhagyta és ezzel lehetővé vált a Vásárpénztár felszámolásának útjából a nehézségeket elhárítani.

A gyámoltak és gondnokoltak pénzeinek és értékeinek kezeléséről szóló 622/1928. kgy. számú szabályrendelet kiegészítése és a kölcsönök kamatlábának újabb megállapítása. A gyámoltak és gondnokoltak pénzeinek és értékeinek kezeléséről szóló 622/1928. kgy. számú szabályrendelet 51. §-a következő rendelkezéseket tartalmazza :

»A gyámpénztárból vagy 32 évre szóló törlesztéses (amortizációs) vagy meghatározott időre szóló és félévi részletekben visszafizetendő kamatozó kölcsönt lehet adni.

A törlesztéses (amortizációs) kölcsönt a kötelezmény kiállítása napját követő január vagy július első napjától számítandó 32 évi időtartama alatt olyképen kell törleszteni, hogy a kölcsöntőke előleges kamatfizetés mellett a tőkét és a kamatot magábanfoglaló egyenlő félévi részletekben fizettessék vissza.

A meghatározott időre szóló kamatozó kölcsön feltételeit és visszafizetésének módozatait a kölcsönvevő fél kérelmének lehető figyelembevételével az árvaszék állapítja meg, úgy azonban, hogy a kölcsön időtartama 1—10 évig terjedhet s a kölcsön a megállapított időtartamon belül rendszerint félévi egyenlő részletekben törlesztendő, de a félévi kamatok pontos fizetése esetén a fél kérelmére a tőketörlesztések tekintetében az árvaszék eltérő fizetési módokat is engedélyezhet.

A kölcsön kamatlábát az árvaszék előterjesztésére a székesfőváros tanácsa a pénzügyi bizottság meghallgatása után időnkint állapítja meg, erről azonban a törvényhatósági bizottságnak legközelebbi közgyűlésén jelentést tenni tartozik.

A kamatok az esedékes tőkerészletekkel együtt mindkétnemű kölcsönnél január és július 1-én esedékesek. A kölcsön felvételének napjától a legközelebbi félévi esedékességig a kamatokat a kölcsön összegéből le kell vonni.«

E rendelkezés alapján az árvaszék a gyámpénztárból kétféle kölcsönt folyósított :

1. a 32 évre szóló törlesztéses kölcsönöket évi 7½%-os kamatláb mellett;

2. 10 évi időtartam alatt visszatérítendő kölcsönöket. Az ilyen kölcsönök kamatlába a Magyar Nemzeti Bank mindenkori váltóleszámítolási kamatlába + 2%.

A székesfőváros árvaszéke előterjesztést tett a 10 évre szóló gyámpénztári kölcsönök törlesztési idejének meghosszabbítása iránt. Ezt az árvaszék azzal indokolta, hogy a 10 évre szóló gyámpénztári kölcsönöket az adósok nehezebben tudják visszafizetni és a hátrálékok állandóan emelkednek. A kölcsönvett tőke 10%-ának évenkinti törlesztése és ezenfelül a kamatok megfizetése ott is kezd elviselhetetlen teher lenni, ahol a jelzálog tárgya bérhozamú ingatlan, de még súlyosabb azon adós helyzete, akinél a jelzálog tárgya családi ház, melynek bérjövedelme nincs. Az adósok helyzetét könnyíti, ha a felek az igénybe vett kölcsönöket hosszabb idő alatt és kisebb részletekben törleszthetik. Az árvaszék azért azt javasolta, hogy a szabályrendelet 51. §-át a törvényhatósági bizottság közgyűlése olyként egészítse ki, hogy azoknak az adósoknak, akik saját hibájukon kívül kerültek olyan anyagi helyzetbe, hogy a vállalt kötelezettséget teljes egészében teljesíteni nem tudják, az árvaszék a kölcsön visszafizetésének időtartamát legfeljebb 10 évvel meghosszabbíthassa.

A törvényhatósági bizottság a szabályrendeletet ennek megfelelően módosította és egyúttal a 32 éves, úgynevezett amortizációs kölcsön kamatját évi 7½%-ról 6%-ra szállította le.

A gyümölcsöző pénzkészletek elhelyezésére alkalmas pénzintézetek kijelölése. A törvényhatósági tanács az 1000/1933. tvht. sz. határozatával az 1934. évre a székesfőváros és a rendelkezése alatt álló számadási egységek (gyámpénztár, alapok, alapítványok, önálló vagyonkezelésű intézetek, közintézmények és üzemek) pénzkészletének elhelyezésére alkalmas pénzintézetekül a következőket jelölte ki:

A Pénzintézeti Központ első kuriájába tartozó pénzintézetek:

Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.,
Angol-Magyar Bank Rt.,
Belvárosi Takarékpénztár Rt.,
Hazai Bank Rt.,
Magyar Általános Hitelbank,
Magyar Általános Takarékpénztár Rt.,
Magyar Földhitelintézet,
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank,
Magyar-Olasz Bank Rt.,
Magyar Országos Központi Takarékpénztár,
az 1896. évi XXIII. t.-c. alapján alakult Országos Központi Hitelszövetkezet,
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület,
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank,
Wiener Bank-Verein magyarországi fióktelepe.

Ezeknél az intézeteknél összegszerű korlátozás nélkül lehet pénzkészletet elhelyezni.

A Pénzintézeti Központ második kuriájába tartozó pénzintézetek:

»Hermes« Magyar Általános Váltóüzlet Rt.	5,260.000	pengőig
Magyar Általános Ingatlanbank Rt.	6,660.000	«
Magyar—Cseh Iparbank Rt.	5,248.005	«
Magyar Jelzáloghitelbank	5,104.000	«

A Pénzintézeti Központ harmadik kuriájába tartozó pénzintézetek:

Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. (saját intézet)	korlátozás nélkül	
Budai Általános Takarékpénztár	173.288	pengőig
Fabank Rt.	1,032.500	«
Kereskedők és Iparosok Hitelintézete Rt.	90.321	«
Kőbányai Takarékpénztár Rt.	347.462	«
Központi Leszámoló Bank Rt.	355.000	«
Magyar Mezőgazdasági Hitelintézet Rt.	210.505	«
Magyar Tisztviselők Takarékpénztára Rt.	644.058	«
Nemzeti Takarékpénztár és Bank Rt.	602.500	«
Törekvés Takarékpénztár Rt.	361.718	«
Magyar Nemzeti Gazdasági Bank	320.385	«

Az óvadékképes értékpapírok jegyzékének, valamint az üzleti biztosítékul és bánatpénzül elfogadható értékekre vonatkozó összeállításoknak módosítása és kiegészítése. A m. kir. minisztériumnak 4260/1929. M. E. számú rendelete szól az óvadékképes értékpapírok jegyzékének közzétételéről és az üzletbiztosítékul és bánatpénzül elfogadható értékekre vonatkozó rendelkezések újabb megállapításáról. A kormányrendelet felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy az említett kimutatásokat a rendelet életbeléptetése után beálló változásokhoz képest kiegészíthesse vagy módosíthassa.

E felhatalmazás alapján a pénzügyminiszter 21.176/1933. sz. alatt rendeletet bocsátott ki, amelynek egy része a székesfőváros szempontjából különös jelentőséggel bír. E szerint a székesfőváros által kibocsátott kölcsönkötvények (az 1930. évi XVIII. t.-c. 74. §-ának (3) bekezdésében foglaltak szerint) általában alkalmasak a 4260/1929. M. E. számú rendelet 1. §-ában meghatározott célokra.

Üzleti biztosíték vagy bánatpénz céljaira a 4260/1929. M. E. számú rendelet 9. §-ában megszabott formától eltérően vagy határidőhöz kötötten kiállított kezességi nyilatkozatok sem a hatóságok, sem a letétet átvevő pénztárak (adóhivatalok, postatakarékpénztár) részéről nem fogadhatók el.

E rendelkezéseken kívül az óvadékképes értékpapírok jegyzéke is módosult.

A módosítások folytán a székesfőváros hivatalai, intézetei és üzemei részéről elfogadható óvadékképes értékpapírok a következők:

A székesfőváros kölcsönkötvényei.

Budapest székesfőváros 1910. évi 4%-os angol fontra szóló kölcsönkötvényei.

Budapest székesfőváros 1911. évi 4%-os francia frankra szóló kölcsönkötvényei.

Budapest székesfőváros 1914. évi 4½%-os angol fontra, németbirodalmi márkára, svájci frankra és hollandi forintra szóló kölcsönkötvényei.

Budapest székesfőváros 1927. évi 6%-os U. S. A. dollárra szóló kölcsönkötvényei.

Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. 7½%-os angol fontra szóló záloglevelei.

A magyar állam által kibocsátott kötvények, kincstári utalványok és pénztárjegyek.

Az 1922: I. t.-c. 6. §-a alapján kibocsátott, francia frankra szóló 6%-os állandósított magyar állami pénztárjegyek.

Az 1922: I. t.-c. 6. §-a alapján kibocsátott, francia frankra szóló 1925. évi 6%-os kötvények.

Az 1923: XXVIII. t.-c. 12. §-a alapján kibocsátott külföldi értékre (valutára) szóló 3½%-os állami kötelezvények (clearing-kötvények).

Az 1924: VIII. t.-c. alapján kibocsátott, francia frankra szóló 6½%-os kötvények.

Az 1924 : XXIII. t.-c. alapján kibocsátott, olasz lírára szóló 6%-os magyar állami pénztárjegyek.

Az 1924 : VI. t.-c. alapján kibocsátott 5%-os járadékkölcsön (kényszerkölcsön) kötvények.

A Magyar Királyság 1924. évi államkölcsöne :

magyar részkibocsátásának vagylagosan dollárra és aranykoronára szóló kötvényei (névértékben) ;

amerikai részkibocsátásának U. S. A. dollárra szóló kötvényei ;

angol részkibocsátásának fontsterlingre szóló kötvényei ;

svájci részkibocsátásának svájci frankra szóló kötvényei ;

olasz részkibocsátásának olasz lírára szóló kötvényei ;

hollandi részkibocsátásának hollandi forintra szóló kötvényei ;

csehszlovák részkibocsátásának csehszlovák koronára szóló kötvényei ;

svéd részkibocsátásának svéd koronára szóló kötvényei ;

az 1922 : I. t.-c. 6. §-a alapján kibocsátott olasz lírára szóló, valamint a svájci frankra szóló 6%-os magyar állami pénztárjegyek ;

az 1929 : XLIV. t.-c. 4. cikke alapján kibocsátott belga frankra szóló 6%-os törlesztéses kötvények ;

az 1930 : XXXI. t.-c. alapján kibocsátott részben angol fontra, részben U. S. A. dollárra és részben svájci frankra szóló állami váltók ;

az 1930 : XXXI. t.-c. alapján kibocsátott vagylagosan francia frankra, svájci frankra, hollandi forintra, olasz lírára és pengőre szóló kincstárjegyek ;

az 1931 : XXVI. t.-c. 6. §-a alapján kibocsátott, háromhavi lejáratú, kamatozó magyar állami pénztárjegyek ;

a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium által az állami útépítési munkálatok végrehajtásánál keletkezett vállalkozói követelésekről kiadott kötelező jegyek.

Magyarországi egyéb közkölcsönök alapján kibocsátott kötvények.

Magyar Egyesített Városi Kölcsön 1925. évi U. S. A. dollárra szóló 7½%-os kötvényei.
Magyar Egyesített Városi Kölcsön 1926. évi U. S. A. dollárra szóló 7%-os kötvényei.
Magyarországi vármegyék 1926. évi angol fontra szóló 7½%-os kötvényei.
Magyarországi vármegyék 1927. évi angol fontra szóló 6%-os kötvényei.

A Magyarországon székhellyel bíró pénzintézetek által kibocsátott záloglevelek és kötvények.

Angol-Magyar Bank Rt. U. S. A. dollárra szóló 7½%-os 35 éves záloglevelei.
Angol-Magyar Bank Rt. angol fontra szóló 7½%-os *A)* sorozatú 35 éves záloglevelei.
Belvárosi Takarékpénztár Rt. angol fontra szóló 7½%-os záloglevelei.
Belvárosi Takarékpénztár Rt. angol fontra szóló 7½%-os községi kötvényei.
Belvárosi Takarékpénztár Rt. pengőre szóló 7%-os 35 éves községi kötvényei.
Belvárosi Takarékpénztár Rt. U. S. A. dollárra szóló 7%-os záloglevelei.
Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete U. S. A. dollárra szóló 7%-os záloglevelei.
Magyar Általános Hitelbank U. S. A. dollárra szóló 7½%-os záloglevelei.
Magyar Általános Hitelbank U. S. A. dollárra szóló 7%-os záloglevelei.
Magyar Általános Takarékpénztár Rt. U. S. A. dollárra szóló 7½%-os 35 éves záloglevelei.
Magyar Általános Takarékpénztár Rt. angol fontra szóló 7½%-os 35 éves záloglevelei.
Magyar Általános Takarékpénztár Rt. pengőre szóló 7%-os 35 éves záloglevelei.
Magyar Dunántúli Villamossági Rt. angol fontra szóló 6½%-os *B)* sorozatú kötvényei.
Magyar Földhitelintézet angol fontra szóló 7½%-os *A)* sorozatú, 35 éves záloglevelei.
Magyar Földhitelintézet angol fontra szóló 7½%-os *B)* sorozatú 45 éves záloglevelei.
Magyar Földhitelintézet U. S. A. dollárra szóló 7½%-os *A)* sorozatú 35 éves záloglevelei.
Magyar Földhitelintézet U. S. A. dollárra szóló 7½%-os *B)* sorozatú 33½ éves záloglevelei.
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank U. S. A. dollárra szóló 7½%-os *F)* sorozatú 35 éves záloglevelei.

Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank pengőre szóló 7½%-os *G)* sorozatú záloglevelei.
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank U. S. A. dollárra szóló 7%-os községi kötvényei.
Magyar Olasz Bank Rt. U. S. A. dollárra szóló 7½%-os záloglevelei.
Magyar Olasz Bank Rt. U. S. A. dollárra szóló 7%-os záloglevelei.
Magyar Olasz Bank Rt. angol fontra szóló 7½%-os záloglevelei.
Magyar Olasz Bank Rt. angol fontra szóló 7%-os záloglevelei.
Magyar Országos Központi Takarékpénztár U. S. A. dollárra szóló 7½%-os *A)* sorozatú 35 éves záloglevelei.
Magyar Országos Központi Takarékpénztár U. S. A. dollárra szóló 7½%-os *B)* sorozatú 35 éves záloglevelei.
Magyar Országos Központi Takarékpénztár angol fontra szóló 7½%-os *A)* sorozatú záloglevelei.
Országos Központi Hitelszövetkezet U. S. A. dollárra szóló 7%-os kötvényei.
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület U. S. A. dollárra szóló 7½%-os záloglevelei.
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank U. S. A. dollárra szóló 7½%-os záloglevelei.
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank U. S. A. dollárra szóló 7½%-os záloglevelei.
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank angol fontra szóló 6½%-os községi kötvényei.

Részvények és kötvények.

Magyar Nemzeti Bank részvényei.
Országos Lakásépítő Hitelszövetkezet által (az 1930 : XLI. t.-c. alapján) kibocsátott 7%-os kötvények.

2. Adók.

Közterhek. A községi közszolgáltatások nem változtak 1933-ban, de több változás történt az állami adózásban.

A rendkívüli pótlékra vonatkozó rendelkezések olyképen változtak meg, hogy a két szobánál nagyobb adóköteles házak után 1933. január 1-étől kezdve a nyers házbérjövedelem 5%-án kívül még a házadó 20%-át kell rendkívüli pótlék címén fizetni. Ugyancsak 1933. január 1-től a társulati adó után 40%, a vagyonadó után 100%, a jövedelemadó után pedig 1933. július 1-től kezdve 60% rendkívüli pótlékot vetettek ki.

Az 1933. évi 1390. M. E. sz. kormányrendelet a *rokkantellátási adót* 1933. január 1-től kezdve a kétszeresére emelte fel. Ugyanez a rendelet a magánszolgálati vagy munkabérviszonyban és a tantièmekből származó jövedelmek után az eddig fizetett *különadót* 25%-kal felemelte.

Az 1933. évi 1110. B. M. sz. rendelet az 1933/34. évi ínségenyhítő tevékenység költségeinek fedezésére ismét egyszeri *ínségjárulék* kivetését rendelte el. Az ínségjárulékot a rendelet ezúttal is a jövedelemadó 20%-ában, a társulati adó és tantiémeadó 20%-ában és az általános kereseti adóalap 2%-ában állapította meg. A kereseti adónál azonban az ínségjárulékot illetően a rendelet most létminimumot állapított meg olyképen, hogyha a kereseti adóalap az 500 pengőt nem éri el, az ilyen kereset után nem lehet ínségjárulékot kivetni.

A forgalmi adózás terén ismét újabb rendelkezések léptek életbe, amelyek a forgalmi adóváltságot kiterjesztették. 1933. július 1-én lépett életbe az 1933. évi 85.000 P. M. számú rendelettel a vas-, fém- stb. áruk után fizetendő forgalmi adóváltság. Az 1933. év végén pedig már megindult a festék-, lakk- és kenceipari termékek (vegyipari cikkek) adóváltságának előkészítése.

Megemlítendő változást idéztek elő a forgalmi adózás terén azok a kormányrendeletek, melyek a mezőgazdaságnak az 1933/34. gazdasági évre nyujtandó kedvezményeket illetően intézkednek. Így az 1933. évi 1300. P. M. sz. rendelet értelmében minden fajtájú feketeszén, barnaszén és lignit, továbbá az ezekből előállított koksz, brikett stb. *szénadó* alá esik, mégpedig métermázsánkint — osztályba sorozás szerint — 1—10 fillérig. A szénadóból származó bevétel a mezőgazdaság megsegítésére szolgáló alapot illeti. De az alap dotálása céljából ezenkívül még más újabb közteher is lépett életbe. Így a *társulati adó alá eső vállalatok* az 1933. évi társulati adó kivetése során alapul vett saját tőkéjük 2·5 ezrelékét, az 1933. évi 87.400. P. M. sz. rendelet értelmében pedig a *rizs* hántolása alkalmával métermázsánkint 4 pengő *forgalmi adóváltságot* kell az alap javára fizetni.

Az 1933. évi 93.001. P. M. sz. rendelet *a textilváltságot* 50%-kal felemelte, az 1933. évi 93.002. P. M. sz. rendelet értelmében pedig azok, akik a textilipari nyersanyagok, termékek stb. után forgalmi adóváltságot tartoznak fizetni, az áruért vagy munkáért kapott ellenérték 1%-áig terjedő összegben mezőgazdasági hozzájárulást tartoznak fizetni, melyből a székesfővárost részesedés nem illeti meg.

Adóigazgatás. Az adóigazgatás terén az 1933. év folyamán lényegesebb változások nem történtek.

Az adóigazgatás munkáját nagyon megszaporította az úgynevezett »idegen követelések« behajtása. 1933-ban 775.878 ilyen behajtási megkeresés érkezett az adószámviteli osztályokhoz. Ez naponta átlag több mint 2000 megkeresést jelent, melyeknek feldolgozása annál is inkább rendkívüli nehézségekbe ütközött, mert a pénzügyminisztérium az év utolsó negyedében az állami illetékek és bírságok stb. fokozottabb behajtását államháztartási okokból rendkívül szorgalmazta, mely célból kezelési reformokat is kellett életbeléptetni. Így a behajtási eljárások fokozása céljából a forgalmi adóellenőrök munkásságát is igénybe kellett venni.

Bevezették azonkívül az úgynevezett »piros figyelmeztetők«-et, amelyeken az adószámviteli osztály értesíti a hátrálékost, hogy egy bizonyos meghatározott napon a transzferálás feltétlenül meg fog történni, hátrálékát tehát addig okvetlenül rendezze.

Adókezelés. Az 1933. év folyamán igen sok kormányrendelet jelent meg, mely az adókezelést részben megváltoztatva, az adózók javára különböző könnyítéseket engedélyezett. Így az 1933. január 3-án megjelent 9090/1932. M. E. sz. kormányrendelet értelmében, aki az együttesen kezelt közadótartozását befizeti, 6%-os *kamattérítésben* részesül. Ugyanez a rendelet megengedi, hogy az adószámviteli osztály az árverés sikertelensége esetében a lefoglalt tárgyakat szabadkézből értékesítheti.

Adómérséklést jelentett az 1933. évi 2600. M. E. sz. rendelet, melynek értelmében a négynél *több gyermekes családapa*, aki mentes a jövedelemadó és vagyonadó alól azért, mert az évi adóköteles tiszta jövedelme az 1000 pengőt, vagyonának értéke pedig a 25.000 pengőt nem éri el, a terhére előírt földadóból, házadóból és kereseti adóból és az ezek után kivetett járulékokból az ötödik és minden további gyermek után 5—5%-os mérséklést kap. Ugyanez a rendelet kedvezményben részesíti a többgyermekes családapákat a jövedelemadó fizetésénél is. A rendelet a *késedelmi kamatot* is leszállítja és olyképen rendelkezik, hogy a köztartozások után általában évi 6%-os késedelmi kamatot kell fizetni; de ha a tartozást az év végéig nem

egyenlítik ki, akkor az év végén mutatkozó hátrálék után már évi 9%-os késedelmi kamatot kell számítani.

Ugyancsak adókedvezményeket állapít meg 1933. évi 3500—VII. a. P. M. számú rendelet, mely a *hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák, a vitézségi éremtulajdonosok és a Károly-csapatkeresztesek* földadó, házadó és általános kereseti adóját 10—33%-kal mérsékli.

A mezőgazdáknak, továbbá a mezőgazdákkal üzleti összeköttetésben álló kereskedőknek és iparosoknak a felszaporodott adóhátralékaik törlesztésének megkönnyítése céljából az 1933. évi 8650. M. E. sz. rendelet megengedi, hogy hátrálékaikat természetben róhatják le.

A pénzügyi kormány ezeken kívül az 1933. évi december 22-én kiadott 1933. évi 16.400 M. E. sz. rendeletével a hátralékosoknak részben kamatmentes, részben leszállított kamatfizetéssel járó 60 havi *részletfizetést* engedélyezett. Ezt a rendkívüli kedvezményt mintegy 90.000 adózó vette igénybe.

Az 1933. évben a *házadómentességek* terén is változások történtek. Az 1929. évi XXIX. t.-c.-kel engedélyezett 30 évi rendkívüli ideiglenes házadómentességek hatályát a 7500/1933. M. E. sz. kormányrendelet kiterjesztette azokra az épületekre, amelyek 1934. július 1-ig lakható állapotba helyeztetnek, az átalakításokra engedélyezett kedvezményeket pedig kiterjesztette az 1934. július 1-ig befejezett átalakításokra. Az 1933. évi 130.300—VII. a. sz. P. M. rendelet pedig az Országos Lakásépítő Hitelszövetkezetről szóló 1930. évi XLI. t.-c. 10. §-ának hatályát meghosszabbította olyképen, hogy az 1934. december 31-ig »LÁB«-kölcsönnel felépült házak 30 éves adómentességet nyernek. Az 1933. évi 16.320. M. E. sz. kormányrendelet viszont az eddig engedélyezett házadókedvezményt az 1934. évig befejezett átalakításokra is megadta.

Lényeges változást idéz elő a házadóról szóló hivatalos összeállítás módosítása tárgyában kiadott 1933. évi 16.330. M. E. sz. kormányrendelet, mely lehetővé teszi, hogy 1934. évtől kezdődően a *házbérjövedelemben* a május 20-ig *történt változásokat* az év II. felére kivetett házadónál figyelembe vegyék, mely intézkedéssel megtört az a régi házadókivetési elv, hogy a bérjövedelemben történt változásokat évközben figyelembe venni nem lehet.

Az inségadó kezelését a székesfőváros 1933. év május 16-tól kezdődően az együttes kezelésbe vonta.

A mezőgazdasági kamarai illetéket a székesfőváros 1933-ban sem vetette ki, hanem a kivetés várható végösszegét egy összegben megtérítette a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamarának.

Adóbevételek. Az 1933. évi adóbevételek az 1932. évekkel szemben a következő eltéréseket mutatják:

1. Állami adókban, kereskedelmi és iparkamarai illetékben, valamint mezőgazdasági kamarai illetékben a bevétel:

az 1933. évben tőkében	94,939.870·36 P	
kamatban.....	1,203.033·90 «	96,142.904·26 P
az 1932. évben		108,978.232·19 «
az 1933. évben kevesebb		12,835.327·93 P-vel,

mert a szükségadó helyébe a mérsékeltebb kulcs alapján kivetett rendkívüli pótlék lépett, főleg azonban az adóalapok csökkenése miatt.

2. Községi pótadóban a bevétel:

az 1933. évben tőkében	19,328.123·88 P	
kamatban.....	311.995·43 «	19,640.119·31 P
az 1932. évben		21,166.312·66 «
az 1933. évben kevesebb		1,526.193·35 P-vel,

mert az adóalap csökkent.

3. Általános (%-os) kereseti adóban a bevétel:

az 1933. évben tőkében	5,660.727·84 P	
kamatban.....	86.244·70 «	5,746.972·54 P
az 1932. évben		5,621.392·50 «
az 1933. évben több		125.580·04 P-vel,

mert a hátrálékos tartozások fokozottabb mértékben folytak be.

4. Házbérkrajcárban befolyt:

az 1933. évben tőkében	7,914.156·29 P	
kamatban.....	122.054·64 «	8,036.210·93 P
az 1932. évben		9,232.062·32 «
az 1933. évben kevesebb		1,195.851·39 P-vel,

az adóalap csökkenése folytán.

5. Szemétfuvarozási illetékben befolyt:

az 1933. évben	3,934.531·06 P	
kamatban.....	60.654·79 «	3,995.185·85 P
az 1932. évben		4,610.284·47 «
az 1933. évben kevesebb		615.098·62 P-vel,

mert az illeték alapja kisebb volt.

6. Útadóban befolyt:

az 1933. évben	840.916·75 P	
kamatban.....	12.651·96 «	853.568·71 P
az 1932. évben		856.530·35 «
az 1933. évben kevesebb		2.961·64 P-vel,

mert az útadó alapját képező általános kereseti, ház- és társulati adók kivetési eredménye kisebb volt.

7. Egyházi adóban a bevétel:

az 1933. évben tőkében	537.790·64 P	
kamatban.....	2.615·26 «	540.405·90 P
az 1932. évben		557.479·53 «
az 1933. évben kevesebb		17.073·63 P-vel,

az adóalap csökkenése folytán.

8. Országos Gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárt illető munkaadói hozzájárulási díjban a bevétel:

az 1933. évben tőkében	939·03 P
az 1932. « «	784·11 «
az 1933. évben több	154·92 P-vel,

mert az év folyamán több gazdasági cselédet jelentettek be.

9. Italmérési illetékben a bevétel:

az 1933. évben tőkében	603.786·02 P	
kamatban.....	9.719·61 «	613.505·63 P
az 1932. évben		583.548·18 «
az 1933. évben több		29.957·45 P-vel,

mert az előző évi hátrálékok fokozottabb mérvben folytak be.

10. Az alkalmazottak kereseti adójában a bevétel:

az 1933. évben tőkében és bírságban	7,974.123·52 P	
késedelemért járó adópótlékban ...	46.202·72 P	8,020.326·24 P
az 1932. évben		9,040.686·12 «
az 1933. évben kevesebb		1,020.359·88 P-vel,

a fizetés- és munkabércsökkentések, valamint a munkanélküliség emelkedése folytán.

11. Az alkalmazottak kereseti adója után járó rokkantellátási adóban a bevétel:

az 1933. évben tőkében	575.792·49 P	
késedelemért járó adópótlékban ...	2.386·73 «	578.179·22 P
az 1932. évben		385.423·21 «
az 1933. évben több		192.756·01 P-vel,

mert az 1930/1933. M. E. sz. kormányrendelet a rokkantellátási adó kulcsát március hó 1-től kétszeresére emelte.

12. Különadóban (a szolgálati illetmények után) a bevétel:

az 1933. évben tőkében	13,182.597·47 P	
késedelemért járó adópótlékban ...	59.865·83 «	13,242.463·30 P
az 1932. évben		12,558.416·84 «
az 1933. évben több		684.046·46 P-vel,

mert az alkalmazottak kereseti adója után kivetett különadó kulcsát 1933. március 1-től kezdődőleg 25%-kal emelte az 1390/1933. M. E. sz. kormányrendelet.

13. Fogyasztási adóban a bevétel:

az 1933. évben	11,204.075·65 P	
kamatban.....	51.080·82 «	11,255.156·47 P
az 1932. évben		12,855.028·29 «
az 1933. évben kevesebb		1,599.871·82 P-vel,

a borfogyasztási adó kulcsának 50%-kal történt leszállítása folytán, amit a borfelhozatal emelkedése csak részben ellensúlyozott.

14. A városi vámban a bevétel:

az 1933. évben	3,876.780·51 P
az 1932. évben	4,977.634·90 «
az 1933. évben kevesebb	1,100.854·39 P-vel,

mert az áruforgalom csökkent, másrészt a M. Á. V. és a M. F. T. R. a székesfőváros részére beszedett városi vámot késedelmesen szolgáltatja be.

15. A vámvonalakon beszedett közlekedési adóban a bevétel:

az 1933. évben	1.647·91 P
az 1932. évben	2.617·06 «
az 1933. évben kevesebb	969·15 P-vel,

a forgalom csökkenése következtében.

16. Adóbehajtási illetékben a bevétel:

az 1933. évben	494.801·94 P
az 1932. évben	507.868·48 «
az 1933. évben kevesebb	13.066·54 P-vel,

mert az illeték alapja is kisebb volt.

A községi hatósági díjakról szóló módosított szabályrendelet jóváhagyása és a beadványok községi hatósági díjának megszüntetése. A belügyminiszter a községi hatósági díjakról szóló szabályrendelet módosítása ügyében hozott 188/1927. kgy. számú határozatot jóváhagyta, a beadványok, a szóbeli kérelemre felvett jegyzőkönyvek és azok mellékletei után a községi hatósági díj (községi illeték) szedését azonban csak 1933. december 31-ig engedélyezte.

E rendelkezés értelmében a 188/1927. kgy. számú szabályrendelet 1. §-ának 1. pontja és a szabályrendelethez tartozó díjjegyzék *A)*, 1., 2. pontjai 1934. január 1-ével hatályukat vesztik. Mindazokban az esetekben tehát, amelyekben eddig a szabályrendelet szerint a székesfőváros hatóságaihoz és hivatalaihoz magánfelek által benyujtott, szóbeli kérelemre felvett jegyzőkönyvek és azok mellékletei után az állami bélyegilletékkel azonos összegű községi hatósági díjat (községi illetéket) szedtek, 1934. január 1-től kezdve községi hatósági díjat (községi illetéket) szedni nem szabad.

A belügyminiszter leiratában rámutatott még arra, hogy a kerületi elöljáróságok az állami halászati jegyet vagy a székesfőváros vizein halászatra jogosító bérleti jegyet váltani kívánó felektől az ilyirányú kérelmekről felvett jegyzőkönyvre állami és városi beadványi illeték lerovását követelik meg. Ez a gyakorlat helytelen, mert az ilyen kérelmek előterjesztése illetékmentes, vagyis sem állami, sem városi beadványi illeték alá nem esik. A polgármester azért a 98.948/1933—VI. sz. rendeletével utasította a kerületi elöljáróságokat, hogy ezt a helytelen gyakorlatot azonnal szüntessék meg.

A belügyminiszter leiratában megállapította még, hogy a szóbanforgó szabályrendeletben részben illetéktermészetű, részben egyéb jellegű szolgáltatásokra vonatkozó rendelkezések foglaltatnak. Minthogy azonban a 3217/1925. B. M. számú körrendelet szerint a városi illetékre vonatkozólag különálló, más szolgáltatásokra ki nem terjedő szabályrendelettel kell intézkedni, elrendelte, hogy a főváros az említett körrendeletnek megfelelő két külön szabályrendeletet alkosson meg.

A belügyminiszternek az a rendelkezése, amelynek értelmében a székesfőváros 1934. január 1-től kezdve a beadványok és kiadmányok után a községi hatósági díjak szedését eltiltotta, a székesfővárosnak súlyos anyagi veszteséget jelentett. Azért a polgármester felterjesztéssel fordult a belügyminiszterhez, amelyben ennek az intézkedésnek a visszavonását kérte.

3. Egyéb községi jövedelmek.

A dunai rakodópartoknak 1933. évi hasznosítása. A székesfőváros a tulajdonában levő dunai rakodópartokat rendszerint egy-egy naptári év tartamára szokta bérbeadni az érvényben levő általános partbérleti feltételek mellett és az évenkint megállapított bérösszegek ellenében. Ennek megfelelően a rakodópartoknak az 1933. évre való hasznosítása céljából 155.493/1932—XV. szám alatt a polgármester nyilvános pályázatot hirdetett.

A partbérletek a bérleti díj megállapítási módja szerint három csoportba sorozhatók.

Az első s egyszersmind a legnagyobb csoportba tartoznak azok a bérletek, amelyeknél a bérlők az igénybevett partszakasz hosszának minden folyómétere után meghatározott egységárat fizetnek.

A partbérletek ezen első csoportjában a mult évi állapottal szemben úgy a jelentkező bérlők személye, mint az általuk igénybevenni kívánt terület tekintetében csak kisebb változások vannak.

Az egységárak, amelyeket az első csoportba tartozó partbérletnél folyóméterenkint kell fizetni, a partrészleteknek ki vagy ki nem épített volta, úgyszintén előnyö-

sebb vagy kevésbbé előnyös fekvése szerint váltakoznak és az 1932. évben 1—95 pengő között mozogtak. A hajózási vállalatok most ennek a bérnek mérséklését kérték. Kérelmük odairányult, hogy a személyhajók kikötőhelyéül szolgáló partterületek bére legalább 50%-kal, a teherhajókkal lebonyolított forgalom céljait szolgáló partterületek bére pedig legalább 20%-kal csökkentessék. Kérésüket azzal indokolták, hogy a vállalatok a magyar közgazdaságnak a hajózási forgalomhoz fűződő érdekeit elégítik ki, továbbá, hogy a társaságok által fenntartott nemzetközi személyhajójáratok a politikai és közgazdasági szempontból elsőrangú fontosságú idegenforgalmat szolgálják. A személyhajózást csak súlyos anyagi áldozatok árán tudják fenntartani, mert a személyhajózás csak az év igen rövid szakában tüntet fel olyan bevételeket, amelyek a költségek fedezésére elegendők, ellenben a járatokat kora tavasztól késő őszig fenn kell tartani. Azonkívül az egyébként is alacsonyra szabott személyhajózási díjtételek mellett jelentős menetdíjkedvezményeket rendszeresítettek, hogy egyrészt a székesfőváros közönségének olcsó hajóutazási lehetőséget biztosítsanak, másrészt, hogy a vidéki és külföldi közönségnek a székesfővárosba való könnyebb utazását lehetővé tegyék. A gazdasági helyzet leromlása, az árubehozatali tilalmak és kiviteli nehézségek, valamint a kötött devizagazdálkodás következtében a hajózás forgalma bel- és külföldön egyaránt nagymértékben megcsappant, úgyhogy forgalmuk a békebeli forgalomnak csak töredékét teszi ki, amely körülményből azt a következtetést vonták le, hogy a budapesti rakpartok a hajózási vállalatok részére csökkentett értéket jelentenek. Hivatkoztak végül arra is, hogy a jelenlegi gazdasági viszonyok folytán a bérek, különösen pedig az üzletbérek igen jelentősen visszaestek. A dunai rakodópartokat sem lehet az üzletbérek fogalma alól kivonni és már ez a körülmény is indokolttá teszi a bérek tetemes leszállítását, annál is inkább, mert még az elmult évben fizetett partbérek is 90%-os valorizált összegét teszik a háború előtt fizetett partbéreknek, márpedig a bérek általánosságban igen jelentékeny visszafejlődést mutatnak. Hasonló bérmérséklést kért a többi partbérlő is.

Az említett vállalatoknak a partbérek 20, illetve 50%-os mérséklésére vonatkozó kérelmét a tanács nem találta teljes mértékben teljesíthetőnek, mert ilyen nagymérvű leszállítás a partbérjövedelemnek érzékeny csökkentését vonta volna maga után. Tekintettel azonban arra, hogy a bérek a jövedelmekhez hasonlóan állandó csökkenő irányzatot mutatnak, a partbéreket a törvényhatósági tanács bizonyos partszakaszokon ennek megfelelően a következőképen mérsékelte :

a) a Zápolya-utca—Margit-híd közötti dunaparti szakasz folyóméterenkinti bérét 50 pengőről 40 pengőre, minek következtében ennek a szakasznak a jövedelme az előző évi 46.360 pengőről 37.088 pengőre csökken ;

b) a Zoltán-utca—Lánchíd közötti szakasz bérét 90 pengőről 68 pengőre, ezáltal a jövedelem 26.793 pengőről 20.284·6 pengőre csökken ;

c) a Lánchíd pesti hídfője körül elterülő, úgynevezett zártrakpart bérét 95 pengőről 80 pengőre, ezáltal a jövedelem 26.505 pengőről 22.320 pengőre csökken ;

d) a Lánchíd—Petőfi-téri szakasz bérét, ahol a hajóstársaságok személyállomásai vannak, 80 pengőről 60 pengőre, ezáltal a jövedelem 32.032 pengőről 24.024 pengőre csökken ;

e) a Ferenc József-híd—Összekötő vasúti híd közötti szakasz bérét 38 pengőről 34 pengőre ;

f) a Margit-híd—Csalogány-utca közötti dunajobbparti szakasz bérét 34 pengőről 30 pengőre, miáltal a jövedelem 3876 pengőről 3420 pengőre csökken ;

g) a Csalogány-utca—Erzsébet-hídi szakasz bérét 50 pengőről 40 pengőre, miáltal a jövedelmezőség 3000 pengőről 2420 pengőre csökken ;

h) a Műegyetem előtti rakpart bérét 34 pengőről 30 pengőre, miáltal a jövedelem 7070 pengőről 6250 pengőre csökken.

Az újpesti öböltől a Zápolya-utcáig terjedő balparti, továbbá a békásmegyeri határtól a Margit-hídig, illetve a Bertalan-utcától a főváros határáig terjedő jobbparti partszakaszok bérét, tekintettel azoknak aránylag amúgy is alacsonyan megszabott összegére, az 1933. évre is az addigi mérvben állapították meg.

A második csoportba azok a partbérletek tartoznak, amelyeknél a bérlők az általános szabályoktól eltérően nem a folyóméterenkint járó egységárak alapján kiszámított rendes béreket, hanem azoknál alacsonyabb összegű bérátalányt fizetnek. Ilyen átalánydíjkedvezményben egy-két kisebb hajózási vállalat természeténél fogva az évnek csak igen kis részén át, kizárólag a nyári hónapokban használhatja a partokat s így sokkal kevésbbé rongálja, mint azok a vállalatok, amelyek az egész hajózási idényben igénybe veszik. Ebbe a csoportba a mult évben egyedül a Magyar Mótorhajózási részvénytársaság tartozott, amely mótorcsónakjaival úgy rendszeres, mint alkalmi járatokat tartott fenn.

A törvényhatósági tanács ebben a kedvezményben az 1933. évben az említett vállalaton kívül kivételesen még azokat a halászhajókat is részesítette, amelyek eddig a központi vásárcsarnok kikötőjében álltak. Az élelmiszernagyvásártelep létesítésével kapcsolatban ugyanis a halnagykereskedelem elhelyezése is megoldandó lesz. Addig azonban, amíg ezt a kérdést véglegesen el lehet intézni, közélelmezési szempontból kívánatos, hogy a halak tárolására szükséges terület lehetőleg alacsony bér mellett álljon a halászok, illetve a halkereskedelem rendelkezésére.

Végül a partbérletek harmadik csoportjába tartoznak azok, amelyeknél vagy a bérösszeg nagyságát vagy a bérlet időtartamát, esetleg mindkettőt avagy az általános partbérleti feltételeken túlmenő további feltételeket külön szerződések állapítják meg.

A dunai rakodópartok egy részét a székesfőváros nem hasznosítja bérlet útján, hanem különböző hatóságok és közintézmények (államrendőrség, folyamőrség, törvényhatósági testnevelési bizottság stb.), úgyszintén a vízi sporttal is foglalkozó sportegyesületek használatára ingyenesen engedi át és csupán a tulajdonjog (úrijog) elismerése címén kíván tőlük évi 10, illetve 20 aranypengő díjat. Egyrészt közszempontokra, másrészt a vízisport fejlődéséhez fűződő közegészségügyi és közgazdasági érdekekre való tekintettel az ingyenes használatot tovább is fenntartották, azonban a 670/1930. kgy. számú közgyűlési határozatban megállapított azzal a megszorítással, mely szerint olyan sportegyesületek, amelyek 1930. január 1-je előtt partszakaszt nem használtak, ingyenes használatra csak 50 folyóméter hosszúságú partrészletet kaphatnak, míg az 50 folyóméteren felül igénybevett part után ezek is a rendes partbéreket tartoznak fizetni.

A bérlet útján hasznosítható, valamint az ingyenes használatra átengedett partszakaszokon kívül fennmaradó partrészletek részint a vízjogi törvény (1885. évi XXIII. t.-c.) rendelkezései által előírt szabad kikötők és veszteglőhelyek céljaira, részint a fővárosnak saját használatára (kőtér, kavicsrakodó, uszoda, mentőállomás)

szolgálnak, vagy pedig kikötésre nem alkalmas területek (árkok, patakok, csatornák beömlései), illetőleg olyanok, amelyeknek igénybevételére kérelmek nem érkeztek be.

A törvényhatósági tanács a zárt rakparton levő felépítmények bérét is 20%-kal csökkentette. Ezzel kapcsolatban kikötötték azonban, hogy a hajózási társaság az új élelmiszernagyvásárcsarnok címére érkező élelmicikkeket és árukat közvetlenül a nagyvásárcsarnok kikötőjében tartozik kirakni. A társaságnak azt a kérését viszont, hogy az 1395/1916. kgy. sz. határozatban foglalt egyéb kötelezettségek, mint például adók, illetékek stb. megfizetése alól mentesíttessék, nem teljesítették.

A gyalogjárók elfoglalásáért fizetendő díjak az 1933. évre. A törvényhatósági tanács 166/1933. tvht. számú határozatában a kávéházak, vendéglők, cukrászdák és egyéb üzletek által elfoglalt gyalogjárókért fizetendő díjakat az 1933. évre ugyanolyan mértékben állapította meg, mint az 1932. esztendőre. Hogy pedig ezeket a díjakat a következő évre idejekorán és a valóságos viszonyoknak megfelelően lehessen megállapítani, a polgármester felhívta a kerületi elöljárókat, hogy a főváros anyagi érdekeinek és egyúttal a közönség gazdasági helyzetének állandó figyelemmel tartása mellett tegyenek jelentést a következő kérdésekre:

1. A gyalogjárók elfoglalásáért való díjakból mekkora bevételt írtak elő és mennyi folyt be valóban és így van-e hátrálék az 1933. évben?

2. Az 1932. évi bevétellel szemben emelkedés vagy csökkenés mutatkozik-e a bevételnél?

3. Mutatkozik-e az üzletek forgalmában és különösen az azok körébe tartozó árucikkeknek árában oly jelenség, amely megindokolttá tenné a díjszabásnak megváltoztatását.

4. Minthogy az alapul szolgáló szabályrendelet szerint a díjakat három évre kell megállapítani és előzetesen kell beszedni, eltérés pedig csakis egyrészt a háborús gazdasági viszonyoknak bizonytalansága, másrészt egyes elöljáróságoknak méltányos elbírálása folytán történt, javasolható-e akár a díjaknak három évre való megállapítása, akár a díjaknak utólag vagy részletekben való beszedhetése? Vagy pedig inkább szigorúan meg kell-e követelni a díjaknak előzetes befizetését?

5. Minthogy a díjak a háború előtt volt díjaknak 50%-ára szállíttattak le s 1931-től kezdve még ezek a díjak is 10%-kal csökkentek, javasolható-e a díjaknak emelése?

4. A főváros kölcsönei.

Az 1930. évi függőkölcsönök meghosszabbítása. A főváros a 49.146/IV. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 1089/1930. kgy. számú határozat alapján:

a) a polgármester által a székesfőváros nevében kibocsátói és forgatói aláírással ellátott és részben az Elektromos Művek, részben a Vízművek által elfogadott külföldre telepíthető, megfelelő bélyegzésű, 3 havi lejáratú váltók ellenében a Magyar Általános Hitelbanktól 600.000 U. S. A. dollár, a Pesti Magyar Kereskedelmi Banktól 600.000 U. S. A. dollár, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesülettől 460.000 U. S. A. dollár, a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Banktól pedig 1,750.000 svájci frank értékű kölcsönt vett fel, amely kölcsön összes értéke a felvétel idején 2,000.000 U. S. A. dollárnak felelt meg és a kötelezettség is U. S. A. dollárokban állott fenn;

b) a polgármester által a székesfőváros nevében kibocsátói és forgatói aláírással ellátott s részben az Elektromos Művek, részben a Vízművek, részben a Gázművek által elfogadott, külföldre telepíthető megfelelő bélyegzésű, 3 havi lejáratú váltók ellenében az Angol-Magyar Bank Rt.-tól 2,000.000 U. S. A. dolláros kölcsönt vett fel;

c) részben az Elektromos Művek, részben a Vízművek, részben a Gázművek által kibocsátói és forgatói aláírással ellátott, külföldre telepíthető megfelelő bélyegzésű, 3 havi lejáratú váltók ellenében a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztártól 250.000 angol font értékű kölcsönt vett fel;

d) a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. által kibocsátói és forgatói aláírással ellátott, külföldre telepíthető, megfelelő bélyegzésű, 3 havi lejáratú váltók ellenében 2,800.000 U. S. A. dollár értékű kölcsönt vett fel.

A felsorolt kölcsönök közül az *a)* pontban említett kölcsön 1931. decemberében, a *b)* pont alatt említett kölcsön 1932. januárban, a *c)* és *d)* pontok alatt említett kölcsönök pedig 1932. június és július havában jártak le.

Az *a)* és *b)* alatt említett kölcsönöket a főváros az 1932. január 30-án kelt 66.457. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 315/1931. kgy. számú határozattal 3 hónapra, majd ennek lejárta után az 1932. április 26-án kelt 68.201. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 90/1932. kgy. számú határozattal pedig a kölcsönt nyujtó pénzintézetek ajánlatai alapján olyként hosszabbította meg, hogy a közgyűlés felhatalmazta a polgármestert, hogy abban az esetben, ha a fentemlített kölcsönök a jövőben Budapest székesfőváros közönsége szempontjából a közgyűlési határozatban említett ajánlatok által tartalmazott feltételeknek nem kedvezőtlenebb feltételek mellett meghosszabbíthatók lennének, a meghosszabbítás tárgyában Budapest székesfőváros közönsége nevében megállapodást létesítsen.

Ez a felhatalmazás mindaddig, míg a külföldi fizetési eszközök szabad forgalma helyre nem áll, a Külföldi Hitelek Országos Bizottsága hozzájárulásától feltételezett.

A *c)* és *d)* alatti kölcsönöket a főváros az 1932. évi augusztus hó 3-án kelt 70.358. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 260/1932. kgy. számú határozattal az előző két bekezdésben említett módon és feltételekkel szintén meghosszabbította.

A m. kir. belügyminiszter az 1932. évi június hó 20-án kelt ad 68.201. sz. és az 1933. szeptember 27-én kelt 80.956. számú leiratával az említett 90/1932., illetve 260/1932. kgy. számú határozattal a polgármesternek adott felhatalmazás végső időpontját 1933. december 31-ében állapította meg.

A függőkölcsönök eredeti feltételeiben a következő lényeges változások állottak elő a meghosszabbításokra vonatkozó közgyűlési határozatokkal elfogadott ajánlatok alapján. És pedig:

1. Az *a)* és *b)* alatt említett kölcsönök meghosszabbítására vonatkozó feltételek szerint az illető pénzintézeteknek joguk volt más valutára szóló váltókat kérni s azon váltók, melyek más valutára (tehát nem dollárra) állíttattak ki, a meghatározott valutában fizetendők vissza;

2. A *b)* alatt említett kölcsönnek 500.000 dollárt kitevő része előbb angol fontra, majd francia frankra konvertáltatott, olyképen azonban, hogy a főváros kötelezettsége francia frankban áll fenn ugyan, azonban a főváros ezen francia frank kötelezettsége erejéig fontra szóló váltókat ad ki.

3. Az alábbiakból kitűnik, hogy a megújításkor melyik pénzintézet részére milyen idegen pénznemre s mekkora összegről szóló váltók állíttattak ki és milyen kamatláb mellett történt a kölcsönök megújítása.

Újítási (lejárati) idő: 1932. március—április.

Magyar Általános Hitelbank részére	$	600.000	7½%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank részére	sv. fr.	1,750.000	7½%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület részére	$	260.000	7½%
	sv. fr.	1,026.500	7½%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részére	$	400.000	7½%
	hfrt.	498.900	7½%
Angol-Magyar Bank Rt. részére	sv. fr.	7,729.500	7½%
	£	148.701„6„—	7½%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. részére	$	2,800.000	6½%
	£	250.000	9%

Újítási (lejárati) idő: 1932. június—július.

Magyar Általános Hitelbank részére	$	200.000	7½%
	fr. fr.	10,208.000	7½%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank részére	sv. fr.	1,750.000	7½%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület részére	fr. fr.	6,635.200	7½%
	sv. fr.	1,026.500	7½%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részére	fr. fr.	10,208.000	7½%
	hfrt.	498.000	7½%
Angol-Magyar Bank Rt. részére	sv. fr.	7,729.500	7½%
	£	130.930	7½%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. részére	$	2,800.000	6%
	£	250.000	6%

Újítási (lejárati) idő: 1932. szeptember—október.

Magyar Általános Hitelbank részére	$	200.000	7½%
	fr. fr.	10,208.000	7½%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank részére	sv. fr.	1,750.000	7½%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület részére	fr. fr.	6,635.200	7½%
	sv. fr.	1,026.500	7½%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részére	fr. fr.	10,208.000	7½%
	hfrt.	498.000	7½%
Angol-Magyar Bank Rt. részére	sv. fr.	7,729.500	7½%
	£	139.562„10„—	6½%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. részére	$	2,800.000	7%
	£	250.000	6%

Újítás (lejárati) idő: 1932. december—1933. január.

Magyar Általános Hitelbank részére	$	200.000	7%
	fr. fr.	10,208.000	7%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank részére	sv. fr.	1,750.000	7%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület részére	fr. fr.	6,635.200	7%
	sv. fr.	1,026.500	7%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részére	fr. fr.	10,208.000	7%
	hfrt.	498.900	7%
Angol-Magyar Bank Rt. részére	sv. fr.	7,729.500	6½%
	£	144.575„12„2	6·4%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. részére	$	2,800.000	6½%
	£	250.000	6%

Újítási (lejárati) idő: 1933. március—április.

Magyar Általános Hitelbank részére	$	200.000	6⅞%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank részére	fr. fr.	10,208.000	6⅞%
	sv. fr.	1,750.000	6⅞%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület részére	fr. fr.	6,635.200	6⅞%
	sv. fr.	1,026.500	6⅞%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részére	fr. fr.	10,208.000	6⅞%
	hfrt.	498.900	6⅞%
Angol-Magyar Bank Rt. részére	sv. fr.	7,729.500	7%
	£	149.960,,2,,6,	6½%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. részére	$	2,800.000	6½%
	£	250.000	6%

Újítási (lejárati) idő: 1933. június—július.

Magyar Általános Hitelbank részére	$	200.000	6%
	fr. fr.	10,208.000	6%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank részére	sv. fr.	1,750.000	
	1,500.000 sv. frs. után		6%
	250.000 sv. frs. után		6⅞%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület részére	fr. fr.	6,635.200	6⅞%
	sv. fr.	1,026.500	6⅞%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részére	fr. fr.	10,208.000	6⅞%
	hfrt.	498.900	6⅞%
Angol-Magyar Bank Rt. részére	sv. fr.	7,729.500	6%
	£	145.754,,4,,—	5·3%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. részére	$	2,660.000	6½%
	£	250.000	6%

Újítási (lejárati) idő: 1933. szeptember—október.

Magyar Általános Hitelbank részére	$	200.000	6%
	fr. fr.	10,208.000	6%
Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank részére	fr. fr.	1,239.900	6⅞%
	sv. fr.	1,500.000	6%
Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület részére	fr. fr.	6,635.200	6⅞%
	sv. fr.	1,026.500	6⅞%
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank részére	£	177.336,,8,,9	6⅞%
Angol-Magyar Bank Rt. részére	sv. fr.	7,729.500	6%
	£	146.276,,7,,1	5%
Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. részére	$	2,660.000	6½%
	£	250.000	6%

A függőkölcsönök tőkehátráléka (az átszámítás az 1933. szeptember-október havi lejárati váltók devizáinak megoszlása alapján október 18-i legmagasabb devizaárfolyamok szerint történt) következőképen alakult:

Csoport	A kölcsönrész értéke az átvételkor	jelenleg
	pengő	
I. Hitelbank és csoportja	11,408.550·—	10,885.129·81
II. Angol-Magyar Bank	11,408.550·—	11,477.835·—
III. Községi Takarékpénztár....	22,871.937·50	15,090.200·—
Összesen	**45,689.037·50**	**37,453.164·81**

A tőkehátrálékok csökkenése főleg a Községi Takarékpénztár által nyujtott kölcsönöknél jelent nagyobb összegeket azért, mert a nevezett pénzintézet megmaradt a font, illetve dollár kötelezettségnél s nem tért át más pénznemre, mint a többi pénzintézet. Ezért a két kölcsönnél a font, illetve a dollárnak az aranyalapról való letérése folytán előálló értékveszteség teljes egészében megnyilatkozott.

A tőkehátrálékok csökkenését a font- és dollárárfolyam csökkenésén kívül főleg az a körülmény okozta, hogy Magyarország külföldi hitelezőivel kötött megállapodások értelmében a külföldi hitelező jogosított magyar adósától az eredetileg nyujtott hitel 5%-ának megfelelő részt visszakövetelni s ezt a hitel törlesztésére elfogadni. Ez utóbbi okból:

1. A külföldi hitelező a Magyar Általános Hitelbanktól felvett és New Yorkba telepített 200.000 dolláros kölcsönrészlet 5%-ának törlesztését kérte s ennek alapján a Magyar Általános Hitelbank a fővárostól kérte ezen összeg pengőellenértékének megtérítését. Ennek folytán a főváros a 10.000 dollárnak megfelelő rész 41.000 pengőt kitevő ellenértékét a Magyar Általános Hitelbanknak kifizette, miáltal a fenti kölcsön tőkehátráléka 190.000 dollárra csökkent.

2. A külföldi hitelező a Községi Takarékpénztártól felvett és New Yorkba telepített 2,800.000 dolláros kölcsönrészlet 5%-ának törlesztését kérte s ennek alapján a Községi Takarékpénztár a fővárostól kérte ezen összeg pengőellenértékének megtérítését. Ennek folytán a főváros a 140.000 dollárnak megfelelő rész 803.600 pengőt kitevő ellenértékét a Községi Takarékpénztárnak kifizette, miáltal az említett kölcsön tőkehátráléka 2,660.000 dollárra csökkent.

A főváros a fentemlített függőkölcsönök kamatait az 1931. év végéig szerződéses pénznemben egyenlítette ki, míg az 1931. év végéig kihirdetett és a külföldi fizetési eszközök forgalmának korlátozására vonatkozó rendelkezések értelmében a kamatokat pengőben fizette be az érdekelt pénzintézetek pénztárába. A kölcsön meghosszabbítására vonatkozó ajánlatok szerint a pénzintézetek ezt a fizetést csak fedezetképen fogadták el s a befizetett pengőösszegeket a főváros javára írták, ellenben a megfelelő idegen pénznemben a fővárost megterhelték. Az idők folyamán azonban a hitelt nyujtó pénzintézetek közül többen ezeket a pengőben befizetett összegeket teljesítésképen elfogadták, úgyhogy ezáltal a fővárosnak a kamatok megfizetésére vonatkozó és idegen pénznemben fennálló kötelezettsége teljesen megszűnt. És pedig:

A Magyar Általános Hitelbanknál a dollárhitelből kifolyólag fennálló kamattartozás 1933. szeptember 21-ig, a francia frank hitelből kifolyólag fennálló kamattartozás pedig 1933. március 21-ig kiegyenlíttetett;

A Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál fennálló kamattartozás 1933. június 21-ig kiegyenlíttetett;

Az Angol-Magyar Bank Rt.-nál a svájci frank hitelből fennálló kamattartozás 1933. április 14-ig kiegyenlíttetett;

A Községi Takarékpénztárnál a 2,800.000 dolláros kölcsönből kifolyólag fennálló kamattartozás 1933. június 25-ig, a 250.000 fontsterlinges kölcsönből kifolyólag fennálló kamattartozás pedig 1933. május 3-ig van kiegyenlítve.

Az említett függőkölcsönből kifolyólag fennálló többi kamattartozás még idegen valutában fennáll.

Ezek a tartozások a következők:

A Magyar Általános Hitelbanknál	$	3.072
	fr. frs.	475.835
A Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Banknál	fr. frs.	41.836
	sv. frs.	248.159
A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületnél	$	5.667
	fr. frs.	883.212
	sv. frs.	159.640
A Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál	£	6.473
Az Angol Magyar Bank Rt.-nál	fr. frs.	1,529.680
	sv. frs.	368.023
	£	3.366,,16,,—
A Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.-nál	$	68.387·22
	£	6.831,,6,,6

Ezek alapján:

1. A közgyűlés a 381/1933. kgy. sz. határozatában jóváhagyólag tudomásul vette, hogy a polgármester a részére az 1930. évi függőkölcsönök megújítása és az azzal kapcsolatos intézkedések megtételére a 315/1931. 90. és 260/1932. kgy. számú határozatokban kapott felhatalmazással élt s e határozatokkal kapott felhatalmazások keretein belül az említett függőkölcsönöket a lejáratok alkalmával megújította.

2. A közgyűlés tudomásul vette, hogy az 1. pontban említett függőkölcsönök tőkehátraléka

a) a Magyar Általános Hitelbanknál	$	190.000
	fr. frs.	10,208.000
b) a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Banknál	fr. frs.	1,239.900
	sv. frs.	1,500.000
c) a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületnél	fr. frs.	6,635.200
	sv. frs.	1,026.500
d) a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál	£	177.336,,8,,9
e) az Angol-Magyar Bank Rt.-nál	fr. frs.	12,760.000
	sv. frs.	7,729.500
f) a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.-nál	$	2,660.000
	£	250.000

3. A közgyűlés tudomásul vette, hogy az 1. pont alatt említett függőkölcsönökből eredő és a külföldi fizetési eszközök forgalma korlátozása folytán a fővárosnak ezidőszerint a következő idegen pénznemre szóló kamatkötelezettségei állanak fenn, amely kötelezettségek azonban a fentidézett korlátozási rendelkezések szerint pengővel fedezve vannak. És pedig:

A Magyar Általános Hitelbanknál	$	3.072
	fr. frs.	475.835
A Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Banknál	fr. frs.	41.836
	sv. frs.	248.159
A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesületnél	$	5.667
	fr. frs.	883.212
	sv. frs.	159.640
A Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál	£	6.473
Az Angol-Magyar Bank Rt.-nál	fr. frs.	1,529.680
	sv. frs.	368.023
	£	3.366,,16,,—
A Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.-nál	$	68.387·22
	£	6.831,,6,,6

4. A közgyűlés az 1. pontban említett függőkölcsönök időközben kifizetett tőketörlesztő részletei és pedig:

a) a Magyar Általános Hitelbank részére törlesztett 41.000 pengő fedezetéül az 1930. évi beruházó függőkölcsön ellenértékét;

b) a Községi Takarékpénztár részére kifizetett 803.600 pengő fedezetéül pedig az 1927. évi beruházóprogramm befejezésére, illetve a Vásárpénztár céljaira felvett 2,800.000 dolláros függőkölcsön ellenértékét jelölte ki.

5. A közgyűlés felhatalmazta a polgármestert, hogy a 2. pontban felsorolt függőkölcsönöket a legutóbbi 1933. szeptember-októberi megújítás alkalmával elfogadott ajánlatoknál nem kedvezőtlenebb ajánlatok esetén a lejáratok alkalmával megújíthassa s a megújításra vonatkozólag Budapest székesfőváros közönsége nevében a Külföldi Hitelek Országos Bizottsága jóváhagyásától feltételezetten, megállapodást létesítsen s azt a székesfőváros közönsége nevében aláírja. Ez a felhatalmazás csupán arra az időre szól, amíg a külföldi fizetési eszközök forgalma Magyarországon korlátozva van, de legfeljebb 1935. december 31-ig terjedhet.

6. Felhatalmazta végül a közgyűlés a polgármestert, hogy amennyiben a hitelező pénzintézet más pénznemre óhajtaná átalakítani a székesfővárossal szemben fennálló követelését, mint amilyen pénznemre ez a követelés szól, úgy a hitelező pénzintézet kívánságának eleget tehessen, feltéve, hogy az egyik pénznemről a másik pénznemre való áttérés olyan árfolyam alapulvétele mellett történik, amely árfolyam megfelel a mindenkori paritásnak. Ha azonban az ilyen áttérés nem a lejárat alkalmával történnék, úgy az ezzel járó esetleges mindennemű költségek (váltóköltség és bélyeg stb.) az illető pénzintézetet terhelik.

7. A közgyűlés — figyelemmel arra, hogy Budapest székesfőváros közönségének a kölcsön meghosszabbításához fontos pénzügyi érdekei fűződnek — kimondotta, hogy amennyiben erre netalán szükség volna, a közgyűlési határozat 5. pontja az 1929. évi XXX. t.-c. 56. § (2) bekezdésének *b)* pontja alapján azonnal végrehajtható és az ellen fellebbezésnek csak birtokon kívül van helye.

Az Ostendei Egyezmény alá tartozó kölcsönök törlesztési módozataira és az 1932. és 1933. évi szelvények címletesítésére (funding) vonatkozó megállapodás. Amidőn az 1931. év végén megjelent a m. kir. kormánynak a külföldi fizetési eszközök forgalmának korlátozására vonatkozó rendelete, a főváros a rendelet értelmében a külföldi kölcsönök kamatszolgálata tekintetében fennálló kötelezettségeinek természetszerűleg csak pengőben tehetett eleget és ezen pengőösszegeknek a megfelelő idegen valutára való átváltása elmaradt. Ezen intézkedés következményeképen a Schweizerische Bankiervereinigung, mint az Ostendei Egyezmény alá tartozó 3 külföldi kölcsön Trustee-je, 1932. március 16-án levelet intézett a fővároshoz, amelyben hivatkozással az Ostendei Egyezmény VII. cikkében a Gáz-, Víz- és Elektromos Művek bruttóbevételeire adott előjogra, a befizetendő pengőösszegnek a háromszorosát kérte fedezetül. Az Ostendei Egyezmény alá tartozó kölcsönök szolgálatára szükséges havi összeg a szóbanforgó időpontban 900.000 pengőt tett ki kereken, tehát a Trustee kívánsága az volt, hogy e helyett a 900.000 pengő helyett a főváros háromszor 900.000 pengőt, vagyis 2,700.000 pengőt fizessen havonta fedezetképen az ostendei kölcsönök szelvényszolgálatára. Minthogy a főváros háztartása és az üzemei ilyen magas összeget fizetni nem tudnak, a kormányhatóság és a Magyar Nemzeti Bank

illetékes szerveivel történt tárgyalás alapján 1932. március 22-én a főváros erről a Trustee-t értesítette. Ez alapon tárgyalások indultak meg a főváros és a Trustee között, amelyek folyamán a Trustee-t sikerült meggyőzni arról, hogy álláspontjuk a hitelezők érdekeit nem szolgálja, viszont a főváros háromszoros pengőfedezetet adni nem tud. A Trustee egyúttal vállalkozott arra, hogy a hitelezőknek ajánlani fogja, hogy a háromszoros pengőfedezettől tekintsenek el s fogadják el a jelenlegi álláspontot. A hitelezők azonban az e tárgyban megtartott értekezletükön a Trustee álláspontját nem fogadták el s ennek folytán a Trustee 1932. június 23-án arról értesítette a fővárost, hogy a hitelezők ragaszkodnak a háromszoros pengőfedezeti összegek befizetéséhez s ezen kérelmükre vonatkozólag 1932. július 9-ig választ kérnek.

Ezt a tényállást a törvényhatósági tanács 1932. július 7-én tartott ülésében tudomásul vette, egyúttal azonban, tekintettel arra, hogy az ügy nincs annyira kitárgyalva, hogy a törvényhatósági tanács állást foglalhasson, az állásfoglalást egyelőre mellőzte.

Ezt követően az 1932. évi július hó 8-án a főváros 114.392—VI. szám alatt értesítette a Trustee-t, hogy a m. kir. kormány 6900/1931. M. E. számú rendelete folytán, amely tiltott minden más fizetést, mint amit a főváros abban az időben teljesített, a fővárosra nézve jogi lehetetlenség, hogy eleget tegyen azoknak a kívánságoknak, amelyeket a Trustee kér. Rámutatott arra, hogy a kérdés gazdasági oldalról vizsgálva gyakorlatilag végrehajthatatlan, mivel nem volna összeegyeztethető a város rendes pénzügyi gesztiójával. Az egész világ vagy legalább is egész Közép-Európa, a vis major által előidézett olyan helyzetben van, amelyet teljesen lehetetlen volt előrelátni az Ostendei Egyezmény és a Baseli Megállapodások létesítése idején. Ennek folytán a város nincs abban a helyzetben, hogy fizetést másképen, mint magyar pengőben és a törvényes rendelkezéseknek megfelelően teljesítsen. A jelenlegi helyzet egyébként — figyelemmel annak vis major jellegére — a várost még egy kivételes rendszabály hiánya esetén is minden esetben fel fogja menteni olyan kötelezettségek alól, amelyek túlhaladják azt a mértéket, amelyet teljesíteni képes.

Ezek után a Trustee Budapesten megjelent kiküldöttjével az 1932. november 30-án tartott értekezleten az a felfogás alakult ki, hogy leghelyesebb, ha a kiküldött közvetlenül is megismeri a magyarországi hivatalos körök felfogását az Ostendei Egyezmény alá tartozó kölcsönök kamatszolgálata tekintetében a külföldi fizetési eszközök forgalmának korlátozása folytán előállott helyzetről, különösen a hitelezők által követelt háromszoros fedezetről.

A tárgyalások folyamán felmerült az a gondolat, nem lehetne-e gazdasági alapon rendezni a kérdést a hitelezők hozzájárulásával. A Külföldi Hitelezők Alapjába letett összegeknek ugyanis csak mintegy 30%-a kerül szelvények ellenében kifizetésre s tekintettel arra, hogy a hitelezők célja épen a fedezetek megerősítése volna, ez leghelyesebben akkor történhetnék, ha a Külföldi Hitelezők Alapjába befizetett összegek egy részét az Elektromos Művekbe beruháznák.

Ennek a tervnek kétféle jelentősége volt. Egyfelől lehetőség nyílott újabb beruházásokra, másfelől viszont a háromszoros fedezet kérdésében való döntést függőben tartotta.

Ez volt a kiindulási pontja azoknak a tárgyalásoknak, amelyeket a főváros a kamatok címletesítése érdekében kezdeményezett. Ezen tárgyalások során a főváros

ismételten tárgyalt úgy a Trustee-vel, mint a hitelezőkkel közvetlenül is. Ennek során a főváros képviselői eljártak a Magyar Nemzeti Banknál, vajjon tudná-e biztosítani a címletesített (funding) kölcsön kamat- és tőketörlesztőszolgálatának ellátását idegen pénznemben. A hitelezők képviselőinek a kérése ugyanis az volt, hogy a címletesített (funding) kölcsön szolgálata legalább két esztendeig biztosíttassék idegen pénznemben. A Magyar Nemzeti Bank ezt a kötelezettséget nem tudta vállalni. A tárgyalások során továbbá a főváros felvilágosításokat szerzett a tekintetben is, hogy a kötvények kibocsátása szempontjából számbavehető külföldi államokban (nevezetesen Németország, Svájc, Franciaország és Anglia) egy ilyen címletesítési (funding) kölcsön kibocsátása — figyelemmel az időközben ott bevezetett újabb adókra és illetékekre — milyen teherrel jár. Ennek során megállapítást nyert, hogy ezek a terhek igen jelentékenyek s az egész kibocsátást rendkívül drágává és költséggessé, sőt majdnem lehetetlenné teszik. A kérdés ebbe a stádiumba körülbelül a nyár elején jutott, amidőn már az Ostendei Egyezménnyel kapcsolatban még egy ilyen fontos kérdés vált aktuálissá.

A főváros ugyanis az Ostendei Egyezmény VI. cikke értelmében az 1934. évben kezdi meg a kölcsönök törlesztőszolgálatát. A hivatkozott cikk szerint a törlesztőszolgálat ellátása 3 módon történhetik, nevezetesen a kötvények visszavásárlása, felajánlás (by tender) és névértéken való kisorsolás útján. A hivatkozott cikk végrehajtására vonatkozólag teendő intézkedésekre nézve azonban még nem volt megállapodás a főváros és a Trustee között.

E célból tehát a főváros érintkezésbe lépett a Trustee-vel s e tárgyalás eredményeképen dr. Lamotte Károly tanácsnok és dr. Szemethy Károly tiszti főügyész Baselbe utaztak s tárgyalásaik eredményeképen a következőkben állapodtak meg:

1. Az Ostendei Egyezmény alá tartozó kölcsönök 1932. január, július, 1933. évi szelvényeinek címletesítése (funding).

Egyes hitelezők ez ellen kifogással éltek, ha az új kölcsön kamat- és tőketörlesztőszolgálatának idegen pénznemben való teljesítése nincs biztosítva. A Trustee-hez beérkezett értesítések szerint az ilyen kibocsátás az egyes országokban aránytalanul nagy költségekkel jár, úgyhogy a főváros igen nagy terhet vállalna magára.

A főváros képviselői ennekfolytán a kölcsön kibocsátására vonatkozó ajánlatokat fenntartani nem tudják.

A Trustee ezt a közlést tudomásul veszi a hitelezők képviselőihez való továbbítás végett.

2. Az Ostendei Egyezmény alá tartozó kölcsönök törlesztőszolgálata.

A főváros a vonatkozó kölcsönszerződések és az Ostendei Egyezmény VI. cikke alapján köteles a tőkevisszafizetés esedékességét megelőzően legkésőbb 6 hónappal, első ízben 1933. december 31-én közölni, hogy visszavásárlás, felajánlás (by tender) vagy kisorsolás útján kívánja a következő esedékességet rendezni.

a) Visszavásárlással történő törlesztés. A fentebb említett időpontig a főváros tartozik közölni a Trustee-vel, hogy az esedékes törlesztőrészletnek megfelelő névértékű kötvények a főváros birtokában vannak. Az egyes kötvények tetszés szerinti különféle névértékű címletek lehetnek, a kötvények számát és jelzését azonban közölni kell. A Trustee azonnal meg fogja állapítani az általa megjelölt személy

útján, hogy a város által visszavásárolt kötvények tényleg megvannak s ezután ezeket a kötvényeket a Trustee által megjelölt személy jelenlétében Budapesten meg kell semmisíteni.

b) Felajánlás (tender). Felajánlás esetén legkésőbb a fentebb jelzett időpontig a főváros közli a Trustee-vel a felajánlás keresztülvitelére vonatkozó ajánlatot. Ennek keresztülviteli módozataira nézve a főváros és a Trustee érintkezésbe lépnek.

c) Kisorsolás. Sorsolás esetén a főváros Budapesten a Trustee által kijelölt személy jelenlétében a fentebb jelzett időpontig meg fogja ejteni a sorsolást s a kisorsolt kötvények számait közölni fogja a Trustee-vel.

Mindhárom törlesztési mód esetén a Trustee a főváros értesítése után haladéktalanul közölni fogja mindazon országokban, amelyekben a kölcsönök fizetőhelyei vannak, az általa megjelölt lapokban, hogy a törlesztés milyen módon történt és sorsolás esetén ezen kívül a kisorsolt kötvények számait is közzé fogja tenni.

A törvényhatósági tanács ezt a megállapodást 1933. novemberében tudomásul vette s egyben a szükséges kötvények megvásárlására a polgármesternek a felhatalmazást megadta.

A Kiskereskedelmi Hitelakció céljaira rendelkezésre bocsátott 1,000.000 pengő hitelnek meghosszabbítása 1936. december 31-ig. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1138/1928. kgy. számú határozatával kimondotta, hogy a székesfőváros pénzkészleteiből 1,000.000 pengőt a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.-nál levő községi folyópénzszámláról költség nélkül ugyanolyan kamatláb mellett, mint amilyent az említett pénzintézet a székesfőváros részére ezen összeg után meg fog téríteni, a Budapest Kisipari Hitelintézet Rt. részére kiskereskedelmi hitelnyujtás céljaira lekötött betétként 1931. december 31-ig rendelkezésre bocsát. Az így rendelkezésre bocsátott hitel lejáratát a törvényhatósági bizottság közgyűlése 208/1931. kgy. számú határozatával 1933. december 31-ig meghosszabbította.

E közgyűlési határozatokat a m. kir. belügyminiszter 83.622/1929—IV. és 82.110/1931—IV. számú leiratával jóváhagyta s a jóváhagyás folyamányaként a székesfőváros volt tanácsa a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt.-nál úgy intézkedett, hogy a fenti összeg 4¾%-os kamat mellett álljon a Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. rendelkezésére.

Ezzel kapcsolatban 1933. május 5-én a Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt., figyelemmel a betétkamatláb időközi csökkenésére, a kamatláb csökkentését, továbbá a fenti hitel meghosszabbítását kérte. Hivatkozott arra, hogy a m. kir. kormány által az intézet rendelkezésére bocsátott és a Kisipari Hitelakció céljait szolgáló hiteltőkék meghosszabbítása iránt már megfelelő intézkedés történt s ennekfolytán ezek a hitelek 1936. december 31-ével fognak lejárni s így szükséges, hogy a főváros által nyujtott 1,000.000 pengős hiteltőke további 3 évvel meghosszabbíttassék, úgyhogy a lejárat a m. kir. kormány által rendelkezésére bocsátott hiteltőkékkel azonosan 1936. december 31. legyen. E méltánylást érdemlő indokokra való tekintettel a polgármester a kamatlábat 1933. június 1. napjától 3%-ban állapította meg, a közgyűlés pedig a kiskereskedelmi hitelnyujtás céljából a Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt.-nak rendelkezésre bocsátott 1,000.000 pengő hitelt, az idézett közgyűlési határozatokban megállapított feltételek mellett, 1936. december 31-ig meghosszabbította.

5. A főváros költségvetése és zárószámadása.

A községi háztartás 1933. évi költségvetése és zárószámadása. Ezt a költségvetést is a rendkívüli gazdasági viszonyok között kötelező szigorú takarékosság és a szükségletek kényszerű megszorítása jellemzi. A szükségletek megszorítását a viszonyok kedvezőtlen alakulása tette szükségessé. A gazdasági depresszió nyomán a bevételek az egész vonalon visszaestek. Kevesebb az adóbevétel, mert a forgalom visszaesése, a kereseti viszonyok leromlása, az üresen álló lakások és üzlethelyiségek miatt az adóalap egyre csökkent; kevesebb az üzemek feleslege és ennek folytán az üzemek hozzájárulása a községi háztartáshoz, mert a forgalom, a fogyasztás kisebb lett; végül a községi háztartás többi bevétele is kevesebb, mert a házbéreket, a piaci helypénzeket, a különböző díjakat, a fővárosi szántóföldekért és rétekért fizetett haszonbéreket stb. a nehéz gazdasági viszonyokhoz mérten méltányosan le kellett szállítani. A bevételek ilyen nagyarányú csökkenése következtében a költségvetési keretet, az állami költségvetéshez hasonlóan, szűkíteni kellett.

Az adott helyzet ilyen mérlegelésével kellett hozzáfogni az 1933. évi költségvetés összeállításához. Az irányadó szempont az volt, hogy a költségvetést, a főváros lakosságának újabb megterhelése nélkül, egyensúlyban kell tartani.

Ez természetesen csak a kiadások jelentős csökkentésével volt lehetséges. A polgármester azért már a költségelőirányzat összeállításakor a kiadások csökkentésére adott utasítást. Felhívta a polgármesteri ügyosztályokat, a kerületi elöljáróságokat, hogy a kiadások előirányzásánál a legnagyobb körültekintéssel járjanak el és minden egyes tételnél szigorúan vizsgálják meg, hogy miként lehet takarékossággal, a szükségletek megszorításával a kiadásokat csökkenteni. Különösen az intézményeknél és az üzemeknél kellett keresni a módokat és eszközöket, amelyek az üzemvitelt olcsóbbá és gazdaságosabbá teszik.

A polgármesteri utasítás a kiadások előirányzásánál két korlátot állított, amelyek egyikét sem volt szabad túllépni. Az egyik: az 1931. évi zárószámadás eredménye, a másik: a zárolással csökkentett 1932. évi költségelőirányzat. A dologi kiadások költségvetési előirányzatából a polgármester ugyanis már az 1932. év elején, ahol csak lehetett, 10%-ot zárolt. Amelyik kiadási tétel tehát 1932-ben zárolva volt, azt csak a zárolással csökkentett összegben volt szabad az 1933. évre előirányozni. Ilyen módon kellett a kiadásokat csökkenteni.

A költségvetési keret jelentős szűkítése mellett természetes, hogy jóformán csak azokat a kiadásokat lehetett a költségvetésben előirányozni, amelyek a szigorúan vett közigazgatási feladatok ellátásához, a meglévő szociális, kulturális és egészségügyi intézmények változatlan fenntartásához, a jogszerűen vállalt kötelezettségek teljesítéséhez szükségesek. És ezeket is a minimumra kellett mérsékelni.

A kiadások ilyen szigorú megszorításával a költségvetés végösszege 166·6 millió pengőre csökkent. A költségvetésnek ez a leszállítása számottevő, ha az előzőévi költségvetéseket tekintjük. 1929-ben még több mint 208 millió pengő volt a községi háztartás költségvetése a kórházi alappal együtt, két évvel később, 1931-ben 190 millió, 1932-ben 181·3 millió, most pedig 166·6 millió pengő. Ezek a számok azt mutatják, hogy a székesfőváros a költségvetésével a változó gazdasági helyzethez igyekezett igazodni.

A kiadások az 1932. évi költségvetéshez képest 14·7 milllió pengővel csökkennek. A csökkenés a személyi és a dologi kiadásoknál egyaránt mindenütt mutatkozik.

A személyi kiadások a kormányrendelet alapján végrehajtott illetményleszállítás folytán 3·3 millió pengővel csökkentek. De a költségvetés egyensúlya érdekében a fizetéseken kívül még a többi személyi járandóságokat: a segélyeket, jutalmakat, üzemi pótlékokat is le kellett szállítani, a karácsonyi segélyt pedig teljes egészében törölni kellett. A polgármester azonban felhatalmazást kért a közgyűléstől arra, hogy abban az esetben, ha a pénztári helyzet mégis úgy alakul, hogy az év végén megtakarítások révén megfelelő fedezet áll rendelkezésre, akkor a karácsonyi segélyt a személyzet részére kiutalványozhassa azzal a megszorítással, hogy az e címen kifizethető összeg nem lehet több, mint a személyzet félhavi fizetése.

A dologi kiadások is a rögzített tételek kivételével, csaknem mindenütt 10%-kal csökkentek. Nagymértékben csökkent az út- és csatornaépítés előirányzata, minthogy a munkaprogramm jórésze az ínségmunka keretében nyer végrehajtást. Így út- és csatornaépítésre mindössze 1·7 millió pengő az előirányzat, de ugyanakkor 2·3 millió pengőt irányzott elő a költségvetés a 10 millió pengős ínségmunkakölcsön törlesztésére és kamatára, amely kölcsönből szintén utak és csatornák épültek.

A kiadások csökkenését nagymértékben ellensúlyozta azonban az ínségakció kiadásainak nagyarányú emelkedése, amit a válságos viszonyok között a főváros nyomorenyhítő tevékenységének kiterjesztése tett szükségessé. Az előirányzat itt 4·5 millió pengővel több, mint az 1932. évi költségvetésben; ezzel az ínségakció kiadása 11 millió pengőre emelkedett.

Az előirányzott kiadások jórésze közmunkákra és közszállításokra esik. A községi háztartás előirányzatában 47·3 millió pengő a közmunka és a közszállítás, az önálló vagyonkezelésű intézményeknél pedig 70·8 millió pengő. A főváros egész gazdálkodását tekintve tehát 118 millió pengő közmunka és közszállítás volt az 1933. évi költségvetésben előirányozva.

A rendes kiadásokon felül 9 millió pengő rendkívüli kiadást irányoz elő a költségvetés. A balparti nyomócső meghosszabbítására II. részletként 250.000 pengő, az angyalföldi új szivattyútelep létesítésére II. részletként 220.000 pengő, különböző telekszerzésekre 992.729 pengő, a községi háztartás hiányának fedezésére 1,754.212 pengő, a megszűnt közkórházi alapnál a kormánnyal kötött megállapodás értelmében mutatkozó veszteségnek fedezetére I. részletként 2 millió pengő, a Kisipari Hitelintézet Rt. alaptőkeemelésére 260.000 pengő, a Községi Takarékpénztár régi, még idegen tulajdonban levő részvényeinek megvásárlására 50.000 pengő, a dunai hidak építésére 2 millió pengő, a fedett uszoda építési költségeihez való hozzájárulásra 220.000 pengő, új közoktatási épületek építésére 400.000 pengő, a népligeti iskolai sporttelep létesítésére II. részletként 60.000 pengő, a Döbrentei-téri piac rendezésére 40.000 pengő, a szellemi szükségmunkára 480.000 pengő, kisebb építkezési, átalakítási és egyéb munkákra 307.000 pengő a rendkívüli előirányzat.

Az adóbevételeket a költségvetés a tényleges bevételi eredmények alapján az érvényben levő adókulcsok változatlan alkalmazásával irányozta elő. Az adók és a közszolgáltatások mértéke nem változott, de a bevételek az egész vonalon mindenütt visszaestek az előirányzatban.

Az adóbevételek az 1932. évi előirányzattal szemben 8·4 millió pengővel csökkentek. Így a községi pótadó 4 millióval, a kereseti adó 2 millióval, a forgalmi adórészesedés 2 millióval kevesebb ; de csökken az italmérési illeték, a vigalmi adó és az ebadónak is az előirányzata.

A gazdasági viszonyok kedvezőtlen alakulása folytán az ingatlanvagyon jövedelme is csökkent. A kereseti viszonyok romlása következtében a telekbéreket, valamint a lakásbéreket a fővárosi bérházakban is le kellett szállítani s a rétek, szántóföldek haszonbérét is méltányosan mérsékelni kellett, a mezőgazdasági termények áresésének megfelelően.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények üzleti feleslege is jelentősen visszaesett. A gazdasági viszonyok hatása alatt a forgalom és a fogyasztás csökken és ezzel csökkennek a bevételek is. Az üzemek hozzájárulása ennek következtében 3·8 millió pengővel kevesebb, mint az 1932. évi költségvetésben.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények közül az Autobuszüzem és a Széchenyifürdő költségvetése hiányt mutat. Az Autobuszüzemnek 1 millió pengő, a Széchenyifürdőnek pedig 350.000 pengő a deficitje.

A BSzKRt rendkívüli területhasználati díja címén most is 2·3 millió pengő bevételt kellett előirányozni.

Az ilyen módon összeállított költségelőirányzat a lakosság újabb megterhelése nélkül egyensúlyban volt. Ezt a költségvetési tervezetet a törvényhatósági tanács és a közgyűlés némi kisebb változtatással elfogadta. Nagyobb változtatást tett azonban szükségessé a költségvetésen az annak tárgyalása közben megjelent 185.400/1932. B. M. számú rendelet, amely szerint a jövedelemadó, a társulati adó és az általános kereseti adó után ínségjárulékot kell kivetni. A rendelet szerint a főváros területéről származó jövedelem alapján kivetett jövedelem után 20%, a társulati adónál 20%, az általános kereseti adó kivetésénél alapulvett kereset után 2% a kivetendő ínségjárulék. A főváros addig is szedett ugyan ínségjárulékot, ez azonban jóval kevesebb volt, mint az az ínségjárulék, amit most belügyminiszteri rendelet alapján kellett kivetni. A főváros eddig csak a társulati adó után szedett 15%-os ínségjárulékot, ami mindössze 1 millió pengő bevételt hozott, míg az új ínségjárulék bevétele címén 7·5 millió pengőt lehetett előirányozni. A miniszteri rendelet értelmében tehát a költségvetést akként kellett módosítani, hogy 1 millió helyett 7·5 millió pengőre emelkedett az ínségjárulék bevételi előirányzata, az állami hozzájárulást pedig, amit a költségvetés eredetien az ínségakciók fedezése céljából előirányzott, törölni kellett, minthogy az ínségenyhítés költségeit így most már a felemelt új ínségjárulékból lehetett fedezni.

A költségvetés felülvizsgálata során a m. kir. belügyminiszter az 1933. március 1-én kelt 76.092/1933—V. számú leiratával végig az egész költségvetésen nagyon sok módosítást hajtott végre. Az előirányzott tételek közül sokat törölt és egyes tételeknek a költségvetésbe való felvételét rendelte el. E módosítások folytán a költségvetés végösszege is lényegesen megváltozott. Az eredetien 166·6 millió pengőben megállapított költségvetés ilyen módon 163·4 millióra csökkent. A kormányhatóság által jóváhagyott 1933. évi költségvetés, a költségvetési címek szerint részletezve, ezek után a következőképen alakul :

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
I. FEJEZET.							
Igazgatás.							
Közigazg. alkalmazottak .	14.085.969	190.560	—	14,276.529	665.300	—	665.300
Élelmezési, eljárási és különmunkadíjak	133.753	105.380	—	239.133	128.210	—	128.210
Közlekedési költségek ...	38.994	225.576	—	264.570	—	—	—
Segélyek és jutalmak....	140.000	95.000	—	235.000	—	—	—
Nyugdíjasok	6,923.563	—	—	6,923.563	361.917	—	361.917
Kegyuraság	697.723	195.470	—	893.193	43.506	—	43.506
Felekezeti segélyek	—	345.850	—	345.850	—	—	—
Irodai szükségletek	67.682	1,684.312	—	1,751.994	33.984	—	33.984
Vegyesek	4.000	538.555	—	542.555	—	—	—
II. FEJEZET.							
Út- és csatornaépítés.							
Utak építése és karbantartása	219.141	5,710.590	—	5,929.731	187.006	—	187.006
Közcsatornák.....	79.495	2,498.743	470.000	3,048.238	640.000	—	640.000
Köztisztasági szolgálat ..	703.926	7,155.394	—	7,859.320	326.000	—	326.000
Kertészet, sétányok és fasorok	55.033	1,739.481	—	1,794.514	36.470	—	36.470
Anyagvizsgálóintézet	42.431	88.635	—	131.066	50.000	—	50.000
Gellérthegyi kőporbánya	5.161	17.809	—	22.970	24.200	—	24.200
Vegyesek	18.108	597.488	—	615.596	73.100	—	73.100
III. FEJEZET.							
Városépítés és tűzrendészet.							
Városépítés.....	19.714	158.805	—	178.519	—	—	—
Rétek és szántóföldek ..	—	42.722	—	42.722	191.000	—	191.000
Üres telkek	—	13.454	—	13.454	301.000	—	301.000
Ingatlanok szerzése és elidegenítése	3.600	53.800	992.739	1,050.139	201.389	120.000	321.389
Tűzoltóság és tűzrendészet	1,797.596	681.531	—	2,479.127	80.179	—	80.179
Vegyesek	—	27.660	—	27.660	331.300	—	331.300
IV. FEJEZET.							
Közjogi szolgáltatások.							
Katonai szolgáltatások ..	49.291	429.349	—	478.640	513.590	—	513.590
Vegyesek	21.240	3,109.930	—	3,131.170	325.000	—	325.000

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
V. FEJEZET.							
Közlekedés.							
Közterületek használata .	882	50.000	—	50.882	4,080.711	—	4,080.711
Vegyesek	—	57.600	9.000	66.600	3.700	—	3.700
VI. FEJEZET.							
Pénzügy.							
Háztartási készlet	—	—	3,754.212	3,754.212	—	—	—
Községi közszolgáltatások	1,339.690	938.313	—	2,278.003	83,758.950	—	83,758.950
Közadók és közadók módjára beszedendő követelések behajtása	—	328.300	—	328.300	450.000	—	450.000
Értékpapírok és folyószámlák.....	—	1,252.413	310.000	1,562.413	452.653	—	452.653
Községi üzemek hozzájárulása a községi háztartáshoz	—	4,231.645	—	4,231.645	27,118.614	—	27,118.614
Kölcsönök törlesztőszolgálata	—	19,939.516	—	19,939.516	—	—	—
Vegyesek	—	82.800	2,000.000	2,082.800	36.000	—	36.000
VII. FEJEZET.							
Közoktatás.							
a) *Törvényes kötelezettség alapján fenntartott iskolák:*							
Kisdedóvók	1,146.952	322.473	—	1,469.425	1.308	—	1.308
Elemi népiskolák	8,351.190	1,862.445	—	10,213.635	90.594	—	90.594
Polgári iskolák	4,481.427	901.033	—	5,382.460	330.907	—	330.907
Továbbképző népiskolák	108.916	38.069	—	146.985	8.500	—	8.500
Iparostanonciskolák	1,186.486	81.344	—	1,267.830	19.000	—	19.000
Kereskedőtanonciskolák .	102.921	4.013	—	106.934	518	—	518
b) *Törvényes kötelezettség nélkül fenntartott iskolák:*							
Reáliskolák	335.344	109.581	—	444.925	109.060	—	109.060
Leányközépiskolák	503.746	85.465	—	589.211	274.910	—	274.910
Felsőkereskedelmi iskolák	1,265.198	322.671	—	1,587.869	453.068	—	453.068
Kereskedelmi szaktanfolyamok	123.596	11.044	—	134.640	44.535	—	44.535

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
Pedagógiai szeminárium .	93.416	66.029	—	159.445	—	—	—
Kertészeti és gazdasági iskolák és gazdasági gyakorlótelepek	105.543	204.842	—	310.385	150.577	—	150.577
Nőipariskolák	200.585	17.237	—	217.822	21.582	—	21.582
Felsőbb zeneiskola és zenetanfolyamok.....	370.732	19.546	—	390.278	114.153	—	114.153
Internátussal egybekötött gyógypedagógiai munkaiskolák	114.488	94.477	—	208.965	60.342	—	60.342
c) *Egyéb közoktatási intézmények és szükségletek:*							
Iskolaköteleseket, kereskedő- és iparostanoncokat nyilvántartó hivatal	214.485	6.111	—	220.596	—	—	—
Tanszerkészítőműhely és tanítási szerek leltározási osztálya	50.220	32.031	—	82.251	—	—	—
Iskolai gyermekvédelem .	1,782.086	330.229	—	2,112.315	36.120	—	36.120
Nyugdíjasok.....	4,439.360	—	—	4,439.360	250.000	—	250-000
Hitoktatási segélyek	1,146.857	—	—	1,146.857	10.500	—	10.500
Vegyesek	500.992	397.736	680.000	1,578.728	2.000	—	2.000
VIII. FEJEZET. **Közélelmezés.**							
Vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet	277.072	160.114	—	437.186	503.500	—	503.500
Marhaközvágóhíd és vásár	316.199	715.161	—	1,031.360	1,623.538	—	1,623.538
Sertésközvágóhíd és vásár.	290.899	801.920	—	1,092.819	2,159.016	—	2,159.016
Vásárcsarnokok	472.461	1,505.177	40.000	2,017.638	2,766.800	—	2,766.800
Állategészségügyi telep ..	41.978	376.204	12.000	430.182	304.558	—	304.558
Helypénzek	100.683	61.571	—	162.254	500.000	—	500.000
Vásárdíjak	14.000	479.541	—	493.541	1,015.295	—	1,015.295
Ferencvárosi kikötő	16.076	17.000	4.000	37.076	40.000	—	40.000
Vegyesek	—	6.300	—	6.300	15.535	—	15.535
IX. FEJEZET. **Közjótékonyság és szociálpolitika.**							
Szeretetotthonok	113.644	1,543.624	—	1,657.268	816.045	—	816.045
Közsegélyre szorultak ellátása	—	612.585	—	612.585	100	—	100
Hatósági ínségenyhítő tevékenység	61.235	7,557.000	588.000	8,206.235	6,975.000	—	6,975.000
Hajléktalanok menhelye..	17.197	108.281	—	125.478	52.149	—	52.149
Árvaházak és szeretetházak	107.835	488.869	—	596.704	107.651	—	107.651
Anya-, csecsemő- és gyermekvédelem	236.690	1,296.594	8.900	1,542.184	262.547	—	262.547

Megnevezés	Kiadás				Bevétel		
	rendes		rendkívüli	összesen	rendes	rendkívüli	összesen
	személyi	dologi					
	pengő						
Lakásügyi intézmények ..	264.780	1,900.939	69.100	2,234.819	5,765.011	—	5,765.011
Kisajátított házak	7.770	539.568	—	547.338	547.338	—	547.338
Népszálló	78.790	160.974	—	239.764	164.687	—	164.687
Népotthonok	13.267	95.363	—	108.630	—	—	—
Városházi étkező	6.438	324.060	—	330.498	330.692	—	330.692
Népfürdők	56.226	129.891	—	186.117	112.932	—	112.932
Vegyesek	—	618.959	—	618.959	1.000	—	1.000
X. FEJEZET.							
Közegészség és köztisztaság.							
Kórházak	4,216.240	8,128.754	—	12,344.994	12,306.541	—	12,306.541
Közegészségügyi és bakteriológiai intézet	78.655	54.995	30.000	163.650	—	—	—
Fertőtlenítő intézetek ...	347.145	224.474	—	571.619	33.380	—	33.380
Egyészségügyi gondozó intézetek	308.013	185.047	—	493.060	—	—	—
Köztemetők	316.149	1,058.477	—	1,374.626	1,722.000	—	1,722.000
Vegyesek	—	190.667	—	190.667	—	—	—
XI. FEJEZET.							
Városgazdaság.							
Vigadók, kioszkok és különálló vendéglőhelyiségek.	11.944	130.860	—	142.804	263.218	—	263.218
Idegenforgalmi hivatal ..	67.607	466.916	—	534.523	—	—	—
Erdőgazdaság	63.350	97.662	40.000	201.012	83.200	—	83.200
Mezőrendészet	75.845	53.229	2.000	131.074	900	—	900
Hivatali épületek és helyiségek	251.919	1,191.480	44.000	1,487.399	399.294	—	399.294
Állat- és növénykert	184.559	550.582	—	735.141	498.901	—	498.901
Vegyesek	10.800	416.075	80.000	506.875	314.157	—	314.157
XIV. FEJEZET.							
Közművelődés.							
Községi iparrajziskola ...	300.812	311.520	—	612.332	223.916	—	223.916
Iskolánkívüli népművelés.	15.730	628.000	—	643.730	—	—	—
Fővárosi nyilvános könyvtár	388.376	302.165	8.000	698.541	41.550	—	41.550
Múzeumok	33.996	92.165	—	126.161	18.818	—	18.818
Színházak	4.360	252.717	—	257.077	40.700	—	40.700
Művészet	2.880	200.486	—	203.366	3.233	—	3.233
Vegyesek	—	221.296	—	221.296	179.767	—	179.767
XV. FEJEZET.							
Közraktárak	2.560	—	—	2.560	5.600	—	5.600
Zsibárustelep és ószeres tőzsdecsarnok	44.930	51.611	—	96.541	164.428	—	164.428
Árumintakiállítási csarnok	80	8.178	—	8.258	1.000	—	1.000
Dunapartok	32.670	5.160	—	37.830	320.889	—	320.889
Hordójelzőhivatal	34.575	17.739	—	52.314	30.250	—	30.250
Vegyesek	4.000	52.360	—	56.360	163.850	—	163.850
Összesen ..	62,361.967	91,885.367	9,141.951	163,389.285	163,270.439	120.000	163,390.439

Az így megállapított hiteleket befolyásolták még az időközben hozott külön közgyűlési határozatokkal engedélyezett hitelek. E változások figyelembevételével a hitelengedélyezés a következő:

Kiadási hitel (163,389.285+3,401.988=)	166,791.273·— P
Bevételi « (163,390.439+3,401.988=)	166,792.427·— «
Ezzel szemben az előírás a zárószámadás szerint	
a kiadásokban	155,697.453·11 P
a bevételekben	162,146.294·87 «
Az engedélyezett hitelekkel szemben:	
a kiadás kedvezőbb az előírás szerint	11,093.819·89 P-vel,
a bevétel kedvezőtlenebb az előírás szerint	4,646.132·13 «

A kiadási eredmény kedvezőbb alakulása ezúttal is a polgármester által életbeléptetett takarékossági rendszabályokra vezethető vissza. A polgármester számolva azzal, hogy az előirányzott bevételek az elmult évhez hasonlóan az 1933. évben sem fognak az előirányzott összegekben befolyni, a pénzügyi egyensúly megóvása érdekében az 1933. február 17-én 82.929/1933—VI. pm. sz. alatt kelt rendeletével intézkedett az előirányzott kiadási tételek 10%-ának zárolása iránt. Kimondotta a rendelet, hogy a zárolt összeg a bevételek esetleges csökkenésével szemben biztosítékul szolgál s ezért azt az év folyamán felhasználni nem szabad. Elrendelte továbbá a polgármester, hogy a költségvetésben szereplő azokat a kiadási tételeket, amelyeket külön megjelölt bevételi forrásból kell fedezni, csak a bevétel erejéig és csak akkor szabad felhasználni, amikor a fedezeti alapul szolgáló bevétel már befolyt.

Egyidejűleg intézkedett a polgármester az előirányzott hitelek felhasználásának ellenőrzése iránt is és ezzel a csoportvezető alpolgármester irányítása mellett a polgármesteri VI. (pénzügyi) ügyosztályt bízta meg. Kötelességévé tette az ügyosztálynak, hogy különösen arra ügyeljen, hogy úgy a központi, mint a külső hivatalok kezelésében levő hitelek, különösen a berendezésre és felszerelésre, a ruházatra és a fogyasztási anyagokra előirányzott hitelösszegek minden esetben csak a legszükségesebb keretek között használtassanak fel, még akkor is, ha a megrendelés a főváros saját intézményénél történik.

Ehhez járultak még a szükségletek olcsóbb kielégítését célzó intézkedések. Ezek közül a ruházati cikkek beszerzésének központosítása tárgyában az 1932. december 17-én 227.071/1932—XI. pm. sz. alatt kiadott rendelkezés szerint a jövőben a székesfőváros valamennyi hivatala, iskolája, intézete, intézménye és üzeme az alkalmazottak részére szükséges összes ruházati cikkeket a polgármesteri XI. (városgazdasági) ügyosztály útján a gazdasági hivatalnál tartozik beszerezni.

A takarékosság elve a dologi kiadásokon kívül a személyi kiadásoknál is érvényesült. Ennek eredményeként a személyi kiadásoknál az előirányzott hitellel szemben 2,163.000 pengő megtakarítás volt elérhető; nevezetesen a lakáspénzeknél 845.000 pengő megtakarítás, a különmunkadíjaknál, segélyeknél, családi és egyéb pótlékoknál 514.000 pengő, az üresedésben levő állásoknál 504.000 pengő, végül a nyugdíjaknál és kegydíjaknál 300.000 pengő.

A pénzügyi egyensúly biztosítását célozta a polgármesternek az 1933. június 6-án 89.582/1933—VI. pm. sz. alatt kelt rendeletében foglalt az az intézkedése is, mely szerint minden olyan előterjesztést, mely a költségvetésben előirányzott bevé-

telek csökkentését idézheti elő, a pénzügyi ügyosztály meghallgatása és írásbeli véleményének megadása után szabad csak eléje terjeszteni.

Ennek következtében a kiadások eredménye a rendelkezésre állott hitellel szemben az 1933. évben valamennyi költségvetési címen kedvezőbben alakult. E mellett azonban az év folyamán előfordultak olyan többszükségletek, melyek valamely költségvetési címen, rovaton vagy alrovaton idéztek elő hiteltúllépést. Az előbbiek a törvényes rendelkezésekhez képest póthitellel, az utóbbiak az 1933. évi költségvetést megállapító 416/1932. kgy. sz. határozattal a székesfőváros polgármesterének adott felhatalmazás alapján általában hitelátruházás útján fedeztettek.

A hátrálékok az 1933. évben a gazdasági viszonyok hatása alatt emelkedtek. Az 1933. év végén fennálló *kiadási hátrálékok* jelentékenyebb tételei, rövid megokolásukkal együtt a következők:

Utak építésénél és karbantartásánál 387.101·17 pengő a kezdőhátrálék és a folyó évi előírás együttvéve 5,044.365·19 pengőt kitevő összegével szemben, mert az év végén előírt tételek lerovása a következő évre maradt.

A fővárosi pénzalap jutalékánál 100.000 pengő a hátrálék, mert a közmunkatanáccsal az elszámolás még nem történt meg.

Az államrendőrségi költségekhez való hozzájárulásnál 8,250.000 pengő, mert 1931-től kezdve nem volt átutalás.

A közvilágításra fordított természetbeni üzemi szolgáltatások ellenértékénél 2,801.222·30 pengő, mert a keresztülvitt érték elszámolása a dolog természeténél fogva csak az üzleti számadások lezárása után történhetik meg. (A kapcsolatos bevételnél ugyanily összegű a bevételi hátralék).

A községi üzemek üzleti hiányainál 4,214.157·32 pengő, a hiányoknak az 1930. évi XVIII. t.-c. 87. §-a alapján a zárószámadás alkalmával történt előírása következtében.

Az óbudai és a Boráros-téri hidak építési költségeihez való hozzájárulásnál 2,025.665·92 pengő a hátrálék, mert az ingatlanvagyonátruházási illetékből származó tényleges bevétel az évi 2,000.000 pengőben megállapított hozzájárulási összegeket nem fedezte.

Az elemi és a felső kereskedelmi iskoláknál összesen 254.213 pengő, mert egyes tételek lerovása a következő évre maradt.

Az ínségmunkáknál 1,355.114·53 pengő, mert ezeket a munkákat áruhitelezési alapon végezték; az étkeztetésnél 263.869·25 pengő, mert egyes tételek lerovása a következő évre maradt; a munkanélküliek karácsonyi segélyénél 200.000 pengő, mert ennek az összegnek végleges elszámolása a következő évre maradt. (A kapcsolatos bevételnél ugyanily összegű a bevételi hátralék.)

A kisajátított házak tiszta jövedelmének keresztülvitt értékénél 83.518·77 pengő a hátrálék, mert a tiszta jövedelem megállapítása csak a zárlati eredmények alapján történhetett meg. A kapcsolatos bevételnél ugyanennyi a bevételi hátrálék.

A közkórházaknál 551.669·61 pengő, mert az év vége felé előírt tételek kiegyenlítése csak a következő évben történhetik meg.

A budapesti állami színházak segélyezésénél 200.000 pengő, mert ennek a tételnek kifizetése a következő évre maradt.

A kiadási hátrálék az év végén 22,066.133·66 pengő volt; ebből az 1933. évi növekedés 4,619.054·35 pengő.

Az 1933. év végén fennálló *bevételi hátrálékok* jelentékenyebb tételei, rövid megokolásukkal együtt a következők:

Az utak építése és karbantartásánál (burkolójárulék) 2,620.749·89 pengő; a közcsatornáknál (csatornaépítési járulék) 2,886.223·94 pengő, az elintézés alatt álló felszólamlások, a megadott fizetési halasztások és részletfizetési kedvezmények következtében.

A rétek és szántóföldek haszonbéreinél 193.100·51 pengő, az üres telkek haszonbéreinél 155.400·13 pengő, mert a súlyos gazdasági helyzet következtében a bérek egy része nem folyt be; a kisajátított házak tiszta jövedelménél 83.518·77 pengő, mert ennek számadási keresztülvitele az 1934. évben történik.

Az ingatlanok értékesítésénél 311.371·41 pengő a részletfizetési kedvezmények következtében; a tűzoltóságnál és tűzrendészetnél 256.006·04 pengő a magánszínházaknak a költségtérítések befizetésére adott fizetési halasztások miatt.

A közterület használatánál (a BSzKRt. és a kezelése alatt álló villamos vasutak területhasználati díja) 3,985.293·24 pengő, mert az 1932. évre kivetett 2,000.000 pengős rendkívüli területhasználati díj még nem folyt be, az 1933. évi területhasználati díjak pedig a szerződés értelmében csak 1934. március 31-én esedékesek; a géperejű bérkocsik helyfoglalási díjainál 201.003·81 pengő, az engedélyezett részletfizetési kedvezmények következtében és mert a folyamatba tett behajtási eljárások még nem vezettek eredményre.

A községi pótadónál 8,416.353·38 pengő, az általános kereseti (%-os) adónál 1,716.127·76 pengő, a házbérkrajcárnál 3,439.320·83 pengő, a szemétfuvarozási illetéknél 1,648.239·88 pengő, az italmérési illetéknél 322.004·26 pengő, a községi fogyasztási adónál 979.183·37 pengő, a városi ingatlanvagyonátruházási illetéknél 4,401.098·75 pengő a hátrálék a részletfizetési kedvezmények, fizetési halasztások, fellebbezések következtében és mert a megindított behajtási eljárások még nem vezettek eredményre; a forgalmi adóból való részesedésnél 425.841·94 pengő, mert a december havi részesedés pénztári elszámolására csak az 1934. év elején kerülhetett sor; a városi vámnál 2,628.801·97 pengő, mert a MÁV és a MFTR a beszedett vámot csak késedelmesen szolgáltatja be; a közlekedési adónál 964.348·35 pengő, mert a közúti jellegű közlekedési vállalatok 1933. december havi közlekedési adója csak 1934. január első felében esedékes és mert az állami közúti gépjárműadó életbeléptetése előtt az automobilokra kivetett közlekedési adó még behajtás alatt áll; a vigalmi adónál 683.607·14 pengő a részletfizetési kedvezmények és fizetési halasztások következtében és mert a folyamatba tett behajtási eljárások még nem vezettek eredményre; a községi üzemekbe beruházott tőke törlesztésénél és kamatjánál 2,314.873·52 pengő, mert a beruházott tőke kamatainak pénztári elszámolása egyes üzemeknél csak az 1934. évben történhetik meg; a községi üzemek üzleti feleslegénél 8,708.377·47 pengő, mert az üzleti feleslegek előírása csak a számadási év lezárása után történik; az ingyenes közvilágítás keresztülvitt értékénél 2,801.222·30 pengő, mert az előírás csak az üzleti számadások lezárása után, az 1934. év elején történhetett meg. (A kapcsolatos kiadásnál ugyanily összegű a kiadási hátrálék.)

Az elemi, polgári, leányközép- és felső kereskedelmi iskoláknál összesen 123.928·27 pengő, mert a tandíjak egy része még nem folyt be.

A vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézetnél 1,181.492·26 pengő, mely legnagyobb részben a földművelésügyi minisztérium terhére fölszámított, de ezideig még meg nem térített vizsgálati díjakból származik.

A szeretetotthonoknál (bírságok) 153.975·26 pengő, mert a behajtási eljárás még nem vezetett eredményre ; a szeretetotthonokban ápolt idegen illetőségű ápoltak tartásdíjainál 1,585.011·20 pengő, mert a hontalanná nyilvánított ápoltak tartásdíjait a belügyminisztérium, az idegen illetőségű (lakóhelyű) ápoltakét pedig az erre kötelezett községek még nem térítették meg ; az inségjáruléknál 1,162.963·20 pengő a részletfizetési kedvezmények következtében és mert a behajtási eljárások még nem vezettek eredményre ; az inségakcióhoz való állami hozzájárulásnál 200.000 pengő, mert ez az összeg csak az 1934. évben kerül végleges elszámolásra (a kapcsolatos kiadásnál ugyanilyen összegű a kiadási hátralék) ; a lakásügyi intézményeknél (bérek) 1,290.609·81 pengő, a kisajátított ingatlanok bérjövedelménél 208.372·55 pengő a részletfizetési kedvezmények és fizetési halasztások következtében.

A közkórházaknál (ápolási díjak) 9,570.865·99 pengő a hátrálék, mert az ápolási díjak nagy része nem folyt be. A hátrálék behajtása folyamatban van, előrelátható azonban, hogy annak csak kis része lesz behajtható s hogy a még fennmaradó hátralék a szabályszerű behajtási eljárás lefolytatása után, mely az érvényben levő rendelkezések mellett a legjobb esetben is csak 1—2 év alatt fejezhető be, törlésre kerül.

A Fertőtlenítő Intézetnél (az állam költségtérítése az 1898. évi XXI. t.-c. alapján) 160.156·75 pengő, mert az 1931. november 1. előtti időre előírt ezt a tartozását a m. kir. belügyminiszterium még nem egyenlítette ki.

Az Állat- és Növénykertnél 218.081·20 pengő, mert a hátrálékos bérek és egyéb térítések behajtása iránt folyamatban levő eljárások még nem vezettek eredményre.

A bevételi hátralék az év végén 67,479.508·14 pengő volt, ebből az 1933. évi növekedés 17,596.339·36 pengő.

A költségvetésben és az utóbb engedélyezett hitelekben gyökerező utalványozásoknak előbb ismertetett eredményével szemben a bevétel és kiadás *lerovás* szerint a következő :

Rendes bevételek	143,894.551·88 P
Rendkívüli bevételek	655.403·63
Összes bevétel.....	**144,549.955·51** «
Rendes kiadások	142,766.781·51 «
Rendkívüli kiadások	7,033.067·81 «
Összes kiadás	**149,799.849·32** P
Tehát a kiadás több	5,249.893·81 P-vel.

Ez a levezetés kizárólag a községi háztartásra vonatkozik.

A pénzhiány ilyetén alakulásával kapcsolatban rá kell mutatni arra, hogy a tényleges bevétel az 1929. évben az előírásnak 97·18%-a, 1930-ban 97·70%-a, 1931-ben 99·76%-a, 1932-ben még 90·34%-a, 1933-ban pedig csak 89·15%-a volt.

Az 1933. évi pénzmérleg. A számadási év végén jelentkező pénztári maradványt és ennélfogva az esetleges pénztári hiányt is az 1930. évi XVIII. t.-c. 75.§-a értelmében mindenkor a következő év költségvetésében kell — mint fedezeti tételt, illetve mint

kiadást — előirányozni. E rendelkezést kiegészíti még az 1907. évi 550. kgy. számú szabályutasítás, mely szerint a pénzmérleg eredményének megállapításánál az év végén jelentkező cselekvő és szenvedő hátralékokat is figyelembe kell venni.

Ezeknek a rendelkezéseknek alapulvételével az 1933. évi pénzmérleg eredményének levezetése a következő:

Cselekvő tételek:

1. Rendes és rendkívüli bevételek hátráléka		67,479.508·14 P
Levonva ebből ennek a hátráléknak az 1929—1933. évi kezdőhátrálékok átlagát meghaladó részét.....		21,914.009·65 «
Marad		45,565.498·49 «

Szenvedő tételek:

1. A költségvetésszerű kezelés pénzhiánya az 1933. év végén	10,696.621·40 P	
Ehhez hozzáadva a tőkeforgalmi és az átfutó kezelésben kimutatott cselekvőhátrálékok közül azokat, amelyeknek kiegyenlítése a községi háztartásra hárul:		
a) a pénzintézeteknél folyószámlára elhelyezett összegből kétes követelésnek minősített	483.441·25 P-t	
b) a székesfővárosi iskoláknak hadikórházakká való átalakítására és helyreállítására előlegezett	45.757·43 «	
I. összesen	11,225.820·08 «	
2. Rendes és rendkívüli kiadások hátráléka	22,066.133·06 «	
3. Fenntartott hitelek	2,100.094·— «	35,392.047·14 P
Marad felesleg		10,173.451·35 «
Levonva ebből:		
a közkórházi alap naplószerű túlkiadásának fedezésére adott előleget		18,189.503·21 «
mutatkozik		8,016.051·86 «

hiány, amiből 2,118.655·19 pengő az 1932. évről áthozott és 5,897.396·67 pengő az 1933. évi kezelésből származó hiány.

Ez volna tehát az a hiány, melyet az 1930. évi XVIII. t.-c. 75. §-a alapján a következő évi költségvetésben való előirányzás útján fedezni kellene.

Ebben a levezetésben azonban még nem szerepelnek azok a számadáson kívül nyilvántartott kötelezettségek, amelyeknek fedezetéről a közgyűlés csak átmenetileg gondoskodott, illetve amelyeknek végleges fedezését későbbi időre halasztotta; nevezetesen a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. 1929. évi üzleti veszteségének fedezésére a 169/1931. kgy. sz. a. az 1930. évi függőkölcsön terhére az 1931. évben átmenően kiadott 3,605.908 pengő és az 1932. évben ugyanígy kiadott 124.890 pengő, valamint a részvénytársaság felszámolása során a főváros terhére a 384/1933. kgy. sz. a. elvállalt és átmenetileg ugyancsak az 1930. évi függőkölcsönből fedezett összegek

és pedig az adonyi haszonbérleti jogviszony megszüntetésére szükséges 595.000 pengő, az 1932. évi üzleti veszteségből elvállalt 2,840.000 pengő, az 1933. üzleti évre várható veszteségből átvállalt, legfeljebb 400.000 pengő, végül az engedélyezett időközi kamatokra és a vállalati nyugdíjpénztár tagjai részéről a Vásárpénztárral szemben támasztható igények kielégítésére szükséges, ezidőszerint még pontosan meg nem állapítható mintegy 1,700.000 pengő.

Minthogy ezeknek az összegeknek végleges fedezéséről gondoskodás még nem történt, holott ezt a székesfőváros háztartási helyzetének rendezése szükségessé teszi, a figyelembevételükkel jelentkező 17,281.849·86 pengő hiányt pedig a községi háztartás egyévi költségvetése terhére fedezni aligha volna képes, az így jelentkező hiány fedezésére azt a készletet kellett igénybe venni, amelyet a községi háztartás az 1928. és 1929. években feleslegeiből (15,381.570·24+44.000=15,425.570·24 pengő) a beruházóprogramm megvalósítására átmenetileg engedett át a kölcsönpénzeknek s amely készletre a kölcsönpénzeknek most már szükségük nincs, mert a beruházó programm munkálatai a Vízművek kivételével időközben befejeztettek s az erre a célra még szükséges fedezet az említett készlet visszavétele esetén is rendelkezésre áll.

A 15·4 milliós fedezet élénk diszkussziót váltott ki a közvéleményben. Felmerült a kérdés: hogyan lehetséges, hogy ez a jelentős tétel csak most került napvilágra, másrészt, hogy ez a tétel szolgálhat-e egyáltalán a hiány fedezésére? Ezeket a kérdéseket a törvényhatósági tanács és a pénzügyi bizottság részéről kiküldött albizottságok részletesen megvizsgálták és a tényállást együttes jelentésükben minden irányban megvilágították. E szerint a szóbanlevő tétel állandóan nyilván volt tartva a zárószámadásokban és nincsen akadálya annak, hogy a hiány fedezetéül ezt a tételt elszámolják.

E készlet visszaszolgáltatása esetén az előbb említett 17,281.849·86 pengőnyi hiány csökken 15,425.570·24 pengővel s e szerint az 1935. évi költségvetésben kiadási előirányzás útján megtérítendő hiány 1,856.279·62 pengő.

Ennélfogva a törvényhatósági bizottság közgyűlése elhatározta:

1. hogy a községi háztartás feleslegeiből az 1928. és 1929. években a beruházóprogramm megvalósítására a kölcsönpénzeknek átmenetileg átengedett 15,425.570·24 pengőt a községi háztartásnak visszaadja;

2. hogy a visszaadott összeget kijelöli a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. céljaira az 1930. évi függőkölcsön álladékából az 1931. és 1932. években átmenően kiadott 3,730.798 pengőnek és a részvénytársaság felszámolásával kapcsolatban a 384/1933. kgy. sz. a. vállalt, imént részletezett 5,535.000 pengőnyi kötelezettségének fedezetéül azzal, hogy a készletből még fennmaradó 6,159.772·24 pengőt a községi háztartás 1933. évi pénzhiányának apasztására kell fordítani s hogy ennélfogva azt más célra fedezetül kijelölni nem szabad;

3. hogy az ezekután még fennmaradó 1,856.279·62 pengő hiányt az 1935. évi költségvetésben történő előirányzás útján fedezi.

Ez még nem mentesítette a székesfővárost az 1931. évi zárószámadással kapcsolatban vállalt azon kötelezettség alól, mely szerint a közkórházi alapnak (kb. 18 millió pengős) hiányát legalább 3—4 millióval kell törlesztenie, ezenkívül pedig ki kell elégítenie az öregségi és rokkantsági alappal szemben az elmaradt munkaadói járulékok címén fennálló (kb. 2 millió pengős) tartozását.

A községi háztartás keretében kezelt intézmények. A törvényhatósági bizottság közgyűlése ezeknek az intézményeknek kiadásait és bevételeit egyformán 6,492.124 pengőben állapította meg a költségvetésben. Ezzel szemben az előírás a kiadásoknál és bevételeknél is 5,508.514·27 pengőt tett ki. E szerint az eredmény a kiadásoknál kedvezőbb, a bevételeknél kedvezőtlenebb 983.609·73 pengővel.

A nyers előírási eredmények szerint üzletévét a házinyomda felesleggel, az anyagszertár és a gazdasági hivatal hiánnyal zárta. A házinyomda feleslege 524.701·40 pengő, az Anyagszertár hiánya 50.253·21 pengő, a gazdasági hivatal hiánya pedig 4555·12 pengő.

Az előirányzathoz viszonyítva a házinyomda feleslege — 628.637 pengős hitellel szemben — kevesebb 103.935·60 pengővel, az anyagszertár hiánya az előirányzott 4119 pengős felesleggel szemben több 54.372·21 pengővel, végül a gazdasági hivatal hiánya az előirányzott 10.183 pengős felesleggel szemben több 14.738·12 pengővel, mert az intézmények forgalma a hitelkorlátozó rendelkezések következtében az előirányzatban feltételezettnél kisebb volt.

A beruházókölcsön. A beruházókölcsönök álladékváltozása a következő volt:

A kölcsön megnevezése	Álladék az 1933. év elején		Bevétel az 1933. évben		Összesen		Kiadás az 1933. évben		Álladék az 1933. év végén	
	P	f	P	f	P	f	P	f	P	f
1927. évi 20 millió dolláros kölcsön	9,539.363	07	—	—	9,539.363	07	1,648.190	51	7,891.172	56
1930. évi függőkölcsön ...	19,967.368	13	41.000	—	20,008.368	13	844.600	—	19,163.768	13
1933. évi törlesztő kölcsön	—	—	1,000.000	—	1,000.000	—	531.941	52	468.058	48
Összesen ..	**29,506.731**	**20**	**1,041.000**	—	**30,547.731**	**20**	**3,024.732**	**03**	**27,522.999**	**17**

Az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön terhére az 1933. évben a fentebbi összeállítás szerint kiadott 1,648.190·51 pengőt a főváros egészben az 1927. évi 402. kgy. sz. alatt megállapított beruházási programm folytatólagos megvalósítására fordította.

E programm megvalósításaként

a) *felépült eddig:*

az I. ker., Budaörsi-út és Csend-u. sarkán 5 pavillonban 134 lakás és 10 üzlethelyiség ..... 2,281.264·21 P költséggel,
az I. « Lenke-út 89—95. sz. alatt 3 épületben 266 lakás és 10 üzlethelyiség ..... 1,666.923·28 « «
az I. « Németvölgyi-úton 3 pavillonban 178 lakás, 9 műhely és 7 üzlethelyiség ..... 2,151.777·01 « «
a III. « Raktár-, Hunor- és Veder-utcában 5 épületben 283 lakás és 7 üzlethelyiség ..... 1,791.527·39 « «
a III. « Bécsi-út 88—92. sz. alatt 5 épületben 469 lakás és 34 üzlethelyiség ..... 5,569.942·86 « «
az V. « Váci-út és Mura-u. sarkán (Váci-út 170. sz.) 3 pavillonban 252 lakás és 20 üzlethelyiség ..... 2,165.212·— « «
az V. « Kárpát-utca 13—15. sz. alatt 3 épületben 187 lakás 8 üzlethelyiség ..... 1,188.368·95 « «
a VI. « Váci-út és Gyöngyösi-út sarkán 3 pavillonban 261 lakás .. 2,784.973·82 « «
a VI. « Váci-út és Faludi-u. sarkán (Váci-út 159—162. sz.) 2 épületben 200 lakás ..... 1,242.948·46 « «

a VII. ker., Gyarmat-utca 45—47. sz. alatt 2 épületben 184 lakás és 10 üzlethelyiség ..... 1,200.898·53 P költséggel,
a VII. « Újvidék (Róna)-utca 5. sz. alatt 1 épületben 77 lakás .... 1,135.381·25 « «
a VIII. « Rozgonyi-utca 4—6. sz. alatt 1 épületben 78 lakás és 8 üzlethelyiség ..... 613.701·24 « «
a VIII. « Kisfaludy-utca 40. sz. alatt 1 épületben 36 lakás ..... 601.242·58 « «
a IX. « Mester-utca és Dandár-utca sarkán (Mester-u. 33—35. sz.) 1 épületben 62 lakás és 6 üzlethelyiség..... 1,548.164·65 « «
a IX. « Mester-utca 37—39. sz. alatt 2 épületben 107 lakás és 9 üzlethelyiség ..... 1,422.035·89 « «
a IX. « Gróf Haller-utca 8—18. sz. alatt 4 épületben 321 lakás és 28 üzlethelyiség ..... 2,262.956·41 « «
a X. « Simor-utca és Villám-utca sarkán (Simor-utca 43—45. sz.) 2 épületben 96 lakás és 6 üzlethelyiség ..... 2,098.691·79 « «
a X. « Üllői-út és Zágrábi-út sarkán 2 épületben 101 lakás és 20 üzlethelyiség ..... 1,266.403·01 « «
a X. « Maglódi-út 10. sz. alatt 2 épületben 122 lakás és 8 üzlethelyiség ..... 824.636·34 « «
a X. « Kolozsvári-út 39. sz. alatt 1 épületben 94 lakás és 6 üzlethelyiség ..... 642.073·27 « «
a X. « Üllői-út 120—122. sz. alatt 4 épületben 232 lakás és 14 üzlethelyiség ..... 1,488.882·64 « «
a X. « Kerepesi-út 118. sz. alatt 1 épületben 79 lakás..... 490.814·63 « «
végül 300 szükséglakás ..... 1,134.922·34 « «

b) *lakásépítkezés céljára megszereztettek a következő telkek:*

az I. ker., Németvölgyi-út 8260. új hrsz. a. 2109·6 □-öl ..... 77.633·28 pengőért,
az I. « Fery Oszkár-utca, Németvölgyi-út és Böszörményi-út között 8258. új hrsz. a. 6778·7 □-öl ..... 284.705·40 «
az I. « Villányi- és Lenke-út között 4467., 4469., 4489., 4491. új hrsz. a. 30.437 □-öl ..... 1,469.326·07 «
az I. « Horthy Miklós- és Fehérvári-út sarkán 4443—7. új hrsz. a. 1277·50 □-öl ..... 225.547·20 «
a III. « Bécsi-út 14729. új hrsz. és 16179/1. új hrsz. a. 7962·60 □-öl.... 242.063·04 «
az V. « Kárpát-, Zápolya- és Garam-utcák között 25504. új hrsz. a. 4397 □-öl ..... 298.996·— «
a VI. « Váci-út 26075. új hrsz. a. 1588·40 □-öl ..... 76.243·20 «
a VII. « Róna-utca 2369. régi hrsz. a. 2533·60 □-öl ..... 76.008·— «
a VII. « István-út és Hungária-körút sarkán 31667. új hrsz. a. 968 □-öl 100.672·— «
a VII. « Gyarmat- és Telep-utcák között 2363., 2364/2—8., 2365., 2368/43—6. régi hrsz. a. 2253·40 □-öl ..... 81.122·40 «
a VIII. « Kisfaludy-utca 36386. új hrsz. a. 464·98 □-öl ..... 98.297·— «
a IX. « Gróf Haller-, Vaskapu- és Dandár-u. között fekvő 37926—37. . új hrsz. a. 3369·57 □-öl ..... 301.405·39 «
a X. « Kerepesi-út és Vezér-utca sarkán 39.252 új hrsz. a. 600 □-öl .. 14.400·— «

c) *Elvégeztettek, illetve folyamatban vannak a következő beruházások:*

1. Közművek fejlesztése:
Elektromos Művek gépészeti berendezésének kiegészítése ..... 20,000.000·— P
Vízművek rekonstrukciós munkái ..... 11,733.864·06 «
Vízművek különböző beruházásai ..... 1,034.869·75 «
2. Közlekedési beruházások:
Autobuszüzem fejlesztése ..... 11,882.113·45 «
3. Fürdőügyi beruházások:
Széchenyi-gyógyfürdőben uszoda létesítése..... 4,383.485·76 «
Szent Gellért-gyógyfürdőben termáluszoda építése ..... 828.427·55 «

Szent Gellért-szállóra emeletráépítés	695.406·78 P
Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló kibővítése céljára megszerzett I. ker., Mányoki-út 2. sz. ingatlan vételára	98.700·— «
4. Közélelmezési beruházások:	
Új élelmiszernagyvásártelep létesítése	7,862.809·45 «
Marha- és sertésvágóhíd és vásár beruházásai	5,147.655·53 «
Piacok rendezése	2,874. 501·03 «
5. Különböző beruházások:	
Központi szivattyútelep iszapkamrája és szűrőberendezésének átalakítása	280.800·— «
Központi szivattyútelep III. és IV. sz. gépegységeinek kicserélése	146.000·— «
A köztisztasági hivatal részére megszerzett II. ker., 13.756 hrsz. ingatlan vételára	24.000·— «
Az Erzsébet-szegényház II. sz. fiókintézetére emeletráépítés	136.000·— «
Az állandó kiállítási terület céljára megvásárolt I. ker., Budafoki-úti 4137—8. hrsz. Krámer-féle ingatlan vételára	253.380·20 «
Az Állat- és Növénykert területén munkáslakóház és több kisebb gazdasági épület létesítése	176.800·— «
Laktanyaépületek tatarozása	385.467·25 «
A Műcsarnok épületének javítása	92.059·05 «

A beruházó programm végösszegét a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1927. évi 402. kgy. számú határozattal 107,800.000 pengőben állapította meg. Ezt követőleg a közgyűlés az 1927. évi 943. kgy. számú határozattal az Autobuszüzem fejlesztési programmjának kibővítésére pótlólag 8,400.000 pengőt, majd az 1928. évi 1502 kgy. számú határozattal az I. ker., Németvölgyi-úti bérházcsoport III. számú pavillonjának építési költségeire 530.182 pengőt, végül az 1929. évi 510. kgy. számú határozattal a Szent Gellért-gyógyfürdő termáluszodájának építési költségeire 44.000 pengőt, tehát összesen 8,974.182 pengőt engedélyezett, miáltal a programm végösszege 116,774.182 pengőre emelkedett.

E programm végrehajtására fedezetül az 1927. évi 20 millió dolláros kölcsön szolgál, melynek befolyt ellenértéke 101,475.440·02 pengő volt. A beruházó programm végrehajtásához ezenfelül szükséges összeget a háztartási készletek szolgáltatták.

Az 1930. évi függőkölcsönt a székesfőváros az Elektromos Művek, a Vízművek és a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. céljaira, illetve az 1927. évi beruházóprogramm befejezésére vette fel az 1089/1930. kgy. sz. alapján. A 6,800.000 dollárt és 250.000 font sterlinget kitevő függőkölcsön befolyt ellenértéke 45,689.037·50 pengő volt. Ennek terhére az év végéig — az időközben megtérített átmenő kiadások leszámításával — 26,525.269·37 pengő kiadás merült fel, mely a programmszerű kiadásokon kívül (21,990.871·37 pengő) magában foglalja a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt. veszteségének fedezésére az 1931. évben átmenően kiadott 3,605.908 pengőt, ezen részvénytársaság felszámolási költségeire az 1932. évben átmenően kiadott 124.890 pengőt és az 1927. évi beruházóprogramm befejezésére, illetve a Vásárpénztár céljaira felvett 2,800.000 dolláros függőkölcsönből az 1933. évben törlesztett 803.600 pengőt. A Vásárpénztár céljaira átmenően kiadott összeg végleges fedezése céljából a zárószámadással kapcsolatban megtörtént a már említett elszámolás.

Az 1933. évi 1,000.000 pengős törlesztőkölcsönt a székesfőváros a 338/1932. kgy. sz. határozat alapján a Magánalkalmazottak Biztosító intézetétől vette fel a városszéli telep létesítésére (364/1932. kgy. sz.). E kölcsönt 1933. évi július 1-től 100.000 aranypengős részletekben évi 5% kamattal kell törleszteni.

A kölcsönből az 1933. évben programszerűen 531.941·52 pengő használtatott fel.

Forgótőkehitel. A székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése a 82.071/1931—IV. számú belügyminiszteri leirattal jóváhagyott 205/1931. kgy. számú határozatával a községi háztartás forgótőkeszükségletének kielégítésére a felmerülő szükséglethez mért részletekben igénybevehető 20 millió pengős kölcsön felvételét engedélyezte. Az ezen engedély alapján a szükséghez mérten igénybevett kölcsönből a székesfőváros tartozása 1933. évi december hó 31-én 13,300.000 pengőt tett ki.

A főváros vagyona. Az 1930. évi XVIII. t.-c. 69. §-a szerint a székesfőváros mindennemű vagyonát legalább minden öt évben újra kell leltározni és felbecsülni s a cselekvő és szenvedő állapot egybevetése után mutatkozó tiszta cselekvő vagy szenvedő vagyont a leltárban (vagyonmérlegben) fel kell tüntetni.

A székesfőváros ingatlanvagyonának utolsó becslése az 1930. évben történt; az azóta szerzett ingatlanok vételárukkal, az új felépítmények az építkezés leszámolási értékével, az ingóvagyon a számvevőség által felülvizsgált részletes leltárakban megállapított értékkel, az anyagok és termelvények beszerzési árukkal, a budapesti tőzsdén jegyzett értékpapírok az 1933. évben utoljára jegyzett árfolyammal, a budapesti tőzsdén nem jegyzett értékpapírok — a 80/1934. M. E. sz. rendelet alapulvételével — az 1931. július 1. előtti utolsó árfolyamnak 30%-kal csökkentett összegével szerepelnek a leltárban.

A vagyon többi része, úgyszintén a teher, a zárószámadási eredmények összegeiből, a külföldi kölcsöntartozás a valuták évvégi árfolyamértékéből alakul.

A községi háztartás vagyonmérlege az 1933. év végén:

A) **Vagyon.**

1. A háztartás kezelési eredményeiből alakuló vagyontételek a fősommázat szerint:	
a) Pénztári készlet az 1933. év végén (beleértve az átfutó és tőkeforgalmi kezelést) a községi háztartás keretében kezelt intézmények és a kölcsönpénzek készletével együtt	2,644.276·27 P
b) Hátrálék a bevételeknél (rendes és rendkívüli kezelés együtt)	67,479.508·14 «
c) Hátrálék a községi háztartás keretében kezelt intézményeknél	539.410·— «
d) Hátrálék a kölcsönpénzeknél	3,730.798·— «
e) Hátrálék a tőkeforgalmi kezelésnél (a kölcsönpénzek tőkeforgalmi kezelésével együtt)	33,027.237·32 «
f) Hátrálék az átfutóknál	2,156.674·50 «
1. Összesen	**109,577.904·23** «
2. Egyéb vagyonrészek a vagyonleltár szerint és pedig:	
a) ingatlanok	738,555.690·— «
b) bútorok és felszerelési tárgyak	53,875.643·07 «
c) anyagok, készítmények és termesztmények	4,974.755·93 «
d) vasútüzemi beruházások	151,663.496·30 «
e) értékpapírok	7,873.667·51 «
f) beruházott tőkék	222,294.342·86 «
g) egyéb követelések	1,695.275·29 «
h) haszonvételi jogok	21,272.970·— «
i) kétes követelések	10·20 «
2. Összesen	**1.202,205.851·16** «
Vagyon összesen	**1.311,783.755·39** «

B) **Teher.**

1. A háztartás kezelési eredményeiből alakuló tehertételek a fősommázat szerint:

a) hátrálék a kiadásoknál (rendes és rendkívüli kezelés együtt)	22,066.133·06	P
b) hátrálék a községi háztartás keretében kezelt intézményeknél	744.665·83	«
c) hátrálék a kölcsönpénzeknél	17.339·04	«
d) hátrálék a tőkeforgalmi kezelésnél	13,300.000·—	«
e) hátrálék az átfutóknál	7,813.647·91	«
f) az 1934. évre fenntartott hitel	2,100.094·—	«
1. Összesen	**46,041.879·84**	P

2. egyéb tehertételek a vagyonleltár szerint és pedig:

a) törlesztéses kölcsönök	316,187.198·09	P
b) függőkölcsön	36,960.693·90	«
c) egyéb tehertételek	54,679.482·83	«
d) kétes követelések	483.451.45	«
2. Összesen	**408,310.826·27**	«

Teher összesen ..... **454,352.706·11** P

C) **Tiszta vagyon.**

Vagyon összesen	1.311,783.755.39	P
Teher összesen	454,352.706·11	«
Tiszta vagyon az 1933. év végén	857,431.049·28	«
Összehasonlítva az 1932. évi tiszta vagyon összegével	830,528.836·86	«
A tiszta vagyonnövekedés az 1933. évben	26,902.212·42	«

Ez a tiszta vagyonnövekedés a következőkben részletezett változások eredménye:

I. Változások a vagyonnál.

Növekedés.

1. Ingatlanok (Ebből 1,024.240 P az önálló vagyonkezelésű intézményként megszűnt Budai Hegypálya, Városi Színház, valamint a Tattersall és Lóvásártelep ingatlanvagyonának a községi háztartás keretébe való átvétele következtében állott elő, míg a fennmaradó összeg a kisajátítások és az új beruházások folytán beállott vagyonszaporulatnak és a tabáni épületbontások, telekeladások, valamint az Orsz. Földbirtokrendező Bíróság ítélete alapján történt telekmegváltások következtében jelentkező vagyonapadásnak különbsége)	1,764.900·—	P
2. Bútorok és felszerelési tárgyak (Egyes intézményeknek a községi háztartás keretébe történt beolvasztása, új beszerzések és a leltárak kiegészítése következtében.)	2,999.700·57	«
3. Anyagok, készítmények, termesztvények	68.032·17	«
4. Bevételi hátrálékok	12,068.756·90	«
5. Pénzkészlet	2.866·—	«
Növekedés a vagyonnál	**16,904.255·64**	P

Apadás.

1. Cselekvő tőkék ..... (Az értékpapírok állaga és árfolyamértéke változott, az elhelyezett pénzkészlet és a közkórházi alap naplószerű túlkiadásának fedezésére adott előleg kisebb volt; az így jelentkező apadást az önálló vagyonkezelésű üzemekbe fektetett beruházási tőkék emelkedése csak részben ellensúlyozta.)	2,905.652·81 P
2. Vasútüzemi beruházások ..... (1%-os leírás következtében.)	1,685.149·95 «
3. Haszonvételi jogok ..... (A tiszta bevételi előírás csökkenése folytán.)	2,495.290·— «
Apadás összesen.....	**7,086.092·76 «**
Marad vagyonnövekedés	9,818.162·88 P

II. Változások a tehernél.

Növekedés.

1. Kiadási hátrálékok	3,753.713·81 P
2. Egyéb tehertételek ..... (Emelkedett a telekvételártartozás és a bevételi hátrálékok várható törlési összege, új tételként kellett felvenni az elmaradt öregségi és rokkantsági munkaadói járulékokat, a hitelezési alapon végzett ínségmunkákból fennálló tartozásokat és a felszámolás alatt álló Vásárpénztár Rt.-ért vállalt kötelezettséget. Az így előállott többletet csak részben ellensúlyozta a felszámolás alatt álló közkórházi alap hiányának csökkenése.)	20,168.016·04 «
3. Fenntartott hitel	1,060.784·— «
Összesen	**24,982.513·85 «**

Apadás.

1. Adósság ..... (Csökkent a külföldi valuták árfolyamának esése és a tőketörlesztések következtében.)	42,066.563·39 P
Marad teherapadás	17,084.049·54 P

III. Változások a tiszta vagyonnál.

Vagyonnövekedés	9,818.162·88 P
Teherapadás	17,084.049·54 «
Az 1933. év végén jelentkező tiszta vagyonnövekedés	**26,902.212·42 P**

Önálló vagyonkezelésű intézmények. *Elektromos Művek.* Az üzem a Vízművek villamosítására szolgáló 60.447·93 pengő tartalékából 6.542·16 pengőt, a kelenföldi telep 204.959·51 pengő bővítési tartalékából 33.087·18 pengőt az 1933. évben beruházásokra használt fel, egyúttal ezeket a beruházásokat az értékcsökkenési tartaléka javára le is írta, a Hengermalom-úti bérház értékét és ellenértékét 26.781 pengővel csökkentette, melyből 22.781 pengő a kiselejtezett fűtőberendezés értékleírására, 4000 pengő pedig szintén az értékcsökkenési tartalék javára esik.

A közvilágítás fejlesztésére tartalékolt 499.280·39 pengőből 208.566·45 pengő került felhasználásra, ennek leírását az üzem a közvilágítási berendezések ellenértékeképen juttatta kifejezésre.

Az üzleti év az üzemi költségvetés keretében a közvilágításra kiadott 717.577·56 pengőn, a tartalékalap javadalmazására fordított 2,153.087·74 pengőn és az új fogyasztók 752.727·67 pengő csatlakozási költségein felül 11,036.588·52 pengő bruttó felesleggel zárult. Ebből az üzem törlesztett tőkéinek tartalékát 525.970·95 pengővel, nyugdíjtartalékát 598.000 pengővel, nyugbértartalékát 420.000 pengővel javadalmazta, 48.624·24 pengőt a bérleti tárgyak értékéből leírt az értékcsökkenési tartaléka javára, újabb bérleti tárgyak beszerzésére 144.590·54 pengőt tartalékolt, 997.764·57 pengővel pedig az ipari programm keretében eszközölt és folyó készleteiből előlegezett befektetése költségeit törlesztette.

Az ezeken felül jelentkező 8,301.638·22 pengő felesleg az előirányzottnál 140.308·22 pengővel több. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Gázművek. Az üzleti év számadásai az üzemi költségvetés keretében az öregségi és rokkantsági tartalékalapnak 17.983·64 pengős javadalmazásán, a közvilágítási és a városi épületek 1,216.855·36 pengő gázfogyasztási költségeinek elszámolásán felül 4,715.858·88 pengő bruttó felesleggel zárultak. Ebből az üzem a törlesztett tőkék tartalékát 1,017.581·78 pengővel javadalmazta, a forgótőke igénybevett értékcsökkenési tartalékának 163.720·31 pengő, önbiztosítási tartalékának 17.631·13 pengő, óbudai kemencéinek és generátorainak felújítására szolgáló tartalékának 24.486·33 pengő kamatot írt javára, beruházásainak értékéből 1,197.147·02 pengőt, kiselejtezett berendezéseinek címén pedig 718.025·78 pengőt írt le.

Az ezeken felül jelentkező 1,577.266·53 pengő felesleg az előirányzottnál 60.372·53 pengővel több. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Vízművek. Az üzem az előző évekből eredő 1,572.931·66 pengő újítási tartalékából az 1933. évi 129.704—XII. és 229.500—XII. számú polgármesteri rendeletekben nyert felhatalmazás alapján újabb csőfektetési munkákra 12.535·32 pengőt használt fel, az 1932. évben tartalékolt 236.000 pengőt a közcsőhálózat fejlesztésére szolgáló tartaléka javára számolta át.

Az üzleti év a közcsőhálózat fejlesztésére tartalékolt 142.115 pengőn, az üzemi berendezésre és építkezésre fenntartott 88.547·13 pengőn és nyugdíjtartalék 400.000 pengős, az üzemi költségvetés keretében történt javadalmazásán felül 1,650.610·79 pengő bruttó felesleggel zárult. Ebből az üzem újítási tartalékát 17.627·83 pengővel javadalmazta, a forgótőke céljaira igénybevett újítási tartalékának 63.867·34 pengő, nyugdíjtartalékának pedig 38.751·12 pengő kamatot térített, a függőkölcsön tőkéjére történt 24.600 pengős törlesztés erejéig törlesztett tőketartalékot létesített, a kétes követelésekre 100.000 pengőt tartalékolt és 661.225·50 pengőt újabb beruházásokra fordított.

Az ezeken felül jelentkező 794.539 pengő felesleg az előirányzottnál 400.000 pengővel több. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 27. kgy. számú határozatával a Szent Gellért-gyógyfürdőt és szállót, a Rudas-gyógyfürdőt, a Széchenyi-gyógyfürdőt és az Ásványvízüzemet egyesítette és tudomásul vette, hogy az egyesítés a főváros közönségének érdekében 1933. január 1-ével már megtörtént. Ezt a határozatot az 1933. évi 78.419. számú belügyminiszteri leirat jóváhagyta.

Az egyesítés keresztülvitele iránt az 1932. évi 199.946—XI. számú polgármesteri rendelet intézkedett. A rendelet szerint az egyesített üzemek »Budapest székesfőváros

gyógyfürdői és gyógyforrásai« címet viselik, élükön központi igazgató áll. Megszabja a rendelet a központi és a műszaki igazgató hatáskörét, megállapítja a központi igazgatóságnak és az egyes üzemeknek személyzeti normálstátusát és szabályozza a pénz- és vagyonkezelést. A rendelkezésnek megfelelően az egyesített üzemek pénzkezelését és az egyes üzemekre tagolt könyvvezetését a központi igazgatóság látja el a kereskedelmi kettős könyvvitel szabályai szerint.

Minthogy az 1933. évi költségvetést a törvényhatósági bizottság közgyűlése az egyesítést megelőzően állapította meg, a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló zárószámadásait is ennek megfelelően kellett közzétenni.

Az 1933. évi 89.255—VI. számú polgármesteri határozat értelmében a községi háztartás a fürdő 1932. évi 478.158·48 pengő hiányát a beruházott kölcsöntőkék törlesztési és kamathátralékából azonos összegnek jóváírásával megtérítette. Az üzem eddig az egyéb vagyoni tétel között nyilvántartott 96.713·44 pengő átalakítási költséget az újabb beruházásai között számolta el végleg.

Az üzletév az újítási tartalék 28.000 pengős, a nyugdíjtartalék 12.000 pengős, az üzemi költségvetés szerinti javadalmazása és a behajthatatlanná vált 14.407·80 pengő értékű követeléseinek előirányzaton kívüli leírása után 390.359·28 pengő hiánnyal zárult. Ez a hiány az előirányzott 45.634 pengő felesleggel szembeállítva 435.993·28 pengő kevesbletet jelent. A hiányt az 1930. évi XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében a községi háztartás terhére megtérítésként kellett előírni.

Rudas-gyógyfürdő. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 27. kgy. számú határozatával a Szent Gellért-gyógyfürdőt és szállót, a Rudas-gyógyfürdőt, a Széchenyi-gyógyfürdőt és az Ásványvízüzemet egyesítette és tudomásul vette, hogy az egyesítés a főváros közönségének érdekében 1933. január 1-ével már megtörtént. Az egyesítés iránt az 1932. évi 199.946—XI. számú polgármesteri rendelet intézkedett. Minthogy azonban az 1933. évi költségvetést a törvényhatósági bizottság közgyűlése az egyesítést megelőzően állapította meg, a Rudas-gyógyfürdő zárószámadásait is ennek megfelelően külön kellett közzétenni.

A fürdő az 1932. évi 993. tvht. sz. törvényhatósági tanácsi határozat értelmében lebontott igazgatósági épület 97.200 pengős értékével ingatlanvagyonának és a befektetett tőkének állagát csökkentette. A bontási költségeket a községi háztartás viselte, a bontási anyagok értékesítéséből származó bevétel szintén a községi háztartás javára nyert elszámolást.

Az üzletév az újítási tartalék 9000 pengős és a nyugdíjtartalék 4000 pengős költségvetés szerinti javadalmazása után 63.243·07 pengő hiánnyal zárult. Ez a hiány az előirányzott 50.531 pengő felesleggel szembeállítva 113.774·07 pengő kevesbletet jelent. A hiányt az 1930 : XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében a községi háztartás terhére megtérítésként kellett előírni.

Széchenyi-gyógyfürdő. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 27. kgy. sz. határozatával a Szent Gellért-gyógyfürdőt és szállót, a Rudas-gyógyfürdőt, a Széchenyi-gyógyfürdőt és az Ásványvízüzemet egyesítette és tudomásul vette, hogy az egyesítés a főváros közönségének érdekében 1933. január 1-ével már megtörtént. Az egyesítés iránt az 1932. évi 199.946—XI. számú polgármesteri rendelet intézkedett. Minthogy azonban az 1933. évi költségvetést a törvényhatósági bizottság közgyűlése az egyesítést megelőzően állapította meg, a Széchenyi-gyógyfürdő zárószámadásait is ennek megfelelően külön kellett közzétenni.

Az 1933. évi 89.255—VI. számú polgármesteri határozat értelmében a községi háztartás a fürdő 1932. évi 449.768·01 pengőnyi hiányát a beruházott kölcsöntőkék törlesztési és kamat hátralékából azonos összegnek jóváírásával megtérítette.

Az üzletév 528.241·69 pengő előirányzaton kívül felmerült hiánnyal zárult. Ezt a hiányt az 1930 : XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében megtérítésként a községi háztartás terhére kellett előírni.

Ásványvízüzem. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 27. kgy. számú határozatával a Szent Gellért-gyógyfürdőt és szállót, a Rudas-gyógyfürdőt, a Széchenyi-gyógyfürdőt és az Ásványvízüzemet egyesítette és tudomásul vette, hogy az egyesítés a főváros közönségének érdekében 1933. január 1-ével már megtörtént. Az egyesítés iránt az 1932. évi 199.946/XI. számú polgármesteri rendelet intézkedett. Minthogy azonban az 1933. évi költségvetést a törvényhatósági bizottság közgyűlése az egyesítést megelőzően állapította meg, az Ásványvízüzem zárószámadásait is ennek megfelelően külön kellett közzétenni.

Az üzletév az újítási tartalék 20.000 pengős és a kétes követelések tartalékának 5000 pengős költségvetés szerinti javadalmazása, valamint a behajthatatlanná vált 1471·81 pengő értékű követeléseinek előirányzaton kívüli leírása után jelentkező 8870·78 pengő felesleggel zárult. Ez a felesleg 67.519·22 pengővel kevesebb az előirányzottnál. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Községi Élelmiszerárusítóüzem. Az üzletév az értékcsökkenési tartaléknak az üzemi költségvetés szerinti 75.000 pengős javadalmazásán felül 42.719·64 pengő felesleggel zárult. Ez a felesleg 271.612·36 pengővel kevesebb az előirányzottnál. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Községi Kenyérgyár. Az üzletév az értékcsökkenési tartaléknak 36.557·78 pengővel történt költségvetésszerű javadalmazásán és a nyugdíjtartalék tőkéjének használatáért elszámolt 6830·02 pengő kamattérítésen kívül 65.357·48 pengő felesleggel zárult.

A felesleg 49.419·52 pengővel kevesebb az előirányzottnál. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Községi Lóhúsüzem. Az üzletév a nyugdíjtartalék tőkéjének használatáért az üzemi költségvetés értelmében térített 6307·24 pengő kamaton felül 37.821·54 pengő bruttó felesleggel zárult. Ebből az üzem 16.292·79 pengőt az értékcsökkenési tartalékának javadalmazására fordított. Az ezenfelül jelentkező 21.528·75 pengő felesleg 16.820·25 pengővel kevesebb az előirányzottnál. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Községi Műszerüzem. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 48. kgy. számú határozatával a műszerüzem üzemi jellegét megszüntette és az üzemet közigazgatási intézményként működő kórházi anyagraktárra szervezte át. Ezt a határozatot az 1933. évi 79.484. számú belügyminiszteri leirat hagyta jóvá.

Ehhez képest az 1933. évi 204.479—X. számú polgármesteri rendelet a műszerüzem önálló vagyonkezelését 1933. december 31-ével megszüntette és az intézményt »Kórházi központi műszer- és anyagraktár« címmel a községi háztartás keretében működő intézmények közé sorozta. A rendelet értelmében az üzemi kezelés felszámolását az 1933. évi vagyonmérleg alapján az 1934. év végéig be kell fejezni.

Az üzletév a nyugdíjtartaléknak 17.000 pengős és a nyugbértartaléknak 16.000 pengős költségvetésszerű javadalmazásán és berendezéseknek 958·95 pengő értékű gyarapításán felül 61.854·55 pengő bruttó felesleggel zárult, amelyből az üzem a nyug-

díjtartaléknak tőkéje használatáért 18.000 pengő kamatot térített. Az ezen felül jelentkező 43.854·55 pengő felesleg az előirányzottnál 37.372·55 pengővel több. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Községi Gyógyszerüzem. A törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1933. évi 48. kgy. számú határozatával a gyógyszerüzem üzemi jellegét megszüntette és az üzemet közigazgatási intézményként működő gyógyáruraktárrá szervezte át. Ezt a határozatot az 1933. évi 79.484. számú belügyminiszteri leirat hagyta jóvá.

Ehhez képest az 1933. évi 204.479—X. számú polgármesteri rendelet a gyógyszerüzem önálló vagyonkezelését 1933. december 31-ével megszüntette és az intézményt »Kórházi központi gyógyáruraktár és közkórházi gyógyszertárak« címmel a községi háztartás keretében működő intézmények közé sorozta. A rendelet értelmében az üzemi kezelés felszámolását az 1933. évi vagyonmérleg alapján az 1934. év végéig be kell fejezni.

Az üzletév a nyugdíjtartaléknak 17.000 pengős és a nyugbértartaléknak 4000 pengős költségvetésszerű javadalmazásán és a berendezések kiegészítésére fordított 4355·06 pengőn felül 208.257·07 pengő bruttó felesleggel zárult, melyből az üzem a nyugdíjtartaléknak tőkéje használatáért 18.000 pengő kamatot térített. Az ezenfelül jelentkező 190.257·07 pengő az előirányzott feleslegnél 182.977·07 pengővel több. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Kátrányozó és Bitumenező Telep. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1933. évi 48. kgy. számú határozatával a kátrányozó és bitumenező telepnek közigazgatási intézményként való kezelését határozta el. Ezzel a határozattal a telep üzemi jellege megszűnt. A közgyűlési határozatot az 1933. évi 79.484. számú belügyminiszteri leirat jóváhagyta.

Ehhez képest az 1934. évi 5161—II. számú polgármesteri határozat az üzem önálló vagyonkezelését 1933. december 31-ével megszüntette és az intézményt a községi háztartás keretében működő intézmények közé sorozta. A határozat értelmében az üzemi kezelés felszámolása az 1933. évi Vagyonmérleg alapján történik.

Az üzletév a nyugdíjtartalék 23.550 pengő költségvetésszerű javadalmazásán, az épületek és gépek vagyonállagának 30.634·55 pengő, a berendezések és szerszámok állagának 6882·42 pengő értékű gyarapításán, a beruházások 35.665·65 pengős értékleírásán felül, az előző évből származó 20.000 pengős beruházási tartalék felhasználása után 76.077·54 pengő felesleggel zárult, mely az előirányzottnál 14.125·54 pengővel több. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Hirdetővállalat. Az üzletév a nyugdíjtartaléknak 15.000 pengő és a jóléti tartaléknak 5000 pengő költségvetés szerinti javadalmazásán, a behajthatatlanná vált 22.576·13 pengő követeléseknek és a Központi városháza épületében felállított propagandairoda költségeiből 4197·91 pengőnek leírásán, valamint a berendezések 4473 pengő értékszaporulatnak elszámolásán felül 88.579·18 pengő felesleggel zárult. Ez a felesleg 37.230·82 pengővel kevesebb az előirányzottnál. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Községi Temetkezési Intézet. Az üzletév a nyugdíjtartaléknak 14.000 pengős, a nyugbértartaléknak 29.500 pengős és a nyugdíjtartalék tőkéjének használatáért térített 2369·50 pengő javadalmazásokon, valamint a 38.559·98 pengő értékű beruházások előirányzott tételein felül és a behajthatatlan követelések 8934·23 pengő leírása után 70.327·43 pengő bruttó felesleggel zárult. Ebből az intézet 25.495·86 pengővel

értékcsökkenési tartalékát javadalmazta, a segélyalap tőkéjének használatáért pedig 1987·50 pengő kamatot térített. Az ezeken felül jelentkező 42.844·07 pengő felesleg 51.421·93 pengővel kevesebb az előirányzottnál. A felesleg a községi háztartás javára szolgált.

Autobuszüzem. Az üzletév az értékcsökkenési tartaléknak 600.000 pengős költségvetésszerű javadalmazása után 1,153.912·38 pengő hiánnyal zárult. Ez az előirányzott 927.000 pengő hiánynál 226.912·38 pengővel több. A hiányt az 1930 : XVIII. t.-c. 87. §-a értelmében megtérítésként a községi háztartás terhére kellett előírni.

Megszűnt üzemek. A Budai Hegypályának, a Tattersall és Lóvásártelepnek, valamint a Városi Színháznak önálló vagyonkezelése a hatóság intézkedései folytán megszűnt.

Budai Hegypálya Rt. Az 1931. évi 16.843—V. sz. polgármesteri határozat a Budai Hegypályát 1932. január 1-vel a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. kezelésébe adta át azzal, hogy azt az üzemkezelési szerződés megkötéséig a főváros számlájára kezelje.

Az üzemkezelési szerződés ezidőszerint még nincsen megkötve, a hegypálya 1933. évi előirányzata azonban annak feltételezése folytán, hogy a szerződést az év folyamán megkötik, már a BSzKRt költségvetésében szerepelt. A kötendő üzemviteli szerződés tervezete szerint a hegypálya hiánya az üzemet vezető részvénytársaságot terheli, ezért ennek megtérítése nem került előirányzásra.

Az 1933. üzletévben jelentkező 22.020·28 pengő veszteséget a BSzKRt vállalta át, ennek a községi háztartás terhére történő megtérítéséről tehát gondoskodni nem kellett.

Minthogy az üzemvitel ezáltal teljesen a BSzKRt számlája terhére történt, a hegypálya vesztesége a BSzKRt számadásainak keretében jelentkezik, az üzem beruházott vagyonát azonban, mint a részvénytársaság kezelésébe adott fővárosi vagyont a községi háztartás vagyonleltárába fel kellett venni. A 72.167·68 pengő értékcsökkenési tartalék számításba vételével az ingatlanok 85.469·70 pengővel, az ingóságok pedig 8194·69 pengővel kerültek a községi háztartás vagyonleltárába.

Az üzem 1932. évi 26.860·65 pengő hiányát az 1933. évi 89.255—VI. sz. polgármesteri utalvány alapján a községi háztartás a BSzKRt-nak megtérítette.

Tattersall és Lóvásártelep. Az üzem önálló vagyonkezelésének felszámolása az 1933. év folyamán megtörtént. Az üzemi ingatlan- és ingóvagyon — az értékcsökkenésnek megfelelő felújítási tartalék figyelembevételével — a községi háztartás vagyonába olvadt, gyümölcsöző pénzkészletét pedig az üzem szintén a községi háztartásnak szolgáltatta be. Ennek terhére a tartozások kiegyenlítést nyertek. A követelések részben behajtattak, részben pedig a községi háztartás keretében behajtás alatt állanak. A felszámolásból eredő kiadások és bevételek a községi háztartás keretében számoltattak el, ezzel elszámolást nyert az üzem 1932. évi 8611·48 pengő hiánya is. Az üzem 77.018·32 pengő nyugdíjtartaléka a községi háztartás javára szolgál.

Városi Színház. A törvényhatósági tanács 1932. évi 94. tvh. tsz. alatt hozott határozatával a Városi Színház épületét, berendezését és felszerelését — 1932. május 1-től 1938. május 31-ig — Labriola Bernardo bécsi varietéigazgatónak adta bérbe és ezzel a Városi Színház megszűnt önálló vagyonkezelésű intézmény lenni.

A bérlő azonban bérfizetési kötelezettségének nem felelt meg, ezért ellene felmondási per indult meg, mely az 1933. évi 724. tvh. tsz. határozat értelmében bírói egyességgel végződött. A bérlő azonban az ebben vállalt kötelezettségeinek sem tett eleget, hanem a bérlet tárgyát a székesfőváros rendelkezésére bocsátotta. A birtokbavétel 1933. október 18-án történt.

Ezután a törvényhatósági tanács 1933. évi 818. tvh. tsz. alatt a színházépületnek házikezelésben való hasznosítását határozta el. A házi kezelés eredménye a községi háztartás zárószámadásában van elszámolva.

Az üzem önálló vagyonkezelésének felszámolása befejezést nyert. A színház ingatlan és ingóvagyona a községi háztartás vagyonába olvadt. A kétes követelések leírása megtörtént, a tartozások jórésze elintézést nyert. Az egyéb követelések folyamatban levő behajtása, valamint a még rendezendő tartozások kiegyenlítése a községi háztartás keretében történik. Ezek számadásszerű keresztülvitele az 1934. számadási évben fog jelentkezni.

Az üzemi kezelésnek az előző évekből eredő 12.460·18 pengő hiányát a községi háztartás az 1933. évi 245.699—XIV. sz. polgármesteri utalvány alapján a színházüzem fővárosi tartozásaiból azonos összegnek jóváírásával megtérítette.

Az üzemek forgalma. Az üzemek 1933. évi gazdálkodásának eredményeiről, szembeállítva azokat a költségvetéseikkel, a következő összefoglaló képet kapjuk. (Lásd a következő oldalon.)

Ebben a kimutatásban feltüntetett üzleti feleslegek a községi háztartást illetik, viszont a hiányok megtérítése a háztartást terheli. A feleslegeken kívül a községi háztartás javára esik az üzemekbe beruházott vagyon tőketörlesztése és kamatja, valamint egyes üzemek természetbeni szolgáltatása is.

Az üzemi szolgáltatások eredményeit összefoglalva, az önálló vagyonkezelésű intézmények a számadási évben

üzleti felesleg címén	11,253.532·81 pengőt,
törlesztés és kamat címén	14,048.903·06 «
természetbeni szolgáltatások útján pedig	2,810.695·44 «
összesen	**28,113.131·31** pengőt
juttattak a községi háztartásnak. Ebből a Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló, a Rudas- és Széchenyi-gyógyfürdők, valamint az Autobuszüzem együttes.....	**2,135.756·42** pengő
veszteségét leszámítva, az üzemek hozzájárulása, a 26,855.183 P előirányzattal szemben tisztán	25,977.374·89 pengőt

jelent a községi háztartás javára. (Az üzemek tiszta hozadéka az 1932. évben 23·67 millió pengő volt.)

Az itt kimutatott hozadékon felül a Hirdetővállalat közterülethasználati díj címén 180.000 pengőt, a Temetkezési Intézet ingyenes temetések szolgáltatásával 15.646 pengőt és az Autobuszüzem közlekedési adóban 533.983·25 pengőt szolgáltatott a községi háztartás javára.

Részvénytársaságok. Az 1934. évi XII. t.-c. értelmében ezúttal a részvénytársasági formában működő üzemek zárószámadásai a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé kerültek.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények 1933. évi forgalma.

Az intézmény megnevezése	1933. évi kiadás			1933. évi bevétel			1933. évi fölösleg / hiány		
	költségvetés szerint	zárószámadás szerint	a költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb	költségvetés szerint	zárószámadás szerint	a költségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb	költségvetés szerint	zárószámadás szerint	a keltségvetésnél kedvezőbb kedvezőtlenebb
	pengő			pengő					
Elektromos Művek	34,428.670·—	33,907.396·18	521.273·82	42,590.000·—	42,209.034·40	**380.965·60**	8,161.330·—	8,301.638·22	140.308·22
Gázművek	31,205.054·—	30,634.055·85	570.998·15	32,721.948·—	32,211.322·38	**510.625·62**	1,516.894·—	1,577.266·53	60.372·53
Vízművek	10,948.237·—	11,130.524·04	**182.287·04**	11,342.776·—	11,925.063·04	582.287·04	394.539·—	794.539·—	400.000·—
Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló	1,468.066·—	1,577.693·34	**109.627·34**	1,513.700·—	1,187.334·06	**326.365·94**	45.634·—	**390.359·28**	**435.993·28**
Rudas-gyógyfürdő	221.169·—	281.627·98	**60.458·98**	271.700·—	218.384·91	**53.315·09**	50.531·—	**63.243·07**	**113.774·07**
Széchenyi-gyógyfürdő	1,100.240·—	1,021.986·36	78.253·64	755.940·—	493.744·67	**262.195·33**	**344.300·—**	**528.241·69**	**183.941·69**
Ásványvízüzem	630.720·—	524.450·94	106.269·06	707.110·—	533.321·72	**173.788·28**	76.390·—	8.870·78	**67.519·22**
Községi Élelmiszerárusító-üzem	16,185.668·—	12,940.044·95	3,245.623·05	16,500.000·—	12,982.764·59	**3,517.235·41**	314.332·—	42.719·64	**271.612·36**
Községi Kenyérgyár	2,930.623·—	2,926.026·93	4.596·07	3,045.400·—	2,991.384·41	**54.015·59**	114.777·—	65.357·48	**49.419·52**
Községi Lóhúsüzem	3,459.871·—	1,968.097·25	1,491.773·75	3,498.220·—	1,989.626·—	**1,508.594·—**	38.349·—	21.528·75	**16.820·25**
Községi Műszerüzem	1,622.348·—	1,591.692·65	30.655·35	1,628.830·—	1,635.547·20	6.717·20	6.482·—	43.854·55	37.372·55
Községi Gyógyszerüzem	1,184.720·—	886.537·41	298.182·59	1,192.000·—	1,076.794·48	**115.205·52**	7.280·—	190.257·07	182.977·07
Kátrányozó és Bitumenező Telep	688.048·—	689.368·52	**1.320·52**	750.000·—	765.446·06	15.446·06	61.952·—	76.077·54	14.125·54
Hirdetővállalat	639.190·—	661.654·98	**22.464·98**	765.000·—	750.234·16	**14.765·84**	125.810·—	88.579·18	**37.230·82**
Községi Temetkezési Int.	1,886.134·—	1,921.897·36	**35.763·36**	1,980.400·—	1,964.741·43	**15.658·57**	94.266·—	42.844·07	**51.421·93**
Autobuszüzem	7.750.000·—	7,342.167·40	407.832·60	6,823.000·—	6,188.255·02	**634.744·98**	**927.000·—**	**1,153.912·38**	**226.912·38**
Összesen	116,348.758·—	110,005.222·14	6,343.535·86	126,086.024·—	119,122.998·53	**6,963.025·47**	9,737.266·—	9,117.776·39	**619.489·61**

A részvénytársaságok üzleti forgalma is általában mögötte maradt a költségvetési előirányzatnak. A legtöbbnek mérlege mégis nyereséggel zárult; osztalékot azonban ezek sem fizettek, hanem e helyett a tartalékot javadalmazták vagy átvitték a nyereséget a következő év javára, amire megadta a lehetőséget a 80/1934. M. E. számú kormányrendelet.

Így a *Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.* 159.200·24 pengő nyereséggel zárta volna mérlegét, amiből 137.500 pengő osztalék lett volna fizetendő. Ezt az összeget azonban az értékcsökkenési tartalék javadalmazására fordították. A BSzKRt leányvállalatai közül a Budapest Újpest Villamos Rt. (BÚR) nyeresége 401·21 pengő, a Ferenc József Földalatti Rt. nyeresége 39·50 pengő, a Budapest-Szentlőrinci Helyiérdekű Vasút Rt. nyeresége 350·54 pengő, ami mind a következő év javára szolgál. A Budapestvidéki Helyiérdekű Vasút Rt. viszont 278.151·11 pengő veszteséget és a Haraszti Ráckevei Helyi Érdekű Vasút Rt. 66·40 pengő veszteséget mutatott ki, amit szintén átvittek a következő évre. Vesztesége volt még a Budai Hegypálya Rt.-nak 22.020·28 pengő és a Svábhegyi Fogaskerekű Rt.-nak 140.834·22 pengő, de ezeket a veszteségeket a fővárossal kötött szerződés értelmében a BSzKRt viselte.

A *Községi Takarékpénztár Rt.* nyeresége 36.630·91 pengő, amit a tartalékalap javadalmazására fordított; a *Kisipari Hitelintézet Rt.* nyeresége pedig 22.682·13 pengő, amit az alapszabályszerű levonások után átvittek a jövő év számlájára.

A törvényhatósági bizottság 1932. évi 220. kgy. sz. a. a *Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Rt.* megszüntetését határozta el, a társaság közgyűlése 1932. december 12-én a felszámolást kimondotta és a felszámolókat megválasztotta. A *Budapest—Gyöngyösvárosi Szénbánya Rt.* felszámolását az 1933. évi 10. tvh. tsz. határozat mondotta ki, melyre a társaság közgyűlése 1933. január 8-án a felszámolást elhatározta és a felszámolókat megválasztotta. A törvényhatósági tanácsnak ezt az intézkedését és a felszámolás elhatározását a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1933. évi 48. kgy. számú határozatával tudomásul vette.

6. Városgazdaság.

A székesfőváros vagyonleltárában előálló változások bejelentése. Az 1931. évi június hó 11-én kelt 89.740/1931—1. számú rendelettel utasította a polgármester a III. és XIII. ügyosztályokat, hogy minden év vagyonleltári változásáról, ingatlanvétel, eladás, telekfelosztás, egyesítés, új épületek építése, épületek lebontása stb. vezessenek pontos kimutatást (változási könyv) és azt legkésőbb a tárgyévet követő év január hó 30 napjáig küldjék meg a számvevőségnek.

Úgy a vagyonleltár, mint a tűzkárbiztosítás nyilvántartásának szempontjából különös fontossággal bír azonban az, hogy ezek a változások azonnal nyilvántartásba vehetők legyenek.

Erre való tekintettel 2359/1933. számú rendeletében a polgármester felhívta az összes polgármesteri ügyosztályokat, az I—X. kerületi elöljáróságokat, továbbá a székesfőváros egyéb hivatalait, intézeteit, intézményeit, üzemeit és iskoláit, hogy a kezelésükben álló épületekben történt legcsekélyebb változást is a polgármesteri XIII. ügyosztálynak haladéktalanul jelentsék be.

Egyúttal utasította az I—X. kerületi elöljáróságokat, hogy az ingatlanszerzésekről, minthogy azok a kezelésükbe tartoznak, a polgármesteri XIII. ügyosztályt haladéktalanul értesítsék.

Bérleti szerződések összegyüjtése. A polgármester 24.527/1933—I. szám alatt elrendelte, hogy a polgármesteri I—XV. ügyosztályai, az I—X. kerületi elöljáróságok és az összes hivatalok vezetői 1934. évi január hó 15-ig jelentsék be mindazon érvényben levő szerződéseket, amelyek a székesfőváros által akár hivatali, akár üzemi, akár egyéb célra bérelt helyiségek és ingatlanok bérletére vonatkoznak.

A jelentésnek tartalmaznia kell a szerződés tárgyát és főbb feltételeit (bérleti összeg, van-e visszaalakítási kötelezettség stb.), ki kötötte a szerződést és mikor, az alapszerződést mennyi időre kötötték, mikor lett megújítva és mennyi időre, mikor jár le az eredeti szerződés, hol található és a szerződés másolata csatolva van-e?

Megrendelések módozatainak szabályozása. Tekintettel arra, hogy a főváros bevételei az utóbbi idő alatt lényegesen csökkentek, a költségvetés és a pénzügyi egyensúly megóvása érdekében a polgármester 230.178 számú rendeletében kimondotta, hogy további intézkedésig megrendeléseket az összeghatárra való tekintet nélkül s akár polgármesteri határozattal, akár pedig megrendelőlevélben történik is, kizárólag a polgármesteri VI. ügyosztály előzetes ellenjegyzése alapján lehet kiadni.

E rendeletben felhívta a polgármester különösen a megrendelők figyelmét arra, hogy az utóbbi idők tapasztalata szerint a megrendeléseket szóbelileg eszközölték és a megrendeléseket utólag foglalták írásba vagy a megrendeléseket megosztva adták ki.

A rendeletben megállapított korlátozások nem vonatkoznak

a) tisztviselők, hivatalnokok s egyéb alkalmazottak fizetésére, lakáspénzére;

b) az érvényben levő szabályrendeletek értelmében járó pótlékokra (családi, hadi stb. pótlék), szabályrendelet értelmében esedékes rendes előlépésekkel egybekötött magasabb illetményekre;

c) közjogi szolgáltatásokra, adóra, illetékekre, illetékegyenértékekre, az államrendőrség költségeihez való hozzájárulásra, betegségi és baleseti járulékokra;

d) magánjogi szerződés alapján esedékes kiadásokra. Ide tartoznak: a kölcsönök szolgálata, a fedettuszoda költségeihez való hozzájárulás, a házbérek, a biztosítási díjak, jogerős egyesség vagy bírói ítéletek alapján járó összegek;

e) mindazon esetekben, amidőn az ingó- és ingatlanvagyon előre nem látható véletlenből előálló megrongálódása folytán a késedelem veszéllyel járna, a javítási munkák elrendelése iránt felhatalmazás nélkül is haladéktalanul intézkedni kell.

Kamat felszámítása követelések késedelmes befizetése esetén. Az utóbbi időben egyre gyakoribbak azok az esetek, hogy a fővárossal fizetési kötelezettségben álló felek e kötelezettségeiknek kellő időben nem tesznek eleget.

A közadók módjára behajtandó követelések késedelmes befizetése esetén a jogszabályok késedelmi kamat behajtását írják elő, a szerződésen alapuló követelésekből folyó késedelmes fizetések esetén a szerződés gondoskodik a kamat felszámításáról; vannak azonban a fővárosnak olyan követelései is, amelyek sem közadók módjára be nem hajthatók, sem szerződésből nem keletkeztek (pl. építési anyag lerakásánál

közterület helyreállítási díj, útburkolat helyreállítási költség, amennyiben a felszólító határozatban megjelölt időponton túl fizetik; vendéglői, kávéházi, járdafoglalási díj stb.).

Ezeknél a követeléseknél a fővárost a késedelmes befizetések miatt anyagi károsodás éri, mert ilyen esetekre a kamatfizetési kötelezettség kérdése szabályozva nem volt. A főváros további károsodásának megakadályozása, valamint az egyöntetű eljárás biztosítása végett a főváros nem közadó jellegű és szerződésen sem alapuló 10aranypengőnél nagyobb összegű követeléseinek késedelmes befizetése esetében kamat felszámítását rendelte el a polgármester, amelynek mérvét következően szabályozta:

A főváros nem közadó jellegű és szerződésen sem alapuló 10 aranypengőnél nagyobb összegű követeléseinek a fizetésre történt felszólításnak a kötelezett fél tudomására jutása, illetve, amennyiben kézbesítés történt, a kézbesítés napjától számított 8 napon túl történő késedelmes befizetése esetében — egyéb megállapodás hiányában — a mindenkori törvényes kamat — (jelenleg évi 5%) — számítandó fel.

A kamatokat az esedékesség beállta után a következő hó 1. napjától kell havi összegekben (nem napi kamat) számítani olymódon azonban, hogy a teljesen el nem telt hónapot figyelmen kívül kell hagyni.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények és részvénytársaságok pénzügyi ellenőrzése. A 204.064/1931—VI. szám alatt kelt polgármesteri rendeletben az összes önálló vagyonkezelésű intézmények és részvénytársaságok köteleztettek arra, hogy az 1932. év január havától kezdődően kiadásaiknak és bevételeiknek havonkint való alakulásáról legkésőbb a következő hónap 15. napjáig nyereség- és veszteségkimutatást (eredménykimutatást) terjesszenek elő a kiadásoknak és a bevételeknek olyan részletezésével, amint azokat az évi részletes költségelőirányzat is tartalmazza.

A havi eredménykimutatások azonban nem voltak egyöntetűek s nem is mindig feleltek meg a célnak. Az 1932. évi október hónaptól kezdődő hatállyal tehát elrendelte a polgármester, hogy az eredménykimutatásokat a rendelkezésre bocsátott nyomtatványminták szerint elkészítve kell beterjeszteni.

Mindezeket a rendelkezéseket a székesfővárosnak a pénzügyi helyzete indokolta, amely a gazdasági viszonyok romlását követően egyre nehezebbé válik. E miatt úgy a községi háztartásnál, mint az önálló vagyonkezelésű intézményeknél és részvénytársaságoknál is állandóan figyelemmel kell kísérni a bevételeknek és kiadásoknak az alakulását, a vállalatok, üzemek üzletvitelénél elért eredményeket, hogy így a gazdálkodás egész területének rövidebb időközönkint való áttekintésével a kiadások a bevételekkel állandóan összhangba hozhatók legyenek s vagy ezen a réven vagy egyéb, az adott esetekhez alkalmazkodó célirányos intézkedésekkel a pénzügyi egyensúly fenntartható legyen vagy legalább is a hiány a legkisebb mértékre szorítassék le.

Minthogy a gazdasági válság elmélyülése a székesfővárost háztartásának pénzügyi vezetésében egyre fokozódó feladatok elé állítja, a háztartási és a hozzá kapcsolódó vállalati, üzemi eredmények részletes alakulásának időnkint való áttekintését továbbra is biztosítani kellett, ami elsősorban a megfelelő, jellemző adatok beszolgáltatása révén lehetséges.

Szükséges azonban, hogy ez az adatszolgáltatás minél gyakorlatibb legyen s így a kitűzött célt minél megközelítőbben lehessen elérni.

Ezért a polgármester 229.213/1933. számú rendeletében elrendelte, hogy az önálló vagyonkezelésű intézmények és részvénytársaságok évi költségelőirányzatuk keretében az év 12 hónapjáról havi költségelőirányzatokat mutassanak be. Az előirányzott bevételeket és kiadásokat az egész hónapra akként kell felosztani, amilyen összegekben azok az elmult évek tapasztalatai és a folyó év előrelátható alakulásai szerint várhatók.

A hónapokra így szétosztott költségelőirányzatot megfelelő megokolással az 1933. évnek január haváról szóló eredménykimutatással egyidejűen február hó 15. napjáig kell a polgármesteri XII. ügyosztály üzemi alosztályához 4 példányban beterjeszteni, 1 példányt pedig a székesfővárosi számszéknek kell bemutatni.

Az egyes hónapokról szóló eredménykimutatások adatait az előző bekezdés értelmében beterjesztett s a megfelelő hónapról szóló havi költségelőirányzat adataival össze kell hasonlítani.

A megfelelő hónapról összeállított havi előirányzatot és az eredménykimutatás bevételi és kiadási adatai között esetleg jelentkező eltéréseket kimerítően indokolni kell.

Mindezeken kívül a termelésnek és a forgalomnak, általában az üzletmenetnek alakulását jellegzetesen feltüntető adatokat is közölni kell és ezeket a havi eredménykimutatásokkal együtt legkésőbb a következő hónap 15. napjáig 4—4 példányban a polgármesteri XII. ügyosztály üzemi alosztályához, 1—1 példányban a székesfőváros számszékéhez kell beterjeszteni.

Nyersmérleget évközben csak az év első feléről kell bemutatni, legkésőbb július hó végén.

Ugy a havi költségelőirányzatot, mint az egyes eredménykimutatásokat, nyersmérleget s egyéb rendeleten alapuló jelentéseket a központi számvevőség részéről kiküldött üzemellenőrnek is láttamoznia kell.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények vagyonának felbecsülése. A székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 69. §-ának (1) bekezdése szerint az üzemek vagyonát legalább minden öt évben az év lezártával újra kell leltározni és felbecsülni.

Minthogy egyrészt a székesfőváros önálló vagyonkezelésű intézményeiben fekvő vagyon bizonyos értelemben önálló vagyonrészt képvisel, amelynek nyilvántartása és értékelése egységes elvek szerint kell, hogy történjék, másrészt a vagyonbecslésnek egységes elvek szerint való végrehajtása és a vagyonrészeknek azonos mértékkel való értékelése ezideig megfelelően szabályozva és biztosítva nem volt, a polgármester szükségesnek tartotta a szóbanforgó vagyon mielőbbi újrabecslését és erre vonatkozólag az irányelvek megállapítását.

Ezért 231.828/1933—XII. szám alatt a következőket rendelte el:

».....az önálló vagyonkezelésű intézmények új leltárt vegyenek föl az egyes vagyonalkatrészeknek újonnan való felbecsülésével és ezeket a munkálatokat az 1934. évi március hó végéig akként folytassák le, hogy azok alapján a jövő üzletévre megnyitómérleg legyen készíthető.

A leltározási, illetve a becslési munkálatok végrehajtásának irányításával a vízvezetéki és világítási ügyosztályt bízom meg.

A munkálatok lebonyolítására intézményenkint csoportokat kell alakítani. A csoportoknak a munkálataiban részt vesz még a központi igazgatás részéről egy műszaki és egy számvevőségi kiküldött is.

Az idecsatolt tájékoztató tartalmazza azokat az irányelveket és szabályokat, amelyek a leltározásnál és a vagyon értékelésénél irányadóul kell, hogy szolgáljanak.

Felhívom az önálló vagyonkezelésű intézményeket, hogy addig is, míg a leltározó csoportok megalakíthatók lesznek, a leltározási munkálatok előkészítése iránt intézkedjenek, a munkálatok végrehajtásának a tervezetét tüzetesen állapítsák meg, hogy a leltározó csoportok megalakításuk után a munkálatokat az így elkészített tervezet szerint azonnal érdemlegesen meg tudják kezdeni.«

A rendeletben említett tájékoztató felsorolja a cselekvő és szenvedő vagyonrészekből alakítandó leltári csoportokat, azok egységes nomenklaturáját, majd pedig az egyes vagyonrészek értékelésénél alkalmazandó elveket és módszereket.

Ennek a rendelkezésnek megfelelően az egyes önálló vagyonkezelésű intézmények az 1933. év folymán megkezdték és folytatták a leltározással és a vagyonbecsléssel összefüggő munkálatokat.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények belső ügyvitelének és könyvviteli számlarendjének egységesítése. A székesfőváros önálló vagyonkezelesű intézményei kereskedelmi szellemben való egyöntetű vezetésének egyik legfontosabb feltétele a belső ügyvitelnek a kommerciális rendszer elveinek megfelelő kialakítása, illetve egységes irányban való kifejlesztése.

Fontos, gyakorlati jelentőségű lépést tesz ebben az irányban a polgármester 232.999—1933. XII. számú rendelete, amellyel az e téren szükséges újítások előkészítése céljából a fennálló ügyviteli rendszereknek a Vízműveknél, majd — azt követőleg — a többi üzemeknél való tanulmányozásával s annak alapján az újítások javaslatba hozatalával Szél Jenőt, a Budapesti Kisipari Hitelintézet Rt. vezérigazgatóját bízta meg.

Az erre vonatkozó 232.068/1933—XII. pm. sz. rendelet szövege a következő:

»A székesfőváros Vízművei az 1929. év végéig a községi háztartás keretében kezelt intézményképen, ettől az időponttól kezdődően pedig a — a 45.406/1930—IV. B. M. sz. alatt jóváhagyott 624/1929. kgy. sz. határozat rendelkezésének megfelelően — mint önálló vagyonkezelésű intézmény működik.

Az önálló vagyonkezelésre való áttérés megvalósítása csupán előkészítője és eszköze a kereskedelem üzem- és üzletvitel elvei szerint fokozatosan kiépítendő üzemigazgatásnak és üzemvitelnek, hogy az üzemet a reá nehezedő, közigazgatási hivatali megkötöttségtől felszabadítani és az üzem számára a kereskedelmi szellemű gazdálkodás létfeltételeit biztosítani lehessen.

Az önálló vagyonkezelés nyujtotta lehetőségek felhasználásával az üzemnek kereskedelmi alapon való átalakítása a legfontosabb vonatkozásokban már meg is történt.

A Vízművek a további kamerális könyvelésről a kettős könyvviteli rendszerre tért át, a vagyonmérlegnek, az üzleti eredménynek a megállapításánál az elmélet és gyakorlat követelményének megfelelő gazdálkodás irányelvei jutnak érvényre, úgyhogy az üzemnek kereskedelmi szellemben való teljes kiépítésére, átszervezésére a leglényegesebb előfeltételek már eddig is megvalósítottaknak tekinthetők.

A Vízműveknek az átszervezése után kialakított belső üzemvitele azonban — már a korábbi közigazgatási hivatali jellegből adódó s csak fokozatosan kiküszöbölhető megkötöttségek miatt is — sokkal nehezebben érheti el a modern értelemben vett, a gazdaságosság szempontjait, a könnyedséget, a legegyszerűbb kivitelben történő összedolgozást biztosító megszervezettséget, mint a kezdettől fogva önálló vagyonkezeléssel, kereskedelmi alapon életre hívott vállalkozás.

Viszont kétségtelen az is, hogy ez a megszervezettség, épen az üzem rendeltetése miatt, ridegen nem is érvényesíthető. Azoknak az elsőrendű közérdekeknek a szolgálatában, amelyek a Vízművek működésével szoros összefüggésben vannak, elsőbbséget kell adni a közérdek szempontjainak a gazdaságosságnak néha merev követelményeivel szemben.

Szükséges azonban, hogy a gazdaságosság szempontjai az így megszabható keretben teljes mértékben érvényesüljenek, annál is inkább, mert a megújításoknak, a beruházásoknak fokozódó terhei elsősorban csak a leggazdaságosabb alapon, a legracionálisabb kivitelben megszervezett üzemvitel révén várható megtakarítások útján lesznek fedezhetők.

Ezek a célok csak a belső üzem- és üzletvitel beható felülvizsgálata által érhetők el.

A felülvizsgálat azonban csak akkor lehet eredményes, ha teljesen szakszerű és nemcsak elméleti elgondolásokra, hanem gyakorlati ismeretekre is támaszkodik, mentes a nagyobbrészt megszokottságokból adódó és a legtárgyilagosabb szemléletre, bírálatra való törekvés mellett is leküzdhetetlen elfogultságoktól, amelyek mindazoknál, akik valamely üzem ügyvitelében hosszabb időn át résztvesznek, többékevésbbé elkerülhetetlenül megvannak.

Ezért csak külső szakértő működésétől remélhető azoknak a szempontoknak maradéktalan érvényesítése, amelyeknek alkalmazásával a felülvizsgálat céljaként kitűzött, fentebb vázolt eredmények elérése várható.

A szakértőnek az üzem belső ügyvitelét, az üzletvitelt minden ágazatában át kell vizsgálnia, meg kell állapítania, hogy mindazok a tennivalók, amelyek az üzem- és üzletvitel helyesen felfogott értelmezéséből adódnak, miként, milyen megszervezettségben intézhetők el a leggazdaságosabban s a legegyszerűbben és a leggyorsabban a nélkül, hogy ezáltal a tennivalók ellátásának jósága, pontossága és a hibáknak, fennakadásoknak és egyéb az üzem érdekeit sértő előfordulásoknak elejét vevő belső ellenőrzés hatékonysága szenvedne. Meg kell állapítani továbbá, hogy a tennivalóknak ilyetén történő lebonyolításához, milyen belső tagozódásokra van szükség és ezek a tagozódások egymással milyen kapcsolatban, együttműködésben legyenek. Különös súlyt kell helyezni annak a tanulmányozására, hogy a Vízművek egyéni jellegét is figyelembevevő helyes könyvvezetésnek, a leltár, a mérleg és az eredménykimutatás elkészítésének miként kell történnie.

Mindezekre való tekintettel — a vízvezetéki és világítási ügyosztály javaslatára — a Vízművek belső üzem- és üzletvitelének a felülvizsgálatával megbízom Szél Jenő urat, a Budapesti Kisipari Hitelintézet vezérigazgatóját azzal, hogy ezirányú működésének befejezése után észrevételeit és az átszervezésre vonatkozó javaslatait legyen szíves hozzám bemutatni.

Minthogy pedig az itt szóbanlévő felülvizsgálat révén várható eredmények biztosítása nem kizárólag a Vízműveknél, hanem a többi önálló vagyonkezelésű

intézménynél is elengedhetetlen, felhívom a polgármesteri XII. ügyosztályt, hogy erre vonatkozó javaslatait — a most elrendelt felülvizsgálat befejezése után és az ott szerzett tapasztalok felhasználásával — annak idején tegye meg.«

Már e rendelet kibocsátását megelőzően — mint az egységes ügy- és üzletviteli rend megvalósításával összefüggő halaszthatatlan feladatról — gondoskodni kellett az önálló vagyonkezelésű intézmények költségvetésének általános szerkezeti egységét biztosító rendszabályoknak a kiadásáról és ezzel kapcsolatban a könyvviteli számlarendszernek a költségvetés szerkezetével összhangba való hozataláról.

Ezt a célt szolgálta a polgármester 232.882/1933—XII. sz. rendelete s az abban említett számlarendszerminta. A rendelet a következő:

»A Vízművek 1934. évi költségelőirányzatának az 1930. évi XVIII. t.-c. értelmében *a többi önálló vagyonkezelésű intézményre is kiterjedő* egységes elgondolás szerint átalakított szerkezete szükségessé teszi, hogy a kettős könyvviteli számlarendszer is az egységesítésnek a részletekig menő érvényesítésével megfelelő átalakítást nyerjen.

Az 1934. évi január hó 1. napjától kezdődően a kiadásokat és a bevételeket az idecsatolt *mintának* megfelelő számlarendszerben kell feljegyezni. Épen ezért az előkészítőmunkálatokat sürgősen meg kell kezdeni s akként kell lebonyolítani, hogy az új számlarendszerre való áttérés minden fennakadás nélkül keresztülvihető legyen.«

A rendeletben említett minta pontos összeállításban tartalmazza valamennyi főkönyvi számlát, annak elnevezését és a segédkönyvelés célját szolgáló kartotékák felsorolását.

A számlarendszernek a költségvetés rovatrendszerével való összhangbahozatalát célzó, a mintához fűzött legfontosabb utasítások a következők:

»A főkönyvben annyi veszteség-nyereség számlát kell nyitni, ahány rovat és alrovat van a költségelőirányzatban. A főkönyben lévő veszteség- és nyereségszámláknál ugyanazokat az elnevezéseket kell használni, mint a költségvetés összesítésében felsorolt rovatoknál és alrovatoknál.

A főkönyvnek ezeket a számláit egy-egy számla keretén belül kartotéka-rendszer alkalmazásával költségfajonkint megfelelő számú alszámlára kell szétbontani. Minden egyes költségfaj nyilvántartására külön kartotékalapot kell alkalmazni... Az alszámlák megjelölésére a mellékelt mintákban foglalt elnevezéseket kell alkalmazni az ott feltüntetett sorrendben. Ha azonban valamely költségfaj időközben megszűnik, vagy átmenetileg forgalom nincs a számlán, a számla száma más számlák céljára nem használható. Ha új költségfajta merül fel, azt természete szerint a hozzá legközelebb álló s a kimutatásban felsorolt megfelelő tétel után kell beállítani... A kartotékalapok beosztása, rovatozása akként történjék, hogy azokon ne csak a tényleges költségek legyenek elkönyvelhetők, hanem hogy azok az egyes költségfajok címén előirányzott összegek feltüntetésére, ezeknek a tényleges költségekkel való szembeállítására is alkalmasak legyenek... A jövőben a költségelőirányzatba az alszámlákat a könnyebb áttekintés érdekében némi összevonással kell beállítani. Az erre szolgáló minta a mellékletben ugyancsak fel van tüntetve.

Statisztika céljára úgy a havi tisztifizetések listája, mint a heti munkabérlista az összes tisztviselők, egyéb havidíjasok és altisztek fizetését, illetve az összes munkások bérét kell, hogy magában foglalja, a költségvetésnek, illetve a költséghelyeknek megfelelő tagolással.

A költségvetés összesítésében foglalt kiadási és bevételi rovatok közül csak a terjedelmesebb kiadási rovatokra vonatkozólag szolgál a tájékoztató mintákkal, amelyeknél a cél érdekében feltétlenül lehet és kell az összes üzemekre egyaránt kiterjedő egységesítésre törekedni, míg a mellékletben elő nem forduló kiadási és bevételi rovatokat az egyes üzemek maguk is feldolgozhatják a tájékoztatóban ismertetett elvek és a költségelőirányzat tagozódásának szigorú szem előtt tartásával«.

Írógépek kezelése és ellenőrzése. A székesfőváros hivatalaiban levő mintegy 1300 darab írógép nagy, kb 400.000 pengő értéket képvisel. Ennek az értéknek megőrzése céljából, valamint a felmerült visszásságoknak kiküszöbölése végett a polgármester felhívta a Székesfővárosi Házinyomda igazgatóságát, hogy a tisztítást és javítást végző műszerészeket olyan jegyzékkel lássa el, amelyen a hivatal neve és a karbantartandó gépek darabszáma fel van tüntetve. A műszerészek kötelessége az általuk karbantartott gép modelljét és gyártási számát a jegyzékre feljegyezni és az elvégzett munka megtörténtét a hivatal vezetőjével, illetve helyettesével igazoltatni. A Székesfővárosi Házinyomda tartozik könyvet vezetni, amelyben a főváros tulajdonában levő gépek sorszám szerint vannak nyilvántartva és a műszerészek által visszahozott jegyzékek alapján ebben feljegyezni a karbantartás időpontját.

Egyúttal felhívta a Székesfővárosi Házinyomda igazgatóságát, hogy ennek a nyilvántartási könyvnek bemutatása kapcsán a havi karbantartási munkálatokról, valamint az esetleg tapasztalt hiányokról vagy szabálytalanságokról (írógépek elzárása, elvitele, rongálása, stb.) havonkint tegyen a városgazdasági ügyosztálynak jelentést.

A székesfőváros üzemei és házi műhelyei megszüntetésének, illetve leépítésének ügye. A magániparnak és magánkereskedelemnek a dekonjunktúra által előidézett hanyatlása a közvéleményben mindinkább tápot adott annak a felfogásnak, hogy a közüzemek tevékenysége is fokozólag hat a válságos helyzet elmélyülésére. Ennek a felfogásnak a hívei a törvényhatósági bizottság közgyűlésében annak a célkitűzésnek lettek a szószólói, hogy a közüzemek működéséből ki kell küszöbölni minden olyan elemet, amely azt a magánvállalkozással való verseny területére sodorja.

A kitűzött cél elérése érdekében *Éber* Antal tvh. biz. tag indítványt adott be, amelyet a törvényhatósági bizottság közgyűlése 92/1931. kgy. számú határozatával elfogadott s 15 tagú külön bizottságot küldött ki az üzemek és azok mellékágazatainak, az ú. n. háziműhelyeknek a felülvizsgálására azért, hogy a bizottság megállapításainak és javaslatainak mérlegelésével a beigazolt sérelmeket orvosolhassa.

Ez a bizottság működését csak az 1932. év elején kezdette meg, s minthogy megbizatása — a törvény értelmében — a kiküldésétől számított egy év mulva, vagyis 1932. évi május hó 6-án lejárt, a rendelkezésére álló alig 3 hónapi munkaidő alatt túlnyomóan csak a vizsgálat lefolytatásához nélkülözhetetlen, sokfelé ágazó adatok összegyüjtésével készülhetett el.

A közgyűlés ekkor az üzemvizsgálat folytatására új bizottságot alakított.

Időközben, az 1932. évi költségelőirányzat tárgyalásánál, alkalom nyílt annak a kérdésnek a tisztázására, hogy a főváros üzemei közül melyeknél lehet egyáltalában szó a magánvállalkozással való érdekellentétről.

Ennél a tárgyalásnál a közgyűlés a következő üzemeket jelölte meg olyanokként, mint amelyeket a verseny szempontjából a kiküldött bizottságnak tanulmányoz-

nia kell, úgy mint: a Községi Élelmiszerüzemet, Kenyérgyárat, Műszerüzemet, Gyógyszerüzemet, Kátrányozó és Bitumenező Telepet és a Házinyomdát.

Ugyanekkor kimondotta a közgyűlés azt is, hogy meg kell szüntetni a nagyüzemek keretében működő, a kisiparnak versenyt okozó műhelyeket, amennyiben a megszüntetés az üzem rendes működését nem veszélyezteti.

A közgyűlésnek ez az állásfoglalása irányt szabott az újjáalakított üzemvizsgáló bizottság tevékenységének, amely a felsorolt üzemeken kívül még a Községi Tanszerbeszerző, Tanszernyilvántartó és Tanszerjavító Intézetet és a Budapest-Gyöngyösvárosi Szénbánya Részvénytársaságot illetően terjesztett elő javaslatot.

A közgyűlés állásfoglalása az üzemi kérdésben. Fenti javaslat a törvényhatósági tanácsnak és a polgármesternek az előbbitől részben eltérő előterjesztésével együtt az 1933. évi január 18-án kezdődő, folytatólagos közgyűlésen került tárgyalásra s a vonatkozó 48/1933. kgy. számú határozat szerint a közgyűlés álláspontját a szóbanforgó üzemek és műhelyek megszüntetése, illetve leépítése kérdésében a következőleg juttatta kifejezésre:

1. A Községi Élelmiszerárusító Üzem fenntartását a közgyűlés továbbra is szükségesnek tartotta azzal, hogy az üzem működésének a tömegélelmezés szolgálatában kell állania s ezért luxuscikkek árusításával nem foglalkozhatik, nyilt helyeken büfféket, vendéglőket fenn nem tarthat, kaszinók, klubok s effélék részére nem szállíthat.

A székesfőváros állandó és alkalmi intézményei részére történő élelmiszerszállításokat illetően a törvényhatósági tanács javasolta, hogy a Községi Élelmiszerárusító Üzem a kórházaknak és más fővárosi intézményeknek vagy akcióknak csak nyilvános árlejtés, illetve versenytárgyalás útján történő, a közszállítási szabályzatnak megfelelő megbízás alapján szállíthasson.

Ezzel szemben a polgármester javasolta, hogy a székesfőváros közkórházainak s egyéb jóléti intézményeinek az élelmiszerrel való ellátása — úgy mint eddig — továbbra is az üzem útján történjék.

Ezekkel a javaslatokkal kapcsolatban az ügyrendszerűen előterjesztett kérelemre dr. *Huszár* Aladár elnöklő főpolgármester névszerinti szavazást rendelt el.

Ennek értelmében a közgyűlés az előterjesztett polgármesteri javaslatot elfogadta és kimondotta, hogy a székesfőváros közkórházainak s egyéb jóléti intézményeinek élelmiszerrel való ellátása — úgy mint eddig — továbbra is a Községi Élelmiszerárusító Üzem útján történik. Egyúttal *Dorner* Gyula indítványára fölhívta a közgyűlés a polgármestert részletes üzemi szabályzat szerkesztésére, amely megszabja az eladható vagy gyártható cikkek jegyzékét, s amelynek betartásáért az üzem vezetője felelős. A szabályzat a törvényhatósági tanácsnak bemutatandó.

2. Hozzájárult a közgyűlés ahhoz, hogy a Községi Kenyérgyár az eddigi keretekben és az eddigi működési körében továbbra is fenntartassék.

3. Kimondotta a közgyűlés, hogy a Községi Műszerüzemet és Anyagraktárt, mint üzemet meg kell szüntetni, a különleges kórházi szükségletek beszerzése és tárolása céljából a kórházak gazdasági igazgatásában mint központi beszerzőszerv, kórházi anyagraktár működjék. Az üzem megszüntetését akként kell végrehajtani, hogy elbocsátások csak akkor történjenek, ha az elbocsátandó más fővárosi üzemnél, vagy magánüzemnél alkalmazást tud kapni.

4. A Községi Gyógyszerüzemet mint önálló üzemet meg kell szüntetni s azt mint központi beszerző szervet a központi közkórházi gyógyszertár mellett alkalmas helyen létesítendő gyógyáruraktárrá kell átszervezni, ahonnan a közkórházak gyógyszertárait láthatja el ; a raktár gazdálkodásában csak a feltétlenül szükséges személyzetet szabad alkalmazni, de az átszervezést akként kell lebonyolítani, hogy a feleslegessé váló személyzet elbocsátás előtt el tudjon helyezkedni.

5. Hozzájárult a közgyűlés ahhoz, hogy a Kátrányozó és Bitumenező Telep mint intézmény továbbra is fenntartassék ; az intézmény feladata a jövőben :

a) az útépítési technika fejlődése során felmerülő burkolási módok tökéletesítésére és újabb burkolási módok gyakorlati vizsgálatára vonatkozó kísérletek és e célból megfelelő próbaburkolat létesítése ;

b) úgy a telep, mint a vállalkozók által végzett burkolásokra vonatkozó részletes árelemzés és árellenőrzés ;

c) az útfenntartási szolgálat ellátása a kátrányos és bitumenes, valamint a kerületi útfenntartási munkák kapcsán beágyazásra kerülő makadámburkolatoknál is ;

d) a telep a kísérleti munkákon, próbaburkolatokon és hézagkitöltéseken kívül új munkákat csak annyiban végezhet, amennyiben az az árelemzéshez való adatmegállapítás céljából szükséges ;

e) a telep felszámított költségei csak addig terjedhetnek, hogy a saját költségeit fedezze ; a főváros által új munkákra tartott nyilvános versenytárgyaláson részt nem vehet ;

Egyúttal kimondotta a közgyűlés, hogy kívánatosnak tartja a telep és az anyagvizsgálóintézet egyesítését.

6. Hozzájárult a közgyűlés ahhoz, hogy a Házinyomda, mint a községi háztartáshoz tartozó közigazgatási intézmény, továbbra is fenntartassék ;

a Házinyomda feladatát csak a székesfőváros nyomdai szükségletének a kielégítése alkothatja ;

az iskolai értesítők, tankönyvek nyomását, irkák készítését mellőzni kell ;

a Házinyomda címfestőműhelyét azonnal meg kell szüntetni ;

a Házinyomda könyvkötészete csak a nyomda készítményeit dolgozhatja fel.

7. Kimondotta a közgyűlés, hogy a Községi Tanszerbeszerző, Tanszernyilvántartó és Tanszerjavító Intézetet eddigi működési körében továbbra is fenn kell tartani.

8. Jóváhagyóan tudomásul vette a közgyűlés, hogy a törvényhatósági tanács a Budapest Gyöngyösvárosi Szénbánya Részvénytársaság feloszlását engedélyezte.

9. Tudomásul vette továbbá, hogy a törvényhatósági tanács annak elvi elhatározásával, hogy »mindazok az ipari műhelyek, amelyek a magángazdaságnak jogtalanul konkurrenciát csinálnak és az üzemvitelnek és üzembiztonságnak nem feltétlen kellékei, megszüntetendők« — az egyes üzemeknél, intézményeknél meglevő ú. n. házi kisipari műhelyeknek a helyszínen való felülvizsgálására *Becsey* Antal, dr. *Bródy* Ernő, *Büchler* József, dr. *Homonnay* Tivadar, *Petrovácz* Gyula és *Scheuer* Róbert tanácstagokat küldte ki, s hogy felülvizsgálat alapján a kisipari műhelyek megszüntetésének ügye újabb javaslat alapján előterjesztésre kerül.

10. Szükségesnek tartotta, hogy az anyagbeszerzés, az anyag- és pénzkezelés a modern kereskedelmi követelményeknek megfelelő egységes szabályozást nyerjen s

ennek megfelelően utasította a polgármestert, hogy az egységes szabályozás megvalósítása iránt intézkedjék.

A közgyűlés ezt a határozatot jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszterhez terjesztette fel.

A székesfőváros intézményeivel kapcsolatos külön műhelyek tevékenysége. A 92/1931. szám alatt kelt közgyűlési határozattal kiküldött és a 172/1932. szám alatt újjáalakított üzemi bizottság jelentésében foglalkozott az egyes üzemeknél, intézményeknél meglevő úgynevezett mellékágazatokkal, házi műhelyeknek az ügyével is és a következő javaslatot terjesztette elő:

»1. A Vízműveknél a vízmérőjavítóműhely fenntartását javasolta a bizottság azzal, hogy a műhely új mérők gyártásával ezután se foglalkozzék s mindazokat az alkatrészeket, amelyeket a kisiparosokkal lehet elkészíttetni, továbbra is ezekkel készíttesse. A felszerelőműhelyről megállapította a bizottság, hogy a székesfőváros épületeiben levő vízvezetéki és vízelvezető berendezésekben előforduló kisebb vagy azonnali intézkedést kívánó hibák, sérülések kijavításával foglalkozik. Ezért a bizottság ezt a felszerelőműhelyt ebben a keretben továbbra is fenntartandónak vélte azzal a kifejezett hangsúlyozással, hogy a műhely új munkálatokat nem végezhet s mindazokat a munkákat, amelyek nem sürgős természetűek, továbbra is a kisiparosoknak kell juttatni. A káposztásmegyeri és a budaújlaki telepeken levő lakatos és kovácsműhelyeket, mivel ezek az üzem működésének a folytonosságát biztosítják, a bizottság továbbra is fenntartandóknak jelentette ki.

2. A Gázműveknél meglevő műhelyeket a bizottság véleménye szerint eddigi működési körükben továbbra is fenn kell tartani, figyelemmel arra, hogy ezek a műhelyek már szűkített keretben a feltétlenül házilag végzendő munkákat látják el.

3. Az Elektromos Műveknél levő műhelyeket a bizottság véleménye szerint ugyancsak fenn kell tartani azzal, hogy ezek a műhelyek az üzem biztonsága érdekében való sürgős, továbbá a kisebb javítási munkálatokat végezzék s azokat, amelyek minőségük miatt a magániparra nem bízhatók.

4. Ezek után a bizottság a közlekedési vállalatoknál meglevő ú. n. vasútüzemi, illetve ezekkel egy tekintet alá eső műhelyek kivételével, amelyeket a vállalatok zavartalan működése érdekében továbbra is fenn kell tartani, az összes többi műhelyekre vonatkozóan kimondotta, hogy csak azok a műhelyek tartassanak fenn, amelyek az üzem (intézmény) működésének folytonossága és biztonsága érdekében okvetlenül szükségesek, amelyek sürgős, halaszthatatlan javítási munkák végzésére hivatottak. Ezeken kívül a meglevő berendezésekkel csak azok a javítási munkák végezhetők, amelyek kisméretűek s ezért vállalatbaadásra nem alkalmasak. Minthogy az egyes üzemeknél, intézményeknél gyakran van szükség arra, hogy az üzem, intézmény működéséhez tartozó területeken új technikai megoldások vagy a meglevő megoldások megjavítása érdekében kísérleteket folytassanak, a bizottság javasolta, hogy az ilyen műhelyek berendezése, amelyek a most részletezett rendeltetést szolgálják, továbbra is fenntartható legyen. Javasolta a bizottság, hogy az így megvont kereteken belül új műhelyt létesíteni ne legyen szabad s ha új műhely létesítése ezen belül mégis szükségessé válnék, ahhoz a törvényhatósági tanács engedélye legyen szükséges. Kívánatosnak tartotta a bizottság, hogy a javaslatnak megfelelő rendelkezések betartását a polgármester alapos vizsgálatokkal állandóan ellenőriztesse.«

Az üzemi bizottság jelentésének előterjesztésekor ehhez a javaslathoz a polgármester hozzájárult és csupán azzal egészítette ki, hogy olyan intézményeknél, amelyeknél a szolgálat bizonyos időközökben készenlét, ügyelet, vagy amelynél az alkalmazottak csak az év egyik nagyobb részében foglalkoztathatók az intézmény rendeltetésének megfelelő munkával, azoknál az alkalmazottak az ott szükséges javítási munkálatokkal továbbra is foglalkoztathatók legyenek.

A törvényhatósági tanács, mikor az üzemi bizottság jelentését tárgyalta, akként határozott, hogy elvben mindazokat az ipari műhelyeket, amelyek a magángazdaságnak versenyt támasztanak és az üzemvitelnek, üzembiztonságnak nem feltétlen kellékei, megszüntetendőknek tartja. Annak a megállapítására, melyek a megszüntetendő műhelyek, a tanács hattagú bizottságot küldött ki, hogy ez a helyszíni vizsgálatok alapján terjesszen elő javaslatot.

A tanácsnak ezt a határozatát az üzemi kérdés tárgyalásakor a közgyűlés is tudomásul vette.

Már az üzemi bizottság is megállapította, hogy önálló műhelyekkel szerepelnek olyan intézmények is, amelyeknél a kisebb, halaszthatatlan javítási munkákat egy-egy munkás végzi a nélkül, hogy műhelyről vagy műhelyi jellegű tevékenységről beszélni lehetne.

A bizottság a főváros különböző intézményeiben fennálló, úgynevezett mellékműhelyeket is vizsgálat tárgyává tette és ebben a tekintetben is figyelembe vette a központi gépkocsivezetőség, csatornafenntartási kirendeltség, csatornaszivattyútelep és tisztítótelep, kertészet, köztisztasági hivatal, úthengerlő intézmény, tűzoltóparancsnokság, állategészségügyi telep, vágóhidak, vásárcsarnokok, szeretetházak és menhelyek, temetők és kórházak, fertőtlenítő intézet, állatkert, gondnoki és gazdasági hivatal, forgalmi üzemek, valamint az okvetlenül fenntartandó nagyüzemek műhelyeinek az állapotát és meglevő kereteit épen a magániparral szemben támasztható konkurrencia, valamint a közérdekből való szükségesség szempontjából is. A bizottság megállapította, hogy ezek az intézmények, valamint az egyéb fentebb tárgyalt üzemek is azokat a műhelyeiket, amelyeket a világháború utáni idők szükségessége következtében állítottak fel, átmenetileg az akkori viszonyok kényszere folytán, már megszüntették és így a ruházati cikkek előállítása, valamint az egyéb ipari termelvények készítése miatt emelt panaszok most már tárgytalanok. Az üzemek ma már a műhelyeikben jórészt az üzem közvetlen fenntartását és biztonságát, valamint folytonosságát célzó szolgálatot, elsősorban javítási munkákat végeznek és a bizottság épen azt kívánta továbbra is fenntartani, amikor a fentebb közölt határozatát meghozván, mindazon műhelyeknél, ahol ettől az elvtől eltérő működést fejtettek ki, azoknak a műhelyeknek a megfelelő hatáskörébe való szorítását javasolta.

De rá kell mutatni arra is, hogy szinte érthetetlen okból egyes iparossegédeknek az alkalmazása vagy egyes munkák elvégzése már önálló műhelykimutatásba került és így történt az, hogy a legkülönbözőbb üzemeknél és intézményeknél összesen több, mint 200 műhely mutattatott ki, holott egy-egy kőműves vagy asztalos vagy lakatos van csak alkalmazva a legszükségesebb, gyorsan végzendő segédmunkák ellátására. Ezeknek a megszüntetését a bizottság természetszerűleg nem is javasolhatta és ebben a tekintetben a magánipar legtekintélyesebb képviselői, sőt a bizottság gyáriparos tagjai is elismerték, hogy ilyen intézmények ilyen segédmunkások nélkül fenn nem tarthatók.

A kiküldött tanácstagok vizsgálatai során is megállapítást nyert, hogy a helyes értelemben vett műhelyek száma a kimutatott műhelyek számának lényegesen alatta marad.

A törvényhatósági tanács a kiküldött tanácstagok jelentése, majd a még kiegészítően beszerzett — főleg a tevékenység terjedelmére vonatkozó — adatszolgáltatások alapján a következő határozatot hozta :

»1. A tanács kimondja, hogy a fennmaradó műhelyek kizárólag az üzembiztonság érdekében végezhetnek halaszthatatlanul sürgős javítási munkákat. Minden olyan javítás, amely az üzembiztonságnak veszélyeztetése nélkül a magániparnak kiadható, azt annak kell kiadni.

2. Új munkákat a jövőben a műhelyek semmi körülmények között sem végezhetnek.

3. Ellenőrzés szempontjából minden műhelyvezető tartozik munkakatasztert vezetni és fegyelmi felelősség mellett minden munkát, amely a műhelybe érkezik, a munka mineműségének megjelölése mellett nyilvántartásba köteles venni.

4. A tanács egy 6 tagú bizottságot jelölt ki, amely a fennmaradó műhelyek üzemvitelét időnkint ellenőrzi és a leépítésre javaslatot terjeszt elő. A leépítés úgy hajtandó végre, hogy a felszabaduló szakmunkások a nagyüzemekbe átteendők. Az így végrehajtott leépítésről jelentést kell tenni a törvényhatósági tanácsnak. A bizottság tagjaiul a tanács dr. *Bródy* Ernő, dr. *Homonnay* Tivadar, *Nagy* Ferenc, *Payr* Hugó, dr. *Révész* Mihály és *Scheuer* Róbert tanácstagokat küldte ki.

5. Minden üzemvezetőnek a hatásköre alatt működő műhelyekről évenkint a költségvetés kibocsátásával egyidejűleg külön kimerítő jelentést kell tennie. Ennek tartalmaznia kell szakcsoportonkint az egyes szakmunkások és segédmunkások számát, továbbá úgy a munkások, mint az ügyintézést végző tisztviselők illetményeit, valamint a műhelyekben felhasznált anyagok értékét, a végzett munkák mineműségét s a műhelyvitellel kapcsolatos minden üzemköltség részletes felsorolását.«

A törvényhatósági tanácsnak ehhez a határozatához a polgármester is hozzájárult.

Már az üzemi bizottság jelentése is rámutatott az állandó gyakori ellenőrzés fontosságára, mert az egyes adódó esetekben egyedül ez biztosíthatja az általánosságban megszokott kereteknek pontos betartását. Ez az ellenőrzés csak nyer hatékonyságában, ha azt kiküldött tagjai útján a törvényhatósági tanács is állandóan gyakorolja. Az ellenőrzés intézményesítése, szélesebb alapokon való megszervezése egymagában még preventíve is igen hatékony eszköz arra, hogy a szabályozott tevékenységek a megszabott mederben maradjanak.

Ily módon az ellenőrzést megkönnyítő nyilvántartások vezetésével és a beszámoló adatszolgáltatásokkal olyan helyzetet lehet teremteni, amely a kisipar szempontjából is kellő megnyugvásul szolgálhat.

A törvényhatósági tanács határozati javaslata alkalmas lévén a kívánt célok elérésére a polgármester pártoló javaslatára a közgyűlés kimondotta, hogy

1. a műhelyek kizárólag az üzembiztonság érdekében végezhetnek halaszthatatlanul sürgős javítási munkákat. Minden olyan javítást, amely az üzembiztonságnak veszélyeztetése nélkül a magániparnak kiadható, azt annak kell kiadni;

2. új munkákat a jövőben a műhelyek semmi körülmények között sem végezhetnek;

3. ellenőrzés szempontjából minden műhelyvezető tartozik munkakatasztert vezetni és fegyelmi felelősség mellett minden munkát, amely a műhelybe érkezik, a munka mineműségének megjelölése mellett nyilvántartásba köteles venni;

4. minden üzemvezetőnek a hatásköre alatt működő műhelyekről évenkint a költségvetés kibocsátásával egyidejűleg külön kimerítő jelentést kell tennie. Ennek tartalmaznia kell szakcsoportonkint az egyes szakmunkások és segédmunkások számát, továbbá úgy a munkások, mint az ügyintézést végző tisztviselők illetményeit, valamint a műhelyekben felhasznált anyagok értékét, a végzett munkák mineműségét s a műhelyvitellel kapcsolatos minden üzemköltség részletes felsorolását.

Egyúttal tudomásul vette a közgyűlés, hogy a törvényhatósági tanács a fennmaradó műhelyek üzemvitelét kiküldöttei útján állandóan ellenőrzi, akik az ellenőrzés alapján a leépítésre is javaslatot terjesztenek elő.

Végül kimondotta a közgyűlés, hogy a leépítéseket a felszabaduló munkásoknak a nagyüzemeknél való elhelyezésével kell végrehajtani.

Az üzemek működési körének korlátozása és a különböző intézményekkel kapcsolatos tevékenységek szabályozása. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a 48/1933., illetve 184/1933. kgy. szám alatt hozott határozatával intézkedett egyes fővárosi üzemek megszüntetése vagy tevékenységi körüknek korlátozása, valamint a különböző intézményekkel kapcsolatos műhelyi tevékenységek szabályozása ügyében.

A m. kir. belügyminiszter a jóváhagyás végett hozzá felterjesztett közgyűlési határozatokat felülvizsgálta s a fölülvizsgálat eredményét a 79.484/1933—V. számú alábbi leiratban közölte.

A leirat, míg egyrészt a közgyűlési határozat jóváhagyását tartalmazza, másrészt attól eltérő, sőt azon túlmenő rendelkezéseket is tesz s fontosságánál fogva alkalmas arra, hogy teljes egészében közzététessék.

»A székesfőváros törvényhatósági bizottsága az 1933. évi január hó 18-án és folytatva tartott közgyűlésében 48. kgy. szám alatt hozott határozatával rendelkezett egyes székesfővárosi üzemek megszüntetése, illetve működésük körének korlátozása tekintetében. Az 1933. évi május hó 24-én és folytatva tartott közgyűlésében 184. kgy. szám alatt hozott határozatával rendelkezett a székesfőváros intézményeivel kapcsolatos külön műhelyek tevékenységének szabályozása ügyében. Az előlemlített határozat ellen *Koch* Gyula hentes és mészáros, budapesti lakos és társai fellebbezéssel éltek.

Ezeket a határozatokat hivatalból, az előlemlített határozatot pedig a fellebbezés folytán is felülvizsgálat alá vettem. Ennek alapján, valamint az 1931 : XXI. t.-c. 34. §-ában biztosított jogomnál fogva a kereskedelemügyi és pénzügyminiszter urakkal egyetértőleg, eleget téve annak a vizsgálati kötelezettségemnek, hogy a székesfőváros üzemei vagy vállalatai az ország ipari vagy kereskedelmi érdekeiből egészben vagy részben szükségtelenek-e, elhatározásomat nevezett miniszter urakkal egyetértőleg a következőkben közlöm.

A) *Üzemek.* 1. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, melynek alapján a *Községi Élelmiszerárusító Üzem* fenntartását továbbra is szükségesnek tartja azzal, hogy az üzem működésének a tömegélelmezés szolgálatában kell állania és azért luxuscikkek árusításával nem foglalkozhatik, nyilt helyeken büfféket, vendéglőket fenn nem tarthat, kaszinók, klubok s effélék részére nem szállíthat,

jóváhagyom. Figyelemmel arra a rendkívül nagyjelentőségű és szociálpolitikai szempontból is közérdekű munkásságra, melyet az üzem a székesfőváros lakosságának ellátása körül kifejt és az üzem árszabályozó tevékenységére, nem emelek észrevételt az ellen, hogy az üzem eddigi működési körében a közgyűlési határozat értelmében általában fenntartassék. Az Élelmiszerüzem fiókjaiban azonban csak a következő árukat szabad forgalomba hozni: nyers húsáru, kolbászáru, füstölt- (főtt és száraz) húsáru, zsiradékok, élő és vágott baromfi, vad és vadhús, tejtermékek, tojás, alma, barack, szőlő, dinnye, burgonya és zöldség, lisztterméket, kenyér és tésztafélék, Harmatvíz s az Állategészségügyi Telepen gyártott szappan. A Községi Élelmiszerárusító Üzem zavartalan menetéhez fűződő nagy közegészségügyi érdekek tudatában is szükségesnek tartom azonban, hogy a kórházi szállítások sokat vitatott ügye közmegnyugvást keltő módon intéztessék el. Az Élelmiszerüzem által a kórházaknak és más fővárosi intézményeknek szállított áruk tömegében mindenesetre vannak olyan áruk, melyek nem romlandók s így a magánkereskedelemtől a közegészségügy érdekeinek bárminő veszélyeztetése nélkül nyilvános versenytárgyalás útján beszerezhetők s az átvétel ellenőrzése sem ütközik semmiféle nehézségbe. A romlandó áruk beszerzésénél viszont továbbra is súlyt helyezek a székesfővárosi kórházak és egyéb intézményeknek az Élelmiszerüzem által a multban már jól kipróbált kiszolgálására, annál inkább, mert az összes áruk szállításának magánvállalkozásba való adása a székesfővárost olyan nagyobbszabású átvételi intézmény megszervezésére kényszerítené, ami a kórházak és egyéb intézmények ellátását megdrágítaná.

A jövőt illetőleg tehát úgy intézkedtem, hogy a székesfővárosi kórházak és más intézmények csak a következő árukat szerezhetik be nyilvános árlejtés nélkül az Élelmiszerüzemtől: nyershúsáru, kolbászáru, füstölt- és főtthúsáru, zsiradék, vágott baromfi, gyümölcs, zöldségfélék, Harmatvíz. Minden más árura vonatkozólag — kivéve még a Községi Kenyérgyártól beszerzett kenyeret, zsemleárut és tésztaféléket — versenytárgyalás hirdetendő.

Versenytárgyalás útján szerzendők be tehát a kórházak és egyéb fővárosi intézmények számára: a tej és tejtermékek, a tojás, a méz, a terményáruk, a savanyított áruk, a burgonya, a cukor, a cukorfélék, a csokoládé, a kávé, a pótkávé, a fűszeráruk, a tea, a lisztneműek, a süteményfélék, a befőttek, az ízek, a főzelékkonzervek, a húskonzervek, a szeszes italok (likörök és pálinkafélék is), az ízesítők, a déligyümölcs és az esetleg még szükséges egyéb áruk. Mivel azonban a székesfővárosi ipar és kereskedelem nehéz viszonyai mellett az Élelmiszerüzem további terjeszkedése veszedelmes volna, hivatali elődömnek 1928. évi március hó 17-én 78.799. szám alatt kelt leiratára utalással közlöm, hogy a Községi Élelmiszerüzem fiókjainak jelenlegi számát olyan maximális számnak tekintem, melynek növeléséhez a jövőben semmi körülmények között sem járulnék hozzá.

Ha tehát a székesfőváros fejlődése következtében esetleg szükségessé válnék a főváros újonnan betelepült területrészein élelmiszerüzemi fiókok felállítása, ez csak azon az áron történhetnék meg, hogy ugyanakkor a már meglevő fiókok közül megfelelő számú fiók működése megszüntettetnék.

A székesfővárosi ipar és kereskedelem érdekeit szem előtt tartva elrendelem azt is, hogy az Élelmiszerüzem elárusító üzletei közül egyikben sem szabad a jövőben több alkalmazottat foglalkoztatni, mint amennyi az üzletekben 1933. évi július hó 1-én be volt osztva.

2. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, mely szerint a *Községi Kenyérgyár* az eddigi keretekben és eddigi működési körében továbbra is fenntartatik, jóváhagyom.

Tudatában vagyok annak, hogy a Községi Kenyérgyár fenntartásához fontos szociálpolitikai s másrészt gazdasági érdekek is fűződnek. Épen ezért a Községi Kenyérgyár munkásságának ármérséklő voltánál fogva a törvényhatósági tanácsnak egyébként a közgyűlés által sem elfogadott ahhoz a határozatához, hogy a kórházak és a fővárosi intézmények vagy akciók számára csak nyilvános árlejtés, illetve versenytárgyalás útján történt megbízás alapján szállíthasson, magam részéről nem járulok hozzá.

3. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, mely szerint a *Községi Műszerüzemet és Anyagraktárt* mint üzemet meg kell szüntetni, az a jövőben a különleges kórházi szükségletek beszerzése és tárolása céljából a kórházak gazdasági igazgatásában, mint központi beszerző szerv, kórházi anyagraktár működik, jóváhagyom.

A közgyűlés elhatározásának azt a részét pedig, hogy az üzem megszüntetését akként kell végrehajtani, hogy elbocsátások csak akkor történjenek, ha az elbocsátandó egyén más fővárosi üzemnél vagy magánüzemnél alkalmazást tud kapni, azzal a megjegyzéssel veszem tudomásul, hogy bár a lépéseket meg kell arra vonatkozólag tenni, hogy a feleslegessé váló munkások a közgyűlési határozat értelmében elhelyeztessenek, az üzem sürgős megszüntetésével kapcsolatban szükségessé váló elbocsátások végrehajtásának nem lehet akadálya az, hogy a felszabaduló munkásokat esetleg nem lehet elhelyezni.

4. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, mely szerint a *Községi Gyógyszerüzemet* mint önálló üzemet meg kell szüntetni s azt mint központi beszerző szervet a központi közkórházi gyógyszertár mellett alkalmas helyen létesítendő gyógyáruraktárrá kell átszervezni, ahonnan a közkórházak gyógyszertárait láthatja el, továbbá, hogy a raktár gazdálkodásában csak a feltétlenül szükséges személyzetet szabad alkalmazni, jóváhagyom. Az átszervezés sürgős lebonyolítására vonatkozólag teljes mértékben állanak azok a rendelkezéseim, melyeket a Műszerüzemre és a Kórházi Anyagraktárra vonatkozóan közöltem.

A Községi Műszerüzem és Anyagraktár, valamint a Községi Gyógyszerüzem átszervezésében mindenesetre félreismerhetetlen törekvést látok abban az irányban, hogy a székesfőváros közönsége az ipar és kereskedelem érdekeit érintő vállalkozásainak működési körét a szükséges határok közé szorítja.

5. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, melynek alapján a *Kátrányozó* és *Bitumenező Telepet* továbbra is fenntartja, jóváhagyom. Az intézmény feladata tehát a jövőben a következő lesz:

a) az útépítési technika során felmerülő burkolási módok tökéletesítésére és újabb burkolási módok gyakorlati vizsgálatára vonatkozó kísérletek és e célból megfelelő próbaburkolatok létesítése;

b) úgy a telep, mint a vállalkozók által végzett burkolásra vonatkozó részletes árelemzés és árellenőrzés;

c) az útfenntartási szolgálat ellátása a kátrányos és bitumenes, valamint a kerületi útfenntartási munkák kapcsán makadámburkolatoknál is.

Jóváhagyólag tudomásul veszem azt is, hogy a telep a kísérleti munkákon, a próbaburkolatokon és hézagkitöltéseken kívül új munkákat csak annyiban végezhet, amennyiben ez az árelemzéshez való adatmegállapítás céljából szükséges, hogy továbbá a telep felszámított költségei csak addig terjedhetnek, hogy a saját költségeit fedezze, s hogy végül a telep a főváros által ily munkákra tartott nyilvános versenytárgyalásokon részt nem vehet.

Megállapítani kívánom azt, hogy a Kátrányozó és Bitumenező Telep a székesfőváros iparának komolyabb versenyt nem támaszthatott, minthogy a székesfőváros által magánvállalkozóknak kiadott útfenntartási és útépítési munkák összege sokszorosan meghaladta a telep költségvetését s a mellett a telep költségvetése az utóbbi évek során jelentősen csökkent. Mégis a telep működését a legszükségesebb keretek közé kívánván szorítani, közlöm azt is, hogy jövőben a székesfőváros költségvetésének olyan tételét, mely a Kátrányozó és Bitumenező Telep számára 600.000 pengőnél nagyobb összeget irányozna elő, nem hagynám jóvá.

A közgyűlés elhatározásának azt a részét, hogy a Kátrányozó és Bitumenező Telep és az Anyagvizsgáló Intézet a viszonyokhoz képest egyesíttessenek, tudomásul veszem s ez üzemek racionalizálása érdekében elrendelem, hogy e két intézmény, sőt esetleg velük együtt a Vegyészeti Intézet mielőbbi egyesítése ügyében a szükséges lépések sürgősen tétessenek meg.

6. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, melynek alapján a *Házinyomda*, mint a községi háztartáshoz tartozó közigazgatási intézmény, továbbra is fenntartassék, jóváhagyom azzal, hogy a Házinyomda feladatát kizárólag a székesfőváros közigazgatása és a közigazgatás keretébe tartozó intézmények nyomdai szükségletének kielégítése alkothatja.

A Házinyomda azonban még ebben a munkakörében sem vállalkozhatik semmi körülmények között iskolai értesítők és tankönyvek nyomására, valamint irkák készítésére; megszüntetendő — ha időközben már meg nem szüntettetett volna — a Házinyomda címfestő-műhelye, a könyvkötészet pedig addig is, míg a Közérdekeltségek Felügyelő Hatóságának javaslatára esetleg annak teljes megszüntetése iránt nem rendelkezem — kizárólag a nyomda készítményeit dolgozhatja fel.

Elismerem, hogy a székesfőváros közigazgatásának is szüksége van házinyomdára, aminthogy a külföldi nagy városok mindegyikében is működik a városigazgatás keretében házinyomda. Másrészt azonban a Házinyomda működési körét feltétlenül olyan korlátok közé kívánom szorítani, hogy a magánipar jogos érdekeit ne sértse. Ezt az elhatározásomat szolgálja az a rendelkezésem is, hogy a székesfővárosi üzemek nyomtatványszükségletüket a jövőben csak abban az esetben szerezhetik be a Házinyomdánál, ha nyilvános versenytárgyaláson a székesfővárosi Házinyomda nyer megbízást a szállítás eszközlésére. Figyelemmel mégis arra, hogy az üzemek nyomtatványszükségletének kielégítésénél gyakran fontos, vagyonjogi érdekek forognak kockán, nem zárkózom el attól, hogy az üzemek részére történő s ilyen megítélés alá eső szállítások versenytárgyalási feltételei közé olyan feltételek is beiktattassanak, melyek az említett vagyonjogi érdekeknek megóvását célozzák és biztosítják.

Tekintettel végül arra, hogy a székesfővárosi Házinyomdának egyáltalán nem lehet az a hivatása, hogy a háztartás számára felesleget szolgáltasson be, elrendelem, hogy a Házinyomda kalkulációi és számlázásai a jövőben mindig úgy történjenek,

hogy a szigorúan vett termelési önköltségekhez, beleértve a befektetett beruházások törlesztését, csak a legszükségesebb rezsiköltségek számíttassanak hozzá.

7. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, melynek alapján a *Községi Tanszerbeszerző, Tanszernyilvántartó és Tanszerjavító Intézetet* eddigi működési körében továbbra is fenntartja, jóváhagyom.

8. A székesfőváros közönségének azt az elhatározását, mellyel tudomásul vette azt, hogy a törvényhatósági tanács a *Budapest-Gyöngyösvárosi Szénbánya Rt.* feloszlását és ennek f. évi január hó 8. napjára összehívott társasági közgyűlésen való kimondását engedélyezte, jóváhagyom.

B) *Műhelyek.* A székesfőváros intézményeivel kapcsolatos műhelyek tevékenységének vizsgálata tárgyában hozott határozatot jóváhagyom.

Jóváhagyom nevezetesen azt a határozatot, hogy a műhelyek a jövőben kizárólag az üzembiztonság érdekében végezhetnek halaszthatatlanul szükséges javítási munkákat, — viszont azonban az olyan javítások, amelyek az üzembiztonság veszélyeztetése nélkül magániparnak kiadhatók, annak tényleg ki is adandók.

A közgyűlés határozatát elfogadva, azt is elrendelem, hogy jövőben a műhelyek új munkát semmi körülmények között sem végezhetnek.

Szükség van véleményem szerint is a műhelymunkák ellenőrzésére. Ennek az ellenőrzésnek végezhetése céljából minden műhelyvezetőnek kötelessége munkakataszter vezetése. A műhelyvezető minden munkát, amely a műhelybe érkezik, fegyelmi felelősség mellett nyilvántartásba köteles venni, a munka mineműségének megjelölése miatt.

A műhelymunkák terjedelmének és minőségének ellenőrzésére szolgáljon az is, hogy minden üzemvezetőnek a hatásköre alatt működő műhelyekről évenkint a költségvetés kibocsátásával egyidejűleg külön kimerítő jelentést kell tennie. Ebben a jelentésben fel kell sorolni szakcsoportonkint az egyes szakmunkások és segédmunkások számát, továbbá úgy a munkások, mint az ügyintézést végző tisztviselők illetményeit, valamint a műhelyekben felhasznált anyagok értékét s a végzett munkák mineműségét, végül pedig a műhelytartással kapcsolatos mindennemű üzemköltséget is, ez utóbbiakat részletesen.

A közgyűlés határozatához hozzájárulva azt is elrendelem, hogy jelen rendeletem értelmében fennmaradó műhelyek üzemvitelét a törvényhatósági tanács kiküldöttei útján ellenőrizze, aki az ellenőrzés alapján a leépítésre vonatkozó javaslatokat előterjeszti. A leépítés azonban úgy értelmezendő, hogy a kiküldött tanácstagok egyfelől jelen rendeletemben foglaltak végrehajtása iránt teszik meg a szükséges javaslatokat, másrészt pedig a jövőben is kötelességük lesz ilyen javaslatokat tenni, ha ennek szükségessége felmerül.

A közgyűlés határozatával egyetértve, az ellen sem emelek kifogást, hogy a műhelyek leépítését úgy kell végrehajtani, hogy a felszabaduló munkások lehetőleg a székesfőváros nagy üzemeinél helyezkedjenek el.

A műhelyek jelen rendeletemmel elrendelt megszüntetésének és összevonásának azonban nem lehet akadálya és késleltetője az, hogy a felszabaduló munkásokat az említett üzemeknél esetleg nem lehet azonnal elhelyezni.

Amikor azonban a székesfőváros közgyűlésének a műhelyekre vonatkozó határozatát fentiekben teljes egészében jóváhagyom s megállapítom, hogy a köz-

gyűlésben megvan a jószándék és a teljes megértés arra vonatkozólag, hogy a székesfőváros intézményeinek körében működő munkahelyek munkakörének korlátozásával — s esetleg megszüntetésével — hozza teljes mértékben felszínre azokat az intenciókat, melyek az 1931 : XXI. t.-c. 34. §-ában foglaltatnak, másrészt az imént említett törvényszakaszban megjelölt vizsgálati jogkörömből kifolyólag indokoltnak és szükségesnek tartom azt is, hogy a pénzügyminiszter és a kereskedelemügyi miniszter urakkal egyetértőleg a műhelyek sorsa felől in concreto is intézkedjem.

A községi háztartáshoz tartozó hivatalok és műhelyek. 1. *A gumijavítóműhely*, melynek feladatköre az autóguminak és kórházi guminak sürgős javítása, megszüntetendő. E műhely által végzett munkák vagy a megszervezendő *központi autójavítóműhely* által végzendők, vagy pedig a lehetőséghez képest magánipar részére juttatandók.

2. *A központi gépkocsi kezelőség*, melynek feladatköre a központi hivatalos autók és a dunai életmentő hajók motorjainak karbantartása volt, a beérkezett jelentés szerint megszűnt. A műhely megszüntetését azzal veszem tudomásul, hogy a jövőt illetőleg is feltétlenül indokolatlannak tartanám azt, hogy a központi hivatalos autók motorjainak karbantartására külön gépkocsijavítóműhely tartassék fenn.

3*a*) *A csatornafenntartási kirendeltség* műhelyei közül az asztalos-, ács- és bognár-, továbbá a kovács- és lakatosműhelyek fenntartását engedélyezem, minthogy e műhelyek fenntartásának szükségességét az üzembiztonság szempontjából elismerem. Viszont megszüntetendők a csizmajavító-, valamint a ruhafoltozó- és mosóműhelyek, minthogy e műhelyek által végzett munkákat a magánipar is nehézség nélkül ellátja.

Ugyanígy rendelkezem a betoncső- és aknarészkészítő műhelyre vonatkozólag, melynek fenntartására nézve indokul az hozatott fel, hogy oly műtárgyakat állít elő, melyek gyártására a magánipar nincsen berendezve. Mégis az utóbbi műhelynek megszüntetése iránt kellett intézkednem, minthogy a műhely munkálatai időszaki munkák, főkép a téli időszakban végeztetnek. Semmiféle indok sem szól a mellett, hogy ezekre a munkálatokra az üzembiztonság érdekében volna szükség, viszont a magániparnak való átengedésükkel a magánipar megfelelő munkaalkalomhoz jut.

3*b*) *A csatorna-szivattyútelep* műhelyei közül

a) az asztalosműhely,

b) a szivattyútelepi műhely,

c) az árvízvédelmi lokomobilok

műhelyének fenntartását továbbra is engedélyezem. Nem járulok hozzá viszont a különben is csak egy munkást foglalkoztató cipészműhely fenntartásához. A csatornacsizmák javítására a magánipar hívandó fel. Az asztalosműhely azonban lehetőleg összevonandó a csatornafenntartási kirendeltség hasonló műhelyével.

3*c*) *A csatornatisztítótelep* műhelyei közül a lakatos- és a kovácsműhely a kiküldött tanácstagok jelentéséhez képest egyesítendő a csatornafenntartási kirendeltség hasonló műhelyeivel. Feltétlenül megszüntetendő a cipész- és varróműhely, melyek közül az első a búvárcsizmák javításával stb. foglalkozik, a másik pedig a búvár- és munkásruhák javításával és mosásával. A bognárműhely további fenntartásához — a csatornafenntartási kirendeltség hasonló műhelyével egybevonva — ugyan hozzájárulok, a műhely feladata azonban — mint a meghagyott műhelyeké általában — csak a halaszthatatlanul szükséges javítási munkálatok végzése lehet, míg a sárszállítókocsik és kerekes bódék nagyobb javítása a magánipar által végeztetendő.

Az azonos munkát végző műhelyek összevonásától azt várom, hogy így a személyzet és berendezések jobb kihasználása lehetségessé válik. A feleslegessé váló munkaerők elhelyezéséről a közgyűlési határozat értelmében kell gondoskodni.

4. *A kertészet* keretében a népligeti csoportnál berendezett műhely, valamint a központi telepen levő asztalos- és kádárműhely, továbbá az ugyanitt a kazánházban levő lakatosműhely fenntartása ellen észrevételt nem emelek, hasonlóképen engedélyezem a kertészet egyéb csoportjainál alkalmazott néhány munkás további tevékenységét is. Így döntöttem, minthogy a kertészet keretében foglalkoztatott munkások tevékenysége nem olyan természetű, hogy egyszerűen lehetne gondoskodni a munkálatoknak a magánipar által való elvégzéséről, másrészt pedig e munkálatok mennyisége is jóval szűkebbkörű annál, semhogy az ipar érdekeit sértené. A kertészet azonban semmi esetre sem versenyezhet kereskedelmi termékeivel a magánkertészekkel.

5. *A köztisztasági hivatal* négy főágában,—annak ismételten való hangsúlyozásával, hogy a továbbra is fenntartható műhelyek foglalkoztatása tekintetében szigorúan szem előtt kell tartani a közgyűlésnek általam is elfogadott azt a határozatát, mely szerint a műhelyek csak kizárólag az üzembiztonság érdekében halaszthatatlanul sürgős javítási munkákat végezhetik — a gépkocsi üzem műhelyei közül a szerelő- és gépműhelyek, valamint a kovácsműhely és hegesztőműhely fenntartását azzal a megszorítással engedélyezem, hogy a Kún-utcai, továbbá a Bulyovszky-utcai s végül a Csapláros-utcai, jelenleg egyenkint nagy munkáslétszámot foglalkoztató szerelő- és gépműhelyek összevonandók s bennük csak a legszükségesebb munkásságot lehet foglalkoztatni. A gépkocsiüzem javítóműhelyei — hacsak ennek elháríthatatlan akadályai nem lennének — mindenesetre abba a központi autójavító műhelybe illesztendők be, melynek megszervezése iránt a gépkocsijavítás és karbantartás racionalizálása érdekében sürgős intézkedéseket kell tenni.

Ugyancsak összevonandó a köztisztasági hivatal hasonló természetű műhelyeivel a gépüzem műhelyei közül a bádogos- és villanyszerelő-, valamint az asztalos- és bognárműhely. Nincs értelme annak, hogy a köztisztasági hivatal a város több részében is bognár- és asztalosműhelyeket tartson fenn.

A gépüzem műhelyei közül a seprőhengerkefeműhely megszüntetendő s a munkaalkalom a magániparnak juttatandó.

A kéziüzem műhelyei közül a lakatos-, a kovács-, az asztalos- és bognárműhelyek a köztisztasági hivatal egyéb műhelyeivel egyesítendők. A cipész-, a mázoló- s a seprőkötőműhelyek megszüntetendők. Semmi akadályát nem látom annak, hogy az előbbi két műhely munkái a magániparnak juttattassanak, a seprőkötőműhely munkálataira pedig bizonyára szívesen berendezkedik a magánipar.

A lóüzem műhelyei közül a szíjgyártó, a nyerges és a mázolóműhelyekre véleményem szerint nincs feltétlenül szükség, minthogy a műhelyek munkálatait a magánipar nehézség nélkül vállalhatja. E műhelyek tehát megszüntetendők. A lakatos-, a kovács- és a bognárműhelyek a köztisztasági hivatal egyéb műhelyeivel egyesítendők, minthogy a műhelykoncentrációnak a székesfőváros háztartási kiadásainak csökkenésében is éreztetnie kell a hatását.

Felesleges a lóüzem műhelyei között a négy munkást foglalkoztató villanyszerelőműhely is, annál inkább, mert a gépüzem műhelyei között szintén szerepel a villanyszerelőműhely. Ez a műhely tehát megszüntetendő.

A vasútüzem és szeméttelep javítóműhelyei közül nem látom szükségét az asztalosműhely, a villanyszerelőműhely és a szíjgyártóműhely további fenntartásának, minthogy e műhelyek munkálatait a magánipar nehézség nélkül elláthatja. — Nincs kifogásom azonban a pestszentlőrinci lakatosműhely, a kovácsműhely s a gépműhely fenntartása ellen. — Viszont az Ecseri-utcai átemelő állomáson a vasútüzem és szeméttelep számára felesleges volna a külön lakatosműhely fenntartása, ha a lóüzemnek amúgyis 12 főnyi munkáslétszámot foglalkoztató lakatosműhelye ugyanott esetleg megmaradna.

Úgy a köztisztasági hivatal keretében működött, mint egyéb intézmények, üzemek és vállalatok keretében fennállott műhelyek megszüntetésével kapcsolatban felhívom azonban a székesfőváros közönségének figyelmét arra, hogy bár a magam részéről a műhelykérdés remélhetőleg közmegnyugvást keltő megoldását a székesfővárosi ipar és kereskedelem érdekei szempontjából nagyjelentőségűnek tartom, másrészt szükségesnek tartom az arról való hatékony gondoskodást is, hogy a magánvállalatba adott munkálatok átvétele alkalmával a székesfőváros érdekei is a legmesszebbmenő módon megvédessenek.

6. *Az úthengerlő-üzem* keretében dolgozó vegyes javítóműhely fenntartása ellen észrevételt nem emelek. A műhely munkássága azonban nem terjedhet túl az úthengerlő gépek, lakó- és szerkocsik kisebb javításán és karbantartásán.

7. Hasonlóképen nem emelek észrevételt az ellen, hogy a *tűzoltóparancsnokság* Kún-utcai központi tűzőrségén fennálló szerelőműhely és asztalosműhely továbbra is fenntartassék, — minthogy ezekben a műhelyekben a tűzoltólegénység végzi szabadidejében az intézmény felszereléseinek sürgős természetű kisebb javításait, ami rendes műhelyi munkának tényleg nem tekinthető.

8. *Az állategészségügyi telep* kis lakatosműhelyének fenntartását engedélyezem.

9. *A közvágóhidak* közül a sertésközvágóhídon, figyelemmel a vágatók érdekeire, a kovács-, a lakatos-, az asztalos- és a mérlegjavítóműhelyeket engedélyezem s nem emelek észrevételt az ellen sem, hogy a közvágóhídon foglalkoztatott munkások sürgős természetű szíjgyártómunkákat is végezzenek. A kőműves- és mázolómunkák azonban a magánvállalkozásnak engedendők át. A szarvasmarha-közvágóhídon sincs észrevételem a lakatos-, az asztalos- és az ácsműhelyek fenntartása ellen.

Felhívom azonban a székesfőváros közönségének figyelmét arra, hogy úgy a sertésközvágóhídi, mint a szarvasmarha-közvágóhídi műhelyekben látszólag sok munkás foglalkoztattatik.

10. *A vásárcsarnokok* közül a központi vásárcsarnokban levő vegyes ipari műhely fenntartása ellen általában óvást nem emelek.

A műhely munkássága azonban mégis úgy korlátozandó, hogy a vásárcsarnokban felmerülő kőműves, üveges, szobafestő, mázoló és címfestő munkák a magánvállalkozásnak engedtessenek át. A Rákóczi-téri, Klauzál-téri, Hunyadi-téri és Hold-utcai vásárcsarnokokban a szolgálatot teljesítő egy-egy lakatos beosztásának jogosságát elismerem.

11. *Az Erzsébet Szeretetotthonban* négy kisegítőműhely van, melyekben csak kisebb javítási munkák végeztetnek, s amelyek munkássága az öreg ápoltak közül kerül ki. E kisegítő műhelyek fenntartása ellen kifogást nem emelek.

12. *A Kamaraerdei Szeretetotthonban* fennálló házicipész-, asztalos-, lakatos- és bádogos-, valamint ácsműhely és varroda fenntartása ellen észrevételt nem emelek.

Elismerem e műhelyek karitatív jellegét, minthogy azokban kizárólag a még munkabíró ápoltak dolgoznak, a polgármesteri IX. ügyosztály által megállapított napi munkabér ellenében.

13. *A dunajobbparti köztemető* igazgatására szükséges kis javítóműhely fenntartása ellen észrevételt nem emelek, minthogy ebben a műhelyben a magániparral konkurráló munkák egyáltalán nem készülnek.

14. *A Szent Rókus-kórházban*, továbbá a Szent István-kórházban levő javítóműhelyek fenntartását s az Új Szent János-kórházi lakatosműhely fenntartását engedélyezem. E műhelyek munkálatai azonban csak a kórházak kazánjainak és egyéb berendezési tárgyainak múlhatatlanul szükséges javítására terjedhetnek ki. A nagyobb épületfenntartási munkálatok ezeknél a kórházaknál is mindenesetben magánvállalatoknak engedendők át.

15. *A Fertőtlenítő Intézet* keretében végzett autójavítási, lakatos- és asztalosmunkák végzését továbbra is engedélyezem s nincs észrevételem az ellen sem, hogy a sürgőssé vált egyéb kisebb ipari munkálatokat az intézet személyzete végezze el. Mikor azonban e munkálatoknak a nélkülözhetetlenül szükséges keretekben való végzését engedélyezem, — méltányolva azokat a körülményeket, melyek az intézmény sajátságos jellegéből folynak — másrészt magam részéről is elrendelem, hogy az intézetnél felmerülő nagyobb munkálatok, amint ez a multban történt, a jövőben is a magániparnak adassanak ki.

16. *Az Állat- és Növénykert* lakatosműhelyének és asztalosműhelyének fenntartását — tekintettel az intézmény különleges érdekeire — szintén engedélyezem.

17. *A városházi gondnoki hivatalnál* fennálló két javítóműhely további fenntartásához nem járulok hozzá. A műhelyek által végzett bútor, stb. javítások a magániparnak juttatandók.

A községi háztartás keretében kezelt intézmények műhelyei. 1. *A gazdasági hivatal* keretében dolgozó iskolai bútorjavító műhely, valamint *a vegyes ipari munkák műhelyének* további fenntartásához nem járulok hozzá. Az iskolai bútorjavító műhely — a beérkezett jelentések szerint — az iskolák bútorainak és berendezési tárgyainak sürgős természetű kisebb javításait végzi. A műhely azonban 50 munkást foglalkoztat s ilyenformán a magánipartól jelentős munkaalkalmakat von el — s mindenesetre olyan munkaalkalmakat, melyek elvégzésére a magánipar nehézség nélkül volna felhívható.

Minthogy semmi néven nevezendő okot arra nézve nem látok, hogy az iskolai bútorok és berendezési tárgyak javítása oly értelemben volna halaszthatatlanul sürgős, hogy annak elvégzéséből a magánipar kirekesztendő lenne, a műhely megszüntetésével a székesfővárosi — különösen nehéz viszonyok között működő — asztalosipar számára számottevő munkaalkalmat vélek teremthetni.

A vegyes ipari munkák műhelyeinek megszüntetését annál is inkább el kellett határoznom, mert a műhely rendeltetési körébe vágó épületkarbantartási stb. munkák a beérkezett jelentések szerint is legnagyobbrészt idényszerűek s így semmi akadálya sem lehet a magánipar igénybevételének.

2. *A házinyomda műhelyei* közül *az asztalos és a javítómechanikai műhely* fenntartását, az utóbbi munkakörét a házinyomda gépiberendezéseinél előforduló apróbb javítási és szerelési, valamint a megmaradó házinyomdai műhelyekben szükségessé váló gépjavítási munkálatok elvégzésére korlátozva — engedélyezem. *A címfestő-*

műhely, mint már fentebb is említettem, ha időközben még meg nem szüntettetett volna, feltétlenül megszüntetendő.

Nem engedélyezem a házinyomda keretében működő *írógéptisztító- és javítóműhely* további fenntartását sem, mely a székesfőváros írógépeit tisztítja és tartja jókarban. Tudomásul veszem ugyan, hogy ez a javítóműhely sem díjazásért, sem díjazás nélkül magánosok részére semmiféle munkát nem teljesít, de másrészt az írógépjavításnak és tisztításnak a magánipar részére való átengedésével a házinyomdának olyan irányú munkásságát szüntette meg, melyre az üzembiztonság érdekében semmiesetre sem lehet szükség.

Itt is hangsúlyozom, hogy a házinyomda *könyvkötőműhelyének működési körét* egyelőre a nyomda által előállított művek bekötésére korlátozom, e részben elfogadva a közgyűlés álláspontját. Ha azonban a Felügyelő Hatóság utólag olyan javaslatot terjesztene elő, hogy a könyvkötőműhely fenntartására egyáltalán nincs szükség, nem zárkóznám el e műhely megszüntetésének elrendelésétől.

Önálló vagyonkezelésű intézményeknél levő műhelyek. 1. *Az Elektromos Művek* műhelyei közül a lakatos-, az asztalos-, a kovács- s a szerelőműhely, valamint a konyhaüzem további fenntartását engedélyezem. A három »egyéb« megnevezésű műhely a beérkezett jelentések szerint a gépjárművek karbantartásáról gondoskodik. Ezeknek a műhelyeknek fenntartására tulajdonképen csak annyiban van szükség, hogy az Elektromos Művek gépjárműveinek karbantartása a felállítandó központi autójavító műhely működésének keretében biztosíttassék. A kőművesműhely engedélyezésével kapcsolatban kikötöm azt, hogy ez a műhely csak az üzemi épületekben előforduló sürgős természetű kisebb javításokat végezhesse, míg a nagyobb karbantartási munkák az Elektromos Műveknél is a magánvállalkozásnak juttatandók.

Épígy szükségesnek tartom hangsúlyozni azt, hogy az Elektromos Művek szerelési tevékenysége a fővezetékek létesítésén, azok fenntartásán s az üzem zavartalan működésének biztosításán, továbbá a belső berendezések szerelésének és a mérőeszközöknek ellenőrzésén, valamint a munkaszüneti időben való ügyelettartáson nem terjedhet túl. Az Elektromos Művek szerelőműhelyei általában csak az egyes lakásokig (épületekig) terjedő külső szerelési munkálatokkal foglalkozhatnak.

2. *A Gázművek* központi (vegyes) műhelyének, továbbá az óbudai gyárban két csoportból álló javítóműhelynek és a kisebb sürgős javításokat végző három kéziműhelynek fenntartását engedélyezem, minthogy azok a munkák, melyeket ezek a műhelyek végeznek, az üzem veszélyeztetése nélkül magánvállalkozóknak általában ki nem adhatók, másrészt pedig az elém terjesztett adatokból megnyugvással állapítottam meg azt, hogy a Gázművek a gáz elosztására, valamint a gáz értékesítésére vonatkozó tevékenységi körükben már eddig is a lehetőséghez mérten szép foglalkoztatást nyujtottak a magániparnak. Mindenesetre szükségesnek tartom azonban itt is hangsúlyozni, hogy a Gázművek szerelési tevékenysége a fővezetékek létesítésén, azok fenntartásán s az üzem zavartalan működésének biztosításán, továbbá a belső berendezések szerelésének és mérőeszközöknek ellenőrzésén, valamint a munkaszüneti időben való ügyelettartáson túl nem terjedhet. Sőt ezen túlmenőleg súlyt helyezek arra, hogy a Gázművek mindazt a szerelést, ami a gázszolgáltatás biztonságának és az üzemvitel érdekének veszélyeztetése nélkül vállalatba adható, juttassa a magániparnak.

3. *A Vízművek* vízmérő-javítóműhelyének, továbbá felszerelőműhelyének s a káposztásmegyeri, illetőleg óbuda-újlaki lakatos- és kovácsműhelyének fenntartását üzembiztonsági érdekekre való tekintettel engedélyezem. A Vízművek felszerelőműhelye azonban csupán az egyes lakásokig (épületekig), a vízmérőig terjedő külső szerelési munkálatokkal foglalkozhatik. Súlyt helyezek arra, hogy ami javítás és átalakítás az ügyvitel megnehezítése nélkül vállalatba adható, ezek a munkálatok az újabban követett gyakorlathoz képest jövőben is mindenkor a magánvállalkozásnak engedtessenek át.

4. *A Községi Élelmiszerárusító Üzem* műhelyei közül a lakatos- és az asztalosműhely fennmaradását engedélyezem s azt is, hogy az üzem keretében műhelyeken kívül néhány munkás dolgozzék különböző sürgős természetű munkák elvégzése körül. Az autójavítóműhely fenntartására azonban szükség nincs, minthogy az élelmiszerárusító üzem autóinak javítását a felállítandó központi autójavítóműhely nehézség nélkül elláthatja.

5. *A Lóhúsüzem* keretében a lakatos- és asztalosműhely fenntartását engedélyezem. A kovács- és cipőjavítóműhely fenntartásához viszont nem járulok hozzá. Az e műhelyekkel kapcsolatban felmerülő munkák elvégzésére a magánipar hívandó fel.

6. *A Községi Kenyérgyár* műhelyei közül a lakatos-, az eszterga- és az asztalosműhely fenntartását engedélyezem. Itt is hangsúlyozom azonban, hogy mindazokat az ipari munkálatokat, melyeknek azonnali elvégzése nem üzemi létkérdés, a magániparral kell elvégeztetni.

7. *A Községi Műszerüzem és Kórházi Anyagraktár* jövőben e rendeletem alapján a kórházak gazdasági igazgatásában, mint központi beszerző szerv, kórházi anyagraktár, működik. Az intézmény műhelyei közül a műszerjavító-csoport munkásságát a jövőben is engedélyezem. A mázoló-, a kárpitos-, az asztalos-, a bádogos- és a lakatoscsoport működésére azonban nincs szükség. A kórházi anyagraktárban jövőben felmerülő igen sürgős természetű olyan munkák elvégzésénél, melyeket eddig az imént említett műhelyek végeztek, az anyagraktár igénybe veheti a székesfőváros egyéb rokontermészetű műhelyének munkásságát, általában azonban elvként kell, hogy szolgáljon az, hogy a mázoló-, kárpitos-, asztalos-, bádogos- és ónozó-, valamint lakatosipar körébe vágó azok a munkák, melyek eddig a községi műszerüzem és anyagraktár által végeztettek el, magánvállalatba adandók. Ugyanez áll a gőz- és vízszerelő, valamint a villanyszerelőcsoportok tevékenységére, melyeknek mint önálló munkakörű műhelyeknek a megszüntetését szintén elrendelem.

8. *A Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló* lakatos-, csővezető-, villanyszerelő-, asztalos-, kárpitos- és mosodaműhelyének fenntartását engedélyezem, mert úgy vélem, hogy ennél a modern gyógyfürdőnél és szállónál az üzem zavartalan menetének biztosítása végett szükséges kisebb sürgős javítások érdekében elengedhetetlen követelmény ezeknek a műhelyeknek meghagyása.

9. *A Széchenyi-gyógyfürdő* javítóműhelyének, mosodájának és varrodájának fenntartását a Szent Gellért-gyógyfürdő és szállónál említett okokból engedélyezem.

10. *A Kátrányozó és Bitumenező Telep* faszerszámjavító, valamint javító- és kovácsműhelyének fenntartását engedélyezem.

11. *A Hirdetővállalat* javítóműhelyének fenntartását engedélyezem.

12. *A Községi Temetkezési Intézet* asztalos-, bádogos-, bognár-, címfestő-, dombormű-, fényező-, kovács-, kocsikárpitos-, bérruhaszabó-, szemfedőraktári és ravatali szabóműhelyeinek fenntartását engedélyezem, minthogy ezeknek a műhelyeknek munkásságára az intézet zavartalan működésének biztosítása érdekében véleményem szerint is szükség van.

Megszüntetendő ellenben a Községi Temetkezési Intézet szíjgyártóműhelye s az eddig ideadott munkák a magánvállalkozásnak juttatandók. Épígy megszüntetendő az intézet autójavítóműhelye, minthogy az intézet autóinak sürgős természetű javításait is el lehet végeztetni a székesfőváros központi autójavító műhelyében.

13. *A Budapest Székesfőváros Közlekedési Rt.* műhelyei közül az asztalos-, a lakatos- s a villanyszerelőműhely fenntartásához hozzájárulok s engedélyezem a kőművesműhely fenntartását is. Itt is hangsúlyozom azonban azt, hogy a BSzKRt kezelésében levő vasutak épületeinél szükséges nagyobb és nem sürgős jellegű javítások s fenntartási munkálatok a jövőt illetőleg is a magánipar által végeztetendők. Az egyenruházati, továbbá a cipészműhelyekre, valamint a gőzmosoda működésére véleményem szerint szükség nincs. Ezek a műhelyek tehát megszüntetendők s a három műhely által eddig házilag végzett munkák a magániparnak juttatandók.

14. *Az Autobuszüzem* hét műhelyből álló autójavító munkásságát továbbra is engedélyezem. Ezeknek a műhelyeknek racionális kihasználásával azonban teljesen feleslegessé válik a Köztisztasági Hivatal, az Elektromos Művek, a Községi Élelmiszerárusító Üzem és a Községi Temetkezési Intézet külön autójavító műhelyeinek fenntartása. Ezek a műhelyek tehát az Autobuszüzem központi jellegűvé átalakítandó autójavító műhelyébe olvasztandók bele.

C) *Koch Gyula és társainak fellebbezése.* Koch Gyula és társai a székesfőváros törvényhatósági bizottságának 1933. évi január hó 18-án és folytatva, végül február hó 1-én tartott rendes közgyűlésében 48/kgy. sz. alatt hozott határozatát megfellebbezték.

A fellebbezést elutasítom.

Nem felel ugyanis meg a fellebbezésnek az az állítása, mintha a közgyűlés a határozatában érintett fővárosi üzemek változatlan fenntartását határozta volna el, minthogy a közgyűlési határozatban felsorolt üzemek közül többnek megszüntetését vagy átalakítását, illetőleg szűkebb működési keretek közé való szorítását a közgyűlés maga is elhatározta. De másfelől a fellebbezést azért is el kellett utasítanom, mert az 1931. évi XXI. t.-c. 34. §-ában biztosított vizsgálati jogomnál fogva a fővárosi üzemek munkásságát jelen rendeletemmel a közgyűlés határozatánál túlmenőleg is szűkebb korlátok közé szorítottam s ott, ahol az üzem biztonságát ezáltal nem láttam veszélyeztetve, versenytárgyalás tartását is elrendeltem.

El kellett utasítanom végül a fellebbezést azért is, mert a fellebbezőknek azt az általánosságban tartott érvelését, hogy a főváros üzemei közül a monopóliumot élvezők, valamint a többiek is az idők során a kisipari műhelyeknek egész sorozatát hívták életre s a kisipar munkájának teljes mellőzésével önmagukat szolgálják ki, s ezzel a kisiparosok ezreit sujtják, három okból sem tehetem magamévá.

a) Elsősorban azért, mert a fővárosi intézményeknek és vállalatoknak kétségkívül vannak olyan műhelyei, melyek fenntartására az intézmények, illetőleg vállalatok üzembiztonsága érdekében elkerülhetetlenül szükség van.

b) Azért, mert a székesfőváros június hó 14-én 184/kgy. sz. alatt hozott határozatával egyetértőleg jelen rendeletemmel egyébként is úgy intézkedtem, hogy a fővárosi intézményeknél és vállalatoknál felmerülő minden olyan javítás, amely az üzembiztonság veszélyeztetése nélkül a magániparnak kiadható, annak ki is adassék.

c) Harmadsorban pedig azért, mert függetlenül a fellebbezéstől, az imént említett 184/kgy. sz. alatt hozott közgyűlési határozat szelleméből folyólag egyébként is intézkedtem a nem feltétlenül szükséges műhelyek megszüntetése, összevonása, illetőleg munkakörük szűkítése iránt.

D) *A 48/1933. kgy. sz. határozatban részletesen nem tárgyalt üzemek.* A polgármester 1931. évi szeptember hó 5-én 134.057/XII. polgármesteri szám alatt felterjesztette hozzám hivatali elődöm 1931. évi június hó 30-án 82.351/IV. számú rendeletére Budapest székesfőváros hatósági üzemeiről és vállalatairól, továbbá üzemi jellegű intézeteiről összeállított kimutatásokat. Ez intézmények és vállalatok egyik csoportjára vonatkozólag jelen rendeletem *A)* alá foglalt rendelkezéseimben közöltem döntéseimet; *B)* alatt pedig közöltem az összes székesfővárosi intézmények és vállalatok műhelyeinek fenntartása vagy megszüntetése tárgyában elfoglalt álláspontomat.

Annak kiemelésével, hogy az ásványvízüzemre, a temetkezési intézetre s az állategészségügyi telep szappanműhelyére vonatkozólag a még szükségessé vált vizsgálatok megejtése után fogom közölni elhatározásomat, az alább megnevezett intézmények, illetőleg vállalatok fenntartását engedélyezem:

1. Budapest székesfőváros vízművei,
2. Budapest székesfőváros gázművei,
3. Budapest székesfőváros elektromos művei,
4. Budapest székesfőváros közlekedési r.-t. illetőleg az annak a kezelésében tartott egyéb közlekedési vállalatok,
5. Szarvasmarha-közvágóhíd és vásár,
6. Sertésközvágóhíd és vásár,
7. Székesfővárosi lóhúsüzem,
8. Budapest székesfőváros ásványvízüzeme,
9. Szent Gellért gyógyfürdő és szálloda,
10. Rudas gyógyfürdő,
11. Székesfővárosi Széchenyi gyógyfürdő,
12. Budapest székesfőváros kertészete,
13. Budapest székesfővárosi községi takarékpénztár r.-t.,
14. Budapest kisipari hitelintézet r.-t.,
15. Budapest székesfővárosi köztisztasági hivatal,
16. Budapest székesfőváros községi temetkezési intézete,
17. Városi színház,
18. Budapest székesfőváros állat- és növénykertje,
19. Székesfővárosi VI. ker. népszálló,
20. Budapest székesfőváros fertőtlenítő intézete,
21. Budapest székesfőváros anyagvizsgáló intézete, mely azonban *A)* alatt foglalt rendelkezésemhez képest a kátrányozó és bitumenező teleppel egyesítendő.

Felhívom a székesfőváros közönségét, hogy jelen rendeletem alapján tett intézkedéseiről 6 hónapon belül tegyen hozzám jelentést.«

Úgy a jóváhagyott közgyűlési határozat, mint a miniszteri leirat rendelkezéseinek a végrehajtása ügyében a polgármester a következőkben intézkedett:

Az üzemekre vonatkozó rendelkezések. 1. Felhívta a polgármesteri VIII. ügyosztályt, hogy a *Községi Élelmiszerüzem* működésére vonatkozóan elrendelt korlátozások keresztülvitele iránt sürgősen intézkedjék.

A kórházaknak és egyéb fővárosi intézményeknek a leiratban meghatározott szükségleteit a jövőben nyilvános versenytárgyalás útján kell beszerezni. A székesfőváros anyagi érdeke kívánja, hogy a különböző kórházak és egyéb intézmények idetartozó azonos szükségleteinek ez a beszerzése egyöntetű eljárásban, egységesen nyerjen megoldást, mert csak így biztosíthatók azok az előnyök, amelyek általában az anyagbeszerzések központosításánál is irányadó célkitűzések.

Fölhívta a polgármesteri VIII. ügyosztályt, hogy az illetékes ügyosztályokkal együttesen, legkésőbb az 1934. évi január hó 15-ig részletes javaslatot terjesszen elő arról, miként lehetne a Községi Élelmiszerüzem részéről történő ellátásban eddigi érdekelt fővárosi intézményeknek a leirat *A)* részének 1. pontja alatt a harmadik bekezdésben fölsorolt szükségleteit nyilvános versenytárgyalás útján a legmegfelelőbb megoldásban beszerezni és szétosztani.

2—3. Felhívta a polgármesteri X. ügyosztályt, hogy a *Községi Műszerüzemnek* és a *Községi Gyógyszerüzemnek* a közgyűlési határozat értelmében való átszervezése ügyében az 1934. évi január hó 15-ig minden részletre kiterjedő javaslatot terjesszen elő.

4. *A Kátrányozó és Bitumenező Telepet* a közgyűlési határozatban, illetve a miniszteri leiratban megjelölt rendeltetéssel és működési körrel közigazgatási intézménnyé kell átszervezni. Az erre vonatkozó, úgy a személyi, mint a tárgyi részletekre kiterjedő javaslatot ugyancsak az 1934. évi január hó 15-ig kell a polgármesteri II. ügyosztálynak előterjesztenie.

A javaslatnak arra is ki kell terjeszkednie, hogy a Kátrányozó és Bitumenező Telep, valamint az Anyagvizsgáló Intézet egy intézménnyé való átalakítása, egybefoglalása miként volna a legcélirányosabban keresztülvihető.

Minthogy az említett két intézménynek a Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézettel való egyesítése hosszabb előkészítést, a gyakorlati szempontokat is szem előtt tartó tanulmányozást igényel, az áttelepítés is előreláthatóan tetemes költséget okoz, felhívta a polgármesteri II. és a polgármesteri VIII. ügyosztályokat, hogy az egyesítés kérdését tüzetesen, minden részletre kiterjedően tárgyalják le és ennek eredményéről az 1934. évi június hó végéig tegyenek jelentést.

5. Felhívta a polgármesteri I. ügyosztályt, hogy a *Házinyomda* működési körét megállapító rendelkezések szigorú betartásáról gondoskodjék.

Az önálló vagyonkezelésű intézmények és részvénytársaságok részére szükséges összes nyomdai munkálatokat az 1934. évtől kezdődően nyilvános versenytárgyalás útján kell vállalatba adni. Ha azonban olyan nyomdai munka válnék szükségessé, amelyre a nyilvános versenytárgyalás útján történt vállalatbaadás nem terjed ki, a Házinyomdát szűkebbkörű versenytárgyalás esetén is fel kell ajánlattételre szólítani.

A leirat szerint a Házinyomdának nem lehet az a hivatása, hogy a háztartás számára felesleget szolgáltasson be. Az 1934. évi költségvetés a beruházott tőke

törlesztése és kamata címén 581.751 pengőt irányoz elő. Minthogy a Házinyomdába beruházott tőke alig haladja meg a három millió pengőt, a tőke törlesztése és kamata címén a költségvetésbe felvett összeg tulajdonképen az intézmény feleslegének az elszámolása, annál is inkább, mert az elmult évek során ilyen címen már kimutatott összegek jóval meghaladják az egész beruházott tőkét.

A költségelőirányzat indokolása szerint »a Házinyomda üzleti feleslegét a beruházott tőke törlesztése és kamata címén szolgáltatja be a községi háztartásnak«. A leiratban foglaltak értelmében ezt az előirányzott összeget az 1934. évi költségelőirányzatból törölni kellene. Tekintettel azonban arra, hogy az 1934. évi költségelőirányzatot a törvényhatósági bizottság közgyűlése már megállapította, ez a törlés most keresztül vihető nem volt.

Minthogy a nyomdai munkálatok költségeit a községi háztartás számára a Házinyomdának a leiratban előírt alapon kell számításba vennie, ennélfogva a községi háztartás számára végzett nyomdai munkálatok után a Házinyomdánál felesleg nem alakulhat ki, ellenben a községi háztartásnak a nyomdai szükségletekre előirányzott kiadási tételeinél kell megfelelő összegű megtakarításnak jelentkeznie.

Az üzemek részére történő nyomdai szállítások után csak olyan felesleg adódhat, amely a Házinyomdának a nyilvános versenytárgyaláson elnyert szállításai után, magánvállalati alapon történő számítások szerint mint ilyen kiadódik.

Műhelyek. A székesfőváros intézményeivel kapcsolatos műhelyek tevékenységének felülvizsgálata kapcsán a m. kir. belügyminiszter a 184/1933. kgy. számú határozatban kifejezett elvi álláspont figyelembevételével több műhely megszüntetését, illetve összevonását rendelte el.

Ezeknek a rendelkezéseknek a végrehajtása a nyomukban jelentkező pénzügyi és szociális kihatások miatt nagy körültekintést kíván.

A törvényhatóság úgy határozott, hogy a műhelyek leépítését a felszabaduló munkásoknak a főváros üzemeinél való elhelyezésével kell végrehajtani. Ennek az elvnek az alkalmazásával a műhelyek leépítése megrázkódtatások nélkül mehetne végbe. Ez a megoldás azonban kétségtelenül hosszabb időt venne igénybe, mert a nagyüzemeknél a keresztülvitt technikai újítások miatt, általában pedig a fogyasztásban és ezzel a termelésben is beállott csökkenések következtében a munkásokban inkább felesleg, mint hiány van.

A belügyminiszter rendelete szerint azonban a műhelyek megszüntetésének és összevonásának nem lehet akadálya és késleltetője, hogy a fölszabaduló munkásokat a nagyüzemeknél esetleg nem lehet azonnal elhelyezni. Minthogy a mai viszonyok között alig remélhető, hogy a fölszabaduló munkások jórészét a nagyüzemeknél elhelyezni lehessen, számolni kell azzal, hogy munkások nagyobb számban fognak elbocsátásra kerülni. Mégis minden lehetőt el kell követni, hogy elbocsátások csak az elkerülhetetlenül szükséges mértékben legyenek s később elsősorban azok jussanak a székesfővárosnál munkához, akik a műhelyek megszüntetésével most alkalmaztatásukat vesztik.

Hogy ez irányban a kellő intézkedéseket meg lehessen tenni, mindenekelőtt szükséges a *felszabaduló* és az illető intézmény fennmaradó tevékenységében sem foglalkoztatható *munkások pontos számbavétele.* Az erre vonatkozó adatszolgáltatásnak ki kell terjeszkednie minden olyan körülményre, amely a felszabaduló munkások elhelyezésénél tekintetbe jöhet.

A polgármesteri XII. ügyosztály a beszolgáltatott adatok alapján a feleslegessé váló munkásokat szakmánkint csoportosítja s állandóan nyilvántartja mindaddig, amíg újabb elhelyezésükről gondoskodás nem történt.

Hogy a nyilvántartott munkások a lehetőségig elhelyezést nyerhessenek, a jövőben átmenetileg munkást közvetlenül alkalmazni nem szabad, hanem minden egyes esetben, ha munkások alkalmazására van szükség, a központi és kerületi igazgatás érdekelt hivatala, az érdekelt intézet, intézmény, közmű, üzem ezt a polgármesteri XII. ügyosztálynak bejelenteni köteles. A bejelentésben közölni kell, hogy milyen munkáról van szó, s ha az különleges képzettséget igényel, ezt külön részletesen meg kell jelölni. — Más munkást csak abban az esetben szabad alkalmazni, ha a nyilvántartottak között megfelelő munkaerő nincsen.

A rendelkezésre álló anyagkészletet lehetőleg teljes egészében fel kell használni. A meglévő anyagkészletet szaporítani, a megszűnő műhelyekben új munkást alkalmazni, megüresedő munkahelyeket betölteni nem szabad.

A műhelymunkákat a munkások létszámának apadása arányában s egyéb adódó lehetőségek érvényesítésével fokozatosan kell csökkenteni. Az 1934. évi április hó 1. napjáig minden műhelymegszüntetést, összevonást végre kell hajtani. Mindazokat a munkásokat, akiknek a szolgálatára szükség nincsen, és akik időközben másutt elhelyezhetők nem voltak, ugyancsak az 1934. évi március hó végével kell elbocsátani.

A műhelyi munkákhoz beosztott, közigazgatási vagy közoktatási létszámba tartozó alkalmazottak áthelyezése iránt az I. illetve a VII. ügyosztály intézkedik.

A műhelyberendezések és munkaeszközök a fővárosnak értékes vagyontárgyai, épen ezért azok veszendőbe nem mehetnek. Tehát mindazokról a *berendezési tárgyakról, gépekről és munkaeszközökről*, amelyeknek használatára a műhelyek megszűnése, összevonása folytán szükség nem lesz, értékük feltüntetésével minden egyes tárgyat tüzetesen részletező s meghatározó *pontos kimutatást kell* készíteni.

Ezeknek alapján elsősorban az illetékes ügyosztálynak meg kell vizsgálnia, hogy az ügyköréhez tartozó más intézményeknél, közműveknél vagy üzemeknél az említett berendezési tárgyakra nincs-e szükség. Ha nincs szükség, a kimutatást a polgármesteri XII. ügyosztályhoz kell megküldeni.

A XII. ügyosztálynak a többi, — különösen a VIII. és a XIII. — ügyosztályokkal való tárgyalások útján meg kell állapítania, vajjon a kimutatott berendezési tárgyak a községi háztartás keretében avagy az önálló vagyonkezelésű intézményeknél, részvénytársaságoknál, a megszabott tevékenységek keretében hasznosíthatók volnának-e.

Az önálló vagyonkezelésű intézményeket és részvénytársaságokat az általuk átvett berendezési tárgyak értékével meg kell terhelni.

A községi háztartás vagyonállományához tartozó, de az előzőek értelmében el nem helyezhető gépek, egyéb munkaeszközök és felszerelések értékesítését a XIII. ügyosztály ügykörébe utalta a polgármester, az önálló vagyonkezelésű intézmények és részvénytársaságok pedig maguk intézkednek a székesfővárosnál másutt nem hasznosítható ilyen berendezési tárgyak stb. értékesítése iránt.

Az elrendeltek értelmében tehát elsősorban a belügyminiszteri leirat végrehajtásával felszabaduló alkalmazottak elhelyezéséről kellett gondoskodni. Ezért a felszabaduló alkalmazottakról a kimutatásokat december hó 31. napjáig a polgármesteri XII. ügyosztályhoz be kellett terjeszteni. De ezen kívül fel kell őket szólítani

arra, hogy — amennyiben módjukban van — maguk is törekedjenek újabb munkavállalással további megélhetésükről gondoskodni.

Amilyen mértékben a feleslegessé váló munkaerők másutt való elhelyezése vagy munkavállalása keresztülvihető, s amilyen arányban a személyzet ezáltal csökkenthető, olyan arányban kell az egyes műhelyek működését is korlátozni. Ha valamelyik feleslegessé váló alkalmazott megélhetése (nyugdíj, családi körülményei stb. miatt) egyébként is biztosítva van, az ilyen alkalmazott elbocsátása iránt már most, haladéktalanul intézkedni kell.

Az 1934. évi március hó végével az összes műhelymegszüntetéseket és összevonásokat végre kell hajtani s a feleslegessé váló személyzetet el kell bocsátani s ezzel egyidejűen intézkedni a műhelyek berendezéseinek stb.-nek az előbb megállapított rendelkezések értelmében történő hasznosítása iránt. Ha a műhelyek megszüntetése, összevonása, a személyzet másutt való elhelyezkedésével már korábban keresztülvihetővé válik, amint ennek a lehetősége bekövetkezik, a megszüntetés, összevonás iránt haladéktalanul intézkedni kell.

Minthogy az üzemek, műhelyek megszüntetésének tárgyalása során a megfelelő kereskedelmi és ipari érdekképviseletek részéről többször hangzott el annak a készségnek a nyilvánítása, hogy a megszüntetések következtében a székesfővárostól elbocsátásra kerülő munkásoknak a magániparban való elhelyezéséről gondoskodnak, a feleslegessé váló munkásokra vonatkozó adatok beszolgáltatása után ezeknek az adatoknak a közlésével az alkalmazottak elhelyezése érdekében a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának a közreműködését is igénybe kell venni.

A belügyminiszteri leirat szerint a székesfőváros használatában lévő gépkocsik javítására az Autobuszüzemnél lévő műhelyek jobb kihasználásával központi autójavító-műhelyt kell létesíteni s a jelenleg intézményenkint külön-külön meglévő autójavító műhelyeket meg kell szüntetni. Tekintettel arra, hogy ennek a kérdésnek a helyes megoldása az egyes üzemeknél a gépkocsiszolgálat természetének, sajátosságának tüzetes ismeretét tételezi föl, felhívta a polgármester az Autobuszüzem üzletvitelét intéző Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaságot, hogy a miniszteri leiratban elrendelt központi autójavításnak a kérdését a helyzet pontos megállapításával tüzetesen tanulmányozza s ennek alapján 1934. évi március hó végéig a legjobb gyakorlati megoldás elérését biztosító javaslatot terjesszen elő.

Az egyes fennmaradó intézmények, üzemek és műhelyek működésénél a 48/1933. és a 184/1933. kgy. számok alatt kelt közgyűlési határozatok, valamint az ezeket jóváhagyó belügyminiszteri leirat rendelkezéseit kell szigorúan szem előtt tartani.

A műhelyek a jövőben kizárólag az üzembiztonság érdekében végezhetnek halaszthatatlanul szükséges javítási munkákat, az olyan javításokat, amelyek az üzembiztonság veszélyeztetése nélkül magániparnak kiadhatók, vállalatba kell adni. — Új munkát a műhelyek semmi körülmények között sem végezhetnek.

Minden műhelyvezetőnek munkakatasztert kell vezetnie. Minden munkát, amely a műhelybe érkezik, a munka mineműségének megjelölésével, fegyelmi felelősség terhe mellett nyilvántartásba kell venni.

A műhelyekről évenkint a költségvetés kibocsátásával egyidejűleg külön kimerítő jelentést kell tenni. Ebben a jelentésben fel kell sorolni szakcsoportonkint az egyes szakmunkások és segédmunkások számát, továbbá úgy a munkások, mint az ügyek intézését végző tisztviselők illetményeit, valamint a műhelyekben felhasznált

anyagok értékét, a végzett munkák mineműségét, végül pedig részletesen a műhelytartással kapcsolatos mindennemű üzemköltséget.

A törvényhatósági tanácsnak az 1933. évi március hó 30. napján 294/1933. szám alatt kelt határozata alapján pedig felkérettek dr. *Bródy* Ernő, dr. *Homonnay* Tivadar, *Nagy* Ferenc, *Payr* Hugó, dr. *Révész* Mihály és *Scheuer* Róbert tanácstagok, hogy a műhelyek elrendelt megszüntetésének, összevonásának a végrehajtását, valamint a megmaradó műhelyek működését is a tanács határozata értelmében állandóan ellenőrizzék.

Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaság bánhidai telepéről való áramvétel kérdése. A székesfőváros vezetősége a m. kir. kormány kezdeményezése alapján már hosszabb idő óta tárgyalásokat folytat részint a m. kir. kereskedelemügyi miniszterrel, részint a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársasággal abban a kérdésben, miként volna a részvénytársaság bánhidai áramfejlesztő telepe a székesfőváros áramszükségletének az ellátásába bekapcsolható.

A főváros áramellátásának a bánhidai erőműbe való bekapcsolódásáról két olyan tárgyalás volt, amelyek a kötendő szerződésre nézve előzetes megállapításokat tartalmaznak. Az egyik az 1927. év elején, a másik az 1929. év nyarán.

Az 1927. év elején folytatott tárgyalás eredményeként az 1927. évi február hó 16-án, illetve február hó 22-én a főváros képviselői két nyilatkozatot nyujtottak át az akkori miniszterelnök, illetve kereskedelemügyi miniszter uraknak. Az első a bánhidai áramfejlesztő teleptől való áramvásárlásra, a másik a telepnek a főváros kezelésébe való átvételére vonatkozik.

Ezeknek a tárgyalásoknak a folyamányaként a kereskedelemügyi miniszter megküldötte a fővárosnak a telep építésére vonatkozó részletes tervet és ajánlatot, felszólította a fővárost, nyilatkozzék, vajjon a már megvitatott két megoldás közül melyiket tartja elfogadhatónak, vagyis nyilatkozzék, hogy az építendő erőműhöz csak mint nagyfogyasztó kíván-e csatlakozni avagy előnyösebbnek véli az erőműnek kezelésbe való vételét.

A főváros szakértőinek véleménye alapján s kellő megfontolás után a vízvezetéki és világítási ügyosztály az 1927. évi december hó 12-én olyan értelmű javaslatot terjesztett elő, hogy a főváros az erőműhöz mint nagyfogyasztó csatlakozzék és évi 130,000.000 kilowattóra áramot vegyen át. Az ügyosztálynak ezt a javaslatát a székesfőváros akkori tanácsa is elfogadta, mint olyant, amelyet a törvényhatósági bizottság közgyűlése előtt annak idején képviselni hajlandó. Ebben a javaslatban a következők foglaltatnak:

1. A főváros a létesítendő telepből szolgáltatandó energiából az első 100 millió kilowattórát változó szükséglete szerinti mértékben, de maximálisan 33.000 kilowatt erejéig veszi igénybe olymódon, hogy ezzel mind a két (budapesti és bánhidai) telepnek lehető gazdaságos kihasználása egyaránt biztosíttassék.

2. Fenntartotta a székesfőváros a jogot arra, hogy ezen az árammennyiségen felül még évi 30 millió kilowattórát további 10.000 kilowatt maximummal igényelhessen.

3. A székesfőváros az átvett 100 millió kilowattóra elektromos áramért mindenkor utólagos havi számlázás mellett kilowattóránkint a kelenföldi telep 30.000 Voltos oldalán mérve 3·42 aranyfillért, az esetleg igénybeveendő 30 millió kilowattóráért

kilowattóránkint 4·5 aranyfillért, az ezen felül esetleg igénybevett mennyiségért pedig újból a 100 millió kilowattórára megállapított egységárat fogja fizetni. Az ekképen megállapított egységárban a telep annuitásának megfelelő része is bennfoglaltatik.

4. Az egységár sohasem lehet nagyobb annál az egységárnál, mint amellyel a MÁV által igénybevett áram elszámoltatik.

5. A m. kir. kormány kötelezi magát arra, hogy a 100 millió kilowattóra évi árammennyiséget a javaslatban megállapított műszaki kikötések mellett szolgáltatja s hogy mindaddig, míg a fővárosnak erre az árammennyiségre átvételi kötelezettsége fennáll, a MÁV szükségletén kívül sem a székesfőváros területén, sem annak a Lánchídfőtől számított 35 kilométeres körzetében másnak elektromos áramot el nem ad, sem másképen rendelkezésre nem bocsát, kivéve ha a főváros a 100 millió kilowattórán felül további 30 millió kilowattóra árammennyiség átvételére vonatkozó jogával nem élne. Ebben az esetben ezt az árammennyiséget jogosítva lesz a kormány az újpesti telephez kapcsolt hálózatnak eladni.

Az erre vonatkozó előterjesztést a világítási üzemi bizottság, majd a tanács által alakított öttagú albizottság tárgyalta, érdemben azonban állásfoglalás nem történt.

A második tárgyalás a nagyfeszültségű távvezeték kiépítése céljából a MDVRT által kért helyhatósági engedély tárgyalásával kapcsolatban volt. A főváros arra az álláspontra helyezkedett, hogy a közigazgatási bejáráson bejelentett kikötések mellett nem gördít akadályt az elé, hogy a MDVRT a bánhida—budapesti távvezetékének budapesti szakaszát a székesfőváros köz- és magánterületeinek igénybevételével saját veszélyére és költségére ideiglenesen megépíthesse. Kikötötte azonban, hogyha az energiatelepbe való bekapcsolás kérdésében a főváros és a MDVRT között megállapodás létre nem jön, az említett részvénytársaság a távvezetéket minden kártérítésre való igény nélkül eltávolítani tartozik. Épen e miatt a kikötés miatt a lefolytatott tárgyalások alapján a maga részéről megállapította azokat a főbb feltételeket, amelyeket a megállapodás megkötésénél okvetlenül érvényesíteni kíván.

Ezek a feltételek egyes változtatásoktól eltekintve, azonosak az 1927. évi megállapodás feltételeivel.

Mindezt az akkori tanács felterjesztésben közölte a kereskedelemügyi miniszterrel. A miniszter ezeket a maga részéről tudomásul vette, kivéve azt a megállapítást, hogy az áram egységárára nézve mindaddig, amíg a tárgyalások alapján kölcsönös megegyezéssel új egységár megállapíttatni nem fog, a főváros kénytelen a 3·42 aranyfilléres egységárhoz ragaszkodni.

A tanács a miniszternek erre a leiratára felterjesztésben válaszolt s ezt a kikötést továbbra is fenntartotta.

A második tárgyalás feltételei az 1927. évi feltételekkel szemben változtatásokat tartalmaznak.

1. A 35 kilométeres körzetet két részre osztották:

a) a főváros területére,

b) a főváros mai közigazgatási határa és a 35 kilométeres körzet határa közé eső területre.

Erre a szétosztott területre külön állapították meg azokat a feltételeket, amelyek mellett a bánhidai telepből áram szolgáltatható.

2. Kimondották, hogy áramvásárlás esetében az az egységár, amelyet a főváros a MDVRT-nak fizetni tartozik, nem lehet nagyobb a Székesfőváros Elektromos Műveinek kelenföldi telepén termelt villamos energia önköltségi áránál.

3. A főváros képviselőinek 1927. évi február hó 16-án tett nyilatkozatában foglaltakkal összhangban megállapították, hogy ez a kikötés csak a főváros részére átveendő 100 millió kilowattóra energiamennyiség egységárára vonatkozik, míg a 35 kilométeres körzet részére ezen felül átvételre kerülő 30 millió kilowattórát nagyobb egységáron fogják elszámolni. Ez az ár azonban az alapmennyiség egységáránál 15%-kal nagyobb nem lehet. Az így kiadódó összesen 130 millió kilowattórán felül igénybevett energiamennyiségre újból az alacsonyabb egységár érvényes. A kelenföldi telep önköltségi árának miként való megállapítása az áramszolgáltatási szerződésben nyer majd részletesen szabályozást.

4. A fővárosnak jogában van az erőművet saját kezelésébe átvenni. Ezt a jogot a főváros az 1933. évi január hó 1-től december hó 31-ig terjedő időszakban érvényesítheti, ha az átvétel időpontját 6 hónappal megelőzően eziránt írásban kötelezően nyilatkozik.

5. A m. kir. kormány gondoskodik arról, hogy a MDVRT a kötendő megállapodásban foglalt kötelezettségeit teljesítse.

6. Ezeken kívül a tanács nyomatékosan hangsúlyozta, hogy egyebekben az áramvásárlás módját, mennyiségét és egységárát illetően az 1927. évi február hó 16. napján kelt nyilatkozat kikötéseihez a maga részéről szigorúan ragaszkodik.

Ilyen előzmények után adta át a kereskedelemügyi miniszter 1930. március hó 10-én azt a szerződéstervezetet, amely szerződéstervezet a további tárgyalások és a kötendő szerződés alapjául szolgált volna.

A székesfőváros szakértő közegei azt az álláspontot foglalták el, hogy az áramvétel részletes szabályozása, általában a végleges állásfoglalás csak akkor lesz kialakítható, ha az áramszolgáltatás a bánhidai teleptől ténylegesen megindul. Ez a szolgáltatás, illetve áramvétel megadja majd azokat a tapasztalatokat, tanulságokat, amelyek alapján azután a végleges jellegű megállapodás létrejöhet.

A kereskedelemügyi miniszterrel ebben az irányban folytatott tárgyalások eredményeként az 1930. évi június hó 16. napján dr. *Tormay* Géza államtitkár elnöklete alatt a székesfőváros tanácsa részéről *Borvendég* Ferenc tanácsnok, továbbá az Elektromos Művek, a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság, valamint a MDVRT kiküldöttei szakértői tárgyalást tartottak, amelyen megállapították azt a műszaki programmot, amelynek értelmében a bánhidai villamos erőműből az energiaszolgáltatás ideiglenes jelleggel történhetik. Ugyancsak megállapítást nyert az az előzetes elszámolási egységár is, amelyet az áramot átvevő Budapest Székesfőváros Elektromos Művei és a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság az ideiglenes áramszolgáltatás tartama alatt az átvett elektromos áramért kilowattóránkint fizetnének; ez az egységár 4 pengőfillér. A tárgyalások során kifejezésre juttatták, hogy az ideiglenes áramvétel, annak megállapított feltételei és módozatai, valamint ezeknek az üzembiztonság vagy egyéb technikai okokból történő bármiféle megváltoztatása, úgyszintén az előzetes elszámolási egységárnak a megállapítása a székesfővárosra nézve a továbbiakban semmiféle irányban megkötöttséget nem jelenthetnek.

A törvényhatósági tanács az 1930. évi június hó 26. napján 10/1930. szám alatt hozott határozatával a részletesen kifejtett indokok alapján hozzájárult ahhoz, hogy a Budapest Székesfőváros Elektromos Művei és a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. a MDVRT bánhidai telepéről 6 hónapon keresztül ideiglenesen elektromos áramot vegyenek át; tudomásul vette, hogy az ideiglenes energiaszolgáltatás, illetve átvétel, annak a műszaki programmnak megfelelően fog történni, amelyet a Budapest Székesfőváros Elektromos Művei, a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. és a MDVRT részéről kiküldött műszaki szakértők az 1930. évi június hó 16. napján tartott értekezleten megállapítottak. Egyalkalommal hozzájárult ahhoz, hogy az ideiglenes energiaszolgáltatás ideje alatt átvett áram előzetes elszámolási egységára kilowattóránkint 4 pengőfillér legyen és kimondotta, hogy az ideiglenes áramátvétel, annak a megállapított feltételei és módozatai, valamint a feltételeknek és módozatoknak az üzembiztonság vagy egyéb technikai okokból a szakértői megállapodás alapján történő bármiféle megváltoztatása, úgyszintén az előzetes elszámolási egységárnak a megállapítása a székesfővárosra nézve a továbbiakban semmiféle irányban megkötöttséget nem jelentenek.

A törvényhatósági tanács az 1931. évi február hó 28-án 39/1931. sz. alatt hozott határozatával ezt az ideiglenes helyzetet, illetve áramátvételt továbbra is érvényben tartotta.

Az ideiglenes megoldásra azért volt szükség, mert a bánhidai telepből történő áramátvételre akkor még csak ideiglenes berendezések voltak és később is, a berendezések végleges kiépülése után tapasztalati adatokat kellett szerezni arra nézve, hogy a nagyban való áramátvétel milyen technikai feltételek, szabályozások mellett történhetik az üzemviteli szempontnak legmegfelelőbb módon.

A törvényhatósági tanács engedélye alapján megindult az áramszolgáltatás a MDVRT bánhidai telepéről, nagyobb mennyiségben a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. szükségleteinek a fedezésére, kisebb mennyiségben az időközben létesített ideiglenes átviteli berendezésen keresztül a székesfőváros Elektromos Művei számára.

A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.-nál az 1930. évi szeptember hó 22-én nyert befejezést azoknak a berendezéseknek az építése, amelyek az áram átvétele érdekében szükségesek. Ettől az időponttól kezdődően a villamos vasutak részére a Révész-utcai és a bánhidai telepek szolgáltattak áramot.

A nagyobb mennyiségben való áramátvétel érdekében az Elektromos Műveknek is külön alállomást kellett létesítenie, amelynek költségei az üzemi beruházásokra az 1087/1930. kgy. szám alatt kelt határozattal engedélyezett 12 millió pengő függőkölcsönből nyertek fedezetet.

Az Elektromos Művek ideiglenes berendezésén keresztül az 1930. évi július hó 10-ik napján kezdődött meg a bánhidai telep áramszolgáltatása 4000 kilowattos maximális terhelés mellett. Az állomás az átvevőképesség folytonos fokozásával az 1932. évi február hó 1-én készült el teljesen. Mai berendezése mellett 24.000 kilovoltamper terhelés mellett való átvételre alkalmas. Március 22-én történt a teljes terhelés mellett való átvételi próba. Az Elektromos Művek az átvevő állomáson keresztül az 1931. évben összesen 17,065.330 kilowattóra áramot vett át; a csúcsterhelés 6000 kilowatt volt. Az 1932. évben átvett áram mennyisége 20·2 millió kilowattóra

4000 kilowatt csúcsterheléssel, a folyó év november hó végéig 18·76 millió kilowattóra 6100 kilowatt legnagyobb terheléssel.

A Budapest Székesfőváros Közlekedési Rt. az 1931. évben összesen 78,221.895 kilowattóra áramot vett át 20.000 kilowattos csúcsterheléssel, az 1932. évben 79·1 millió kilowattórát, a folyó év november havának végéig pedig 68·51 millió kilowattórát 17.800 kilowattos csúcsterheléssel.

Az Elektromos Művek és a BSzKRt a folyó évi november hó végéig összesen 87,272.270 kilowattóra áramot vettek át 21.290 kilowatt legnagyobb igénybevétellel, ami 4099 óra kihasználásnak felel meg.

A Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. az áramszolgáltatás biztonsága érdekében a Révész-utcai telepet bizonyos mértékig tartalékban tartja, hogy a bánhidai telepről történő áramszolgáltatásban jelentkező zavar esetén a terhelést bizonyos idő mulva könnyebben tudja átvenni. Egyébként a rövid idő alatt igénybevehető tartalék biztosítása tekintetében a Székesfőváros Elektromos Műveivel van állandó kapcsolatban.

A mai ideiglenes helyzetnek a fenntartása sem a székesfőváros, sem a bánhidai telep érdekei szempontjából nem kívánatos.

A székesfővárosra nézve a jövőt illetően fontos annak a tisztázása, kíván-e a bánhidai teleppel állandó kapcsolatot létesíteni, a telep áramszolgáltatását hosszabb időre igénybe akarja-e venni vagy nem. Ha ugyanis a mellett történik döntés, hogy a székesfőváros az energiateleptől áramot ne vegyen, már most kell foglalkozni azzal a gondolattal, hogy a gazdasági élet kedvezőbb kibontakozásával kétségtelenül jelentékeny mértékben megnövekedő áramszükséglet ellátására mi legyen a megoldás, már most kell foglalkozni a további fejlesztés terveivel, hogy annak idején a székesfőváros a nagyobb szükséglet kielégítésére kellő biztonsággal és gazdaságos megoldásban fölkészült lehessen.

De kívánatos az állandóbb jellegű rendezés — mint említettem — a bánhidai telepnek méltánylást érdemlő érdekei szempontjából is. A ma érvényben levő egységár csak ideiglenes, a székesfőváros részéről teljesített fizetéseknek csak előleg jellegük van mindaddig, míg az egységár kérdése rendezést nem nyer. Az üzemvitel költségei az eredetileg számításba vett termelés mellett kilowattórára számítva az ideiglenes elszámolási egységár, vagyis a 4 fillér felett vannak. Ezen az egységáron történő á conto fizetések tehát az igénybevett energiamennyiségre arányosan kiadódó költségeket nem fedezik, ezért az ideiglenes állapot a vállalat pénzügyi helyzetét elnehezíti. A székesfőváros végleges állásfoglalását illetően egyre húzódó bizonytalanság pedig megakadályozza a határozott, céltudatos üzempolitikának a kialakítását, mert a vállalat nem tudhatja, hogy a székesfővárossal való kapcsolatát egyáltalában számításba veheti-e, s ha igen, milyen megoldásban.

A székesfővárosnak tehát állást kell ott foglalnia, hogy áramszükségletének az ellátása érdekében a MDVRT bánhidai telepét igénybe óhajtja-e venni, és ha igen, a jövőre nézve az áramtermelésnek az igénybevételét milyen megoldásban látja a székesfőváros érdekei szempontjából a legmegfelelőbbnek.

A székesfőváros vezetősége ugyanis minden egyes tárgyalás során a feltételek, kikötések megállapításánál is nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a végleges megoldást illetően semmiféle kötelezettséget nem vállal, s hogy a részéről tett bármilyen nyilat-

kozat csak azokat a módozatokat tartalmazza, amelyekkel az ügyet a törvényhatósági bizottság szervei előtt képviselni hajlandó.

Hangsúlyozottan kifejezésre jutott a tárgyalás folyamán, hogy a bánhidai erőművel való állandó kapcsolatot illetően csak a törvényhatósági bizottság közgyűlésének a fölhatalmazása alapján lehet végleges megállapodást kötni. Ezért adott a főváros — mint említettem — csak ideiglenes engedélyt a távvezeték budapesti szakaszának a megépítésére, a köz- és magánterületeknek ebből a célból való igénybevételére azzal a kikötéssel, hogy ha az energiatelepbe való bekapcsolódás kérdésében megállapodás létre nem jön, a részvénytársaság a távvezetéket minden kártérítésre való igény nélkül eltávolítani tartozik.

A bánhidai telepnek a székesfőváros áramellátásába való bekapcsolódása ügyében a székesfőváros törvényhatósága számára mindezideig tehát semmiféle állandó jellegű kötelezettség létre nem jött, a székesfővárosnak az egész kérdés miként való elintézésében teljesen szabad keze van.

A kelenföldi áramfejlesztőtelep gépteljesítménye 130.000 kilowatt, a Váci-úti telepé 16.000, a Berzenczei-utcai telepé 27.000, a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. Révész-utcai telepének termelési kapacitása 23.500 kilowatt. Figyelembe kellett azonban venni, hogy a Váci-úti és a Berzenczei-utcai telepek már elavultak, rossz ökonómiával drágán termeltek s ezért állandó jellegű áramszolgáltatásra nem alkalmasak.

Az 1932. év folyamán az Elektromos Műveknek a csúcsterhelése 71.500 kilowatt volt, a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. 18.000 kilowatt csúcsterheléssel vett át áramot a bánhidai teleptől, mindez összesen körülbelül 89.500 kilowatt.

A mai nyomott gazdasági viszonyok csökkent áramszükségletét tehát a kelenföldi telep a többi telepnek tartalékként való felhasználása mellett ki tudná elégíteni.

Olyan nagyjelentőségű kérdésnél azonban, mint a székesfőváros áramszükségletének a biztosítása, nem lehet a pillanatnyi helyzetből, annak a közeljövőre várható alakulásából kiindulni, hanem fokozott gondossággal kell mérlegelni a jövő minden eshetőségét. Épen ezért fokozottabb teljesítmények gazdaságos ellátására is fel kell készülni, számításba kell venni a gazdasági élet jobbrafordulását, fellendülését is.

A gazdasági válságoknak az áramfogyasztással való összefüggését vizsgáló adatgyűjtés azt mutatta, hogy a válságok visszafejlődésénél az áramfogyasztás hirtelen emelkedik s rövid idő alatt eléri azt a mértéket, amely a gazdasági válság nélkül a rendes évek fogyasztásának normális emelkedéséből adódott volna ; vagyis a fogyasztás ugrásszerű emelkedése teljesen eltünteti, behozza a rossz viszonyok csökkentő kihatásait. Ha ilyen fejlődést szélső esetnek tekintünk s a fejlődés alakulását középvonalon tételezzük fel, még akkor is kiadódhatik a fogyasztásban olyan emelkedés, amely a bánhidai telep termelésének a főváros áramszükséglete számára való biztosítását kívánatossá teszi.

De mindezektől a megfontolásoktól eltekintve, pusztán a bánhidai telepnek, mint teljesen modern berendezéssel megépített, fölszerelt, másként nem értékesíthető palás szenet hasznosító energiatermelő tényezőnek az adottsága már egymagában nemzetgazdasági érdekből is arra utal, hogy a telep minél megfelelőbben kihasználtassék. Mivel ilyen kihasználást egyedül valamely nagyobb áramfogyasztóhely, közület biztosíthat, önként adódik a telep áramtermelésének a főváros fogyasztásával való összekapcsolása.

Ha arra a megállapításra jutunk, hogy a bánhidai telep áramtermelésének a székesfőváros számára való biztosítása úgy a székesfőváros közönségének érdekei szempontjából, mint országos energiagazdálkodási mérlegelésekből a jövő lehetőségeinek figyelembevételével kívánatosnak, sőt szükségesnek mutatkozik, ehhez a megállapításhoz kapcsolódik az a kérdés, hogy a bánhidai telep működése a székesfőváros áramszükségletének ellátásába milyen megoldásban kapcsolódjék.

A kérdés teljes megvilágítása céljából szükséges a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaság helyzetének ismertetése jogi, pénzügyi és egyéb vonatkozásokban is.

A részvénytársaságot a budapesti kir. törvényszéknek az 1927. évi március hó 18. napján, Cg. 27.613/2. szám alatt kelt végzésével jegyezték be a budapesti céghivatalnál. Székhely Budapest.

A vállalat tárgya :

a) villanyfejlesztőtelepeknek és központoknak létesítése és üzembentartása ;

b) villamos távvezetékek létesítése és üzembentartása ;

c) az államvasutak egyes vonalainak villannyal való ellátása ;

d) az államvasutak egyes vonalainak, különösen pedig a budapest—hegyeshalomi vonalnak villanyüzemre való átalakítása ;

e) Budapest székesfőváros közönségének villanyárammal való ellátása ;

f) bármely harmadik személynek vagy testületnek villannyal való ellátása ;

g) villanyerő felhasználásával bármely villanytelepnek ellátása és üzembentartása.

A részvénytársaság időtartama határozatlan.

Alaptőkéje 1,000.000 pengő, amely 10.000 darab egyenkint 100 pengő névértékű, bemutatóra szóló részvényből áll.

A MDVRT. 1928. évi április hó 30. napján egyrészt a *The Debenture Corporation Limited* angol céggel 1,000.000 font, másrészt a *The Prudential Assurance Company Limited* angol céggel 2,300.000 angol font erejéig kölcsönügyletet bonyolított le.

Az 1,000.000 angol font kölcsön — a felvételre vonatkozó okiratok szerint — 4½%-os kamatozású s azért az angol kir. kincstár szavatosságot vállalt. A kibocsátott kölcsönkötvényeket az angol piacon helyezték el. A kölcsön visszafizetési és törlesztési határideje 25 év. A kölcsönre vonatkozó kötvényeket az összes okiratok »A« kötvényeknek jelzik.

A másik kölcsön összege 2,300.000 angol font, 6½% kamatozás mellett ; a kölcsönt ugyancsak az angol piacon helyezték el, a visszafizetési és törlesztési határidő 33 év.

Mindkét kölcsönnek a biztosítéka — eltekintve az 1,000.000 angol fontos kölcsönnél az angol kincstár szavatosságától — lényegében azonos.

A kölcsönre vonatkozó megállapodások szerint a kölcsön biztosítékai :

1. A részvénytársaságnak a kölcsönszerződésben vállalt kamat- és tőkefizetési kötelezettsége ;

2. A MDVRT. tulajdonában levő s az Eszterházy hitbizományból tulajdonul megszerzett, a bánhidai 1308. sz. telekkönyvi betétben fölvett 12 hold 467 négyszögöl kiterjedésű ingatlan, az azon levő felépítmények, gépi berendezések és azoknak tartozékai (bánhidai villanyerőfejlesztőtelep) ;

3. A MDVRT., a Magyar Államvasutak és a hitelezők megbízottjai között létrejött és az 1961. évi március hó 31. napjáig terjedő érvénnyel kötött haszonbéri szerződésben az Államvasutak által vállalt kötelezettség, amely szerint a MÁV közvetlenül a kölcsönkibocsátó részére évenkint az összesen 3,300.000 angol fontot kitevő tőkének egy évi amortizációs részletével egyenlő összegű haszonbért fizet. A szerződés szerint a bánhidai áramfejlesztőtelep évi haszonbére az 1931. évi április hó 1. napjától az 1953. évi március hó 31. napjáig 247.292 angol font, az 1953. évi április hó 1. napjától az 1961. évi március hó 31. napjáig bezárólag pedig évi 175.214 angol font.

Az »A« kötvény kibocsátásának alapjául szolgáló 1,000.000 angol fontos, az angol kincstár által szavatolt kölcsön külön biztosítéka még ezeken felül a második helyen felvett és biztosított kölcsöntőke és amortizációs részletei.

A telekkönyvi kivonat tanusága szerint az »A« kötvény kölcsöne első, a »B« kötvény kölcsöne második helyen a MDVRT. tulajdonát képező ingatlanra telekkönyvileg az 1929. évi szeptember hó 17. napján 10.551/1929. telekkönyvi szám alatt C. 1. és C. 2. alatt zálogjogilag bekebeleztetett azzal, hogy egyetemleges terhelés a bánhidai 1309. számú telekkönyvi betétben C. 1. és C. 2. alatt van bekebelezve.

Miután a fennálló törvényes jogszabályok szerint az ez alapon felvett kölcsön javára a részvénytársaság tulajdonában levő ingóságok ingójelzálogként biztosítékul leköthetők nem voltak, a részvénytársaság alapszabályainak 11. §-ában a jelzálogi biztosítás pótlására azt a rendelkezést vette fel, hogy »a részvénytársaság összes, bármi néven nevezendő vagyona elsősorban a részvénytársaság által kibocsátandó »A« sorozatú elsőbbségi kölcsönkötvények, második sorban pedig a részvénytársaság által kibocsátandó »B« sorozatú elsőbbségi kölcsönkötvények fedezetére szolgál.«

A két kölcsön felvételére vonatkozó okiratok szerint a kölcsönkötvények tulajdonosaiból álló közgyűlés hatáskörébe tartozik, hogy a kölcsön kezelésével megbízottak (trustee) a jelzáloggal terhelt vagyontárgyaknak egészben vagy részben való eladásához vagy átruházásához beleegyezésüket adhassák.

A részvénytársaság vagyonának karbantartását, kezelését, üzemvitelét és azt a körülményt, hogy a részvénytársaság a kölcsönokiratban foglalt összes kikötéseinek mindenkor és mindenben eleget tesz, a kölcsönkötvénytulajdonosok képviseletében a megbízottak bármikor ellenőrizhetik.

Az »A« és »B« jelzésű kötvények alapjául szolgáló kölcsönökből a MDVRT. alapszabályai, de a kölcsönokiratok tanusága szerint is, felállították a villanyerőt szolgáltató bánhidai telepet, létesítették a szükséges erőátviteli berendezéseket és gépfelszereléseket, az üzemi távvezetékeket és végül ezekből a kölcsönökből fedezték az államvasutak budapest—hegyeshalomi fővonalának villamosítását, valamint az ehhez szükséges villanyos mozdonyok beszerzését is.

A fentiekben röviden ismertetett tényállásból megállapítható tehát, hogy a MDVRT. egész vagyona és így a bánhidai villanyerőműtelep összes felszerelésével és tartozékaival együtt, elsősorban annak a 3,300.000 angol font kölcsöntőkének a biztosítására szolgál, amelynek jelentékeny részét az államvasutak beruházásainak (Budapest—Hegyeshalom fővonal villamosítása) fedezetére fordították.

Az 1928. évi április hó 20. napján a MDVRT., a hitelezők és a Magyar Államvasutak között szerződés jött létre, egyrészt a bánhidai áramfejlesztőtelepnek és a hozzá tartozó távvezetékeknek, alállomásoknak és egyéb berendezéseknek a haszonbérletére,

másrészt a részvénytársaság által kibocsátott kötvények kamat- és tőketörlesztési fizetésének a biztosítására.

A szerződés értelmében a Magyar Államvasutak bérbeveszi a bánhidai áramfejlesztőtelepet, a hozzátartozó távvezetéket és alállomásokat és mindezeknek a tartozékait, a gróf Eszterházy-féle hitbizománnyal, vízjogok használatának átruházása és távvezeték felállításának joga tekintetében létrejött szerződés jogait és kötelezettségeit, a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársaság és a MDVRT. között szénszállítás tárgyában kötött szerződés jogait és kötelezettségeit, továbbá a részvénytársaság és bármely harmadik személy között a villamos áramfejlesztőtelep üzemének fenntartása és biztosítása céljából kötendő szerződés jogait és kötelezettségeit.

A szerződés az 1931. évi április hó 1-től az 1961. évi március hó 31. napjáig tart. Az 1931. évi április hó 1-től 1953. évi március hó 31. napjáig a haszonbér 247.292 angol font, az utolsó 8 évben, 1953. évi április hó 1-től az 1961. évi március hó 31-ig évi 175.214 angol font.

Mindezek az összegek pontosan megfelelnek a részvénytársaság által felvett kölcsönök annuitásainak.

A haszonbér összegéből az első 22 évben évi 72.078 angol fontot a The Debenture Corporation Limitednek, illetve a részvénytársaság által kibocsátott 1 millió fontról szóló »A« sorozatú kötvénykölcsön birtokosai által megjelölt megbízottaknak a kezeihez, 30 éven át évi 175.214 angol fontot a The Prudential Assurance Company Limitednek, illetve e részvénytársaság által kibocsátott 2·3 millió fontról szóló »B« sorozatú kötvénykölcsön birtokosai által megjelölt megbízottak kezeihez kell fizetni.

A haszonbér összegét mindenkor Londonban, angol fontokban kell fizetni, tekintet nélkül a haszonbér tárgyain történő bármilyen kárra vagy megsemmisülésre, háborús állapotra stb.

Az Államvasutak a szerződés tartama alatt a bérlemény tárgyát alkotó létesítményeket, villanyáramfejlesztés céljaira, saját költségén, üzemképes állapotban köteles tartani. Az áramszolgáltatás feltételeit az Államvasutak állapítja meg.

A bérlet tárgyát alkotó összes berendezéseket, létesítményeket köteles az Államvasutak biztosítani és a bérfizetési kötelezettséget bármilyen elemi károk esetén is teljesíteni.

Az Államvasutak a szerződés által biztosított jogokat a bérbeadó részvénytársaság előzetes hozzájárulása mellett alhaszonbérbe adhatja, de a részvénytársasággal és az angol kölcsönök megbízottaival szemben mindenkor ő maga felelős. A szerződést a kikötött időtartamra teljes egészében okvetlenül fenn kell tartani és csak a külföldi hitelezők megbízottainak előzetes írásbeli hozzájárulása mellett lehet megváltoztatni.

Ez a haszonbérleti szerződés tulajdonképeni céljában a kölcsön fizetésének a biztosítását szolgálta, mert a részvénytársaság a maga 1 millió pengőt kitevő alaptőkéjével és vagyontárgyaival a kölcsön kamatszolgáltatására és törlesztésére biztosítékot nem nyujtott. Az Államvasutak a haszonbérleti szerződésben megállapított kötelezettségeket annál is inkább magára vállalhatta, mert a budapest—hegyeshalomi vonal villamosításával kapcsolatban a beruházások nagyrésze a vasút használatába kerül s az áramfejlesztőtelepnek a vasúti vonal villamosítása révén nagymértékben fogyasztójává válik.

Az áramfejlesztőtelepnek szénnel való ellátása ügyében a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. a Magyar Általános Kőszénbánya Rt.-gal kötött szerződést,

amely az első 10 évi időtartam letelte után 1½ évi előzetes felmondással bármikor megszüntethető.

Ezek a fontosabb adatok, amelyek a MDVRT. helyzetét jogi, pénzügyi és egyéb vonatkozásokban megvilágítják és alapot nyujtanak az állásfoglalásra abban a kérdésben, hogy a teleppel való kapcsolat milyen megoldásban jöjjön létre.

A székesfőváros számára a következő módozatok adódtak:

a) telepet és tartozékait saját üzemkezelésbe veszi,

b) áramot vásárol.

A székesfőváros tanácsa a MDVRT.-gal az 1929. évi július havában folytatott tárgyalások alkalmával biztosította a székesfőváros számára azt a jogot, hogyha a viszonyok alakulása során a főváros érdekeinek megfelel, a bánhidai erőművet a hozzátartozó áramszolgáltató berendezésekkel együtt saját kezelésébe átvehesse. A főváros ezt a jogát az 1933. évi január hó 1-étől december hó 31-éig terjedő időszakban érvényesíthette, ha az átvétel időpontját 6 hónappal megelőzően eziránt írásban kötelezően nyilatkozik.

A székesfővárosnak tehát az 1933. évi június hó végéig erről nyilatkoznia kellett volna. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter azonban ezt a határidőt, illetőleg a székesfőváros számára a kezelésbevételt illetően az 1933. évi június hó végéig fennállott jogi helyzet érvényét az 1933. évi október hó végéig meghosszabbította.

A kezelésbevétel kérdésével kapcsolatban szükséges volt, hogy úgy a MDVRT-gal, mint a bánhidai telepet haszonbérlő Magyar Államvasutakkal részletesen letárgyalásra kerüljenek azok a feltételek, módozatok, amelyek mellett a székesfőváros az erőművet és tartozékait kezelésbe vehetné, mert csak ezek tüzetes ismeretében lehet állást foglalni, vajjon a székesfőváros érdekei szempontjából a kezelésbevétel ezidőszerint egyáltalában javasolható-e.

A tárgyalások folyamán kialakult, hogy a kezelésbevétel csak haszonbérlettel volna megoldható és pedig úgy, hogy a székesfőváros a MÁV-nak a Dunántúli Villamossági Részvénytársasággal kötött haszonbérleti szerződését átveszi, feltétlenül vállalja az angol hitelezőkkel szemben az erőműbe fektetett fontkölcsön annuitásának angol fontban, Londonban történő fizetését, vállalja mindazokat a kötelezettségeket és biztosításokat, amelyek a Részvénytársaságot és a MÁV-ot a bánhidai erőművel kapcsolatban terhelik, átveszi az áramszolgáltatási üzletből eddig elvállalt károkat és viseli az eddigi költségek nagyobbik részét. Ezeknek ellenében az erőmű a külföldi kölcsönök törlesztésének a lejártával — az 1961. évi március hó végével — ingyen a székesfővárosra háramlanék.

A haszonbérleti szerződés keretében a MÁV villamosított budapest—hegyeshalomi vonalának megállapítandó áron való áramellátására, azonkívül a dunántúli vidék energiaszükségletének a kielégítésére is a fővárosnak kötelezettséget kellene vállalnia, továbbá az áram iparpártoló tevékenységének alátámasztásaként a támogatásban részesített vállalatok számára meghatározandó teljesítmény (Kw) és mennyiség (Kwó) erejéig önköltségi áron kellene áramot szolgáltatnia.

Ezeknek megfelelően az 1933. évi június hó folyamán megtartott tárgyalások során elkészült az üzemnek kezelésbevételére vonatkozó megállapodásnak a tervezete, amely felölelte mindazokat a kérdéseket, amelyekre a tárgyalásokon egyetértő felfogás alakult ki.

A nehéz gazdasági és pénzügyi viszonyok között azonban nem látszott a székesfőváros érdekében levőnek, hogy a telepet az ismertetett megoldásban átvegye. A telepre és tartozékaira eső külföldi kölcsönök terheinek közvetlen átvállalása az egyéb terhekkel és megkötöttségekkel együtt a pénzügyi helyzet jelenlegi bizonytalanságában és előre nem látható további alakulásában a székesfőváros számára közelebbről át sem látható kockázatok átvállalását is jelenti. A haszonbérbevétel csak az angol hitelezők hozzájárulásával történhetnék. A részvénytársaság kölcsöneinek tőketörlesztési és kamatterhét meg kellene osztani a MÁV-val, amelyhez ugyancsak a külföldi hitelezők hozzájárulására volna szükség. Mindez csak hosszadalmasan és a mai hitelviszonyok mellett talán nehezen is volna lebonyolítható. E mellett a székesfővárosnak előreláthatóan viselnie kellene a másik félért is (MÁV) azokat a hátrányokat, amelyek az annuitásokkal kapcsolatban az esetleg késedelmes teljesítésből a telepre és tartozékaira, illetve azoknak haszonbérlőjére az eddigi megállapodások értelme szerint is háramlanak.

Azok a terhek, amelyek a vállalattal kapcsolatosak, ma kellően át sem értékelhetők, nem tekinthető kizártnak, hogy végleges kialakulásukban is súlyosan nyomasztóak lesznek ; a telepnek, mint üzleti vállalkozásnak az átvétele is a mai gazdasági viszonyok között sok kockázatot foglal magában.

Mindezekre való tekintettel a telepnek és tartozékainak kezelésbevétele javasolható nem volt.

A főváros áramellátása szempontjából elegendő felkészültséget jelent, ha a székesfőváros — a viszonyok javulásának a lehetőségét is számításbavéve — bizonyos energiamennyiséget áramvételezés útján köt le addig az ideig, amikor majd a gazdasági, pénzügyi helyzet és a hitelélet alakulását valószínűbb bázisokon lehet számításba venni, továbbá, ha arra az időre a kezelésbevételt illetően a jelenleg is meglevő jogi helyzetet a maga számára biztosítani tudja.

Ezért arra helyezte a főváros a súlyt, hogy a MÁV és a székesfőváros képviselői az áramvétel kérdését tüzetesen letárgyalják, az összes részleteket tisztázzák s kialakuljon az a tervezet, amelynek értelmében a székesfőváros és a MÁV, mint a telep haszonbérlője között az áramvétel kérdésében megállapodás létesíthető.

A tárgyalásokon ennek megfelelően irányadó volt, hogy öt éven át, az 1938. évi december hó 31-ig tartó áramvétel ügyében a székesfőváros a MÁV-val milyen feltételek, módozatok és kikötések mellett tudna szerződést kötni.

A székesfőváros részéről az a kívánság jutott kifejezésre, hogy a kezelésbevételre vonatkozó jog az 1938. évi december hó 31. után következő időre is meglegyen, vagyis a MÁV kötelezze magát, hogy a székesfővárosnak az áramviteli szerződés lejártát félévvel megelőzően írásban közölt bejelentésére az 1928. évi április 20-án a MÁV és a MDVRT, továbbá az angol hitelezők között létrejött haszonbérleti szerződésben biztosított, a bánhidai erőműre vonatkozó jogokat és kötelezettségeket a székesfővárosra átruházza és az átruházáshoz a többi szerződő félnek a hozzájárulását is megszerzi.

A MÁV ezt a kötelezettséget nem vállalta, de különben is a tárgyalások során azt a közlést nyerte a főváros, hogy a m. kir. kormány is ellene van annak, hogy a kezelésbevétel, majd a háramlás joga a székesfőváros számára biztosítassék. A telepnek és tartozékainak jogi helyzetét a meglevő megoldásban kívánták fenntartani.

Az alább következő szerződés VII. része tartalmazza a leglényegesebb rendelkezéseket ; ez a rész állapítja meg az energia árát. Az ár két tényezőből tevődik össze :

az alapárból és a termelési árból. Az alapárnak a tőkeszolgálattal kapcsolatos része a font mindenkori árfolyamához igazodik, a másik része, amely az újítási alapra esik, évi 720.000 pengőben megrögzített összegnek $^{28}/_{39}$ része.

A MDVRT-ot terhelő annuitás az »A« jelzésű kötvények után évi 72.078 angol font, a »B« jelzésű kötvények után évi 175.214 angol font. A kölcsönökből tényleg beruházott összegeket, a törlesztés megkezdéséig kamatokra már előre visszatartott hányadot, úgyszintén a felhasználásig gyümölcsözően elhelyezett kölcsöntőkék hozadékát is számítva a bánhidai telepre és tartozékaira az »A« kölcsönből a tőkének 52·277%-a, a »B« kölcsönből a tőkének 53·301%-a esik. Ezeknek a hányadoknak az alapján a fizetendő annuitások a következőképen alakulnak: az »A« kölcsön után terheli a telepet évi 37.680·22 font, a »B« kölcsön után terheli a telepet évi 93.390·81 font, összesen 131.071·03 font. Ennek az annuitásnak $^{28}/_{39}$-ed része terheli a fővárost. Ez a rész az »A« kölcsönnél évi 27.052·47 angol font, a »B« kölcsönnél évi 67.049·81 angol font, összesen tehát 94.102·28 angol font. Ebből az összegből 130 millió kilowattóra fogyasztás mellett 1 kilowattórára esik 27·8-as árfolyam mellett 2·012 fillér, a december 13-án jegyzett 19·20-as árfolyam mellett 1·390 fillér.

A 450/1933. P. M. számú rendelet szerint az »A« kölcsön után fizetendő teljes annuitás a kölcsöntőkének $4^1/_2$%-a, vagyis 45.000 angol font, amelyből a telepet 23.524·65 angol font terheli. A »B« kölcsönre fizetendő annuitás a tőke 5%-a, azaz 115.000·— angol font, amelyből a telepet 61.296·15 angol font, összesen tehát az »A« és »B« kölcsön után 84.820·80 angol font terheli.

A 131.071·03 fontot kitevő annuitással szemben a tőketeher ezidőszerint a 450/1933 P. M. szám alatt kelt rendelet értelmében tehát csupán 84.820·80 angol font; ennek 28/39-ed része 19·20-as árfolyam szerint 1,169.222·04 pengő; vagyis a tőketeherből ezidőszerint 130 millió kwóra fogyasztás esetén egy kwórára 0·899 fillér esik. A 720.000 pengős újítási alap 28/39-ed része 516.923·07 pengő, amelyből 1 kilowattórára 0·398 fillér jut.

Mindezeknek a figyelembevételével a termelési ár hozzászámításával, 1 kilowattórára a következő egységárak adódnak:

1. a 131.071·03 angol font annuitás alapulvétele mellett:

a) 100 millió kilowattóra fogyasztásig

27·8-as árfolyamnál	.....	4·670 fillér
19·20-as «	.....	4·048 «

b) 100 millió kilowattórán felül, 30 millió kwóra fogyasztásra:

27·8-as árfolyamnál	.....	5·360 fillér
19·20-as «	.....	4·738 «

2. A jelenleg érvényben lévő pénzügyminiszteri rendelet szerint befizetésre kerülő 84.820·80 fontot kitevő annuitás alapján 19·20-as árfolyamon számítva az egységár 100 millió kilowattórára 3·557 fillér, 30 millió kilowattórára 4·247 fillér.

Az évi 130 millió kilowattórára vonatkoztatva az átlagos egységár tehát

az 1/*a* esetben	.....	4·829 fillér
az 1/*b* «	.....	4·207 «
a 2. «	.....	3·716 «

A közgyűlés a törvényhatósági tanács és a polgármester előterjesztésére — figyelemmel arra, hogy a magyar kir. kereskedelemügyi miniszter egyrészt a már elfogyasztott áram utólagos elszámolására vonatkozólag az előterjesztésben megjelölt egységárhoz, valamint ahhoz, hogy a székesfőváros a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaság igazgatóságában két tagsági hellyel képviselve legyen, hozzájárult — :

1. felhatalmazta a polgármestert, hogy a magyar kir. államvasutakkal mint haszonbérlővel, illetve a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársasággal mint tulajdonossal, ennek bánhidai telepéről való villamosenergia vétele ügyében a szerződést a bemutatott tervezet szerint és az utólagos tárgyalások eredményéhez képest az 1934. évi január hó 1. napjától az 1938. évi december hó végéig terjedő időre megkötthesse ;

ehhez képest a szerződés végleges szövege a következő.

Szerződés,

amelyet egyrészről a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaság (következőkben : a Dunántúli) és a Magyar Kir. Államvasutak, mint a Magyar Dunántúli Villamossági r.-t. tulajdonát tevő bánhidai villamos erőmű haszonbérlője (következőkben : a MÁV) másrészről Budapest Székesfőváros Közönsége (következőkben : a Főváros) villamos energia szolgáltatása, illetve átvétele tárgyában a következőkben kötöttek :

I.

Az energia szolgáltatása és átvétele.

(1) A MÁV kötelezi magát, hogy a Budapest, V., Kárpát-utca 30. szám alatti telken épült 100.000/10.000 volt áttételű transzformátorállomás (következőkben : budapesti transzformátorállomás) 10.000 voltos gyüjtősínjein a Fővárosnak a bánhidai erőműből a következő fejezetben megállapított időn át az ezután következőkben meghatározott módon, mennyiségben és feltételek mellett szakadatlan éjjel-nappali üzemben villamos energiát fog szolgáltatni.

(2) A Főváros viszont kötelezi magát arra, hogy a következő fejezetben meghatározott időn át s az ezt követőkben meghatározott módon, mennyiségben és feltételek mellett fogja a villamosenergiát a MÁV által haszonbérelt bánhidai vagy az ezzel együtt működő más erőműtől a budapesti transzformátorállomáson átvenni.

(3) A Főváros kötelezi magát, hogy 1934. április hó 1. napjáig a bánhidai erőmű budapesti transzformátorállomásával kapcsolatban az áramvétel céljából létesített saját berendezésében, valamint az elosztó hálózatban szükséges mindazon kiegészítéseket és változtatásokat végre fogja hajtani, melyek a jelen szerződés értelmében átveendő villamos energiamennyiség hiánytalan átvételét mindenkor lehetővé teszik.

II.

Az energiaszolgáltatás időtartama.

(1) A MÁV-nak az e szerződésben megállapított feltételek és módozatok szerint történő villamos energiaszolgáltatási és a Fővárosnak az e szerződésben megállapított feltételek és módozatok mellett való villamosenergia átvételi kötelezettsége az 1934. évi január hó 1. napjával kezdődik és az 1938. évi december hó 31-ének déli 12 órájáig tart.

(2) Ha ezen határidő lejártát legalább egy félévvel megelőzően egyik szerződő fél sem mondja fel írásban ezt a szerződést, akkor ez a szerződés teljes egészében további három évre változatlanul érvényben marad és hatálya azután is mindenkor 3—3 évre meghosszabbodik, ha a mindenkori lejárat előtt legalább egy félévvel valamelyik fél írásban fel nem mondja.

III.

Az energia minősége.

(1) A MÁV a villamos energiát a budapesti transzformátorállomás 10.000 voltos sínjein 10.200—10.400 volt közötti közepes, gyakorlatilag véve állandó feszültséggel, gyakorlatilag véve állandó 50 másodpercenkénti periódusszámmal háromfázisú váltakozó áramú energia alakjában köteles szolgáltatni.

(2) A közepes feszültség beállíthatása céljából a főváros a beállítandó közepes feszültség napi diagrammjait legalább 24 órával előbb a MÁV-val közölni tartozik. Ilyen diagramm híján a MÁV a közepes energiaszolgáltatási feszültséget a 10.200 és 10.400 volt közötti bármely feszültségre szabad választás szerint beállíthatja.

(3) A MÁV 10.200 voltnál kisebb vagy 10.400 voltnál nagyobb közepes szolgáltatási feszültség vagy 50 periódusnál nagyobb vagy kisebb szolgáltatási periódusszám beállítására nem köteles.

(4) A közepes feszültség gyakorlatilag állandónak minősítendő, ha a napi diagramm szerint előírt, illetőleg diagramm híján beállított középértékektől való eltérés nem több mint $\pm 2\%$.

(5) A közepes periódusszám gyakorlatilag állandónak minősitendő, ha 50 periódustól való eltérés nem több, mint $\pm 2\%$.

(6) Folytonos ingadozások vagy a beallított középérték körül való állandó lengések (rezonancia jelenségek) — amennyiben azok a MÁV hibájából erednek — hibáknak minősítendők. Ilyenek fennforgása esetén a feszültség és a periódusszám akkor sem minősíthető gyakorlatilag véve állandónak, ha a kilengések a középértékek körül a $\pm 2\%$-os határon belül maradnak.

(7) A terhelés nagyobbértékű gyors változásai önműködő áramszakító kikapcsolása, rövidzárlatok, villámcsapások, hirtelen földzárlatok és hasonló jelenségek folytán a szolgáltatási feszültségben és a periódusszámban beálló rövid ideig tartó átmeneti változások vagy erősen csillapított lengések hibáknak nem minősíthetők.

IV.

Az energiaszolgáltatás módja.

(1) A főváros kötelezi magát, hogy 1938. december hó 31-éig naptári évenkint kerekszámban 130 millió (Egyszázharmincmillió) kwó-t fog a MÁV-tól a budapesti transzformátorállomás 10.000 voltos gyüjtősínjein átvenni saját erőművének igénybevételére való tekintet nélkül.

(2) Az energiaszolgáltatás módjára nézve a következő megállapodások mérvadók:

a) A Főváros a 28.000 kw teljesítmény keretén belül szabadon állapítja meg a mindenkori terhelési diagrammot, azonban köteles a terhelési diagrammot havonta a MÁV-val előzetesen közölni.

b) A Főváros az energiaátvételt mindenkor úgy köteles intézni, hogy a budapesti transzformátorállomáson okozott legnagyobb terhelés 28.000 kw-ot — ennek a terhelésnek a hálózati terhelés ingadozásából eredő esetleges átmeneti jellegű túllépéseitől eltekintve — túl ne haladjon. Továbbá kötelezi magát a Főváros, hogy az energiaátvételt úgy szabályozza, hogy a 15.000 kw-ot meghaladó terhelések tartama alatt a MÁV átvett teljesítmény fázistényezője cos S = 0·9 kisebb ne legyen.

(3) A főváros az energiát lehetőleg a jelen fejezet (2) *a)* bekezdésében említett diagramm szerint tartozik átvenni. Ha e diagrammtól való eltérés előreláthatóan a 10%-ot meghaladja, a főváros köteles ezt 24 órával előbb a MÁV-nak tudomására hozni.

(4) A MÁV kötelezi magát, hogy a villamos energiát a jelen fejezet 2. és 3. bekezdéseiben megállapított csúcshatárok között a III. fejezetben megállapított minőségben szolgáltatja, azonban naponkint — azaz egymásután következő 24 órán át — 500.000 kwó-nál több energiát nem köteles szolgáltatni.

(5) Az évenkint átveendő energiamennyiség (130,000.000 kwó) változatlan megtartása mellett az 1938. évi december hó 31-éig terjedő időszakban a MÁV további 5000 kw gépteljesítményt is a Főváros rendelkezésére bocsát, úgyhogy emez időszakban a jelen fejezet 2. pontjában meghatározott legnagyobb pillanatnyi igénybevétel a budapesti transzformátorállomáson mérve 33.000 kw-ra megnöveltetik.

(6) Ezután köteles a Máv abban az esetben, ha a fővárosi erőművek a Fővárosnak és környékének energiaszükségletét nem bírnák a kellő biztonsággal fedezni, még további 10.000 kw teljesítmény, vagyis összesen 43.000 kw csúcsteljesítményt a Főváros rendelkezésére állítani. Ebben az esetben a Máv rendkívüli ok fennforgásának idejére szükség esetén üzembehelyezi a bánhidai erőműben egyébként tartalékban álló harmadik gépegységet is.

(7) Ha a Főváros a szerződés tartama alatt évi 130,000.000 kwó-nál nagyobb energiamennyiségek átvételét, illetve szolgáltatását kívánná, akkor ezt a szerződés megkötéséig kell a MÁV-val közölnie, hogy ezen többletenergiamennyiségeket másfelé le ne kösse. De ha a főváros eme kívánságát ezen időpontig nem jelentette volna be, akkor is a MÁV a Fővárosnak arra az energiamennyiségre, melyet más irányban még nem kötött le, elsőbbséget ad.

V.

A Főváros energiaellátása.

Köteles a Főváros a budapesti transzformátorállomásba minden esetben mindazokat a berendezéseket, ellenőrző- és biztosítókészülékeket beépíteni, melyek a bánhidai erőműveknek a Főváros tulajdonában levő erőművekkel való zavartalan együttműködésének a biztosításához szükségesek.

VI.

Az energia átvételi helye és mérése.

(1) Az energiaátadás, illetőleg az energiaátvétel a budapesti transzformátorállomás 10.000 voltos gyüjtősínjeihez csatlakozó főtápvezetékbe iktatott számláló és ellenőrző műszereknél történik.

(2) A szolgáltatott energiamennyiséget kwó-számlálók mérik, amelyeknek hitelesítése az energiaszolgáltatás megkezdése előtt a MÁV és a Főváros megbízottainak jelenlétében történik. A hitelesítés után a kwó-számlálókat mind a két fél pecsétjével lezárják.

(3) A mérőberendezésnek olyannak kell lennie, hogy a MÁV részéről egyfelől a BSzKRt főelágazásába, másfelől BSzEM főelágazásába szolgáltatott energia és a két fogyasztócsoporttól a MÁV-nak szolgáltatott energia külön-külön mérhető legyen. Ezért az alkalmazandó számlálócsoportok (± csoport és — csoport) tárcsái mindenkor vagy csak az egyik vagy csak a másik irányban haladó energiát mérhetik.

(4) A számlálócsoportok elhelyezése és a mérés a jelen szerződéshez..... sz. mellékletként csatolt vázlatrajz szerint történik.

(5) A kwó-számlálókat mind a két fél képviselőjének jelenlétében minden hó 1-én, 10-én és 20-án déli 12 órakor kell leolvasni és a két számlálócsoporton leolvasott energiafogyasztás középértékét kell tényleges fogyasztásnak venni. A leolvasások és a kiszámított középértékek mindegyik fél leolvasó könyvébe bejegyezendők és e bejegyzések mindkét leolvasókönyvben mind a két fél megbízottja által láttamozandók.

(6) Ha a két számlálócsoport adatai közt a középérték 2%-ánál nagyobb eltérés mutatkoznék, a két számlálócsoportot 8 napon belül újból hitelesíteni kell és a hitelesítés eredményéhez képest a két számlálócsoport adatainak középértékét és ennek alapján az energiafogyasztást helyesbíteni kell visszamenőleg attól a leolvasási naptól kezdve, amelyen a 2%-nál nagyobb eltérés még nem mutatkozott.

(7) Ha a számlálócsoportok valamelyike vagy mind a két számlálócsoport üzemképtelenné válnék avagy a helyes beállítás a helyszínen lehetetlen volna, akkor a MÁV tartozik erről a Fővárost azonnal értesíteni, hogy a hibás csoport mind a két fél megbízottjának jelenlétében a tartalékban levő kwó-számlálócsoporttal helyettesíttessék.

(8) Arra az időre, melyben mind a két számlálócsoport üzemképtelenné válása következtében a fővárosnak szállított villamosenergia számlálása nem volt lehetséges, a fogyasztott energiamennyiséget a megelőző helyesen számlált leolvasási időszak fogyasztásából a számlálás szüneteltetésének idejére az összes körülmények mérlegelésével arányosan kell kiszámítani.

(9) A kwó-számlálók hitelesítési költségei a feleket egyenlő arányban terhelik.

(10) A szolgáltatott villamosenergia feszültségének ellenőrzésére egy-egy rajzoló voltmérő, a terhelés ellenőrzésére, és a legnagyobb terhelés feljegyzésére egy-egy rajzoló wattmérő, a fázis-

tényező ellenőrzésére pedig egy-egy rajzoló fázismérő szolgál. Az egyik rajzoló voltmérőt, wattmérőt és fázismérőt a MÁV, a másik műszercsoportot pedig a Főváros szolgáltatja. Mindeme műszereket mind a két fél megbízottjának jelenlétében kell hitelesíteni és mind a két fél zárópecsétjével kell ellátni.

(11) A feszültség, a terhelés és a fázistényező értékéül az előző (1) bekezdésben említett két műszercsoport megfelelő műszerpárjai által szolgáltatott diagrammok középértékét kell venni.

(12) Ha a műszerpárok adatai között a középértékek $\pm$ 4%-ánál nagyobb eltérés mutatkoznék, a követendő eljárásra nézve a kwó-számlálók adatainak helyesbítésére fentemlített határozmányok értelem szerint irányadók. A kwó-számlálókat, rajzoló voltmérőket, wattmérőket és fázismérőket ellenőrző kapcsokkal és zár alatt lévő rövidre záró szerkezetekkel kell ellátni, hogy a készülékeket üzemközben és bármikor hitelesíteni és az esetleg hibásnak talált műszert kiiktatni, illetőleg kicserélni lehessen.

(13) A műszerekhez leolvasás és ellenőrzés, valamint a rajzoló műszerek szalagjainak kicserélése céljából mind a két fél megbízottjának bármikor hozzáférhetést kell biztosítani.

(14) Ha a műszerek leolvasásánál, ellenőrzésénél vagy hitelesítésénél avagy a szalagok kicserélésénél a kellő időben értesített felek bármelyikének megbízottja nem jelennek meg, a megjelent megbízott által a szalagcsere elvégezhető, illetőleg az egyoldalúan végzett leolvasás vagy hitelesítés a másik félre is kötelezhető.

VII.

Az energia ára.

(1) A szolgáltatott energia árának megállapításánál irányadó, hogy a főváros az energiát 28.000 kw igénybevételi maximumon alul vagy ezen felül veszi-e át.

(2) Az energiaár és a teljesítendő fizetések tekintetében a következő alapelvek az irányadók :

a) A főváros a 28.000 kw, illetőleg szükség esetén (IV. fejezet, 6. pont) legfeljebb 43.000 kw teljesítmény rendelkezésre bocsátásáért alapárat fizet a MÁV-nak, amelynek évi összege a Dunántúli által a bánhidai erőmű és tartozékainak létesítésére fordított kölcsönök törlesztése fejében az angol hitelezők részére mindenkor fizetendő annuitás és az újítási alap évi járuléka (720.000 pengő) összegének $^{28}/_{39}$ része.

A Dunántúli alapszabályainak 10. §-a értelmében »A« sorozatú kötvények elnevezés alatt 1,000.000, azaz Egymillió angolfont, »B« sorozatú kötvények elnevezés alatt 2,300.000, azaz Kettőmillióháromszázezer angolfont erejéig Londonban kötvényeket bocsátott ki.

Figyelembevéve a kibocsátáskor keletkezett árfolyamveszteségeket és az időközi kamatokat, a bánhidai villamosművet alkotó létesítmények, tárgyak és jogok létesítésére, megszerzésére és biztosítására az »A« kölcsönből 52·277%, a »B« kölcsönből 53·301% esik.

Ennek megfelelően, minthogy a kölcsönszerződések értelmében az »A« kölcsön annuitása évi 72.078 angolfont, a »B« kölcsön annuitása évi 175.214 angolfont, a bánhidai villamos művet terhelő annuitás a fenti százalékok arányában számítva, jelenleg összesen 131.071 angolfont.

Az alapár külön számlázás nélkül és függetlenül a Főváros által tényleg átvett energia mennyiségétől, az alábbiak szerint fizetendő. Az alapárnak a tőketeherből eredő része félévi egyenlő részletekben minden év március 15-én és szeptember 15-én angolfontokban, az újítási alapból eredő rész pedig egyenlő havi részletekben minden hó 10. napján pengőben fizetendő be a MÁV pénztárába, vagy a MÁV által megjelölt más helyre.

A devizaforgalom korlátozásának ideje alatt az alapárnak angolfontban teljesítendő részét a Főváros közvetlenül a Magyar Nemzeti Banknál fogja a külföldi hitelezők alapjába az angol hitelezők javára befizetni és pedig oly időpontban és árfolyam mellett, ahogy azt a MÁV, illetőleg a kölcsönt felvevő Dunántúli fizetni tartozik.

Mindaddig, amíg a külföldi kölcsönök szolgálatának ellátása korlátozás alá esik, a főváros az előző bekezdésekben meghatározott s különben angol fontban esedékes befizetéseket csak a vonatkozó rendelkezések, illetve szabályok szerinti mérvben fogja teljesíteni. Tekintettel azonban arra, hogy a transzfermoratóriumra fennálló rendelkezések a külföldi hitelezők követelését nem érintik, felek megállapodtak abban, hogy amennyiben ebből folyólag a fentiek szerint a külföldi

hitelezők alapjában a főváros által befizetett összegeknek esetleges kiegészítése válnék szükségessé, ezt a kiegészítésre szükséges többletet a jelen *a)* pont első bekezdésében megállapított arány alapulvétele mellett a főváros tartozik viselni.

A MÁV, illetve a Dunántúli az angol hitelezőkkel ezzel kapcsolatban esetleg folytatandó tárgyalásokról a Fővárost kimerítően tájékoztatni fogják és ebből a célból a Dunántúli Rt. igazgatóságába a Főváros által kijelölt 2 (Kettő) tagot a szerződés tartama alatt mindenkor beválasztja.

Az újítási alapra történt befizetéseket a MÁV, illetőleg a Dunántúli csakis újításokra és beruházásokra használhatja fel.

b) Az alapáron felül a Főváros az első átvett 100 millió kwó után kwó-kint 2·26 fillért, azaz kettő egész és 26 század fillért, a további 30 millió kwó után pedig 2·95, azaz kettő egész és 95 század fillért fizet termelési ár címén a MÁV-nak.

(3) A jelzett árak arra az energiamennyiségre érvényesek, melyet a Főváros 28.000 kw csúcson alul vesz át. A 28.000 kw és 33.000 kw között átvett árammennyiségre kwó-kint 1·8 filléres felár fizetendő.

(4) Ha a MÁV a IV. fejezet 6. pontjában említett esetben 43.000 kw csúccsal szolgáltatja a Fővárosnak az áramot, akkor a 28.000 kw terhelésen felül átvett árammennyiség minden kwó-jáért 5·5 filléres termelési árat fizet a Főváros a MÁV-nak.

(5) Ha a Főváros egy évben 130 millió kwó-nál többet vesz át a MÁV-tól, akkor a 130 millió kwó-n felüli energiamennyiségért csupán 2·2 fillér termelési árat fizet kwó-nkint a 33.000 kw maximum alatt átvett energiatöbbletért.

(6) Ha a Főváros egy naptári évben 130 millió kwó energiamennyiségnél kevesebbet vesz át a MÁV-tól, akkor a hiányzó, illetve át nem vett mennyiségért a havonkint lefizetett alapárból visszatérítésre igényt nem tarthat, sőt az alapáron felül átveendő, de át nem vett energia után kwó-kint 1·9 filléres térítést tartozik fizetni, kivéve azt az esetet, ha a főváros és környékének fogyasztása 1 év alatt az 1932. évihez képest több mint 10%-kal visszaesnék, amely esetben a térítés fizetése alól a Főváros a visszaesés arányában mentesül.

(7) Ha a Főváros egy naptári évben 130 millió kwó energiamennyiségnél kevesebbet vesz, de az azt közvetlenül megelőző naptári évben ennél többet vett át, a Főváros által fizetendő térítés kiszámításánál a 130 millió kwó-t meghaladó energiamennyiséget — de legfeljebb 10 millió kwó-t — a 130 millió kwó-ból hiányzó mennyiség kiegyenlítésére kell betudni.

(8) Ha a Főváros a 130 millió kwó energiamennyiséget a MÁV, illetve bánhidai erőmű hibájából keletkezett energiaszolgáltatási szünetek vagy energiaszolgáltatási korlátozások miatt nem vehette át, — a hiányzó energiamennyiség, amelyet a korlátozások, illetőleg a szünetek által az energiaátvételben okozott akadályoztatás mérvéből és tartalmából pro rata temporis kell számítani — nem esik a Főváros terhére.

(9) A fent jelzett termelési és felárak az 1933. június hó 30-án érvényes palásszénár, egyéb fontosabb anyagok ára, bérek és fizetések alapján vannak megállapítva. Ezen tényezők évi átlagos értékének 5%-nál nagyobb változása esetén az árak a mellékelt táblázat szerint módosulnak.

VIII.

Az energia számlázása.

(1) A MÁV a VI. fejezet szerint minden hó 1-én eszközölt leolvasásoknak megfelelően az előző hónapban szolgáltatott energiamennyiségért a VII. fejezetnek megfelelő termelési árak alapján kiszámított összegről szóló számlát a leolvasást követő 8 napon belül adja át a Fővárosnak és a Főváros a számlázott összeget a számla átvételétől számított 8 napon belül köteles megfizetni.

(2) Az évenkinti több vagy kevesebb fogyasztástól függően fizetett különbözeti összegeknek kiszámítása és számlázása az elszámolás tárgyát képező évet követő január hó 8-ikáig, a fizetés pedig január 16-ikáig teljesítendő.

(3) Ha a Főváros a fizetési határidőt nem tartaná be, a késedelem idejére, a késedelmesen fizetett összeg után a Magyar Nemzeti Bank mindenkori kamatlábnál 2, azaz kettő százalékkal nagyobb késedelmi kamatot tartozik fizetni.

(4) A Főváros a számlaösszegek helyessége ellen észrevételt a számla vételétől számított 30 napon belül tehet. Ilyen észrevétel azonban a számlázott összeg kifizetésének halasztására jogot nem ad. Ha az észrevételek alaposaknak bizonyulnak, a számlahelyesbítésből származó különbözetet a következő számlában a Főváros terhére vagy javára kell elszámolni.

(5) A számlák után járó illetékeket és forgalmi adót, valamint az e szerződés megkötése után a villamos energia termelésére, tovavezetésére, felhasználására és árusítására netán megállapítandó és a tényleg fizetendő bárminemű újabb adókat és egyéb közszolgáltatásokat, amelyek a Főváros által tényleg igénybevett energiamennyiségre esnek, a Főváros viseli. E költségeket a MÁV a szállított energiáért fizetendő összegekkel együtt, de részletezve számlázza.

IX.

Biztonsági berendezések és az üzem folytonossága.

(1) Mind a két szerződő fél kötelezi magát arra, hogy műszaki berendezéseit és ezek tartozékait mindenkor a jó kereskedő és üzemvezető gondosságával fogja jókarban tartani és javítani s a jó kereskedő és üzemvezető módjára fogja mindenkor a jelen szerződésben vállalt kötelezettségeit betartani.

(2) Az energiaszolgáltatás folytonosságát veszélyeztető vagy az energiaszolgáltatásnak e szerződésben meghatározott mérvét és módját korlátozó akadályokat a MÁV tartozik az akadály beállta után, illetőleg a veszély vagy akadály valószínűségének megállapítása után a Fővárossal nyomban közölni. Ugyancsak köteles közölni — ha lehetséges — az ilyen akadályok és korlátozások előrelátható tartamát is.

(3) Ugyane kötelezettség áll fenn értelem szerint a Fővárosra nézve is az energiafogyasztás szerződésszerű mérvét veszélyeztető vagy korlátozó események bekövetkezésének vagy valószínűségének esetére.

(4) A felek tartoznak egymást a beállított akadály vagy korlátozás megszűntével nyomban értesíteni és a MÁV köteles a rendes energiaszolgáltatást, a Főváros pedig a rendes energiaátvételt az értesítés vételét követő 1 órán belül megkezdeni.

(5) Ha az üzemszünetet nem vis major okozta és a Főváros az üzemszünet tartamára saját erőművének egyébként hidegen álló gépeit üzembe helyezi, az üzembe és üzemen kívül helyezéssel kapcsolatban felmerült igazolt tényleges kiadásokat a MÁV megtéríteni tartozik.

(6) Mindegyik félnek bármikor jogában áll a másik fél főáramszakítóinak beállítási határát és kioldási idejét az üzem megzavarása nélkül ellenőrizni.

X.

Együttműködés.

(1) Ha a bánhidai erőmű teljesítőképessége csökken, illetőleg az erőmű üzeme teljesen szünetel, úgy a Főváros köteles összes erőműveinek és egyéb berendezéseinek a tartalékok igénybevételével rendelkezésre álló teljesítőképességéből a MÁV által kívánt teljesítőképességet, de legfeljebb 21.000 kilowattot, a MÁV rendelkezésére bocsátani.

(2) A Főváros külön azért, hogy az előző pontban említett esetek bekövetkeztekor a MÁV-nak való áramszolgáltatásában szünetelés be ne álljon, nem köteles valamelyik erőművében állandóan a megfelelő teljesítményű gépeket üzemben tartani.

(3) A MÁV köteles a Fővárost a kisegítés szükségességének beálltáról és terjedelméről esetről esetre értesíteni. A Főváros pedig köteles az értesítés vételekor azonnal megtenni a terheléstöbblet átvételéhez szükséges minden üzemi intézkedést, beleértve a tartalékgépek esetleg szükséges üzembehelyezését is és tartozik az üzem teherbírásának növekedése arányában az energiát szolgáltatni mindaddig, míg a MÁV-ra nézve a kisegítést szükségessé tevő ok meg nem szűnik, minek megtörténtét a MÁV a Fővárossal haladéktalanul közölni tartozik. Ezen értesítés időpontjától számított egy órán belül a MÁV a Főváros részére a szerződés szerinti rendes energiaszolgáltatást, viszont a Főváros ugyanezen idő alatt a rendes energiaátvételt felvenni köteles. A IX. fejezet 5. bekezdésének rendelkezéseit ez esetben is értelemszerűen alkalmaznia kell.

(4) A Főváros által a MÁV-nak szolgáltatandó villamosenergia minősége tekintetében a III. fejezetben foglaltak mérvadók.

(5) A MÁV a Fővárosnak az utóbbi által a jelen fejezet 1—3. bekezdései szerint részére szolgáltatott villamosenergiáért 15.000 kw csúcsterhelésig mindenkor azt az egységárat fizeti, amelyet a Főváros a MÁV-nak a szerződés értelmében ugyanazon időpontban a 130 millió kwó energiáért átlagosan fizet. A 15.000 kw csúcsterhelésen felül átvett energiamennyiségért a MÁV kwó-nkint 6 fillér felárat fizet a Fővárosnak.

(6) A Főváros által a MÁV-nak szolgáltatott energia mérése és ellenőrzése, mennyiségének leolvasása, számlázása és fizetése a VI. és VIII. fejezetekben előírt módozatok szerint történik.

XI.

Energiaszolgáltatási körzet.

(1) A MÁV a bánhidai erőműből a Főváros részére való energiaszolgáltatáson kívül e szerződéshez mellékelt térképen megjelölt körzetben másoknak villamosenergiát szolgáltatni nem jogosult.

(2) E korlátozás alól kivételnek:

a) A Magyar Királyi Államvasutak saját, illetőleg a MÁV mindenkori kezelésében levő vasutak vonalainak villamosítása esetén az ezen villamosított vonalakon vontatási és üzemi célokra, továbbá általában a MÁV és a MÁV kezelésében levő vasutak üzemi céljaira való villamosenergiaszolgáltatás, megjegyezvén, hogy nem tartoznak ide a vasutaknak azon intézményei, amelyek a villamosenergiát már is a BSzEM-től veszik.

b) Az esetleg ezután újonnan épülő villamos vasutak, valamint a jövőben villamosítandó egyéb vasúti vonalak részére vontatási és üzemi célokra szolgáló villamos energiaszolgáltatás, amennyiben ez a fentemlített vasutak által már létesített vagy ezután létesítendő vezetékeken keresztül lehetséges.

c) Az újonnan létesülő vagy üzemükben lényegesen bővülő olyan iparvállalatok részére való villamos energiaszolgáltatás, amelyeket a kormány az 1931. évi XXI. t.-c. vagy ugyanilyen célzattal esetleg később megalkotandó törvény alapján iparpártolás címén támogatásban kíván részesíteni.

(3) Olyan vasútvonalakra, állami üzemekre és ipari vállalatokra azonban, amelyeket a Főváros részben vagy egészben már 1930. évi január hó 1-én villamos energiával ellátott, az e fejezet (2) bekezdésében foglalt kivételek a főváros által eddig szolgáltatott energia mértékének határáig nem vonatkoznak. Nem vonatkoznak továbbá a főváros tulajdonát képező s már meglevő vagy ezután létesítendő vasutakra sem.

(4) A MÁV a jelen fejezet 2. bekezdésében meghatározott energiaszolgáltatás céljára a Főváros kábelhálózatát nem veheti igénybe, azonban a jelen fejezet (2) szakaszának *c)* pontja alá eső üzemeket és iparvállalatokat a szerződő felek által egyetértően megállapítandó egységáron a Főváros energiával látja el.

(5) A jelen fejezet (2) bekezdésében meghatározott energiaszolgáltatás céljaira a MÁV a Főváros mai közigazgatási területén vezetéket sem létesíthet, kivéve a (2) bekezdés *a)* és *b)* pontjai alatti energiaszolgáltatást, amelynek ellátására a MÁV a Főváros mai közigazgatási területén belül is létesíthet vezetéket szabályszerű helyhatósági engedély alapján.

XII.

Kötbérek.

(1) A MÁV berendezéseiben és ezek üzemében a MÁV mulasztásából származó 15 percné[1] hosszabb ideig tartó energiaszolgáltatási szünetek esetére vagy a legnagyobb teljesítménynek félórai teljesítményeknél 25%-kal kisebb teljesítményre való korlátozása esetén a MÁV a Fővárosnak kötbért tartozik fizetni és pedig:

a) félóránál rövidebb ideig tartó, egy-egy hónapban bekövetkező első szünetért vagy korlátozásért 100 pengőt,

b) félóránál tovább tartó vagy egy-egy hónapban egynél több, de félóránál rövidebb szünetért vagy korlátozásért, a szünetek tartamának minden megkezdett órájáért 250 pengőt, egy naptári napon belül azonban a kötbér 1000 pengőnél több nem lehet.

(2) Energiaszolgáltatási szünetek vagy korlátozások miatt az (1) bekezdés szerinti kötbéreken felül a Főváros a MÁV-val szemben semmiféle címen igényt nem támaszthat.

(3) A főváros által teljesítendő energiaszolgáltatásban a Főváros berendezéseiben és ezek üzemében a Főváros mulasztásából származó és 15 percnél hosszabb ideig tartó energiaszolgáltatási szünetek esetére a Főváros a MÁV-nak kötbért tartozik fizetni és pedig:

a) félóránál rövidebb ideig tartó, egy-egy energiaszolgáltatási időszakban bekövetkező első szünetért 100 pengőt,

b) félóránál tovább tartó vagy egy-egy energiaszolgáltatási időszakban egynél több, de félóránál rövidebb szünetért a szünetek tartamának minden megkezdett órájáért 250 pengőt. Egy naptári napon belül a kötbér 1000 pengőnél több nem lehet.

(4) Ha a szerződő felek valamelyike a IV. fejezet (6) bekezdésében, illetőleg a X. fejezet (1) bekezdésében megjelölt esetekben a másik féltől vett értesítés vételekor nem teszi meg mindjárt azokat az intézkedéseket, amelyek a terhelés fokozatos átvételéhez szükségesek, a késedelem minden megkezdett órájáért 250 pengő kötbért tartozik fizetni a másik szerződő félnek.

(5) A szerződő felek egymással szemben a jelen fejezetben meghatározott esetekben az ezekre megállapított kötbéreken és a szerződésben megállapított egyéb kötelezettségen túlmenő igényt semmiféle címen nem támaszthatnak.

XIII.

Erőhatalom.

(1) Az erőhatalom az általa okozott mértékig és a következményeinek megszüntetésére szükséges időtartamon át az energiaszolgáltatás folytonossága, mérve és módozatai, illetőleg az energiaátvétel folytonossága, mérve és módozatai tekintetében vállalt kötelezettségek betartásától mentesíti mind a két felet.

(2) Egyebek között a villámcsapások, a vezetékek mentén netalán bekövetkezett tüzek, rendkívüli erős szél és hóviharok, továbbá a kormányhatóságok vagy egyéb hatóságok részéről rendkívüli esetekben elrendelt üzemi korlátozások is erőhatalomnak minősülnek.

(3) Ha a bánhidai erőműnek rendes teljesítőképességét erőhatalom csökkenti vagy korlátozza, a teljesítőképesség csökkenése vagy korlátozottsága tartamára a MÁV-ot vontatási szükségletének ellátása céljára 15.000 kw átlagos legnagyobb teljesítményig elsőbbség illeti meg. Ilyen esetekben a MÁV részére lefoglalt teljesítőképesség az erőhatalom következményeként rendelkezésre nem álló teljesítőképességnek tekintendő.

XIV.

Választott bíróság.

(1) Ha jelen szerződésben szabályozott jogviszonyból a felek között bármilyen kérdésben vita merülne fel, a vitás kérdések eldöntésére háromtagú választott bíróság kizárólagos hatásköre és illetékessége köttetik ki, amelynek mindkét szerződő fél feltétlenül aláveti magát. E bíróság az 1911. évi XV. t.-c. 17. címe alatt foglalt rendelkezések szerint akként alakítandó meg, hogy abba a felek mindegyike egy-egy mérnökkamarai tagot jelöl ki, akik egyetértőleg választják meg a bíróság elnökét.

(2) Ha a felek által jelölt két bíró az elnök személyében megegyezni nem tudna, az elnököt a Magyar Királyi Kúria elnöke, illetve, ha az elnök szabadságon van vagy beteg vagy az elnöki szék betöltetlen, másodelnöke jelöli ki.

XV.

Költségek és zárórendelkezések.

(1) A jelen szerződés megkötése körül felmerült saját költségét mindegyik fél maga viseli. A szerződés bélyeg- és illetékköltsége a szerződő feleket egyenlő arányban terheli. A szerződésnek illetékkiszabásra való bemutatásáról a Főváros tartozik gondoskodni.

(2) A Főváros a MÁV előzetes hozzájárulása nélkül a jelen szerződést sem részben, sem egészben másra nem ruházhatja át.

(3) Jelen szerződés a kormányhatósági jóváhagyás megtörténtével lép hatályba.

(4) Jelen szerződés két eredeti példányban állíttatik ki, melyek közül az egyik a MÁV, másik a Főváros őrizetében marad.

2. Hozzájárult a közgyűlés ahhoz, hogy a Budapest Székesfőváros Elektromos Művei és a Budapest Székesfőváros Közlekedési Részvénytársaság által a már átvett és az 1933. évi december hó végéig átvételre kerülő villamos energia egységára kilowattóránkint 4·45 pengőfillérben állapíttassék meg és hogy az ennek alapján mutatkozó hátrálékos összegnek miként való fizetése ügyében a Magyar Kir. Államvasutakkal megállapodás legyen köthető.

3. Kimondotta a közgyűlés, hogy ennek a szerződésnek a lejártával annak meghosszabbítása iránt csak abban az esetben lesz hajlandó megállapodást kötni, ha a megkötendő szerződés a székesfőváros számára a teleppel kapcsolatban a háramlási jogot biztosítja olyan arányban, mint amilyen arányban a székesfőváros a bánhidai telepet és tartozékait terhelő külföldi kölcsön törlesztésében részvesz.

Erdő- és mezőgazdaság. A székesfőváros erdőbirtokának területe 1933. év végén 2210·3 hektárt tesz ki. Ebből 627·8 hektár Budakeszi község, 1582·5 hektár pedig Budapest határában fekszik. Az egész területből a dunajobbparti részre 2000·2 hektár, a dunabalparti részre pedig 210·1 hektár esik. Az erdők túlnyomó részben a községi határok mentén terülnek el és pedig a budai oldalra esők hegyeken, dombokon, a pesti oldalra esők pedig sík területen feküsznek.

Az erdőgazdálkodás az 1922. év óta érvényben levő rendszeres gazdasági terv alapján történt. Ehhez képest a favágások szálalás útján foganatosíttattak és mintegy 43 hektárra terjedtek ki. A kihasznált törzseket mindenegyes esetben a helyszínen erdőmérnökök jelölték ki. A szálalás útján tényleg kihasznált fatömeg 2884·4 tömörköbmétert tett ki, melyből 38·2 tömörköbméter haszonfa, 2386·8 tömörköbméter tűzifa és 464·4 tömörköbméter rőzse volt. A vegyes tűzifából 460 ürköbméter az erdő- és mezőőri személyzet tűzifajárandóságának kielégítésére szolgált, a fennmaradó rész pedig eladásra került.

A fiatalosok tisztítására, felszabadítására és a középkorú állományok rendszeres gyérítésére — a rendelkezésre álló hitelek által megengedett határokig — nagy gondot fordított a főváros. Ezek a munkálatok közel 170 hektár területre terjedtek ki. A kikerült faanyagok egy része mint értéktelen, vékony gally a területen maradt, míg a vastagabb gallyakat és rúdfát megvásárolták a közeli lakosok.

Mellékhasználatként bérbeadás alakjában az egész területre kiterjedőleg gyakoroltatott a vadászat.

Az erdők között fekvő rétek egy része beerdősíttetett, a többi része pedig a kiránduló közönség pihenő és szórakozó helyéül szolgált és így fűtermése értékesíthető nem volt.

A pesti fásítási övben levő erdei tisztások pedig apró parcellákban Wekerletelepi és kispesti lakosoknak oly kötelezettséggel voltak bérbeadva, hogy a bérlők a területet a hivatal által adott csemetékkel tartoznak beültetni, illetőleg azokat gondozni.

A fővárosi agyagbányákból 167 fuvar agyag, a »tündérhegyi«, »makkosmáriai«, »ördögoromi«, »keszeli«, »budakeszi« és »Kossuth-telepi« kőbányákból 3155 fuvar kő, kavics és murva adatott el 6970·70 pengő értékben, míg 137 fuvar kavicsot az erdei sétautak karbantartására és kijavítására fordítottak. Összesen körülbelül 80 kilométer hosszú sétaút javításához és 2 kilométer hosszú sétaút újonnan kavicsoztatásához használták fel a fenti mennyiséget.

Rendes vágásterületből, hézagos fiatalosokból és erdei tisztásokból beerdősítés alá került 42·0 hektár. Az erdősítéshez 300 kilogramm csermakkot, 3150 kilogramm tölgymakkot, 200 kilogramm amerikai diót, 16 kilogramm feketefenyőmagot és 150.000 darab feketefenyő-, dió-, tölgy-, kőris-, juhar-, hárs-, akác-, csertölgy-, ezüsthárs-, nyárdugvány- és nyársuháng-, valamint gleditsiacsemetét használtak fel.

A csemetekert és gyümölcsfaiskola céljára szolgáló területek 59.389 négyszögmétert foglaltak el. Ebből utakra és művelés alatt nem álló területekre 18.617 négyszögméter esik.

A gyümölcsfaiskolából 6701 darab nemesített oltványt adott el az Erdő- és Mezőgazdasági Hivatal 5810·55 pengő értékben, míg 3961 darab gyümölcsfaoltványt a városszéli telep fásításához, a szeretetházhoz és az erdőőri lakokhoz használt fel.

Erdei kihágások száma 1104 volt. Vadászati és madarászati kihágás 35 volt. Erdei tüzet 14 esetben jelentettek, de jelentékeny kárt egyik sem okozott. Az erdők különben 1918 óta tűzkár ellen biztosítva vannak.

Bár az 1933. év folyamán is az erdőgazdaságban minden használat a megengedett legnagyobb mértékig foganatosíttatott, a kezelési eredmény mégsem mutatja a rendszeres és tisztán csak pénzügyi szempontból kezelt erdőgazdaság mérlegét. Ennek oka azon körülmény, hogy a székesfővárosi erdőgazdálkodást nagyon sok olyan kiadás terheli, amely más erdőgazdaságban nem fordul elő. Ilyenek például a sétautak, padok, menedékházak, játszóterek fenntartási és tisztántartási költségei, a tűzveszély megelőzése szempontjából csaknem egész éven keresztül alkalmazott és fizetett kisegítőőrök bérei, a Jánoshegyi kilátótorony, valamint a Széchenyihegyi gloriette-építmény fenntartási költségei stb.

1933. év szeptember 5-én összetörték és ellopták kisfaludi Strobl Alajos szobrászművész által készített »Erzsébet«-szobrot a Jánoshegyi-út mentéről. Ezen mű értéke körülbelül 7—8000 pengő volt. Tetteseket kinyomozta a rendőrség és elvették súlyos büntetésüket.

Az »Országos Rendőrkutya Egyesület« kutyaidomítótelep létesítésére kért és nyert jogot az »Epres«-erdőben.

Budakeszi község határában körülbelül 30 kat. holdon »Ocneria dispar« nevű lepke kártékony hernyója pusztított, tetemes növekedésveszteséget okozott, de a peték és hernyók irtása folytán a további károsításnak eleje vétetett.

Budapest új felmérésével kapcsolatosan a megkezdett új háromszögelés 4 darab 14—20 méter magas gúla felállítását tette szükségessé az erdőkben a kimagasló, arra alkalmas csúcsokon.

Minthogy az esedékes üzemrevízió miatt erre okvetlen szükség volt, a főváros két új erdőmérnök-gyakornokkal betöltötte az erdőtiszti létszámban nyugdíjazás és haláleset folytáni apadást.

A »Hármashatárhegy«-en a vitorlázó sportrepülők részére egy hangár épült a mult év folyamán.

Ugyancsak a sportolók kérelmére a Magyar Sí Szövetség közbenjárására a Normafa és Szent Anna-kápolna körüli lejtőkön a síelést akadályozó bokrokat és ágakat a főváros kitisztíttatta. A hárshegyi ródlipálya üzemben volt.

A szigorú tél miatt madár- és vadvédelemre, illetőleg élelmezésre 100 kilogramm napraforgómagot, 350 kilogramm kukoricát és 1200 kilogramm narancstököt hasz-

náltak fel; itt említjük, hogy az Erdő- és Mezőgazdasági Hivatal személyzete 1967 kártékony állatot irtott ki, amiért 619·80 pengő lődíjat fizetett ki.

A székesfőváros a kültelkek őrizetére az év folyamán állandóan 33 mezőőrt, 4 mezőrendőrfelügyelőt és ezeken kívül 16 kisegítőőrt alkalmazott. A mezőrendőri személyzet felett a felügyeletet és ellenőrzést az Erdő- és Mezőgazdasági Hivatal gyakorolta. Ugyancsak ez a hivatal továbbította az 1894. évi XII. t.-c. előírásai szerint a beérkezett jelentéseket az illetékes bíróságokhoz és képviselte a fővárost a tárgyalásokon.

A mezőrendőri személyzet az elmult évben 5938 kihágási esetről tett jelentést, melyek mind elintézést nyertek.

Hirdető Vállalat. A hirdetés jogát a székesfőváros 1911. év március havában vette házikezelésbe az Emmerling-cégtől, amely addig a fővárostól bérelte. A hirdető vállalat hatáskörébe tartozik mindennemű közterületről látható hirdetés elhelyezésének a joga. A házikezelésbevétel óta, de különösen az utóbbi években nagy arányban fejlődött a vállalat. Az átvétel alkalmával mindössze 195 darab hirdetőoszlop került az üzem kezelésébe, azóta nemcsak a ragasztott hirdetések elhelyezésére szolgáló objektumok száma emelkedett a többszörösére, hanem a vállalat új hirdetési ágakat, így a világított hirdetéseket is bevezette, ami a fővárosnak, különösen az esti órákban, világvárosi jellegét nagyon emeli. 1929-ben vezette be a vállalat a nappal világító reklámot (Verrphos-reklámpajzsot), 1931-ben pedig házikezelésbe vette az addig szintén bérletben volt reklámpadhirdetési ágat, 1933. május havában pedig propagandairodát létesített, amelynek helyisége a Központi Városháza épületében a Károly király-úti front földszintjén van és amelynek az a rendeltetése, hogy a kereskedők és iparosok körében népszerűsítse a reklámot.

A hirdető vállalatnak a közönség rendelkezésére álló hirdető berendezése az 1933. évben a következő volt: 586 nagy és 945 kis hirdető vasoszlop, 1532 hirdetőtábla (körülbelül 14.200 m² felülettel), 28 nagy- és 117 kistípusú transzparenshirdetőoszlop, 105 háromszögletű gázreklámlámpa és 1200 favédőrács, továbbá 216 darab nappal világító reklámpajzs és 1150 hirdetéses pad.

Sétányszéküzem. A házikezelésben hasznosított sétányszékpark az 1933. évben közel 2400 darabból állott. A székanyag a főváros 5 sétányán nyert elhelyezést, ahol csekély használati díj ellenében a főváros közönségének állott rendelkezésére. A pénzbeszedést 9 pénzbeszedő látta el, akik a bevétel 8%-át kapták díjazás fejében. Az egész év alatt összesen 345.094 egyén ült a székeken, ami az 1932. évi eredménynyel szemben 23·37%-os csökkenést mutat a feltűnően rossz időjárás és csekélyebb látogatottság következményeként. A használati díjak 20 és 10 fillérben voltak megállapítva, amelyek után az év folyamán 57.000 pengőn felüli bevételhez jutott a székesfőváros.

VÁROSÉPÍTÉS ÉS KÖZMUNKÁK

1. Városrendezés, szabályozás és tűzrendészet.

Városrendezés. Ebben az ügykörben a főváros tevékenysége a nagyobb szabályozási tervek külső felmérési anyagának feldolgozásán és a belső térképezési munkálatokon kívül a munkások által végrehajtandó építkezések engedélyeinek szabályozási és beépítési szempontokból való felülbírálására és a telekosztásokkal kapcsolatos szabályozások, nemkülönben a beépítési módok kidolgozására terjedt ki.

A városrendezési ügykörből megemlítendő a következő nagyobb jelentőségű szabályozási tervek elkészítése és beépítési módok megállapítása.

Az I. ker., Várhegy délnyugati lejtője szabályozásának és beépítési módjának, a Csörsz-utca, Borhy Sándor-utca és a budai külső körút között fekvő és a Németvölgyi piactér céljára kijelölt terület szabályozásmódosításának, az Endresz György-térre néző telkek beépítési módjának, a Sasad-, Gazdagrét- és Hosszúrét-dűlők, valamint a Kuruclesi-dűlő egy része és az Orbánhegy egy része szabályozásmódosításának, a Hidegkúti-út végső szakasza, a Hidegkúti-út és Völgy-utca között fekvő telkek szabályozásmódosításának, a Horthy Miklós-út, Horthy Miklós-körtér, Fehérvári-út és Vásárhelyi Pál-utca által határolt terület beépítési módjának, a Pálya-utca és Koronaőr-utca beépítési módjának, végül a Lepke-utca és környéke, valamint a Brassói-út egy része beépítési módjának megállapítása, illetve megváltoztatása.

A II. ker., Donáti-utca, Toldi Ferenc-utca és Toldi-lépcső által határolt telektömb beépítési módjának, a Bimbó- és Darányi Ignác-utcák között tervezett 6 méteres út szabályozásmódosításának, a Mária-tér, Batthyány-utca, Iskola-utca, Franklin-utca és Donáti-utca által határolt terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának, az Apostol-utcából kiágazó 8 méteres Névtelen-utca szabályozásmódosításának, a Rózsadombi szerpentinút mellett fekvő és a Zivatar-utca, Zárda-utca, Buday László-út és Kút-utca által határolt telektömb beépítési módjának megállapítása, illetőleg megváltoztatása.

A III. ker., Kiscelli kastély környéke szabályozásmódosításának, a szentendrei helyiérdekű vasútból kiágazólag a Római-partra vezetőleg tervezett villamos vasútvonal céljára szolgáló Aranyhegyi-árok menti út és a Nánási-út szabályozásmódosításának, végül a Mátyáshegy, Remetehegy, Viharhegy és Táborhegy-dülők szabályozásmódosításainak megállapítása, illetve megváltoztatása.

Az V. ker., Váci-út, Katona József-utca, Visegrádi-utca és Kádár-utca közti terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának, a Csáklya-utca mentén a védgát és a körvasút között fekvő nagyobb telektömb szabályozásának és beépítési

módjának, a Wahrmann-utca és környéke szabályozásmódosításának, végül a Pozsonyi-út, Névtelen-utca, Hollán-utca és Lipót-körút között fekvő terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának megállapítása, illetőleg megváltoztatása.

A VI. ker., Hungária-körút és Hermina-út között fekvő 29767. új hrsz. telek szabályozásának módosítása.

A VII. ker., Róna-utca és Egressy-út keresztezésénél tervezett tér szabályozásmódosításának, valamint a Hungária-körút és a Mogyoródi-út sarkán fekvő telektömb szabályozásának és beépítési módjának megállapítása.

A VIII. ker., Örömvölgy-utca, Kőris-utca, Orczy-út és Sárkány-utca által határolt terület, továbbá a Kisstáció-utca, Hunyadi-utca, Nap-utca és Kisfaludy-utca által határolt terület beépítési módjának, végül a Tömő-utca, Balassa-utca, Staffenberger-utca és Szigony-utca által határolt területek bépítési módjáenak megállapítása.

A IX. ker., Lónyay-utca, Bakács-utca, Közraktár-utca és Kapisztrán-utca által határolt terület szabályozásmódosításának, végül a Soroksári-út, Liliom-utca, Vaskapu-utca és Tinódy-utca által határolt terület szabályozásmódosításának megállapítása, illetőleg beépítési módjának megváltoztatása.

A X. ker., Apaffy-utca, Gergely-utca, Szlávy-utca és Cserkesz-utca által határolt terület, továbbá a Kőbányai-út, Jegenye-utca, Monori-út és Szállás-utca által határolt terület szabályozásmódosításának és beépítési módjának, az Öv-utca és Szentmihályi-út közti terület egyrésze szabályozásmódosításának és végül a Hungária-körút, Százados-út és Ciprus-utca közötti terület beépítési módjának megállapítása, illetőleg megváltoztatása.

Az általános városfejlesztési programm előkészítése végett kiküldött külön bizottság az 1933. év első felében tartott ülésein befejezte a fürdőváros problémájának részletes tárgyalását. Ezen tárgyalások során a különbizottság azt az álláspontot foglalta el, hogy a kelenföldi keserűvíz-források területének védelmét a jövőben fokozottan kell biztosítani, az Erzsébet-sósfürdőt pedig változatlanul kell fenntartani. A bizottság véleménye szerint a fürdőközkórház a Margit-hídtól északra fekvő fürdőcsoportban helyezendő el és a környék rendezése után az ottani fürdők elsőrendű gyógytényezőkké válhatnak. A Római-fürdő forrásainak a szabadtéri és a vízisport szempontjából van jelentőségük. A margitszigeti gyógyfürdő és a Széchenyi-fürdő köztulajdonban vannak és közparkban feküsznek, azért ezen fürdőkkel kapcsolatban különösebb városfejlesztési követelmények nem támaszthatók.

A Tabán városrendezési terveinek elbírálása céljából alakított bizottság az 1933. évi december hó 16-án tartott ülésén a szabályszerűen beérkezett 65 darab pályatervet elbírálta és a pályadíjakat odaítélte, tehát ezen városrész rendezésére vonatkozó tervpályázat ezzel lezárult.

A székesfőváros törvényhatósági tanácsa által az 1932. évben elrendelt új városrendezési munkálatok közül az első- és másodrendű háromszögelés nagyrésze az 1933. év második felében már elkészült és teljes befejezést nyert ennek a munkának egy nevezetes munkarészlete, az alapvonal (bázis) mérés a Szentendrei-szigeten, a Szigetmonostor községhez tartozó Medgyes-dűlőben.

Az 1933. évben a Fővárosi Közmunkák Tanácsa által az Építésügyi Szabályzattal kapcsolatban hozott több fontos határozat nyert alkalmazást. Így a 9314/1932.

számú határozatával az Építésügyi Szabályzattal szemben ideiglenesen engedélyezett könnyítéseket újból megállapította és részben módosította, a 4490/2/1932. számú határozatával az Építésügyi Szabályzatnak a III. és IV. építési övezetnek építésmódját szabályozó egyes rendelkezéseit megváltoztatta és kiegészítette, az 5201. 1928. számú határozatával az Építésügyi Szabályzatnak a Dunafolyam mindkét partján létesítendő épületek egyöntetű magasságát megállapító 129. §-át — részbeni módosítással — újból megszövegezte, végül a 4864/5/1932. számú határozatával az Építésügyi Szabályzatnak azt a rendelkezését változtatta meg, amely a dunajobbparti oldalon a IV. építési övezetbe tartozó telekalakítások esetén a legkisebb teleknagyságot szabályozta.

Telekpolitika. A fővárosnak a telekpolitikai ügykörben kifejtett tevékenységét rendkívüli mértékben gátolta az a körülmény, hogy erre a célra a költségvetés keretein belül megközelítőleg sem állott a szükséges összeg rendelkezésre. A költségvetési hitelkeretek megszorítása következtében a telekpolitikai tevékenység úgyszólván kizáróan csak a halaszthatatlan városrendezési kérdések megoldására szorítkozott.

A székesfőváros megvásárolta :

A VII., kerületben a Belső Kerékgyártó-utca területébe eső 31543 és 31544. új hrszámú összesen 585 négyszögöl kiterjedésű 2 ingatlant, négyszögölenkint 60, vagyis összesen 35.100 pengőért,

az I. Brassói-út területébe eső 2491. hrszámú 347·10 négyszögöl kiterjedésű telket, összesen 11.000 pengőért,

a VII., Kerékgyártó-utca területébe eső 31556. új hrszámú 356·90 négyszögöl kiterjedésű telket négyszögölenkint 70, vagyis összesen 24.983 pengőért,

a VII., Szentes-utca területébe eső 31212. új hrszámú és 502 négyszögöl kiterjedésű telket felépítményekkel együtt négyszögölenkint 35, vagyis összesen 17.570 pengőért,

a VIII., Práter-utca 31. számú 425 négyszögöl kiterjedésű ingatlant iskola céljára a rajta levő, egyemeletes felépítménnyel együtt összesen 125.000 pengőért.

a III., Csúcshegyen fekvő 20681, 20682. új hrszámú 883·20 négyszögöl kiterjedésű ingatlant erdőkiegészítés céljából 2000 pengőért,

a III., Csúcshegyen fekvő 20672. új hrszámú 432 négyszögöl kiterjedésű ingatlant erdőkiegészítés céljából 1000 pengőért,

a III., Viharhegyen fekvő 16513. és 16516. új hrszámú, összesen 1140·40 négyszögöl kiterjedésű két ingatlant erdőkiegészítés céljából, összesen 8000 pengőért,

az I., Farkasvölgy és Magasút-dűlőben fekvő 8884, 8945/1/2., a 8946. hrszámú, összesen 17.564·80 négyszögöl kiterjedésű ingatlanokat összesen 37.884 pengő 82 fillérért erdőkiegészítés céljából,

a VII., Thököly-úton fekvő 32305. új hrszámú 402 négyszögöl kiterjedésű ingatlant összesen 90.000 pengőért park céljára,

az I., Baranyai-út mentén fekvő 4178. új hrszámú 325 négyszögöl kiterjedésű ingatlant négyszögölenkint 80 pengőért, vagyis összesen 26.000 pengőért szabályozási célokra,

a X., Vezér-utca mentén fekvő 40086. új hrszámú 5683 négyszögöl kiterjedésű ingatlant négyszögölenkint 9, vagyis összesen 51.067 pengőért park céljára.

az I., Budaörsi-út mentén fekvő 7921. és 7922. új hrszámú, összesen 455·60 négyszögöl kiterjedésű két ingatlant összesen 35.000 pengőért szabályozási célokra,

a II., Fő-utca 88. szám alatt 13566. új hrszámú 186·70 négyszögöl kiterjedésű ingatlant négyszögölenkint 300, vagyis összesen 56.010 pengőért szabályozási célokra,

az I. ker., Kelenföldön fekvő 4007/1. új hrsz. telket négyszögölenkint 20 pengőért az ideiglenes kelenföldi szivattyútelep céljára,

a II. ker., Hunyadi János-út mentén fekvő 14229. új. hrsz. 239·10 négyszögöl kiterjedésű telket szabályozási célokra 64.000 pengőért,

a III. ker., Pacsirtamező- és Viador-utcák mentén fekvő 17600 új hrsz. 137 négyszögöl kiterjedésű telket szabályozási célokra 25.000 pengőért,

a III. ker., Hévizi-út mentén fekvő 18630 és 18631 új hrsz., összesen 427·80 négyszögöl kiterjedésű telkeket szabályozási célokra 5561·40 pengőért,

a VII. ker., Ilosvai-utca mentén fekvő 30744 új hrsz. 226·40 négyszögöl kiterjedésű ingatlant szabályozási célokra,

a VII. ker., Erzsébet királyné-út mentén fekvő 30360 új hrsz. 742 négyszögöl kiterjedésű telket szabályozási célokra 65.000 pengőért,

a VII. ker., Uzsoki-utca mentén fekvő 31556 új hrsz. 365·90 négyszögöl kiterjedésű telket szabályozási célokra 24.983 pengőért,

a X. ker., Óhegy-dülőben fekvő 41200 új hrsz. 816·6 négyszögöl kiterjedésű ingatlant szabályozási célokra 14.000 pengőért,

a VII., Besnyői-úton fekvő 32408. hrszámú 864·80 négyszögöl kiterjedésű ingatlant a Francia-út kiszélesítése céljára összesen 35.000 pengőért,

az I., Sasad-dűlőben fekvő 2471. új hrszámú s 288·40 négyszögöl kiterjedésű ingatlant, összesen 14.000 pengőért szabályozási célokra,

a III., Mátyáshegyen fekvő 4976. új hrszámú 1389·30 négyszögöl kiterjedésű ingatlant összesen 14.000 pengőért a Mátyáshegy és Remetehegyi fővárosi erdőterület összekötése céljából.

Felemlítendő még, hogy a székesfőváros az I. ker., Szent Gellért-hegynek a sziklatemplommal szomszédos részéből 120 négyszögöl kiterjedésű területet évi 10 pengő úrijogelismerési díj ellenében a visszatelepítendő Pálosrend rendházának építése céljából a Szent Gellért-hegyi sziklatemlom bizottsága részére használatul engedett át, úgyszintén átengedte a székesfőváros az I. ker., Németvölgyi-árok mentén fekvő 8202/7. új hrsz. székesfővárosi telek egy részét a Budapest Felsőkrisztinavárosi róm. kath. Egyházközség részére ideiglenes kápolna elhelyezése céljára.

Ingyenes használatra átengedte a főváros:

a Baross-téri református egyházközség részére a VII., Thököly-út és Aréna-út sarkán fekvő székesfővárosi teleknek mintegy 440 négyszögöl kiterjedésű részét, szétszedhető és szállítható templom ideiglenes elhelyezésére.

Tulajdonul átengedett a székesfőváros:

a Kispest határában fekvő szeméthegyekből mintegy 16 kat. holdnyi területet Kispest városának azzal a kikötéssel, hogy ennek ellenében a város a szemetet a saját költségén elszállítani, a területet planirozni és feltölteni tartozik.

Kijelölt a székesfőváros:

1. a szükségtelep céljára az I., Andor-utca mentén fekvő 3993/2. új hrszámú telekből mintegy 1200 négyszögöl kiterjedésű területet,

2. a Németvölgyi-piac céljára az I., Csörsz-utca és Németvölgyi-út sarkán fekvő székesfővárosi telekből mintegy 1760 négyszögöl kiterjedésű területet.

Az elmult év második felében folytatta le a főváros a haszonbéres földek árverése céljából a szokásos évi nyilvános földárverést, amelynek során 225 magyar hold és 1198 négyszögöl kiterjedésű székesfővárosi terület 120 részletben került hasznosításra, magyar holdankint kereken 68 pengő bérösszegért.

Telekrendezés. A telekszabályozási és osztási ügyforgalom az elmult évekhez viszonyítva az 1933. évben némileg emelkedett. Az elintézett telekrendezési ügyek száma körülbelül 1200-ra tehető és e réven mintegy 3500 új és önálló, beépítésre alkalmas telekkönyvi jószágtest keletkezett.

A kis családiházak építése következtében sok a telekfelosztás.

A székesfővárosnak ezen tevékenységi köréből a következő nagyobb telekrendezési ügyek és telekfelosztások érdemelnek említést.

Az	I.	ker.,	Ágnes-utca mentén	11.300	négyszögöl
«	«	«	Dayka Gábor-utca mentén	5.000	«
«	«	«	Daróczy-úton kb.	31.300	«
«	«	«	Költő-utca mentén	5.800	«
«	«	«	Kútvölgyi-út mentén	6.630	«
«	«	«	Aga-utca mentén	31.387	«
«	«	«	Fehérvári-út mentén	8.300	«
«	«	«	Torbágyi-úton kb.	13.000	«
«	«	«	Völgy-utcában	7.000	«
«	«	«	Kelenföldön	31.000	«
				40.000	«
A	II.	«	Zárda-utca mentén	7.100	«
«	«	«	Pasaréti-út mentén	3.700	«
«	III.	«	Fehéregyházi-út mentén	6.500	«
«	«	«	Filatori-dülőben	9.000	«
«	«	«	Lőpormalom-dülőben	9.700	«
«	VII.	«	Erzsébet királyné-út mentén	5.000	«
«	«	«	Thököly-út mentén	7.800	«
«	«	«	Róna-utcában	47.000	«
«	X.	«	Alsórákosi rétek dülőben	8.000	«
«	«	«	Felső rákosi réteken	70.000	«
«	«	«	Keresztúri-úton	6.800	«
				26.000	«
«	«	«	Óhegy-utca mentén	6.500	«
«	«	«	Gergely-utca mentén	10.100	«
«	«	«	Szentmihályi-út mentén	50.000	«
«	«	«	Váltó-utcában kb.	12.000	«
				37.000	«
«	«	«	Hajtsár-úton kb.	16.000	«

Teleknyilvántartás. Az építési engedély iránti kérelmeket mintegy 2150 esetben vizsgálta felül a főváros az építkezési telkek rendezettsége szempontjából és kb. 6540 olyan ügyet vezetett keresztül a teleknyilvántartásban, amelyekkel kapcsolatban egyfelől az építkezésből kifolyóan, másfelől pedig a különálló szabályozásokkal egybekötött osztások következtében a telek állaga megváltozott. Az építési kérelmek egyik fontos kellékét képező hivatalos helyszínrajzokból mintegy 3760 darab készült el.

Az engedélyezett építkezések megkezdésének feltételéül előírt telekkitűzéseket mintegy 1150 esetben eszközölte a főváros, egyéb kérelem folytán pedig 700 telek határvonalait, illetőleg sarkpontjait tűzte ki.

Úgy az építkezések következtében hivatalból megindított telekszabályozásokkal, valamint a parcellázások engedélyezésére irányuló kérelmek alapján eszközölt telekrendezésekkel kapcsolatos telekállag változások folytán az illetékes ügyosztály mult évben a tiszti ügyészség részére telekkönyvi keresztülvezetés céljából mintegy 800 darab térrajzmásolatot készített, kiszámított továbbá 173 új háromszögelési fixpontot és 441 utcasarokpontot, kicserélt 149 régebben elhelyezett fakarót, amelyeknek helyébe betonba ágyazott vasszekrényes vascsövek kerültek, gyakorlatilag keresztülvitt 81 új utcaelnevezést, végül kifüggesztett 1697 új utcai névtáblát és 296 házszámtáblát.

Építésügyi Szabályzat. A központi fűtéseknél használt hazai fűtőanyagok érdekében több újabb rendelet jelent meg. Ezzel azt a célt kívánták szolgálni, hogy a jövőben csakis magyar szenek füstmentes és gazdaságos eltüzelésére alkalmas berendezésű kazánok engedélyeztessenek. Az állam és az autonóm testületek központi fűtőberendezésű kazánjaiban a tiszta kokszfűtést megtiltották. A kokszot magyar szénnel vagy széntermékkel kell keverni, egyes kazántípusokban pedig tisztán magyar szenet kell égetni.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a Magyar Mérnök- és Építészegylet készítette Vasbetónszabályzatban foglaltak betartását a székesfőváros területén a vasbetónszerkezetek méretezésénél és kivitelénél kötelezőnek mondotta ki. Az Építésügyi Szabályzat függelékének erre vonatkozó részét a Fővárosi Közmunkák Tanácsa ehhez képest módosította.

Magánosok építési tevékenysége. A válságos pénzügyi és gazdasági viszonyok között a magánépítés csak szűk keretek között mozgott. Építkezési hitelt alig lehetett kapni, a csökkenő házbérek mellett pedig a bérházba fektetett tőke sokat veszített a jövedelmezőségéből. Eme gátló körülmények mellett azonban némi buzdító hatással volt a 30 éves házadómentesség. Ennek hatása alatt kisebb családi házak a mult évben is szép számban épültek.

A magánépítési ügykörben a székesfőváros a városrendezési és magánépítési szakbizottság meghallgatásával számos építési, építésmódosítási, toldaléképítkezési, kerítés-, felvonóépítési, átalakítási, mótor-, kazán-, közlőmű-, munkagép-, boltkapuzat-, kirakatszekrényfelállítási stb. engedély iránti kérelmet intézett el. Az előterjesztett kérelmek közül 219 nagyobb létesítmény engedélyezését kellett elbírálni.

Középítkezés. A főváros a következő oldalon levő kimutatásban feltüntetett középítkezéseken kívül a főváros tulajdonát képező középületeken tatarozási és karbantartási munkákat is végzett, melyek közül megemlítjük a VII. ker., Rózsák-terén levő gör. kat. templom külső és belső festését, a Batthyány-mauzóleum tatarozását, a Szent László-, Szent István- és Új Szent János-kórház több pavillonjának tatarozását, a közigazgatási épületek vaskályháinak jókarbantartását, a Központi Városház-épület Városház-utcai homlokzatának tatarozását és újrafestését, az iskolák tatarozását, a kislakásos telepek és kislakásos bérházak tatarozását, a Halászbástya tatarozását, a fővárosi színházak építészeti és gépészeti karbantartását, végül a templomi orgonák, orgonafújtatók és toronyórák karbantartását.

A középítkezéseken és tatarozási munkákon kívül több középületben tüzelőberendezéseket létesített és átalakított a főváros. Így a Kertész-utcai kereskedelmi iskolában és még néhány más iskolaépületben a központi fűtőberendezés átalakíttatott. A Stáhly-utcai prosecturában új központi melegvíz- és fűtőberendezés létesült. Az Aréna-út 25. szám alatti óvodában új központi fűtés szereltetett be. A Lehel-utcai műhelybérház központi fűtését leszerelték és helyette az egész épületben kályhafűtést rendeztek be és ezzel kapcsolatban az összes helyiségeket kéménnyel láttatta el a főváros.

A polgármesteri XIII. ügyosztály 1933. évi működése. A munkaelőkészítések során az ügyosztály személyzete nemcsak a kiadásra kerülő munkák megtervezése, költségvetéseinek előkészítése, versenytárgyalások előkészítése terén működött, hanem előkészített olyan terveket is, amelyek a jövőben, tehát akár az 1934. évben, akár pedig más közeli esztendőben valósulhatnak meg aszerint, hogy a főváros pénzügyi viszonyai lehetővé teszik-e. E munkaelőkészítő tevékenységéből a következőkre lehet rámutatni. Foglalkozott az ügyosztály a Hengermalom-úti új elemi iskola és óvoda terveivel. Előkészítette a Bajnok-utcai tanoncotthon kibővítését. Foglalkozott az Üllői-úti iskolának 9 tanteremmel való bővítésével. Előtanulmányokat végzett a 45 tanteremmel kontemplált Karpfenstein-utcai iskola építésére vonatkozólag. Elkészítette a pasaréti és kelenföldi iskolák és több iskolában a víznyomásemelőberendezés terveit. Foglalkozott a Mátyás-templom gyökeres tatarozásának kérdésével. Ennek során a torony sisakjának a burkolata teljesen újonnan megépül. A torony beállványozási munkája már elkészült. A belvárosi plébániatemplom körül annakidején megépített kis bódékat és üzleteket az ügyosztály lebontatta és feltárta a régi templom értékes építészeti részleteit. A templom gyökeres és eredeti értékét kiemelő restaurálásának kérdésével is foglalkozott az ügyosztály.

Tanulmányokat végzett a Széchenyi-fürdő mellett fúrandó új artézi kúttal kapcsolatban. Foglalkozott az Állatkert terráriumának fűtő- és melegvízszolgáltató berendezésével, a Verpeléti-úti iskola elöljárósági épületté való átalakításával. Elkészítette a bakteriológiai intézet kertjében kísérleti célokra építendő új állatistálló, valamint a Szent Gellért-gyógyfürdő télikertje helyén létesítendő úszócsarnok terveit s a munkák jórészét már vállalatba adásra is előkészítette. Végül az ügyosztály a Rudasfürdőben létesítendő gáztüzelésű kazántelep terveivel is foglalkozott. E tervezések nagy részét magánépítészek és magánmérnökök bevonásával végeztette.

A főváros által az 1933. évben végzett új építkezések és bontások.

a) *Új építkezések.*

Az épület neve, rendeltetése és helye	Emeletek száma	Falazat minősége	Tetőzet minősége	Lakások száma és a bennük levő szobák száma	Szobák száma emeletenkint	A beépített terület nagysága (m²)	Az összes építkezések által keletkezett új helyiségek	Építkezési költség pengő
1. X. ker., Külső Jászberényi-úti Városszéli Telep (lakóház) ...	földszintes	tégla	cserép	108 lakás, 108 szoba	108 földszintes	5.977·80	108 szoba, 108 konyha	482.491·69
2. X. ker., Külső Jászberényi-úti városszéli telep iskolaépület .	földszintes	tégla	cserép	3 lakás, 3 szoba	3 földszintes	389·20	1 igazgatószoba, 1 tanítószoba, 1 altiszti szoba, 3 tanterem, 1 szertár	34.000·—
3. X. ker., Külső Jászberényi-úti városszéli telep gondnoki épület	földszintes	tégla	cserép	3 lakás, 3 szoba	3 földszintes	133·13	3 szoba, 1 iroda, 1 rendelőszoba	16.000·—
4. X. ker., Külső Jászberényi-úti városszéli telep üzletház	földszintes	tégla	cserép	2 lakás, 2 szoba	2 földszintes	205·04	2 szoba, 3 üzlethelyiség, 3 raktár	18.000·—
5. IX. ker., Szent István-kórház nemibeteg rendelőépület	földszintes		műpala	—	—	129·40	2 várószoba, 1 rendelő, 3 előtér, 3 öltözőfülke, 4 w.-c., 1 kamra, 1 mosdó, 1 laboratórium	15.881·17
6. IX. ker., Szent István-kórház Röntgen-filmkamra	földszintes	tégla	vasbádog	—	—	15·—	1 filmkamra	1.490·—
7. IX. ker., Szent István-kórház állatház	földszintes	tégla	műpala	—	—	40·—	1 laboratórium, 1 előtér, 1 szénakamra, 1 istálló	3.818·27
8. X. ker., Horthy Miklós-kórház mérlegház	földszintes	tégla	vasbetón	—	—	65·40	1 mérlegszoba, 1 szemét-tartály gyüjtőhelyiség, 1 moslékgyüjtőhelyiség, 1 w.-c., 1 kamra	6.900·—
9. I. ker., Új Szent János-kórház növényház	földszintes	tégla	vasszerkezeti üvegtető	—	—	66·97	1 növényház	3.200·—
10. I. ker., Új Szent János-kórház filmkamra	földszintes	tarikő	bádog	—	—	15·—	1 filmkamra	1.960·—
11. I. ker., Új Szent János-kórház autogarázs, moslék- és csonttartó	földszintes	tégla	cserép	—	—	33·60	1 garázs	4.000·—
12. VIII. ker., Szent Rókus-kórház filmkamra	földszintes	tégla	bádog	—	—	15·—	1 filmkamra	1.360·—
13. VIII. ker., Csobánc-utcai kisdedóvó és gyermekotthon....	1 emeletes	tégla	pala	—	—	480·—	1 ebédlő, 1 fürdőszoba, 1 háló, 1 konyha, 1 kamra, 1 mosdó, 1 szoba, 1 tálaló, 2 raktárfülke, 1 orvosi szoba, 1 várószoba, 2 játszótér, 1 munkaterem, 1 pihenő, 1 szertár, 2 raktárfülke, 1 fűtőhelyiség, 1 mosókonyha, 1 játszószín	135.000·—
14. III. ker., Bécsi-úti elemi iskola	földszintes	tégla	cserép	1 lakás, 1 szoba	1 földszintes	470·—	4 tanterem, 1 igazgatószoba, 1 tantestületi szoba, 1 lakószoba, 1 főzőkonyha, 2 w.-c., 1 éléskamra, 1 raktár	62.800·—
15. VII. ker., Lőcsei-úti óvoda...	földszintes	faváz palaborítás	pala	—	—	152·—	1 játszóterem, 1 munkaterem, 1 pihenő, 1 w.-c., 1 játszószín	17.300·—

b) *Ráépítés.*

1. IX. ker., Szent István-kórház apácalakás	földszintre 1 emelet ráépítve	tégla	műpala	—	—	283·22	6 hálóterem, 2 előtér, 1 folyosó, 1 fürdő, 1 mosdó, 1 w.-c.	14.835·64

c) *Bontások.*

A lebontott épület neve	A lebontott emelet száma	A lebontott falazat minősége	A lebontott tetőzet minősége	A lebontott helyiségek száma
1. II. ker., Zárda-utca 5. sz. lakóépület lebontása.....	földszintes	tégla	cserép	2 szoba
2. IV. ker. Belvárosi főplébánia templom körüli árusítóbódék lebontása	földszintes	vegyes falazat	fafedélszék, cserép és bádogfedés	23 üzlethelyiség
3. IX. ker., Szent István-kórház állatház lebontása	földszintes	favázas, tégla	műpala	2 istállóhelyiség
4. I. ker., Hunyadi János-út 27. sz. ház bontása	2 emeletes	tégla	pala	6 földszintes szoba, 6 földszintes konyha 7 elsőemeleti szoba, 7 elsőemeleti konyha 7 másodikemeleti szoba, 7 másodikemeleti konyha,

Mindazon egyéb külön feladatok közül, melyek az eddigi munkaterületeken kívül vannak, elkészültek a föld-, kőműves-, vasbetón- és elhelyezőmunkákra, a kőfaragó-, műkő- és szobrászmunkákra, az ácsmunkákra, fapadozati munkákra vonatkozó új vállalati részletes munkafeltételek. Tárgyalás és jóváhagyás alatt van továbbá a szobafestő-, asztalos-, üveges- és bádogosmunkákra vonatkozó részletes feltételek szövege. Ezenkívül 10 egyéb munkanemre vonatkozóan vannak a részletes feltételek előkészítés alatt. Elkészítette, letárgyaltatta és polgármesterileg jóváhagyatta az ügyosztály ezenkívül még úgy az építészmérnökök, mint a gépészmérnökök részére tervezés és építés, illetve művezetésre vonatkozó megbízólevél új szövegét. Végezte az ügyosztállyal kapcsolatos vállalatbaadásoknak vállalkozók szerinti nyilvántartását. Az ügyosztály folyosóin az újabb szerkezeti anyagok tanulmányozhatása és szem előtt tarthatása céljából anyagmúzeumot rendezett be. Teljes erővel folytatta az ügyosztály a Tabán lebontását s e munka során kereken 180 épület lebontását intézte el, illetve adta vállalatba, úgyhogy a Tabánban a lebontandó épületek $^{8}/_{10}$ részének sorsa felett már rendelkezés történt. A tűzkárbiztosítások és tűzesetek kapcsán, továbbá a székesfőváros részére felajánlott ingatlanokon levő épületekkel kapcsolatban az ügyosztály az elmult évben többszáz becslést végzett. Ellátta a közoktatási intézményeket és egyéb a hatáskörébe tartozó intézeteket izzólámpákkal és szabályozta az izzólámpák rendszeres minőségi vizsgálatát.

Az ügyosztály végezte a főváros intézményei részére a tüzelőanyag szétosztását. A körülbelül 750 kályhafűtéses, illetve központi fűtéssel bíró épületnél 22 fűtőellenőrrel ellenőrizte a 353 idényfűtő által végzett fűtést. Az elsőízben alkalmazott fűtők részére tanfolyamokat tartott. E működését az ügyosztály annyira mintaszerűen végezte, hogy az állami intézmények két alkalommal is keresték vele a kapcsolatot abból a célból, hogy a szerzett tapasztalatokat alkalmazzák. A kereskedelemügyi minisztérium a Budapest területén levő állami intézmények fűtésének ellenőrzésére a székesfővárosi minta szerint 6 fűtőellenőrt alkalmazott. A minisztérium kérésére vállalta a főváros ezen állami fűtőellenőrök elméleti és gyakorlati kioktatását. Egy más alkalommal a magyar királyi Technológiai és Anyagvizsgáló intézet kérte az intézet által tartandó tanfolyam tárgyában a főváros kooperációját. Az ügyosztály vállalta, hogy említett intézetnek rendelkezésére fogja bocsátani a fővárosi fűtőknek évente tartott gyakorlati tanfolyam anyagát és ilyen tanfolyamnak a kéményseprősegédek részére való megtartására programmot dolgoz ki és hogy a tanfolyam megvalósulása esetén úgy a központi fűtési, mint a kályhatüzelési gyakorlati bemutatásokat a velejáró rövid előadásokkal megtartja. A távfűtés kérdésében az ügyosztályközi bizottság folytatta működését. Ennek kapcsán az ügyosztály a távfűtéssel kapcsolatos rentabilitási számításokat végzett és a koncessziós szerződés feltételeit elkészítette.

Ezen működésen kívül résztvett még az ügyosztály a kereskedelemügyi minisztérium által alakított ama közös bizottság működésében is két taggal, mely bizottság az egész ország területére érvényes részletes vállalati feltételek megalkotását tűzte maga elé. Résztvett az ügyosztály megbízottjai útján a Magyar Racionalizálási Bizottság munkájában, valamint a magyar egységes szabványok létesítésével megbízott Magyar Szabványügyi Intézet munkájában.

Utak építése és karbantartása A pénzügyi helyzet indokolttá tette, hogy az 1933. évi útépítési munkákat is jórészt a szükségmunkák keretében, áruhitelezési alapon hajtsa a főváros végre. Ilymódon a következő útépítési munkák nyertek végrehajtást:

Az I., Kútvölgyi-út makadámmal, az I., Hegyalja-út kátrányos makadámmal, az I., Nagykovácsi-út meredek kanyar átépítése makadámmal, az I., Zólyomi-út és Sashegyi-út egy részére kiskővel, a II., Gábor Áron-utca makadámmal, a II., Pasaréti-út makadámmal, a II., Törökvész-út makadámmal, a III., Józsefhegyi-utca makadámmal, a III., Remetehegyi-út makadámmal, a VII., Bácskai-utca kátrányos makadámmal, a VII., Szugló-utca kátrányos makadámmal, a IX., Páva-utca (a Tűzoltó-utca és a Tompa-utca között) keramittal, a X., Külső Jászberényi-út (a Tárna-utca és a MÁV között) betonnal. E munkák előirányzata 1,255.000 pengő.

Az 1934. évi útépítési programm összeállításánál a főváros csak azoknak az utaknak a burkolását vehette figyelembe, ahol a forgalom nagysága, a telkek sűrű beépítése, a hegyvidékeknek jobb megközelítése, a leromlott burkolatnak átépítése vagy a vízzel kötött makadámnak végleges burkolattal való kicserélése az útrendezést felette sürgőssé tette.

Az új utak építési programmjában a következő útvonalak szerepelnek:

Az I., Eszék-utca keramittal, az I., Törökbálint-út makadámmal, a II., Lorántffy Zsuzsánna-lépcső makadámmal és lépcsővel, a III., Pacsirtamező-utca és Nagyszombat-utca bazalt kiskővel, az V., Pannónia-utca keramittal, az V., Csáky-utca topekával, a VII., Aréna-út bazalt fejkővel, a VII., Laky Adolf-utca kátrányos makadámmal, a VIII., Eszterházy-utca (a Múzeum-utca és a Reviczky-utca között) aszfalttal, a IX., Vágóhíd-utca bazalt kiskővel és a X., Külső Jászberényi-út (a MÁV-tól 800 fm hosszúságban) betonnal.

A háború alatt és az utána következő években a székesfőváros útvonalai leromlottak. A gazdasági élet fellendülésével azonban a székesfőváros igyekezett a hiányokat ezen a téren is pótolni. Mutatja ezt az útépítési hitelek alakulása.

	Útkarbantartás	Útépítés	Együtt
1927. évben	8,247.622 P	4,035.050 P	12,282.672 P
1928. «	9,007.001 «	7,023.190 «	16,030.191 «
1929. «	10,048.110 «	3,161.600 «	13,209.710 «
1930. «	6,991.341 «	5,662 185 «	12,653.526 «
1931. «	5,632.183 «	5,228.026 «	10,860.209 «
1932. «	4,895.142 «	3,957.901 «	8,853.043 «
1933. «	4,520.254 «	1,424.846 «	5,945.100 «

Ehhez járulnak még az utolsó két esztendőben a hitelezési alapon végzett munkák 4,500.000 pengő értékben.

Dunai rakpartok. Az elmult évben átépítette a főváros az V., Zoltán-utca előtt az alsó partfal 60 fm hosszú szakaszát s befejezte a III., Cserepes-utca előtt a rézsűs part építését.

Parkok és ültetvények. Az 1933. évben a rendes fenntartási munkálatokon kívül, amennyire ezt a telekrendezésre álló fedezet megengedte, néhány új munkát is végeztetett a főváros. Így folytatta az I., Városmajor- és a II., Drasche-féle terület

parkozását. Fásította az I., Hegyalja- (ú. n. transzverzális) utat, az I., Istenhegyi-út elején lévő közterületet és az V., Rudolf-rakpartot. Parkozta az I., Királyhágó-utcában lévő kocsiútsávot, a IV., Eskü-teret az Erzsébet királyné-emlékmű körül, a VI., Lövölde-teret és a X., Rezső-tér egy részét.

Főcsatornák építése. A pesti oldalon az elmult évben megépült a hitelezéses munkák keretében a Béke-utcai déli mellékgyüjtő, mintegy 630.000 pengő költséggel, az 1934. évi programmban pedig a Hungária-körúti főgyüjtő folytatólagos kiépítése szerepel.

A budai oldalon befejeződött a Budafoki-úti főgyüjtő építése a Major- és Andor-utcák között 496.000 pengő költséggel ; az 1934. évre a Bártfa-utcai mellékgyüjtő első-szakaszának építése irányoztatott elő. A Tabán szabályozásával kapcsolatban az Ördögárok beboltozott szakasza került 290 fm hosszúságban átépítésre mintegy 410.000 pengő költséggel.

Mellékcsatornák. Az 1933. évben mintegy 4,500.000 pengő összeggel hitelezéses alapon végeztetett a főváros csatornázási munkákat. Ezeket a munkákat a főváros a leszámolást követő hónaptól kezdődően 36 havi részletben fizeti ki a vállalkozóknak. A tartozás után kamatot térít. A kamat 1%-kal magasabb, mint a Magyar Nemzeti Bank által megállapított váltóleszámítolási kamatláb.

A csatornákat olyan helyeken építette a főváros, ahol azt az utcák beépítettsége és a közegészségügyi szempontok kellőkép indokolták. Nevezetesen : az I., kerületben az Árnyas-út, Budaőrsi-út, Csóka-utca, Csorbai-út, Csurgói-út, Ercsi-út, Gébics-utca, Hegyalja-út, Kovács-utca, Kútvölgyi-út, Major-utca, Rimaszombati-utca és Sasadi-út, Sashegyi-út, Somló-lépcső, Tétényi-út, Zólyomi-út és két kiágazó út ;

a II., kerületben a Bimbó-utca, Eszter-utca, Fenyves-utca, Orsó-utca, Gábor Áron-utca, Kapy-utca, Lepke-utca, Pasaréti-út, Törökvész-út ;

a III. kerületben a Cimbalom-utca, San Marco-utca, Vályog-utca, Csejtei-utca, Föld-utca, Józsefhegyi-utca és Fajd-utca, Mandula-utca, Zöldmáli-út ;

a VI., kerületben a Fáy-utca és Frangepán-utca, valamint a keresztező utcák egy része, a Reitter Ferenc-utca és a keresztező utcák egy része, az Ungvár-utca és környéke ;

a VII., kerületben az Istvánffy-utca és a keresztező utcák egy része, a Komócsy-utca, Szugló-utca és környéke, a Telep-utca és a keresztező utcák egy része.

A megépített csatornák hosszúsága összesen 26.500 méter.

Figyelemmel a főváros pénzügyi helyzetére, az 1934. évre nagy csatornázási programmot nem lehetett előterjeszteni, hanem csupán a legszükségesebb üzemi és fenntartási kiadásokra kellett szorítkozni. E helyett a Tabán rendezésével kapcsolatban fognak 1934-ben jelentős csatornázási munkák végrehajtásra kerülni.

A szennyvizek gazdasági kihasználása céljából a gázosításra vonatkozó előkészítő tanulmányok és laboratóriumi kísérletek már folyamatban vannak.

A csatornázási szabályrendelet értelmében a csatornázási járulékok befizetésére rendszerint legfeljebb két évre terjedő részletfizetés engedélyezhető. Ezt a határidőt kivételesen két éven túl is engedélyezte a polgármester, ha a csatornázási járulék telekkönyvi bekebelezéssel kellőkép biztosítva volt.

Hegyi vizek és belső vizek ellen való védőmunkák. Az 1933. évben folytatta a főváros a Rákospatak nyilt szelvényének szabályozását és karbantartását. A patak rendezésével kapcsolatban a Szőnyi-úti híd átépítése is tervbevétetett. Folytatta továbbá a főváros a III., Szépvölgyi-árok beboltozását a Pusztaszeri-úttól a Folyondár-utcáig, továbbá a Németvölgyi-árok beboltozását. Folyamatban van ezenkívül a hitelezéses munkák keretében a Csillaghegyi-árok beboltozása mintegy 105.000 pengő költséggel. A jövő évre tervbevétettek az Ördögárok, a Diós-árok, a Németvölgyi-árok és Szépvölgyi-árok, valamint az Illatos- és Orbánhegyi-árok mederrendezésével és karbantartásával kapcsolatos munkálatok.

A főváros geológiai felvétele és monográfiája. A főváros geológiai és hidrológiai adatait tartalmazó monográfia elkészítése, melyre közgyűlési határozattal a M. Kir. Földtani Intézet nyert megbízást, folyamatban van és befejezése 2—3 év alatt remélhető.

Kátrányozó és Bitumenező Telep. A közgyűlés az 1933. február hó 1-én hozott ülésében, az üzemi kérdés tárgyalása során határozatot hozott, amelynek értelmében a Kátrányozó és Bitumenező Telep a jövőben mint a polgármesteri II. ügyosztály kötelékébe tartozó intézmény fog működni.

A telep az elmult évben is többirányban hasznos munkásságot fejtett ki. A polgármesteri II. ügyosztály irányítása alapján kísérleteket végzett:

1. az öntött aszfalt burkolatokon mutatkozó repedéseknek, hézagoknak kijavítására,

2. az V., Dorottya-utcában levő tömörített aszfaltburkolat csúszósságának csökkentésére,

3. az újonnan beágyazott makadámutak kátrányos átitatásánál a kátrányanyag megtakarítása érdekében a zúzottkőréteg hézagainak bányahomokkal való kitöltésével az úgynevezett félátitatós eljárással,

4. a hidegen beépíthető bitumenes anyaggal,

5. a IX., Gyáli-úton és a Szent István-kórház előtt a különféle összetételű hézagkitöltő anyagokkal,

6. a kátrányos burkolatok gyors és gazdaságos javítása érdekében öntött aszfaltanyaggal való kátyújavításokkal,

A telep az elért eredményekből kiindulva munkásságát elsősorban a következő munkaterületeken fogja összpontosítani:

a) az aszfaltburkolatokon keletkező hézagok kijavítására vonatkozó kísérleti eredmények gyakorlati alkalmazása,

b) a kátrányos burkolatok kátyúinak hideganyaggal való javítása,

c) további kísérletek a különféle összetételű hézagkiöntő anyagok kipróbálására,

d) újabb és még nem ismert petróleumszurokkal létesítendő próbák,

e) a külföldön bevált, újabb burkolási eljárások kipróbálása.

Anyagvizsgáló intézet. A székesfőváros anyagvizsgáló intézete a természetes és mesterséges építőanyagok, szerkezetek, útburkoló anyagok, valamint textilművek szilárdsági és kémiai vizsgálatával foglalkozik.

Az utak építésénél felhasználandó anyagok fokozottabb vizsgálatát a mesterséges építőanyagoknak nagyobb méretű alkalmazása tette szükségessé. Az útépítésben alkalmazott újabb építési rendszerek ellenőrzését is az anyagvizsgáló intézet bevonásával végezte a főváros.

Tűzrendészet. Tűzoltóság. *Központi tevékenység.* Budapest székesfőváros tűzrendészeti ügyeinek központi irányítása éveken keresztül a III. ügyosztály hatáskörébe tartozott. Ezt a rendelkezést 1933. évi június hó 24-én 12.900/1933. I. sz. polgármesteri rendelet azonnali hatállyal megváltoztatta akként, hogy a továbbiakban e hatáskört a XIV. ügyosztályra ruházta át.

Az ügyosztály tevékenykedése kétirányú volt; részint minden esetben gondos mérlegelés tárgyává tette a megelőző tűzrendészet által megkövetelt tevékenykedést, másrészt — az év folyamán gyakran fellépő súlyos pénzügyi nehézségek dacára — minden esetben módját ejtette a tűzoltóság modern technikai felszereléseinek állandó jókarbanlétéhez szükséges anyagi eszközök rendelkezésre bocsátását.

Az élet- és vagyonbiztonság lévén az első követelmény, az ügyosztály minden odakerülő másodfokú fellebbezésénél ezeket a szempontokat mérlegelte leglelkiismeretesebben, természetszerűleg az adófizető polgárság, gyárak, üzemek súlyos pénzügyi gondjainak figyelembevételével. Bár az építési engedélyek megadása továbbra is a III. ügyosztály hatáskörében maradt, e bizottságban a tűzoltófőparancsnok, mint szakértő, tovább is véleményező szakközegként működött közre.

A székesfőváros áldozatkészsége lehetővé tette, hogy a m. kir. belügyminisztérium által elrendelt tűzoltótiszti továbbképzőtanfolyam a tűzoltóság központi laktanyájában hajlékot találjon, a hallgatók egyenruhával, felszereléssel láttassanak el. E tanfolyamon a tisztikar tagjai, kapott engedély alapján, mint előadók hathatósan működtek közre.

Az 1933. évben fejeződött be a még 1932. évben vásárolt Weiss Manfréd gyártmányú terepjáró autó alvázának felépítménnyel (karosszéria) és felszereléssel való ellátása. A rossz, keskeny, havas, jeges utakon, egyenetlen talajon is biztosan haladni tudó eme jármű beállításával a főváros hegyvidékének gyökeres tűzvédelme lényegesen megjavult.

Az általános gazdasági pangás a székesfőváros jövedelmeit lecsökkentve, a tűzoltóság költségvetését is érintette, s ennek következtében újabb gondot okozott az, hogy 10%-os csökkentés dacára a felszerelésben, sem fejlődésben visszaesés ne álljon elő, sőt lehetőleg haladás mutatkozzék.

Ennek az igyekezetnek eredménye a régóta megoldásra váró zuglói őrség telkének végleges kijelölése és a tűzoltóság részére történt átengedése. Az épület felépítése azonban csak jobb pénzügyi helyzet beálltával lesz megoldható.

A nagy színházak díszleteiket, az előző évhez viszonyítva, jóval nagyobb gonddal igyekeztek impregnálni, mely kedvező körülmény a 66 esetben megejtett ellenőrző kísérletnél tűnt ki.

A tüzek eloltásánál előálló nagyobb vízkár elkerülése két módon vitetett keresztül. Részint mézgázott tömlő beszerzése révén, részint az újabb, úgynevezett rohamcsapat felállításával, melynek tagjai oxigénes légzőkészülékkel és kézi száraz-

oltókkal szereltettek fel, hogy nagy füst és hőség esetén is a tüzet közvetlen közelről, víz mellőzésével tudják elfojtani.

Az autószerek, felszerelés és épületek jókarbantartásánál a takarékosság volt irányadó. Ez azonban nem ment a készenlét, illetve az állag rovására.

Az elmult év külpolitikai helyzete követelően sürgette a tűzoltóságnak ellenséges légitámadás esetén való biztos működését. Ezen feladatnak azonban csak úgy tudott volna eleget tenni, ha megfelelő gázálarccal felszerelve várhatja a reá háramló feladatot. Miután azonban minden tűzoltónak álarccal való felszerelése, a csökkentett költségvetés diktálta takarékosság miatt megoldható nem volt, így csak a létszám $^1/_3$-a áll eme még mindig fenyegető veszéllyel szemben felkészülve.

Az ellenséges légitámadás okozta telefónzavar esetén való gyors és biztos értesítés és parancsadás megvalósítását célozták azon kísérletek, melyek a központi laktanya és a többi 10 őrség közötti rádió érintkezés (adó és vevő) megvalósítását célozták. A kísérletek igen biztató eredménye dacára azonban, a pénzhiány miatt, a felszerelések beszerzése a jövőre maradt.

Tűzoltóság. A tűzoltóság az elmult esztendőben 954 alkalommal vonult ki. A háborús és az azt követő évekhez viszonyított alacsony kivonulási szám részint a nagymértékben lecsökkent kereskedelmi és ipari tevékenységnek, részint pedig az évente fokozódó preventív intézkedéseknek tudható be. A 11 főből álló tisztikar ugyanis 2417 esetben vett részt hatósági eljárásokon, — szakértőként közreműködve — preventív irányú határozatokkal igyekezett az adózók védelmét hathatósan elősegíteni. Ennek biztos eredményét bizonyítja azon körülmény, hogy a 279 vaklármát, 167 kéménytüzet, 62 mentést és balesetet leszámítva, a tűzoltóság lényegesen csak 446 esetben működött tüzeknél közre.

A tisztikar és az 595 főnyi legénység pontos, lelkiismeretes szolgálatának eredménye az, hogy színházban, mulatókban, általában nagyobb embertömeg befogadására szolgáló szórakoztató helyeken sem emberi, sem nagy anyagi áldozatot követelő nagyobb tűzeset nem fordult elő.

Különös gond fordíttatott a szakkérdések tanulmányozására és szakképzettség fejlesztésére. A különleges oltási módok, a gázvédelem, a vízkárok elkerülése és a rádió voltak a tisztikart foglalkoztató problémák, míg a régebben szolgáló legénység továbbképzését a szép eredménnyel záródó altiszti tanfolyam, az újoncok gyors és tökéletes kiképzését pedig az újonctanfolyam szolgálta jó eredménnyel.

Az állandó tűzikészültségfokozására és helyismeret bővítésére az elmult esztendőben is számos gyárban, ipartelepen, színházban megejtett vizesgyakorlat szolgált. De tanulságos adatokat nyujtottak ezen vizesgyakorlatok — a vízművek közbenjöttével megejtett mérések alapján — a főváros vízhálózatának nagyobb tűzeseteknél való igénybevételére is.

A legénység általános műveltségének és szaktudásának bővítése a naponkint tartott iskoláztatás keretében a tisztikar készítette tananyaggal igen gyarapodott. Testi épségüket, ügyességüket tornával, testgyakorlattal, úszással fejlesztették. Egészségi állapotuk pontos tükrét pedig azon kartotéka adja, mely minden egyes emberről vér-, vizelet- stb. vizsgálat alapján az elmult esztendőben fektettetett fel.

A tanulás, gyakorlatozás, testedzés eredménye azon önfeláldozó készség, mellyel a testület minden tagja a köz érdekében mindenkor rendelkezésre áll.

2. A főváros közművei.

Székesfővárosi Vízművek. A legmesszebbmenő takarékosság szem előtt tartásával, mely a Vízművek életében az 1933. évben is a vezérmotívumot játszotta, sikerült elérni, hogy az üzleti év mérlege az ismételten csökkentett előirányzati költségvetéssel egyensúlyban maradt.

A balparti vízellátási zónában, amelyhez a jobbparti résznek a Gellért-hegytől Kelenföld felé eső része is tartozik, az alábbi változások történtek.

A káposztásmegyeri főtelepen létesült szűrőház és a toldalékgépház gépei áramszükségletének fedezésére új transzformátor egység felállítása s ezzel az ideiglenes transzformátorház bővítése vált szükségessé. Az építéssel január 12-én, a 150 kilovoltamper teljesítményű, 5000/380 volt feszültségű transzformátoregység felállításával január 22-én készült el az üzem.

A főtelepi 11 aknakút és az I. és II. csőkútcsoport vízének a szűrőházba való emelése az I. számú gépházhoz épített toldalékgépházban elhelyezett gépi berendezés útján történik. Ez a berendezés 3 darab, egyenkint 7500 m³ napi teljesítményű, 36 méter összemelő magasságra dolgozó, eredetileg a Teudloff-Dittrich-gyár által szállított és a MAVAG által átalakított centrifugálszivattyúból és a velük közvetlen kapcsolásban levő 3, egyenkint 75 lóerős, 3 fázisú, 380 voltos elektromótorból áll, amelyeket a magyar Brown-Boveri gyár szállított. A gépi berendezés felállítása március 3-tól május 22-ig tartott. Május 23-án állották ki sikerrel a gépcsoportok az üzemi próbát.

A gépek átcserélése, továbbá a szűrőház létesítése kapcsán részben új csővezetéket kellett lefektetni, részben át kellett cserélni és újra összekötni a régieket. E munkálatok április végéig tartottak.

Az I. számú gépházban még le nem szerelt 3 darab (IV., V., VI. jelzésű), egyenkint 250 m² fűtőfelületű, 12 atm. gőznyomású Babcoc-Wilcox-rendszerű kazánok bontását május 26-án kezdette meg az üzem. A bontás befejezésének időpontja, augusztus 4. után a kazánházba kerülő végleges transzformátorház építése vette kezdetét.

Június 6-án az I. számú gépházban utolsóul megmaradt »Károly« nevű 12 atm. gőznyomású, 3 expanziójú, 300 lóerős, 30.000 m³ napi teljesítőképességű, 70 m. összemelő magasságra dolgozó álló Worthington gőzszivattyú bontását kezdették meg a Vízművek. E munkálat június 27-ig tartott.

A »Károly« és a mult évben lebontott, vele teljesen azonos »József« és »János« gépcsoportok helyébe 4 darab álló centrifugálszivattyú került, amelyek közül 2 darab 30.000 m³/nap, 2 pedig 15.000 m³/nap teljesítményű. A szivattyúk mindegyike 70 m összemelési magasságra dolgozik. Mind a négy centrifugálszivattyú Teudloff-Dittrich gyártmányú.

A 30.000 m³/nap teljesítményű szivattyú meghajtása vagy a szivattyúk tengelyével oldható kapcsolóval összekötött egy-egy 3 fázisú, 5000 voltos 450 lóerős Scherbius szabályozású elektromótorral, vagy pedig az áram kimaradása esetére tartalékul szolgáló, a szivattyúkkal kúpkerékművel kapcsolható egy-egy 6 hengeres 4 ütemű, kompresszor nélküli 480 lóerős Diesel-mótorral történik. A 15.000 m³/nap teljesítményű szivattyúkat ugyancsak egy-egy, a szivattyú-tengelyekkel oldható kapcsolóval összekötött, 3 fázisú, 5000 voltos, 250 lóerős, ellenállásos szabályozású

elektromótor, vagy pedig kúpkerékművek útján egy-egy háromhengeres, 4 ütemű, kompresszor nélküli, 240 lóerős Diesel-mótor hajtja meg.

A kúpkerekeket a Weisz A. fogaskerékgyár, a Diesel-mótorokat a Láng L. gépgyár, az elektromótorokat pedig a Ganz és Társa Rt. szállította.

E gépek szerelése november 16-án kezdődött. A szerelés ez év végén még folyamatban volt.

A szűrőháznak a mult esztendőben megkezdett építési szerelése szeptember 5-én befejezést nyert. A szűrőtelep a szűrők rövid bedolgozása után szeptember 6-án véglegesen üzembe helyeztetett.

A megyeri főteleppel szerves kapcsolatban levő I. átemelőtelepen az elmult év folyamán az alábbi munkálatok végzése történt.

A központi fűtésnek a mult év december 6-án megkezdett szerelését a Törzs és Ormai cég február 4-én befejezte.

A 110 voltos egyenáramról 220 voltos váltóáramra való áttérés miatt a telep villanyvilágításának átszerelése vált szükségessé. A február 3-tól — megszakításokkal június közepéig tartó munkát Novák Pál cég végezte el.

A telep kapcsolóberendezésének a szerelési munkája április 13-tól július 10-ig tartott. Azóta a kapcsolóberendezés és az elektromótorok állandóan üzemben vannak. A munkát a Ganz-gyár készítette.

A II. átemelőtelepen a »B« jelű Láng L. gyár által készített, 1902-ben üzembe került 10 atm. üzemnyomású 100 lóerő teljesítményű, fekvő compound, Colmann vezérlésű lendkerekes gőzgépnek és a vele műkereszttel kapcsolt 2 darab, együttesen 60.000 m^3 vizet 12·5 m manometrikus összemelő magasságra szállító szivattyúnak mult év október 21-én megkezdett lebontását január 5-én befejezte az üzem. Helyébe a már üzemben lévő 2 aggregátummal teljesen megegyező 2 darab egyenkint napi 50.000 m^3 vizet 12·5 m összemelő magasságra szállító, vertikális tengelyű centrifugális szivattyút (III. és IV. sz.) szerelt fel. A szivattyúk meghajtása vagy egy-egy 150 lóerős vertikális elrendezésű 5000 voltos, 50 periódusú, 3 fázisú, Scherbius szabályozású elektromótorral, vagy kúpkerék áttétel útján egy-egy 3 hengeres, 4 ütemű, ugyancsak 150 lóerős Diesel-mótorral történik. A szivattyúkat március 4-én helyezte a főváros üzembe és pedig először Diesel-mótor meghajtással, mert kapcsolóberendezéssel akkor még nem rendelkezett az üzem.

A végleges kapcsolóberendezést a még elfoglalva levő régi kazánházban tervezték elhelyezni, így tehát ideiglenes kapcsolóberendezés létesítéséről kellett gondoskodni. E berendezés helyiségének építési munkáját június 20-án, magának a berendezésnek szerelését július 28-án befejezték. A kapcsolóberendezés készítését és szerelését a Ganz-gyár végezte. Július 28. óta már a III. és IV. jelű gépcsoportokat elektromótorok tartják üzemben.

A telep házi áramszükségletének áramkimaradás esetén való fedezésére tartalékul szolgáló Diesel-mótornak és a vele kapcsolt generátornak alapozását szeptember 29-én, a szerelését október 6-án kezdte meg az üzem s az év végén az még folyamatban volt. A berendezés a Láng L. gyár által szállított 1 darab álló elrendezésű, 4 ütemű, kompresszornélküli, 50 lóerős Diesel-mótorból és 1 darab 3 fázisú, 400 volt feszültségű, 40 kilovoltamperes generátorból áll.

A lakóház központi fűtésének szerelését a Reitschel és Henneberg cég november 27-től december 30-ig végezte el.

A már lebontott »A« és «B« jelű géppel teljesen azonos »C« jelű, 1902-ben üzembe került Láng L. gyártmányú 100 lóerős, 10 atm. üzemnyomású, Colmann vezérlésű fekvő compound lendkerekes gőzgépet, amely műkereszt segítségével 1—2 darab, együttesen 60.000 m³ napi teljesítményű, 12·5 m manometrikus emelő magasságra dolgozó állószivattyút hajtott, a szivattyúkkal együtt október 23-án kezdték lebontani. A lebontás december 4-én befejeződött. Helyébe a már üzemben lévőkkel teljesen megegyező V. és VI. jelű gépcsoport fog kerülni. Az év végén e gépeken az alapozási munkálatok még folyamatban voltak.

A mult évben üzembe vett III. csőkútgépház szivattyúinak nyomóvezetékébe május 24-én 1 darab Venturi-mérőberendezés szereltetett be, amelynek jelzőkészüléke június 19—21. között helyeztetett üzembe. A berendezést a Süss Nándor cég szállította.

A jobbparti vízellátási zóna változásai:

A budaújlaki vízműtelepen a központi fűtésnek a Körting-cég által végrehajtott szerelése, amely még 1932. december 19-én kezdődött, március 16-ig tartott.

Csépai Jenő cég a mult év december 28-án megkezdett villanyszerelést a gépház átalakítása miatti többszöri megszakítás után június 15-én befejezte.

A telep kapcsolóberendezését az Erőátviteli és Villamossági Rt. január 11-től május 20-ig felszerelte, majd szeptember 7-től 17-ig az alsójózsefhegyi medencében dolgozó szivattyúk meghajtását végző elektromotórok kábeljeit cserélte át. Ezeknek az »AI« és »AII« jelű gépcsoportoknak napi 20.000 m³ vizet 70 m összemelő magasságra szállító, 2 lépcsős, vertikális tengelyű centrifugál szivattyúit eddig a tartalékul szolgáló, velük kúpkerék áttétellel kapcsolt egy-egy 6 hengeres, 4 ütemű, 312 lóerős, kompresszor nélküli Diesel-motor hajtotta, április 19. óta pedig a velük közvetlen kapcsolatban levő egy-egy vertikális tengelyű 380 voltos, ellenállásos szabályozású asszinkron motor hajtja.

A felsőjózsefhegyi »FI«, »FII« és a csatárkai zónára dolgozó »CSI« »CSII« szivattyúk elektromos tartalékául szolgáló 5 hengeres, 4 ütemes, kompresszor nélküli, 550 lóerős Diesel-motorból és 3 fázisú, 380 volt feszültségű, 440 kilovoltamperes generátorból álló gépcsoportnak szerelése február 22-től (Diesel-motor) és február 28-tól (generátor) május 22-ig tartott, amikor a gépcsoportot sikerrel járó üzemi próbának vetette alá az üzem. A Diesel-motort a Láng L. gépgyár, a generátort a Ganz gyár szállította.

A krisztinavárosi átemelőtelep régi gépházában a mult évben áramkimaradás esetére tartalék erőforrásul felállított 2 darab Diesel-motor és generátor kapcsolóberendezésének felszerelése február 9-én vette kezdetét. A »DI« jelű gépcsoportot július 12-én, a »DII« jelűt július 14-én már üzembe is helyezték a Vízművek. A munkát Szalkai Béla cég végezte.

A régi gépház villanyvilágítását Novák Pál cég március 23-tól július 6-ig, központi fűtőberendezését pedig Reitschel és Henneberg cég május 17-től augusztus 24-ig terjedő idő alatt rendezte be. Ugyancsak a Reitschel és Henneberg cég szerelte fel a lakóház melegvízfűtését a június 23-tól július 6-ig tartó időközben.

A gellértrakparti átemelőtelepen a telep által szállított víz mérésére szolgáló, kevésnek bizonyult mérési határok között működő régi mérőperemet február 18-án és 19-én, jelző műszerét pedig február 25-én átcserélte az üzem. Az új mérőt — Klinkhoff-féle peremes vízmérőberendezést — Apáti Ignác cég szállította.

Az egyes telepek által kitermelt víz évi mennyiségéről és a számlázott vízfogyasztásról, valamint a kettő között mutatkozó öblítésekből, csőtörésekből és elszivárgásokból eredő különbségekről az alábbi táblázat nyujt tájékoztatást:

Év	Vízszállítás (m³)							Vízfogyasztás (m³)			Különbözet a vízszállítás és fogyasztás között	
	Káposztásmegyer	Kossuth L.-tér	Budaújlak alsó zóna	Budaújlak felső zóna	Csatárkadűlő zóna	Népliget	Összesen	Vízmérőkről leolvasott fogyasztás	Építkezéseknél, utcák és parkok öntözésénél, vm. tűzivez. öblítésénél elszámolt vízmennyiségnél	Összesen	m³-ben	%-osan
1924 ..	41,039.217	5,017.790	13,388.601	928.817	—	101	60,374.526	43,964.196	1,659.983	45,624.179	14,750.347	24
1925 ..	38,530.308	4,230.710	12,302.246	810.261	—	1.170	55,874.695	43,925.684	1,665.897	45,591.581	10,283.114	18
1926 ..	38,537.810	7,486.620	9,091.358	997.008	—	1.937	56,114.733	45,250.401	1,666.678	46,917.079	9,197.654	16
1927 ..	41,257.716	6,975.200	9,460.520	843.650	—	5.398	58,542.484	48,707.776	1,653.991	50,361.767	8,180.717	14
1928 ..	45,050.425	6,370.680	9,749.120	1,204.952	—	62.340	62,437.517	52,060.589	2,243.038	54,303.627	8,133.890	13
1929 ..	48,758.726	6,188.105	8,877.220	704.423	—	14.738	64,543.212	53,830.916	2,265.083	56,095.999	8,447.213	13
1930 ..	47,330.357	6,439.375	9,305.244	942.343	—	19.609	64,036.928	54,073.025	2,248.205	56.321.230	7,715.698	12
1931 ..	45,922.949	6,915.620	9,950.472	680.673	19.199	14.418	63,503.331	54,639.549	2,277.950	56,917.499	6,585.832	10
1932 ..	48,773.508	6,445.660	9,241.841	590.340	82.547	6.530	65,140.426	55,524.597	2,238.788	57,763.385	7,377.041	11
1933 ..	47,827.771	6,318.710	9,977.045	625.722	103.829	—	64,953.077	55,102.220	2,232.168	57,334.388	7,618.689	12

A víztermelő és átemelő telepek energiafogyasztásait 1924. évtől kezdve az alábbi táblázat mutatja:

Év	Szén q	Lignit q	Mótoráram kwó.	Gázolaj q
1924	622.995	—	2,553.758	747·09
1925	633.384	—	1,888.258	685·16
1926	581.734	24.810	2,447.089	572·96
1927	594.984	13.597	2,707.366	480·37
1928	636.351	—	3,415.675	426·92
1929	665.895	28.372	3,428.116	353·04
1930	648.961	64.143	3,579.162	324·92
1931	535.826	50.572	6,609.725	1.959·71
1932	344.598	34.449	9,119.931	7.777·43
1933	231.941	9.087	14,171.110	6.287·85

A csőhálózatnál az elmult évben az alábbi lényegesebb munkálatokról lehet beszámolni.

A Gyáli-úton — a Hungária-körúttól az Ecseri-útig — 1050 fm hosszban kicseréltetett a 150 mm-es és 125 mm-es csővezeték 250 mm-es és 150 mm-es csővezetékre.

A »Gödöllői világjamboree« részére a gödöllői királyi alsóparkban és az Erzsébet-parkban április 18-tól július 15-ig 80 mm-es 300 átmérőjü vízcsöveket fektetett le az üzem 12.000 fm hosszban. Ugyane csövek kiszedési munkája augusztus 21-től október 25-ig tartott.

Ezeken kívül folytatta az üzem az elosztóvezetékek fejlesztését.

A csőhálózat hossza úgy a fő-, mint a mellékvezetékeket számítva, 1933. december 31-én 1121 km-re növekedett.

A közcsőhálózat hosszának az elmult év folyamán történt változását az alábbi táblázat tünteti fel:

Cső-átmérő mm	A közcsőhálózat hossza fm-ben 1932. XII. 31.	A közcsőhálózat hossza fm-ben 1933. XII. 31.	A közcsőhálózat köbtartalma m³-ben 1932. XII. 31.	A közcsőhálózat köbtartalma m³-ben 1933. XII. 31.	Különbözet folyóméterben szaporulat	Különbözet folyóméterben apadás	Különbözet m³-ben szaporulat	Különbözet m³-ben apadás	Szaporulat %-ban	A közcsőhálózat részletezése 1933. XII. 31. jobbpart	balpart	összesen
26	3.343	3.268	1.694	1.537	—	75	—	0·157	Növekedés hosszban 1·68%, köbtartalom növ. 0·36%	3.152	116	3.268
30	2.885	2.885	2.039	2.039	—	—	—	—		1.104	1.781	2.885
40	3.239	3.239	4.071	4.071	—	—	—	—		2.069	1.170	3.239
50	18.698	19.048	36.714	39.470	350	—	2.756	—		4.296	14.752	19.048
75	152.098	151.576	671.948	662.709	—	522	—	9.239		94.902	56.674	151.576
80	14.322	21.741	71.990	109.277	7.419	—	37.287	—		15.502	6.239	21.741
100	304.297	311.108	2,389.948	2,443.441	6.811	—	53.493	—		135.198	175.910	311.108
125	164.349	166.000	2,016.874	2,037.016	1.651	—	20.142	—		49.884	116.116	166.000
150	229.675	230.931	4,058.702	4,080.807	1.256	—	22.105	—		63.744	167.187	230.931
175	12.525	12.640	301.264	304.024	115	—	2.760	—		7.131	5.509	12.640
200	20.085	21.232	630.990	667.065	1.147	—	36.075	—		7.161	14.071	21.232
225	4.028	4.028	160.157	160.157	—	—	—	—		3.618	410	4.028
250	22.781	23.551	1,118.260	1,155.990	770	—	37.730	—		11.999	11.552	23.551
275	4.543	4.543	269.835	269.835	—	—	—	—		2.260	2.283	4.543
300	39.522	39.522	2,793.652	2,793.652	—	—	—	—		17.329	22.193	39.522
350	4.779	4.779	459.794	459.794	—	—	—	—		4.729	50	4.779
400	15.572	15.572	1,956.840	1,956.840	—	—	—	—		6.779	8.793	15.572
450	2.157	2.157	343.057	343.057	—	—	—	—		1.706	451	2.157
500	46.686	46.686	9,166.796	9,166.796	—	—	—	—		17.002	29.684	46.686
600	7.707	7.707	2,179.108	2,179.108	—	—	—	—		—	7.707	7.707
650	2.901	2.901	962.642	962.642	—	—	—	—		2.168	733	2.901
800	7.364	7.364	3,701.559	3,701.559	—	—	—	—		7.097	267	7.364
1050	1.800	1.800	1,558.622	1,558.622	—	—	—	—		—	1.800	1.800
1200	17.300	17.300	19,565.781	19,565.781	—	—	—	—		—	17.300	17.300
Összesen	1,102.656	1,121.578	54,422.337	54,625.289	19.519	597	212.348	9.396		458.830	662.748	1,121.578

A közcsőhálózat hosszának növekedésével arányosan változott a hálózat tartozékát képező zárcsapok és tűzicsapok száma is. Az 1932. év végéig beépített 9182 darab tűzicsap 9318-ra, az 5028 zárócsap pedig 5130 darabra növekedett. Az év folyamán a 9182 darab tűzicsap közül 751 darab, azaz az összesnek 8·04%-a, az 5130 darab zár közül 228 darab, azaz 4·44%-a szorult javításra.

1933. évben az ingatlanok vízzel való ellátása céljából 1193 darab csatlakozó vezetéket készített el az üzem. E csatlakozásokkal 1167 új ingatlan kapcsoltatott be a vízellátásba. A két szám közötti különbség—26 — a vízzel már ellátott ingatlanokon átépítések és bővítések folytán előálló nagyobb vízszükségletek kielégítésére szolgáló újabb bekötések számából ered.

E csatlakozó vezetékek kaliberek szerint a következőképen oszlanak meg:

Csatlakozó vezeték átmérője m/m-ben	13	20	25	40	50	75	100	Összesen
Darabszáma	1	721	369	27	66	7	2	1.193

Az összes csatlakozó vezetékek száma 1933. év végén 27.774 darab volt. Ezeken az év folyamán 539 darab úgynevezett házi főelzárócsapot, azaz a főelzárók 1·92%-át és 55 csősérülést javított ki az üzem, ami a csatlakozó vezetékek 1·4%-át teszi ki.

Az év folyamán a közcsőhálózaton 111 törés és hét ólomtömítés-lazulás fordult elő.

A közcsőtörések csőátmérők szerinti megoszlását a következő táblázat tünteti fel. Hogy meg legyen az alap az összehasonlításra, megadjuk a vonatkozó csőhosszúságokat is.

Csőátmérő $^{m}/_{m}$-ben	26	50	75	80	100	125	150	200	500	800
Cső hossza km-ben	3·26	19·04	151·58	21·74	311·10	166·00	230·94	21·24	46·68	7·36
Csőtörések száma	2	3	40	1	36	13	12	1	1	2
Egy csőtörés esik km-csőre ...	1·63	6·34	3·78	21·74	8·64	12·76	19·24	21·24	46·68	3·68
100 km-re eső csőtörések száma	61·3	15·4	26·3	4·5	11·6	7·8	5·1	4·6	2·1	21·1

A bekövetkezett csőtörések okára az alábbi kimutatás mutat rá:

Csőtörések oka	Talajsüllyedés	Talajkorrozió	Merev feltekvés	Forgalom okozta rázkódás	Kóbor-áram	Vízlökés	Gondatlanság	Csőhiba	Fagyás	Tömítéslazulás okozta alámosás
Csőtörések száma	42	30	16	6	2	1	1	12	—	1

Nem érdektelen annak vizsgálata sem, hogy milyen korú csöveken mutatkozott törés:

Csövek fektetési éve	1867—1870	1871—1875	1876—1880	1881—1885	1886—1890	1891—1895	1896—1900	1901—1905	1906—1910	1911—1915	1926—1930	1931—1933
Csővezeték hossza km-ben..	25·53	33·751	35·393	118·443	105·334	111·850	125·470	95·941	108·549	107·234	147·588	87·000
Csőtörések száma	10	6	6	20	11	9	5	10	8	4	18	4
100 km hosszra eső csőtörés	39·16	17·77	16·95	16·88	10·44	8·04	3·98	10·42	7·37	3·73	12·19	4·59

A közcsőhálózat tartozékaihoz számítandók a hálózat különböző pontjain elhelyezett közkutak, melyek a kevésbbé beépített területeken lévő házak lakóinak vízellátására szolgálnak. Ilyen közkút 1933. év végén 194 darab volt, és pedig a jobbparton 98, a balparton 96 darab. Előző évvel szemben a balparton 3 darab közkúttal kevesebbet tart fenn a főváros.

A lófogatú teherkocsik mosására és lovak itatására szolgáló, azonkívül autobusz végállomásoknál felszerelt csapolók száma 1933. év végén 43 darab volt, vagyis kettővel kevesebb a mult évinél.

A székesfőváros dunajobbparti részén a hegyvidék terepfelszín változásai következtében az egyes szolgálati medencék zónáinak határain belül fellépő nagyobb nyomások kiküszöbölésére nyomáscsökkentő szelep 1933-ban 37 darab volt működésben és pedig 11 darab 26$^{m}/_{m}$-es, 10 darab 75$^{m}/_{m}$-es és 16 darab 100$^{m}/_{m}$-es.

Ezenkívül 14 darab visszacsatolószelep volt a hálózatba beépítve és pedig a dunajobbparti területen 11 darab, a dunabalpartin 3 darab. A közcsőhálózat tartozéka 84 darab légszelep is.

Az elmult év folyamán a víz rendszeres felfrissülését célzó csőöblítéseket továbbra is tervszerűen folytatta az üzem, az egész hálózaton végigvonulva.

1933-ban 28.183 darab tűzicsap került öblítés alá. (1932-ben 29.011 darab.)

E számok természetesen többszörösei a beépített tűzicsapok számának, minthogy a hálózaton az időjárási és üzemi viszonyoknak megfelelően ismételten végeztetett öblítés.

Az ingatlanoknak kiszolgáltatott vizet teljes egészében vízmérőkkel méri az az üzem.

A vízmérőállomány a szükségletnek megfelelően évről-évre szaporítás alá kerül. A vízellátás terjedésével, a csatlakozó vezetékekkel együtt növekszik ugyanis az üzemben lévő vízmérők száma is.

A fogyasztási helyeken beépített vízmérők számának utolsó 10 évi változását a minden év utolsó napján fennálló helyzet lerögzítésével az alábbi táblázat mutatja.

Év	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933
Beépített vízmérők száma	26.294	26.532	26.975	27.321	28.186	28.928	29.740	30.763	31.715	32.386

Az 1933. év december 31-én üzemben lévő vízmérők kaliberek szerint a következőkép oszlanak meg:

Vízmérőátmérő mm	Darabszám
10	120
13	10.886
20	8.323
25	11.027
40	651
50	886
80	271
100	155
150	67
Összesen	**32.386**

Az 1933. évi vízmérőforgalomról a következő táblázat nyujt tájékoztatást:

Vízmérő-átmérő mm	Új felszerelés	Leszerelés	Csere	Összesen
		d a r a b		
10	—	9	82	91
13	939	794	5.414	7.147
20	212	167	3.808	4.187
25	350	116	4.853	5.319
40	28	10	240	278
50	74	6	362	442
80	6	2	149	157
100	2	2	89	93
150	—	—	45	45
Összesen	**1.611**	**1.106**	**15.042**	**17.759**

A vízmérőcseréléseket a minden mérőnek törvényben előírt kétévenkinti újrahitelesítése, a mérő netáni üvegtörése, hitelesítési ólomzár leszakadása, szétfagyása vagy más sérülése vagy hibája miatt kell eszközölni.

A víz felett az ellenőrzést a tisztifőorvos gyakorolja, aki tapasztalatairól a közigazgatási bizottságban esetenkint beszámol.

Budapest 1933. évi vízellátási viszonyaira jellemző adatokat összehasonlítás kedvéért az 1932. évi adatokkal együtt az alábbi táblázat mutatja:

	1932.	1933.
Vízzel ellátott ingatlanok száma	24.280	25.447
Lakosok száma	1,019.807	1,029.830
Napi fejadag literben	175	173
Fürdőszobák száma	87.879	93.319
Vízzel öblített székek száma	230.321	237.425
Kifolyócsapok száma	267.416	277.498

A fürdőszobák melegvízkészítésére szolgáló berendezéseknek statisztikai adatai 1932., 1933. évben a következők:

	1932.	1933.
Szén, vagy fatüzelésű fürdőkályhák száma	68.180 drb	70.084 drb
Gázfürdőkályha	5.596 «	5.836 «
Autogejzer	7.889 «	8.785 «
Elektromos vízmelegítő	23 «	51 «
« víztároló	67 «	150 «
A vízcsőhálózatra kapcsolt összes berendezések száma	765.439 drb	884.738 drb

Megújítási munkálatok. A 14,400.000 pengőt a törvényhatósági bizottság 402/1927. kgy. számú határozatával a 20,000.000 dolláros beruházókölcsönből abból a célból engedélyezte, hogy a Vízművek elavult gépi berendezéseit modern, gazdaságosan dolgozó gépi berendezésekre, és pedig állandó üzemű elektromótoros meghajtású vízszállító berendezésekre cserélje át, ami egyben az Elektromos Művek áramfejlesztő gépeinek egyenletesebb megterhelését is eredményezi. További célja a 14,400.000 pengő engedélyezésének Budapest vízzel ellátott területének új medencék építésével és a csőhálózat fejlesztése útján való kiterjesztése. Az e munkálatokra előirányzott 15,136.000 pengős költségvetéssel szemben a fenti összeg egységes hitelkeretnek tekintendő.

A végrehajtandó munkálatokat s azok előirányzati összegeit az alábbi táblázat foglalja össze:

	A rekonstrukciós munkálatok megnevezése	Előirányzati összeg P
1/*a*	Káposztásmegyeri főtelep elektrifikálása	3,852.695·70
1/*b*	« I. átemelőtelep elektrifikálása	674.138·90
1/*c*	« II. « «	1,144.812·09
1/*d*	1/*a*, *b*, *c*, alatti munkák művezetése és előre nem látható kiadásai	567.353·31
2.	Budaújlaki telep gépészeti berendezésének megújítása és fejlesztése	2,337.000·—
3.	Krisztinavárosi átemelőtelepen, mint 2. alatt	2,620.000·—
4.	Kőbányai átemelőtelep fejlesztése	169.000·—
5.	Vári és alsósashegyi medencék megépítése	530.000·—
6.	5. alatti medencék főnyomócsövének kiépítése	365.000·—
7.	A felsősashegyi medence megépítése	165.000·—
8.	7. alatti medence főnyomócsövének kiépítése	574.000·—
9.	Csatárka-dűlői medence megépítése	165.000·—
10.	9. alatti medence főnyomócsövének kiépítése	420.000·—
11.	A Szépjuhászné melletti medence bővítése	80.000·—
12.	Farkasvölgyi zóna csővezetékének részben való kicserélése	112.000·—
13.	Hungária-körúti csőfektetés I. és III. szakasz	400.000·—
14.	« « « II. szakasz	960.000·—
	Összesen	**15,136.000·—**

A beruházókölcsön terhére 1933-ban végzett munkálatokat az alábbi táblázat mutatja:

A munkálat		Lebontási munkálat			Felállítási munkálat		
jele	helye	drb	műtárgy	1933. XII. 31-i állapot	drb	műtárgy	1933. XII. 31-i állapot
1/a	Káposztásmegyeri főtelep	3 1	Babcoc Wilcox-kazán Worthington gőzszivattyú	befejezve befejezve	 1 4	ideiglenes transzformátorház bővítése transzformátoregység csővezeték csere és átfektetés elektro- és Diesel-motoros centrifugál szivattyú	elkészült befejezve elkészült folyamatban
1/b	Káposztásmegyeri I. átemelőtelep		—	—		központi fűtés és villanyberendezés elektromos kapcsolóberendezés	elkészült elkészült
1/c	Káposztásmegyeri II. átemelőtelep	1	gőzgép s vele kapcsolt 2 db szivattyú	befejezve	2 1	elektro- és Diesel-motoros centrifugál szivattyú ideiglenes kapcsolóberendezés Diesel-motoros generátor központi fűtés	befejezve befejezve folyamatban elkészült
2.	Budaújlaki telep	—	—	—	 1	központi fűtés és villanyszerelés elektromos kapcsolóberendezés Diesel-motoros generátor	elkészült elkészült befejezve
3.	Krisztinavárosi átemelőtelep	—	—	—		elektromos kapcsolóberendezés központi fűtés és villanyberendezés	elkészült elkészült

A 14,400.000 pengős beruházókölcsönre eszközölt megrendelések és kifizetések 1933. évi december hó 31-ig.

Megnevezés	Kifizetve	Kifizetésen felül megrendelve	Összesen	Még rendelkezésre áll
	p e n g ő			
Káposztásmegyeri főtelep	3,461.489·91	204.165·75	3,665.655·66	187.040·04
« I. átemelőtelep	651.453·56	21.454·50	672.908·06	1.230·84
« II. «	984.736·11	100.495·47	1,085.231·58	59.580·51
« művezetés	52.525·67	2.645·78	55.171·45	512.181·86
Budaújlaki építkezés	1,678.291·59	29.653·99	1,707.945·58	629.054·42
Krisztinavárosi építkezés	1,645.407·82	21.611·98	1,667.019·80	952.980·20
Kőbányai építkezés	168.951·64	—	168.951·64	48·36
Alsósashegyi medence építése	301.741·55	—	301.741·55	228.258·45
« főnyomócső	292.544·09	—	292.544·09	72.455·91
Felsősashegyi medence építése	87.032·86	—	87.032·86	77.967·14
« főnyomócső	463.761·36	—	463.761·36	110.238·64
Csatárka-dűlői medence	94.222·13	—	94.222·13	70.777·87
« főnyomócső	419.743·51	—	419.743·51	256·49
Szépjuhászné medence	57.196·78	—	57.196·78	22.803·22
Farkasvölgyi zóna	108.477·56	—	108.477·56	3.522·44
Hungária-úti csőfektetés	208.380·76	—	208.380·76	191.619·24
Hungária- és Thököly-úti csőfektetés[1]	592.990·96	—	592.990·96	— 368.990·96
Vízmérőműhely 300 m/m-es csőfektetés	57.844·51	—	57.844·51	— 57.844·51
Kamat[1]	222.173·06	—	222.173·06	— 222.173·06
Árfolyamkülönbözet[1]	1,668.434·17	—	1,668.434·17	— 1,668.434·17
Sashegyi őrház [1]	38.118·64	—	38.118·64	— 38.118·64
Józsefhegyi őrház[1]	35.762·99	—	35.762·99	— 35.762·99
Istenhegyi őrház[1]	16.817·—	—	16.817·—	— 16.817·—
Telekvásárlás[1]	94.200·—	—	94.200·—	— 94.200·—
Összesen	**13,402.298·23**	**380.027·47**	**13,782.325·70**	**617.674·30**

[1]) Megtakarítás terhére.

Az 1930. évi függőkölcsönből eszközlendő beruházási munkálatok. A főváros mai víztermelő telepei már nem elegendők a főváros rohamos fejlődésével és a lakosság igényeinek növekedésével különösen a meleg nyári idényben erősen felfokozódott vízszükségletnek kellő biztonsággal való kielégítésére.

Elengedhetetlenül szükségessé vált tehát egy újabb vízműtelep mielőbbi megépítése. E telep 82 csőkútból álló csőkútcsoportjának létesítését a Szentendrei-sziget nyugati partvonalára tervezte a főváros. A gépházat pedig Békásmegyeren szándékozott felépíteni, mivel a budai oldal a leginkább veszélyben forgó ellátási terület. A tervezet szerint azonban az itt kitermelt víz nemcsak a jobb, hanem szükség esetén a balparti városrész vízigényeinek kielégítéséhez is hozzájárulhat.

Az erre vonatkozó előterjesztést a székesfőváros törvényhatóságának közgyűlése már 1930-ban elfogadta és a 35,930.303 pengős költségvetésben szereplő munkálatok közül a halaszthatatlanul sürgősek keresztülvitelére az 1930. évi függőkölcsön terhére 1088/1930. kgy. szám alatt hozott határozatával 17,998.500 pengőt engedélyezett.

Teljes mértékben átérezve azt a súlyos felelősséget, amellyel Budapest vízigényeinek minden körülmények között megfelelő mértékben való kielégítését illetőleg a székesfőváros a közönségnek tartozik, már többször nyiltan kifejezést adott a feletti aggodalmának, hogy a város zavartalan vízellátásának egyedüli — s egyben feltétlen biztosítéka, a budai új vízműtelep létesítése évről-évre halasztást szenved a vízmű részére birtokba veendő terület kisajátításának elodázódása folytán.

1933-ban sem sikerült megszerezni nemcsak ezt a kisajátítási jogot, de még a kisajátítási jog megadásának előfeltételét képező vízjogi engedélyt sem a székesfőváros tiszti ügyészségének az illetékes vízjogi hatóságoktól.

Már pedig mindaddig, amíg a budai II. víztermelőtelep meg nem épül, Budapest vízellátása különösen a nyári nagy melegben feltétlenül biztosítottnak nem mondható, mert nem lehet egy milliós város vízellátásának biztosítását évről-évre a Duna magas vízállásában és a nyár csapadékos voltában mutatkozó jó szerencsére bízni.

A Székesfőváros Vízműveinek története szerint két ízben is — 1866-ban és 1892-ben — kolerajárványnak kellett kitörnie ahhoz, hogy a vízműépítésnek akkoriban zátonyra jutott ügye révbe érjen.

Aggodalommal kell gondolni arra az — úgylátszik, meg nem előzhető — eshetőségre, hogy a budai II. víztermelőtelep létesítését pedig valamelyik nyáron egy elemi csapással felérő katasztrofális vízhiány fogja bevezetni.

Annak illusztrálására, hogy mennyire közrejátszott a jószerencse abban, hogy egyik-másik forró nyári napon mutatkozó rendkívüli vízigényléseknek meg tudott az üzem felelni, az alábbi táblázatban adjuk az utolsó hét év napi legnagyobb és legkisebb vízfogyasztásait és az akkori Dunavízállásokat.

Év	Hó	Nap	Levegő hőmérséklete C°	Duna vízállása m	Vízfogyasztás m³ maximum	Vízfogyasztás m³ minimum
1927.	VIII.	8	+31·2	+2·64	214.655	—
	III.	13	+ 6·0	+2·80	—	118.555
1928.	VII.	17	+33·6	+1·72	246.026	—
	XII.	25	— 2·4	+0·63	—	124.993
1929.	VII.	25	+34·0	+1·43	247.038	—
	I.	1	+ 2·6	+1·44	—	133.195
1930.	VII.	8	+25·8	+1·51	250.366	—
	XII.	25	+ 1·0	+1·92	—	128.216
1931.	VII.	15	+34·6	+2·08	254.646	—
	IV.	5	+11·0	+3·04	—	123.659
1932.	VII.	8	+33·4	+2·62	257.182	—
	III.	27	+ 6·0	+1·14	—	134.439
1933.	VIII.	11	+34·5	+2·57	250.905	—
	I.	29	— 3·5	—0·30	—	129.914

A táblázatból kitűnik, hogy a legnagyobb vízfogyasztás idején mindig igen kedvező Dunavízállásunk — s azzal párhuzamosan elég magas talajvízállásunk — volt, ami a vízkitermelést a megkívánt mértékben lehetővé tette. Alacsony Dunavízállás, tehát kedvezőtlen talajvízállás idejére általában a minimális vízigénylések esnek. A táblázatból a vízfogyasztás rendkívüli ingadozása is élénken kitűnik.

A fenthivatkozott határozattal elrendelt munkálatoknak jelenlegi állásáról az alábbiakban lehet beszámolni.

a) A budai vízművek egyelőre 82 kúttal való megépítése a hozzátartozó műtárgyakkal, nyomócsővel és alagúttal, valamint a budai gépházaknak létesítésénél ez évben nevezetesebb munkálat nem történt, azonkívül, hogy a létesítendő csőkútcsoport északi, Szentendre községgel szemben levő területén további, úgynevezett sűrítő fúrásokat végeztetett a főváros, a vízhordó talajréteg viszonyainak intenzívebb felkutatása céljából;

b) Az újlaki gépháztól a krisztinavárosi telepig tervezett 800 mm-es főnyomóvezeték 1932 óta készen, üzemben áll.

c) A káposztásmegyeri I. és II. átemelőtelep tartalékalagútja és tartozékai munkálatainak állása a következő:

A szentendreiszigeti 1932-ben megépült I. és II. számú földalatti gépházak gépi berendezése elkészült. E berendezések felszerelése az alagutak elkészültekor válik időszerűvé.

Az alagutak építési munkálataiban a Káldor és Mattyasovszky vállalkozók által végzett munkálatok az I. számú alagútnál december 9-én, a II. számú alagútnál november 7-én megszakadtak.

Az I. számú alagútnál ugyanis az úgynevezett Betuba-pajzs pallói, amidőn a tartók végeit a legkülső vasgyűrűktől másfél méterrel előrehajtották, a palástón nem egyenletesen eloszló nagy erők hatására hossztartóikkal együtt elgörbültek. A II. számú alagútnál pedig a munkahelyre rendkívül erős agyag- és vízbeömlés történt, amely a Jansen-eljárással, és pedig a vállalkozók által alkalmazott félköppenyes eljárással a munkálat további folytatását lehetetlenné tette. A vállalkozók úgy a rendkívül nagy és egyenlőtlenül eloszló nyomóerők fellépését, mint a beömlést vis majornak tekintették. A kérdés tisztázására velük közösen bírósági szakértői szemlét kért a főváros. A szemlét a szakértők 1932. december 29-én foganatosították és a részükre január 3-án úgy a vízműigazgatóság, mint a vállalkozók által feltett kérdésekre és ellenkérdésekre terjedelmes szakértői véleményüket március 9-én nyujtották be. E szakértői vélemény veleje az, hogy vis majorra a vállalkozók nem hivatkozhatnak, viszont munkaadó sem hárithatja át vállalkozókra a változó munkamenetelnél előfordulható összes károkat, valamint az előadható veszedelmek elhárítására óvóintézkedések megtételével járó összes költségeket. Megállapítják a szakértők, hogy alagútépítést előre megszabott tervek szerint, tehát tervváltoztatás nélkül végrehajtani nem lehet és leszögezik, hogy vállalkozók gondatlansággal nem vádolhatók, de a munkálat tovább folytatására kellőleg berendezkedve nincsenek.

Közben az események nem ugyan a munkahelyeknél, hanem a tárgyalóasztalnál sűrűn követték egymást. Ezek kronológikus sorrendben röviden összefoglalva a következők voltak:

Január 10-én felhívta a főváros a vállalkozókat, hogy az I. számú alagút falazatának megerősítésére vonatkozó tervüket és számításaikat az építésvezetőségnek

mutassák be felülvizsgálat végett. Január 14-én a tiszti ügyész bejelenti, hogy a szakértőket véleményük megalkotásában a munka folytatása nem akadályozná. Ekkor ismét felszólította a főváros a vállalkozókat a tervek és rajzok mielőbbi beadására. Január 30-án Káldor és Mattyasovszky vállalkozók bejelentik, hogy az építkezés további tartamára társulni óhajtanának egy olyan belföldi céggel, amely a munkálatok továbbfolytatására szükséges berendezéssel és ilynemű munkálatok végzése terén kellő tapasztalattal rendelkezik. Ezzel kapcsolatban Fejér és Dános építkezési vállalkozók bejelentik, hogy az alagútépítkezésbe bekapcsolódni hajlandók. Az üzemigazgatóság hosszas és — nyugodtan mondhatni —minden részletre kiterjedő tárgyalás után arra a meggyőződésre jutott, hogy Fejér és Dános-cég ajánlata el nem fogadható.

Erre május 10-én Káldor és Mattyasovszky vállalkozók Zsigmondy-Palatinus egyesült vállalattal közösen nyujtottak be javaslatot, amely szerint a munkálatok továbbfolytatására pneumatikus eljárással együttesen ajánlkoznak. Úgy a műszaki kivitel, mint a megadott költségek teljes megvitatását magukba foglaló üzemigazgatósági tárgyalások alapján az egyesült vállalkozók május 22-én előterjesztették átdolgozott ajánlatukat. E szerint Zsigmondy-Palatinus r.-t. vállalat, mint társvállalkozó belép az alagútépítés munkáit eddig végző Káldor és Mattyasovszky vállalkozókkal fennálló és kiegészítendő szerződésbe s azt magára nézve is kötelezőnek ismeri el. Az alagutaknak a kiegészített szerződésnek megfelelően való megépítéséért teljes anyagi felelősséget vállalnak együttesen, a Palatinus r.-t.-ot képviselő Schiffer Miksa egyénileg is. Az alagutak megépítéséért az egyéni szerződés 1,426.500 pengő átalányárának beszámításával 2,191.700 pengőt kérnek.

Az üzemigazgatóság május 27-én tartott ülésén a Zsigmondy-Palatinus r.-t. és Káldor és Mattyasovszky egyesült vállalkozóknak ajánlatát elfogadta, azonban a szerződés kiegészítő részét képező függelék mellékleteként szereplő pénzügyi és műszaki feltételeket sorozatos üléseken és értekezleteken behatóan megvitatta. Megtárgyalásra került a pneumatikus eljárás, az alagútfalazat megerősítési módja, annak izolálása, az új pajzs szerkezete és általában minden módosítás és az eredeti szerződéstől való eltérés.

Az alapszerződés kiegészítő részét képező függeléket a polgármester augusztus 10-én 231.296/1933. szám alatt jóváhagyta.

Augusztus 14-én az új vállalkozók meg is kezdték munkájukat az I. számú tartalékalagút munkahelyén. A régi Betuba-pajzsot kiszedték és az új pajzs befogadására elkészítették a pajzskamrát. Ezután a szivattyúkat és légkompresszorokat üzemképes állapotba helyezve december 7-én sor került a pajzs marófélgömbjének az aknába való leeresztésére. Az új pajzsnak az alagútcsoporthoz való teljes beszerelése december 27-én megtörtént.

Vállalkozók szeptember 11-én az I. számú tartalékalagút szigeti aknájánál is megkezdték a vízmentesítés előmunkálatait, a gépháznak és egyéb helyiségeknek építését, szerelését, valamint a pajzsot befogadó kamra készítését. A vízmentesítés előmunkálatai abból állottak, hogy az akna gúlás-kiképzése következtében az aknafal mellett keletkezett és a vízbehatolást megengedő ékűrt a vízáteresztőréteg alatt az aknafalhoz támaszkodó betöngallérral és cement beporlasztással elzárták. Az aknafal vésését 5 méter átmérővel november 3-án kezdték el és november 10-én

jutottak annyira, hogy a további vésési munkálatot már légnyomásos térben kellett folytatniok. A pajzskamra november 27-én elkészült. Ezután hozzáfogtak a gépeknek és anyagoknak a II. számú szigeti akna munkahelyére való szállításához. December 6. óta az I. számú tartalékalagút szigeti munkahelyén a munkálat szünetel.

A II. számú tartalékalagút munkahelyén vállalkozók szeptember 1-én kezdték meg az akna körüli próbafúrásokat, amelynek eredményeként, mint legcélszerűbb munkamegoldást, az akna Duna felőli oldalánál 10 méter hosszú zárt kamrának (caisson) süllyesztését határozták el 6·5 méter mélységig, azontúl pneumatikus aláfalazással tervezik a munkatér megkívánt helyéig való eljutását. Október 24-én elhelyezik a légnyomásos kamra vágóélét és hozzáfognak magának a vasbetónkamrának elkészítéséhez. Ezután a gépház és melegedőbarakk építését és a különféle szerelési munkálatokat végzik. December 6-án kezdik meg az egyelőre atmoszferikus nyomás alatt lévő kamra süllyesztését és december 17-én találnak vízre. December 20-án a kamrát légnyomás alá helyezik és a most már száraz munkatérbe leszáll az első munkáscsoport. Az év végén a zártkamra süllyesztése folyamatban van.

A II. számú tartalékalagút szigeti munkahelyén — hasonló módon, mint az I. számú tartalékalagútnál — vállalkozók augusztus 17-től szeptember 29-ig lefolytatják a vízelhárítás előmunkálatait, a betöngallér elkészítését. Télvíz idején a szigetre való közlekedés nehézségei miatt vállalkozók november 21-től 29-ig az építési anyagokat átszállítják a II. számú alagút balparti munkahelyére és ott folytatják a munkát. A szigeten tehát az építési munkálatok egyelőre szünetelnek.

A 17,998.500 pengő beruházókölcsön felhasználásának 1933. év december hó 31-i állásáról az alábbi kimutatás számol be:

Munkálat megnevezése	Előirányozva	Kifizetve	A kifizetésen felül még megrendelve	Összesen	Még rendelkezésre áll
	pengő				
A budai új vízművek megépítése egyelőre 82 kúttal, a hozzájuk tartozó műtárgyakkal, nyomócsővel és alagúttal, valamint a budai gépházaknak létesítése ...	8,677.000·—	690.533·10	—	690.533·10	7.986.466·90
Az óbudai rakparton 800 mm-es nyomócső lefektetése	3,762.500·—	2,243.487·97	—	2,243.487·97	1,519.012·03
Az újlaki gépháztól a krisztinavárosi telepig tervezett 800mm-es nyomócső lefektetése	1,540.000·—	1,193.164·59	—	1,193.164·59	346.835·41
A káposztásmegyeri I. átemelőtelep tartalékalagútjának és tartozékainak megépítése .	1,869.000·—	1,498.642·34	1,464.647·14	2,963.289·48	1,055.710·52
A káposztásmegyeri II. átemelőtelep tartalékalagútjának és tartozékainak megépítése	2,150.000·—				
Szűrőtelep létesítése[1])	—	1,054.725·46	92.876·89	1,147.602·35	1,147.602·35
Összesen	**17,998.500·—**	**6,680.553·46**	**1,557.524·03**	**8,238.077·49**	**9,760.422·51**

[1]) Megtakarítások terhére.

Szűrőtelep létesítése. A Duna medre a káposztásmegyeri főtelep melletti szakaszon 1923 óta, az akkor elkészült gát építésének következtében eliszaposodott s ezáltal az ott telepített kutak vízének minősége megromlott. A víz vas- és mangántartalmúvá vált, így tehát tisztításáról kellett gondoskodni.

A Vízművek igazgatósága abból a célból, hogy a legmegfelelőbb víztisztítóberendezést szerezhesse be, próbatisztítási kísérleteket végeztetett és káposztásmegyeri telepén kísérleti telepek felállítására több cégnek engedélyt adott. E kísérletek 1929. november és 1930. szeptember hava közötti időben folytak le. A kísérleti berendezések között legjobbnak mutatkozott a Ganz-cég által ajánlott túlklórozási rendszer. Ezért az igazgatóság, miután a szűrőberendezés beszerzésére az 1088/1930. sz. kgy. határozattal engedélyt nyert, egyelőre egy napi 1920 m³ teljesítményű szűrőberendezést rendelt meg, amellyel azonos tíz egységből állt volna a végleges berendezés. Tette pedig ezt óvatosságból azért, hogy tapasztalati adatokat szerezzen arra vonatkozólag: vajjon ennek az egységnek hosszabb üzeme alatt nem merülnek-e fel olyan jelenségek, amelyek a végleges kivitelezésnél bizonyos módosításokat, változtatásokat tesznek majd szükségessé.

Az óvatosság nem volt felesleges.

A készülék 1931. február 28-án került üzembe és eredeti állapotban dolgozott 1932. október 25-ig. Ez idő alatt valóban felmerült annak a szüksége, hogy rajta a víz neutralitásának biztosítása és az üzem biztonsága szempontjából bizonyos módosításokat hajtson a főváros végre. (Szénszűrő szigetelés. A mangánszűrő regenerálás nélküli üzeme. Szűrőellenállás csökkentése. A víz savtalanítása.) A módosított berendezés 1932. november 29-ig volt üzemben és most már teljesen kifogástalanul dolgozott. Az így szerzett tapasztalatok alapján készítette el az üzem a végleges berendezés tervezetét. E berendezés a próbaegység nélkül 436.054·05 pengőbe került, szemben a 445.000 pengő vállalati összeggel.

A berendezés befogadására szolgáló épületet a tervek alapján Fejér és Dánoscég építette. A cég ajánlati összege 234.058·10 pengő volt, amelyből az építkezés befejezése után 4968·49 pengő megtakarítás mutatkozott. Az épület hossza 45·55 méter, ebből a laboratóriumi traktusra 18·2 méter, a szűrőteremre 25·75 méter, a savtalalanítóra 8·60 méter esik. Szélessége a 18·2 méteres savtalanító rész kivételével 20·30 méter. A szűrőtelep magassága 10·2 méter. A laboratóriumi traktus egyemeletes. Az egész épület alápincézett. A szűrőterem alatti pincerész a berendezéshez tartozó csővezetékek elhelyezésére szolgál, a laboratóriumi traktus pincéjében talált helyet a klórozóberendezés, a központi fűtés és szénkamra. Az épület 1932. szeptember 26-tól 1933. július 26. közötti időben épült.

A szűrőberendezést Ganz és Társa 1933. január 16-án kezdte szerelni s munkáját szeptember 5-én fejezte be. A víztisztítás szeptember 6-án megkezdődött.

Magának a szűrőberendezésnek elemei a következők:

1. 10 darab kovácsolt vaslemezekből készült 2·5 méter átmérőjű, 5·7 méter magas, két részre osztott tartály. E tartályok felső része az ú. n. reakciótér, amely belül üres, a tartályok alsó része a szűrőtér, ahol minden egyes szűrőben 20.000 kg 1·5 $^{m}/_{m}$ átmérőjű, felületén mangánszuperoxiddal bevont kvarcszűrőanyag fekszik. Úgy a reakciótér, mint a szűrőtér az öblíthetőség céljából szűrőcsőrendszerrel van

ellátva, a szűrőbe azonkívül vízsugáröblítő szerkezet is van beépítve, amellyel a szűrőanyag teljes átfordítása lehetséges.

2. Hat darab szénszűrőtartály, amelyek közül 4 darab 2 méter átmérőjű, 5·2 méter magas, két darab 1·4 méter átmérőjű s ugyancsak 5·2 méter magas. A kisebb szénszűrőkben körülbelül 2000, a nagyobbakban 4000 kg aktív szénszűrőanyag van. A tartályok szűrőcső és vízsugáröblítéssel vannak ellátva. A 10 kvarcszűrőből 2—2 egy nagyobb méretű, 1—1 pedig egy kisebb méretű szénszűrővel dolgozik együtt.

A szűrők öblítéséhez szükséges vízmennyiség a szűrt tiszta víz mennyiségének maximálisan 2%-a. A szűrőellenállás öblítés előtt 1·3 atm., öblítés után 0·5 atm.

3. Két darab Ornstein-féle klóradagolóberendezés.

4. Három darab egymás mellett elhelyezett savtalanítókamra. A savtalanítókamrák tetején 4—4 nyílás van szimmetrikusan kiképezve, amelyeken keresztül nyúlnak be a savtalanítandó vizet vezető csövek. A csövek perforált gömbölyű fejben végződnek, amelyen keresztülfolyva a víz sugarakra oszlik. A fejek alatt félméter távolságban szitalemezek vannak elhelyezve, amelyek a rájuk hulló vízsugarat apró szemcsékre porlasztják. A szétporlasztott víz a kamrák ferde fenékrészébe épített csővezetéken keresztül távozik a gyüjtőmedencébe. A porlasztókamrák tetején a csővezetékek úgy vannak kiképezve, mint egy vízsugárlégszivattyú. Ezáltal elérhető, hogy a savtalanításhoz szükséges levegőt a víz magával rántja, a szénsavtartalmú levegőt pedig ugyancsak a vízsugárlégszivattyú nyomása egy erre a célra beépített csővezetéken keresztül kinyomja a szabadba. Hogy a víz minden fertőzéstől megóvassék, a beszívott levegő baktériumszűrőn halad keresztül. Ezek szerint a savtalanításhoz normális üzemmenet mellett exhaustorokra nincs szükség. Amennyiben egy bizonyos mennyiségű víznél és pedig óránkint 600 m^3-nél többet kellene savtalanítani, igénybevehető a tartalékképen felszerelt 3 darab exhaustor.

5. Káliumpermanganát és szódatartályok. Ezek a nyers kvarcanyagnak bedolgozásához szükséges anyagok tárolására és adagolására szolgálnak.

Mármost a szűrés menete a következő:

A nyersvizet vezető csőben a klórozóhelyiségben klórt adagol az üzem az Ornstein-féle klóradagoló készülékkel, olyan mennyiségben, amennyi a víz klórlekötő képességén felül a vas és mangán oxidációjához, továbbá kvarcszűrő mangánszuperoxid rétegének aktívan tartásához szükséges. Ez a 10—11 mgrl. között van. A klórozott víz az elosztószerkezeteken keresztül a 10 darab kvarcszűrőtartályba jut, ahol a felső reakciótérben körülbelül 10 percig tartózkodik. Itt az oxidáció egy részét a klór elvégzi és részben már csapadékot tartalmazó víz kerül a kvarcszűrőtérbe. A szűrőréteg felső részén mechanikai szűréssel eltávolodnak a kicsapódott alkatrészek, a középső és alsó részeken pedig kémiai szűrés útján történik a még oldatban vagy kolloid állapotban levő fémek kiválasztása. A kvarcszűrőből kikerülő víz vas-, mangán- és ammóniamentes, azonban tartalmaz kb. 0·8—1·2 mgrl. szabad klórt, amelyet a szénszűrőkön távolítanak el. Ugyancsak a szénszűrőkön válik ki a szűrés közben képződött csekély mennyiségű klórozott szerves anyag is. A szűrés közben lefolyó kémiai reakció egyike az, hogy a klór a hidrokarbonátok szénsavja

helyébe lép és mint klór, így kötődik le, aminek következtében szénsav szabadul fel. Így tehát a szénszűrőkről lekerülő víz szabadszénsav tartalma jelentékeny, átlag 30 mgrl. lesz. Minthogy e mellett oldott oxigént nem tartalmaz, ez a víz bizonyos fokú agresszivitással bír. Ennek kiküszöbölése céljából a vizet savtalanítani kell és a szükséges mennyiségű oldott oxigénnel is el kell látni. Ezt a két követelményt egyszerre teljesíti az üzem, a víznek zárt térben való porlasztásával, ahol a kellő mennyiségű csirátlanított levegőt hozzájuttatja.

A szűrés különböző periódusában a víz összetételének változását az alábbi táblázat tünteti fel:

Alkatrészek	Nyers vízben	Kvarcszűrő után	Szénszűrő után	A tiszta vízben
Oxigén a szerv. anyagra	2·7	1·9	1·8	1·8
Kötött klór	9·2	19·4	20·3	20·3
Szabad klór	—	1·2	—	—
Ammónia	0·8	—	—	—
Szénsav (szabad)	17·0	27·0	30·0	16·0
Oldott oxigén	nyom	nyom	nyom	7·1
Vas	1·3	< 0·03	< 0·03	< 0·03
Mangan	2·2	< 0·03	< 0·03	< 0·03
PH	7·2	6·9	6·8	7·3

(Az adatok milligrammliterben értendők, kivéve az utolsó sorban feltüntetett ph értéket, amely mint a hidrogénionkoncentráció logaritmusának negatív értéke, természetesen absztrakt szám.)

Amint a táblázatból látszik, a változó keménység csökken s az állandó keménység nő, ahogy a kloridok keletkeznek a hidrokarbonátok rovására.

A szűrőtelepen átnyomandó vizet szállító szivattyúberendezés, amely az I. számú gépházhoz épített toldalékgépházban nyert elhelyezést, 3 darab, egyenkint 7500 m³ napi teljesítményű, 36 méter összemelő magasságra dolgozó centrifugálszivattyúból és velük közvetlen kapcsolásban levő 3 darab egyenkint 75 lóerős, 3 fázisú, 380 voltos asszinkron motorból áll. Az eredetileg a Teudloff-Ditrich által szállított szivattyúkat nagyobb teljesítményre a m. kir. Államvasúti gépgyár alakította át. Az elektromotorok a magyar Brown-Boveri gyárból valók.

Vagyon. A dunabalparti és dunajobbparti telepekbe és azok csőhálózataiba befektetett vagyon a következő tételekből áll:

	Pengő
Telkekben	3,500.010·32
Épületekben	2,133.547·09
Gépekben	4,497.293·42
Csőhálózatokban	12,160.217·16
Vízmedencékben	1,010.509.51
Összesen	**23,301.577·50**

Ennek részletezése a következő :

Telep neve	Telep	Épület	Gépberendezés	Víztartók (medencék)	Összesen
	pengő				
Kossuth Lajos-téri víztermelőtelep	—	81.180·—	216.712·97	—	297.892·97
Káposztásmegyeri főtelep	2,200.869·57	711.823·82	1,254.378·32	—	4,167.071·71
Káposztásmegyeri I. átemelőtelep	122.482·67	129.149·18	794.885·29	—	1,046.517·14
Káposztásmegyeri II. átemelőtelep	322.033·46	231.325·48	1,620.089·95	—	2,173.448·89
Népligeti víztermelőtelep	—	12.284·30	15.725·—	—	28.009·30
Kőbányai átemelőtelep	—	124.892·89	16.183·70	—	141.076·59
Dunabalparti medencék	420.027·40	58.811·39	38.983·83	472.725·—	990.547·62
Csőraktár	—	55.056·67	—	—	55.056·67
Vízmérőjavítóműhely	—	185.409·68	2.690·—	—	188.099·68
Budaújlaki víztermelőtelep	212.228·—	157.879·68	299.562·33	—	669.670·01
Krisztinavárosi átemelőtelep	—	92.033·57	28.242·56	—	120.276·13
Budakeszi-úti átemelőtelep	—	70.172·—	21.387·72	—	91.559·72
Lóránt-úti átemelőtelep	—	162.168·78	145.308·50	—	307.477·28
Domb-utcai átemelőtelep	22.187·52	16.044·—	5.654·40	—	43.885·92
Gellért-rakparti átemelőtelep	—	30.784·—	14.780·32	—	45.564·32
Dunajobbparti medencék	200.181·70	14.531·65	22.708·53	537.784·51	775.206·39
Összesen	**3,500.010·32**	**2,133.547·09**	**4,497.293·42**	**1,010.509·51**	**11,141.360·34**
Csőhálózat :					
Dunabalparton	—	—	—	—	7,181.529·64
Dunajobbparton	—	—	—	—	4,978.687·52
Összesen	.	.	.	.	**23,301.577·50**

A vagyonrészek értékelése az 1928. évi vagyonleltár, valamint a következő időkben kifizetett számlák alapján történt.

Személyzet. 1933. évben személyi kiadások címén 883.827·86 pengőt fizetett ki az üzem az alábbi részletezés szerint :

A személyzet létszáma következőképen alakult :

	1932. évben	1933. évben
Végleges tiszti személyzet	55	51
Ideiglenes hivatalnok	3	4
Havidíjas hivatalnok	21	21
Hetijegyzékes hivatalnok	131	140
Gyakornok	—	2
Irodai altiszt	20	21
Összesen	**230**	**239**

A tiszti személyzet illetménye	398.560·13 P
A tiszti személyzet üzemi pótléka	80.886·72 «
Hetijegyzékes hivatalnokok illetményei	399.852·22 «
Segítőalap munkaadó járuléka	4.528·79 «
Összesen	**883.827·86** P

Munkáslétszám. Az üzem munkáslétszámát a következő adatok illusztrálják:

	1932. évi december hó	1933. évi december hó
Raktár	58	55
Káposztásmegyer	209	221
Budaújlak	65	62
Krisztinaváros	32	30
Kossuth Lajos-tér	6	7
Népliget	1	1
Gellért-hegy	1	1
Kőbánya	16	18
Budakeszi-út	4	4
Lóránt-út	7	8
Gellért-rakpart	6	6
Talajkutatás	20	21
Fenntartási munkálatok	246	278
Összesen	671	712

E létszámban a rekonstrukciós és beruházási munkálatoknál ideiglenesen alkalmazott munkások is bennfoglaltatnak.

Munkabérek címén kifizettetett 1,075.386 pengő.

Bevételek. Az üzemnek az 1933. számadási évben 11,925.063·04 pengő bevétele volt.

Vízdíjakból a 18 filléres egységár mellett 10,343.715·54 pengő volt a Vízművek bevétele és pedig:

Fogyasztók	Háztartásokból köbméter	pengő	Ipar részéről köbméter	pengő
Magánosok	33,746.839	6,074.431·02	7,510.338	1,351.860·84
Fővárosi épületek	5,038.771	906.978·78	1,843.393	331.810·74
Állami épületek	4,396.432	791.357·76	987.626	177.772·68
MÁV	497.817	89.607·06	1,081.004	194.580·72
Utcák és parkok öntözése	—	—	2,072.200	372.996·—
Összesen	**43,679.859**	**7,862.374·62**	**13,494.561**	**2,429.020·98**
Wolfner-gyár (20 filléres egységárral)	—	—	—	303·—
Átalány és közkutak	—	7.931·35	—	—
Tűzivezeték utáni készenléti díj	—	—	—	20.590·40
Közcsőfektetések 8%-os jövedelmezősége	—	23.495·19	—	—
Összesen	**43,679.859**	**7,893.801·16**	**13,494.561**	**2,449.914·38**

Székesfővárosi Gázművek. A Gázművek bevétele az 1933. évben 32,211.322·38 pengő, kiadása 30,634.055·85 pengő volt, az 1933. évi tiszta nyereség tehát 1,577.266·53 pengő. A nyeresége 1,002.688·27 pengővel kevesebb az 1932. évben elért 2,579.954·80 pengő nyereségnél. Az 1932. üzleti év feleslegében azonban bennfoglaltatik az a 2,064.685·21 pengő, amely az 1931. évvégi készletek mérlegszerű és valóságos értéke között mutatkozott és latens tartalékul szolgált. Ezen a címen az 1933. évben azonban az üzemnek bevétele már nem volt, s amennyiben az 1932. évi eredménynél ezt a rendkívüli bevételt figyelmen kívül hagyjuk, az 1933. évi üzleti felesleg 1,061.996·94 pengővel kedvezőbb, mint az 1932. évi.

Az 1933. évben elért 1,577.266·53 pengő felesleg kedvezőnek mondható azért is, mert a gázfogyasztásban — az 1932. évvel szemben — bizonyos visszaesés állott be, aminek következtében az előző évvel szemben a gáznál és a koksznál összesen mintegy 1,720.000 pengővel kevesebb volt a bevétel.

Az 1933. évre előirányzott 1,516.894 pengő feleslegnél 60.372·53 pengővel nagyobb felesleget sikerült elérni annak ellenére, hogy a gáztermelés az előirányzott 97,000.000 m³-rel szemben csak 89.813.200 m³ volt, továbbá, hogy a termelési költségek, az alább részletesen kifejtett okoknál fogva, emelkedtek és hogy a rendkívüli súlyos gazdasági viszonyok mellett a propagandatevékenység terén is nagy nehézségekkel kellett megküzdeni.

A gáztermelés az 1932. évi 94,752.800 m³-ről 89,813.200 m³-re, vagyis 4,939.600 m³-rel, tehát 5·21%-kal, a gázleadás pedig 94,725.800 m³-ről 89,820.200 m³-re, vagyis 4,905.600 m³-rel, tehát 5·18%-kal csökkent. A magánfogyasztásban a csökkenés csak 3,832.893 m³, tehát 4·83% volt, annak ellenére, hogy a fogyasztók száma 108.899-ről 109.512-re, vagyis 0·56%-kal, a felszerelt bérleti tárgyak száma pedig 127.264 darabról 137.364 darabra, vagyis 10.100 darabbal, 7·94%-kal emelkedett. 1932-ben a magánfogyasztás 2·33%-kal csökkent, míg a fogyasztók száma 3·93%-kal s a felszerelt bérleti tárgyak száma 14·14%-kal emelkedett. Ezek az adatok kétségtelenül igazolják a gazdasági viszonyok nagyfokú leromlását. Ha azonban figyelembe vesszük azt, hogy a gázfogyasztás több külföldi nagy városban ennél nagyobb mértékben csökkent, úgy megállapítható, hogy a nagyobbarányú visszaesés csakis erőteljes propagandával volt megakadályozható.

Az átlagos mérőnkinti fogyasztás 733 m³-ről 696 m³-re, vagyis 5·05%-kal, az átlagos háztartási fogyasztás 586 m³-ről 543 m³-re, vagyis 7·34%-kal, a kisipari átlagos fogyasztás 6·96%-kal, az üzletek, irodák átlagos fogyasztása 21·29%-kal csökkent. Ezekből az adatokból is megállapítható, hogy a fogyasztásnak ez a visszaesése a gázleadás 10%-os csökkenésével járt volna, amit azonban új fogyasztók megszervezésével és céltudatos propagandával sikerült a lehetőséghez képest ellensúlyozni. A háztartási fogyasztásban beállott visszaesés elbírálásánál nemcsak a gazdasági viszonyok által okozott nagyfokú takarékosságot kell figyelembe venni, hanem a kevesebb gázt fogyasztó és modern égőkkel felszerelt bérleti gázfogyasztókészülékek elterjedségét, valamint a bemutató- és oktatóelőadások eredményét is, amelyeken a közönséget a takarékos és gazdaságos gázhasználatra állandóan serkenti az üzem.

A gázfogyasztásban beállott csökkenés szorosan összefügg a lakásviszonyokban beállott nagyfokú változásokkal is. Budapesten 1933. évi augusztus hó végén 16.476 bérhelyiség állott üresen, melyek közül 9400 volt gázfogyasztásra berendezve. Ezek bérlőinek nagyrésze a főváros perifériáira vagy a szomszédos községekbe költözött el, tehát oda, ahol gázszolgáltatás nincsen s így ezeket, mint gázfogyasztókat elveszítette az üzem. Ha a gázmérővel ellátott üres helyiségek számát (körülbelül 7900) beszorozzuk a mérőnkinti átlagos fogyasztással (696 m³), úgy 5,498.400 m³-t jelent az a gázmennyiség, amely ezen a réven elveszett. Hogy ezzel szemben a magánfogyasztás csak 3,832.893 m³-rel kevesebb az előző évinél, igazolja azt a fenti állítást, hogy a gázfogyasztásban beállott visszaesést a kifejtett propaganda ellensúlyozta.

Az elmult évben a termelt gáz egy köbméterére eső termelési költség 12·15 fillérről 12·25 fillérre, vagyis 0·82%-kal emelkedett; a melléktermékekből származó

bevételek levonása után a megmaradó tiszta termelési költség pedig köbméterenkint 2·56 fillérről 3·17 fillérre, vagyis 23·83%-kal szökött fel, ami főként a külföldi gázszénnél számított felár fizetésével áll összefüggésben. A termelt gáz köbméterenkinti önköltségi ára 15·72 fillér volt az 1932. évi 14·74 fillérrel szemben; az eladott gáz egy köbmétere után a bevétel 17·48 fillér az 1932. évi 17·46 fillérrel szemben.

A Gázművek 1933. évi tevékenységének legnehezebb s egyben az üzem zavartalan folytatása szempontjából legfontosabb problémája: a gázszükséglet biztosítása volt.

Az 1932. év december havának utolsó napjaiban létrejött magyar-cseh kereskedelmi megállapodás megkötéséhez vérmes reményeket nem fűztünk ugyan, de ma már megállapítható, hogyha ez a megállapodás nem is bonyolódott le egészen programmszerűen, az mégis alapjában és elgondolásában megfelelő volt, mert ez az egyezmény határozott és pontosan körülírt árukontigenst fordított a gázszén ellenértékének fedezésére.

Az említett megegyezés három hónapra köttetvén meg, az érdekelt kormányok az elmult év folyamán — 1933. május 26-án — újabb államközi megállapodást létesítettek, amely a csehországi szénszállítmányok ellenértékének kiegyenlítését az 1933. év júniustól szeptemberig terjedő időtartamra rendezte, sajnos azonban kevesebb eredménnyel, mint az előző egyezmény.

A szóbanforgó megállapodások között időbeli hézagok maradtak s az ezekre eső szénszükséglet fedezéséről az államközi megegyezések nem gondoskodtak. A szeptember utáni szállítások ellenértékének miként való fizetéséről pedig egyáltalában nem történt államközi egyezménnyel gondoskodás. Ily viszonyok között igyekezett az üzem a szállítócéggel egyéb transzferálási módokhoz nyúlni. Több kisebb-nagyobb összegre szóló magánkompenzációra nyert is engedélyt az üzem és a különféle elgondolások közül sikerült néhány tranzakció keresztülviteléhez a Nemzeti Bank hozzájárulását megnyerni. Sajnos azonban sem ezek a transzferálási módok, sem az államközi egyezményekkel biztosított áruexport nem fedezte a behozott gázszén teljes ellenértékét, úgyhogy a szállítócéggel szemben az év elején fennállott 9,310.954·17 csehkorona tartozás az év végéig 17.112.826·42 csehkoronára emelkedett, megjegyezvén, hogy az egész évi szénszükséglet értéke ab cseh-magyar határ 26—30 millió csehkoronát jelent. Minthogy a transzferálások lebonyolítása igen vontatottan haladt előre, az engedélyezett egyéb transzferálási lehetőségek pedig összegszerűen elégtelenek voltak, a bánya a fizetések nem teljesítése miatt augusztus havában egyáltalában nem szállított szenet, aminek következtében a legkritikusabb helyzetbe került a gázgyár. Szeptember közepén a szállító cég váratlanul azzal a javaslattal állott elő, hogy hajlandó az ellenérték transzferálásának lehetőségétől függetlenül, a gázszénszállításokat a téli hónapokon át egészen 1934. március végéig zavartalanul fenntartani, ha a fennálló és 1934. júniusában lejáró szénkötést egy évre meghosszabbítja az üzem.

Az erre vonatkozó megállapodás az elmult év végéig nem jöhetett ugyan létre, azonban a cég részéről felvett elgondolás s a cég lojális és előzékeny magatartása lehetővé tette a legnehezebb téli hónapokban a szénszállítások zavartalan fenntartását.

A gázszénszállítások ellenértékének kiegyenlítésénél az elmult évben egy új ártényezővel: a felárral kellett számolni. Már 1932-ben is kisértett ez az import-export forgalmunkban lassankint teljesen elhatalmasodott tényező, akkoriban azonban a

hivatalos körök határozottan megtiltották a Gázműveknek ilyen felár viselését. Bármennyire nem örvendetes egy ilyen ártöbblet viselése, mert a felár végeredményében vagy az eladási árak emelkedéséhez, vagy pedig az üzem részéről a központi háztartásnak beszolgáltatandó feleslegnek a csökkenéséhez vezet — nem térve ki a kormányhatóságok tiltó rendelkezésének okaira és egyéb következményeire — azt kell mondani, hogy ma valószínűleg kedvezőbb helyzet uralkodna, ha már előbb kapott volna engedélyt a gázgyár egy alacsony felárkulcs vállalására. Ebben az esetben ugyanis, ha némi többlettel is, de a tartozás jelentékeny része rendeztetett volna; míg ma a felnövekedett adósság mellett kérdéses, hogy mikor, milyen magas felárral és mekkora kamatterhekkel lesz a széntartozás kiegyenlíthető.

A külföldi szén után megállapított felár természetszerűleg növelte a termelési költséget. Helyes üzletpolitikával azonban sikerült a felárak tetemes részét a szállító cégre áthárítani, miáltal a gáz árának emelése, illetve a központi háztartás részére előirányzott felesleg csökkentése elkerülhető volt. A külföldi gázszén felárával azonban a jövőben is számolni kell.

A cseh gázszénszállítások ellenértékének kiegyenlítési nehézségei és a szállításokban beállott szünetek arra a megfontolásra vezették a fővárost, vajjon nem volna-e helyes a gázszénszükséglet egy részét oly államokból biztosítani, amelyeknél a transzferálás lehetősége nem ütközik olyan nehézségekbe, mint Cseh-Szlovákiával szemben. Ezt az elgondolást alátámasztotta az a körülmény is, hogy értesülés szerint a cseh kormány részéről az elmult év február havában megkezdett újabb magyar-cseh tárgyalások elé bizonyos akadályok gördültek épen a gázszén kompenzációja tekintetében. Annak bebizonyítására, hogy nem vagyunk kizárólag cseh gázszénre utalva, új tárgyalásokat folytatott a főváros törökországi (anatoliai) gázszenek beszerzése érdekében. Ebben az a cél is vezette a fővárost, hogy a magyar ipari termékek exportjának oly piac felé nyisson utat, amelyet iparunk eddig meglehetősen elhanyagolt, holott annak aránylagos közelsége s ipari szükségleteinek nagy mérve következtében szinte természetes irányvonala lehet ipari exportunknak. A tárgyalások igen kedvezően alakultak, azonban a török és magyar hivatalos körök által rendezendő kérdések egész sora miatt a bányával való megállapodás annyira elhúzódott, hogy az első török szénszállítmány csak szeptember havában érkezett be. Végeredményben 25.000 tonna anatoliai szenet kötött le a gázgyár, melyből szeptember—december hónapokban kereken 9800 tonnát hozott be és csak az egészen abnormálisan korán beállott tél okozta azt, hogy a hátralévő mennyiség már nem érkezhetett meg idejében, hanem különböző kikötőkben vesztegelve várta a tél végét.

A török szénen kívül foglalkozott az üzem zsilvölgyi, bulgár, az orosz Donetz-medencéből való, továbbá lengyel-felsőszileziai, sőt angol gázszenek beszerzésével is. Bulgár és lengyel szenekből egy-egy kisebb, az angol gázszenekből pedig egy nagyobb próbaszállítmányt, főleg a minőségi és szállítási kérdések tisztázása végett, meg is vásárolt.

A Ruhr-vidéki szenek beszerzése tekintetében is folytak a már 1932-ben megkezdett tárgyalások. Ezek eredményeképen 35.000 tonna gázszenet kötött le a gázgyár, amelynek egy részét a Nemzeti Bank által rendelkezésére bocsátott devizával egyenlítette ki, jelentősebb részét pedig a szállítócég magyar áruexporttal rekompenzálta. A megállapodás értelmében ennek a szénnek egy része a dunai kikötőkben került átrakásra, másik részét pedig az 1934. év folyamán kellett leszállítani.

Ezeknek a különböző szeneknek a beszerzésével kapcsolatban egész sereg probléma várt megoldásra, főként azért, hogy a szállítási költségek és így a beszerzési ár csökkenthető és a szállítások folytonossága biztosítható legyen. Megállapítást nyert, hogy a mai vasúti tarifák mellett a kombinált tengeri és dunai szállítás a legkedvezőbb megoldás. Az idei abnormisan korai tél azonban megmutatta, hogy ez az út esetleg az év egyharmad részén át nem járható. De egyébként sem vagyunk a szénnek vízi úton való szállítására berendezkedve s így ez a körülmény a szén kirakását, raktárra vitelét megdrágítja, ami végeredményben a vízi úton szállított szenek versenyképességét csökkenti. Épen ezért a rendelkezésre álló eszközökkel és összeköttetésekkel odahatott a gázgyár, hogy a szóbajöhető gázszenek (Ruhr, lengyel, bulgár szenek) közvetlen vasúti szállítását megfelelő olcsó díjtételek mellett biztosítsa annál is inkább, mert a szenek többszöri átrakása a szén minőségének rovására megy.

Ennek a kérdésnek a megoldása azért is fontos, mert a cseh szén szállítására kötött megállapodás június havában lejár és ezért megfelelő árak és feltételek elérése érdekében figyelemmel kellett lenni más államokból származó megfelelő gázszenek beszerzési lehetőségeire is, amivel a m. kir. kormány kereskedelempolitikai elgondolásainak megvalósítását is elősegítette a főváros.

A különböző országokból származó szenek beszerzésére irányuló tárgyalások kétségtelenül tisztázták a szállítások útvonalának kérdését, nagymértékben előbbre vitték a szenek minőségére vonatkozó tapasztalatokat, tájékoztatást adtak arról, hogy lehetséges a nagyobb távolságok és komplikáltabb szállítási lehetőségek ellenére a cseh szenekkel azonos vagy azt erősen megközelítő árakon más országokból is jóminőségű gázszenet beszerezni. Mindezeken felül jó szolgálatot tettek ezek a különféle érdekeltségekkel folytatott tárgyalások nem egyszer azáltal is, hogy az egyes szénszállító cégekre megfelelő nyomás volt gyakorolható.

A külföldi származású gázszenek problémáján kívül a hazai szeneknek gázgyártási célokra való alkalmazásának kérdését az elmult évben is napirenden tartotta a gázgyár, állandóan figyelemmel kísérve a külföldi szakirodalmat, úgyszintén a hazai szenekkel mások által végzett kisérleteket. Hosszabb időn át kisérletképen 10% pécsi mosott aprószenet kevert az üzem a külföldi gázszénhez, aminek állandósítása a pécsi szén magas nedvességtartalma miatt ezidőszerint még súlyosabb nehézségekbe ütközik, fagyos időben pedig egyáltalában kizártnak bizonyult. Az eddigi kedvezőtlen tapasztalatok ellenére is tovább folytatja a gázgyár ezirányú kísérleteit, amelyek azonban előreláthatólag csak abban az esetben vezethetnek sikerre, ha az érdekelt bányavállalat új eljárás bevezetése útján szárazabb szenet is tud majd szállítani.

Kísérleteket folytatott az üzem abban az irányban is, vajjon nem lehetne-e a keverési célokra nem alkalmas tatai szén helyett tatai félkokszot a külföldi szénhez keverni. Az erre vonatkozó próbák még nem fejeztettek be.

Az üzem teljes tudatában van annak, hogy a magyar szénből való gázgyártás kérdésének megoldása elsőrendű nemzetgazdasági érdek, amelynek megvalósításáért úgy a gázgyáraknak, mint a szénérdekeltségeknek mindent el kell követniök s ezért minden erővel azon van, hogy ez a probléma még bizonyos áldozatok árán is mielőbb sikeresen megoldassék és külkereskedelmi mérlegünk az ekként feleslegessé váló külföldi szén árával feljavíttassék. Addig is azonban, amíg ez a fontos kérdés műszakilag és főként gazdaságilag tökéletesen megoldva nincs, a külföldi gázszén behozatala semmiképen sem nélkülözhető s ezért az illetékes tényezőknek is mindent el kell

követniök abban az irányban, hogy ennek az elsőrendű közszükségletet kielégítő s nélkülözhetetlen melléktermékeket gyártó üzemnek zavartalan szénellátása feltétlenül biztosíttassék.

A kokszüzlet forgalma minden tekintetben kielégítő volt. A korán beállott téli idő, valamint a külföldi kokszbehozatal csökkenése következtében igen nagy volt a koksz iránti kereslet. Az 1933. év január és február havában beállott enyhe időjárás következtében a készletek erősen szaporodtak, a decemberben beállott abnormális hideg folytán azonban annyira leapadtak, hogy az évvégi készlet fűtőkokszban 154 vagónnal volt kevesebb, mint az elmult év december végén.

A m. kir. pénzügyminiszter 1300/1933. P. M. számú rendeletével a kokszra is adót vetett ki és pedig métermázsánkint 10 fillért. Az adó megállapítására vonatkozó határozatot megfellebbezte a főváros és az adónak 5 fillérre való mérséklését kérte ; a fellebbezés mindezideig nem nyert elintézést.

Az előző évben kiadott és a koksznak hazai tüzelőanyagokkal való keverésére vonatkozó kormányrendeletet a m. kir. kereskedelemügyi miniszter nem hosszabbította meg. Budapestre az elmult évben 4100 vagón külföldi kokszot hoztak be, az előző évi 8900 vagónnal szemben. Ha figyelembe vesszük azt, hogy 1930-ban több mint 9000 vagón volt a behozatal és ha számításba vesszük, hogy a Gázművek termelésével együtt 1930-ban 18.186 vagón, 1933-ban pedig 14.339 vagón fűtőkokszra volt Budapesten szükség, ebből megállapítható a koksztüzelés nagyarányú visszaesése. Az elvesztett fogyasztóhelyeket főleg a barnaszén és brikettüzelés hódította el, melynek propagálása érdekében a m. kir. kormány és a barnaszéntüzelésre alkalmas berendezéseket gyártó hazai ipar messzemenő kedvezményeket nyujtott a fogyasztóknak. Mintegy 4000 vagónra becsülhető az a kokszmennyiség, amelyet a hazai barnaszenek és brikettek a hazai piacról kiszorítottak.

Bármennyire örvendetes a magyar közgazdaság szempontjából a hazai szenek felhasználásának ez az előretörése, mégis komoly aggodalomra ad okot. Ameddig ugyanis a barnaszénfelhasználás terjeszkedése a külföldről behozott koksz rovására történik, ez ellen észrevételt tenni nem lehet. Ha azonban ez a terjeszkedés odáig fejlődnék, hogy az a Gázművek koksztermelésének elhelyezését is veszélyeztetné, ebben az esetben két lehetőség nyílik : vagy az, hogy a koksz árát a verseny érdekében leszállítja az üzem, ami a kokszbevétel jelentős visszaesését és a mérleg pénzügyi egyensúlyának veszélyeztetését jelenti, vagy pedig, hogy a termelt koksz el nem adható részét generátorgázgyártására használja fel a gázgyár, ami viszont a magyar szénszükséglet megfelelő csökkenését fogja maga után vonni. Ennek a kérdésnek a rendezése tehát energiagazdálkodási szempontokból sürgősen megoldandó. Megfontolandók volnának azok az aggályok is, amelyeket a főváros levegőjének korom-, kén- stb. tartalma szempontjából az illetékes szakkörök is kifejezésre juttattak.

A gázhasználat propagálása és különösen nagyfogyasztók akvirálása érdekében tanulmányozta a gázgyár a központi fűtéseknek gáztüzelésre való átalakítását. Hogy ebben a tekintetben teljesen megbízható gyakorlati tapasztalatokat szerezhessen, kisérletképen egy központi fütéses házban fog ilyen berendezést létesíteni és legalább egy fűtési évadon át üzemben tartani. Bízunk abban, hogy ezek a kísérletek kedvező eredménnyel végződnek, aminek nemcsak a gázfogyasztás kiterjesztése, hanem a főváros levegőjének füstmentesítése szempontjából is nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk.

A kokszbevétel 6,767.577·33 pengő volt, 471.222·67 pengővel kevesebb az előirányzatnál, ami főként a kisebb koksztermeléssel áll összefüggésben.

A kátránytermékek forgalma a viszonyokhoz képest megfelelően alakult; lényeges visszaesés csak az útépítőkátrány-szállításoknál mutatkozik az állami útépítkezések nagymértékű csökkenése folytán, viszont lényegesen emelkedett a kőszénszurok eladás. A barnaszén-kátránytermékek forgalma ugyancsak emelkedett.

A kátránytermékekből származó bevétel 70.329·34 pengővel volt kevesebb az 1932. évi bevételnél és 231.158·44 pengővel több az 1933. évi előirányzatnál.

Ammoniáktermékek forgalma kielégítő volt. Bár a mezőgazdaság súlyos helyzete és így felvevőképessége nem változott, külföldi szállításokkal sikerült a termelésen felül a megelőző évekről áthozott kénsavasammoniák-készleteket is elhelyezni. Ammoniáktermékeinkből származó bevétel 20.444·28 pengővel volt több, mint 1932-ben, de 11.345·33 pengővel kevesebb, mint az 1933. évi előirányzat.

A gázfogyasztási számlák fizetésénél az elmult évben az előző évinél is kedvezőtlenebbül alakult a helyzet, ami a gazdasági viszonyok állandó rosszabbodásával áll szoros összefüggésben. Az elmult évben is messzemenő kedvezményeket nyujtott az üzem a gázfogyasztó közönségnek és mindent elkövetett, hogy a fogyasztók súlyos helyzetén könnyítsen. Ennek ellenére a kényszerbehajtásra kiadott tételek száma 14·91%-kal emelkedett; nem fizetés miatt 9005 gázmérőt kellett lezárni (1932-ben 8323-at, 1931-ben 6947-et, 1930-ban 3300-at), behajthatatlan követelések címén pedig 106.000 pengőt kellett leírni (1932-ben 127.000 pengőt, 1931-ben 63.000 pengőt).

Foglalkozott az üzem azzal a gondolattal, hogy a rosszul fizető fogyasztóknál automataméröket állít fel, hogy ezáltal a behajthatatlan követelések összege csökkenthető legyen. Az automataméröknek alkalmazásának ügye azonban igen alapos megfontolást igényel, nemcsak azért, mert az automataméröknek árai és a felszereléssel járó költségek magasabbak a rendes mérők árainál és szerelési költségeinél, hanem azért is, mert automatamérökkel a fogyasztásban jelentős visszaeséssel kell számolni. A kérdés beható tanulmányozása és a pontos számítások megejtése érdekében néhány száz automataméröknek kísérletképen való felszerelése folyamatban van.

A másik megoldás, amely élénken foglalkoztatta a Gázműveket az, hogy a külföldi városokhoz hasonlóan a közvetlen inkasszórendszert vezeti be, amely szintén csökkentheti a behajthatatlan követelések összegét. Ez a kérdés is beható tanulmányozás alatt áll.

Az új gázfogyasztók bekapcsolásának megkönnyítése, nemkülönben a meglévő fogyasztóknál a gázhasználat fokozása érdekében messzemenő kedvezményeket nyujtott az üzem. Az ipari fogyasztók súlyos helyzetén pedig megfelelő árkedvezmények nyujtásával enyhített.

Az ipari gázhasználat fejlesztésénél igen fontos kérdés a gáz egységára, mert csak megfelelő árpolitikával lehet más tüzelőanyagokkal szemben a gáz versenyképességét biztosítani. Jelentős eredményeket csak új gázárszabással lehet elérni. Az erre vonatkozó tanulmányok folyamatban vannak, azonban komoly nehézségeket okoz a külföldről behozott gázfejlesztőanyag árának esetleges kedvezőtlen alakulása, ami a számításokat könnyen felboríthatja.

A rendkívül súlyos gazdasági viszonyok ellenére is sikerült 3492 lakást (1932-ben 3525 lakást) megakvirálni, amelyek közül 2665 lakás (1932-ben 2744 lakás) tényleg be is kapcsoltatott. Az akviziciós akció során szerzett új fogyasztók 1933. évi fogyasz-

tása 1,180.000 m³ volt, ez a fogyasztás a következő években 2,800.000 m³-re becsülhető előreláthatólag.

Már 1932. évben rámutatott a gázgyár arra, hogy az utcai közcsőhálózat mentén fekvő, de belső vezetékkel el nem látott épületeknek, úgyszintén a régi, szűk vezetékkel bíró házaknak megfelelő új gázvezetékkel való ellátására irányuló akviziciós akció céljára az 1928. és 1929. évi zárszámadásokban engedélyezett 350.000—350.000 pengő hitelösszeg az 1932. év folyamán teljesen kimerült. Megemlékezett arról is, hogy ez a körülmény súlyosan befolyásolja az akció sikerét, mert megakadályozza a gázfogyasztás szélesebbkörű kiterjesztését, a magánszerelőipar foglalkoztatását és azoknak a kevésbbé tehetős rétegeknek a bekapcsolását, akik szívesen lennének gázfogyasztók, de kénytelenek a gázhasználat előnyeiről lemondani, egyrészt mert nem tudják viselni a költségeket, másrészt pedig a háztulajdonos nem hajlandó ezeket a költségeket teljes összegében magára vállalni.

Nehogy tehát abba kelljen hagyni a Gázművekre, a magániparra és a közönségre nézve fontos akviziciós tevékenységet, felhatalmazást kapott az üzem arra, hogy az Ipari Munkaszervező Intézet útján 500.000 pengő kölcsönt vehessen fel, melyet az új fogyasztók bekapcsolásából származó bevételekből 5 év alatt törleszt.

Akviziós akció továbbfolytatása érdekében olyan megoldással is foglalkozik a gázgyár, amellyel a gázhasználat nagyobbarányú kiterjesztése a tatarozási munkálatokra engedélyezett adókedvezmények igénybevételével volna biztosítható.

A magánszerelőknek kiadott munkák értéke az 1932. évi 1,232.047 pengővel szemben az elmult évben 900.461 pengő volt. A csökkenés oka részint a gazdasági viszonyok leromlásában, részint pedig abban keresendő, hogy az elmult évben a magánszerelők között súlyos viszályok dúltak, aminek az volt a következménye, hogy a magánszerelők akviziciós tevékenysége megcsappant.

A bádogos- és szerelőiparosok foglalkoztatása érdekében ugyanis még az 1930. évben megállapodást kötött a gázgyár az üzem akviziciós munkálataiba bekapcsolódni kívánó magánszerelők alakulatával: a Bádogos és Szerelőmesterek Ipari Szövetkezetével. A szövetkezeten kívül álló iparosok újabban azt kívánták, hogy a Gázművek a szövetkezet mellőzésével intézze el a munkák elosztását, míg a szövetkezet, eddigi működésére hivatkozva, ragaszkodott a régi rendszer fenntartásához. Minthogy a szövetkezettel kötött megállapodás módosítását az időközben szerzett tapasztalatok és változott viszonyok folytán az üzem is szükségesnek tartotta, továbbá, mert az iparosság kebelében a különböző érdekcsoportok között felmerült ellentéteket kiegyenlíteni nem sikerült, ennek a kérdésnek sürgős rendezését tartotta szükségesnek, nehogy propagandaakciójának eddigi eredményeit kockáztassa.

Összhangba kellett hozni tehát az iparág érdekeit a Gázművek érdekeivel. Az iparosság kívánsága az volt, hogy közülük mindenki részesedhessék a kiadott munkákban. A Gázművek és a főváros érdekei viszont azt követelik, hogy a gázszerelési munkák kifogástalanul végeztessenek.

A különböző érdekek összeegyeztetése céljából a polgármester november hó 21-én kelt 232.870/1933—XII. számú határozatával véglegesen rendezte ezt a kérdést olykép, hogy a szerelési munkákban való részvétel minden olyan képesített iparos számára lehetővé vált, aki ezeknél a veszélyes és nagy körültekintést igénylő munkálatoknál a megkívánt jártasságról és megbízhatóságról gyakorlati bizonyságot szolgáltatott, függetlenül attól, hogy tagja-e valamilyen szövetkezetnek vagy sem.

Már 1932. évben rámutattott a Gázművek arra, hogy az Elektromos Művek háztartási árampropagandája keresztezi a Gázművek hasonló propagandaakcióját, amiből nemcsak a két üzemre, hanem főként a főváros háztartására is hátrányok származhatnak. Ezt a kérdést beható vizsgálat és tanulmány tárgyává tette a gázgyár és erre vonatkozó javaslatát a polgármester elé terjesztette. A két üzem között történtek ugyan bizonyos elvi megállapodások a verseny kiküszöbölése érdekében, azonban ez a probléma véglegesen rendezve még nincsen, miért is szükségesnek tartja az üzem, hogy ebben a kérdésben úgy az érdekelt üzemeket, mint a fővárost kielégítő megoldás történjék.

A fővárosi intézményeknek tüzelőanyaggal való ellátását az elmult évben a polgármester rendelkezése szerint bonyolította le az üzem. Az intézmények ellátásán kívül a polgármester engedélyével az elmult évben a fővárosi alkalmazottaknak tüzelőanyaggal való ellátásával is foglalkozott.

A m. kir. kormány részéről bevezetett szénadó bizonyos mértékben megdrágította a tüzelőanyag árát, azonban a bányákkal folytatott tárgyalások során sikerült a szénárakat mérsékelni olyképen, hogy a szénadó jelentékenyebb áremelkedést nem vont maga után.

A közvilágítást az elmult esztendőben sem bővítette az üzem, mert a viszonyokat nem tartotta alkalmasnak arra, hogy erre a célra áldozatokat hozzon.

Csőhálózatát az elmult évben a rendelkezésére álló hitelösszeg keretein belül maradva a gázgyár bővítette. Fontosabb csőfektetési munkát az I. ker., Sashegyi-úton, Hidegkuti-úton, Budaőrsi-úton, a VI. ker., Amerikai-úton, a VII. ker., Egressy-úton és Zugló-utcában végeztetett.

Benzolgyártóberendezésének építését az 1933. év folyamán megkezdette és a munkálatok annyira előrehaladtak, hogy ez a berendezés a legközelebbi időben átadható rendeltetésének.

Az értékcsökkenési alapot, a nyugdíj- és nyugbéralapokat ebben az évben nem dotálta az üzem, egyrészt mert erre a célra az 1933. évi költségvetésben nem irányzott elő megfelelő hitelösszeget, másrészt mert a szóbanforgó alapok dotálására nézve a közeljövőben megfelelő törvényes rendelkezések kerülnek kiadásra.

A Révész-utcai telepen működő »Központi műhely« elnevezésű telep neve — a polgármester hozzájárulásával — »Gázszerelési Tárgyak Műszaki Telepe« névre változott, mert a régi elnevezés minduntalan félreértésekre s magyarázkodásokra adott alkalmat és mert ez az elnevezés voltaképen nem is felelt meg az ott végzett munka lényegének, mivel az ottani személyzet úgyszólván kizárólag a gázmérők és egyéb szerelési tárgyak műszaki vizsgálatával és átvételével foglalkozik.

A székesfőváros különböző intézményeiben és üzemeiben fenntartott műhelyek megvizsgálására kiküldött bizottság a Gázművek műhelyeit is felülvizsgálta. A polgármester rendelkezéséhez képest az üzem keretén belül fenntartott műhelyek fejlődéséről, az évenkint végzett munkák értéknagyságáról, a személyzet illetményeiről, a munkások létszámáról és béréről, a gépek és motorok számáról és a műhelyek berendezéséről részletes jelentést tett az üzem és beigazolta, hogy a Gázműveknél a műhelyek túltengéséről vagy a magánipar megrövidítéséről szó sem lehet. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága és végső fokon a m. kir. belügyminiszter a szóbanforgó műhelyek fenntartását továbbra is szükségesnek tartotta és megállapította, hogy a Gázművek már évek óta jelentékeny mennyiségű munkát juttat a magániparnak.

A földgázkutatások céljára engedélyezett 50.000 pengő hitelösszeget a M. Kir. Földtani Intézet rendelkezésére bocsátotta az üzem. Nevezett intézet az elmult évben részletes tájékoztatást küldött, amiből megállapítható, hogy jelentékeny területeken végeztek földgázkutatást. Minthogy a szóbanlévő kutatómunkálatok folytatása nagyon fontos, a földgázkutatómunkák költségeire az 1934. és 1935. évi költségvetésekben további 20.000—20.000 pengő irányoztatott elő.

Gáztermelés. Az elmult évben 89,813.200 m³ gáz termeltetett az 1932. évi 94.752.800 m³-rel szemben; a csökkenés 4,939.600 m³, vagyis 5·21%. Mivel az 1933. évi előirányzatban 97,000.000 m³ gáz termelése vétetett számításba: az előirányzattal szemben a termelés 7,186.800 m³-rel, vagyis 7·41%-kal kevesebb.

A gáztermelésben fennakadás nem volt és a lefolyt esztendőben állandóan 4000 kalória fűtőértékű gázt szolgáltatott az üzem állandó és egyenletes nyomás mellett.

A vízgázgyártás — az elmult évhez hasonlóan — majdnem teljesen szünetelt, hogy a kőszéngázgyártás és ezzel a koksztermelés fokozásával kielégíthető legyen az a nagyarányú kereslet, amely a külföldi koksz behozatalára fennálló korlátozások miatt a hazai piacon a koksz iránt mutatkozott. A vízgázgyártását a szénszállítási nehézségek miatt kénytelen volt az üzem november havában felvenni, nehogy az amúgy is csekély szénkészleteket teljesen kimerítse. A vízgáztermelés azonban így is csupán 1,935.600 m³ volt, az egész évi termelésnek mindössze 2·15%-a.

A termelt gáz az elmult évben kőszén-, generátor- és vízgáz keverékéből állott. Az egyes gázfajtákból kitermelt mennyiségeket és a keverés arányát — összehasonlítva a megelőző év adataival — a következő összeállítás tünteti fel.

	1932. m³	1932. %	1933. m³	1933. %
Kőszéngáz	64,598.600	68·18	59,993.100	66·80
Generátorgáz	29,888.900	31·54	27,884.500	31·05
Vízgáz	265.300	0·28	1,935.600	2·15
Összesen	**94,752.800**	**100·00**	**89,813.200**	**100·00**

A fenti adatok szerint tehát:

a kőszéngáztermelés	4,605.500 m³-rel,	vagyis	7·13%-kal	csökkent,
a generátorgáztermelés	2,004.400 «	«	6·71%-kal	«
a vízgáztermelés	1,670.300 «	«	629·59%-kal	emelkedett.

A gáz nyers termelési költsége — 1 m³ termelt gázra átszámítva — az 1932. évi 12·15 fillérről 12·25 fillérre emelkedett, ellenben 0·33 fillérrel kevesebb az 1933. évre előirányzott 12·58 fillérnél. Az 1933. évi termelésre vonatkoztatva a megtakarítás a költségelőirányzattal szemben 296.383·56 pengő.

A gáznak 1 m³-re vonatkoztatott nyers termelési költsége az 1932. és az 1933. években a következőképen alakult:

	1932. fillér	1933. fillér
1 m³ gázt fejlesztőanyag került	7·11	7·38
A gázfejlesztőkemencék fűtési költsége	0·90	0·91
A gőzkazánok fűtési költsége	0·21	0·23
Üzemanyagköltség	0·35	0·37
A villamosvilágítás és erőszolgáltatás költsége	0·26	0·27
Általános üzemi kiadások	0·29	0·30
Fenntartás	1·12	1·02
Munkabérek	1·39	1·31
Üzemi havidíjasok illetménye	0·52	0·46
	12·15	**12·25**

A gázfejlesztőanyag költségének emelkedését egyrészt a nagyobb vízgáztermelés, másrészt pedig az okozta, hogy a gázszén értékének kifizetéséhez szükséges devizák egy része már felárral került leszámolásra, ami a kőszéngáztermeléshez felhasznált gázszenet megdrágította.

A gáztermeléshez az 1933. évben 181.146·6 tonna gázfejlesztőanyagot (kőszén, barnaszén, koksz) használt fel az üzem, vagyis 6932·9 tonnával kevesebbet, mint a megelőző évben. A kisebb felhasználás a csökkent termelés következménye.

A tonnánkinti átlagos kőszéngázkihozatal 373 m^3-ről 362 m^3-re csökkent, viszont a kőszéngáz fűtőértéke 4995 kalóriáról 5082 kalóriára emelkedett ; az átlagos értékszám tehát 1736-ról 1714-re esett vissza. Ennek a jelentéktelen visszaesésnek az az oka, hogy míg az 1932. évben kizárólag csehországi származású gázszenet dolgozott fel a gázgyár kőszéngázzá, addig az elmult évben a cseh gázszén mellett jelentékeny mennyiségű törökországi (anatóliai) gázszénből és pécsi szénből is termelt kőszéngázt.

A gőzkazánok fűtési költségeinek jelentéktelen emelkedését az idézte elő, hogy amíg az elmult esztendőben sajáttermelésű darakokszot használt fel az üzem nagyobb mennyiségben, addig az 1933. évben a darakoksztermelés kedvezőbb értékesítési lehetősége folytán úgyszólván kizárólag magyar barnaszénnel tüzelt.

A kemencék fűtésére és a kamrák melegen tartására felhasznált tüzelőanyagok mennyisége 1000 m^3-kint 499 kg-ról 512 kg-ra emelkedett. A kemencék fűtésére felhasznált tüzelőanyag a kőszéngáztermeléshez felhasznált szén 18·5%-a (1932-ben 18·7%-a) volt.

Az üzemanyagok költségének emelkedését egyrészt az okozta, hogy a kénsavas ammóniáktermék nagyarányú exportja következtében nemcsak a folyó évi gázvíztermelés, hanem az előző évről áthozott gázvízkészlet is teljes mennyiségben feldolgoztatott, amihez nagyobb mennyiségű kénsavra volt szükség, másrészt a gáz tisztításához nélkülözhetetlen és csak külföldről beszerezhető különleges anyag beszerzési költsége a devizák után fizetendő felárak miatt megdrágult.

A villamosvilágításnál és erőszolgáltatásnál az emelkedést a vízgázgyártás okozta.

Az üzemi munkabéreknél jelentkező kisebb kiadás a munkabérek évközben történt általános leszállításának következménye. Ugyancsak az általános illetménycsökkentésre vezethető vissza az üzemi havidíjasok illetményeinél mutatkozó megtakarítás is.

A melléktermékek eladásából eredő bevétel, 1 m^3 termelt gázra számítva, az 1932. évi 9·59 fillérről 9·08 fillérre csökkent a koksztermelés lényeges visszaesése következtében.

1 m^3 termelt gáz tiszta termelési költsége a már ismertetett okok folytán 2·56 fillérről 3·17 fillérre, vagyis 0·61 fillérrel emelkedett, azonban 0·74 fillérrel kevesebb az előirányzott 3·91 fillérnél és így a tiszta termelési költségeknél az előirányzattal szemben — az 1933. évi 89,813.200 m^3 gáztermelésre vonatkoztatva — 664,617·68 pengő megtakarítás jelentkezik.

Az 1933. évi szénforgalmat az alábbi kimutatás tünteti fel :

A szénkészlet volt 1932 december 31-én	205.959·64 q
1933-ban érkezett	2,109.967·80 «
Összesen	**2,315.927·44** q

Felhasználtatott:

Gáztermeléshez	1,795.854·25 q
Generátor aláfűtéshez	300.940·00 «
Gőzkazánok fűtéséhez	46.261·70 «
Mozdonyok fűtéséhez	2.400·00 «
Kátrányüzemhez	9.194·60 «
Különféle fűtéshez	136·00 «
Eladva	1.900·30 «
Összesen	**2,156.686·85** q
Készlet 1933 december 31-én	159.240·59 q

A legnagyobb és legkisebb gáztermelés és gázleadás 1933-ban:

	1933		Az évi termelés, illetve leadás %-a	1932		Az évi termelés, illetve leadás %-a	Különbözet 1933-ban	
	nap	m³		nap	m³		m³	%
Legnagyobb napi termelés	dec. 5-én	326.100	0·36	febr. 12-én	330.800	0·30	— 4.700	— 1·42
Legkisebb napi termelés	aug. 16-án	142.200	0·16	aug. 15-én	143.800	0·15	— 1.600	— 1·11
Legnagyobb napi leadás .	dec. 22-én	327.300	0·36	dec. 23-án	341.900	0·36	— 14.600	— 4·27
Legkisebb napi leadás ..	aug. 20-án	135.500	0·15	júl. 10-én	136.900	0·14	— 1.400	— 1·02

Gázfogyasztás és értékesítés. Az elmult évben 89,820.200 m³ gázt adott le a gázgyár, 4,905.600 m³-rel, vagyis 5·18%-kal kevesebbet, mint 1932-ben. A leadott gázmennyiség felhasználását a következő kimutatás tünteti fel:

	1933		1932		Különbözet 1933-ban	
	m³	Az összes leadás %-a	m³	Az összes leadás %-a	m³	%-ban
Közvilágítás	8,646.098	9·63	8,834.210	9·33	— 188.112	— 2·13
Városi épületek	2,417.772	2·69	2,390.331	2·52	+ 27.441	+ 1·15
Magánfogyasztás	75,442.493	83·99	79,275.386	83·69	— 3,832.893	— 4·83
Saját fogyasztás	988.620	1·10	889.180	0·94	+ 99.440	+ 11·18
Értékesített gáz	**87,494.983**	**97·41**	**91,389.107**	**96·48**	**— 3,894.124**	**— 4·26**
Gázveszteség	2,325.217	2·59	3,336.693	3·52	— 1,011.476	— 30·31
Összes gázeladás	**89,820.200**	**100·00**	**94,725.800**	**100·00**	**— 4,905.600**	**— 5·18**

Az értékesített gáz 87,494.983 m³ volt, vagyis az összes leadott gáz 97·41%-a. 1932-ben 91,389.107 m³ volt az értékesített gáz, a leadott gázmennyiségnek 96·48%-a. A gázveszteség az 1932. évi 3·52%-kal szemben 2·59%-ot tett ki, a csökkenés tehát 30·31%. A közvilágításra felhasznált gáz az 1932. évi 8,834.210 m³-ről 8,646.098 m³-re, vagyis 2·13%-kal csökkent. A városi épületek fogyasztása 1·15%-kal, a saját fogyasztás pedig 11·18%-kal emelkedett.

A magánfogyasztás az 1932. évi 79,275.386 m³-ről 75,442.493 m³-re, vagyis 4·83%-kal esett. Ezzel szemben a fogyasztók száma ugyanezen idő alatt 108.899-ről 109.512-re, vagyis 613-mal, tehát 0·56%-kal emelkedett (1932-ben 3·93% volt az emelkedés).

A mérőnkinti átlagos fogyasztás az 1932. évi 733 m^3-rel szemben 696 m^3 volt, vagyis 5·05%-kal kevesebb, mint az előző évben. Az átlagos háztartási fogyasztás pedig 586 m^3-ről 543 m^3-re, tehát 7·34%-kal csökkent.

Amíg 1931. évben 66.685 gázmérőn, a felszerelt mérők 58·88%-án át fogyasztottak évi 600 m^3-nél kevesebb gázt, addig 1932-ben már 75.208 gázmérő, a felszerelt mérők 63·19%-a, 1933-ban pedig 81.235 gázmérő, a felszerelt mérők 71·73%-a nem mutatott évi 600 m^3-nél több fogyasztást.

Az ipari fogyasztók részére engedélyezett fokozat szerinti engedményt, az ipari fogyasztás növelése érdekében, az elmult évben az ipari fogyasztók még szélesebb rétegeire terjeszthette ki a gázgyár. Míg az 1932. évben összesen 478 olyan ipari fogyasztó volt, akinek összesen 157.986·59 pengőt kitevő rabattot nyujtott az üzem, ami 12·44%-os engedménynek felelt meg, addig 1933-ban 617, vagyis 139-cel (29·08%) több fogyasztót részesített összesen 202.483·32 pengő (12·88%) összegű engedményben.

A közjótékonysági intézetek fogyasztása az 1932. évi 655.953 m^3-ről 729.649 m^3-re, a nyujtott kedvezmény értéke pedig 43.760·30 pengőről 49.633·14 pengőre emelkedett.

A Svábhegyen eddig érvényben volt 35 filléres gázegységár igen lényeges akadálya volt annak, hogy ezen a területen a gázhasználatnak újabb fogyasztókat nyerhessen meg a gázgyár, sőt épen a magas egységár okozta azt, hogy a Svábhegy gázfogyasztása tetemes mértékben visszaesett. A Svábhegyen lakók is régen sérelmezték, hogy amíg a főváros egyéb részein a gáz egységára 20 fillér, nekik 75%-kal magasabb árat kell fizetniök. Mindezen indokok alapján a polgármester 230.904/1933. —XII. pm. sz. határozatával 1933. évi július hó 1-ével a 35 filléres egységárat 20 fillérre szállította le.

Az 1931. évben a gázfogyasztók sorába bekapcsolódott Kispest 1933. évi összfogyasztása 238.012 m^3-re csökkent az 1932. évi 268.380 m^3 fogyasztással szemben.

A fogyasztóknak kölcsönbe adott bérleti tárgyak száma tekintélyes emelkedést mutat. A felszerelt bérleti tárgyak száma:

1932. december 31-én	127.264	darab volt,
1933. december 31-én	137.364	« «
a szaporulat tehát	10.100	darab (7·94%).

A magánfogyasztásnak most már évek óta tartó és az 1933. évben 4·83%-ot elérő csökkenésére magyarázatot ad a mérőnkinti átlagos fogyasztásnak 5·05%-os és a háztartási gázfogyasztásnak 7·34%-os csökkenése, ennek oka pedig nyilvánvalóan a gazdasági válságnak az elmult év folyamán bekövetkezett további kimélyülése.

A gazdasági válság pusztító hatása azonban nem csupán az egyes háztartások fogyasztáscsökkenésében nyilvánul meg, hanem abban a körülményben is, hogy az elmult év folyamán újból jelentékeny számú fogyasztót veszített el az üzem egyrészt az üresen maradt lakásokban lezárt gázmérők számának növekedése folytán, másrészt annak következtében, hogy sok olyan fogyasztónál volt kénytelen a gázszolgáltatást beszüntetni, akik nem tudták gázfogyasztási számlatartozásaikat rendezni. Az üzemen kívül helyezett gázmérők száma 1932. december 31-én 8629 darab volt, az összes felszerelt mérők 7·66%-a és ez a szám annak ellenére, hogy az 1933. év folyamán 6571 lezárt mérő leszereltetett, 1933. december 31-ig újból 8459 darabra, a felszerelt mérők 7·48%-ára emelkedett.

Az ilymódon elveszített fogyasztók elmaradt fogyasztása lényeges befolyást gyakorolt a gázfogyasztás kialakulására.

Az üresen maradt lakások számának állandó emelkedése olyan jelenség, amely közvetlenül a gazdasági válság következménye és amely körülménnyel továbbra is számolni kell.

A kiadatlan bérhelyiségek száma ugyanis a következőképen alakult a fővárosban:

	1932. február	1933. február	1933. augusztus
	h ó b a n		
Lakás	2.605	8.067	12.097
Lakás üzlettel	13	20	34
Üzlethelyiség	1.143	2.018	2.675
Raktár	432	708	1.156
Egyéb helyiség	296	373	514
Összesen	**4.489**	**11.186**	**16.476**

A legutolsó ismert adat figyelembevételével a kiadatlan 16.476 bérhelyiség mintegy 57%-ában, vagyis körülbelül 9400 bérhelyiségben van gázvezeték, viszont ez utóbbi helyiségek 84%-ában, körülbelül 7900 bérhelyiségben gázfogyasztás is volt.

Az üres lakásokban maradt gázmérőket bizonyos várakozási idő letelte után a gázgyár leszereli, hogy ezzel is csökkentse a jelentkező új fogyasztók részére beszerzendő új gázmérők mennyiségét.

A lakásváltozások száma az 1932. évhez viszonyítva újból emelkedett. Az elmult évben 27.563 kiszállást végzett az üzem, de csak 4782 esetben tudta a kiköltöző fogyasztóktól még a régi lakásban beszedni a gázfogyasztási számla összegét. A kiköltöző fogyasztók igen jelentékeny része vidékre költözik, vagy pedig olyan anyagi helyzetbe kerül, hogy tartozását megfizetni nem képes. Igen sokan vannak, akik kijelentés nélkül ismeretlen helyre költöznek. Ilyenformán a kiköltöző fogyasztók visszamaradt tartozásait a legszorgosabb utánjárás mellett is csak részben tudta a gázgyár beszedni, jelentékeny részét pedig kénytelen, mint behajthatatlan követelést leírni, e mellett pedig ezeknek a tételeknek adminisztrálása is igen súlyos munka- és költségtöbbletet jelent az üzemre.

A lakásváltozásokkal kapcsolatban 77.547 gázmérő és 81.434 bérleti készülékváltozást kellett a nyilvántartásokban keresztülvezetni. Az adminisztrációs munka tehát, különösen a költözési időszakokban, egészen rendkívüli mértékben megnövekedett.

Az 1933. évben a pénzbeszedők által visszaadott számlákra kényszerbehajtás útján fizetett ..... 31.799 fogyasztó
halasztást kapott ..... 31.318 «
kényszerbehajtás előtt fizetett ..... 54.728 «
nemfizetés miatt a gázszolgáltatásból kikapcsolva ... 9.005 «
1933. évben kényszerbehajtásra került összesen .... **126.850** tétel.

1932. évben 110.389 volt a kényszerbehajtásra került tételek száma. Az emelkedés 16.461 tétel (14·9%).

Az 1932. évben összesen 120.577·22 pengő összegű gázfogyasztási számlatartozás miatt 4666 fogyasztót perelt a gázgyár, ezzel szemben az 1933. évben 118.510·40 pengő tartozásért perelt 4687 fogyasztót. Az a körülmény, hogy a peresített számlatartozások tételszáma a mult évihez viszonyítva alig emelkedett, nem a viszonyok

javulásának, hanem részben annak tudható be, hogy az elmult év folyamán több száz késedelmesen fizető fogyasztónak automatamérőt szerelt fel az üzem, amely intézkedéssel elejét vette annak, hogy ezeknek a fogyasztóknak tartozása peresítésre kerüljön, mert a hitelezés megszüntetésével egyidejűleg módot adott a felgyülemlett tartozásnak részletekben való kiegyenlítésére.

A gázfogyasztási számlák beszedése mindinkább nagyobbodó nehézségekbe ütközik, mert a gázfogyasztók fizetési képessége folytonosan csökken és így évről-évre nagyobb számban kénytelen a gázgyár nemfizető fogyasztóinál a gázszolgáltatást beszüntetni. Miután azonban az ilymódon megszűnő gázfogyasztók elmaradó fogyasztása ma már lényegesen befolyásolja az évi gázleadás kialakulását, fogyasztóinak a lehetőség szerint való megtartása érdekében kénytelen volt az üzem a multban fizetési halasztásokat adni és a gázfogyasztási számláknak részletekben való fizetését is igen sok esetben engedélyezni. Tekintettel azonban arra, hogy a fizetési halasztás iránti kérések az utóbbi időben rendkívül arányokat öltöttek és hozzájárultak ahhoz, hogy a peresítésre kerülő és igen sok esetben behajthatatlanná váló számlakövetelések megnövekedtek, ezenkívül pedig a szűkreszabott személyzeti létszám mellett az adminisztrációs munkáknak további erőteljes növekedését jelentik, kénytelen lesz a gázgyár a jövőben a fizetési halasztásokat az üzem érdekében a lehetőség szerint a legszűkebb keretek közé szorítani.

A gázleadás 1933-ban és 1932-ben a következőképen alakult:

	1933		1932		Különbözet 1933-ban	
	m^3	az összes leadás %-a	m^3	az összes leadás %-a	m^3	%-ban
Január	8,914.000	9·92	9,511.500	10·04	— 597.500	— 6·28
Február	7,876.400	8·77	8,882.000	9·38	— 1,005.600	— 11·32
Március	8,405.800	9·36	9,271.100	9·79	— 865.300	— 9·33
Április	7,766.100	8·65	8,301.500	8·76	— 535.400	— 6·45
Május	7,399.900	8·24	7,612.600	8·04	— 212.700	— 2·79
Június	6,462.300	7·19	6,689.700	7·06	— 227.400	— 3·40
Július	5,699.600	6·34	5,831.500	6·16	— 131.900	— 2·26
Augusztus	5,614.300	6·25	5.967.700	6·30	— 353.400	— 5·92
Szeptember	6,975.300	7·77	7,054.300	7·45	— 79.000	— 1·12
Október	7,936.100	8·84	8,043.700	8·49	— 107.600	— 1·34
November	7,907.000	8·80	8,452.800	8·92	— 545.800	— 6·46
December	8,863.400	9·87	9,107.400	9·61	— 244.000	— 2·68
Összesen	**89,820.200**	**100·00**	**94,725.800**	**100·00**	**— 4,905.600**	**— 5·18**

Az elmult évben a legkisebb gázleadás augusztus hónapban 5,614.300 m^3, a legnagyobb január hónapban 8,914.000 m^3 volt.

A gáz ára az egész éven át m^3-kint 20 fillér, vagyis 17·24 aranyfillér volt, szemben a békebeli 20 aranyfilléres egységárral. A tényleges bevétel azonban 1 m^3 gázra számítva az 1932. évi 17·46 fillérrel szemben 17·48 fillér volt. Az emelkedés oka az, hogy az elmult évben a gázveszteség kisebb volt, mint 1932-ben.

A gázbevétel az 1932. évi 16,542.281·20 pengővel és az 1933. évre előirányzott 17,099.850 pengővel szemben 15,696.660·02 pengő volt. Az 1932. évvel szemben 845.621·18 pengő csökkenés jelentkezik, amely összegből a magánfogyasztásból származó bevétel 816.114·95 pengővel, a közvilágítás elszámolt bevételének értéke 27.115·68 pengővel, a városi épületek világításának bevétele pedig 2390·55 pengővel csökkent.

Az egyes évek gázleadása a Gázműveknek községi kezelésbe vétele óta a következőképen oszlott meg:

Év	Összes gázleadás		Magánfogyasztás		Városi fogyasztás		Közvilágítás		Saját fogyasztás		Gázveszteség	
	m³	Különbözet +—	m³	Különbözet +—	m³	Különbözet +—	m³	Különbözet +—	m³	Különbözet +—	m³	%-ban
1911 ..	68,265.750	+ 8·31	51,257.170	+ 7·16	2,967.324	+28·14	9,716.603	+ 8·05	732.199	+ 4·43	3,592.454	5·26
1912 ..	78,870.000	+15·53	58,783.783	+14·67	3,617.621	+21·91	10,938.179	+12·57	925.364	+26·38	4,605.053	5·84
1913 ..	83,209.000	+ 5·50	59.928.113	+ 1·95	3,707.529	+ 2·48	13,491.992	+23·35	1,179.837	+27·50	4,901.529	5·89
1914 ..	83,689.100	+ 0·58	60,881.874	+ 1·59	3,965.006	+ 6·94	12,438.348	— 7·81	1,426.707	+20·92	4,977.165	5·95
1915 ..	91,728.900	+ 9·60	66,966.815	+10·00	4,889.981	+23·33	13,812.825	+11·05	1,382.342	— 3·11	4,676.937	5·10
1916 ..	96,621.000	+ 5·33	73,527.838	+ 9·82	5,441.666	+11·28	11,957.944	—13·43	1,374.274	— 0·58	4,319.278	4·47
1917 ..	105,650.600	+ 9·35	84,642.102	+15·11	5,542.173	+ 1·84	9,083.623	—24·03	1,297.705	— 5·57	5,084.997	4·81
1918 ..	95,816.300	— 9·31	79,012.704	— 6·65	4,501.763	—18·77	5,577.935	—38·59	1,118.849	—13·79	5,605.049	5·85
1919 ..	58,712.500	—38·72	48,082.099	—39·15	2,529.702	—43·81	2,411.961	—56·76	739.943	—33·87	4,948.795	8·43
1920 ..	71,310.000	+21·46	59,668.184	+24·11	2,603.334	+ 2·91	1,330.330	—44·84	821.274	+10·99	6,886.878	9·66
1921 ..	85,832.300	+20·36	71,556.259	+19·92	3,227.791	+23·98	1,845.440	+38·72	1,249.144	+52·10	7,953.666	9·27
1922 ..	93,340.500	+ 8·74	79,365.172	+10·91	3,479.388	+ 7·77	2,343.628	+27·00	960.765	—23·09	7,191.547	7·70
1923 ..	92,933.600	— 0·44	77,113.478	— 2·83	3,118.664	—10·37	3,003.144	+28·14	905.186	— 5·78	8,793.128	9·46
1924 ..	95,826.300	+ 3·11	81,601.705	+ 5·82	3,020.222	— 3·15	3,893.947	+29·66	918.695	+ 1·49	6,391.731	6·67
1925 ..	89,238.600	— 6·87	77,267.561	— 5·31	2,638.167	—12·65	5,053.154	+29·76	897.663	— 2·29	3,382.055	3·79
1926 ..	88,216.900	— 1·14	76,288.369	— 1·27	2,328.167	—11·75	5,477.458	+ 8·40	853.542	— 4·91	3,269.364	3·70
1927 ..	90,042.700	+ 2·07	77,018.041	+ 0·96	2,279.083	— 2·18	6,895.673	+25·89	893.174	+ 4·64	2,956.729	3·28
1928 ..	90,573.400	+ 0·59	76,403.457	— 0·80	2,059.738	— 9·62	8,420.696	+22·11	875.652	— 1·96	2,813.857	3·11
1929 ..	95,688.700	+ 5·65	80,301.442	+ 5·10	2,259.857	+ 9·71	9,266.288	+10·04	892.373	+ 1·91	2,968.740	3·10
1930 ..	96,659.200	+ 1·01	81,132.357	+ 1·03	2,314.060	+ 2·40	9,455.199	+ 2·04	814.928	— 8·68	2,942.656	3·04
1931 ..	97,232.100	+ 0·59	81,170.655	+ 0·05	2,445.463	+ 5·68	9,909.066	+ 4·80	902.848	+10·79	2,804.068	2·88
1932 ..	94,725.800	— 2·58	79,275.386	— 2·33	2,390.331	— 2·25	8,834.210	—10·85	889.180	— 1·51	3,336.693	3·52
1933 ..	89,820.200	— 5·18	75,442.493	— 4·83	2,417.772	+ 1·15	8,646.098	— 2·13	988.620	+11·18	2,325.217	2·59

Melléktermékek. A melléktermékek értékesítéséből 8,159.110·44 pengő folyt be, amely összeg az összes kiadás 26·63%-át (1932-ben 26·95%-át) fedezte.

Koksz. Az elmult évben 131.891·7 tonna kokszot termelt az üzem 9231·8 tonnával, vagyis 6·54%-kal kevesebbet, mint 1932. évben. A kisebb termelés a kőszéngáztermelés csökkentésének a következménye.

A termelt kokszból 99.654·1 tonna darabos és dió, 20.461·1 tonna dió II., 11.776·5 tonna pedig darabos koksz volt. Az elmult évben nem csupán a gázgyártáshoz eddig elhasznált ostrau-dombrau-karwini szénből, hanem jelentékeny mennyiségű törökországi (anatoliai) és egyéb gázszenekből is termelt a gázgyár kokszot. Ezeknek a szénfajtáknak a megválogatásánál azonban mindenkor szem előtt tartotta, hogy az azokból termelt koksz a régi termelésű koksszal legalább is azonos minőségű legyen, amely törekvése megfelelő eredménnyel is járt.

Az 1933. évben 120.554·4 tonna saját termelésű kokszot adott el az üzem, s forgalma az előző évvel szemben mindössze 4·73%-kal esett vissza. Ez a visszaesés kizárólag abból származott, hogy az enyhe időjárás következtében az 1932/33-as fűtési évad utolsó hónapjainak forgalma lényegesen alatta maradt a megelőző esztendő hasonló időszaka forgalmának. A csökkenést azonban bizonyos mértékig ellensúlyozta az a körülmény, hogy az év többi hónapjában nemcsak elérte, hanem időközönkint meg is haladta az üzem az 1932. év megfelelő hónapjainak forgalmát.

A koksz értékesítéséből 6,767.577·33 pengő volt a bevétel. Ez az összeg 471.222·67 pengővel, vagyis 6·51%-kal kisebb az 1933. évre előirányzott bevételnél és 877.820·12 pengővel maradt alatta az 1932. év tényleges eredményének. A bevételnek az 1932.

évvel szemben mutatkozó csökkenése nagyobbrészt a termelés visszaesésében nyeri magyarázatát.

Budapest kokszfogyasztása az 1931—1933. években a következő volt:

	1931.	1932.	1933.
		tonna	
Külföldről beérkezett	66.058·0	89.264·3	41.130·2
Forgalomba hozott saját termelésből	131.945·9	114.447·0	102.258·0
Összesen	**198.003·9**	**203.711·3**	**143.388·2**

A koksz értékesítése szempontjából az 1933. év elején a helyzet kielégítő volt s számolni lehetett azzal, hogy normális téli időjárás mellett nemcsak napi termelését, hanem az 1932. évről áthozott viszonylag csekély készletét is értékesíteni fogja az üzem annak ellenére, hogy az 1932. év végén behozott külföldi kokszból még nagyobb mennyiségek állottak rendelkezésre. Az időjárás azonban — már január havában — annyira megenyhült, hogy az 1932/1933. fűtési évad második időszakában a napi termelését sem tudta a gázgyár teljes egészében értékesíteni, aminek következtében a készletek a fűtési évad végéig (április 15-ig) fokozatosan 20.190 tonnára emelkedtek. A külföldi koksz egy része is eladatlanul maradt vissza a kereskedőknél.

Az 1933/34-es fűtési évad elejének forgalma normális keretek között indulva, teljesen kielégítő volt, majd hónapról-hónapra fokozatosan növekedve felülmúlta a megelőző év azonos hónapjainak forgalmát. Minthogy pedig a külföldi kokszbehozatal a tavaszi és nyári hónapokban teljesen szünetelt, csupán a jelentékenyebb készleteknek volt köszönhető, hogy a kokszforgalmat ebben az időben is zavartalanul és minden fennakadás nélkül tudta az üzem lebonyolítani. Elsősorban régi vevőit elégítette ki, e mellett azonban viszonteladóinak is, akik a nagy kereslet következtében rövidesen készlet nélkül maradtak, lehetővé tette, hogy vevőiket zavartalanul elláthassák. Ez a körülmény különösen augusztus—október hónapokban erősen megnövelte a gázgyár forgalmát, úgyhogy ebben az időszakban a megelőző évek legnagyobb forgalmát is elérte. A külföldi kokszbehozatal megindulásával a helyzet némileg enyhült, a forgalom azonban ennek ellenére is az év utolsó hónapjaiban nagyobb volt, mint az 1932. év hasonló időszakában, aminek eredményeképen a fűtési célokra szolgáló darabos, dió I. és dió II. kokszkészlet az év végével az 1932. évvégi mennyiség alá süllyedt.

A detailforgalom az 1932. évi 29.543·35 tonnával szemben 26.250 tonna volt (ugyanannyi, mint 1931-ben).

A központi fűtésű házak és egyéb nagyfogyasztók kereslete a keverési rendelet következtében lényegesen visszaesett. Miután az 1932/33. évi fűtési évadban a keverési rendelet felfüggesztését vagy legalább is a koksz és szén keverési arányának a koksz javára való megváltoztatását minden utánjárás ellenére sem sikerült elérni, a rendelet végrehajtása a mult év első negyedében a kokszforgalmat hátrányosan befolyásolta. A rendelet hatályon kívül helyezését csak az 1933/1934. fűtési évadra sikerült keresztülvinni. Ugyancsak kedvezőtlen hatással volt a hazai szénbányáknak és a tüzelőberendezéseket előállító vasiparnak a daraszéntüzelésre alkalmas berendezések létesítését célzó és mind nagyobb méreteket öltő együttes tevékenysége is. Ennek a két körülménynek kokszforgalomra gyakorolt káros hatását azonban új fogyasztók szerzésével bizonyos mértékben sikerült ellensúlyozni az üzemnek.

A vidéki szállítások lényegesen túlhaladták a megelőző évek forgalmát, mert több fogyasztóterületet sikerült a külföldi koksz elől elhódítani.

Lényegesen emelkedett a viszonteladó kereskedelem útján forgalomba hozott koksz mennyisége is, mert a kokszfogyasztó közönség minél zavartalanabb ellátása érdekében a viszonteladó részére az előző évekkel ellentétben nagyobb kontinges volt biztosítható.

A külföldi fűtőkoksz behozatala az év nagyrészében jelentéktelen mennyiségű volt és ha az összbehozatal mégis megközelíti az előző év mennyiségét, ez kizárólag onnan származik, hogy a vasipar kokszszükséglete meghaladta az előző évi mennyiséget.

Az üzem gyárában és telepein a forgalom lebonyolítására 18 hajó (1932-ben 2), 1343 vasúti kocsi (1932-ben 1409), 7014 autó (1932-ben 8118) és 71.932 kocsi (1932-ben 61.672) fordult meg. A rendelések tételszáma 141.716 volt és így némileg felülmúlta az 1931. évi tételszámot. Ez annak természetes következménye, hogy a folyó évben nem voltak olyan forgalmi korlátozások, amelyek az egy tételben kiadható mennyiségek csökkentésére és ezzel a tételszámok növekedésére vezettek volna.

A koksztermelést és kokszértékesítést a következő táblázat mutatja:

	Darabos q	Dió I. q	Dió II. q	Dara q	Összesen q
Készlet 1932. december 31-én	44.113·02	42.410·21	11.778·95	5.998·03	104.300·21
Termelés	409.334·20	587.206·85	204.610·80	117.765·13	1,318.916·98
Összesen	**453.447·22**	**629.617·06**	**216.389·75**	**123.763·16**	**1,423.217·19**
Készlet 1933. december 31-én	32.691·57	47.009·97	3.173·61	27.235·29	110.110·44
Értékesítve.....	**420.755·65**	**582.607·09**	**213.216·14**	**96.527·87**	**1,313.106·75**
Ebből:					
saját felhasználásra	2.455·78	45.589·13	13.805·03	45.712·46	107.562·40
eladva	418.299·87	537.017·96	199.411·11	50.815·41	1,205.544·35
Ebből eladva kicsinyben ...	16.630·90	150.152·80	95.454·40	262·11	262.500·21

Az év első felében a fűtési célokra szolgáló kokszfajták ára változatlan volt. Július 20-tól a darabos, dió és dió II. koksz árát 10 fillérrel felemelte, viszont rövid idő mulva úgy a fuvardíjakat, mint a zsákolás díját kétízben is leszállította az üzem, minek következtében a koksznak szállítással együtt számított ára végeredményben csökkent.

A darakoksz eddigi alacsony eladási árát a kisebb értékű daraosztályozású barnaszén árához arányosította a gázgyár, az új eladási ár azonban még így is alacsonyabb annál.

Az üzem tüzeléstechnikai csoportja az elmult év folyamán is állandó kapcsolatot tartott fenn a kokszfogyasztó közönséggel és tevékenysége nemcsak a kokszstüzeléssel kapcsolatban felmerült jelentéktelen számú panasz kivizsgálására szorítkozott, hanem arra is különös gondot fordított, hogy a kokszstüzelésű berendezések gazdaságos használatára vonatkozólag a közönségnek szakszerű tanácsokkal is szolgáljon. Ez a csoport állandóan tanulmányozta a különböző tüzelőanyagok gyakorlati felhasználásának kérdését és az ezzel kapcsolatban szerzett tapasztalatok és adatok sok tekintetben hozzájárultak ahhoz, hogy az illetékes hatóság a keverési rendeletnek a folyó fűtési évadra való meghosszabbításától eltekintett.

Kátrány és kátránytermékek. A kőszénkátránytermelés 69.962·78 métermázsa volt az 1932. évi 71.791·89 métermázsával szemben. Szénre számítva a kőszénkátránytermelés 4·22% (1932-ben 4·14%). Az évvégi 16.408·81 métermázsa készlet az 1932 évi 7.350·74 métermázsát 9.058·07 métermázsával haladta meg.

A termelésből 38.741·76 métermázsát feldolgozatlanul, mint nyerskátrányt értékesített a gázgyár, 22.119 métermázsát pedig feldolgozva adott el. A kőszénkátrányból könnyű olajat, közép és nehézolajokat, naftalint, anthracént, útépítőkátrányt és kőszénkátrányszurkot, tehát ugyanazokat a termékeket állította elő, mint a megelőző évben.

Nyerskátrányeladás — ha jelentéktelen mértékben is — de ismét csökkent. A kátrányfedéllemezgyárak közül egyre több szünteti be üzemét, de a megmaradók felvevőképessége is csökkenőben van. Ez a körülmény a nyers kátrányeladást hátrányosan befolyásolja, amivel a jövőben sajnos még fokozottabb mértékben kell számolni. Ezt a folyamatot megakadályozni vagy késleltetni az üzem saját erejéből nem tudja és e téren csak abban az esetben várható kielégítő javulás, ha az illetékes körök ennek a gazdasági válsággal súlyosan küzdő iparágnak mielőbb segítségére sietnek.

A kátrányeladás biztosítása érdekében a gázgyár minden lehetőt elkövetett, hogy a kátrányt átvevő gyárak üzemüket fenntarthassák. E tekintetben biztató, de egyelőre még szerény kezdetnek tekinthető az az eredmény, amit jelentékeny anyagi áldozatok árán a Magyar Királyi Államvasutaknál eddig sikerült elérni, amely szerint a MÁV telítőolaj- és szurokszükségletének szállításánál a kátrányt feldolgozó gyárak is kapnak megbízást. Igyekezett a gázgyár előmozdítani annak a lehetőségét is, hogy az olyan telítőolajok helyett, amelyek előállításához a külföldi nyersanyag behozatalát kell fokozni, elsősorban a hazai gyártmányú kátrányból előállított telítőolajok kerüljenek felhasználásra. Telítőolaj- és szurokgyártás céljából az érdekelt iparnak az 1933. évben 13.280 métermázsa nyers kőszénkátrányt szállított az üzem, amely szállítás nélkül a nyers kőszénkátrányeladás 25.461·76 métermázsára esett volna vissza. Ezen közvetett szállításokon kívül a MÁV részére — jelentékeny mennyiségű barnaszénkátránytermékeken felül — 2997 métermázsa saját termelésű kőszénkátrány telítőolajat és 1600 métermázsa kőszénkátrányszurkot közvetlenül is szállított. Amennyiben ezeket a közvetve a fedéllemezgyárak útján a MÁV részére történő szállításokat a jövőben nem sikerülne állandósítani, úgy komolyan kell foglalkozni a desztilláló berendezés további kiépítésének, sőt esetleges új termékek előállításának gondolatával is.

Ez a kérdés annyival is inkább fontos, mert az útépítő kátrány forgalma — amely területen a gázgyár kátránytermelésének feleslegét az előző években még sikeresen értékesítette — a folyó évben számottevően visszaesett. A csökkenés elsősorban az állami útépítések részére eszközölt szállításoknál következett be, amely körülménnyel — a jelekből ítélve — a jövőben annyival is inkább kell számolni, mert időközben a kormány az állami útigépjavítótelepet is megszüntette és likvidálta. Míg a megelőző esztendőkben 200—250 vagón nyerskátrányt dolgozott fel az üzem útépítőkátránynak, az 1933. évben ez a mennyiség már csak 90·5 vagónt tett ki. Az útépítőkátránytermelés 7631·08 métermázsa (1932. évben 19.026·34 métermázsa), az eladás pedig 7420·19 métermázsa (1932. évben 18.896·90 métermázsa) volt.

A székesfőváros illetékes szervei az elmult év folyamán sikeres kísérleteket végeztek a gázgyár útportalanító anyagaival, amelyekkel próbaképen több útszakaszt

portalanítottak. Jóllehet az ásványolajszakma részéről e termékekkel szemben erős ellenakció indult meg, mégis minden remény megvan arra, hogy a kátrány-porolaj a főváros útjainak portalanításánál az eddiginél jelentékenyebb mennyiségben kerül alkalmazásra.

Kőszénkátrányszuroktermelés az elmult évben 6113·54 métermázsa volt s ebből a termékből az előző évi készlet felhasználásával 7432·20 métermázsát adott el az üzem. Remény van arra, hogy a kőszénkátrányszurkot a brikettgyártásnál a jövőben is akadálytalanul el tudja a gázgyár helyezni.

Az elmult évben kölföldre sem kőszén-, sem barnaszénkátrány-termékeket nem exportált az üzem.

A kőszénkátránykönnyűolaj-termelés teljes mennyiségben értékesíttetett és és nyers naftalinban is kielégítő forgalom bonyolíttatott le. Az útépítőkátrány előállításánál nyert anthracéntermék részére piac még biztosítható nem volt.

Az elmult évben 34.376·90 métermázsa barnaszénkátrány termeltetett az 1932. évi 33.045·60 métermázsával szemben. Szénre számítva a barnaszénkátránytermelés az 1932. évi 7·24%-kal szemben 7·83%.

Barnaszénkátrányt nyers állapotban az elmult évben sem adott el az üzem és azt lepárlás útján nyert termékek alakjában hozta forgalomba. Középtermékei közül sem a nyersolajat, sem a parafinolajat. nem értékesítette és ezeket egyéb termékekké dolgozta fel.

A barnaszénkátrányolaj forgalma az elmult évben kielégítő volt. Az évvégi készletek mégis jelentékenyebb mértékben emelkedtek az előző évvégi készletekkel szemben. Ez annak tulajdonítható, hogy a MÁV részére telítőolajat csupán az év vége felé kezdett a gázgyár szállítani, amely szállítások azonban az év végéig lebonyolíthatók nem voltak és azok jelentékeny része az 1934. évre tolódott át.

Az utóbbi időben igen nagy érdeklődés mutatkozott a nehezebb motorhajtóanyagokkal üzemben tartott motorok iránt. Ebből jogosan lehet következtetni arra, hogy a jövőben a motorhajtó-olaj iránt is nagyobb kereslet fog megnyilvánulni, annyival is inkább, mert sikerült e termék minőségét annyira feljavítani, hogy az a külföldi származású motorhajtóanyagokkal a versenyt minden tekintetben felveszi.

Barnaszénkátrányszurok-termelését teljes mennyiségben értékesítette az üzem, sőt a kereslet oly nagyarányú volt, hogy bár a termelést a maximumra fokozta, mégsem tudott minden igényt kielégíteni.

A kőszén- és barnaszénkátránytermelést és értékesítést a következő táblázat mutatja:

	Kőszénkátrány	Barnaszén-kátrány métermázsa	Összesen
Készlet 1932 december 31-én	7.350·74	3.036·00	10.386·74
Termelés 1933. évben	69.962·78	34.376·90	104.339·68
Összesen	**77.313·52**	**37.412·90**	**114.726·42**
Készlet 1933 december 31-én	16.408·81	1.563·00	17.971·81
Értékesítve	**60.904·71**	**35.849·90**	**96.754·61**
Ebből lepároltatott	22.119·00	35.849·90	57.968·90
Marad	**38.785·71**	—	**38.785·71**
Ebből saját szükséglet	43·95	—	43·95
Eladás	**38.741·76**	—	**38.741·76**

Kőszén- és barnaszénkátránytermékekért 1,117.638·44 pengő folyt be az üzem pénztárába az 1932. évi 1,187.967·78 pengővel szemben.

Ammoniáktermékek. A kénsavas ammoniák értékesítésénél az elmult évben mutatkozott kedvezőtlen körülmények az 1933. év folyamán megindult külföldi szállítások folytán lényegesen megjavultak. Eladott az üzem 25.051·82 métermázsa kénsavas ammoniákot (1932-ben 6555·84 métermázsát), amely mennyiségből a belföldi forgalomra azonban mindössze 3308·27 métermázsa esett. Ebből mezőgazdasági (műtrágyázási) célokra 1167·27 métermázsát, ipari célokra pedig 2141 métermázsát szállított s külföldre az 1932. évi 700 métermázsával szemben 21.742 métermázsát adott el az üzem.

Még az 1932 év végén indultak meg azok a tárgyalások, amelyek eredményeképen Spanyolországba és Észak-Afrikába irányuló kerek 20.000 métermázsa kénsavas ammoniák-szállítására vonatkozó kötéseket létesített a gázgyár. Ezekkel a szállításokkal lehető volt az elmult évről áthozott és már raktározási nehézségeket okozó nagy készleteken felül a folyó évi termelés jelentékeny részét is értékesíteni. E termék exportlehetőségét a MÁV nagyarányú tarifakedvezmény nyujtásával segítette elő. Készletek hiányában ily nagyarányú szállításokra a közeljövőben azonban már nem vállalkozhatik az üzem, bár a külföld érdeklődése a kénsavas ammoniák iránt nem csökkent. A termelés elhelyezésének érdekében igyekszik a gázgyár ezeket a külföldi üzleti összeköttetéseket továbbra is fenntartani.

Romániába és Jugoszláviába is exportált kénsavas ammoniákot és e szállításokat a jövőre nézve is sikerült állandósítani. A külföldi exportlehetőségeknek biztosítása annyival inkább fontos érdek, mert most már a péti gyár is jelentékeny mennyiségű nitrogén-műtrágyát termel és termékének értékesítésénél a fővárossal szemben lényegesen kedvezőbb helyzetben van.

A szalmiákszesztermelés 3464·83 métermázsa volt, 473·6 métermázsával több, mint az 1932. évben. Eladott a gázgyár 3484·74 métermázsát, tehát 420·56 métermázsával többet, mint a megelőző évben. Minthogy a külföldi szállításoknál az előző évekkel azonos nehézségekkel küzdött, a forgalom emelkedése kizárólag a belföldi piac nagyobb felvevőképességéből adódott.

A cseppfolyós ammoniák-termelés 265·73 métermázsával kisebb az előző évi termelésnél, a forgalom pedig az 1932. évi 356·34 métermázsáról 203·44 métermázsára csökkent. A forgalomnak ez a visszaesése azonban nem annak a következménye, hogy a hazai piac érdeklődése e termék iránt lényegesebben csökkent, hanem főként annak tudható be, hogy a kénsavas ammoniák- és szalmiákszesz-termelés fokozása érdekében, — amely gyártmányok iránt az elmult évben igen nagy érdeklődés nyilvánult meg,— gázvízkészletét és gázvíztermelését elsősorban ezek előállítására használta fel a gázgyár.

Az ammoniáktermelést és annak értékesítését az alábbi táblázat mutatja:

	Kénsavas ammoniák	Cseppfolyós ammoniák	Szalmiákszesz
	métermázsa		
Készlet 1932. december 31-én	13.072·59	112·74	239·355
Termelés	14.449·11	158·20	3.464·830
	27.521·70	**270·94**	**3.704·185**
Készlet 1933. december 31-én	2.469·88	67·50	219·440
Eladás	**25.051·82**	**203·44**	**3.484·745**

Az ammoniáktermékek eladásából 273.894·67 pengő folyt be, 20.444·28 pengővel több, mint az 1932. évben.

A melléktermékek forgalmának alakulását az 1929—1933. években az alábbi összehasonlító táblázat mutatja:

	1929	1930	1931	1932	1933
	tonna				
Koksz	126.559·9	100.972·2	156.842·4	126.546·3	120.554·4
Kőszénkátrány	4.056·9	5.348·3	4.572·2	4.132·1	3.878·5
Útépítő kátrány	1.534·8	1.811·1	1.783·5	1.914·5	761·2
Kevert olaj és nyers naftalin	245·4	465·2	375·3	393·1	338·3
Könnyűolaj	13·2	39·2	40·1	58·4	65·5
Kőszénszurok	—	—	—	80·0	743·2
Barnaszénkátrány	40·4	92·7	—	—	—
Nyers Diesel-olaj	151·2	231·0	31·1	—	—
Raff. Diesel-olaj	257·0	153·2	545·0	35·1	442·7
Kreozotdús olaj	215·8	228·5	270·1	210·9	289·0
Paraffinolaj	73·5	1·9	—	—	—
Présolaj	275·6	271·4	280·0	178·6	265·3
Paraffinpikkely	42·7	33·2	61·3	52·9	33·5
Barnaszénszurok	1.641·9	1.084·6	2.270·3	1.654·8	1.735·8
Cseppfolyós ammoniák	34·1	37·9	38·9	35·6	20·3
Kénsavas ammoniák	991·5	1.011·3	989·1	655·5	2.505·2
Szalmiákszesz	323·6	340·8	352·2	306·4	348·4
Használt gázolaj	154·7	138·8	176·9	223·2	201·3
Használt gáztisztítóanyag	2.618·9	—	3.594·4	1.227·1	2.222·9

Fővárosi intézmények, intézetek, üzemek és alkalmazottak tüzelőanyagellátása. A fővárosi intézmények szénszükségletét — a BSzKRt, Elektromos Művek és Vízművek kivételével — a 69.917/1932—XII. sz. polgármesteri rendelet alapján az elmult évben is a gázgyár látta el. A rendeletben foglalt intézkedéseknek megfelelően a VIII. és XIII. polgármesteri ügyosztályok által megállapított szénmennyiségekre nyilvános versenytárgyalást hirdetett meg az üzem. Az árlejtést azonban arra való tekintettel, hogy az ajánlattevő bányavállalatok közül egyesek a szállítási feltételek egy részét nem fogadták el, a polgármester megsemmisítette és 1933. évi július hó 12-én kelt 231.217/1933—XII. számú határozatával arra utasította a gázgyárat, hogy az árlejtés mellőzésével közvetlenül az egyes bányavállalatokkal folytasson tárgyalásokat. A közvetlen tárgyalásokon sikerült az árlejtésnél kedvezőbb feltételeket elérni és a fővárosi intézmények szénszükségletének zavartalan ellátását — sok esetben az előző évinél előnyösebb árakon — biztosítani.

Az idevonatkozó rendelkezéseknek megfelelően kivétel nélkül valamennyi fővárosi intézményt a gázgyár látta el tűzifával. Az elmult év elején a tűzifapiac a beszerzés szempontjából igen kedvezően alakult és az elmult év április havában megtartott versenytárgyalás alapján az 1933/34. fűtési évad második felére is biztosította a gázgyár az ellátáshoz szükséges tüzifamennyiségeket s a megelőző évi beszerzési árakkal szemben jelentős megtakarítást ért el.

Úgy a szén, mint a tűzifa beszerzésénél elért megtakarításoknak a főváros háztartása látta hasznát, mert — jóllehet, időközben a vasúti fuvardíj emelkedett és életbelépett a szénadó — mégis lehetséges volt a tüzelőanyagokat sok esetben a tavalyinál alacsonyabb árakon elszámolni.

A fővárosi intézmények és alkalmazottak tüzelőanyagokkal való ellátása 58.896 tételben történt, amiből 39.688 tétel az alkalmazottak, 19.208 tétel pedig a fővárosi intézmények részére kiszolgáltatott tüzelőanyagokra esik.

Beszerzett a gázgyár a fővárosi intézmények és alkalmazottak részére:

	283.508·46	q tüzifát,
	464.526·12	« hazai szenet,
	240.334·00	« brikettet és
	28.614·60	« lignitet,
összesen	**1,016.938·18**	q tüzelőanyagot,

ezenfelül pedig saját barnaszénszükségletének fedezésére 495.890·50 métermázsa hazai szenet vásárolt.

A beszerzett tüzelőanyagokból, továbbá az előző évről áthozott készletekből, valamint a saját termelésű kokszból kiszállított a gázgyár:

	Alkalmazottak részére	Intézetek stb. részére a telepekről	termelési helyről	Összesen
		métermázsát		
Tüzifát	144.345·10	78.948·01	14.633·40	237.926·51
Hazai szenet	62.930·00	117.959·80	284.934·92	465.824·72
Brikettet	27.134·70	159.290·40	53.232·60	239.657·70
Lignitet	—	29.986·60	320·00	30.306·60
Saját termelésű kokszot	38.834·00	64.620·00	—	103.454·00
Összesen	**273.243·80**	**450.804·81**	**353.120·92**	**1,077.169·53**

Az ínségakcióval kapcsolatban még 18.280·40 métermázsa fát, szenet és brikettet szállított ki az üzem. A kiszállított tüzelőanyag mennyisége tehát összesen 1,095.449·93 métermázsa volt.

Ceglédi-utcai telepről a tüzelőanyagokat 1941 fuvarban, saját autóival, 556 fuvarban idegen autókkal, 7727 lófogatú fuvarban, összesen 10.224 fuvarban szállította ki. Ezenfelül 453 vasúti kocsiban és közvetlenül a vasúti pályaudvarokról 7719 lófogatú fuvarral is szállított a fővárosi intézmények részére tüzelőanyagot.

Tüzelőanyagok beszerzésére és az elosztási költségekre 3,155.560·82 pengőt fordított az üzem, amivel szemben a tüzelőanyagok eladásából 3,326.787·77 pengő bevételt ért el és így a bevétel a kiadásokat 171.226·95 pengővel múlta felül. Minthogy a tüzelőanyagokat önköltségi áron adta tovább, a mutatkozó bevételi többlet nem jelent ennél az üzletágnál nyereséget, mert az kizárólag és teljes összegében azoknak a különféle kiadásoknak a fedezésére szolgál, amelyek a tüzelőbeszerzést és elosztást arányosan terhelik.

Csőhálózat. A gázcsőhálózatot az elmult évben is tovább fejlesztette a gázgyár. Tervszerűen váltotta ki a szűknek bizonyult elosztócsöveket és újonnan fektetett gázcsöveket ott, ahol ezek üzemérdekből, a felek kérésére vagy útépítésekkel kapcsolatban váltak szükségessé. Ezeken kívül elkészítette a felek által rendelt vagy a propaganda akció révén szükségessé vált gázcsatlakozóvezetékeket is. A főcsőfektetéseknél mindenkor előzetesen megvizsgálta a befektetés jövedelmezőségét és csak azokon az útvonalakon fektetett új főcsöveket, ahol a várható fogyasztás nagysága, vagy pedig az érdekelt ingatlantulajdonosok hozzájárulása biztosította a befektetés annuitását és a fenntartás költségét. A csőhálózatot egész éven át az üzem rendszeresen

vizsgálta, ellenőrizte, kijavította a mutatkozó hibákat, amely tevékenységével csökkentette az üzemzavarok számát és kiküszöbölte az esetleg veszedelmessé válható gázömléseket. Az új csőfektetéseket és főcsőkiváltásokat az alábbi táblázat mutatja:

Csőhálózatbővítési munkák csoportosítása	Főcső-kiváltás	Új főcső-fektetés	Megszünt főcső	Összes csőfektetés	Főcső-szaporulat
	a	*b*	*c*	*a+b*	*b—c*
	méterekben				
1. Üzemérdekből fektetett új főcsövek	36	5.258	—	5.294	5.258
2. Üzemérdekből kiváltott főcsövek	1.519	4	108	1.523	— 104
3. Útépítéssel kapcsolatban fektetett főcsövek	—	3.951	—	3.951	3.951
4. Útépítéssel kapcsolatban kiváltott főcsövek	1.022	—	179	1.022	— 179
5. Felek számlájára végzett csőhálózatbővítés	236	2.197	—	2.433	2.197
6. Felek hozzájárulásával végzett csőhálózatbővítés	—	288	—	288	288
7. Fenntartási számlára végzett csőhálózatbővítés	217	149	—	366	149
Összesen	**3.030**	**11.847**	**287**	**14.877**	**11.560**

Az 1. és 2. alatti munkálatokat egyrészt üzemérdekből a nyomás fokozása, a túlterheltség és üzemzavarok megszüntetése érdekében hajtotta végre a gázgyár, másrészt pedig olyan fejlődésnek indult útvonalakon, ahol megfelelő számú új fogyasztó bekapcsolásával a gázleadásnak a csőfektetés költségével arányban álló növekedését remélhette.

A 3. és 4. alatti főcsőfektetésekre, illetve kiváltásokra azért volt szükség, mert későbbi időpontban való végrehajtásuk a már elkészült útburkolat felbontását és helyreállítását tette volna szükségessé, ami e munkák költségét jelentékenyen emelte volna.

Az 5. alatti új csőfektetéseket és csőkiváltási munkálatokat kizárólag felek megrendelésére végezte az üzem és az ezzel kapcsolatos kiadások teljes összegükben megtérültek.

A 6. alatt feltüntetett munkák költségének egy részét az érdekelt telektulajdonosok viselték, másik részét azonban a várható fogyasztás reményében magára vállalta a gázgyár.

Az 1932. és 1933. évi főcsőfektetésekről, továbbá főcsőhálózatoknak ezekre az évekre vonatkozó adatairól az alanti táblázat nyujt tájékoztatást:

	1932. évben	1933. évben
Új csőfektetések hossza	17.205 m	11.847 m
Megszünt főcsövek hossza	676 «	287 «
Főcsőszaporulat hossza	16.529 «	11.560 «
Főcsőkiváltások hossza	9.033 «	3.030 «
Csőhálózat teljes hossza	915.318 «	926.878 «
Csőhálózat teljes köbtartalma	31.678 m³	31.806 m³
Növekedés hosszban	1·839%	1·263%
Növekedés köbtartalomban	1·009%	0·404%

Az újonnan fektetett és kiváltott csövek hossza az 1932. évi 26.238 méterről 14.877 méterre, vagyis 43·3%-kal csökkent. Ennek arányában csökkentek az ezen munkákra fordított kiadások és pedig az 1932. évi 417.272·57 pengőről 268.871·15

pengőre. Az építőipar pangása következtében jelentékenyen csökkent az építkezések száma, aminek következtében az elmult esztendőben az üzem által készített csatlakozóvezetékek száma is lényegesen apadt.

A súlyos gazdasági viszonyokra jellemző tünet, hogy igen sok háztulajdonos nem vezettette be házába a gázt, jóllehet a munkákat hajlandó volt a gázgyár az önköltségi árak megtérítése ellenében vállalni, ezenfelül pedig hosszabb időre terjedő részletfizetési kedvezményt is felajánlott.

Az 1929—1933. években készített csatlakozóvezetékek száma a következő volt:

	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
			évben		
Bérházak részére készült	362	549	485	553	337
Családi házak (villák) részére készült	185	182	297	340	284
Üzletek részére készült	61	32	53	42	27
Ipari üzemek részére készült	81	26	36	28	33
Összesen készült	**689**	**789**	**871**	**963**	**681**

Az 1933-ban létesített új csatlakozóvezetékek száma 282-vel volt kevesebb, mint 1932-ben.

A 681 csatlakozóvezetékből felek megrendelésére 613-at (1932-ben 692-t), az akviziciós akcióval kapcsolatban pedig 68 (az előző évben 271) csatlakozóvezetéket készített az üzem. A csatlakozóvezetékek közül 362-t új épületbe, 319-t pedig régi házakba vezetett be.

Míg az 1932-ben elkészült 963 csatlakozóvezeték hossza 25.796 méter, addig az elmult évi 681 csatlakozóvezeték hossza 17.876 méter volt. A csökkenés tételszámban 29·3%, hosszúságban 30·7%. A csatlakozóvezetékekből 1248 méter (6·7%) akviziciós munkák keretében, 16.628 méter (93·3%) a felek közvetlen megrendelésére készült. Az új csatlakozóvezetékek 49·49%-a bérházakra, 41·70%-a családi házakra és villákra, 3·96%-a üzletekre és 4·85%-a ipari üzemekre esik. Egy csatlakozóvezeték átlagos hosszúsága az 1932. évi 26·79 méterrel szemben 26·25 méter volt. Egy folyóméter csatlakozóvezeték az 1932. évi 12·05 pengővel szemben átlag 12·46 pengőbe került. Az átlagos költség növekedésének oka az, hogy az 1933-ban lefektetett csövek átlagos átmérője az előző évi 54·6 milliméterrel szemben 57 milliméter volt. Az előző évekhez hasonlóan minden új csatlakozóvezetékbe elzárószerkezetet szerelt be a gázgyár, úgyszintén azokba a régi csatlakozóvezetékekbe is, amelyek javításra kerültek.

Az üzemben levő csatlakozóvezetékek száma az 1932. évi 24.128-ról 573-mal 24.701-re emelkedett.

Az utolsó öt évben a főcsőhálózat mentén keletkezett csőtörések, csőkorroziók és karmantyúlazulások okozta gázömlések számát az alanti táblázat mutatja:

	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
			évben		
Gázömlések a főcsőhálózaton	124	70	84	93	90
« a főcsőhálózat vízgyüjtőin	—	103	50	98	63
« a csatlakozóvezetékeken	93	107	64	244	269
« a lámpavezetékeken	257	314	283	299	273
Összesen	**474**	**594**	**481**	**734**	**695**

Az 1933. évben elhárított gázömlések száma az előző évhez képest 39-cel, azaz 5·3%-kal volt kevesebb. Nagyobb gázömlés csupán egy esetben, a X. ker., Üllői-út és Hungária-körút keresztezésében fekvő 175 milliméter keresztmetszetű öntöttvas főcsövön fordult elő. Ez a főcső, amelyet körülbelül 27 év előtt fektettek le, az évek folyamán a villamosvasutak alsó vezetékeiből eredő kóboráramok következtében annyira megrongálódott, hogy azt 75 méter hosszban ki kellett cserélni.

A gázömlések jelentékeny részét — 551 esetben — még a régi szigetelés nélkül készült kovácsolt vascsövek elrozsdásodása okozta. Hasonló esetek az újabban fektetett vezetékeknél már nem fordulhatnak elő, mert azokat bitumenes jutacsíkkal, vagy bitumenes körülöntéssel szigetelték.

A főcsőhálózat állandó vizsgálata során különös gondot fordított az üzem a még alá nem pincézett házak mentén fekvő csővezetékekre, mert az esetleg itt keletkező gázömlések súlyosabb balesetet okozhatnak. A főcsőhálózaton kívül állandóan vizsgálat tárgya voltak a csatlakozó- és lámpavezetékek, a gázvezetékekkel a földben érinkező csatornák, vízelzárócsapok, telefon, világítási és villamosvasúti kábelaknák.

A mozgóőrségek a gázcsőhálózatot több mint háromszor, összesen 3,598.990 méter hosszban vizsgálták át. 360 gázömlést (51·8%-ot) a csővizsgálók, 335-öt (49·2%-ot) pedig a lámpakezelők, a városi irodák személyzete, a rendőrök és magánosok jelentettek be. Az előző évi 349 esethez viszonyítva 32-vel (9·2%-kal) 317-re apadt a főcsőhálózaton, csatlakozóvezetékeken és lámpavezetékeken észlelt elugulások száma.

Az 1932. évi 3519 darabról 416 darabbal (11·82%-kal) 3103 darabra csökkent az összes munkák tételszáma, míg a munkák értéke 1,198.903·37 pengőről 722.121·40 pengőre, azaz 39·77%-kal apadt. Az elszámolt munkaórák száma 166.515-ről 140.498-ra, vagyis 15·62%-kal esett vissza. A végzett munkákból a Gázművek terhére 56%, felek számlájára pedig 44% számoltatott el. A csőhálózat fenntartása címén a veszteség- és nyereségszámlában 548.005·17 pengő kiadás számoltatott el. Minthogy azonban a felek 372.966·93 pengő értékű munkát megtérítettek, a csőhálózat fenntartásának tényleges költsége az 1932. évi 254.840·43 pengővel szemben csupán 175.038·24 pengő volt. A csőhálózat nettó fenntartási költségének 79.802·19 pengővel való csökkenése egyrészt az illetmények és munkabérek csökkentésében, másrészt abban a kedvező körülményben találja magyarázatát, hogy az 1933. év folyamán nagyobb arányú és nagyobb költséget jelentő gázömlések nem voltak.

Közvilágítás. A takarékossági rendeletnek megfelelően az elmult év folyamán ismét csökkentetett a többlángú gázlámpák lángszáma, úgyhogy a 9—6 lángú bogyóégős lámpák átlag 3 lánggal, a 4 lángú bogyóégős lámpák átlag 2 lánggal és a 3—2 lángú Inwert-lámpák pedig átlag 1 lánggal tartattak üzemben. A takarékossági szempontok miatt ebben az évben csupán közbiztonsági okokból szereltetett fel 20 darab új lámpa. Hasonlóképen 12 darab 21 bogyóégős 1000 gyertyafényű lámpát a Baross-téren abból a célból, hogyha az elektromos közvilágítás bármely oknál fogva kimaradna, a nagyforgalmú Baross-tér világítás nélkül ne maradjon, 2 darab ugyanilyen lámpát a Rózsák-terén levő Árpádházi Szent Erzsébet szobra előtt, 6 darab egyéb lámpát pedig biztonsági világítás képen ott, ahol erre szükség volt, szereltetett fel az üzem. Az eddigi tapasztalatok szerint az új, nagy fényerejű lámpák fényhatás, üzembiztonság és gazdaságossági szempontokból minden tekintetben beváltak.

A gázlámpák száma 11.494, az összes gázlángok száma 41.612, az üzemben tartott lángok napi átlag száma pedig 28.017 volt.

A gázlámpákon kívül még 1827 darab elektromos lámpát is kezelt a gázgyár 1270 kapcsolóval. Ezekből a lámpákból 1463 darab az Elektromos Művek hálózatából, 364 darab pedig a villamosvasúti hálózatból kapja az áramot. Az üzem által kezelt elektromos lámpák száma ismét csökkent és pedig 725 lámpával és 428 kapcsolóval, minthogy az Elektromos Művek tovább folytatták a gázgyár által kezelt egyes kapcsolású lámpáknak központi kapcsolásúra való átalakítását.

Összesen 13.321 darab gáz- és elektromos lámpát kezeltek a Gázművek az előző évi 14.026 darabbal szemben, tehát 705 darabbal, vagyis 5·3%-kal kevesebbet.

Az utcai gázlámpák átlagos évi gázfogyasztását 769·22 m^3-ről 751·57 m^3-re, míg a lángonkinti fogyasztást 326·9 m^3-ről 303·23 m^3-re sikerült lecsökkenteni.

Az utcai gázlámpák évi átlagos üzemanyagköltsége is csökkent és pedig az 1929. évi 6·35, az 1930. évi 5·52, az 1931. évi 4·45 és az 1932. évi 3·37 pengőről 2·95 pengőre.

A közvilágítási gázlámpák számát, a felszerelt és átlagosan üzemben tartott gázlángok számát, valamint azok égési idejét az alábbi táblázat mutatja ki:

Lámpák megnevezése	Lámpák száma			Lángok száma				Égési órák	
	1933	1932	1933-ban üzemben volt átlag	1933	1932	1933-ban üzemben volt átlag		1933	1932
	december 31-én			december 31-én		összesen	lámpánkint		
Auer-lámpa	3.853	4.802	4.066	3.853	4.802	4.066	1·00	15,592.967	18,471.503
4 lángú bogyóégős lámpa	4.691	3.690	4.454	18.764	14.760	11.787	2.642	38,100.624	29,155.975
6 « « «	83	83	83	498	498	364	4.387	1,142.986	1,103.557
9 « « «	1.870	1.869	1.868	16.830	16.821	10.929	5.851	29,856.401	29,689.316
21 « « «	14	—	8	294	—	168	21.000	641.304	—
1 « 300 gyf. «	681	725	698	681	725	698	1.000	2,687.915	2,836.222
2 « 600 « «	214	214	214	428	428	284	1.325	928.886	881.179
3 « 1000 « «	88	91	113	264	273	217	1.917	552.720	494.460
Összesen ...	**11.494**	**11.474**	**11.504**	**41.612**	**38.307**	**28.513**	—	**89,503.803**	**82,632.212**

A közvilágítás céljára 8,646.098 m^3 gáz használtatott fel, ami az előző évi 8,834.210 m^3-rel szemben 188.112 m^3, vagyis 2·13% megtakarítást jelent.

A közvilágítás fenntartási költsége az 1932. évi 536.355·49 pengővel szemben 643.469·24 pengőt tett ki.

A fenntartási költségek emelkedését az okozta, hogy míg az 1932. évben az elrendelt takarékossági intézkedések miatt minden karbantartást, javítást és lámpacserét be kellett szüntetni, addig az 1933. évben már a szükséges javítások eszközöltettek, mert ezeknek a tovább már nem halasztható javítási munkáknak elhanyagolása a közvilágítási berendezésnek rövid időn belül való oly nagymérvű leromlását vonta volna maga után, hogy a későbbi helyreállítás költsége lényegesen túllépte volna a megtakarítás összegét. A közvilágítás fenntartására fordított személyi és dologi kiadások együttes összege azonban még így sem éri el az 1933. évi költségvetésben erre a célra felvett hitelösszegeket.

Az elmondottak alapján a gázlámpák átlagos fenntartási költsége az 1932. évi 46·74 pengőről 55·98 pengőre emelkedett, de nem haladja meg az 1930. évi 58·12 pengőt és az 1931. évi 56·93 pengőt.

Városi irodák. A Városi Irodák teljesítménye, annak ellenére, hogy a gazdasági válság következtében a fogyasztók száma az elmult évek arányához képest csupán jelentéktelen mértékben szaporodott, az 1933. évben újabb lényeges emelkedést mutat. A munkateljesítmény emelkedését első sorban az a körülmény idézte elő, hogy a fővárosi lakosság az elmult évinél is nagyobb mértékben változtatott lakást. Ezzel kapcsolatban minden rendelkezésre álló eszközt felhasznált az üzem arra, hogy a főváros lakosságának a perifériákra és a vidékre való tömeges elköltözése folytán elvesztett fogyasztók helyébe új fogyasztókat akviráljon és ezek fogyasztásával ellensúlyozza az elvesztett fogyasztást.

A Városi Irodák munkateljesítményéről az alanti adatok számolnak be:

	1933	1932
Elvégzett összes munkák száma	325.982	310.527
Ebből:		
a) üzemzavarok elhárítása	34.314	39.407
b) gázmérők körüli munkák	67.729	64.077
c) vezeték-, készülék- és egyéb szerelések	223.939	207.043
A felszerelt vezetékek hossza	130.751 m	172.373 m
A felszerelt készülékek száma	46.212	47.259
Bérbeadott készülékek állománya az év végén	137.364	127.264
Gázmérők állománya az év végén	113.252	112.825
Magánszerelők felülvizsgálása	6.089	6.918

Akvizíciós akció:

	1933	1932
Házak száma, amelyekben az üzem eljárt	326	456
Lakások száma, amelyekben eljárt	4.383	8.810
Tényleg megakvirált házak száma	190	163
« megakvirált lakások száma	3.492	3.525
« bekapcsolt lakások száma	2.665	2.744

Pénztári forgalom:

	1933	1932
Tételszám	208.701	221.791
Érték	19,844.420·53 P	22,594.237·06 P
Havifizetéses személyzet (tisztviselők, mesterek és altisztek) száma	90	76
Óra-, napi- és hetibéres alkalmazottak száma	391	379
Ebből a szerelő szakmunkások száma	63	65

Az összes elvégzett munkák száma a megelőző évvel szemben 15.455 darabbal (5%-kal), a gázmérők körüli munkák száma 3652 darabbal (5·7%-kal), vezeték, készülék és egyéb szerelési munkák száma 16.896 darabbal (8·2%-kal) emelkedett, ellenben 41.622 folyóméterrel (24·1%-kal) csökkent a felszerelt vezetékek hossza és 1047 darabbal (2·2%-kal) kevesebb bérbeadott készülék szereltetett fel.

Az elhárított üzemzavarok száma 5093-mal (12·9%-kal) csökkent. Ez a csökkenés egyrészt a szárazgázmérő állományának növekedésével, másrészt az évek óta rendszeresen folytatott vezetékkicserélési munkálatokkal függ össze, aminek eredményeképen — az év utolsó hónapjaiban fellépett tartós hideg időjárás ellenére is — a bejelentések száma lényegesen kevesebb volt.

A gázmérők körüli munkák növekedését főként a lakásváltoztatások nagy száma okozta, másrészt azonban arra is visszavezethető, hogy az eddigi gyakorlattól eltérőleg az üres lakásokban maradt gázmérők leszereltettek, miután a mai viszonyok mellett

kevés kilátás volt arra, hogy ezekbe a lakásokba rövid időn belül új fogyasztók költözznek. Ez okból az év folyamán leszerelt mérők száma az 1932. évi 6327 darabról 10.024 darabra emelkedett.

A vezeték, készülék és egyéb szerelési munkáknál jelentkező emelkedés nagyrészt a bérleti készülékek számának növekedésére vezethető vissza.

A felszerelt vezetékek hosszában jelentkező visszaesés oka részben az új építkezések számának csökkenésében, részben pedig abban jelentkezik, hogy a gázzal még el nem látott régi épületeknek megakvirálása a mai gazdasági viszonyok folytán lényegesen nagyobb nehézségekkel járt.

Az újonnan felszerelt készülékek számának lényegtelen apadása a rossz gazdasági viszonyok figyelembevételével kedvező eredménynek tekinthető.

Az elmult év folyamán 13.908 darab főzőt, 9026 darab vasaló készletet, 3241 darab sütőt, 10.397 darab takaréktűzhelyet, 2393 darab fűtőkályhát és radiátort, 1670 darab kis vízmelegítőt, 3106 darab nagy vízmelegítőt és fürdőkályhát, 434 darab kombinált kokszgáztűzhelyet, 1935 darab kokszfűtőkályhát és 102 darab egyéb készüléket szerelt fel az üzem. Ezekből a készülékekből eladatott 87 darab főző, 24 darab vasalókészülék, 4 darab sütő, 132 darab takaréktűzhely, 8 darab fürdőkályha és vízmelegítő, 15 darab fűtőkályha, 73 darab kokszkályha és 102 darab egyéb készülék, összesen 445 darab.

A fogyasztóközönségnek eladott készülékek számának évről-évre való csökkenése azt igazolja, hogy a közönség vásárlóképessége leromlott és ennek következtében a bérleti készülékeket veszi inkább igénybe, mert a készülékek megvásárlása mindinkább súlyosbodó terhet jelent számára.

A kizárólag hazai gyártmányú bérleti készülékek beszerzésére 898.275·87 pengőt adott ki a gázgyár az előző évi 1,322.785·76 pengővel szemben.

1933. év végén a fogyasztóknál felszerelt bérleti készülékek száma a következő volt: 34.966 darab főző, 32.851 darab vasalókészlet, 9507 darab sütő, 38.962 darab takaréktűzhely, 915 darab kokszgáztűzhely, 6073 darab fali fűtőkályha, 27 darab radiátor, 4103 darab kis vízmelegítő, 7181 darab nagy vízmelegítő, 2656 darab kokszfűtőkályha, 123 darab álló fürdőkályha, összesen 137.364 darab készülék 10.100 darabbal (8%-kal) több, mint az előző évben. Ennek megfelelően a fogyasztókészülékek kölcsöndíjából eredő bevétel az 1932. évi 1,016.610·64 pengőről 1,104.391·12 pengőre emelkedett.

A bérbeadott készülékek számának az 1932. évihez viszonyított aránylagosan kisebb növekedését nagyrészt az üresen maradt lakások révén elvesztett fogyasztók számának emelkedése okozta.

Az 1932. év végén felszerelt 40.199 darab tűzhellyel szemben az 1933. év végén 38.962 darab bérbeadott tűzhelye volt az üzemnek. Ez a csökkenés abban találja magyarázatát, hogy a fogyasztók — kereseti képességük romlása folytán — a nagyobb bérleti díjú tűzhelyeket a lényegesen alacsonyabb díjú főzőkre cseréltetik ki, amit az a körülmény is igazol, hogy a felszerelt bérleti főzők száma az 1932. évi 28.904 darabról 34.966 darabra emelkedett.

Az erőteljes propagandaakció eredményeképen a felszerelt fali fűtőkályhák, kis vízmelegítők, nagy vízmelegítők és kokszfűtőkályhák száma emelkedett.

Az üzleti forgalom 9·74%-kal csökkent, a pénztári forgalom pedig 2,749.816·53 pengővel (12·17%-kal) volt kisebb az 1932. évinél. Az üzleti forgalom csökkenése

főleg az akviziciós munkák apadásának tudható be, míg a pénztári forgalom visszaesésének legfőbb oka az, hogy a Városi Irodák pénztárainál befizetett gáz- és kokszvételek számának visszaesése mellett a gázmérők és bérleti készülékek szerelési és átírási díjait, a polgármester 231.629/1933—XII. számú határozatával 1933. szeptember hó 1-től lényegesen mérsékelte.

Ebben az évben a magánszerelőipar foglalkoztatása nem volt olyan nagymérvű, mint az elmult esztendőben, mert az 1932. évi 1,232.047 pengő értékű munkával szemben az 1933. évben csak 900.461 pengő értékű munkát juttatott az üzem a magániparnak. A magánipar kisebb foglalkoztatásának oka egyrészt az volt, hogy nagyobb arányú akviziciós akció kifejtésére az év első hónapjaiban megfelelő hitelkeret nem állott rendelkezésre és ezen akciót csak az Ipari Munkaszervező Intézettől igénybevett 500.000 pengős kölcsön folyósításának időpontja után — június hóban — kezdhette meg az üzem, másrészt akadályozta a magánipar foglalkoztatását ama körülmény is, hogy a szerelőiparossággal 1930-ban kötött megállapodásnak a viszonyokhoz mérten szükségessé vált megváltoztatására vonatkozó tárgyalások befejezését az iparostestület kebelén belül dúló viszályok és egyenetlenségek nagymértékben hátráltatták. Ezek az események nemcsak az iparosságot akadályozták akviziciós munkájában, hanem a Városi Irodák akviziciós csoportjának munkáját is nagymértékben megnehezítették, mert azt eredeti feladataitól nagymértékben elvonták. Kétségtelen tehát, hogy a magániparnak kisebb mértékben való foglalkoztatása elsősorban az iparosság hibájából állott elő. Mindezek ellenére mégis közel 1 millió pengő értékű munkát juttatott a gázgyár a magánszerelőiparnak, ami — az 1932. évi foglalkoztatástól eltekintve — az előző évekkel szemben jelentékeny emelkedést mutat.

Az egyes években a magánszerelőiparnak kiadott szerelési munkák értéke a következő volt:

1926. évben	64.000 P
1927. «	159.692 «
1928. «	86.932 «
1929. «	221.214 «
1930. «	837.496 «
1931. «	729.220 «
1932. «	1,232.047 «
1933. «	900.461 «
1926—1933. években összesen	**4,231.062** P

Az 1933-ban kiadott munkák közül 325.946 pengő értékű olyan munkát végeztek a magánszerelők, amelyeket a gázszolgáltatási szabályrendelet értelmében a gázgyár végezhetett volna el, 223.233 pengő értékű pedig az a munka, amely a gázgyár tulajdonát képező bérleti készülékekkel függött össze.

A kiadott munka 160 iparos között oszlott meg, akik közül 133 iparos tagja volt és 27 iparos nem volt tagja a szövetkezetnek.

A magánszerelőiparosok a vállalt munkákkal kb. 500 munkásalkalmazottat foglalkoztattak 235.600 munkaórán keresztül.

Az üzem propagandatevékenységéről az alábbiakban lehet beszámolni.

Az akviziciós tevékenységet az egyre erősebben jelentkező gazdasági válság mellett még az a körülmény is hátrányosan befolyásolta, hogy míg az előző években erre a célra az 1929. és 1930. évek üzleti feleslegéből 700.000 pengő hitelkeret állott

rendelkezésre, addig az 1933. év elején ez a fedezet teljesen kimerült, úgyhogy az év első hónapjaiban ezt az akciót a lehető legszűkebb keretek közé kellett szorítani.

Az 1931. és 1932. évek üzleti feleslegét a községi háztartás teljes mértékben igénybe vette, miért is ezeknek az éveknek üzleti feleslegéből az akció céljára fedezet kijelölhető nem volt. Minthogy azonban elsőrangú üzemi érdek fűződik ahhoz, hogy a gázleadásnak a gazdasági válság következtében jelentkező visszaesése a lehetőség határain belül megállíttassék, gondoskodni kellett arról, hogy az akviziciós akció erőteljes továbbfejlesztésével és ennek révén új fogyasztók bekapcsolásával a fogyasztás csökkenése megakadályoztassék. Ennek a célnak az érdekében a törvényhatósági tanács 616/1933. számú határozatával hozzájárult, hogy az Ipari Munkaszervező Intézettől 500.000 pengő kölcsönt vegyen fel az üzem. Ez a kölcsön 5 évi visszafizetés terhe mellett az év közepén igénybe is vétetett és így lehetséges volt 1933. június havától kezdve az akviziciós akciót ismét szélesebb keretek között folytatni. A kölcsönből az év végéig 425.457·32 pengő használtatott fel.

Az akviziciós akció során 326 ház 4383 lakásában jártak el az üzem megbizottai. Ebből tényleg megakviráltatott 190 házban 3492 lakás, 27 házzal több, de 33 lakással kevesebb, mint az 1932. évben. A megakvirált lakások közül új fogyasztóként bekapcsoltatott 1621 lakás, későbbi bekapcsolódásra lehetőség teremtetett 827 lakásban és a nagyobb fogyasztás 529 lakásban tétetett lehetővé. Ezenfelül pedig az előző években akvirált házakban újonnan bekapcsoltatott 515 lakás. Akviziciós akciónál szintén szerepet játszott az üres lakások nagy száma, mert a megakvirált házak mindegyikében volt néhány üres lakás, amelyek ennek következtében a fogyasztásba nem voltak bekapcsolhatók.

Az akvizició során kivitelre került munkák összértéke 470.457·13 pengő volt (1932-ben 499.031·40 pengő), amely összegből a Gázműveket véglegesen terheli 42.880·88 pengő (1932-ben 129.890·20 pengő).

Az újonnan bekapcsolt fogyasztók fogyasztása az 1933. évben kereken mintegy 1,180.000 m^3-t tett ki, amely fogyasztás nélkül a gázleadásban jelentkező visszaesés lényegesen magasabb lett volna. Ez a fogyasztás azonban nem a teljes évre vonatkozik, mert az új fogyasztók az év folyamán csak fokozatosan léptek be a fogyasztók sorába, úgyhogy ezek teljes fogyasztása csupán az 1934. évben fog teljes mennyiségében érezhetővé válni. Ezek teljes évi fogyasztása kb. 2,800.000 m^3-re becsülhető. Ebből a többletfogyasztásból származó bevételi felesleg teljes mértékben fedezi a felvett 500.000 pengő kölcsön egy-egy évre eső amortizációs költségét.

Az 1930. év óta folyamatban lévő akviziciós akció során közel 40.000 új fogyasztókészülék adatott bérbe akvirált fogyasztóknak. Ezeknek a készülékeknek a fogyasztása az 1933. évben kb. 14,000.000 m^3-re tehető, amely mennyiség az 1933. évben értékesített gázmennyiségnek közel 18%-a. Ez az eredmény teljes mértékben igazolja az akviziciós akció szükségességét, mert e nélkül a gázfogyasztásban olyan nagymérvű visszaesés állott volna be, amely az üzem jövedelmezőségét és pénzügyi stabilitását alapjaiban ingatta volna meg.

A fentebb említett akcióval egyidejűleg az elmult évben is erőteljesen folytatta az üzem azt a tevékenységét, amely részben egyes fogyasztók megnyerésére, részben pedig arra irányult, hogy meglévő fogyasztóinál nagyobb teljesítményű készülékek felszerelésével a gázhasználat lehetősége emeltessék. Ennek során 10.528 esetben

66.009 folyóméter vezeték szereltetett fel 386.310·15 pengő értékben, az 1932. évben 11.848 esetben elkészített 104.272 folyóméter vezeték 652.259·65 pengő értékével szemben.

E kétirányú akció eredményeképen tehát az elmult évben 14.020 (1932-ben 15.373) esetben 109.751 folyóméter (1932-ben 152.937 folyóméter) vezetéket készített el az üzem 856.767·28 pengő (1932-ben 1,151.291·05 pengő) értékben.

A háztartási fogyasztás emelésére irányuló törekvések mellett különös gondot fordított a gázgyár az ipari fogyasztás fokozására is. Ennek érdekében már az 1932. év végén megszervezte az ipari csoportot, amelynek személyzete 5 mérnökből és műszaki tisztviselőből, 1 mesterből, 3 szakmunkásból és 3 segéderőből áll.

Az ipari csoport tevékenysége a következőkre terjed ki:

1. új fogyasztási területek megszervezésére,
2. már meglévő fogyasztási területeken új fogyasztók szerzésére,
3. meglévő nem gazdaságos tüzelőberendezések recionalizálására,
4. a racionalizálás eredményeképen üzembővítések, illetve fogyasztásnövelések elérésére.

Az ipari csoport működése folytán 283 esetben szerzett az üzem új ipari nagy fogyasztót, illetve racionalizálás útján megtartott vagy gázhasználatfokozására bírt rá régi fogyasztókat.

Új és rendkívül nagyjelentőségű terület kínálkozik a gázhasználat részére a központi fűtéseknek gáztüzeléssel való megoldása terén. Az erre vonatkozó munkálatok folyamatban vannak.

Az ipari csoport 111 különféle üzemben végzett racionalizálási munkálatokat, amelyekkel kapcsolatban igen jelentős eredményeket ért el és több esetben sikerült oly üzemeket, amelyeknél a gázfogyasztás nem volt gazdaságos, megfelelő útbaigazítással és a gazdaságtalan használat okának megszüntetésével eltéríteni attól a szándéktól, hogy más tüzelőanyag használatára térjenek át.

A gyakorlati főzéssel egybekötött előadásait és főzőtanfolyamait, amelyek a gázpropaganda szempontjából igen hasznos eszközöknek bizonyultak, az 1933. év folyamán is tovább folytatta a gázgyár. Február hó 7-én nyitotta meg a VI., Vilmos császár-út 3. sz. ház I. emeletén berendezett új bemutatóhelyiségeit, amelyeket igyekezett a modern követelményeknek megfelelően berendezni. E helyiségekben tartott előadások és tanfolyamok iránt a közönség részéről az egész éven át — még a nyári hónapokban is — nem csökkenő érdeklődés nyilvánult meg, úgyhogy a nagy érdeklődés következtében rövidesen szűknek bizonyultak a helyiségeik, miért is gondoskodni kellett azok kibővítéséről.

1932-ben 32 gyakorlati főzőelőadás tartatott 2500 résztvevővel, ezzel szemben az 1933. évben már 99 előadáson mintegy 10.000 fogyasztó vett részt.

A propaganda előadások száma összesen 146 volt, kereken 19.000 látogatóval.

Résztvett az üzem háztartási és ipari készülékekkel a Nemzetközi Áruminta Vásáron, a Magyar Mérnök- és Építészegyesület »Hogyan építsünk?«, az Országos Magyar Iparművészeti Társulat, az Országos Balneológiai Egyesület, az Orvosi Továbbképző Bizottság és a Társadalmi Egyesületek Szövetsége »Nemzeti Munkahét« kiállításain.

Propaganda tevékenységének szolgálatába állította a filmet és ennek során a gázgyár propagandafilmje a fővárosi mozgóképszínházakban több hónapon át került bemutatásra. Állóképes vetített reklámokkal egész éven át propagáltatott a mozgóképszínházakban a gáz használata. Budapest Székesfőváros Hirdetővállalatának transparens oszlopait állandóan igénybevette az üzem. A napi és szaksajtóban számos ismertető és útmutató cikk jelent meg, kiállításokon és egyéb megfelelő alkalmakkor pedig alkalmi röpcédulákkal hívta fel a közönség figyelmét a gázhasználat előnyeire. Kiképzett főzőnői a fogyasztókat lakásukon is felkeresték és a készülékek gazdaságos kezelésére vonatkozólag tanáccsal szolgáltak.

A Városi Iroda személyzeti létszámának emelkedése nem tartott lépést az üzleti forgalom növekedésével.

A szakmunkások létszáma a megelőző évvel szemben nem emelkedett, az óra-, napi- és hetibéres alkalmazottak létszámánál 12 főnyi emelkedés mutatkozik, amennyiben 5 bérleti ellenőrzőnő és 7 segédmunkaerő alkalmaztatott. A bérleti ellenőrzőnők létszámának emelését a bérleti tárgyak állományának állandó növekedése teljes mértékben indokolja. A segédszemélyzet létszámának szaporítását pedig az új propaganda helyiségek bővítése, úgyszintén az ipari csoport továbbfejlesztése tette szükségessé. Az elszámolt munkaórák száma az 1932. évi 892.865-ről 19.595-tel (2·2%-kal) 912.460-ra emelkedett. A növekedést főként a december havi tartós hideg időjárás okozta, mert ebben a hónapban lényegesen több volt a bejelentések száma, mint a megelőző év hasonló időszakában.

A forgalom gyorsabb lebonyolítása érdekében az elmult években beszerzett gépjárművek igen jó szolgálatot tettek, azonban a forgalom megnövekedése folytán bérjárműveket is igénybe kellett venni. A Városi Irodák gépjárművei 152.774 km utat futottak be, 24.309 km-rel, vagyis 19%-kal többet, mint a megelőző évben. A nagyobb igénybevételt főként az ipari csoport tevékenysége okozta, tekintve, hogy az ezen csoport által végzett munkák nagyrésze a város külső részein fekvő ipartelepekre terjed ki.

Gázszerelési tárgyak műszaki telepe. A Városi Irodák az elmult évben a Gázszerelési tárgyak műszaki telepétől 24.988 gázmérőt igényeltek az 1932. évi 22.716 darabbal szemben. Az igényelt mérők közül 6744 darab saját javítású nedves, 16.492 darab száraz, 1687 darab automata, 65 darab pedig olajos mérő volt. A kiszállított mérőkből 1616 darab a törvényes rendelkezések folytán újrahitelesítés miatt leszerelt mérők pótlására szolgált. A Városi Irodák által felülvizsgálatra beküldött mérők száma az 1932. évi 18.443 darabról 24.136 darabra, vagyis 5693 darabbal emelkedett. Ez a szaporulat a lakásváltozások számának nagymérvű növekedéséből ered.

Javítás végett munkába vétetett 27.532 darab mérő, 8283 darabbal több, mint 1932-ben. A munkábavett mérők közül a Gázművek költségére 10.492 darab (1932-ben 8368 darabot) javíttatott meg. A forgalomból kivonatott és kiselejteztetett 8413 darab (1932-ben 6734 darab) olyan mérő, amelyek megjavítása nem mutatkozott gazdaságosnak.

A jótállási kötelezettség alatt álló mérőkből 8591 darabot (1932-ben 4147 darabot) részben a gyárosoknak küldött vissza javításra az üzem, részben pedig azok költségére házilag javította meg. A forgalomból kivont mérők száma a mérőparknak 7%-a. Hasonlóan az előző évekhez, 1933-ban is kivonattak a forgalomból a kisteljesítményű

3—5 lángú, úgyszintén azok a nedves gázmérők, amelyeknek javítási költsége nem állott arányban a hasonló teljesítményű új száraz gázmérők beszerzési árával.

Kizárólag hazai gyáraktól 8995 darab száraz- és automatamérőt vásárolt a gázgyár, 1665 darabbal kevesebbet, mint a megelőző évben. A csökkenés annak a következménye, hogy elsősorban az üres lakásokból leszerelt gázmérőket igyekeztek felhasználni.

A gázmérőállomány az előző évi 120.345 darabról 120.923 darabra, tehát 578 darabbal növekedett. Ebből 67.687 darab (56%) nedves, 53.236 darab (44%) pedig száraz, automata és olajos gázmérő.

A munkábavett mérőkön felül a műszaki telep 8473 darab száraz és 950 darab automata, összesen 9423 darab (1932-ben 10.774 darab) új beszerzésű mérő átvételi vizsgálatát végezte. A munkábavett 27.532 mérőből 3042 (1932-ben 2839 darab) a szállító cégektől javítva, illetve kicserélve visszaérkezett száraz és automatamérő, 9481 darab pedig a fogyasztóktól leszerelt száraz, automata és olajos gázmérő volt. Ezekből a mérőkből 18.244 darabot (1932-ben 16.464 darabot) felszerelés céljából a Városi Irodának, javítás és kicserélés céljából pedig 4873 darabot (1932-ben 3248 darabot) a szállító cégeknek küldött vissza az üzem.

Az elmult évben az előző évi gyakorlatnak megfelelően rendszeresen végezték a Gázművek a felszerelt száraz gázmérők helyszíni felülvizsgálatát, úgyszintén a felszerelt bérleti vízmelegítőkészülékek ellenőrzését is. Az ellenőrzőcsoport az elmult évben 63.790 esetben kereste fel a fogyasztókat. Az ellenőrzőcsoport szakmunkásainak létszámát azonban kénytelen volt az üzem a száraz gázmérők és különösen a bérleti vízmelegítőkészülékek számának emelkedése arányában az 1932. évi 17-ről 25-re emelni. A felemelt létszám mellett sem lehetett azonban az év folyamán — az eredeti elgondolásnak megfelelően — minden egyes gázfogyasztót évente legalább egyszer felkeresni, mert a költözési hónapokban beállott nagy munkatorlódás miatt e csoport alkalmazottainak a Városi Irodáknál és az Elszámoló Osztálynál kellett huzamosabb ideig kisegítő szolgálatot teljesíteniök.

A száraz gázmérők közepes mérési hibája a mértékhitelesítési törvényben megengedett 2% hibahatár helyett csak 0·85% volt. 1933. év végén 4085 darab gázmérő volt raktáron, 2134 darabbal kevesebb, mint az 1932. évben.

A gázmérőkkel kapcsolatos munkákon felül 7707 darab takaréktűzhelyet (1932-ben 8022 darabot), 357 darab kombinált tűzhelyet (1932-ben 231 darabot), 238 darab gázkoksztüzelésű tűzhelyet (1932-ben 24 darabot), 616 darab kokszfűtőrészt (1932-ben 199 darabot), 1219 darab sütőt (1932-ben 2800 darabot), 7442 darab főzőt (1932-ben 6569 darabot), 14.043 darab vasalót (1932-ben 17.000 darabot), 9069 darab vasalóhevítőt (1932-ben 5900 darabot), 1128 darab ötliteres vízmelegítőt (1932-ben 548 darabot), 1355 darab 10 literes vízmelegítőt (1932-ben 524 darabot), 11 darab 15 literes vízmelegítőt, 7 darab álló fürdőkályhát és végül 842 darab fali fűtőkályhát (1932-ben 56 darabot) vett az üzem munkába. Ezenkívül átvett és kipróbált a szállító cégektől érkezett 1929 darab új és 3580 darab újjá alakított régi, összesen 5509 darab takaréktűzhelyet (1932-ben 5994 darabot), 2782 darab újjá alakított sütőt, 1274 darab kokszfűtőrészt (1932-ben 828 darabot), 6795 darab főzőt (1932-ben 4284 darabot), 1140 darab vasalót (1932-ben 4200 darabot), 1070 darab vasalóhevítőt (1932-ben 2950 darabot), 656 darab kis vízmelegítőt (1932-ben 5722 darabot), 2040 darab nagy

vízmelegítőt (1932-ben 5828 darabot), 1432 darab fali fűtőkályhát (1932-ben 5025 darabot), 500 álló fürdőkályhát és 12 darab biztonsági füstgázcsappantyút. Ezeket a készülékeket kizárólag hazai cégektől vásárolta a gázgyár. Átvett még fentieken kívül általános és tömörségi vizsgálatok alapján 36.975 darab (1932-ben 75.929 darab) gázfőcsapot.

Az elmult év folyamán 148.636·40 pengő kiadás merült fel azzal kapcsolatban, hogy 3580 darab elavult típusú bérleti takaréktűzhelyet és 2800 sütőt, amelyek használata a háztartásokban gazdaságtalannak bizonyult, újjá alakítottak át. Ezt a munkát teljes egészében a magániparral végeztette el a gázgyár és ezzel újabb munkaalkalmakat teremtett az érdekelt ipar részére.

A gázszerelési tárgyak műszaki telepén létesített kísérleti helyiségekben és laboratóriumokban 538 nagyobb és számos kisebb kísérletet és vizsgálatot végeztek és ugyanitt az alkalmazottak műszaki oktatásban is részesültek.

A fenti adatok szerint a műszaki telep a megelőző éveket lényegesen meghaladó forgalmat bonyolított le, aminek következtében az itt alkalmazott órabéres munkások létszáma az 1932. évi 185-ről 206-ra emelkedett. A 21 főnyi szaporulatból azonban 6 alkalmazott esik az ellenőrző szakcsoportra, 2 pedig a tanoncokra. Érdemes és régi szolgálatú órabéres alkalmazottak átminősítése folytán a havifizetéses alkalmazottak száma 23-ról 32-re emelkedett.

A Gázszerelési tárgyak műszaki telepe 1927-ben beszüntette a nedves gázmérők gyártását, aminek következtében a telep egy része üresen maradt. Ezeket az üres helyiségeket az Elektromos Műveknek adta bérbe a gázgyár. A propaganda akciónak az utóbbi évek folyamán történt erőteljes kifejlesztése folytán azonban a bérleti gázfogyasztókészülékek, úgyszintén az ezekkel kapcsolatos munkák oly nagy mértékben felszaporodtak, hogy a rendelkezésre álló helyiségek szűknek bizonyulnak és így kénytelen az üzem bérleti gázfogyasztókészülékeinek nagy részét olyan helyen tárolni, ahol azok az idő viszontagságainak és rongálódásnak vannak kitéve. Ez a körülmény — a mellett, hogy lényeges adminisztrációs költségtöbbletet is jelent — a Műszaki telep munkáját is hátrányosan befolyásolja. A helyhiány megszüntetése céljából feltétlenül szükséges a helyiségeknek az Elektromos Művektől a legrövidebb időn belül való visszaszervezése.

Személyzet. Az alkalmazottak keresete az 1932. évi 6,958.293·32 pengőről 6,539.801·28 pengőre csökkent. Ebben az »illetményszámlán« könyvelt tisztviselői és irodai havidíjas illetmények 2,176.300 pengő 40 fillérrel szerepelnek, ami az 1932. évi 2,261.918·17 pengővel szemben 85.617·77 pengő csökkenést mutat. A munkabérekre viszont 4,363.500·88 pengő esett, ami az 1932. évi 4,696.375·15 pengővel szemben 332.874·27 pengő csökkenést jelent.

A havifizetéses alkalmazottak törzsfizetését és mellékilletményeit a polgármester 1933. március 1-től kezdve — immár hatodízben — ugyanolyan mértékben csökkentette, mint ahogy a m. kir. kormány az állami és székesfővárosi közigazgatási alkalmazottak illetményeit szállította le.

A polgármester az 1933. április 1. után kezdődő munkahéttől számított hatállyal az üzemi munkabérek 5 százalékos csökkentését rendelte el és egyben meghatározta a munkabérek maximális határösszegeit. Ezen az alapon átdolgoztatott az üzem

munkabérszabályzata és a munkabéreket átlagosan 5·55%-kal csökkentette a Gázművek olymódon, hogy a legkisebb csökkentés 4·28, a legnagyobb 7·44%-os.

A személyzet létszáma, összehasonlítva az 1932. január 1-én és az 1933. január 1-én volt létszámmal, a következő :

	1932. jan. 1.	1933. jan. 1.	1933. dec. 31.
I. Tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők, főmesterek és gyakornokok	355	371	413
II. Havidíjas mesterek, ellenőrök, pénzkezelők és altisztek	308	299	329
III. Heti-, napi- és órabéres munkások	1.716	1.673	1.533
IV. Idegen munkások	89	41	45

A tisztviselők, irodai havidíjasok, pénzbeszedők, főmesterek és gyakornokok létszáma a fenti kimutatás szerint 42-vel emelkedett. Ebből a létszámtöbbletből új alkalmazott 35 és pedig azok a gyakornokok, akiket az utóbbi évek folyamán rendkívüli mértékben megnövekedett adminisztrációs munkatöbblet ellátására, valamint az időközi nyugdíjazások és elhalálozások pótlására alkalmazott az üzem. E létszámszaporításon kívül az altiszti állományból havidíjassá léptetett elő 21 olyan részben felsőipariskolát, részben érettségit tett fiatalembert, akik eddig, mint műszaki ellenőrök, illetve kezelők az altiszti vagy a munkáscsoporthoz tartoztak. Az így előálló 56 főnyi létszámtöbbletet az év folyamán bekövetkezett nyugdíjazások és elhalálozások csökkentették.

A havidíjas mesterek és altisztek csoportja 30-cal több, mint az előző év végén. Ebbe a csoportba az elmult évben 21 új alkalmazott vétetett fel, ideiglenes pénzkezelő altiszt minőségben, 71 pedig a munkásállományból minősíttetett át a régi és érdemes munkások közül. Ilymódon a létszámszaporulat e csoportban 92 fő, amit azonban az év folyamán végrehajtott nyugdíjazások, elhalálozások, valamint több műszaki ellenőrnek és kezelőnek altisztből havidíjassá történt átminősítése csökkentettek, úgyhogy a létszámszaporulat végeredményben 30 főt tesz ki.

A heti-, napi- és órabéres munkásállomány létszáma az 1933. év végén 140-nel csökkent, amit egyrészt az okozott, hogy 71 munkás altisztté minősíttetett át, a nélkül, hogy ezáltal munkakörük megváltozott volna, másrészt pedig az, hogy a székesfővárosi intézmények és alkalmazottak tüzelőanyag ellátásával kapcsolatos lehordó munkákat a mult év ősze óta fuvaros vállalkozók útján végezteti az üzem.

A havifizetéses alkalmazottak csoportjában a legalacsonyabb fizetési fokokba tartozók közül a mult évben 110 fizetési, 2 címbeli előléptetésben részesült, 35 ideiglenes alkalmazottat véglegesíttetett, 30 próbaidős gyakornok pedig az ideiglenes havidíjasok állományába helyeztetett át.

Karácsonykor az elmult évben is készpénzsegélyben részesültek az alkalmazottak, a felsőbb fizetési fokokba tartozók kivételével. Ez a segély a havifizetéses alkalmazottaknál csökkentett havifizetésük 15—20 százalékának, a munkásoknál pedig két napi munkabérük összegének felelt meg. Rendkívüli, főleg családi körülmények által megokolt esetekben összesen 10.829 pengőt osztott ki az üzem az alkalmazottai között rendkívüli segély címén, amiből a tisztviselő, havidíjas és altiszti csoporthoz tartozó alkalmazottak 53 esetben, a munkások 172 esetben, a nyugdíjasok, nyugbéresek és özvegyek pedig 56 esetben részesültek.

A munkás-alkalmazottak gyermekeinek üdültetéséről az elmult évben is gondoskodott a gázgyár és a székesfővárosi gyermeknyaraltatási akció útján 250 gyermeket nyaraltatott a Zsófia Gyermekszanatórium Egyesület balatonszabadi üdülőtelepén, teljesen az üzem költségén.

Az alkalmazottak közös konyháját 1933-ban is fenntartotta a főváros és a Tisza Kálmán-téri, valamint az óbudai gázgyári közös konyhákról az alkalmazottaknak 26.517 ebédet szolgáltattak ki, ebédenkint 52 filléres önköltségi áron.

Az alkalmazottak körében működő Dal- és Önképzőkört az elmult évben is jelentős anyagi és erkölcsi támogatásban részesítette az üzem. Az Önképzőkör az év folyamán az óbudai gázgyár előadó és színház termében 18 ismeretterjesztő és műkedvelő előadást rendezett és 5 tudományos jellegű, valamint 5 szórakoztató filmet mutatott be. Az Önképzőkör műkedvelői résztvettek a Magyar Műkedvelők Országos Szövetsége által rendezett versenyen, ahol első díjat nyertek. A 80 tagból álló dalárda 7 ízben szerepelt a nyilvánosság előtt, a 25 tagú zenekar pedig a műkedvelő és ismeretterjesztő előadások zenekíséretét szolgáltatta, mindenkor elismerésre méltó sikerrel. A dalárda résztvett az országos dalosversenyen is, ahol a nehéz műdal csoportban versenyző dalárdák között második díjat nyert.

Az Újpesti Népszigeten újonnan felállított gázgyári csónak- és fürdőtelepet, valamint a Tomcsányi-utcai telepen és az óbudai gázgyárban levő tenniszpályákat az alkalmazottak és családtagjaik az elmult évben is élénken látogatták.

Az óbudai gázgyárban levő könyvtár könyvállománya az 1933. év folyamán is szaporodott ; a könyvállomány az év végén 4494 mű, illetve 5399 kötet. Az alkalmazottak az elmult évben 7614 művet olvastak, amiből 548 ismeretterjesztő, 7066 pedig szépirodalmi mű volt.

Az 1933. év folyamán 68 alkalmazott töltötte be a gázgyári szolgálatának jubiláris évordulóját és pedig negyvenéves szolgálatát a tisztviselő, havidíjas és altiszti csoportból 3, a munkáscsoportból 1, huszonötéves szolgálatát a tisztviselő, havidíjas és altiszti csoportból 34, a munkáscsoportból 30 alkalmazott. A jubilánsokat az igazgatóság régi gyakorlat szerint az év végén házi ünnepség keretében ünnepelte és pénzjutalomban részesítette.

A nyugállományban levők száma 1933. december 31-én : 132 nyugdíjas alkalmazott és 70 özvegy, 115 nyugbéres alkalmazott és 69 özvegy, 92 kegydíjas alkalmazott, 123 kegydíjas özvegy és 6 árva. A nyugdíj- és kegydíjkiadások az 1932. évi 789.799·90 pengőről 861.334·41 pengőre emelkedtek. A többkiadás oka az, hogy a nyug- és kegydíjasok száma az elmult évben 77-tel szaporodott.

A nyugilletményeket a m. kir. kormány rendelete folytán 1933. március 1-től kezdve további két százalékkal csökkenteni kellett. Az állandó ellátáson felül a nyugdíjasok részére a lakbérnegyedes hónapokban egy havi nyugilletményüknek megfelelő összeget folyósított a főváros segélyképen, tekintettel arra, hogy a nyugdíjasok a gyakorlatban még alkalmazott régi nyugdíj- és nyugbérszabályzat szerint lakáspénzt nem kapnak.

Üzleti felesleg és szolgáltatás a fővárosnak. A Gázművek az 1933. évi jövedelméből készpénzben, természetben és vagyonszaporulatban — 3,487.630·43 pengő annuitáson felül — a következőket szolgáltatta a főváros háztartásának :

A Gázművek üzleti feleslege és a fővárosnak való szolgáltatás. — 1911—1933.

	Az 1911—1924. években	Az 1925.	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
	korona	évben pengő								
1. Befektetett tőke	68,152.460·78	74,082.060·57	75,614.512·47	77,125.849·93	78,757.108·17	82,132.031·42	83,402.679·44	85,443.248·42	87,840.849·63	88,806.623·69
2. A befektetett tőke törlesztése .	5,955.087·43	747.757·33	778.087·07	809.647·57	842.488·90	876.662·95	903.147·90	939.785·42	977.909·93	1,017.581·78
3. A befektetett tőke kamatja ...	33,616.172·63	1,007.860·05	2,371.019·66	2,708.657·72	2,675.816·40	2,641.642·33	2,584.482·53	2,547.845·01	2,509.720·50	2,470.048·65
4. Utcai közvilágítás	10.062,237.284·20	1,193.885·74	1,340.965·64	1,602.304·47	1,654.621·24	1,827.713·34	1,955.416·45	2,037.902·96	1,773.924·89	1,853.922·96
5. Városi épületek gázvilágítása ..	805,845.077·70	57.275·59	34.614·72	26.705·98	24.153·56	24.493·84	14.770·78	15.324·80	12.018·69	9.473·14
6. Cső- és lámpaáthelyezés	19,450.340·47	6.988·70	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Az üzem által saját bevételeiből eszközölt új beruházások·	16.602,681.336·64	2,340.185·54	2,332.451·90	1,911.337·46	1,871.258·24	1,642.800·56	1,963.555·—	1,939.110·08	2,265.402·42	1,197.147·02
8. Önbiztosítási alap	1.580,737.421·—	172.645·90	80.000·—	100.000·—	—	80.000·—	—	—	—	—
9. Értékcsökkenési és felújítási alap	—	—	—	600.000·—	884.432·—	800.000·—	500.000·—	700.000·—	282.000·—	—
10. Árkülönbözet a kedvezményes áron szolgáltatott gáz után .	3.262,566.915·40	349.642·33	343.006·50	351.831·—	362.658·20	386.726·10	396.503·90	417.085·70	425.411·30	424.890·70
11. Készpénzbeszolgáltatás a városi Központi pénztárhoz	4.230,539.118·12	365.920·—	277.600·—	433.100·—	356.720·—	556.720·—	500.000·—	1,020.000·—	2,579.954·80	1,577.266·53
12. 4—11. tétel összesen	**36.564,057.493·53**	**4,486.543·80**	**4,408.638·76**	**5,025.278·91**	**5,153.843·24**	**5,318.453·84**	**5,330.246·13**	**6,129.423·54**	**7,338.712·10**	**5,062.700·35**

1. Az utcai gázvilágításhoz leadott 8,646.098 m³ ingyengáz elszámolt értéke		1,210.453·72 P
2. Utcai világítás fenntartása, készkiadás	698.120·19 P	
le: az Elektromos Műveket és BSzKRT-ot terhelő összeg	54.650·95 «	643.469·24 «
3. Városi épületek ingyenes világításához felhasznált 45.726 m³ gáz elszámolt értéke		6.401·64 «
4. Városi épületekben elhelyezett gázmérők fenntartása		3.071·50 «
5. Vagyonszaporulat az 1933. évi beruházásokból		1,197.147·02 «
6. Ártöbblet a kedvezményes áron szolgáltatott 4,248.907 m³ gáz után à 10 fillér		424.890·70 «
7. Az 1933. évi üzleti feleslegből		1,577.266·53 «
Összesen		5,062.700·35 P

Az 1932. évben összesen 7,338.712·10 pengő részesedést mutatott ki az üzem s így a fent kimutatott 1933. évi részesedés 2,276.011·75 pengővel, vagyis 31·01%-kal kevesebb az előző évinél; a fővárosnak készpénzben beszolgáltatott összeg az 1932. évi 2,579.954·80 pengővel szemben 1,002.688·27 pengővel kevesebb, viszont 60.372·53 pengővel több az e címen előirányzott 1,516.894 pengőnél. Egyébként a székesfőváros háztartása részére szolgáló szolgáltatásokat és az üzleti felesleg alakulását az 1925. évig visszamenőleg az előző oldalon levő táblázat mutatja.

Elektromos Művek. Az 1933-as év az Elektromos Művekre nem gyakorolt lényegesebb változást, mert a gazdasági válság az előző évhez képest az üzemmenet tekintetében alig mélyült ki.

Az Elektromos Művek 1933. évi áramtermelési adatait az alábbi számok mutatják: termelt árammennyiség 258,137.237 kwó, eladott árammennyiség 210,122.398 kwó. A termelt kwó-k száma 1932. évvel szemben 8·42%-kal, az eladott kwó-k száma pedig 11·23%-kal emelkedett. Ezen emelkedés ellenére az árambevétel nem növekedett, az csak az 1932. évi szintet érte el. Ennek oka az, hogy a hálózathoz oly nagy fogyasztók kapcsoltattak, melyek nagymérvű, de alacsony egységárú fogyasztása az összfogyasztást emelte ugyan, bevételtöbbletet azonban nem jelentett és csak épen pótolta azt a bevételcsökkenést, mely a világítási fogyasztásnál az elmult évben is bekövetkezett. Ez egyébként abból is látható, hogy míg a kwó-kinti átlagos értékesítés 1932. évben 22·33 fillér volt, ez az átlagos értékesítés az elmult esztendőben 19·98 fillérre esett le.

A fogyasztók száma 1933. év végén 235.076 fő volt. A fenti eladott árammennyiségből esett: világításra 65·52, erőátvitel- és melegszolgáltatásra 93·28, egyéb fogyasztásra 40·88, közvilágításra 10·44 millió kwó.

Az árambevétel 39,898.102 pengő volt az előző évi 39,901.747 pengővel szemben, ami azt a látszatot kelti, mintha az 1931 óta tartó folytonos csökkenés nyugvópontra jutott volna. A valóság azonban más. Ugyanis a számadási évben 1932. évhez viszonyítva 8·42%-kal több elektromos áramot termelt az üzem, tehát jóval nagyobb termelés mellett érte csak el az előző évi bevételt. A termelés azért emelkedett, mert főleg nappali fogyasztásra nagyobb iparvállalatokat kapcsolt be az Elektromos Művek a hálózatába. Ez a nagymérvű, de minimális egységárral számlázott fogyasztás pótolta azt a kiesést, amelyet a világítási fogyasztásnál, különösen pedig a háztartásoknál és üzleteknél még mindig el kell viselnie. A háztartások céljaira szolgáltatott árammennyiség a tavalyinál 4·8%-kal, az üzletek, műhelyek és raktárak fogyasztása

pedig 6·4%-kal kevesebb. Ha ezeket a részleteket kellően mérlegeljük, azt mondhatjuk, hogy az Elektromos Művek árambevétele még mindig nem mondható stabilnak. Ennek dacára meg kell azonban jegyezni azt is, hogy a növekvő nappali fogyasztás következtében a termelőtelepek kihasználása örvendetesen javult, amit az is bizonyít, hogy a hálózatba adott áram fentemlített 8·42%-os többlete a legnagyobb igénybevétel mellett csak 2·66%-os emelkedést okozott, de mutatja azt is, hogy az Elektromos Művek hálózatának hatásfoka az 1932. évi 79·33%-ról 81·39%-ra emelkedett.

Az Elektromos Művek termelésére vonatkozó fontosabb adatok a következők:

	1931. év	1932. év	1933. év	Százalékban 1932-ről 1933-ra
A fogyasztók száma	231.265	236.798	235.076	— 0·73
A termelt kilowattórák száma	239,617.580	238,085.355	258,137.237	+ 8·42
Eladott kilowattórák száma közvilágítással együtt	193,009.535	188,895.390	[1] 210,122.398	+11·23
Hatásfok	80·55%	79·33%	81·39%	+ 2·59
Árambevétel pengőben	43,461.265	39,901.747	39,898.102	— 0·01
Bekapcsolt motorikus kilowattok	125.048	131.017	[2] 136.827	+ 4·43
Bekapcsolt világítási kilowattok közvilágítás nélkül	140.362	141.650	145.855	+ 2·97
Bekapcsolt közvilágítási kilowattok	3.098	2.989	3.017	+ 0·9
Maximális terhelés kilowattban	68.850	71.500	73.400	+ 2·66
Eladott világítási kilowattórák száma közvilágítással együtt	84,860.073	77,777.214	[3] 75,959.784	— 2·34
Eladott egyéb kilowattórák száma	108,149.462	111.118.176	[3] 134,162.614	+20·74

A közölt adatok szerint az 1932. évvel szemben a termelt kwórák száma 8·42%-kal, az eladott kwórák száma 11·23%-kal emelkedett, az árambevétel e mellett csak a tavalyi szintet érte el. A világítási fogyasztás csökkenésének, másrészt a nappali igénybevétel növekedésének következménye az, hogy a kwóránkinti átlagos értékesítés az 1932. évi 22·33 fillérről az 1933. évre 19·98 fillérre esett vissza.

Az egyes fogyasztócsoportok átlagos évi fogyasztása a háztartások, az erőátviteli fogyasztás terén, továbbá az üzletek, műhelyek és raktárak világítási fogyasztása tekintetében a következőképen alakultak:

1. Háztartások fogyasztása.

	1930.	1931.	1932.	1933.
	években			
Fogyasztás kwórában	33,921.200	33,224.856	31,027.472	29,558.431
A fogyasztók száma	175.564	181.794	185.370	181.848
Egy háztartás fogyasztása kwórában	193	183	167	162
A csökkenés százalékban	—	5·2	8·7	3·0

2. Az erőátviteli fogyasztás alakulása.[4])

Berendezés nagysága kilowattban	120.090	125.048	131.017	136.827
Fogyasztás kwórában	72,725.785	72,807.092	74,398.848	93,278.590
Egy berendezett kilowattra esett kwó	605	582	568	682
A csökkenés (—), ill. emelkedés (+) százalékban	—	—3·8	—2·4	+20·0

[1]) A művek saját fogyasztása 1933. évben 503.231 kwó volt és így a hasznosított áram összesen 210,625.629 kwó, ami 81·59%-os hatásfoknak felel meg.

[2]) 20.470 kw berendezéssel a művek hálózatára van még kapcsolva több környékbeli telep.

[3]) A környékbeli községek áramfogyasztásai az előző években a világítási, — ezúttal pedig az egyéb kilowattórák között vannak feltüntetve.

[4]) A környékbeli telepek és vasutak sem a terhelésnél, sem a fogyasztásnál nem szerepelnek.

3. Üzletek, műhelyek és raktárak világítási fogyasztása.

	1930.	1931.	1932.	1933.
		években		
Fogyasztás kwórában	24,253.059	23,102.081	20,043.033	18,770.448
A fogyasztók száma	40.935	42.246	44.121	45.676
Egy fogyasztóra átlagban esik kwó...	592·5	547	454	410
A fogyasztónkinti átlag apadt (%).....	—	7·7	17·0	9·7

A fogyasztás kilowattórákban havonkint a következőképen alakult:

1. Világítási fogyasztás (közvilágítás és a környékbeli községek áramfogyasztása nélkül)

	1932. évben	1933. évben
	millió kilowattórában	
Január hóban	8.638	8.793
Február «	8.208	8.284
Március «	7.068	6.542
Április «	6.107	5.477
Május «	5.170	4.817
Június «	4.222	4.125
Július «	3.506	3.587
Augusztus «	3.118	3.050
Szeptember «	3.563	3.452
Október «	4.570	4.260
November «	6.027	5.697
December «	7.311	7.434
Összesen	**67.508**	**65.518**

2. Erőátvitel és melegszolgáltatás:

Január hóban	5.814	6.513
Február «	5.497	6.734
Március «	5.311	5.703
Április «	6.323	6.710
Május «	5.789	6.559
Június «	5.916	7.495
Július «	6.143	8.335
Augusztus «	6.560	8.877
Szeptember «	6.678	9.452
Október «	7.056	8.994
November «	6.656	9.089
December «	6.655	8.817
Összesen	**74.398**	**93.278**

3. Egyéb fogyasztások:

Január hóban	3.263	3.576
Február «	2.966	2.818
Március «	2.840	3.100
Április «	2.786	2.891
Május «	2.725	2.978
Június «	2.759	2.795
Július «	2.919	2.988
Augusztus «	3.007	4.105
Szeptember «	3.207	3.986
Október «	3.154	3.769
November «	3.349	3.851
December «	3.745	4.027
Összesen	**36.720**	**40.884**

Árambevétel pengőben:

	1932. évben	1933. évben
Január hóban	4,664.760·26	4,715.856·36
Február «	4,411.893·62	4,430.131·42
Március «	3,789.507·10	3,536.513·68
Április «	3,455.557·83	3,192.729·37
Május «	3,108.340·44	2,940.274·82
Június «	2,710.137·15	2,698.731·32
Július «	2,499.428·76	2,588.638·18
Augusztus «	2,372.196·57	2,469.394·—
Szeptember «	2,581.626·34	2,683.843·26
Október «	2,964.599·78	2,976.702·—
November «	3,607.891·87	3,538.744·84
December «	3,735.807·67	4,126.542·62
Összesen	**39,901.747·39**	**39,898.101·87**

A fogyasztók hátrálékos tartozásainak alakulása. Míg az Elektromos Művek fogyasztóinak tartozásai az 1932. évben 3,398.911 pengőt tettek ki, addig az 1933-as évben ezen címen csak 3,341.859 pengő szerepel, vagyis a csökkenés 57.052 pengő. Tekintettel arra a körülményre, hogy az üzem árambevétele a tavalyi szinten mozog: az inkasszó eredménye nagy általánosságban véve kielégítőnek mondható. Ezt az eredményt az üzem azáltal érte el, hogy áramelszámolási osztályát kettéosztotta és a behajtás intézésére külön osztályt létesített.

Azokat az eltolódásokat, amelyek az 1933. évben az egyes fogyasztói csoportokon belül az 1932-es évvel szemben jelentkeznek, a következő táblázat mutatja:

	Hátrálék években, millió pengő		
	1931.	1932.	1933.
Magánfogyasztók csoportjában	0·318	0·570	0·237
Nagyfogyasztók «	1·180	1·041	1·163
Állami fogyasztók «	1·095	1·256	1·182
Fővárosi fogyasztásban.....	0·213	0·104	0·224
Perelt és megszűnt fogyasztók csoportjában	0·334	0·427	0·535

Megjegyzendő, hogy a magánfogyasztók csoportjában háztartások, üzletek, műhelyek, kisebb gyárak, vendéglők és irodák hátráléka van feltüntetve, a nagyfogyasztók csoportjában pedig nagyobb gyárak, kávéházak, színházak, mozik, szállodák, nagyvendéglők stb. hátrálékai szerepelnek.

A magánfogyasztók csoportjánál a javulás szembeötlő. A nagyfogyasztók tartozása 122 ezer pengővel emelkedett, ami abból származik, hogy néhány gyárüzem ezúttal nem az év utolsó napjaiban, hanem az üzem zárlata után teljesítette fizetési kötelezettségét. Az állami fogyasztók hátrálékos tartozásainak egyenlege végeredményben 74 ezer pengővel csökkent. Az állami színházak és az állami gépgyár tartozása azonban csaknem változatlanul megmaradt, mert a két tétel 1932. évben 0·881 millió pengő volt, az 1933. évben pedig 0·883 millió pengő. A fővárosi fogyasztásnál mutatkozó többlet átmeneti természetű és jelentősége nincsen. Egyedül a perelt és megszűnt fogyasztók tartozásainak 108 ezer pengő emelkedése érinti súlyosabban az Elektromos Műveket. Az 1933-as év folyamán a rosszabb gazdasági viszonyok következtében az Elektromos Művek sok fogyasztója szüntette meg teljesen az áramfogyasztást és maradt hátrálékban az utolsó számlával. Folyamatban van annak a megállapítása, hogy per esetén rendelkezésre áll-e megfelelő fedezet az adósoknál. Előrelátható azonban, hogy a legtöbb esetben a per megindítása nem fog eredményre vezetni és így a hátrálék jelentékeny részének leírására lesz kötelezve az üzem.

Behajthatatlan követelések címén az Elektromos Művek az 1933-as üzleti évben 107.826 pengőt írt le, amely összeg alatta maradt az előző évben ugyanilyen címen elszámolt 115.402 pengőnek. A csökkenés azonban csak látszólagos, mert abból származik, hogy a megszűnt fogyasztók anyagi viszonyainak megállapítása zárlatig nem volt befejezhető.

A különböző iparágak motorikus fogyasztása természetesen más és másképen alakult. Az alábbi táblázat olyan iparvállalatoknak a fogyasztásait tünteti fel, amelyek évenkint 150 kwóránál többet fogyasztottak:

	1930.	1931.	1932.	1933.
	években millió kilowattórában			
1. Gépipar	8.265	6.632	5.492	5.706
2. Textilipar	4.953	4.155	4.342	5.166
3. Téglagyárak, cementipar	2.245	2.144	2.071	1.477
4. Hűtőipar	1.044	0.763	0.898	0.958
5. Nyomdák	1.501	1.401	1.263	1.056
6. Kábelgyárak	1.679	1.634	1.519	1.339
7. Ruggyantaipar	2.678	2.693	2.431	2.395
8. Vegyiipar	1.022	1.151	1.134	1.158
Összesen	**23.387**	**20.573**	**19.150**	**19.255**

Az összehasonlításból látható, hogy e kategóriáknál az előző évi fogyasztást elérte ugyan az üzem, azonban 1930. évvel szemben még mindig 17·67%-nyi csökkenés mutatkozik.

A motorikus áramfogyasztás összehasonlításánál számításba vétetett a környékbeli ipartelepek és a vasutak fogyasztása is. Ilymódon az erőátviteli fogyasztás

1930. évben	88,748.527 kwóra
1931. «	92,674.892 «
1932. «	95,188.834 «
1933. «	116,500.941 «

volt, vagyis az emelkedés:

1930. évről 1931. évre	4·4%
1931. « 1932. «	2·7%
1932. « 1933. «	22·4%

Az Elektromos Művek hálózatához az 1933-as számadási évben az alant felsorolt iparágak voltak kapcsolva összesen 136.826·64 kilowatt igénybevétellel; ehhez járul még a környékbeli telepek igénybevétele 20.470 kilowattal.

	Mótordarabszám	Kilowatt
Aranyművesek	52	73·50
Autóipar	532	2.402·30
Bőripar	108	362·68
Cipészipar	187	398·15
Dohánygyárak	271	890·70
Ékszer- és ezüstipar	125	379·49
Élelmiszeripar	2.473	10.882·86
Építkezések	132	1.760·40
Fa- és bútoripar	1.156	5.063·14
Fehérneműtisztítók	339	972·89
Felvonók	3.001	13.317·79
Festékőrlő műhelyek	54	255·70
Gyógyszertárak és gyógyárugyárak	113	407·60
Hivatalok és tanintézetek	1.347	4.037·22
Kórházak és szanatóriumok	735	2.065·87
Malomipar	63	1.127·86
Mozgók és filmipar	325	869·96
Nyomdák	2.214	5.842·40
Papíripar	346	4.253·90
Pénzverdék	126	792·40
Posta és távirda	481	1.621·04

	Mótordarabszám	Kilowatt
Sörfőzők és sörraktárak	130	1.113·85
Szállodák és kávéházak	554	1.284·53
Színházak és szórakozóhelyek	329	1.928·90
Tégla- és cementipar	223	4.665·45
Templomok és zárdák	92	267·36
Textilipar	3.337	17.036·46
Üvegipar	99	300·09
Vas- és fémipar	4.500	30.081·63
Vegyészeti ipar	485	3.018·40
Fővárosi üzemek	241	11.564·76
Különfélék	1.689	7.787·36
	25.859	**136.826·64**
Környékbeli telepek	—	20.470·00
Összesen	**25.859**	**157.296·64**

Az Elektromos Művek az elmult évben is programmszerűen folytatta a bővítési, illetve gazdaságosítási programmját.

A *kelenföldi telepen* üzembehelyeztetett az ezen beruházási programm kapcsán felállított negyedik, nagy 25.000 kw teljesítményű gépegység. A telep gépteljesítménye ezen újabb gépegységgel 130.000 kw-ra emelkedett, mellyel a telep elérte azt a gépteljesítményt, amely az említett beruházási programmban a telep részére előirányoztatott.

Ezen telepen megemlítésre igényt tarthat az alkalmazottak és munkások szociális szempontjainak kielégítésére épült u. n. jóléti épület. Bár ezen épület létesítése nem szolgálta közvetlenül az Elektromos Művek bővítési, illetve gazdaságosítási programmját, a Művek mégis szükségesnek találta, hogy ezen nagyjelentőségű telepen a nehéz és felelősségteljes szolgálatot teljesítő munkásság jóléti szempontjait szolgálja. Ezen épület építkezése az elmult esztendőben jórészt már be is fejeződött. Az abban elhelyezett modern fürdők, zuhanyozó berendezések, öltözőszekrények, pihenők, ételmelegítők, étkezőhelyiségek és elsősegély nyujtására berendezett orvosi szoba teljesen korszerűen elégítik ki az egészségügyi és szociális szempontokat.

A 30.000 V-os hálózatnak a beruházó programmba felvett kiépítése kapcsán a már eddig is megépült új transzformátor állomások és pedig a Hungária-körúti, Markó-utcai, Szentendrei-úti és Kárpát-utcai állomások mellett a Kazinczy-utcában is épül ilyen új transzformátor állomás, melynek építkezése az elmult esztendőben oly nagy mérvben haladt előre, hogy az a folyó esztendőben már üzembe is lesz helyezhető.

A beruházási programm kapcsán 1933. év végéig lefektetett kábelek összes hossza 100.601·35 m.

Az egyenáramú hálózat ellátásának minél üzembiztosabbá tétele céljából a Kazinczy-utcai alállomáson a régi és elavult akkumulátorbattéria helyére megrendelt új battéria szerelése az elmult esztendőben oly mértékben haladt előre, hogy az jelenleg már rövidesen üzembe is lesz helyezhető. Megemlítésre érdemes, hogy ezen új battériába kb. 40 vagón ólom került beépítésre. Az egyenáramú ellátást kiszolgáló régebbi gépek pótlására, részben a meglévő géppark kibővítésére az elmult évben 3 db 1500 kw teljesítményű forgóátalakító berendezés rendeltetett meg, melyek közül kettő a Kazinczy-utcai alállomáson, egy pedig a Liliom-utcai alállomáson került felállításra. Az ezen alállomások épületeinek a szükséges mértékben való kibővítése az elmult évben megkezdődött és jelenleg folyamatban van.

Az Elektromos Művek az elmult esztendőben is jelentős lépéssel közeledett azon célja felé, hogy az elektromos áram fogyasztásának minél nagyobb részét a legkisebb szénfogyasztással dolgozó és legmodernebb telepére, a kelenföldi áramfejlesztőtelepre kapcsolja át. Hogy ezen célját az Elektromos Művek milyen mérvben valósította meg, az kitűnik abból, hogy az elmult esztendőben termelt 258,137.237 kwó árammennyiségből a nagyobb szénfogyasztással dolgozó Váci-úti és Csáky-utcai telepek által a hálózat részére leadott árammennyiség mindössze 9,337.111 kwó volt, vagyis a termelt összárammennyiségnek mindössze 3·6%-át tette ki. Ez a szám pl. 1924-ben 59·1%-volt.

Közvilágítás. A székesfőváros közvilágítását az 1933. év folyamán a Székesfővárosi Elektromos Művek ismét 208.566 pengő költséggel fejlesztették és pedig a közvilágítás fejlesztésére félretett tartalékból. Így a tereken és parkokban kábelről táplált és automatikus kapcsolóórával ellátott kandelábereket állított fel, 100 lámpahelyet összesen 134 lámpával. Útközepes közvilágítási lámpákat szerelt fel 222 lámpahelyet 428 lámpával. Végül a főváros külterületein közvilágítási szabadvezetéket épített és azokon 476 lámpahelyet ugyanannyi lámpával szerelt fel.

Pásztorbottoldókat szerelt fel az üzem a Beszkárt oszlopaira is azon az útvonalakon, ahol a Beszkárt oszlopai átfeszítések tartására gyengének bizonyultak, vagy ahol az útvonal jellegéhez képest az egyoldalas világítás az útközepesnél célszerűbbnek mutatkozott. Ebben a kategóriában az üzem 118 lámpahelyet szerelt fel 201 lámpával. Az év folyamán felszerelt még 43 darab különböző típusú egyéb közvilágítási lámpahelyet is, 81 lámpával.

A központos gyujtás és oltás terén az Elektromos Művek az 1933. év folyamán is folytatta a közvilágítási lámpák kapcsolásának központosítási munkálatait.

E célból a posta- és távirdaigazgatóságtól további kábeleket bérelt és e kábelek útján fogja a Terézváros és belső Lipótváros 73 darab önműködő kapcsolóóráját (1053 darab lámpa) Horn Ede-utcai alállomásából központosan kapcsolni. Ez a munka folyamatban van.

Folytatta az üzem a földszintes házsorokkal szegélyezett útvonalak falikarjainak központosítását a II. és III. kerületben olymódon, hogy az egyes kapcsolású falikarokat falonmenő kábelek segítségével kötötte össze és az egyes csoportok lámpahelyeit önműködő kapcsolóórákkal kapcsoltatta. Az 1933. év folyamán felszerelt 287 darab ilyen falikart, 53 darab felszerelése pedig folyamatban van. A beszámolás tárgyát képező évben tehát ismét közelebb jutott az üzem a közvilágítás automatizálására irányuló törekvéseinek megvalósításához, mert míg a mult év végén berendezéseinek 88·5%-át kapcsolta automatikusan, addig a folyó év végén már a berendezések 90%-a kapcsoltatott önműködően.

Az elektromos közvilágítás 1933. év végén a következő lámpákból állt:

75 wattos lámpa	.....	8.396 db
100 « «	.....	9.939 «
200 « «	.....	2.675 «
300 « «	.....	782 «
500 « «	.....	321 «
750 « «	.....	422 «
1000 « «	.....	175 «
egyéb fényerősségű lámpa	.....	231 «
Összesen	.....	**22.941** db lámpa,

amelyből 340 darab lámpa a Beszkárt és Hév. kezelésében állott.

Az 1933. évi közvilágítási lámpaszaporulat az előző részletezések alapján a következőkből alakult:

Tereken és parkokban felállított kandeláberek	134	lámpa
Útközepes közvilágítási lámpák	428	«
Közvilágítási szabadvezetékes lámpák	476	«
Beszkárt pásztorbotokon felszerelt lámpák	201	«
Egyéb közvilágítási lámpák	81	«
Központosított falikarok	287	«
Egyenletesebb fényelosztás céljából egylámpás lámpatestek kicseréltettek kétlámpásra, többlet	121	«
Összesen	1.728	lámpa
1933. évben leszerelt régi típusú ideiglenes lámpa	851	«
Tiszta szaporulat	877	lámpa.

A főváros díszvilágítási berendezéseihez új létesítményként az 1933-as évben az Erzsébet királyné szobrának világítási berendezése járult. A szobrot leplezetten — a kupola belső párkányán — elhelyezett csőlámpák világítják meg. E világítást állandóan, minden este szolgáltatja az üzem. A főváros egyéb díszvilágítási berendezéssel ellátott középületeit az év folyamán összesen 147 esetben világították meg az Elektromos Művek.

Az Elektromos Művek kiállítása és irodája. A székesfőváros közönsége nagy érdeklődéssel és növekvő számban látogatja az Elektromos Művek Honvéd-utca 22. sz. alatti nyugdíjalapi bérháza földszintjén és magasföldszintjén berendezett, még 1932. év végén megnyitott kiállítási helyiségeit. Ez a világvárosi színvonalú kiállítás az elektromos ipar gyártotta legújabb készülékek és gyártmányok bemutatásával szemléltetően tárja a közönség elé az elektromosságnak úgy a háztartásban, mint az iparban, valamint a mindennapi életben való rendkívül sokféle alkalmazhatóságát. Megemlítésre érdemes, hogy a közönség mind nagyobb érdeklődést mutat a villamos tűzhelyek iránt. Ezen tűzhelyek beszerzése a közönség széles rétegei részére sokkal könnyebbé vált egyrészt azáltal, hogy ezen tűzhelyek ára lényegesen csökkent, másrészt mivel azok beszerzésének megkönnyítésére igen kedvező részletfizetési feltételeket állapítottak meg. A villamosfőzés ismertetésére és népszerűsítésére a kiállításban modern főzőiskola létesült, melynek főzési gyakorlatait látogató háziasszonyok »az elektromos főzés«-hez kellő felvilágosítást és abban kiképzést nyernek. A főzést, sütést a kiállítás előadótermében rendezett bemutatóelőadások kapcsán ismertetik, melyeken a nagyközönség mindjárt meggyőződhetik arról is, hogy például egy háromfogásos négyszemélyes polgári ebéd megfőzése milyen árammennyiséget jelent, illetve, hogy az költségben hány fillért tesz ki. A felhozott példánál az áramfogyasztás költsége mindössze 18—20 fillér. A közönség azon hiedelme, hogy a villamosfőzés drága, ezen szemléltető bemutatások révén mindinkább eloszlóban van.

A Honvéd-utca 22. sz. alatti bérházban a fentemlített kiállítás felett elhelyezett »Bejelentési-osztály« ugyancsak előnyösen szolgálja a nagyközönség kényelmét azáltal, hogy ezen osztály irodái minden irányból könnyen megközelíthetően, mondhatni a város központjában állanak a fogyasztóközönség rendelkezésére és veszik fel az áramszolgáltatás igénylésére, elektromos berendezések kibővítésére, óraáthelyezésekre, átírásokra stb.-re vonatkozó kívánságokat.

KÖZEGÉSZSÉGÜGY

1. A főváros közegészségügyi intézményei.

A közegészségügyi intézményeknek, nevezetesen a közkórházaknak, a közegészségügyi és bakteriológiai intézetnek, az egészségügyi gondozó intézeteknek, a köztemetőknek, a községi temetkezési intézetnek, a fertőtlenítő intézetnek, a községi műszerüzem és anyagraktárnak, végül a községi gyógyszerüzemnek felügyelete és ügyeinek központi intézése a polgármesteri X. ügyosztály hatáskörébe tartozik.

Közkórházak. Az ápolási díjak kérdése évtizedek óta a kórházügy tengelyét képezte, de a 6000/1931. M. E. sz. rendelet életbelépése óta, amely a szegénybetegek ápolási költségeire 12 éven át évi 7,000.000·— pengő átalányt állapított meg, — tekintettel az általános elszegényedésre és a mindinkább növekedő munkanélküliségre — jelentőségében sokszorosan megnövekedett.

Elsőrangú érdeke tehát a székesfővárosnak, hogy az ápolási díjaknak minél tökéletesebb behajtását szervezze meg és ezért a központosított behajtási rendszerről, mely főként az eljárás késedelmessége miatt nem bizonyult megfelelőnek, a decentralizált rendszerre tért át. Az ápolási költségek felszámítását, nyilvántartását és behajtását a központi számvevőség kirendeltségei kórházcsoportonkint önállóan végzik most már és az értesítők pontosabb és gyorsabb letárgyalásával minden behajtható összegnek tényleges befizetését lehetőleg biztosítják.

Az időszerű problémák közül a Szent Margit-közkórház kibővítésére, az Új Szent János-közkórház fabarakkjainak kőpavillonokká való átalakítására, a Szent István- és Szent László-közkórházak elavult központi fűtőberendezésének kicserélésére nem volt lehetőség, de a lecsökkentett költségvetés ellenére is sikerült a közkórházaknál kb. 480.000·— pengő értékű közmunkát végeztetni és ezzel a közkórházak megfelelő karbantartását biztosítani.

A Szent Rókus-kórház és Kún-utcai kórház közötti ételszállítás lebonyolítására szolgáló lófogatú kocsit gépjárművel cserélte ki a főváros és így az ételszállítás gyorsabbátételével a jobb betegellátás érdekeit szolgálta. Ugyancsak a helyes betegellátás érdekében a lófogatú betegszállító kocsikat is modern betegszállító gépkocsival cserélte ki az ügyosztály.

A székesfőváros közkórházaiban az 1933. év folyamán a következő változások foganatosíttattak:

A Szent Rókus központi közkórházban az 1933. év folyamán befejezést nyert a Röntgen-laboratórium teljes átalakítása, úgyhogy itt nemcsak felvétel, átvilágítás, hanem therápiás gyógykezelés is eszközölhető. Ezen átalakítás folytán a Röntgen-laboratórium Magyarország legjobban felszerelt ilyen intézményévé fejlődött.

A közkórházakban mindinkább szükségessé vált a diétás konyhának a megszervezése. Az elmult év folyamán a Szent Rókus központi közkórházban külön diétás konyha épült, amely azóta a forgalomnak át is lett adva.

Az urológiai osztályon, mint minden nagy sebészeti osztályon, külön aseptikus és külön septikus műtő állíttatott fel. Egyébként az urológiai osztály teljes átalakítása az elmult év folyamán vette kezdetét.

Közkórházakban mindezideig fogászati rendelés nem állt a betegek rendelkezésére. A Szent Rókus központi közkórházban lett felállítva az első székesfővárosi közkórházi fogászati rendelés bentfekvő betegek részére. A szülő- és nőbetegosztály, a gégebeteg- és fülbetegosztály teljes tatarozása az elmult évben vette kezdetét és nagyrészt befejezést is nyert. A prosecturán annak külön laboratórium-helyiségei (szövettenyésztés) felépültek és berendeztettek. A prosectura udvarán a gyulékony Röntgen-filmek részére teljesen elkülönített raktárhelyiség készült.

Az ápolónők részére az egyik souterrainhelyiség ebédlővé lett átalakítva. Az orvosok részére tenniszpálya épült. A kórház főépületének folyosóin, a folyosók fűthetése érdekében ajtók helyeztettek el, valamint az épület kerti frontján kettős ablakok.

Az 1933. évben vette kezdetét úgy a Stáhly-utcai, mint a Csokonai-utcai gondnoksági, illetőleg ápolónők és egyéb alkalmazottak részére szolgáló épületek teljes tatarozása, melynek folytán ezen két épület orvosok, tisztviselők, ápolónők, valamint egyéb alkalmazottak részére szolgál lakóhelyül, míg az egész adminisztráció a kórház főépületében nyer majd a munkálatok befejezésével elhelyezést. A Stáhly-utcai volt tűzoltó laktanyát a tűzőrségtől a kórház átvette és itt új lakóházat épített az alkalmazottak részére.

A Kún-utcai fiókkórházban a tatarozási munkálatok teljes befejezést nyertek. A Kún-utcai fiókkórház épületének egy része részint falhúzással, részint vasajtók beépítésével a főrésztől teljesen elkülönült és mint Alföldi-utcai vegyes osztály különálló kórházként nyílt meg a női rákos és bőrbetegek részére. A szokásos évi tatarozási munkálatok, valamint az osztályok gyógyeszköz felszerelésének kiegészítése úgy a Gyöngyösi-úti, mint a Madarász-utcai kórházakban megtörtént.

Szent István-kórház és fiókjai. Az I. belbetegosztály alagsorában az osztály részére laboratórium létesült. A II. belbetegosztály hátsó részében a w.-c.-helyiségek, a víz- és villanyvezetékek, a lefolyócsatornák és a fűtőberendezések megújíttattak. (A tatarozás időtartama alatt a földszinten elhelyezett tbc-s betegek április hó 19-től június hó 13-ig a Szent László-közkórházban voltak elhelyezve.)

A II. sebészeti osztályon négy kétágyas különszoba létesíttetett, ennekfolytán az osztály ágyainak száma 101-ről 97-re csökkent. A bőr- és nemibetegosztály járóbeteg rendelése számára különálló épület emeltetett. (Az építés időtartama: V. 17-től VIII. 21-ig.) A bőr- és nemibetegosztály gyökeres tatarozása megkezdődött és fele részben befejeztetett. Az I. szülő- és nőbetegosztályon elkülönítő helyiségek és kétágyas különszoba létesült. A műtőhelyiség megnagyobbíttatott. Az ágyak száma ezzel 98-ról 95-re csökkent. A boncterem kibővült és tatarozíatott. A Röntgenfilmek elraktározása céljára különálló épület emeltetett és új állatház létesült. A tisztilakás épületére második emelet emeltetett a rendi ápolónők egy részének elhelyezésére. A számvevőségi kirendeltség részére irodaszobák létesültek a főépületben, ugyanekkor a felvételi iroda helyiségei is átalakíttattak.

A 49.507/933. X. pm. ü. o. határozat alapján 839·90 négyzetöl új terület csatoltatott a kórházhoz. Ezen terület a kórházi kőkerítés kihelyezéséig fapalánkkal kerittetett be s a salaktároló a fenti új területre helyeztetett ki.

A Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztályon lényegesebb változás nem történt.

A Horthy Miklós-fiókkórház. A 196.617/933. X. pm. ü. o. számú rendelet alapján a Maglódi-úti 89—91 számú földszintes bérházak személyzeti lakások céljaira a Horthy Miklós-kórháznak engedtettek át.

Új Szent János-közkórház. Az év folyamán a szülő- és nőbetegosztályon 1932. évben elkezdett tatarozás befejeztetett.

Nemibetegrendelők. Működésbe helyeztetett az Új Szent János-közkórház nemibetegrendelő intézete, amellyel együtt most már három nemibetegrendelő működik a székesfőváros területén. A rendelőknek közérdekű munkásságát a kezelések rohamosan növekedő száma igazolja, amely már ebben a félévben 54.000 fölé emelkedett.

Rádium. A rádiumos készítményekben rejlő gyógyhatások helyes kihasználása érdekében szükséges volt a sugárzó értéknek újból való megállapítása, egyes sérült tokok tartalmának újrafoglalása és a rádiumos kezelésnek platinatűkbe foglalt rádiummal való végeztetése. Ezért a székesfőváros közkórházaiban rendelkezésre álló nem egész 200 mg rádiummennyiségből kb. 90 mg mennyiségnek tűkbe való foglalása határoztatott el. Az átalakítások jelenleg folyamatban vannak.

A közkórházakban elhelyezett klinikai osztályok. A közkórházakban elhelyezett klinikai osztályok közül a fülészeti klinika megszűnvén, a felszabadult kórházi osztályt a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1934. év január hó 1-sö napjával a székesfőváros rendelkezésére bocsátotta. Egyidejűleg kérte a Szent Rókus-közkórházban elhelyezett urológiai-sebészeti, orr- es gégeosztályoknak, továbbá a Szent István-kórház fertőző-sebészeti osztályoknak további három évre való átengedését. A kéréssel szemben csak egy esztendőre engedte át a főváros a szóbanforgó osztályokat és az erre vonatkozó feliratban nyomatékosan kérte a minisztertől a klinikai osztályoknak sürgős kitelepítését és az eddig esedékes térítési díjaknak hat hónap alatt való megfizetését.

A közkórházi orvosi személyzet létszámának megállapítása. A székesfővárosi közkórházi orvosi személyzet létszámát a törvényhatósági bizottság közgyűlése az 1927. évi 1019. kgy. sz. határozatával állapította meg és ezt a határozatot a népjóléti és munkaügyi miniszter 1927. évi július 26-án kelt 93.223/1927—II. sz. leiratával jóváhagyta.

Ez a létszám a székesfővárosi közkórházak különleges helyzete miatt nem merevedhetett meg és a törvényhatósági bizottság közgyűlése az időközben szükségesnek mutatkozó újabb állásokat szintén megszervezte.

Az eltelt idő alatt ugyanis a székesfővárosi közkórházak életében lényeges változások történtek. Megnyílt a Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház, még pedig a létszám megállapítása idejében feltételezett 80 betegágy helyett 180 ággyal; a törvényhatósági bizottság közgyűlése közkórházi célokra vette igénybe a Maglódi-úton épült szeretetotthont, ezzel kapcsolatosan a Telepy-utcai fiókkórházat és a régi Szt. János-kórházat megszüntette, a Kún-utcai fiókkórház jellegét megváltoz-

tatta, a Szt. László-kórházban elhelyezett tüdőbetegosztályt az új kórházba telepítette át és intézkedett a személyzet áthelyezéséről.

Mindezeken felül a Szt. István-közkórházban orvosi, a Szt. László-közkórházban orvosi és Röntgen-, az új kórházban ugyancsak Röntgen-laboratórium felállításáról kellett gondoskodni, amelyhez szükséges személyzetet részben a törvényhatósági tanács, részben a polgármester engedélyezte addig, amíg a szabályszerű szervezés megtörténik.

Minthogy a törvényhatósági bizottság közgyűlése által szervezett állások kormányhatósági jóváhagyása késett, érintkezésbe kellett lépni a belügyminisztériummal, hogy az egész kérdéskomplexum letárgyalható legyen. A m. kir. belügyminiszter ezt az alkalmat arra is felhasználta, hogy a székesfővárosi közkórházak összes személyzetének létszámára vonatkozó álláspontját kifejtse és egy értekezletet hívott össze, amelyen a m. kir. pénzügyminiszter képviselője is megjelent.

Az értekezlet az egész anyagot letárgyalta és ennek a tárgyalásnak az orvosi személyzet szempontjából a következő az eredménye:

1. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 175/1931. kgy. sz. határozatával a Szt. István- és a Szt László-közkórház igazgató-főorvosi hivatalához szervezett alorvos-titkári állásokat adjunktus-titkári állásokká szervezte át. Ehhez az átszervezéshez a pénzügyminiszter képviselője elvi okokból nem járulhatott hozzá, mert státusrendezésre lehetne belőle következtetni, ami a mai körülmények között nem engedhető meg. Nem tehető azonban észrevétel az ellen, ha az alorvos-titkárok a várakozási idő elteltével bejutnak a VIII. fizetési osztályba, amelynek első fokozatáig léphetnek elő.

2. A törvényhatósági bizottság közgyűlése 1203/1930. kgy. sz. határozatával az ágynyilvántartóhoz szervezett 3 alorvosi állás egyikét alorvos-titkári állássá szervezte át. Ez az alorvos-titkári állás ugyanolyan elbírálás alá esik, mint az előző pontban említett alorvos-titkári állások.

3. Minthogy a jóváhagyott szervezés szerint a központi igazgatóságnál, a Szt. Rókus- és az Új Szt. János-közkórházak igazgató-főorvosi hivatalainál főorvos titkári, az ágynyilvántartónál, valamint a Szt István- és a Szt. László-közkórházak igazgató-főorvosi hivatalainál ellenben alorvos-titkári állások vannak, ezek az állások ebből a szempontból a jövőben nem lesznek helyhez kötöttek, hanem a 3 főorvos-titkári és a 3 alorvos-titkári állás a helytől függetlenül kerül betöltésre. Az alorvos-titkároknak a várakozási idő alapján be kell jutniok a VIII. fizetési osztály 1. fokozatába és a főorvos-titkári állás megüresedése esetén is csak akkor nevezhetők ki főorvos-titkárokká, ha a VIII. fizetési osztály 1. fokozatában a 3 évi várakozási időt kitöltötték. A jövőben megüresedő orvos-titkári állások csak alorvos-titkári állásokként tölthetők be.

4. A Szt. István-közkórházban működő szerológiai, a Szt. László-közkórház központi és Röntgen-, az új kórház Röntgen- és a Szt. Margit-közkórház Röntgen-laboratóriumainak vezetésére végleges jellegű adjunktusi állásokat kellett volna szervezni. Ezekhez a szervezésekhez a pénzügyminiszter képviselője csak abban az esetben volt hajlandó hozzájárulni, ha ezek a végleges jellegű adjunktusi állások a fluktuáló 15 adjunktusi állást terhelik, vagyis az adjunktusi létszám — annak végleges vagy fluktuáló jellegétől függetlenül — nem fogja a 15 főt meghaladni. Minthogy a

jóváhagyott szervezés szerint a Szt. Margit-közkórház Röntgen-laboratóriumát végleges jellegű alorvos vezeti, nem maradt egyéb megoldási lehetőség, mint az itt felsorolt 5 laboratórium vezetésére ugyancsak végleges jellegű alorvosi állások szervezése. Ezek az alorvosok az I. pontban körülírt alorvos-titkárokhoz hasonlóan a várakozási idő elteltével szintén bejutnak a VIII. fizetési osztályba, amelynek első fokozatáig léphetnek elő. A jóváhagyott szervezés szerint a Szt. Rókus-közkórház központi és Röntgen-, a Szt. István-közkórház Röntgen- és fizikoterápiai, valamint az Új Szt. János-közkórház központi és Röntgen-laboratóriumainál főorvosi állások vannak, az itt részletezett laboratóriumoknál pedig végleges jellegű alorvosi állások lesznek és így ezekre nézve is ki kell mondani, hogy ezek az állások nem helyhez kötöttek, hanem a 6 laboratóriumi főorvosi állás és az 5 laboratóriumi végleges jellegű alorvosi állás a helytől függetlenül tölthető be és ezekre is vonatkozik a 3. pontnak a kinevezést és az előlépést szabályozó intézkedése.

5. A Szt. István-közkórház gyermekosztályán a sebészeti esetek ellátására egy gyermeksebész, a Szt. László-közkórház orr- és gégebeteg szakmájának ellátására egy vezető orvos alkalmazása vált szükségessé. Ezeken a helyeken is végleges jellegű adjunktusi állásokra van szükség. Minthogy azonban a pénzügyminiszter képviselője csak kompenzálás esetén tartja ezt megengedhetőnek és így a fluktuáló 15 adjunktusi létszámból 2 állás elesnék, ezekre a helyekre is végleges jellegű alorvosi állásokat kell szervezni, amelyeknek betöltői a várakozási idő elteltével szintén bejutnak a VIII. fizetési osztályba és ennek első fokozatáig léphetnek elő.

6. A Horthy Miklós-közkórház megnyitásával kapcsolatos állásáthelyezések ügyében intézkedő 58/1932. kgy. sz. határozat a Szt. László-közkórházból 1 főorvosi, 1 alorvosi és 1 segédorvosi állást az új kórházba helyezett át. Ez az áthelyezés azon az elgondoláson alapult, hogy a Szt. László-közkórházi tüdőbetegosztály áttelepítésével a kórház beteglétszáma csökkenni fog és így a kórház ezeknek az állásoknak elvonását nem érzi meg. A gyakorlat ezt a feltevést nem igazolta, mert a beteglétszám nem csökkent és így az elvont állásokat a Szent László-közkórházban újból meg kell szervezni. Az értekezletnek ez ellen nem volt észrevétele.

7. A Szt. Rókus-közkórház klinikai célokra átengedett fülbeteg, valamint orr- és gégebetegosztálya előreláthatóan felszabadul és így ezekhez az osztályokhoz 1—1 segédorvosi, a központi és a Röntgen-laboratóriumhoz ugyancsak 1—1 segédorvosi állásra van szükség. A Kún-utcai fiókkórház női betegosztályán nincs alorvosi állás, ellenben van 2 segédorvosi állás, miért is ezek egyikének alorvosi állássá való átszervezése szükséges. A Szt. István-közkórház prosecturájához, mivel az új kórház enemű munkáját is ellátja, valamint Röntgen-laboratóriumához 1—1 új segédorvosi állás szükséges. Az Új Szt. János-közkórház tüdőbetegek elhelyezésére szolgáló barakkjainak a tüdőbeteg pavillonoktól való nagy távolsága szükségessé teszi, hogy a barakkokban elhelyezett betegek külön főorvos alá kerüljenek, ezért 1 új főorvosi állás szervezése szükséges. A másodorvosi személyzet kikerül a mai másodorvosi személyzetből akként, hogy a két tüdőbetegosztály összesen 6 segédorvosi állásából 2 segédorvosi állás az új osztálynak jut és ezek egyikéből alorvosi állás lesz. Az értekezletnek ez ellen nem volt észrevétele.

8. A Szt. István-közkórház klinikai célokra átengedett III. sebészeti osztályánál a jóváhagyott szervezés szerint 1 alorvosi és 1 segédorvosi állás van. Ennek az a magyarázata, hogy a klinikai célokra történt átengedés előtt az osztály nem volt ön-

álló, hanem sokkal kisebb ágyszámmal a mai I. sebészeti osztály kiegészítő részét képezte. A III. sebészeti klinika céljaira történt átengedése alkalmával kibővült és ha majd egykor felszabadul, önálló sebészeti osztály lesz belőle. Felmerült az a gondolat, hogy már most gondoskodni kellene a felszabadulás esetére megfelelő orvosi személyzetről és ebben az esetben 1 főorvosi és 1 segédorvosi állás szervezésére volna szükség. Tekintettel azonban egyrészt arra, hogy az osztály belátható időn belül nem fog felszabadulni, másrészt pedig arra, hogy a 2 állás az orvosi létszámot felesleges módon duzzasztaná, a szervezést a felszabadulás idejére kell halasztani.

9. A törvényhatósági tanács a Szt. László-közkórházhoz a nagyobb beteglétszám tartamára 4 ideiglenes segédorvos alkalmazását engedélyezte. Az értekezlet arra az álláspontra helyezkedett, hogy a létszámban csak az állandó személyzet szerepelhet ; nem tett azonban észrevételt az ellen, hogy a Szt. László-közkórházban kisegítőorvosokat lehessen alkalmazni, ha ezt a szükség megkívánja.

10. A fluktuáló adjunktusi személyzetnél a törvényhatósági bizottság közgyűlése első ízben 10 állást, később még 5 állást szervezett. Az első 10 állás szervezéséhez a kormányhatóság hozzájárult, az utóbbi 5 állást azonban csak egy évre engedélyezte, amiből az állások betöltésénél időbeli eltolódások keletkeztek. Az értekezlet ezt a kérdést is megvitatta és a pénzügyminiszter képviselője arra az álláspontra helyezkedett, hogy összesen 15 adjunktusi állás a maximális létszám, tekintet nélkül arra, hogy ezek közül mennyi a végleges jellegű és mennyi a fluktuáló állás. Ennek megfelelően a végleges jellegű adjunktusi állásokat ki kellett küszöbölni, hogy a 15 fluktuáló állás megmaradhasson.

Az előadottak szerint a következő állások szabályszerű szervezése volt tehát szükséges :

a Szt. Rókus-közkórház fülbeteg, valamint orr- és gégebetegosztályánál, központi és Röntgen-laboratóriumánál 1—1 segédorvosi állás ;

a Kún-utcai fiókkórház női betegosztályánál a 2 segédorvosi állás egyikének alorvosi állássá való átszervezése ;

a Szt. István-közkórház gyermekosztályánál, valamint központi laboratóriumánál 1—1 végleges jellegű alorvosi, prosecturájánál és Röntgen-laboratóriumánál 1—1 segédorvosi állás ;

a Horthy Miklós-közkórház Röntgen-laboratóriumánál 1 végleges jellegű alorvosi állás ;

a Szt. László-közkórháznál 1 főorvosi, 1 alorvosi és 1 segédorvosi, az orr- és gégebeteg szakma ellátására, valamint központi és Röntgen-laboratóriumánál 1—1 végleges jellegű alorvosi állás ;

az Új Szt. János-közkórház III. tüdőbetegosztályánál 1 főorvosi és a 2 segédorvosi állás egyikének átszervezésével 1 alorvosi, központi laboratóriumánál 1 segédorvosi állás ;

a Szt. Margit-közkórház sebészeti osztályánál 1 segédorvosi állás.

A közgyűlés a polgármester javaslatára, amelyhez a törvényhatósági tanács hozzájárult, a székesfővárosi közkórházaknál az orvosi állásokat megszervezte, részben pedig átszervezte.

Az alorvos-titkári, valamint a végleges jellegű alorvosi állásokra nézve kimondotta a közgyűlés, hogy az ezeken alkalmazott orvosok a várakozási idő alapján a IX. fizetési osztályból a VIII. fizetési osztályba jutnak és ennek 1. fokozatáig léphetnek elő.

A közkórházi központi igazgatósághoz, valamint a Szt. Rókus- és az Új Szent János-közkórház igazgató-főorvosi hivatalaihoz szervezett főorvos-titkári, a Szent István- és a Szent László-közkórház igazgató-főorvosi hivatalaihoz, valamint a központi ágynyilvántartóhoz szervezett alorvos-titkári állások nem helyhez kötöttek, hanem ezek az állások helytől függetlenül tölthetők be. Az alorvos-titkároknak a várakozási idő alapján be kell jutniok a VIII. fizetési osztály 1. fokozatába és főorvos-titkárokká a 3 állás valamelyikének megüresedése esetén csak akkor nevezhetők ki, ha a VIII. fizetési osztály 1. fokozatában a 3 évi várakozási időt kitöltötték. A jövőben megüresedő orvostitkári állások csak alorvos-titkári állásokként tölthetők be.

A Szent Rókus-közkórház központi és Röntgen-, a Szent István-közkórház Röntgen- és fizikoterápiai, valamint az Új Szent János-közkórház központi és Röntgen-laboratóriumához szervezett főorvosi, továbbá a Szent István-közkórház központi, a Horthy Miklós-közkórház Röntgen-, Szent László-közkórház központi és Röntgen-, valamint a Szent Margit-fiókkórház Röntgen-laboratóriumához szervezett végleges jellegű alorvosi állások nem helyhez kötöttek, hanem a helytől függetlenül tölthetők be. A végleges jellegű alorvosoknak a várakozási idő alapján be kell jutniok a VIII. fizetési osztály 1. fokozatába és főorvosokká a 6 állás valamelyikének megüresedése esetén csak akkor nevezhetők ki, ha a VIII. fizetési osztály 1. fokozatában a 3 évi várakozási időt kitöltötték. A jövőben megüresedő laboratóriumi vezető orvosi állások csak végleges jellegű alorvosi állásokként tölthetők be.

Mindezeknek figyelembevételével a közgyűlés a székesfővárosi közkórházi orvosi személyzet létszámát a következőképen állapította meg:

Központi igazgatás:

1 közkórházi központi igazgató, 1 orvos-titkár.

Központi ágynyilvántartó:

1 orvos-titkár, 2 alorvos.

Szent Rókus központi közkórház.

Igazgatás:

1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.

I. Belbetegosztály.

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

II. Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

I. Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 4 segédorvos.

II. Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 4 segédorvos.

Szülő- és nőbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Szembetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fülbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Orr- és gégebetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Urológiai sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Prosectura:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Központi laboratórium:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Röntgen-laboratórium:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Adjunktus:

4 adjunktus.

Egyúttal megjegyezte a közgyűlés, hogy a székesfővárosi közkórházakhoz szervezett 15 adjunktusi állás bármelyik kórház bármelyik osztályához alkalmazható és az itt feltüntetett tagozás csak a költségmegosztás szempontjából történt.

Kún-utcai fiókkórház:

I. Bőr- és nemibetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

II. Bőr- és nemibetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Női betegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Gyöngyösi-úti szülőosztály:
1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház.

Belbetegosztály:
1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Szent István-közkórház:

Igazgatás:
1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.

I. Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

III. Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

I. Sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

II. Sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

III. Sebészeti osztály:
1 alorvos, 1 segédorvos.

I. Szülő- és nőbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Szülő- és nőbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Gyermekosztály:
1 főorvos, 1 végleges jellegű alorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Szembetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos.

Fülbetegosztály:
1 alorvos.

Orr- és gégebetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos.

Bőr- és nemibetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Idegbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Prosectura:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Központi laboratórium:
1 végleges jellegű alorvos.

Röntgen-laboratórium:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fizikoterápiai intézet:
1 főorvos, 1 alorvos.

Adjunktus:
4 adjunktus.

Horthy Miklós-közkórház.

I. Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

II. Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

III. Belbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Tüdőbetegosztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Sebészeti osztály:
1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Röntgen-laboratórium:
1 végleges jellegű alorvos.

Bakáts-téri szülő- és nőbetegosztály:
1 vezető-főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Szent László-közkórház.

Igazgatás:

1 igazgató-főorvos, 1 orvos-titkár.

Orvosi személyzet:

3 belgyógyász-főorvos, 1 gyermekgyógyász-főorvos, 1 fülgyógyász-főorvos, 1 sebész-főorvos, 1 prosector-főorvos, az orr- és gégebetegszakma ellátására, valamint a központi és a Röntgen-laboratóriumhoz egy-egy, összesen 3 végleges jellegű alorvos, 7 alorvos, 11 segédorvos, 3 adjunktus és a szükséghez képest kisegítő orvosok.

Uj Szent János-közkórház:

Igazgatás:

1 igazgató-főorvos, 1 orvostitkár.

I. Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Belbeteg-(Wodianer-)osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Szülő- és nőbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Gyermekosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

Szembetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fülbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Orr- és gégebetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Orthopaediai osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Elme- és idegbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 3 segédorvos.

Urológiai sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

I. Tüdőbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

II. Tüdőbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 2 segédorvos.

III. Tüdőbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Fertőző sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Prosectura:

1 főorvos, 1 alorvos.

Központi laboratórium:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Röntgen-laboratórium:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Adjunktus:

4 adjunktus.

Szent Margit-fiókkórház.

Belbetegosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Sebészeti osztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Szülőosztály:

1 főorvos, 1 alorvos, 1 segédorvos.

Röntgen-laboratórium:

1 végleges jellegű alorvos.

Ehhez képest a közkórházi orvosi személyzet létszáma a következő:

Közkórházi központi igazgató	1	Alorvos-titkár	3
Igazgató-főorvos	4	Végleges jellegű alorvos	7
Osztályos-főorvos	57	Adjunktus	15
Prosector-főorvos	4	Alorvos	71
Laboratóriumvezető-főorvos	6	Segédorvos	106
Főorvos-titkár	3	Bruttólétszám összesen	**277**

Ebből a létszámból nem tölthetők be a központi igazgató és az igazgató-főrvosok által ellátott főorvosi, továbbá a Pázmány Péter tudományegyetem részére klinikai célokra átengedett kórházi osztályok főorvosi, alorvosi és segédorvosi állásai mindaddig, amíg a klinikákat ki nem telepítik.

Ugyanebben az évben a közgyűlés a polgármester javaslatára, amelyhez a törvényhatósági tanács hozzájárult, a székesfővárosi közkórházak gazdasági, római katolikus lelkészi, altiszti, ápolói és munkásszemélyzetének létszámát is rendezte és a következőképen állapította meg:

1. *Végleges személyzet.*

a) Gazdasági személyzet:

Kórházi főfelügyelő	4
« felügyelő	5
« I. oszt. főtiszt	9
« II. oszt. főtiszt	9
« I. oszt. tiszt	9
« II. oszt. tiszt	6
Élelmezési szakfelügyelő	1
Számvevőségi számtanácsos	3
« főtiszt	5
« tiszt	4
Végrehajtó-felügyelő	1
Segédhivatali igazgató	1
Főkezelőnő	1
Kezelőnő	3
Gépész	7
Ideiglenes hivatalnok	39
Gazdasági létszám összesen	**107** fő

b) Római katolikus lelkészi személyzet:

Szent István-közkórház:	
Lelkész	1
Segédlelkész	1
Horthy Miklós-közkórház:	
Lelkész	1
Szent László-közkórház:	
Lelkész	1
Új Szent János-közkórház:	
Lelkész	1
Segédlelkész	1
Lelkészi létszám összesen	**6** fő

c) Altiszti személyzet.

Altiszti létszám összesen	**50** fő

2. *Ideiglenes személyzet.*

a) Ápolószemélyzet:

Szent Rókus központi közkórház	173
Kún-utcai fiókkórház	25
Gyöngyösi-úti szülőosztály	7
Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	33
Szent István-közkórház	224
Horthy Miklós-közkórház	77
Bakáts-téri szülő- és nőbeteg-osztály	19
Szent László-közkórház	182
Új Szent János-közkórház	266
Szent Margit-fiókkórház	17
Összesen	**1.023** fő

b) Ideiglenes szolgák és segédmunkások:

Szent Rókus központi közkórház	102
Kún-utcai fiókkórház	16
Gyöngyösi-úti szülőosztály	5
Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	18
Szent István-közkórház	146
Horthy Miklós-közkórház	61
Bakáts-téri szülő- és nőbeteg-osztály	15
Szent László-közkórház	133
Új Szent János-közkórház	148
Szent Margit-fiókkórház	13
Összesen	**657** fő

c) Műszaki és gépüzemi személyzet:

Szent Rókus központi közkórház	11
Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	5
Szent István-közkórház	32
Horthy Miklós-közkórház	9
Bakáts-téri szülő- és nőbeteg-osztály	3
Szent László-közkórház	24
Új Szent János-közkórház	41
Szent Margit-fiókkórház	3
Összesen	**128** fő

d) Mosónők és varrónők:

Madarász-utcai csecsemő- és gyermekkórház	9
Szent István-közkórház	39
Szent László-közkórház	27
Új Szent János-közkórház	33
Összesen	**108** fő.

A közgyűlés egyúttal felhívta a polgármestert, hogy a negyedik kórházi főfelügyelői állás megszervezésére a székesfővárosi közigazgatási személyzet státusrendezésével kapcsolatosan tegyen előterjesztést.

A közgyűlés az eddig szerződéssel alkalmazott és a közigazgatási VI. fizetési osztálynak megfelelő illetményben részesülő élelmezési szakfelügyelőt a közkórházi gazdasági személyzet létszámában folytatólagosan alkalmazta és részére mindazokat a jogokat biztosította, amelyek a közigazgatási alkalmazottakat megilletik.

A közgyűlés a Horthy Miklós-közkórházi római katolikus betegeinek lelki ellátására, az engedélyezett létszám keretén belül egy lelkész alkalmazását engedélyezte s kimondotta, hogy a Szent László-közkórház ápolószemélyzetének pótlásáról szükség esetén kisegítő-ápolónők alkalmazása útján kell gondoskodni s végül a megüresedő állásokat csak a megállapított keretben szabad betölteni.

A székesfővárosi közkórházi orvosi személyzet megelőző szolgálatának beszámítása. A közegészségügyi szakbizottság 1933. év április hó 5-én tartott ülésén dr. *Csilléry* András bizottsági elnök azt az indítványt terjesztette a bizottság elé, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlése intézzen fölterjesztést a m. kir. belügyminiszterhez, amelyben a székesfővárosi közkórházak szolgálatában álló végleges orvosi személyzet megelőző szolgálatának beszámítása ügyében keletkezett 1931. évi 172. kgy. sz. határozat kormányhatósági jóváhagyását megsürgeti. Ezt az indítványt a szakbizottság egyhangúan elfogadta.

A törvényhatósági bizottság közgyűlését az 1931. évi 172. kgy. sz. határozat meghozatalára az a körülmény késztette, hogy a székesfővárosi közkórházak szolgálatában álló orvosi személyzet jelentékeny része ezt a szolgálatot megelőzően részben a székesfővárosi közkórházak szolgálatában díjazás nélkül vagy tiszteletdíj mellett teljesített szolgálatot, részben pedig más intézmények szolgálatában állott és ez a szolgálat a fennálló szabályok értelmében a nyugdíjszerű ellátás alapjául nem volt beszámítható. Kimondotta ez a közgyűlési határozat egyúttal azt is, hogy a megelőző szolgálat beszámításával egyidejűen az érdekelt orvosokat a fizetési osztályokba és fokozatokba újból be kell sorozni.

A nyugdíjszerű ellátás alapjául beszámítható szolgálatra nézve a fennálló szabályok azt a rendelkezést foglalják magukban, hogy csak a rendszeres fizetés mellett (ide tartozik a havidíjas, havijegyzékes, hetijegyzékes, napidíjas, napibéres minőségű alkalmazott is) eltöltött szolgálati idő vehető figyelembe.

A székefővárosi közkórházak végleges orvosi személyzetének jelentékeny része nem tartozik ebbe a kategóriába, mert rendszeres állásra történt kinevezését megelőzően ideiglenes főorvosi, rendelőorvosi, laboratóriumvezetői, osztályos orvosi, vagy megbízott orvosi minőségben teljesített szolgálatot, mégpedig díjazás nélkül, esetleg tiszteletdíj vagy kocsibérátalány mellett.

Minthogy az ekként eltöltött szolgálat szabályszerű úton nem számítható be, az érdekelt orvosok kénytelenek nyugdíjuknak kegy útján való kiegészítését kérni. Ennél az eljárásnál hivatalból meg kell állapítani, hogy az érdekeltnek semmiféle keresete vagy jövedelme nincsen és vagyontalan, továbbá a tiszti főorvos megállapítása szerint munka- és keresetképtelen. Ez az eljárás — eltekintve attól, hogy az érdekelt orvosokra nézve indokolatlan kényelmetlenségekkel jár — az eljáró hatóságokra is sok felesleges adminisztratív munkát ró.

A közelmultban dr. Szerb Zsigmond és dr. Sarbó Artúr közkórházi főorvosoknak kellett magukat ennek az eljárásnak alávetni. A közeljövőben dr. Horváth Mihály, dr. Wenczel Tivadar és dr. Hültl Hümér közkórházi főorvosok kerülnek nyugdíjazás alá, akiknek ugyanilyen előző szolgálatuk van. A felsorolt főorvosok nemcsak a székesfővárosi közkórházak kiválóságai, hanem egyúttal az orvostársadalom büszkeségei, akikkel szemben ennek az eljárásnak alkalmazása nemcsak méltánytalan, hanem egyúttal a székesfővárossal szemben is kellemetlen megállapításokra vezetne.

Ami a fizetési fokozatokba történő új besorozást illeti, a 127/1931. kgy. sz. határozat alapjául szolgált előterjesztés részletesen kimutatta, hogy a besorozás következtében mennyi az évi teher. Az előterjesztés készítésének idejében ez az összeg 24.580 pengő volt. Azóta azonban a fizetési fokozatokban eltolódás következett be, mert egyes főorvosok a várakozási idő alapján már előléptek és az illetménycsökkentő rendelkezések következtében is kevesebb lett az összilletmény. Mindezeket figyelembe véve, az évi többlet 12.090 pengő, amelynek fedezetéről a költségvetésben gondoskodás történt.

Meg kell még jegyezni, hogy az 1932. évi november 22-én kelt 71.585—V. sz. belügym. leirat arról értesítette a főváros közönségét, hogy ebben az ügyben a tárgyalás a m. kir. pénzügyminiszterrel folyamatban van.

Összefoglalva az előadottakat, a törvényhatósági bizottság közgyűlése a következő felterjesztést intézte a kormányhoz:

»Nagyméltóságú Miniszter Úr!

A székesfővárosi közkórházak főorvosi személyzetének illetményrendezése ügyében 1932. évi november hó 22-én kelt 71.585/1932—V. sz. leiratában Nagyméltóságod kilátásba helyezte, hogy a közkórházi végleges orvosi személyzet megelőző szolgálatának beszámítása ügyében keletkezett 172/1931. kgy. sz. határozatra vonatkozó elhatározásáról pótlólag fogja a székesfőváros közönségét értesíteni.

Minthogy ez a kilátásba helyezett leirat mindeddig nem érkezett le, a közegészségi szakbizottság 1933. évi április hó 5-én tartott ülésében dr. Csilléry András bizottsági elnök azt az indítványt terjesztette elő, hogy a törvényhatósági bizottság közgyűlése az említett közgyűlési határozat kormányhatósági jóváhagyását sürgesse meg. A bizottság ezt az indítványt egyhangúlag elfogadta és a törvényhatósági tanács pártolóan terjesztette a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé.

A törvényhatósági bizottság közgyűlése az indítványt magáévá tevén, arra kéri Nagyméltóságodat, hogy a 172/1931. kgy. sz. határozat kormányhatósági jóváhagyás iránt sürgősen intézkedni méltóztassék.

A közgyűlési határozat alapjául szolgált és Nagyméltóságod vezetése alatt álló minisztériumban elfekvő előterjesztés részletesen ismerteti azokat az okokat, amelyek a törvényhatósági bizottság közgyűlését az említett határozat meghozatalára késztették.

A közelmultban történt főorvosi nyugdíjazások alkalmával különösen kitűnt a 172/1931. kgy. sz. határozat jóváhagyásának hiánya, mert úgy dr. Szerb Zsigmond, mint dr. Sarbó Artúr közkórházi főorvosok nyugdíját kegy útján kellett kiegészíteni. A közeljövőben dr. Horváth Mihály, dr. Wenczel Tivadar és dr. Hültl Hümér főorvosok nyugdíjazására kerül a sor és ha a jóváhagyás még mindig nem érkeznék le, ezeknek a főorvosoknak nyugdíját is kegy útján kellene kiegészíteni. A kegy útján

történő kiegészítés alkalmával meg kell állapítani, hogy az érdekeltnek semmiféle keresete vagy jövedelme nincsen, vagyontalan és ezenfelül munka- és keresetképtelen. Nem szükséges bővebben magyarázni, hogy ez az eljárás az érdekelt főorvosokra nézve mennyire lealacsonyító és a hatóságokat is milyen kényes dilemma elé állítja akkor, amikor a vagyontalanságról vagy a munka- és keresetképtelenségről kell nyilatkozniok.

Az előző szolgálat beszámításával kapcsolatos besorozás az időközben történt fizetéscsökkentések következtében évi 12.090 pengőre zsugorodott, amelyről a költségvetésben gondoskodás történt és amely összeg annyira csekély, hogy annak a székesfőváros háztartásában különösebb jelentősége nincs. A nyugdíjazás alkalmával az érdekeltek az őket megillető magasabb nyugdíjat kegy útján kiegészítve úgyis megkapják és így nincs értelme annak, hogy az intézményes biztosítás meg ne történjék.«

*

A m. kir. belügyminiszter 78.970/1933—V. számú leiratával jóváhagyta a székesfőváros törvényhatósági bizottsága által hozott 172/1931. kgy. számú határozatnak azt a részét, amellyel a székesfővárosi közkórházak végleges orvosi személyzetére nézve kimondotta, hogy a végleges állásra történt kinevezést közvetlenül megelőzően a székesfővárosi közkórházaknál vagy valamely más székesfővárosi intézetnél ideiglenes főorvosi, rendelő orvosi, laboratóriumvezetői, osztályos orvosi, megbízott orvosi vagy orvosi segédszolgálati minőségben megszakítás nélkül eltöltött szolgálati időt a nyugdíjszerű ellátás alapjául beszámítja.

Az említett közgyűlési határozat egyéb részeinek jóváhagyását azonban a belügyminiszter megtagadta.

Tiszti főorvosi hivatal. A tiszti főorvosi hivatal a közegészségügy szolgálatában az 1933. évben is élénk tevékenységet fejtett ki. A székesfőváros közigazgatásának másodfokú és központi egészségügyi szakhivatala lévén, működése több irányban és különböző munkaterületeken nyilvánult meg.

Élénk figyelemmel kísérte a közigazgatás egészségügyi ágazatának, illetve szorosabb értelemben véve az egészségügyi rendészet menetét. Ahol a szolgálatban szaki vagy idő-, munka-, költségmegtakarítási szempontból szükségét látta fennforogni, ott a könnyítés vagy eredményesség érdekében haladék nélkül intézkedéseket kezdeményezett és szorgalmazott.

Ugyanezen célzattal hívta fel a figyelmet a szociális egészségügy terén mindazon jelenségekre, amelyek megszervezés, rendezés, orvoslás vagy megszüntetés indokolt volta miatt hatósági beavatkozást igényeltek.

Munkáját a tiszti főorvosi hivatal a tiszti főorvosnak, illetve távollétében a tiszti főorvoshelyettesnek vezetése alatt 4 beosztott tiszti orvos, 1 ideiglenes hatósági orvos, 1 kezelőfőtiszt, 1 kezelőnő, 3 kezelési szakú ideiglenes hivatalnok és 4 altisztnek közreműködésével látta el.

Az általános egészségügyi helyzetre vonatkozó észrevételek a közigazgatási bizottsághoz intézett jelentésben nyertek kifejezést. E szerint a közegészségügyi állapot, amely bizonyos mértékben függvénye az általános gazdasági helyzetnek, nem mondható teljesen kielégítőnek különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a rossz anyagi helyzetből eredő ártalmak kedvezőtlen hatása sokszor és több tekintetben csak bizonyos idő — esetleg évek — mulva jelentkezik.

A népesedési viszonyokat illetőleg a helyzet az, hogy a székesfőváros lakosainak száma növekszik ugyan, de ez nem természetes szaporulat következménye, — mert a halálesetek száma meghaladja az élve születéseket — hanem abból ered, hogy a vidéki és különösen a falusi lakosság egzisztenciális érdekekből a székesfővárosba gravitál.

A szüléseknek túlnyomó többsége (93%) gyógyintézetben, tehát lakáson kívül bonyolódik le.

A haláleseteknek nagyrésze szintén gyógyintézetben következik be.

A lakosság betegedési viszonyaira vonatkozólag nem hagyható figyelmen kívül a szív megbetegedéseinek, továbbá a rákeseteknek emelkedése.

Feltűnő a bujakóros (luetikus) megbetegedések számának növekedése.

A tuberkulózis különböző megnyilvánulási alakjaiban való megbetegedésekre vonatkozólag pontos adatok nem állanak rendelkezésre, mert csak az előrehaladottabb, nyilt stádiumban levő esetek bejelentése kötelező. A megbetegedési arányra azonban visszamenőleg következtetni lehet a halálozásból, ami — sajnos— még mindig magas és így a megbetegedéseket is számban ezzel arányosan magasaknak kell elkönyvelni.

A tuberkulóziskérdésben nagy nehézséget jelent az a szomorú tény, hogy a nyilt alakú, tehát fertőző jellegű betegek nagy részének zsúfolt lakásokban kell huzamosan maradnia, mert a kórházi elkülönítésnek a férőhely hiányában igen nagy és késleltető akadályai vannak.

A heveny-fertőző megbetegedési viszonyokra jellemző, hogy a hivatal 18.608 beteget tartott nyilván. Az egyes betegségek megoszlása a következő: hasi hagymáz 924, kanyaró 5330, vörheny 4502, szamárhurut 1129, roncsoló toroklob 2695, szövődményes influenza 526, gyermekágyi láz 58, bárányhimlő 2394, vérhas 444, trachoma 547, járványos gyermekbénulás 20, járványos agy- és gerincagyhártyalob 5, kiütéses hagymáz 1, váltóláz 4.

Az elmebetegek száma mindinkább növekszik. Kifejlődésükben vitathatatlanul nagy szerepet játszik a gazdasági válság.

Lakásegészségügyi szempontból a székesfővárosban a helyzet az utóbbi években észlelt állapotokhoz képest lényegesen nem javult. Az üres lakások száma szaporodott ugyan, viszont alig csökkent a lakások zsúfoltsága s a pince- és kunyhólakások állaga. Szóval épen ott nincs kedvező változás, ahol leginkább kellene megszűnnie a kifogásoknak, amelyek végeredményben szintén gazdasági okokra vezetődnek vissza.

A székesfőváros által az elmult évben a X. kerületben a MÁV hatvani és ceglédi vonalai között nagy anyagi áldozatkészséggel létesített városszéli telep benépesítése ezen a téren lényeges változást nem eredményezett, mert lakóinak száma elenyésző azokhoz képest, akik határozottan közegészségellenes állapotú lakásokban élnek. A telepítés várospolitikai és egészségügyi tekintetben is mindazonáltal helyes elgondolás és az akció első sikerült megnyilvánulásának kell elfogadni.

A telep ivóvízellátása, a szennyvízeltávolítás, valamint az iskolának az iskolaorvosi intézménybe való bekapcsolása a megoldás higiénikus vonatkozásaiban élénken foglalkoztatta a hivatalt.

A levegő tisztasági foka a multhoz képest a füstszennyezettség szempontjából némi javulást mutat, aminek az a magyarázata, hogy az általános gazdasági válság miatt a dunai hajóforgalom csökkent és hogy a város északi részein hasonló okból sok gyár beszüntette működését.

A meglevő üzemi (vasút, gyár, ipar) és a háztartási tüzelés a gyenge minőségű hazai szénfélék tökéletlen elégetésével különösen a téli hónapok alatt nagymértékben szennyezi még mindig a levegőt.

A homok- és porral való szennyezettség nem kisebbedett észrevehetőleg, aminek okát két tényezőben lehet megállapítani. Az egyik az, hogy a város balparti területét határoló erdőövet az 1918/19-es zavaros időkben felelőtlen elemek csaknem teljesen kiirtották és a pótlásról még nem történt gondoskodás. Az erdőöv hiánya így szabad utat enged a szél által felkavart homoknak a város belterületére is. A városban magában pedig még mindig elég sok az olyan úttest, amelyen a forgalom jelentékeny porképződést okoz.

A porlekötés sem tökéletes, mert az öntözés nem elég gyakori és kiadós, az olajjal való portalanítás is rövidebb tartamúnak bizonyult a tervezettnél.

Az időjárás, illetve a klimatikus viszonyok az elmult évben közegészségügyi szempontból különösebb ártalmakat nem vontak maguk után. A hidegebb évszak alatti meglehetősen nagy számban előfordult, úgynevezett meghüléses megbetegedések tulajdonképen nem a hidegnek, mint olyannak írhatók rovására, itt inkább a hiányos és egészséget veszélyeztető öltözködés szerepel, mint megbetegedésre diszponáló momentum. A nyári meleg elleni védekezés az emberek tízezreit késztette a dunai fürdésre. Az elég tekintélyes számú vízbefúlás is valójában nem abnormis melegnek, hanem egyéni vigyázatlanságnak, könnyelműségnek, úszni nem tudásnak a következménye.

Az ivóvízellátás javult és pedig úgy mennyiségi, mint minőség tekintetében. Új kutak létesítése többtermelést eredményezett, az új vízszűrőberendezés felállítása pedig a víz kémiai tisztulását vonta maga után. A hosszú ideig tartó nyári szárazság által a multban tapasztalt részleges vízhiánytól és e miatt elrendelt vízszolgáltatási korlátozástól remélhetőleg nem kell tartani főleg akkor, ha a Vízműveknek a szentendrei-szigeten tervezett bővítése megvalósul.

Az ivóvízszolgáltatást illetőleg ma ott tartunk, hogy a főváros lakosságának csak elenyésző, jóval az 1%-on aluli töredéke nem iszik vízvezetéki vizet.

Az élelmiszeregészségügy terén főleg a tej, fagylalt, üdítő italok, az élelmiszerek konzerválása és a természetes jég felhasználása olyan kérdések, amelyekkel a tiszti főorvosi hivatal az elmult évben is behatóan foglalkozott abból a célból, hogy a termelési feldolgozás, hűtés, szállítás és árusítás oly módon történjék, hogy az ne veszélyeztesse a fogyasztóközönség egészségét.

A szemét és szennyvízeltávolítás terén az állapot előrehaladást mutat, amennyiben a szemétfuvarozás, ha kis mértékben is, de higiénikusabb lett az új szemétszállító gépkocsik beállításával, amelyekbe a szemét porfelhőképződés nélkül önthető be.

Fokozott mértékben történik a piaci hulladékok és szemét eltávolítása. A trágyatartók és a trágyafuvarozás is gondosabb felügyelet alatt állanak, ami előreláthatólag a legyek szaporodását fogja akadályozni és így közvetve a fertőző betegségek elleni védelmet előmozdítani.

A szennyvízeltávolítást illetőleg annyiban javult a helyzet, hogy tekintélyes számú és hosszúságú utcáknak a közcsatornába való bekötésével a pöcegödrös árnyékszékek jelentékeny mérvben kevesbedtek.

Az orvosi hivatás gyakorlására vonatkozó állapotot a következő számok illusztrálják. Gyakorlatot kezdtek 205-en. Gyakorlatát beszüntette 104 orvos. Újra kezdte

gyakorlatát 23. Orvosi lakás, illetve rendelőváltozás 326 esetben történt. Szakorvosi cím használatának engedélyezése iránt 271 kérvényt nyujtottak be. Meghalt 53 orvos.

A szülésznőket illetőleg gyakorlat-kezdés 4, beszüntetés 36, újrakezdés 7, lakásváltozás 16 esetben történt.

A gyógyszerészet terén az alábbi adatok érdemelnek említést. Új gyógyszertári jogosítvány iránt 64 kérvényt nyujtottak be. Jogátruházásért 54 esetben folyamodtak. Gyógyszertár bérbeadása érdekében 5 ízben, gyógyszertár áthelyezésért 11 esetben terjesztettek elő kérelmet. Újonnan megnyílt 2 gyógyszertár. A gyógyszertári személyzetet illetőleg 419 változást jelentettek be. Gyakornoktartási engedélyért 14-en folyamodtak. Gyógyszervegyészeti gyár létesítése iránt 8, laboratóriumi engedélyért 11, ópiumüzemi engedélyért pedig 7 esetben adtak be kérvényt. Gyógyszerkülönlegesség forgalombahozatalának engedélyezésért 29 esetben folyamodtak.

A kórházi és általában véve a *gyógyintézeti viszonyokban* is kifejezésre jut a nehéz gazdasági helyzet hatása. A közkórházak zsúfolva vannak, a magán gyógyintézetek, szanatóriumok szinte üresen állanak. A betegek túlnyomó többségét a munkanélküliség miatt és az Országos Társadalombiztosító Intézet szanálását célzó rendelet folytán bizonyos idő leteltével az OTI-tagokat is közköltség terhére kell kórházi ellátásban részesíteni, a szanatóriumi és egyéb magángyógyintézeti ápolási díjakat igen kevesen tudják megfizetni. Fokozott mértékben áll ez a tuberkulótikus betegek elhelyezésére szolgáló kórházi és szanatóriumi osztályokra.

A székesfőváros területén betegek befogadására szolgáló ágyak száma nemenkint és szakmánkint való részletezés nélkül 18.604. Ebből 1599 az egyetemi klinikák, 4859 az egyéb állami gyógyintézetek, 7165 a székesfőváros, 1359 a társadalombiztosítási intézmények és 3622 a magángyógyintézetek által fenntartott ágyakra esik.

A székesfővárosban az év folyamán gyógyintézet létesítése iránt 12 kérelmet terjesztettek elő.

A szegénybetegek gyógykezelése mind nagyobb anyagi megterhelést okoz a székesfővárosnak. Az egészségügyi gondozásra hivatott végleges és ideiglenes kerületi orvosok már nem győzvén a munkát: a tiszti főorvosi hivatal kezdeményezésére és szorgalmazására a szellemi szükségmunka keretében 10 orvos és 10 vöröskeresztes védőnő kapott megbizást a kerületi orvosok teendőiben való segédkezésre. A betegek helyzetén való könnyítés céljából az I., Lenke-út 93—95., III., Raktár-u. 39., VI., Palotai-út 77., IX., Mária Valéria Új-telep 10., X., Auguszta-telep, Csikszereda-u. 9. sz. alatt új kerületi orvosi rendelő létesült. A gyógyszerrendelésnél való okszerű és a betegek rovására nem menő takarékoskodás céljából valamennyi a közköltség terhére való rendelésre jogosított orvos gyógyszerrendelési útmutatót kapott. A szegénységi bizonyítványokkal való visszaélés meggátlása érdekében a szegénységi bizonyítványokat 3 havi érvényességgel adták ki. A betegek nyilvántartásában pedig a kartotéka-rendszerre tértek át.

A szegénybetegek gyógyszerköltségei kereken 480.000 pengőt tettek ki. Gyógyászati segédeszközökkel vagy insulinnal való ellátásra 2373 kérelmet adtak be.

A szegénybetegek kórházi elhelyezése a közkórházi osztályok túlzsúfoltsága miatt a legnagyobb nehézségekbe ütközik. Elmebetegség vagy tuberkulózis esetében a betegek sokszor csak hetek mulva juthatnak kórházi elkülönítéshez.

A gyógyíthatatlan betegségben szenvedő szegénybetegek helyzete pedig egészen siralmas. A kórházak még hely esetén sem veszik fel, illetve sietve szabadulnak tőlük

mint olyanoktól, akik évekre menően foglalnak le ágyat gyógyítható betegek elől. A társadalom ezen szerencsétleneinek befogadására szolgáló intézmény létesítése úgy közegészségügyi, mint szociális szempontból ma már égető problémaként követel megoldást.

Az iparegészségügy terén nem észlelünk előhaladást. A kisipari üzemek jórésze pincehelyiségben vagy egyébként is egészségellenes viszonyok között működik. A munkásegészségvédelmet célzó új berendezések létesítése a mai szomorú anyagi viszonyok mellett még a nagyvállalatoknál is ritka élmény, a kisiparban pedig szinte megvalósíthatatlan óhaj marad egyelőre.

A közalkalmazottak egészségügyi, illetve szolgálatképességi állapotát illetőleg a hivatal több mint 1500 orvosi vizsgálatot végzett. A megvizsgáltak közül 347 állami alkalmazott volt. A székesfővárosi alkalmazottakból 767 közoktatási alkalmazott volt, a közigazgatásiak száma megközelítette az 500-at.

Munka- és keresetképességi állapot elbírálása céljából, kegydíjazást vagy állandó segélyezést kérőknél, valamint a székesfőváros szolgálatába lépőknél az alkalmasság szempontjából több mint 500 vizsgálatot ejtettek meg.

Az iskolaorvosi intézmény a székesfőváros legnagyobb méretű egészségvédelmi szerve, amely a székesfőváros közegészségügyi viszonyainak javítását az óvodás és tanköteles gyermekek orvosi gondozása, felügyelete útján és az egészségügyi ismeretekre való tanítással, az egészségre vonatkozó neveléssel szolgálja. Arra hivatott, hogy céltudatos munkájával a közegészségügyet kedvezően befolyásolva javítsa s esetleges leromlást mérsékeljen. Feladatainak megoldását, az általános egészségvédelem keretében, annak a ma már általános elismert ténynek a szükségessége parancsolja, hogy úgy a közeli, mint a távoli jövőben felszínre kerülő nehéz terheket elviselni, a problémákat megoldani csak lelkileg és testileg egészséges nemzedék lesz képes.

Ez a szerv egy milliós lakosú város életében nélkülözhetetlen. Tevékenységére élénk fényt vetnek az alábbi adatok.

Az orvosi működés keretében a 64 iskolaorvosi körzetben (ebből 3 körzet iparos- és kereskedőtanonciskolás körzet) 93.500 tanuló orvosi felügyeletét látták el az iskolaorvosok. Iskolaszakorvosi vizsgálatot (az 1932—33. tanév II. felének és az 1933—34. tanév első felének adatait összegezve) 31.382 gyermeknél tartottak szükségesnek.

Ezek közül:

szemészetre	10.850
fülészetre	2.328
orr- gégegyógyászatra	2.718
belgyógyászatra	6.347
ideggyógyászatra	2.452
bőrgyógyászatra	2.342
testegyenészetre	2.378
Röntgenre	1.967

gyermeket küldtek.

A tüdőbeteggondozó intézetek szakvizsgálatát 10.050 gyermeknél vették igénybe.

Aktív tuberkulózisa 352, inaktív tuberkulózisa 5888 tanulónak volt.

A gyermekek közt előfordult megbetegedések száma 5074 volt, ebből:

vörheny	1.301
diftéria	517
kanyaró	1.784
bárányhímlő	1.216
szamárhurut	209
tífusz	40
vérhas	7

Fertőző trachomája 26, nem fertőző 69 tanulónak volt.
Szervi szívbaja volt 3298-nak.
Epilepsziát 132, choreát 119 gyermeknél észleltek.
Golyvát 4805 tanulónál állapítottak meg.
Gyógytornára járt 5200 tanuló.
Torna, kézimunka, rajz, ének alól felmentettek 5061 tanulót.
Szülők számára tartott ismeretterjesztő előadások száma 286.
Első segélyben részesítettek 6748, kórházba szállítottak 336 tanulót.

Az iskolaorvosok közül a négy szemészszakorvosnál jelentkezett összesen 10.170 új beteg. Ezek közül fénytörési rendellenességet 5586, kancsalságot 898, szemtekerezgést 45, a szemhéj betegségeit 776, a kötőhártya betegségeit 1428, a szaruhártya-, szivárványhártya-, szemlencse- stb. betegségeit 394 gyermeknél észlelték. Szemüveget rendeltek 2286, műtétet ajánlottak 87 esetben.

A két fülszakorvos a jelentkezett 2130 új beteg közül középfülbántalmat talált 1465 tanulónál. A külső fül betegsége 356, a belső fül betegsége 70 tanulónál fordult elő. Műtétet ajánlottak 101, kórházi felvételt 12 esetben.

A két orr- és gégeszakorvos összesen 2477 új beteget vizsgált meg. Az orr- és mellüregeinek betegségét 747 gyermeknél, az orrgarat és torok kóros elváltozásait 1365-nél, a gége és légcső betegségeit 198-nál állapították meg. Műtétet ajánlottak 989 esetben.

A három belgyógyász-szakorvosnál összesen 5975 új beteg jelentkezett. 680 gyermeknél funkcionális, 1185-nél konstitucionális és 2287-nél organikus eredetű elváltozásokat vagy betegséget találtak. Fénykezelésben részesítettek 129 tanulót 942 esetben, műtétet 150, kórházi felvételt 20 esetben tanácsoltak.

A két idegszakorvos összesen 2526 beteget vizsgált meg. 1313 gyermeknél funkcionális, 209-nél organikus eredetű zavarokat vagy betegségeket találtak. Endokrin eredetű zavar 42, oligophrenia 754, psychopathia 77 esetben fordult elő. Kislétszámú osztályokba való áttelepítésre javasoltak 464, kisegítőosztályba 69 és gyógypedagógiai intézetbe 171 tanulót. Kórházi felvételt ajánlottak 11 esetben.

A bőrgyógyászszakorvos összesen 2147 új beteget vizsgált meg. Fénykezelésben részesített 188 gyermeket összesen 1221 esetben, fertőző természetű bőrbetegséget 735 tanulónál észlelt.

A két testegyenész-szakorvos összesen 2334 új beteget vizsgált meg és látott el tanáccsal. Műtétet ajánlottak 39 esetben, azonkívül a gyógytornaellenőrző szakorvossal a törzserősítő tornaórák irányítását és ellenőrzését látták el.

A röntgenszakorvos összesen 3079 új beteget vizsgált meg (beleszámítva az iskolafogorvosok által küldött betegeket is). Ebből 1689 átvilágítást, 632 felvételt, 201 besugárzást és 557 fogfelvételt készített, illetve eszközölt.

Az iskolafogorvosok (21) az iskolában összesen 14.714 tanulót vizsgáltak meg. Ezek közül fogbetegnek találtak 11.728-at. Épfogú volt 1348. Magánorvoshoz utasítottak 916, iskolaorvosi kezelésre 9577 tanulót. A vizsgálókban elsőízben 14.002, ismételten 52.897 tanuló jelentkezett. Tömésben részesült összesen 27.883 tanuló, az összes tömések száma 41.936. Konzultációt végeztek 64.993, műtétet 40 esetben.

A szociális tevékenységet illetőleg az iskolaorvosi intézmény szoros együttműködésben van a kerületi tiszti orvosokkal, az anya- és csecsemővédőintézetekkel, a tüdőbeteggondozó-intézetekkel, az idegbeteg tanácsadóval, a bakteriológiai és fertőtlenítő-intézetekkel. Az iskolaorvosok kiválasztották az ingyenebédre (20.000), az ingyentejtáplálásra (14.000), a szünidei nyaraltatásra (9300), az erdei iskolai- elhelyezésre (800), a törzserősítő, ú. n. gyógytornára (5200), a mesterséges napfényre (quarzlámpa) szorulókat. Kiválasztották, előkészítették és törzslapozták a diftéria elleni védőoltásokban részesülteket (1930. év januárjától összesen 31.105 tanulót), ellenőrizték az akcióskonyhák és a működésben levő iskolafürdők higiénikus állapotát és használatát, kiválasztották továbbá a testileg vagy szellemileg fogyatékos (rosszul látó, nagyothalló, gyengetörzsű, rosszultáplált, gyengetehetségű stb.) gyermekeket s a szükséges esetekben a megfelelő irányban eljártak. Az iskolafogorvosi vizsgálóban 2000 darab fogkefét osztottak ki szegénysorsú gyermekek közt s ezzel a száj- és fogápolás előnyeit nagymértékben propagálták.

A tiszti főorvosi hivatal iskolaorvosi vonatkozásban az intézmény szakirányítása és ellenőrzése mellett 243 ügydarabot intézett el.

Az iskolaorvosi kar bevonásával tartott értekezletek száma kettő volt.

A tiszti főorvosi hivatal az egészségügyi szakkérdések ügyében és a szolgálat szaki irányításának szolgálatában a tiszti és kerületi orvosok bevonásával 8 havi értekezletet, 1 külön tiszti orvosi és 2 külön kerületi orvosi értekezletet tartott.

2. A közegészségügyi igazgatás egyéb szervei.

Tüdőbeteggondozó intézetek. A gondozó intézetek hálózatának kiépítését a főváros az 1932. évben befejezte. A hálózat utolsó szerve a II. ker., Tölgyfa-utca 10. szám alatti intézet létesítése volt, amely intézet 1932. október 1-én kezdte meg működését. Azóta a székesfőváros területén 10 intézet látja el a tüdőbeteggondozás munkáját. Az intézetek a következők:

Központi Tüdőbeteggondozó intézet VI., Dévai-utca 15/a.

I.	kerületi	intézet:	Pauler-utca 22.
I. (XI.)	«	«	Kökörcsin-utca 5.
II.	«	«	Tölgyfa-utca 10.
III.	«	«	Szentendrei-út 21.
VII.	«	belső «	Rózsák-tere 2.
VII.	«	külső «	Ujvidék-utca 5.
VIII.	«	«	Kistemplom-utca 6.
IX.	«	«	Mester-utca 33/35.
X.	«	«	Mázsa-tér 9.

Minden intézetnek teljesen körülírt működési körzete van, melyen belüli lakosság gondozására szolgál. Minden intézet tökéletesen fel van szerelve a tüdőgümőkór diagnosztikájának minden eszközével s az intézetek belső orvosi diagnosztikai munkáját az intézetek külső, családgondozási és családvédelmi prevencióját a gondozónővérek végzik. Időnkint a család minden tagját átvizsgálják az intézetek a tuberkulózis megelőzésének, elhárításának célzatával.

Az egyes intézetek működési körzetében levő népességszám az 1930. évi népszámlálási adatok alapján a következő:

Központi intézet (V., VI., XIII. ker.)	243.108	lakos
Pauler-utca 22. (I., XII. ker.)	67.794	«
Kökörcsin-utca 5. (XI. ker.)	48.155	«
Tölgyfa-utca 10. (II. ker.)	52.047	«
Szentendrei-út 21. (III. ker.)	60.465	«
Rózsák-tere 2. (VII. ker.)	135.675	«
Ujvidék-utca 5. (XIV. ker.)	67.276	«
Kistemplom-utca 6. (VIII. és IV.)	166.291	«
Mester-utca 33/35. (IX. ker.)	99.617	«
Mázsatér 9. (X. ker.)	65.756	«

Az intézetek betegforgalmát illetőleg utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

A központi intézettel kapcsolatosan 1931-ben napközi fekvőcsarnokot létesítettek 30 beteg számára, amely a nyári hónapokban, május hó 1-től szeptember hó 30-ig van üzemben és nyujt lehetőséget arra, hogy az intézet által kiválogatott és ilyen gyógymódokat igénylő betegeknek a fekvőkúrára és azzal kapcsolatos kezelésre lehetőséget nyujtson, amivel a kórházakat is tehermentesíti.

Jelenleg az intézetnek 1 igazgató-főorvosa, 8 vezető-főorvosa, 1 gégerendelő főorvosa, 10 adjunktusa, 10 alorvosa és 40 gondozónővére van.

A Székesfővárosi Közegészségügyi és Bakteriológiai Intézet. Az intézet működési körének megfelelően 1933-ban is a hevenyfertőző betegségek elleni védekezéssel, valamint a fővárosi Vízművek ellenőrzése céljából szükséges vizsgálatokkal, egyéb vizek egészségügyi vizsgálatával és elbírálásával, élelmiszerek, különösen tej, tejtermékek, fagylalt bakteriológiai vizsgálatával, fertőtlenítő szerek és készülékek, a köztisztaság előmozdítását célzó eljárások, eszközök, szerek stb. egészségügyi vizsgálatával, elbírálásával és levegővizsgálatokkal foglalkozott.

Bakteriológiai osztály. 1933-ban a fertőző betegségek száma, főleg ami a tífuszt illeti, csökkent. Ez a csökkenés a bakteriológiai osztály vizsgálati anyagán is észrevehető s leginkább a tífuszvizsgálatok számának megkevesbedésén látszik meg (bár magasabb az 1931. évinél), míg a diftéria-vizsgálat mindössze csak háromszázzal volt kevesebb az 1932. évben elértnél.

	Tífusz	Diftéria
1931-ben	8.130	32.325
1932-ben	13.813	48.358
1933-ban	9.344	48.010

1933. évi tífusz-vizsgálatok vizsgálati anyag szempontjából a következőkép oszlanak meg:

Agglutinatios vizsgálat (Widal-reactio)	1.831
Vérből való kitenyésztés	1.480
Bélsárvizsgálat	6.033
Vizelet és egyéb váladék	172
Összesen	**9.516**

A bélsárvizsgálatokból 1427 a bacillusgazdák felkutatását célzó környezetvizsgálatokra vonatkozik; 2753-at tett ki az ú. n. »ellenőrző« és reconvalescens bélsárvizsgálatok száma, a többi pedig diagnosztikai vizsgálat volt.

A tapasztalaton nyugvó tudományos kutatások egyhangúan azt bizonyítják, hogy a tífuszjárványok fellépésében a bacillusgazdáknak igen nagy szerepük van. A városokat csak úgy mentesíthetjük a tífusztól, ha ezeket a fertőzést terjesztő embereket felkutatjuk és a lehetőséghez képest felvilágosítással és tanítással az egyéni tisztaságot illetőleg, esetleg gyógykezeléssel ártalmatlanná tesszük. Ezt szem előtt tartva, azonkívül, hogy az egyes tífuszmegbetegedések után a környezetvizsgálatok mindig szigorúan végrehajtatnak, a tiszti főorvos kezdeményezésére minden tífuszon átesett egyén kerületenkint és központilag nyilván van tartva s a kerületi tisztiorvosok a felgyógyulástól számított egy éven keresztül havonta beküldik az intézetbe az illető egyént az ú. n. »ellenőrző« bélsárvizsgálatra, akit csak akkor ment fel az intézet a havonta kötelező bélsárvizsgálat alól, ha egy teljes éven keresztül egyszer sem ürít tífuszbacillust. Erre a hosszú megfigyelési időre azért van szükség, mert ismeretes, hogy tífuszbacillust legtöbbször csak időközönkint, 2—3 hetes szünet után, szakaszosan ürít a bacillusgazda és remélhető, hogy egy éves megfigyelési időn belül legalább egy ilyen pozitív szakaszt sikerül megkapni.

A tífuszvizsgálatra beküldött vérsavókkal az intézetben elvégzik a kiütéses tífuszra (typhus exanthematicus) és a Bang-fertőzésre irányuló agglutinatios próbákat is. 1890 vérsavóból eszközöltetett kiütéses tífuszra vonatkozó Weil Felix-féle reakció.

Ezek között 18 pozitív agglutinatio volt, amelyek egy vidékről jött megbetegedés környezetvizsgálatával függtek össze. Tehát egy megbetegedett és 17 egészséges egyén vizsgálata adott pozitív eredményt. Bang-agglutinatiora 1850 vérsavót vizsgált, pozitívnak kettőt talált az intézet.

Vérhasvizsgálat 147 volt, ezek között 11 pozitív.

A diftériavizsgálatok mennyiségileg alig változtak; 1931-ben 32.325, 1932-ben 48.358, 1933-ban 48.010.

Diftériánál igen fontos az egyes megbetegedésekkel kapcsolatos környezetvizsgálatok megejtésével a bacillusgazdák kiemelése. Különösen áll ez az iskolákra és internátusokra, ahol 1—1 bacillusgazda egész csoportokat fertőzhet meg. A bacillusgazdák száma magasabb, mint 1932-ben, mert míg 1932-ben 1213, 1933-ban 1463 volt. A diftéria-diagnozis felállításánál, amely bakteriológiai úton történik, igen fontos a gyorsaság, mert súlyos esetekben nagyon sokat határoz 1—2 órai késés. Hogy ez a lehetőséghez képest elérhető legyen, az intézet bakteriológiai osztályán reggel 8 órától este 8 óráig állandó orvosi szolgálat van, hogy a beérkező, betegtől származó diftériavizsgálatokat azonnal vizsgálat alá vehessék és az úgynevezett

»tájékoztató« diagnozist leadhassák. Az eddigi tapasztalatok szerint ez a módszer igen jól bevált a fővárosban s 1933-ban 3825 esetben végeztetett »tájékoztató«, vagyis »előzetes« vizsgálat.

A diftéria elleni védőoltások nagyobb részét az intézet kötelékébe tartozó oltóorvos végezte, számszerint eddig összesen 32.000-et.

Vörheny elleni védőoltások csak egyes kisebb, főleg vidéki körzetekben és elszakított területen folynak az intézet által készített oltóanyaggal, amelyből 1933-ban összesen 6480 cm^3-t adott ki.

Kötszerellenőrző vizsgálat 86 volt, amelyek alkalmával 58 kötszer kifogástalannak, 28 szennyezettnek bizonyult — 32·5% —, ami javulás az 1932. évi 35%-kal szemben.

A felsoroltakon kívül a bakteriológiai osztály munkakörébe tartoznak még a köpet- és vizeletvizsgálat tbc-re, vér, vizelet és különböző kóros váladékok bakteriológiai vizsgálata és úgynevezett laboratóriumi diagnosztikai vizsgálatok is. Az osztály 1933-ban végzett összes vizsgálata a következőkép oszlik meg:

Tífusz	9.344
Kiütéses tífusz	1.890
Bang-fertőzés	1.850
Diftéria	48.010
Vérhas	141
Kötszer, köpet, vizelet, garatváladék és egyéb bakteriológiai vizsgálat	2.294
Serologiai vizsgálat (Wa.)	3.009
Összesen	**66.538**

Higiéniai és kémiai osztály. Az intézet higiéniai osztályán víz-, élelmiszer-, levegő- és egyéb vizsgálatokat nagy számban végeztek.

A vizsgálatok száma 1933-ban:

víz	11.001
tej	152
fagylalt	152
egyéb élelmiszer	26
levegő	493
orvos-kémia	687
papír	4
üveg	2
Összesen	**12.517**

A vízellenőrzés terén a legfontosabb esemény a Vízművek szűrőberendezésének üzembehelyezése volt, melynek következtében a főtelep kútjai által szolgáltatott ivóvíz higieniai szempontból újból teljesen kifogástalanná vált.

A pasztőrözött tejek bakteriológiai értéke a fokozott ellenőrzés következtében lényegesen megjavult. Míg 1931-ben csak 10%, 1932-ben 20%, 1933-ban már 50%-a volt a vizsgált pasztőrözött tejnek elfogadható. A tejellenőrzés intenzívebbé tételétől az üzemek teljes asszanálása volna várható. Ez — sajnos — megfelelő szakképzett személyzet hiányában az év folyamán alig volt keresztülvihető. A nagyközönség érdekében a jövőben a tejellenőrzés öregbítése rendkívül fontos feladat volna.

A cukrászipartestület beadványára a kereskedelemügyi miniszter az intézetet bízta meg annak a tanulmányozásával, hogy a fagylaltkészítéshez felhasznált tej és tejszínhab minősége és eltartása mennyire befolyásolja a fagylalt bakteriológiai értékét. Az intézet véleménye szerint a tejes fagylaltok mindaddig, amíg a tejhigiéne teljesen meg nem javul, enyhébben bírálandók el, mint a gyümölcsfagylaltok. A vizsgált 152 fagylalt közül 48 esett kifogás alá, ami 31·5%-nak felel meg. A fagylalthigiéne terén is nagy javulás észlelhető, mert 1931-ben csak 16·4%, 1932-ben 31·4%, 1933-ban már 68·5%-a elfogadható volt a megvizsgált fagylaltoknak.

A levegővizsgálatok terén a legfontosabb eseménynek az a tény tekinthető, hogy az intézeti levegővizsgálatokkal nagyobb vita kapcsán a Mérnök- és Építészegylet tüzeléstechnikai szakosztálya foglalkozott; a füstelleni küzdelem állandó bizottságába az intézet is meghivatott és Budapest Fürdőváros Egyesület is felhívta az illetékes tényezők figyelmét a fővárosi levegővizsgálatokkal kapcsolatban az égéstermékek elleni küzdelem nagy fontosságára. Az intézet levegővizsgálatai szerint a levegő kénessavtartalma elsősorban az elfűtött szén kéntartalmától, a meteorológiai viszonyok alakulásától (hó, eső, szél, stb.) és a fűtés nagyságától függ.

	Kénessav mgr: (m^3-ben havi átlag)	Időjárás:
1931. decemberben	2·08	száraz, kissé hideg
1932. «	2·50	enyhe, intenzív köd
1933. «	3·90	erős hideg, kevesebb köd

1932-ben a maximális kénessavtartalom 14 mgr, 1933-ban 6 mgr volt m^3-kint. Kifogás alá m^3-kint 10 mgr-on felüli értékek esnek. A külföldi nagyvárosokban a a maximális kénessavértékek a következők:

London	11·3	mg/m^3
Párizs	12·6	«
Manchester	10·0	«
Berlin	1·5	«
Hamburg	0·16	«
Cleveland	50·0	«
Budapest	14·0—6·0	«
Prága	22·0	«

A tökéletlen égéstermékek mennyisége (secundär szénsav):

Párizsban	0·123 ‰
Berlinben	0·015 ‰
Budapesten	0·04—08‰

között volt kimutatható. Indóházi füstvizsgálatok alapján, melyek a kénessav, szénoxid és tökéletlen égéstermékek biológiai hatását illetően végeztettek, kifogásolandónak 0·1%-on felüli értékek tartandók. A szénoxidtartalom Budapesten a gyér autóforgalomnak megfelelően lényegesen kisebb, mint a külföld nagyvárosaiban.

A Fővárosi Autobuszüzem felhívására egészségügyi szempontból véleményt mondott az intézet a motalkónak Diesel-motorolajjal való helyettesítéséről. Az utóbbinál a tökéletlen égéstermékek és a szénoxid mennyisége kisebb, mint a motalkó használatánál.

Az intézet porvizsgálatok céljaira az év folyamán beszerezte a Zeiss-féle konimetert.

A fürdő- és uszodavizsgálatok, továbbá a dunavíz higiénéjére vonatkozó vizsgálatok folytatódtak.

Fertőtlenítő Intézet. 1933-ban a főváros területén bejelentett fertőző megbetegedések száma az előző évivel szemben 5605-tel kevesebb volt és így a fertőtlenítések száma is kevesbedett. A változás a következőképen alakult:

1931-ben a megbetegedések száma	19.635,	a fertőtlenítéseké	9.325
1932-ben « « «	24.213,	« «	10.529
1933-ban « « «	18.608,	« «	8.538

A Fertőtlenítő Intézet lakásfertőtlenítési munkájában tehát 1932-ben az 1931. évihez képest 1204 emelkedés, 1933-ban pedig az előző évihez képest 1991 csökkenés mutatkozik. Amíg a fertőző megbetegedések száma 1932-höz viszonyítva 23·15%-kal, addig a fertőtlenítés száma csak 18·91%-kal csökkent. Ha a változást a Fertőtlenítő Intézet főtevékenysége — a kötelező fertőtlenítések — szempontjából vizsgáljuk, ilyen lakásfertőtlenítés 1932-ben 10.199, 1933-ban pedig 8123 volt, vagyis 2076-tal kevesebb. A munkában lényeges emelkedést vagy csökkenést a vörheny-, diftéria-, hastífusz- és vérhasmegbetegedések száma okoz s ennek tudható be 1933-ban is.

	Megbetegedés		Fertőtlenítés	
	1932	1933	1932	1933
Vörheny	4.697	4.502	4.472	3.924
Diftéria	2.905	2.695	2.907	2.426
Hastífusz	1.578	924	987	615
Vérhas	791	444	974	364
Összesen	**9.971**	**8.565**	**9.340**	**7.329**

A négyféle megbetegedés és fertőtlenítés számának csökkenését 1932-ről 1933-ra a következő számok mutatják:

	Megbetegedés csökkenése szám szerint	Fertőtlenítés szám szerint
Vörheny	195	548
Diftéria	310	481
Hastífusz	654	372
Vérhas	347	610
Összesen	**1.506**	**2.011**

A megbetegedések és fertőtlenítések száma közötti különbségnek magyarázata az, hogy egyrészt sok, a környező községekben lakó fertőző beteg került a fővárosba, másrészt pedig egy-egy lakásfertőtlenítés gyakran nemcsak egy, hanem több ugyanazon időben támadó megbetegedés után történik meg.

A kötelező fertőtlenítés alá eső megbetegedések utáni fertőtlenítések száma 8121, az összes fertőtlenítések 95·12%-a, tehát a nem kötelező és állategészségügyi fertőtlenítésekre 4·88% esik, ami az 1932. évi 3·12%-kal szemben emelkedést mutat.

Már 1932. évben a környező községekből és vidékről a főváros kórházaiba több fertőző beteget szállítottak fel, az előző évi 3100-zal szemben 3774-et. 1933-ban ilyen beteg 3028 volt, s ez a 18.608 fertőző megbetegedésnek 16·27%-a. A százalék szám az 1932. évi 15·58%-kal szemben 0·69%-kal több.

A négy már említett, Budapesten meghonosodott és leggyakrabban előforduló betegség közül 1933-ban

	Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti	3.469	2.018	543	297
Vidéki	1.033	677	381	147
Összesen	**4.502**	**2.695**	**924**	**444**
Vidéki az összes esetek	22·94%	25·12%	41·23%	33·10%
« 1932-ben	19·79%	24·23%	50·06%	38·93%

Az említett 4 betegségben szenvedő beszállítottak száma vidékről:

1930-ban	1.720
1931-ben	1.961
1932-ben	2.732
1933-ban	2.238

valamivel kevesebb ugyan, de a könnyen terjedő vörheny és diftéria emelkedő százalékszáma a főváros közegészségügyére káros lehet és a fertőtlenítési munkákat szaporíthatja.

A fennvázolt adatok a Fertőtlenítő Intézet munkájában a következő összehasonlításra adnak módot:

	Vörheny	Diftéria	Hastífusz	Vérhas
Budapesti beteg	3.469	2.018	543	297
Fertőtlenítés lakásban	3.924	2.426	615	364
Különbség	+ 455	+ 408	+ 72	+ 67

tehát a fertőtlenítések száma mind a négy betegségben meghaladja a helybeli megbetegedések számát.

A lakásokban ápolt fertőző betegek után a Fertőtlenítő Intézet adatai szerint a következő lakásfertőtlenítések történtek:

	Kerület											Budapesti	
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Összesen	megbetegedés	%
Vörheny	140	55	46	22	73	115	173	79	46	39	788	3.469	22·71
Diftéria	68	24	31	11	38	57	74	54	32	19	408	2.018	20·22

A vörheny- és diftériamegbetegedésben lakásokban ápolt betegek száma a betegedések számának általános kevesbedésével szintén csökkent, de a vörheny arányszáma az 1932. évi 22·19%-hoz képest 0·52%-kal 22·71%-ra, a diftéria pedig az 1932. évi 16·67%-hoz képest 3·55%-kal 20·22%-ra emelkedett.

Otthon a legtöbb beteget a I., VI., VII. kerületek lakásaiban ápolták. A lakásokban nem kellő gondossággal végrehajtott elkülönítés többször okoz a házban vagy a beteg rokonai és ismerettségi körében újabb megbetegedéseket.

A felnőttek a vörhennyel és diftériával, mint inkább gyermekbetegségekkel szemben általában kevésbbé fogékonyak, ezért a betegekkel való érintkezés gyakoribb lehetőségére mutat az, ha ezeket a betegségeket felnőttek is megkapják. 1933-ban a Fertőtlenítő Intézet betegszállító adatai között a két betegségben a következő számokat találjuk:

	16 éven felüliek megbetegedése Budapesten 1933. évben	Budapesti megbetegedés összesen	%
Vörheny	286	3.469	8·24
Diftéria	253	2.018	12·53

A 16 éven felüliek vörhenymegbetegedése az 1932. évi 10·56%-ról 8·24%-ra esett vissza, ami kedvező változás. Ennek oka a betegek elkülönítésének szigorúbb keresztülvitelében, gondosabb ellátásában és abban kereshető, hogy az utóbbi években igen nagy számmal támadt virulens vörheny az arra hajlamos, vörhenyt még át nem szenvedett felnőttek egy részét elérte, viszont a legutóbbi 1933. évben, amikor talán virulenciájából veszítve már kevesebb megbetegedést okozott, a kevésbbé hajlamos felnőttek megbetegedési számában lényeges esés jött létre. A felnőttek vörhenye azokban a kerületekben volt a legtöbb, ahol a legtöbb megbetegedés és egyúttal a legtöbb otthoni ápolás is történt.

Év	Budapesti vörhenymegbetegedés összesen	16 éven felüli megbetegedés	%
1930	1.586	138	8·70
1931	3.332	320	9·60
1932	3.767	398	10·56
1933	3.469	286	8·24

Ami a kötelező fertőtlenítés alá eső többi betegségeket illeti, a miattuk végzett fertőtlenítések száma is kevesbedett. Ilyen fertőtlenítés 1931-ben 4·3%, 1932-ben 8·17%, 1933-ban pedig 9·77% volt.

A mérsékelt emelkedést a legtöbb munkát okozó fennemlített négy betegség lényeges csökkenése okozta.

Tüdővész miatt 1933-ban is csak a halálozási számtól messze eltérő 638 lakásfertőtlenítés történt, míg paratífuszban 11, gyermekbénulásban 37, járványos agygerincagyhártyalobban 12, tetvességben 73, merevgörcsben 2, veszettségben 6.

A nem kötelező, állategészségügyi és kérdéses betegségek utáni fertőtlenítések száma 417 és pedig: nem kötelező 75, állategészségügyi 9, a többi kérdéses, vagyis olyan esetekben történt, amikor valamely fertőző betegség gyanúja merült fel.

Az egyes kerületek tekintetében ez évben is megmaradt az arány, mert a legnépesebb kerületekben volt a legtöbb fertőtlenítés.

A lakásfertőtlenítések és ellenőrzések végzésében a gépkocsik 1933. évben 123.391 km utat futottak meg. Az egy esetre jutó út ki nem számítható, mert a gépkocsik egy menetben sok vagy több lakást érintenek.

Fertőző beteget Budapesten csak a Fertőtlenítő Intézet szállíthat, akár lakásból, akár kórházból kórházba vagy lakásba. Az 1932. évi 10.021 betegszállítással szemben 1933-ban 7463, tehát 2558-cal, vagyis 25·53%-kal kevesebb volt. A 7463 betegszállítás 119.717 km utat jelent, amiből egy betegszállításra 16 km jut. A magas számot Budapest határainak igen kiterjedt volta magyarázza meg és az, hogy az építkezés jelentékeny része a határok mentén történik. Másik magyarázata a magas számnak az, hogy a fertőző betegeket egyenkint kell szállítani, mert csoportos szállítás az esetleg téves diagnózisok miatt nemcsak az együtt szállított betegeknek más betegségekkel való fertőződését okozná, hanem a kórházban is vegyes fertőzéseket idézhetne elő.

A 7463 fertőző betegszállításból kötelező fertőtlenítés alá tartozó betegség miatt történt 5183, azaz 69·44%, nem kötelező fertőtlenítés alá eső és kérdéses fertőző megbetegedés miatt 2280, vagyis 40·56%.

Legnagyobb számmal a fertőző betegszállításokban a vörheny szerepel (2707), ezután a diftéria (1681), a hastífusz (477), és a vérhas (255).

Nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben a fertőtlenítő intézet 1933-ban a következő betegszállításokat teljesítette:

Kanyaró	346
Szamárhurut	133
Bárányhimlő	52
Orbánc	491
Járványos fültőmirigylob	17
Influenza	1.221
Kérdéses	20
Összesen	2.280

Ez utóbbi betegszállítások költségeit, amennyiben azokat nem a kerületi tisztiorvos rendeli el, a közönség megtéríti, de kórházakból, gyógyintézetekből ez a betegszállítás is ingyenes.

A legtöbb betegszállítás az I., VI., VII., VIII., X. kerületekből történt.

Vidéki fertőző betegszállítás csakis a főváros bicskei üdülő-telepéről történt és pedig: 4 vörheny, 9 diftéria, 2 orbánc, 14 szamárhurut és 1 bárányhimlő, összesen 30.

A fertőző betegségek elleni védekezésben nehézséget okoz az, ha a kórházi ápolást igénylő fertőző beteghez nem hívnak orvost, hanem ilyen vizsgálatra a beteget valamely kórházba viszik be. Minthogy ez sokszor nyilvános közlekedési eszközökön történik, a betegségek terjedésére módot ad. Igen jelentékeny az így beszállított betegek száma, amit a következő adatok mutatnak.

Kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben szenvedő beszállíttatott ..	443	esetben
Nem kötelező fertőtlenítés alá eső betegségben szenvedő beszállíttatott	252	«
Összesen	695	«

az összes betegszállításoknak 9·18%-a.

Sem a fertőtlenítések, sem a betegszállítások teljesítésében az év folyamán fennakadás nem volt.

A lakásfertőtlenítéseken és fertőző betegszállításokon kívül hivatása az intézetnek a fertőzöttségben vagy férgesség gyanújában állók egyéni fertőtlenítésével is részt venni a fertőző betegségek elleni védekezésben. Az egyéni fertőtlenítésre kerülők legnagyobb számát a hajléktalanok menhelyei szolgáltatják, amely menhelyek száma a nagy elszegényedés folytán megszaporodott. Ennek és az ország egyes részein támadt kiütéses tífusznak tudható be, hogy bár a fertőző megbetegedések száma 1933-ban kevesebb lett, mint 1932-ben volt, az egyéni fertőtlenítések mégis szaporodtak. Míg 1932-ben egyéni fertőtlenítésre 32.952-ten, 1933-ban 38.913-an kerültek. Szükséges lesz, hogy a jövőben az egyéni fertőtlenítések oka szigorúan bíráltassék el.

A fertőző betegségek terjedésének megakadályozásában fontos tényező a Fertőtlenítő Intézettel kapcsolatosan fenntartott megfigyelő-intézet (quarantaine). Az intézmény csak az Oroszországból hazatérő hadifoglyok megfigyelésével foglalkozott, minthogy olyan megbetegedések, amelyekre nézve a fertőtlenítésekről szóló szabályrendelet a zárt intézetben való megfigyelést rendeli el, nem fordultak elő. Az Oroszországban közismert éhinség lehet az oka, mint azt a hazatérők említik, hogy a hadifoglyok közül többen térnek haza. Így 1932-ben 77 személy, 1933-ban pedig 120 személy volt megfigyelés alatt, az 1932. évi 817 megfigyelési nappal szemben 1933-ban 1327 napig. Ez a megfigyelés 1933-ban 2654 pengő költséget igényelt.

A megfigyelés alá kerülők közül 1933-ban:

Budapesti lakos volt	9,	vele jött	13	családtag
Vidéki « «	27,	« «	47	«
Elszakított területi lakos volt	6,	« «	18	«
Összesen			**120**	személy

Mint az összeállítás mutatja a megfigyeltek közül csak 9 volt budapesti lakos, a többi vidéki, sőt elszakított területi. E szerint 33 hadifogolynak és 65 hozzátartozójának a megfigyelése a fennálló rendelkezések szerint nem volna Budapest kötelessége.

Az országos fertőtlenítő tanfolyam 1933-ban is szünetelt, mert a belügyminisztériumnak a tanfolyam ellátására hitelösszeg nem állott rendelkezésére. A tanfolyamra eddig 85 jelentkező vár. A honvédelmi miniszter a m. kir. központi honvédegészségügyi altisztképző tanfolyam hallgatói részére saját költségén 2 kurzus megtartását rendelte el. A 2 kurzuson 35 altiszt vett részt.

A fertőtlenítésekkel összefüggő és kísérleti, valamint főleg a főváros intézményeiben végzett féregirtások száma az 1930. évi 701, 1931. évi 635, 1932. évi 508 esettel szemben 1933-ban 483 volt.

A fertőtlenítéseket, betegszállításokat, megfigyeléseket, féregirtásokat végező tisztviselői, gépészi, fűtői, fertőtlenítői, gépkocsivezetői személyzet létszáma a békebeli 192-vel és az 1932. évi 104-gyel szemben 1933-ban 103 volt.

Az intézet felszereléseinek kiegészítésében 1933-ban megépült a már régebben szükséges formalin-szoba és cián vagy más gáz alkalmazására felhasználható szekrény. A formalin-szoba azon tárgyak fertőtlenítésére szolgál, amelyek hosszabb időre nélkülözhetők, s amelyeket így szemben a sok formalint rövid idő alatt felemésztő légszivattyús formalingéppel — jelentékenyen kevesebb formalin felhasználásával nagyobb tömegben lehet fertőtleníteni, a ciánszekrényt pedig az egyéni fertőtlenítésre kerülők tetves, férges ruháinak gyors fertőtlenítésére használják. Ugyancsak elkészült ez évben a gyökeres javításra megérett kisebbik légszivattyús formalingép is.

Köztemetők. A köztemetőkben jelentős útépítési és útjavítási munkálatok folytak.

A temetői kertészetek díjtáblázatait — az öntözés és gyepezés díjtáblázatainak kivételével — 11—50%-ig csökkentette a főváros. A kerepesi-úti temetőben folytatódott a kiürítés alatt levő parcellák rendezése, az azokat határoló utak és járdák kiépítése és fásítása. A X. ker., Újtemető területét a főváros — minthogy a szegényebb néposztály temetkezési helyéül szolgáló olcsóbb sírtáblák teljesen kifogytak — 13 katasztrális hold nagyságú területtel megnagyobbította, ahol 12 olcsóbb árú sírtáblát jelölt ki. Ezen a területen megkezdődött az utak kijelölése és a terület rendezése. Az Újtemetőben még több útrész javítása és kiépítése fejeztetett be, továbbá a kertészeti telep villanyvilágítással szereltetett fel.

Községi Temetkezési Intézet. A Községi Temetkezési Intézet bevétele az elmult évhez viszonyítva lényeges visszaesést mutat. A közönség az olcsóbb és szerényebb temetéseket veszi igénybe és nő az ingyentemetések száma is.

Az igazgatóság a súlyos helyzetet idejében felismerve, az osztály- (típus-) temetések árát egyízben 1933. augusztus hó 1-től 2-től 10%-ig, valamint a darabáruk

eladási árát két ízben 10—15%-kal mérsékelte. Ez utóbbi árak mérséklését az előnyösebb áron tett beszerzések is lehetővé tették.

A változatlan súlyos gazdasági helyzet az intézet forgalmában is kifejezésre jut, mert a forgalom az 1932. üzletévvel szemben 460.000 pengő csökkenést mutat.

Az 1933. üzletévben a temetések minősége az alábbiakban oszlott meg:

	Számszerint	Százalékokban 1933. évben	1932. évben
I. o. polgári temetés	460	3·18	4·74
II. « « «	1.117	8·26	7·30
III. « « «	1.382	10·21	9·99
IV. « « «	1.902	14·05	13·86
V. « « «	1.872	13·82	15·30
VI. « « «	2.590	19·46	17·79
Osztályon kívüli díszesebb temetés	512	3·74	3·02
Belföldi szállítás	708	5·36	4·80
Külföldi «	57	0·43	0·44
Ingyenes keresztény temetés	1.738	12·85	14·41
« zsidó «	1.018	7·56	7·30
Halott kiföldelés	143	1·08	1·05
	13.499	**100·00**	**100·00**

Az elmult évben a fentiek szerint 13.499 temetést és halottkiföldelést bonyolított le az üzem az előző évi 15.263-mal szemben (kevesebb 1764 temetéssel). Ebből 1760 gyermektemetés és 17 nyilvános középületi ravatalozás volt.

Az intézet szolgáltatásait budapesti kegyszerkeresk. temetéshez	40	esetben
« « « « « szállításhoz	151	«
« « « környékbeli és vidéki temetkezési vállalkozó temetéshez	5	«
« « « környékbeli és vidéki temetkezési vállalkozó szállításhoz	194	«

vette igénybe.

Ezen kívül végzett az intézet:

Közkórházakból kiszállítást a temetőbe	1.372	esetben
Törvényszéki Orvostani Intézetből	581	«
Közkórházból Törvényszéki Orvostani Intézetbe	514	«
Közkórházból közkórházba	72	«
Közkórházból és klinikáról klinikára	245	«
Összesen	**2.784**	«

A 700 esetben teljesen ingyenesen, valamint 2630 esetben önköltségi áron alul végzett temetéseknél az intézet tényleges ráfizetése meghaladja a 67.000 pengőt. A temetésekből eredő összforgalom 3,146.545 pengőt tett ki a tavalyi 3,606.615 pengővel szemben.

Áru és szolgáltatások		2,025.561·23 P
Sírhelyre, harangozásra, halottasházra és növénydíszre	815.376·30 P	
Az intézet útján befizetett egyházi költségek	127.160·16 «	
Halottkiföldelési illeték, tiszti orvosi díjak, autotaxik, növénydíszek nyilvános ravataloknál, cimerek, vizumdíjak, határátlépési költségek	121.385·79 «	
Forgalmi adó	53.032·10 «	
Fényűzési adó	4.030·— «	1,120.984·35 P
Összesen		**3,146.545·58** «

A készpénzkiadások összege ezek szerint az összforgalom 35·62%-át teszi ki.

Az intézet az elmult évben — az 1932. üzletév után — a székesfőváros központi pénztárába — mint hozzájárulást a községi háztartáshoz 92.763·68 pengőt szolgáltatott be.

Az intézet mérleg szerinti	vagyona	850.435·94 P
« « « «	terhe	808.481·59 «
« « « «	feleslege az 1933. üzletévre	41.954·35 «

A személyi kiadások az 1932. üzletévvel összehasonlítva, a következő képet mutatják:

	1933. évben	1932. évben
Tiszti fizetések	259.593·08 P	297.541·96 P
Munkabérek	482.005·17 «	482.445·89 «
Kegydijak	17.954·20 «	9.852·60 «
O. T. I. díjai	24.039·25 «	20.731·66 «

Az intézetnek 51 véglegesített tisztviselője, 1 ideiglenes tisztviselője és 2 hetijegyzékes tisztviselője van.

Az állandó munkások létszáma: 182. E munkáslétszámon felül az intézet a szükséghez képest 11.358 esetben alkalmazott kisegítő napszámosmunkást.

Az intézet autóparkja 1933. évben 2 darab Rába-Austro-Fiat autóval szaporodott.

Az autópark ma a következő kocsikból áll:

	10	drb	1	halott	szállítására	berendezett	autófurgón
	1	«	1	«	«	«	« (dísz.)
	1	«	1	«	«	«	« (Orth. Chevr.)
	2	«	2	«	«	«	« (1 komb.)
	5	«	4	«	«	«	«
	2	«	8	«	«	«	«
	1	«	teherautó				
Összesen	22	«	autó.				

Az autók által megtett kilométerek száma 1933. évben 323.222 km volt, az 1932. évben megtett 341.929 km-rel szemben. Ebből helybeni fuvarozásra 204.800 km, vidéken megtett fuvarokra 118.422 km esik.

A lóállomány 73 darab (ebből 53 fekete, 20 fehér-szürke)

A kocsiállomány 1 darab dísz- és 1 darab II. o. halottaskocsi beszerzésével szaporodott. Az állomány ma a következő:

4 drb	díszes halottaskocsi	6 drb	koszorúkocsi
7 «	I. o. «	9 «	lófogatú halottaskocsi (fourgon)
12 «	II. o. «	2 «	ravatalszállítókocsi
13 «	III. o. «	9 «	gyászhintó
10 «	IV. o. «	16 «	különféle teherkocsi
7 «	V. o. «	Összesen 95 drb.	

A kötelező halottasházi ravatalozás életbeléptetése óta a fővárosi temetőkben összesen 65 darab egyszerű és díszes, de minden tekintetben kifogástalan ravatal áll rendelkezésre.

A halottasházak a legmodernebb hűtőszekrényekkel, az összes ravatalok alacsony feszültségű villanyvilágításra vannak felszerelve.

Az intézetnek ezidőszerint az alábbi helyeken van felvételi irodája:

Igazgatóság és központi felvételi iroda: IV., Kigyó-utca 5.
Telep: VII., Egressy-út 13.
I. kerületi elöljáróság
III. « «
V. « «
VI. « «
VII. « «
IX. « «
X. « «
Új Szent János-kórház
Szent István-kórház
Szent Rókus-kórház
Szent László-kórház
Nyílt üzletek:
I., Roham-utca 4.
II., Batthyány-utca 2.
VIII., Baross-utca 67. (VIII. ker. elöljáróság épületében)
IX., Üllői-út 95., valamint a Kerepesi, a X. ker. új, Farkasréti és Óbudai temetőkben egy-egy kirendeltség.

Az ipart és kereskedelmet az üzem megrendeléseivel az elmult üzletévben 892.000 pengővel támogatta.

A Községi Műszerüzem és a Községi Gyógyszerüzem átszervezése. A közüzemi kérdés rendezésének keretében a székesfőváros törvényhatósági bizottsága 48/1933. kgy. számú határozatával kimondotta, hogy a Községi Műszerüzemet és Anyagraktárt, mint üzemet meg kell szüntetni s az a különleges kórházi szükségletek beszerzése és tárolása céljából a kórházak gazdasági igazgatásában, mint központi beszerző szerv, kórházi anyagraktár működjék. Az üzem megszüntetését akként kell végrehajtani, hogy elbocsátások csak akkor történjenek, ha az elbocsátandó más fővárosi üzemnél vagy magánüzemnél alkalmazást tud kapni.

A Községi Gyógyszerüzemre vonatkozólag pedig ugyenebben a határozatában kimondotta a közgyűlés, hogy ezt az intézményt, mint önálló üzemet meg kell szüntetni s azt mint központi beszerző szervet a központi közkórházi gyógyszertár mellett alkalmas helyen létesítendő gyógyáruraktárrá kell átszervezni, ahonnan a közkórházak gyógyszertárait láthatja el; a raktár gazdálkodásában csak a feltétlenül szükséges személyzetet szabad alkalmazni, de az átszervezést akként kell lebonyolítani, hogy a feleslegessé váló személyzet elbocsátás előtt el tudjon helyezkedni.

Minthogy a törvényhatósági bizottság közgyűlésének 79.484/1933—V. B. M. sz. alatt kormányhatóságilag is jóváhagyott elhatározása folytán a Községi Műszerüzemet és a Községi Gyógyszerüzemet, mint önálló vagyonkezeléssel bíró üzemeket meg kellett szüntetni, a közgyűlési határozat végrehajtása iránt a polgármester úgy intézkedett, hogy a Községi Műszerüzemnek és a Községi Gyógyszerüzemnek üzemi jellegét 1933. évi december hó 31-i határidővel megszüntette és azokat 1934. évi január hó 1-től kezdődő hatállyal a községi háztartás keretében működő intézményekké szervezte át. Az üzemi jelleg megszüntetése folytán a két intézmény «Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár« és »Kórházi Központi Gyógyáruraktár és Közkórházi Gyógyszertárak« név alatt fog működni.

A Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár rendeltetését és feladatát a székesfővárosi közkórházak és egészségügyi intézmények részére a műszerek, orvosi segédeszközök, kötszerek, fehérneműek, bútorok és gazdasági cikkek beszerzésében és a beszerzett anyagok szétosztásában határozta meg a polgármester, melyet a raktár a fogyasztásnak legteljesebb ellenőrzése és nyilvántartása mellett köteles végezni.

A Kórházi Központi Gyógyáruraktár- és Kórházi Gyógyszertárak rendeltetését és feladatát a székesfőváros közkórházainak és egészségügyi intézményeinek azonos-

ságra és tisztaságra nézve megvizsgált gyógyszerekkel gazdaságos ellátásában, valamint a gyógyszerek orvosi előírás szerint elkészítésében és kiszolgáltatásában határozta meg a polgármester. Ezt a feladatát az intézmény a Szent Rókus-, Szent István-, Szent László- és Új Szent János-közkórházakban elhelyezett gyógyszertárai útján végzi, amelyeket központi raktárából és laboratóriumából mindennemű anyaggal köteles ellátni.

Minthogy a megszüntetett két üzemnek jövő évi költségelőirányzata a székesfőváros 1934. évi háztartási költségvetésébe már felvétetett, a két intézmény tevékenységének folyamatossága biztosítva van. Az átszervezett intézmények árubeszerzéseiket és egyéb kiadásaikat kisebb tételekben a rendelkezésre adott előlegekből, nagyobb tételekben pedig a központi pénztár útján fogják fedezni.

Egyúttal felhívta a polgármester a X. ügyosztályt, hogy

1. a működési kör kereteit, az ügykezelést, a számviteli és vagyonkezelési rendszert, a raktárkezelést, továbbá az árukiszolgáltatás és nyilvántartás módját, valamint az ellenőrzést szabályozó szolgálati utasítást sürgősen készítse el és mutassa be;

2. hogy a két üzem alkalmazottainak az átszervezés következtében beálló szolgálati viszonya és nyugdíjigényének megállapítása ügyében a tiszti ügyészség közbenjöttével tegyen javaslatot;

3. a Községi Műszerüzemnél eddig fenntartott műhelyeknek a műszerjavító csoport kivételével történő fokozatos megszüntetése és a felszabaduló személyzetnek a székesfőváros egyéb intézményeinél lehető elhelyezése ügyében indítson tárgyalásokat;

4. az átszervezéssel kapcsolatosan szükséges egyéb intézkedésekre vonatkozóan oly időben tegyen javaslatot, hogy az új ügykezelési rendszerre való áttérés időpontjában a két intézmény működésének zavartalan folytatása fennakadást ne szenvedjen.

Az átszervezés folytán az 1933. évi december hó 31-i állapot, illetve vagyonmérleg szerint a községi háztartásnak átadandó a Községi Műszerüzem és Községi Gyógyszerüzem vagyona és pedig:

az ingatlanvagyon és berendezés, valamint az anyagkészletek a községi háztartás vagyonleltárába veendők fel. A pénztári készpénzkészlet, a postatakarékpénztárnál, valamint az egyéb pénzintézeteknél gyümölcsözően elhelyezett pénzkészletek a községi háztartás javára rendkívüli bevételként befizetendők; az adósok tétele behajtandó és szintén a községi háztartás javára szolgáltatandó be;

a beruházási és házépítési tartalék ugyancsak a községi háztartás javára fizetendő be;

a hitelezők státusa a vagyon terhére kielégítendő;

az átmenő tételek természetük szerint likvidálandók;

az óvadékok a tételek között helyezendők el;

az 1933. évben jelentkező üzleti feleslegek szintén a községi háztartás javára fizetendők be.

5. Minthogy az idő rövidsége miatt az eddig önálló vagyonkezelésű két intézmény felszámolását 1933. év végéig keresztülvinni nem lehetett, hozzájárult a polgármester ahhoz, hogy az üzemi vagyon felszámolása az 1933. év december hó 31-i vagyonmérleg alapján történjék, úgy azonban, hogy az az 1934. év folyamán feltétlenül befejezést nyerjen.

A felszámolás állásáról az intézmények minden hó végéig jelentést tartoznak tenni.

Ezek szerint a Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár, valamint a Kórházi Központi Gyógyáruraktár a felszámolást a felszámolás vagyontömegére vonatkozóan a jelenleg alkalmazott kettős kereskedelmi könyvvitel rendszere szerint tartozik tovább vezetni, az 1934. évi január hó 1-től pedig gazdálkodását a megszabott módon a községi háztartás keretében kezelt intézményekre vonatkozó számviteli szabályok értelmében tartozik nyilvántartani.

Az 1933. évi december hó 31-ig bezáróan kiszolgáltatott anyagok értékét még a felszámolási vagyon javára kellett elszámolni.

6. Az üzemi jelleg megszüntetését elrendelő fentebb hivatkozott közgyűlési határozat nem érinti az 1922. évi 127. kgy. sz. határozatnak azt az intézkedését, hogy a gyógyszerüzem vagyonilag elkülönítve ugyan, de a műszerüzem keretében működjék, — ezért az ügyviteli költségek további apasztása érdekében elrendeli a polgármester, hogy a gyógyáruraktár számviteli és pénzkezelési, valamint anyagnyilvántartási munkáit úgy a felszámolás vagyontömegére, mint a községi háztartás keretében továbbra is a műszer- és anyagraktár lássa el.

7. Az üzemi jelleg megszüntetésével 1934. évi január hó 1-től sem a Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár, sem a Gyógyáruraktár önálló vagyonkezelést nem folytathat, tehát az 1934. számadási évet illető bevételeiből kiadásokat nem teljesíthet, hanem tartozik azokat teljes összegeikben, számadás kíséretében költségvetési címének javára a központi pénztárba beszolgáltatni.

Az intézmények szükségleteinek kielégítésére a Központi Műszer- és Anyagraktár vezetője esetről-esetre előleget kap, melyekkel elszámolni tartozik. Az előlegekből kizárólag dologi kiadások teljesíthetők.

Az engedélyezendő előlegek céljait a következőkben határozta meg a polgármester:

a) a Kórházi Központi Műszer- és Anyagraktár részére:

1. orvosi szükségletek beszerzésére,
2. fehérneműek beszerzésére,
3. kórházi kisebb berendezések beszerzésére,
4. csakis külföldi cégektől vásárolható áruk beszerzésére,
5. kisebb fenntartási és egyéb dologi költségekre;

b) a Kórházi Központi Gyógyáruraktár részére:

1. gyógyáru anyagok beszerzésére,
2. kisebb fenntartási és egyéb dologi kiadásokra.

Nagyobb beszerzéseket az intézmények csak a polgármesteri X. ügyosztály útján eszközölhetnek, ezeket a központi pénztár fizeti ki.

8. A hivatalnokilletmények és egyéb személyi kiadások, valamint a munkabérek kifizetése 1934. évi január hó 1-től kizáróan a központi pénztár által történik.

A Községi Műszerüzem- és Anyagraktár, valamint a Községi Gyógyszerüzem üzemi jellege a közgyűlési határozat értelmében megszűnvén, 1933. évi december hó 31-ével megszűnt az 1930. évi XVIII. t.-c. 89. §-a alapján megalakított üzemigazgatóság hatásköre is.

3. Köztisztaság.

Köztisztasági hivatal. Budapest székesfőváros területén az úttest tisztántartását az úttestről és a járdákról lekerülő szemét összegyüjtését, eltakarítását, az utak pormentesítését (vízzel való locsolását, olajozását), valamint a lehullott hónak eltávolítását a székesfőváros köztisztasági hivatala végzi. Ugyancsak a hivatal látja el az összegyüjtött utcai szemétnek, a csarnokokból kikerülő vásárcsarnoki szemétnek és a lakóházakból kihordott háziszemétnek elfuvaroztatását és a kiszállított szemétnek az átemelő állomás útján a pestszentlőrinczi szeméttelepre vasúton való kiszállítását.

A köztisztasági hivatal kezelésében levő útterület (a hivatal által tisztogatott 214.296 m² közjárda területtel együtt) 6,162.200 m².

A köztisztasági szolgálatot a köztisztasági igazgató vezetése mellett 20 tisztviselő, 17 havidíjas hivatalnok, 170 altiszt, 50 I. osztályú, 150 II. osztályú előmunkás és 2130 főnyi munkásszemélyzet látja el. Ezenkívül 315 garázs-alkalmazott, soffőr, szakmunkás és betanított munkás van a hivatalnál alkalmazva.

Az utak és utcák pormentesítése részben vízzel való locsolás, részben olajozás útján történt. A vízzel való pormentesítést 95 darab ló által vont különböző típusú locsolókocsi, 40 darab locsolóautó, 2 darab motoros és 2 lóüzemű aszfaltmosógép végezte. A locsolás kezdete március 16, az utolsó locsolási nap pedig november 15. napja volt.

A vízzel való öntözésnél 1933. évben elhasznált víz mennyisége 1,554.758 m³ volt, amelyből a locsolóautók 925.030, a lovaskocsik pedig 629.728 m³ vízvezetéki vizet használtak el az utak pormentesítésére.

Olajjal 700.000 m² útterületet pormentesített a hivatal, amelyből a dunajobbparti kerületekre körülbelül 500.000 négyzetméter, a balparti kerületekre pedig 200.000 négyzetméter útterület esett. Egy négyzetméter útterületnek olajjal való portalanításának költsége átlagban 21·8 fillér volt. Az olajozási munkálatok után keresetbe hozott vállalati végösszeg 1933. évben 156.800 pengőt tett ki.

Az 1933. évben szokatlanul hideg téli évszakban több ízben volt nagyobb havazás. A leesett hó vastagsága összesen 48 cm volt. A hivatal tehát, a fenti terület nagyságának figyelembe vételével, a kezelés alatt álló útterületről 3,471.000 m³ havat távolított el.

A hómunkálatok 40 napon át 71 munkaturnusban folytak, egyenkint 8 órai munkaidővel. Ebből éjjeli turnus volt 21, nappali munkaturnus pedig 50. A hómunkálatoknál a rendes munkáslétszámon felül 90.056 rendkívüli hómunkást foglalkoztatott a köztisztasági hivatal nappal 3·50 pengő, éjjeli munkánál 4 pengő munkabérrel. A hóeltakarítási munkálatokra kifizetett munkabérek főösszege a rendes munkások hópótlékával együtt 387.063 pengőt tett ki.

A gépkocsik munkateljesítménye a hómunkálatok során 87.419 kocsikilométer volt. Ebből hóekézésre esett 8993 km, hóseprésre 38.490 km, hófuvarozásra 12.673 km, hintőanyag szállításra 25.257 km és végül homokszórásra 2006 km.

A köztisztasági hivatal igazgatósága a VIII., Kún-utca 8—10 sz. alatti I. sz. főtelepen van. Ugyancsak itt vannak elhelyezve a főjavítóműhelyek, a központi raktár, továbbá a garázsok egy része is. A II. sz. főtelep a VI., Bulyovszky-utca 34—36. sz. alatt van és kizárólag autógarázs céljait szolgálja, kisebb javítóműhellyel, tiszti és altiszti lakásokkal. A III. sz. főtelep a II., Csapláros-utca 6—8 sz. alatt ugyancsak

garázs céljait szolgálja, a jobbparti kerületekben foglalkozott gépek elhelyezhetésére és kisebb javításokra berendezve. A IV. sz. főtelep az I., Felhő-utcában van garázzsal és istállóval, továbbá a Svábhegyen szolgálatot teljesítő munkások részére szükséges laktanyával, altiszti lakással és irodával.

A hivatal céljait szolgálják még a III., Pacsirta-utca 4. sz. alatti telek és épület, amelyen kerületi raktár, iroda, altiszti lakás és 18 munkás részére laktanya áll rendelkezésre. Munkáslaktanyák vannak még a II., Csalogány-utca 23. és VI., Bulyovszky-utca 34. sz. alatt is. A kerületi raktárak száma 18. Ezek szétszórtan vannak a főváros egész területén.

A köztisztasági hivatal céljait szolgáló épületek száma 119, amelyből egy kétemeletes, 9 egyemeletes, és 109 földszintes.

Az intézmény egész felszerelése megfelel a modern köztisztaságügyi követelményeknek.

A hivatal szolgálatában álló gépjárművek a következők: 40 darab locsolóautó, 2 darab aszfaltmosógép, 14 darab motoros seprőgép, 2 darab teherautó, 4 darab szemétgyüjtőautó és 5 darab szolgálati autó, összesen tehát 67 darab. Ezenkívül 130 darab lóerővel vont különféle locsolókocsival is rendelkezik a hivatal a külső utak és a makadám utak vízzel való öntözésére és az olajozási munkálatok végezhetésére.

A köztisztasági hivatal fuvartelepe szállítja a rendelkezésre álló lóállományból a locsolókocsikhoz és a szemeteskocsik vontatásához szükséges előfogatokat. Központi fuvarozótelepe a IX., Ecseri-utca 6., 7., 8., 9. és 12. számok alatt van elhelyezve. Kiterjedése a telepnek 12.865 négyszögöl, amelyen irodák és tiszti lakóépület, altiszti és munkáslakásokat magukban foglaló épületek, garázshelyiség, istállók, raktárhelyiségek és különféle javítóműhelyek is állanak. Fiók fuvartelepek vannak még az I., Fehérvári-úton, a II., Kisrókus-utcában és a VII., Erzsébet királyné-úton.

A köztisztasági hivatal fuvartelepének lóállománya 1933. év végén 586 darab lóból állott, felszerelése 167 darab szemeteskocsi alváz, 254 darab vaskocsiszekrény, 306 darab különféle igáskocsi. A köztisztasági fuvartelep 1933. év folyamán kifuvarozott 100.801 fuvarban 213,302.500 kg háziszemetet, 17.743 fuvarban 45,111.800 kg utcai szemetet, 1542 fuvarral 4,626.000 kg csarnoki szemetet, vagyis összesen 120.086 fuvarban 263,040.300 kg szemetet. A pormentes háziszemétgyüjtő-autók által kiszállított szemét mennyisége 4,814.500 kg-ot tett ki.

A főváros területén összegyülemlő utcai és háziszemét túlnyomó része a Pestszentlőrinc határában fekvő szeméttelepre kerül, melyet a főfuvarteleppel, illetve az ott levő átemelőállomással normálnyomtávú vasút köt össze. Ez a vasút kizárólag a szemét kiszállítására szolgál. A szemétszállítóvasútnak a fuvartelepen levő végállomásán van a szemétátemelő berendezés, ahol a villamos üzemi portáldarúk segélyével öntik át a szemetet a lóüzemű szemeteskocsikból a vasúti kocsikba, továbbá az úgynevezett alagúti rakodó, amelyen viszont az automobil szemétfuvarozó gépek tartalmát és az oldalas kocsikban kiszállított szemetet, valamint a magánosok által odafuvaroztatott szemetet és törmeléket öntik át a vasúti vagónokba.

A szemétnek az átemelő állomásról a pestszentlőrinczi lerakóra való kiszállításához a hivatal rendelkezésére áll 5 darab vasúti mozdony és 81 darab vasúti kocsi, amelyek a főváros tulajdonát képezik.

A mozdonyok és a vasúti kocsik javítását legnagyobbrészt a telep javítóműhelyei végzik. E vasúton az 1933. évben kiszállított szemét mennyisége összesen 187,192.500 kg volt.

A szeméttelep céljait szolgáló ingatlanok a következők: 40 hold föld, a belső telepen emeletes és földszintes lakóházak és 2 őrház. A külső telepen emeletes és földszintes lakóházak, gyári épület, kazánház, gépház, irodaépület, mozdonyház, raktárak, istállók, szemétosztályozó épület, 2 őrház és egyéb gazdasági épületek. A külsőtelepen történik a szemét felületes kiválogatása és az innen kiválogatott, még használható és értékesíthető anyagokat, mint a csont, rongy, fém, vasanyagok, egész üvegek és cserépüveg, a hivatal nyilvános árverezés útján adja el.

Az 1933. év folyamán kitermelt és értékesített anyagok mennyisége a következő volt:

csont 715.335 kg, rongy 197.600 kg, üvegcserép 209.690 kg, villanykörte 11.546 darab, afrik 2408 kg, cipő 6064 pár, bádogemail 78.335 kg. A kitermelt hulladékanyagokért befolyt összesen 54.582 pengő.

A szeméttelepen kívül van még két másik is. Mindkettő a főváros területén. Az egyik Budán, Albertfalva határában, ahol a dunajobbparti városrészben keletkező szemetet rakják le, a másik az V., Vizafogói-dűlőben, ahol az V., VI. és VII. ker. külső részében keletkező szemét helyeztetett el. E két rakodó, mélyen fekvő terület, mely az oda hordott szeméttel lesz a végleges magasságra feltöltve. A vizafogói lerakó az év folyamán megtelt és ezért be lett szüntetve. A beszüntetés óta az eddig idehordott szemét is a pestszentlőrinczi főtelepre került.

A köztisztasági hivatal 1933. évi költségelőirányzata az 1932. évi 8,230.701 pengővel szemben 7,859.320 pengő volt, míg 1930 évben a hivatal rendelkezésére álló hitelösszege 11,582.782 pengőt tett ki. A 3 év előtti költségelőirányzattal szemben tehát a körülmények kényszerítő hatása alatt a hivatal előirányzatát 3,723.462 pengővel kellett apasztani, ami 35%-ot tesz ki.

4. Budapest székesfőváros gyógyfürdői és gyógyforrásai.

Budapest Székesfőváros Törvényhatóságának Tanácsa 701/1931. tan. számú határozatával a székesfőváros tulajdonát képező Szt. Gellért-gyógyfürdő és szálló, Rudas-gyógyfürdő, Széchenyi-gyógyfürdő és a Székesfővárosi Ásványvízüzemnek 1933. évi január hó 1-től egységes igazgatás alá való helyezését rendelte el. A törvényhatósági bizottság 1933. január 18-án tartott közgyűlésében 27/1933. kgy. sz. alatt az egyesítéshez hozzájárult és végül a m. kir. belügyminiszter 1933. május 5-én kelt 78.419/1933.—V. sz. leiratában a pénzügyminiszterium véleményes meghallgatása után azt jóváhagyta.

Az üzemben egyesített intézmények megjelölése olyképen történik, hogy az üzem címe után az egyes intézmények neve következik, például »Budapest Székesfőváros Gyógyfürdői és Gyógyforrásai. Rudas Gyógyfürdő.«

Az egyesített üzem egyéni cég és mint ilyen a kereskedelmi törvény hatálya alá tartozik és a kereskedelmi cégek jegyzékébe be van jegyezve.

A vonatkozó határozatok értelmében az egyesített üzemek 1933. január 1-től már egységes igazgatás alatt működtek.

1. *Szent Gellért-gyógyfürdő és szálló.* A gyógyfürdő és gyógytényezők forgalma 1933-ban is csökkent ugyan, de már oly kis mértékben, hogy remélni lehet, hogy az évek óta zuhanásszerűen tartó forgalomhanyatlás megszűnik. Igen jelentős volt a visszaesés a Hullámfürdő forgalmánál az 1932. évvel összehasonlítva. Ez azonban csak kisebb részben írható a rossz gazdasági viszonyok rovására, mert a csökkenést főképen az igen hűvös és csapadékos nyár okozta.

A forgalom főbb adatai:

	1932. évben	1933. évben
Termálfürdők	109.350	107.238
Termálkádfürdők	21.465	21.441
Iszapkezelések	24.050	22.357
Vízgyógyintézet	14.634	13.104
Egyéb gyógymódok	11.575	16.560
Teljes gyógyforgalom	**181.074**	**180.700**
Hullámfürdő	80.859	51.588
Teljes személyforgalom	**261.933**	**232.288**

A szálló forgalmát súlyosan érintette az Amerikai Egyesült-Államok és a németországi forgalom erős csökkenése. Előbbit a dollár aranyértékének mesterséges leszállítása és az azzal kapcsolatos bizonytalan gazdasági helyzet, utóbbit pedig a nemzeti forradalom által felidézett válság okozta. E két állam képezte 7 év óta a szálló idegenforgalmának két legmagasabb számú tényezőjét. Örvendetes tényként mutathatunk azonban rá, hogy a szálló külföldi forgalma e két ország utasainak nagy visszaesése dacára sem csökkent, mert a többi nyugati államok, de különösen Anglia és Ausztria és az utódállamok közül a cseh-szlovákforgalom jelentősen megnövekedett és ez a visszaesést kiegyenlítette.

A forgalom főbb adatai:

	1932. év	1933. év
Az érkezett vendégek száma	10.458	10.170
A foglalt szobák száma	55.827	54.814
Az érkezett vendégek közül belföldi	3.548	3.021
Külföldi	6.910	7.149

A szálló teljes személyforgalmának 70·3%-át külföldiek képezték.

Az idegenek eloszlása a fontosabb államok szerint:

	1932. év	1933. év
Anglia	415	769
Ausztria	731	991
Németország	1.118	906
Cseh anyaország	171	232
« elszakított terület	672	769
Románia anyaország	201	113
Román elszakított terület	397	538
Franciaország	215	319
Svájc	160	387
Hollandia	225	252
Olaszország	410	267
Svéd- és Norvégország	84	152
U. S. A.	1.484	779

2. *Rudas-gyógyfürdő.* A Rudas-gyógyfürdő fejlődése szempontjából új korszak kezdetét jelenti az 1933-as év. A székesfőváros törvényhatósága — felismervén egyrészt azon tényt, hogy a fürdő jelenlegi elavult állapotában sem technikai, sem higiéniai szempontból üzemben már sokáig nem tartható —, másrészt hogy a páratlan gyógyerejű források és a kedvező fekvés a Rudas-fürdőt a kiépítendő fürdővárosnak mintegy központjává avatják — nagyszabású fejlesztés megvalósítását határozta el. Hathatós pártfogóra talált a fürdő fejlesztésének gondolata a kereskedelemügyi miniszter személyében, ki a fejlesztéshez szükséges költségeket egy a MABI-tól felveendő kölcsön alakjában biztosította.

Ezen tények alapján a törvényhatósági tanács elhatározta, hogy felhívja Hültl Dezső és Pogány Móric műépítészeket, hogy a gyógyfürdőnek egy teljesen modern, de a középosztály által elérhető fürdőszállóvá való átalakítására és az ivóforrások és ivócsarnokok kiépítésére terveket készítsen. A tervek megvalósítása az 1934. év feladata lesz.

Ezen terveken felül végleges elhatározást nyert a fürdő régi kazánháztelepének lebontása és modern gázfűtésű kazánokkal való pótlása. Az új fűtőberendezés terve az év folyamán elkészült és annak kivitelezése 1934-ben a rheuma-szálló felépítésétől függetlenül is megvalósul.

A fürdő fejlődése szempontjából egy nagyjelentőségű részletátalakítás történt már 1933-ban is. A szalónfürdők helyén egy 5 kádból álló teljesen modern, a legkényesebb igényeket is kielégítő gyógy-kádfürdő osztály létesült, melyet az 1932-ben mélyfúrás útján feltárt, szinrádiumban rendkívül gazdag »Juventus«-forrás táplál. A forrás vize tárolás és szivattyúzás nélkül közvetlenül ömlik a kádakba és így rádiumemanátiójából semmit el nem veszít. Az új gyógyosztály oly módon nyert elhelyezést, hogy a későbbi fejlesztési tervekbe beilleszthető legyen. A rádiumfürdők október végén kerültek forgalomba és irántuk a betegek részéről oly nagy érdeklődés nyilvánul meg, hogy azok a rendkívül hideg december hónapban is állandóan el voltak foglalva. Ez a nagy érdeklődés, nemkülönben a már eddig is kimutatható gyógyeredmények igazolják a Rudas-gyógyfürdő fejlesztési terveinek jogosultságát, amit egyébként is az 1929. évi fürdőügyi törvény értelmében a gyógyfürdő-jelleg fenntarthatása szempontjából a m. kir. belügyminisztérium is határozottan előírt.

A gyógyfürdő személyforgalma a következőképen alakult:

	1932. év	1933. év
Gőzfürdő	61.717	62.823
Kádfürdők	29.289	28.036
Rádium-fürdő	—	1.221 (X. 17.—XII. 31-ig)
Népfürdő	25.397	25.500
Uszoda	117.251	101.943

Az uszoda forgalmát 1933-ban a rendkívül kedvezőtlen nyár és az igen hideg december hónap károsan befolyásolta.

3. *Széchenyi-gyógyfürdő.* A Széchenyi-gyógyfürdő személyforgalma, ha a strandfürdő forgalma nélkül az 1932. évvel összehasonlítjuk, némi emelkedést ért el.

	1932. évben	1933. évben
A gyógyfürdőkben fürdött	382.534	382.284

Ha azonban az eredményt széjjelbontjuk, már nem mutat ily kedvező képet, mert kitűnik a termálfürdők és kádfürdők jelentős visszaesése és a népfürdők nagymérvű emelkedése.

	1932. évben	1933. évben
Termálfürdők	108.653	99.677
Kádfürdők	24.719	13.272
Népfürdők	245.231	266.804

A részletezés világosan mutatja, hogy a termál- és kádfürdők közönségét a népfürdők felszívták, ami anyagi szempontból a fürdőnek nagy veszteséget jelent. Ennek oka a népfürdők túlságosan kényelmes és szép kivitelezésében is rejlik, miáltal az különösen a rossz viszonyok hatása alatt az intézmény drágább fürdőinek erős versenytársává vált.

Károsan befolyásolja a fürdő forgalmát még annak fekvése is, mert különösen a hideg téli hónapokban a megközelítése sokkal nehezebb, mint a többi fővárosi fürdőké.

A strandfürdő forgalma a hideg csapadékos nyár következtében erősen csökkent.

	1932. évben	1933. évben
Strandfürdő vendég volt	151.100	105.535

4. *Székesfővárosi Ásványvízüzem. Hungária-, Attila- és Juventus-gyógyforrások.* Az üzem működési köre két irányú. Kereskedelmi irányú a »Hungária«-forrás vizének palackozott alakban, továbbá szénsavval telítve »Harmatvíz« néven üdítő italként a piacon való forgalomba hozatala. Ezen ágazatában az üzemnek a többi vállalatok rendkívül erős versenyével, a rossz gazdasági viszonyokkal és a hideg csapadékos nyárral kellett az év folyamán megküzdeni. Az eredmények azonban a legnagyobb szakszerűséggel keresztülvitt telítési és palackozási munkákkal elért elsőrendű minőség és a piacon való értékesítésnél kifejtett élénk tevékenység révén ennek dacára kielégítőnek mondhatók.

Gyógyászati irányú működése az üzemnek a Hungária-forrás vizének az Erzsébet-híd budai hídfőjénél lévő ivókútnál betegek részére való kiszolgálása. Az üzem ezen ágazatában a forgalom nagymérvű kibővülését jelentette 1933. év augusztusában az »Attila« kénes és »Juventus« rádium források üzembehelyezése. A két forrás kémforrás útján lett a Rudas-fürdő parkjában 1931. évben feltárva geológiai szakértők azon véleménye alapján, hogy oly magas hőfokú víz lesz nyerhető, mely a Rudas-fürdő helyiségeinek meleg vízzel való fűtését lehetővé teszi. A munka ily értelemben eredményre nem vezetett, mert a feltárt források a meglévő természetes forrásoknál csak nehány fokkal melegebbek (47 C°). A megejtett kémiai vizsgálatok azonban megállapították, hogy a I. számú fúrás, mely utóbb az »Attila«-forrás nevet nyerte, a meglévő forrásoknál sokkal több kénhidrogént, a II. számú pedig, mely utóbb a »Juventus« nevet nyerte, nagy mennyiségű színrádiumot tartalmaz. Az orvosi szakvélemények alapján, melyek az új forrásoknak nagy gyógyászati jelentőséget helyeztek kilátásba — különösen ivókúrák alakjában való felhasználás céljára —, a törvényhatóság elhatározta a két új forrásnak ivókúttá való kiképzését és a »Hungária«-forrással való egyidejű hasznosítását. A munka augusztusban befejezést nyert és a kutak augusztus 12-én forgalomba kerültek.

Bár az új források gyógyászati jelentőségéről ily rövid idő alatt végleges véleményt nyilvánítani nem lehet, mármost megállapítható, hogy különösen a Juventus-forrás vizével végzett ivókúráknál már eddig is oly meglepő gyógyeredmények mutathatók fel, hogy a két új forrás a kialakuló fürdővárosnál az ivókúráknak beláthatatlan jövőt fog biztosítani.

KÖZGAZDASÁG

Közgazdaság.

Ipari közigazgatás. Az 1933. év gazdasági helyzete visszatükröződik az ipari közigazgatás terén is, amelyet az alább felsorolt nevezetesebb események élénken illusztrálnak.

A súlyos gazdasági viszonyok hatása alatt egyes engedélyhez kötött iparágak részéről egyre határozottabb alakban jelentkezett az a törekvés, amely régi iparűzők védelme érdekében az új iparjogosítványok kiadását különböző hatósági rendszabályok (zártszám, stb.) életbeléptetésével kívánja megnehezíteni. Egy esetben — s ez az első eset az ipartörvény módosításáról szóló 1922. évi XII. t.-c. életbeléptetése óta — a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, valamint az érdekelt ipartestület javaslatára a polgármester kénytelen volt a főváros IV. kerületében megnyitni kívánt kávéház létesítésére irányuló kérelmet elutasítani azon a címen, hogy ebben a kerületben újabb kávéház létesítését a közszükséglet nem indokolja. A kereskedelemügyi miniszter úr a polgármesternek ezt az intézkedését a felülvizsgálati eljárás során jóváhagyta, aminek folytán az idevonatkozó törvényes rendelkezések szerint jelenleg a IV. kerületben a helyzet az, hogy ott egy éven belül csak abban az esetben létesíthető újabb kávéház, ha a most ott meglévő hasonló üzletek egyike megszűnik. Kétségtelen, hogy ez a megkötöttség igen fájdalmasan érinti azokat, akik az érdekelt iparágban újonnan elhelyezkedni kívánnak. Ennek a súlyos helyzetnek a felismerése késztette az ebben a kérdésben leginkább érintett két érdekképviseletet, a Budapesti Kávések Ipartestületét, valamint a Budapesti Vendéglősök és Szállodások Ipartestületét arra, hogy a kérdés újabb rendezése végett a kereskedelemügyi miniszter úrhoz forduljanak és pedig abban az irányban, hogy változatlanul maradjon meg a törvénynek az a rendelkezése, amely szerint az iparhatóság bizonyos iparágakban az iparengedély kiadását megtagadhatja abban az esetben, ha újabb üzem létesítését a közszükséglet nem indokolja, de töröltessék az említett törvény végrehajtása tárgyában kiadott 78.000/1923. K. M. sz. rendeletnek az a rendelkezése, amely az iparhatóságnak a fentebb említett indokolással történő elutasító határozata következményeként azt írja elő, hogy az illető kerületben egy éven belül csak abban az esetben létesíthető újabb üzem, ha az ott levő hasonló üzemek egyike megszűnik. Az említett érdekképviseletek kérelmének kedvező elintézése érdekében a polgármester a maga részéről is pártoló előterjesztéssel élt a kereskedelemügyi miniszterhez.

Ugyancsak a súlyos gazdasági helyzetben találja magyarázatát az, hogy az iparos társadalom mindjobban sürgeti a kontárkérdés megoldását és ezzel a kontárok által okozott jogtalan verseny megszüntetését. Tekintettel azonban arra, hogy a

nagyközönség az, amely a kontárok munkáját igénybeveszi, amely kontárok részére a munkaalkalmakat nyujtja, kézenfekvő, hogy a közhatóságok egyedül — a közönség támogatása nélkül — nem tudják a kérdést dűlőre vinni. Ez indította a polgármestert arra, hogy körlevéllel forduljon a budapesti társadalmi egyesületek vezetőségéhez, felkérvén őket arra, hogy a vezetésük alatt álló egyesületek tagjaival ismertessék a kontárság elleni küzdelem fontosságát, hogy így ennek a kérdésnek a jelentőségét a közönség minél szélesebb rétegei átérezzék s annak megoldását a maguk részéről is előmozdítsák. E felszólításra adott válaszokból megállapítható, hogy a közönség érdeklődését sikerült a kérdés fontosságára ráterelni s így remélhető, hogy a kontárok elleni küzdelem a jövőben nagyobb eredményeket fog felmutatni.

A közigazgatási és ipari ügyosztály résztvett a kereskedelemügyi minisztériumban a sütőipar gyakorlásának szabályozása tárgyában tartott értekezleten, amelyen különösen a közegészségügyi szempontból súlyosan kifogásolható sütőműhelyek, így elsősorban a pinceműhelyek megszüntetésének a kérdése került tárgyalás alá. Az értekezlet a meghallgatott érdekeltségek és az említett ügyosztályoknak a polgármester nevében tett javaslatai alapján arra az álláspontra helyezkedett, hogy a sütőipart egyrészt az engedélyhez kötött iparok közé kellene sorolni s ilymódon biztosítani, hogy a hatóság az annak gyakorlása közben jelentkező közegészségellenes állapotok megszüntetésére megfelelő intézkedéseket tehessen, másrészt pedig az iparengedély kiadásának előfeltételeként a sütőipari műhelyek kifogástalan voltának igazolását kellene kötelezővé tenni. Az értekezlet állásfoglalásának megfelelően a kereskedelemügyi miniszter úr 60.729/1933. K. M. sz. a. rendeletet adott ki, amely a sütőiparnak engedélyhez való kötésén kívül különöböző rendelkezéseket tartalmaz a sütőműhelyek közegészségügyi követelményei tekintetében is.

Az egyik vegyészeti gyárban történt szerencsétlenség kapcsán s a közigazgatási bizottság ebben a tárgyban hozott határozatának megfelelően a polgármester felterjesztést intézett a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben kérte, hogy a budapesti ker. kir. iparfelügyelőség megfelelő utasítást nyerjen arra nézve, hogy a gyárakat és veszélyes üzemeket saját hatáskörében is igyekezzék évenkint egyszer, esetleg a szükséghez képest többször is lelkiismeretes gondossággal megvizsgálni és az üzemtulajdonosokat, ha kell, az iparhatóság útján az észlelt hiányok pótlására szorítani. Amennyiben pedig az ellenőrzésnek fokozott mértékben való gyakorlása az iparfelügyelők létszáma mellett nem volna keresztülvihető, úgy kérte a polgármester, hogy a budapesti iparfelügyelőséghez beosztott személyzet létszáma megfelelően szaporítassék, s ha szükségesnek mutatkozik a személyzet orvosi képesítéssel rendelkező szakközegekkel is kiegészíttessék.

A gáz- és villanyszerelési munkálatokhoz kívánt szakképzettség szabályozása. A villamos- és gázfogyasztó berendezések helytelen szereléséből és javításából származható súlyos anyagi károk, úgyszintén az emberek testi épségét fenyegető veszélyek elhárítása miatt a kereskedelemügyi miniszter szükségesnek találta, hogy ezen munkák végzésére nézve az ipari képesítés általános kereteit meghaladó fokozottabb követelmények igazolása nyerjen megállapítást. E célból felhívta a polgármestert arra, hogy az említett munkálatok tekintetében támasztott fokozottabb követelmények közelebbi szabályozására nézve az általa megjelölt szempontok figyelembevétele mellett elfoglalt álláspontjáról tegyen jelentést.

E felhívás alapján a polgármester a kérdéssel tüzetesen foglalkozott, meghallgatta a polgármesteri XII. ügyosztályt, továbbá az Elektromos Művek és a Gázművek véleményét is és mindezek állásfoglalását egybevetve részletesen kidolgozott javaslatot terjesztett a kereskedelemügyi miniszter elé. Ebben a villanyszerelőiparnál az ipari képesítés mértékét a villanyszerelőipar egész munkakörére, tehát az idetartozó összes tevékenységre nézve javasolta szigorítani olymódon, hogy erre az iparra nézve az iparengedély kiadását a kereskedelmi miniszter rendeleti úton szakiskola vagy szaktanfolyam eredményes elvégzéséhez, illetőleg meghatározott vizsgálat sikeres letevéséhez kötné. Tehát a szakiskola elvégzése, illetőleg a megfelelő vizsga letétele az iparengedély kiadásának előfeltétele, vagyis ezen ipar képesítésének meghatározott módja lenne.

A polgármester a gázfogyasztó berendezések szerelése és javítása tekintetében a különleges szakképzettség igazolását szintén szükségesnek találta. Ugyanis a gáz gyártása és szétosztása az ú. n. »veszélyes üzemek« közé tartozik, tehát a gázvezetékek szerelése és javítása nagyobb elővigyázatot igényel, a mellett a gázszerelőnek ismernie kell a fogyasztókészülékek szerkezetét és azok működésének alapfeltételeit is. Erre való tekintettel javasolta, hogy ezen tevékenység gyakorlását a kereskedelemügyi miniszter rendeleti úton, szintén magasabb képesítés elnyerésétől tegye függővé, amelyet egy szaktanfolyam elvégzése, illetőleg szakvizsga letétele révén csak azok szerezhessenek meg, akik a vízvezeték és központi fűtőberendezések szerelési munkálataihoz az általános ipari képesítéssel rendelkeznek és azt megfelelően igazolják.

Az ószeres és zsibárus iparengedélyek számának megállapítása. A hadigondozottak ellátásáról szóló 1933. évi VII. t.-c. 30. §-ának 7. pontja értelmében a törvénynek életbeléptetésétől számított három hónapon belül a törvényhatóságok szabályrendelettel kötelesek megállapítani az ószeres- és zsibárus- iparengedélyek számát. E célból a jelenlegi zsibárusok és ószeresek pontos összeírása, továbbá annak megállapítása vált szükségessé, hogy a mostan működő zsibárusok és ószeresek ki tudják-e elégíteni a közönség szükségletét vagy számuk szaporíttassék-e és milyen mértékben. Ehhez képest a polgármester falragaszok útján felhívta a zsibárusokat és ószereseket, hogy záros határidőn belül a VIII. ker. elöljáróságon jelentkezzenek, másrészt felkérte a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát, továbbá a zsibárusok és ószeresek érdekképviseleteit, hogy a megállapítandó létszám tekintetében tegyenek javaslatot. Egyben intézkedett a polgármester, hogy a törvény célzatának megfelelően a zsibárusipar és az ószeresipar gyakorlásáról, valamint a zsibárus vásártelep használatáról szóló szabályrendeletek mielőbb módosítást nyerjenek.

A kerületi elöljárók az 1933. év folyamán 9887 új iparjogosítványt adtak ki és 6155 iparjogosítvány visszaszolgáltatását vették tudomásul.

Az üzleti hirdetések korlátozása. A kereskedelemügyi miniszter az üzleti hirdetések korlátozásáról szóló és a tisztességtelen üzleti versenyről szóló 1923. évi V. t.-c. módosításáról törvénytervezetet készített és azt észrevételezés végett a fővárosnak is megküldötte. A tervezet eredményesnek ígérkező rendszabályokkal igyekszik a kereskedelmi tisztesség, valamint a fogyasztóközönség védelme érdekében a hirdetések és kiárusítások terén jelenleg észlelt elfajulásokat megakadályozni. Így a végeladásszerű árusításra jogosító engedélyek megadásánál az eddigi jogszabályok hézagos rendelkezéseivel szemben szabatosan meghatározza azokat az eljárási szabályokat,

amelyeket az iparhatóságoknak követniök kell és amelyek biztosítják az egységes joggyakorlat kifejlődését. De tekintettel van a tervezet az időközi alkalmi kiárusítások vagy vásárok tartásához fűződő érdekekre is, úgyhogy a polgármester általánosságban a tervezet ellen észrevételt nem tett s csupán egyes rendelkezéseihez fűzött megjegyzést, illetőleg tett a törvény végrehajtásának eredményesebbé tétele iránt javaslatot.

Egyben az 1933. évi XVII. t.-c.-kel még az elmult évben törvényre emelt fentemlített tervezet életbeléptetésekor, — minthogy az egységes joggyakorlat biztosítása érdekében indokoltnak látszott — a kereskedelemügyi miniszter előzetes hozzájárulása mellett a törvény végrehajtásával kapcsolatos intézkedések megtételével, valamint azoknak a teendőknek az ellátásával, amelyeket a törvény az I. fokú iparhatóság hatáskörébe utal, a polgármester az V. ker. elöljárót, mint az I. fokú iparhatóságot bízta meg.

A sütőipari éjjeli munkatilalom ellenőrzése. Az 1923. évi XV. t.-c.-kel a sütőiparban megállapított éjjeli munkatilalom betartásának ellenőrzése az iparhatóságok feladatát alkotja, amelyet a kereskedelemügyi miniszter korábbi rendelkezésének megfelelően az erre a célra a közgazdasági és ipari ügyosztály ügykörében szervezett bizottságok látnak el. A törvény tilalmi rendelkezését áthágó sütőiparosok a szerzett tapasztalatok szerint az ellenőrzés gyakorlását igen gyakran úgy hiúsították meg, hogy a kiküldött bizottságot a műhelybe vagy egyáltalában nem engedték be, vagy pedig csak hosszas várakozások után bocsátották be. Ez alatt az idő alatt természetesen a kihágások elkövetését tanusító összes bűnjeleket eltűntették. A sütőipari éjjeli munkatilalom betartásához szociális, valamint az egyenlő versenyviszonyok szempontjából fűződő érdekekre való tekintettel a kereskedelemügyi miniszter a törvényi rendelkezéseknek az említett módon történő kijátszását meggátlandó, az 1928. évi X. t.-c. alapján 200 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő kihágásnak minősítette azt a cselekményt, ha a sütőiparos a kiküldött hatósági közegeket a műhelyébe haladéktalanul nem bocsátja be vagy az ellenőrzés gyakorlását másként igyekszik meghiusítani.

Egyébként a sütőipari éjjeli munkatilalom ellenőrzésére kiküldött bizottságok az 1932. év folyamán a munkaadói és munkavállalói érdekeltségek bevonásával 624 helyszíni eljárást tartottak és a munkatilalom megszegése miatt 352 esetben tettek feljelentést.

A közszállítási szabályzat módosítása. A kereskedelemügyi miniszter véleményezés végett a fővárosnak megküldötte a Közszállítási Szabályzat módosításának előadói tervezetét azzal a megjegyzéssel, hogy a m. kir. belügyminiszter által kiadandó, de a székesfővárosra is érvénnyel bíró új Közszállítási Szabályrendelet hasonló alapelveken fog felépülni, illetve hasonló intézkedéseket fog tartalmazni. Az előadói tervezetet a polgármester megküldötte az összes érdekelt fővárosi hivataloknak és üzemeknek és ezek észrevételeinek beérkezése után fogja véleményét a kereskedelemügyi miniszterhez felterjeszteni.

A tüzelőszerszállítmányok ellenőrzése. A fűtési idény bekövetkeztével úgy a nagyközönség, mint a szakmai kereskedők panasz tárgyává tették, hogy egyes lelkiismeretlen tüzelőszerkereskedők a megrendelt mennyiségnél kevesebbet szállítanak

és eljárásukkal részben a nehéz viszonyokkal küzdő közönségnek, részben pedig a tisztességes kereskedőknek mérhetetlen károkat okoznak. A visszaélések megszüntetése érdekében a polgármester megkereste a m. kir. rendőrség budapesti főkapitányságát, hogy a tüzelőszerszállítmányok rendszeres ellenőrzése érdekében a megfelelő intézkedéseket tegye meg. A főkapitány a megkeresés alapján a tüzelőszerszállítmányok és az egyes telepeken levő mérlegek rajtaütésszerű ellenőrzése iránt intézkedett és intézkedésének eredményeként a rendőrség bűnügyi osztálya több cég és annak alkalmazottai ellen az eljárást folyamatba tette.

A tüzifa forgalmának megkötöttsége. Ugyancsak a fogyasztóközönség védelme érdekében a polgármester az elmult év szeptember havában felterjesztéssel fordult a földművelésügyi miniszterhez, melyben a tüzifa forgalombahozatalára vonatkozó monopólium tervének elejtését kérte. A polgármester felterjesztésében hivatkozott arra a tapasztalati tényre, hogy minden monopóliumszerű megkötöttség drágításhoz vezet és így a tüzifa szabadforgalmának megszüntetése is e nélkülözhetetlen életszükségleti cikk nagyobbmérvű drágulását fogja előidézni. A székesfőváros fogyasztóközönsége, amelynek vásárlóereje amúgy is igen lecsökkent, a drágítás folytán ismét indokolatlan terhekkel lesz kénytelen megküzdeni. Felterjesztésében a polgármester arra is rámutatott, hogy egy termelési ágnak, ez esetben az erdőbirtokosoknak és fatermelőknek megsegítését olymódon kell végrehajtani, hogy az a fogyasztóközönség érdekeinek sérelme nélkül történjék.

A cseh honosságú munkások munkavállalási lehetőségének ellenőrzése. A közigazgatási bizottságnak november havi ülésén hozott határozata alapján a közgazdasági és ipari ügyosztály elkészítette a m. kir. belügyminiszterhez intézett felterjesztést a cseh honosságú munkások letelepedésének és munkavállalási lehetőségeinek szigorú ellenőrzéséről, figyelemmel arra, hogy a csehszlovák állam a magyar munkások ottani munkavállalása eshetőségeit korlátozta.

A házak tatarozása és modernizálása esetén engedélyezett adókönnyítések. A m. kir. kormány a munkanélküliség enyhítése céljából a házak tatarozása és modernizálása esetére nagyobbmérvű adókedvezményeket léptetett életbe s a munkák végrehajtásának megkönnyítésére külön hitelakciót szervezett. A kormányintézkedések azonban nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, mert a szigorú és túlbonyolult feltételek folytán csak igen kevés háztulajdonos vette igénybe a kedvezményeket.

A székesfőváros felismerve az építőipar körébe tartozó tatarozási és modernizálási munkálatok végrehajtásához fűződő igen fontos közgazdasági szempontokat, az érdekképviseletekkel történt többrendbeli megbeszélés alapján konkrét javaslatokat tett a kormánynak e munkálatok megindításának elősegítésére, illetve az errevonatkozó rendelkezések megváltoztatására.

Az ipari és mezőgazdasági kiállításokról és árumintavásárokról szóló törvény. Az 1933. évben került tárgyalás alá az ipari és kereskedelmi szakmai körök által már évek óta sürgetett törvényjavaslat az ipari és mezőgazdasági kiállításokról és árumintavásárokról, melynek előadói tervezetét a kereskedelemügyi miniszter úr véleménynyilvánítás végett a fővárosnak is leküldötte. A törvény célja az ipari és mezőgazdasági vonatkozású kiállítások és árumintavásárok színvonalának emelése s megakadályozása annak, hogy akár egyesek, akár testületek minden komolyabb

gazdasági szükséglet nélkül vállalkozási alapon, tehát tisztán haszonszerzési célzattal rendezhessenek ipari kiállításokat vagy árumintavásárokat. Az utóbbi időkben u. i. nagyon elburjánzottak az ilyenfajta kiállítások, miáltal a szakmai körök előtt egyrészt a kiállítást, mint iparfejlesztő intézményt lejáratták, másrészt kellő felkészültség nélkül történt rendezéssel maguknak a kiállítóknak nagy anyagi károkat okoztak.

A székesfőváros a véleményét tartalmazó feliratában olyan intézkedések bevezetésére tett javaslatot, melyek a kiállítások rendezésének a kinövéseit megszüntetni alkalmasak.

Természetvédelmi törvény. A természetvédelmi törvény megalkotása érdekében a székesfőváros felterjesztéssel fordult a miniszterelnökhöz. Felterjesztésében kifejezésre juttatta a magyar természeti kincsek törvényes védelmének fontosságát, úgy nemzetvédelmi, mint idegenforgalmi és gazdaságpolitikai szempontokból.

Bankszerű fedezetnélküli kisipari és kiskereskedelmi hitelakció. A kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére a m. kir. kormány elhatározta, hogy egyes városok kisiparosai és kiskereskedői részére bankszerű fedezetnélküli hitelakciót szervez. A hitelakció célja a kisipari és kiskereskedelmi termelés elősegítése. A hitelakciót a kormány úgy szervezte meg, hogy minden egyes város részére külön hitelalap létesíttessék, amely egyrészt az állam által rendelkezésre bocsátott tőkéből, másrészt pedig az illető városoknak e célra megszavazott és rendelkezésre bocsátott összegekből alakul. A kormány a hitelakció céljára 120.000 pengőt bocsátott rendelkezésre. A székesfővárosra ezen összegből 32.800 pengő esett. Minthogy a kereskedelemügyi miniszter által kezdeményezett hitelakció a gazdasági válsággal küzdő olyan kisiparosok és kiskereskedők részére is lehetővé teszi a kölcsönszerzést, akiknek bankszerű fedezet hiányában egyébként hitel nem áll rendelkezésükre, ezért a törvényhatósági bizottság a hitelakció céljára a székesfőváros hozzájárulásaként 50.000 pengőt engedélyezett azzal a feltétellel azonban, hogy ebből az összegből 17.200 pengő csak akkor használható fel, ha a kereskedelemügyi miniszter a budapesti kisiparosok és kiskereskedők részére létesített hitelalaphoz az állami hozzájárulás összegét 32.800 pengőről ugyancsak 50.000 pengőre emeli fel.

A kölcsönöket a szakmai érdekképviseletek véleménye és a polgármester javaslata alapján a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarában szervezett intézőbizottság folyósítja. Tekintettel arra, hogy e kölcsönök tisztán személyi hitelek, a polgármester nyomatékosan figyelmeztette a kereskedelmi és ipari érdekképviseleteket, hogy a kölcsönkérvények véleményezésénél egyrészt a legnagyobb pártatlansággal járjanak el, másrészt csak oly kérelmezők hiteligénylését véleményezzék, akikről legjobb tudomásuk szerint feltehető, hogy a kölcsönt vissza is fogják fizetni. Amennyiben ugyauis egy év leforgása alatt a kihitelezett összeg nagyobbik része visszafolyik, úgy minden valószínűség szerint a kormány és a főváros a hitelakció kereteit ki fogja bővíteni.

A kölcsönkérvények elbírálása ez év végével kezdetét vette, a kölcsönök folyósítására azonban az 1933. évben még nem kerülhetett sor.

Az ipari munkának vasárnapokon és egyes ünnepnapokon való szünetelésének újabb szabályozása. Az ipari munka vasárnapokon és egyes ünnepnapokon való szüneteltetésének újabb szabályozásáról készített törvénytervezetre a polgármester

a közgazdasági és ipari szakbizottság meghallgatása után több lényeges észrevételt tett. Így egyebek között javasolta, hogy a munkaszünet újév napjára, március 15-ére, Úrnapjára és nagypéntekre is kiterjesztessék azzal a megszorítással azonban, hogy amennyiben két munkaszüneti nap összeesnék, a törvény szabad rendelkezést biztosítson a kormány részére a munkaszünetnek az egyik napon való felfüggesztésére. Javasolta továbbá, hogy a bankok és nagykereskedések hétvégi szünete magában a törvényben állapíttassék meg és hogy a kormány felhatalmazást kapjon, hogy a hétvégi szünetet a nagyobb városokban a nyári hónapokban az élelmiszerüzletek kivételével a nyilt árusítási üzletekre is kiterjeszthesse.

Kéményseprőipari szabályrendelet. Az 1884. évi XVII. t.-c.-be iktatott ipartörvény módosításáról szóló 1922. évi XII. t.-c. 36. §-a szerint a törvényhatóságok az engedélyhez kötött iparok gyakorlásáról szabályrendeleteket alkothatnak. Az idézett törvényhely értelmében a kereskedelemügyi miniszter az alkotandó szabályrendeletek mintáit a törvény rendelkezéseinek figyelembevételével az illető érdekképviseletek meghallgatása után az érdekelt miniszterekkel egyetértően rendelettel állapítja meg és bizonyos rendelkezéseknek a szabályrendeletbe való felvételét megkívánhatja. A kereskedelemügyi miniszter a kéményseprőipart az egész országban egyöntetűen kívánta szabályozni s ezért a kéményseprőiparról szabályrendeletmintát készített, melyet a polgármesternek megküldött azzal a felhívással, hogy a tervezetre vonatkozó észrevételeit vele közölje. A polgármester a gyakorlatban felmerült és a tapasztalatok alapján szükségesnek mutatkozó mindazon rendelkezéseknek a szabályrendeletmintába való felvételét javasolta, amely rendelkezéseknek az a céljuk, hogy egyrészt a kéményseprőiparos munkáját hatályossabbá tegyék, másrészt pedig a háztulajdonos és a kéményseprőiparos között felmerülhető vitákat lehetőleg kiküszöböljék.

A kéményseprési díjak megállapítása. A súlyos gazdasági helyzet, valamint a szegényebb lakosság érdekeinek védelme indokolttá tette a kéményseprési díjak, valamint a kültelki kémények seprési kötelezettsége tekintetében általános irányelvek megállapítását. Ehhez képest az ipartörvény módosításáról szóló 1922 : XII. t.-c. 64. §-ának harmadik bekezdésében nyert felhatalmazás alapján a kereskedelemügyi miniszter a következőket rendelte el :

Budapest székesfővárosban az 1933. évi április hó 30-ika után végzett munkákért járó díjak nem haladhatják meg a megállapított mértéket. Ennek folytán a törvényhatóságok és megyei városok szabályrendeletében, valamint közgyűlési határozatában megállapított — a közzétett jegyzékben foglaltnál azonban magasabb — díjak helyébe a jegyzék megfelelő díjai lépnek.

Tanyai rendszerű községek és városok külterületén egymástól távol és szétszórtan fekvő tanyai vagy pusztai épületek kéményei kéményseprő által való tisztítás kötelezettsége alá nem esnek. E kémények után, ha azok tisztításánál a kéményseprő munkáját nem veszik igénybe, kéményseprési díjat nem kell fizetni.

Az előző bekezdések rendelkezései nem mentesítik a háztulajdonost az alól a kötelezettség alól, hogy kéményének tűzrendészeti szempontból szükséges tisztántartásáról gondoskodjék.

Abban a kérdésben, hogy valamely épület az első és második bekezdések rendelkezései alá esik-e, a háztulajdonos és a kéményseprőiparos között felmerült vita esetében az iparhatóság dönt.

E rendelet folytán a főváros területén a kéményseprési díjak a következőképen alakulnak:

I. Csoport.

(Csak kéményseprővel végeztethető munkák.)

1. 1 darab közönséges használatban levő földszintes kémény (tekintet nélkül a kémény szerkezetére és anyagára) egyszeri tisztítási díja ..... 15 fillér.

1/*a* Minden további osztály díjkülönbözete..... 3 «

2. A csak téli vagy csak nyári félévben közönséges használatban levő kémény tisztításáért évente csupán az 1. és 1/*a* tétel alatti díjak hatszorosa fizetendő.

3. Olyan kémény tisztításáért, amely nem közönséges, hanem erősebb tüzelés alatt áll, ahol tehát a kémény kéthetenkint tisztítandó az 1. és 1/*a* tétel alatti díjak megfelelő többszöröse.

4. Olyan kémény tisztításáért, amely éjjel-nappal tüzelés alatt áll, ahol tehát a kémény hetenkint tisztítandó az 1. és 1/a tétel alatti díjak megfelelő többszöröse.

5. Olyan kémény tisztításáért, mely mint például színházakban vagy katonai nagyobb sütőműhelyekben naponkint tisztítandó az, 1. és 1/*a* tétel alatti díjak megfelelő többszöröse.

6. A szomszéd ház határ-, illetve tűzfalára felhúzott kémények évi seprési díja azon épületosztály magassága szerint fizetendő, amelynek tűzfalára a felhúzás történt.

7. A csupán gázfűtés céljára szolgáló kémények egyszeri tisztításáért az 1. és 1/*a* tételek alatti díjak másfélszerese fizetendő.

8. A normális szabványos (12—12, 15—15 cm négyzetes vagy 17 cm-ig átmérőjű kör) szelvényű kéményektől eltérő négyszögletes kör (vagy sokszögű) és általában olyan nem mászható kémények tisztításáért is csak az 1. és 1/*a* tétel alatti díjak szedhetők.

9. Ha a kéménykoromgyüjtő aknája a földszintre vagy pincébe van levezetve, a kémény ezen meghosszabbított részének egyszeri tisztításáért a pincét leszámítva — osztályonkint ..... 3 fillér.

(Osztály alatt a kéménynek a tetőtől, illetve a padlástól emeletenkint lefelé terjedő része értendő, újabb építkezéseknél tehát: manzárd, V. emelet, IV. emelet, III. emelet, II. emelet, I. emelet, földszint és alagsor vagy pince, régebbi építkezéseknél: manzárd, IV. emelet, III. emelet, II. emelet, I. emelet, félemelet, földszint és alagsor vagy pince egy-egy osztályt jelent: az alagsori vagy pincekémény tehát legfeljebb 8 osztályú lehet.)

A manzárd, padlás, alagsor vagy pince azonban csak akkor számít osztálynak, ha az onnan kiinduló kéménybe tüzelőtest torkollik.

Az osztály azon emeletsorral kezdődik, melyen a fűtőtest a kéménybe betorkollik.

Például: földszintes ház földszinti tüzelőhelyének kéménye egy osztályú, a pincebeli mosókonyhájának kéménye két osztályú stb.

10. A fél által soronkívül, vagy a kötelező seprésen felül kívánt minden egyes seprés pótdíja ..... 80 fillér.

11. A falicsatornák egyszeri tisztítási díja, minden megkezdett méter után ..... 6 «

12. A mászó- és oroszkéményeken alkalmazott vasbádog vagy egyéb tűzálló anyagból való kéménytoldalékok (csővégek) a kéményekhez tartoznak és a kéményekkel együtt kell azokat tisztítani, amennyiben azonban szabad hosszúságuk az egy métert meghaladja, úgy tisztításukért minden további megkezdett méter után járó egyszeri díj ..... 5 «

13. Új kémény első tisztításáért(le húzás, legolyózás) osztályra való tekintet nélkül 1 pengő.

II. csoport.

(A kéményseprő vagy háztulajdonos vagy cselédje által is végezhető munkálatok.)

14. Mászható kémény kivakolásáért tekintet nélkül a magasságra (osztályra) a szükséges anyaggal együtt ..... 3 pengő.

15. Közönséges vastűzhely egy sütővel, egyszeri tisztításáért ..... 70 fillér.

16. Közönséges vastűzhely egyszeri tisztítása, két sütővel, vagy egy sütővel és egy üsttel ..... 80 «

17. Takaréktűzhely egyszeri tisztításáért 2 sütővel és üsttel ..... 1 pengő.

18. Takaréktűzhely egyszeri tisztításáért vendéglőkben, intézetekben, kórházakban, vagy tömeges főzésre berendezett egyéb nagyobb konyhákban, a tűzhely fedőlap hosszúsága szerint:

a) 1 m hosszúságig ..... 1·— pengő.
b) 2 m « ..... 1·50 «
c) 3 m « ..... 2·50 «
d) 3 méternél hosszabbaknál ..... 3·50 «

19. Vaskályha egyszeri tisztításáért, 2 m hosszú füstcső tisztításával és összerakásával együtt ..... 50 fillér.

A 16., 17., 18., 19. tétel alatti díjak 2 (két) méter füstcső tisztításának és összerakásának (visszahelyezésének) díját is magukba foglalják.

20. Fürdőkályhák, vasalókályhák, mosókonyhakatlanok egyszeri tisztításáért, 2 méter hosszú füstcső tisztításával és összerakásával együtt ..... 60 fillér.

21. Meidinger-kályhák egyszeri tisztításáért, 2 m hosszú vas(füst)cső tisztításával és összerakásával együtt, nagyság szerint ..... 60—80 fill.

22. Kisebb közönséges légfűtőszerkezetnek (Calorifer) füsthuzamaival együttes egyszeri tisztításáért, 2 méter hosszú vascső (füstcső) tisztításával és összerakásával együtt, ha

a) rostélyfelület 36 dm²-nél nem nagyobb ..... 1·20 fillér.
b) a rostélyfelület 36 dm²-nél nagyobb ..... 2 pengő.

23. A füstcsövek (vascsövek) 2 méternél túl terjedő részének egyszeri tisztításáért és összerakásáért, vagy ha a fél csakis a csöveket tisztítatja, úgy a csövek egész hossza után méterenkint ..... 10 fillér.

24. Forróvíz fűtőszerkezet kazánjának a füsttisztításáért, ha

a) a rostélyfelület 36 dm²-nél nem nagyobb ..... 3 pengő
b) a rostélyfelület 36 dm²-nél nagyobb ..... 3·60 «

25. A 23. és 24. tétel alatti tüzelőszerkezetek falazott füstelvezető csatornáinak egyszeri tisztításáért, folyóméterenkint ..... 36 fillér.

26. Központi fűtőberendezéshez tartozó kis (legfeljebb két atmoszféra) nyomású öntött, vagy kovácsolt vaskazánok füsthuzamainak füstcsövekkel egyszeri tisztításáért, ha

a) a rostélyfelület 36 dm²-nél nem nagyobb ..... 5 pengő.
b) a rostélyfelület 36 dm²-nél nagyobb ..... 6 «

27. Ha a központi fűtéshez tartozó kazán és kémény között füstelvezető csatorna is van, ennek folyóméterenkint történő egyszeri tisztításáért, ha

a) a csatorna keresztmetszete 30 dm²-nél kisebb ..... 60 fillér.
b) a csatorna keresztmetszete 30 dm²-nél nagyobb ..... 1·20 «

28. Ipari célt szolgáló (füst-vagy lángcsöves) gőzkazánok huzamainak egyszeri tisztításáért, ha

a) a rostélyfelület 0·60 m²-nél nem nagyobb ..... 15 pengő.
b) a rostélyfelület 1·00 m²-nél nem nagyobb ..... 16 «
c) a rostélyfelület 1 m²-nél nagyobb ..... 18 «

29. Központi fűtések kéményeinek egyszeri tisztításáért, ha

I. A kazán legfeljebb 5 m² fűtőfelületű és a hozzátartozó kémény

a) legfeljebb 24 m magas ..... 4·50 pengő.
b) 24 méternél magasabb ..... 6 «

II. A kazán legfeljebb 10 m² fűtőfelületű és a hozzátartozó kémény:

a) legfeljebb 24 m magas ..... 7 «
b) 24 méternél magasabb ..... 8 «

III. A kazán 10 m²-nél nagyobb fűtőfelületű és a hozzátartozó kémény:

a) legfeljebb 24 méter magas ..... 9 «
b) 24 méternél magasabb ..... 11 «

30. Gyárkémények egyszeri tisztításáért:

a) legfeljebb 17 m magas ..... 7 «
b) « 25 « « ..... 9 «
c) « 30 « « ..... 11 «
d) « 40 « « ..... 16 «
e) « 50 « « ..... 22 «

f) 50 méternél magasabb ..... 28 pengő

31. Gyárkéményekhez tartozó füstlevezető csatornák egyszeri tisztításáért, a hamu és korom kiszedésével együtt, az utolsó füsthuzamtól a rókatorokig mérve, folyóméterenkint

a) ha a csatorna szelvénye 30 dm²-nél nem nagyobb ..... 60 fillér.

b) ha a csatorna szelvénye 30 dm²-nél nagyobb és ürmagassága 1·20 m-ig terjed ..... 1·20 pengő.

c) ha a szelvény 30 dm²-nél nagyobb és ürmagassága az 1·20 m-t meghaladja 2 «

32. Fűtőházi füstelvezető sisak (tetősisak, szikrafogó) egyszeri tisztításáért darabonkint ..... 60 fillér.

33. Korom egyszeri kiszedése a koromgyüjtőből, ha a fél a tisztítás alkalmával a korom kiszedését akadályozta, gyüjtőként (ajtónkint) ..... 40 «

34. Húsfüstölőkamrák egyszeri tisztításáért:

a) 6 m² alapterületig ..... 60 «

b) ennél nagyobbakért ..... 1·50 pengő.

35. Henteskatlanok egyszeri tisztítása nagyság szerint ..... 0·70—1·80 P

36. Pékek, sütők, cukrászok, mézeskalácsosok kemencéjének egyszeri tisztításáért, füstcsövekkel, füstcsatornákkal együtt darabonkint ..... 2 pengő.

37. A 36. tétel alatt említett iparosok gőzkemencéinek füstcsatornákkal és füstvezetékekkel együttes egyszeri tisztításáért darabonkint ..... 4 «

38. Éjjel, azaz esti 6 órától reggel 6 óráig terjedő időben teljesített munka után úgy az I., mint a II. csoportban felsorolt munkáért a megfelelő díj méterenkint 50%-kal magasabb díj.

39. A díjtáblázatban fel nem sorolt díjtárgyak tisztítási díjait amennyiben a felek közt megállapodás nem jött létre, az iparhatóság állapítja meg.

A székesfővárosi kéményseprőipari szabályrendelet 14. §-a értelmében »minden használatban levő kémény tekintet nélkül annak anyagára és szerkezetére havonkint legalább egyszer, ott azonban, ahol a napnak nagy részén és gyakran éjjel is tüzelnek, minden 14, illetve minden 8 napban, nagyobb tüzelést igénylő műhelyekben és üzemekben a szükséghez képest többször is tisztítandó.«

Egyes háztulajdonosok a számla kiegyenlítése alkalmával a kéménytisztítási időszaknak 14, illetőleg 8 napban való megjelölését vita tárgyává tették.

Minthogy a kéményseprési időszaknak ilyen módon való megjelölése különféleképen magyarázható, ennélfogva egyrészt az egyöntetű eljárás céljából, másrészt, hogy a háztulajdonos és a kéményseprőiparos között felmerülhető viták elkerültessenek, a polgármester 247.262/1933. számú rendeletében megállapította, hogy a 14 nap alatt kéthetenkinti, a 8 nap alatt hetenkinti időszakot kell érteni.

Ez a megállapítás felel meg a hivatalos naptár szerinti időszámításnak, továbbá a gyakorlatnak is, mert ezáltal a kéthetenkint, illetőleg hetenkint ismétlődő kéménytisztítás ugyanarra a napra rögzíthető, ami elkerülhetővé teszi a félreértéseket.

Az »Ipari Munkaszervező Intézet« alapításában való részvétel. A gazdasági élet rendjének helyreállításával kapcsolatos intézkedések keretében a m. kir. kormány ipari munkaalkalmaknak hitelnyujtás útján való teremtésére és az ipar rendkívüli hitelszükségleteinek kielégítésére »Ipari Munkaszervező Intézet« névvel szövetkezetet alapított.

A szövetkezet alaptőkéje 15 millió pengő, mely összeget az ipari érdekeltségek fogják lejegyezni 500 pengős üzletrészek alakjában. Az alapítási tervezet szerint a jegyzett üzletrész 10%-a fizetendő be készpénzben az alapításkor.

Az említett szövetkezet létrehozására vállalkozó tényezők azt a kérést terjesztették elő, hogy a szövetkezet alapításában a székesfőváros is vegyen részt és az alap-

tőkéből 2¼-ed millió pengő összegnek megfelelő üzletrészt jegyezzen. Ennek ellenében kilátásba helyeztetett, hogy a főváros a szövetkezet útján legalább hat millió pengő készpénzhitelhez jut, amelyből meg lehet kezdeni az ezidőszerint legtöbb munkaalkalmat nyujtó kérdésnek a megoldását, a Tabán rendezését.

Mód nyílnék továbbá ennek keretében sürgősen szükséges oly üzemi munkálatok végrehajtására is, amelyeknél megvan a lehetősége annak, hogy a befektetett tőke rövid időn belül megtérülhet. Ilyen a Beszkártnál az autobusz- és elektromotorok kicserélésének feltétlenül szükséges munkálatai, amelyek mindegyikénél 3—5 év alatt meg fog térülni a beruházott tőke.

Általános vélemény az, hogy ez a tervbevett intézkedés, ha nem is fogja megoldani a gazdasági élet jelenlegi zavarait és nehézségeit, mégis jelentős mértékben hozzá fog járulni munkaalkalmak teremtéséhez és ezáltal a gazdasági élet és a lakosság súlyos életviszonyainak enyhítéséhez. Ez okból a közgyűlés a törvényhatósági tanács és a polgármester előterjesztésére — a jelenvolt bizottsági tagok egyhangú hozzájárulásával — elhatározta, hogy a székesfőváros az ipari alkalmaknak hitelnyujtás útján való teremtése és az ipar rendkívüli hitelszükségleteinek kielégítése céljára a m. kir. kormány által »Ipari Munkaszervező Intézet« elnevezéssel megalakított szövetkezet alapításában résztvesz és 15 millió pengőt kitevő alaptőkéjéből 2¼ millió pengő összegnek megfelelő üzletrészt jegyez és egyszersmind engedélyt adott arra, hogy az ehhez szükséges összegek folyósítása később kijelölendő fedezet terhére egyelőre a folyó pénzkészletekből történjék.

Egyalkalommal jóváhagyólag tudomásul veszi a közgyűlés, hogy a törvényhatósági tanács a belügyminiszter utólagos jóváhagyó elhatározása reményében felhatalmazta a polgármestert arra, hogy a székesfőváros közönsége nevében az említett szövetkezet alapításában való részvételt bejelenthesse, az alaptőkéjéből 2¼ millió pengő névértékű üzletrészt jegyezhessen és erre a szövetkezet alapszabályaiban megszabott befizetéseket az említett fedezeti módozatok mellett teljesíthesse.

Tatarozási rendelet. Az 1932. évi november hó 7-én hozott 193.008/1932—III. sz. határozattal felhívta a polgármester az elöljáróságokat, hogy 30 napon belül állapítsák meg, hogy a kerületükben levő épületek közül melyek azok, amelyekre az Építésügyi Szabályzatnak 534. és 535. §-ai alkalmazandók, vagyis melyek azok az épületek, amelyeket elhanyagolt állapotuk miatt a tulajdonosaiknak sürgősen jókarba kell helyezni. E házak tulajdonosait azonnal fel kellett szólítani arra, hogy házaikat stb. záros határidőn belül, — amely határidő a munkálatok terjedelme szerint 30 napnál rövidebb és két hónapnál hosszabb nem lehet — a különbeni jogkövetkezmények terhe alatt helyezzék úgy külsőleg, mint belsőleg — legfőképen pedig szerkezeti szempontból — kifogástalan jókarba.

Az utcai árusítás. Az utcai árusítás rendjének biztosítása céljából a főváros hatóságai az elmult évben is az 1100/1922. kgy. sz. szabályrendelet szigorú alkalmazásával igyekeztek gátat vetni az utcai árusítás túltengésének és a zugárusításnak. Ennek eredményekép a helyfoglalási engedélyek száma nem szaporodott; új engedélyeket csakis a megszűnt régi engedélyek helyébe adtak ki, mégpedig kizárólag hadirokkantaknak és hadiözvegyeknek. A városnak egyes különösen nagyforgalmú helyein az utcai árusítást a rendőrségnek a közlekedés szempontjából támasztott ellenvetésére való tekintettel meg kellett szüntetni. Ilyen esetekben az illető árusok meg-

élhetésének biztosításáról más, alkalmas útvonalon való elhelyezésük révén történt gondoskodás.

Minthogy az utcai árusok a tapasztalatok szerint a szabályrendeletben megállapított másfélnégyzetméternyi nagyságú területnél nagyobb területet foglaltak el és ott bódékat és egyéb alkalmatosságokat állítottak fel, a közlekedés érdekeinek a biztosítása végett a polgármester felhívta az illető árusokat, hogy az engedély nélkül létesített bódékat záros határidőn belül bontsák le, illetve azoknak olyan mérvű átalakításáról gondoskodjanak, amely a követelményeknek megfelel. Az utcai fagylaltárusok kérelmére a polgármester megengedte, hogy az olasz fagylaltüzletek elszaporodása folytán a kellő megélhetést nem biztosító fagylaltárusítás helyett pattogatott kukoricát, mogyorót vagy főtt kukoricát árusíthassanak.

Házalás. Az 1933. évben is érezhető versenyt okozott a házalás a kereskedelemnek. A különféle cikkekkel való házalás fenyegető mérvben kapott lábra. Különösen a ruházati és drogériai cikkekkel házaltak sokat. A főváros közönségének napilapokban való hirdetések útján arra tettek ajánlatot, hogy hívásra használt ruhákért házhoz mennek és azokat elsőrangú gyapjúszövetekre cserélik be. A fennálló törvényes rendelkezések értelmében Budapesten a házalásnak semmiféle formája sem engedhető meg, annál kevésbbé, mivel a házalás egyrészt a közönség, másrést a legális kereskedők és iparosok érdekeit sérti. Ezért ennek a gyökeres megakadályozása céljából a szükséges intézkedések megtörténtek, úgyhogy egyrészt a rendőrhatóság a házalógyanus egyéneket állandó ellenőrzés alatt tartotta, a tettenérteket előállította, másrészt a kerületi elöljáróságok a házalókkal szemben a kihágási eljárást a leggyorsabban lefolytatták.

Közterületfoglalási engedélyek kiadása. Az utcai járdáknak kávéházak, vendéglők, cukrászdák és más üzletek által való elfoglalása és használata tárgyában kiadott 602/1898. kgy. számú szabályrendelet 2. §-a úgy rendelkezik, hogy az elöljáróság nem engedélyez járdafoglalásokat a főváros azon népesebb és járatosabb utcáiban és terein, ahol az a személy- és kocsiközlekedést gátolná, továbbá oly üzletek előtt, amelyek köztekintetekből kifogás alá esnek, végül oly járdákon, amelyek két méternél nem szélesebbek.

A ker. elöljárók ennek a §-nak az értelmezésénél különböző gyakorlatot folytattak, ami azt eredményezte, hogy a főváros területén egységes elvek szerint végrehajtandó közlekedési és közforgalmi szempontok nem érvényesülhettek mindenütt a szükséges egyöntetűséggel. Ez okból a polgármester 74.655/1933. számú rendeletében utasította a ker. elöljárókat, hogy a jövőben a 602/1898. kgy. sz. szabályrendeleten alapuló közterületfoglalási engedélyek kiadását megelőző engedélyezési eljárásra kellő időben hívják meg a polgármesteri V. ügyosztály képviselőjét minden olyan esetben, amikor az előterjesztett kérés:

1. főútvonal területére vonatkozik;

2. nem főútvonalra vonatkozik ugyan, de az illető útvonalon közúti vagy helyiérdekű vasút, illetve autobusz közlekedik;

3. amikor a kért terület nagyobb, mint amekkorának elfoglalására a 602/1898. kgy. számú szabályrendelet értelmében az illetékes kerületi elöljáró engedélyt adhat.

A polgármesteri V. ügyosztály képviselőjét a fent felsorolt esetekben az eljárásra meg kell hívni arra való tekintet nélkül, hogy az engedélyezni kért terület elfoglalása már az előző években engedélyezve volt-e vagy sem.

Kihágási ügyek. A közgazdasági és ipari ügyosztály ügykörében az év folyamán 2704 kihágási ügy iktattatott, melyeknek elintézésénél 4108 intézkedésre volt szükség.

Az 1933. év folyamán sem a számszerűség, sem pedig az egyes kihágási cselekmények súlyossága tekintetében lényeges eltérés nem volt észlelhető. A kihágási esetek ezúttal sem voltak súlyosabbak, mint más években s eltekintve egy-két szórványos esettől, nagyobbrészt a gazdasági helyzet okozta nehéz viszonyokra vezethetők vissza.

A mindjobban leromló gazdasági helyzet következtében főleg az iparostársadalom erős megmozdulása volt észlelhető a nagy mértékben elharapódzott jogosulatlan iparűzéssel (kontárkodással) szemben. Az iparosgyűléseken egymást érik a határozati javaslatok, amelyek a hatóságok minél gyorsabb és hatékonyabb intézkedéseit kérik a válsággal küszködő iparosság létét fenyegető kontárok megfékezésére. Az ipartestületek feljelentésekkel árasztják el az I. fokú rendőri büntetőbíróságokat, kérve a jogosulatlanul iparűzők súlyos megbüntetését, valamint a kereskedelemügyi miniszter által 81.161/1928. K. M. sz. alatt a jogosulatlan iparűzés leküzdése tárgyában kiadott rendeletnek a legteljesebb mérvű végrehajtását olyképen, hogy a kontár ne csak kisebb-nagyobb büntetéssel sujtassék, hanem a rendelet célzatának megfelelően a további jogosulatlan iparüzésben tényleg meg is akadályoztassék.

Az eljáró hatóságok maguk is átérezték a sürgős segítés szükségességét s a kereskedelemügyi miniszter 172.510/1932. sz. rendeletének szellemében igyekeztek ítéleteiket minél rövidebb idő alatt meghozni, azonban a rendőri büntetőbíráskodás szabályozása tárgyában kiadott 65.000/1909. B. M. sz. rendelet, valamint az idevonatkozó különböző egyéb jogszabályok az iparosok által felvetett különböző jogos kívánságok teljesítése elé alaki szempontból meglehetős nehézségeket gördítenek. Felmerült ugyanis a szüksége annak, hogy a rendőri büntetőbíráskodás terén hatályban levő rendelkezések, illetőleg alaki jogszabályok megváltoztattassanak, oly mérvben, hogy a rendőri büntető eljárás gyorsabb, a megtorlás pedig eredményesebb lehessen. E végből a polgármester a m. kir. belügyminiszterhez előterjesztést is tett.

Szabályozás tárgyát képezte az 1933. év folyamán több kisebb-nagyobb jelentőségű ügy is. Így a 3955/1933. K. M. sz. rendelet a nemesfémek és drágakövek nyilvános étkezőhelyiségekben való adás-vételének eltiltását, a 25.047/1933. K. M. rend. a fagylaltkészítés és forgalombahozatalának módját, a 158.005/1933. B. M. sz. rend. az aranyvásárlással történő visszaélések megakadályozását, a 160.697/1933. P. M. sz. rend. a kifőzőüzletek hétköznapi záróráját, a 3023/1933. B. M. sz. rend. a büntetésüket töltő elítéltek ellen alkalmazott elzárásbüntetések végrehajtását, a 3209/1933. B. M. sz. rendelet az elzárásbüntetésüket töltő elítéltek munkadíjának és munkajutalmának kezelését és elszámolását, a 137.009/1933. K. M. sz. rendelet a sütőipar éjjeli munkatilalmának ellenőrzését, a 46.414/1933. K. M. sz. rendelet a kozmetikai ipar gyakorlásának módját, a 67.688/1933. K. M. sz. rendelet a követelések beszedésével (inkasszó) foglalkozó ipar gyakorlásának módját, a 159.100/1933. B. M. sz. rendelet a bortermelők részéről folytatott korlátolt kimérés árusítási idejének meghatározását, a 135.696/1933. K. M. sz. leirat a tej-

vállalatok fiókjaiban folytatott árusítás megszüntetését, a 60.729/1933. K. M. rendelet a sütőipar engedélyhez kötését, a 3710/1933. B. M. sz. körrendelet a kihágási ügyekben kiszabott pénzbüntetések megfizetésére engedélyezhető halasztás vagy részletfizetés engedélyezésének módját szabályozta.

Ipartestületek. A kereskedelemügyi miniszter az 1932. évi november 7-én körrendeletet bocsátott ki az ipartestületekről és az ipartestületek orsz. központjáról szóló 1932. évi VIII. t.-c. végrehajtása tárgyában. A törvény és a rendelet 1932. évi november hó 20-án lépett életbe. Ettől az időponttól kezdve a törvényben foglalt rendelkezések értelmében a IV. ker. elöljáróságnak az ipartestületi ügyekben az említett időpontig fennállott felügyeleti hatásköre megszűnt és a budapesti ipartestületek felett a hatósági felügyeletet a polgármester vette át. Az idézett törvény a felügyelőhatóság ellenőrző hatáskörét kibővítette, de egyben kötelességeit is fokozottabb mértékben állapította meg. Különösen fontos feladatává teszi a törvény a felügyelőhatóságnak, hogy az ipartestületeket feladataiknak ellátásában mindenkor megértéssel és hatékonyan támogassa, szükség esetén útbaigazítással, tanáccsal lássa el. Másrészről pedig kötelességévé teszi, hogy az ipartestület szerveinek és közegeinek működését, valamint az ügy- és vagyonkezelését ellenőrizze. A törvény 57. §-a értelmében elsősorban új alapszabályok alkotása vált szükségessé, ennek megfelelően az ipartestületek — a rendelettel egyidejűleg kibocsátott alapszabályminta alapulvételével — új alapszabályaikat az 1933. év folyamán meg is alkották, melyek közül 27 ipartestület alapszabályát a polgármester már jóvá is hagyta, 12-t kiegészítés végett az ipartestületnek visszaküldött, 5-öt pedig a kereskedelemügyi miniszterhez terjesztett fel, minthogy azoknak egyes rendelkezéseire nézve a miniszter állásfoglalását kellett kérnie.

Az év folyamán a székesfőváros területén levő 44 ipartestület ügy- és vagyonkezelését az erre a célra alakított 3 bizottság felülvizsgálta. Amennyiben a bizottságok valamely ipartestület ügy- és vagyonkezelésénél szabálytalanságot vagy kifogásolni valókat találtak, úgy a vizsgálat eredményéhez képest a szükséges intézkedéseket a polgármester azonnal megtette.

Az új törvény módot ad minden érdekeltnek arra, hogy az ipartestületek önkormányzati szerveinek határozatai, illetve intézkedései ellen jogorvoslatért a hatósághoz fordulhasson. Ezzel a joggal az érdekeltek igen gyakran élnek is, így különösen jelentékeny munkaszaporulatot jelentett a választások és a tagdíjkirótások ellen beterjesztett fellebbezések felülbírálása.

A törvényben foglalt rendelkezéseknek megfelelően a 44 budapesti ipartestület által— jóváhagyás végett — beterjesztett évi zárószámadásokat, vagyon-mérlegeket és költségelőirányzatokat az ügyosztály felülvizsgálta és megerősítette.

Ipartársulatok. Az ipartársulatok feletti felügyeletet az 1884. évi XVII. t.-c. értelmében az elsőfokú iparhatóság gyakorolja ugyan, de a hathatósabb felügyelet és ellenőrzés szempontjából célszerűnek mutatkozott egy központi nyilvántartó felfektetése és vezetése. Az ügyosztály a kereskedelemügyi miniszter úr leiratai és az elöljáróságok jelentése alapján az említett nyilvántartóban a változásokat állandóan feljegyzi.

Az ügyosztálynak tulajdonképeni feladata ezen a téren a kereskedői és ipari ipartársulatok alapszabályainak, alapszabálymódosításainak átvizsgálás és jóváhagyás végett a kereskedelemügyi miniszterhez való felterjesztése.

Az 1933. év folyamán a kereskedelemügyi miniszter az alább felsorolt újonnan alakult ipartársulatok alapszabályait hagyta jóvá:

Baromfi-, tojás- és gyümölcsexportőrök egyesülete,
Biztosítási ügynökök és alkalmazottak orsz. ipartársulata,
Cukorkakereskedők és gyárosok, készítők és rokonszakmabeliek szövetsége,
Fanagykereskedők és fűrészgyári képviselők orsz. egyesülete,
Hazai gőzfűrészek egyesülete,
Iparosok orsz. gazdasági szövetsége,
Jégkereskedők egyesülete,
Kereskedők és iparosok orsz. védegylete,
Kiskereskedők és kisiparosok hitelnyilvántartó egyesülete,
Magyar élelmiszerkiviteli cégek orsz. szövetsége,
Magyar magkereskedők orsz. egyesülete,
Magyarországi nemzetközi szállítmányozók egyesülete,
Svájci magyar kereskedelmi kamara,
Termelők és élelmiszerkereskedők gazdasági egyesülete,
Török-magyar kereskedelmi kamara,
Üzlet- és pénzközvetítők orsz. ipartársulata,
Zuglói iparosok és kereskedők egyesülete.

A székesfővárosi mezőgazdasági bizottság újjáalakítása. A mezőgazdasági érdekképviseletekről szóló 1920. évi XVIII. t.-c. 14. §-a értelmében a mezőgazdasági bizottságok megbizatása az 1933. év végén lejárt. Ehhez képest a földmüvelésügyi miniszter a 20.000/1933. sz. rendeletével a székesfővárosi mezőgazdasági bizottság újjáalakításához szükséges választói névjegyzék összeállítását elrendelte.

A mezőgazdasági bizottság működése területén a mezőgazdaság, mezőgazdasági lakosság és mezőgazdasági munkásság egyetemes érdekeinek képviseletére hivatott. Ehhez képest jogosult mindazokat a kérdéseket, amelyek működési területén a mezőgazdasági termelést, a gazdasági rendet, a mezőgazdasággal kapcsolatos beszerzést, értékesítést, hitelügyet, közlekedést, továbbá a gazdák, mezőgazdasági munkások és cselédek helyzetét, egymáshoz való viszonyukat, valamint a gazdatársadalmi és népjóléti viszonyokat érintik, tárgyalás alá venni. Jogosult továbbá, hogy a hatóságok előtt az említett érdekeket feltárja, a szükségesnek látszó hatósági intézkedésekre és szabályrendeletekre nézve javaslatot tegyen és azokat szorgalmazza, másrészt pedig célszerűnek látszó intézményeket saját hatáskörében kezdeményezzen.

A mezőgazdasági bizottság választott és hivatalból kirendelt tagokból áll. A székesfővárosi mezőgazdasági bizottsági tagok választására az jogosult: 1. akinek a székesfőváros területén mezőgazdasági művelés alatt álló földbirtoka van vagy ilyen földbirtoknak haszonélvezője vagy egy évnél hosszabb időre haszonbérlője; 2. minden 24 évet betöltött férfi, ha magyar állampolgár és a mezőgazdaságban állandóan alkalmazott vagy akár mint gazdasági cseléd, akár mint gazdasági munkás állandóan a mezőgazdaságban dolgozik, feltéve, hogy legalább 3 év óta a fővárosban lakik.

A hivatkozott miniszteri rendelet értelmében az összeíró névjegyzék a rendelkezésre álló adatok alapján 1933. évi december hó 1-ig elkészült. Az összeíró jegyzéket az idézett törvény 4. §-a alapján a kerületi előljáróságokon közszemlére tették, amely

összeírás ellen felszólalásnak volt helye. Az összeíró jegyzék ellen hat érdekelt szólalt fel, akiket indokolásuk alapján a polgármester az összeírójegyzékbe pótlólag felvett. A véglegesen lezárt névjegyzékben 2512 választásra jogosult szerepelt, akik közül — az idézett törvény 4. §-a alapján a választásra jogosultakat 5 csoportba beosztva — az 1. csoportba (munkások cselédek és alkalmazottak) 1108, a 2. csoportba (10 kat. holdnál kisebb birtokosok tulajdonosai, haszonélvezői vagy haszonbérlői) 1223, a 3. csoportba (a 10 kat. holdnál nagyobb, de 30 kat. holdnál nem nagyobb birtokok tulajdonosai) 131, a 4. csoportba (a 30 kat. holdnál nagyobb, de 100 kat. holdat meg nem haladó birtokok tulajdonosa) 18 és végül az 5. csoportba (a 100 kat. holdon felüli birtokok tulajdonosai, stb.) 32 választó tartozik.

A székesfővárosi mezőgazdasági bizottságnak hivatalból tagjai: a polgármester által kiküldött tisztviselő, továbbá a földművelésügyi miniszter alá tartozó hivatalok vezetői közül a pestvármegyei m. kir. gazdasági felügyelő, a budapesti ker. m. kir. állatorvos, erdőfelügyelő, valamint a polgármester által kijelölt székesfővárosi állatorvos.

A választás idejét, amely már 1934. évre esik, a földművelésügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

Növényvédelem. A mai súlyos gazdasági helyzetben fokozottabb jelentőséggel bír, hogy az ország faiskolai termesztvényeinek és gyümölcstermésének külföldi piacait biztosítjuk. Ez indította a földművelésügyi minisztert arra, hogy több rendeletet adjon ki, amelyeknek az a céljuk, hogy a külföldről behurcolt kaliforniai (San José) pajzstetűfertőzés elterjedése meggátoltassék, illetőleg ennek a veszedelmes kártevőnek a kiirtása sikeres legyen. Ez a fajtájú pajzstetűfertőzés u. i. gyümölcstermésünket veszélyezteti és azzal a következménnyel is járhat, hogy a külföld lezárja határait a magyar faiskolai termesztvények, sőt a gyümölcs elől is. Az eredményes védekezés céljából a földművelésügyi miniszter az összes faiskolákat (az erdeiek kivételével), továbbá a faiskolai termesztvények (oltványok, csemeték, fák, stb.) előállításával foglalkozó kertészeti telepeket és a szükség szerint a gyümölcsösöket is a kaliforniai pajzstetű szempontjából növényegészségügyi felügyelet alá helyezte és azokat időszakonkint felülvizsgáltatja.

A fontosabb rendelkezések a következők: a faiskolai termesztvényeket csak szállítási igazolvánnyal szabad forgalomba hozni, külföldre csak a fertőzéstől mentes telepről szabad szállítani; fertőzöttnek minősített faiskolák, kertészeti telepek termesztvényeit azok forgalombahozatala előtt ciánnal fertőtleníteni kell, amely fertőtlenítésnek hatósági felügyelet mellett kell történnie.

Az idevonatkozó rendelkezések betartásának ellenőrzésére, illetőleg felülvizsgálására a földművelésügyi miniszter helyi bizottság megalakítását rendelte el, amelynek kötelessége, hogy 1. állandó felügyeletet gyakoroljon a faiskolák és kertészeti telepek felett, 2. nyilvántartsa a telepek növénykataszterét és az abban beállott változásokat, 3. a fertőzött telepről forgalombakerülő termesztvények ciános fertőtlenítését ellenőrizze.

A székesfővárosi faiskolai felülvizsgáló helyi bizottság az 1933. évben is szigorú vizsgálatokat tartott a fővárosban lévő faiskolákban és gyümölcsösökben, így 45 faiskolát, faiskolai lerakatot és telepet vizsgált meg. Vizsgálatainak eredményeképen a hatóság egy kertészeti faiskolai telepnek megsemmisítését és egy másik telepnek zárlat alá helyezését rendelte el.

A Teleki-téri zsibárupiac. A teleki-téri zsibárupiac forgalma és látogatottsága az egyre tartó, sőt elmélyülő gazdasági válság következtében ez évben is növekedő irányzatot mutatott. Az embereknek egyre nagyobb tömege szorult ide, hogy ruházkodási, berendezési szükségleteit az itteni ócskapiacon szerezze be. Ez a megnagyobbodott kereslet természetesen magával hozta a kínálat megnövekedését is. Az őszerescsarnokban nap-nap után teljes zsúfoltság mellett folyt le a vásár. De a csarnok körüli piacnak eddig használt területe sem bizonyult elegendőnek az ócskaárukkal megrakott kiskocsikkal érkező őszeresek befogadására, úgyhogy ezért a zsibárupiacnak a csarnok északi oldalán elterülő részét is át kellett engedni a vásár céljaira.

A zsibárupiacon a multban még nagy mértékben elharapódzott zugárusítást a rendőrhatóság állandó és hathatós ellenőrzése következtében ez évben sikerült lényegesen korlátozni.

Közraktárak. A Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank bérletében lévő fővárosi közraktárak forgalma az 1933. év folyamán az előző évi forgalomhoz képest csaknem 50%-kal esett vissza, ennélfogva a közraktárak férőhelyeinek legnagyobb része az év folyamán üresen állott. A közraktárak igénybevételének csökkenését a kereskedelmi forgalom összezsugorodásán kívül az állam kezelésében lévő csepeli kikötő erős versenye idézte elő. A gabona értékesítése terén beállott változás is hozzájárult ahhoz, hogy a közraktárak igénybevétele csökkent, mert a külföldön értékesített gabonának a termelőhelyről történő közvetlen kiszállítása feleslegessé tette a termelt gabonamennyiségeknek a fővárosban való összpontosítását és tárolását. A forgalom nagymérvű visszaesése folytán a közraktárak mult évi üzletéve 337.414 pengő veszteséggel zárult és így a fennálló bérleti szerződés értelmében a főváros a bérlemény után jövedelmet nem élvezett.

A szabadkereskedelemnek mind szűkebb térre való szorítása lassankint feleslegessé teszi a nagyméretű közraktári intézmény fenntartását és így a bérlő bank a közraktári intézmény szűkítésének tervével foglalkozik.

Dunapartok. A székesfőváros a dunai rakodópartokat pályázati hirdetmény útján rendszerint egy-egy naptári év tartamára szokta bérbeadni az érvényben lévő általános partbérleti feltételek mellett és az évenkint megállapított bérösszegek ellenében.

A pályázóknak elhelyezése mind nagyobb nehézségekbe ütközik, mert egyrészt a régi bérlők érdekeit, illetőleg szerzett jogait nem lehet figyelmen kívül hagyni, másrészt a világháború teremtette politikai és gazdasági helyzet következtében az utód- és egyéb államok újonnan keletkező hajósvállalatai részére a dunai hajózásra vonatkozó rendelkezésekből kifolyólag okvetlenül kell partterületet rendelkezésre bocsátani. A vízisportoknak az utóbbi években történt nagymérvű fejlődése is újabb nehézségek elé állítja a fővárost, mert az erősen szaporodó csónakházak elhelyezéséről is gondoskodni kell.

Az elhelyezkedést leginkább az a körülmény nehezíti meg, hogy a hajózás számára csaknem kizárólag a pesti rakpartok alkalmasak, mert egyrészt a budai partok keskenyek és azokon több feljáró van, úgyhogy azok raktárak építésére és anyagok tárolására kevésbbé alkalmasak, másrészt a budai partok bérbeadását városrendezési szempontok is irányítják. Ez okból a régi hajósvállalatok a kiépített pesti partokat úgyszólván teljesen elfoglalták, miért is a vízjogi törvény értelmében szük-

séges szabad kikötők is nehezen biztosíthatók. Ezzel szemben a budai kiépített partok nagyrésze üresen áll.

Mindezen nehézségek csak úgy volnának kiküszöbölhetők, ha a rakpartokat teljesen kiépítenék, azonban erre a jelenlegi rossz gazdasági viszonyok között nem lehet gondolni.

A dunai rakodópartok kiépítése azért — az erre a célra rendelkezésre álló szűkös anyagi eszközökhöz mérten — szerény keretek között tovább folyik. Így kiépítették az óbudai rakpartnak a Cserepes-utcánál lévő szakaszát, mintegy 231 fm hosszúságban, hogy a Szent Lukács-fürdő előtt lévő kavics- és tégla- és homokrakodókat innen át lehessen helyezni és így megszűnjenek ezeknek a tárolóknak a város belső területén való elhelyezése miatt állandó felmerülő panaszok.

Több hajóstársaság és iparvállalat — arra hivatkozással, hogy a nehéz gazdasági viszonyok miatt a teher-, de főleg a személyhajózásból eredő jövedelmeik megcsappantak — bérmérséklést kért, amit a főváros a kiépített partok több szakaszán 10—25% erejéig teljesített is.

A dunai rakodópartok bére. A partbérletek a bérleti díj megállapítási módja szerint 3 csoportba sorozhatók. Az első, egyszersmind a legnagyobb csoportba tartoznak azok a bérletek, amelyeknél a bérlők az igénybevett partszakasz hosszának minden folyómétere után meghatározott egységárat fizetnek. Az egységárak ezeknél a partbérleteknél a partrészleteknek ki- vagy ki nem épített volta, úgyszintén előnyösebb vagy kevésbbé előnyös fekvése szerint váltakoznak és az 1933. évben 1—80 pengő között mozogtak.

A második csoportba azok a partbérek tartoznak, melyeknél a bérlők az általános szabályoktól eltérően nem a folyóméterenkint járó egységárak alapján kiszámított rendes béreket, hanem azoknál alacsonyabb összegű bérátalányt fizetnek. Ilyen átalánydíjkedvezményben egy-két hajózási vállalat szokott részesülni, amelyek a kérdéses rakpartokat az évnek csak egy kis részén át használják s így kevésbbé rongálják a partokat, mint az azokat egész idény alatt használó vállalatok.

Végül a partbérletek harmadik csoportjába azok a bérletek tartoznak, amelyeknél vagy a bérösszeg nagyságát vagy a bérlet időtartamát, esetleg mindkettőt avagy az általános partbérleti feltételeken túlmenő további feltételeket külön szerződések állapítják meg.

A dunai rakodópartok egy részét a székesfőváros nem hasznosítja bérlet útján, hanem különböző hatóságok és közintézmények (államrendőrség, folyamőrség, törvényhatósági testnevelési bizottságok) úgyszintén a vízisporttal is foglalkozó sportegyesületek használatára ingyenesen engedi át és csupán a tulajdonjog (úrijog) elismerése címén kíván tőlük évi 10, illetőleg 20 aranypengő díjat.

A bérlet útján hasznosítható, valamint az ingyenes használatra átengedett partszakaszokon kívül fennmaradó partrészletek részint a vízjogi törvény (1885. évi XXIII. t.-c.) rendelkezései által előírt szabadkikötők és veszteglőhelyek céljaira, részint a fővárosnak saját használatára (kőtér, kavicsrakodó, uszoda, mentőállomás) szolgálnak vagy pedig kikötésre nem alkalmas területek (árkok, patakok, csatornák beömlései), illetőleg olyanok, amelyeknek igénybevételére kérelmek nem érkeztek be.

A székesfőváros törvényhatósági tanácsa a 465/1933. sz. határozatával a dunai rakodópartok egyes szakaszainak haszonbérösszegét az 1933. évre a következőképen állapította meg:

A Duna balpartján.

a) *Nyerspart:*

1.	az Újpesti öböltől a Rákos patakig folyóméterenkint	8	ar. P
2.	a Bodor utcától a Dráva-utcáig «	12	« «

b) *Kiépített part:*

3.	a Rákos pataktól a Bodor-utcáig folyóméterenkint	8	« «
4.	a Dráva-utcától a Margit-hídig «	40	« «
5.	a Margit-hídtól a Lánchídig «	68	« «
6.	a Lánchídnál a zárt rakodópart «	80	« «
7.	a Lánchídtól a Petőfi-térig «	60	« «
8.	a Petőfi-tértől a Ferenc József-hídig «	50	« «
9.	a Ferenc József-hídtól az Összekötő vasúti hídig folyóméterenkint	35	« «

A Duna jobbpartján.

a) *Nyerspart:*

1.	a MFTR. rómaiparton lévő hajóállomásától az Újpesti vasúti hídig folyóméterenkint..	1	ar. P
2.	az Újpesti vasúti hídtól délre fekvő Pannónia Turista Egyesület bérpartjától a Zichy-utcáig folyóméterenkint	8	« «
3.	a Zichy-utcától a MFTR. óbudai hajóállomásáig folyóméterenkint	12	« «
4.	az Első Budapesti Gőzmalom Rt. Hengermalom telepétől az albertfalvai határig folyóméterenkint	8	« «
5.	a téli kikötőben folyóméterenkint	8	« «

b) *Kiépített part:*

6.	a békásmegyeri határtól a MFTR. rómaiparton lévő hajóállomásáig és az Újpesti vasúti hídtól az óbudai Dunaágban 1900 fm hosszú partszakaszon, folyóméterenkint	1	« «
7.	a MFTR. óbudai hajóállomásától a Lukács-fürdőig folyóméterenkint	12	« «
8.	a Lukácsfürdőtől a Margit-hídig folyóméterenkint	20	« «
9.	a Margit-hídtól a Csalogány-utcáig «	30	« «
10.	a Csalogány-utcától az Erzsébet-hídig «	40	« «
11.	az Erzsébet-hídtól a Bertalan-utcáig «	30	« «
12.	a Bertalan-utcától az Összekötő vasúti hídhoz délről csatlakozó 1200 fm hosszúságú parthosszon folyóméterenkint	8	« «

Székesfővárosi Hordójelző Hivatal. Ez a hivatal, amelynek fenntartása az 1907. évi V. t.-c. 25. §-a értelmében a székesfőváros feladata, a közforgalomban lévő és bort, sört és szeszes italokat tartalmazó hordók ürtartalmának és súlyának megállapítását és azok mértékének a hordókon való jelzését végzi. A hivatal szervezetéről az 1146.— 1910. kgy. sz. szabályrendelet intézkedik, ügyrendjét pedig a kereskedelemügyi miniszter 107.230/1909. K. M. sz. végrehajtási rendelete alapján kiadott szabályutasítás állapítja meg. A Hordójelző Hivatalnak önálló költségvetése van. A hivatal működése állandó állami felügyelet és ellenőrzés alatt áll. (Évenkint legalább egyszer állami bizottság helyszíni vizsgálatot tart.) Felügyeleti hatósága elsőfokon a m. kir. Állami Mértékhitelesítő Hivatal, másodfokon a m. kir. Központi Mértékügyi Intézet. A Hordójelző Hivatal vezetője, továbbá helyettese és a hordójelzést végző altisztek mérlegmesteri szakvizsgát tesznek.

A hordók jelzése részben a hivatalban, részben a helyszínen történik. A hivatal az 1933. év folyamán 26.067 darab közönséges hordót jelzett és pedig 23.133 darabot a hivatalban, 2934 darabot a helyszínen, továbbá 41.830 darab söröshordót, valamennyit a helyszínen, amelyek után 22.607·13 pengő jelzési és 122·82 pengő raktári díjat szedett be, összesen tehát 22.729·95 pengőt. Ez az összeg, annak ellenére, hogy a főváros a közönség érdekeinek szem előtt tartásával úgy a dologi, mint a személyi kiadásokat már a lehetőségig csökkentette, a felmerült kiadásokat távolról sem fedezte s így a hivatal működése az 1933. évben is hiánnyal zárult. Az évek óta mutatkozó hiány megszüntetése érdekében a polgármester a kereskedelemügyi miniszter elé különböző javaslatokat terjesztett, amelyek azonban eredményre nem vezetvén, a törvényhatósági tanács kénytelen volt a kormánytól a hordójelzési díjaknak mintegy 100%-os emelését kérni. A kereskedelemügyi miniszter azonban ezen kérelemnek nem tett eleget azzal az indokolással, hogy a hordójelző díjak felemelését nem tartja időszerűnek.

A Hordójelző Hivatal a székesfőváros volt tanácsa által kiadott szabályutasítás értelmében a főváros Duna jobbpartján a főváros tulajdonában lévő II. ker., Retek-utca 19. sz. házban felállított fiókhivatalban hetenkint egyszer hordójelzéseket végzett. Minthogy a budai fiókhivatalban végzett munka az összes hordójelzéseknek csak kis hányada (így az 1932. évben mintegy 2% volt), továbbá tekintettel a Hordójelző Hivatal személyzetének nagyobbmértékű csökkentésére, amelynek következtében a személyzetnek a fiókhivatalba való kirendelése a központi hivatal munkáját megakaszthatta volna és így a fiókhivatal további fenntartása célszerűnek nem mutatkozott, ezért annak működését a polgármester (a 248.757/1933—XV. sz. határozatával) az 1933. évi december hó 31-ével megszüntette.

Árumintavásár. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara az 1933. évi május hó 6-tól 15-ig tartó Budapesti Nemzetközi Vásárt a legnehezebb gazdasági viszonyok között rendezte meg. A gazdasági válság, amely a mult év folyamán Közép-Európa egy államát sem kímélte meg, nemkülönben azok a kereskedelmi és valutáris korlátozások, amelyek az üzletkötések, utazások szempontjából a mult évben még alig enyhültek, igen nehéz feladat elé állították a vásár rendezőségét. Fokozta a nehézségeket a kedvezőtlen időjárás is, amely a legnagyobbrészt szabadterületen — a városligeti park területén — rendezett budapesti vásárnál a vásár sikere szempontjából igen jelentős tényező. Mindamellett az igen nehéz körülmények között megrendezett vásár úgy erkölcsi, mint gazdasági szempontból beváltotta a hozzáfűzött reményeket és tárgyilagos megítélés szerint is siker koronázta a vásár rendezőségének céltudatos és szakszerű munkálkodását. Ha tekintetbe vesszük, hogy a külföldi hasonló árumintavásároknál bizonyos mértékű visszafejlődés tapasztalható, akkor a budapesti vásár eredményeit figyelembe véve ezzel ellenkezőleg az egészséges fejlődés jeleit tapasztaljuk. A vásár forgalmát a következő adatok világítják meg. Az 1933. évi vásárra 1464 céget vettek fel. A cégek közül 45 külföldi volt, tehát az összes kiállítók 3·1%-a. A kiállítók által elfoglalt terület nagysága 16.679 négyzetméter volt. Az egyes szakmai csoportok közül legnagyobb számmal és területtel a következő szakmák vettek részt: iparművészet, háziipar, kézimunka, háztartás: 231 kiállító 1078 négyzetméteren; élelmiszer: 133 kiállító 1727 négyzetméteren; vas-, gép- és elektromosipar: 149 kiállító 2085 négyzetméteren: textilipar: 109 kiállító 2064 négyzetméteren;

bútor- és kárpitosipar: 107 kiállító 2348 négyzetméteren. A többi szakma kiállítói száznál kisebb számmal vettek részt. A vásáron a külföldieket leszámítva 23 szakma vett részt. A vásár kb. félmillió látogatást kapott. A vásár tartama alatt a fővárosba kb. 66 ezer idegen érkezett, akik közül külföldi látogató 20.000 volt. A fővárosba érkezett idegenek nemcsak a fővárosi szállodákat töltötték meg, hanem számosat közülük magánlakásokban szállásoltak el. A vásár üzleti forgalma is igen számottevő eredményt mutat. Ezt bizonyítja, hogy a vásár tartama alatt árupengő ellenében 5,447.554 pengő értékű áru exportja nyert lebonyolítást. Ebből az összegből 65% volt ipari és 35% mezőgazdasági cikk. A vásár alkalmával kifejlődött export folytán magyar áruk olyan piacokra is eljutottak, ahol eddig egyáltalán nem voltak bevezetve. A vásár rendezési költségeit, a kiállítók által anyagra, személyzeti díjazásra fizetett összegeket, úgyszintén a vásár által eredményezett idegenforgalom következtében, nemkülönben a vásáron létrejött és a vásáron kívül kötött export és egyéb üzletek összegeit összevéve a vásár összforgalma mintegy 16 millió pengőre becsülhető. Ezen eredményeket a vásár altruisztikus jellegű szervezésének kell tulajdonítani, mert a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, mint erkölcsi testület a vásárt nem mint jövedelmet hajtó vállalatot kezeli, hanem mint a gazdasági élet egyik szükségletét képező fontos intézményt.

Az elismerést érdemlő eredmények mellett maga a vásár üzletvitele 8424·67 pengő hiánnyal zárult, amennyiben a helydíjakból, vásárigazolványokból és beléptijegyek árából befolyt 628.801·97 pengő bevétellel szemben 637.226·64 pengő kiadás merült fel. A kiadási tételek közül a legnagyobb a propagandára fordított összeg, amely 212.368 pengőt tett ki.

A székesfőváros a vásárt rendező Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát e munkájában úgy erkölcsileg, mint anyagilag támogatta, amennyiben a kiállítási területet és a kiállítási csarnokot teljesen ingyen engedte át a vásár céljaira, a parkterület helyreállítási költségeit ez évben teljesen magára vállalta, a vigalmi és a szegényalapot illető adót csak eszmei értékben vetette ki, az elektromos áramot igen kedvezményes tarifa mellett szolgáltatta, azonkívül a gáz- és elektromos üzemeinek, úgyszintén a fürdőinek bemutatásával, mint kiállító maga is résztvett a vásáron, az idegenforgalmi hivatal útján gondoskodott az idegenek megfelelő elszállásolásáról és végül a vásárt 8.200 pengő készpénzsegéllyel is támogatta. A székesfőváros tehát a vásárt, mint a magyar ipart fejlesztő és a kereskedelmi tevékenységet, úgyszintén az idegenforgalmat fellendítő intézményt anyagi erejéhez mérten részesítette támogatásban.

A vásár látogatottságára vonatkozólag utalunk a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

A Magyar Nemzeti Bank statisztikája az 1933. évi Vásár árupengő elleni exportjáról, árucikkek és rendeltetési országok szerint:

	Pengő
Afrika:	
Háziipari cikkek	3.264·—
Gyógyszerek	127·—
Összesen	**3.391·—**
Amerika:	
Cirokszalma	14.040·—
Füstöltáruk sertéshúsból	19.420·—
Gyógynövény	55.000·—
Gyógyszerek	1.510·—
Hüvelyesek	46.067·—
Kecskebőr	80.000·—
Mák	22.571·25
Mezőgazdasági vetőmagvak	129.319·—
Paprika	17.200·—
Összesen	**385.127·25**

Dél-Amerika :	Pengő
Gépek	600·—
Gyógyszerek	55.432·—
Zománcgyártmányok	7.140·—
Összesen	**63.172·—**
Anglia :	
Asztalosáru	4.000·—
Ásványi cserz. felsőbőr	190.204·—
Bunda báránybőrből	50.000·—
Cseres nyakbőr	7.000·—
Csontenyv	76.400·—
Fehér napraforgómag	17.924·63
Furnérgyártmányok	19.291·90
Füstöltáruk sertéshúsból	2.546·—
Gyógynövény	6.000·—
Hüvelyesek	12.720·—
Írószerek	10.000·—
Kikészített bárányból	144.500·—
Komló	2.235·20
Liszt	40.000·—
Mezőgazdasági vetőmagvak	138.989·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	49.530·—
Talpbőrgyártmányok	161.960·—
Textiláruk	41.160·—
Összesen	**974.460·73**
Ázsia :	
Gyógyszerek	16.294·—
Liszt	82.08
Rádiókészülékek	4.600·—
Textiláruk	500·—
Összesen	**21.476·08**
Belgium :	
Füstöltáruk sertéshúsból	7.137·—
Gyógyszerek	3.345·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	8.000·—
Villamos gépek és motorok	6.247·46
Összesen	**24.729·46**
Bulgária :	
Gyógyszerek	**138·—**
Cseh-Szlovákia :	
Cirokszalma	8.500·—
Csontenyv	5.000·—
Fényképészeti papírok	34.100·—
Furnérgyártmányok	2.521·—
Füstöltáruk sertéshúsból	10.800·—
Gyógyszerek	8.677·—
Használt gépek	17.000·—
Hüvelyesek	4.900·—
Kenderfonal	6.700·—
Kenderkóc	180.825·—
Kikészített bárányból	90.554·06
Rádiókészülékek	20.000·—
Sertésszőr és marhafarokszőr	3.217·64
Összesen	**392.794·70**

Dánia :	Pengő
Ásványi cserzésű felsőbőr	3.600·—
Fehér napraforgómag	14.175·—
Mezőgazdasági vetőmagvak	22.000·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	3.584·—
Összesen	**43.359·—**
Egyiptom :	
Biztonsági és bútorzárak	10.000·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	1.680·—
Összesen	**11.680·—**
Finnország :	
Gyógyszerek	237·—
Liszt	18.000·—
Összesen	**18.237·—**
Franciaország :	
Cirokszalma	5.800·—
Füstöltáruk sertéshúsból	27.254·—
Írószerek	530·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	15.450·—
Összesen	**49.034·—**
Görögország :	
Füstöltáruk sertéshúsból	**322·50**
Hollandia :	
Bor	800·—
Bútorok	7.080·—
Egészségügyi berendezés	5.732·—
Füstöltáruk sertéshúsból	7.616·—
Gyógynövény	43.885·—
Kenderkóc	17.500·—
Kikészített bárányból	14.000·—
Mezőgazdasági vetőmagvak	187.780·25
Paprika	540·—
Rozs	104.100·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	13.400·—
Összesen	**402.433·25**
India :	
Írószerek	60.000·—
Villamosgépek és motorok	26.248·—
Összesen	**86.248·—**
Jugoszlávia :	
Akkumulátorok és alkatrészek	9.100·—
Ásványvíz	26.342·70
Ásványi cserzésű felsőbőr	1.300·—
Bizt. és bútorzárak	1.000·—
Cirokszalma	6.300·—
Egészségügyi berendezések	119.940·—
Fayence-csempék	35.200·—
Fémgyártmányok	9.016·—
Gépek	15.000·—
Gyógyszerek	10.470·70
Háztartási fayence-szervisz	713·—
Illatszerek	12.200·—
Írószerek	50.700·—

	Pengő
Kefe- és ecsetáruk	2.548·56
Mezőgazdasági vetőmagvak	4.720·—
Patkósarok	1.066·70
Sodronykötél	20.911·22
Textiláruk	28.467·—
Üvegpapír	4.870·—
Varrószíj, gépszíj	4.000·—
Vasáruk	49.100·—
Villamos áramszámlálók	39.400·—
Zománcgyártmányok	20.400·—
Összesen	**472.765·88**
Lengyelország:	
Állati szarvak csont nélkül	3.500·—
Bor	1.911·—
Füstöltáruk sertéshúsból	31.445·75
Gyógyszerek	22.265·—
Hüvelyesek	1.780·—
Mezőgazdasági vetőmagvak	1.730·—
Nyersnyúlbőr	18.400·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	4.430·—
Vasáruk	55.000·—
Összesen	**140.461·75**
Luxemburg:	
Cirokseprő	**3.600·—**
Málta:	
Liszt	**1.235·—**
Németország:	
Ammonnitrát	4.920·—
Állati szarvak csont nélkül	6.420·—
Ásványvíz	2.000·—
Csontenyv	20.000·—
Fehér napraforgómag	25.980·—
Gyógynövény	115.498·30
Háziipari cikkek	4.828·09
Hüvelyesek	20.450·—
Írószerek	4.100·—
Kenderfonal	78.660·—
Tilolt kender, kenderkóc	26.725·—
Mák	8.160·—
Mezőgazdasági vetőmagvak	120.898·—
Nád	10.450·—
Paprika	1.000·—
Sertés- és marhafarokszőr	6.200·—
Textiláruk	7.800·—
Tölgyfacser	68.000·—
Összesen	**532.089·39**
Norvégia:	
Liszt	145.904·—
Textiláruk	77.729·70
Üvegáruk	2.138·—
Összesen	**225.771·70**

Olaszország:	Pengő
Ásványvíz	29.410·—
Alpaka evőeszköz	20.000·—
Bizt. és bútorzárak	880·52
Bőrgyártmányok	315·50
Bútorok	142.436·—
Cirokszalma	25.875·—
Elektr. akkum. főzőkészülék	800·—
Füstöltáruk sertéshúsból	59.077·—
Gyógynövény	10.000·—
Gyógyszerek	4.332·—
Illatszerek	3.900·—
Írószerek	67.500·—
Liszt	3.756·48
Sertés- és marhafarokszőr	9.000·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	133.980·—
Sportcikkek	940·—
Szappan	198·—
Tejtermék	81.000·—
Összesen	**593.400·50**
Palesztina:	
Ásványi cserzésű felsőbőr	2.100·—
Bizt. és bútorzárak	10.000·—
Gyógyszerek	238·—
Liszt	1.817·—
Talpbőrgyártmányok	24.800·—
Összesen	**38.955·—**
Románia:	
Akkumulátorok és alkatrészek	11.300·—
Alpaka evőeszközök	30.400·—
Bizt. és bútorzárak	67.508·50
Budai föld	1.120·—
Díszműáruk	1.000·—
Egészségügyi berendezések	52.200·—
Illatszerek	5.500·—
Írószerek	35.000·—
Orvosi berendezések	4.906·58
Paprika	490·—
Rádiókészülékek	16.149·20
Sikértartalmú glutin és csiriz	7.550·—
Sodronykötél	3.307·50
Sportcikkek	1.185·30
Textiláruk	1.309·24
Vatta	11.000·—
Összesen	**249.926·32**
Spanyolország:	
Gyógyszerek	495·—
Szappan	1.892·80
Összesen	**2.387·80**
Svájc:	
Bizt. és bútorzárak	17.054·—
Bőr	24.418·—
Cirokseprő	23.253·92
Cirokszalma	2.080·—

	Pengő
Füstöltáruk sertéshúsból	221.420·—
Gyógynövény	4.400·—
Gyógyszerek	350·—
Méz	9.675·—
Nád	7.600·—
Sikértartalmú glutin és csiriz	5.100·—
Összesen	**315.350·92**

Svédország:

Füstöltáruk sertéshúsból	1.092·—
Mezőgazdasági vetőmagvak	5.520·—
Rádiókészülékek	235.300·—
Villamosáramszámlálók	1.530·—
Összesen	**243.442·—**

Szíria:

	Pengő
Gyógyszerek	186·—
Írószerek	70.000·—
Összesen	**70.186·—**

Törökország:

Fémárugyártmányok	8.000·—
Zománcgyártmányok	68.200·—
Összesen	**76.200·—**

Tunisz:

Ásványi cserzésű felsőbőr	2.200·—
Egészségügyi berendezések	2.979·20
Összesen	**5.179·20**
Mindössze	**5,447.554·43**

Az 1934. évi Budapesti Nemzetközi Vásár vámkülföldre irányuló árupengő elleni exportjának részletezése országonkint csoportosítva:

	Pengő		Pengő
Albánia	24.234·—	Hollandia	194.608·50
Anglia	539.873·96	Holland-India	488·—
Argentina	3.825·—	Jugoszlávia	5.968·—
Brazilia	3.200·—	Lengyelország	147.524·60
Bulgária	630.00	Litvánia	16.538·20
China	443·—	Málta	3.195·—
Csehország	92.609·32	Mexico	54.202·50
Cuba	950·—	New-Seeland	2.978·85
Cyprus	1.891·58	Norvégia	61.640·40
Dánia	8.200·—	Olaszország	70.346·60
Egyiptom	11.311·—	Palesztina	119.878·58
Elő-India	25.066·35	Románia	671.715·—
Equador	158·80	Svédország	70.216·—
Ex-clearing államok	59.500·—	Syria	48.238·60
Észak-Amerika	70.028·—	Tripolis	340·—
Finnország	12.600·—	Összesen	**2,322.399·84**

Az 1934. évi Budapesti Nemzetközi Vásár vámkülföldre irányuló árupengő elleni exportjának részletezése árucikkenkint csoportosítva:

	Pengő		Pengő
Árpakása	23.800·—	Gyógyszer	96.419·62
Bőrdíszműáru	278·30	Hajlított fabútor	18.500·—
Bútor	9.600·—	Hántolt borsó	6.500·—
Bútorzár	630·—	Használt gépek	1.380·—
Búzacsiriz	9.600·—	Húskonzerv	11.300·—
Csokoládé, cukorkaáru	9.600·—	Hűtőszekrény	1.100·—
Disznósörte	12.400·—	Illatszer	155·—
Ecset	5.968·—	Írószer	101.176·60
Enyv	25.000·—	Kefe	34.300·—
Ezüstáru	1.200·—	Kenderkóc	10.200·—
Fehérbab	19.100·—	Kesztyűbőr	2.000·—
Furnér	79.510·50	Kézimunka	3.100·—
Felsőbőr	61.246·75	Kikészített báránybőr	246.862·02
Gerebenezett kender	26.500·—	Keserűvíz	35.420·—
Gyógynövény	34.700·—	Kénsavas ammoniák	25.800·—

	Pengő		Pengő
Malomkő	3.000·—	Szalmaáru	59.500·—
Mák	33.900·—	Szérum	7.690·—
Meggylé	7.200·—	Talpbőr	127.372·01
Liszt (diétás)	38·20	Tilolt kender	185.361·60
Nyúlbőr	100.750·—	Vasáru	670.615·—
Ömlesztett sajt	5.500·—	Viktória borsó	37.900·—
Patkányirtó	1.727·48	Villamosreklám	53.000·—
Riasztódugó	957·60	Zománcedény	19.600·—
Szalámi	94.941·16	Összesen	2,322.399·84

A MÁV 10% fuvardíjkedvezménye[1]) alapján az 1934. évi Budapesti Nemzetközi Vásáron kötött üzletekből elszállított áruk csoportok szerint:

	Métermázsa		Métermázsa
Falitégla	35.145	Gépek (acélgépek, mérlegek, sodronykötélfelvonók, villanykályha és vaskályha)	267
Mész	52.850		
Cement	93.285		
Tetőcserép	73.010	Cserépkályha, csempe, fayencelapok	240
Vasáru	21.876	Üveg és porcellán	621
Gipsz	6.050	Szalámi	80
Pala	3.045	Kátrányból és falszigetelő	30
Vasbútor (zománcedény és vasbádogedény)	255	Összesen	286.754

Kisipari Hitelintézet Rt. A kisiparos és kiskereskedő társadalom helyzete a gazdasági válság hatása alatt az 1933. év folyamán is rosszabbodott. Ezzel természetszerűleg megnövekedett a Kisipari Hitelintézet feladata is, azonban ennek dacára a hitelintézet kitűzött céljának minden irányban meg tudott felelni. Erre főleg a modern technika racionális eszközeinek és módszereinek alkalmazása és felhasználása tette képessé. Az intézet altruisztikus feladatát a köz minden megterhelése nélkül végezte, sőt az eredménykimutatás szerint adók és illetékek fejében 34.892 pengőt fizetett le. A Kisipari Hitelintézet az utolsó 6 esztendő alatt adók és illetékek fejében közvetlenül összesen 232.203 pengőt, a lebonyolított ügyletekkel kapcsolatban pedig még további 414.355 pengőt szolgáltatott be az államkincstárnak.

Az elmult esztendő alatt végzett hitelszolgálatot legjobban megvilágítja, hogy az intézet 1925 tételben 2,218.709 pengő összegű újabb kisipari és 953 tételben 833.783 pengő összegű újabb kiskereskedelmi hiteleket folyósított ügyfeleinek. Az új folyósításokat a hitelkeretek emelkedése, valamint azok az összegek tették lehetővé, amelyek az ügyfelektől visszafolytak. A kisiparosság és kiskereskedelem állandó hitelellátását 13,427.531 pengő szolgálta, ami az előző év összes hitelkeretével szemben 300.000 pengő emelkedést mutat. Az a körülmény, hogy a Kisipari Hitelintézet több mint fél millió koronát, tehát tekintélyes, nagy összeget volt kénytelen állandóan mobilan tartani, rávilágít a kisipari hitelellátásnak egyik nehézségére. A mai súlyos viszonyok között ugyanis az adósok tetemes része csak az óvási határidő utolsó pillanatában tud megfelelni kötelezettségének, az intézet tehát bonitásának biztosítására állandó jelentékeny tőkét kell, hogy rendelkezésre fenntartson. Sajnos, a súlyos

[1]) A MÁV 10%-os fuvardíjkedvezményét a Vásár tartama alatt 2.867 vagón áru elszállítására vették igénybe s ez árumennyiség értéke 2,200.000 pengő.

gazdasági viszonyok következtében a váltóhitel megújítása egyre rövidebb és rövidebb időre történik, ami egyben a kamatfizetéssel és tőketörlesztéssel kapcsolatos nehézségeket is mutatja. E nehézségek dacára az intézet mégis kamatjövedelméből fedezte nemcsak rezsiköltségeit, hanem ezenfelül behajthatatlan követeléseire 152.534 pengőt írt le. A behajthatatlan és kétes követelésekre pedig 52.000 pengőt tartalékolt. Azáltal, hogy az intézet a leírásokat az évi bevételeiből fedezni tudta, lehetővé vált, hogy úgy a rendes tartalék, valamint a hiányszavatossági tartalék, továbbá a kétes és behajthatatlan követelések tartaléka egyrészt épségben maradjon, másrészt az előző évi helyzettel szemben emelkedjék.

Az intézet vagyonára és mérlegére vonatkozó adatok tekintetében utalunk e helyen a Statisztikai Évkönyv megfelelő adataira.

Községi Takarékpénztár. A székesfővárosnak ez az intézménye a beszámolás tárgyát képező esztendőben, amelyet a gazdasági és pénzügyi világválság jellemez, érte el a községesítésnek 5. évfordulóját. Ezt a válságot és a velejáró bizalmatlanságot az év első felében csak fokozta az a tény, hogy Anglia után az Amerikai Egyesült-Államoknak pénzrendszere is letért az aranyalapról. Az angol font és az amerikai dollár áresésének kihatásai természetszerűleg csak a jövőben alakulhatnak ki, a velükjáró megrázkódtatás és a két valuta árfolyamában jelentkező, majdnem állandó ingadozás hatásai azonban 1933-ban az amúgy is súlyos bizonytalanság növekedését eredményezték.

A válság összes tényezői hazánkban is súlyosan éreztették hatásaikat nemcsak azért, mert az ország feldarabolása folytán megapadt erőforrások más nemzetekkel szemben már eleve is hátrányosabb helyzetbe hozták, hanem azért is, mert azoknak épen a mezőgazdaság terén mindenütt legsúlyosabban jelentkező tünetei hazánkat mezőgazdasági jellegénél fogva fokozottan kellett, hogy érintsék. A mezőgazdasági termékek nagy részének árlemorzsolódása, bár kisebb mértékben, de az 1933. évben is folytatódott, aminek egyre súlyosbodó következményeit csak részben tudta enyhíteni az év jó országos terméseredménye. A külföldi államok lezárt vámsorompóit hosszabb-rövidebb időre szóló kereskedelmi szerződésekkel csak kevéssé jelentékeny mennyiségű mezőgazdasági áru kivitelére sikerült felnyitni. Ez az erősen korlátozott kiviteli lehetőség elegendőnek mutatkozott azonban arra, hogy az év utolsó hónapjaiban, a behozatalnak a végsőkig leszorított kényszerűsége mellett ugyan, de mégis aktívvá tudja tenni külkereskedelmi mérlegünket.

Az év folyamán keresztülvitt takarékossági rendszabályok, továbbá az újabb adóztatások és jövedelemcsökkentések révén az év utolsó hónapjaiban az államháztartás helyzetében is kedvezőbb eredmények jelentkeztek. Ezek a jelenségek a pengő belső vásárlóértékének megőrzésén kívül hatásukat a gazdasági és hitelélet terén természetesen egyelőre annál kevésbbé éreztethették, mert azok állandósága még legalább egyelőre kétséges volt. Részben a gazdaadósságok könnyítése, részben az államháztartás egyensúlyhelyzetének biztosítása érdekében életbeléptetett különféle korlátozó intézkedések a hitelélet és hitelszervezet működését nem befolyásolhatták természetesen kedvezően. A magyar hitelszervezet nehéz viszonyok között, erős megpróbáltatások dacára olyan ellenálló képességről tett tanuságot, amely nemcsak a benne rejlő erőket bizonyítja, hanem jogos reményt nyujt arra is, hogy a gazdasági élet talpraállításánál be fogja tölteni feladatát.

A Községi Takarékpénztár elmult 5 éve a körülmények dacára is elegendő volt arra, hogy az intézet fejlődésfolyamatáról tanubizonyságot tegyen. Az 1928. évben 3·6 millió pengős saját tőkével induló intézet alaptőkéjét a székesfőváros elhatározása folytán már 1929-ben 10·8 millióra emelte fel és ezáltal lehetővé vált üzletkörének jelentős kiterjesztése. Ugyancsak az 1929. év folyamán sikerült megkezdeni a záloglevélkibocsátási tevékenységet és ezzel egyrészt jelentős külföldi tőkét bekapcsolni a Takarékpénztár üzletkörébe, másrészt a főváros hitelt kereső közönségének törlesztéses kölcsön nyujtásával is szolgálatára állani és jelentékeny mértékben (60-nál több építkezés lehetővétételével) munkaalkalmakat is teremteni. A Takarékpénztárnak ezirányú tevékenysége sikerrel folytatódott a bankzárlat napjaiig. Azóta azonban ennek a tevékenységnek a viszonyok természetesen kényszerű szünetet szabtak.

Ugyancsak az 1929. évben létesült az egyre szélesebb munkakört felölelő biztosítási osztály is és ugyanebben az évben kezdte meg a Községi Takarékpénztár parcellázási tevékenységét is.

Az 1930. év folyamán Budapest székesfőváros tőkeszükségletének fedezése céljából 8 millió dolláros rövidlejáratú hitelt vett igénybe, amely hitelösszegnek a felét külföldi összeköttetései felhasználásával a Községi Takarékpénztár önállóan bocsátotta a székesfőváros rendelkezésére és pedig igen kedvező kamatfeltételek mellett. Sőt sikerült e dollárkölcsönhitelnek egy részét időközben más pénznemre is átalakítani, amiáltal a székesfőváros jelentékeny összegű megtakarítást érhetett el.

Az 1931. évi bankzárlat természetesen sok tekintetben gátat vetett a Takarékpénztár fejlődésének, de nem akadályozta meg a székesfőváros lakosságának az intézet iránt egyre jobban megnyilvánuló bizalmát, amely legfőképen az intézet betéteinek évről-évre való emelkedésében jut kifejezésre. A takarékkönyvekre és folyószámlákra elhelyezett betétek összege ugyanis kitett 1928. december 31-én 22·2 milliót, 1929-ben 41·6 milliót, 1930-ban 47·6 milliót, 1931-ben 52·4 milliót, 1932-ben 57·3 milliót és 1933-ban 62·9 milliót.

Ha a székesfőváros községi folyópénzei és különleges rendeltetésű betétei 13·6 milliót kitevő összegét ehhez hozzászámítjuk, úgy a Takarékpénztár 76·5 millió pengő betéttel rendelkezik.

Az 1932. üzleti év folyamán bonyolította le a Takarékpénztár az ismeretes Parkváros Rt.-tranzakciót, mivel azonban egyes jogi és technikai intézkedések csak az 1933. évvégén történhettek meg, ennek folytán csak ez év utolsó hónapjában voltak a végleges szerződések megköthetők és így a Takarékpénztár is csak ez időpontban szerezte meg véglegesen a Parkváros Rt. összes részvényeit. A tranzakció végleges lebonyolításával az intézet érdekkörébe kerültek nagykiterjedésű svábhegyi, gellérthegyi és Váci-úti telkek, amelyek a bennük rejlő latencia folytán jelentékenyen gyarapítják az intézet erőforrásait.

Ugyancsak közérdekű feladatot szolgált az intézet akkor, amikor az 1931., 1932. és 1933. években résztvett a kibocsátásra került államkölcsönök nyujtásában, ami jelentékeny mérvben növelte meg a tárcájában levő értékpapírok állományát.

Az 1930. évben az Országos Lakásépítő Hitelszövetkezet, az 1931. évben a Magyar Szavatossági Bank, az 1933. évben pedig az Ipari Munkaszervező Intézet alapításában vett részt a Takarékpénztár, ezzel is közérdekű szolgálatokat teljesítvén.

Az 1933. év folyamán a Takarékpénztár jelentékeny feladatát képezte a Budapest Székesfővárosi Vásárpénztár Részvénytársaság felszámoltatásával járó tevékenység is. Az 1933. év nyarán elkészült vagyonstátus a Vásárpénztárnál oly nagyarányú és különböző okokra visszavezethető veszteséget mutatott ki, hogy a kérdés megfelelő rendezése nehéz gondot okozott a székesfővárosnak. A felszámolás munkája a nehéz behajtási és értékesítési lehetőség dacára símán és eredményesen haladt előre. A felszámolás alatt is zavartalanul bonyolódott le a fővárosi vásártelep forgalma és a Vásárpénztár e célra még rendelkezésre álló tőkéiből megfelelő hitellel voltak elláthatók a Vásártéren üzletet lebonyolító kereskedők és iparosok is.

Az intézetnek az 1933. év folyamán is legfőbb feladatát képezte a mobilitás megőrzése, továbbá óvatos és a Takarékpénztári elveknek megfelelő konzervatív üzletpolitika követése. Az a tény, hogy az 1933. üzleti év eredményei is az intézet fejlődéséről, üzletkörének kiterjedéséről, forgalmának növekedéséről és erőinek gyarapodásáról tesznek tanubizonyságot, jogos reményt nyujt arra, hogy az intézet további fokozatos fejlődés folyamatában áll.

A takarékkönyvekre és folyószámlára elhelyezett betétek összege az előző évi 57·3 millióról 62·9 millió pengőre emelkedett. Ez az emelkedés különösen azért nagyjelentőségű, mert a betéteknek állandó emelkedése még eme közismerten súlyos esztendőben is tovább folytatódott.

A korábbi években megkezdett és jelentékenyen kiterjesztett takarékossági akcióját megfelelő eredménnyel az 1933. évben is folytatta az intézet.

A hitelezők tétele az előző évi 8·4 millióval szemben átmenetileg 12·1 millióra emelkedett, aminek magyarázata a székesfőváros részéről jelentkező nagyobb hitelszükségletben rejlik. A készpénz- és zsirókövetelések összege az előző évi 3·3 millióról 2·7 millióra, a pénzintézeteknél és bankcégeknél fennálló követelések összege pedig 6·9 millióról 6 millióra csökkent. A váltótárcaállomány 42·6 millióról 47·9 millióra emelkedett. Az intézet mobilitási szempontból nagy gondot fordított erre az üzletágra. Igyekezett a gazdasági életnek a hitelek lehető fenntartásával segítségére lenni, viszont a gyengébbnek ítélt tételek visszafizetése, valamint a betétállomány emelkedése révén rendelkezésre álló összegeket újabb hitelek nyujtására fordította.

Az értékpapírokra folyósított kölcsönök összege 1·1 millióra emelkedett. A fedezetül szolgáló értékpapírok anyaga osztott, gondosan megválogatott és bonitás szempontjából teljesen kifogástalan.

A székesfőváros intézményeinek nyujtott hitelek összege 10 millió pengő. A korábbi években külön kimutatott és a közhatóságokkal szemben fennálló követelések engedélyezése alapján folyósított hitelek összege az esedékessé vált tételek visszafizetése következtében csökkent és 4·9 millió pengőt tesz ki. A hosszúlejáratú törlesztéses kölcsönök állománya 21·5 millió. A záloglevelek összege kereken 14·2 millió volt s az intézet a továbbra is fenntartott transzfermoratórium folytán esedékessé vált záloglevélszelvények beváltására szolgáló összegeket a külföldi hitelezők alapjába rendszeresen befizette.

Az intézet tárcájában levő értékpapírok tétele az előző évi 3·6 millióval szemben 6·2 millióra emelkedett. Az intézet értékpapírjainak értékelésénél 80/1934. M. E. számú rendeletben biztosított kedvezményt, amely az értékpapíroknak a tényleges forgalmi áraknál magasabb értékelését is megengedte, az intézet sem a tárcájában levő értékpapírok, sem a záloglevélkibocsátó alapban levő értékpapírok értékelésénél igénybe

nem vette, sőt e két tétel alatt felvett értékpapírállományban a kimutatott értékeléssel szemben jelentékeny tartalékok rejlenek.

A biztosítóosztályok forgalma és elért eredménye megfelelt a várakozásoknak.

A fiókosztályok forgalma a betétállománynak megfelelően emelkedett. A veszteség- és nyereségszámlában az adók tételénél mutatkozó csökkenés az előző évben kimutatott kisebb nyereségnek a következménye.

A személyzeti kiadásoknál elért megtakarítás a kormányintézkedés nyomán végrehajtott további illetménycsökkentés eredménye s oly jelentős, hogy immár a személyzeti kiadások csak 1·3 millió pengőre rúgnak.

A dologi kiadások terén az elmult évek folyamán végrehajtott takarékossági intézkedések a további jelentősebb csökkenésnek már korlátot szabtak. Mindennek dacára sikerült a beszámolás tárgyát képező év folyamán is, bár jelentéktelen mérvben, némi megtakarítást elérni.

A behajthatatlan követelések leírására 204 ezer pengőt fordított az intézet.

Bár a jövedelmek a közismerten súlyos viszonyokhoz képest nem alakulhattak kedvezően, a nyereség- és veszteségszámla mégis 36.631 pengő tiszta nyereséggel zárult, amely 18%-os levonás után a tartalékalap javára fordíttatott.

Idegenforgalom. A hivatalos idegenforgalmi statisztikai adatok szerint Budapest szállodáiban és penzióiban az 1933. évben 192.688 idegen 554.934 éjtszakát töltött el.

Ezek az adatok az előző esztendő eredményeivel szemben emelkedést mutatnak. Az érkezők számában jelentkező növekedés 2095, vagyis 1·1%, míg az itt töltött éjtszakák többlete 26.852, vagyis 5·1%. Tekintettel arra, hogy az idegenforgalom abszolút értékű fokmérője az idegenek által eltöltött éjtszakák száma, megnyugvással mutathatunk rá erre a nehéz viszonyok között szokatlanul kedvező eredményre.

Ha ezt az eredményt részeire bontjuk, azt látjuk, hogy Csonka-Magyarországból 90.752 vendég 210.311 éjtszakát töltött Budapesten, ami az előző évhez képest érkezők számában 6078, azaz 6·3%, éjtszakákban 11.674, vagyis 5·35%-os csökkenést jelent.

Annál nagyobb emelkedés mutatkozik a külföldi vendégek forgalmában, akik közül 101.936 érkező 344.623 éjjelt töltött Budapesten, míg az 1932. évben 93.763 külföldi csupán 306.097 éjjelen át időzött itt s így a többlet az érkezők számában 8173, vagyis 8·7%, az éjjelek számában pedig 38.526, vagyis 12·6%.

Ez, a külföldiek által itt töltött éjjelek harmincnyolcezres többlete önmagában véve jelentékenyebb, mint egy téli vagy tavaszi hónap összes idegenforgalmi éjtszakája. A magyar idegenforgalom 12·6%-os emelkedési aránya jobb, mint Olaszországé, ahol a Szent Év nyujtotta kedvezmények következtében 1932-ről 1933-ra a külföldiek száma 25%-kal emelkedett ugyan, de a külföldiek által eltöltött éjtszakákban csak 8·5%-os emelkedés mutatkozott.

A multhoz viszonyítva örvendetes fordulópontot jelent idegenforgalmi statisztikánkban az összes idegenek s a külföldi vendégek forgalmában fentvázolt többlet. A korábbi esztendők nagy fellendülése után az összes idegenforgalomban már 1929. óta, a külföldiek forgalmában pedig 1931. óta évről évre csökkenésről számolhatott csupán be a statisztika. A mostani nehéz gazdasági viszonyok között örvendetes és jelentős eseményt mutatnak e számok külföldi viszonylatban is, ha tekintetbe vesszük, hogy 1932-ről 1933-ra Bécs idegenforgalma 11%-kal, Prága idegenforgalma 42·5%-kal (szeptember 1-ig), Berlin külföldi idegenforgalma 30%-kal, München külföldi idegenforgalma 18·5%-kal, Párizs és Franciaország idegenforgalma 20%-kal csökkent.

A magyar idegenforgalmi propaganda eredményessége mellett tanuskodik, hogy a mai gazdasági világkrízis idején, amikor a legtöbb külföldi államból az idegenforgalom csökkenéséről érkeznek jelentések, a magyar idegenforgalom mégis fejlődésről számolhat be.

Emelkedés mutatkozik az idegenek itt tartózkodásának idejében is. 1933-ban az idegenek átlagos budapesti tartózkodási ideje 2·87 nap volt, szemben az 1932. évi 2·77 napos és az 1931. évi átlagos 2·66 napos itt tartózkodási tartammal.

A belföldi vendégek átlagos itt tartózkodási ideje 1933-ban 2·31 nap volt, (tavaly 2·29 nap), elcsatolt területről érkezők 3·47 (tavaly 3·24 napig), a távolabbi külföldről érkezett idegenek 3·71 napig (tavaly 3·31 napig) tartózkodtak a fővárosba. Ezzel az utolsó eredménnyel erősen megközelítjük Bécs idegenforgalmi statisztikáját, amely a szállodákban és penziókban megszállott külföldi vendégek átlagos ottartózkodási idejét 1933-ban 3·76 napban állapította meg.

A hivatalos idegenforgalmi statisztika Budapesten csak a szállodákban és penziókban megszállott vendégekről emlékezik meg s figyelmen kívül hagyja a magánlakásokban elhelyezkedett idegenekre vonatkozó adatokat. A külföldiekre vonatkozólag ezt a hiányt pótolhatjuk, mégpedig úgy, hogy a rendőri bejelentések közléseiből állapítjuk meg a magánlakásokba érkezett külföldiek számát.

Így tűnt ki, hogy 1933-ban az elcsatolt területről és távolabbi külföldről 92.495 vendég érkezett magánlakásokba, ahol — becslés szerint egyenkint 5 napig időzve Budapesten — 462.475 éjtszakát töltöttek el. A külföldi vendégek e kategóriájánál a forgalom 6·5%-os emelkedését látjuk.

A bejelentő hivatal belföldi adatai keretében a budapesti belső költözködési mozgalom és az idegenforgalom egymástól el nem választható. A magánlakásokban megszállt belföldi vendégek számát illetőleg — ellenőrizhető adatok hiányában — csak megközelítő becslésekre van utalva a hivatal. Feltéve, hogy — úgy, mint a külföldieknél láttuk — a belföldről érkezők is a szállodákban és penziókban nyilvántartott vendégek 90%-ának megfelelő tömegben helyezkedtek el magánlakásokban s ott fejenkint 5 napig tartózkodtak, úgy elfogadhatjuk, hogy 1933-ban a magánlakásokban 81.676 belföldi vendég szállott meg Budapesten, 408.380 éjtszakára.

Az 1933. év egész budapesti idegenforgalma ezek szerint a következőképen összegezhető:

Szállodákban és penziókban megszállt	192.688 vendég	554.934 éjtszakára
Magánlakásokban szállt meg külföldről	92.495 «	462.475 «
Magánlakásokban szállt meg belföldről	81.676 «	408.380 «
Összesen érkezett .	**366.859** vendég	**1,425.789** éjtszakára.

Nemzetiség szerint vizsgálva a külföldi vendégeket, a tizenkét legfontosabb külföldi nemzet — az ideérkezők számát véve alapul — az alábbi sorrendben következik egymás után:

	Érkezők száma	Éjjelek száma	Átlagos tartózkodás napokban
1. Ausztria	22.939	63.797	2·78
2. Cseh-Szlovákia.....	21.172	63.946	3·02
3. Románia	12.775	49.731	3.89
4. Németország	10.566	38.444	3·63
5. Olaszország	5.221	18.842	3·60
6. U. S. A.	4.399	18.565	4·22
7. Svájc	4.367	13.866	3·17
8. Nagy-Britannia.....	4.244	17.336	4·08
9. Franciaország	3.873	14.690	3·79
10. Jugoszlávia.....	3.718	13.975	3·75
11. Hollandia	1.429	5.644	3·94
12. Lengyelország	1.236	4.064	3·28

Mint az összeállításból látható, legtöbb vendég (az egész külföldi idegenforgalom 22%-a) Ausztriából érkezett. A legtöbb idegenforgalmi napot a Cseh-Szlovákiából érkezettek töltötték el Budapesten s átlagosan a leghosszabb ideig tartózkodtak a fővárosban az Amerikai Egyesült-Államokból érkezett vendégek. Tartózkodási tartam szerint az amerikaiak után (4·22 nap) az angolok (4·08 nap), a hollandok (3·94) és a románok (3·89) következnek.

Ha az elcsatolt területről érkező idegeneket nem vesszük figyelembe, a külföldi vendégek számszerű sorrendje a következőképen alakul: 1. Ausztria, 2. Németország, 3. Olaszország, 4. U. S. A., 5. Svájc, 6. Anglia, 7. Franciaország, 8. Csehország, 9. Románia, 10. Hollandia, 11. Lengyelország, 12. Jugoszlávia.

Emelkedés mutatkozik az 1932. esztendőhöz képest a következő nemzetiségű érkezők számában: osztrákok, csehek, svájciak, franciák, portugálok, spanyolok, angolok, hollandok, belgák, luxemburgiak, dánok, svédek, norvégek, finnek, lengyelek, esztek, lettek, litvánok, bolgárok, törökök, japánok, valamint az egyéb ázsiai, afrikai, ausztráliai és az Egyesült-Államokon kívül amerikai érkezők számában.

Számbelileg és idegenforgalmi értelemben is jelentős a következő nemzetiségű idegenek számának emelkedése: osztrákok 5754 (33·5%), csehszlovákok 2931 (16%), svájciak 2041 (88·75%), angolok 1788 (71%), franciák 1381 (55·25%). Az utolsó két évtized egyik esztendejében sem járt annyi osztrák, csehszlovák, svájci, angol és francia vendég Budapesten, mint 1933-ban.

Ezzel szemben csökkent — 1932-höz viszonyítva — a románok, németek, amerikaiak, jugoszlávok, olaszok, monakóiak, oroszok, görögök és albánok száma.

Csökkent a száma azoknak a külföldi vendégeknek, akik Németországból érkeztek ide (2642 = 20%), továbbá az Egyesült-Állambeli amerikaiak (2338 = 35%) és jugoszlávok száma (1203 = 24%). A németek száma az 1926—27-es, az amerikaiaké az 1925—26-os évek látogatottsági színvonalára esett vissza. A jugoszlávok pedig, sajnos, még sohasem érkeztek olyan kevesen Budapestre, mint 1933-ban. A csökkenések okát nem az idegenforgalmi propaganda elégtelen voltában vagy Budapest idegenforgalmi vonzóerejének bizonyos irányokban való hanyatlásában kell keresni, hanem politikai (németek és jugoszlávok) és gazdasági (amerikaiak) okokban. A németek számának visszaesését sikerült bizonyos fokig ellensúlyozni, mert míg Bécsbe 47%-kal kevesebb német érkezett, 1933-ban a hozzánk érkezett németek számában beállott csökkenés mindössze 20% volt.

A külföldiek számának százalékos arányát tekintve, a Béccsel való összehasonlítás a mi javunkra ütött ki, mert például míg a svájciak többlete nálunk 88·75%, addig Bécsben csak 18·7%, — az angoloké nálunk 71%, Bécsben csak 42·8%, — a cseheké nálunk 16%, Bécsben 5·7% volt.

Ha 1933. évi idegenforgalmunkat hónapok szerint megosztva vizsgáljuk, a következő oldalon bemutatott képet nyerjük hullámzásáról.

A szállodai és penzióbeli idegenek összes forgalma — beleértve a belföldiek és külföldiek forgalmát — úgy az érkezők, mint az éjjelek számára nézve

legerősebb volt augusztus hónapban (az évi idegenforgalom 13%-a), sorban ezután május következett, majd szeptember, április, október, július és június hónapok.

	Összes idegenforgalom szállodákban és penziókban		Ebből			
			belföldiek		külföldiek	
	érkezők	éjjelek	érkezők	éjjelek	érkezők	éjjelek
			s z á m a			
Január	10.916	31.205	6.517	15.709	4.399	15.496
Február	10.207	28.255	6.194	13.476	4.013	14.779
Március	14.058	37.342	8.350	18.687	5.708	18.655
Április	17.025	44.109	6.290	13.853	10.735	30.256
Május	20.859	59.707	9.894	22.780	10.965	36.927
Június	16.210	43.494	6.827	15.308	9.383	28.186
Július	15.968	45.436	6.771	15.847	9.197	29.589
Augusztus	24.886	70.590	9.513	21.907	15.373	48.683
Szeptember	19.984	58.382	7.739	18.436	12.245	39.946
Október	16.808	56.178	7.625	18.721	9.183	37.457
November	13.611	44.338	7.900	19.897	5.711	24.441
December	12.156	35.898	7.132	15.690	5.024	20.208
Összesen....	**192.688**	**554.934**	**90.752**	**210.311**	**101.936**	**344.623**

A belföldiek forgalmában május a vezető hónap, utána második helyen augusztus, harmadik helyen március következik. Megváltozik a sorrend, ha a külföldiek forgalmát vizsgáljuk, akiknek legnagyobb száma augusztusra esett (15.373 érkezés, 48.683 éjtszaka, az egész idegenforgalom 15%-a). A külföldi idegenek érkezésében sorban ezután szeptember (12.245 érkező), harmadik helyen május (10.965 érkező), negyedik helyen április (10.735 érkező) következik.

Idegenforgalmi szempontból jelentőséggel bíró eseményekkel kapcsolatba hozva, ezek a számok azt mutatják, hogy 1933. évi idegenforgalom augusztusban — a Cserkész Világjamboreenak, a Szent István-hétnek és a »Gyöngyös Bokréta« ünnepi előadásainak havában — volt a legerősebb. A Szent István-heti ünnepségek hatása jelentékenyen mutatkozik az idegenforgalmi statisztika eredményeiben. Erről tesz tanuságot a három utolsó esztendő augusztusi eredményeinek összehasonlítása:

1931-ben	augusztusban	20.940	idegen	55.431	napot	töltött	Budapesten
1932-ben	«	21.858	«	61.990	«	«	«
1933-ban	«	24.886	«	70.590	«	«	«

Nagy vonzóerőt gyakorolt a Budapesti Nemzetközi Vásár úgy a külföldi, mint a belföldi vendégekre. A belföldi idegenforgalom ugyanis a Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából volt legszámottevőbb. Hogy az utolsó három esztendő májusi statisztikájának összehasonlításánál nem találkozunk ugyanolyan növekedéssel, mint azt az augusztusi forgalomnál láttuk, annak az az oka, hogy a vásár alkalmával befutott filléres vonatok tekintélyes számú közönsége az idegenforgalmi statisztikában nincs kimutatva.

Megállapítható az is, hogy a külföldiek legnagyobb része áprilistól október végéig kereste fel a fővárost. A külföldről érkezett idegenek több mint $^3/_4$ része ezekre a hónapokra esett s a január—március, november—december hónapok együttes külföldi idegenforgalma alig $^1/_4$ része volt az évi forgalomnak. Ez évben tehát az április elejétől október végéig terjedő idő volt a főváros idegenforgalmának főszezónja, ami a multtal szemben az idegenforgalmi évad meghosszabbodását jelenti.

A külföldi vendégek tartózkodási átlaga, mint említettük, 3·71 nap. Legrövidebb ideig maradtak a külföldiek áprilisban (2·8 nap), leghosszabb ideig novemberben (4·3 nap), októberben és decemberben (4—4 nap).

Becslés alapján megállapítható, hogy a magánlakásokban megszállott külföldiek közül a legtöbben augusztusban érkeztek (15.479 személy). A fenti számhoz hozzávéve a cserkésztáborozás 7617 külföldi résztvevőjét, akik legalább 1—1 napot töltöttek mint kirándulók — regeltől-estig — Budapesten, az augusztusban érkezett összes külföldi vendégek számát a szállodákban és penziókban megszállott külföldiekkel együtt 38.469 személyre tehetjük.

A magánlakásokban megszállott külföldiek statisztikájában második helyen a szeptember hónap áll 12.303 idegennel, míg a harmadik helyet május hónap foglalja le 12.126 érkezővel.

Az 1933. év idegenforgalmi eseményei. Az év elején a cseh és spanyol képviselők egy-egy csoportja nyitotta meg az idegenforgalmi évadot. Majd sorra érkeztek a bécsi utazási irodák csoportjai, a bolgár vadászok, finn tornászok. Március elején érkezett az első bécsi különvonat, valamint a Reichsdeutschenamt bécsi és az Autocar pozsonyi társasutazásának résztvevői. A következő héten a cseh-magyar football-mérkőzés alkalmából Cseh-Szlovákiából érkezett több olcsó vonat. Március hónapban ezenkívül az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár jelentett nagyobb belföldi és elcsatolt területi idegenforgalmat. Március hó 25-én és 26-án végül a vidéki filléres vonatokon körülbelül 10.000 látogató érkezett a fővárosba.

Április elején megérkezett a bukarestiek egy nagyobb csoportja s az ezután következő húsvét hetével kezdődött idegenforgalmunk egyik legmozgalmasabb időszaka. A húsvéti ünnepek alatt az összes fővárosi szállodák és penziók tömve voltak idegenekkel. Április 13-án az Est francia csoportja érkezett Budapestre, 14-én a Pesti Hirlap francia csoportja, a boroszlóiak különvonata és a drezdaiak csoportja, 15-én a Pesti Hirlap svájci vonata, a besztercebányai Auto-Club 20 kocsiból álló csoportja és az olasz balneológusok. Ugyanazon a napon érkeztek meg a bécsi iroda által előkészített társascsoportok, külön autobuszokon, úgyhogy e napon a bécsi-úti vámnál 25 zsúfolt külföldi autobusz és mintegy 120 külföldi autó és motorkerékpár érkezését számlálták meg. Ugyanakkor tartózkodtak itt a turini diákok, majd április 18-tól 21-ig a berlini magyar idegenforgalmi iroda csoportjának tagjai és az olasz tenniszezők. Április hó 26-án a legnagyobb németországi utazási irodák tisztviselői érkeztek hozzánk idegenforgalmi tanulmányútra. Ez a nagy idegenforgalom húsvét hetét követőleg megismétlődött április hó végén, amikor két különvonat, egy különhajó, 350 gépjármű és mintegy 40 autobusz több mint 7000 vendéget hozott a fővárosba Bécsből, Grácból és Ausztria egyéb helyeiről.

Ilyen mozgalmas előzmények után a május hónap az idegenforgalmi szezón egyik legforgalmasabb szakaszának ígérkezett. Május 6-tól 15-ig zajlott le a főváros polgárságára nézve is igen nagy anyagi sikert jelentő Budapesti Nemzetközi Vásár, amely alkalomból a Vásár zárójelentése szerint, az érkezők minden kategóriáját figyelembevéve, 66.000 idegen látogató érkezett a fővárosba. Ugyanerre az időre esett a Nemzetközi Liszt Ferenc-zongoraverseny, amely az egész világ legkiválóbb fiatal zongoraművészeit gyüjtötte a fővárosba és értékes zenei programmot nyujtott az itt tartózkodó nagyszámú külföldi vendégeknek. Május havára esik még az Amster-

dam-Batávia óriásrepülőgép első leszállása, ami azt jelentette, hogy ezentúl Budapest Nyugat és Kelet között Európa egyik legforgalmasabb repülőállomása lesz. Májusban érkezett a fővárosba a cseh kereskedelmi kamarák küldöttsége, a lett ujságírók egy csoportja, a holland ujságírók csoportja, a müncheni magyar idegenforgalmi iroda kirándulócsoportja, az olasz tornászok, az olasz frontharcosok és avanguardisták 530 tagú csoportja. Május hó utolsó napjaiban tartotta Budapesten üléseit a Nemzetközi Cobden Szövetség, majd május hó 28-án megérkeztek a Nemzetközi Ujságíró Kongresszus külföldi résztvevői, akiknek sorában a legtöbb külföldi világlap egy-egy tudósítója látogatott el hozzánk. Ez a kongresszus az 1933. év idegenforgalmának egyik legfontosabb eseményét jelentette. A kongresszus részvevői egyhangúlag elragadtatva nyilatkoztak budapesti impresszióikról és ennek számtalan cikk alakjában adtak kifejezést a világsajtóban, ami fel nem értékelhető propagandát jelentett a fővárosnak és hasznosan támogatta hazánk külpolitikai érdekeit is. A Nemzetközi Ujságíró Kongresszus előkészítésében Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala tevékeny részt vett. A részvevőket a hivatal szállásolta el és kirándulási programmot állított össze részükre.

Június hó első napjaiban a pünkösdi ünnepek gyüjtöttek nagyobb számú idegent Budapestre. Egymást követőleg érkezett a fővárosba Svájcból, Drezdából egy-egy nagyobb csoport, majd a berlini magyar idegenforgalmi iroda boroszlói csoportja, utána a svájci cserevonat és a bécsi Arbeitsgemeinschaft csoportja. Ugyanez alatt az idő alatt érkeztek a nemzetközi Európa-Vívóbajnokság és a nemzetközi gazdatávlovaglás részvevői. A pünkösdi ünnepek alatt örvendetesen éreztette hatását a m. kir. kormánynak a külföldről érkező motoros járművek előjegyzési eljárására vonatkozó rendelete, amennyiben egyedül a pünkösdi ünnepek alatt a Bécsi-úti vámnál 400 külföldi autó és motorkerékpár érkezését számlálták meg.

Június hónapban érkeztek a nemzetközi mótorcsónakverseny külföldi résztvevői, a Catgara bombayi utazási iroda csoportja, az Allgemeiner Deutscher Automobil Club Ungarn-Fahrtjának résztvevői, az angol egészségügyi tisztviselők csoportja, az erdélyi munkáscsoport, a Magyarország körüli nemzetközi kerékpárverseny résztvevői, az Est-lapok két különvonata 400—400 személlyel, a barcelonai műegyetemi hallgatók tanulmányi csoportja, valamint a Viajes Baixas spanyol utazási iroda által autobusszal rendezett két társasutazás 30—30 személlyel.

Július hó folyamán érkeztek fővárosunkba a berlini Magyar Idegenforgalmi Iroda által rendezett Halle-Drezdai utazás résztvevői, a Niederländische Reisevereinigung 340 tagú holland csoportja, a Bureau National Permanent des Oeuvres d'Education belga és olasz avanguardisták 550 tagú csoportja.

Augusztus havában elérkezett az idegenforgalmi évad eredményekben leggazdagabb és eseményekben legjelentősebb időszaka. Az augusztusi idegenforgalomnak két nagy eseménye volt: a IV. Nemzetközi Cserkész-Világtáborozás és a nagysikerű Szent István-hét. A Cserkész-Világtáborozás az idegenforgalmi propaganda szempontjából megbecsülhetetlen jelentőségű volt, mert bár a táborozást Gödöllőn tartották meg, a világ minden tájáról ideérkezett cserkészifjúság, valamint a hozzátartozók és nagyszámú külföldi érdeklődők teljesen megtöltötték a budapesti szállodákat és penziókat. Az Idegenforgalmi Hivatal állandó összeköttetésben állott a Jamboreet rendező Cserkész Szövetséggel s tevékeny részt vett a táborparancsnokság által létesített idegenforgalmi központok felszerelésében, a kirendeltségek munkájának

szakszerű irányításában és külön e célra készített propagandaalbummal s budapesti térképpel látta el az összes részvevőket.

A Cserkész-Világtáborozás befejezésével már kezdetét vette az augusztusi idegenforgalom második nagy eseménye, a Szent István-hét. Az intenzív külföldi propaganda eredményeképen ebben az évben a Szent István-hét iránt nagy mértékben nyilvánult meg a külföldi utazóközönség érdeklődése. A Szent István-hét idegenforgalmának szervezésében és lebonyolításában az Idegenforgalmi Hivatal az év eleje óta fokozott munkával vett részt és augusztus hónapban részben a Cserkész-Jamboree, részben a Szent István-hét idegenforgalmának zavartalan lebonyolítása céljából, úgyszólván állandóan inspekciós szolgálatot tartott.

A Szent István-hét világi programmjának egyik színes eseménye volt a Szent István-nap estéjén megtartott nagyszabású tűzijáték, amely a hozzákapcsolódó díszkivilágítással és sétahajózással a fővárosban tartózkodó több ezer külföldi látogatónak feledhetetlen élményt és gyönyörűséget jelentett.

A Cserkész-Világtáborozáson és Szent István-héten kívül augusztus havának még számos idegenforgalmi eseménye volt. A hónap első napjaiban, mikor még itt tartózkodtak az olasz avanguardisták, megérkezett a svájci turisták egy különvonata, a Pesti Hirlap angol különhajója és 700 személlyel egy román különvonat is. Ezután érkezett a Centropa francia utazási iroda kirándulótársasága, az aradi filléres vonat és az amerikai atléták csoportja. Augusztus második felében a Jamboreeről visszatérő cserkészifjúság töltötte meg a fővárost, ekkor érkezett meg az Est különvonata és a Hitler-ifjak egy 80 tagú csoportja. Utána a Magyar Falu Kongresszus kezdődött Budapesten, amelyre a vidéki gazdák nagy csoportja érkezett a fővárosba. Augusztus havára esett még az olasz és lengyel diákok csoportjának látogatása, a Pesti Hirlap angol különvonatának és a müncheni magyar idegenforgalmi iroda két különvonatának érkezése.

A szeptember havi idegenforgalomban a jelenlegi idegenforgalom két főtényezőjének jutott jelentős szerep : társasutazások terén az olcsó külföldi cserevonatoknak, míg az egyéni utazások terén az automobillal érkezők domináltak. Így számolhatunk be az IBUSZ-CIT 150 személyes olasz cserevonatáról és a svájci autósok magyarországi tartózkodásáról. Ugyanekkor érkezett egy román, egy jugoszláv automobilcsoport és nem sokkal utánuk a Szent Kristóf Plaketten-Fahrtban résztvevő osztrák automobilisták csoportja.

Az Est francia-angol cserevonata után érkezett a Báthory-Sobieski-ünnepségekre a mintegy 350 tagot számoló előkelő lengyel delegáció. Ugyanezekre a napokra esik a Nemzetközi Vasúti Alkoholellenes Szövetség 200 tagjának és a spanyol szakíróknak látogatása, valamint a svájci-magyar footballmérkőzésre ideutazó 1600 tagból álló svájci csoport érkezése. Szeptember hó közepén újabb 200 személyes különvonat futott be a fővárosba, majd a magyarbarát angol képviselők és újságírók látogatása következett, akiket az 500 személyes angol-magyar cserevonat követett.

A hónap utolsó napjaiban a Szállítmányozók Nemzetközi Szövetsége kezdte meg kongresszusát, amelynek ülései október hónapra is átnyúltak.

A budapesti idegenforgalom mozgalmassága október hónapban sem csökkent. Ebben a hónapban érkeztek a külföldi frontharcosok, a svéd atléták, a hollandi bridzsezők és az olasz cserevonat utasai. Ugyanerre az időre esik a VI. Nemzetközi Gyapjúkonferencia. Utána az Actio Catholica budapesti nagy gyűlése fokozta a

belső idegenforgalmat. Október hó közepén ismét több filléres vonat érkezett Budapestre, amelyek szintén a belső forgalmat emelték. A hónap második felében befutott az IBUSz svájci cserevonata, megérkezett a francia vadászok egy csoportja és a Pesti Hirlap meghívására az angol parlamenti képviselők társasága. Ez utóbbi ténynek nemcsak idegenforgalmi, hanem nemzeti propaganda szempontjából is megbecsülhetetlen jelentősége volt. Igen mozgalmas volt az október hónap vége, amikor Temesvárról, Aradról és Bukarestből mintegy 1800 idegen érkezett. Ezekkel egyidejűleg Olaszországból és Ausztriából is számos társasutazás indult a fővárosba. Sok idegen érkezett a magyar-olasz labdarúgómérkőzés alkalmából, amely az őszi idegenforgalom egyik kimagasló eseménye volt. Az októberi idegenforgalmat az IBUSz és a Pesti Hirlap olasz vadászvonatának érkezése fejezte be.

November hó első felét a Nemzeti Munkahét változatos eseményei tették mozgalmassá. Ugyanakkor érkezett a bécsi kőművesmesterek, majd a bolgár ujságírók egy-egy csoportja is. November közepén az osztrák rotariánusok időztek a fővárosba, majd utánuk a középeurópai Vasúti Egyesület tartotta Budapesten nemzetközi konferenciáját. Ebben a hónapban tartózkodott a fővárosban Llewelyn-Jones angol képviselő, Sommerset de Chair angol iró és Gino Guchetti olasz publicista.

December havában két fontos idegenforgalmi eseményről számolhatunk be, amelyek közül az egyik politikai jellegű volt, a másik pedig művészi vonatkozású. A revíziós propaganda szempontjából volt nagyjelentőségű Sir Robert Gower látogatása, a hollandi grafikusok budapesti kiállítása pedig művész vonatkozásban volt kiemelkedő esemény. A belföldi idegenforgalom szempontjából a különösen jelentékeny utazási kedvezményeket biztosító Nemzetközi Baromfi Kiállítás és a lakihegyi nagyadó megnyitásával kapcsolatos rádiókiállítás jelentett nagyobb elevenséget.

Az 1933. évi idegenforgalom az utolsó évtized idegenforgalmi eredményeinek tükrében. Az 1933. év idegenforgalmi adatait akkor mérlegelhetjük kellően, ha az utolsó évtized idegenforgalmi statisztikájába állítjuk be azokat.

A budapesti szállodák és penziók foglaltságában megnyilvánuló egész idegenforgalom 1924. óta a következőképen alakult:

Év	Érkezők	Éjjelek
1924	179.720	504.727
1925	240.153	602.551
1926	247.606	609.030
1927	260.870	651.088
1928	269.606	712.397
1929	250.055	656.274
1930	241.456	640.728
1931	202.891	540.791
1932	190.593	528.082
1933	192.688	554.934

Ez a táblázat azt mutatja, hogy 1924-től 1928-ig a vendégek száma és az itt töltött éjjelek száma állandóan és fokozatosan emelkedett. Az 1928. év 269.606 érkezővel és 712.397 éjtszakával nemcsak ennek az időszaknak, hanem a főváros mindenkori idegenforgalmának — a háború előttit sem kivéve — legjobb esztendeje volt. Ettől kezdve a gazdasági helyzet rosszabbodásával a forgalom ismét csökkenőben volt egészen 1932. év nyaráig. Az idegenforgalom csökkenésének menete azonban

változó volt. Az éjjelek számában jelentkező veszteség 1928-tól 1930-ig 71.000, míg 1930-ról 1931-re, tehát egy év alatt, csaknem 100.000. Ez után a megdöbbentő visszaesés után következik ismét az 1932. évi csökkenés, amely már mindössze csak 12.709 éjtszaka. Az 1933. évi emelkedés (26.852 éjtszaka) következtében az évi eredmény az éjjelek számában már nemcsak az 1932. év veszteségét pótolta ki, hanem az 1931. évi eredményt meg is haladta.

A fenti tény azt bizonyítja, hogy Budapest idegenforgalmi vonzóereje a mai nehéz időkben fokozottan megteszi a maga hatását, ha komoly propagandával és céltudatos munkával megkeressük azokat a lehetőségeket, amelyek idegenforgalmunk emelésére vezetnek.

Részletesen vizsgálva az idegenforgalom évtizedes statisztikai alakulását, a következő jellegzetességeket állapíthatjuk meg.

Csonka-Magyarországról Budapestre érkezett:

1924	121.051	személy
1925	171.139	«
1926	170.309	«
1927	166.001	«
1928	160.015	«
1929	139.179	«
1930	125.207	«
1931	103.720	«
1932	96.830	«
1933	90.752	«

A Csonka-Magyarországról eredő idegenforgalom 1925 óta fokozatos csökkenést mutat fel, de tíz év óta még egyszer sem érte el az 1933. évi mélypontot. Az érkezők 1925. évi számához képest 80.387 személy, — a belföldi idegenek 44%-a — hiányzik, úgyhogy erősen kellett emelkednie a külföldről jövő idegenek számának azóta, hogy ezt a nagy csökkenést némileg ellensúlyozza.

A belföldi vendégek számában rejlő visszaesés okait elsősorban a gazdasági viszonyok romlásában kell keresni. Az általános európai gazdasági depresszió a trianoni Magyarország határain belül egyre erősebben érezteti hatását: egyre kevesebb a pénz, egyre kevesebb az utazási lehetőség. Ezeken kívül időközben az egyes nagyobb vidéki magyar városokkal való közlekedési viszonyaink is oly mértékben javultak, hogy a vidéki közönség — a nélkül, hogy szállodába kellene megszállnia — ellátogathat egy-egy napra a fővárosba. Így a statisztika nemcsak azoknak a vendégeknek ittlétéről nem nyujt felvilágosítást, akiknek szállodai szobára nem tellett vagy egyéb okokból magánlakásokban szálltak meg, hanem azokról sem, akik csak egy-egy napon reggeltől-estig tartózkodtak Budapesten. Az idegenforgalmi statisztikában nem jelentkező vendégek közé tartoztak az 1933-ban Budapestre érkezett 44 filléres vonatnak utasai is, akik — összesen 49.086-an, a MÁV e gazdasági, kulturális és hazafias szempontból egyaránt kitűnő hatású intézményének segítségével — ténylegesen itt voltak Budapesten s tényleges, bár csekély kiadásaikkal a főváros gazdasági életét táplálták. Egészítsük ki a magyarországi látogatók 1933. évi számát a Budapestre érkezett filléres vonatok utasainak számával. Adjuk hozzá e számhoz a valószínűség szerint magánlakásokban megszállt belföldi vendégek számát (81.676). Vegyük továbbá figyelembe, hogy a Nemzetközi Vásár látogatóiként kimutatott 66.000 idegen közül

25.000, a Cserkész-Jamboree hazai (vidéki) résztvevői közül 13.064, a Szent István-hét látogatóiból pedig 10.000 belföldi vendég megszállás nélkül legalább egy-egy napot töltött Budapesten. Mindezeket figyelembe véve Budapest 1933. évi összes belföldi látogatóinak számát 269.578 személyre tehetjük, ami azt jelenti, hogy Csonka-Magyarország Nagy-Budapesten kívüli részének lakosságából minden huszonhetedik személy (3·7%) látogatott el 1933-ban az ország fővárosába.

Az elcsatolt területekről származó idegenforgalom 1924 óta a következő hullámzó változást mutatja:

Év	Ausztria	Cseh-Szlovákia	S. H. S. királyság	Románia	Fiúme	Összesen
1924	261	11.116	3.729	7.944	168	23.218
1925	283	10.474	4.708	8.966	149	24.580
1926	171	11.988	5.840	10.413	169	28.581
1927	199	13.698	6.575	13.808	180	34.460
1928	239	14.197	7.065	16.228	237	37.966
1929	236	14.222	6.425	16.476	223	37.582
1930	223	15.372	4.403	15.656	219	35.873
1931	222	13.464	4.434	11.653	205	29.978
1932	246	14.972	3.833	11.081	215	30.347
1933	227	17.459	2.692	10.445	244	31.067

Az elcsatolt területek 1933. évi eredménye az 1926. és 1927. évek közé esett, azonban az 1931. és 1932. esztendővel szemben mégis többletet mutat fel. Az elcsatolt területekről érkező vendégek számában a jelenlegi nagyon nehéz viszonyok között nem tapasztalható erősebb visszaesés, sőt az utolsó esztendőkben még emelkedésre is mutathatunk. Örvendetes figyelmet érdemel, hogy Cseh-Szlovákiából tíz év óta még egy évben sem látogatott el annyi magyar testvér, mint az 1933. esztendőben.

Az elcsatolt területről érkező idegenek most közölt statisztikáját lényegesen kedvezőbbé teszik azok az adatok, melyeket a bejelentő hivatal közöl a magánlakásokban elhelyezkedett vendégekről. A körülményeket ismerve, fel kell tételeznünk, hogy jórészt elszakított területi vendégre vonatkoznak a bejelentő hivatal adatai, amelyek így arról tanuskodnak, hogy tényleg sokkal többen keresik fel a fővárost még ma is ezekről a területekről, mint amennyien a szállodai és penzióbeli idegenekről készült statisztikában szerepelnek. A számítások szerint a magánlakásokban megszállt külföldieknek mintegy 90%-a az elcsatolt területekről érkezett. Ezeknek figyelembevételével 1933-ban az összes elcsatolt területről érkezett idegenek száma 114.312 volt. Ha továbbmenve elfogadjuk azt a feltevést, hogy e látogatószám $^4/_5$ része az elcsatolt területeken élő *magyarok* közül került ki, akkor megállapíthatjuk, hogy az idegen uralom alatt ott élő 3,348.000 főnyi magyar tömegből minden harminchatodik személy (2·75%) jött el az 1933. évben Budapestre.

A távolabbi külföldi idegenforgalom 1924 óta a következő képet mutatja:

1924	35.451	1929	73.294
1925	44.434	1930	80.376
1926	48.716	1931	69.193
1927	60.409	1932	63.416
1928	71.625	1933	70.869

1930-ig egyenletes és fokozatos emelkedés volt tapasztalható. Eddig az időpontig az 1920. évi idegenforgalom csaknem hatszorosára emelkedett. Ez a fejlődés örvendetesen folytatódott még az 1931. év első felében is. Az év második felében azonban,

az ismert gazdasági jelenségek hatása alatt, már visszaesésről kell beszámolnunk. Az 1932. év első felében is tovább tartott e hanyatlás, amit azután örvendetesen állított meg a külföldi forgalom 1933. évi emelkedése. Az 1933. év külföldi eredetű idegenforgalma abszolút eredményt jelent. A békeidők megfelelő legjobb eredményeivel összehasonlítva, a nyolcvanas esztendők legkedvezőbb évében, 1885-ben 35.477, a kilencvenes évek legjobb esztendejében, 1896-ban 59.159 s — a kilencszázas évek ismeretlen adatai után — a kilencszáztizes békeévek legjobbjában 1912-ben csak 56.140 tényleges külföldi kereste fel Budapestet.

Összegezve az elcsatolt területi és távolabbi külföldi vendégekre vonatkozó adatokat, az összes külföldi látogatók számának évtizedes váltakozásáról nyerünk képet, ezenkívül alapot arra, hogy ezen adatokat egyes külföldi helyek hasonló adataival egybevethessük.

A külföldről érkező idegenek összes száma az elmult évtizedben a következőképen alakult:

1924	58.669	1929	110.876
1925	69.014	1930	116.249
1926	77.297	1931	99.171
1927	94.869	1932	93.763
1928	109.591	1933	101.936

Amint a számoszlopból látszik, a külföldi vendégek száma 1924-től 1930-ig megkétszereződött. Ezt az értékes eredményt az utóbbi évek súlyos gazdasági viszonyai lényegesen megcsonkították ugyan, azonban az 1933-ban tapasztalható nagy fellendülés ismét a legjobb reményekre jogosít fel.

A külföldi idegenforgalom 1930. évi színvonalához mérten napjainkig 12%-os visszaesésről kell beszámolni, azonban a csökkenés ezen mértéke nem nyugtalanító, ha figyelembe vesszük, hogy ugyanebben az időszakban például Jugoszláviának külföldi idegenforgalma 15%-kal, Bécsé 40%-kal és Franciaországé 60%-kal esett vissza.

Budapest külföldi idegenforgalma 1928-hoz viszonyítva csak 7%-kal hanyatlott. Bécs külföldi látogatói 1928 óta évről-évre kevesebednek, a veszteség máig már 50% — és ennek következtében, amíg Bécsnek 1928-ban csaknem ötszörannyi volt a külföldi idegenforgalma mint Budapestnek, 1933-ban ez a látogatási szám a budapesti külföldi vendégek két és félszeresére csökkent.

Fejlődésről számolhatunk be 1933-ban akkor is, ha idegenforgalmunk összetételét vizsgálva, a belföldi és a külföldi vendégek forgalmának egymáshoz való arányát vizsgáljuk.

Az évi összes idegenforgalomhoz viszonyítva, e két idegenforgalmi kategória érkezőinek száma a következőképen aránylott egymáshoz:

1926-ban	Magyarországból	érkezett	az	idegenek	68·81%-a,	külföldről	31·19%-a
1927-ben	«	«	«	«	63·63%-a	«	36·37%-a
1928-ban	«	«	«	«	59·36%-a	«	40·64%-a
1929-ben	«	«	«	«	55·67%-a	«	44·33%-a
1930-ban	«	«	«	«	51·85%-a	«	48·15%-a
1931-ben	«	«	«	«	51·12%-a	«	48·88%-a
1932-ben	«	«	«	«	50·80%-a	«	49·20%-a
1933-ban	«	«	«	«	47·10%-a	«	52·90%-a

A két idegenforgalmi kategória éjjelezéseinek száma ugyanez idő alatt ugyanilyen fokozatos arányú eltolódást mutat a külföldi idegenforgalom javára:

Egy-egy esztendő összes idegenforgalmi éjtszakájából jut:

1926-ban	belföldiekre	61%,	külföldiekre	39%
1927-ben	«	56%,	«	44%
1928-ban	«	52%,	«	48%
1929-ben	«	48%,	«	52%
1930-ban	«	43·5%,	«	56·5%
1931-ben	«	43%,	«	57%
1932-ben	«	42%,	«	58%
1933-ban	«	38%,	«	62%

Ez az összeállítás azt bizonyítja, hogy a külföldi eredetű idegenforgalom súlyban és jelentőségben egyre gyarapszik és egyre fontosabb részét képezi az egész idegenforgalomnak. Következtetésképen a magyar idegenforgalmi propagandával is állandóan és kitartóan a külföld felé kell fordulni s az idegenforgalmi berendezésekben is arra kell törekedni, hogy elsősorban a külföldi vendégek igényeinek megfelelő kielégítésére legyenek felkészülve.

Az Idegenforgalmi Hivatal munkássága az 1933. évben. Mindezeknek a számbeli adatoknak kiegészítéséül nem lesz érdektelen, ha beszámolunk Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának 1933. évi munkásságáról is. Az a munka, amit a hivatal évről-évre végez, párhuzamosan fejlődik és bővül a külföldi idegenforgalom fejlődésével, e munkásság kezdete csaknem egy félévszázadra vezethető vissza.

1888. márciusában kelt Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának az a közgyűlési határozata, amelynek alapján a székesfőváros első idegenforgalmi intézkedései megszülettek s ugyanebben az esztendőben jelent meg német, francia, angol, szerb, román, bolgár és török nyelven, összesen 30.000 példányban az első, Budapestet ismertető, hivatalos propagandafüzet. Az akkor alakított idegenforgalmi bizottság működése idővel megszűnt, de az idegenforgalmi hivatal gondolata tovább élt s ezt az eszmét váltotta valóra Bárczy István polgármester, amikor Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalát 1916-ban megalapította.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának megalapítása 1916-ban úttörő idegenforgalmi cselekedet volt s a főváros akkori vezetősége nemcsak Budapest, hanem az egész ország érdekében indította meg a hivatal munkásságát. Erre mutat a hivatal működését megindító 603/1916. számú közgyűlési határozat is, amely a többi között a következőket mondja: A hivatal célja: 1. felkutatni és hozzáférhetővé tenni mindazt, ami az utazóközönség figyelmére úgy a székesfővárosban, mint az országban számot tarthat, 2. minden szükséges intézkedést megtenni aziránt, hogy úgy a székesfővárosban, mint az országban az utazóközönség igényei kielégíthetők legyenek. E két pontban benne van az ország egész akkori idegenforgalmi feladata s benne vannak azok a nehézségek is, amelyeket az Idegenforgalmi Hivatalnak működése során le kellett győznie. Kétségtelen, hogyha Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalát meg nem alapítja és ha a háború befejeztével, a trianoni lesujtottság idejében az Idegenforgalmi Hivatal még nem működik, hosszú idő kellett volna ahhoz, hogy a főváros ismét idegenforgalmi tevékenységére gondolhasson s egészen bizonyos, hogy a háború utáni időknek legalább másfél évtizede elesett volna az idegenforgalmi propaganda szempontjából.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala, amely a Haris-közben, egy szűk és szerény félemeleti helyiségben kezdte meg működését, ma a Deák Ferenc-utca 2. számú ház földszintjén, a Székesfővárosi Vigadó épületében van elhelyezve.

Az Idegenforgalmi Hivatal tevékenységi köre, az általános jellegű idegenforgalmi teendőkön kívül különösen az idegenforgalmi propagandára és az idegenforgalmi információs szolgálatra terjed ki, amihez még egyes, a székesfővárost hivatalosan is érintő események alkalmából a szükséges reprezentatív teendők előkészítése járul. A hivatal munkásságát a polgármesteri XI. ügyosztály irányítja és ellenőrzi.

A magyar idegenforgalom fejlesztése érdekében szükséges általános idegenforgalmi teendők ma már nem nehezednek kizárólag Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalára, mint 1916-ban. A fentidézett szabályrendelet célkitűzései még azt a helyzetet érzékeltetik, amely a hivatal alapításakor és ezt követő esztendőkben fennállott. A székesfőváros kezdeményező idegenforgalmi munkásságának eredménye jórészben, hogy ma már a társadalom számos rétege át van hatva az idegenforgalom fontosságától. A legtöbb arra hivatott vidéki város, fürdő- és üdülőhely vezetősége kezd ma már önálló idegenforgalmi tevékenységet kifejteni. Megvalósult a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium intézkedése folytán az idegenforgalomnak kormányhatalommal országosan való megszervezése is.

Az Idegenforgalmi Hivatal azonban még ma is élénk figyelemmel kisér úgy Budapesten, mint az országban minden olyan jelenséget, ami az idegenforgalom fejlődésével összefüggésbe hozható s gondosan ügyel arra, hogy az idegenforgalom fejlődésének megkönnyítésére minden lehető intézkedést megtehessen. E tevékenysége során az Idegenforgalmi Hivatal 1933-ban is megragadott minden alkalmat arra, hogy a külföldiek Magyarországba való beutazását gátló vizumkényszer megszüntetését illetékes helyen szorgalmazza, e tekintetben azonban eredményt nem tudott elérni.

Több sikerről lehet beszámolni a külföldi autobuszok, autók és motorkerékpároknak a határon való belépését megkönnyítő előjegyzési jegy bevezetésére, valamint a külföldi zárolt pengőkövetelések idegenforgalmi felhasználására irányuló törekvéseket illetőleg. Az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács, illetve a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium és a Magyar Nemzeti Bank megértő támogatása tette lehetővé ezeket az idegenforgalmi szempontból oly kívánatos könnyítéseket.

Az általános jellegű idegenforgalmi tevékenység körébe számítható annak az összeköttetésnek fenntartása és ápolása is, amely az Idegenforgalmi Hivatalt az egyes vidéki idegenforgalmi hivatalokhoz fűzi. Az Idegenforgalmi Hivatal mindenkor készséggel állt rendelkezésére az egyes vidéki hivataloknak és alakulatoknak, sőt a legtöbb magyar vidéki idegenforgalmi hivatal megalakulásakor Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának szervezetét és munkásságát vette követendő például.

Az általános jellegű idegenforgalmi tevékenység körébe kell sorozni azt a ténykedést is, amellyel az Idegenforgalmi Hivatal azon igyekezett, hogy a Budapestre érkező külföldieket mennél változatosabb kulturális és sportesemények várják, továbbá, hogy az itt időző vendégek programmjának lebonyolítása mennél jobb és sikeresebb legyen. E téren a különböző kongresszusok, kiállítások, kulturális és sportesemények előkészítése mellett különösen arról a munkáról kell megemlékezni, amit a hivatal a Szent István-heti ünnepségek előkészítése (a szükséges utazási és vizumkedvezmények kieszközlése, az ünnepi programm összeállítása stb.) terén évenkint végez.

Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának propagandatevékenysége az 1933. évben is igyekezett felölelni a modern propaganda minden formáját s felhasználta mindazokat a lehetőségeket, amelyek számára megnyíltak. Sajnos, a hivatal ismételten csökkentett propagandaköltségvetése és különösen azok a nehézségek, amelyek a külföldi fizetések teljesítése körül ezidőszerint is érvényben vannak, a propaganda irányára, mértékére és módjaira is káros befolyást gyakoroltak. Az Idegenforgalmi Hivatal igyekezett azonban a felmerülő nehézségeket leküzdeni.

A hivatal legeredményesebb propagandaeszközei a — már eddig is jól bevált — különféle prospektusok voltak. 18 éves munkássága során e nyomtatványoknak olyan jól bevált típusai alakultak ki, amelyeknek csupán kiállítását, külső formáját igyekezett újjá, változatossá és modernné tenni a hivatal.

Legnagyobb példányszámban készülő ilyen nyomtatvány a »Budapest, a Duna királynője« című, nyolcoldalas prospektus volt, néhány szép képpel, rövid propagandaszöveggel, az utazási távolságokra és szállodákra vonatkozó legszükségesebb adatokkal. E füzetke kettős célt szolgált, egyrészt hogy a még otthon tartózkodó külföldi figyelmét Budapestre irányítsa, másrészt, hogy a fővárosra vonatkozó legszükségesebb információkat megadja. E nyomtatvány eddig 20 különböző idegen nyelven jelent meg.

A magyarországi utazásra már megnyert és Budapestre készülő vagy esetleg már itt is tartózkodó külföldi vendégek bővebb informálását célozta »Budapesti térkép és vezető« címen megjelent nyomtatvány. Ez utóbbi néhány képen és rövid propagandaszövegen kívül egy részletes, nagy budapesti térképet is tartalmaz, városmegtekintő programmokat nyujt a külföldinek és magába foglalja a budapesti szállaslehetőségekre, ellátásra, szórakozásra, látnivalókra és kirándulásokra, valamint a budapesti és magyarországi életviszonyokra vonatkozólag mindazokat az adatokat, amelyekre a külföldinek leginkább szüksége van. E nyomtatvány angol, francia, német és olasz nyelven jelent meg.

Ezenkívül gondoskodott a hivatal a Budapesten időző kiválóbb látogatók számára egy Budapestről s egy Magyarországról szóló csinos kiállítású, tartalmas szövegű és művészi fényképekkel illusztrált könyvecskéről is, kedves emlékéül az itt töltött napoknak. Ezek a füzetek angol, francia és német nyelven készültek.

Angol, francia, német és olasz nyilas prospektusok a Bécsbe érkezett külföldieket óhajtják Budapest meglátogatására rábírni és a Budapestre és Magyarországra vonatkozó legfontosabb adatok közlése mellett, különösen a bécs—budapesti közlekedési lehetőségeket tárják a külföldi utazók elé.

Ezeken az általános jellegű prospektusokon kívül 1933-ban az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanáccsal együttesen egy részletes török prospektust is megjelentetett a hivatal. Az idegenforgalmi év egyes különleges eseményei alkalmából pedig a következő alkalmi prospektusok megjelentetéséről gondoskodott: A Nemzetközi Liszt Ferenc-emlékverseny alkalmából többnyelvű prospektus; a Gyöngyös Bokréta cím alatt ismételten rendezett népművészeti bemutató külföldi propagálására angol és német nyelven külön-külön kiadott, szines rajzokkal díszített füzet; Szent Kristóf-emlékplakettek propagálására készült külön nyomtatvány; budapesti album a cserkész-jamboree résztvevői számára; Szent Istvánheti prospektus, stb.

Külön kell megemlékezni az idegenforgalmi eseménynaplóról, mely az 1933. év minden olyan budapesti és magyarországi eseményét magába foglalta, mely a külföldiek szempontjából érdeklődésre tarthatott számot. Ugyancsak említést érdemel

a Székesfővárosi Házinyomdában készült díszes, angol, francia, német és olasz nyelven megjelent idegenforgalmi naptár, melyet az év utolsó napjaiban 8000 számottevő külföldi címre küldött szét az idegenforgalmi hivatal. E naptár ízléses kiállítása és az 1933. évi székesfővárosi idegenforgalmi fényképpályázat eredményeként benne foglalt sok, szebbnél-szebb budapesti és magyarországi fényképfelvétel osztatlan elismeréssel találkozott a külföldön és kitűnő propagandaszolgálatot tett Budapestnek.

Összegezve az 1933-ban készült propagandanyomtatványokat a következő nyomtatványmennyiségről számolhatunk be:

»Budapest a Duna királynője« című tömegprospektus angol, német, francia és olasz nyelven összesen	1,200.000	drb
»Budapest, a Duna királynője« című tömegprospektus szerb, román, cseh és spanyol nyelven összesen	200.000	«
»Budapest, a Duna királynője« című tömegprospektus svéd és holland nyelven összesen	40.000	«
»Budapest, a Duna királynője« című tömegprospektus dán és norvég nyelven összesen	40.000	«
Új térkép: angol, német és francia nyelven összesen	400.000	«
Olasz térkép	50.000	«
Bécs—budapesti nyilas prospektus olasz és német kiadása összesen	100.000	«
Bécs—budapesti nyilas prospektus angol kiadása	50.000	«
»Budapest« című képes leírófüzet angol, német és olasz kiadásban	9.000	«
»Magyarország« című képes leírófüzet angol, német és olasz kiadásban összesen	9.000	«
Nemzetközi Liszt Ferenc-verseny prospektusa magyar, német, francia és angol nyelven	20.000	«
»Gyöngyös bokréta« prospektus német és angol nyelven	30.000	«
Cserkész-jamboree album	20.000	«
Szent István-heti prospektus magyar, német, francia és angol nyelven összesen	20.000	«
Szent Kristóf prospektus	20.000	«
1933. évi eseménynapló négy nyelven összesen	20.000	«
1934. évi budapesti idegenforgalmi naptár, angol, francia, német és olasz nyelven összesen	8.000	«
	2,236.000	drb

Ez az a tekintélyes anyag, ami az idegenforgalmi propaganda céljaira 1933. év folyamán a Székesfőváros Házinyomdájában elkészült. Ehhez kell hozzászámítani azt a prospektusmennyiséget, ami az 1932. évről még megmaradt s szintén a propagandát szolgálta. Az 1888-ban kiadott 30.000 darab budapesti prospektustól a 2,236.000 darabig s az akkori egyféle nyomtatványtól a propagandanyomtatványoknak fent részletezett sokféleségéig ezen a téren is megállapítható a propaganda fejlődésének és tökéletesedésének hatalmas mérete.

Amilyen gonddal és körültekintéssel készültek a propagandanyomtatványok, ép oly komoly munkát és sokoldalú tevékenységet igényelt a nyomtatványmennyiségnek megfelelő helyekre való eljuttatása is. Úgy 1933-ban, mint az előző esztendőkben már a téli és koratavaszi hónapokban megkezdette a hivatal propagandaanyagának expedícióját. A szétküldés először gondosan kiválogatott tengerentúli címekre történt s ezt követőleg mindazon európai címekre is, melyekkel a hivatal összeköttetést tartott fenn. Ez akció során többezer jelentős külföldi szállodást, 978 utazási irodát, 4633 külföldi klubot és közel 30.000 egyéni címet láttak el megfelelő propagandaanyaggal.

Ilymódon 38.756 propagandacsomagot 14.475 kilogramm súlyban osztott szét a hivatal. Ezenfelül nagymennyiségű, csaknem félmillió propagandanyomtatvánnyal járult hozzá az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács egy propagandaakciójához. Ezen akció során a Budapesti Szállodások és Vendéglősök Ipartestületének szállodai szakosztálya válogatott külföldi egyéni címekre küldött szét budapesti propagandanyomtatványokat.

Az Idegenforgalmi Hivatal a Gyöngyös Bokréta prospektusait küldötte ki válogatott angol, svájci, német és osztrák címekre, magánosok részére. Ennek a propagandatevékenységnek értékes eredményei mutatkoztak a prospektusok nyomán beérkezett számos érdeklődésben és a Szent István-heti Gyöngyös Bokréta előadások alkalmából tapasztalt fokozott idegenforgalomban. Szent Kristóf nyomtatványait a bécsi iroda küldötte szét bécsi és ausztriai autó- és touringklubok s autó- és motorkerékpártulajdonosok címeire. Komoly munkát adott még az év utolsó napjaiban az 1934. évi idegenforgalmi naptár szétküldése is. E nyomtatvány 8000 számottevő külföldi címre ment szét s jóformán minden címről érkezett válaszul elismerő vagy érdeklődő levél.

Jól bevált eszközei az idegenforgalmi propagandának azok a budapesti nyilas számolócédulák, amelyeket 1933-ban is nagyszámban osztott szét Bécs és Ausztria legforgalmasabb kávéházai, vendéglői és mulatóhelyei útján a bécsi iroda. Hasonló célt szolgáltak azok a levélzáró bélyegek, amelyeket szintén nagy példányszámban terjesztett a hivatal magyarországi export cégek és külföldi székhelyű magyar cégek önzetlenségéből, azok külföldre irányuló, kiterjedt levelezése útján.

A hivatal 1933-ban propagandaanyagát 5100 darab új budapesti és magyarországi, reprodukcióra alkalmas fényképfelvétel, számos új klisé, 420 darab (6 sorozat à 70 kép) vetíthető üvegdiapozitív és 350 darab 18×30, illetőleg 70 képből álló filmdiapozitív-sorozattal egészítette ki. Fényképanyagának felfrissítését az év őszén lejáró budapesti fényképpályázattal igyekezett megújítani és ez a kísérlet nagy sikerrel és értékes eredményekkel járt.

Mindezeken kívül az 1933. év folyamán a következő helyeken kerültek a hivatal budapesti, illetve magyarországi propagandaplakátjai kifüggesztésre:

300 darab kartónplakát az osztrák nemzetközi vonalakon közlekedő vasúti kocsikban,
100 darab kartónplakát a bécsi szomszédos forgalomban közlekedő vasúti kocsikban,
100 darab nagy nyilas bécs—budapesti plakát az osztrák vasúti és hajóállomásokon,
112 darab nagy nyilas bécs—budapesti plakát a bécsi postahivatalokban,
300 darab képes idegenforgalmi propagandahirdetés az olasz vonalakon közlekedő nemzetközi vasúti kocsikban.

Ezenfelül fényképeket és plakátokat helyezett el a hivatal a kölni MER-iroda kirakatában, a milánói Ristorante Ungherese-Viennese helyiségében, (itt a hivatalnak két nagy diapozitív vitrinje is van), a brüsszeli Palais Mondialban, az »Italia« olasz hajózási társaság észak- és délamerikai vonalakon közlekedő hajóin, az AVITA abbáziai irodájában, az összes nagyobb bécsi és ausztriai szállodákban stb.

1933. év folyamán propagandaanyaggal vett részt a hivatal a mexicoi autókiállításon, a chicagoi világkiállításon, a tripoliszi, milánói és párizsi nemzetközi vásárokon, a párizsi nemzetközi építészeti kiállításon, a bécsi szakácsművészeti kiállításon stb. Mindezeken felül állandóan nagymennyiségű propagandaanyaggal látta el az Országos Magyar Idegenforgalmi Tanács külföldi levelezőit, valamint a különböző budapesti napilapok által külföldről rendezett társasutazások előkészítőit.

1933-ban is üzemben tartotta a hivatal Bécsben a Szent István székesegyház előtt, a Neuer Markton és a Stock im Eisen Platzon elhelyezett, budapesti átvilágított képekkel díszített vitrinjeit, valamint müncheni vitrinjét s új vitrinek elhelyezéséről gondoskodott Drezda és Hága egy-egy forgalmas pontján.

Külön kell megemlékeznünk arról a propagandaakcióról, mely a külföldről érkező autósok számának emelése érdekében vezettetett be. E célból ugyanis egy Szent Kristóf képével díszített művészi plakett készült nagy példányszámban, ajándékul azoknak az autósoknak és motorkerékpárosoknak, akik külföldi rendszámú kocsijukkal Bécsen keresztül érkeznek Budapestre. A plakettet a »Budapesti Idegenforgalmi Iroda Wienben« utalványára, Budapest Székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala díjtalanul szolgáltatja ki minden külföldi autós és motoros részére. Az 1933 nyarán kezdett akciónak, amelynek ismertetésére a már említett Szent Kristóf-prospektusokon kívül 2000 darab plakát is szétosztatott, Bécs, Ausztria, és Németország autó-, touring- és motorosklubjaiban, valamint az ottani szakmabeli üzletekben leendő kifüggesztésre, már eddig is szép sikere volt. Ez az akció újabban Párizsra is kiterjesztetett.

Az 1933. év folyamán is igen sok külföldi ujságírót és ujságot látott el az Idegenforgalmi Hivatal budapesti képekkel és cikkanyaggal. Az így megjelent sajtóközlemények gyüjteményében 1933. évről a hivatal 24 nemzet 276 jelentős sajtóorgánumának jórészt neves írók tollából megjelent 528 közleményét őrzi. Ezeknek az ellenszolgáltatás nélkül leközölt cikkeknek a propagandaértéke kellőképen fel sem becsülhető. Megjelenésük fontos eredmény volt, bizonyságául annak az érdeklődésnek, amely külföldön Magyarországgal és Budapesttel szemben egyre erősbödik.

Az Idegenforgalmi Hivatal propagandatevékenységének kiegészítője a hivatal rendszeres — és egész Magyarországra kiterjedőleg, körültekintően megszervezett — információs szolgálata. A hivatal 1933-ban nyilvántartást vezetett Budapest szállodáiról, éttermeiről, kávéházairól és szórakozóhelyeiről, azok árairól, Budapest látványosságairól és idegenforgalmi eseményeiről. E nyilvántartást kiterjesztette egész Magyarországra s kiegészítette mindazokkal a tudnivalókkal, amelyek az ideutazni szándékozók vagy a már ideérkezett külföldi szempontjából fontosak. Ilyen körülmények között akár írásban, akár személyesen fordultak a külföldiek a hivatalhoz, minden kérésükre azonnal a legelőzékenyebb és legrészletesebb választ kapták.

Az 1933. év folyamán az Idegenforgalmi Hivatal mintegy 15.000 szóbeli és 40.000 írásbeli információt adott Budapestről és Magyarországról.

Bár a hivatal üzletszerű idegenforgalmi tevékenységet nem folytat, — így adott alkalmakkor az egyes idegenforgalmi események üzletszerű lebonyolítását mindenkor az arra hivatott utazási irodáknak engedte át, — információs tevékenysége során természetesen számos elszállásolási ügyet is lebonyolított.

Egyes mozgalmasabb idegenforgalmi időszakokban a hivatal, az elmult évek gyakorlatához képest, a Keleti, Nyugati és Déli pályaudvarokon, a hajózás ideje alatt a dunai hajók budapesti állomásán s a nyári őszi hónapokban az autósok részére a Bécsi-úti vámnál útbaigazító és elszállásoló kirendeltségeket is állított fel, hogy a nagy számban érkező külföldiek elhelyezkedését megkönnyítse. Ilyen kirendeltség és ezzel egyidőben az Idegenforgalmi Hivatalban éjjel-nappal készenlétben álló inspekciós szolgálat működött az Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár idején,

húsvét hetében, április utolsó hetében, a Budapesti Nemzetközi Vásár alkalmából, a pünkösdi ünnepek idején, valamint a Szent István-hét napjaiban.

Az Idegenforgalmi Hivatal propagandatevékenységét és információs szolgálatát kiegészítette a »Budapesti Idegenforgalmi Iroda Wienben« tevékenysége. Az iroda 1933-ban több mint 310.000 propagandanyomtatványt osztott szét Bécsben és Ausztriában, 48 vetítettképes előadásban 5563 főnyi közönség előtt propagálta Budapest és Magyarország szépségeit és 45 más felolvasáshoz szolgáltatott megfelelő kép- és szöveganyagot. Az iroda propagandájával előkészített budapesti társasutazások száma 1933-ban 139-re emelkedett és ezeknek az utazásoknak 13.884 résztvevője volt. Az iroda az év folyamán 21.623 szóbeli információt adott, látogatottsága pedig az 1932. évhez viszonyítva, 26%-kal emelkedett. E munkásság eredménye a külföldi eredetű idegenforgalom általános emelkedése mellett, különösen az osztrák vendégek számának nagymérvű emelkedésében mutatkozik.

Az Idegenforgalmi Hivatal 1933. évi reprezentatív jellegű tevékenysége, a gazdasági viszonyok parancsolta takarékosság szem előtt tartása mellett, szerényebb keretek között mozgott. Részt vett a hivatal az év folyamán Budapestre érkezett valamennyi nagyobb csoport pályaudvari fogadtatásának megrendezésében s szükség esetén előterjesztést tett arra, hogy egyes jelentősebb csoportokat vagy személyiségeket a székesfőváros egy-egy megfelelő reprezentánsa üdvözölje. Különös gonddal foglalkozott ezenfelül az 1933. év folyamán Budapesten ülésezett kongresszusok, — ezek között a Nemzetközi Ujságíró Kongresszus tagjainak, a holland ujságíróknak, a holland repülőknek, az angol orvosoknak és képviselőknek, a bolgár ujságíróknak, az olasz avanguardistáknak stb. — fogadtatásával.

KÖZLEKEDÉS

Közlekedés.

A BSzKRT általában. A vállalat bevételi és utasforgalma az 1930. év óta a gazdasági viszonyok romlása következtében egyre fokozódó mértékben csökkent. Ez a folyamat az 1933. év folyamán némileg enyhült, mert a személyszállítási bevételeknek az apadása az 1932. évi bevétel 12·12%-os csökkenésével szemben már csak 6·60%-os csökkenést tett ki, főleg a tarifális reform, a kisszakasz rendszeresítésével. Ennek dacára a főváros e jelentékeny üzemének bevétele még mindig 3,143.964 pengővel volt kevesebb, mint az előző évben és 27·62%-kal maradt alatta az 1928. évi bevételnek, amely a vállalat életében maximális volt. A bevételek állandó visszaesésének az ellensúlyozására a BSzKRt személyi és dologi kiadásait messzemenő takarékossági és racionalizálási intézkedésekkel évek óta következetesen csökkentette. Hasonlóképen járt el az 1933. évben is, dacára annak, hogy a forgalom akadálytalan lebonyolításával, a hálózatnak és egyéb vasúti berendezésnek fejlesztésével és jókarbantartásával teljes erejéből arra törekedett, hogy megfeleljen úgy a hatóság, valamint a közönség részéről a vállalattal szemben támasztott kívánalmaknak. Ezen elv szem előtt tartásával az üzem előrelátó gondossággal törekedett a vasúti vállalat pénzügyi egyensúlyának megóvására. Céljának elérése érdekében nem elégedett meg pusztán a kiadások csökkentésére irányuló intézkedésekkel, mivel a takarékosság határát az üzem biztonságának és folytonosságának, valamint a vasúti vagyon megóvásának követelményei szabják meg, hanem az üzem gazdaságosságának fokozására szolgáló intézkedésein felül oly mélyreható tarifális reform életbeléptetésére is tett kísérletet, amely újítás alkalmasnak mutatkozott a gazdasági helyzet és a kereseti viszonyok romlása következtében visszaesett forgalom és a bevételek további csökkenésének az enyhítésére.

Az 1933. év eseményei közül legkiemelkedőbb volt annak a tranzakciónak a lebonyolítása, amely a Budapesti Helyiérdekű Vasutak Rt. részvénytöbbségének a megszerzésére irányult. A székesfőváros közönsége attól a törekvéstől vezettetve, hogy közvetlen befolyását a környék közlekedésére is kiterjessze, továbbá a Budapesti Helyiérdekű Vasutakat közlekedési politikájának a programmjába beillessze, elhatározta a Budapesti Helyiérdekű Vasutak részvénytöbbségének a megszerzését, amelyet megvételre felajánlottak. Erre vonatkozólag a tárgyalások már az 1930. évben megkezdődtek, az 1932. év folyamán befejezést nyertek, amennyiben a székesfőváros törvényhatóságának közgyűlése a tranzakcióra vonatkozó jogügyleteket 1932. évi július 5. napján hozott határozatával megkötötte. A m. kir. belügyminisztérium az idevonatkozó közgyűlési határozatot az 1933. évi október hó 10-én kelt

80.510. számú leíratával jóvá is hagyta. A tranzakció keretében a BSzKRT 245 BHÉV részvényt s 9700 élvezeti jegyet, továbbá 6500 Haraszti—Ráckevei HÉV Rt.-i részvényt és 768 élvezeti jegyet szerzett meg. A tranzakció következtében a BSzKRT tulajdonába kerültek a Csóka-utca 3. és 5. számú, a Hidegkuti-út 4. számú ingatlanok, amelyek személyzeti lakóházak céljára szolgálnak. Megszereztetett továbbá az utóbbi ingatlan és a BSzKRT Szép Ilonai telepének szomszédságában levő két telek is, amely lehetővé teszi a vállalat jövőbeli terjeszkedését. A tranzakció keretében a Budapest—Szentlőrinci Helyiérdekű Villamos Vasút Rt., amelynek összes címletei a BSzKRT tulajdonában vannak, a BSzKRT üzemkezelésében tartott kispesti áramszolgáltatási vállalatot az illetékes tényezők hozzájárulásával eladta a Truszt-cégnek (részvénytársaság villamos és közlekedési vállalatok számára), kikötvén azt, hogy az áramszolgáltatási vállalat engedélyidejének a lejárásáig kizárólagossági joggal a primer áramot a BSzKRT szolgáltatja.

Az üzem a vasút fejlesztését célzó beruházásait a bevételeknek még mindig tovább tartó csökkenése miatt bekövetkezett nehéz pénzügyi helyzetében csak szűkebb keretek között hajthatta végre. Mindazonáltal az egész év folyamán arra törekedett, hogy vasúti berendezéseinek tökéletesítése és annak színvonalának megfelelő fejlesztése terén megfelelő eredményeket érjen el.

A BSzKRT 1933. évben kifejtett tevékenységéről a következőkben lehet beszámolni.

Forgalom. Az utasforgalom és ennek megfelelően a bevételek, miként az már a fentiekből is kitűnik, bár kisebb mértékben, az 1933. évben is még tovább csökkentek. E folyamatnak ellensúlyozására a vállalat beható tanulmányokat folytatott olyan reform életbeléptetése céljából, amelynek révén nemcsak a megcsappant utasforgalom növelése és ezáltal a közlekedési eszközök további kihasználása segíthető elő, hanem egyúttal enyhíthető az az aggasztó mérvű csökkenés is, amely a bevételek rovatában állott elő.

Az előzetes számítások és kísérletek eredményeképen lépett életbe a kisszakaszrendszer. Ennek keretében a vállalat módot keresett arra, hogy a kis távolságokra utazók részére oly alacsony viteldíjat állapítson meg, mely a súlyos gazdasági és megélhetési viszonyok között is a közönség utazási kedvét fokozza. Ebből a célból a BSzKRT a szakasztávolságokat kettéosztotta és az átlagosan egy kilométer hosszú félszakasztávolságra a viteldíjat 6 fillérben állapította meg. Ezt a viteldíjkedvezményt biztosította azoknak az utasoknak a számára is, akik kis, 2—3 kilométeres útjukat csak átszállással tudták megtenni. A közúti vasút viteldíjrendszerének ez az úttörő és mélyreható reformja csak oly módon volt keresztülvihető a gyakorlatban, hogy a menetdíj beszedése a rövid távolságokon egyszerűsíttetett. A rövid utak alatt a viteldíjak beszedése, a menetjegyek kiszolgáltatása, nemkülönben a szükséges ellenőrzés gyakorlása igen nagy nehézségek elé állította volna a vállalatot. Ennek kiküszöbölése céljából az üzem a mótorkocsi elején külön helyet tartott fenn a kisszakaszos utasok számára, ahol a viteldíjat érme alakjában a kocsivezető mellett elhelyezett perselybe a felszállás alkalmával dobják be az utasok, azoktól pedig, akik a kisszakasz határán túl óhajtanak utazni, a kalauz megfelelő ellenőrző szerkezettel ellátott kézipersellyel szedi be a következő kisszakasz-távolságra szóló és ugyancsak érme alakjában lerovandó viteldíjat. A BSzKRT ezzel az utazóközönség

érdekei szempontjából különösen nagyjelentőségű újítással a kísérleteket április 3-án kezdette meg a 3-as, 6-os és 10-es jelzésű viszonylatokon. A kisszakasz folyamán szerzett kedvező tapasztalatok alapján a kisszakaszrendszert augusztus hó 21-én a földalatti és a szentlőrinci Szarvas-csárdától Vecsés község határáig terjedő útvonalrész kivételével az egész közúti hálózatra kiterjesztette. A kisszakaszrendszer bevezetése által az utazóközönség 25%-tól 62·5%-ig terjedő viteldíjmérsékléshez jutott. Ezt a rendkívüli kedvezményt az utazóközönség általános rokonszenvvel fogadta, úgyhogy ma már az utasoknak mintegy 40%-a kisszakaszérmével utazik.

A kisszakaszrendszer életbeléptetésével az utasok számában természetszerűleg bizonyos átcsoportosulás ment végbe, mert azok az utasok, akik eddig 16 filléres szakaszjegyet váltottak, túlnyomó részben a kisszakaszutazás kedvezményét vették igénybe és az újítás kihatással volt az átszállójegyek számának alakulására is. A bevételeknek egyrészt a kisszakaszrendszer életbeléptetése, másrészt a gazdasági viszonyok további romlásának enyhülése következtében mutatkozó előnyösebb alakulása még folyamatban van és minden kilátás megvan arra, hogy a kisszakaszrendszer által nyujtott nagy viteldíjkedvezmény nemcsak az utazóközönség, hanem a vállalat pénzügyi érdekei szempontjából is meg fog felelni a hozzá fűzött várakozásoknak. A kisszakaszrendszer életbeléptetése folytán az évi utasszám, mint az utasforgalom alakulásának összehasonlítására alkalmas adat, vesztett addigi jelentőségéből, miután a kisszakaszos utasok számát a jövőben külön kell kimutatni. Az 1933. évben az utazóközönség 77 és ¼ millió kisszakaszérmét használt utazásra. Annak feltételezése mellett, hogy a kisszakaszutasok fejenkint átlag két érmét használtak fel, a kisszakaszos utasok száma 38,614.581-nek felel meg, míg az egyéb jegyekkel utazók száma 212,608.385 volt, az összes utasok eszmei száma tehát 251,222.966-ot tett ki.

A BSzKRT-nak e nagy jelentőségű újítását élénk figyelemmel kísérték külföldi nagy városok közúti vasutai is. Bécsben szintén életbeléptették a kisszakaszrendszert, Berlinben pedig, ahol budapesti rendszer mintájára az addigi 25 pfenniges egységes tarifa mellett behozták a 10 pfenniges rövid szakaszt, szintén tervbe vették a nálunk használatos perselyekkel beszedendő 5 pfenniges kisszakasz-viteldíj rendszeresítését. E városokon kívül számos középeurópai nagy város mutatott érdeklődést a kisszakaszrendszer bevezetése tárgyában. A kisszakaszrendszer életbeléptetésével, amely dr. *Patz* Sándor, forgalmi igazgató eszméje volt, 1933. év augusztus 21-ével feleslegessé vált és meg is szűnt a külterületi vonaljegy, ugyancsak az elmult év augusztus 13-tól kezdve rendszeresítette a BSzKRT valamint a kezelésében levő valamennyi közlekedési vállalat összes vonalaira érvényes korlátlan utazásra jogosító 2 pengős napijegyet.

A BSzKRT az 1933. év folyamán három menetrend szerint bonyolította le a forgalmat. A menetrendek úgynevezett keretmenetrendek voltak, vagyis nem tartalmazták a tényleges vonatsűrűséget. Az év első felében, január 2-től július 9-ig érvényben volt keretmenetrend szerint 2,941.580 vonatnak kellett volna közlekednie 19,832.580 vonatkilométer és 31,791.370 kocsikilométer teljesítménnyel; július 10-től december 10-ig érvényben volt menetrend szerint 2,400.000 vonatnak kellett volna közlekednie 16,000.000 vonatkilométer és 26,000.000 kocsikilométer teljesítménnyel. Végül december 11-től érvényben volt menetrend szerint a naptári év végéig 331.000 vonatnak kellett volna közlekednie 2,000.000 vonatkilométer és 3,500.000 kocsikilométer teljesítménnyel. A felsorolt három keretmenetrend

szerint tehát az év folyamán összesen 5·6 millió vonatnak kellett volna közlekednie 38 millió vonat- és 61 millió kocsikilométer teljesítménnyel. A BSzKRT-nak azonban a tényleges teljesítménye a keretmenetrendekben foglalt előirányzatnál lényegesen nagyobb volt. Ugyanis a vonatok száma 23·6%-kal, a vonatkilométerek száma 21·5%-kal és a személyszállítási kocsikilométerek száma 25·5%-kal volt több, mint a keretmenetrendek tervezete. Az utasszámváltozás az előző évhez viszonyított indexváltozással az 1933. évre nem állapítható meg, mert az 1932-es évben még nem volt kisszakasz és így a kisszakaszjegyes utasokra vonatkozólag összehasonlításra alkalmas, azonos értékű adatok rendelkezésre nem állanak. Egyrészt ezért, másrészt azért, mert a vasút igénybevételének és hasznos teljesítményének nem az utasszám a mértékegysége, hanem az utaskilométerszám, az alábbiakban ezt hasonlítjuk össze az előző év megfelelő adataival.

E célból a vasút utasait három főcsoportba kell beosztani és pedig kisszakaszjegyes utasokra, egy utazásra jogosító szakaszjegyes és ezzel egyenértékű, korlátozott útvonalakhoz kötött jeggyel bíró utasok csoportjára, például külterületi és vecsési vonaljegyes és végül az átszállójegyes utasok csoportjára, akik korlátozott időtartamú jegyekkel utaznak.

Az egyes utasok által megtett utazási hossz a kisszakaszrendszer általános bevezetése előtt, vagyis 1933. augusztus hó 20-ig a következő volt: 1. szakaszjegyes utas 2 km, 2. átszállójegyes utas 6·29 km, 3. kísérleti kisszakaszjegyes utas 1 km. A kisszakaszjegyrendszer általános kiterjesztése után eltolódás állott be, mert az átszálló utasok egy része átalakult három érmét használó kisszakaszos utassá, aminek következtében a megmaradt átszállójegyes utasok utazási hossza megnövekedett. Az új utazási hosszúságok a következőképen alakultak: 1. kisszakaszjegyes utas 1 km, 2. szakaszjegyes utas 2 km és 3. átszállójegyes utas 6·73 km.

Ezen adatoknak megfelelően az utasok által megtett utaskilométer 1933. augusztus 31-ig 835 millió utaskilométer (1932-ben 903 millió km) és 1933. szeptember 1-től az év végéig 451 millió utaskilométer volt (1932-ben 456 millió km). Az összes utaskilométerek száma tehát 1933-ban 1286 millió utaskilométer volt, vagyis 5·1%-kal kevesebb, mint az 1932. évben.

Abból a körülményből, hogy a kisszakaszjegyrendszer általános bevezetésének időpontjáig az utaskilométerek számánál előállott 7·5%-os csökkenés a kisszakaszjegyrendszer kiterjesztése utáni időszakban csaknem teljesen megszűnt, arra lehet következtetni, hogy az utaskilométerek száma jelentős mértékben emelkedett a kisszakaszjegyrendszer általános kiterjesztésének az időszakában. A mélyreható viteldíjmérséklés következtében azonban természetesen nem emelkedhetett a bevétel ugyanilyen mértékben, minek következtében ebben az időszakban a vállalatnak még 3·6%-os bevételi csökkenése volt.

A naponta üzemben tartott kocsik átlagos számát az utasforgalom apadása következtében 1250-re kellett csökkenteni az előző évi 1331 átlagos kocsiszámról. A kisszakasz életbeléptetésével az üzemben levő kocsik száma is növeltetett az utasforgalom fejlődésének megfelelően. Az üzem kocsikilométerteljesítményét takarékossági okokból évi 80 és ½ millióról 76 és ½ millió kilométerre csökkentette, ez az intézkedése azonban a teljesítmény gazdaságos elosztása folytán nem volt kedvezőtlen kihatással a forgalom alakulására.

A kocsikilométerek száma egyébként a személyforgalomban a személyszállító különvonatokkal együtt a következőképen alakult az évek folyamán:

Év	Mótorkocsi-	Pótkocsi-	Sínautó-	Összesen
		kilométer		
1918.	35,866.883	20,935.945	—	56,802.828
1919.	24,821.571	14,881.059	—	39,702.630
1920.	24,408.822	14,236.079	—	38,644.901
1921.	32,710.560	19,365.765	—	52,076.325
1922.	40,244.647	24,175.287	—	64,419.934
1923.	41,459.109	24,896.779	—	66,355.888
1924.	40,514.645	24,158.270	—	64,672.915
1925.	41,942.845	26,509.444	—	68,452.289
1926.	45,597.174	28,634.365	—	74,231.539
1927.	50,955.845	33,454.764	—	84,410.609
1928.	51,202.104	35,457.337	38.259	86,697.700
1929.	51,453.331	36,344.802	37.362	87,835.495
1930.	51,134.477	37,470.744	37.700	88,642.921
1931.	50,735.548	36,698.970	32.202	87,466.720
1932.	48,509.560	31,987.990	—	80,497.550
1933.	48,456.328	28,213.515	—	76,669.843

A fontosabb s a forgalmat megvilágító adatok a következők:

Egy pályakilométerre számított személyforgalmi átlagteljesítmények és eredmények.

Üzletév	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
Pályahossz	184·7	185·5	184·3	180·3	182·3
Számított mótorkocsimenet	278.694	275.757	275.464	269.073	260.165
Számított pótkocsimenet	196.717	201.922	199.127	177.431	151.480
Összesen	**475.411**	**477.679**	**474.591**	**446.504**	**411.645**
Bevétel pro pályakm pengőben	328.977	313.605	291.692	262.040	236.760
Szállított utas pro pályakm	1,714.950	1,641.934	1,537.811	1,397.789	1,378.074

Bevétel egy kocsikilométerre.

	1929-ben	1930-ban	1931-ben	1932-ben	1933-ban
Közlekedési adóval, fillér	69·20	65·65	61·46	58·69	57·52
Közlekedési adó nélkül, fillér	63·22	59·98	56·15	53·62	52·55

Számított utas kocsikilométerenkint.

1929-ben	1930-ban	1931-ben	1932-ben	1933-ban
3·61	3·44	3·24	3·13	3·28

A számított utasonkinti bevétel közlekedési adóval.

	1929-ben	1930-ban	1931-ben	1932-ben	1933-ban
Fillér	19·20	19·10	18·97	18·75	17·55

A számított utasonkinti bevétel közlekedési adó nélkül.

	1929-ben	1930-ban	1931-ben	1932-ben	1933-ban
Fillér	17·50	17·45	17·33	17·13	16·04

Férőhelykihasználás. Az összes utaskilométerteljesítményt a közlekedett ülőhely-, illetve férőhelykilométer teljesítménnyel viszonyba hozva az 1933. évben 67·7%-os ülőhelykihasználást és 40·3%-os férőhelykihasználást kapunk eredményül az 1932. évi 67·5%-os, illetve 40·2%-os kihasználással szemben.

Kocsisebesség. Az átlagos bruttó kocsisebesség 12·91 kilométerórát tesz ki a tartózkodási idő betudásával, míg 1932-ben csak 12·62-ot. Ha a végállomásokon eltöltött tartózkodási időt nem vesszük figyelembe, úgy a tisztán számított kocsisebesség átlaga 14 nettó kilométeróra (míg 1932-ben 14·2 nettókilométeróra). A vonatok egy százaléka volt távkapcsolású és 58%-a pótkocsis vonat. A vonategységek az 1933. év folyamán 9,268.371 évi nettó vonatszemélyzetórát teljesítettek. (Naponta 3182 főnyi vonatszemélyzet volt szolgálatban.) A nyert átlagos napi nettó szolgálati idő 8 órát tett ki (1932-ben 8 óra 17 percet).

Balesetek. A vonalakon előfordult balesetek száma állandóan csökken és pedig a megelőző évekhez képest 1930-ban 11%-kal, 1931-ben 8·5%-kal, 1932-ben 5·5%-kal, 1933-ban pedig 5·7%-kal. A lefolyt esztendőben a balesetekből származó kártérítési ügyekben 337 esetben kötött a BSzKRT úgy az üzemre, mint a károsítottra nézve kielégítő, méltányos egyességet.

A balesetjogi eljárásokról és a kifizetett kártérítésekről a következő adatok számolnak egyébként be:

	1932.	1933.
BSzKRT baleset és káreset	3.401	3.335
Autobusz « « «	690	541
Előzetes szakértői vizsgálat	—[1])	487
BSzKRT új per	395	423
Autobusz új per	—[1])	262
BSzKRT kárigény	750	607
Autobusz kárigény	—[1])	253
BSzKRT kártérítés perben	222.511·70 P	209.779·53 P
BSzKRT perenkívüli kártérítés	40.520·72 «	66.800·23 «
Autobusz összes kártérítés	—[1])	34.496·85 «

A balesetek számának alakulását és súlyosságát 1914. évtől kezdve az alábbi adatok mutatják:

Év	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
1914.	32	153	634	819
1915.	34	198	834	1.066
1916.	35	236	974	1.245
1917.	32	323	814	1.169
1918.	45	298	667	1.010
1919.	44	487	575	1.106
1920.	33	390	598	1.021
1921.	37	303	573	913
1922.	41	276	589	906
1923.	33	182	576	791
1924.	18	125	565	708
1925.	6	100	547	653
1926.	25	42	716	783
1927.	14	47	824	885
1928.	23	118	877	1.018
1929.	7	197	993	1.197
1930.	15	167	883	1.065
1931.	21	129	825	975
1932.	14	246	661	921
1933.	14	297	558	869

[1]) Az 1932. évi adatok nem állanak rendelkezésre, mert az ügyeket a szavatossági biztosítást vállaló intézet vezette. A szavatossági biztosításra vonatkozó szerződést 1932. december 31-i hatállyal megszüntette a BSzKRT.

A balesetek okát és következményeit az utolsó két évben a következő kimutatásban foglalhatjuk össze a forgalmi napijelentések adatai alapján:

A baleset oka	1932. évben				1933. évben			
Menetközben fel és	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
leugrás	5	79	301	385	3	92	233	328
Kiesés	1	18	33	52	—	17	38	55
Elütés	8	58	80	146	10	73	61	144
Összeütközés	—	62	142	204	1	77	118	196
Lógás	—	5	10	15	—	5	5	10
Egyéb ok	—	24	95	119	—	33	103	136
Összesen	**14**	**246**	**661**	**921**	**14**	**297**	**558**	**869**

Az előfordult kisiklásokról és összeütközésekről az alábbi számadatok számolnak be:

a) *Kisiklások.*

A kisiklás oka	1930.	1931.	1932.	1933.
		években		
Hibás váltó	27	26	29	19
Vágánytágulás	2	—	2	—
A kocsik helytelen kezelése	1	6	16	14
Helytelen váltóállítás	3	36	26	18
Tengelytörés	4	—	1	—
Nyomkoszorú csorbulás	—	5	1	—
Fékhiba	1	—	—	—
Idegen személy hibája	3	11	4	—
Összeütközés	6	7	11	11
Nem volt megállapítható	38	1	—	—
Aláváltás villamos váltónál	—	39	25	22
Egyéb ok	2	4	20	22
Összesen	**87**	**135**	**135**	**106**

b) *Összeütközések.*

Az összeütközés története	1930.	1931.	1932.	1933.
Saját vasúti járművel	118	124	152	152
Más « «	1	2	3	2
Autobusszal	70	42	57	49
Mentőautóval	2	4	3	4
Magán személyautóval	366	293	258	248
Taxival	210	166	154	138
Teherautóval	548	492	396	374
Motorkerékpárral	28	31	24	28
Kerékpárral	32	15	91	111
Lovaskocsival	842	940	883	1.003
Kézikocsival	22	25	36	41
Egyéb járművel	25	36	84	98
Összesen	**2.264**	**2.170**	**2.141**	**2.248**

Forgalmat zavaró körülmények. Figyelemreméltó, hogy az 1933. év folyamán megnövekedett a felvonulások, körmenetek, tűzesetek, közúti járműveknek a vágányokon történt elakadása következtében az 5 percnél hosszabb ideig tartó forgalmi

zavarok száma, amennyiben az 1932. évi 323 forgalmi zavarral szemben az 1933. év folyamán 354 forgalmi zavar jelentkezett. Az utasok szabálytalan fel és leugrálásából, összeütközésekből, horzsolásokból stb. keletkezett és 5 percnél hosszabb ideig tartó akadályok száma azonban az előző évi 562-ről az 1933. év folyamán 550-re csökkent le. A vasútüzemen kívül fekvő tényezőkből tehát az 1933. év folyamán 904 esetben volt 5 percnél hosszabb ideig tartó forgalmi akadály. A vasútüzemből 5 percnél hosszabb ideig tartó forgalmi akadályok száma és pedig a kocsimeghibásodások nélkül, 125-öt tett ki. Végül a forgalmi zavarok időtartama a nem vasútüzemből keletkezett akadályoknál 192 óra volt, a vasútüzemből keletkezett akadályoknál 57 óra, vagyis végösszegben 249 órán át volt a forgalom egyes vonalszakaszokon megzavarva. Ez a forgalomzavar 1932. évben 239 órát tett ki.

Fontosabb változások a forgalmi üzemtervben. A forgalom lebonyolítása tekintetében a következő fontosabb változások állottak elő: 1933. január 2-ától a 44/A viszonylat helyett a 76-os jelzésű viszonylat lépett életbe a Keleti pályaudvar—HÉV és Hadnagy-utca között. 1933. március 20-ától a 7-es és 72-es viszonylat végállomását a Fő-térre helyezte át a vállalat, a 73-as viszonylatot pedig megszüntette. 1933. július 10-től az 5-ös viszonylat Óbuda Fő-tér—Népliget helyett Óbuda Fő-tér és Szent István-kórház között állt fenn, a 48-as viszonylat pedig megszűnt. Ugyanezen időponttól az 53-as viszonylat Orczy-tér—Török-utca helyett Orczy-tér—Sólyom-utca között közlekedett, a 61-es viszonylat Déli pályaudvar—Üllői-út—Népliget útvonal helyett Déli pályaudvar—Károly király-út között közlekedett, 63-as jelzéssel pedig egy új viszonylat lépett életbe a Horthy Miklós-körtér—Üllői-út—Népliget útvonalon. November 22-én helyeztetett üzembe az újonnan épült Zugló—Bosnyák-tér—Hajtsár-út—Egressy-út—Vezér-utca—Mogyoródi-út vasútvonal, amelyen ez időtől kezdve a 68-as jelzésű viszonylat közlekedett. 1933. december 11-én az 5-ös és 5/A viszonylatok Szent István-kórházi végállomását áthelyezte a vállalat a Népligethez, a 63-as viszonylat végállomását a Népligettől a Szent István-kórházhoz.

A hálózat fejlesztése. Mindenszentek ünnepén és Halottak napján a farkasréti vonalon is egyre növekszik az utasforgalom s annak akadálytalan lebonyolítása a vonal egyvágányú szakaszán már az elmult években nagy nehézségekkel járt. A közlekedés javítása érdekében a vonal második vágányát a keresztény temetőtől az izraelita temetőnél levő végállomásig építette ki az üzem s ugyanitt hurokvágányt létesített, amelynek segítségével a kocsik indítása és a forgalom zavartalan, folyamatos lebonyolítása a legnagyobb igénybevétel idején is biztosítható. Összesen 878 méter hosszú új vágányzat épült, amelyből 839 méter fővágány és 39 méter mellékvágány. A vágányzat 204 méter hosszúságban burkolatban fekvő 36·3 kilogrammos Haarmann-rendszerű, 674 méter hosszúságban pedig 31·5 kilogrammos Vignol-rendszerű felépítmény.

A végállomáson az utazóközönség számára fel és leszálló perrónokat és üvegezett várócsarnokot épített a BSzKRT, ezenkívül a személyzet részére tartózkodóhelyiséget létesített. A vonal építése a mult év szeptemberének közepén kezdődött meg s a kedvezőtlen időjárás és a nehéz alapépítményi munka következtében felmerült akadályok ellenére is sikerült az új vonalat a mindszenti forgalom idejére üzembe helyezni. Ma már a temetői ünnepek rendkívüli tömegforgalma idején a farkasréti vonalon is teljesen megfelelő a közlekedés.

A zuglói környék kiépülése és az ott letelepült lakosság közlekedési igényeinek kielégítése szükségessé tette a zuglói vonal meghosszabbítását. A kétvágányú vonalat a VII. kerület, Thököly-út és Bosnyák-tér sarkától a Hajtsár-úton, Egressy-úton és Vezér-utcán át egyvágányú pályán vezette tovább a BSzKRT a Vezér-utca és Mogyoródi-út sarkán létesített végállomásig. A vonal közepén kitérővágány épült, amely a közönség mai igényeinek teljesen megfelelő forgalom lebonyolítását teszi lehetségessé. A vágányzat hossza 1989 méter, amelyből 1859 méter fővágány és 130 méter mellékvágány. 1698 méter Vignol-rendszerű vágányzat nagyrészt nyitott pályarészen, míg 291 méter Haarmann-rendszerű vágány burkolatban fekszik.

Remélhető, hogy az új vonal megépítése a zuglói környék fejlődését új lendülettel fogja előbbre vinni s a közúti vasúti közlekedés megteremtésének és a település fejlődésének egészséges kölcsönhatása, különösen a gazdasági viszonyok javultával, olyan sűrű utasforgalmat fog biztosítani, hogy az új vonal bevételeiben nemcsak üzemi költségekre, hanem az építési költségek amortizációjára is fedezet lesz található és a vonal második vágányának kiépítése is végrehajthatóvá válik.

Az újonnan épített vágányzatok egész hosszukban Katona-féle sínillesztéssel, a Vignol-vágányzatok Csilléry-féle dilatációs szerkezetekkel készültek.

A pálya- és vágányhosszakra vonatkozó adatokat az alábbi kimutatás tartalmazza.

Pálya- és vágányhosszak 1933. december 31-én.

Részletezés	Pályahossz méterekben	Vágányhossz méterekben
BSzKRT hálózata	140.832	321.325
A Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Részvénytársaság		
a) saját vonalai	16.134	34.671
b) üzeméhez tartozó iparvágányok	—	7.936
A Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Részvénytársaság vonalai	3.692	8.530
A Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Részvénytársaság vonalai	14.703	33.986
A Budapest-vidéki vasút vonalai	6.976	14.566
A Svábhegyi Fogaskerekű Villamos Vasút vonala	3.915	5.348
A Budai Hegypálya (Sikló) vonala	98	196
A BSzKRT kezelésében összesen	**186.350**	**426.558**

Trolleybusz. Az óbudai villamos vasúti vonal kiépítése helyett célszerűbbnek látszott a külföldön újabban tért hódító villamoshajtású, sinekhez nem kötött, felsővezetékből nyert árammal táplált »trolley bus« járművekkel tenni kísérletet. Ez a közlekedési rendszer előnyösebbnek mutatkozott az autobusznál, mert üzemköltsége kisebb, mint a benzin- vagy gázolajmótoros autobuszé s nincs szükség külföldről beszerzendő üzemanyagra, mert ugyanazzal az árammal hozható működésbe, amely a villamosvasút céljaira szolgál.

A trolleybusz áramszedői csuklószerkezetben mozognak s lehetővé teszik, hogy a jármű az úttesten jobbra és balra 4—5 méternyire kitérhessen, a villamos motorok működése nem zajos és indításuk zökkenésmentes. Az elmult év decemberében három

trolleybusz járművet helyezett a BSzKRT kísérletképen üzembe, amelyek közül kettőt a Ganz-gyár, egyet pedig a m. kir. állami gépgyár bocsátott kölcsönképen rendelkezésre oly feltétellel, hogyha a járművek a forgalomban beválnak és azokat megvásárolja az üzem, a kölcsöndíj beszámíttatik a vételárba.

Felsővezeték. Kábelhálózat. Az új vonalépítésekkel a felsővezeték-hálózat kiterjedése is növekedett. A munkavezetékek hossza az 1933. év végén összesen 444.672 métert tett ki, amelyből az év folyamán 3647 méter rézvezeték és 7565 méter vasvezeték került kicserélésre.

Az elmult évben kiépült a farkasréti vonal második vágánya és új végállomási hurokvágánya, valamint a zuglói vonal meghosszabbítása számára felsővezetéket, továbbá különleges kettős felsővezetéket épített az üzem a Bécsi-úti trolleybusz-vonal részére. Hasonlóképen folytatta a felsővezetéktartó csőoszlopoknak hasított vas-oszlopokkal való kicserélését. A vezetéktartó oszlopok száma 9806, amelyekből a lefolyt évben 270 oszlop cseréltetett ki. A betónlábazatú hasított oszlopok élettartama tetemesen hosszabb a csőoszlopokénál, ennek a rendszernek az alkalmazása tehát igen gazdaságos.

A közúti közlekedés rendezése folytán több ponton, így a Calvin-téren, Fővám-téren, Baross-téren és a Ferencvárosi forgalmi telepen szükségessé vált a vezeték-tartó oszlopok áthelyezése; ezzel kapcsolatban a Fővám-téren járdasziget létesült.

A felsővezeték-hálózat karbantartásának magas színvonalát bizonyítja, hogy az 1933. évben összesen egy ízben fordult elő vezetékszakadás, amely egyébiránt nem okozott balesetet.

Az Eskü-téren, Soroksári-úton, valamint a Calvin-tér és Üllői-út torkolatában villamos váltó épült s ezzel a hálózatokon működő villamos váltók száma 98-ra növekedett.

Áramellátás. Az áramszükségletet az 1933. évben majdnem teljes egészében a Magyar Dunántúli Villamossági Részvénytársaság bánhidai erőművétől fedezte az üzem és áramszükségletének mindössze 6·5%-át termelte a Révész-utcai áramfejlesztő telepen. Minthogy pedig a Révész-utcai telepnek a bánhidai erőművel és a Székesfőváros Elektromos Műveinek kelenföldi telepével való együttműködése még mindig nem nyert végleges megoldást, az áramellátás folytonosságának biztosítása érdekében a BSzKRtT a Révész-utcai áramfejlesztő telep üzemképes állapotát továbbra is fenntartotta s e célból két kazánt melegen tartva, a gépeket havonta járatta.

Magasépítés. A Budapesti Helyi Érdekű Vasutak Részvénytársaság részvény-többségének megszerzésével e vasút a BSzKRT érdekkörébe kerülvén, az ügyvitel szorosabb kapcsolata céljából nélkülözhetetlenül szükséges a BHÉV központi igazgatásának a BSzKRT székházában való elhelyezése. Erre a célra az igazgatósági épület Kertész-utcai szárnyához csatlakozó négyemeletes épület emeltetett.

Az óbudai forgalmi telepen három jármű számára trolleybusz kocsiszínt, Újpesten az Anonymus-utcában őrházat, a kispesti forgalmi telepen rendező és kocsimesteri irodát, a kőbányai forgalmi telepen kocsimesteri irodát, Óbuda Fő-téren lakatos kéziműhelyt és indítóhelyiséget épített a BSzKRT, az Asztalos Sándor-utcai (Hungária) forgalmi telepen pedig a pesti főműhely faanyagának raktározására az eddigi tűz-veszélyes nyitott fészer helyett emeletes raktárépület létesült.

A tatarozási és átalakítási munkálatokat felhasználta egyébként az üzem arra, hogy ezekkel kapcsolatban személyzete részére higiénikus mosdó- és zuhanyozóberendezéseket létesítsen s ilyen berendezésekről gondoskodott új építkezései alkalmával is. Az elmult esztendőben zuhanyfürdőt és mosdót létesített az újpesti és a kelenföldi forgalmi telepen, az Aréna-úti főműhelyben, a földalatti vasút Aréna-úti kocsiszínjében, a városligeti végállomáson, személyzeti pihenőt, illetve tartózkodót pedig a zuglói, a kőbányai, a Baross-utcai, a Ferencvárosi, az Óbudai, a BÚR-vasút angyalföldi forgalmi telepén, az Óbuda Fő-téri állomáson, a Horthy Miklós-körtéren és a városligeti végállomáson.

A zuhanyfürdő és mosdóberendezések nemcsak a személyzet egészségének megóvását és frisseségük, munkaképességük fenntartását segítik elő, hanem a közönséggel érintkező közegek higiénikus testápolása fontos közegészségi érdekeket is szolgál.

Új üvegezett várócsarnok épült a Horthy Miklós-körtéren, továbbá az Élelmiszernagyvásártelephez vezető vonal végállomásán, vasvárócsarnok Újpesten a Horthy Miklós-úton és a megyeri végállomáson.

Az átalakítási munkálatok során lebontatott az üzemen kívül helyezett Pálffy-utcai áramfejlesztőtelep két gyárkéménye és a Pálffy-téren levő szivattyúház, amelynek helyére került a Bem-emlékmű.

Járműfenntartás. A főműhelyek az elmult évben 714 jármű főjavítását, valamint 264 jármű futójavítását végezték el. Teljesen újra fényeztek 187 kocsit, részben új fényezésen 445 jármű ment át.

A főműhelyek munkájának tekintélyes részét teszi a kocsimótorok karbantartása. Az újratekercselések száma az 1932. évi 574-gyel szemben 498-ra, azaz 13 százalékkal, a javító tekercselések száma 1843-mal szemben 1641-re, vagyis 11 százalékkal csökkent. A mótordobok újratekercselési munkáiban beállott csökkenés egyrészt a kisebb kocsikilométerteljesítménynek tudható be, másrészt az új motorok tekercselésének tartóssága is javítja az eredményt.

Az áramfogyasztási és karbantartási költségek csökkentése, valamint a vonatok menetsebességének növelése céljából az elmult évben a BSzKRT járművei részére 220, a BÚR-vasút részére 30, a földalatti vasút járművei részére pedig 38 egyenáramú, segédpólusú, szellőzött kocsimótor rendeltetett meg. E 288 új mótornak a kocsiba szerelése folyamatban van.

Megrendeltetett továbbá 70 modern kapcsolószabályozó (kontroller), amelyekből 30 a BÚR-vasúti, 38 a földalatti vasúti kocsikba szereltetik be, két berendezés pedig tartalékul szolgál.

A Budai Hegypálya (Sikló) két régi kocsiját teljesen rekonstruálta az üzem.

Átalakíttatott 62 »V« típusú (hűvösvölgyi) kocsi légfékberendezése nyomáscsökkentő rendszerre, hogy az összes pótkocsik légfékei több pótkocsi vontatása esetén is a mótorkocsivezető állásából oldhatók legyenek. További 90 jármű fékszerkezetének átalakítása szintén megkezdődött s átalakítást nyert 63 kapcsolószabályozó-berendezés.

A vágány- és viszonylathosszak mérésénél télen át is használt mozdonyt villamos fűtőberendezéssel, az egyik sínautót pályafenntartási célokra ívlánghegesztő berendezéssel szerelte fel az üzem.

A földalatti vasúton a vonatok menetsebességének fokozása és ezáltal a forgalom javítása érdekében elhatároztatott a járművek gyökeres modernizálása s e célból az elmult évben munkába vétetett 38 új forgóalváz elkészítése ; a munka háromnegyed részben befejezést is nyert.

A kocsik főjavítási munkáinak gyorsítása és a munkamenet folyamatosságának elősegítése céljából a budai főműhelyben új villamos hajtású kocsiemelőberendezés állíttatott fel, amellyel együtt a főműhelyben most már három ilyen berendezés van üzemben.

A járműállományra és az üzemben tartott kocsikra vonatkozólag az alábbi kimutatások nyujtanak részletes felvilágosítást.

Járműállomány.

Megnevezés	BSzKRt.	BÚR	Föld-alatti	Szent-lőrinczi	Fogas-kerekű	Összesen
A) *Személyszállító járművek :*						
Motorkocsi két motorral	854	36	20	28	—	938
Motoros ikerkocsi egy motorral	84	—	—	98	—	182
Benzinmotoros kocsi (sínautó)	5	—	—	—	1	6
Pótkocsi	594	25	—	23	17	659
Összesen	**1.537**	**61**	**20**	**149**	**18**	**1.785**
B) *Egyéb motoros járművek :*						
Motoros fedett teherkocsi	51	2	—	—	—	53
Elektromos mozdony	1	6	—	4	8	19
Motoros hóseprő	14	1	—	1	—	16
Gőzmozdony	—	—	—	—	5	5
Összesen	**66**	**9**	—	**5**	**13**	**93**
C) *Egyéb mótornélküli járművek :*						
Fedett teherkocsi	3	—	—	—	—	3
Plateau- és egyéb nyitott teherkocsi	93	2	2	14	6	117
Fegyverzetszállító kocsi	1	—	—	—	—	1
Sínszállító kocsi	5	—	—	1	—	6
Sóhintő kocsi	17	—	—	—	—	17
Sárhordó kocsi	30	—	—	—	—	30
Hótoló és hóeke	8	2	—	—	—	10
Pályakocsi	35	7	2	4	1	49
Sínvályútisztítókocsi forgókefével	1	—	—	—	—	1
„ sózóberendezéssel	22	—	—	—	—	22
Kézihajtány	—	—	3	—	—	3
Felsővezetékszerelő kocsi	6	1	—	1	—	8
Összesen	**221**	**12**	**7**	**20**	**7**	**267**
Együtt	**1.824**	**82**	**27**	**174**	**38**	**2.145**

1. A motoros járművek száma :

Személyszállító kocsi	1.126
Egyéb jármű	93
Összesen	**1.219**

2. A mótornélküli járművek száma :

Személyszállító kocsi	659
Egyéb jármű	267
Összesen	**926**

Az 1933. évben naponta forgalomban tartott személyszállító kocsik száma havi átlagban.

Hónap	Motor-	Iker- kocsik	Pót-	Összesen
Január	675	150	388	1.213
Február	683	140	384	1.207
Március	702	140	390	1.232
Április	705	154	385	1.244
Május	728	160	406	1.294
Június	705	160	391	1.256
Július	702	156	390	1 248
Augusztus	709	158	393	1.260
Szeptember	708	156	392	1.256
Október	711	156	401	1.268
November	715	156	397	1.268
December	709	156	388	1.253
Évi átlag	**704**	**154**	**392**	**1.250**
Teljes kocsiállomány 1933. december 31-én	938	182	642	1.762
Üzemben volt kocsik %-a az 1933. XII. 31-i állományhoz viszonyítva	75·1	84·6	61·1	70·9

A fontosabb üzemi eredményekről és azok alakulásáról 1926. évig visszamenőleg az alábbi táblázat adatai szemléltetnek:

Megnevezés	1926.	1927.	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
	évben							
A nap legforgalmasabb óráiban üzemben tartatott átlag személyszállító jármű	1.186	1.259	1.287	1.314	1.367	1.401	1.331	1.250
Teljesített személykilométerek száma	74,231.539	84,410.609	86,697.700	87,835.495	88,642.921	87,466.720	80,497.550	76,669.843
Szállított utasok száma	281,319.918	298,512.499	317,496.892	316,849.109	304,693.775	283,416.981	252,017.038	251,222.966
Utasok száma kocsikilométerenkint	3·79	3·54	3·66	3·61	3·44	3·24	3·13	3·28
Bevétel a személyszállításból közlekedési adóval együtt pengőben	53,993.802	57,388.994	60,928.543	60,780.882	58,195.762	53,758.461	47,241.030	44,097.066
Bevétel a személyszállításból közlekedési adó nélkül pengőben	49,283.562	52,432.672	55,666.532	55,531.624	53,169.765	49,115.685	43,161.123	40.288.683
Bevétel utasonkint közlekedési adóval együtt fillérben	19·20	19·20	19·20	19·20	19·10	18·97	18·75	17·55
Bevétel utasonkint közlekedési adó nélkül fillérben	17·50	17·60	17·50	17·50	17·45	17·33	17·13	16·04
Bevétel kocsikilométerenkint közlekedési adóval együtt fillérben	72·74	67·99	70·28	69·20	65·65	61·46	58·69	57·52
Bevétel kocsikilométerenkint közlekedési adó nélkül fillérben	66·39	62·12	64·21	63·22	59·98	56·15	53·62	52·55

Tűzvédelem. 1932. január hó 1-én lépett életbe a vállalat tűzvédelmi utasítása, melynek alapján az egyes kocsiszínekben havonkint a vontatási személyzet részére tűzvédelmi oktatások és tűzoltói gyakorlatok tartatnak. A két főműhelyben önként jelentkezett munkásokból állandó tűzoltócsapat szerveztetett. A budai főműhely 25 főnyi csapatával hetenkint, a pesti főműhely 18 főnyi csapatával kéthetenkint elméleti és gyakorlati oktatás tartatott. Mindegyik telep részére a műhelyi viszonyoknak megfelelő és a telepeken több helyen kifüggesztett, tűzesetre szóló munkabeosztás készült. Ezek alapján ismételten tűzriasztást tartott a vállalat és a személyzet megfelelő kioktatásban részesült. Állandóan ellenőrzés tárgyát képezte a telepek tűzvédelmi berendezése, azok karbantartása és a mutatkozó hiányok pótlása. E mun-

kálatok folyamán kiásás és teljes átjavítás alá került 90 darab földalatti tűzcsap és a tűzbiztonság fokozására hét további új tűzcsap létesült. Ugyanezen célból a sporttelepen is egy nyomásfokozó szivattyú építtetett be. A tűzvédelem céljaira a vállalat az 1932. év folyamán beszerzett ezer folyóméter tűzoltó kendertömlőt, 50 folyóméter tűzoltó ruggyantatömlőt, 10 folyóméter tűzoltó sugárcsövet, 60 pár tűzoltó tömlőcsavarpárt, 5 darab tűzoltó vízvezetéki állványcsövet és 24 darab kézi tűzoltókészüléket.

A BSzKRT az Autobuszüzemnek üzemkezelésbe vétele alkalmával az üzem teljes tűzvédelmi berendezését rendbehozta, megfelelően átalakította és a szükséghez képest kibővítette. Így a Miskolci-úti főműhelytelepen tűzjelző telefonállomást létesített és a telep bővízű kútjába két fix szívócsövet épített be a fővárosi tűzoltóság mótorfecskendői részére a szükséges méretű szerelvényekkel.

Folyamatba tette a vállalat az összes robbanó mótorjárművek egységes tűzoltókészülékekkel való felszerelését is és az 1933. évben 90 autobuszt és a BSzKRT 20 egyéb gépkocsiját már fel is szerelte a készülékekkel. Az 1933. év folyamán a BSzKRT telepein 18 és az Autobuszüzemnél 37 tűzeset fordult elő, amelyek közül nagyobb kárt csak az 1933. január hó 1-én a Lánchídon kigyulladt autobusz égése okozott. E tűzesetekkel kapcsolatban egy esetben működött közre a fővárosi tűzoltóság, egy esetben pedig az újpesti tűzoltóság működött közre, midőn a Kassai-utca 2. szám alatt támadt kéménytüzet eloltotta. A többi esetben a vállalat saját emberei végezték el a tűzoltást.

A villamos kocsikon az 1933. évben talált tárgyakról és értékekről az alábbi adatok számolnak be :

A talált tárgy megnevezése	Összesen	Igazolt tulajdonosa által átvéve	A rendőrséghez beszolgáltatva
Óra, ékszer	223	36	187
Pénztárca, kartáska	2.241	806	1.435
Látcső, fényképezőgép, fényképezőgép-állvány, körző, műszer, hangszer, szemüveg, nagyítóüveg stb.	491	191	300
Irattáska, rajszer, könyv, füzet, irat, rajz, nyomtatvány, kép, fénykép, papír	2.874	1.375	1.499
Piperecikk, illatszer	13	2	11
Rádió és rádióalkatrészek	16	10	6
Kulcs	211	39	172
Ernyő, bot	2.872	1.703	1.169
Kesztyű, harisnya	4.111	860	3.251
Kalap, sapka	892	248	644
Ruhanemű	1.605	584	1.021
Cipő, papucs	301	140	161
Bádog, üveg, porcellánedény és evőeszköz	739	273	466
Kézitáska, láda, doboz	2.160	1.584	576
Kosár, szatyor	823	362	461
Szerszám, zsák, hátizsák, takaró, ponyva	522	227	295
Csomag	667	413	254
Dohány, szivar, cigaretta	33	13	20
Élelmiszer	647	—	647
Talált pénz (zsebkendőben, stb.)	5	4	1
Különféle	1.493	344	1.149
Mindössze	**22.939**	**9.214**	**13.725**

Készpénz :

Igazolt tulajdonosuk által átvéve	7.464·23 P	
A rendőrséghez beszolgáltatva	2.829·09 «	+ 171 db kisszakaszérme
Összesen	**10.293·32** P	

A találónak adott jutalmak összege 617·88 P

Anyagvizsgálati laboratórium. Az anyagvizsgálati laboratórium célja a vasút részére szállított és ajánlott anyagok minőségének ellenőrzése. E feladat betöltése végett a következő teendőket végzi:

1. Megvizsgálja a beküldött árumintákat és a vételre beszállított anyagokat, hogy azok az előírt célra alkalmasak-e és a vizsgálat eredményéről bizonylatot állít ki az illetékes osztály számára. Az 1933. év folyamán 231 árumintát és 649 anyagszállítmányt, összesen tehát 880 anyagot vizsgált meg a laboratórium és azokról ugyanannyi eredménybizonylatot állított ki.

2. Anyagösszetétel megállapításokat, úgynevezett analiziseket végez a kereskedelmi és ipari érték megállapítása végett és ezzel kapcsolatban kémlést végez és kémlőszereket állít elő. A beszámolás tárgyát képező évben öt analizis történt.

3. Vegyi és laboratóriumi munkálatokat igénylő használati anyagokat készít, példának okáért füst-, gáznyelő folyadékot, desztillált vizet, hektografmasszát stb. Összesen 36 ilyen anyagkészítési eset fordult elő.

4. A laboratórium mérési és elegyítési, oldási, főzési, őrlési stb. munkálatokat is végez használati és vegyi anyagok előállítása esetén. Ilyen munkálatok nagy számban fordultak elő és sok mellékes teendővel járnak. Így példának okáért egy közepes szénfűtőérték meghatározása 40—60 darab (zúzási, részeltetési, őrlési, szárítási, mérési, pasztillázási, hőmérési stb.) munkálat elvégzését teszi szükségessé.

Hirdetésügy. A lefolyt évben új hirdetési lehetőségek megteremtésével és mozgékony akviziciós tevékenységgel nemcsak a hirdetési bevételek előző évi színvonalát sikerült fenntartani, hanem annál valamivel jobb eredmény is eléretett. Az elmult esztendőben rendszeresítette a BSzKRT a hangos reklámot, vagyis a hirdetésnek azt a módját, hogy a kalauzok a megállók közelében levő nagyobb cégek címét bemondják, továbbá a kocsik külső falain lemez-hirdetéseket alkalmazott az üzem, az autobuszok belsejében pedig világított mozgó reklámszerkezeteket szerelt fel.

Az európai nagyvárosok közül elsőnek vezette be a BSzKRt a Neon-fényhirdetés alkalmazását a villamoson. E hirdetési mód kétségkívül nagyvárosi színekkel élénkíti a főváros utcáinak képét, annak műszaki megoldása azonban hosszas kísérletezést kíván s csak a hibaforrások kiküszöbölése után kerülhet sor az új hirdetés teljes üzleti kiaknázására.

Az alkalmazottak létszáma. Alkalmazottak létszámát a természetes apadás arányában az 1929. év óta fokozatosan csökkentette a vállalat oly módon, hogy a nyugdíjazás, elhalálozás folytán vagy egyéb okból megüresedő tisztviselői és személyzeti állásokat nem töltötte be, illetőleg az egyes szolgálati ágazatokban beállott hiányt a racionalizálási intézkedések eredményeképen más szolgálati ágakban nélkülözhetőkké vált munkaerők áthelyezése útján pótolta. A létszámnak ily belső fogyasztás útján való apasztása 3 év leforgása alatt összesen 1181 főt tett ki s a megmaradt létszám további apadása immár pótlandó volt. Az alkalmazottak létszáma az elmult évben a következőképen alakult: A vasútvállalat és a kezelésében levő vasutak vasútüzemi alkalmazottainak létszáma 1933. január 1-én 9579, december 31-én pedig 9690 fő volt. A vasútüzemi alkalmazottakon kívül nem vasútüzemi szolgálatban, továbbá az idénymunkáknál még összesen 739 egyénnek nyujtott a vállalat munkaalkalmat.

Ezenkívül az 1932. január 1-ével kezelésbe került Budai Hegypályának 12 és az 1932. július 1-ével kezelésre bízott Székesfővárosi Autobuszüzemnek pedig 1039 alkalmazottja volt.

A személyzeti létszám alakulását egyébként az alábbi táblázatok világítják meg:

Személyzeti létszám az »A« táblázatbeliekről igazgatási ágak szerint.

	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
			években		
Igazgatóság	2	2	2	2	18[8])
I/a elnöki és jogi ügyek	49	56[1])	53	56	—[9])
I/b balesetjogi ügyek	32	42[2])	40	39	69[10])
II. építési «	55	44	59[5])	56	68
III. áram- «	72	66	—[6])	—	—
IV. forgalmi «	100	104	95	92	107
V. jármű- «	53	59	96[7])	93	103
VI. pénz- «	29	43[3])	43	38	40
VII. gazdasági «	—	80[4])	77	73	100[11])
VIII. anyag- «	111	32	31	32	33[12])
Összesen ...	**503**	**528**	**496**	**481**	**538**[13])

[1]) Központi ellenőrzés az elnöki és jogügyi igazgatáshoz került. — [2]) Betegpénztár az I. b. igazgatáshoz került. — [3]) Adóügyek és kispesti kereskedelmi iroda a VI. igazgatáshoz kerültek. — [4]) Azelőtt a VIII. igazgatás keretében. — [5]) Kábel, telefon, felsővezeték és áramelosztás a II. igazgatáshoz került. — [6]) A III. igazgatás feloszlott. — [7]) Áramfejlesztő és alállomások az V. igazgatásba olvadtak. — [8]) Jogi, jegykedvezményi, testnevelési ügyek, szabályzatok (azelőtt az I/a keretében), továbbá takarékossági és racionalizálási ügyek. — [9]) Az I/a igazgatás feloszlott. — [10]) Az I/a 4. és I/a 37. az I/b igazgatáshoz került. — [11]) Az I/a 1. szakosztály a VII. igazgatáshoz került. — [12]) Az igazgatás átszervezése az Anyaggazdálkodási Szabályzat fokozatos életbeléptetésével kapcsolatban folyamatban van. — [13]) 1933. július 1-én 73 egyén »B« táblázatból és nem vasútüzemiekből átminősítve.

Személyzeti létszám a »B« táblázatbeliekről és »nem vasútüzemiekről« igazgatási ágak szerint.

	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
			években		
I/a igazgatás	7	183[1])	165	149	—[7])
I/b «	11	11	11	26	28
II. «	1.423	1.094	1.381[3])	1.272	1.225
III. «	680	501	—[4])	—	—
IV. «	7.748	7.748	7.308	7.084	7.145
V. «	1.291	1.240	1.460[5])	1.375	1.256
VI. «	20	39[2])	40	56[6])	16[8])
VII. «	151	113	84	67	199[9])
VIII. «	32	28	27	25	22[10])
Összesen ..	**11.363**	**10.957**	**10.476**	**10.054**	**9.89**

[1]) Irodaszolgák az I/a. 1. szakosztályhoz kerültek. — [2]) Adóügyek és kispesti kereskedelmi iroda a VI. igazgatáshoz helyeztettek. — [3]) Kábel, telefon, felsővezeték, valamint az áramelosztás a II. igazgatáshoz helyeztetett. — [4]) A III. igazgatás feloszlott. — [5]) Az áramfejlesztő és alállomások az V. igazgatásba olvadtak. — [6]) A világítási üzemnél vezényelve volt 18 alkalmazott létszámba vétetett. — [7]) Az I/a igazgatás feloszlott. — [8]) A kispesti üzem kiválása. — [9]) Az I/a 1. szakosztály a VII. igazgatáshoz került. — [10]) Az igazgatás átszervezése az Anyaggazdálkodási Szabályzat fokozatos életbeléptetésével kapcsolatban folyamatban van.

A »B« táblázatbeli és »nem vasútüzemi« alkalmazottak megoszlása az alkalmazás minősége szerint 1933. december 31-én.

Megnevezés	Szakmunkás
I. o. altiszt	156
II. o. altiszt	154
Különleges szakmunkás	25
Lakatos	881
Asztalos	176
Kovács	75
Esztergályos	76
Fényező	66
Kőműves	34
Villanyszerelő	16
Szabó	29
Szerelő	22
Bádogos	22
Dobfonó	12
Műszerész	11
Szijgyártó	9
Cipész	7
Szobafestő-mázoló	9
Ács	6
Öntő	5
Üveges	4
Bognár	2
Fémcsiszoló	2
Faesztergályos	1
Órás	1
Hegesztő	2
Akkumulátorkezelő	1
Összesen	**1.804**

Megnevezés	Nem szakmunkás
I. o. altiszt	130
II. o. altiszt	609
Előmunkás	18
Kalauz	3.007
Kocsivezető	1.975
Segédmunkás	802
Napszámos	278
Jelző- és váltóőr	185
Pályamunkás	111
Tanonc	9
Szolga-küldönc	42
Idénymunkás	39
Gépkenő	80
Betanított segédmunkás	58
Gépkocsivezető	35
Pályatisztító	50
Kapus	28
Pályaőr és h. pályaőr	29
Telefonkezelő	16
Éjjeli őr	17
Fűtő és segédfűtő	23
Fékező	15
Kocsikísérő	13
Homokozó	10
Kocsicsatoló	7
Kazántisztító	6
Munkásnő	495
Összesen	**8.087**

Egészségügyi viszonyok. A személyzet egészségügyi állapota általában kielégítő volt. A BSzKRT személyzetében 6729 megbetegedés fordult elő és a megbetegedett egyének száma 5543 volt, akik összesen 208.896 betegségi napot töltöttek el. Egy megbetegedésre esett átlagban 31 betegségi nap, egy megbetegedettre esett pedig átlagban 38 betegségi nap. Egyébként a betegségi napok számának a megoszlása a következő volt:

	Betegségi napok száma
1— 3 napig tartó betegségi esetben	2.654
4— 28 « « « «	70.365
29—300 « « « «	125.500
300 napon túl tartó betegségi esetben	10.377
Összesen	**208.896**

Üzemi baleset következtében megsérült 872 alkalmazott és pedig a forgalmi szolgálatban 220, a vontatási és járműfenntartási szolgálati ágazatban 464, a pályafenntartásnál 139, egyéb szolgálati ágban 49.

A betegségi biztosításra kötelezett »B« táblázatbeli alkalmazottak betegségi eseteire vonatkozó fontosabb adatok a következők:

Szolgálati ág	Megbetegedett egyének száma
Forgalom	3.624
Vontatás és járműfenntartás	1.165
Pályafenntartás	335
Egyéb	419
Összesen	**5.543**
Betegségi napok száma	208.896

Az üzemi baleset következtében sérült személyzet számának alakulását az alábbi számok szolgáltatják:

Hónap	Sérültek száma
Január	75
Február	46
Március	59
Április	77
Május	81
Június	67
Július	74
Augusztus	73
Szeptember	80
Október	70
November	69
December	101
Összesen	**872**

Sportegyesület. A sportegyesület taglétszáma az 1933. év végén 2103 volt, akik az atlétikai, birkózó-, evezős-, forgalmi telepek labdarugó-, íjjász-, kerékpáros-, labdarugó-, női torna-, ökölvívó-, sportrepülő-, tennisz- és vívószakosztályban fejtettek ki működést.

Az atlétikai szakosztály tagjainak a száma 90 volt, akik 21 országos és egyéb versenyen vettek részt, amelyeken összesen 172 helyezést értek el.

A birkózószakosztály tagjainak száma 88. Az osztály 29 országos, 2 nemzetközi és több vidéken rendezett versenyen vett részt és összesen 65 helyezést ért el. Megnyerte a Budapest görög-római nehézsúlyú bajnokságot is.

Az evezősszakosztály tagjainak száma 63. A szakosztály az év folyamán ismételten rendezett 2—3 napos evezős utakat és összesen 12 ezer km evezős teljesítményt ért el.

A forgalmi telepek labdarúgószakosztálya tagjainak száma 1515. Egyes pályaudvarokon működedvelő egyesületek alakultak, amelyek szebbnél-szebb eredményeket értek el.

Az íjjász-szakosztály tagjainak száma 17 és ezek összesen 14 helyezést értek el.

A kerékpárosszakosztály tagjainak a száma 54, akik a különböző versenyeken 129 helyezést értek el. A szakosztály megnyerte egyébként a 100 km-es távon Magyarország ifjúsági bajnokságát is. A szakosztály az országúti bajnokságban a 8., túrabajnokságban a 7. és a pályabajnokságban az 5. helyezést foglalta el.

A labdarugószakosztály tagjainak száma 80. A női tornaszakosztály tagjainak száma 22, akik rendes szabadgyakorlatokon kívül szertornát is végeznek és verseny-

játékokat gyakorolnak. Az ökölvívószakosztály tagjainak száma 54, a sportrepülő szakosztályé pedig 48 kezdő, 12 levente és 8 haladó. Ez a szakosztály nagy érdeklődés mellett alakult 1933. májusban. A tagok mótornélküli repülésre való kiképzésüket két gyakorlógéppel kezdték meg és 565 »A«, 44 »B« és 6 »C« gyakorlórepülést végeztek.

A tennisz-szakosztály 95 tagjával számos versenyben indult és több értékes, összesen 23 helyezést ért el s olyan tevékenységet fejt ki, hogy a Tennisz Szövetség munkástatisztikájában 130 egyesület között a 15. helyre soroztatott be.

Pénzügyi eredmények. A BSzKRT 1933. évi üzleti eredményeinek alakulásáról a következőkben számolhatunk be:

1. Személyszállításból	44,097.065·73	P
2. Teheráruszállításból	154.755·26	«
3. Különféle bevételek címén	1,546.379·94	«
Összesen	**45,798.200·93**	P
bevétele volt az üzemnek az 1932. üzletévi	49,920.514·63	«
összbevétellel szemben, a bevételek tehát az előző évhez képest	4,122.313·70	P
csökkenést mutatnak, melyből		
a) a személyszállítási bevételre	3,143.964·09	«
b) a teheráruszállítási bevételre	19.303·98	«
c) a különféle bevételekre	959.045·63	« esett.

A személyszállítási bevételeknek az 1933. évben bekövetkezett további csökkenését részint a kereseti lehetőségek és így az életviszonyok rosszabbodása, részint a hosszantartó influenzajárvány okozta. A bevételek növelése érdekében életbelépett a »kisszakasz«-jegyrendszer, annak pénzügyi kihatása azonban csak egy teljes év eredményeinek ismeretében lesz megállapítható.

Személyszállítási bevételeknek havonkinti alakulását az 1928. évtől kezdve az alábbi táblázat mutatja:

Hónap	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
	pengő					
Január	4,768.891	4,792.942	4,637.286	4,383.322	3,807.048	3,300.190
Február	4,501.027	3,930.684	4,293.572	3,932.200	3,428.780	3,040.332
Március	4,911.625	4,950.324	4,923.589	4,526.016	3,861.505	3,603.668
Április	5,081.180	5,068.702	4,967.733	4,571.328	4,033.631	3,698.381
Május	5,452.189	5,661.025	5,335.290	5,240.336	4,601.798	4,103.957
Június	5,182.248	5,336.240	5,169.826	4,828.445	4,091.366	3,793.367
Július	5,065.342	5,104.523	4,660.803	4,431.043	3,861.119	3,738.285
Augusztus	5,108.267	5,191.280	4,907.411	4,502.772	3,902.462	3,721.414
Szeptember	5,149.255	5,296.820	4,838.402	4,400.456	3,998.618	3,738.365
Október	5,489.625	5,350.383	4,964.132	4,585.018	4,134.615	4,031.513
November	5,111.771	5,071.969	4,750.115	4,247.768	3,813.491	3,737.027
December	5,107.123	5,025.990	4,747.603	4,109.757	3,706.596	3,590.566
Összesen	**60,928.543**	**60,780.882**	**58,195.762**	**53,758.461**	**47,241.029**	**44,097.065**
Csökkenés az előző évhez képest	—	0·24%	4·25%	7·62%	12·12%	6·66%
Csökkenés az 1928. évhez képest	—	0·24%	4·49%	11·77%	22·47%	27·62%

Amint az a táblázatból is kitűnik, az 1933. évi személyszállítási bevétel az 1928. évben elért legnagyobb szállítási bevételhez viszonyítva 16·8 millió pengővel csökkent. Az az eredmény, hogy a zárószámadás egyensúlya a bevételek ily nagymérvű csökkenése ellenére is biztosítható volt, annak tudható be, hogy a kiadásokat ennek megfelelően fokozatosan apasztani sikerült.

A kiadások csökkentése érdekében messzemenő takarékossági intézkedéseket tett az üzem s e célból a költségvetésileg megállapított hitelkereteket az üzembiztonság és üzemfolytonosság szem előtt tartásával megszorította, a kimutatottnál nagyobb megtakarításokat azonban nem érhetett el, mivel a három évtizednél hosszabb ideje használt vasúti berendezések és felszerelések üzemképes állapotban tartása évről-évre nagyobb költséget igényel.

Az 1933. évben az üzleti kiadások összesen ..... 45,800.586·11 P-t
tettek ki az 1932. évi ..... 49,744.581·12 P-vel
szemben, vagyis az 1933. évben az összes üzleti kiadások ..... 3,943.995·01 P-vel
kedvezőbben alakultak.

Az összes üzleti kiadásoknak 68·9%-át a vasútüzemi kiadások alkotják, melyek a következőkből adódnak:

Személyi kiadások:		
a) az »A« táblázatbeli (tisztviselői) alkalmazottak illetményei	2,811.946·92 P	
b) a »B« táblázatbeli (egyéb személyzeti) alkalmazottak illetményei	20,766.824·41 «	
	23,578.771·33 P	
Levonva a zárószámadás 2. tétele alatt elszámolt, nem szorosan vett vasútüzemi személyi kiadásokat	45.978·31 «	23,532.793·02 P
Dologi kiadások:		
a) áramellátás	3,255.241·65 P	
b) üzemi anyag és fenntartási költség	3,350.678·13 «	
c) egyenruhaköltség	486.896·02 «	
d) menetjegyek, irodaszerek és nyomtatványok .	496.306·82 «	
e) házbér, fűtés, világítás, vízdíj, biztosítás és egyéb kiadások	620.075·35 «	
	8.209.197·97 P	
Levonva a zárószámadás 2. tétele alatt elszánolt, nem szorosan vett vasútüzemi dologi kiadásokat	236.617·35 «	7,972.580·62 P
az 1933. évi vasútüzemi kiadások összesen		**31,505.373·64** P-t
tettek ki az 1932. évi		33,702.086·24 P-vel
szemben, vagyis az 1933. évben a vasútüzemi kiadások		2,196.712·60 P-vel
csökkentek.		

A vasútüzemi kiadásokat az alábbi összehasonlító táblázatokban is részletezzük:

a) *A kiadások természete szerint:*

Megnevezés	1933		1932	
	kocsikilométer-teljesítmény (személy és egyéb)			
	77,721.959		81,565.607	
	összesen pengő	kocsikilométerenkint fillér	összesen pengő	kocsikilométerenkint fillér
Személyi kiadások	23,532.793·02	30·3	24,866.600·63	30·5
Dologi kiadások	7,972.580·62	10·2	8,835·485·61	10·8
Összesen	**31,505.373·64**	**40·5**	**33,702.086·24**	**41·3**

b) *Szolgálati ágankint:*

Megnevezés	1933		1932	
	kocsikilométer-teljesítmény (személy és egyéb)			
	77,721.959		81,565.607	
	összesen pengő	kocsi-kilométerenkint fillér	összesen pengő	kocsi-kilométerenkint fillér
Általános üzemvitel	2,479.687·22	3·2	2,694.569·83	3·3
Pályafenntartás	4,372.638·64	5·6	4,303.736·50	5·3
Áramellátás	3,688.343·78	4·7	4,381.628·57	5·4
Vontatás	3,647.484·09	4·7	3,839.045·44	4·7
Forgalom	13,090.888·54	16·8	13,839.233·05	16·9
Járműfenntartás	4,226.331·37	5·5	4,643.872·85	5·7
Összesen	**31,505.373·64**	**40·5**	**33,702.086·24**	**41·3**

A táblázatokból megállapítható, hogy az 1933. évben az előző évhez képest a személyi kiadásoknál 1,333.807·61 pengő (5·36%), a dologi kiadásoknál 862.904·99 (9·77%) megtakarítás éretett el.

A személyi kiadások terén elért megtakarítás legnagyobb része az állami, a törvényhatósági, közigazgatási, valamint a községi üzemi alkalmazottakra nézve a kormány, illetőleg a székesfőváros által az 1932. év folyamán három ízben végrehajtott illetménycsökkentéseknek az egész 1933. üzletévre történt kihatásából és az 1933. március 1-től elrendelt újabbi illetménycsökkentésből, valamint abból állott elő, hogy a lakbéreknek havonkinti fizetésére való áttérés folytán az 1933. évben csak 11 havi lakbérkiadás merült fel, mert az 1933. évi január havi lakbér az 1932. november 1-i negyedre esedékes lakbérrel került kifizetésre és így az még az 1932. üzletévet terhelte. Ezenkívül megtakarítás jelentkezett azáltal is, hogy a személyzet szokásos remunerációjára az 1933. évben nem történt tartalékolás.

A fenti megtakarítások azonban a zárószámadásban nem jutottak teljes mértékben kifejezésre, mert az illetménycsökkentésekből eredő megtakarítások terhére a legalacsonyabb fizetési fokozatokban levő alkalmazottak részére a létminimum biztosítása érdekében átmenetileg napibérpótlékot rendszeresített az üzem, továbbá lényeges többkiadást okozott az OTI által fizetendő táppénz mértékének 60%-ról 50%-ra történt leszállítása, mert a beteg alkalmazottak fizetését a leszállítás ellenére továbbra is 100%-ra egészíti ki a BSzKRT.

A dologi kiadásoknál mutatkozó megtakarítások legjelentékenyebb része az áramellátásra esik s ennek az a magyarázata, hogy a vásárolt áramot a végleges szerződés megkötéséig átmenetileg ideiglenes egységáron számolta el az üzem. A további megtakarítás főleg az egyenruhaköltségeknél mutatkozott azáltal, hogy az 1932. évben a nagyobb létszámot kitevő forgalmi személyzet költségesebb egyenruhája, az 1933. évben pedig csak a kisebb létszámú egyéb alkalmazottak egyenruhája került kicserélésre.

A vasútüzemi (személyi és dologi) kiadások alapján számított kocsikilométerenkinti önköltség az 1932. évi 41·3 fillérről az 1933. évben 40·5 fillérre csökkent.

Az alkalmazottak biztosítása betegség, baleset, öregség és rokkantság esetére, baleseti kártérítések, jóléti, testnevelési és egyéb nem vasútüzemi kiadások az előző évhez képest 930.162·74 pengővel kevesebbet tettek ki.

Ez a megtakarítás azáltal állott elő, hogy az illetménykiadás csökkenése következtében az OTI-nak balesetbiztosítási díj címén lényegesen kevesebbet kellett fizetni,

továbbá a passzív kamatkiadások is kevesebbet tettek ki, végül az üzemkezelésben volt kispesti világítási vállalat eladása folytán a vállalat üzemviteli költségeinek viselése alól az 1933. évben már mentesült az üzem.

A székesfőváros által megváltott vasutak megváltásával járó teher címén az 1933. évben a következő kiadások merültek fel:

a) kötvényteher	129.191·52 P
b) nyugdíjak, kegydíjak és baleseti járadékok	581.205·68 «
Összesen	**710.397·20** P

Az e címeken felmerült kiadások az előző évhez képest 36.399·40 fillérrel csökkentek, egyrészt a kevesebb kötvénykamatkiadás, másrészt a nyugdíjasok, kegydíjasok és baleseti járadékot élvezők létszámának apadása következtében.

Az adók és illetékek címén az előző évhez képest 96.945·96 pengővel kevesebb kiadás merült fel, amelyből 64.423·42 pengő az adókra és 32.522·54 pengő az illetékekre esik.

A személyszállítási bevételek csökkenése következtében fuvarozási illeték, valamint egyéb illeték címén az előző évhez képest összesen 32.522·54 pengővel kevesebb kiadás merült fel.

A személyszállítási bevételek csökkenésével arányosan a lefolyt üzletévben 271.524·17 pengővel kevesebb közlekedési adó merült fel (az adó a főváros területén eladott jegyek árának $^1/_{11}$ része), míg a rendes területhasználati díj a szállítási bevételek csökkenése ellenére 89.996·34 pengővel többet tesz ki, mert a területhasználati szerződés értelmében e díj százalékos kulcsa 1933. január 1-én 2½%-ról 3%-ra emelkedett.

Autobuszüzem. Az autobuszüzem 1933. évi forgalma 5,901.760 kocsikilométert (hasznos kocsikilométer) tett ki, 97.877 kocsikilométerrel, vagyis 1·6%-kal többet, mint az előző évi teljesítmény. A szállított utasok száma 23,673.770-et ért el. A táskajegyekkel szállított utasok számában körülbelül 3·5%-os csökkenés állott elő főképen az év elején fellépett influenzajárvány következtében. Számottevő csökkenés volt átmenetileg a kisszakaszjegyrendszer bevezetésének első heteiben is.

A forgalmi és üzemeredményekre vonatkozó visszatekintő adatok egyébként a következők:

Forgalmi és üzemeredmények az 1921. szeptember 24-től 1933. december 31-ig terjedő időben.

Év	Menetek száma	Hasznos kkm	Rendelkezésre álló férőhelyek	Szállított utasok száma	Férőhely-kihasználás %-ban	Forgalmi bevétel pengőben	Egy hasznos kkm-re eső bevétel (P)	Egy hasznos kkm-re eső utas
1921. (csonka év)	13.899	51.426	437.556	287.542	65·72	30.032	0·584	5·59
1922.	81.152	301.018	2,560.082	1,821.415	71·15	117.623	0·391	6·05
1923.	101.438	374.203	3,230.180	2,041.722	63·21	211.804	0·566	5·46
1924.	158.639	538.537	5,053.332	3,551.748	70·29	732.302	1·360	6·60
1925.	235.484	706.557	7,565.295	4,971.642	65·72	1,327.299	1·879	7·04
1926.	271.730	851.962	9,049.370	5,929.377	65·52	1,579.544	1·854	6·96
1927.	429.672	1,303.350	14,446.565	7,146.184	49·47	1,853.083	1·422	5·48
1928.	628.486	2,037.406	21,414.828	8,934.284	41·72	2,331.343	1·144	4·39
1929.	879.520	3,667.694	33,304.125	13,624.736	40·91	3,743.509	1·021	3·71
1930.	1,233.145	6,304.395	51,000.975	23,454.149	45·99	6,519.104	1·034	3·72
1931.	1,201.098	6,354.576	49,623.724	22,714.494	45·77	6,330.339	0·996	3·57
1932.	1,055.708	5,803.888	45,113.736	22,004.902	48·78	6,293.020	1·084	3·79
1933.	1,026.787 [1]	5,916.832	44,845.249 [2]	23,673.770	52·73 [3]	6,119.607	1·034	4·00

[1]) Az 1933. évi teljesítményben a különjárati teljesítmények is bentfoglaltatnak. — [2]) Az 1933. évi utasszám az összes számított utast jelenti, míg az 1921—1932. évi adatok a táskajegyekkel szállított utasok számát tüntetik fel. — [3]) Az 1933. évi adat az összes személyszállítási bevételt, míg az 1921—1932. évek a táskajegy-bevételeket jelentik.

Az 1933. év forgalmát viszonylatok szerint az alábbi adatokkal szemléltethetjük :

Viszonylat száma	hossza km	Menetek száma	Hasznos kocsikilométer	Átlagos menetidő percekben	Évi üzemidő percekben	1933. évi kocsiórák száma
1	6·6	107.927	687.910·8	28	314.237	50.366
2	5·1	75.240	343.620·85	40	302.105	50.160
3	3·85	93.064	364.956·45	18	332.910	27.919
4	3·1	63.122	311.871·7	13	328.500	13.676
5	9·35	103.812	972.123·7	36	351.360	62.287
6	2·6	4.392	11.419·2	10	20.400	732
[1])7	2·7	28.030	78.148·2	7	247.680	32.702
8	4·6	2.110	9.706·0	17	8.685	598
9	7·45	76.389	592.162·55	30	326.190	38.194
10	2·7	43.738	123.963·3	10	355.765	7.290
12	6·6	129.051	880.860·45	28	328.380	60.223
14	8·6	67.747	522.908·5	32	325.930	36.132
15	5·0	100.510	511.738·8	25	429.510	41.879
16	3·8	36.349	151.778·6	18	328.380	10.904
16/A	3·0	40.070	126.462·0	14	328.380	9.349
17	3·6	20.378	75.190·8	14	295.650	4.755
18	2·5	27.300	68.253·0	8	302.890	3.640
Összesen		**1,019.229**	**5,833.074·90**	Kocsiórák száma		**450.806**

Az autobuszüzemre vonatkozó fontosabb adatok. Az autobuszhálózaton új viszonylat létesült szeptember hó 15-től a pesti és budai bíróságok között ezek hivatalos órái alatt 6-os viszonylatjelzéssel ; december 20-tól az Apponyi-tér és Farkasréti temető között az újonnan épült budai, úgynevezett transzverzális úton 8-as viszonylatjelzéssel.

Az autobuszüzem a vonalvezetésben az év folyamán számos változást léptetett életbe. A 7-es vonalon december 16-án megindította a trolleybuszközlekedést és ugyanakkor a menetdíjat 16-ról 12 fillérre, vagyis 2 darab kisszakaszérmére szállította le, a 17-es viszonylatban pedig december hó 15-től bevezette a szakaszonkinti 10 fillérres viteldíjat.

A polgármester 75.150/1933—XII. számú rendelete alapján az üzemidő az összes vonalakon meghosszabbíttatott olymódon, hogy december hó 9-től kezdődőleg 6 hónapi próbaidőre az utolsó kocsikat az éjjeli 22 óra 20 perc helyett 23 óra 30 perckor indította az üzem.

Augusztus hó 13-án az autobuszokon való érvényességgel is bevezettetett a 2 pengős napijegy.

Az év folyamán napi átlagban 101 kocsi volt forgalomban az elmult évi 103-mal szemben.

A megállóhelyek száma 1933. december 31-én 519-et tett ki, vagyis 84-gyel több volt, mint az előző év azonos időpontjában.

A járművek közül az autobuszok a Szent Domonkos-utcai központi garázsban, az egyéb gépjárművek pedig a Baross-utcai garázsban voltak elhelyezve. Ezen járművek fenntartási munkálatait az autobusz-főműhely, az autobuszgarázsműhely és az egyéb gépkocsik fenntartási munkálatait a Baross-utcai műhely hajtotta végre. A Szent Domonkos-utcai garázs, valamint a vele kapcsolatos műhely és vonalműszaki szolgálat feladata az autobuszok garazsírozása, tisztántartása, kenése, üzemanyaggal való ellátása, az azoknál észlelt kisebb mérvű karbantartási munkálatok rendszeres elvégzése és a forgalmi személyzet által bejelentett hibák kijavítása. Ez utóbbi javítási munkálatokat, már amennyire az lehetséges, a vonalműszaki szolgálat a helyszínén eszközli, hogy ezáltal is minél jobban biztosítható legyen a forgalom zavartalan lebonyolítása.

[1]) XII. 16-tól kezdve trolleybuszüzem. A trolleybuszvonal üzemi teljesítményei a csonka hónapban a következők voltak : menetszám = 1132 ; hasznos kkm = 3056·4 ; üres kkm = 16·8.

Ezen munkálatok közül a legfontosabbak a következők:

Napi kocsirevízió éjjel	36.000
Havi kocsirevízió nappal	1.450
Futójavítás nappal	2.500
Futójavítás éjjel	8.000
Gumitömlőjavítás	1.404
Gumiabroncscsere	1.331

A Miskolci-úti főműhelyben történt az autobuszok rendszeres főjavítása és fényezése, átalakítása, valamint az összeütközések következtében előállott nagyobb sérülések javítása.

A főműhely rendszeres munkálataiból a következők sorolhatók fel:

Nagy javítás történt	48	esetben
Baleseti javítás	44	«
Kisebb javítás	26	«
Átalakítás	10	«
Új kocsiszekrényépítés	3	«
vagyis a javítások száma	**131**	volt.

A rendszeres munkálatokon kívül az alábbi rendkívüli munkálatokat végezte el a garázsműhely és az autobuszfőműhely:

a) 53 Benz-Mercedes-rendszerű autobuszt Ganz-Jendrassik-féle nyersolajmotorral szerelt fel; *b)* 108 kocsinál a nyersolajmótorok alkalmazásával kapcsolatban a kipufogócsövet a tető felett vezette ki az égéstermékek hatásosabb elvezetése céljából; *c)* 108 kocsira felső üzemanyagtartályt szerelt fel.

A garázsműhelyben végzett munkálatok közül a következők sorolhatók fel:

a) Új rendszámtáblák alkalmazásával kapcsolatban 102 kocsin a hátsó lámpa átszerelése; *b)* fokozottabb szellőzés céljából homlokfali szellőzőnyílás készítése 77 kocsin; *c)* 52 kocsin próbaképen megállást jelző, úgynevezett stoplámpa felszerelése; *d)* 5 kocsi teljes fényezése, 33 kocsinál tetőátfestés és 26 kocsi belső lakkozása; *e)* a járműpark egységesítése céljából 2 próbakocsinak Benz—Mercedes-motorral való felszerelése; *f)* az *AEC* tömörkerekű autobusz átszerelése pneumatikra; *g)* 21 kocsira benzintakarékossági csap felszerelése.

A főműhely által végzett rendkívüli munkálatok közül a fontosabbak a következők voltak:

a) Nagy javítással kapcsolatban ülésátalakítás 7 kocsin; *b)* perrónrács felszerelése 29 kocsira, *c)* merevítőlemez felszerelése 10 kocsira az első tengely megerősítése és a biztonság fokozása céljából.

A járműfenntartással kapcsolatban megemlíthető, hogy a garázs részére az autobuszok fékjének ellenőrzése, illetve azok pontos és megbízható beállítása végett egy új Bendix—Cowdrey-rendszerű fékellenőrző berendezés szereztetett be.

Ezenkívül szükségessé vált továbbá a nyersolajmótorok alkalmazásával kapcsolatban, hogy az üzem a garázs fokozottabb szellőzéséről is gondoskodjék. E végből a javítóaknánál friss, meleg levegőbefúvó berendezés létesült és megkezdődött a tetőszellőző beszerelése is.

A Baross-utcai gépkocsiüzem által garazsírozott és karbantartott járműveknek a száma 1933. január 1-én 32, az év végén pedig 48 volt. A gépkocsiüzem végezte ezen járművek karbantartási munkálatait is.

Az autobuszüzemnél a legutolsó két évben előfordult személyi baleseteket a következő adatokkal világíthatjuk meg:

Az 1932. és 1933. években az Autobuszüzemnél történt személyi balesetek.

A baleset oka	1932. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	1933. Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen
Gázolás	1	—	—	1	—	1	—	1
Elütés	—	2	8	10	—	8	8	16
Felugrás	—	1	41	42	—	1	10	11
Leugrás	—	—	9	9	—	—	5	5
Felszállás	—	—	10	10	—	1	9	10
Leszállás	—	—	5	5	—	—	4	4
Kiesés	—	—	2	2	—	—	—	—
Nekiszaladás	—	1	14	15	—	—	—	—
Öngyilkosság	2	1	1	4	—	4	22	26
Összeütközés	—	7	34	41	—	1	8	9
Összesen	3	12	124	139	—	16	66	82

	1932.	1933.
Egy millió számított utasra esik	6·32	3·86
Egy millió teljesített kocsikm-re esik	23·06	13·88

Az autobuszokkal történt összeütközések száma az elmult évben 39 volt. Részletezésük a következő:

Az összeütközés története	1932.	1933.
Autobusszal	1	2
Személyautóval	5	7
Teherautóval	15	7
Villamoskocsival	12	8
Fogatos teherjárművel	1	7
Egyéb tárggyal	7	8
Összesen	41	39
Egy millió kocsikilométerre esik	6·80	6·60

Az Autobuszüzem személyzeti létszáma. Az Autobuszüzem alkalmazottainak létszáma az 1933. év végén 1023 fő volt, az 1932. évvégi 1032 fővel szemben.

Az alkalmazotti létszám megoszlása a következő:

Tisztviselők	49
Revizorok és írnokok	22
Főműhely	157
Garázs	189
Vonal műszaki szolgálat	27
Forgalom	563
Egyéb alkalmazottak és irodai altisztek	16
Összesen	**1.023**

Bevételek. Az 1933. üzletévben az összbevétel 6,188.255·02 pengő volt az 1932. üzletévi 6,387.883·25 pengő összbevétellel szemben, vagyis az 1933. évi bevétel az előző évhez képest 199.628·23 pengővel tesz ki kevesebbet, melyből személyszállítási bevételre 199.204·30 pengő, a különféle bevételekre 423·93 pengő esik.

A 199.204·30 pengő szállítási bevételi kevesbblet 3·16%-os csökkenésnek felel meg. A bevételi kevesbletet egyrészt az év elején még fokozódó gazdasági válság, a január és február hónapokban erősen kiterjedt influenzajárvány, végül az a körülmény okozta, hogy az 1932. év szökőév volt.

Tarifa. Az 1933. évi december hó 31-én a következő oldalon feltüntetett viteldíjak voltak érvényben:

Megnevezés	6 fillér	10 fillér	16 fillér	24 fillér	30 fillér	32 fillér	40 fillér	50 fillér	60 fillér	70 fillér	80 fillér	1 pengő
Szakaszjegy	Két kisszakasz érme a 7. vonalon	A 17. vonal I. és II. szakaszán	A 2. vonal IV. szakaszán 4. « III. « 20. « II., III. és V. sz. 22. « IV. szakaszán 23. « I. és III. sz. 24. « III. szakaszán 25. « III. és IV. sz. 26. « I. szakaszán M. « I. és II. szakaszán	A főváros határán belül és a 20. vonal I. és IV. szakaszán A 22. vonal I. és III. szakaszán A 24. és 25. v. I. és II. szakaszán A 26. vonal II. és III. szakaszán	A 21. vonal II. és III. szakaszán A 22. vonal II. szakaszán							
Vonaljegy				A 23. vonalon és a 25. vonalnak a főváros határán kívül eső részén és az M. vonalon.	A főváros határán belül		A 20., 21., 24. és 25. viszonylatok teljes útv. A 22. vonalnak az I. és II. szakasza együtt	A 22. vonalnak a II., III. és IV. szakasza együtt	A 22. vonalnak teljes útvonalán			
Átszállójegy						Háromszori átszállásra a főváros határán belül. A 22. vonalon a Kuruclesi-útig	Háromszori átszállásra a 26. vonalra	Háromszori átszállásra a főváros határán túl. A 22. vonalon a Szép Juhásznéig. Az Z., B., L. vonalakra egyszeri átszállásra, a T. vonalra háromszori átszállásra a főváros határán belül.	Az R. és RA. vonalon háromszori átszállással			Háromszori átszállásra az A. és O. vonalakra
Menettértijegy										A 22. vonalon Szép Ilona és Budakeszi között	A 22. vonalon	
Egységes viteldíj					A V. vonalon a Vilmos császár-útig		A V., H., F., U., R., RA., Z., KP., OB., PE., PL. és az RP. vonalakon					Az A. és O. vonalakon háromszori átszállással

A 32 filléres átszállójegy a főváros területén, az 50 filléres átszállójegy a környékbeli forgalomban egy órán belül legfeljebb háromszori átszállásra, a Dunahidakon pedig egyszeri átutazásra érvényes.

Az 1. jelzésű vonal budai — Szent Gellért-tér és Lenke-tér közötti — részén, valamint a 10. vonalon váltott átszállójegyekkel úgy oda, mint vissza a Dunahidakon — további intézkedésig — kétszer is szabad átutazni.

Átszállani csak más jelzésű kocsikra és csak ott lehet, ahol a viszonylatok egymással találkoznak vagy azok egymástól elágaznak.

Átszállani a kiinduló ponttól mindenkor csak **távolodó irányban** lehet.

Az utas utazási célját tetszése szerint **vagy** a legrövidebb úton, **vagy** pedig a legkevesebb átszállással érheti el.

Gyermekek, ha egy méternél kisebbek és külön ülőhelyet nem foglalnak el, viteldíjat nem fizetnek.

Végül az alábbi táblázatokban bemutatjuk az Autobuszüzemre vonatkozó fontosabb adatokat az 1932. és 1933. üzletévről.

a) *Általános adatok.*

Megnevezés	Január	Febr.	Márc.	Április	Május	Június	Július	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.
						1932.						
Vonalhossz km	179·15	179·15	195·25	196·75	214·25	198·05	204·65	198·4	197·55	219·7	234·6	201·9
Hálózati hossz km	130·85	130·85	139·65	138·35	139·35	139·95	140·50	140·3	140·55	165·2	153·4	127·6
Viszonylatok száma	22	21	24	25	28	25	26	26	25	28	25	20
Autobuszok:												
benzinüzemmel	129	129	129	129	129	129	129	129	129	129	129	129
benzin-elektromos üzemmel	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Teherkocsi	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Szerkocsi	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Motorkerékpár	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Forgalomban volt autobuszok száma	84	92	93	94	100	93	90	81	83	87	87	85
						1933.						
Vonalhossz km	201·9	208·75	210·—	221·5	239·35	247·05	247·05	254·3	247·15	263·95	252·55	226·75
Hálózati hossz km	127·6	127·6	133·—	141·6	137·80	139·50	139·50	144·9	140·10	162·40	159·40	135·—
Viszonylatok száma	20	20	22	24	23	25	25	26	26	29	26	23
Autobuszok:												
benzinüzemmel	129	129	129	129	129	129	129	129	129	129	91	86
gázolajmótorral	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	42
benzin-elektromos üzemmel	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Teherkocsi	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Szerkocsi	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Motorkerékpár	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Forgalomban volt autobuszok száma	101	105	107	103	109	101	100	99	99	102	104	102

b) *Üzemi és forgalmi eredmények.*

Megnevezés	Kocsinapok száma	Menetek száma	Megtett hasznos kocsikilométer	Megtett üres kocsikilométer	Férőhelyek száma	Szállított személyek száma	Bevétel (pengőben)
1932.							
Január	2.615	85.953	452.242	13.082	3,670.871	1,707.656	484.236
Február	2.677	90.585	469.915	13.396	3,827.566	1,737.669	493.432
Március	2.891	95.541	507.116	14.193	4,014.929	1,972.988	563.574
Április	2.831	91.274	491.803	14.079	3,829.753	1,943.308	552.630
Május	3.101	93.882	526.010	16.339	3,960.182	2,110.116	605.991
Június	2.804	87.070	488.156	15.139	3,711.152	1,844.571	530.204
Július	2.139	84.226	473.017	14.295	3,444.979	1,586.217	457.733
Augusztus	2.465	81.475	456.110	14.874	3,468.078	1,548.821	450.784
Szeptember	2.486	82.592	464.611	14.065	3,534.335	1,770.578	509.406
Október	2.685	88.735	495.246	14.998	3,937.592	1,897.752	540.959
November	2.605	86.410	485.983	14.469	3,829.446	1,905.701	542.026
December	2.637	87.965	493.674	14.035	3,884.859	1,979.525	562.040
Év	**31.936**	**1,055.708**	**5,803.883**	**172.964**	**45,113.742**	**22,004.902**	**6,293.015**
1933.							
Január	3.274	87.655	490.793	14.056	3,868.988	1,765.940	502.601
Február	2.969	78.995	440.444	12.602	3,386.995	1,665.836	472.869
Március	3.337	87.911	494.110	14.582	3,774.907	1,937.622	553.088
Április	3.086	84.005	472.417	14.081	3,600.208	1,802.236	512.896
Május	3.394	90.275	521.545	16.761	3,887.234	2,056.648	589.059
Június	3.034	82.711	480.627	15.167	3,548.099	1,759.408	504.021
Július	3.090	86.642	504.615	15.610	3,841.735	1,595.303	459.427
Augusztus	3.069	84.445	493.262	15.740	3,741.177	1,477.297	429.608
Szeptember	2.957	81.583	474.535	15.274	3,607.453	1,580.704	457.317
Október	3.156	87.064	504.448	15.858	3,847.014	1,801.378	520.987
November	3.126	86.295	504.609	15.770	3,816.765	1,821.056	525.661
December	3.163	89.206	520.355	16.083	3,924.674	1,966.303	566.276
Év	**37.655**	**1,026.787**	**5,901.760**	**181.584**	**44,845.249**	**21,229.731**	**6,093.810**

Svábhegyi Fogaskerekű Vasút. A vasút az 1933. év folyamán 36.588 vonatszámot indított, amelyek 117.332 vonatkilométert tettek meg. A mozdonykilométereknek száma elérte a 117.332-t, a kocsikilométereké pedig 132.605 volt.

A vasúton május hó 1-től október hó 14-ig bezárólag vasár- és ünnepnapokon a forgalom fokozása céljából a viteldíjat 50%-kal mérsékelte a BSzKRT.

A Svábhegyi Fogaskerekű Vasút pályahossza 3915 folyóméter, vágányhossza 5348 folyóméter, sínhossza 10.866 folyóméter, összesen 11 darab kitérővel, amelyek közül 7 darab önműködő villamosüzemű, 2 darab központi állítású villamosüzemű, 1 darab pedig kézi állítású villamoskitérő.

Az év folyamán a mozdonyokon, Rowan-kocsikon és pótkocsikon összesen 16 főjavítás végeztetett, revízió 204 esetben volt szükséges, kerékcsere pedig 4 esetben. Az eszközölt javítások közül egynapos volt 178, kétnapos 11 javítás.

A menetjegyek ára a következőképen alakult az 1933. év folyamán:

Felfelé és lefelé menet vagy viszont felnőtt
II. oszt. ..... 1·36 P
III. « ..... 1·04 «
Csak felfelé
II. oszt. ..... 1·04 P
III. « ..... —·88 «

Csak lefelé ugyanazon oszt. menettérti jegy árának fele fizetendő.

A kilátásos kocsiszakaszban II. osztályú jegyre menetenkint egy-egy pótjegy váltandó, darabonkinti 24 filléres árban.

10 darab menetjegyet tartalmazó füzetek (az egyes jegyek 5 darab hegymenetre és 5 darab völgymenetre érvényesek) felnőtt
II. oszt. ..... 6·80 P
III. « ..... 5·20 «

Az egész vonalra érvényes bérletjegyek ára egy havi időtartamra
II. oszt. ..... 30·40 P
III. « ..... 24·— «

1. A jegyek árában a közlekedési adó már benfoglaltatik.
2. A kalauzoknál váltott jegyek ára — ha a felszállóhelyen pénztár van — gyermek- és kedvezményes jegyeknél is 8 fillérrel magasabb.
3. Az 1·20 m-nél alacsonyabb gyermekek féláron utazhatnak.
4. A bérletjegyek csakis a hónap első napjától kezdődő érvénnyel állíttatnak ki.

Budai Hegypálya. Az 1932. évi január hó 1-én üzemkezelésbe vett Budai Hegypálya 1933. évi forgalmi eredményeinél némi javulás mutatkozott. A szállított utasok száma 453.235 volt szemben az előző évi 434.854-gyel, ami 4·2%-os emelkedésnek felel meg. A bevétel 42.094 pengőről 43.182 pengőre emelkedett, a javulás 2·6%. A menetek száma 2·7%-kal csökkent. Személyzeti létszáma 12 alkalmazott, pályahossza 0·098 km.

A vasút üzemi eredményeit számokban 1928-ig visszamenőleg az alábbi táblázat adatai mutatják:

	1928.	1929.	1930.	1931.	1932.	1933.
			é v b e n			
Férőhely	1,496.232	1,400.454	1,184.274	1,179.018	1,105.668	1,076.058
Utas	1,286.866	1,164.354	597.613	527.209	434.854	453.235
Bevétel	124.331	113.683	64.876	49.826	42.094	43.182
Menetszám	83.124	77.803	65.793	65.501	61.426	59.781
Férőhely kihasználás ...	86·—%	83·1%	50·5%	44·7%	39·3%	42·1%

Az érvényben volt menetdíjakra nézve a következő adatokat közölhetjük:

Menettérti jegy	0·16 pengő
Füzetjegy (10 lapos)	1·60 «
Füzetjegy (10 lapos) várbeli szegénysorsú lakosok részére	0·88 «
Havi bérletjegy korlátlan használatra	3·52 «

Budapesti Helyiérdekű Vasutak. A vállalat a gazdasági válság okozta bevételi kieséseket célravezető forgalmi intézkedésekkel és szigorú takarékossági rendszabályokkal igyekezett ellensúlyozni. Így a forgalmi teljesítményeket közel egy millió kocsikilométerrel csökkentette és ezt az utazóközönség érdekeinek szem előtt tartásával úgy hajtotta végre, hogy az előző évi menetrendet változatlanul fenntartotta, vagyis a vonatok és vonatkilométerek száma nem változott, hanem csakis a vonatszerelvények nagysága, ami csökkentés alá esett. Ilymódon sikerült a személykocsikilométerek számát 7·36%-kal, tehát csaknem a személyszállítási bevételi kiesés (7·66%) arányában csökkenteni, viszont azzal, hogy a személykilométerek számát az utaskilométerek 3·76%-os csökkenésének közel kétszeresével apasztotta, a vasútnak sikerült a kocsik fokozottabb gazdaságos kihasználását biztosítani.

A személyi, dologi, üzemi és fenntartási kiadásokat célirányos gazdálkodással és az üzem racionális kiépítésével szintén sikerült apasztani. Az üzleti év második felében a gazdasági életben némi javulás volt észlelhető, ami különösen a teherszállítási forgalomban jutott kifejezésre. Az augusztus hó 1. és 15. között Gödöllőn megtartott cserkészvilágtáborozás nagyarányú személyforgalma is lényegesen megjavította az első félév személybevételi kiesésének arányszámát. A cserkésztáborozás egészen rendkívüli feladatok elé állította a vasutat, mert oly nagy teljesítményről kellett gondoskodnia, milyenre a vasút történetében még példa nem volt. Ez okból a vasút az egyéb vonalain nélkülözhető összes járműveket a gödöllői vonalon állította a forgalomba. Budapest és Gödöllő között a tömegforgalom idején 10 percenkint 5 személykocsiból álló vonatok indultak. A táborozás tartama alatt 271.000 kocsikilométer összteljesítmény mellett összesen 292.168 utast szállított a vasút és az elért utasszámból az óránkinti legnagyobb teljesítményre 2500—3000 utas esett.

Abból a célból, hogy a budapest—gödöllői vonal áramszolgáltató berendezéseivel a rendes napi forgalmon kívül még 10 percenkint induló vonatoknak, valamint az egész cserkésztáborozásnak világítási és vízvezetéki áramszükséglete is ellátható legyen, a legforgalmasabb nyári napnak körülbelül 1400 kw-os maximális terhelésével szemben mintegy 3500 kw-os, tehát harmadfélszer nagyobb terhelésével kellett számolni. E célból a 3 év óta üzemen kívül helyezett cinkotai áramfejlesztő telep újra üzemképessé tétetett, a nagyiccei és gödöllői áramátalakító telepek teljesítőképessége pedig lényegesen fokoztatott. A feladat költségkímélés okából úgy oldatott meg, hogy a kérdéses két áramátalakító telepen levő mótordinamók házilag egyharmaddal nagyobb teljesítőképességűvé alakíttattak át, a Filatori-gáti áramátalakító telepről pedig az ott feleslegessé vált egyik higanygőzös egyenirányító a gödöllői áramátalakító telepre szereltetett át.

Fenntartás. A pálya karbantartására irányuló tevékenységét az 1933. évben is fokozott mértékben folytatta a vasúttársaság. A Filatorigáti állomáson a felvételi épületet tatarozta és részben átépítette, a személyzeti tüzelőanyag tárolása céljából pedig raktárt létesített. Az áramvisszavezető berendezést 700 darab heveder alatti

besajtolt és 3800 darab heveder feletti villamos ívfénnyel felhegesztett sínkötés felszerelésével javította. A cinkotai és soroksári vonalon felsővezetéki főjavítási munkálatok végeztettek. A cinkotai vonal felsővezetékberendezése Budapest—Gödöllő között, a soroksári vonalon pedig Pestszenterzsébet—Soroksár között rekonstruáltatott. E munkálatok során 30 darab vezetéktartó oszlop, 21 ezer folyóméter láncsodronykötél, 3 ezer folyóméter réz munkavezeték, 700 darab nagyfeszültségű szigetelő, 13 ezer darab vezetékfüggesztőkapocs stb. került felhasználásra. A cinkotai vonalon Nagyicce és Ilonatelep között egy 150 mm² rézkeresztmetszetű vezeték felszerelésével a táplálandó berendezést megerősítette a vasúttársaság. A gödöllői cserkésztáborozással kapcsolatosan a cinkotai felsővezetéki berendezés teljes egészében átjavítás alá került, a telefón- és távirdaberendezés pedig főjavítás alá vétetett. A vonalnak a normális többszörösét kitevő terhelése miatt a táplálóberendezés 7600 kg tápvezeték felszerelésével megerősíttetett. Az áramvisszavezetés javítása céljából pedig Cinkota—Látóhegy és Gödöllő—Szentjakab között külső villamos sínkötések szereltettek fel. Ezenkívül kibővítés alá vétetett a telefónberendezés. Ideiglenes központok, közvetlen összeköttetések és a vonal mentén végig külön vonalat jelentő telefónállomások létesültek. Gödöllőn pedig a pálya mentén nagy terjedelmű szükségvilágítás szereltetett fel. A műhelyek teljesítményét lényegesen növelte a vasútüzem, úgyhogy az 1933. év folyamán 244 személykocsit fényeztetett és 244 főjavítás eszközöltetett.

Beruházások. Az 1933. évben eszközölt beruházások közül a következők emelhetők ki:

A budapest—dunaharaszti vonalon az állomási perrónok a nagyobb vonategységeknek megfelelően kibővültek.

A pestszenterzsébet—csepeli vonalon az újonnan létesített gyógyfürdőnél megállóhely és vasbetón lejárólépcső épült.

Pestszenterzsébet, Kossuth Lajos-téren új várócsarnok létesült.

A Kerepesi-úti állomáson levő felvételi épület átalakítás alá került, a cinkotai kocsiszínt pedig bekeríttette a vállalat.

Teljesen átépültek a budapest—szentendrei vonalon a Pálffy-téri üzemi helyiségek, ahol ugyancsak 4 új pénztárfülke létesült.

A Pálffy-tér és Császárfürdő állomások között a megkezdett sínhegesztési munkákat befejezték és a hegesztett vágányokat dilatációs készülékkel felszerelték.

A Filatorigát—Szentendre állomások között a normális fenntartási munkákon kívül egyes állomások, például Csillaghegy, Békásmegyer, Pomáz és Szentendre víztelenítés alá kerültek és vasbetón kerítéssel bekeríttettek.

A budapest—nagytétény—törökbálinti vonalon a normális fenntartási munkálatokon kívül a vonal többi szakaszát csatornahálózat lefektetésével és nyelőaknák elhelyezésével víztelenítette a vasút.

A Fehérvári-úton a megnyitott új utcákkal szemben új átjárók létesültek és a már meglévő átjárók a felmerült szükségnek megfelelően kiszélesbíttettek.

A vasból való telefónvezetékek körülbelül 34 km hosszban bronzhuzallal cseréltettek ki és 8 km nagyfeszültségű vezetéket, függesztő telefónvezetéket légkábelbe helyeztetett a vállalat.

Az áramszolgáltatás folytonosságának jobb biztosítása végett a budafoki áramfejlesztő telepen meglévő két transzformátor mellé egy harmadik kétezer kw-os

teljesítményű transzformátor és hozzávaló kapcsolóberendezés szereztetett be. Ugyancsak a budafoki áramfejlesztő telepen felszerelte a vasút a jövőben a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. kelenföldi telepe és a budafoki áramfejlesztő telep között ugyanilyen célból lefektetendő harmadik kábelkapcsoló berendezését is.

Megállapodás létesült továbbá a mátyásföldi nyaralótulajdonosok egyesületével áramszolgáltatásának ellátása iránt és az ilyen célra a vasút által létesítendő nagyfeszültségű transzformátor és kapcsolóberendezés, valamint a kábelösszeköttetés elkészült, úgyhogy a mátyásföldi áramszolgáltatás megindult.

Abból a célból, hogy a gödöllői áramátalakító telepen felállított higanygőzös egyenirányító a szomszédos távbeszélővonalak áramköreit ne zavarja, a vasúttársaság gödöllői áramátalakító telepén hullámkompenzátort állított fel, amely az első ilyennemű magyar gyártmány és amely a többhavi üzem tanulsága szerint igen jól bevált.

Az 1933. évben a személyi balesetek az előző évhez képest lényegesen csökkentek.

Az alkalmazottak létszáma 1799 fő volt.

Az 1933. évben a bruttó szállítási bevételek a következőképen alakultak: személyszállításból 6,269.238 pengő, poggyászszállításból 12.829 pengő, teherárufuvarozásból 557.018 pengő, összesen 6,839.085 pengő, szemben az előző év 7,188.489 pengő bevételével. Az összes üzleti kiadások 7,779.041 pengőt tettek ki az előző év 8,146.415 pengő kiadásával szemben, vagyis az 1933. évben az összes üzleti kiadások 367.375 pengővel kedvezőbben alakultak.

Ferenc József Földalatti Villamos Vasút Részvénytársaság. Mivel a vállalat utasforgalma és bevételei évek óta állandó csökkenést mutatnak, a kedvezőtlen folyamat ellensúlyozására a Földalatti Vasút már 1931-ben visszaállította a békebeli szakaszjegyrendszert. Ez a tarifális intézkedés, amely a közönség számára előnyös volt, az utasforgalmat fejlesztette és a vasút jövedelmezőségét emelte. A megnövekedett utasforgalom gyors lebonyolítása viszont szükségessé tette a vasút teljesítőképességének fokozását s ezért a vállalat elhatározta, hogy a vasút létesítése óta használatban levő és csupán 350 Volt üzemi feszültségre szabályozott régi kocsimótorait kicseréli. A nagyobb teljesítőképességű és a BSzKRT egész hálózatán rendszeresített 550 Volt üzemi feszültségnek megfelelő modern kocsimótor beépítése céljából a járművek régi formájú alvázai is felújíttattak. A kocsik ajtónyílásainak kiszélesítése és kétszárnyú tolóajtókkal való felszerelése, amely munkálat már az 1932. évben befejezést nyert, nagy mértékben elősegítette az utasok gyors be és kiszállását, az új kocsimótorok pedig a menetsebességnek mintegy 20%-kal való növelését tették lehetővé, úgyhogy e beruházásokkal a Földalatti Vasút teljesítőképessége jelentékeny mértékben emelhető volt.

A menetsebesség növelése szükségessé tette a kocsik fékberendezésének modernizálását is. E célra a Budapest—Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasút Rt.-tól 38 fékállvány szereztetett be. Szaporíttatott továbbá az 1933. év folyamán a Földalatti Vasút blokk-jelzésű berendezése is, az Aréna-úti telepen pedig a személyzet részére higiénikus mosdóberendezés létesült.

A vállalat az 1933. év folyamán 987.412 személyszállítási kocsikilométert teljesített és 3,235.439 utast szállított.

A vasútüzemnek vitelére nézve a BSzKRT-tal fennálló megállapodás értelmében a vasútnak szállítási és egyéb bevételeinek a társaságot megillető 10%-a az elmult évben 90.801 pengőt tett ki, a kiadások végösszege pedig 90.907 pengő volt.

Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Részvénytársaság. A vasút utasforgalma és ezzel kapcsolatban a személyszállítási bevételek a kereseti viszonyok rosszabbodása következtében állandóan csökkenő tendenciát mutatnak. E kedvezőtlen folyamat megállítása érdekében ezen vasút vonalán is életbelépett az 1933. év augusztus hó 21-én a kisszakasz-rendszer, amelynek alapgondolata a kis távolságra utazók számára a viteldíj olcsó megállapítása azzal a célzattal, hogy az a fennforgó nehéz gazdasági viszonyok között is fokozza és növelje a közönség utazási kedvét. Ez az elgondolás a vasútnak úgy bel-, mint külterületi vonalain teljes mértékben megfelelt a hozzáfűzött várakozásoknak, bár mélyreható tarifális hatása az idő rövidsége miatt oly pregnánsan már nem jelentkezhetett. A vasút bevételének alakulását kedvezőtlenül befolyásolja az a körülmény, hogy a vasútvonal mentén fekvő ipartelepek üzemének a korlátozása vagy teljes megszűnése és az azzal együtt járó munkanélküliség megritkította a vasút utasforgalmát. Mivel a vasúthálózatba az iparvágányokkal bekapcsolt ipartelepek pangása az 1933. év folyamán nem enyhült, ennek következtében a vállalat teheráruszállítási bevétele is megmaradt a visszaesésnek abban az állapotában, amely a vasút gazdasági vitelében már az előző években észlelhető volt. Ez az oka annak, hogy az üzemet vivő Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.-tól járó részesedés 23.272 pengővel volt már kevesebb, mint az előző évben. A vasút üzemének vitelére nézve a BSzKRT-tal kötött megállapodás feltétele értelmében a vasút szállítási és egyéb bevételeinek a társaságot megillető 10%-a az 1933. évben 253.622 pengő volt, a ház- és telekbérekből származó bevétel 21.129 pengő, a különféle bevételek pedig 5791 pengőt tettek ki. Vagyis a lefolyt 1933. év üzleti eredménye az előző évről áthozott nyereséggel együtt 280.603 pengő volt. Ebből a részvénytőke törlesztésére 75.760 pengő, az újabb beruházások törlesztésére 94.195 pengő, egyéb kiadásokra pedig 110.247 pengő fordíttatott. Az 1933. évi kiadások végösszege 280.202 pengő volt. Vagyis egybevetve a bevételeket és a kiadásokat, 401 pengő felesleg mutatkozik.

A vasút beruházásainak értéke az 1933. év folyamán 82.250 pengővel emelkedett. A vasút berendezése, jókarbantartása és gazdaságos fejlesztése érdekében a bevételek apadása ellenére is számos célszerű és hasznos beruházás eszközöltetett. Az áramtáplálási kábelhálózat régi kábelei még a BÚR-vasút építési idejéből származtak és a forgalom növelésével azokat nagyobb teherbírású kábelrendszerre kellett átépíteni. Tökéletesítette a vállalat az áramátalakító és áramvisszavezető berendezését is.

A Hungária-út és Béke-tér között a Figyelő-úton a régi pályatestburkolat terméskő volt. Ez a burkolat a mai forgalom igényeinek már nem felelt meg. Ennek folytán e vonalrészen új felépítmény létesült. Újpest város kívánságára a városháza előtt a régi és elavult várakozóhelyiség helyett modern, üvegezett várócsarnok épült.

A kocsikilométer-teljesítmény az utasforgalom további apadásának enyhülésére való tekintettel az 1933. év folyamán 55.793 kocsikilométerrel csökkent. Az egész évi teljesítmény 4,441.132 kocsikilométer volt, amiből a székesfőváros határán kívül fekvő vonalakra 1,720.510 kocsikilométer esett.

Budapest-Szentlőrinci Helyi Érdekű Villamos Vasúti Részvénytársaság. A vállalat kispesti áramszolgáltatási üzemét az illetékes tényezők hozzájárulásával eladta a Részvénytársaság Villamos és Közlekedési Vállalatok számára cégnek (Trust), kikötvén, hogy a primär áramot 1961-ig, vagyis az áramszolgáltatási engedély idejének lejártáig kizárólagossági joggal továbbra is a vasút szolgáltatja. Az ebből eredő bevételek az üzemviteli szerződés feltételeinek megfelelően oszlanak meg az üzemet tulajdonképen vivő BSzKRT és a vasúttársaság között. A tranzakcióra vonatkozó jogügyletet a székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése az 1932. évi július hó 5. napján hozott határozatával, a közgyűlésnek ezen határozatát pedig a belügyminisztérium 1933. évi október hó 10. napján 80.510/1933. szám alatt kelt leiratával hagyta jóvá. A jóváhagyás alapján a kispesti áramszolgáltatási vállalat a Trust cég tulajdonába 1933. november 19-én 1933. január 1-től számított hatállyal véglegesen át is adatott. Az üzemviteli megállapodás értelmében a BSzKRT-tól kapott üzleti felesleg a személyszállítási bevételek csökkenése, továbbá az áramszolgáltatásból eredő bevételnek nagy részben való elmaradása következtében az 1933. évben 436.312 pengő volt. Ezzel szemben a különféle bevételek és ezek között az áramszolgáltatási vállalat eladásából származó nyereség, összesen 190.898 pengőt tettek ki, úgyhogy az üzleti eredmény az előző évről áthozott nyereségmaradvánnyal együtt 627.248 pengő volt. Az újabb vasútberuházások értéke 270.474 pengővel emelkedett. A kispesti áramátalakító alállomáson a konverterek indítására és a világítás és erőátvitel céljára szolgáló transzformátorokat, mivel azok az áramszolgáltatási vállalat felszerelésének tartozékai voltak, a Trust-cégnek adta át és ezek pótlásáról kellett gondoskodni.

E beruházáson kívül a vasúti berendezés tökéletesítése és az üzem gazdaságosságának fokozása érdekében az 1933. évben is számos hasznos beruházás került kivitelezésre. Így a szentlőrinci vonalon a gyalogos és kocsiforgalom zavartalan lebonyolítása és biztonságának emelése céljából útátjárók létesültek, a kispesti telepen várócsarnok, továbbá kocsimesteri iroda és kéziraktár épült, ezenkívül a forgalmasabb megállóhelyeken új járdaszigetek létesültek. A kisszakasz-rendszer az 1933. év augusztus 21-én a vasúttársaság vonalaira is kiterjesztetett a szentlőrinci Szarvas-csárdától Vecsés község határáig épített útvonalmeghosszabbítás kivételével, amely vonalon továbbra is a régi külön díjszabás maradt érvényben. A kisszakasz-rendszer a főváros felé irányuló forgalomban kevesebb jelentőségű és annak kedvező eredményei inkább a belső forgalomban érvényesülnek. A vállalat az 1933. évben 6,739.524 kocsikilométert teljesített, amelyből a főváros határán kívül eső területre 3,873.214 kocsikilométer esett. Az utasok száma 22,083.301 volt.

KÖZMŰVELŐDÉS

1. A főváros iskolaügye általában.

A községi iskolák száma és a tanulólétszám. Az 1932/33. iskolaévben fenntartott iskolák számát és az évvégi tanulólétszámot az alábbi táblázatok mutatják:

a) *Törvényes kötelezettséggel fenntartott iskolák.*

Az iskola neme	Az iskolák száma	Tanulók létszáma
1. Elemi iskola	122	47.332
2. Kisdedóvoda	87	11.138
3. Továbbképző (ismétlő) iskolák	27	3.768
4. Iparostanonciskola (fiú)	40	8.849
5. Iparostanonciskola (leány)	14	2.940
6. Kereskedőtanonciskola	9	1.097
7. Polgári iskola	53	24.047
Összesen	**352**	**99.171**

b) *Törvényes kötelezettség nélkül fenntartott iskolák.*

1. Reáliskola	2	1.106
2. Leányközépiskola	4	2.022
3. Nőipariskola	5	376
4. Felsőkereskedelmi iskola	10	3.232
5. Női kereskedelmi szaktanfolyam	3	222
6. Drogista továbbképző tanfolyam	1	24
7. Középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi tanfolyama	1	49
8. Női gazdasági és háztartási iskola	1	43
9. Háztartási irányú továbbképző tanfolyam	1	127
10. Kertészképző iskola	1	51
11. Felsőmezőgazdasági iskola	1	85
12. Zenetanfolyam	50	1.703
13. Felsőbb zeneiskola	1	274
14. Pedagógiai Szeminárium	1	60
15. Gyógypedagógiai nevelő- és tanintézet	3	229
16. Iparrajziskola	1	461
Összesen	**93**	**10.064**

Az iskolákkal és kisdedóvókkal kapcsolatosan a főváros 389 napközi otthont nyitott 19.665 gyermeklétszámmal.

	Csoportok száma	Tanulók létszáma
1. Kisdedóvókkal kapcsolatos napközi otthonok	78	3.771
2. Elemi iskolákkal kapcsolatos napközi otthonok	300	15.500
3. Polgári iskolákkal kapcsolatos napközi otthonok	11	394
Összesen	**389**	**19.665**

Iskolaépületek száma. Az 1932/33 iskolaévben a tanítás céljaira rendelkezésre állott 185 saját és 10 bérelt, vagyis összesen 195 épület. Ezek megoszlása a következő :

Elemi iskolai épület	97
Polgári iskolai épület	26
Önálló iparostanonciskolai épület	2
Reáliskolai épület	2
Leányközépiskolai épület	2
Felsőkereskedelmi iskolai épület	7
Gazdasági és kertészképző iskolai épület	3
Felsőbb zeneiskolai épület	1
Pedagógiai szemináriumi épület	1
Óvodaépület	52
Gyógypedagógiai internátusi épület	2
Összesen	195

A 185 saját épületből :

Kőépület	150
Barakképület	35
Összesen	185

Ezeken felül két kőépületet teljes egészében idegen intézmények részére engedett át használatra a székesfőváros.

Az 1931. *évi iskolaépítési programmból elkészült* :

1. a X., Maglódi-úti elemi iskola emeletráépítése ;
2. a III., Lajos-utcai és VII., Hernád-utcai iskolaépületek tatarozása ;
3. a III., Külső Bécsi-úton elemi iskola felépítése ;
4. A VI., Szőnyi-úti elemi iskola felépült a VI., Lőcsei-úti telken ;
5. A VI., Szent László-úti elemi iskola toldaléképítkezése ;
6. A VII., Aréna-út 16. sz. iskola pótlására a VII., Peterdy-u. polgári leányiskola épületében elemi iskola létesítése ;
7. a VIII., Bezerédi-u. emeletráépítés a női felsőkereskedelmi iskola VII., Wesselényi-u. épületbe való kitelepítésével szintén megoldást nyert ;
8. a VIII., Tisza Kálmán-téri óvoda pótlására felépült a VIII., Csobánc-utcai gyermekotthonnal kapcsolatos óvoda ;
9. a X., Maglódi-úti kisdedóvó szárnyépítkezése is befejezést nyert.

Elkészült végül a VI., Tatai-u. tornaterem és a VI., Tatai-u. iskola étkező-, konyha- és orvosi rendelőhelyiséget magábafoglaló épület.

Ilyen formán az 1931. évi iskolaépítési programmból mindössze csak a III., Óbudai hegyvidéki elemi iskola építkezése és a VII., Egressy-úti kertészképző iskola emeletráépítése maradt el abból az okból, mert időközben sürgősebb szükségletek jelentkeztek.

E programm végrehajtása mellett a következő iskolaépítkezések és kibővítések történtek :

1. az I., Szilasi-úti óvoda pótlására a Zugligeti-úti elemi iskola igazgatói lakásából kisdedóvó létesült ;
2. a VIII., Mária Terézia-téri Pedagógiai Szemináriumi könyvtár az épület alagsorába és földszintjére helyeztetett és e célból a megfelelő nagyszabású munkálatok elvégeztettek ;

3. a IV., Reáltanoda-utcai Fővárosi Nyilvános Könyvtár helyiségei iskolai célra átalakítva visszaadattak a reáliskolának;

4. a II., Fő-utcai óvoda pótlására a II., Batthyány-u. óvoda építési terve helyett az óvodát a II., Ponty-u. felsőkereskedelmi iskola földszinti helyiségeiben építette meg a főváros.

Az 1931/1932. tanévben a belterületen fekvő elnéptelenedett iskolák revízió alá vétettek. A revízió folytán megszűntek:

1. a VI., Bajnok-u. elemi iskola, melynek tanulói a VI., Szinyei Merse-u. és a VI., Izabella-u. elemi iskolába osztattak be. A felszabadult épületet autószerelő, motorszerelő, géplakatos, látszerész, órás és gumihegesztő önálló iparostanonciskola elhelyezésére fordította a főváros.

2. Megszűnt a VI., Lovag-u. elemi iskola s a tanulók a VI., Izabella-u. és VI., Érsek-u. elemi iskolába tereltettek. A megürült VI., Lovag-u. iskolaépületbe a Vilmos császár-úti polgári leányiskolát helyezte a főváros s a Vilmos császár-úti bérleményt a tulajdonosnak visszaadta.

3. Elnéptelenedés miatt megszűnt az I., Virányos-úti önálló gazdasági ismétlőiskola és helyette elemi iskola létesült.

Az 1932/1933. iskolaév kezdetén:

a) I., Diana-úti elemi iskola épületében 100 elemi iskolai tanuló befogadására szolgáló szabadlevegős elemi iskola nyílt meg.

b) Megszűnt elnéptelenedés miatt a VIII., Rökk Szilárd-utcai polgári leányiskola. Tanulói a VIII., Tisza Kálmán-téri és VII., Dohány-utcai polgári leányiskolákba osztottuk be. A megszűntetett iskola helyébe a VIII., Szentkirályi-utcai elemi iskola került. A Szentkirályi-utcai épületben a műszerész és villanyszerelő önálló iparostanonciskola helyeztetett el.

c) Megszüntette a főváros a VIII., Üllői-u. bérleményt és a polgári iskolát a IX., Telepy-utcai volt kórházépületben helyezte el.

d) A VII., Kazinczy-utcai elemi iskola épületében kellő átalakítás után megnyílt az első községi tanoncotthon.

e) A II., Marcibányi-téren létesített iskolai játszótér részére melegedő ház épült.

f) Megkezdette a főváros a X., Népligeti iskolai sporttelep munkálatait.

Az 1932/1933. iskolai év végén a nagy szünidőben a következő iskolaépítési és átcsoportosítási munkát hajtotta végre a főváros:

1. a II., Jurányi-u. barakkok felhasználásával a VII., Külső Egressy-úton a Paskál-malom mellett elemi iskolát és kisdedóvót létesített;

2. felmondta a III., Kerék-u. kisdedóvó bérleményét és az intézményt kellő átalakítás után a III., Raktár-u. elemi iskola földszintjén helyezte el;

3. kibővítette a X., Kápolna-téri összedőlt barakképület anyagából a IX., Vágóhíd-u. gyermekotthonnal kapcsolatos óvodát;

4. iskolaösszevonás folytán megszűnt a VII., Dohány-u. 67. sz. elemi iskola és tanulóit a Dob-utcai iskolába telepítette át. A Dohány-utcai épületet építőszakirányú önálló iparostanonciskola céljaira fordította;

5. kiürítette és átalakította a VII., Nyár-u. iskolaépületet. Az elemi iskolát a Kertész-utcai megszűnt polgári iskola helyére telepítette. A Nyár-u. épületben pedig a díszítő és sokszorosító szakirányú önálló iparostanonciskolát helyezte el;

6. megszűnt a IX., Ipar-utcai elemi iskola és az épületrészben kellő átalakítás után felállította az irányító polgári fiúiskolát;

7. megvásárolta a VIII., Práter-utca 11. sz. bérelt épületet és oda a Práter-utcai polgári leányiskolát helyezte el s annak helyére a Pedagógiai Szeminárium épületében levő Baross-utcai elemi iskola került a Práter-utcai elemi iskolába történt beolvasztással;

8. a VII., Wesselényi-u. polgári fiúiskola helyet cserélt a VII., Kertész-u. felsőkereskedelmi iskolával, mert a Wesselényi-utcai épületben a kereskedelmi iskolával kapcsolatban megnyílt az első önálló kereskedőtanonciskola;

9. 1933. év végére elkészült és megnyílt a Városszéli telepítéssel egyidejűleg épült elemi iskola;

10. kellő átalakítások elvégzése után megnyílt a VI., Bajnok-utcai szolgálati lakásban a második községi tanoncotthon.

A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő díjak. A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő díjakról Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának közgyűlése legutóbb az 1925. év folyamán 1286/1925. kgy. szám alatt alkotott szabályrendeletet.

Az idők folyamán azonban több miniszteri rendelkezés, továbbá az 1921. évi XXX. t.-c., legutóbb pedig az új fővárosi törvény lépett életbe. A fent megjelölt és jelenleg érvényben levő tandíjszabályzatot ezekkel a törvényekkel és törvényes rendelkezésekkel összhangba kellett hozni, szükséges volt tehát a tandíjszabályzat megfelelő módosítása.

Bár egyidejűleg a tandíjak mértékének egységesebb elvek szerint való megállapítása is szükségesnek mutatkozott volna, azonban a székesfőváros lakosságának jelenlegi súlyos anyagi helyzetére való tekintettel nem látszott időszerűnek a szabályzat ilyen irányban való átdolgozása, mert nem volt garancia arra, hogy az végrehajtható is lesz.

A szabályrendelet megalkotásánál a következő célkitűzések szerepeltek:

1. A székesfővárosi községi iskolákban fizetendő díjakról alkotott szabályrendeleteknek a fennálló újabb törvényes rendelkezésekkel való összhangba hozatala;

2. a szabályrendelet áttekinthetőbbé tétele;

3. a főváros pénzügyi érdekeinek fokozottabb figyelembevétele, a nélkül azonban, hogy ezzel az iskolásgyermekek szüleire, illetve gondviselőire az eddigieknél nagyobb anyagi terhek háríttatnának.

Ez utóbbi célt szolgálja a községi iskoláknál befolyó beírási díjaknak a székesfővárosi központi pénztárba való azonnali befizetése, továbbá a szabályrendelettervezet 8. §-a értelmében ezekből a díjakból eszközlendő beszerzések központosítása. Ilymódon elkerülhető lesz, hogy az iskoláknál nagyobb összegű gyümölcsözetlen tőkék heverjenek, másfelől elérhetőbb lesz, hogy a befolyó beírási díjak 40, illetve 30%-ából a szabályrendelettervezet 8. §-a értelmében eszközlendő beszerzések épen a központosított tömegbeszerzés útján olcsóbbá tétessenek.

A szülők, illetve gondviselők anyagi terheinek könnyítését az alábbi módosítások szolgálják:

Tekintettel arra, hogy a fővárosi közigazgatási és közoktatási alkalmazottak gyermekei az állami iskolákban díjfizetés szempontjából ugyanolyan kedvezmények-

ben részesülnek, mint az állami tisztviselők gyermekei, méltányos, hogy a visszonosság elve alapján az állami, vármegyei, városi és községi közalkalmazottak gyermekei a székesfővárosi községi iskolákban is ugyanolyan díjakat fizessenek, melyeknek szedését reájuk vonatkozólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter az azonos fajú állami iskolákban elrendeli.

A mai nehéz gazdasági viszonyok között nem méltányos, hogy a kedvezményes tandíjfokozatba való besorozás kizárólag a szülők foglalkozása szerint történjék. Szükséges, hogy az I. tandíjfokozat kedvezménye egyfelől az ipari munkásokra és a kisjövedelmű iparvállalati hivatalnokokra, másfelől a kisjövedelemmel rendelkező, de sokgyermekes családapákra is kiterjesztessék.

Ezt a célt szolgálja a szabályrendelet 13. §-ának *m)* és *n)* pontjaiban foglalt rendelkezés, mely az I. tandíjfokozat kedvezményét az utóbbiakra is kiterjeszti.

Mivel pedig a polgári iskolákat nagyobbrészben szegénysorsú szülők gyermekei látogatják, kik részére a polgári iskola elvégzése a szükséges alpműveltség megszerzése mellett az életben való elhelyezkedés alapfeltételét is nyujtja, szükséges volt ezen iskola elvégzését azoknak a tanulóknak is lehetővé tenni, kiknek szülei a beírási és tandíj megfizetésére elegendő anyagi eszközzel nem rendelkeznek.

Ezt a célt szolgálja a fizetendő tandíjösszeg leszállítása, az általános feltételek mellett tandíjmentesíthető tanulók számának korlátlanná tétele, a tandíjmentesség elnyerésének lehetővé tétele azon tanulók számára is, kik az általános és a jelen szabályrendelettervezet 30. §-ában lefektetett szabály értelmében gyengébb előmenetelük miatt a tandíjmentességet nem kaphatták meg és végül a beírási díj fizetése alól mentesíthető tanulók számának az összes beírt tanulók 5%-áról 10%-ára való felemelése.

Mindezek alapján a székesfővárosi törvényhatósági bizottsága a községi iskolákban fizetendő díjakat 177/1933. számú szabályrendeletében a következőleg szabályozta:

I. FEJEZET.

Beírási díjak.

1. §.

A székesfővárosi községi ismétlőiskolákban, valamint az iparos- és kereskedőtanonciskolákban beírási díj nincsen.

(Az 1930. évi VII. t.-c. 1. és 2. §-a értelmében az elemi iskolákban minden beírt tanuló után 1 pengő beírási díjat kell fizetni. Ebből 50 fillért a népiskolai tanítók gyermekeinek ellátására és nevelésére szolgáló nevelőintézet javára, 50 fillért pedig a szegénytanulók könyvekkel való ellátására kell fordítani. A beírási díjmentesség azonban korlátlan. A törvény a 101.300—1930—VII. sz. polgármesteri rendelettel hajtatott végre.)

2. §.

A többi községi iskolába és tanfolyamra beírt minden rendes és magántanuló (magánvizsgázó) vagy helyette szülője, illetve gondviselője a felvétel (magánvizsgálat) alkalmával beírási díjat tartozik fizetni, mely a tanulónak, illetve szülőjének (gondviselőjének) viszonyaihoz mérten kétféle és pedig első- és másodfokú.

Az egyes iskolákban és tanfolyamokon fizetendő beírási díjat ennek a szabályzatnak a kiegészítő részét képező *A)* kimutatás állapítja meg.

A beírási díjat a tandíjmentes tanuló is fokozatának megfelelő teljes összegben tartozik megfizetni.

3. §.

Az árvaházak és szeretetházak növendékei, a fővárosi tápdíjasok, az állami gyermekmenhelyek ápoltjai és a Gyermekvédő Liga gondozottjai, valamint legalább általános jó tanulmányi eredményt elért hadiárvák és hadigyámoltak, ha e minőségüket a felvétel alkalmával kellően igazolják, a beírási díj fizetése alól mentesek.

4. §.

Az igazgató a beírási díj fizetésének kötelezettsége alól más oly tanulót is felmenthet, aki szegénysége miatt azt megfizetni nem képes. A beírási díj fizetése alól így felmentett tanulók száma az elemi és polgári iskolákban korlátlan, a többi iskolákban és tanfolyamokon pedig a szeptember hó 30-ig beírt tanulók létszámának 2%-át nem haladhatja meg, kivéve a nőipariskolákat, amelyeknél a beírt tanulók 10%-a és a női kereskedelmi szaktanfolyamokat, amelyeknél a beírt tanulók 4%-a mentesíthető a beiratási díj fizetése alól.

5. §.

A beírási díj fizetése alól a 3. és 4. §. alapján felmentett tanulókról az intézet összes tanulóinak szeptember hó 30-i létszámát is feltüntető kimutatást kell készíteni, amelyet szeptember végével a beírási díj fizetése alól felmentett, később beiratkozott tanulókra vonatkozólag pedig minden tandíj negyedév végével az illető időszakban felhasznált beírási díj szelvényekről szóló kimutatással együtt a számvevőség VII. ügyosztályához be kell küldeni.

A számvevőség ezen kimutatások alapján megvizsgálja, hogy az igazgató a beírási díjaknak a 4. §. alapján történt elengedésénél az előírt %-ot nem lépte-e túl. Ha ilyen eset előfordulna, a számvevőség az igazgató felelősségrevonása iránt haladéktalanul jelentést tesz a polgármesternek. A kimutatásokat a számvevőség az iskolaév végéig megőrzi és akkor az illető iskolaigazgató elszámolásához csatolva azzal egybeveti.

6. §.

Azokban az iskolákban és tanfolyamokon, amelyekben a szervezet több szakosztály egyidőben való látogatását is megengedi, a tanuló a beírási díjat több szakosztály látogatása esetén is csak egyszer köteles megfizetni.

7. §.

Az a tanuló, aki a székesfőváros egyik községi iskolájából a másik hasonló jellegű iskolájába az iskolaév folyamán átlép, ha a beírási díjat már lefizette és ezt kellőleg igazolja, másodízben nem tartozik beírási díjat fizetni. Az iskolaév folyamán más jellegű községi iskolába átlépő tanuló után csak a két iskola beírási díja között esetleg fennálló különbözetet kell pótlólag megfizetni.

Az a tanuló, is, aki ugyanazon iskolában évközben rendes tanulóból magántanulóvá lesz, a beírási díjat újból megfizetni nem tartozik. Ez a kedvezmény azonban csak erre az egy tanévre terjedhet.

A nem fővárosi iskolából fővárosi községi iskolába évközben átlépő tanuló a beírási díjat teljes összegében tartozik megfizetni.

A fővárosi községi iskolákban a lefizetett beírási díj visszafizetésének egyáltalán nincsen helye.

8. §.

A községi iskolákban és tanfolyamokon befolyó beírási díjakat teljes összegükben a székesfővárosi központi pénztárba kell befizetni.

a) A polgári iskoláknál a befolyó beírási díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét teljes egészében ifjúsági tanulmányi kirándulások költségeire és szegénytanulók könyveire (rajzszereire), a reál- és felsőkereskedelmi iskoláknál, a leánygimnáziumnál, a leánylíceumoknál, a nőipariskoláknál, a női kereskedelmi szaktanfolyamoknál, a felső mezőgazdasági és a kertészképző iskolánál, a háztartási továbbképző és kertgazdasági tanfolyamoknál pedig a befolyó beírási díjaknak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét 40% erejéig ifjúsági tanulmányi kirándulások

költségeire, szegénytanulók könyveire (rajzszereire), ifjúsági könyvtár gyarapítására, tanári könyvtár gyarapítására és szaklapok beszerzésére lehet fordítani.

b) A középiskolát végzettek kereskedelmi szaktanfolyamánál a befolyó beírási díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét 40% erejéig tanulmányi kirándulások költségeire, tanári könyvtár gyarapítására és közgazdasági szaklapok beszerzésére lehet fordítani.

c) A felsőbb zeneiskolánál a befolyó beírási díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét 40% erejéig tanári könyvtár és hangjegytár gyarapítására, továbbá szaklapok beszerzésére lehet fordítani.

Mindezeket a beszerzéseket az iskolák igazgatóinak a tanári testület meghallgatásával tett előterjesztésére a polgármester végzi.

Az ifjúsági tanulmányi kirándulások céljára az iskolák igazgatói előleget kapnak.

9. §.

A felső kereskedelmi iskolákban és kereskedelmi szaktanfolyamokon fizetett beírási díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét 30% erejéig írógépek, a zenetanfolyamokon és felsőbb zeneiskolában befolyó beírási díjak költségvetésileg előirányzott hitelösszegét 30% erejéig hangszerek, a nőipariskolákban befolyó beírási díjaknak a 8. §-ban megjelölt 40%-ából 30%-ot szükség esetén varrógépek beszerzésére is lehet fordítani. A beszerzések iránt az igazgatóknak a tanári testület meghallgatásával tett előterjesztésére a székesfőváros polgármestere intézkedik.

10. §.

A beírási díjon felül a felvétel alkalmával köteles még minden tanuló azokat a különböző díjakat is megfizetni, amelyeknek szedését a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezései alapján Budapest székesfőváros polgármestere elrendeli.

II. FEJEZET.

Tandíjak.

11. §.

Az elemi és ismétlő iskolákban, valamint az iparos- és kereskedőtanonciskolákban tandíj nincsen.

12. §.

A többi iskolákban és tanfolyamon fizetendő rendes évi tandíj nagysága a tanulóknak, illetve szülőjének (gondviselőjének) különböző viszonyaihoz mérten kétféle és pedig első- és másodfokú.

A tandíj két fokozatának mértékét ennek a szabályzatnak kiegészítő részét képező *A)* kimutatás állapítja meg, mely az egyes iskoláknál az iskolaévenkint fizetendő tandíjat tünteti fel.

13. §.

Első tandíjfokozatba kell sorozni azt a rendes vagy magántanulót, aki vagy (ha a tanuló nem önálló kereső) akinek szülője (gondviselője)

a) a székesfőváros (közigazgatási, közoktatási, kórházi vagy üzemi) tényleges vagy nyugdíjas (nyugbéres) alkalmazottja,

b) a székesfőváros részvénytársasági alapon kezelt vállalatainak alkalmazottja,

c) állami, vármegyei, városi vagy községi alkalmazott,

d) a m. kir. honvédség, csendőrség, vámőrség vagy folyamőrség havidíjasa vagy legénységének tagja,

e) nyilvános tanintézet alkalmazottja,

f) az önálló üzemmel bíró társasági fővasutak, a Budapesti Helyiérdekű Vasutak, a Magyar Folyam- és Tengerhajózási R.-T., vagy a Dunagőzhajózási Társaság alkalmazottja,

g) a m. kir. postamesteri és kiadói kar tagja,

h) a törvényesen bevett felekezetek (lelkésze) hitoktatója vagy egyéb állandó alkalmazottja,

i) a munkásbiztosító pénztár alkalmazottja,

j) a *b)—i)* pontok alatt felsorolt hatóságok, testületek, vállalatok stb. nyugdíjasa (nyugbérese),

k) hadiárvák és hadigyámoltak.

l) Ugyancsak az első tandíjfokozatba tartoznak az árvaházak és szeretetházak növendékei, a fővárosi tápdíjasok, az Állami Gyermekmenhely ápoltjai és a Gyermekvédő Liga gondozottjai is.

m) Az első tandíjfokozatba tartozik az a rendes tanuló is, akinek szülője (gyámja) a fennálló törvényes rendelkezések értelmében betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esik vagy pedig legfeljebb annyi keresettel (jövedelemmel) rendelkezik, amennyi a betegség esetére való biztosítási kötelezettségre megállapított bérhatárt meg nem haladja,

n) azokat a tanulókat pedig, kiknek szülője (gondviselője) igazolja, hogy egyszerre három vagy több gyermeke jár iskolába, szintén az I. tandíjfokozatba kell sorozni.

A tandíj I. fokozatába azonban a fenti pontok alatt említettek közül is csak az a tanuló sorozható, akinek magának vagy szülőjének (gondviselőjének) számba vehető vagyona nincsen és a felsorolt foglalkozások egyikén kívül más foglalkozást nem űz, illetve máshonnan jövedelmet nem élvez.

14. §.

Másodfokú tandíjat fizet az a rendes és magántanuló (magánvizsgázó), aki nem tarthat igényt az első tandíjfokozatba való besorozásra.

15. §.

A tanulóknak a tandíjfokozatba való besorozását a felvétel alkalmával az iskolaigazgató végzi, aki a helyes besorozásért anyagilag felelős. Épen ezért jogában áll minden tanulótól megkövetelni, hogy a besorozás alapjául szolgáló körülményeit okmányokkal igazolja.

16. §.

Az a tanuló, aki maga vagy akinek szülője (gondviselője) a besorozásra irányadó körülmények elhallgatásával vagy a valóságnak meg nem felelő állításokkal az igazgatót megtéveszt és ilymódon kedvezőbb besorozást eszközöl ki, mint amely a körülményei alapján tényleg megilletné, köteles az illető iskolaévre járó összes díjak különbözetét a második fokozatnak megfelelően pótlólag megfizetni. Ha az igazgató megtévesztése szándékosan történt, az esetről a polgármesterhez részletes jelentést kell tenni.

17. §.

Ha a szülő (gondviselő) az igazgató által megállapított tandíjfokozatot magára nézve sérelmesnek tartja, jogában áll a besorozás felülvizsgálását a polgármestertől kérelmezni. Az ilyen irányú, kellően felülbélyegzett kérelmet a beírástól számított 15 napon belül az iskola igazgatójánál kell beadni és mindazokkal az okmányokkal fel kell szerelni, amelyek a kívánt kedvezőbb besorozás alapjául szolgáló körülményeket igazolják. Az igazgató köteles a folyamodványt véleményes jelentésével ellátva legkésőbben három nap alatt a polgármesterhez beterjeszteni. Be nem írt tanuló szülője (gondviselője) részéről vagy az iskolaigazgató megkerülésével beadott kérelmeket a polgármester tárgyalás nélkül elutasít.

A tandíjfokozatba való besorozás dolgában a polgármester végső fokon dönt.

18. §.

A tandíjfokozatba való besorozás a felvétel alkalmával az iskolaév egész tartamára történik. Nem jöhetnek figyelembe tehát a tanuló vagy a szülő (gondviselő) viszonyaiban az iskolaév folyama alatt beálló olyan változások, amelyek a beíráskor megállapítottnál kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb fokozatba való besorozásra szolgálhatnának alapul.

19. §.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamának rendes hallgatói ennek a szabályzatnak kiegészítő részét képező *A)* kimutatásban megállapított évi leckepénzt fizetik. A rendkívüli hallgatók az általuk választott előadások és gyakorlatok minden heti órájáért ennek a leckepénznek 5%-át fizetik; ez az összeg nem haladhatja meg a rendes hallgatók leckepénzét, amely az összes előadások hallgatására jogosít.

A leckepénznek szintén két fokozata van ; a hallgatóknak az egyes fokozatokba való besorozása szempontjából a többi községi iskolák rendes tanulóira a megállapított szabályok irányadók. Egyébként ennek a szabályzatnak a tandíjra vonatkozó összes rendelkezései a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán fizetendő leckepénzre is kiterjednek.

20. §.

Azokban az iskolákban és tanfolyamokon, amelyeken a szervezet több szakosztálynak egyidőben való látogatását is megengedi, a tanuló egy szakosztályban a rendes tandíjat, a még látogatott többi szakosztályokban pedig a tandíjnak a felét köteles megfizetni.

21. §.

A rendkívüli tárgyak vagy tanfolyamok (idegen nyelvek, gyorsírás, torna, játék, vívás, tánc stb.) után járó díjakat, valamint azoknak felhasználási, felosztási és elszámolási módját az egyes iskolák különféle viszonyaihoz mérten a polgármester állapítja meg.

A természettani, vegytani, biológiai és műhelygyakorlatok után, mint rendkívüli tárgyak után tandíjat fizetni nem kell, azonban az intézet a résztvevő tanulóktól a tanári testület által megállapított mérsékelt szerhasználati díjat szedhet, amelyet a fogyasztási anyagok pótlására és az esetleges rongálások javítására kell felhasználni.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamának rendes hallgatói a rendkívüli tárgyakat díjmentesen látogathatják.

Ugyancsak díjmentes a gyógytornatanfolyamok látogatása is.

22. §.

A tandíjat a székesfőváros községi iskoláiban és tanfolyamain négy egyenlő előleges részletben kell fizetni. Az első részlet október hó 1-én, a második részlet december hó 1-én, a harmadik részlet február hó 1-én, a negyedik részlet április hó 1-én esedékes.

A fizetés határideje az illető hónap 15-ig tart. Ha a felvétel a községi iskolák vagy tanfolyamok bármelyikébe október hó 1-e után történik, a tandíj első részlete a felvétel alkalmával esedékes.

A tandíj csak ebben a szakaszban meghatározott részletekben fizethető. Különös méltánylást érdemlő esetekben azonban az igazgató egy hónapig terjedő halasztást adhat.

23. §.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán a leckepénz, illetve a tandíj két egyenlő részletben és pedig a felvétel alkalmával és február hó 1-én esedékes.

24. §.

Ha a tandíj fizetése alól fel nem mentett tanuló az esedékes tandíjrészletet a megszabott határidőig és az esetleg nyert halasztás leteltével le nem fizette és ha az igazgató azt állapítja meg, hogy a szülő (gondviselő) fizetőképes, akkor úgy, amint azt az állami középiskolai rendtartás 9. csoportjának II. fejezete előírja, az igazgató a tanulót az iskolából hazaküldheti.

A tandíjhátralékosokról az igazgató a polgármesterhez a tandíjszámadási névjegyzékben jelentést tenni köteles.

25. §.

Az iskolaév folyamán felvett tanuló attól az évnegyedtől, illetve félévtől kezdve köteles a tandíj esedékes részleteit megfizetni, amelyben felvették.

26. §.

Annál a tanulónál, aki az iskolaév folyama alatt a székesfőváros egyik községi iskolájából a másikba átlép, az illető iskolaévben már lefizetett tandíjösszeget a fizetendő tandíj összegébe be kell számítani, ha a tandíj lefizetését kellően igazolja.

27. §.

A polgári, reál- és felső kereskedelmi iskolákban, a leánygimnáziumban, leánylíceumokban, a nőipariskolákban, a felső mezőgazdasági és kertészképző iskolában, a háztartási továbbképző és kertgazdasági tanfolyamon, a felsőbb zeneiskolában, valamint a kereskedelmi szaktanfolyamon befolyó tandíjak kezeléséért az igazgatót jutalék címén a befolyt összegek 3%-a illeti meg.

Ha a tandíjkezelési teendők ellátását az igazgató ellenőrzésével az oktatótestület valamelyik tagja, illetőleg az iskolához beosztott egyik hivatalnok végzi, akkor a tandíjkezelési jutalék kettőjük között egyenlő összegben oszlik meg. A tandíj helyes kezeléséért anyagi felelősség ilyen esetben az igazgatót és tandíjat kezelő testületi tagot, illetve hivatalnokot egyetemlegesen terheli.

28. §.

A zenetanfolyamon fizetett tandíjaknak 20%-a a vezetői teendők díjazásaként az igazgatót illeti meg. E tandíjak után kezelési jutalék nem jár.

29. §.

Mind a tandíjkezelési, mind a vezetői jutalék a tandíj részletes fizetésére megszabott határidő utolsó napján esedékes és a befolyt tandíjakból bélyegtelen elismervény ellenében fizethető ki. A jutalékok elszámolása az évi tandíj elszámolása kapcsán az elismervények beterjesztése mellett történik.

III. FEJEZET.

Tandíjmentesség.

30. §.

A tandíjmentesség egész vagy féltandíjmentesség alakjában engedélyezhető.

Egész tandíjmentességben az a tanuló részesíthető, aki a megelőző félévben jó (1-es vagy 2-es) magaviselet mellett legalább »általános jó« előmenetelt tanusított és akinek szülője (gondviselője) igazolni tudja, hogy a tandíj megfizetése vagyoni, kereseti és családi viszonyainál fogva túlságos megterhelést jelentene reá nézve.

Féltandíjmentességben az a tanuló részesíthető, aki az előző bekezdésben körülírt előmenetelnél gyengébb, de még elégséges előmenetelt tanusít, egyébként azonban a többi felsorolt kellékeket igazolni tudja.

A középfokú iskolákban (reál-, leányközép és felső kereskedelmi iskolákban) az a tanuló, aki javító vizsgálat után jut felsőbb osztályba, egész vagy féltandíjmentességben még a 36. §. alapján sem részesülhet.

31. §.

A 13. §. *a)*, *k)* és *l)* pontjaiban említett tanulókat, továbbá a tanárok, tanítók és törvényesen bevett, vagy elismert felekezetek hitoktatóinak gyermekeit, ha magaviseletre és előmenetelre nézve a 30. §. első és második bekezdésében megállapított követelményeknek megfelelnek, az egész, illetőleg féltandíjmentesség mindig megilleti.

A polgári iskolákban ezenfelül hasonló feltételek mellett a 13. §. *m)* pontjában említett tanulókat is mindig megilleti az egész, illetőleg féltandíjmentesség.

32. §.

A tandíjmentesség érvénye egy iskolaévre terjed ki.

33. §.

Mind az egész-, mind a féltandíjmentesség élvezetét elveszti a tanuló,

a) ha magántanulóvá lesz, mely esetben a további tandíjmentességért a polgármesterhez kell folyamodnia,

b) ha az iskolából vagy tanfolyamból kilép, kivéve, ha az iskolaév folyamán egy másik, de ugyanolyan fajú székesfővárosi községi iskolába lép át, mely esetben az iskolaév végéig megtartja a tandíjmentességet,

c) ha az iskolából vagy tanfolyamról kizárják,

d) ha a tandíjmentes tanulónak vagy szülőjének (gondviselőjének) vagyoni helyzete kedvezőbbé lesz, mely esetben a mentességet a változás beálltát követő negyedévtől kezdve veszti el,

e) ha az iskolaév folyamán olyan értesítőt nyer, mely a 30. §-ban foglaltaknak nem felel meg.

34. §.

Az egész tandíjmentes tanulók száma:

a) a leánygimnáziumban, leánylíceumokban, női felső kereskedelmi iskolákban, női kereskedelmi szaktanfolyamokon a létszám 10%-át,

b) reáliskolákban és fiú felső kereskedelmi iskolákban a létszám 20%-át,

c) a nőipariskolákban a létszám 50%-át, kertgazdasági és háztartási továbbképző tanfolyamokon pedig a létszám 30%-át nem haladhatja meg.

Egy-egy egész tandíjmentes tanuló helyett a most felsorolt összes intézeteknél két-két tanulót féltandíjmentességben lehet részesíteni.

A polgári iskolákban a tandíjmentes tanulók száma nincs korlátlhoz kötve.

35. §.

A tandíjmentességben részesíthető tanulók számának megállapításánál a szeptember hó 30-ig beírt rendes tanulók létszáma szolgál alapul, amely utóbbiból azonban a 31. §. alapján tandíjmentességben részesülő tanulók számát le kell vonni. Az egész tandíjmentességben részesíthető tanulók számát az így nyert maradék alapján kell meghatározni. A százalékkiszámítás alkalmával nyert eredménynél a tört részeket felfelé kell kiegészíteni. (Például a szeptember hó 30i létszám 432, a 31. §. alapján tandíjmentességben részesülő tanulók száma 26, az engedélyezett százalék 20. Lesz tehát 432—26=406, ennek 20%-a 81·2 s így a tört rész kiegészítése után a 31. §. alapján felmentetteken kívül 82 egész tandíjmentesség adható.

36. §.

Rendkívüli méltánylást érdemlő esetekben a tandíjnak egészben vagy félben való megfizetése alól kivételesen a 34. §-ban meghatározott %-on belül egyes olyan tanulókat is fel lehet menteni, akik egyébként a fent megállapított szabályok szerint tandíjmentességre nem tarthatnának igényt.

Az így felmentett tanulók száma polgári iskoláknál a tanulók létszámának 10%-át, a többi iskolánál és tanfolyamnál pedig a tanulók létszámának 2%-át nem haladhatja meg.

A polgári iskoláknál a polgármester a tanulók létszámának 10%-án felül is adhat tandíjmentességet.

Az ilyen kivételes tandíjmentesség érvénye is csak az illető iskolaévre terjed.

37. §.

A zenetanfolyamokon és felsőbb zeneiskolában tandíjmentességben csak jó magaviseletű és zenei tanulmányaiban tehetséges és szorgalmas oly növendék részesülhet, aki maga, illetve, akinek szülője (gondviselője) igazolni tudja, hogy a tandíj megfizetése vagyoni, kereseti és családi viszonyainál fogva túlságos megterhelést jelentene reá nézve. A zenetanfolyamokon legfeljebb egy kivételes tehetségű I. éves tanulót lehet tandíjmentességben részesíteni.

A tandíjmentes tanulók száma a zenetanfolyamokon és felsőbb zeneiskolában a létszám 10%-át nem haladhatja meg. A tandíjmentesség ezekben az intézetekben szabály szerint csak egész tandíjmentesség alakjában engedélyezhető, kivételesen azonban egy-egy egész tandíjmentes növendék helyett két-két növendéket féltandíjmentességben is lehet részesíteni.

A 13. §. *a)* és *l)* pontjaiban említett tanulókat, valamint a törvényesen bevett vagy elismert felekezetek hitoktatóinak, továbbá tanároknak és tanítóknak gyermekeit a tandíjmentesség tekintetében a 31. §-ban részükre biztosított különleges kedvezmény a zenetanfolyamokon és a felsőbb zeneiskolában nem illeti meg.

A zenetanfolyamokon és felsőbb zeneiskolában a tandíjmentesség érvénye szintén csak az illető iskolaévre terjed.

A zenetanfolyamok növendékeinek tandíjmentessége tárgyában a polgármester határoz. Ennek megfelelően a zenetanfolyami növendék, aki az előírt követelményeknek megfelel és a következő iskolaévre tandíjmentességre tart igényt, köteles a mentesítés iránti kérelmét kellően felszerelve legkésőbb június hó 30-ig az igazgatóhoz benyujtani. Az igazgató a szaktanár véleményével és a saját javaslatával ellátott folyamodványt legkésőbb július hó 15-ig a polgármesterhez felterjeszteni tartozik. A polgármester a tandíjmentesítés dolgában végső fokon dönt és határozatáról még a tandíj I. részletének esedékessége előtt értesiti az igazgatót.

A zenetanfolyamon a tandíjmentességnek a 33. §. alapján való megvonását az igazgatónak az osztályozóértekezlet véleménye meghallgatásával a tanácskozást követő 3 napon belül tett előterjesztésére ugyancsak a polgármester mondja ki.

38. §.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán tandíjmentesség nincsen.

39. §.

A rendkívüli tárgyak (tanfolyamok) tandíjának fizetése alól való felmentés feltételeit a polgármester külön szabályozza.

40. §.

A tandíj fizetése alól való felmentés joga a székesfőváros polgármesterét illeti meg. A polgármester ezt a jogát a rendes tanulók mentesítésére vonatkozólag további intézkedésig részben az iskolák igazgatóira ruházza, akik azonban mindig csak a jelen szabályzatban körülirt eljárás szigorú szem előtt tartása és a tanári testület meghallgatása mellett és csak az illető iskolafaj részére a 34. §-ban engedélyezett % erejéig adhatják meg a mentességet.

41. §.

A tandíjmentességet a tanulónak, illetve szülőjének (gondviselőjének) az intézet igazgatójához cimzett és az erre a célra szolgáló ürlapon kiállított folyamodványban kell kérnie és sajátkezű aláírásával (kézjegyével) kell felelősséget vállalnia a bemondott adatok valóságáért. A szülő, illetve gondviselő állitásainak valóságát okmányokkal köteles igazolni.

A felmutatott okmányokat az igazgató vagy megbizottja gondosan átvizsgálja és azok alapján a folyamodványban foglalt adatok helyességét ellenőrzi, vizsgálatának eredményét pedig a folyamodványra rávezeti. Az igazgatónak vagy megbizottjának kívánságára a felmutatott okmányokat csatolni kell a folyamodványhoz, egyéb még szükséges okmányokat pedig záros határidőn belül pótlólag be kell mutatni, esetleg szintén a folyamodványhoz kell csatolni.

Jogában áll továbbá az igazgatónak a tandíjmentességet kérők bármelyikének vagyoni, kereseti és családi viszonyait az elöljáróság útján is megvizsgáltatni. Az elöljáróság köteles e megkereséseket a legrövidebb idő alatt elintézni.

42. §.

A rendes tanulók tandíjmentességéért az általános beirások alkalmával, legkésőbb azonban szeptember 15-ig lehet folyamodni. Ha azonban a tanuló szülőjének (gondviselőjének) vagyoni vagy kereseti viszonyaiban időközben lényeges rosszabbodás áll be, a II. félév elején, február hó 1—5-e között is folyamodhatik tandíjmentességért. Ugyanekkor lehet folyamodni a szeptember hó 15-e után beiratkozó rendes tanulók tandíjmentességéért is.

Az igazgató a tandíjmentesség elnyerhetésének összes feltételeire és körülményeire a tanulókat osztályonkint, nemkülönben a hirdetőtáblán idejekorán hivatalból figyelmeztetni tartozik.

43. §.

A tandíjmentességért benyujtott folyamodványokat az igazgató mindenekelőtt az osztályfőnököknek osztja ki, akik a folyamodók tanulmányi eredményére vonatkozó adatokat beirják s egyszersmind a kérelmekre vonatkozólag is irásbeli véleményt adnak.

Az osztályfőnökök véleményével ellátott folyamodványokat az igazgató három csoportba osztja és pedig:

a) első csoportba sorozza azokét a tanulókét, akiket a tandíjmentesség a 31. § alapján megillet,

b) a második csoportba sorozza azokét, akik a megelőző iskolaévben is tandíjmentességet élveztek és a folytatólagos élvezet feltételeinek mindenben megfelelnek, végül

c) a harmadik csoportba sorozza a többi tanulók folyamodványát.

44. §.

Az igazgatónak, illetve a megbizottjának az összes folyamodókról egy kimutatást kell összeállítani, mely a folyamodók nevén kívül, a tanári testület véleményének és az igazgató határozatának bejegyzésére is megfelelő rovatokat foglal magában. Ebbe a kimutatásba a folyamodókat a fent meghatározott csoportok sorrendjében, a csoportokon belül pedig osztályok szerint betűrendben kell bevezetni.

Az ekként kiállított kimutatás egyúttal jegyzőkönyvül is szolgál, melyet az igazgató és a tanári értekezlet jegyzője írnak alá.

45. §.

A tandíj fizetése alól való felmentést a jelen szabályzatban megengedett határok között a szeptember hó 30-tól számított egy héten belül megtartandó tanártestületi tárgyalás után 3 nap alatt az igazgató adja meg. Ebben az eljárásban a tanári testület véleménye által kötve nincsen, mert a felelősség minden tekintetben őt terheli.

Az igazgató határozatát mind a folyamodványokba, mind a kimutatás megfelelő rovatába bejegyzi és ennek megtörténte után a kimutatást a folyamodványokkal együtt irattárba helyezi. A felmentés az alatt az iktatószám alatt és kelet mellett történik, amely szám alatt az igazgató a kimutatást irattárba helyezi.

Az engedélyezett tandíjmentességek adatait (fél- vagy egészmentesség, szám, kelet) az anyakönyv megfelelő rovatába azonnal be kell jegyezni, hogy ennek alapján az adatokat az iskolai bizonyítványba (értesítőbe) fel lehessen majd venni.

Ugyancsak be kell jegyezni ezeket az adatokat a tandíjszámadási névjegyzékbe is.

Ezzel az I. félévi tandíjmentesítési eljárás az iskoláknál befejezést nyer.

46. §.

Az igazgató köteles az adott felmentéseket a tandíjkezeléssel megbízott tantestületi taggal haladéktalanul, a tanári testülettel a legközelebbi tanácskozás alkalmával, a tanulókkal pedig a 45. §-ban említett tanácskozástól számított 4 napon belül osztályonkint, nemkülönben az intézet hirdetőtábláján is közölni.

A tandíjkezeléssel megbízott testületi tag, ilyennek nemlétében az igazgató, a tandíjmentességet nyert tanulókról az intézet összes tanulóinak szeptember hó 30-i létszámát is feltüntető kimutatást készit, amelyet október hó 20-ig a központi számvevőség VII. osztályának be kell küldeni.

A számvevőség e kimutatás alapján megvizsgálja, hogy az igazgató a tandíjmentesség engedélyezésénél előírt %-ot nem lépte-e túl, ha ilyen eset előfordulna, a számvevőség az igazgató felelősségrevonása iránt haladéktalanul jelentést tesz a polgármesternek.

A kimutatásokat a számvevőség az iskolaév végéig megőrzi és akkor az illető igazgató elszámolásához csatolva azzal egybeveti.

47. §.

Újabb tandíjmentességet engedélyezni csak a II. félévtől kezdve lehet, de csakis annyi tanuló részére, ahány tandíjmentességét a 33. §. alapján elvesztette, illetve ahánytól az igazgató a mentességet ezen szakasz alapján megvonta.

Az I. félévben fel nem használt tandíjmentes helyeket is ekkor lehet betölteni. Az iskolaév folyamán másik, de ugyanolyan fajú székesfővárosi községi iskolába átlépő tanulók tandíjmentességét felhasználtnak kell számítani.

48. §.

A II. félévi tandíjmentesítési eljárás alapjául az iskolaév elején benyujtott, de akkor elutasított, valamint a február hó 1—5-ike között benyujtott folyamodványok szolgálnak. Utóbbiakról egy kiegészítő kimutatást kell készíteni, melyet az igazgató az iskolaév elején az összes folyamodókról készített kimutatással és az összes folyamodványokkal együtt február hó 6—10-ike között rendkívüli tanácskozáson a tanári testület tárgyalása alá bocsát. Egyebekben mindenben az I. félévi tandíjmentesítési eljárásra nézve fennálló rendelkezéseknek megfelelően kell eljárni.

49. §.

A tandíjmentesség megvonását a 33. §-ban meghatározott esetben az I. félévi osztályozó értekezlet véleményének meghallgatásával az igazgató mondja ki és határozatáról a tandíjkezeléssel megbízott tantestületi tagot és az illető tanulót haladéktalanul, a tanári testületet pedig a legközelebbi értekezleten értesíti.

A tandíjmentesség megvonására vonatkozó adatokat az elintézés után azonnal be kell vezetni az anyakönyv megfelelő rovatába, hogy ennek alapján az adatokat az iskolai bizonyítványba is fel lehessen venni. Ugyancsak be kell vezetni a tandíjmentesség megvonását a tandíjszámadási névjegyzékbe is.

50. §.

A tandíjmentességüket az I. félév folyamán elvesztett tanulókról, valamint azokról, akiktől az igazgató a tandíjmentességet az I. félév végén megvonta, továbbá a II. félévtől kezdődőleg tandíjmentességet nyert tanulókról együttes kimutatást kell készíteni, amelyet az igazgatónak február hó 15-ig be kell küldenie a számvevőség VII. ügyosztályához. Ha a tandíjmentesek személyében változás nem áll be, akkor erről a körülményről kell jelentést tenni. Ezeket a kimutatásokat, illetve jelentéseket a számvevőség a 46. §. harmadik bekezdésében foglalt rendelkezéseknek megfelelően felülvizsgálja és megőrzi. A II. félév folyamán a tandíjmentesség dolgában további határozathozatalnak az igazgató részéről helye nincs.

IV. FEJEZET.

Vizsgálati díjak.

51. §.

Az elemi iskolában fizetendő magánvizsgálati díjat ennek a szabályzatnak kiegészítő részéül szolgáló *B)* kimutatás állapítja meg. Ennek a magánvizsgálati díjnak a székesfőváros központi pénztárát, a vizsgálatnál elnöklő igazgatót, a vizsgáztató tanítót, a hitoktatót és az állami vizsgálóbiztost (tanfelügyelői kiküldöttet) megillető %-át a polgármester külön rendeletben szabályozza.

52. §.

A székesfőváros községi iskoláiban is a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által a hasonló fokú állami iskolákra megállapított kezelési és vizsgálati díjakat fizetik:

a) a polgári, reál- és felsőkereskedelmi iskolákban, leánygimnáziumban és a leánylíceumokban a magánvizsgázók,

b) azok a tanulók, akik valamelyik községi iskolában és tanfolyamon felvételi, pótló-, javító-, különbözeti kiegészítő-, különbözeti, javítóérettségi vagy teljes érettségi vizsgálatot tesznek.

Az itt felsorolt díjak felhasználása és felosztása ugyancsak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter mindenkori rendelkezéseinek megfelelően történik. A magántanulók (magánvizsgázók) által fizetendő beírási és tandíjra nézve azonban minden vonatkozásban a jelen szabályzat I. és II. fejezete irányadó.

53. §.

Ugyancsak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által megállapított mértékben kell fizetni a kereskedelmi szaktanfolyamokon a kollokviumi, pótló- és javítókollokviumi, záróvizsgálati és javítóvizsgálati díjat is.

E díjak a szaktanfolyamok tanári testületét, illetőleg a vizsgázó bizottságot illetik meg, felosztási arányukat pedig — ha erre nézve a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter nem rendelkezik — a székesfőváros polgármestere állapítja meg.

54. §.

Azokban a községi iskolákban és tanfolyamokon, amelyekkel hasonló fokú állami intézetekre nézve a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter nem rendelkezik, az esetleges vizsgálati díjakat, valamint azok felosztási arányát a székesfőváros polgármestere állapítja meg.

55. §.

Az oktatótestületet megillető vizsgálati díjaknak részben vagy egészben való elengedése tárgyában minden községi iskolában és tanfolyamon maga a tanári vagy tanítótestület határoz.

56. §.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a vizsgálati díjak szabályozására vonatkozó rendelkezéseit a székesfővárosi községi iskolákra vonatkozólag a székesfőváros polgármestere minden esetben külön rendelettel hajtja végre.

57. §.

Az elemi iskolai magánvizsgálati díjból a székesfőváros központi pénztárát illető rész elengedése, illetve a többi iskolában a magántanuló (magánvizsgázó) részére tandíjmentesség engedélyezése iránt az igazgató véleményének meghallgatása mellett a tandíjmentességre megállapított szabályok korlátai között a székesfőváros polgármestere határoz. Az erre vonatkozó kérvényeket (Lásd 30. §.) az illető iskola igazgatójánál kell benyujtani, aki ezeket véleményével ellátva azonnal felterjeszti a polgármesterhez. Az engedélyezett mentesség csak arra a vizsgálatra szól, amelyre magánvizsgázó az elengedést kérte.

58. §.

Azokban az iskolákban, amelyekben a magánvizsgálati engedélyért folyamodók a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezései értelmében kezelési költséget is fizetnek, a kezelés díjnak a folyamodvány benyujtásakor történő befizetését haladéktalanul be kell vezetni a számadási névjegyzékbe. Ugyancsak azonnal be kell vezetni a számadási névjegyzékbe a kir. főigazgatóságoktól és a kir. tanfelügyelőségtől leérkező magánvizsgálati engedélyeket, valamint azt a körülményt is, ha a magántanuló a vizsgálatra nem jelentkezik.

59. §.

A magánvizsgálati díjakat a vizsgálat megkezdése előtt az iskola igazgatójának kezéhez le kell fizetni. Az a magánvizsgázó, aki a székesfőváros központi pénztárát megillető díjaknak elengedése iránt folyamodott, szintén köteles e díjakat befizetni, ha csak a polgármesternek a díjnak elengedésére vonatkozó határozata a vizsgálat megkezdése előtt az iskolához meg nem érkezett.

V. FEJEZET.

Egyéb díjak.

60. §.

A különböző bizonyítványmásodlatoknak és másolatoknak, valamint az elvesztett értesitő- és ellenőrzőkönyvek helyett kiadott másodpéldányoknak kiállításáért a székesfőváros községi iskoláiban is az a díj jár, amelyet a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a hasonló fokú állami iskolák megfelelő bizonyítványaira nézve megállapit. A kiállítási díj felosztása ugyancsak a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezései szerint történik.

Ha a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a felsorolt másodlatoknak, másolatoknak és másodpéldányoknak egyik vagy másik fajára, vagy pedig valamelyik iskolafajra nézve a kiállítási

díj tekintetében egyáltalában nem intézkednék, akkor a kiállításért az ehhez a szabályzathoz tartozó *B)* kimutatásban megállapított díj jár. Ez utóbbi díj felerészben a kiállítót, felerészben pedig az aláíró igazgatót illeti meg.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a bizonyítványmásodlatok és másodpéldányok díjazása tárgyában kiadott rendelkezéseit Budapest székesfőváros polgármestere mindenkor külön rendelettel hajtja végre.

61. §.

Az előző szakaszban megállapított kiállítási díjon kívül az elveszett értesítő- és ellenőrzőkönyvek helyett adott másodpéldány árának megtérítése fejében a *B)* kimutatásban megállapított díjat is mindenkor meg kell fizetni, amely a székesfőváros központi pénztárát illeti meg.

62. §.

A középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán kiadott végbizonyítványok díját az ehhez a szabályzathoz tartozó *B)* kimutatás állapítja meg ; ez a díj a székesfőváros központi pénztárát illeti meg.

63. §.

Azokban az iskolákban és tanfolyamokon, amelyek az iskolaévről nyomtatott értesítőt adnak ki, minden tanuló köteles az értesítő ellenében a jelen szabályzat *B)* kimutatásban megállapított díjat fizetni. Ez a díj a beírási díj lefizetésekor esedékes és a székesfőváros központi pénztárát illeti meg.

64. §.

Ugyancsak esetről-esetre a tényleges előállítási költségeknek megfelelően állapítja meg a polgármester a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán kiadott leckekönyvek és leckeigazolványoknak a díját is.

VI. FEJEZET.

A díjak kezelése és elszámolása.

65. §.

A beírási díjak, tandíjak és magánvizsgálati díjak kezelése és elszámolása a székesfőváros összes iskoláiban szelvényrendszer szerint történik ; e díjak lefizetése alkalmával az intézet igazgatójának a megfelelő szelvénynyugtát azonnal ki kell adnia. Mind a tanulóknak kiadandó nyugtát, mind pedig annak a szelvénytömbben visszamaradó és az elszámolásra szolgáló részét pontosan ki kell tölteni és a befizetés keltével el kell látni.

66. §.

Az iskolai díjak kezelésének ellenőrzése végett számadási okmány gyanánt ezenfelül egy névjegyzéket is kell vezetni. Ebbe a számadási névjegyzékbe szeptember hó 30-án az addig felvett összes tanulókat osztályonkint, betűrendben, a később beiratkozókat pedig a felvétel alkalmával azonnal be kell vezetni.

A számadási névjegyzékbe a jelen szabályzatban megállapított összes díjak befizetését be kell jegyezni és pedig az általános beiratások alkalmával történt befizetéseket legkésőbb szeptember hó 30-ig, azontúl pedig, ha a fizetés szelvény, nyugta kiadása mellett történt, legfeljebb 3 napon belül, a többi díjak lefizetését pedig még magának a fizetésnek napján. Ugyancsak azonnal be kell vezetni a számadási névjegyzékbe az iskolai díjakból történt kifizetéseket is. A számadási névjegyzék pontos vezetéséért az igazgató és a tandíjkezeléssel megbízott tantestületi tag, illetve hivatalnok fegyelmi felelősséggel tartozik.

67. §.

A jelen szabályzatban megállapított díjakból befolyt és a központi pénztárt megillető összegeket, amennyiben azok 200 pengőt meghaladnának, megfelelő nyomtatvány, (ellennyugta, postatakarékpénztári csekk) felhasználásával legkésőbb másnap a központi pénztárba okvetlenül be kell fizetni.

Szeptember hó végén, továbbá a tandíjnegyedévek végén, tehát november, január, március és június hó végén az iskolánál visszatartható összegeken kívül (27. és 28. §.) az egész pénzkészletet be kell szállítani.

A beírási díjakat, a rendes díjakat, valamint a magánvizsgálati díjaknak a központi pénztárt megillető részét, továbbá a különböző nyomtatványok díja fejében befolyt összegeket egymástól elkülönítve kell beszállítani. A különböző iskolaévekre befolyt díjakat mindig elkülönítve kell beszállítani.

68. §.

Az iskola igazgatója köteles szeptember hó 30-ig az általános beírások alkalmával, november hó 15-ig az I. iskolai negyedévben, január hó 15-ig a II. negyedévben, március hó 15-ig a III. negyedévben, június hó 15-ig a IV. negyedévben kiadott szelvények számáról iskolai negyedévenkint egymástól elkülönítve kimutatást készíteni. Az általános beírások alkalmával kiadott szelvényekről összeállított kimutatást október hó 15-ig, az I. negyedévi kimutatást november hó 20-ig, a II. negyedévi kimutatást január hó 20-ig, a III. negyedévi kimutatást március hó 20-ig és a IV. negyedévi kimutatást június hó 20-ig közvetlenül a központi számvevőség VII. ügyosztályához kell beküldeni. Amennyiben az igazgatók ezen kimutatásokat nem a kellő időben küldik be, úgy azokat igazoló jelentéssel a polgármesterhez tartoznak beadni. Erre a célra a számvevőség megfelelő nyomtatványt bocsát az igazgató rendelkezésére.

69. §.

Az összes iskolai díjakra vonatkozó számadásokat évenkint egyszer, mégpedig legkésőbb július hó 15-ig a polgármesteri központi segédhivatalba kell benyujtani. Az elemi iskolák kivételével azonban az összes egyéb iskolák igazgatói iktatás előtt az okmányok leszerelése céljából számadásaikat a központi számvevőség VII. ügyosztályánál bemutatják.

Ehhez az elszámoláshoz csatolni kell a vonatkozó összes okmányokat, nevezetesen az elszámolási ívet, a számadási névjegyzéket, a szelvénytömböket, továbbá a tandíjkezelési és az igazgatói jutalékok átvételét, a magánvizsgálati díjak felosztását igazoló bélyegtelen nyugtákat, úgyszintén a különböző díjak elküldéséről szóló befizetési lapoknak szelvényeit, valamint a csekk útján történt központi pénztárt illető befizetések részletezését és az iskolaév végén a hátralékosokról készített kimutatást.

70. §.

A polgármesternek, de a számvevőségnek is jogában áll az összes beírási díjak, tandíjak, magánvizsgálati díjak és egyéb iskolai díjak kezelését hivatalos közegei útján bármikor megvizsgálni, különösen pedig meggyőződni arról, hogy a számadási névjegyzék vezetése mindenben megfelel-e a jelen szabályzat rendelkezéseinek és hogy a központi pénztárba beszállított összeg megfelel-e a hiányzó szelvények értékének és a többi befolyt díjak összegének.

Ugyancsak jogában áll a polgármesternek és a számvevőségnek a tandíjfokozatokba való besorozásra és a tandíjmentesség engedélyezésére vonatkozó összes iratokat bármikor felülvizsgálni.

A díjak kezelése és elszámolása, valamint a tandíjfokozatokba való besorozás és a tandíjmentesség engedélyezése körül e vizsgálatok alkalmával észlelt bárminemű mulasztásokról vagy szabálytalanságokról a székesfőváros polgármesteréhez minden egyes esetben haladéktalanul jelentést kell tenni.

71. §.

A községi iskolákban szedett díjak ellenőrzése szempontjából a számvevőség a felvételi naplókat a rendes tanulókról és a magánvizsgálatokról vezetett anyakönyveket a helyszínen évenkint legalább egyszer átvizsgálni és a számadási névjegyzékkel egybevetni tartozik.

72. §.

A községi iparrajziskolában fizetendő összes díjak mértékét, valamint a tandíjmentesség megadását és annak mérvét a polgármester rendelettel szabályozza.

73. §.

Ez a szabályzat 1933. évi június hó 10-én lép életbe, amely naptól kezdve az ezzel ellenkező minden korábbi szabályzat vagy rendelkezés hatálya megszűnik.

A) **A székesfővárosi községi iskolákban fizetendő beírási és tandíjak.**

	Beírási díj		Tandíj	
	I. fokozat	II. fokozat	I. fokozat	II. fokozat
	pengő		pengő	
Elemi iskola	1·—	1	—	—
Polgári iskola	3·—	3	24·80	52·80
Reáliskola	9·—	18	36	72
Leányközépiskolák	18·—	36	72	144
Felsőkereskedelmi iskolák	18·—	36	72	144
Női kereskedelmi szaktanfolyamok	11·—	22	44	88
Drogista továbbképző tanfolyam	5·50	11	28	56
Középiskolát végzettek keresk. szaktanfolyama	28·—	56	110	220
Nőipariskolák	5·50	11	22	44
Gyakorlati női háztartási és kertgazdasági tanfolyam	11·—	22	44	88
Háztartási irányú továbbképző tanfolyam	11·—	22	44	88
Kertészképző iskola	11·—	22	44	88
Felső mezőgazdasági iskola	18·—	36	72	144
Zenetanfolyamok	9·—	18	36	72
Felsőbb zeneiskola, felsőfokú (akadémiai) tagozat	18·—	36	72	144
Felsőbb zeneiskola, középfokú tagozat	11·—	22	44	88

B) **A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő egyéb díjak.**

A díjak neme:	Pengő
Elemi iskolai magánvizsgálat díja	35·—
Bizonyítványmásodlatok kiállítási díja:	
elemi, ismétlő-, iparos- és kereskedőtanonciskolában	2·50
a többi iskolában	3·50
Érettségi bizonyítványok másolatának és másodlatának kiállítási díja	3·50
Elveszett iparos-, kereskedőtanonc értesítőkönyvecskék helyett kiadott másodpéldányok:	
kiállítási díja	1·50
ármegtérítése	1·50
Elveszett középiskolai tanulmányi értesítőkönyvek másodlata:	
ahány osztályról szól, annyiszor	3·50
ármegtérítése	2·—
Elveszett ellenőrzőkönyvecskék helyett kiadott másodpéldányok:	
kiállítási díja	1·—
ármegtérítése	1·—
Végbizonyítvány díja a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamán	3·50
A beírások alkalmával fizetendő értesítő díjak összege:	
polgári iskoláknál	—·50
reáliskoláknál, leánygimnáziumoknál, leánylíceumoknál, felső kereskedelmi iskoláknál és a középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyamánál	2·—

A székesfőváros községi iskoláiban fizetendő díjakról szóló szabályrendelet végrehajtási utasítása. A polgármester 110.060/1933—VII. szám alatt a szabályrendelet végrehajtási utasításaként a következő rendeletet adta ki:

Beírási díjak. 1. A 177/1933. kgy. sz. szabályrendelet 1. §-a és *A)* kimutatása értelmében a székesfővárosi községi *elemi iskolákba* beiratkozó minden egyes tanuló után beírási díj címén 1 pengőt kell bevételezni.

Ennek a beírási díjnak kezelésére és elszámolására nézve továbbra is a 101.300—1930—VII. sz. polgármesteri rendelet intézkedései irányadók.

2. *A polgári iskoláknál* beírási díj címén a 177/1933. kgy. sz. szabályrendelet *A)* kimutatása szerint mind az I., mind pedig a II. fokozatban egyenlően 3—3 pengő összeget kell beírási díj címén minden beiratkozó tanuló után bevételezni.

3. Az idézett szabályrendelet 4. §-a értelmében a beírási díjmentesség az elemi és polgári iskoláknál korlátlan.

Ez utóbbi körülményt úgy kell értelmezni, hogy az elemi és polgári iskolai beírás díj alól elsősorban a szabályrendelet 3. §-ában felsorolt tanulókat kell mentesíteni.

Minden más beiratkozó tanuló után a beírási díjat meg kell fizetni. Amennyiben azonban a beiratkozó tanuló szülője (gondviselője) a beírás alkalmával az iskola igazgatója előtt hiteltérdemlően igazolja, hogy szegénységénél fogva a beírási díjat semmiképen sem tudja megfizetni, a tanulót az igazgató a szabályrendelet *A)* kimutatásában foglalt beírási díj megfizetése alól mentesítheti. A beírási díj megfizetése alól az iskola igazgatója által ily módon felmentett tanulók száma az elemi és polgári iskoláknál nincsen korlátlan.

4. A többi iskolánál és tanfolyamnál a beírási díj alól való mentesítés ugyanezen elvek alapján történik, azonban a szabályrendelet 3. §-a alapján felmentett tanulókon felül a beírási díj megfizetése alól felmentett tanulók száma a szabályrendelet 4. §-ában előírt százalékot nem haladhatja meg.

5. A beírási díj alól való mentesítés joga az iskola igazgatóját illeti, ki a befolyt beírási díjak teljes összegét postatakarékpénztári csekk felhasználásával a központi pénztárba befizeti és a beírási díj alól való mentesítésnél követett eljárásáról a szabályrendelet 5. §-a értelmében számol be.

6. A beírási díjon felül az iskolai beírások alkalmával fizetendő külön díjakat a szabályrendelet 10. §-ában biztosított jognál fogva a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1933. évi 1759/eln., az 1933. évi 1760/eln. és az 1933. évi 1761/eln. sz. rendeletei értelmében iskolafajonkint az alábbiakban állapította meg a polgármester:

A szabályrendelet *A)* kimutatásában feltüntetett beírási díjon felül

A) *Polgári iskoláknál*: *a)* a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira 50 fillért;

b) a Magyar Vöröskereszt központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira 20 fillért;

c) a polgári iskolai tanárok gyermekeinek internátusa céljaira 50 fillért;

d) és végül az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében (a 93.787/1932—VII. sz. polgárm. rendeletben lefektetett elvek szerint) 50 fillért kell minden beiratkozó tanulónak fizetni.

B) *Reáliskoláknál és leányközépiskoláknál*: *a)* a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira 1 pengőt;

b) a Magyar Vöröskereszt központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira 20 fillért;

c) a 93.787/1932—VII. sz. polgárm. rendeletben megállapított elvek szerint az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében 2 pengőt;

d) és végül az évvégi bizonyítványt és a félévi értesítőt a jövőben helyettesítő tanulmányi értesítőkönyv előállítási költségeinek megtérítése fejében 60 fillért kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

C) *Felsőkereskedelmi iskoláknál*: *a)* a Magyar Iskolaszanatórium Egyesület céljaira tanulónkint 1 pengőt;

b) a Magyar Vöröskereszt központja számára az Ifjúsági Vöröskereszt céljaira tanulónkint 20 fillért;

c) a felsőkereskedelmi iskolai tanárok háza céljára tanulónkint 80 fillért;

d) és végül az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében a 93.787/1932—VII. sz. polgárm. rendeletben foglalt kikötések mellett 2 pengőt kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

D) *Nőipariskoláknál*: Az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében a 93.787/1932—VII. sz. polgárm. rendeletben foglalt kikötések mellett 50 fillért kell minden beiratkozó tanulótól bevételezni.

E) *A felsőmezőgazdasági iskolánál* fizetendő díjakra vonatkozólag az 1926. évi december hó 18-án kelt 93.566/1926—VII. sz. határozattal külön intézkedés történt.

F) *Kereskedelmi szaktanfolyamoknál*: *a)* A felsőkereskedelmi iskolai tanárok háza céljára tanulónkint 80 fillért;

b) az évvégi értesítők előállítási költségeinek megtérítése fejében a 93.787/1932. VII. sz. polgármesteri rendeletben foglalt kikötések mellett a beiratkozó tanulóktól 2 pengőt kell szedni.

7. A 177/1933. kgy. sz. szabályrendelet *A)* kimutatásában megállapított beírási és tandíjakon, valamint a fentebb felsorolt külön díjakon felül a tanulókra sem a beíráskor, sem a tanév folyamán semmiféle címen díjak vagy járulékok ki nem róhatók.

8. A hadiárvák és hadigyámoltak az értesítődíjak, valamint az értesítőkönyvecskék díjainak kivételével, melyek kizárólag az értesítők, illetve az értesítőkönyvecskék előállítási költségét térítik meg, legalább általános jó tanulmányi eredmény felmutatása esetén a 6. pontban felsorolt külön díjak megfizetése alól mentesek.

A hadiárvák és hadigyámoltak a szabályrendelet 3. §-a értelmében ugyancsak jó tanulmányi eredmény felmutatása esetén a szabályrendelet *A)* kimutatásában felsorolt és a székesfőváros központi pénztárát megillető beírási díj megfizetése alól a szabályrendelet 4. §-ában megállapított százalékon felül szintén mentesíthetők.

9. Az 1933. évi 1759. eln., az 1933. évi 1760. eln. és az 1933. évi 1761/eln. sz. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletek értelmében:

Hadiárva teljeskorúságának eléréséig vagy a házasságkötésig, de legfeljebb a 24. életévének betöltéséig a hadiszolgálat teljesítése közben hősi halált halt, a leszerelés előtt meghalt, hadifogságban meghalt vagy hadiszolgálat teljesítése közben eltűnt és holtnak nyilvánított, a hadiszolgálattal kapcsolatban szerzett betegség folytán meghalt apának legkésőbb a hadiszolgálat megszüntetését követő egy éven belül kötött házasságából született törvényes gyermeke, továbbá legkésőbb a hadiszolgálat megszüntetését követő egy éven belül törvényesített vagy örökbefogadott gyermeke.

Hadigyámolt teljeskorúságának eléréséig vagy a házasságkötésig, de legfeljebb 24. életévének betöltéséig, a hadirokkantnak legkésőbb a hadiszolgálat megszűnését követő egy éven belül kötött házasságából született törvényes gyermeke.

Ezeket a körülményeket a hadiárvák és hadigyámoltak részére biztosított kedvezményért folyamodók hiteltérdemlően okmányokkal tartoznak az iskola igazgatója előtt igazolni.

Tandíjak. 10. A 177/1933. kgy. sz. szabályrendelet 13. §-ának *m*) pontjában foglalt körülírás az ipari munkásokra és a kisjövedelmű iparvállalati alkalmazottakra vonatkozik.

11. A 13. §. *n)* pontja azon szülő részére biztosítja az I. tandíjfokozat kedvezményét, akinek egyszerre három vagy több gyermeke jár iskolába, teljesen vagyontalan és havi összjövedelme általában a 300 pengő összeget, különösen méltánylást érdemlő esetekben és öt vagy ötnél több gyermek iskoláztatása esetén pedig a havi 400 pengő összeget nem haladja meg.

12. A rendkívüli gazdasági helyzetre való tekintettel a munkanélküli szülők gyermekei a 30. §-ban előírt tanulmányi eredmény esetén a 34. §-ban előírt százalékon belül egész, illetőleg féltandíjmentességben részesíthetők és a tandíjmentes helyek odaítélésénél mások felett előnyben részesítendők.

Elégségesnél rosszabb tanulmányi előmenetel esetén pedig részükre az I. tandíjfokozat kedvezménye biztosítandó.

13. Ugyancsak az I. tandíjfokozatba sorozható a kisiparos, valamint a kisjövedelmű kereskedő gyermeke is, abban az esetben, ha hiteltérdemlően igazolja, hogy havi jövedelme nem több, mint amennyi szegénységi bizonyítvány elnyerésére jogosítja.

Amennyiben pedig az utóbb említetteknek három, illetőleg több gyermekük jár iskolába, a fentebb feltüntetett jövedelemhatár mellett részükre a többgyermekes szülők kedvezménye biztosítható.

Az I. tandíjfokozat kedvezménye megilleti a vitézi szék tagjainak gyermekeit is a szabályrendelet 13. §-ának utolsó bekezdésében foglalt korlátozás mellett.

14. A tandíjfokozatba való besorozás az iskolaév egész tartamára terjed.

Tandíjmentességre való jogosultságot azonban a szabályrendelet 33. §-a alapján félévenkint el kell bírálni és amennyiben a 33. §-ban az egész, illetve a féltandíjmentesség elvesztésére nézve előírt feltételek beállanak, az illető tanulótól az egész, illetve féltandíjmentesség élvezetét el kell vonni és helyette a 34. §-ban előírt százalékok szigorú szem előtt tartása mellett egy más, arra érdemes tanulót kell az I. félévi osztályozó értekezleten abban részesíteni.

15. Középfokú iskolákban (reál-, leányközép- és felsőkereskedelmi iskolákban) a szabályrendelet 30. §-ának utolsó bekezdése értelmében az a tanuló, aki javító vizsgálat után lép felsőbb osztályba, egész vagy féltandíjmentességben még a 36. §-ban körülírt rendkívüli méltánylást érdemlő esetekben sem részesülhet.

16. Polgári iskoláknál legalább általános jó tanulmányi eredmény igazolása esetén az egész tandíjmentesség, a legalább elégséges tanulmányi eredmény igazolása esetén pedig a féltandíjmentesség minden olyan tanulót megillet, akinek szülője (gondviselője) hiteltérdemlően igazolni tudja, hogy számbavehető vagyona nincsen és a tandíjat csekély jövedelménél fogva nem képes megfizetni.

Az általános elégségesnél rosszabb tanulmányi eredmény esetén a szülő teljes vagyontalanságának, munkanélküliségének vagy csak a létfenntartásához mulhatatlanul szükséges jövedelmének igazolása mellett a szabályrendelet 36. §-a értelmében polgári iskoláknál az összes beírt tanulók létszámának 10%-a nyerhet tandíjmentességet.

17. A polgári iskolákba beírt tanulók fentebb megjelölt 10%-ának tandíjmentesítése ugyancsak az iskola igazgatójának hatáskörébe tartozik.

Amennyiben azonban ezen 10% a rászorult tanulók tandíjmentesítésére elegendő nem volna, különös méltánylást érdemlő esetekben az igazgató minden egyes tanuló tanulmányi előmenetelének részletes bejelentése és szülője új keletű szegénységi bizonyítványának csatolása mellett az illető tanuló tandíjmentesítésére a polgármesterhez előterjesztést tehet.

18. A felsőbb zeneiskolában és a zenetanfolyamokon a 31. §-ban foglalt különleges tandíjmentesítési kedvezmény a tandíjmentességre jogosító tanulmányi eredmény felmutatása esetén csak a hadiárvákat és hadigyámoltakat illeti meg.

19. A szabályrendelet 22. §-a értelmében a tandíjat a székesfőváros községi iskoláiban és tanfolyamain négy egyenlő előleges részletben kell fizetni.

Ebben a §-ban lefektetett általános szabály alól különös méltánylást érdemlő esetekben kivételt lehet tenni és az illető iskola vagy tanfolyam igazgatója a tandíjnak megfizetésére haladékot és részletfizetési kedvezményt engedélyezhet.

20. A lefizetett tandíjrészletről a számvevőség VII. ügyosztályától szabályszerű elismervény ellenében igényelhető nyugtatömbbe foglalt nyugtatványon ideiglenes nyugtát kell kiállítani.

Amikor pedig a lefizetett tandíjrészletek összege a negyedévi tandíjösszeget eléri, a szabványos és szigorú számadás alá tartozó nyugtatömbből kiszakított nyugtatványon a negyedévi tandíjösszeget újból nyugtázni kell és az ideiglenes nyugtákat megőrzés céljából vissza kell kérni.

E mellett a lefizetett tandíjrészletösszegeket a számvevőség VII. ügyosztályától igényelhető nyomtatvány kitöltésével el kell könyvelni.

A számadási névjegyzékben azonban csak a teljes negyedévi lefizetett tandíjösszeget, valamint a hátrálékot kell felvenni.

A központi pénztárt megillető összes díjak befizetése a jelenleg is érvényben levő csekkrendszer szerint történik a befizetéseknek a csekk hátlapján feltüntetett pontos részletezésével.

21. A szabályrendelet 24. §-a értelmében a tanulót az iskolából csak akkor lehet hazaküldeni, ha az igazgató hiteltérdemlően azt állapítja meg, hogy a tanuló szülője a tandíjat megfizetni képes és annak megfizetését megtagadta.

Ebben az esetben, amennyiben a tanuló az 1921. évi XXX. t.-c. rendelkezései szerint még tanköteles korban van, a megfelelő tandíjmentes népiskola megfelelő osztályába való átírása iránt kell intézkedni.

22. A szabályrendelet 27. és 28. §-ában biztosított tandíjkezelési jutalék, illetve zenetanfolyami igazgatási díj összegének kiszámításánál a mindenkori illetménycsökkentő rendeletekre figyelemmel kell lenni.

23. A szabályrendelet 40. §-a értelmében a magántanulóknak tandíjmentességért a polgármesterhez kell folyamodniok.

Ehhez a folyamodványhoz szegénységi bizonyítványt kell mellékelni, az iskola igazgatója pedig a folyamodványt véleményes javaslattal látja el és a magántanuló előző tanulmányi előmenetelére nézve részletes jelentést tesz.

24. Azok az elemi iskolai magánvizsgázók, akik a szabályrendelet 57. §-a értelmében az elemi iskolai magánvizsgálati díjból a székesfőváros központi pénztárát illető rész elengedését kérik, ugyanúgy kötelesek eljárni, mint azt a magántanulók tandíjmentességére vonatkozólag a jelen rendelet 23. pontja előírja.

Vizsgálati díjak. 25. A szabályrendelet 51. §-ában nyert felhatalmazás alapján az elemi iskolában fizetendő 35 pengő összegű magánvizsgálati díj felosztása tárgyában a polgármester az alábbiakban intézkedett:

10 pengő összeget a magánvizsgálatot követő három napon belül jegyzék, illetve nyugta és ellennyugta kíséretében esetről-esetre a székesfőváros kir. tanfelügyelőségéhez kell beküldeni.

A fennmaradó 25 pengő összegnek 40%-a, vagyis 10 pengő a székesfőváros központi pénztárát, 30%-a vagyis 7·50 pengő összeg a vizsgálatnál elnöklő igazgatót, 20%-a, vagyis öt pengő összeg a vizsgáztató tanítót, 10%-a pedig, vagyis 2·50 pengő összeg a hitoktatót illeti meg.

Egyéb díjak. A díjak kezelése és elszámolása. 26. A székesfővárosi községi iskolákban a beírási díjon, a tandíjon, a magánvizsgálati díjon, valamint a beírások alkalmával fizetendő díjakon felül szedendő egyéb díjak összegére, valamint a díjak kezelésére és elszámolására vonatkozólag a szabályrendelet 60—71. §-a részletes intézkedést tartalmaz.

Ezeknek a díjaknak az összegét a szabályrendelet *B)* kimutatása állapítja meg.

Ebben a kimutatásban a bizonyítványmásodlatok, értesítőkönyvecskék és elveszett ellenőrzőkönyvecskék helyett kiadott másodpéldányok áránál feltüntetett kiállítási díj az igazgatót és a kiállítót egyenlő arányban illeti.

Az ármegtérítésként feltüntetett összegből a székesfőváros központi pénztárát 60 fillér illeti, a fennmaradó összeg pedig a székesfővárosi közoktatási alkalmazottak kultúrháza céljaira vételezendő be.

A Községi Iparrajziskola látogatásával kapcsolatban fizetendő díjakról. A Községi Iparrajziskola különböző szakosztályokat és tanfolyamokat foglal magában és vele közös igazgatás alatt több ipari szakiskola működik. Tagozódása a következő:

1. *a)* A m. kir. kereskedelemügyi miniszter engedélyével fenntartott ipari szakiskolák és ezek mesterképző tanfolyamai, melyek képesítéshez kötött iparok oktatását,

b) ipari szakosztályok, melyek képesítéshez nem kötött iparok oktatását végzik.

2. Iparostovábbképző tanfolyamok, melyeket a szakrajzolásban, mintázásban stb. magukat továbbképezni akaró iparosok, iparossegédek és iparostanoncok számára tart fenn az intézet oly mértékben és terjedelemben, amint azt a jelentkezők száma megkívánja.

3. A m. kir. kereskedelemügyi miniszter engedélyével fenntartott építőipari téli tanfolyam, mely az iparban a téli hónapok alatt nyujt kiképzést és négy évfolyamának elvégzése kőműves-, ács-, illetőleg kőfaragó mesteri képesítést ad.

4. A gyakorlati életben felmerülő szükségletek kielégítésére esetről-esetre rendezett alkalmazott-rajzi és festészeti, valamint egyéb ipari tanfolyamok.

A Községi Iparrajziskola növendékei rendesek vagy rendkívüliek. Rendes növendék az, aki valamely szakiskola, szakosztály vagy tanfolyam egy évfolyamának egész tartamára, annak teljes óraszámára iratkozik be; rendkívüli növendék, aki valamely szakiskola, szakosztály vagy tanfolyam egy évfolyamának egész tartamára

ugyan, de csak egyes — szabadon választott tárgyak tetszésszerinti óraszámban való — látogatására iratkozik be. Rendkívüli növendék által felvehető legkisebb óraszám heti nyolc óra.

A Községi Iparrajziskola növendékei beírási díjat és tandíjat fizetnek. A beírási díj és tandíj mértéke a növendék, illetve a növendék szülőjének anyagi viszonyaihoz és életkörülményeihez mérten kétféle, és pedig első vagy másodfokú:

Elsőfokú beírási díjat és tandíjat fizet az az önálló keresettel nem bíró rendes vagy rendkívüli növendék, akinek szülője (gyámja)

a) a székesfőváros közigazgatási, közoktatási, kórházi, üzemi vagy részvénytársasági alapon kezelt vállalatai egyikének tényleges vagy nyugdíjas (nyugbéres) alkalmazottja,

b) állami, állami üzemi, vármegyei, városi vagy községi tényleges vagy nyugdíjas alkalmazott,

c) a m. kir. honvédség, folyamőrség, vámőrség, csendőrség, rendőrség havidíjasa, legénységének tagja vagy nyugdíjasa,

d) nyilvánossági joggal felruházott tanintézet tényleges vagy nyugdíjas alkalmazottja,

e) önálló üzemmel bíró vasúti és hajózási társaságok (a Budapesti Helyiérdekű Vasutak, a Magyar Folyam és Tengerhajózási R.-T. vagy a Dunagőzhajózási Társaság stb.) tényleges vagy nyugdíjas alkalmazottja,

f) a m. kir. postamesteri és kiadói kar tagja vagy nyugdíjasa,

g) a törvényesen bevett felekezetek lelkésze, hitoktatója vagy egyéb tényleges vagy nyugdíjas alkalmazottja,

h) az Országos Társadalombiztosító Intézet tényleges vagy nyugdíjas alkalmazottja,

i) vitéz, hadirokkant vagy hadiözvegy,

j) a fennálló törvényes rendelkezések értelmében betegség esetére való biztosítási kötelezettség alá esik, vagy pedig legfeljebb annyi keresettel (jövedelemmel), rendelkezik, amennyi a betegség esetére való biztosítási kötelezettségre megállapított bérhatárt nem haladja meg, végül

k) oly magyar állampolgár, akinek egyszerre három vagy több gyermeke jár iskolába.

Elsőfokú tandíjat fizetnek az árvaházi vagy szeretetházi növendékek, a fővárosi tápdíjasok, az állami gyermekmenhelyek ápoltjai, az Országos Gyermekvédő Liga gondozottjai és a hadiárvák.

Annál a növendéknél, aki saját keresetéből tartja el magát, a tandíj fokozatát a szülő (gyám) foglalkozása és életkörülményei helyett, de hasonló kihatással, magának a növendéknek a foglalkozása és életkörülményei szerint kell meghatározni.

A tandíj első fokozatába a fenti pontok alatt említettek közül csak az a növendék sorozható, akinek magának vagy szülőjének számottevő vagyona vagy jövedelme nincsen és a felsorolt foglalkozások egyikén kívül más foglalkozást nem űz, illetve máshonnan jövedelmet nem élvez.

Másodfokú tandíjat fizet az a rendes vagy rendkívüli növendék, aki nem tarthat igényt az első tandíjfokozatba való besorozásra.

A Községi Iparrajziskolában a következő beírási díjakat és tandíjakat kell fizetni:

	Beírási díj		Tandíj	
	I.	II.	I.	II.
	fokozat pengő			
I. *a)* Az ipari szakiskolák és ezek mesterképző tanfolyamának rendes növendékei	10	20	32	64
b) Az ipari szakosztályok rendes növendékei	10	20	40	80
II. Az esti iparostovábbképző tanfolyamok növendéke:				
a) segédek	5	10	12	24
b) munkakönyvvel vagy tanoncszerződéssel nem rendelkezők	5	10	24	32
III. Az építőipari téli tanfolyam növendékei	5	10	26	52
IV. Az esetről-esetre szervezett tanfolyamok növendékei és a rendkívüli növendékek:			heti egy óra után egy évre, illetve a tanfolyam tartamára	
a) segédek	5	10	1	2
b) munkakönyvvel vagy tanoncszerződéssel nem rendelkezők	5	10	2	4

A növendékeknek beírási, illetve tandíjfokozatba való besorozását a felvétel alkalmával az Iparrajziskola igazgatója végzi, aki a helyes besorozásért anyagilag felelős.

Az a növendék vagy annak szülője, aki a besorozásra irányadó körülmények elhallgatásával vagy a valóságnak meg nem felelő állításokkal az igazgatót megtéveszti és ilymódon kedvezőbb besorozást eszközöl ki, mint amely e szabályrendelet értelmében valóban megilletné, köteles az illető iskolaévre járó összes díjak különbözetét a második fokozatnak megfelelően pótlólag megfizetni. Ha az igazgató megtévesztése szándékosan történt, az esetről a polgármesterhez részletes jelentést kell tennie.

Ha a szülő az igazgató tandíjfokozatmegállapítását magára nézve sérelmesnek tartja, köteles ugyan az igazgató által megállapított díjakat fizetni, de jogában áll a besorozás felülvizsgálását a beírástól számított 15 napon belül a polgármestertől kérelmezni. A tandíjfokozatba való besorozás tekintetében a polgármester végérvényesen dönt. A tandíjfokozatba való besorozás a felvétel alkalmával az iskolaév egész tartamára történik, nem jöhetnek figyelembe tehát a növendék vagy a szülő életkörülményeiben az iskolaév folyamán beálló olyan változások, amelyek a beíráskor megállapítottnál kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb fokozatba való besorozásra szolgálhatnának alapul.

Az a növendék, aki ugyanazon iskolaévben több szakosztály, illetőleg tanfolyam látogatására iratkozik be, a beírási díjat csak egyszer és pedig a magasabb beírási díj alá eső szakiskola, szakosztály vagy tanfolyam után tartozik megfizetni.

Az iskolaév folyamán más székesfővárosi községi iskolába átlépő növendéknek csak a két iskola beírási díja között esetleg fennálló különbözetet kell pótlólag megfizetnie. A lefizetett beírási díj részben vagy egészben bármely okból való visszatérítésére a székesfővárossal szemben igényt támasztani nem lehet.

Az árvaházak és szeretetházak növendékei, a fővárosi tápdíjasok, az állami gyermekmenhelyek ápoltjai és a Gyermekvédő Liga gondozottjai a beírási díj fizetése alól mentesek.

Az iparostovábbképző esti tanfolyamokon a tanoncok beírási díjat nem fizetnek.

A beírási díj fizetése alól az igazgató mentesíthet más oly tanulót is, aki szegénysége miatt azt megfizetni nem képes. Az így felmentett tanulók száma azonban az összesen beírt tanulók számának 5%-át nem haladhatja meg.

Az a növendék, aki ugyanazon iskolaévben több szakosztály, illetőleg tanfolyam látogatására iratkozik be, a magasabb tandíj fizetéséhez kötött szakosztályban a rendes tandíjat, a még látogatott többi szakosztályban a tandíj felét köteles megfizetni.

Az a növendék, aki valamely szakosztály, szakiskola vagy tanfolyam rendes növendéke s e mellett más szakosztály vagy tanfolyam egyes óráit is látogatja rendkívüli növendék minőségében, úgy az ott felvett óraszámnak megfelelő tandíjat teljes összegében köteles megfizetni.

A Községi Iparrajziskolával közös igazgatás alatt működő ipari szakiskolák, az iparrajziskolai szakosztályok és az iparostovábbképző tanfolyamok tandíja — minthogy ezeknek a tanulmányi ideje a tanév két félévére terjed, évi négy részletben ; az építőipari téli tanfolyam tandíja — minthogy ennek tanulmányi ideje a tanév egy félévére terjed — évi két részletben ; a tanév egy félévénél rövidebb tanulmányi időre szervezett külön tanfolyamok tandíja pedig egy összegben és pedig a felvétel, illetőleg beírás alkalmával esedékes. A tandíjfizetés határideje egyébként október, december, február és április 15-ike.

A tandíjfizetésre az igazgató indokolt esetben egyeseknek legfeljebb egy havi halasztást adhat. Ha az igazgató azt állapítja meg, hogy a nyert halasztási határidő után is hátrálékban maradt növendék, illetve szülője (gyámja) fizetőképes, akkor a megfelelő eljárás megindítása végett a polgármesterhez jelentést kell tennie.

A tandíjhátralékban maradt növendék felvételét az igazgató a következő iskolaévben megtagadhatja.

A tandíjhátrálékosokról az igazgató a polgármesterhez félévenkint jelentést tenni köteles.

Az iskolaév folyamán felvett növendék attól a tandíjnegyedtől kezdve köteles a tandíj esedékes részleteit megfizetni, amelyben felvették.

Annál a növendéknél, aki az iskolaév folyamán a székesfőváros egy másik községi iskolájából lép át, az illető tandíjnegyedre már lefizetett tandíjat az Iparrajziskolánál fizetendő tandíjba be kell számítani.

A tandíj fizetése alól való felmentés joga a polgármestert illeti meg. A polgármester ezt a jogát az Iparrajziskola igazgatójára ruházhatja, aki azonban kizárólag magyar állampolgár s elsősorban budapesti illetőségű növendékeknek a jelen szabályrendeletben körülírt eljárás szigorú szem előtt tartása mellett, a tanári testület meghallgatásával és csak az alábbiak szerint engedélyezett százalék erejéig adhatja meg a tandíjmentességet.

A tandíjmentesség egész vagy féltandíjmentesség alakjában engedélyezhető. Egész tandíjmentességben az a növendék részesülhet, aki a megelőző félévben jó magaviselet mellett legalább általános jó előmenetelt tanusított, s akinek szülője

(gyámja) helyhatósági bizonyítvánnyal igazolni tudja, hogy a tandíj megfizetése vagyoni, kereseti és családi viszonyainál fogva túlságos megterhelést jelentene reá nézve.

Féltandíjmentes lehet az a növendék, aki az előző bekezdésben körülírt előmenetelnél gyengébb, de még elégséges előmenetelt tanusít, egyébként azonban a többi felsorolt kellékeket igazolni tudja.

Az a növendék, aki javítóvizsgával lépett a felsőbb osztályba, egész vagy féltandíjmentességben nem részesülhet.

Rendkívüli méltánylást érdemlő esetekben a tandíjnak egészben vagy félben való megfizetése alól kivételesen egyes olyan tanulókat is fel lehet menteni, akik egyébként a tandíjmentességre nem tarthatnának igényt.

Az iparostovábbképző esti tanfolyamokon a tanoncok tandíjat nem fizetnek.

A tandíjmentesség érvénye egy-egy iskolaévre terjed.

Az ipari szakiskolák és szakosztályok rendes és rendkívüli növendékei, valamint az iparostovábbképző esti tanfolyamok munkakönyvvel, illetőleg tanoncszerződéssel nem bíró növendékei létszámuk 30%-áig felmenthetők a tandíjfizetés alól. A felmenthető százalék kiszámításánál egy-egy egésztandíjmentes növendék helyett két-két féltandíjmentes növendéket is lehet számítani.

A 30%-on felül korlátlan számban részesítendők tandíjmentességben a székesfőváros közigazgatási, közoktatási, kórházi vagy üzemi tényleges vagy nyugdíjas alkalmazottainak, a vitézeknek, hadirokkantaknak vagy hadiözvegyeknek, továbbá a tanároknak, tanítóknak és a törvényesen bevett vagy elismert felekezetek hitoktatóinak gyermekei, valamint az árvaházak és szeretetházak növendékei, a fővárosi tápdíjasok, az állami Gyermekmenhelyek ápoltjai, a Gyermekvédő Liga gondozottjai és a hadiárvák, feltéve, hogy jó magaviseletűek és legalább általános jó előmenetelt tanusítanak, mely esetben őket az egésztandíjmentesség, ha pedig gyengébb, de még elégséges előmenetelt tanusítanak, őket a féltandíjmentesség megilleti, természetesen csak akkor, ha ők, illetve szüleik számottevő vagyonnal vagy jövedelemmel nem rendelkeznek.

A rendkívüli méltánylást érdemlő esetekből kifolyóan tandíjmentességben részesített növendékek száma nem lehet több, mint az összes növendékek létszámának 10%-a. Ezeknek a felmentése csak a tandíjmentességre meghatározott 30%-on belül történhetik.

Az iparostovábbképző esti tanfolyamok olyan növendékei, akik munkakönyvvel vagy segédlevéllel rendelkeznek, valamint az építőipari téli tanfolyam növendékei korlátlan számban menthetők fel a tandíjfizetés alól.

A növendék, illetőleg szülője (gyámja) a beírástól számított 15 napon belül folyamodhatik tandíjmentességért. Az igazgatóhoz címzett folyamodványon saját kezű aláírásával kell felelősséget vállalnia a bemondott adatok valódiságáért, melyeket különben okmányokkal is köteles igazolni. Az igazgató a folyamodó vagyoni, kereseti és családi viszonyainak megvizsgálását a kerületi elöljáróságtól kérelmezheti. Az elöljáróság köteles a megkereséseket a legrövidebb időn belül elintézni.

Tandíjmentességért február 1. és 15-ike között ismét folyamodhatik a növendék, illetőleg szülője, ha az életkörülményeiben beállott változás, illetve a tanulmányi előmenetel annak elnyerését lehetővé teszi.

Az igazgató a tandíjmentesség elnyerhetésének összes feltételeire és körülményeire a növendékeket osztályonkint, nemkülönben az intézet hirdetőtábláján idejekorán figyelmeztetni tartozik. A tandíjmentesség elnyeréséért beadott folyamodványokat az igazgató a tanári testület tárgyalása alá bocsátja. A tanári testület határozata csak javaslat jellegével bír.

Mind az egész, mind a féltandíjmentesség kedvezményét elveszti a tanuló,

a) ha a tandíjmentes növendéknek vagy szülőjének (gyámjának) életkörülményeiben oly változás áll be, melynek folytán tandíjmentességre többé igényt nem tarthat. Ebben az esetben a tandíjmentességet a változás beállát követő tandíjnegyedtől kezdve veszti el;

b) ha az iskolaév folyamán olyan értesítőt nyer, mely nem megfelelő;

c) ha a tanári testület fegyelmi büntetésül a tandíjmentesség megvonását határozza el. Ez esetben a tandíjmentességet a büntető határozatot követő tandíjnegyedtől kezdve veszti el a növendék.

Az egész tandíjmentességet akkor is elveszti a növendék, ha az iskolaév folyamán nyert értesítő szerint nem tanusított általános jó előmenetelt, ezután tehát az iskolaév hátralévő idejére legfeljebb féltandíjmentességben részesülhet.

A tandíjmentesség megvonását annak időpontjától számított 8 napon belül osztályonkint, nemkülönben az intézet hirdetőtábláján is ki kell hirdetni. A tandíjmentesség megvonására vonatkozó adatokat az anyakönyv megfelelő rovatába azonnal be kell vezetni.

A tandíjügyekkel járó teendők ellátását az igazgató a tantestület egy tagjára bízhatja. A megbízott tantestületi tag az igazgató ellenőrzése alatt és vele egyetemleges felelősség mellett sorozza be a növendékeket tandíjfokozatba, osztályozza a tandíjmentességi folyamodványokat, vezeti a tandíjszámadási névjegyzéket, szorgalmazza a tandíjak fizetését és a pénzkezelésen kívül általában elvégez minden egyéb — a tandíjügyekkel kapcsolatos — teendőt.

A beírási és tandíjak beszedését és kezelését az intézet gondnok-pénztárosa végzi, aki ezért anyagilag felelős. A beírási és tandíjak elszámolásának felülvizsgálatának módját és időpontját mind az intézet, mind pedig a számvevőség részére is kötelezően a polgármester állapítja meg. Ugyancsak a polgármester írja elő a tandíjszámadások viteléhez szükséges jegyzékek, kimutatások, szelvényfüzetek, nyugták és egyéb nyomtatványok használatát. A befolyt beírási díjakat, tandíjakat és egyéb díjakat, ha az a 200 pengőt meghaladja, másnap be kell szállítani a központi pénztárba.

A beírási díjak 10%-át tanulmányi kirándulások költségeire, 10%-át a szegény tanulók tankönyveire (rajzszereire), 10%-át az ifjúsági és 10%-át a tanári könyvtár gyarapítására és szaklapok beszerzésére kell fordítani költségvetési előirányzat és külön polgármesteri utalványozás alapján.

A befolyó tandíjak 3%-a jutalék címén az igazgatót illeti meg. Az esetben, ha a tandíjügyekkel járó teendők ellátásával az igazgató a tantestület valamely tagját bízta meg, a 3%-os jutalékot köteles vele egyenlő arányban megosztani. A tandíjkezelési jutalék a tandíjrészletek fizetésére megszabott határidő utolsó napján esedékes és a befolyt tandíjakból bélyegtelen elismervény ellenében fizethető ki. A jutalékok elszámolása az évi tandíjelszámolás kapcsán az elismervények beterjesztése mellett történik.

Azokat a különböző díjakat, amelyeknek a beírási díjon felül való szedését a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter vagy a m. kir. kereskedelemügyi miniszter rendeli el, a felvétel alkalmával, illetve a miniszteri rendelkezés szerinti időpontban kell megfizetni.

A rendkívüli hallgatók igazolókönyvük árát ugyancsak a beíráskor tartoznak megtéríteni.

Az igazolókönyv, valamint az év végén kiadott tanulmányi értesítő árát esetről-esetre az előállítási költségnek megfelelően a polgármester állapítja meg.

A felvételi, pótló- és javítóvizsgálatok díjainak mértékét a polgármester állapítja meg. Ezeknek a díjaknak egyharmad része az igazgatót, kétharmad része a vizsgáztató tanárt illeti meg.

A tantestületet megillető vizsgálati díjaknak részben vagy egészben való elengedése tárgyában a tanári testület véleménye alapján az igazgató határoz.

A bizonyítvány-másodlatoknak és másolatoknak, valamint az elveszett igazolókönyv helyett kiadott másodpéldányoknak kiállításáért 4—4 pengő kiállítási díjat kell fizetni, amely felerészben az igazgatót, felerészben a kiállítót illeti meg. Az elveszett igazolókönyv helyett kiállított másodpéldány önköltségi árát is tartozik a növendék megtéríteni.

A beírási díjaknak, a tandíjaknak és egyéb díjaknak kezelését és számadását úgy a polgármester, valamint a számvevőség hivatalos közegei útján bármikor megvizsgálhatja, különösen abból a szempontból, hogy a tandíjszámadási névjegyzék vezetése mindenben megfelel-e a jelen szabályzat és a polgármester rendelkezéseinek. Ugyancsak jogában áll a számvevőségnek a helyszínen felülvizsgálnia a tandíjfokozatba való besorozásra és a tandíjmentesség engedélyezésére vonatkozó iratokat. Az intézetben szedett díjak ellenőrzése szempontjából a számvevőség a felvételi naplókat, a rendes és rendkívüli növendékek anyakönyveit a helyszínen évenkint legalább egyszer átvizsgálni és a számadási névjegyzékkel egybevetni tartozik.

Az iskolai rendes és házkezelési előlegek rendeltetése és kezelése. A polgármester 117.175/1933—VIII. számú rendeletében a közoktatási ügyosztály előterjesztésére az 1931. évi december hó 23-án kelt 160.135/1931—VII. számú rendelet egyidejű hatályon kívül való helyezése mellett az iskolai előlegek rendeltetése és kezelése tárgyában az alábbi szabályutasítást adta ki:

1. §.

Budapest székesfőváros községi iskoláinak, tanfolyamainak és intézményeinek igazgatói a különböző hivatalos kisebb kiadások fedezésére utólagos elszámolás kötelezettsége mellett előleget kapnak.

2. §.

Az előlegek kétfélék: rendes előlegek és házkezelési előlegek.

Rendes előleget kap minden önállóan vezetett iskola, tanfolyam és intézmény igazgatója a polgármesteri VII. ügyosztályhoz intézett előterjesztésére.

Házkezelési előleget a polgármesteri XIII. ügyosztályhoz intézett előterjesztésére az az igazgató kap, aki egyúttal valamely iskolaépületnek házkezelő igazgatója is.

3. §.

Mindkét előleget az illetékes polgármesteri ügyosztály előterjesztésére Budapest székesfőváros polgármestere utalványozza és a kérelmező igazgatók megfelelő számfejtési adatokkal ellátott bélyegtelen hivatalos nyugtatványa ellenében az utalvány bemutatása mellett a központi pénztár fizeti ki.

4. §.

Az igazgatói rendes előlegek összege:

az 1—8. osztályú iskoláknál	100 P
a 9—12 « «	170 «
a 12 osztályon felüli iskoláknál	200 «
önálló vezetés alatt álló ismétlő népiskoláknál, tanonc- és nőipariskoláknál, valamint tanfolyamoknál	40 «
a törzsiskolával közös vezetés alatt álló óvoda, ismétlő és tanonc-, nőipariskola vagy tanfolyam után a törzsiskolát megillető előlegösszegnél	40—40 «-vel

nagyobb összegű előleg kérhető.

A házkezelési előleg ..... 50 «

5. §.

Mindennemű előleg csak az illetékes iskolaigazgató előterjesztésében foglalt kérelmére utalványozható és csakis azokra az iskolákra vonatkozólag, amelyek részére az igazgató az előleget kérte.

Ha több iskolatípus egy igazgatás alatt áll, minden egyes iskolatípusra vonatkozó előleget egy előterjesztésben kell kérni, de az előterjesztésben fel kell sorolni mindazokat az iskolákat, amelyek részére az igazgató előleg utalványozását kéri.

Természetesen az elszámolásnak együttesen kell megtörténnie, mivel egy utalvány alapján felvett előleget részletekben elszámolni nem szabad.

6. §.

Az igazgatói rendes előleg csupán az évközben előforduló előre nem látható kisebb kiadások, valamint a felmerülő közlekedési költségek fedezésére szolgál.

Ezen kiadások esetenkint legfeljebb 10 pengőig terjedhetnek, ennél nagyobb összeget az igazgató csak abban az esetben fizethet ki, ha ahhoz a közoktatási ügyosztály vezetője vagy annak helyettese előzetesen hozzájárult.

7. §.

A központi anyagszertár, a tanszerbeszerző, a gazdasági hivatal vagy más székesfővárosi üzem útján beszerezhető dolgok, illetve felszerelési tárgyak az előleg terhére nem vásárolhatók, ugyancsak tilos az említett üzemek, illetve a polgármesteri XIII. ügyosztály által elvégeztethető munkákat az előleg terhére elszámolni. Az e tárgyban kiadott eddigi rendeleteim tehát továbbra is érvényben maradnak.

Ha ilyennemű beszerzés vagy javítás sürgős volta miatt vagy más okból az illetékes üzem útján nem volna végrehajtható, akkor kivételesen 10 pengőt meg nem haladó kiadás az illetékes gazdasági felügyelő igazgató javaslata után a közoktatási ügyosztály előzetes jóváhagyásával és ellenjegyzésével számolható el.

8. §.

Az iskoláknál használt törülközők, törlőruhák, orvosi köpenyek mosatását az 1930. évi október hó 15-én kelt 161.642/1930—VII. számú polgármesteri határozatnak megfelelően kell intézni.

Azokban az iskolaépületekben tehát, ahol mosókonyha van, a törülközők, törlőruhák és orvosi köpenyek mosatását a takarítónők rendes munkaidejükben külön díj felszámítása nélkül kötelesek végezni. Ehhez a munkához felhasználandó anyagokat az iskola részére az anyagszertárból kiutalt anyagmennyiségből kell kiszolgáltatni.

Amennyiben pedig az iskolaépületben (iskolaépület alatt iskola épülettömböt kell érteni) mosókonyha nincs, mosatási díjként csak az előbb említett 161.642 1930—VII. számú rendeletben meghatározott díjakat szabad fizetni.

9. §.

Részletfizetésre az előleg terhére vásárolni semmit sem szabad.

10. §.

Ajándékokat, jutalmakat, borravalókat az előleg terhére kifizetni tilos. Ugyancsak tilos az előleg terhére könyveket vásárolni, illetve ujságokra, folyóiratokra előfizetni. Amennyiben ezek beszerzésének sürgős szükségessége merülne fel, a beszerzéseknél a polgármesteri VII. ügyosztály jóváhagyását ki kell kérni.

11. §.

A házkezelési előlegből az igazgató kizárólag az épület állagának jókarbantartását célzó kisebb vagy esetenkint 10 pengőt meg nem haladó és halasztást nem tűrő kiadásokat fedezhet.

Az ezen összeget meghaladó javítási munkálatok csakis a polgármesteri XIII. ügyosztály intézkedése alapján végeztethetők el. Mindazon tárgyak javítását, melyek az épülettel szerves összefüggésben vannak (például ajtó, ablak, küszöbjavítás, ablak bevágás stb.) a házkezelési előleg terhére kell végeztetni. Ilyennemű költségeket az igazgatói rendes előleg terhére elszámolni tilos.

A házkezelési előlegre nézve különben az épületek és ingóságok kezelésére nézve fennálló és jelenleg is érvényben levő szabályzat minden tekintetben pontosan betartandó.

12. §.

A házkezelési előleget terhelő kiadások a rendes előleg terhére és viszont nem számolhatók el, valamint semminemű olyan külön munkadij, vagy napidij sem, melyeknek elszámolásához az illetékes polgármesteri ügyosztály előzetesen nem járult hozzá.

A jelen rendeletemben foglaltak ellenére eszközölt kiadások összegéért a számadó igazgató mind anyagilag, mind pedig fegyelmileg felelős.

Az előlegből fedezhető kiadások alkalmával követendő eljárás.

13. §.

Az 1930. évi február hó 23-án kelt 19.204 1930—VI. számú rendeletemnek megfelelően az előlegből történt kifizetéseket igazoló számlákat kiegyenlítésük előtt a számvevőség VI/b ügyosztályánál (Központi városháza I. emelet 120. ajtó; telefon: 623. számú mellékállomás) igazoltatni kell abból a célból, hogy az előlegből kifizetésre kerülő összegek nem tiltattak-e le bíróilag, vagy nem engedményeztettek-e valakire, mert ha a számlát kiállító iparos vagy kereskedő követelései bíróilag letiltattak, vagy másra engedményeztettek és az ilyen követelés kifizetésre kerül, a kifizető továbbra is akként marad kötelezve, mintha a fizetést nem teljesítette volna.

Az eljárás egyszerűbbé tétele érdekében azonban a 10 pengőn aluli számlák fenti értelemben való igazolásától eltekintek.

A 10 pengőn felüli összegű és fenti értelemben nem igazolt számlákat azonban az előleg elszámolása kapcsán érvényesíteni nem lehet.

A vonatkozó nyugtákat, nyugtatványokat, számlákat stb. jegyzék kíséretében, zárt borítékban az említett számvevőségi ügyosztályhoz kell beküldeni, ahonnan azokat hasonló módon még ugyanazon kézbesítőívvel a számvevőség visszaküldi megfelelő záradékkal ellátva.

A számláknak záradékolása végett való beküldését helyettesítheti a telefónon kért felvilágosítás, mely esetben azonban a kért felvilágosításokról telefónnaplót kell vezetni. A telefónnaplót egy ív papiroson kell vezetni és a következő rovatokat kell rajta kitölteni:

a) folyószámrovat,

b) a telefónhívás napjának, órájának és percének megjelölése,

c) a számadó hová telefonált és milyen ügyben,

d) a kapott válasz,

e) azon tisztviselő nevének feltüntetése, ki a telefónértesítést adta.

A fenti módon kiállított rovatokra osztott telefónnaplót az előlegösszeg kimerülésekor le kell zárni és aláírással ellátva igazolásul a számadáshoz kell csatolni.

Ha a számvevőség közlése szerint a kifizetendő összegből bírói letiltás vagy engedményezés címén valamely összeget nem szabad kifizetni, az ilyen összeget a vállalkozó nevének és a teljesített munkának megjelölése mellett haladéktalanul a központi pénztárba kell befizetni.

14. §.

Az előlegből történt kiadási tételeket igazoló nyugtatványokon a nyugta, illetve nyugta és szerződési illetékeket a m. kir. pénzügyminiszter úr 1932. évi 64.700. számú rendelet alapján készült és idemellékelt illetménytáblázaton feltüntetett összegekben le kell róni.

A nyugtabélyegilleték (0·6%), illetve a nyugta és szerződési illeték (4·2%) lerovása az eladót (kereskedőt) terheli, kivéve az adó- és illetékmentességet igazoltan élvező vállalatokat, melyeknél történt vásárlás esetén az illetéket a számadó rója le olyan formában, hogy a számlára, vagy ha a számla összegét a postatakarékpénztárba csekkfizetési lappal fizeti be, akkor a csekkelismervény hátlapjára az 1932. évi 64.700. számú pénzügyminiszteri rendelet alapján összeállított és ide mellékelt illetéktáblázat százalékának megfelelő bélyeget ragaszt.

Az iskola vagy intézet vezetője az illetékmentességet élvező vállalat helyett kifizetett bélyegilleték összegét a rendes iskolai előleg terhére felszámíthatja, természetesen az ilyen kiadást mind az összesítő kimutatásban, mind pedig az alapokmányokon körül kell írnia.

Az adó- és illetékmentességet a vállalkozó azzal igazolja, hogy a számlán a kedvezményt engedélyező miniszteri rendelet számát feltünteti.

Annak megállapítása végett, hogy vajjon melyik cikk vagy termék esik nyugtailleték és melyik esik kettős illeték alá, a számlák két csoportba sorozandók, az első csoportba azok a számlák tartoznak, amelyek után csak 0·6% nyugtabélyeg, a második csoportba pedig azok, amelyeken 0·6% nyugta és 3·6% szerződési illeték, összesen tehát 4·2% illeték rovandó le bélyegekben.

A pénzügyminiszter úr rendeletekben szabályozta, hogy melyek azok a cikkek és termékek, amelyek után forgalmiadó váltság már eleve lefizettetett és így ezeknél csak a 0·6%-nak megfelelő nyugtabélyegilleték rovandó le.

Az 1933. évi július hó 13-án kelt 86.100/1933. M. P. Ü. rendelet értelmében forgalmi adóváltság alá eső áruk jelenleg a következők:

1. az 1927. évi 80.000. sz. rendeletben megjelölt tüzelőanyagok,
2. az 1927. évi 161.200. sz. rendeletben megjelölt cukrok,
3. az 1928. évi 39.800. sz. rendeletben megjelölt gyufák,
4. az 1929. évi 109.000. sz. rendeletben megjelölt cukrászipari és cukorkaipari termékek,
5. az 1929. évi 138.000. sz. rendeletben megjelölt gyarmatáruk és fűszerek,
6. az 1931. évi 152.900. sz. rendeletben megjelölt üveg- és agyagipari termékek,
7. az 1931. évi 79.000. sz. rendeletben megjelölt bőrök, bőripari és bőrfeldolgozási termékek,
8. az 1932. évi 62.000. sz. rendeletben megjelölt textilipari nyersanyagok, textilipari és textilfeldolgozóipari termékek,
9. az 1932. évi 64.000. sz. rendeletben megjelölt kaucsukipari nyersanyagok, kaucsukipari és fémipari termékek és végül
10. az 1933. évi 85.000. sz. rendeletben megjelölt vas-, fém- és egyéb más természetes és műanyag és az ezekből készült áruk.
11. az 1931. évi 3600. M. E. sz. rendeletben megjelölt búzaliszt, búzadara, búzalisztből készült kenyér, makaróni, vágottliszt, tarhonya, keksz,
12. az 1933. évi 87.400. sz. rendeletben megjelölt rizs, rizsdara, rizskeményítő, pörköltrizs.

Megjegyzem azonban, hogy a fentebb felsorolt áruk az igazgatói rendes és házkezelési előleg terhére vagy egyáltalában nem vagy csak nagyon kivételes esetben vásárolhatók, miért is általános szabályként kimondható, hogy a nyomtatványokon 4·2% összegű bélyegilleték rovandó le.

A fentebb említett illetékek azonban semmiesetre sem érintik a számlabélyegilletéket, mely ívenkint 200 pengőig 2 fillér, 200—500-ig 5 fillér, 500—1000 pengőig 10 fillér.

15. §.

A bélyegilletékek lerovása körüli eljárás egyszerűbbé tétele érdekében a következőket rendelem el:

Az illetéktáblázaton[1]) feltüntetett illetékek lerovását csak a 2 pengő, illetve 2 pengőn felüli összegről kiállított nyugtatványokon kell leróni. A 2 pengőn aluli összegekről külön kimutatást

[1]) Az illetéktáblázatot a polgármester e rendelettel egyidejűleg megküldötte az érdekelt hatóságoknak, intézményeknek és hivataloknak.

kell készíteni, külön ív papiroson, ugyanolyan értelemben, mint ahogy azt a jelen rendeletem az elszámolási kimutatásra vonatkozólag megállapítja.

A fentebb említett 2 pengőn aluli összegű kiadások megtörténtének igazolására pedig a vonatkozó bélyegtelen jegyzéket kell a számadáshoz csatolni.

Az előlegek elszámolása.

16. §.

Az igazgató mind a rendes, mind a házkezelési előleget terhelő kiadásokról az adatok egyidejű, pontos feljegyzésével nem a jelentés hátlapján, hanem külön ív papiroson kimutatást vezet. Ezen kimutatás bevezető részében feltünteti az előleget kiutaló határozat számát, idejét és összegét, azután esetről-esetre a kiadások tételszámát, idejét és összegét, valamint a kiadásoknak érthetően meghatározott okát, az előleg kimerülése után vagy az előleg elszámolását megelőzően pedig mérleget készít.

17. §.

Az igazgató a kiadások igazolására az általa megkívánt megfelelő bélyeges számlákon saját aláírásával és hivatalos pecsétjével igazolja, hogy a számla benyujtója a munkát vagy a szállítást kifogástalanul teljesítette, a számlákat pedig összegyüjti és az elszámoláshoz csatolja.

Ha a beszerzés leltári tárgy, a számlára a leltári kulcs- és tételszámot is rá kell vezetni.

18. §.

Az előlegeket az előlegből teljesített utolsó kiadás időpontjától számított 8 nap alatt, de minden esetben (tehát a fel nem használt előleget is) minden évben legkésőbb december hó 20-ig el kell számolni.

Az elszámolás a polgármesteri VII., illetőleg a polgármesteri XIII. ügyosztályhoz benyujtandó jelentésben történik, melyhez minden esetben csatolni kell az elszámolási kimutatás pontos másolatát és a kiadásokat igazoló számlákat.

Az esetleges pénzmaradvány, az elszámolás beadását közvetlenül megelőzőleg postatakarékpénztári csekklapon a központi pénztárba befizetendő és a befizetést igazoló csekkszelvény az elszámoláshoz csatolandó.

Az előleg utalványozása személyre szól. Az igazgató tehát az iskola végleges átadása esetén az előleget nem adhatja át utódjának, hanem az átadás idejében elszámolását szabályszerű elszámoló jelentés kíséretében benyujtja.

19. §.

Rendkívüli körülmények között, indokolt előterjesztésre egy és ugyanazon évben többször is folyósítható előleg, ebben az esetben az újabb előlegösszeg kiutalása magában az elszámoló jelentésben kérelmezhető.

A költségvetési év elején kiutalványozandó előleget azonban (minden év január havában) külön előterjesztésben kell kérni.

20. §.

Ez a szabályutasítás 1933. évi november hó 10-én lép életbe, mely időponttól kezdődőleg minden olyan rendes és házkezelői igazgatói előlegre vonatkozó szabály vagy rendelkezés, melyre a jelen szabályutasításban hivatkozás nem történt, hatályát veszti.

A községi iparostanonciskolák helyi felügyeletéről szóló 506/1926. kgy. számú szabályrendelet módosítása. A Budapest székesfőváros közigazgatásáról szóló 1930. évi XVIII. t.-c. 102. §-a, mely szerint a főváros szabályrendeleteit a törvény életbeléptetése után összhangba kell hozni a törvény rendelkezéseivel, a községi iparostanonciskolák helyi felügyeletéről szóló 506/1926. kgy. számú szabályrendelet átdolgozását is szükségessé tette.

Szükségessé tette továbbá a szabályrendelet átdolgozását, illetve kiegészítését a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1928. évi 60.000—VI. számú rendelete is, amely szerint a kereskedőtanonciskolák helyi felügyeletére is bizottságot kell szervezni.

Végül az átdolgozásnak azon a mérvén túlmenőleg, amit az új fővárosi törvény ír elő, illetve az említett miniszteri rendelet von maga után, szükségesnek látszott a szabályrendelet módosítása még különböző célszerűségi szempontokból is.

A felügyelőbizottságok számának csökkentése. A felügyelőbizottságok ötéves működése alatt leszűrt tapasztalatok mindenekelőtt azt mutatják, hogy a felügyelőbizottságok mai száma — amely a fennálló szabályrendelet 3. §-a szerint 12—23 lehet s a valóságban 20 — túl nagy. Figyelemmel arra, hogy a felügyelőbizottságok a fővárosban tulajdonképeni adminisztratív teendőket alig végeznek és tevékenységük főleg csak az iskolák és az ipari érdekek között szükséges összhang biztosítására irányul, ilyen sok bizottság működésére szükség nincs.

A bizottságok összeállításának eddigi rendszere mind a területi, mind a szakszerű ellenőrzés elvét érvényre akarta juttatni, mikor arra törekedett, hogy egy-egy bizottság felügyelete alatt lehetőleg szomszédos, de egyszersmind azonos vagy rokonszakirányú iskolákat egyesítsen. Ezt a törekvést azonban következetesen megvalósítani annál kevésbé lehetett, mert részben az elhelyezési nehézségek következményeképen, részben a helyi szükséglet követelményeinek megfelelően a fővárosnak számos olyan iparostanonciskolája van, amely különböző, egymástól eltérő, nem is rokonszakirányú osztályokat foglal össze (pl. géplakatos, általános, cipész, csónakkészítő és faipari szakirányú iskola stb.). Az ilyen kényszerű csoportosítás jelenleg a felügyelet szakszerűsége tekintetében nehézségeket okoz, mert ugyanazon bizottság felügyelete alatt a legkülönbözőbb szakirányú osztályokat (osztálycsoportokat) egyesíti, minek következtében a legkörültekintőbb gondosság mellett sem lehet elérni, hogy valamely bizottság tagjai között a bizottság felügyelete alá tartozó különböző osztályok szakirányának megfelelő összes szakmák képviselve legyenek. Fokozzák az ellenőrzés nehézségeit az egyes iskoláknak, illetve iskolákon belül az osztálycsoportoknak szakirányában beálló változások is, miket a különböző iparágakhoz tartozó tanoncok számának hullámzása jóformán iskolaévről-iskolaévre szükségessé tesz. Az iskolák vagy osztályok szakirányának évenkinti változása ugyanis a szakszerűség biztosítása érdekében a fennálló szabályrendelet 7. §-a szerint a bizottságok személyi összetételében is különböző változásokat (egyes tagok megbizatásának megvonása stb.) von maga után, ami a bizottságok munkájára kedvezőtlen hatással van.

Épen ezért a szabályrendeletnek olyan módosítása volt szükséges, amely egyrészt a bizottságoknak az igazgatást megnehezítő túlmagas számát csökkenti, másrészt a felügyelet szakszerűségét az iskolaévenkint beálló változások mellett is a bizottságok összetételének folytonos változtatása nélkül lehetővé teszi. A csökkentett szám mellett az egyes bizottságok felügyeleti jogköre az iparostanonciskoláknak egy-egy azonos vagy rokonszakirányú csoportjára terjed ki ; azoknál az iskoláknál, amelyekben különböző szakirányú osztályok vagy osztálycsoportok vannak, minden osztályt, illetve osztálycsoportot a szakirányának megfelelő bizottság felügyelete alá kell helyezni. E módosítás következtében minden bizottság jogköre a főváros egész területére terjed ki, viszont minden azonos vagy rokonszakirányú iparostanonciskola és osztály ugyanannak a bizottságnak a felügyelete alá kerül, ami az ellenőrzés szakszerűségét teljes mértékben biztosítja.

A községi kereskedőtanonciskolák felügyeletét szintén az összes kereskedőtanonciskolákra kiterjedő hatáskörrel, külön bizottság fogja ellátni.

A felügyelőbizottságok összetétele. A felügyelőbizottságok számának csökkentése következtében azoknak összetételét is némiképp módosítani kellett. Az új felügyelőbizottságoknak az elnökkel együtt 20—26 tagjuk lesz, akik között megfelelő arányban helyet kapnak az 1922. évi XII. t.-c. 119. §-ában felsorolt hatóságok, illetve testületek: a székesfőváros mint község és iskolafenntartó, a tanügyi és az iparhatóság, valamint az ipar-, illetve kereskedőtestületek. Az ipar-, illetve kereskedőtestületi kiküldöttek száma egy-egy bizottságban 5—11.

Minden ipartestület egy-egy kiküldöttel képviselteti magát abban a felügyelőbizottságban, amely alá szakmájuk tanonciskolája tartozik.

A kereskedőtestület (kereskedelmi és iparkamara) öt kiküldöttel képviselteti magát a kereskedőtanonciskolai felügyelőbizottságban.

A törvényben felsoroltakon felül helyet foglal még minden felügyelőbizottságban a tanonciskolai igazgatók és tanítók (tanárok) három-három képviselője is. Az összes iskolák igazgatóinak és tantestületi képviselőinek az új bizottságokban — úgy mint eddig — nem lehetett helyet adni, mert ez esetben vagy a többi kiküldöttek számát kellett volna a képviseletek helyes arányának megőrzése végett oly magasra emelni, ami a bizottságokat rendeltetésüknek meg nem felelő méretekre duzzasztotta volna fel, vagy pedig az iskolák képviselői az önkormányzat és az ipartestületek képviselőinek számát lényegesen felülmúlnák s így a felügyelőbizottságok döntő tényezőivé válnának, ami nyilvánvalóan ellenkeznék a törvény szándékával, amely a felügyelőbizottságok tagjai között nem is említi őket. A tervezetben javasolt rendelkezés mellett a tanonciskolai igazgatóknak és tanítóknak (tanároknak) módjukban van maguk közül a legrátermettebbeket a felügyelőbizottságokba kiküldeni, akik ott a nevelésügy és az oktatásügy érdekeit kellő súllyal képviselhetik.

Kizáró okok a felügyelőbizottsági tagságból. Új rendelkezést tartalmaz a szabályrendelet, amikor a felügyelőbizottsági tagság elnyerését bizonyos feltételekhez köti. A felügyelőbizottságok a tanonciskolák ellenőrzésében a közhatalom részesei s így feltétlenül szükséges, hogy tagjaik csak olyan állampolgárok lehessenek, akiket erkölcsi feddhetetlenségük méltókká tesz arra, hogy a közhatalom gyakorlásában résztvegyenek. Épen ezért a szabályrendelet kiköti, hogy a felügyelőbizottságoknak csak olyan egyének lehetnek tagjai, akik életmódjukkal és működésükkel a felügyelőbizottságok feladatainak ellátására alkalmasnak mutatkoznak. A felügyelőbizottsági tagság elnyerésének további feltételéül még a 30. életév betöltése is megkívántatik.

A felügyelőbizottsági tagok kiküldése. A szabályrendelet szerint a székesfőváros kiküldötteinek egyikét minden felügyelőbizottságba a törvényhatósági tanács küldi ki. A székesfővárosnak mint községnek és iskolafenntartónak a tanoncoktatás körül elfoglalt fontos szerepét domborítja ki az a módosítás is, amely a felügyelőbizottságok elnöki tisztségét az önkormányzat kiküldöttje részére biztosítja.

A bizottságok számának csökkentése folytán az egyes bizottságok felügyelete alá tartozó iskolák beírási körzete nem fog egy-két közigazgatási kerületre szorítkozni, hanem majd a főváros egész területére terjed ki. Ez a körülmény teszi szükségessé azt a módosítást, hogy az iparhatóság kiküldöttjét ne az egyik kerületi elöljáró, hanem az elöljárók összesége: a kerületi elöljárók értekezlete jelölje ki. Minthogy pedig az iparhatóság kiküldöttjének az a legfontosabb feladata, hogy a felügyelőbizottság ülésein

a gyakran felmerülő ipari közigazgatásjogi kérdésekben szakszerű felvilágosítással és útmutatással szolgáljon, szükséges, hogy az iparhatóságot olyan kiküldöttek képviseljék, akik e téren megfelelő elméleti képzettséggel és gyakorlati jártassággal is rendelkeznek.

Az eddigi tapasztalat szerint a felügyelőbizottsági tagság megszűnése (lemondás, elhalálozás stb.) esetén az ipartestületek új kiküldötteiket csak hosszú idő mulva, rendszerint ismételt sürgetés után jelölték ki, úgyhogy a felügyelőbizottságokban a tagsági helyek egy része állandóan betöltetlen volt. Ennek elkerülése végett célszerűnek látszik a szabályrendelet olyan kiegészítése, hogy az ipar-, illetve kereskedőtestületek az őket megillető helyek betöltése alkalmával minden kiküldöttjük után egy-egy póttagot is bízzanak meg, aki a rendes tag megbízatásának megszűnése esetén késedelem nélkül behívható. Ezt a rendelkezést a tanonciskolai igazgatók és tanítók (tanárok) képviselőinek kiküldésénél is alkalmazni kell, hogy esetleges változásoknál ne kelljen az illető testületet a választás megtartása végett mindig újból egybehívni. A hatóságok képviselőinél póttagok kiküldése nem szükséges, minthogy azok a pótlásról rövid időn belül gondoskodni tudnak.

A felügyelőbizottsági tagság megszűnése. Ki kellett egészíteni a szabályrendeletnek a felügyelőbizottsági tagság megszűnésére vonatkozó rendelkezéseit is. Nevezetesen ki kellett mondani, hogy a felügyelőbizottsági tagság abban az esetben is megszűnik, ha a polgármester vagy az ipar-, illetve a kereskedőtestületek kiküldötteire nézve a 7. §-ban megkívánt feltételek nincsenek meg, vagy ha bármelyik kiküldött a felügyelőbizottsági tagsággal járó kötelezettségeit elhanyagolja. Az előbbi rendelkezést a 7. §-ban foglalt kiegészítés, az utóbbit pedig az a körülmény teszi szükségessé, hogy a felügyelőbizottságok eddigi működése alatt a tagok egy része, sajnos nagyon kevés érdeklődést tanusított s az állandó távolmaradások nagy száma a bizottságok munkájára bénítólag hatott. Biztosítani kellett tehát a lehetőséget, hogy az igazolatlanul elmaradó tagok olyanokkal váltassanak fel, akik a munkában tevékenyen részt vesznek.

A felügyelőbizottsági tagság megszűnését jogorvoslat kizárásával a polgármester állapítja meg.

A bizottság alelnöke, előadója, jegyzője. A szabályrendelet a felügyelőbizottságok elnöki tisztségét az önkormányzat kiküldöttjének biztosítja. Viszont az elnök helyettesét: az alelnököt maguk a bizottságok választják, mégpedig az ipar-, illetve kereskedő testületek képviselői közül, akik így a bizottságok munkájának irányításában szintén megfelelő szerephez jutnak.

Noha a tanonciskolák igazgatói a fentebb előadott okoknál fogva már nem lesznek tagjai a felügyelőbizottságoknak, hanem azokban csak 3—3 kiküldöttjükkel képviseltetik magukat, a bizottságok ülésein minden tanonciskolai igazgató tanácskozási jogot nyer, sőt az iskolájára vonatkozó ügyeket, mint előadó maga ismerteti. A több iskolát közösen érintő ügyek előadóját, valamint a bizottság jegyzőjét már nem az elnök, hanem a polgármester jelöli ki, mint aki az összes fővárosi alkalmazottak szolgálati beosztása ügyében rendelkezik.

A tanonciskolai központi felügyelőbizottság. A különböző szakirányú tanonciskolák közvetlen felügyeletét ellátó bizottságokon kívül szükség volt még egy központi szervre is, amely e bizottságok működését összhangba hozza s különösen olyan szakoktatási kérdésekkel foglalkozik, amelyek függetlenül a szakirányától, az összes tanonc-

iskolákat egyetemesen érintik. Ez a szerv a tanonciskolai központi felügyelőbizottság, amelynek felállítása szintén az 1922. évi XII. t.-c. 119. §-ának rendelkezésein alapul.

A központi felügyelőbizottság szerepének megfelelően tagjai túlnyomórészt az egyes felügyelőbizottságok kiküldötteiből kerülnek ki. És pedig helyet foglalnak benne : *a)* a felügyelőbizottságok elnökei, akik a törvényhatósági tanács által választott törvényhatósági bizottsági tagok, vagyis az önkormányzat képviselői, *b)* a felügyelőbizottságok alelnökei, akiket a bizottságok választanak az iparos-, illetve kereskedőtestületek kiküldöttei közül, vagyis a gyakorlati ipari és kereskedelmi élet képviselői. Tagjai továbbá a fentemlített törvényszakasz értelmében : a székesfővárosi tanfelügyelő, mint a tanügyi hatóság képviselője és az elöljárói értekezlet által kiküldött egyik kerületi elöljáró, mint az iparhatóság képviselője.

A központi felügyelőbizottság elnöke a közoktatási szakbizottság elnöke, aki így összekötő kapcsot képez egyrészt a tanoncoktatás helyi felügyeletét ellátó bizottságok, másrészt a közoktatási szakbizottság, illetve a törvényhatósági tanács között.

Minthogy az 1922. évi XII. t.-c. 119. §-a nem írja elő, az 1930. évi XVIII. t.-c. szellemének megfelelően nem tagjai a központi felügyelőbizottságnak, de annak ülésein tanácskozási joggal résztvehetnek : *a)* a közoktatási ügyosztály vezetője, akadályoztatása esetén helyettese, *b)* az iparostanonciskolai felügyelőbizottságba kiküldött összes igazgatók, illetve a tanítók által maguk között választott igazgató, illetve tanító, *c)* a kereskedőtanonciskolai felügyelőbizottságba kiküldött igazgatók, illetve tanítók (tanárok) által maguk között választott igazgató, illetve tanító.

A szabályrendelet szövege egyébként a következő :

A tanonciskolák helyi felügyeletének ellátása.

1. §.

A helyi felügyeletet ellátó szervek.

Budapest székesfőváros községi iparos- és kereskedőtanonciskoláinak helyi felügyeletét az iparos- és kereskedőtanonciskolai felügyelőbizottságok, valamint a tanonciskolai központi felügyelőbizottság látja el.

2. §.

Az iparostanonciskolák felügyelőbizottságai.

Az iparostanonciskolák felügyeletére
a) fémipari,
b) fa- és építőipari,
c) ruházati ipari,
d) díszítő és sokszorosító ipari,
e) élelmezési és különleges ipari és
f) női szakirányú tanonciskolai felügyelőbizottságokat kell alakítani.

3. §.

A kereskedőtanonciskolák felügyelőbizottsága.

A kereskedőtanonciskolák felügyeletére egy felügyelőbizottságot kell alakítani.

Az iparos- és kereskedőtanonciskolák felügyelőbizottságainak szervezete.

4. §.

A felügyelőbizottságok tagjai.

A felügyelőbizottságok tagjai

a) Budapest székesfőváros törvényhatósági tanácsa által a törvényhatósági bizottság tagjai közül választott egy tag,

b) Budapest székesfőváros polgármestere által lehetőleg a tanítással vagy tanügyi igazgatással foglalkozó, továbbá az ifjú iparos- és kereskedőnemzedék nevelése iránt érdeklődő szakmabeli képesített egyének (önálló iparosok, kereskedők, iparos- és kereskedősegédek stb.) közül kinevezett 7 tag,

c) a tanügyi hatóság egy kiküldöttje (5. §.),

d) az iparhatóság egy kiküldöttje (6. §.),

e) az iparostanonciskolák felügyelőbizottságainál a polgármester által kijelölt ipartestületek mindegyikének egy-egy kiküldöttje, a kereskedőtanonciskolai felügyelőbizottságnál pedig a kereskedőtestületek (a budapesti kereskedelmi és iparkamara) öt kiküldöttje (7. §.),

f) a felügyelőbizottság felügyelete alá tartozó iskolák igazgatóinak 3 kiküldöttje (8. §.) és

g) a felügyelőbizottság felügyelete alá tartozó iskolák tanítóinak (tanárainak) 3 kiküldöttje (9. §.).

5. §.

A tanügyi hatóság kiküldöttje.

A tanügyi hatóság kiküldési jogát a székesfővárosi m. kir. tanfelügyelő gyakorolja.

6. §.

Az iparhatóság kiküldöttje.

Az iparhatóság kiküldöttje a kerületi elöljárók értekezlete által az ipari közigazgatási ügyekkel foglalkozó fogalmazói szakból kijelölt székesfővárosi tisztviselő.

7. §.

Az ipar- és kereskedőtestületek kiküldési jogának korlátozása.

A felügyelőbizottságokba csak olyan helybenlakó egyének küldhetők ki, akik 30. életévüket betöltötték és akik működésükkel a felügyelőbizottságok feladatainak ellátására alkalmasoknak mutatkoznak.

8. §.

A tanonciskolai igazgatók kiküldöttei.

1. A tanonciskolai igazgatók kiküldötteiket (4. §. *f)* pont) a rangban legidősebb igazgató elnöklete alatt közfelkiáltással, bármelyik szavazásra jogosult igazgatónak (4. §. *f)* pont) a szavazás megkezdése előtt bejelentett kérelmére pedig titkos szavazással egyszerű szótöbbséggel választják.

2. Ha a titkos szavazás esetében a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az eredményt sorshúzással kell megállapítani.

3. A kiküldöttek megválasztása és a választás eredményének kihirdetése után ugyanannyi póttagot is kell választani.

4. A póttagok választása tekintetében az 1. és 2. bekezdésekben foglaltak irányadók.

9. §.

A tanonciskolai tanítók (tanárok) kiküldöttei.

A tanonciskolai tanítók (tanárok) kiküldötteinek (4. §. *g)* pont) megválasztása tekintetében a 8. §-ban foglalt rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

10. §.

A felügyelőbizottsági tagok megbizatásának időtartama.

1. A felügyelőbizottsági tagok megbizatásának időtartama 3 év, mely idő egybeesik a közoktatási szakbizottság tagjainak megbizatási idejével.

2. Az időközben megüresedett tagsági helyekre került felügyelőbizottsági tagok megbizatása az illető felügyelőbizottság megbizatásának megszüntével ér véget.

3. A felügyelőbizottsági tagok megbizatásuk időtartamának lejárta után tagsági jogaikat mindaddig gyakorolják, míg az új felügyelőbizottságok meg nem alakulnak.

11. §.

A felügyelőbizottsági tagság megszűnése.

1. Megszűnik a felügyelőbizottsági tagsága:

a) a Budapest székesfőváros törvényhatósági tanácsa által a törvényhatósági bizottság tagjai közül választott tagnak törvényhatósági bizottsági tagságának megszűnése esetén,

b) a polgármester és az ipartestületek, valamint a kereskedőtestületek kiküldöttei közül annak, aki felügyelőbizottsági tagságáról lemond, vagy aki a felügyelőbizottsági tagsággal járó kötelezettségének elhanyagolása vagy a 7. §-ban kikötött feltételek megszűnése miatt alkalmasnak nem mutatkozik,

c) a tanügyi és az iparhatóság kiküldöttei közül annak, akit a kiküldő szerv megbizatása alól felment,

d) a tanonciskolai igazgatók és tanítók (tanárok) kiküldöttei közül annak, akinek szolgálati beosztása az illető felügyelőbizottság felügyelete alá tartozó iskoláknál (osztályoknál) megszűnt.

2. A felügyelőbizottsági tagság megszűnését a polgármester állapitja meg.

3. A polgármesternek a (2) bekezdésben emlitett megállapitása ellen jogorvoslatnak helye nincs.

12. §.

Az időközben megszűnt felügyelőbizottsági tagsági helyek betöltése.

A megüresedett felügyelőbizottsági tagsági helyek betöltése, illetve a póttagok behivása iránt a polgármester intézkedik.

A felügyelőbizottságok hivatása és hatásköre.

13. §.

Az egyes felügyelőbizottságok felügyelete alá tartozó tanonciskolák.

1. Az egyes felügyelőbizottságok felügyelete alá tartozó tanonciskolákat szakirányuknak megfelelően a polgármester jelöli ki.

2. Ha a tanonciskolák valamelyikében különböző szakirányú osztályok vannak, minden osztályt vagy azonos irányú osztálycsoportot a szakirányának megfelelő felügyelőbizottság hatáskörébe kell utalni.

14. §.

A felügyelőbizottságok hivatása.

A felügyelőbizottságok hivatása a felügyeletük alá tartozó iskolák és a gyakorlati ipari és kereskedelmi élet között szoros kapcsolatot fenntartani, valamint a kivánatos összhangot biztositani.

15. §.

A felügyelőbizottságok hatásköre.

1. A felügyelőbizottságok hatáskörébe tartozik:

a) a felügyeletük alá tartozó iskolák tanításának kiküldöttek útján való figyelemmel kisérése,

b) a tanulók odautalt fegyelmi ügyeiben bíráskodás és véleménynyilvánítás,

c) véleménynyilvánítás a törvényhatósági tanács, a polgármester, a kir. tanfelügyelő, az iparhatóságok vagy az iskolák részéről véleményadás céljából áttett ügyekben,

d) az iskolák fejlesztését és a tanítás eredményességét célzó javaslattétel,

e) a tanoncok serkentésére jutalmak és ösztöndíjak létesítésének előmozdítása,

f) a tanulók írás- és rajzmunkáiból az iskolaév végén való kiállítás előkészítése és rendezése,

g) a tanulók nyilvános vizsgáin az elnöki tisztségnek tagjai útján való ellátása,

h) a felügyeletük alá tartozó igazgatók évi jelentésének letárgyalása és a letárgyalt jelentésnek véleményes javaslat kapcsán a polgármesterhez, valamint a kir. tanfelügyelő útján az iparoktatási, illetve a felső kereskedelmi iskolai kir. főigazgatóhoz való juttatása.

2. Az 1. bekezdés *a)* pontja értelmében kiküldött iskolalátogatók feladata a tanítás menetének, a tanulók erkölcsi állapotának, szociális viszonyainak, valamint tanulmányi előmenetelének figyelemmel kísérése.

3. A kiküldöttek a kiküldő felügyelőbizottság felügyelete alá tartozó iskolák osztályait csak az igazgató vagy az általa kijelölt tantestületi tag kíséretében látogathatják.

4. Ha a kiküldöttek észrevételeket kívánnak tenni, azokat az érdekelt tanítóval (tanárral) és az igazgatóval, illetve a felügyelőbizottsággal kell közölni.

5. Ha a kiküldöttek a felügyelőbizottság felügyelete alá tartozó valamely iskolában sürgős orvoslásra váró mulasztást észleltek, kérésükre az elnök (24. §.) rendkívüli ülést köteles összehívni.

A felügyelőbizottság működése.

ELSŐ FEJEZET.

Az ülésekről.

16. §.

A felügyelőbizottságok ülései.

A felügyelőbizottságok a jogszabályokban reájuk ruházott jogokat és kötelességeket rendszerint ülésen gyakorolják.

17. §.

Az ülések fajai.

Az ülés alakuló, rendes és rendkívüli.

18. §.

Az alakuló ülés.

1. Az alakuló ülés összehívásának előkészületeit a polgármester teszi meg.

2. A polgármester a működő felügyelőbizottságok megbízatásának lejártával előterjesztést tesz a törvényhatósági tanácsnak, megkeresi a kir. tanfelügyelőt, a kerületi elöljárók értekezletét, az általa kijelölt ipartestületeket és a kereskedőtestületeket, valamint a tanonciskolák vezetőit és azok útján az érdekelt tanítókat (tanárokat) azzal, hogy kiküldési jogukat felhívásától számított 30 napon belül gyakorolják.

3. A választás eredményét, illetve a kiküldöttek nevét a 2. bekezdésben megadott határidő lejártával a polgármesterrel haladék nélkül közölni kell.

4. Az ipartestületek és a kereskedőtestületek a kiküldöttek nevének közlésével egyidejűleg kötelesek a kiküldöttek számával azonos számú póttagot is bejelenteni.

5. A 3. bekezdésben említett bejelentés után a polgármester kiküldési joga alapján mindegyik felügyelőbizottságba 7 felügyelőbizottsági tagot nevez ki.

6. A polgármester kijelölési jogának gyakorlásával egyidejűleg intézkedik a felügyelőbizottságok megalakítása iránt.

7. A polgármester a felügyelőbizottságok megalakításának elrendeléséről szóló határozatát köteles a tagok névsorának közlése mellett a kir. tanfelügyelőnek és a felügyelőbizottságok elnökeinek (24. §.) megküldeni.

8. Az alakuló ülést az elnök (24. §.) hívja össze.

9. Az alakuló ülés összehívásának a megalakulást elrendelő polgármesteri határozat kézhezvételétől számított 15 napon belül meg kell történnie.

10. Az alakuló ülésre meg kell hívni a felügyelőbizottság összes tagjait és a közoktatási ügyosztály vezetőjét.

11. Az alakuló ülés megnyitása után az elnök bejelenti a felügyelőbizottság rendes és póttagjait.

12. A 11. bekezdésben említett bejelentés után a felügyelőbizottság az elnök indítványára alelnököt választ.

13. Alelnök csak az ipartestületek és a kereskedőtestületek kiküldöttei közül választható.

14.. A választás közfelkiáltással vagy a felügyelőbizottság bármely tagjának a szavazás elrendelése előtt az elnöknél bejelentett kérelmére titkos szavazással egyszerű szótöbbséggel történik.

15. Szavazategyenlőség esetében a választás eredményét az elnök sorshúzással állapítja meg.

16. A 12. bekezdésben említett választás ellen a választás napjától számított 15 napon belül a felügyelőbizottság elnökénél beadandó felszólalással lehet élni.

17. A 16. bekezdésben említett felszólalás felett a polgármester végérvényesen határoz.

19. §.

A rendes ülés.

A felügyelőbizottság rendes ülést évnegyedenkint legalább egyszer tart.

20. §.

A rendkívüli ülés.

1. Az elnök rendkívüli ülést bármikor összehívhat.
2. Az elnök köteles a rendkívüli ülést összehívni, ha az összehívást
a) a felügyelőbizottság határozta el,
b) a polgármester vagy a helyettese kívánja,
c) a felügyelőbizottság 8 tagja írásban kéri és
d) az iskolalátogatók jelentése (15. §. 5. bekezdés) szükségessé teszi.

21. §.

Az ülés összehívásának módja.

1. Az ülés összehívása a tárgysorozatot (27. §.) is magában foglaló meghívóval történik.

2. A meghívót a felügyelőbizottság összes tagjainak, a közoktatási ügyosztály vezetőjének és a felügyelőbizottság felügyelete alá tartozó iskolák tagsági joggal nem bíró igazgatóinak is meg kell küldeni.

3. A meghívót az ülés napját legalább 3 nappal megelőzőleg kell kézbesíteni.

22. §.

Az ülés időtartama.

Az ülés rendszerint addig tart, míg a tárgysorozat (27. §.) tárgyalása befejezést nem nyert

23. §.

Az ülés nyilvánossága.

A felügyelőbizottság nem nyilvános (zárt) ülésben tárgyal és határoz.

MÁSODIK FEJEZET.

Az elnök és jogköre.

24. §.

Az elnök.

1. A felügyelőbizottság elnöke a törvényhatósági tanács által a törvényhatósági bizottság tagjaiból választott tag (4. §. *a)* pont).

2. Az elnök akadályoztatása vagy az elnöki tiszt üresedésben léte esetében az alelnök (18. §. 12. bekezdése) elnököl.

25. §.

Az elnök jogköre és rendfenntartási joga.

1. Az elnök

a) összehívja, megnyítja, felfüggeszti, legfeljebb 5 napra elhalasztja és berekeszti az ülést,

b) vezeti a tanácskozást, megadja, megtagadja vagy megvonja a szót,

c) a jogszabályoknak megfelelően biztosítja az ülés csendjét, rendjét, komolyságát és méltóságát,

d) berekeszti a vitát, szükség esetén elrendeli a szavazást, felteszi a kérdést szavazásra, megállapítja a szavazás eredményét és kimondja a határozatot.

2. Az elnök bejelentései, figyelmeztetése, rendreutasítása vagy a szót megvonó intézkedése ellen felszólalni, azt visszautasítani vagy vita tárgyává tenni nem lehet.

3. Az elnök a felügyelőbizottságnak azt a tagját,

a) aki az állam vagy a társadalom rendje ellen izgató, a nemzeti érzést vagy a vallási meggyőződést sértő kifejezést használ,

b) aki a tanácskozás méltósága ellen vét,

c) aki a felügyelőbizottság tagjait vagy a felügyelőbizottságon kívül álló személyeket sértő kifejezéssel illeti vagy bármely módon sérti,

d) aki a tanácskozást zavaró vagy annak komolyságához nem méltó magatartást tanusít,

rendreutasítja, tőle a szót megvonhatja, ismételt rendreutasítás esetén pedig az ülésről kizárhatja.

4. Ha valamely felügyelőbizottsági tag magatartása a felügyelőbizottság működésére gátlólag hatna, az elnök a tényállás közlése mellett a polgármesternek haladéktalanul jelentést tenni köteles.

5. A 3. bekezdésben említett megtorlások alkalmazása nem állja útját annak, hogy az elkövetett cselekményt bűnvádi úton is megtorolják.

26. §.

Az elnök szavazati joga.

1. Az elnök szavazati jogát abban az ügyben, amelynek tárgyalása során elnökölt, nem gyakorolhatja.

2. Az 1. bekezdés rendelkezése az elnök döntési jogát (35. §.) nem érinti.

27. §.

A tárgysorozat.

1. A felügyelőbizottság tárgysorozatát a felügyelete alá tartozó tanonciskolák igazgatóinak javaslata alapján az elnök állapítja meg.

2. Azokat az ügyeket,

a) amelyeknek tárgyalását a felügyelőbizottság vagy a tanonciskolai központi felügyelőbizottság határozta el,

b) amelyeknek tárgyalását a polgármester vagy helyettese vagy a kir. tanfelügyelő kívánja,

a felügyelőbizottság legközelebbi ülésének tárgysorozatába fel kell venni.

HARMADIK FEJEZET.

A jegyző. — A jegyzőkönyv. — Az előadó.

28. §.

A jegyző.

A felügyelőbizottság jegyzőjét és helyettesét a felügyelőbizottság tanító (tanár) tagjai közül (4. §. *g)* pont) a polgármester jelöli ki.

29. §.

A jegyzőkönyv.

1. A felügyelőbizottság üléseiről jegyzőkönyvet kell vezetni.
2. A jegyzőkönyvnek tartalmazni kell
a) az ülés faját (17. §.), helyét és időpontját,
b) a megjelentek neveit,
c) a ülés megnyitásának idejét,
d) az esetleges elnöki bejelentéseket,
e) a tárgyalt ügyek megjelölését, ezekben az ügyekben felszólalók neveit, a felszólalások lényegét és a hozott határozatokat,
f) a választások eredményét,
g) az ülés során előfordult fontosabb mozzanatokat,
h) az ülés bezárásának idejét.
3. A jegyzőkönyvet 3 eredeti példányban kell elkészíteni.
4. A jegyzőkönyvek egy eredeti példányát a polgármesterhez, egy eredeti példányát pedig a m. kir. tanfelügyelőhöz kell 8 nap alatt felterjeszteni.
5. A jegyzőkönyvet az elnök, az ügyek előadói és a jegyző írják alá.

30. §.

Az előadó.

1. A tárgysorozatba felvett ügyek előadója az illető ügyben érdekelt iskola igazgatója.
2. Ha valamely ügy több iskolát érint, az illető ügy előadóját az igazgatók kiküldöttei (4. §. *f)* pont) közül a polgármester jelöli ki.

NEGYEDIK FEJEZET.

31. §.

A tárgyalható ügyek.

Az ülésen csak a tárgysorozatba felvett ügyeket és ezen ügyekkel kapcsolatos indítványokat lehet tárgyalni.

32. §.

A tanácskozóképesség.

1. A tárgyaláshoz és az érvényes határozathozatalhoz az elnökön kívül a polgármester és az ipartestületek, illetve a kereskedőtestületek által kiküldött tagok közül legalább 6 tag jelenléte szükséges.
2. A tanácskozó- és határozóképtelenség esetében az ülést 15 percre fel kell függeszteni.
3. A felfüggesztés időtartamának eredménytelen eltelte esetén az ülést be kell rekeszteni.
4. A 3. bekezdés esetében az ülést 5 napon belül újra össze kell hívni és az előző ülés tárgysorozatába felvett ügyekben a jelenlévők számára tekintet nélkül dönteni kell.

33. §.

A tanácskozásban résztvevők.

A tanácskozásban a felügyelőbizottság tagjain kívül részt vehet a közoktatási ügyosztály vezetője (helyettese) és tagsági joggal nem bíró igazgatók általában, az előadók pedig azokban az ügyekben, amelyeket előadnak.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A határozathozatal.

34. §.

A határozathozatal időpontja.

1. A vita bezárását a határozathozatal követi.
2. A határozatot rendszerint szavazással kell megállapítani.

35. §.

A szavazás.

1. A felügyelőbizottság a 18. §. 14. bekezdésének esetét kivéve, egyszerű szavazással határoz.
2. Ha az eredmény kétséges, ellenpróbát kell tartani.
3. Ellenpróba esetében — amennyiben szükséges — a jegyző a javaslat (indítvány) mellett és ellen szavazókat egyenkint összeszámlálja.
4. Ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg, az elnök köteles dönteni.

36. §.

A felügyelőbizottság határozatai ellen használható jogorvoslatok.

1. A felügyelőbizottságnak nem javaslatot vagy véleményt tartalmazó határozatai (15. §. 1. bekezdés) ellen a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a kir. tanfelügyelőnél beadandó fellebbezésnek van helye.
2. Javaslatot vagy véleményt tartalmazó határozatok ellen jogorvoslatnak helye nincs.
3. Ha a felügyelőbizottság valamelyik tagja a felügyelőbizottságnak javaslatot vagy véleményt tartalmazó határozatát sérelmesnek tartja, jogában áll az elnöknél a határozathozatal napját követő 3 napon belül kisebbségi véleményt benyujtani.
4. Az elnök a kisebbségi véleményt a polgármesterhez és a kir. tanfelügyelőhöz felterjesztendő jegyzőkönyvhöz csatolni köteles.
5. A polgármester vagy a kir. Tanfelügyelő által kifogásolt határozat végrehajtása felfüggesztendő és amennyiben a bizottság ezen határozatát fenntartja, az ügyet a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz döntés végett fel kell terjeszteni.

A tanonciskolai központi felügyelőbizottság.

37. §.

A központi felügyelőbizottság hivatása.

A tanonciskolai központi felügyelőbizottság a különböző szakirányú felügyelőbizottságok működését összhangba hozni van hivatva.

38. §.

A központi felügyelőbizottság tagjai.

A központi felügyelőbizottság tagjai:

a) a közoktatási ügyosztály mellé rendelt állandó szakbizottság elnöke vagy helyettese,
b) a felügyelőbizottságok elnökei és alelnökei,
c) a székesfővárosi m. kir. tanfelügyelő vagy helyettese és
d) a kerületi elöljárók értekezlete által kiküldött egyik elöljáró.

39. §.

A központi felügyelőbizottsági tagok megbizatásának időtartama.

1. A központi felügyelőbizottság tagjainak megbizatása 3 évre terjed, mely idő egybeesik a közoktatási szakbizottság tagjainak megbizatási idejével.

2. A központi felügyelőbizottságot a felügyelőbizottságok megalakulását követő 30 napon belül meg kell alakitani.

3. A központi felügyelőbizottság megalakitása iránt a polgármester intézkedik.

40. §.

A központi felügyelőbizottság elnöke.

A központi felügyelőbizottság elnöki tisztjét a közoktatási ügyosztály mellé rendelt állandó szakbizottság elnöke (elnökhelyettese) tölti be.

41. §.

A központi felügyelőbizottság jegyzője és előadója.

A központi felügyelőbizottság jegyzője és előadója a polgármester által kijelölt székesfővárosi tisztviselő.

42. §.

A központi felügyelőbizottság működése.

A központi felügyelőbizottság működése tekintetében a 16—29., 33—34. §-okat kell a 43. §-ban foglalt eltérésekkel megfelelően alkalmazni.

43. §.

A tanácskozásban résztvevők. — A tanácskozóképesség.

1. A tanácskozásban a központi felügyelőbizottság tagjain kivül résztvehetnek és bármikor felszólalhatnak

a) a közoktatási ügyosztály vezetője vagy helyettese,

b) külön az iparos- és külön a kereskedőtanonciskolai felügyelőbizottságok igazgató- és tanitótagjainak egy-egy kiküldöttje és

c) a központi felügyelőbizottság által esetenkint meghivott külső szakértők.

2. A központi felügyelőbizottság a jelenlevő tagok számára tekintet nélkül mindenkor tanácskozó- és határozatképes.

Vegyes rendelkezések.

44. §.

A szabályrendelet végrehajtása.

Ezt a szabályrendeletet a polgármester hajtja végre.

45. §.

Életbelépés.

1. Ez a szabályrendelet a kihirdetést (1930. évi XVIII. t.-c. 44. §. 3. bekezdés) követő 15. napon lép életbe.

2. Ezen szabályrendelet életbelépésével a székesfővárosi községi iparostanonciskolák helyi felügyeletéről szóló 506/1926. kgy. számú szabályrendelet hatályát veszti.

A közgyűlés a szabályrendeletet jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz felterjeszti.

Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal. Az iskolaköteleseket nyilvántartó hivatal rendeltetése az, hogy az iskolaköteles korban lévőket összeírja, nyilvántartsa és beiskoláztatásukról gondoskodjék. E célból ellenőrzi, hogy minden iskolaköteles korban lévő gyermek beiratott-e valamely népiskolába. A be nem irottak szülőit, gondozóját a gyermeknek az iskolába való beírására felhívja, szükség esetén hivatalból iratja be és a mulasztó szülő vagy gondozó ellen kihágásért feljelentést tesz. Nyilvántartja az igazolatlanul mulasztókat és őket az illetékes kerületi elöljáróságnál feljelenti.

A hivatal 1932/33. iskolaévi működését az alábbi kimutatások szemléltetik:

Kimutatás Budapest székesfőváros I—X. kerület területén törzskönyvezett 6—15 éves tankötelesekről az 1933. év novemberi állapot szerint.

Kerület	Mindennapi tanköteles			Magántanuló			Felmentett			Összes 6—13 éves magántanuló és felmentett együtt	Továbbképző tanköteles			Magántanuló			Felmentett			Összes 12—16 éves magántanuló és felmentett együtt	Tanonc
	6—11	12	13	6—11	12	13	6—11	12	13		12—14	15	16	12—14	15	16	12—14	15	16		
	éves										éves										
I.	9.394	94	36	19	—	—	—	—	—	9.543	4.776	17	—	1	—	—	—	—	—	4.794	18
II.	3.239	32	22	—	—	—	5	—	—	3.298	1.665	—	—	—	—	—	—	—	—	1.665	21
III.	5.478	126	62	2	—	—	5	—	—	5.673	2.499	43	—	1	—	—	2	—	—	2.545	19
IV.	1.109	7	4	12	—	—	—	—	—	1.132	596	—	—	—	—	—	—	—	—	596	24
V.	4.186	52	26	76	—	—	—	—	—	4.340	2.159	12	—	—	—	—	—	—	—	2.171	31
VI.	10.565	309	136	34	—	—	—	—	—	11.044	6.710	2	—	—	—	—	—	—	—	6.712	94
VII.	12.786	177	94	3	—	—	3	—	—	13.063	7.671	25	5	1	—	—	1	—	—	7.703	203
VIII.	7.696	147	92	17	—	—	14	—	—	7.966	4.116	31	—	8	—	—	7	—	—	4.162	78
IX.	7.297	61	23	7	—	—	—	—	—	7.388	2.979	—	—	—	—	—	—	—	—	2.979	51
X.	7.524	123	62	5	—	—	9	—	—	7.723	2.708	34	22	—	—	—	1	—	—	2.765	42
Összesen	**69.274**	**1.128**	**557**	**175**	—	—	**36**	—	—	**71.170**	**35.879**	**164**	**27**	**11**	—	—	**11**	—	—	**36.092**	**581**

A 6—15 éves tankötelesek iskolafaj szerinti kimutatása az 1933. iskolaév novemberi állapota szerint.

Megnevezés	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Összesen
Elemi iskola	5.942	2.218	4.743	761	3.216	9.582	8.489	6.201	5.587	6.322	53.061
Továbbképző iskola	378	54	577	25	305	1.169	765	378	612	820	5.083
Iparostanonciskola	18	21	19	24	31	94	203	78	51	42	581
Polgári iskola	2.856	994	1.734	401	1.513	4.104	5.010	3.172	2.552	2.506	24.842
Collegium-lyceum	609	359	54	24	360	201	967	224	85	52	2.935
Gimnázium-reál-gimnázium	2.898	850	493	380	729	1.459	1.429	1.334	1.000	599	11.171
Főreáliskola	287	130	25	82	340	428	296	208	82	43	1.921
Felsőkereskedelmi iskola	92	32	23	8	31	52	123	67	54	40	522
Kereskedelmi szaktanf.	—	11	5	—	—	18	67	49	27	10	187
Tanítóképző-intézet	65	55	10	5	17	33	22	27	23	14	271
Vegyes jellegű intézet	136	24	41	—	—	—	360	—	2	63	626
Magántanuló	20	—	3	12	—	34	4	25	7	5	110
Járás kötelezettsége alól felmentve	—	5	7	—	—	—	4	21	—	10	47
Külföldön él	—	—	7	—	—	—	19	8	—	4	38
Elintézés alatt	1.054	231	496	30	—	676	3.211	414	336	—	6.448
Összesen	**14.355**	**4.984**	**8.237**	**1.752**	**6.542**	**17.850**	**20.969**	**12.206**	**10.418**	**10.530**	**107.843**

A nyilvántartó hivatal a székesfőváros területén 104.702 iskolakötelest tartott nyilván az előző évi 102.982 tankötelessel szemben. Az emelkedés a hatévesek, tehát az iskolaköteles korba lépők számának emelkedéséből és a vidékről feljöttek számából ered.

A június havi beiratások alkalmával 104.702 tanköteles közül 74.858 tanköteles iratkozott be, míg 29.844 iskolakötelest a szeptemberi pótbeiratásra kellett felhívni. A felhivottak közül 499 iskolaköteles nem tett eleget beiratási kötelezettségének, ezek hivatalból irattak be. A hivatalból beírt tanköteles közül 66 elemi iskolába, 214 az ismétlőiskolába és 219 háztartási iskolába iratkozott be.

A hivatalból beírtak száma azért oly nagy, mert a nehéz gazdasági helyzet a szegénysorsban élő, sőt igen sok esetben munkanélküli szülőt arra kényszeríti, hogy a 12—15 éves korú gyermekeit kenyérkeresetre kényszerítse. Ugyancsak az ily szülők gyermekei közül kerül ki a legtöbb igazolatlanul mulasztó is, valamint a legtöbb kihágásért feljelentett iskolakerülő.

Kihágásért feljelentetett: 1032, bírságoltatott: 3150, büntetve volt: 1011.

A kirótt bírságok és büntetések összege 12.027 pengőt tett ki.

Az iparos és kereskedőtanoncokra vonatkozó nyilvántartási adatok a következők:

Iparostanonc	Fiú	Leány	Kereskedő	Összesen
Szerződött tanoncok száma	15.650	5.706	1.686	23.042
Ezek közül;				
főv. iskolába jár	13.521	5.146	1.595	20.262
gyári iskolába jár	211	11	—	222
vidéki iskolába jár	102	14	10	126
szerződést bontott	1.816	535	81	2.432
Intve lett	2.745	1.158	476	4.379
Feljelentetett	388	99	48	535
Felszabadult	5.292	2.507	628	8.427

A szerződő tanoncok iskolalátogatása a tavalyi évhez viszonyítva rosszabb és ezért a feljelentések száma, valamint a kirótt pénzbírság összege emelkedett. Feljelentetett 535 tanonc, a kirótt pénzbírság összege pedig 3278 pengőt tett ki.

Felszabadult 5292 fiú- és 2507 leányiparostanonc és 628 kereskedőtanonc.

Testnevelés. A székesfőváros a tanulóifjúság testnevelésére mindenkor különös gondot fordított s az volt a törekvése, hogy a testnevelés tanítását képzett és a modern testnevelési elvektől áthatott tanári kar végezze. Ebből a célból a főváros időnkint előadásokat rendezett a testnevelési tanárok továbbképzésére, hogy velük a külföld célszerű újításait megismertesse és a tanárok ezeket az ismereteket a fővárosi tanulóifjúság testi nevelésénél gyümölcsöztessék. Ezt a célt szolgálta a folyó iskolai évben a székesfővárosi polgári fiú- és leányiskolák részére elkészített és óratervek formájában feldolgozott egységes tanterv is, mely az összes polgári iskolákban az egyöntetű tanítást biztosítja.

A székesfővárosi iskolák tanulói részére a főváros az őszi, téli és tavaszi hónapokban a Szent Margit-szigeten épített Nemzeti Sportuszodában, a nyári hónapokban pedig a Lágymányosi és Millenáris sporttelepen levő uszodákban, valamint a Dunai Leventeuszodában úszásoktatást rendszeresített, aminek révén tanári felügyelet és ellenőrzés mellett kéthónapos tanfolyamokon körülbelül 3000 fiú és leány tanult meg úszni. Rendszeresítette továbbá a diákvízipólómérkőzéseket is, amelyeket »Középiskolai Téli Vízipoló Kupa« néven tartottak meg a Nemzeti Sportuszodában.

A polgári leány- és leányközépiskolákban a főváros tánctanfolyamokat rendezett. A tanfolyamokon táncmesteri oklevéllel rendelkező székesfővárosi tanárnők és tanító-

nők oktatták az ifjúságot. A tánctanfolyamok tananyagában főképen a magyar nemzeti táncok és néptáncok szerepeltek.

A vívásoktatás a középiskolákban vívómesteri oklevéllel rendelkező testnevelési tanárok vezetése mellett rendszeresen folyt. A céllövészetben az elmult esztendőben mintegy 600 diák nyert ingyenes kiképzést a Budapesti Polgári Lövészegyesületben. A főváros lehetővé tette a középiskolai tanulóifjúság részére a birkózásban és boxolásban is a kiképzést azáltal, hogy az arra testileg alkalmas tanulók részére a VII., Hernád-utcai elemi iskola tornatermében tanfolyamot állított. Bevezette a középiskolákban a kiképzést az evezős sportban. Intézményesen megszervezte a téli sportokban is a kiképzést. Mintegy 200 tanuló részére a Svábhegyen sí-tanfolyamot rendezett. Megszervezte és bevezette a középiskolai tanulóifjúság kiképzését a tenniszsportban s annak síma lebonyolítása céljából a Budapesti Sport Egyesülettől tenniszpályákat bérelt. A szabadtéri sportok művelésére is nagy gondot fordított. Kosár- és kézilabdamérkőzéseket, valamint más sportágakban is különféle versenyeket rendezett. A Millenáris pályán, valamint a II., Marcibányi-téri iskolai sportpályán a közép- és polgári iskolai diákok a sport minden ágában gyakorolták magukat.

Iskolai játszóterekben a székesfőváros meglehetősen szegény, amennyiben az I., Ostrom-utcai, a II., Marcibányi-téri és a III., Hunor-utcai és a X., Simor-utcai játszótereken kívül más alkalmas terület nem áll rendelkezésre. A II., Marcibányi-téri iskolai sportpálya rendbehozatala megtörtént s ott az ifjúság sportolásához, valamint korcsolyázásához szükséges öltöző- és melegedőépületet a főváros felépíttette. Befejezte a III., Hunor-utcai játszótér megépítését is, amelyen öltözőépület, valamint egy 11×5 m-es lubickolómedence, továbbá homokfürdő és a szabadban felállított torna- és játszóterek szolgálják a sportolást. Folyamatban van a II., Jurányi-utcában, továbbá a III., Timár-utcában egy-egy iskolai játszótér létesítése, valamint a Népligetben nagyszabású modern diáksporttelep megépítése.

A népligeti iskolai sporttelep. A sporttelep a Népligetben mintegy 73.000 négyzetméter nagyságú területen fog elhelyezést nyerni. A telep építése 450.000 pengőt igényel, amit többévi részletben fognak a költségvetésben előirányozni. 1934. évi költségvetésben a harmadik részletet irányozták elő.

Cserkészet. A községi iskolákban a tanulók cserkészmunkája a Székesfővárosi Községi Cserkészcsoport ellenőrzése és irányítása mellett folyik. A csoport kötelékébe 32 iskolai cserkészcsapat tartozik. A csapatok kötelékében 2500 leigazolt cserkész működik.

Csapatok közül:

reáliskolákban	3	csapat
fiú felső kereskedelmi iskolákban	2	«
polgári fiúiskolában	12	«
iparostanonciskolában	2	«
elemi fiúiskolában	13	«
Összesen	32	cserkészcsapat.

Farkasmunkát végeznek 6 csapatnál, apródmunkát 18 csapatnál, cserkészfiúmunkát 22 csapatnál, ezenkívül 7 csapatnál öreg cserkészet is van. A fővárosi cserkészcsoport kötelékébe tartozó csapatok valamennyien résztvettek a IV. világjamboree gödöllői táborozásán.

Az iskolai cserkészcsapatok az elmult évben 12.000·— pengő táborozási segélyt kaptak, amelyből részben felszerelési tárgyakat vásároltak. A községi iskolai csapatok kisebb-nagyobb létszámmal résztvettek a gödöllői világtábor sajtócsoportjában, a szállítási csoportban, a fogadóbizottságban és a gazdasági csoportban. A csoport kötelékébe tartozó parancsnokok és tisztek közül többen nyertek elismerést a világtáborral kapcsolatban kifejtett munkájukért. A községi csapatok főleg az idegenvezetést látták el.

Diákszállók. Budapest székesfőváros közönsége 1907. óta tart fenn diákszállókat oly tanulók számára, akik vidékről vagy külföldről csoportosan, tanáraik vezetésével a főváros megtekintése céljából tanulmányútra jönnek Budapestre.

A diákszállók forgalmát az utolsó 6 esztendőben az alábbi táblázat tünteti fel:

Év	A diákszállókat igénybevette			Elfogyott		
	napon át	személy	szállással	reggeli	ebéd	vacsora
1927	369	3.585	9.281	5.674	4.305	4.718
1928	343	4.067	11.459	5.420	4.786	4.287
1929	361	4.937	11.865	6.096	5.039	5.281
1930	152	2.672	5.705	3.197	2.833	3.298
1931	247	4.316	6.672	4.876	3.518	3.571
1932	140	2.059	3.518	3.217	2.171	2.855

2. A főváros iskolaügye iskolanemek szerint.

Kisdedóvodák. A székesfőváros a kisdedóvodákat az 1891. évi XV. t.-c. alapján tartja fenn. A kisdedóvókban a kisdedek 3 éves koruktól 6 éves korukig szerető gondozásban részesülnek. Hasznos tudnivalók játékos elsajátításával testi és lelki képességeiket céltudatosan és harmonikusan fejlesztik. A gondozásra szoruló gyermekek száma az utóbbi években állandóan növekedvén, a székesfőváros még fokozottabb mértékben igyekezett iskolafenntartói kötelességének eleget tenni. Az 1933. év folyamán az I. ker., Árok-utcai és a III. ker., Kerék-utcai kisdedóvodák, előbbi a Tabán rendezése, utóbbi pedig bérlet felmondása miatt megszűntek. A X. ker., Kerepesi-út I. és II. sz. kisdedóvoda egyesíttetett. A VII. ker., Telep-utcai gyermekotthon a VI. ker., Lőcsei-útra helyeztetett át. A megszűnt kisdedóvodák helyett a VII. ker., Külső Egressy-úton egy új óvoda és a VIII. ker., Csobánc-utcában pedig egy új gyermekotthon létesült. Ezek szerint az 1933. évben 87 kisdedóvoda működött, amelyek közül az I. ker., Diószegi-úti, III. ker., Szépvölgy-utcai és a X. ker., Maglódi-úti kisdedóvodák gyermekotthonná szerveztettek át.

A kisdedóvókban 256 óvónő és 186 dajka teljesít szolgálatot. A gyermekek létszáma az 1932—33 tanévben 11.167 volt.

A kisdedóvókkal kapcsolatosan az 1932—33 tanévben 79 napközi otthon működött, melyek között néhány olyan napközi otthon volt, mely több kisdedóvókörzet napközi gondozásra szoruló gyermekeit fogadta be. A napközi otthonokban 3819 gyermek részesült gondozásban. A gyermekotthonokban a gyermekek étkeztetéséről részben a polgármesteri IX. ügyosztály, részben pedig a gyermekotthonokat fenntartó hölgybizottság társadalmi úton gondoskodott.

A kisdedóvóintézetek felügyelete. A kisdedóvók állandó ellenőrzését két kiküldött látogató főóvónő végezte, akiket a fővárosi óvónők közül nevezett ki a kultuszminiszter. A látogató főóvónők a kisdedóvóintézeteket évközben többször felülvizsgálták és azoknak a külső és belső rendjéről, valamint a foglalkozás menetéről szerzett tapasztalataikat a polgármester és a tanfelügyelőség tudomására hozták és egyúttal az esetleges hiányokra és mulasztásokra nézve javaslatokat tettek.

Az óvónők továbbképzése. A fővárosi óvónők elméleti és gyakorlati továbbképzése céljából továbbképzőtanfolyam szerveztetett a Pedagógiai Szemináriumban.

A tanfolyamon szakemberek tartottak előadásokat a kisdednevelést érintő összes kérdésekről. Az előadásokkal kapcsolatosan mintafoglalkozások is voltak az óvónők gyakorlati felkészültségének továbbfejlesztésére.

Elemi iskolák. 1933. év folyamán megszűnt a VII. ker., Dohány-u., a VIII. ker., Baross-u. és a IX. ker., Ipar-utcai elemi iskola. Az első megszűnt iskola helyiségeit önálló iparostanonciskola, a másodikét a Pedagógiai Szeminárium mintaiskolája, az utolsóét pedig az irányító polgári fiúiskola kapta meg.

Megnyílt a III. ker., Bécsi-úti elemi iskola négy osztállyal és a X. ker., Városszéli-telepi iskola három osztállyal.

A VII. ker., Nyár-utcai elemi iskola áthelyezést nyert a VII. ker., Kertész-utcai elemi iskola épületébe. Az elemi iskola régi helyiségeit önálló iparostanonciskola foglalta el.

A főváros elemi iskoláinak száma 122.

Az osztályok létszáma a következő:

I.	osztály	4.960	fiú-,	4.662	leánytanulóval
II.	«	5.176	«	4.855	«
III.	«	5.142	«	4.884	«
IV.	«	5.075	«	4.704	«
V.	«	1.918	«	1.799	«
VI.	«	1.577	«	1.240	«
VII.	«	557	«	340	«
VIII.	«	278	«	165	«
	Összesen	**24.683**	fiú-,	**22.649**	leánytanulóval

Az elemi iskolában a tanítás ingyenes, azonban az 1930. évi VIII. t.-c. alapján minden tanuló köteles egy pengő beiratási díjat fizetni. A beiratási díj megfizetési kötelezettsége alól igazolt szegénység esetén az iskola igazgatója felmentést ad.

A székesfőváros elemi iskoláiban a hitoktatást az egyes vallásfelekezetek hitoktatói látják el. Az éneket külön szakképzett énektanítók tanítják. Német tanfolyam is van az elemi iskolákban. E tanfolyamon a tanulók csekély díjazás ellenében nyernek oktatást.

Az elemi iskolai oktatás a modern pedagógiai elveken épült fel és annak fejlődésével lépést tartott. Ezen okból a székesfőváros csak azt a tanítót illetve tanítónőt alkalmazta, aki a tanítói oklevél megszerzése után a székesfőváros Pedagógiai Szemináriumában tartott egyéves tanfolyamot jó eredménnyel elvégezték. Ugyan ezt a célt szolgálják a Pedagógiai Szemináriumban végleges tanítók részére tartott

továbbképző tanfolyamok. A végleges oktató személyzet minden egyes tagja öt-öt évenkint köteles a továbbképző tanfolyamot sikerrel elvégezni.

Ezeken a tanfolyamokon kiváló szakemberek tartják az előadásokat az elemi iskolai oktatást és nevelést érintő mindennemű kérdésről és ismertetik a külföld idevágó módszereit és törekvéseit. Az előadásokkal kapcsolatban tartott mintatanítások útján az elemi iskolai tanítók gyakorlati felkészültségüket fejlesztik.

Ugyancsak a pedagógiai továbbképző céljait szolgálja a dúsan felszerelt és szakszerűen kezelt pedagógiai könyvtár.

A tanulmányi felügyeletet a székesfőváros elemi iskolái felett szakfelügyelői útján m. kir. tanfelügyelő gyakorolja.

Erdei és szabadlevegős iskola. A székesfőváros az I. ker., Diósárok-út 40. sz. alatt erdei iskolát, az I. ker., Diana-úti elemi iskolával kapcsolatban pedig szabadlevegős elemi iskolát létesített és tart fenn.

Az iskolák a községi elemi iskolákból kiválasztott gyenge vagy leromlott szervezetű és csontrendszerű, tüdőbajra hajlamos, vérszegény gyermekeknek pihenést, jó levegőt, napfényt, jó és bőséges táplálkozást nyujtanak és gondoskodnak arról, hogy az elemi iskolák hivatalos tantervében előírt tanulmányukat megszakítás nélkül folytathassák. Az erdei elemi iskolák tanulói állandó orvosi felügyelet alatt állanak.

Az erdei elemi iskolák tanulóit a székesfőváros tiszti főorvosának javaslata alapján a polgármester veszi fel. A felvétel rendszerint három hónapra szól. A felvétel az iskolaév elején, továbbá január és április hónapban történik. A beutalások időtartamát a polgármester igazolt szükség esetén meghosszabbíthatja. A felvehető tanulók száma ez idő szerint 100—100. A felvett tanulók havi 60 pengő ellátási díjat fizetnek. Indokolt esetekben az ellátási díj fele, vagy pedig az egész ellátási díj elengedhető.

Az erdei elemi iskolákban eddig gondozott összes tanulók testsúlya ott tartózkodásuk tartama alatt tetemesen gyarapodott és egészségi állapotuk is lényegesen megjavult.

Kislétszámú osztályok. Az elemi iskolákkal kapcsolatban kislétszámú osztályok szerveztettek. A kislétszámú osztályok tanulói az elemi iskolák osztályaiból választódnak ki. Bármelyik tanuló akkor osztható be kislétszámú osztályba, ha az átlagos felfogású és képességű gyermekek színvonalának jelentékenyen alatta marad, vagyis oly gyenge tehetségűnek bizonyul, hogy a normális tanítói és nevelői eljárás mellett osztályismétléssel sem remélhető, hogy a kiszabott népiskolai anyagot kielégítő módon elsajátíthatja.

Az áttelepítést bizottság végzi. Az áttelepítő bizottság tagjai a m. kir. tanfelügyelő, a kislétszámú osztályok szakfelügyelője, ideggyógyász szakorvos, az áttelepítést kérő iskola igazgatója, a kislétszámú osztályok tanítóinak a képviselője, végül az áttelepítést kérő iskola orvosa és gondozónővére.

A kislétszámú osztályok célja az, hogy a szellemi és érzéki fogyatékosságban szenvedő tanulók fogyatékosságuknak megfelelő figyelembevétele mellett különleges képesítésű szakemberek által eredménnyel tanítassanak.

A kislétszámú osztályok tanítói részére a Pedagógiai Szemináriumban külön tanfolyamot rendez a főváros. A kislétszámú osztályok felett a felügyeletet a m. kir. tanfelügyelő gyakorolja a szakfelügyelője útján.

A kislétszámú osztályok elhelyezése és száma a következő:

I., Fehérsas-téri	elemi	iskolában	2 osztály
I., Diana-úti	«	«	2 «
I., Váli-úti	«	«	4 «
I., Kelenföldi	«	leányiskolában	2 «
II., Csalogány-utcai	«	fiúiskolában	3 «
II., Marcibányi-téri	«	iskolában	1 «
III., Ürömi-utcai	«	«	2 «
III., Raktár-utcai	«	«	6 «
III., Szentendrei-úti	«	«	1 «
III., Keve-utcai	«	«	2 «
VI., Érsek-utcai	«	«	5 «
VI., Lehel-utcai	«	«	5 «
VI., Váci-út 89. sz.	«	«	5 «
VI., Gömb-utcai	«	fiúiskolában	6 «
VI., Tatai-utcai	«	iskolában	3 «
VI., Tomori-úti	«	fiúiskolában	4 «
VII., Hungária-körúti	«	«	2 «
VII., Telep-utcai	«	leányiskolában	5 «
VIII., Dugonics-utcai	«	fiúiskolában	5 «
IX., Lónyai-utcai	«	«	1 «
IX., Ranolder-utcai	«	fiúiskolában	3 «
IX., Tűzoltói-utcai	«	«	3 «
IX., Kén-utcai	«	iskolában	3 «
IX., Gyáli-úti	«	leányiskolában	5 «
X., Százados-utcai	«	iskolában	2 «
X., Kápolna-téri	«	«	4 «
X., Templom-téri	«	«	1 «

A kislétszámú osztályok tanulóinak száma összesen 1486 volt.

Gyógypedagógiai intézmények. 1. A nagyothallók dr. Török Béláról elnevezett intézete. Az intézet célja az iskolaköteles korban levő nagyothallók oktatása és előkészítése a középiskolai tanításra. A növendékek száma az 1932/33. tanév végén 55 volt.

2. A III. ker., Miklós-téri internátussal kapcsolatos gyógypedagógiai intézet. E nemben az egyetlen az ország területén. Célja a 6—18 éves korban levő mindkét nembeli szellemi fogyatékosok oktatása és ipari foglalkoztatása. Az elméleti oktatáson kívül a növendékek az intézet vászon- és szőnyegszövő, cirokseprő, kefekötő és kerámiai műhelyeiben nyernek gyakorlati kiképzést. A növendékek száma az 1932/33. tanév végén 86 volt.

3. A gyógypedagógiai osztályok a székesfőváros 6 iskolájában vannak elhelyezve. Céljuk az iskolaköteles korban levő (6—14 éves) képezhető szellemi fogyatékosok nevelő oktatása. A növendékek száma az 1932/33. tanév végén 88 volt.

4. Beszédhibákat javító tanfolyamok. Ilyen tanfolyamot jelenleg tizenkettőt tart fenn a főváros különböző elemi iskoláiban.

A továbbképző (ismétlő) népiskolák. Az ismétlő népiskolákat a székesfőváros közönsége az 1868. évi XXXVIII. t.-c. rendelkezései alapján tartja fenn, ezek gazdasági, háztartási és háziipari irányúak. Az oktatószemélyzetük részben iparostanonciskolai rendes tanítók, ideiglenes tanítók, a fiúosztályokban pedig mellékhivatásként elemi iskolai tanítók.

A gazdasági népiskolák célja a tanulókkal a mezőgazdaság, kertészet, gyümölcstermelés, szőlőművelés, erdőgazdaság, állattenyésztés és egyéb gazdasági ágak elemeiből a szükséges tudnivalókat elméletileg és gyakorlatilag megismertetni, továbbá a tanulókat a gazdaságban szükséges kézügyességekre megtanítani.

A gyakorlati tanítás részben felszerelt munkatermekben, részben pedig gazdasági gyakorló telepen történik.

A háztartási népiskola célja a háztartás körébe tartozó tudnivalók ismertetése, az ipari irányú ismétlő iskoláké pedig, hogy a tanulókkal az egyes iparágakban az elemi ismereteket elméletben és gyakorlatban megismertesse és a bennük levő hajlamot bizonyos ipari foglalkozás iránt a kézügyesség fejlesztése mellett növelje.

Az ismétlőiskolák tanulóinak létszáma állandó csökkenést mutat. A fővárosnak az 1932/33. tanévben 27 továbbképző (ismétlő) népiskolája volt, amelyekbe összesen 5572 tanuló iratkozott be, tehát 817-tel több mint az előző iskolai évben. A gazdasági és háziipari irányú továbbképző (ismétlő) fiúiskolákba beírt tanulók száma 2478, a háztartási irányú leánytovábbképző iskolákba pedig 3094 tanulót írtak be.

A tanulók iskolai kötelezettsége 3 évig tart, felvételi díj, tandíj ezen iskolában nincsen.

Iparostanonciskolák. Az 1922. évi XII. t.-c. 94. §-ának rendelkezése folytán mindazok, akik iparospályára készülnek és ezért tanoncul szerződnek, tanoncidejük tartama alatt nemre való tekintet nélkül tanonciskolába járni kötelesek. Ezek az iskolák általánosak és szakirányúak.

Az általános irányú iskolákban olyan iparágak tanoncai nyernek oktatást, amelyekben a tanoncok létszáma oly csekély, hogy részükre külön szakirányú iskola nem létesíthető. A szakirányú iskolákban egy-egy iparág, esetleg rokoniparágak tanoncai gyüjtetnek össze. Mindkét irányú iskolában a tanoncok elméleti és rajzoktatásban részesülnek.

Úgy az általános, mint a szakirányú iskolák 4 osztályúak. Az I-ső osztályba azok lépnek, akik az elemi IV. osztályát végezték el, a kisebb előképzettségűek számára előkészítő osztályok állanak rendelkezésre, a közép- vagy polgári iskola II—IV. osztályát végzetteket a II., közép- vagy polgári iskola V.—VI. osztályát végzetteket a III. osztályba, az ennél nagyobb iskolai képzettségűeket pedig a továbbképző (IV.) osztályba kell besorozni. A teljeskorúságukat elért tanoncok az iskola látogatása alól felmentést nyernek.

A tanítási idő heti 9 óra, ebből I—III. osztályokban heti 5, a IV. osztályokban heti 4 elméleti, heti 3 óra, illetőleg 4 óra rajztanítás, hetenkint pedig 1 óra hitoktatás.

A tanulók felvételi díjat és tandíjat nem fizetnek. A mesterek kötelesek azonban tanoncaikat a tanuláshoz szükséges könyvekkel és tanszerekkel ellátni. Igazolt szegénység esetén az olvasókönyvet és tanszereket a székesfőváros adja.

A gazdasági válság folytán az iparostanoncok száma állandóan csökken, ezekből, másrészt pedig az önálló iparostanonciskolák létesítése folytán az 1932/33. tanévben 6 iparostanonciskolát kellett megszüntetni, illetve más iskolák körzetébe összevonni. Az 1932/33. tanévben a székesfővárosnak 40 fiú- és 14 leányiparostanonciskolája volt. Az 1932/33. tanévben a fiúiparostanonciskolákba 9396, a leányiparostanonciskolákba pedig 3127 tanuló iratkozott be.

A vallásoktatást a fiúiparostanonciskolákban az egyes hitfelekezetek lelkészei látják el.

A tanoncok beiskoláztatásának a kérdését a főváros a legszigorúbban kezelte és ennek köszönhető, hogy e téren az állapotok lényegesen javultak.

Az 1932/33. tanévben a székesfőváros 2 önálló iparostanonciskolát létesített és pedig a VI. ker., Bajnok-utca 18. sz. és a VIII. ker., Szentkirályi-utca 12. sz. alatti iskolaépületben. Az előbbi autószerelő, az utóbbi műszerész szakirányú iskola. Az önálló iparostanonciskolákban egész nap folyik a tanítás és a tanulók ezekben az iskolákban egyszer délelőtt, egyszer pedig délután vannak elfoglalva.

Iparrajziskola. Az ipari szakiskolák három évfolyamúak, amelyek elvégzése után a növendékek munkakönyvet válthatnak és egy évi szakbavágó gyakorlat után önállósíthatják magukat. Jogosítványt nyert az intézet »Mesterképző tanfolyam« tartására, melynek elvégzése az ipar önálló gyakorlására és a mesteri cím használatára jogosít. A községi iparrajziskola keretében hat ilyen ipari szakiskola működik, úgymint az agyag-, díszítőfestő-, fa-, könyvkötő-, ötvös- és sokszorosítóipari szakiskola.

A képesítéshez nem kötött iparok oktatása az ipari szakiskolák mellett működő szakosztályokban történik.

Az intézet irányításában a hazai ipar és iparművészet érdekeit tartják szem előtt, különös tekintettel arra, hogy Csonka-Magyarország a külföldi gyáripar tömegtermelésével szemben csak a legtökéletesebb minőségű termeléssel veheti fel a versenyt. Ezért olyan műiparosnemzedék nevelésére törekszik, mely tökéletes technikai felkészültséggel művészi teljesítményre képes.

Kereskedőtanonciskolák. Az 1933/34. iskolaév elején a VII., Wesselényi-utcai felsőkereskedelmi iskola épületében megnyílt az első önálló kereskedőtanonciskola. Az önálló kereskedőtanonciskola növendékei eddig a II., Ponty-, a VI., Nagymező-, VI., Izabella-, a VII., Kertész-, a VII., Rottenbiller- és a IX., Mester-utcai kereskedőtanonciskolákat látogatták. Az új kereskedőtanonciskola felállításával ezek az iskolák megszűntek, ami természetesen nemcsak a személyi, de a dologi kiadásoknál is igen tekintélyes megtakarítást eredményezett. Az önálló kereskedőtanonciskola működését már az első esztendőben is elsőrendűen ellátta, amely tapasztalható volt a tanoncok évvégi tanulmányi eredményeinél és a tanév végén rendezett tanonckiállításon is. A kereskedőtanoncok létszáma az 1932/33. iskolaév végén 1097 volt.

Polgári iskolák. A polgári iskolának az a rendeltetése, hogy tanulóit a nemzet értékes tagjaivá: jó állampolgárokká nevelje. Olyan állampolgárokra van szükségünk, akikben fejlett a nemzeti öntudat és a nemzet közös munkájában való részvételre való készség és képesség. A polgári iskolának ezt a nemestartalmú célkitüzését kívánja szolgálni az úgynevezett cselekedtető oktatás, amely a modern pedagógia minden eszközét felhasználja arra, hogy tanítványait megfelelő előképzettséggel, tudással és a munka iránt való szeretettel ruházza fel. A székesfőváros ezen elgondolás szellemében létesítette a IX. Mester-utcában az első ilyen cselekedtető oktatás szellemében dolgozó polgári iskolát, az úgynevezett irányító polgári iskolát. Az irányító polgári iskola, az 1932/33. iskolaévben kezdte meg működését s az első évben csak leányosztályokra tagozódott. Az 1933/34. iskolaévben miután a leányosztályokkal végzett kísérletek kiváló eredményekkel végződtek, megnyíltak a fiúosztályok is,

amelyek hasonlóképen szép tanulmányi eredménnyel fejezték be az iskolaévet. Az irányító polgári iskolának feladata, hogy a székesfőváros valamennyi polgári iskolájára, annak pedagógiai munkájára egységes vezérfonalat állapítson meg és ennek megfelelően a tanítás módszereiben is ugyanilyen elveket dolgozzon ki.

A munkaiskola a tanítást oly irányban kívánja megreformálni, hogy általa az életbe kilépő fiatalság a szükséges erkölcsi értékek mellett megszerezhesse azt az alapismeretet, logikai készséget, megfigyelő képességet, amely nélkül a mai életben tudatos munkát elképzelni nem is lehet.

A székesfőváros polgári iskoláinak tanuló létszáma az 1932/33. iskolaévben 24.047 volt.

Reáliskolák és leányközépiskolák. A magyar középiskola feladata, hogy a tanulót vallásos alapon erkölcsös polgárrá nevelje, a magyar nemzeti művelődés szellemének megfelelő általános műveltséghez juttassa s az egyetemi és más főiskolai tanulmányokra képessé tegye.

A székesfőváros által fenntartott két reáliskola tanulóinak létszáma az 1932/33. iskolaév végén 1106 ; a négy leányközépiskoláé pedig 2022 volt.

Felsőkereskedelmi iskolák. A magyarországi felsőkereskedelmi iskolák szakiskolák ugyan, céljuk azonban az is, hogy növendékeiknek szaktudás nyujtása mellett általános műveltséget is nyujtsanak. Ennek a kettős célkitűzésnek megfelelően a tantárgyaknak egyik része a kereskedelmi szakoktatás, a másik része pedig az általános műveltség elsajátításához szükséges ismereteket nyujtja. A székesfőváros tíz felső kereskedelmi iskolát tart fenn, a tanulók létszáma az 1932/33. iskolaév végén 3232 volt.

Kereskedelmi szaktanfolyamok. A székesfőváros abból az okból, hogy a gazdasági életben szükség van olyan munkaerőkre, akik a gyorsírásban és gépírásban kellő jártassággal bírnak és e mellett némi kereskedelmi szakismerettel is rendelkeznek, a Jurányi-, a Wesselényi- és a Mester-utcai női felső kereskedelmi iskolákkal kapcsolatosan három női kereskedelmi szaktanfolyamot tart fenn.

A tanfolyamok tanítási terve különösen nagy súlyt helyez a gyakorlati ismeretek és ügyességek elsajátítására. A kereskedelmi szaktárgyakat felsőkereskedelmi iskolai tanárok, az általános szakokat középiskolai tanárok, a gyors-, gép- és szépírást e szakra képesített okleveles írástanítók tanítják. A kereskedelmi szaktanfolyamok növendékeinek létszáma az 1932/33. iskolaév végén 222 volt.

Középiskolát végzettek egyéves kereskedelmi szaktanfolyama. A szaktanfolyam célja az, hogy olyan férfiak és nők részére, akik a középiskolai érettségi vizsgálatot letették vagy más egyenlő értékű iskolát végeztek, egy év alatt lehetőleg alapos kereskedelmi szakképzettséget nyujtson. Célja továbbá a szaktanfolyamnak, hogy lehetővé tegye a kereskedelmi szakismeretek elsajátítását olyanoknak is, akik csak a kereskedelmi tudományok egy-egy ágában óhajtják a továbbképzést. A szaktanfolyamnak az 1932/33. iskolaév végén 49 rendes hallgatója volt.

Női gazdasági és háztartási iskola. A községi női gazdasági és háztartási iskola 1932. év szeptemberétől a m. kir. földművelésügyi minisztérium tanulmányi fennhatósága alatt álló államérvényes végbizonyítványt nyujtó iskolává szerveztetett át.

Az iskola célja a négy középiskolát végzett hajadonokat a női hivatásnak megfelelő háztartási és gazdasági ágakban oly módon kiképezni, hogy önálló háztartást, kisebb kertészetet vagy gazdaságot, de főképen baromfitelepet önállóan tudjanak vezetni. Ezen cél érdekében az iskola három tanév alatt elméletileg is, de főképen gyakorlatilag oktatja a növendékeket a sütés-főzésre, befőzésre, termények eltartására, konzerválására, mindennemű háztartási teendőre (mosás, vasalás stb.), szabás-varrásra, a csecsemőkelengyének, gyermekruhának, női és férfifehérneműnek, továbbá női felsőruhának készítésére és javítására. Gyakorlatilag oktatja ki az iskola a növendékeket a kertészet minden ágában. Az állattenyésztés terén főleg a tejkezelés és tejfeldolgozás, elsősorban a baromfitenyésztés képezi az oktatás legfontosabb ágát.

Az iskolába való felvételhez a gazdasági pályára való alkalmasságot orvosi bizonyítvánnyal kell igazolni. 1933/34. tanévtől kezdődőleg a növendékek lehetnek bentlakók vagy bejárók. A bentlakó növendékek havi 55 pengőért részesülnek ellátásban az intézet internátusában.

Az intézetnek 20 holdas gazdasági, kertészeti és baromfitelepe van. Itt folyik a növendékek gyakorlati oktatása.

Az iskola 1933. évben is több kiállításon vett részt. Így részt vett az országos tenyészállatvásáron, az országos kertészeti kiállításon és az országos baromfikiállításon, ahol baromfiaival és kertészeti termékeivel 6 darab első és 4 darab második díjat, elismerő oklevelet, a baromfikiállításon pedig az itt elért összteljesítményéért Arad-Csanád-Torontál közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék tiszteletdíját nyerte el.

Kertészképző iskola. A községi kertészképző iskola a volt iskolai növénykertből és a székesfővárosi női gazdasági és háztartási tanfolyamból alakult át középfokú kertészképző szakiskolává. Az iskola célja az, hogy a kertészet minden ágában jártas szakképzett gyakorlati kertészeket neveljen. A felvételhez négy középiskola elvégzése szükséges. A tanulmányi idő négy év s az ezalatt folyó elméleti és gyakorlati oktatás az intézet telepén, 59 magyar hold nagyságú modernül berendezett kertészeti telepen folyik, ahol a növendékek dísz-, gyümölcs- és zöldségkertészetből, hajtatásból, mezőgazdasági termelésből és állattenyésztésből tökéletes kiképzést nyernek. További célja az iskolának, hogy a Budapesten és annak környékén levő kertészetek tanoncait három éves téli tanfolyam keretében megtanítsa azokra a kertészeti ismeretekre, amelyeket munkaadó gazdájuknál nem volt módjukban elsajátítani.

A kertészképzőiskola rendes tanulóinak száma egy-egy évfolyamon legfeljebb 15. Az intézet vezetősége ezideig sikeresen gondoskodott az ott végzett növendékek elhelyezéséről, akiknek 97%-a állásban van.

A kertészképzőiskola programmjának lényeges része a különleges és nálunk kevésbbé ismert növények meghonosítása, új fajták előállítása és növényújdonságok kipróbálása. Ezen akció kapcsán a kertészképzőiskola főleg a virághagymatermesztés terén fejtett ki nagyjelentőségű munkálatot. A községi kertészképzőiskola első volt hazánkban, amely a nagybani virághagyma termesztést meghonosította és az általa kitenyésztett fajtákat ma már az ország minden részében igen szép sikerrel termesztik az iskola irányítása mellett.

Felső mezőgazdasági iskola. Az iskola célja, hogy a főváros földművelő (gazdálkodó, kertészkedő) lakossága gyermekeinek szakszerű nevelését biztosítsa. Az iskola jellege szerint elsősorban szakiskola, amelyben intenzív gyakorlati oktatás folyik

a növendékek közreműködésével. Ezt a célt szolgálja az intézet közelében fekvő 20 katasztrális hold terjedelmű tangazdaság is. A tanulók heti óraszáma: 36—42 között mozog, ami a hasonlófokú szakiskolák megfelelő osztályainak óraszámával megegyezik. A központi intézet a III. ker., Kiskorona-utca 10. sz. alatt van, felszerelése a mai kor követelményeinek minden tekintetben megfelelő. Az intézet tangazdasága a III. ker., Bécsi-úton van. A tangazdaság részei: 8 katasztrális holdas törzsgyümölcsös, virág- és konyhakert, faiskola egy hajtatóhoz és 28 keret melegágy. Ezen a területen van elhelyezve a tangazdasági személyzet lakása és körülbelül 30 tanuló befogadására alkalmas tanterem. A tangazdaságban folyó munkálatok évről-évre megállapított és a polgármester által jóváhagyott üzemterv szerint folynak. A gazdaságból befolyó jövedelmek esetről-esetre a székesfőváros központi pénztárába szállíttatnak be.

A nőipariskolák. A székesfőváros művelt nőiparosok nevelése és képzése céljából az 1932/33. iskolaévben öt nőipariskolát tartott fenn. A nőipariskoláknak a m. kir. kereskedelemügyi miniszter által jóváhagyott szervezetük és tantervük van, amelynek alapján három szakosztályra tagozódnak, nevezetesen: fehérvarró és fűzőkészítő, nőiszabó és leányruhakészítő, valamint mű- és aranyhímző szakosztályra.

A kiképzés tartama mind a fehérvarró, mind pedig a női szabó és leányruhakészítő szakon két-két év, a hímző szakon egy év.

A nőipariskolába felvehető az, aki a polgári leányiskola vagy más középiskola negyedik osztályát sikerrel elvégezte és 14. életévét betöltötte. A női szabó és leányruhakészítő szakra pedig az, aki a fehérruhavarrószak első osztályát; a himzőszakra pedig az, aki a fehérvarró vagy női ruhavarrószakot elvégezte.

A fehérvarró, a női szabó és leányruhakészítő, végül a hímző szak utolsó évfolyamát sikerrel elvégzett tanulók írásbeli és gyakorlati vizsgálat után végbizonyítványt nyernek, amely az illető iparágban a fehérvarró és fűzőkészítő szakon, a ruhatisztító iparágban is munkakönyv váltására és egyévi szakbavágó gyakorlat beigazolása esetén iparigazolvány kérésére jogosít. A nőipariskolák tanulóinak létszáma az 1932/33. iskolaév végén 376 volt.

Énekoktatás. Az elemi iskolai énekszakoktatás alapozó munkája a székesfővárosi közép- és polgári iskolák mind sűrűbb nyilvános gyermekkari hangversenyeiben kristályosodott művészi eredménnyé. Mint fejlődési irányt kell feltüntetnünk azt a körülményt, hogy a székesfővárosi énekoktatás egész vonalán a magyar, a tősgyökeresen magyar ének-zene ver mind mélyebb gyökeret. Ilyen módon ápolja és növeli a fővárosi énekoktatás a jelen generációban — a könnyen nemzetközivé fajuló ének-zene korában — a nemzeti és magyar szellemet.

Zeneoktatás. A székesfőváros a zeneoktatás terén vállalt hivatásának a Felsőbb Zeneiskola és a községi közép- és polgári iskolákhoz kapcsolódó zenetanfolyamok segítségével tesz eleget. A fővárosi zeneoktatás is bebizonyítja a nyilvánosság előtt, — a Felsőbb Zeneiskola a Vigadóban rendezett nyilvános, a zenetanfolyamok pedig a kisebb, de nagy látogatottságnak örvendő házi hangversenyeikkel — hogy jó munkát, több: kultúrmunkát végez a községi zeneoktatási intézményekben mindjobban bízó, túlszámban jelentkező növendékek között.

Pedagógiai Szeminárium. A Pedagógiai Szeminárium a székesfővárosi oktatószemélyzet továbbképzésére szolgál és az iskolai munka minőségének javítását, az oktatás színvonalának emelését célozza. A kezdő tanítót bevezeti az iskolai munkába, képzettségének hézagait pótolja, a már alkalmazásban levő tanítókat pedig segíti abban, hogy állandóan haladhassanak és lépést tarthassanak a pedagógiai tudományágak fejlődésével.

Céljának megfelelően a Pedagógiai Szeminárium az 1933. évben tartott egy tanfolyamot a kezdő tanítók részére, két tanfolyamot a már működő tanítók részére, egy tanfolyamot az iskolanővérek továbbképzésére és egyet a napközi otthonfelügyelők továbbképzésére. Voltak ezenkívül rajztanfolyamok, tornatanfolyamok, továbbá a munkaoktatók kiképzésére és továbbképzésére szlöjdtanfolyamok. Élénk munkásságot fejtettek ki a szemináriummal kapcsolatos fizikai, kémiai, biológiai és lélektani laboratóriumok is.

A hallgatók felvétele, illetve kijelölése a polgármester jogkörébe tartozik.

A Pedagógiai Szeminárium mellett gyakorló- (minta-) elemi iskola működik.

A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár évről-évre erősebben érzi a gazdasági válság nehézségeit. 1930-ban még 52.000 pengő volt a fejlesztésére fordított összeg, mely 1933-ban 22.000 pengőre, tehát egyharmad részére olvadt le. Új könyvek beszerzésére 9756 pengőt fordított a könyvtár, ami aránytalanul kevés.

A könyvtár állománya 1933. december hó 31-én mintegy 70.000 kötet volt, a következő megoszlással:

Pedagógiai és rokonszakok (filozófia, pszichológia) kb.	25.000 kötet
Egyéb a tanításhoz szükséges vezér- és segédkönyvek kb.	18.000 «
Tankönyvgyüjtemény	6.500 «
Ifjúsági irodalom	3.500 «
Iskolai értesítők gyüjteménye	8.500 «
Hely hiányában fel nem dolgozott anyag	8.500 «
Összesen	**70.000** kötet.

Az évi gyarapodás mindössze 1892 kötetet tett ki. Ebből:

Vétel	1349 kötet, =	71·3%
Ajándék	120 « =	6·3%
Hivatalos és kötelező példány	409 « =	21·6%
Tagsági illetmény	7 « =	0·4%
Duplumcsere	7 « =	0·4%
Összesen	**1892** kötet, =	**100·0%**

A beszerzés súlypontja a modern didaktikai vezérkönyvekre és a tanítási előkészülethez szükséges segéd- és szakkönyvekre esett és pedig olyan arányban, hogy a törzsgyüjtemény főszakjai (pedagógia-filozófia-pszichológiai csoport) 719 kötettel 55·8%-os arányban, a mellékszakok (irodalomtudomány, történelem, földrajz, természettudományok stb.) 570 kötettel 44·2%-os arányban gyarapodtak.

Az összes gyüjteményeket a következő mértékben érintette az évi gyarapodás:

Törzsgyüjtemény	1289 kötet, =	68·1%
Ifjúsági irodalom	140 « =	7·4%
Tankönyvgyüjtemény	20 « =	1·1%
Iskolai értesítők gyüjteménye	398 « =	21·1%
Múzeum	45 « =	2·3%
Összesen	**1892** kötet, =	**100·0%**

A forgalom a könyvtár átépítésével járó négy és félhónapos kényszerű szünet miatt az 1932. évi forgalom mögött maradt. A napi átlag 84 látogató és 356 kötet volt, az egész év összefoglaló statisztikája összesen 16.750 látogatóról és 71.251 kötetnyi forgalomról számol be. Az olvasóteremben 9737 olvasó kezén 55.956 kötet, a kölcsönzőteremben 7013 kölcsönző kezén 14.356 kötet forgott. Az olvasótermet 16.952 órán át használta a közönség.

Az év legnagyobb eseménye a könyvtár átköltöztetése volt. A Pedagógiai Szeminárium épületének I. emelete, amelynek 5 tantermében a könyvtár 18 éven át otthont talált, nem bírta el a raktárak egyre növekvő súlyát, úgyhogy a falak nagyobb mérvű meggyengülésétől lehetett tartani. Komoly veszedelem megelőzése céljából a könyvtár 1933. nyarán és őszén ugyanannak az épületszárnynak átalakított alagsorába és földszintjére költözött át, ahol jelenleg 8 osztályteremnek megfelelő helyiségsort foglal le. A földszinten, négy tanterem helyén, egy megnagyobbított olvasó- és egy kölcsönzőtermet, három kisebb és egy nagyobb dolgozószobát és egy igazgatói irodát nyert a könytár. Az alagsorban egy 6×30 m nagyságú raktárterem és egy kisebb kéziszertár áll a könyvtár rendelkezésére.

Az 1933. esztendőben végzett munkából kiemelkedő fontosságú »Az elemi és középfokú oktatásvezér- és segédkönyvei« című, közel negyvennyolc íven megjelent kiadvány és a 316 kurrens folyóiratnak könyvészeti feldolgozása, ez utóbbi azonban a nyomdai előleg csökkentése miatt csak 1935-ben kerül kiadásra.

A könyvtári tisztviselők létszáma 1933-ban 10-re, az altiszti létszám négyre emelkedett.

Kereskedelmi oktatási szakkönyvtár. A kereskedelmi oktatási szakkönyvtár, amelynek hivatását az elnevezésében kifejezésre jutó célkitűzés adja meg, a főváros egyik legújabb kultúrintézménye. Csak 1923-ban létesült, mindamellett ma már mintegy 6000 kötetre rúgó szakgyüjteményt bocsáthat azoknak rendelkezésére, akik akár önálló búvárkodás, akár szaktudásuk kiegészítése céljából foglalkoznak a kereskedelmi szakoktatás kérdésével.

A könyvtár a VIII., Vas-utcai községi felsőkereskedelmi iskola IV. emeletén nyert elhelyezést, ahol az erre a célra berendezett olvasóteremben 40 kényelmes dolgozóhely áll rendelkezésre. A könyvtár szakmunkáit a székesfővárosi kereskedelmi oktatási intézetek tanárain kívül főleg a közgazdasági egyetem és a középiskolát végzettek kereskedelmi szaktanfolyamának hallgatósága használja. Az érdeklődés központjában az üzemorganizáció, a racionalizálás, a mechanikai könyvelés és a reklám problémái állanak.

3. Iskolai gyermekvédelem.

A napközi otthonok. A székesfőváros igen nagy gondot fordít az elemi iskolákkal kapcsolatos napközi otthonok működésére. A napközi otthon valamennyi elemi iskolában működik és a legtöbb iskolában több csoporttal is. A napközi otthon célja, hogy azoknál a tanulóknál, akiknél a szülői felügyelet hiányzik vagy az valamely okból nem kielégítő, a családi otthont pótolja.

A napközi otthonok működése rendszerint d. u. 1 órától 6 óráig tart, amennyiben a helyi körülmények mást kívánnak, úgy a napközi otthon foglalkozási ideje a helyi kívánalmakhoz idomul. Így azokban az iskolákban, ahol váltakozó tanítás folyik, vagyis a tanulók egy része délután jár az iskolába, napközi otthon délelőtt is van.

A napközi otthonok vezetői elemi iskolai tanítók és tanítónők, akiknek felügyelete alatt a gyermekek elkészülnek a következő napi feladataikkal. A megmaradó idő egy részét hasznos és szórakoztató könyvek olvasásával, meséléssel, játékkal s különféle kézimunkákkal töltik el. Amennyiben az idő kedvező, úgy a játékidőt a szabadban töltik. Ha az időjárás ezt nem engedi meg, akkor is legalább sétálni viszik őket.

A napközi otthonok tanulói kivétel nélkül az iskolában kapnak ebédet és uzsonnát.

1933. év folyamán az elemi iskolákban 300 napközi otthon-csoport működött és mindegyik csoportban 30—40 gyermek nyert gondozást.

Az elemi iskolai napközi otthonok áldásos működése nemcsak az iskolaévben tart, hanem a nyári szünidőben is folytatódik. Igen sok gyermeknek a szülei a szünidő folyamán is egész nap otthonuktól távol vannak és az így magukra hagyott gyermekeket a napközi otthon összegyüjti, gondjukat viseli és helyes szórakoztatásukról gondoskodik. A nyári napközi otthonok d. e. 9 órától este 6 óráig vannak nyitva és a tanulók az egész időt a szabadban töltik.

A nyári napközi otthonok tanulói Zúgligetbe és Hüvösvölgybe egésznapi kirándulásokat tesznek. A kirándulások alkalmával a helyszínen egészséges bő ebédet is kapnak. A napközi otthonok ezenkívül összegyüjtik az iskolaév végén megbukott tanulókat és azokat a következő iskolaévre előkészítik.

Tanoncotthonok. A székesfőváros a VII. ker., Kazinczy-utca 23. sz. és a VI. ker., Bajnok-utca 18. sz. alatt tanoncotthonokat létesített. A tanoncotthonokba csak beszerződtetett tanoncok vétetnek fel, szerződésük tartamára. A tanulók ellátásukért vagyoni viszonyaiknak megfelelően havonta 12 pengőt vagy 6 pengőt fizetnek vagy ingyenes ellátásban részesülnek. A tanulók az otthonban szállást, reggelit és vacsorát kapnak, gondos felügyeletben, vallásos és hazafias nevelésben részesülnek. A tanoncotthonokban 120 férőhely van.

Tankönyvakció. Az elmult évben már nemcsak az elemi, iparostanonc és ismétlőiskolák tanulói, hanem a polgári és középfokú iskolák szegénysorsú tanulói számára is központilag szerezte be a főváros a tankönyveket. A tömeges beszerzésnél a székesfőváros még a lecsökkentett tankönyvárak mellett is 15—20% árengedményt kap, ezenfelül az elemi, iparostanonc- és ismétlőiskoláknál minden vásárolt 10 példány után egy ingyen példányt is köteles a tankönyvkiadó a szegénysorsú tanulók számára átengedni. Az árengedmény és a 11. példányokban nyujtott kedvezmény kb ¼ résszel növeli azt az összeget, amit a székesfőváros tankönyvek beszerzésére fordíthat.

Az elemi iskolai tanulók tankönyvtámogatása. Az elmult évben a székesfőváros a szegénysorsú elemi iskolai tanulók támogatására 37.980 pengőért 20.856 darab új tankönyvet vásárolt. A 11. példányképen 2587 darab új tankönyvet és térképfüzetet szolgáltattak be a tankönyvkiadók. A régebbi készletekből 68.000 darab állott rendelkezésre. Egybevetve a régebbi és új anyagot, összesen 88.856 darab tankönyv és térképfüzet került kiosztásra a székesfőváros szegénysorsú elemi iskolai tanulói között.

Számos olyan községi elemi iskola van, amelynek minden tanulója könyvsegélyben részesült.

Az elemi iskolák VII. és VIII. osztályai számára, amely osztályok használatára rendszeres tankönyvek még nem készültek, a folyó tanévben 3201 pengőért 1700 darab ifjúsági irodalmi művet szerzett be a főváros.

Ismétlő iskolai tanulók tankönyvtámogatása. Az ismétlő iskolai szegénytanulók számára 2212 pengőért 635 darab új könyv vásároltatott. Nagyobb beszerzésre azért nem volt szükség, mert az iskolák összevonása folytán a megszűnt iskolák tankönyvkészletét a megmaradó intézetek között osztotta szét az ügyosztály. Egyébként 2850 darab régebbi tankönyv is rendelkezésre állott, úgyhogy összesen 3485 darab tankönyv került szétosztásra.

Az ismétlő iskolákban jóformán valamennyi tanulót a székesfőváros látja el tankönyvekkel.

Iparostanonciskolai tanulók tankönyvtámogatása. Az iparostanonciskolai tanulók tankönyveiről a munkaadó köteles gondoskodni. Mégis a székesfőváros, tekintettel különösen egyes iparágak munkaadóinak rendkívül nehéz helyzetére, a régebbi készletekből 5000 darab tankönyvet engedett át a szegénysorsú iparostanoncok használatára. Új beszerzésre az iparostanonciskoláknál a folyó tanévben nem volt szükség, mert a megszűnt 23 iparostanonciskola könyveit a továbbműködő iskolák kapták meg és így azoknak segélytankönyvkészlete jelentékenyen megnövekedett.

Polgári iskolai tanulók tankönyvtámogatása. A polgári iskolai szegénysorsú tanulók számára 8799 darab tankönyvet szerzett be a főváros. Az előző évekből 7500 darab használható tankönyv maradt. Összesen 16.299 darab tankönyv és térképfüzet került a szegénytanulók között szétosztásra.

Új tankönyvek beszerzésére a polgári iskoláknál 24.594 pengőt fordított az ügyosztály.

Középfokú iskolai tanulók tankönyvtámogatása. A középfokú iskolák szegénytanulói számára 10.775 pengőért 2817 darab tankönyv szereztetett be. A régebbi készletekből megmaradt 2443 darab tankönyv és így összesen 5260 darab tankönyv és térképfüzet került díjtalan kiosztásra a szegénysorsú tanulók között.

Iskolaorvosi intézmény. Az adminisztracionális tekintetben a közoktatási ügyosztály hatáskörébe tartozó iskolaorvosi szolgálat az 1932/33. tanévben 292 közoktatási intézet 93.500 tanulójára terjedt ki.

Az iskolák az egészségügyi ellátás szempontjából 64 iskolaorvosi körzetbe tartoztak, amelyek mindegyikében 1 iskolaorvos és 1 iskolanővér látta el a szolgálatot. Egy körzetre átlag 1460 tanuló esett.

Az iskolaorvosi intézmény egész személyzete az 1933. évben 64 iskolaorvosból, 39 iskolaszakorvosból és 20 iskolaszakorvosi asszisztensnőből állott.

Az iskolaorvosok rendelőszobái az iskolákban a földszinten, a bejárathoz közel nyernek elhelyezést. Mindegyik rendelőnek külön várószobája van, a helyiségek fekvése, megvilágítása, szellőzése, falai, padlója a higiéne követelményeinek mindenben megfelelnek. Berendezésük mintaszerű.

Az iskolaorvosok az iskolaév elején elvégezték az általános vizsgálatokat, amelyek alapján kiválasztották a szembetegeket (trachomavizsgálat), a torna, rajz és kézimunka alól felmentendő tanulókat, az év folyamán pedig az illetékes idegszakorvossal együtt megejtették a kislétszámú osztályokba áttelepítendő tanulók vizsgálatát, nemkülönben a gyógytornára küldött gyermekek vizsgálatát is.

Ők jelölték ki az étkeztetési akció ebédjében, nyaralásban, tejellátásban részesülő gyengén fejlett szegénysorsú tanulókat. A szülők számára egészségügyi tárgyú előadásokat tartottak, a gyermekek ipari pályaválasztásánál a szülőknek tanácsot adtak és az egészségtan tanítását ellátták.

A székesfővárosi iskolaszakorvosi rendelők száma 21. Ezekben 4 szem-, 2 fül-, 2 orr-, torok-, gége-, 2 ideg-, 3 belgyógyász-, 1 bőrgyógyász-, 3 testegyenész-, 1 röntgenszakorvos és 21 fogorvos látta el a szolgálatot 21 iskolaszak-(fog)orvosi asszisztensnő segítségével.

A szakorvosi rendelők a főváros különböző pontjain s a megközelíthetőség könnyítése érdekében lehetőleg körzeteik központjában nyertek elhelyezést.

A szakorvosok a hatóságilag igazolt szegény szülők gyermekeit gyógykezelésbe vették és részükre ingyengyógyszert és gyógyászati segédeszközöket (szemüveg, talpbetét stb.) is rendeltek.

A tüdőbajos gyermekek vizsgálatát a 7 székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézet végezte.

A fogorvosok az év elején megvizsgálták az elemi iskolák elsőosztályos tanulóit és kiválasztották azokat, akik kezelésre szorultak. A már kezelt tanulókat ellenőrző vizsgálat alá vették. Fogkezelésben csak az igazolt szegénysorsú tanulók részesülhettek.

Ebben az évben átlag napi 15.500 kétdeciliteres tejadag fogyott el az iskolákban, ebből közel 8000 adag az iskolaorvosok által kiválasztott gyengén fejlett, szegénysorsú tanulóknak jutott.

Nyilvántartották az iskolaorvosok azokat a tanulókat, akik egészségi állapotuknál és szegénységüknél fogva különösen rászorultak arra, hogy a székesfőváros ínségakciója ingyen étkeztetésben és felruházásban részesítse őket.

Kiválasztották azokat a hibás testtartású, gyengeizomzatú tanulókat, akik edzésre, erősítésre szorultak. Ezek közül 5200 szegénysorsú csoportokra osztva törzserősítő, ú. n. gyógytornaórákra nyert beosztást.

Kiválasztották a tuberkulózisra hajlamos, gyenge szervezetű tanulókat, kik közül 100—100 gyermek három-három hónapra a székesfőváros Léderer-telepi és Diana-utcai (Svábhegy) Erdei Iskoláiban nyert elhelyezést, ahol a bőségesebb táplálkozás, jó levegőn való tartózkodás s orvosi ellenőrzés mellett tanulmányaikat is zavartalanul folytathatták.

A diftéria elleni védőoltásokban részesíthető gyermekeket előkészítették a háromszori oltáshoz. A székesfővárosi közegészségügyi és bakteriológiai intézet oltó-

orvosának segítségére voltak s több esetben maguk végezték el az oltásokat. Az eddig beoltottak száma — 1930. január hó 7-től számítva — meghaladja a 27.000-et.

Az I. ker., Koronaőr-utcai, VII. ker., Nyár-utcai és az újabban IX. ker., Szvetenai-utcai szakorvosi vizsgálókban elhelyezett kvarc-lámpák számos arra szoruló gyermeknek biztosították a mesterséges napfény előnyeit.

Az iskolaorvosi ellenőrzés alatt álló gyermekek szakorvosi ellátásának még intenzívebb biztosítására a szakorvosi vizsgálók kiterjedten decentralizáltattak és így a 11 központi vizsgálón felül a fiókszakorvosi vizsgálók száma 11-re bővült. Az új beosztásnál egyfelől padagógiai, másfelől szociális kívánalmak nyertek számottevő kielégítést azáltal, hogy az arra szorulók a legkevesebb időbeli mulasztással és anyagi megterhelés (közlekedési költség) nélkül vehetik igénybe az egyes szakorvosokat, főképen a főváros perifériás részein (Kőbánya, Zugló, Óbuda, Kelenföld).

A működésben levő (4) iskolafürdőket a tanulók az iskolaorvosok ellenőrzése mellett rendszeresen használták.

A két önálló iparostanonciskola, a VI. ker., Bajnok-utcai és a VIII. ker., Szentkirályi-utcai egy körzetté egyesítve (1400 fiútanonccal) a tanév első felének végén iskolaorvosi felügyelet alá vonatott s ezzel az iskolaegészségügyi intézmény régi és igen fontos programmpontja ment az első lépéssel teljesedésbe. Így meg lehet a remény arra, hogy a tanoncok a tanonciskolában töltött évek folyamán az iskolaorvos állandó vizsgálata és felügyelete mellett edzett, egészséges szervezettel és a szükséges egészségügyi ismereteknek a birtokában léphetnek ki az életbe és teljesíthetik majd hivatásukat.

Hét éve működik a székesfőváros iskolaorvosi intézménye és ennek nagy eredményei máris láthatók. Sokan vannak, akik vagy akiknek a szülei az iskolaorvosi vizsgálatok kapcsán tudták meg, hogy látásuk nem tökéletes; hogy nagyothallásuk, nyitott szájjal való légzésük, dunnyogó beszédük oka garatmandulatúltengés; hogy fejletlenségük, soványságuk, álmatlanságuk, étvágytalanságuk, lázas állapotuknak oka angolkór, vérszegénység, idegesség, gyomorbaj, tüdőcsúcshurut stb.; hogy hátfájásuknak, helytelen testtartásuknak oka gerincelferdülés, viszketegségüknek a bőr betegsége, rossz emésztésüknek, szájbűzüknek a fogak romlottsága stb. Mindezekre az intézmény orvosai a szülők figyelmét felhívják és módot nyujtanak nekik arra, hogy a rosszul látó megfelelő szemüveghez jusson, a ferdegerincű gyógytornában részesüljön, a gyengetüdejű a tüdőgondozóba, a gyengetehetségű kislétszámú iskolába jusson, a testileg gyenge vagy szegénynyérű az Erdei Iskolába vagy nyári üdültetésre, a szem-, fül-, gége-, bőr-, bel-, ideg-, fogbeteg megfelelő kezelésre vagy kórházba kerüljön. Különösen a mai súlyos gazdasági viszonyok között nagyon fontos, hogy az iskolás gyermekek egészségügyi védelmét végző iskolaorvosi intézmény minél kiterjedtebb, mélyrehatóbb és zavartalan munkát végezzen.

Iskolanővéri intézmény. Az intézmény élén a vezetőiskolanővér áll, aki a melléje beosztott három központi iskolanővér segítségével irányítja a többi iskolanővér működését. Ugyancsak a központban teljesít szolgálatot a gyermekotthonok felügyeletével megbízott két iskolanővér is. A kerületben 13 iskolanővér látja el a szolgálatot, az iskolaorvosi körzetekben pedig 64 körzeti iskolanővér.

Az iskolanővéri intézmény működését feltüntető adatokat alább ismertetjük.

A körzeti iskolanővérek az 1932/33. iskolaév folyamán 22.656, a kerületi iskolanővérek 2492, összesen tehát 25.148 környezettanulmányt végeztek.

1. Az intézmény erkölcsi támogatásban részesített 1396 gyermeket. Ezek közül:

családi gondozáshoz juttatott	615	gyermeket
intézetben elhelyezett	106	«
átmeneti otthonban elhelyezett	260	«
menhelyben elhelyezett	107	«
az árvaszék útján nyert támogatást	46	gyermek
a gyermekrendőrségi pártfogásba adott át	78	gyermeket
a fiatalkorúak felügyelőhatóságának adott át	184	«

2. Anyagi támogatást nyujtott 59.572 esetben 317.302 pengő értékben és pedig:

pénzsegélyt nyujtott társadalmi úton	618	esetben	4.343·72	P értékben
pénzsegélyt nyujtott elöljáróság útján	111	«	777·—	« «
iskolanővéri központ útján	1.137	«	10.946·20	« «
cipőt adott	7.920	«	79.264·50	« «
cipőtalpalást nyujtott	23.443	«	92.792·30	« «
ruhaneműt adott	8.811	«	52.980·75	« «
fehérneműt adott	8.137	«	25.436·30	« «
téli kabátot adott	1.328	«	26.480·—	« «
élelmiszersegélyt adott	501	«	1.915·80	« «
kedvezményes tejutalványt adott	5.553	«	18.966·60	« «
más egyebet	1.962	«	3.398·90	« «
munkaközvetítést nyujtott	51	«		

3. A mulasztók ellenőrzése 726 esetben történt a következő eredménnyel:

notórius mulasztókból beiskolázott	179	gyermeket
betegség miatt nem volt be iskolázható	65	gyermek
hatóságilag mulasztásért büntetve	256	«
elköltözött vagy meghalt	226	«

4. Egészségügyi támogatásban részesített az intézmény 2288 tanulót, mégpedig:

kórházba helyeztetett	129	gyermeket
pszichológiai vizsgálat alá vétetett	102	«
gyógyszersegélyt kapott	25	gyermek
szemüveget kapott	1471	«
lúdtalpbetétet kapott	349	«
egyenesítő fűzőt kapott	20	«
járógépet vagy ortopéd cipőt kapott	9	«
erdei iskolába helyeztetett	183	«

Az iskolanővérek gyermekbírósági tárgyaláson 193 esetben jelentek meg. Az ügyek intézése közben 2989 hivatalos utat tettek meg, 211 esetben vettek részt szakelőadáson és 45 esetben szülői értekezleten.

Gyermekotthonok. A gyermekotthonokat fenntartó hölgybizottságok által fenntartott gyermekotthonok száma néggyel emelkedett és most már 14 gyermekotthon van a székesfőváros területén, amelyekben 2—6 éves gyermekek egész napi gondozásban és ellátásban részesülnek. A gyermekotthonok helyiségeit és személyzetét a székesfőváros adja, az élelmezés és felruházás költségeit pedig társadalmi úton »A gyermekotthonokat fenntartó hölgybizottság« teremti elő.

A gyermekotthonok legfőbb és leghathatósabb pártfogója a Kormányzóné ő főméltósága, aki maga is több száz gyermek ellátását viseli. A gyermekotthonok a következők:

A Kormányzóné ő főméltósága gyermekotthonai:

VI. ker., Tatai-úti gyermekotthon
VIII. « Csobáncz-utcai «
I. « Diószegi-út 44. «
III. « Kiscelli-úti «
III. « Szépvölgy-utcai «
III. « Vörösvári-úti «
VI. « Babér-utcai Mária- «
VI. « Szekszárdi-úti «
VI. « Angyalföldi-úti «
VI. « Lőcsei-úti «
VII. « Káldi-utcai «
VII. « Uzsoki-utcai «
IX. « Vágóhíd-utcai «
X. « Maglódi-úti «

Az otthonokban 1402 gyermeket gondoznak.

Ingyentejakció. Minthogy a külföldi származású csukamájolaj beszerzése a devizakorlátozó rendelkezések miatt akadályokba ütközött, továbbá, mert a belföldön előállított pótanyagok a csukamájolajat 100%-ig nem pótolják — a községi iskolák gyengeszervezetű tanulóinak csukamájolaj ellátására szánt hitelösszegből ezidén is iskolai ingyentejakció bonyolíttatott le, amelynek során a községi iskolák szegénytanulói 85 tanítási napon át naponta két deciliter ingyentejet kaptak. Bár a rendelkezésre álló összeg csekély volt, de mégis jótékonyan kapcsolódott be az iskolai ingyentejakcióba és összesen 61.100 darab két deciliteres palack ingyentej kiosztását tette lehetővé, amelyek főleg a kültelki iskolák részére adattak ki. Naponta átlag 716 gyermek részesült az akcióban.

Fogkefeellátás. Az 1933. évben 6322 darab fogkefe osztatott ki ingyenesen a községi iskolákba járó szegénygyermekek között. A gyermekek kiválogatását az iskolafogorvosok az iskolanővérekkel egyetértve végezték.

Ifjúsági előadások. A rendszeres iskolai ének- és zeneoktatás munkájának kiegészítése, valamint a tanulóifjúság zenei műveltségének fejlesztése érdekében, a közoktatási ügyosztály 1932. tavaszán az ifjúsági operaelőadások ciklusát is megszervezte. Míg az első évben öt, a másodikban — tekintettel az állandóan fokozódó érdeklődésre — már nyolc előadás volt.

A műsoron az Operaház vezetősége s a középiskolák főigazgatóságával történt megállapodás alapján 1933. évben a következő művek szerepeltek:

Tannhäuser,
Pesti karnevál, Csavargó és királyleány, Babatündér,
Hoffmann meséi,
Aida,
A mosoly országa,
Carmen,
Bohémélet,
A varázsfuvola.

Ez a munka a most kiadott normáltanszer-lajstromok kiadásával tökéletesen vihető keresztül. Az üzemvizsgáló bizottság megállapítása szerint az intézet nem üzem, hanem a VII. ügyosztálynak olyan szakhivatala, mely a tanszerköltségvetés előirányzatát szakszerűen leadminisztrálja s jórészt olyan tudományos és pedagógiai munkát végez, amelyet csak erre a munkára speciálisan kiképzett iparosok és pedagógusok tudnak elvégezni. Ennek a megállapításnak eredménye a már fentebb említett 33.199/1934—VII. rendelet az intézet kifejlesztéséről és munkakörének bővítéséről. A normáljegyzékek megállapítják iskolafajonkint és tantárgyankint a taneszközök számát, típusát, a rendelkezésre álló leltárak pedig a készleteket tüntetik föl. Ezek segítségével tehát a bevásárlásokba s az egész tanszerellátásba a legnagyobb tervszerűség vihető bele.

Az új szabályzat fontos pedagógiai feladatokat is ró az intézetre, nevezetesen a szertárak ellenőrzését, a tárgyak gondozásának, használatuk módjának nemcsak anyagi, hanem pedagógiai szempontból vett ellenőrzését is. A szemléltetés, kísérletezés módjában támogatja az intézet a tanerőket s tanáccsal, útmutatással szolgál minden, a tanszerekre vonatkozó kérdésben. Hivatása továbbá a tanszerpiacon megjelenő újdonságok megvizsgálása s azoknak, amennyiben hasznosak, a tanításba való bevonása. Így az eddig kizárólag beszerző és adminisztráló intézet fontos pedagógiai irányító tényezővé lépett elő s nagyban hozzájárul majd a székesfőváros elismerten elsőrendű iskola ügyének nívón tartásához.

Iskolai bútorjavítóműhely. A székesfőváros gazdasági hivatala telepén berendezett műhely speciális pedagógiai irányítás mellett házilag végzi az iskolai bútorok szükséges javítását, sőt a kiselejtezett bútorok anyagának felhasználásával új iskolai bútorokat is előállít. A műhely kifogástalanul megfelel hivatásának és működése jelentékeny költségmegtakarítást jelent.

A műhely által végzett munkák értéke az 1933. évben 94.885 pengőt tett ki.

A műhely vezetősége a közoktatási ügyosztály intézkedései alapján az iskolai bútorok és felszerelési tárgyak (iskolai padok, szekrények, székek, fogasok, munka- és laboratóriumi asztalok, rajzasztalok stb.) beszerzése alkalmával több esetben versenytárgyalást tartott, melynek eredményeképen az 1933. évben a fővárosi iparosok és kereskedők 14.600 pengő értékű munkához, illetőleg szállításhoz jutottak.

5. A székesfőváros leventeintézménye.

A székesfőváros leventeintézménye az elmult 1933. évvel betöltötte fennállásának első tíz esztendejét. A beszámolók híven feltüntetik a székesfővárosi leventeegyesületekben folyó összhangzatos testi és szellemi nevelés eseményeit és eredményeit.

Bajnoki leventeversenyek. Miként az elmult években, úgy az 1933. évben is a kiképzési időszaknak megfelelően az egyes versenyágakban, úgymint szertorna, ökölvívás, birkózás, mezei futóverseny, atlétika, lövészet, külön-külön kerültek eldöntésre a székesfővárosi leventebajnokságok.

A szertornaversenyek két csoportban, ú. m. kezdők és haladók csoportjában nyujtón, korláton, gyűrűhintán, lovon, egyéni és csapatversenyek keretében kerültek

lebonyolításra. A győztes csapat bajnoki címet és Purebl Győző dr. ny. szfőv. tanácsnok vándordíját nyerte.

Az ökölvívóverseny résztvevői nyolc súlycsoportban, ú. m. légsúly, bantamsúly, pehelysúly, könnyűsúly, weltersúly, középsúly, kisnehézsúly és nehézsúly csoportokban mérköztek egymással a bajnoki címért.

A birkózóverseny hat súlycsoportban: ú. m. légsúly, pehelysúly, könnyűsúly, kisközépsúly, nagyközépsúly és nehézsúly csoportokban került lebonyolításra. Minden súlycsoport győztese bajnoki címet, a legtöbb pontszámot elérő kerület pedig csapatbajnoki címet és a székesfőváros tanácsának örökös vándordíját nyerte.

A mezei futóverseny szenior és junior csoportokban egyéni és csapatversenyek keretében került eldöntésre. A csapatversenyben a szenior csoportban tizescsapattal, a junior csoportban pedig ötöscsapattal vettek részt az I—X. kerület leventéi.

A verseny távja: Juniorok részére 3 km, szeniorok részére 5 km volt.

A fővárosi leventék lőkiképzése a VII. kerületi és V. kerületi levente lőtereken történt. Az 1933. évben a székesfőváros Testnevelési Felügyelősége a leventék kiképzési anyagába a nyilazás sportját is fölvette. A leventék céllövősportjának fejlődéséről a székesfővárosi és az országos levente lövészversenyek eredményei tesznek tanubizonyságot.

A székesfővárosi leventék bajnoki céllövő- és nyilazóversenye 1933. évi szeptember hó 23-án és 24-én egyéni és csapatversenyek keretében folyt le.

A fővárosi leventék és oktatók résztvettek az október hó 15-én tartott országos levente lövészversenyen és minden versenyszámban győztek és pedig:

A 29. M. kispuska csapatversenyben az első és harmadik díjat a VII. ker. 11. sz. és az I. ker. 2. sz. Lev. Egy. csapata nyerte 44 versenyzőcsapat közül.

Bármilyen rendszerű kispuska csapatversenyben első lett Budapest csapata.

A 29. M. kispuska egyéni versenyben indult 236 levente. Első lett Róth Imre VII. kerületi, második Balogh Jenő VI. kerületi levente.

Bármilyen rendszerű kispuska egyéni versenyben indult 37 levente: első lett Huszár Dénes VII. kerületi, 2. Róth Imre VII. kerületi, 3. Hungeshagen János I. kerületi levente.

A 29. M. kispuska oktatók egyéni versenyében indult 29 oktató. Első lett Stadler Jenő VII. kerületi leventeoktató.

Bármilyen rendszerű kispuska-oktatók egyéni versenyében első lett Gridi Papp László IX. kerületi leventeoktató.

A székesfőváros Testnevelési Bizottsága a céllövősport fellendítése érdekében fenti levente-bajnoki lövészversenyen kívül április hó 22-én a VII. kerületi »Horthy Miklós« levente sporttelepen tábortűzzel összekötött lövészünnepélyt tartott, melyen a leventéken kívül a székesfőváros Testnevelési Felügyelősége által alapított polgári lövészegyesületek is résztvettek.

A Magyar Atlétikai Szövetség által rendezett kegyeleti stafétaversenyen a fővárosi leventék 12 csapattal vettek részt és az abszolút sorrendben az V. ker. *A)* csapata a 9. lett maga mögött hagyva a Közrendészeti alakulatok, Ludovika Akadémia, a Középiskolák és számos társadalmi sportegyesület csapatát.

A székesfőváros Testnevelési Felügyelősége december 1-én állította fel a fővárosi leventék részére a sítanfolyamot kezdők és haladók részére. A tanfolyamnak 90 résztvevője volt.

Nyári táborozás. Annak a széleskörű, tervszerűen keresztülvitt testnevelési és népművelő munkának, melyet a székesfőváros Testnevelési Felügyelősége az iskolánkívüli ifjúság testi és szellemi gondozása terén kifejt, egyik jelentős tényezője a leventék nyári üdültetése.

Aki ismeri a műhelyben, a gyárakban senyvedő iparosifjúság szociális, gazdasági, egészségügyi helyzetét, bizonnyal a legnagyobb elismeréssel adózik a székesfőváros Testnevelési Felügyelőségének, hogy lehetővé teszi a szabadságot, pihenést, gondtalan életet s a nagy természetet nem ismerő és így a nyaralásra leginkább rászoruló iparosifjúságnak a nyári táborban való örömteljes életét.

A táborhelyek megválasztásánál ebben az évben is az a szempont vezette a Testnevelési Felügyelőséget, hogy a táborok víz mellett legyenek, ahol a vízisportok (úszás, evezés, vitorlázás) gyakorolhatók legyenek, amely rendkívül egészséges és hasznos sportágak gyakorlására a kiképzési időszak alatt kevés alkalom van, továbbá, hogy a leventék a táborozás alkalmával földrajzi, történelmi és kulturális ismereteiket kibővíthessék.

A Testnevelési Felügyelőség a fenti szempontok figyelembevételével a nyári táborokat a Balaton partján állította fel a következő helyeken: B.-Aliga, B.-Világos, Szárszó, Boglár és Fonyód.

Balatonaligára június 18-án érkezett le a X. kerület 76 leventéje 4 oktatóval. A tábort ez évben is a MÁV területén, árnyas helyen, közvetlen a Balaton partján állították fel. Az első csoportot július 1-én váltotta fel a X. kerületi leventék második csoportja, 86 levente és 4 oktató. Mindkét csoport rendezett ünnepélyes tábortüzet. Az első csoport június 30-án, a második pedig július 11-én. Mindkét alkalommal nagyszámú, előkelő közönség nézte végig a levente tábortüzeket s a leventék igyekezetét meleg rokonszenvvel honorálta.

A X. kerületi leventéket július hó 14-én az I. kerületi leventék váltották fel, akik szintén két csoportban élvezték a balatonaligai leventetábor örömeit. Az I. kerületi leventék is kétízben rendeztek tábortüzet.

Balatonvilágoson a IV. kerületi leventék állították fel a Balaton partján a táborukat, melyet két hétig tartó nyaralás után július hó 2-án a VIII. kerületi leventéknek adtak át, akik három csoportban augusztus 12-ig táboroztak Világoson. Üdülésen, szórakozáson kívül gondoskodott a tábor vezetősége szakszerű sportkiképzésről is. Magas-, távolugró- és súlydobópálya készült, négy csónak az evezés gyakorlására szolgált. Az úszni nem tudó leventék pedig úszásoktatásban részesültek. A versenykedv fokozása céljából a táborvezetőség atlétikai-, úszó- és céllövőversenyeket rendezett. Kimagasló eseménye volt a táborozásnak a július 26-án rendezett műsoros tábortűz, melyet mintegy 500—600 főnyi fürdőközönség élvezettel nézett végig.

Szárszón táboroztak a VII. kerületi leventék június 18-tól július 16-ig két csoportban. A napi foglalkozáson és sportkiképzésen kívül tanulmányi kirándulást tettek Földvárra és Tihanyba. A négyhetes táborozás ünnepélyes tábortűzzel nyert befejezést, melyet nagyszámú, előkelő közönség nézett végig és a szereplőket lelkes ünneplésben részesítette. Július 16-án a VII. kerületi leventéket a IX. kerület leventéi váltották fel, akik négyhetes táborozásuk alatt kifogástalan magaviseletükkel, szórakoztató tábortűzükkel hozzájárultak a fővárosi leventék jó hírnevéhez.

Balatonboglárra június hó 18-án érkeztek meg a II. kerületi leventék 14 napos tartózkodásra. Június hó 30-án ünnepélyes tábortűzzel vettek búcsút Boglártól és

a nagy csínnal berendezett tábort az V. kerületi leventéknek adták át. Az V. kerületi leventék három csoportban augusztus 13-ig táboroztak Bogláron, amely idő alatt a napi foglalkozáson, szórakozáson kívül minden csoport a Balaton környékének megismerése céljából több kirándulást tett.

Fonyódra kétheti tartózkodásra június 18-án érkeztek meg a III. kerületi leventék, akikre nehéz munka várt, mert a régi, megszokott leventetáborhely már nem állott a leventék rendelkezésére. Az új táborhely sűrű bozóttal benőtt, elhanyagolt terület volt a Balaton partján, melyet azonban pár napi munkával táborozásra alkalmassá tettek.

A VI. kerület leventéi három csoportban, július 3-tól augusztus 13-ig táboroztak Fonyódon, amely idő alatt háromszor rendeztek ünnepélyes tábortüzet. A Badacsonyra tett hajókirándulás és a Balatonlelle-i avanguardista táborban tett látogatás volt szép élménye a VI. kerületi leventéknek. Augusztus 11-én zenés takarodóval és lampionos felvonulással vettek búcsút Fonyódtól és másnap fájó szívvel fogtak hozzá a táborbontás szomorú munkájához.

Az egyes kerületek táborozási helyéről és idejéről az alábbi táblázat ad áttekintő képet:

Faluhelyek	VI/18—VII/2.	VII/3—VII/16.	VII/17—VII/30.	VII/31—VIII/13.
B.-Aliga	X. kerület	X. kerület	I. kerület	I. kerület
B.-Világos	IV. kerület	VIII. kerület	VIII. kerület	VIII. kerület
Szárszó	VII. kerület	VII. kerület	IX. kerület	IX. kerület
B.-Boglár	II. kerület	V. kerület	V. kerület	V. kerület
Fonyód	III. kerület	VI. kerület	VI. kerület	VI. kerület

Állandó üdülőházak és sporttelepek. A leventék nyári üdültetésének célját szolgálták az alkalmi táborokon kívül a siófoki és az érdi levente-üdülőházak. Siófokon a vitorlástanfolyam nyert elhelyezést június 19-től augusztus 20-ig. A tanfolyamon résztvevők három csoportban nyertek kiképzést a vitorlázás és evezés sportjában.

Érden a fejlődésben visszamaradt, vérszegény leventék nyertek elhelyezést négy csoportban június 11-től szeptember 1-ig.

A siófoki és érdi üdülőházak csoportbeosztása és létszáma:

Üdülőház	Csoport	Időszak	Létszám
Siófok	1	VI. hó 19-től VII. hó 9-ig	96
	2	VII. hó 10-től VII. hó 30-ig	
	3	VII. hó 31-től VIII. hó 20-ig	
Érd	1	VI. hó 11-től VII. hó 1-ig	320
	2	VII. hó 2-től VII. hó 22-ig	
	3	VII. hó 23-tól VIII. hó 12-ig	
	4	VIII. hó 13-tól IX. hó 1-ig	

A lágymányosi vízisporttelep avatóünnepélye. Az 1932. évben a Lágymányoson épített vízisporttelep avatási ünnepélyét a székesfőváros Testnevelési Bizottsága május hó 27-én tartotta meg nagyszámú előkelő közönség jelenlétében.

Az érkező előkelőségeket a fellobogózott sporttelepen vitéz *Sallay* István ezredes a sporttelep létesítője és vitéz nagybarcsai *Barcsay* Ádám a székesfőváros testnevelési felügyelője fogadta a levente-díszszázad élén.

Liber h. polgármester avatóbeszéde után székelyudvarhelyi *Ágotha* Árpádné a vezérvitorlást megkeresztelte és ezután kezdetét vette a sportünnepély, melynek keretében az evezőstanfolyam szabadgyakorlatokat, a VI. és VII. kerületi leventék mintacsapata korláton és nyujtón mutatott be kifogástalan precizitással szertornagyakorlatokat, az úszótanfolyam résztvevői pedig vízipólót mutattak be.

Az avatóünnepélyt tábortűz fejezte be, melynek keretében a »Pereszkényi áruló« című hazafias színdarabot adta elő a levente kultúrcsoport.

A székesfőváros Testnevelési Felügyelősége a vízisport fejlesztése céljából a lágymányosi sporttelepet a modern sportigényeknek megfelelően az alábbiak szerint szervezte meg:

1. *Vitorlázás.* A telep egy 22 és egy 14 m²-es Yolle és három darab balatoni »Dinghy« (Einhand Yolle) felett rendelkezik.

2. *Evezés.* Evezés céljából 10 darab kétpárevezős, gurulóüléses, új és stabilépítésű csónak áll rendelkezésre.

3. *Úszás és fürdés.* Az úszáshoz, fürdéshez, valamint vízipólózáshoz a két tutajmedence használható, melyeknek mérete 20×50, illetve 20×20 méter.

4. *Motorcsónakázás.* A motorcsónakázásra két csónak áll rendelkezésre, egy 6×8 HP-s, illetve egy 16×20 HP-s »Evinrude« motorral.

5. *Csónaktárolás.* A telep garázsában 20 férőhely áll a közönség rendelkezésére magáncsónakok elhelyezése céljából.

6. *Ping-pongozás.* Három asztal áll a közönség rendelkezésére, asztalonkint négy gumírozott versenyütővel és labdákkal.

Ennek az átszervezésnek megfelelően nagy fellendülést mutat a sporttelep évi forgalma. Tagsági jegyet váltott 1390 személy. A fürdőzők száma mintegy 20.000 volt, csónakot 3700-an, vitorlást pedig 370-en vettek igénybe.

Ha tekintetbe vesszük, hogy ezenkívül a telepnek még mintegy 10.000 leventelátogatója volt, úgy nyilvánvaló, hogy a levente vízisporttelep nemcsak a fővárosi leventék fontos üdülőhelye, hanem a fővárosi vízisport fejlődésének is egyik jelentős tényezője lett.

A fővárosi leventeuszoda forgalma. A székesfővárosi leventeuszodában — mely ez évben is a budai oldalon, a Ferenc József- és Erzsébet-híd között volt elhelyezve — egész nyáron át élénk élet folyt. Reggel 6 órától este 8-ig özönlöttek leventék, diákok, hogy felfrissítsék magukat a hűs habokban s habár rövid időre is, élvezzék a nyár örömeit. A legnagyobb forgalom délután 5—8-ig volt, amikor a leventék a napi munka után tömegesen keresték fel az uszodát. Hogy mekkora forgalmat bonyolított le a 200 főre berendezett leventeuszoda, azt az alábbi számadatok illusztrálják:

A megnyitás napjától, június 1-től szeptember 15-ig igénybevette az uszodát:

Levente	13.562
Diák	15.456
Főiskolai hallgató	1.365
Fővárosi alkalmazott	1.700
Egyéb foglalkozású	3.400
Összesen	**35.483**

Ez a hatalmas szám bizonyítja legjobban, hogy mennyire szükséges volt a leventeuszoda felállítása úgy népegészségügyi, mint szociális szempontból.

Az V. kerületi leventeotthon és sporttelep avatási ünnepe. Az V. ker. Testnevelési Bizottsága október hó 29-én adta át rendeltetésének az V. kerületi Váci-úti sportpályán közadakozásból felépített leventeotthont és lövészgondnoki lakást ünnepélyes keretek között.

Az ünnepélyt az V. ker. leventezenekar a Magyar Hiszekeggyel nyitotta meg, utána dr. *Holtzspach* Ödön, V. ker. elöljáró, a ker. Testnevelési Bizottság elnöke adta át az építményeket lendületes beszéd kíséretében a fővárosi leventeintézménynek.

A levente-kultúrcsoport tevékenysége. A székesfőváros Testnevelési Felügyelősége a leventék kulturális ismereteinek bővítésére és műsoros ünnepélyek rendezésére kerületenkint kultúrcsoportokat szervezett. A leventék már az elmult években is örömmel vettek részt műsoros ünnepélyeken, hiányzott azonban a központilag irányzott szakszerű vezetés. A kultúrcsoportok értékes munkáját dokumentálja az 1933. szeptember 1-től 1934. június 30-ig terjedő levente munkaévben 17 színielőadás, 24 hazafias ünnepély, 24 szavalókórus, 14 szavalóverseny, 10 költői verseny, 10 prózai verseny, melyek megoszlását az egyes kerületek szerint az alábbi táblázat tünteti fel:

Kerület	Színelőadás	Hazafias ünnepély	Szavaló-kórus	Szavaló-verseny	Költői verseny	Prózai verseny
I.	2	2	3	1	1	1
II.	2	2	2	3	1	1
III.	2	2	1	1	1	1
IV.	3	2	2	1	1	1
V.	—	5	3	1	1	1
VI.	1	2	2	1	1	1
VII.	2	2	3	2	2	2
VIII.	1	3	3	2	1	1
IX.	1	2	2	2	1	1
Felügyelőségi énekkar	3	2	3	—	—	—
Összesen	**17**	**24**	**24**	**14**	**10**	**10**

A leventék emlékünnepe nagyjaink sírjainál. A székesfőváros leventéi március 12-én impozáns és bensőséges emlékünnepélyt tartottak a tabáni és a kerepesi temetőkben pihenő ama nagyjaink sírjainál, akiknek az 1848/49. évi szabadságharcban vagy ezzel kapcsolatban jelentős szerepük volt s akik a hazaszeretetben örökéletű példát szolgáltattak a magyar ifjúságnak.

A hazafias emlékünnepélyek a tabáni temetőben levő »Honvédsírok« és a kerepesi temetőben pihenő Petőfi-család, Kossuth, Batthyány, Jókai, Klapka és Görgey sírja előtt folytak le, ugyanegy időben, délelőtt 11 órakor.

A tabáni Honvéd-síroknál az I—III. kerület leventeifjúsága, a Petőfi-család sírjánál a X. kerület 300 leventéje, Batthyány mauzoleuma előtt a VII. kerület 200 leventéje, Jókai mauzoleuma előtt a VIII. kerület 300 leventéje, Kossuth mauzoleuma előtt a VI. és IX. kerület 300 leventéje, Görgey és Klapka sírjánál a IV. és V. kerület 150—150 leventéje hódolt a nagy idők emlékének.

A kerületek koszorúit egy-egy levente tette néhány meleg, kegyeletes szó kíséretében a sírra. Az ünnepélyeken résztvettek a kerületi leventezenekarok is.

A leventék karácsonyfaünnepe. A székesfővárosi Törvényhatóság Testnevelési Bizottsága és Testnevelési Felügyelősége december hó 23-án rendezte meg immár hetedízben a leventék karácsonyfaünnepélyét.

A karácsonyfaünnepélyhez a Törvényhatósági Testnevelési Bizottság 25.000 pengővel járult hozzá, melyhez gyüjtés és adományozás folytán még igen sok pénzbeli és természetbeni jutalom járult.

A karácsonyfaünnepélyen az alábbi ajándékok kerültek kiosztásra: 310 pár cipő, 200 leventeing, 150 téli kötöttruha, 10 hátizsák, 300 szeretetcsomag, 200 rend leventeruha, 500 leventesapka, 150 fehérneműs csomag, 150 könyv.

A Testnevelési Felügyelőség által rendezett karácsonyfaünnepélyen kívül minden kerület Testnevelési Bizottsága rendezett karácsonyfaünnepélyt, melynek keretében több száz szegénysorsú levente részesült szeretetadományban, így:

Az I. kerületben december 22-én a ker. leventeotthonban megtartott karácsonyfaünnepélyen 290 levente részesült ajándékban.

A II. kerület Testnevelési Bizottsága december 20-án Fő-u. 68. szám alatt levő leventelövöldében tartott karácsonyfaünnepélyt, melynek keretében 130 levente kapott ajándékot.

A III. kerületben 150 levente részesült adományban december 22-én, Kórház-u. 9. sz. iskola tornatermében megtartott ünnepélyen.

A IV. kerületi leventék karácsonyfaünnepélye december 22-én a Cukor-utcai iskolában folyt le, melynek keretében 50 levente kapott ajándékot.

Az V. kerületben a ker. elöljáróság tanácstermében december 23-án rendezett karácsonyfaünnepélyen mintegy 100 ajándék került kiosztásra a leventék között.

A VI. kerületi leventeházban december 17-én rendezett karácsonyfaünnepélyen 200 levente részesült adományban.

A VII. ker. leventelövöldében december 22-én rendezett karácsonyfaünnepély keretében 350 levente részesült adományban.

A VIII. kerületi leventék karácsonyfaünnepélye a ker. elöljáróság tanácstermében december 24-én folyt le, melyen mintegy 270 ajándék került kiosztásra.

A IX. kerület leventéi december 22-én a Mester-utcai polgári iskola tornatermében ünnepelték a karácsonyt. Itt mintegy 300 ajándék került kiosztásra.

A X. kerületi leventék a Ganz—Vagóngyár által december 21-én rendezett karácsonyfaünnepélyen vettek részt.

Leventék díszőrsége az Országzászlónál. Az Ereklyés Országzászló Bizottsága felkérésére a székesfőváros Testnevelési Felügyelősége a Szabadság-téri Országzászlónál minden hó második vasárnapján levente-díszőrség felállítását rendelte el.

Az őrcsapat, mely egy oktatóból és 25 leventéből állt, félóránkint állította ki a díszőrséget, két leventét az országzászló elé. A déli zenés őrségváltáshoz pedig kivonult az egész őrcsapat, a leventezenekar kíséretében, mely a Himnusz és Hiszekegy eljátszása után térzenét adott a Szabadság-téren. A térzene befejezése után a zenekar indulójára az egész őrcsapat díszmenetben elvonult az Országzászló előtt.

6. Iskolánkívüli Népművelési Bizottság.

A Bizottság életében történt nevezetesebb mozzanatok. A Főváros Népművelési Bizottsága ebben a tanévben 3 ülést tartott, amelyeken kimerítően tárgyalta úgy a folyó, mint a szervezeti ügyeket.

A Bizottság ügyrendi szabályzata több tekintetben elavult, miért is azokat a vallás- és közoktatásügyi minisztérium illetékes ügyosztályával történt előzetes megbeszélés szerint módosítani kellett. A Bizottság által letárgyalt és elfogadott ügyrendi szabályzat a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz jóváhagyás végett felterjesztetett, azonban jóváhagyása még nem történt meg.

A polgármester a tanév folyamán Tanay Magda polgári iskolai tanárt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter pedig dr. Domby József, dr. György Oszkár, Kállay István, Reményi Lajos, Tobisch Ilona és dr. Szekeres Kálmán gyakornokokat osztotta be a Bizottság titkári hivatalába szolgálattételre. Ennek kapcsán a hivatal 3 helyiséggel bővült.

A hároméves munkaterv szellemében a népművelési telepek speciálizálódtak. A Vas-utcai telep a kiskereskedők és a kisiparosok, az Óbudai telep a mezőgazdasággal foglalkozók, a másik Vas-utcai telep a nők elméleti és családi, a Bajza-utcai telep a nők gyakorlati háztartási, a belvárosi telep az idegen nyelvek, a rákosfalvai telep az ottani lakosság általános művelődési igényeinek kielégítését szolgálta.

A művészi nevelés elmélyítése érdekében három akciót indított meg a Bizottság:

a) A mult évben megindított irodalmi-esték mellett az irodalmi ízlés és műveltség fejlesztése érdekében a Nemzeti Színházban 8 bérleti előadást rendezett. Az akció keretében Zágon István: Az ígéret földje; R. Fauchois: Szegény Mavrier; Sik Sándor: István király; Madách Imre: Az ember tragédiája; Móricz Zsigmond: Rokonok; Shakespeare: A velencei kalmár; Tennyson Jesse és H. M. Harrwoo: A pelikán és Katona József: Bánk bánja kerültek előadásra. A bérlők ingyen jutottak az előadott művek ismertetésének birtokába és a darab szereposztásához. Az iparostanonc leventéknek a Városi Színházban külön előadatta a Bizottság Madách: Az ember tragédiája c. színművét.

b) A zenei műveltség terjesztésének céljával a Magy. kir. Operaházban szintén 8 bérleti előadást tartott a bizottság. Bemutatás alá került: Mozart: Szöktetés a szerályból; Rimsky-Korsakov: Seherezade; Wagner: Tannhäuser; Dohnányi: A tenor, Liszt: A pesti karnevál, Verdi: Aida; Puccini: Bohémélet; Poldini: Farsangi lakodalom; Erkel: Hunyadi László és Rossini: A szevillai borbély című művek. A bérlők itt is ingyen jutottak a darab ismertetéséhez és szereposztásához.

c) A képzőművészeti nevelés elmélyítése érdekében műtermi látogatásokat rendezett a Bizottság. A tanév folyamán a 77 műtermi látogatáson 2094 személy vett részt.

A Bizottság hangversenyei közül kiemelkedők voltak: gróf Klebelsberg Kunó emlékhangverseny, melyet Dohnányi Ernő vezényelt; Beretvás: Szent Ferenc oratóriumának előadása, az olasz hangverseny, melyet Nordio Cesare vezényelt és

Barera hegedűművész működött közre; Bruckner VII. szimfóniájának egy hangverseny keretében való kétszeri előadása Félix Gatz vezénylete mellett; a terézvárosi templomban tartott egyházzenei hangverseny és a Liszt Ferenc társasággal karöltve rendezett Liszt hangverseny, melyet Weingartner Félix vezényelt.

A magyar dalkincs terjesztése és ápolása érdekében a vallás- és közoktatásügyi miniszter által adományozott grammofónlemezeket a dalok nemei szerint csoportosította a Bizottság és magyarázó szöveget iratott hozzájuk.

Az iparostanoncok és leányok körében tartott előadások az OTI-val egyetértően balesetvédelmi előadásokkal bővültek ki.

A munkásnők körében az Országos Stefánia Szövetséggel karöltve az anya- és csecsemővédelem köréből sorozatos előadások rendeztettek.

A Vas-utcai női népművelési telepen beállította a Bizottság a gyakorlatokkal egybekötött csecsemőgondozási tanfolyamot.

A Bizottság által rendezett nyilvános előadások során két külföldi előadó szerepelt. Frobenius Leó, a világhírű afrika-kutató, az afrikai népek kultúrájáról tartott etnográfiai előadást; Ernst Ferand pedig a szirakuzai szabadtéri előadások művészi problémáiról adott elő.

A Bizottság résztvett a Szent István-napi ünnepségeken és a vidékről jövők részére szakvezetéseket rendezett Budapest látnivalóinak ismertetése érdekében. A fővárosi leventék részére október 6-án, március 15-én az Országzászló előtt, a fővárosi alkalmazottak részére pedig március 15-én a Budai Vigadóban rendezett emlékünnepélyt. Báthory István halálának 400 éves évfordulójáról és Attila trónralépésének 1500. évfordulójáról a tanonciskolákban, levente- és más egyesületekben tartott ismeretterjesztő előadások során emlékezett meg.

A Népművelési Bizottság az év folyamán kiterjesztette munkáját az iskolánkívüli gyermekek gondozására és e mozgalomnak a hatóságokkal karöltve való megszervezésére. Létesítette a Nemzeti Gyermekhetet, melynek keretében 53.616 gyermeket szórakoztatott, 21.523 uzsonna szétosztását biztosította és 7544 ajándékot osztott ki. A felnőtt társadalom részére 21 előadást rendezett, melyek a magyar gyermek sorsával kapcsolatos nevelésügyi és szociálpolitikai kérdéseket ismertették népszerű módon.

Négy vezetőképző tanfolyamot állított fel: 2 játszótéri vezetőképző tanfolyamot Budapesten, a női népművelési munka elmélyítése céljából; a leányegyesületi vezetők részére egy tanfolyamot Balatonlellén és egy tanfolyamot Hévízszentandráson, az alsóbbfokú népművelési munka vezetői és előadói részére.

Az iparostanonciskolák 50 éves fennállása kapcsán rendezett Országos Tanoncügyi Kiállításon külön teremben mutatta be a Bizottság azt a munkát, amelyet 1922 óta a fiú- és leánytanoncok körében végzett.

A tanfolyamokat látogató és végzett hallgatókat egybefoglaló úgynevezett Tanulmányi Társaság tagjai részére pályázatokat írt ki. A pályázatok egyik része a népművelési mozgalomhoz való csatlakozást kívánta állandósítani, a másik része a tagok művelődését szolgálta.

A tanfolyam hallgatóival való kapcsolat élénkítése érdekében a tanfolyamokon levelesládákat állított fel a Bizottság, a havi munkatervben pedig üzenetrovatot.

A Népművelési Bizottság 1933. évi zárószámadása.

Bevétel.		*Kiadás.*	
Áthozat	13.063·84 P	Ügyvitel	7.721·73 P
Ügyviteli bevételek	8.270·75 «	Munkadíjak	10.097·02 «
Városi támogatás	97.769·— «	Hivatalos kiadványok	4.685·92 «
Postatakarékpénztári kamat	219·70 «	Hasznos beszerzések	4.592·22 «
Ismeretterjesztő előadások	232·10 «	Eegyesületi segélyek	11.500·— «
Tanfolyamok	14.264·30 «	Postatakarékp. levonás	123.06 «
Tanulmányi kirándulások	5.080·62 «	Ismeretterjesztő előadások	17.918·— «
Filmelőadások, matinék	2.311·32 «	Tanfolyamok :	
Irodalmi esték	3.358·88 «	analfabéta	8.000·— «
Hangversenyek	29.339·70 «	alapismeretterjesztő	8.717·40 «
Rákosfalva	276·10 «	népművelési	5.930·50 «
Előre nem látható bevételek	25.498·45 «	nőnevelési	10.943·56 «
	199.684·76 P	művészeti	850.60 «
		gyakorlati	6.069·95 «
		közérdekű	74·20 «
		szabadegyetemi	6.345·96 «
		Tanulmányi kirándulások	5.977·76 «
		Filmelőadások, matinék	2.054·96 «
		Irodalmi esték	3.920·18 «
		Hangversenyek	48.986·94 «
		Rákosfalva	1.140·58 «
		Előre nem látható kiadások	11.041·56 «
			176.692·10 P

Az 1934. évi költségvetési előirányzat.

Bevétel.		*Kiadás.*	
Áthozat	22.992·66 P	Ügyvitel	7.710·— P
Ügyviteli bevételek	6.644·— «	Munkadíjak	11.240·— «
Hasznos beszerzések	156·— «	Hivatalos kiadványok	5.200·— «
Városi támogatás	90.000·— «	Hasznos beszerzések	4.290·— «
Kamat	293·35 «	Egyesületi segélyek	10.000·— «
Ismeretterjesztő előadások	1.000·— «	Postatakarékp. levonása	150·— «
Tanfolyamok	10.500·— «	Ismeretterjesztő előadások	18.000·— «
Gyermekfoglalkoztatás	0.000·00 «	Tanfolyamok :	
Tanulmányi kirándulások	3.500·— «	analfabéta	8.000·— «
Matinék	200·— «	alapismeretterjesztő	8.100·— «
Irodalmi esték	1.000·— «	népművelési	6.200·— «
Hangversenyek	22.150·— «	nőnevelési	10.000·— «
Operaelőadások	21.250·— «	művészeti	400·— «
Nemzeti színházi előadások	8.900·— «	gyakorlati	6.400·— «
Előre nem látható bevételek	313·99 «	szabadegyetemi	5.000·— «
	188.900·— P	vezetőképző	7.000·— «
		Gyermekfoglalkoztatás	1.500·— «
		Tanulmányi kirándulások	4.500·— «
		Matinék	500·— «
		Irodalmi esték	1.500·— «
		Hangversenyek	45.150·— «
		Operai előadások	18.850·— «
		Nemzeti színházi előadások	8.900·— «
		Előre nem látható kiadások	310·— «
			188.900·— P

A Bizottság ügyvitele. A Bizottság ügyvitele a beszámolás tárgyát képező esztendőben a következőképen alakult: Iktatott ügyiratok száma 2291, gyüjtőszám alá sorolt ügyiratok száma 244, számadási okmányok száma 45.570, postára adott nyomtatványok és levelek száma 60.010, telefóntárgyalások és megkeresések száma 14.000.

A Bizottságot felkereső ügyfelekkel való tárgyalások száma körülbelül 16.779. És pedig: szervezési kérdésekben 580, számadási ügyekben 290, színházi bérleti ügyekben 4000, vetítőgépkölcsönzési ügyben 4244, grammofón- és lemezkölcsönzési ügyben 614, vándornépkönyvtár ügyben 72, hangversenybérlet- és jegyügyben 1642, hangversenyszereplők 127, tanulmányi kirándulásügyben 2500, szabadegyetemi ügyben 600, népművelési telepi ügyekben 600, egyéb ügyekben 210, külső tárgyalások száma 1300.

A Bizottság tagjai. A Bizottság elnöke: dr. *Sipőcz* Jenő polgármester. Másodelnöke: *Liber* Endre alpolgármester. Alelnöke: dr. *Némethy* Károly tanácsnok Népművelési felügyelő: dr. *Nagy* Zsigmond kir. tanfelügyelő. Ügyvezető titkár: *Novágh* Gyula.

A kultuszminisztérium által kinevezett bizottsági tagok: *Gárdonyi* Albert, *Hatolkay* Kázmér, felvinci *Takács* Zoltán, *Temesi* Győző, *Struczky* Sándor.

Hivatalból bizottsági tagok: *Szendy* Károly tanácsnok, dr. *Ozoray* Frigyes főigazgató, *Csordás* Elemér tisztifőorvos, dr. *Enyváry* Jenő, a Fővárosi Könyvtár igazgatója, dr. *Illyefalvi* I. Lajos, a Fővárosi Statisztikai Hivatal igazgatója, *Lamotte* Károly tanácsnok, dr. *Duday* Alajos, a kerületi elöljárók értekezletének elnöke, vitéz *Barcsay* Ádám testnevelési felügyelő, *Pintér* Jenő tankerületi főigazgató, *Szakáll* Zsigmond kereskedelmi iskolai főigazgató, *Förstner* Tivadar iparoktatási főigazgató, *Inotay* László iparoktatási főigazgató, *Kovács* Alajos dr. h. államtitkár és *Bátky* Zsigmond a Gyüjtemény Egyetem h. főigazgatója.

A polgármester által kinevezett tagok: Botfai *Hüvös* Iván, *Illovszky* János, *Petainek* József, *Oszoly* Kálmán, *Bresztovszky* Ede törvényhatósági bizottsági tagok.

Népművelési és közműveltségi előadások. Az elmult három év folyamán a népművelési és közműveltségi előadások száma évről-évre emelkedett. Az előadások számának emelkedése szoros összefüggésben áll a Bizottság hároméves munkatervével. A hároméves ciklus első évében az előadások száma 5571, a második évében 6045, a most befejezett harmadik évben pedig 6644. Az alábbi táblázatból kitűnik, hogy az előadások számának emelkedése a munkás- és kispolgári leányok, továbbá az iparostanoncok és fiatal segédek körében tartott előadásoknál is szembetűnő. Ez a tény egyezik a Bizottság hároméves munkatervében foglalt célkitűzéssel is, amely szerint a Bizottság elsősorban a munkásifjúság gondozását jelölte meg fontos feladatul.

A 6644 előadás az egyes társadalmi rétegek között így oszlott meg:

	Telepek	Előadások száma	Hallgatók
Leányiparostanoncok	19	239	2.900
Munkás- és kispolgári lányok	43	2.288	4.100
Cselédek és munkásnők	20	965	1.500
Szülők és anyák	43	351	2.400
Iparostanoncok és segédek	94	1.634	13.000
Kiskereskedők és kereskedelmi alkalmazottak	15	242	3.500
Munkások	22	493	2.000
Értelmiség	12	197	6.000
Fogházak	3	235	5.000
	271	**6.644**	**40.400**

Az előző tanévben 284 telepen tartott 6045 előadást 36.100-an hallgatták. A telepek számának csökkenése az iparostanonciskolák összevonásával van kapcsolatban.

Az előadások megoszlása kerületenkint:

I. kerület	431	IX. kerület	457
II. «	561	X. «	410
III. «	186	XI. «	388
IV. «	852	XII. «	83
V. «	402	XIII. «	222
VI. «	401	XIV. «	331
VII. «	956	Egész Budapest	181
VIII. «	783	Összesen	6.644

Az előadásoknak kerületi megoszlását a multévi adatokkal összehasonlítva azt látjuk, hogy az előadások száma a I., III., IV., VI., VII., VIII., X., XI., XII. és XIV. kerületekben emelkedett, valamelyest csökkent a II., IX. és XIII. kerületben.

Az előadások ellenőrzése kapcsán szerzett tapasztalatokat egybevetve az előadássorozatok vezetőinek jelentéseivel megállapítható, hogy a hallgatóság száma és érdeklődése általában kielégítő volt. Az előadók legtöbbje ott, ahol az előadás tárgya megkívánta, majdnem mindenütt gondoskodtak a szemléltető bemutatás lehetőségeiről. Számos helyen az előadássorozatokkal kapcsolatban tanulmányi kirándulásokat, sétákat is rendeztek. A Bizottság diapozitív gyüjteményét erőteljesen vették igénybe az előadók, sőt igen sok helyen az előadássorozatok témái a bizottság diapozitív gyüjteményéhez igazodtak. A Bizottság ingyen bocsátotta rendelkezésre 22 vetítőgépét. A kölcsönzések száma: 2122.

A diapozitív sorozatok forgalmáról az alábbi kimutatás ad tájékoztatást:

Irodalmi sorozatok:	Diapozitívek száma	Kölcsönzések száma
1. János vitéz	45	77
2. Arany J.: Pázmán lovag	20	17
3. Arany J.: Mátyás anyja, Szondi, V. László	21	25
Földrajzi sorozatok:		
1. Alföld	41	22
2. Balaton és vidéke	50	71
3. Erdély és népe	83	56
4. Kőszeg, Vasvár, Sárvár	41	13
5. Magas Tátra	60	50
6. Mit vettek el a csehek?	51	61
7. Mit vettek el a szerbek?	48	41
8. Mit vettek el az oláhok?	47	82
9. Pécs	42	25
10. Sopron	46	28
11. Székesfehérvár	45	15
12. Szombathely—Szentgotthard	37	3
13. Trianoni Magyarország	87	54
14. Vágvölgye	56	46
15. Vérteshegység és vidéke	52	16
16. Cserhát	43	46

Történelmi, művészettörténelmi sorozatok:	Diapozitívek száma	Kölcsönzések száma
1. Buda műemlékei	40	53
2. Budavári királyi palota	49	48
3. Képek a magyar nemzet történelméből	38	76
4. Művészet, divat, hóbort	38	59
5. Pest műemlékei	46	62
6. Rákóczi kora	40	37
7. II. Rákóczi Ferenc	46	50
8. Stilus a művészetben	52	30
9. Szobor	39	16
10. Zichy, Székely, Munkácsy	38	15
11. A honfoglalás és az Árpádok	42	65
12. Három század története	42	48
13. Elnyomatás és felszabadulás	42	37
14. Korunk művészete	323	18
15. Modern építészet	195	25
16. Írás keletkezése	50	33
Néprajzi és népművészeti sorozatok:		
1. Hajdúk	34	16
2. Magyar népművészet értékei	38	60
3. Magyar bútorok	40	14

	Diapozitívek száma	Kölcsönzések száma
4. Magyar fafaragások	30	14
5. A magyar fazekasok munkája és művészete	47	17
6. Magyar ötvösművészet	39	26
7. Magyar népdalok	69	70
8. Magyarok rokonai	64	38
9. Matyók	32	32
10. Szilaj pásztorok	27	21
Természettudományi, egészségügyi és technológiai sorozatok:		
1. Nap és naprendszer	18	22
2. A Föld, mint égitest	19	28
3. A Föld története	50	63
4. A hegyek élete	42	40
5. A jég keletkezése	32	19
6. A jég hazája	31	14
7. A levegő hőmérséklete	51	5
8. Tűzhányók, földrengések	45	36
9. A szél munkája	46	13
10. A rádió	18	36
11. A kalapgyártás	32	1
12. Az alkohol hatása az emberi szervezetre	20	62
13. Gümőkór	19	42
14. A tej és tejüzemek (2 sorozat)	94	15
15. A ruházkodás	42	53
Hun és magyar mondák:		
1. Rege a csodaszarvasról	23	75
2. Keveháza	35	16
3. Buda és Etele	16	29
4. Isten kardja	16	40
5. Buda várost épít	9	19
6. Buda Halála	11	27
7. A katalauni csata	23	22
8. Etele Róma ellen indul	11	17
9. Etele halála	15	28
10. Csaba útja	13	14
11. Emese álma	21	23
12. Vérszerződés	24	49
13. Árpád bejövetele	30	48
14. Zalán futása	26	29
15. A fehérló mondája	15	30
16. A szent galleni barát	14	17
17. Lehel kürtje	20	33
18. Botond	31	30

A 79 sorozatot 2723 ízben adta díjmentesen kölcsön a Bizottság s egy-egy sorozatra átlag évi 34 kölcsönzés esett.

A népművelési és közműveltségi előadásokat számos helyen műsor övezte. Az ifjúsági egyesületekben a műsorszámokat többnyire maga az ifjúság adta. Igen sűrűn vették igénybe a Bizottság grammofónlemezeit és pedig 33 darab lemezt 531 esetben. Ezenkívül a bizottság 5 grammofóngépét 36 egyesületnek 387 ízben engedte át használatra.

Műsoros délutánok, műsoros esték. Műsoros délutánok és esték száma a mult esztendőben 136 volt, amelyek közül 9-et a bizottság, 126-ot társadalmi egyesületek rendeztek.

A folyó tanévben a műsoros délutánok és esték száma 205, amelyek közül a bizottság 22-t, a társadalmi egyesületek pedig 183-at rendeztek.

A műsoros esték kerületi megoszlása.

I. kerület	8	VIII. kerület	36
II. «	15	IX. «	9
III. «	5	X. «	30
IV. «	19	XI. «	8
V. «	2	XII. «	8
VI. «	11	XIII. «	6
VII. «	26	XIV. «	22
			205

A 205 műsoros estén 9756-an vettek részt.

Analfabéta tanfolyamok. Bár az analfabéta tanfolyamok száma a mult évvel szemben öttel emelkedett, a beiratkozott hallgatók száma körülbelül ugyanannyi volt, vagyis a hallgatóság száma egy-egy tanfolyamon alacsonyabb volt, mint a mult

esztendőben. Ezt magyarázni lehet egyrészt azzal, hogy az analfabéták száma a fővárosban csökkenőben van, másrészt azzal, hogy az elmult 12 év folyamán azok, akik olvasni-írni meg akartak tanulni, nagyobbrészt már elvégezték a tanfolyamokat és magyarázható továbbmenőleg az egyre nehezebbé váló társadalmi és gazdasági viszonyokkal is. Bizonyos, hogy mind a három tényezőnek része van abban, hogy a hallgatóság száma csökkent. A beszervezés ugyanolyan módon történt, mint az előző években : munkaadók megkeresése, röplapok osztása, hivatalos hirdetmény kifüggesztése, sajtóközlemények híradása, rádió bemondása, a tanulóifjúság és munkaadók révén kapott adatok nyomán az analfabéták személyes felkeresése, beidézése stb. útján. A polgármester ezidén is felhívta a fővárosi üzemek vezetőit, hogy az analfabétáknál szorgalmazzák az írás-olvasás megtanulását.

Ami e tanfolyamok eredményeit illeti, az eredmény nem egészen kielégítő. A hallgatók általában a betűk felismerését, leírását megtanulják ugyan, de távol vannak attól, hogy értelmesen olvasni és gondolataikat írásban kifejezni tudják. Ennek oka főképen abban keresendő, hogy takarékossági és technikai okokból a tanfolyamok szorgalmi ideje átlag 100 óra. Tekintve, hogy a hallgatók zöme idősebb korosztályú és így nemcsak kérgesedett kezű, hanem kevésbbé tanulékony is, 100 óra nem mutatkozik elegendőnek az írás-olvasás teljes elsajátítására. Épen ezért a Bizottság az analfabéta tanfolyamokat az úgynevezett alapismeretterjesztő tanfolyammal folytatja, amelyek befejeztével az analfabéta tanfolyamon tanultak már többé-kevésbbé jól begyakoroltattak.

12 évi tapasztalat után tárgyilagosan megállapítható, hogy az analfabetizmus elleni küzdelem nem érhet célt az analfabéta tanfolyamok rendezésével. Az analfabetizmus csakis az elemi népoktatás kiépítésével és a tanköteles gyermekek szigorú beiskoláztatásával szüntethető meg. A főváros analfabéta tanfolyamain igen sok a fogyatékos tehetségű egyén, ami a tanítás eredményességét erősen befolyásolja.

Az analfabéta tanfolyamok kerületi megoszlását, a tanfolyamok óraszámát, a beiratkozott és bizonyítványt kapott hallgatóknak vallás, anyanyelv, foglalkozás és korszerinti megoszlását az alábbi kimutatások tüntetik fel :

Az analfabéta tanfolyamok, a megtartott órák, a beiratkozott és végigjárt hallgatók száma kerületenkint.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott			Bizonyítványt kapott		
			férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen
I.	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	1	60	4	5	9	4	4	8
III.	6	554	54	73	127	37	35	72
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	1	100	7	15	22	3	8	11
VI.	4	394	42	61	103	22	26	48
VII.	2	176	10	34	44	3	26	29
VIII.	4	444	36	63	99	26	43	69
IX.	3	260	13	48	61	10	28	38
X.	6	548	117	63	180	31	26	57
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	1	95	5	3	8	2	2	4
XIII.	5	483	34	73	107	19	47	66
XIV.	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	**33**	**3.114**	**322**	**438**	**760**	**157**	**245**	**402**

A beiratkozott analfabéták kerületi megoszlása kor, vallás és anyanyelv szerint.

Kerület	Kora					Vallása								Anyanyelve			
	15–18	19–24	25–35	35–	Összesen	Róm. kat.	Reform.	Ág. ev.	Gör. kat.	Gör. kel.	Izraelita	Egyéb	Összesen	Magyar	Német	Tót	Egyéb
I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	—	5	3	1	9	3	—	—	5	1	—	—	9	6	—	—	3
III.	1	19	33	74	127	96	16	2	8	1	3	1	127	102	15	3	7
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	1	1	10	10	22	22	—	—	—	—	—	—	22	22	—	—	—
VI.	2	38	17	46	103	68	9	7	7	1	11	—	103	93	2	8	—
VII.	1	1	16	26	44	24	11	—	3	1	5	—	44	44	—	—	—
VIII.	3	21	34	41	99	75	15	1	6	1	1	—	99	92	1	2	4
IX.	—	5	17	39	61	44	10	—	6	—	1	—	61	54	4	—	3
X.	10	71	32	67	180	132	25	4	18	—	—	1	180	158	2	2	18
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	3	3	2	8	7	1	—	—	—	—	—	8	6	2	—	—
XIII.	4	21	31	51	107	85	13	2	6	—	1	—	107	102	—	1	4
XIV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen .	22	185	196	357	760	556	100	16	59	5	22	2	760	679	26	16	39

Az analfabéta tanfolyamra beiratkozottak megoszlása kerület és foglalkozás szerint.

Kerület	Foglalkozás szerint															
	Alkalmazott										Önálló					
	katona	tisztviselő	ipari	kereskedelmi	földműves	háztartási	köztisztasági	napszámos	házfelügyelő, segédházf.	egyéb	magánzó	kereskedő	iparos	háztartásbeli	egyéb	összesen
I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	—	—	—	1	1	3	—	1	—	1	—	—	—	2	—	9
III.	4	—	25	8	—	16	2	19	1	1	—	2	—	49	—	127
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	3	—	—	2	—	—	6	2	—	—	1	8	—	22
VI.	30	—	10	2	—	21	—	5	3	2	—	—	1	29	—	103
VII.	—	—	9	—	—	10	—	3	1	2	—	—	—	19	—	44
VIII.	—	—	10	1	—	25	—	5	1	25	—	—	1	31	—	99
IX.	—	—	7	3	2	20	—	15	—	1	—	—	—	13	—	61
X.	58	—	21	1	9	18	3	37	—	3	—	—	—	30	—	180
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	1	—	7	—	—	—	—	—	—	—	8
XIII.	9	—	18	—	1	21	3	14	1	—	—	—	—	40	—	107
XIV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	101	—	103	16	13	137	8	106	13	37	—	2	3	221	—	760

Alapismeretterjesztő tanfolyamok. Az alapismeretterjesztő tanfolyamok száma a hároméves ciklus minden évében emelkedett. Az első évben 36 tanfolyam volt 1017 hallgatóval, a második évben 41 tanfolyam 1070 hallgatóval és a folyó tanévben 48 tanfolyam 1222 hallgatóval. A mult évhez viszonyítva a tanfolyamok száma 7-tel, a hallgatók száma 152-vel növekedett, ami újabb tanfolyamok felállításának szükségességét bizonyítja, ugyanis egy-egy újabb tanfolyamra átlag 22 hallgató esik. A tanfolyam eredményei is javulást mutatnak. Harmadéve a beiratkozott hallgatóknak 55%-a, a mult évben 67%-a, a folyó tanévben 67·5%-a mutatott fel olyan eredményt, illetve szorgalmat, hogy részükre a bizonyítvány kiadható volt. E tanfolyamok tanítási eredményét két tényező befolyásolja erősen. Az egyik, hogy még mindig nélkülözi a népművelés az alapismeretterjesztő tanfolyamok célkitűzéseinek meg-

felelő olvasókönyvet, a másik, hogy egyes alapismeretterjesztő tanfolyamon a hallgatóság előképzettség tekintetében heterogén. Az ilyen tanfolyamokon megesik, hogy az egyik hallgató számolni kielégítő módon tud, és főként a szépírást és fogalmazást szeretné gyakorolni, a másik hallgató meg épen fordítva, írni elég jól tud, de számolni nem. Épen ezért kívánatosnak mutatkozik, hogy a jövő tanévtől kezdve az alapismeretterjesztő tanfolyam helyett külön szépírási, külön fogalmazási és külön számolási tanfolyamok állíttassanak fel, amit a vallás- és közoktatásügyi minisztérium sem ellenez. Talán a tanítás eme rendszere az eredményeket is fokozni fogja. Ez annál inkább is remélhető, mert így az írás és a fogalmazás, illetve a számolás tanítására több óra fog jutni, mint a mai rendszer mellett. Természetesen nem lesz akadálya annak, hogy egy-egy hallgató — ha ideje engedi — többféle tanfolyamra is beiratkozzék.

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok kerületenkint való megoszlását, a tanfolyamok óraszámát, továbbá a beiratkozott és bizonyítványt kapott hallgatók személyi adatait az alábbi kimutatások tüntetik fel.

Az alapismeretterjesztő tanfolyamok kerületi megoszlása.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott			Bizonyítványt kapott		
			férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen
I.	2	120	9	38	47	5	30	35
II.	1	60	7	13	20	5	10	15
III.	8	480	114	95	209	86	57	143
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	1	80	—	23	23	—	10	10
VI.	7	420	79	88	167	59	56	115
VII.	4	240	31	89	120	24	74	98
VIII.	6	360	74	77	151	64	57	121
IX.	6	360	77	91	168	45	48	93
X.	6	360	115	51	166	79	29	108
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	1	60	5	8	13	5	8	13
XIII.	5	304	26	93	119	16	57	73
XIV.	1	60	19	—	19	14	—	14
Összesen	**48**	**2.904**	**556**	**666**	**1.222**	**402**	**436**	**838**

Alapismeretterjesztő tanfolyamok hallgatóinak kerületi megoszlása kor, vallás és anyanyelv szerint.

Kerület	Kora					Vallása								Anyanyelve			
	15—18	19—24	25—35	35—	Összesen	Róm. kat.	Reform.	Ág. ev.	Gör. kat.	Gör. kel.	Izraelita	Egyéb	Összesen	Magyar	Német	Tót	Egyéb
I.	2	14	18	13	47	34	7	1	5	—	—	—	47	47	—	—	—
II.	1	2	12	5	20	13	1	—	5	1	—	—	20	15	1	—	4
III.	24	50	55	80	209	162	19	1	6	1	16	4	209	186	10	1	12
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	8	8	7	23	22	—	—	1	—	—	—	23	18	2	2	1
VI.	21	89	42	15	167	97	17	4	5	1	42	1	167	164	1	1	1
VII.	2	19	41	58	120	64	11	4	10	7	24	—	120	113	—	—	7
VIII.	—	22	74	55	151	107	32	5	2	1	2	2	151	147	1	—	3
IX.	19	35	45	69	168	123	29	6	7	—	3	—	168	162	3	2	1
X.	7	25	65	69	166	121	26	2	12	1	1	3	166	153	2	1	10
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	2	2	7	2	13	12	—	1	—	—	—	—	13	12	—	—	1
XIII.	6	29	32	52	119	77	23	4	10	1	3	1	119	112	—	1	6
XIV.	—	3	12	4	19	16	1	1	1	—	—	—	19	19	—	—	—
Összesen ...	**84**	**298**	**411**	**429**	**1.222**	**848**	**166**	**29**	**64**	**13**	**91**	**11**	**1.222**	**1.148**	**20**	**8**	**46**

Alapismeretterjesztő tanfolyamok beiratkozott hallgatóinak foglalkozása kerület szerint.

Kerület	Foglalkozás szerint															
	Alkalmazott										Önálló					
	katona	tisztviselő	ipari	kereskedelmi	földműves	háztartási	napszámos	köztisztasági	házfelügyelő segédházf.	egyéb	magánzó	kereskedő	iparos	háztartásbeli	egyéb	összesen
I.	—	—	4	—	—	17	3	2	—	4	—	—	—	17	—	47
II.	—	—	3	2	—	8	—	—	—	—	—	—	2	5	—	20
III.	—	—	98	—	—	20	6	6	1	4	—	—	19	55	—	209
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
VI.	25	—	48	3	—	39	4	—	1	13	—	—	8	26	—	167
VII.	—	—	15	17	—	10	15	2	1	3	—	1	5	51	—	120
VIII.	—	—	17	3	2	24	9	2	—	54	—	—	4	36	—	151
IX.	—	—	32	4	4	23	13	24	2	22	—	—	2	42	—	168
X.	—	—	17	—	—	10	55	21	—	34	—	7	—	22	—	166
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	6	—	13
XIII.	—	—	16	—	—	7	30	—	1	1	—	—	1	63	—	119
XIV.	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	19
Összesen	25	—	253	29	6	182	135	76	6	136	—	8	43	323	—	1.222

Népművelési és közműveltségi tanfolyamok. Ezeknek a tanfolyamoknak van legkevésbbé talajuk a fővárosban. A fővárosi ember csak kivételesen tud hetenkint több napot fordítani a tanfolyamok látogatására. Különösen áll ez az iparban elfoglalt emberekre. A fővárosi népművelési mozgalom egyelőre nem tudja azokat a szervezési módokat alkalmazni, amelyek mellett az egyenlő előképzettségű hallgatók beszervezése sikerrel kecsegtetne. Ezért a népművelési és közműveltségi tanfolyamokat a Bizottság főként olyan szervezetekkel, intézményekkel kapcsolatban állítja fel, ahol a hallgatók homogenitása a kor, az előképzettség és a foglalkozás tekintetében többékevésbbé biztosítható.

A folyó tanévben 14 népművelési és közműveltségi tanfolyam működött a Bizottság szervezésében, tehát eggyel kevesebb, mint a mult esztendőben. Ez a csökkenés csak látszólagos, mert a folyó tanévi jelentésben a Hermina-úti tanfolyam nem itt szerepel, hanem a női tanfolyamok sorában. Az itt kimutatott 14 tanfolyam közül 3 tanfolyamot egyesületekkel kapcsolatban állított fel a Bizottság, hármat gyárral, üzemmel, hármat a leventemozgalommal kapcsolatban és hármat a fogházakban. Csak 2 tanfolyam működött függetlenül minden szervezettől: a Szentendrei-úti és a Váci-úti 57. szám alatti tanfolyam. Itt a hallgatóság főként az iskolát végzett növendékek útján szerveztetett be.

A tanítás eredményeit vizsgálva megállapítható, hogy a hallgatóság szorgalma kitartó volt. Ugyanis 691 beiratkozott hallgató közül 413 járt rendesen, ami körülbelül 60%-nak felel meg. E tanfolyamok hallgatói a szorgalmon kívül jelentős ismeretbővülést mutattak fel, amint az a vizsgákon szerzett tapasztalatokból és a tanfolyamok vezetőinek jelentéseiből kitűnik. Örvendetes az a körülmény is, hogy amíg az analfabéta és az alapismeretterjesztő tanfolyamokon a 35 éven felüli hallgatók voltak számbeli túlsúlyban, addig a népművelési és közműveltségi tanfolyamok hallgatóinak több mint $^2/_3$-a a 15—24 korosztályból való. E tanfolyamokon már hangsúlyozottan jutottak kifejezésre a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak 76.800 számú rendeletében előírt célkitűzések. Ugyanis a Bizottság előadói értekezletek keretében hívta

fel a tanfolyamok vezetőinek és az előadóknak figyelmét arra, hogy a tanmenetek előkészítésénél úgy válasszák meg az előadandó anyagot, hogy azok a nemzeti műveltség megalapozását és kimélyítését szolgálva a közös nemzeti eszményeket kialakítsák; legyen gondjuk a munka részleteiben is a hallgatóság erkölcsi nevelésére, jellemük kialakítására, általában az állampolgári nevelésre. Ott, ahol kellő idő rendelkezésre állott és a helyiviszonyok megengedték, nem hanyagoltatott el a gyakorlati ismeretek közlése sem. Főként az egészségügyi ismeretek közlését szorgalmazta a Bizottság. Gondot fordított arra, hogy népies nemzeti szépségeink és értékeink ismertetésére is kitérjenek az előadók még abban az esetben is, ha ez az ismeretkör külön tárgyként nem szerepel.

A népművelési és közműveltségi tanfolyamok tan- és óratervét az alábbi táblázat tünteti fel.

Népművelési és közműveltségi tanfolyamok tananyagának beosztása.

Kerület	Tanfolyam helye	Társadalmi ismeretek	Hivatástan	Egészségtan	Nemzeti élet és művelődés	Honismeret	Írás, fogalmazás	Számtan, mértan	Természettudományi ismeretek	Élnek	Összesen
II.	Margit-krt.	10	10	10	20	6	—	—	8	—	64
	Gyorskocsi-u. 27.	12	—	12	48	16	—	—	12	—	100
	Gyorskocsi-u. 27.	7	—	7	28	11	—	—	7	—	60
III.	Szentendrei-u.	—	—	10	10	20	10	20	10	—	80
VI.	Bajnok-u. 18.	—	15	—	15	10	—	20	—	—	60
VII.	Kazinczy-u. 23.	—	12	—	12	12	12	12	—	—	60
	Rottenbiller-u. 20.	25	50	50	25	—	25	—	—	75	250
	Damjanich-u. 48.	17	15	25	30	8	—	12	18	25	150
VIII.	Homok-u. 9.	20	—	—	80	5	—	40	40	—	185
X.	Kőbányai-út 21.	—	40	—	80	20	—	20	20	—	180
	Cserkesz-u. 83.	20	20	20	20	20	—	—	20	—	120
XIII.	Váci-u. 57.	8	10	6	39	3	—	—	25	17	108
XIV.	Egressy-út I.	—	10	—	40	10	—	—	—	—	60
	Egressy-út II.	—	10	—	40	10	—	—	—	—	60
	Összesen	**119**	**192**	**140**	**487**	**151**	**47**	**124**	**160**	**117**	**1.537**

Népművelési és közműveltségi tanfolyamok kerületi megoszlása.

Kerület	Tanfolyamok száma	Órák száma	Beiratkozott			Bizonyítványt kapott		
			férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen
I.	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	3	224	97	—	97	74	—	74
III.	1	80	42	—	42	28	—	28
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	1	60	47	—	47	33	—	33
VII.	3	460	131	—	131	116	—	116
VIII.	1	185	186	—	186	29	—	29
IX.	—	—	—	—	—	—	—	—
X.	2	300	78	—	78	61	—	61
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	1	108	24	28	52	16	18	34
XIV.	2	120	58	—	58	38	—	38
Összesen	**14**	**1.537**	**663**	**28**	**691**	**395**	**18**	**413**

Népművelési és közműveltségi tanfolyamok hallgatóinak kerületi megoszlása kor, vallás és anyanyelv szerint.

Kerület	Kora					Vallása								Anyanyelve			
	15—18	19—24	25—35	35—	Összesen	Róm. kat.	Reform.	Ág. ev.	Gör. kat.	Gör. kel.	Izraelita	Egyéb	Összesen	Magyar	Német	Tót	Egyéb
I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	18	27	37	15	97	75	14	3	—	1	4	—	97	96	—	—	1
III.	—	8	13	21	42	36	6	—	—	—	—	—	42	42	—	—	—
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	33	14	—	—	47	35	9	2	1	—	—	—	47	47	—	—	—
VII.	69	51	11	—	131	75	10	2	3	—	40	1	131	131	—	—	—
VIII.	128	57	1	—	186	113	29	6	1	—	37	—	186	186	—	—	—
IX.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X.	7	25	28	18	78	62	8	4	2	—	2	—	78	76	1	—	1
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	3	19	28	2	52	32	13	5	—	1	1	—	52	51	—	—	1
XIV.	—	—	28	30	58	46	6	5	—	—	1	—	58	57	—	—	1
Összesen	258	201	146	86	691	474	95	27	7	2	85	1	691	686	1	—	4

Népművelési és közműveltségi tanfolyamok hallgatóinak foglalkozása kerületi megoszlásban.

Kerület	Foglalkozás szerint															
	Alkalmazott										Önálló					
	Katona	Tisztviselő	Ipari	Kereskedelmi	Földműves	Háztartási	Napszámos	Köztisztasági	Házfelügyelő Segédházf.	Egyéb	Magánzó	Kereskedő	Iparos	Háztartásbeli	Földműves	Összesen
I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	24	—	34	1	6	—	12	—	—	13	—	4	1	—	2	97
III.	—	—	13	—	—	—	21	—	—	5	—	—	3	—	—	42
IV.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	—	47
VII.	—	—	122	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131
VIII.	—	8	172	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	186
IX.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X.	—	3	72	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78
XI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII.	—	—	18	12	1	1	—	—	—	—	—	1	2	17	—	52
XIV.	—	—	35	—	—	—	—	—	—	23	—	—	—	—	—	58
Összesen	24	11	466	30	8	1	33	—	—	41	—	5	53	17	2	691

Művészeti és kedélyképző tanfolyamok. A művészeti irányú művelődésre, illetve azok kimélyítésére a Bizottság a Belvárosi Népművelési Telepen, IV., Reáltanoda-utca 7. sz. alatt 6 tanfolyamot rendezett. 73 órában 184 hallgatóval. A tanfolyamok a következők voltak:

Film és művészet	15 óra	53 hallgató
A barokk és hatása Magyarországon	12 «	21 «
Mit olvassunk? I.	13 «	18 «
Mit olvassunk? II.	13 «	17 «
Az amerikai irodalom (angol nyelven)	10 «	34 «
A XX. század angol irodalma (angol nyelven)	10 «	41 «

Gyakorlati és ügyességi tanfolyamok. A vallás- és közoktatási miniszter 76.800. sz. rendelete súlyt helyez a gyakorlati tanfolyamokra is. Elsősorban rámutat a rendelet arra, hogy a széles néprétegek gyakorlati foglalkozásai köréből tartassanak megfelelő tanfolyamok. Ennek a Bizottság oly módon tett eleget, hogy a mezőgazdasággal foglalkozók részére az óbudai, belvárosi és rákosfalvai Népművelési Telepeken 22 olyan tanfolyamot rendezett, amelyek a gyümölcstermesztés, virágkertészet, konyhakertészet, méhészet, baromfitenyésztés köréből nyujtották a legszükségesebb tudnivalókat. Ezeknek a tanfolyamoknak egy része gyakorlati munkával volt egybekötve és a hallgatók egymás kertjében tanulták meg alkalmazni az elméleti órákon tanultakat.

Gondot fordított a Bizottság a kisiparos és kiskereskedők gyakorlati továbbképzésére is, akiknek részére a Vas-utcai Népművelési Telepen 26 tanfolyamot rendezett az adóbevallás, az ipari számolás, az áruüzleti elszámolás, a kereskedelmi levelezés, a kettős és átírókönyvelés, a kirakatírás és az export-import üzletekkel kapcsolatos kérdésekről.

Egyesületekkel kapcsolatban az ipari és kereskedelmi alkalmazottak részére és pedig kereskedőknek, cipészeknek, vasmunkásoknak, szabóknak, asztalosoknak és fodrászoknak 6 tanfolyamot rendezett, melyeknek főcélja a hivatásra való nevelés volt.

A magasabb képesítésű szakmunkások részére 10 tanfolyamot tartatott a Bizottság a Szabad Lyceum Műszaki Osztálya útján a műszaki mennyiségtan, a kötéstan, a szövéstan, a műszaki fizika, a textilkémia, a logarléc számítások, a vasszerkezettan és a statika köréből.

A gyakorlati tanfolyamokhoz tartoznak még a nyelvi tanfolyamok, amelyek közül a Bizottság maga 40-et, a társadalmi egyesületek 5-öt és a Bizottság felügyelete alatt álló nyelviskolák 133-at tartottak.

A tanfolyamokon az érdeklődés általában igen kielégítő volt. A kislétszámú tanfolyamok ellen a Bizottság azért nem tett észrevételt, mert e tanfolyamok költségei a bevételekből fedeződtek. Pénzügyi hátránya nem volt, a pedagógiai eredményre pedig csak kedvező hatással lehet a kis létszám. A gyakorlati tanfolyamok tárgyáról és hallgatóinak számairól az alábbi kimutatások nyujtanak részletes betekintést.

A tanfolyam helye	Tanfolyamok	Órák száma	Hallgatók
III., Kiskorona-utca 10.	23	350	494
IV., Reáltanoda-utca 7.	5	57	76
VI., Bajza-utca 33.	3	35	27
VIII., Vas-utca 11.	26	402	789
VIII., Horánszky-utca 23.	1	15	10
X., Szentmihályi-út 11.	1	36	23
VII., Dohány-utca 32.	10	606	343
VII., Rottenbiller-utca 20—22.	6	655	126
VII., Kertész-utca (BSzKRT.)	4	800	100

A gyakorlati tanfolyamok sorába tartoznak még a nyelvi tanfolyamok. Az Óbudai, Belvárosi és Terézvárosi telepeken tartott nyelvi tanfolyamokat a Bizottság rendezte, a Turáni Társaság nyelvi tanfolyamait és a német követség magyar nyelvi tanfolyamait a Bizottság segélyezte, a többi nyelvi tanfolyamokat pedig a Bizottság

a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából ellenőrizte, mint felügyeleti hatóság. A tanfolyamokra vonatkozó fontosabb adatok a következők:

A tanfolyam helye	Tanfolyamok száma	Órák száma	Hallgatók
III., Kiskorona-utca 10	5	100	113
IV., Reáltanoda-utca 7	30	415	700
V., Országház (Külügyi Társaság)	3	126	36
VI., Bajza-utca 33	5	70	124
VIII., Vas-utca 11	2	186	39
IV., Cukor-utca 1	8	672	75
IV., Prohászka Ottokár-utca (el. isk.)	18	750	894
V., Markó-utca (reálisk.)	45	1.710	1.170
V., Markó-utca (főgimn.)	8	360	250
VI., Lovag-utca (polg. leányisk.)	5	202	204
VII., Barcsay-utca (főgimn.)	21	672	505
VII., Barcsay-utca (főgimn.)	18	576	502
VII., Erzsébet-körút (Hamilton Shool)	9	576	85
XI., Horthy Miklós-út 27	1	45	16

Gyakorlati tanfolyamok összegezése.

Népművelési telepeken:					
a) szakirányú	59	tanfolyam	895	óra	1.419 hallgató
b) nyelvi	40	«	585	«	937 «
Egyesületekben:					
a) szakirányú	20	tanfolyam	2.061	óra	569 hallgató
b) nyelvi	5	«	312	«	75 «
A Bizottság felügyelete alá helyezett nyelvi	133	«	5.563	«	3.701 «
Összesen	**257**	tanfolyam	**9.416**	óra	**6.701** hallgató

Nőnevelési tanfolyamok. Minden fejlődés differenciálódással jár. Természetes következménye volt a székesfővárosi népművelés fejlődésének, hogy mindinkább differenciálódtak munkakörei — a speciális célkitűzések speciális megoldási formákat kívántak és a XI. munkaév meghozta a női népművelési munka kiválását az eddigi keretekből és önálló munkakörré való alakulását.

A női népművelés elvi célkitűzései kettősek. Első feladat: módot és alkalmat nyujtani a női társadalomnak — bármily társadalmi kategóriába tartozik is — hogy sajátosan női kultúráját kiszélesítse és elmélyítse. Fel kell eszméltetni a súlyos feladatokra és kötelességekre, amelyekre a női mivolt kötelez és szellemileg és lelkileg alkalmasabbá tenni a női feladatok ellátására. Másodszor fel kell vértezni a mai nőket mindazokkal az ismeretekkel, melyeknek hiánya — esetleg már csak felnőtt korban — megváltozott életkörülmények következtében válik nyilvánvalóvá s amelyekhez való alkalmazkodni tudás úgyszólván életkérdés.

Magyar viszonyaink a közoktatásügyi törvény következtében az első női népművelési kategóriának a 12—14 éves korú fiatal leánytársadalmat teremtik meg, akiknek továbbiskoláztatása legtöbbször anyagi körülményeik következtében az életkorukkal megszűnik. A mindennapos iskoláztatás kötelező ereje csak 12 esztendős korig terjed, viszont a bérmunkába állás alsó határideje 14 esztendő. Ennek a két esztendőnek helyes szempontból való felhasználása annyival súlyosabb kérdés, amennyivel nő az otthontalan otthonoknak a száma. Az otthonban kellene természetszerűen megkapnia minden gyermekleánynak a női életfeladatokba való beleilleszkedésnek lehető-

ségeit. Épen ebben a társadalmi rétegben azonban magas a dolgozó anyák száma és szomorú való, hogy ezek a leánykák legkevésbbé otthon tanulhatják meg azt, amire asszonyéletükben elsőrendűen szükségük lesz.

A fiatal munkásnők problémáival legbehatóbban és odaadóbban az angol misszió által szervezett, úgynevezett munkaiskolák foglalkoznak, amelyekhez a bizottság ily irányú tanfolyamainak legjobbika, az úgynevezett »Esti iskola« csatlakozott. Ugyancsak a fiatal munkásnők továbbképzését szolgálják a Szociális Misszió-társulat Leányklubjának tagjai által vezetett esti tanfolyamok a Maglódi-úton, illetőleg a Zita-telepen, valamint a Hermina-úti egyházközség esti tanfolyama.

Ezeknek a tanfolyamoknak elvi célkitűzéseit nem ismertetjük. Inkább arról beszélünk, hogy milyen módon próbálnak a vezetők közösséget, bensőséges kapcsolatot kiépíteni, maguk és a hallgatók között, amely minden ilyen tanfolyamnak legigazibb értékét jelenti. Számolni kell azzal a nehézséggel, amit az jelent, hogy ezek a leányok napi 7—8 órai munka után kifáradtan és elhasználtan jönnek. Ezért állít be a Bizottság minden ilyen tanfolyamba ének-, torna- és játékórákat, hogy ellensúlyozza a munka sokszor súlyos testi és lelki ártalmait. Az elméleti ismeretanyag átadásában gyakorlatinak kell lenni, mindig a hallgatóság életéből kiindulónak, ahhoz alkalmazkodónak s egyike a legsúlyosabb kérdéseknek, kiválasztani az elsődlegesen fontos közlendőket. Irodalmi, történelmi és földrajzi ismeretek, a technika fejlődésének csodái, egészségügyi kérdések azok, amelyek legjobban érdeklik őket és természetesen a minden ismeretanyagot átszövő vallási és etikai szellem, amely egyéni életproblémáiknak a megoldását segíti elő. Gyakorlatilag szabás-varrás, csecsemőgondozás, házi ápolás oktatását tudta a Bizottság megvalósítani. Feltétlenül szükség lenne a főzőtanfolyamok beállítására, amelynek legnagyobb nehézsége a helyiség kérdése. Hogy a tanfolyamok közül nevelő értékben messze kimagaslik az, ahol a tanfolyamnak igazi otthona (és nemcsak helyisége) van, azt talán felesleges hangsúlyozni csak úgy, mint azt, hogy valóban bensőséges népművelési munka csak settlementek keretében történhetik.

Ugyancsak munkásnőkkel foglalkozik a Bizottság a Goldberger-gyárral kapcsolatosan, ahol a gyár vezetősége maga is felismerte, hogy saját szempontjából sem közömbös a munkásnők lelki és szellemi gondozása. A gyár külön társalgót állított fel a munkásnők továbbképzésének céljaira, külön előadót alkalmaz s főként a munkásnők egészségügyi nevelésével és szakismereteinek bővítésével foglalkozik.

Az egyesületekbe tömörült munkásnők részére a Katolikus Dolgozó Leányok Egyesületével karöltve rendezte a Bizottság etikai, varró- és egészségügyi tanfolyamait míg a Katolikus Munkásnők Otthonában kezdeti munkaként varrótanfolyamot állított fel.

Ezek a szórványos kisérleti munkák mindenütt eredménnyel jártak, bizonyítva azt is, hogy ezen a téren óriási erőfeszítésekre van szükség. Eltekintve a kérdés anyagi hátterétől, a munkaerők megszerzése is rendkívüli nehézségekbe ütközik. Szervesen folyik tehát a Bizottság ezirányú törekvéséből vezetőképző tanfolyamoknak beállítása. Ezeknek célja az egyesületek, munkásnő-klubok és alakulatok vezetőinek kiképzése, másfelől külön szervezőmunkára való beállítása. Legnagyobb jelentőségűnek e téren a gyárgondozói és pszichotechnikai tanfolyam felállítása látszik, amely azt célozza, hogy a gyárgondozónő személyében garancia nyíljék az egyes gyárak speciális női munkaviszonyainak pontos ismerete alapján az ott legjobban

szükségelt népművelési munkák megteremtésére. Ez a kísérleti munka is eddig eredménnyel kecsegtetett és reméli a Bizottság, hogy a munkaadók a tanfolyam végzett hallgatóit valóban is munkába fogják állítani.

Az egyes egyesületek ezideig többnyire maguk rendeztek előadó és vezetőképző tanfolyamokat, pártikuláris céljaikra. Nem vonható kétségbe ezen tanfolyamok értéke, mégis le kell szögezni, hogy erőpocsékolásra és az anyagi erők szétforgácsolására vezettek. Folyó évben elsőízben rendezi meg a Népművelési Bizottság saját előadó és vezetőképző tanfolyamát, amelyre már majd minden a Bizottsággal karöltve dolgozó egyesület kiküldötte delegátusát s az elvek egységesítése, a munka módszeres egyöntetűségének biztosítása remélhetőleg meg fogja hozni gyümölcsét a jövőben.

Külön kategória népművelési szempontból a női kereskedelmi alkalmazottak tömege, akiknek a továbbképzésével ugyancsak folyó évben kezdett a Bizottság rendszeresen foglalkozni, egyelőre a Stühmer Frigyes Rt. alkalmazottai számára beállított édesipari női tanfolyamok keretei között. Itt még egyelőre inkább szakmai továbbképzésről van szó, amelybe lassankint és céltudatosan illesztetik be a nemzeti műveltség elsajátítását célzó ismeretanyag, valamint speciálisan gyakorlati női ismeretek elsajátításának biztosítása. Szólani kell még a szülők köréről, amely a Váci-út 21. számú iskola köré tömörül, s amelynek jobbára munkásasszony-hallgatói főként a családi élet kérdéseivel szemben mutatnak nagy érdeklődést. Számukra ebben az évben varrótanfolyamot állított fel a Bizottság, mellyel kapcsolatban vetítettképes előadások során a magyar tájakat ismertették az előadók s a közkedvelt énekórákban a kedélynevelésen túl a nemzeti szellemben való erősödést szolgálták.

Az alábbiakban a női tanfolyamokra vonatkozó legfontosabb adatokat mutatjuk be.

Fiatal munkáslányok, illetőleg munkásnők részére megszervezett tanfolyamok.

Sorszám	Tanfolyam neve	Helye	Óra száma	Hallgatók száma	Szervező testület
1	Esti iskola	Ecseri-út 4.	238	55	Angol misszió
2	Ismeretterjesztő, női	Maglódi-út 8.	93	27	Szociális Misszió
3	Ismeretterjesztő, női	Zita-telep	84	34	« «
4	Ismeretterjesztő, női	Hungária-út	90	28	H. Egyházközség
5	Varró és egészségügyi	Eskü-út 2.	64	22	Kat. Dolg. L. E.
6	Varrótanfolyam	Gyorskocsi-u. 23.	40	15	Munkásnő Otthon
7	Gyári munkásnő tanfolyam	Budafoki-út 107.	128	27	Népművelési Bizottság
8	Elárusító Lányok ism.	Dohány-u. 32.	84	15	« «
9	Szülők továbbképző tanfolyama	Váci-út 21.	102	21	« «
	Összesen 9 tanfolyam ...		**923**	**244**	

Vezetőképző tanfolyamok.

1. Egyesületi vezetőképző	Fonyód-Bélatelep	45 óra	70 hallgató	Klosz
2. Egyesületi vezetőképző	Eskü-út 2.	15 «	35 «	Kdle
3. Egyesületi vezetőképző	Szerb-utca	30 «	25 «	Kdle
4. Játéktéri vezetőképző	Práter-utca 31.	40 «	50 «	Népműv.
5. Játéktéri vezetőképző	Práter-utca 31.	40 «	50 «	Népműv.
6. Női népművelési előadóképző	Balatonlelle	35 «	100 «	Népműv.
	összesen 6 tanfolyam	**205 óra**	**330 hallgató**	
Gyárgondozónői tanfolyam, Eötvös-utca		800 óra	20 «	Népműv.

A Bizottság a folyó évben első ízben szervezte meg női népművelési előadóképző tanfolyamát Balatonlellén. A tanfolyamon 90 hallgató vett részt.

A tanfolyam munkatervében elsősorban a népművelési mozgalom történetét, szervezetét, jelenlegi helyzetét és célkitűzéseit ismertette. Különös gondot fordítottak az előadók az utódállamok népművelési mozgalmainak ismertetésére és természetesen a magyar viszonyok, különösen a budapesti viszonyok megvilágítására. Külön előadások foglalkoztak a speciálisan női népművelési feladatokkal, az általános módszertani kérdésekkel, az ismeretanyag kiválasztásának kérdésével. Külön szakelőadók ismertették a gyakorlati tanfolyamok szervezésének kérdéseit, az anyagkiválasztás módját és a feldolgozás módszereit.

Külön előadó ismertette a könyvtárkérdést, különös tekintettel a népkönyvtárakra stb.

A tanfolyam szelleme igen jó volt. Valódi munkaközösség alakult ki, előadók és hallgatók között, az előadást követő viták, megbeszélések egész seregét vetették fel a közös és csak összefogással, együttműködéssel megoldható problémáknak.

Érdekes, a kor szellemét tükröző jelenség, hogy a magasabb társadalmi rétegeket magukba tömörítő egyesületek tagjai részéről, amelyek népművelési kérdésekkel foglalkoznak — természetesen a szó legtágabb értelmében — a szociális ismeretek tartanak a legszélesebb érdeklődésre igényt. Ennek tulajdonítható, hogy úgy a Magyar Szülők Szövetsége, mint a Szociális Testvérek Társasága által a középosztály női részére rendezett tanfolyamok ebben a gondolatkörben mozognak.

Itt mindenesetre annak is súlya van, hogy hazánkban — a külföld államaival ellentétben — nincs szociális iskola vagy főiskola s így a különböző és újabban kialakult, nők számára igen megfelelő életpályák iránt érdeklődők is ilyen tanfolyamok keretében tudják csak a legszükségesebb tudnivalókat elsajátítani. A tanfolyamokra vonatkozó legfontosabb adatok egyébként a következők :

Sorszám	Tanfolyam neve	Helye	Óra száma	Hallgatók száma	Szervező testület
1	Szociális és állampolgári kurzus .	Thököly-út 69.	74	30	Szociális Testvérek
2	Szociális tanfolyam	Alkotmány-u. 11.	34	30	Magy. Szül. Sz.
	Összesen	.	108	60	.

A népművelési törekvések és szervezet egyik feltétlen értéke, hogy intézményeiben nem szigorúan kötött, — a napi élet ütőerén tarthatja kezét, pillanatnyilag felmerült hiányok, szükségletek kielégítésére gondolhat. Amilyen esetleges képzésbeli hiány bármilyen iskolafajta elvégzése után mutatkozik — természetesen épen speciális célkitűzései következtében — ezt megoldani, mindjárt elasztikusan — ott kell álljon a népművelés, a szó legtágabb értelmében értve.

Ilyen meggondolások hozzák létre a népművelési telepek megszervezését, amelyek között folyó évben külön női népművelési telep is szerepel, a Stefánia Szövetség szíves és megértő vendégszeretete következtében központi helyen, megfelelő miliőben, a szövetség Vas-utcai székházának nagy előadótermében. A női népművelési telep célkitűzése — az általános célkitűzéseknek megfelelő, de valahogy a gyakorlat úgy hozta, hogy a műveltebb társadalmi kategóriák igényei számára állítódott be.

A női népművelési telep ezidei munkája a középosztály nőtársadalmának igényeit elégítette ki — természetesen csak részben — és a következő 4 témakör feldolgozására szorítkozott. A nő egyéni kultúrája, a korszerű polgári otthon, anyák és leányaik, a nő szociális kultúrája. Mind a négy kérdés új problematika és a hallgatóság kitartó érdelkődése, a létszám fokozódása arra vall, hogy helyes érzékkel fogott hozzá a Bizottság. Azonban csak akikben egyénileg és önmagukban adott az elméleti kérdésekkel szemben való érdeklődés, azok figyeltek fel. Nagyobb talán azoknak a száma, akiket a gyakorlati kérdések fognak meg s akik ilyenirányú ismeretszükségleteik kielégítése után vonhatók be az intenzívebb népművelési munkába. Ez okadatolja a Bajza-utcai gyakorlati telep felállítását, igen szépszámú közönség részére.

Az alábbiakban beszámolunk arról, hogy a Bizottság telepein, valamint telepein kívül milyen női tanfolyamok működtek:

Vas-utcai népművelési telep (VIII., Vas-utca 10.)

Sorszám	Tanfolyam	Óraszám	Hallgatók száma
1.	A nő egyéni kultúrája	20	60
2.	A korszerű polgári otthon	14	33
3.	Otthondiszítő kézimunkák	6	34
4.	A női élet egészsége	10	56
5.	Anyák és leányaik	10	56
6.	A nő a társadalomban	6	36
7.	Gyakorlati csecsemőgondozás	14	39
	Összesen	**80**	**314**

Bajza-utcai népművelési telep (VI., Bajza-utca 33.)

1.	Főzőtanfolyam I.	60	20
2.	« II.	60	25
3.	Felsőruhaszabásrajz I.	30	15
4.	« II.	30	15
5.	Kesztyűvarró I.	20	30
6.	« II.	20	30
7.	« III.	20	30
8.	« IV.	20	21
9.	« V.	20	22
10.	Kalapkészítő I.	20	20
11.	« II.	20	17
12.	Játék- és dísztárgykészítő I.	20	20
13.	« « II.	20	20
14.	« « III.	20	33
15.	« « IV.	20	8
16.	Kézimunkatervező	10	7
17.	Lámpaernyőkészítő	20	11
	Összesen	**430**	**344**

Óbudai népművelési telep (III., Kiskorona-utca 3.)

1.	Női ruhaszabásrajz I.	15	29
2.	« « II.	15	16
3.	« « III.	15	11
4.	Kesztyűvarró I.	15	15
5.	« II.	15	8
6.	Népi hímzés I.	15	17
7.	« « II.	15	10
	Összesen	**105**	**106**

Rákosfalvai népművelési telep (Rákosfalva Kultúrház.)

Sor-szám	Tanfolyam	Óraszám	Hallgatók száma
1.	Főzőtanfolyam	44	10
2.	Varrótanfolyam	70	12
	Összesen	**114**	**22**
	Belvárosi telep (IV., Reáltanoda-utca 3.).		
1.	Népi hímzés	15	18
	Telepenkívüli női tanfolyamok.		
1.	Tornatanfolyam I., Dohány-utca 32.	16	20
2.	« II., Dohány-utca 32.	16	12
3.	Mozdulatművészeti I., Kossuth Lajos-u. 10.	16	12
4.	« II., Kossuth Lajos-u. 10.	32	15
5.	« III., Kossuth Lajos-u. 10.	16	15
6.	« IV., Kossuth Lajos-u. 10.	32	6
7.	Tornatanfolyam III., Baross-u. 81.	32	12
8.	Korszerű háztartás, Székesfővárosi Gázművek	100	28
9.	Kisanyák iskolája, Eötvös-u. 3.	850	15
	Összesen	**1.120**	**135**
	Összesítve 61 tanfolyam	**3.900** óra	**1.593** hallgató.

Szabadegyetem. A Szabadegyetem egyre mélyebb gyökeret ver a főváros társadalmában, amit a hallgatóság számának évről-évre való emelkedése is igazol. Amíg az előző években csak egyes ismertebb előadók tanfolyamait kereste fel nagyobb számban a közönség, addig az 1933/34. tanévben a hallgatóság a hirdetett tanfolyamokon majdnem egyenlő arányban oszlott meg. A közönség ma már érzi, hogy a Szabadegyetem az állandó tovább művelődésnek hézagpótló intézménye, melynek tanfolyamain kiváló szakemberek adnak tájékoztatást a tudományok mai állása, újabb haladása felől, a tanfolyamok másik csoportja pedig olyan tudományos alapismereteket közöl, amelyek birtokában a rendszeres önművelés bizonyos irányban nem okoz különösebb nehézséget.

Az előadók, a közönség és a Bizottság között állandó kapcsolatot tesz lehetővé a minden tanteremben kihelyezett levelesláda, ahova a közönség a cédulára felírt kérdéseit bedobhatja és a kérdés természete szerint vagy a Bizottságtól vagy az előadóktól kap választ azokra.

A közönség érdeklődése ma már a művészeti tárgyak mellett igen élénk a filozófiai, irodalmi és természettudományi ismereteket tárgyaló tanfolyamok iránt is. Az előző években főként speciális kérdéseket tárgyaló tanfolyamokat látogatott a közönség nagyobb számban. Ebben az évben több tanfolyam volt, amely csak mintegy bevezetésül szolgált egy-egy tudományágba. A közönség nagy örömmel fogadta ezeket a tanfolyamokat. Az előjelek azt mutatják, hogy ezek a tanfolyamok évről-évre újabb hallgatóságot fognak vonzani a Szabadegyetemre, akik azután a további évek folyamán a speciális tanfolyamokon elégítik ki tudásszomjukat. A Szabadegyetemnek végül is olyan népművelési intézménnyé kell kifejlődnie, amely a rendszeres továbbművelésre nyujt alkalmat. A Szabadegyetem céljának ismeri a nemzeti kultúra terjesztését, de sajnos, számolnia kell egyelőre azzal, hogy a nemzet kulturális, gazdasági, társadalmi problémái iránt egyelőre kisebb az érdeklődés, mint az általános kulturális,

gazdasági stb. kérdések iránt. A folyó tanévben sikerült például a magyar irodalom iránt nagyobb érdeklődést kelteni. Ez is az előadó érdeme. Ha az előadó ismert és vonzó egyéniség, úgy az érdeklődés kielégítő a nemzeti kultúrát, művelődést tárgyaló tanfolyamok iránt is.

A Szabadegyetem 1933/34. évi tanfolyamairól, azok látogatottságáról, valamint a bevételekről és kiadásokról az alábbi táblázatok nyujtanak tájékoztatást:

1933—34. I. félév.

Előadás címe	Órák száma
A művészet lélektana	16½
A napsugár diadala	16½
Irodaszervezés	16½
Hogyan építsük családi házainkat	16½
A lelki élet betegségei	16½
Vallás és zene	16½
A kamaszkor viharzónája	16½
Reklám és propaganda	16½
Nagy-Ázsia művészete	16½
Bevezetés a filozófiába	16½
Róma a művészet városa	16½
Közgazdaságtan nagy iskolái	16½
Ady Endre	7
A lélek és a világ	15
Kultúránk bölcsőjénél	15
Növényvilág és az ember	1
Összesen 16 előadás	236

1933—34. II. félév.

Előadás címe	Órák száma
A föld története	16½
Kultúránk története az erkölcsi érték mérlegén	16½
Irodalom és élet	7½
Országrendezés	3½
Metafizikai problémák	16½
A modern technika természettudományi alapjai	16½
Magyar népművészet	16½
A vér és vérkeringés élettana	16½
Korunk művészetének lélektana	16½
Mechanikus számvitel	11
Bevezetés a pszichológiába	16½
A gép művészete	11
Bevezetés a zenetudományba	16½
Az élőszó iskolája	11
A XX. század regényírói	16½
Reklám és propaganda	11
Összesen 16 előadás	220

A hallgatóság az egyes kollégiumokon a következőképen oszlott meg:

Az I. félévben.

Előadássorozat	Hallgatók száma
A művészet lélektana	79
A napsugár diadala	76
Irodaszervezés	52
Családi ház	29
Lelkiélet betegségei	59
Vallás és zene	108
A kamaszkor viharzónája	69
Reklám és propaganda	45
Nagy-Ázsia művészete	94
Bevezetés a filozófiába	92
Róma művészete	438
Közgazdaságtan	18
Ady Endre	205
Kultúránk bölcsőjénél	32
A lélek és a világ	47
Növényvilág és az ember	6
Összesen	1.449

A II. félévben.

Előadássorozat	Hallgatók száma
Mechanikus számvitel	29
Korunk művészetének lélektana	67
A gép művészete	45
Bevezetés a pszichológiába	110
Bevezetés a zenetudományba	151
Az élőszó iskolája	45
A XX. század regényírói	141
Reklám és propaganda	44
Irodalom és élet	25
A föld története	36
A kultúra története	26
Országrendezés	27
Magyar népművészet	29
Metafizikai problémák	56
A modern tehnika	49
A vér és vérkeringés	74
Olasz művészet[1]	100
Összesen	1.054

[1]) Ez az előadássorozat nem tartatott meg.

A Szabadegyetem bevételeiről és kiadásairól a következőkben számolhatunk be :

Az I. félév bevétele	3.024·— P
A II. « «	2.788·20 «
Összesen	**5.812·20** P
Az I. félév kiadásai	2.887·66 P
A II. « «	3.092·70 «
Összesen	**5.980·36** P
Összes kiadás	5.980·36 P
Összes bevétel	5.812·12 «
Hiány	**168·24** P

Nemzeti Gyermekhét. Amikor a székesfőváros polgármestere Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottságát a Nemzeti Gyermekhét szervezetének és munkatervének elkészítésére felhívta, két cél lebegett a Bizottság előtt. Az egyik, hogy a mozgalom részére a társadalom minél szélesebb körét megnyerje, a másik, hogy a gyermekeknek boldog, örömben gazdag hetet teremtsen. A Nemzeti Gyermekhét az alábbi szervezeti szabályzat alapján kezdte meg működését :

I.

A Nemzeti Gyermekhét célja kettős :

a) A magyar gyermekre, mint a nemzet jövőjének zálogára a szülők és általában a társadalom figyelmét felhívni és ezzel kapcsolatban a családi nevelés és az iskolánkívüli nevelés, valamint a gyermekvédelem korszerű kérdéseit és azok jelentőségét ismertetni.

b) A gyermekek részére oly nevelőértékű élményeket nyujtani, amelyek a mai súlyos és gondterhes időkben lélekformáló hatásuk mellett lélekderítő örömet szereznek, a felnőttkorra pedig felejthetetlen emlékekké válnak.

II.

A Nemzeti Gyermekhét mozgalmat a főváros a társadalom bevonásával szervezi.

III.

A nemzeti Gyermekhét fővédnöke :
Ő főméltósága vitéz nagybányai Horthy Miklósné.
Díszelnöke : Budapest székesfőváros mindenkori főpolgármestere.

IV.

A Nemzeti Gyermekhét szervei :
a) elnök,
b) elnöki tanács,
c) szakbizottságok,
d) kerületi bizottságok,
e) Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága.

V.

A Nemzeti Gyermekhét elnöke : Budapest székesfőváros mindenkori polgármestere, akinek helyettese a csoportvezető alpolgármester.

VI.

Az elnöki tanács tagjai kétfélék.

a) Hivatalból valók : a kertészeti-, a költségvetési-, a közoktatási-, a szociálpolitikai-, a városgazdasági- és a közművelődési ügyekkel foglalkozó polgármesteri ügyosztályok vezetői, továbbá a kerületi elöljárók értekezletének az elnöke, az árvaszék elnöke, a tiszti főorvos, Budapest székesfőváros kir. tanfelügyelője és a Népművelési Bizottság ügyvezető igazgatója.

b) Meghívottak: akiket a polgármester-elnök a saját hatáskörében, illetve a Nemzeti Gyermekhét szakbizottságainak vagy elnöki tanácsának javaslata alapján hív meg a társadalmi élet ama kiválóságai sorából, akik erkölcsi tekintélyükkel, szaktudásukkal vagy anyagi áldozatkészségükkel a Nemzeti Gyermekhét mozgalmat támogatni készek.

VII.

A szakbizottság száma öt. Elnökeit a polgármester jelöli ki, társelnökeit a szakbizottsági elnökök javaslata alapján a polgármester kéri fel a társadalmi élet kiválóságai, illetve szakemberei sorából.

A szakbizottság tagjai kétfélék:

a) Hivatalból valók:

1. a kerületi bizottságok elnökei és társelnökei, akik a társadalmi szakbizottságnak tagjai;

2. a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályainak vezetői, akik a gyermekvédelmi és jóléti szakbizottságnak tagjai;

3. a kerületi bizottságoknak a polgármester által kijelölt titkárai, akik a pedagógiai és sajtó szakbizottságnak tagjai;

4. a játszótéri vezetők, akik a játszótéri szakbizottságnak tagjai:

b) Meghívottak: akiket a szakbizottságok, illetve a kerületi bizottságok elnökeinek javaslata alapján a polgármester hív meg.

VIII.

A kerületi bizottságok elnökei a kerületi elöljáróságok vezetői. Társelnökeit minden kerületi elnök a maga hatáskörében hívja meg.

Tagjai kétfélék:

a) Hivatalból valók: a kerületi elöljáróság helyettes vezetője, aki az elnököt akadályoztatása esetén helyettesíti, továbbá a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályának vezetője, a polgármester által kijelölt kerületi titkár és a játszótéri vezetők.

b) Meghívottak: akiket a kerületi elnök a saját hatáskörében, illetve a kerületi bizottság javaslata alapján meghív a kerület ama kiválóságai sorából, akik a mozgalmat akár erkölcsi tekintélyükkel, akár anyagi áldozatkészségükkel támogatni készek.

IX.

Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottságát annak másodelnöke és ügyvezető igazgatója képviseli.

X.

Hatáskörök:

a) Az elnök, illetve annak helyettese képviseli a mozgalmat a hatóságokkal szemben. Kijelöli a hivatalból való és felkéri a meghívott tagokat, elnököl a díszközgyűlésen és az elnöki tanács ülésein.

b) Az elnöki tanács tárgyalja a polgármester-elnök, a szakbizottságok és a Népművelési Bizottság által eléje terjesztett ügyeket és jóváhagyja a Nemzeti Gyermekhét munkatervét.

c) A kerületi bizottságok feladata: a Nemzeti Gyermekhét elnöki tanácsa által megállapított munkaterv végrehajtásáról gondoskodni, továbbá a Nemzeti Gyermekhét mozgalom iránt a kerület közönségének körében az érdeklődést és ezzel kapcsolatban az erkölcsi és anyagi áldozatkészséget felébreszteni.

d) Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottságának másodelnöke az elnöki tanácsi és a szakbizottsági határozatok végrehajtását ellenőrzi és megállapítja a bizottsági szervek ügyvitelét, esetleges pénzkezelését; a költségvetési kereteken belül utalványoz.

e) A Nemzeti Gyermekhét ügyvezető igazgatója Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága hivatalának vezetője, aki gondoskodik a Nemzeti Gyermekhét elnöki tanácsa, illetve szakbizottsági határozatainak végrehajtásáról. Előkészíti az üléseket, a kerületi bizottságok egységes működése érdekében a kerületi elnököket a Nemzeti Gyermekhét munkatervének végrehajtása felől tájékoztatja és a melléje beosztott tisztviselőkkel intézi a folyó ügyeket. A szakbizottságok elnökei mellé titkárokat állít, akik az ülések jegyzőkönyveit vezetik.

A Nemzeti Gyermekhét kerületi bizottságának szervezeti szabályzata.

1. §.

A kerületi bizottság célja és feladata kettős:

a) A Nemzeti Gyermekhét mozgalom iránt a kerület közönségének széles rétegei körében az érdeklődést, továbbá az erkölcsi és anyagi áldozatkészséget felébreszteni.

b) A Nemzeti Gyermekhét elnöksége által meghatározott munkaterv végrehajtásáról gondoskodni.

2. §.

Ennek megfelelően a Nemzeti Gyermekhét kerületi bizottságának tagjai lehetnek:

a) a kerület területén működő gyermekvédelmi, gyermekjóléti és nevelői célkitűzéssel dolgozó társadalmi egyesületek képviselői.

b) Olyan egyének, akik a gyermeknevelés, illetve a gyermekvédelem tudományos vagy gyakorlati munkája terén figyelemreméltó munkát végeztek.

c) Egyházközségek, lelkészi hivatalok, erkölcsi testületek képviselői.

d) A kerület ama társadalmi kiválóságai, akik a mozgalmat akár erkölcsi tekintélyükkel, akár anyagi áldozatkészségükkel támogatni készek.

3. §.

A Bizottság elnöke hivatalból a kerület elöljárója.

a) Ő képviseli a kerületben a mozgalmat a hatóságokkal és a társadalommal szemben.

b) Elnököl a bizottság ülésein.

c) Gondoskodik a kerületben az elnöki tanács által megállapított munkaterv és a kerületi Bizottság határozatainak végrehajtásáról.

d) Irányítja és ellenőrzi a kerületi bizottság ügyvitelét és esetleges pénzkezelését.

e) A kerületi elöljáró hivatalból tagja a Nemzeti Gyermekhét elnökségének és tagja az elnökség társadalmi szakosztályának.

f) Helyettese a helyettes kerületi elöljáró.

4. §.

A kerületi bizottság társelnökeit az elöljáró-elnök egyrészt saját hatáskörében, másrészt a kerületi bizottság javaslata alapján kéri fel a kerület társadalmi kiválóságai köréből.

5. §.

A társelnökök feladata az elöljáró-elnök által meghatározott ügyekben eljárni és a Nemzeti Gyermekhét sikerét tőlük telhetően előmozdítani.

6. §.

A Nemzeti Gyermekhét elnöksége hivatalból küldi ki a Nemzeti Gyermekhét kerületi bizottságának titkárát. Feladata az elnök utasításait végrehajtani, illetve a kerületi Bizottság határozatainak végrehajtásában segédkezet nyujtani.

7. §.

A kerületi bizottságnak hivatalból tagjai a kerület területén felállítandó játszóterek vezetői és a rend fenntartására vállalkozó öregcserkészcsapat képviselője, végül a kerületi elöljáróság népjóléti osztályának vezetője.

8. §.

A játéktéri vezetők a játéktéri szakbizottságnak; a népjóléti osztály vezetői az elnökség gyermekvédelmi és jóléti szakbizottságának; a titkárok az elnökség sajtóbizottságának, továbbá a pedagógiai szakbizottságnak hivatalból tagjai.

A kerületi bizottság ülésein hozott határozatok, valamint a Nemzeti Gyermekhét munkatervének végrehajtásáról szóló jelentések Budapest Székesfőváros Iskolánkívüli Népművelési Bizottságának a lehető legrövidebb időn belül küldönc útján megküldendők.

9. §.

A Nemzeti Gyermekhét kerületi bizottságát legkésőbb április 7-ig kell megalakítani.

A kerületi bizottságok az előbb ismertetett szervező szabályzat alapján az alábbi sorrendben alakultak meg:

Kerület	Időpont	Tagok száma	Ülések száma
IV. kerület	ápr. 6.	63 tag	2 ülés
VIII. «	« 7.	42 «	1 «
IX. «	« 8.	87 «	1 «
I. «	« 10.	139 «	1 «
VI. «	« 10.	70 «	3 «
XI. «	« 11.	43 «	3 «
II. «	« 12.	116 «	2 «
III. «	« 13.	65 «	1 «
X. «	« 16.	50 «	1 «
VII. «	« 19.	78 «	2 «
V. «	« 23.	106 «	1 «

A 11 kerület összesen 859 tagot ölelt fel, 108 társelnökkel s 18 ülést tartott.

A szakbizottságok sorából a pedagógiai szakbizottság 31 taggal, a társadalmi szakbizottság 31 taggal, a gyermekvédelmi és jóléti szakbizottság 17 taggal, a játszótéri szakbizottság 50 taggal, a sajtó-szakbizottság 40 meghívott taggal alakult meg.

Ezek a szakbizottságok tárgyalták a Nemzeti Gyermekhét munkatervét, melyet az elnöki tanács április hó 26-án 202 tag jelenlétében tartott ülésén hagyott jóvá.

Az elnöki tanács által jóváhagyott munkaterv a következő feladatokat ölelte fel:

a) a felnőtt társadalom részére rendezendő 22 ismeretterjesztő előadás megszervezése,

b) 21 játszótér felállítása,

c) színházi előadások megszervezése,

d) az Állatkert megnyitása a gyermekek részére,

e) uzsonnáztatás,

f) gyermekek megajándékozása.

A szülők részére rendezett előadások, egy kivételével, megtartattak. A beérkezett jelentésekből megállapítható, hogy az előadások mindenütt érdekkeltők és népszerű jellegük dacára magas színvonalúak voltak. Az egyes előadásokat tartalmas és művészi színvonalú műsorszámok övezték. A műsorszámokat főként az iskolák énekkarai, szavalókórusai, zenekarai, vagyis növendékei szolgáltatták. Az előadásokat az I. kerületben 145, II. kerületben 310, III. kerületben 50, IV. kerületben 200, V. kerületben 300, VI. kerületben 300, VII. kerületben 350, VIII. kerületben 280, IX. kerületben 400, X. kerületben 300, XI. kerületben 250, összesen: 2885 felnőtt hallgató hallgatta meg.

Az előadások megszervezésében a kerületi titkárok és a székesfővárosi iskolák igazgatói nyujtottak hathatós támogatást.

A játszóterek megszervezésében azok a hölgyek végeztek lelkes munkát, akiket a Népművelési Bizottság játszótéri vezetőképző tanfolyama erre a munkára kiképzett. A 21 játszótéren a kiosztott uzsonnaadagokból következtetve naponta átlag 8000 gyermek szórakozott és a Nemzeti Gyermekhét alatt közel 20.000 gyermek fordult meg.

A színházi előadásokat a Népművelési Bizottság központilag szervezte meg. Az Uránia színházban 1180 gyermek élvezte a »Népművelés meseszínházá«-nak előadását. A Magyar Ifjúsági Vöröskereszttel kapcsolatban »Lányok, lányok idejertek« című Városi színházi előadást 2200 gyermek s ugyanott az Országos Apród központtal karöltve »Szép élet a cserkészapród élet« címen rendezett előadást 1900

gyermek hallgatta végig. A Nemzeti Színház 130, a Magy. kir. Operaház 150 ingyenjegyet adott összesen 8 előadásra, amelyeket a hadiárvák között osztott ki a Bizottság.

A székesfőváros polgármesterének rendeletéből a Székesfővárosi Állat- és Növénykertet a Nemzeti Gyermekhét alatt a felnőttek kíséretében érkező gyermekek ingyen tekinthették meg. Minden felnőtt 2 gyermeket vihetett ingyen. Ezenkívül a Népművelési Bizottság naponta 4×50 főnyi gyermekcsoport részére adott utalványt az Állatkert ingyenes megtekintésére. Az Állatkert igazgatóságának jelentése szerint legalább 10.000 gyermek látogatta ingyen a Nemzeti Gyermekhét alatt az Állatkertet. A Népművelési Bizottság 2 mesedélutánt rendezett, melyeket az ottlévő gyermekek szívesen és örömmel hallgattak meg.

A polgármesteri IX. ügyosztály útján 9199 uzsonna osztatott ki és pedig minden gyermek 2½ deci kakaót és 1—2 süteményt kapott.

A székesfőváros közművelődési ügyosztálya Petőfi összes költeményeit 1015 példányban utalta ki, hogy azok a Nemzeti Gyermekhét ajándékaként szétosztassanak. A kiosztás a székesfővárosi elemi, iparostanonc- és polgári iskolákban történt. 203 iskola egyenkint 5 könyvet kapott azzal, hogy azok a kimondottan szegénysorsú, de jó előmenetelű gyermekek között osztassanak ki. A Magyar Ruggyantaárugyár 200 darab gumijátékot ajándékozott, amelyek az óvodák útján kerültek kiosztásra.

A kerületi bizottságok az ismertetett gyermekszórakoztatásokon, uzsonnáztatásokon és ajándékosztásokon kívül 10.756 gyermeknek nyujtottak ingyen élvezetes és tanulságos mozgóképelőadást.

Ugyancsak jelentős az az akció is, amit a kerületek a gyermekeknek egyéb szórakoztatásáról való gondoskodás útján szereztek. A II. kerületből 300 tanuló ment tanítói felügyelet alatt az Angol-parkba. A VI. kerületben 2500 gyermek a városligeti mutatványos telepre rándult ki és a kerületi elöljáróság rendezésében megtekintette a Liliputi falut, a Bábszínházat és végignézték a gyermekek a körhintákat, barlangvasútat, dodgemet. 300 gyermek ugyancsak a VI. kerületi elöljáróság rendezésében az Angol-parkban szórakozott, megtekintették a Majomszínházat, Szabadtéri színházat, élvezték a kisvasútat, hintákat és barlangi csónakázásokat. Ugyancsak a VI. kerületben 50 gyermek a városligeti Néparéna előadását tekintette meg ingyen.

A kerületi bizottságok az uzsonnáztatás és ajándékozás terén is hatalmas munkát végeztek. A Hunyadi-téren a Magyar Vöröskereszt Egylet VI. kerületi választmánya 300 gyermeket uzsonnáztatott meg. A VII. kerület Egressy-út 69. számú elemi iskola területén naponta 400—500 gyermek részére jutott uzsonna, sőt ajándék is. A játszótéren nap-nap után a központi Postajárműtelep Altiszti Kaszinójának zenekara szolgáltatott hangversenyt.

Összegezve a Nemzeti Gyermekhét eredményeit, a következő kép tárul elénk:

Gyermekszórakoztatás.

Játszótereken kb.	20.000	gyermek
Uránia színház	1.180	«
Városi Színház 2 előadásán	4.100	«
Nemzeti Színház, Operaház	280	«
Mozielőadásokon	10.756	«
Angol-park, Városliget, Néparéna	7.300	«
Állatkert	10.000	«

Uzsonnáztatás.

A székesfőváros költségén	9.199	uzsonna adag
A kerületi bizottságok költségén	12.324	« «

A Gyermekhét bevételei a gyermekheti szelvényekből 3719 pengő 80 fillért, adományokból 331 pengő 60 fillért, a székesfőváros támogatásából pedig 5833 pengő 10 fillért tettek ki.

A kiadásokból a Bizottság fordított:

Uzsonnáztatásra	1.067·50 P
Szórakoztatásra	1.540·27 «
Játszótéri foglalkoztatásra	1.592·32 «
Ajándékokra	2.094·71 «
Szervezésre és adminisztrációra	2.033·80 «
Összesen	8·328·60 P

A Nemzeti Gyermekhét a budapesti sajtóban a várt visszhangra talált, amennyiben a napilapokban s a heti és folyóiratokban körülbelül 70 cikk foglalkozott előkészületeivel és lefolyásával.

Ugyanebben az időben a heti és folyóiratok is foglalkoztak a Nemzeti Gyermekhéttel. Kezdve a Rádióélettel és a Rádió Ujsággal, melyek a városligeti játszótéren lefolyó uzsonnáztatás helyszíni közvetítésével kapcsolatban írtak a Gyermekhétről, minden társadalmi, várospolitikai, főleg pedig a gyermek problémáival foglalkozó folyóiratok szentelték a mozgalomnak az első oldalt.

A sajtó munkájába a magyar rádió is bekapcsolódott azáltal, hogy május 12-én a városligeti játéktérről az uzsonnáztatással kapcsolatban helyszíni leadást közvetített.

Tanulmányi kirándulások. A tanulmányi kirándulások a városi népművelés egyik legeredményesebb formájának bizonyultak. Örvendetes ez annál is inkább, mert a tanulmányi kirándulások különösen alkalmasak a szülőföld ismertetése kapcsán a lokálpartriotizmuson keresztül a nemzeti műveltség mélyítésére, a nemzeti öntudat kiépítésére. Jelentősek ezek a kirándulások abból a szempontból is, hogy igen sok irányban adnak lehetőséget az ismeretbővülésre.

A Bizottság a tanulmányi kirándulásoknak nagyobb részét központilag, kisebb felét az egyesületek és a tanfolyamok útján rendezte. A kirándulásokra vonatkozó fontosabb adatok a következők:

	Kirándulások száma	Részvevők száma
A bizottság által rendezve	342	15.433
Egyesületek, tanfolyamok útján rendezve	317	7.925
Összesen	659	23.358

Népművelési hangversenyek. A beszámolás évében a Bizottság összesen 104 népművelési hangversenyt rendezett. Ebből 28 hangversenyt a Pesti Vigadóban, kettőt a Zeneakadémián, 59-et a városligeti Iparcsarnok előtt lévő zenepavillonban, 15-öt pedig a Bizottság támogatásával működő népművelési egyesületeknél rendezett a Bizottság. A Vigadóban és a Zeneakadémián rendezett összesen 30 hangversenyre, az idei évadban is épúgy, mint az elmult években, bérletet hirdettek, amely azonban az egyre rosszabbodó gazdasági viszonyok következtében úgy összegben, mint darabszámban közel 20%-os csökkenést mutat az elmult év bérletbevételével szemben. Ugyanilyen arányú csökkkenést mutat a napijegy bevétel is.

Ezt a csökkenést annyival is inkább a gazdasági helyzet romlásának kell betudni, mivel a műsorok összeállításánál a Bizottság igyekezett a törzsközönség kívánságainak

is megfelelően egyfelől és túlnyomórészben egészen népszerű szórakoztató műsorokat, másfelől egynéhány kiemelkedő esti hangverseny keretében a klasszikus művek legszebb példáit bemutatni. Így a kiemelkedő hangversenyek során gróf Klebelsberg Kunó v. vallás- és közoktatásügyi miniszter halálának első évfordulóján Mozart nagy C-moll miséjét mutatta be a Székesfővárosi Zenekar a Székesfővárosi Énekkar, az Operaház tagjainak közreműködésével. (Vezényelt Dohnányi Ernő.)

A továbbiak során egy alkalommal Cezare Nordio, a bolognai G. B. Martius zeneiskola igazgatója, mint kiváló karnagy mutatkozott be a Székesfővárosi Zenekar élén saját és a mai olasz zeneszerzőgárda legkiválóbb műveinek tolmácsolásával. A hangversenyen Orlando Barera, a fenti zeneiskola hegedűképző tanára Vivaldi hegedűversenyét adta elő nagy sikerrel.

Március 21-én a Zeneakadémián Beretvás Hugó Szent Ferenc oratoriumát mutatta be a Bizottság.

A költői szépségekkel telt mű — melynek megkomponálására Szent Ferenc halálának 700 éves fordulójának glorifikálása ihlette meg az illusztris szerzőt — minden egyes részletében mély hatást váltott ki a hallgatóságból. A Székesfővárosi Zenekar, a Budavári Koronázó Főtemplom vegyeskara, továbbá a kitűnő szólisták magas színvonalú interpretálása biztosította Beretvás Hugó szép oratoriumának sikeres előadását.

Végül magasan kiemelkedő hangversenye volt az elmult évadnak a Bizottság által az Országos Liszt Ferenc Társasággal karöltve rendezett monstre hangversenye a Vigadóban, amelynek során Weingartner Félix Liszt Ferenc egyik legkiválóbb tanítványa, a világhírű baseli karmester vezényelte Liszt hatalmas művét, a Faust-szimfóniát. A Vigadót teljesen megtöltő közönség lenyügözve hallgatta Liszt örökszép szimfóniáját és lelkesen ünnepelte az illusztris karnagyot, aki a 70. születésnapját ünneplő jubileumi hangversenyét maga vezényelte.

A Városligeti Iparcsarnok előtt rendezett ingyenes hangversenyek a célnak megfelelően inkább a szórakoztató zeneszámokat ölelték fel műsoraikban, kivéve hetenkint egy hangversenynapot, amikor egy-egy ismertebb szimfóniát és a klasszikus zeneirodalom egyéb műveit adták elő a komoly zene kedvelői számára.

A népszerű műsorok mellett kisérletképen előadta a Bizottság Mascagni »Parasztbecsület« c. operáját is egy alkalommal. A szép erkölcsi siker s a nagyszámú hallgatóság dacára sem volt azonban folytatható a hasonló operaelőadások rendezése, mivel ezek költségei messze túlhaladták azokat a lehetőségeket, melyeket a nyári hangversenyek költségeinek előirányzata megengedett.

Az említett hangversenyeken kívül a Bizottság részben saját rendezésében, részben a Bizottság támogatásával működő népművelési egyesületek útján még 15 kisebb hangversenyt rendezett és pedig:

A Bizottság saját rendezésében: *a)* A Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége Tisztviselő Osztályának Kaszinóhelyiségében 1 alkalommal.

b) A rákosfalvai kultúrházban 7 alkalommal.

Népművelési Egyesületek útján a Bizottság

a) Kőbányai Kat. Legényegyletben	2	alkalommal
b) Kőbányai Ref. Egyházközségben	1	«
c) Damjanich Ifjak Körében	2	«
d) Fasori Luther Körben	1	«
e) Budapesti Iparosképző Protestáns Egyletben	1	«

rendezett hangversenyeket.

Ezeket a hangversenyeket azért rendezte vagy rendeztette a Bizottság, hogy egyfelől a távolabb lakó és egyéb életviszonyaik miatt is szűkebb lakóhelyükhöz kötött egyének is részesülhessenek a Bizottság eme munkájában, másfelől, hogy a fenti helyeken folyó többirányú népművelési munka hallgatása kapcsán (elméleti, gyakorlati és ügyességi tanfolyamok, előadássorozatok stb.) nemes szórakozásul szolgáljanak.

Irodalmi esték. Az elmult évadban három »Irodalmi estét« tartott a Bizottság a saját rendezésében a Zeneművészeti Főiskola nagytermében. Az elsőt Vörösmarty Mihály emlékének szentelte a nagy költő legszebb költeményeiből összeválogatott műsorral. A műsorszámok interpretálásában a legkiválóbb művészeink szerepeltek.

A másik alkalommal »A katona a magyar költészetben« címmel rendezett a Bizottság irodalmi estét. A katonaköltők három kíváló reprezentánsa szerepelt költeményeivel. Bárd Miklós (Kozma Ferenc ny. honvédtábornok) a Kisfaludy Társaság tagja, Kiss Menyhért a Petőfi Társaság tagja és Vályi Nagy Géza honvédszázados a Petőfi Társaság tagja.

Végül az idei utolsó alkalommal »Víg irodalmi est«-et rendezett a Bizottság a Nemzeti Színház művészeinek közreműködésével. A műsor két részből állt, első részben a klasszikus költészet, második részben a modern költészet humoros szemelvényeit mutatták be kiváló szereplők.

Az idei évad irodalmi estjein a látogatottság különösen az első két alkalommal kielégítő volt. A Vörösmarty irodalmi estén úgy a felnőtt közönség, mint a tanuló-ifjúság igen szép számmal jelent meg, úgyhogy a Zeneakadémia nagyterme majdnem teljesen megtelt. Ugyanígy a második irodalmi estén is, amikor a budapesti laktanyák az altisztek és legénység részére vettek át jegyeket és az emeleti és karzati helyeket teljesen megtöltötték. A földszintet is teljesen megtöltötte a sok tiszti egyenruhával tarkított előkelő közönség.

Kevésbbé látogatott volt a »Víg irodalmi est«, amit egyfelől a már teljes szezónvégi időpont, másfelől a nagy meleg okozhatott.

A Bizottság támogatásával működő népművelési egyesületeknél összesen 14 irodalmi estét rendezett a Bizottság az alábbi helyeken:

1. Szociális Missziótársulat városmajori kultúrháza	1	alkalommal
2. Kat. Lányok Orsz. Szöv. II., Fő-utcai csoport	1	«
3. Szociális Mossziótársulat III., Hunor-utcai csoport	1	«
4. Kat. Lányok Orsz. Szöv. IV., Prohászka O.-utcai csop.	1	«
5. Budapesti Iparosképző Protestáns Egylet	3	«
6. Kőbányai Katolikus Legényegylet	6	«
7. Kat. Leányok Orsz. Szöv. Fehérvári-úti csoport	1	«
Összesen	14	alkalommal

Tudományos filmelőadások. A három évvel ezelőtt megkezdett ezirányú népművelési munka, amely kezdetben igen biztató lendülettel és nagy érdeklődéssel kísérve indult meg, sajnos nagy visszaesést mutat.

A megtartott 4 tudományos filmelőadás inkább az ismeretterjesztőelőadások csoportjába tartozott. Tárgyai: Németország. A láthatatlan lények világában. Forradalom a művészetben. Mozdulatművészet és dráma című témák voltak.

Műkedvelő előadások. Műkedvelő előadásokat a Bizottság nem rendezett, de tanácsokkal támogatta a társadalom eme munkásságát.

Alkalmi ünnepségek. A Bizottság október 6-án, március 15-én (2 helyen) s a gyermeknapon rendezett alkalmi ünnepséget, amelyek úgy értékes műsorukkal, mint a résztvevők nagy számával a kívánt nevelőhatást kiváltották. A társadalmi egyesületeket felhívta a Bizottság Attila trónralépésének 1500 éves, Báthory István lengyel király születésének 400 éves fordulója megülésére is.

Népkönyvtárak. A Bizottság hatáskörében háromféle könyvtár működött.

a) A közoktatásügyi minisztérium által adományozott 6 nagy és egy középkönyvtár.

	Kötet szám	Kölcsönzött könyvek száma	Olvasók száma
Tripoliszi rk. egyházközség	367	210	143
Rákosfalva	367	302	10
Zuglói egyházközség	223	452	89
Árpádházi egylet	367	170	30
Legényegyelet	367	—	—
III-ad Rend	246	—	—
Svábhegyi polgári kör	229	120	34

b) 32 vándorkönyvtár, melyeket a Bizottság állított fel és főként ifjúsági és munkásegyesületeknek, továbbá a leventeegyesületeknek ad kölcsön. A 32 vándornépkönyvtárban 3048 kötet könyv van elhelyezve. A kölcsönadott vándornépkönyvtárak könyveit közel 7500 egyén használta, több mint 24.000 esetben.

c) A Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa által létesített és a társadalmi egyesületek által továbbfejlesztett egyesületi könyvtárak. A társadalmi egyesületek 22 könyvtárában elhelyezett 60.000 kötet könyvet hozzávetőlegesen 14.000 egyén használta.

7. Tudományos intézetek.

Statisztikai Hivatal. Az 1933. évben a Statisztikai Hivatal nemcsak munkaprogrammjának megvalósítására törekedett, hanem a közigazgatás érdekeit szem előtt tartva, igyekezett tudományos munkásságát korszerűvé tenni.

Az év folyamán megjelent a hivatal kiadásában a Statisztikai és Közigazgatási Évkönyv XXI. évfolyama. Az évkönyvben tette közzé a hivatal az 1932. december havában lebonyolított testi munkát végző és munkanélkül lévő egyének összeírásának feldolgozási eredményeit. Első ízben közölte az évkönyv a járműforgalomra vonatkozó számlálások adatait is. Értékes kiegészítést nyert a hivatal szóbanlévő kiadványa a főváros lakosságának kereseti viszonyait szemléltető statisztikai táblázatokkal. Az elmult év folyamán ugyanis feldolgozta a Statisztikai Hivatal a fővárosi magánalkalmazottak és munkások, valamint a közalkalmazottak kereseti viszonyait, mely az évkönyv függeléke gyanánt jelent meg. Említésre méltó, hogy a Statisztikai Hivatal ezen adatgyüjtése révén első ízben vonta megfigyelési körébe a közalkalmazottak kereseti viszonyait.

Rendszeresen jelentek meg az 1933. év folyamán a Statisztikai Havifüzetek is, melynek közjótékonysági fejezetét a hivatal modernizálta és újjáalakította. Az ide vonatkozó adatok élénken bizonyítják a székesfőváros nemes áldozatkészségét s Budapest szegényeinek szociális gondozása terén kifejtett eredményes munkásságát.

Rendszeresen jelentek meg az 1933. évben a Városi Szemle XIX. évfolyamának számai is és a »Statisztikai Közlemények« című kiadványsorozat, mely számos értékes művel gyarapította a statisztikai tudományt.

A Statisztikai Zsebkönyvek évről-évre megnyilvánuló sikere arra indította a hivatalt, hogy a székesfőváros egyesítésének hatvanadik évfordulóján »A hatvanéves Budapest« címmel, zsebkönyvformájú kiadványban tárja a nyilvánosság elé az elmult hat évtized fejlődését, hogy ily módon minél szélesebb körben adjon számot a főváros polgárságának nehéz küzdelmeiről és az elért eredményekről.

Ugyancsak erre az évre esik a Statisztikai Hivatal jubileumi kiadványának »A székesfőváros multja és jelene grafikus ábrázolásban« című kötetnek az elkészítése is. Minthogy a pusztán statisztikai táblázatok a nagyközönség széles rétegei előtt kevésbbé érthetőek, a Statisztikai Hivatal a hatvanadik évforduló alkalmával az eddigi jubileumi módszertől eltérőleg, nem csupán táblázatokban, hanem 200 színes grafikus képben is összefoglalta a székesfőváros fejlődésének irányvonalát, hogy ily módon tegye szemléltetőbbé a fővárosnak az elmult hatvan esztendő alatti hatalmas fejlődését.

Miként az előző esztendőkben, úgy az 1933. évben is kivette részét a Statisztikai Hivatal a munkanélküli szellemi munkások foglalkoztatásából. A mintegy négy hónapig tartó munkálatok alatt a hivatal 200 egyént foglalkoztatott. Ez alkalommal ismételten összeírás alá kerültek a testi munkát végző és munka nélkül lévő egyének, az önálló iparosok és az önálló kereskedők szociális és gazdasági viszonyai.

E két utóbbi felvétel eredményei alapján tehetett eleget a hivatal a budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnöksége olyirányú megkeresésének, hogy a Kamara részére készíttesse el, illetve egészíttesse ki a budapesti iparosok és kereskedők nyilvántartó lapjait.

Az 1933. évben feldolgozta a hivatal a fővárosi kórházakban és gyógyintézetekben az 1932. év folyamán gyógykezelés alatt álló fekvőbetegekre vonatkozó statisztikai anyagot is. Az adatgyüjtés munkája kiterjedt valamennyi budapesti kórházra és gyógyintézetre (beleértve a szanatóriumokat is) s értékes eredményeket szolgáltatott a fekvőbetegek betegedési és demográfiai viszonyaira vonatkozólag is.

Ugyancsak az 1933. év folyamán vette kezdetét az a széleskörű adóstatisztikai feldolgozás, amely kiterjedt a főváros valamennyi adófizető polgárára. Az erre vonatkozó adatokat a hivatal a központi adószámviteli hivataltól, illetve (a közalkalmazottak adózására vonatkozólag) a közintézmények illetékes számvevőségeinek adatszolgáltatása révén szerezte meg.

A munkálatok dr. *Laky* Dezsőnek, a statisztika nyilvános rendes egyetemi tanárának kezdeményezésére és szorgalmazására indultak meg. Az ő fáradozása és hathatós közreműködése tette lehetővé, hogy az állami alkalmazottakra vonatkozó adózási adatok a hivatal birtokába jutottak s hazánkban ez az úttörő jellegű munkálat keresztül vihető volt.

Az 1933. év folyamán került feldolgozásra a m. kir. belügyminiszter által elrendelt s az előző év december havában végrehajtott lakás- és üzletbérek összeírási eredményeinek statisztikai feldolgozása is. E széleskörű s részletezésében páratlanul álló lakás- és üzletbérstatisztika feldolgozási eredményeit a hivatal külön kiadványban bocsátja a nyilvánosság elé.

Nagy feladatot rótt a Statisztikai Hivatalra a székesfőváros területére tengelyen behozott árucikkekre vonatkozó anyag statisztikai feldolgozása is. Bár a hivatal

eddig is rendszeresen közzétette kiadványaiban a fővárosnak a vasúti és hajózási vállalatok által lebonyolított áruforgalmát, a tengelyen behozott árucikkeknek statisztikai feldolgozása révén a főváros áruforgalmi statisztikája teljessé és így sokkal értékesebbé vált. Különösen emelte az áruforgalmi statisztika értékét az a körülmény, hogy az 1933. év folyamán nemcsak a főváros területére vasúton, hajón és tengelyen beszállított áruk neme, mennyisége és minősége, hanem az áruk származási helye is megfigyelés, illetve statisztikai feldolgozás tárgyát képezte.

Kivette részét a Statisztikai Hivatal az iparostanoncoktatás 50 éves jubileuma alkalmából rendezett kiállítás előkészítő munkálataiból is. E munkálatok során nemcsak az iparostanoncoktatás fejlődését szemléltető grafikus ábrák számanyagát bocsátotta a hivatal a kiállítás rendelkezésére, hanem dr. *Bene* Lajos statisztikai segédtitkár irányítása, útmutatása és felügyelete alatt készültek el azok a grafikonok és szemléltető képek is, melyek a kiállítás díszét képezték s beszédesen mutatták be a székesfőváros tanoncoktatásának kialakulását és jelenét. A kivitelezés sikeres munkáját kivétel nélkül a fővárosi tanonciskolai rajztanárok látták el.

Fővárosi Múzeum. Dacára annak, hogy a Fővárosi Múzeum gyüjteményeinek 1933. évi gyarapítása a csökkentett dotáció folytán a legszigorúbb takarékosság jegyében állott, mégis sikerült minden olyan, az év folyamán a műkereskedelemben felmerült vagy magánfelek által a múzeumnak felajánlott tárgyat megszerezni, mely várostörténeti szempontból valóban értékgyarapítást jelent.

Így sikerült az éremgyüjteményt szaporítani, elsősorban a Buda 1686. évi visszafoglalására vonatkozó és I. Lipót, II. József és Miksa Emánuel bajor választófejedelem tiszteletére vert gyönyörű veretekkel, amelyek nemcsak elsőrendű műbeccsel, hanem elsőleges történeti bizonyítékkal is bírnak. A régi ötvösremekeknek gazdag, a maga nemében egyedülálló gyüjteménye szintén egypár fontos darabbal megnövekedett, melyek felette alkalmasak arra, hogy a XVIII. század második és a XIX. század első felében már feltétlenül vezető pesti ötvösművességről szerzett eddigi képünket kiegészítsék, de a kevésbbé ismert budai viszonyokat is más és előnyösebb világításba helyezzék.

A XIX. századi magyar képzőművészet szerény kezdeteit megkapóan példázzák Liebrich és Landau budai festők és rajztanárok szerény vízfestésű adalékai. A székesfőváros topografiai és építészeti kialakulásának egyes állomásait Alt Rudolf Császárfürdője, Hofbauer Józsefnek 1800 körül készült nagy aquarell-látképe, (az ismert nagy Artéria-metszet pár darabja) és a Feszl Frigyes hagyatékából származó 12 darab tervrajz és látkép nyomán már szemléltetőbben követhetjük. A történeti arcképek sorozata J. J. Clarotnak gróf Sándor Móric miniatűr-arcképe, Barabás Miklósnak gr. Batthyány Lajos olajportréja és Kemnitzer Károly régi pesti kávéház- és szállodatulajdonos olajfestésű arcképe (Graftól) révén művészileg is értékes darabokkal gyarapodott. A fontos történeti eseményeket megörökítő festmények színvonalát Székely Bertalannak I. Ferenc József koronázását ábrázoló képe lényegesen emeli.

A múzeumnak a Halászbástyában elhelyezett középkori osztálya egypár már az európai művészettörténet szempontjából is számottevő darabbal gazdagodott. Történeti és esztétikai érték szerint az első hely illeti a volt budai Szent György-templom timpanondomborművét a sárkányviadallal, melyet olasz minta után egy valószínűleg Augsburgban iskolázott szobrász készített és amely a középkori gyüjtemény-

nek legszebb darabja. Fontos kultúrtörténeti adalék Marzió Galeotti, Mátyás király könyvtárosának és tréfás beszédei feljegyzőjének nagy ezüst érme, egészen kiváló olasz renaissance-mester kezétől. Említendők még Mátyás király egyoldalú bronz portréérme, Róbert Károly budai dénárjai, Nagy Lajos és Zsigmond budai pénzverdéjében készült arany forintok és Urbánus Kaym és Joannes Paep budai könyvkereskedők által a XVI. század elején kiadott sok egész oldalú kannonképpel és iniciáléval díszített és eredeti kötésben pompázó Missaléjai.

Számszerint a Fővárosi Múzeum gyarapodása a következőképen fest:

Olajfestmény	14	drb
Vízfestmény	24	«
Metszet	23	«
Iparművészeti tárgy	49	«
Ötvöstárgy	9	«
Óra	5	«
Szobor	3	«
Érem, plakett stb.	91	«
Céhokmány	2	«
Könyv, folyóirat	15	«
Fénykép	120	«
Vegyes	12	«
Összesen	367	drb

177 naplótétel alatt; ezek közül vétel 155 darab volt, ajándék 10, hivatalos küldemény 12 tétel.

Levéltár. Az igazgatási természetű munkák zöme az elmult évben is a szerelési és reponálási munkákra esett, amely téren csökkenés mutatkozott egyrészt azért, mert a polgármesteri IV. ügyosztály tovább is fenntartotta azon helyes gyakorlatot, hogy iratai kezeléséről maga gondoskodott; de csökkenés mutatkozott azért is, mert az irattártól az elmult esztendőben nem vette át a levéltár az esedékes anyagot s ennek következtében a kötelesnél 2 esztendővel kevesebb iratanyagot kezelt. Ily módon a szerelési munkák száma az 1932. évi 5959-cel szemben 5263-ra esett s ugyanúgy a r. u. szerelések száma is az 1932. évi 694-gyel szemben 650-re. De csökkenés mutatható ki a reponálási munkák terén is, mert az 1932. évi 5956-tal szemben a folyó évben csupán 5012 volt a reponálások száma s minthogy a selejtezési munkák terén alig lehetett érdemleges eredményt felmutatni, ezek kapcsán is csupán 332 reponálásról lehet beszámolni. A levéltári szerelési munkákkal kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy iratkezelési rendszer fogyatékosságai miatt ismételten hosszabb kutatásra volt szükség, nevezetesen 5263 szerelés közül 797 esetben kellett nagyobb kutatást végezni, mielőtt a keresett iratokat feltalálni sikerült volna. Ez nyilvánvalóan arra mutat, hogy az iratkezelési rendszer reformra szorul.

Rendkívüli munkát jelentett a levéltár számára, hogy a VIII. ügyosztály tömegesen küldött át régibb iratokat reponálásra, amelyek nagy része nem volt levéltári alapszámmal ellátva, tehát a levéltárnak kellett ezeket a darabokat a számsorkönyvben kivezetni. A kivezetések nagy tömege miatt erről a munkáról nem lehetett számszerű kimutatást készíteni, a végzett munka mennyiségére lehet azonban következtetni abból, hogy a leküldött iratok között 1569 olyan darab volt, amely levéltári alapszámmal is el volt látva, tehát egyszerű reponálási munkát követelt.

Nagyobb kutató munkát végzett a levéltár a IX. és X. ügyosztályok számára, a IX. ügyosztálynak a szükséglakásokat, a X. ügyosztálynak a gyógyszertári jogokat illető iratok kikeresésével, amely munkák kapcsán mintegy 2000 iratot kellett kiemelni.

A térítvényes iratkölcsönzések száma az 1932. évi 354-gyel szemben az elmult évben 497 volt, ami arra mutat, hogy a kölcsönzések számát most sem sikerült csökkenteni.

Irattározási rendszer következménye, hogy a levéltár elintézés alatt álló ügyiratokat is őriz s ezzel kapcsolatosan olyan munkákat is kénytelen végezni, amelyek irattári munkáknak minősítendők. Az eredeti alapszabályok őrzése és nyilvántartása nem rótt különösebb terhet a levéltárra, mert összesen 232 egyesületi alapszabály érkezett be az 1933. év folyamán, amelyek törzskönyvelése és katalogizálása elintézést nyert.

A levéltár őrzésére rendelt anyakönyvi másodpéldányok kezelése már jóval nagyobb munkaterhet jelent, mert az utólagos bejegyzések intézése állandóan 3 munkaerőt foglalkoztat. Az 1933. év folyamán elintézést nyertek az 1931. évi utólagos bejegyzések, ami 7650 bejegyzést jelentett s megkezdődött az 1932. évi bejegyzések feldolgozása. E látszólagos késlekedés oka az, hogy az anyakönyvi másodpéldányok mindig elkésve érkeznek a levéltárba s csupán az év második felében lehet megkezdeni a feldolgozást, amikor a beérkezett másodpéldányok kötési munkái is elintézést nyertek. 1933. folyamán küldötték be az anyakönyvi hivatalok 1922. évi selejtezésre szánt iratállományukat, ami az év folyamán elintézést nyert s körülbelül 20.000 irat került kiselejtezésre.

A páncélszobai őrzésre rendelt eredeti okmányok száma az 1933. év folyamán 2530 volt, amelyek törzskönyvelése és katalogizálása teljesen elintézést nyert s ezzel kapcsolatosan 3945 új kataloguscédula készült. A páncélszobai anyagból történt kölcsönzések száma az 1933. év folyamán 79-re apadt le, ami örvendetes jelenség, mert e fontos okmányok visszaszerzésére a szolgálati utasításban biztosított eszközök rendszerint nem bizonyultak elegendőknek, amit az is bizonyít, hogy 79 kölcsönzéssel szemben 42 sürgetést kellett kibocsátani. Az év folyamán munkába vette a levéltár a páncélszobai anyag revízióját is.

A több éven át szép eredménnyel folytatott selejtezési munkát személyzethiány miatt meg kellett szüntetni s a már jelzett anyakönyvi selejtezésen kívül csupán 21 iratcsomót sikerült a IV. ügyosztály régibb anyagából átselejtezni. A selejtezési munka megindítását annakidején a helyiséghiány tette szükségessé, s ámbár a selejtezés végrehajtásától a helyiségkérdés teljes megoldása nem is remélhető, teljes megszüntetése még is azt fogja eredményezni, hogy a helyiséghiány gyorsabban fog napirendre kerülni.

A tudományos kutatás az 1933. év folyamán is változatlan érdeklődéssel fordult a levéltár anyaga felé, mert 313 kutató kereste fel, akik összesen 12.584 darabot használtak.

Befejezést nyert a hivatali szakkönyvtár újabb rendszerű katalogizálása is s az év folyamán sikerült a könyvtárt 164 darabbal gyarapítani.

A szakvélemények sorából kiemelendők az Újlak nevének megváltoztatására, a budai emléktáblák kijavítására, a Bécsi-kapu melletti terület tulajdonjogára,

a régi tabáni temető területére s a városrészek átkeresztelésére vonatkozó szakvélemények; a hivatali előterjesztések nevezetesebbjei pedig a levéltári személyzet kiegészítésére, a felekezeti anyakönyvi másodpéldányok pótlására, az eredeti szabályrendeletek beszolgáltatására és a térítvényes kölcsönzésekre vonatkoztak.

A kisebb hivatali munkák sorából kiemelendő az utcanévnyilvántartó fokozatos kiegészítése és a reáljogokról vezetett törzskönyv mutatójának átdolgozása.

Fővárosi Könyvtár. A gazdasági válságokat rendszerint a kultúra válsága követi nyomon. A Fővárosi Könyvtár új korszakában, a világháború befejezése után, az 1933. év az első, melyben a fejlődés szökésszerűen felfelé ívelő vonala megtörik. A virágzás nagyszerű évei után megkezdődött a stagnálás. De ez természetes és szükségszerű folyomány volt, mely egyrészt az általános gazdasági helyzetből, másrészt a Fővárosi Könyvtár abnormális kifejlődéséből adódott, amelyben szükségszerűen bekövetkezett a fejlődés megállása.

A Fővárosi Könyvtár összes forgalma az 1932. év forgalmával szemben az 1933. évben mintegy 35.000 kötettel csökkent. Ez a csökkenés a fiókkönyvtárak és a központ forgalmára együttesen esik. A csökkenés maga még oly csekély, hogy szimptomatikusnak semmi esetre sem tekinthető és következtetni sem lehet belőle a jövőre nézve.

A könyvtár budapesti gyüjteményének bibliográfiai munkálatai című sorozatában 1933-ban Buda és Pest fürdőinek és gyógyforrásainak bibliográfiáját jelentette meg, az évkönyvében pedig folytatta a könyvtári alkalmazottak munkálatainak közlését. A jelentés évében elvállalta a könyvtár az International Comittee of Historical Sciences (Washington) kiadásában megjelenő egyetemes szellemtudományi bibliográfia magyar anyagának összeállítását. A birminghami nyilvános könyvtár felkérésére kiegészítette annak magyar Shakespeare bibliográfiáját.

A könyvtár egyébként résztvett a Magyar Nemzeti Múzeumban rendezett Báthory—Sobieski emlékkiállításon. Az Istituto di Studi Romani, Róma bibliográfiai központja, amely a külföldi könyvtárakban megtalálható, Rómára vonatkozó irodalmat is gyüjti, azzal a kéréssel fordult a könyvtárhoz, hogy dolgozza fel számára bibliográfiailag a fővárosi könyvtárban meglevő Rómára vonatkozó anyagot. Az Intézet kérésének a könyvtár természetszerűleg örömmel tett eleget, annálinkább, mert a fővárosi könyvtárban a kívánt anyag gazdagon képviselve van, úgyhogy közel 3000 címet felölelő jegyzék volt összeállítható.

A könyvtár tovább fejlesztette a csereviszony köteléket s a Szent Benedek Rend pannonhalmi főkönyvtárával csereviszonyba lépett. A pannonhalmi könyvtár a fővárosi könyvtár budapesti gyüjteményének régi anyagát igyekszik kiegészíteni duplumraktárából, a fővárosi könyvtár pedig modern anyagot ad cserébe kettős példányaiból.

Nevezetesebb vételek voltak a mult év folyamán néhai dr. Csánky Dezső, az Országos Levéltár főigazgatójának hagyatéki könyvtárából vett válogatott anyag, Ernst Lajos Corvin Mátyásra vonatkozó gyüjteményének tekintélyes részének a megszerzése, végül Kollányi Ferenc jáki apát könyvtárhagyatékából megszerzett magyar és egyetemes egyháztörténeti anyag.

A könyvtár könyvállománya 1933-ban 17.405 kötettel gyarapodott. Ebből a központra 7259 és a fiókokra 10.146 kötetnyi gyarapodás esett. A keleti gyüjtemény 271 kötettel gyarapodott. Különösen a Balkánállamok gazdasági leírására vonatkozó

anyag gyarapodott jelentékenyen, kielégíteni igyekezve az érdeklődést, mely e kérdések irányában újabban megnyilvánult. A beszerzett könyvekről 1064 katalóguscédula készült.

A budapesti gyüjtemény gyarapodásának legértékesebbje volt az elmult esztendőben Juhos Ernő gyüjteményének második része. Innen ered a gyarapodásban szereplő három ősnyomtatvány: Aeneas Silvius Epistolae Familiares című munkájának 1481-i nürnbergi kiadása, továbbá Petrus de Natalibus Catalogus Sanctorumának 1493. és Michael de Hungaria munkájának 1494. évi strassburgi kiadása. XVI. századi nyomtatványok közül a gyüjtemény 36 művel gyarapodott. Ezek közül különös érdeklődésre tarthat számot Joannes Dlugosch: Vita beatissimi Stanislai című 1511-ben kiadott munkája. E műben a magyar szentek legendája is helyet talál.

II. Ulászlónak a valdensiek ellen kiadott rendeleteit tartalmazza Augustinus de Olomuc (Käsenbrod) 1512. évi munkája. E kiadványban három levél Budáról van keltezve. Schaller Jakab budai könyvárus emlékét őrzi Guillermus Postillájának 1512. évi kiadása. Négy évvel a mohácsi vész előtt a magyarországi közállapotoknak hiteles képe található a Turcken puechlein kezdetű munkában, amelyben a szerző a törökkel mondatja el, hogy Mátyás halála után már nincs mit tartani a magyar királyoktól. Georgius Agricola török elleni beszédének 1538. évi, Tranquilus Andronicusnak 1541. évi hasonló tárgyú beszéde szintén fontos korrajzot tartalmaz a török elfoglalás küszöbén álló Budáról. Joannes Dubravius (Dubravszky) Historia Boemicájának 1552. és 1575. évi kiadását szerezte be a könyvtár. Ugyancsak ez év beszerzéséhez tartozik két budai vonatkozású, rendkívül ritka magyar nyomtatványnak: Székely István Chronicájának 1559. évi és Heltai Gáspár Historia inclyti Matthiae Hunyadis című munkájának 1565. évi kiadása. A korra nézve annyira jellemző és egyes eseményekről szóló Newe Zeittung-okból hat budai vonatkozású nyomtatvánnyal gyarapodott a gyüjtemény. XVII. századi irodalom Bizarus, Abisselt, Meurer, Dilich, Chalcondilas, Toppeltinus stb. közismert szerzők munkáival gyarapodott. A Buda visszafoglalása körül keletkezett hatalmas irodalmi termelésből ez évben hét ritka munkát szerzett be a könyvtár, köztük Rossi híres művét: a Theatro della guerra contro il Turco című művét, amely Rómában 1687-ben jelent meg.

A gyüjtemény gyarapodási statisztikája: rendelőből átvett (kötet) 1116, ebből könyvritkaságok (kötet) 62, osztályozott (mű) 544, helyszámozott (mű) 450, sorszámozott (kötet) 1116, katalogizált (mű) 450, behelyezett (kötet) 1116.

A budapesti és történelmi kisnyomtatvány-gyüjtemény gyarapodásában nem lehet az 1933. évben nevezetesebb tételekről beszámolni. De meg kell említeni, hogy a gyüjteménynek több éven át folyó rendezése, a történelmi értékű és újabb anyagnak szétválasztása és a gyüjtemény katalogusának átdolgozása befejezést nyert.

Budapest jelentősebb művelődéstörténeti eseményeivel foglalkozó újságszelvénygyüjteménybe bedolgozott anyag csoportosítása és a régebbi szelvényekkel való egyesítése továbbhaladt. A főváros területének egyes helyére vonatkozó különböző tárgyú újságszelvényeknek az egyesítését a könyvtár az 1933. év folyamán megkezdette. Az újságszelvény gyüjteményben található 261 átvett és besorolt szelvény, 2147 osztályozott szelvény, 261 felragasztott szelvény, 1555 behelyezett szelvény. Az új szelvények közül magyarnyelvű volt: 211, németnyelvű 25, francianyelvű 8, olasz és egyéb nyelvű 17.

A budapesti gyüjtemény látogatóinak száma az előző évnek majdnem a kétszeresére tehető. Ennek oka abban keresendő, hogy az utóbbi időben Budapest

történelmi és aktuális kérdései iránt az érdeklődés rohamosan emelkedett. A tudományos irodalom művelői, az ujságírók és a laikus érdeklődők egyre nagyobb számban keresik fel a gyüjteményt. Az állandó olvasók száma is tetemesen gyarapszik. A közigazgatás részéről budapesti problémák irodalmi és bibliográfiai összefoglalása tárgyában egyre gyakrabban fordulnak a könyvtárhoz. A gyüjteményben folyó, hosszú időn át tartó kutatások a következő tárgyakra irányultak: a főváros külföldi kapcsolatai, Budapest hírlapirodalma, a főváros régi családai, különböző történelni korszakok, irodalmi élet a XIX. században, a fővárosi üzemek, a főváros környékének geológiai viszonyai, település, földrajz, archeológia, kulturális intézmények multja, fürdőügy, közigazgatás története, a régi budai nyomdászat, Fehéregyháza stb.

A budapesti gyüjtemény, kisnyomtatvány-gyüjtemény, ujságszelvény és könyvritkaságok gyüjteményének forgalma a következő: helyben használt kötet 6277, olvasóteremben használt kötet 334, kölcsönadott kötet 304, ujságszelvény 480, összesen 7395 darab. A gyüjtemény munkálatai során megemlíthető, hogy a betűrendes katalógus átdolgozása legnagyobbrészt befejezést nyert. E munkánál a tárgyi szempontokat és a kutatás megkönnyítését egyaránt szem előtt tartotta a könyvtár és ezzel gyüjteményének használhatóságát nagymértékben emelte. Elkészült Budapest jogszabályainak és újabb szabályrendeleteinek betűrendes és szakkatalógusa. Megkezdődött a gyüjtemény műtörténeti anyagának, főleg a művészeti kiállítások és aukciók katalógusanyagának feldolgozása is. Sőt előrehaladt a monográfikus munkák repertoriális feldolgozása, a könyvtárba beosztott és szellemi szükségmunkát végző iró-munkaerők felhasználásával.

A röpirat gyüjteményét jelentősen gazdagította a könyvtár az elmult év folyamán, amennyiben az újonnan beszerzett anyag az előző év beszerzésének két és félszerese volt.

A folyóiratosztály az 1933. évben 560 folyóiratot és 23 napilapot járatott. Ebből előfizetés után járt 386 folyóirat, tagsági járulékképen 28, ajándékképen 123, cserébe 16, köteles példányként pedig 7 folyóirat. Az év folyamán 25.856 alkalommal adott ki használatra a könyvtár folyóiratot. Ennek alapján a forgalom legkevesebb 77.568 példányra becsülhető, ami az érdeklődés egyre fokozódó emelkedését bizonyítja. Az olvasók száma februárban érte el a maximumot heti 850 olvasóval, a minimumot pedig augusztusban 255 olvasóval hetenkint. A közönség érdeklődése az elmult évben is főleg a közgazdaság és a társadalomtudományok felé irányult.

A folyóiratok közül magyarnyelvű volt 275, német 178, angol 44, francia 45, olasz 10, egyéb nyelvű 8. Közgazdasággal 80 foglalkozott, általános folyóirat volt 67, a jogtudomány körébe tartozott 53, a közigazgatást ölelte fel 48, szociálpolitikai és népjóléti kérdésekkel foglalkozott 47, a könyvtárügyet tárgyalta 31, művészettel foglalkozott 29, társadalomtudománnyal 26, az orvostudománnyal és közegészségüggyel 25 folyóirat foglalkozott.

A fiókközpont az 1933. év folyamán 10.146 kötet könyvet szerzett be. Ebből 1427 ismeretterjesztő és 6383 szépirodalmi munka volt. A többi kötet részint az ifjúság ismeretterjesztő, részint szépirodalmi igényeit volt hivatva kielégíteni. A fiókkönyvtárak 9921 kötet könyvet kaptak a fiókközpontból.

A könyvtár költségvetése 1933-ban 718.873 pengőt tett ki, vagyis 1271 pengővel kevesebbet, mint az 1932. évben. A könyvtár személyzeti kiadásai a segélyekkel és pótlékokkal együtt meghaladják a 400.000 pengőt.

8. Székesfővárosi Állat- és Növénykert.

Székesfővárosi Állat- és Növénykert célja és rendeltetése, hogy a külföldi és hazai állatokat és növényeket a lehetőség szerint természetes környezetükben bemutassa és ezáltal a széles néprétegekben a természetrajzi ismereteket terjessze, a közönségnek a természet iránt való szeretetét fejlessze. A közművelődési cél közvetlen szolgálatába állított ezen tevékenységen kívül az intézmény vezetősége különös figyelmet fordít arra, hogy az állatkert kiválóan gondozott kertjével a közönségnek üdülésre alkalmas helyet nyujtson és hogy a látogatók egyben az intézmény jellegével összeegyeztethető szórakozást is találjanak. Az állatkert vezetősége az állatállományt állandóan pótolja, azt újabb ritka fajokkal kiegészítve értékben is fokozatosan emeli, hogy ezáltal az intézményt a megkívánt színvonalon tartsa és a közönség érdeklődését fokozza.

Az állatállomány a megnyitás évében, 1912-ben 2477 darabból állott és 322.316 aranykorona értéket képviselt. Ez az érték a háborús évek folyamán történt elhullások következtében az 1923. év végéig 177.453 aranykoronára szállott alá és ettől az évtől kezdve fokozatos emelkedést mutatva, az 1933. év végén ismét 396.074 pengőre emelkedett.

Az állatállomány darabszáma és értéke 1932. és 1933. években a következő volt:

1932. évben:	434	emlős állat
	1.564	madár
	1.028	hal, csúszómászó és kétéltű
Összesen	**3.026**	darab 381.956 pengő értékben.
1933. évben:	426	emlős állat
	1.548	madár
	1.489	hal, csúszómászó és kétéltű
Összesen	**3.463**	darab 396.074 pengő értékben.

Az akvárium állatállományát az igazgatóság 1933. április havában 787 különféle tengeri állattal gyarapította 8000 pengő beszerzési költséggel. Az egyéb állatállomány csere, vétel és természetes szaporodás útján az év folyamán a következőkkel gyarapodott:

Vétel és csere útján: 1 dámszarvastehén, 1 kecskeantilopbak, 3 nutria, 600 RM értékű hüllő és északtengeri akváriumi állat, 1 fiatal európai bölénybika, 1 pár fehérláma, 1 pár jávorantilop, 1 pár számbárszarvas, 1 feketesikló, 1 pár pávafácán és számos ritka külföldi madár.

Születések révén: 1 víziló, 1 örvösmedve, 2 vapiti- és 3 gimszarvas, 1 csíkosgnu, 1 milgauantilop, 1 bejzaantílop, 1 zebracsikó, 2 tigriskölyök, 1 jegesmedve.

A fenntartás költségeiből az 1933. évben 27.690·67 pengőt fordított a főváros az állatállomány pótlására és 1861·35 pengőt a pálmaház és park növényeinek pótlására.

Az állatkert látogatóinak száma az elmult években a következőképen alakult:

1925.	évben	638.796
1926.	«	692.723
1927.	«	630.883
1928.	«	691.395
1929.	«	600.009
1930.	«	502.809
1931.	«	365.395
1932.	«	343.450
1933.	«	376.534

A belépődíjakat a főváros annyiban változtatta meg, hogy életbeléptette minden hónap első vasárnapján a 40 és 20 filléres belépőjegyeket. Ezzel szemben az 50 filléres felnőttjegyek érvényességét csak a vasárnapi napokra korlátozta, míg a hétköznapokon tovább is érvényben hagyta a 70 és 30 filléres (felnőtt és gyermek) jegyeket.

A főváros az épületek tatarozása és új épületek és férőhelyek létesítése körül a következő befektetéseket eszközölte: a gazdasági udvarban levő istálló padláshelyiségének átalakításával új magtárt építtetett 2200 pengő költséggel, ezzel kapcsolatban berendezte az új raktárt és a régi raktár helyén a már régen nélkülözött központi konyhát. Átalakította és új rácsozattal és berendezéssel látta el az emberszabású majmok ketrecét 4000 pengő költséggel, kibővítette a vízilovak belső medencéjét körülbelül 10.000 pengő költséggel, új kutyakifutókat létesített 5000 pengő költséggel, a várrom alatt új őzkifutót létesített, kijavíttatta a zsiráfház megrongált tetőzetét, az akváriumi medencék üvegtábláit vaskeretekbe helyeztette, megjavíttatta a pálmaház tetőüvegezését is és megrongált esőcsatornáit, házilag csatornát fektetett le a fókató és az állatkerti nagy tó között, hogy a fókatóból kifolyó vizet a nagy tó táplálására felhasználhassa és ugyancsak házilag végeztette az építményeken szükségesnek mutatkozó kisebb tatarozásokat.

A tavaszi és őszi hónapokban a tanulóifjúság részére vetítettképes oktatóelőadások tartattak a természetrajzi ismeretek köréből, amelyeket mintegy 18.000 tanuló hallgatott meg.

Szeptember hónapban fényképpályázatot hirdetett az állatkert és a beérkezett képekből az első ötöt a bírálóbizottság díjakkal jutalmazta, míg 31 fényképet a sokszorosítás jogával együtt megvásárolt.

Az intézmény kiadásában megjelenő »A Természet« című folyóirat kiváló írógárdája biztosította a lapnak további fellendülését. A lap előfizetőinek száma 1933. évben némi emelkedést mutatott.

Az állatkert a közönség szórakoztatására ebben az évben is fenntartotta a jégpályát, tenniszpályát és a gyermekjátszóteret. Nyilvános könyvtárt tartott fenn és az esti közönség részére a nyári hónapokban magas színvonalon álló hangversenyeket rendezett és sikerült közkedvelt operák és operettek színrehozatala, legelsőrangú művészek és művésznők szerepeltetése révén a nyári esti látogatottságot a kedvezőtlen gazdasági viszonyok ellenére ugrásszerűen, csaknem teljesen békebeli színvonalra emelni.

A közönség szükségleteit a kert területén két vendéglő, tejcsarnok, dohánytőzsde és különféle kisebb árusítópavillonok elégítették ki.

KÖZÉLELMEZÉS

Közélelmezés.

A főváros lakosságának élelmiszerellátása az elmult évben kedvezően alakult. Az árufelhozatal mindig bőséges volt és az élelmiszerek túlnyomórészt olcsóbbodtak.

Élelmiszernagyvásár. A főváros közélelmezési intézményei 1932. év végén fontos új intézménnyel gazdagodtak. 1932. november 18-án nyílt meg ünnepélyes keretek között az Élelmiszernagyvásártelep, amely az élelmicikkek nagyban való árusítását egy helyen összpontosította. Az összpontosított piac az egységes áralakulást biztosítja, ami pedig alapvető kelléke a jó és olcsó közélelmezésnek.

Az új nagyvásártelep áruforgalma már az első hónapokban meghaladta a régebbi központi vásárcsarnok forgalmát, amikor még a nagyvásár is a központi vásárcsarnokban volt. Az 1933. év első nyolc hónapjában a nagyvásártelep forgalma 1,053.147 q áru volt, tehát 81.253 q-val több, mint a központi vásárcsarnok forgalma a mult év első nyolc hónapjában.

Az új húsvásártelep. A közélelmezés érdekeit szolgálta a húsvásárok egyesítése. A központi vásárcsarnokban és a közvágóhídon tartott húsvásárokat 1932. októberében egyesítette a főváros a közvágóhídon, az új húsvásártelepen. Ez lényegesen előmozdította a húsárak egységes kialakulását és jórészt ennek az intézkedésnek tudható be, hogy a marhahús kb. 16%-kal, a sertéshús pedig kb. 23%-kal olcsóbbodott a budapesti piacon.

Vásárigazgatás, nyilt élelmiszerpiacok. 1933. évben a nyilt piacok száma a Csörsz-utcai piac létesítésével (138.470/1933.—VIII. polgm. határozat) eggyel növekedett. A környék kívánságára ugyanis közművekkel ellátva itt 20 áruhely rendszeresíttetett. A felépített bódék a főváros költségén készültek.

1933. évben határoztatott el 136.822/1933.—VIII. polgm. határozattal a Döbrentei-téri élelmiszerpiac megszüntetése és az iparcikkárusok áthelyezése.

A Fehérvári-út környékének népesedése folytán az itt levő ú. n. Lágymányosi-piac nagymérvű fejlődésnek indult.

A Széna-téri zárt vásárnak az 1933. január hó 7-én történt megnyitásáig az árusok a téren levő közlekedési szigeten és sziget mögötti részen voltak ideiglenesen elhelyezve.

A Ferdinánd-téri piacon a még szükségessé vált pavillonok ez évben felépültek és idehelyeztettek a Lehel-utcai oldalon bódékban elhelyezett virágos és zöldségárusok is szám szerint ötvenketten.

A Bosnyák-téri piacon 16 vándorárus részére betónalapzaton áruhely létesült a főváros költségén (134.548/1933—VIII. polgm. hat.).

Vásárcsarnokok és zárt vásárok az 1933. évben. Az évek óta tartó gazdasági válság az 1933. évben a székesfőváros közélelmezésének ellátásában, tehát a vásárcsarnokok üzemi életében is nagymértékben érezhető volt.

Az összárufelhozatal az előző évvel szemben általában 7·5% csökkenést mutat. Az áruszállítás módját tekintve azonban azt látjuk, hogy a vasúton való felhozatal 16% emelkedést tüntet fel. Ez az emelkedés onnan származik, hogy a Nagyvásártelep megnyitása után az ott áruhellyel bíró, eddig nem csarnoki árus, déligyümölcs és hazai gyümölcs-nagykereskedők áruikat jórészt a Nagyvásártelepre irányították, nem pedig más fővárosi pályaudvarokra, amely mennyiség az 1932. évig a felhozatali statisztikánkban nem szerepelhetett. Ugyanis gyümölcsből vasúton 1932-höz viszonyítva 53·3 vagónnal jött fel több, míg déligyümölcsből 20 vagónnal szemben, 1933-ban 418·5 vagón szállíttatott a Nagyvásártelepre, vagyis 398 vagónnal több az előző évi felhozatalnál; %-ban kifejezve a gyümölcsfelhozatali többlet 63% volt, míg a déligyümölcsé 1990%. A hajón való felhozatal 21%-os csökkenést mutat az 1932. évhez viszonyítva, megjegyzendő azonban, hogy ezt a csökkenést bizonyos mértékben a halnak és húsnak a Nagyvásártelepre való csekély mennyiségű felhozatala magyarázza.

A lófogatú kocsin a felhozatal 29% csökkenést mutat. A kocsik számában azonban 2% emelkedés volt (1936 kocsival több jött fel). Hogy ennek dacára mégis ily nagymérvű felhozatali csökkenés jelentkezik, az annak tudható be, hogy épen azon terményekből volt csekélyebb a felhozatal, amelyekből egy kocsirakományra nagyobb mennyiség kerül. Így a paradicsom, zöldtengeri, burgonya, uborka, tök, dinnye.

Teherautón való felszállítás további 5%-os emelkedést mutat.

Gyalogosan való felhozatal 27%-os csökkenést mutat, amely leginkább az őstermelői igazolványok kiadásánál követett szigorú eljárással magyarázható.

1933. évben a vásárcsarnoki statisztikai kimutatások szerint a vásárcsarnokokba és azok idénypiacaira vásári eladás céljából felhozatott:

Vasúton	1,125.224 q
Hajón	69.230 «
Lófogatú kocsin	500.679 «
Teherautón	248.550 «
Gyalogosan	23.238 «
összesen	**1,966.921** q

E nagymennyiségű élelmiszerfelhozatalból kiemelhető:

Leölt baromfi	69.667 q (—17%)
Élőbaromfi	41.283 « (+31%)[1]
Tojás	50.345 « (+39%)[2]
Burgonya	565.086 « (+ 3%)
Káposztafélék	88.644 « (+1·5%)
Vöröshagyma	69.024 « (—13%)
Belföldi gyümölcs	344.011 « (— 5%)[3]
Dinnye	78.963 « (—63%)[4]

[1]) A többlet a többszámú kocsi és autó felhozatallal magyarázható, tekintve, hogy élőbaromfi szállítása leginkább eme két járművön történik.

[2]) A felhozatali többlet a vasúton történő több szállítással magyarázható (12% külföldre szállíttatott).

[3]) Az előző évhez viszonyított csökkenés valójában nagyobb % volna, de a %-ot leszorította az a körülmény, hogy a Nagyvásártelepre irányíttatik az az áru is, ami eddig idegen pályaudvarokra érkezett.

[4]) A kedvezőtlen időjárás az 1933. évi dinnyetermést óriási módon befolyásolta, úgyhogy $^1/_3$ felhozatal volt az előző évhez viszonyítva.

Dacára annak, hogy a felhozatal 1933-ban kevesebb volt az előző évinél, az árak átlagban mégis csökkenő irányzatot mutatnak.

A következő felsorolásban szembeállítjuk a fontosabb cikkek pengő-fillér árait az előző évivel; zárjelben a csökkenést, illetve emelkedést százalékban adjuk meg:

	Fogyasztási árak		
	1932.	1933.	%
Marhahús, rostélyos, felsál	1·92	1·68	(—12%)
Leveshús	1·51	1·40	(— 7%)
Borjúcomb szeletelve	2·64	2·42	(— 7%)
Juhcomb	1·56	1·53	(— 2%)
Sertéscomb, lapocka, tarja	1·71	1·54	(— 9%)
Sertésoldalas	1·53	1·40	(— 7%)
Szalonna, olvasztani való	1·65	1·30	(—21%)
Háj	1·72	1·46	(—14%)
Zsír[1])	1·71	1·43	(—16%)
Tyúk, élő	2·72	2·30	(—15%)
« tisztított	1·70	1·40	(—18%)
Teatojás	0·09	0·08	(—12%)
Ponty, élő	1·88	1·35	(—28%)
« jegelt	1·29	0·98	(—25%)
Teljes tej (az ár rendeletileg szabályozva)	0·32	0·32	—
Tehéntúró	0·88	0·66	(—15%)
Teavaj (tömbvaj)	3·40	2·69	(—21%)
Kenyérliszt (4-es)	0·38	0·35	(— 8%)
Félbarnakenyér	0·42	0·36	(14—%)
Kevert zöldség	0·25	0·26	(+ 4%)
Vöröshagyma, érett, makói	0·31	0·11	(—65%)
Burgonya, rózsa	0·16	0·11	(—32%)
« közönséges	0·12	0·08	(—33%)
Paradicsom, érett	0·21	0·17	(—19%)
Zöldbab	0·40	0·42	(+ 5%)
Alma, közönséges, válogatott	0·73	0·53	(—27%)
Csemegeszőlő	0·68	0·76	(+11%)
Közönséges szőlő	0·30	0·31	(+ 3%)

[1]) A fehér árunál az évi árcsökkenés még szembetűnőbb volna, ha figyelembe vennők azt, hogy a második félévben az árak állandóan alacsonyak voltak

A vásárcsarnokok épületeinek és tartozékainak, továbbá a kisajátított bérházak karbantartására fordított beruházási összegből a következő nagyobbszabású munkálatok végeztettek az elmult év folyamán:

Vérmezői zárt vásár árufülkéinek javítása	2.230 P
Hunyadi-téri vásárcsarnok faszellőzők átalakítása vasra	1.750 «
Batthyány-téri vásárcsarnok kátránytető javítása	1.900 «
Rákóczi- és Hunyadi-téri vásárcsarnok bérházaiban tetőfedés	6.890 «
Aszfaltjavítás	1.084 «
Vámház-körúti vásárcsarnok főútvonal burkolási munkák	2.300 «
Kéményseprő-, járda- és bádogosmunkák	6.540 «
Élőbaromfivásár behelyezése a csarnok épületébe, üzlethelyekről bontás	2.482 «
Lakatosmunkák	240 «
Asztalosmunkák	192 «
Útburkolat	6.515 «
Falburkolás	4.092 «
Vámház-körúti vásárcsarnokban acélbetón árusítóhelyek készítése	2.829 «
Üvegezési munkák	260 «
Festési munkák	362 «
Rákóczi-téri vásárcsarnok állványozás	7.791 «
Belső vasszerkezet mázolás	5.379 «
Bádogtetőjavítás	317 «
Vámház-körúti és Hunyadi-téri vásárcsarnoki kőművesmunkák	3.465 «
Rákóczi-, Klauzál-, Hunyadi- és Batthyány-téri vásárcsarnok bádogoskarbantartás	5.089 «
Kisajátított bérházak, bádogosmunkák	2.680 «
Külső-belső tatarozás	2.795 «

Megemlítendő még, hogy a Nagyvásártelep kocsiállási területe kicsinynek bizonyult és ez okból a Helyikikötő felesleges területéből 8960 m² új keramitburkolattal láttatott el 125.513 pengő 58 fillér értékben s a 134.685/1933—VIII. polgm. rendelettel az eredeti kocsiálláshoz csatoltatott, úgyhogy a terület most már a villamos sínekig húzódik s elégséges a forgalom lebonyolítására.

A karácsonyfa felhozatal az 1932. évi 131 vagónnal szemben 1933. évben 87 vagón volt. Az árak ennek dacára sem mutattak nagyobb eltolódást. A felhozatal a szükségletet fedezte, néhány vagón fa még eladatlan is maradt.

Fontosabb változás volt a vásárcsarnokok életében, hogy a Széna-téri zárt vásár a vásárcsarnokok hatáskörébe utaltatott és 1933. január 7-én ténylegesen átadatott a forgalomnak. 1933. tavaszán első ízben kötöttek ki a hajók a Nagyvásártelep hajókikötőjében. Ettől kezdődően eltöröltetett a rakományi pótdíj.

Ugyancsak ez évben helyeztettek el az élőbaromfi- és tojásárusok a Vámház-körúti vásárcsarnok kijárati kapujánál az erre a célra épített áruhelyeken.

Ugyanez évben egységesíttetett a nyitás és zárás az összes detail vásárcsarnokokokban.

Fontos újítás lépett életbe 1933. évben az őstermelői igazolványok kiadása terén. Ugyanis a legújabb őstermelői igazolványokon fel van tüntetve a művelt terület nagyságán kívül az is, hogy mit termel a termelő, továbbá hány állatja, hány fája van az igazolvány tulajdonosának. Ezen újításoknak célja az volt, hogy az úgynevezett álőstermelők a piacról kiszoríttassanak.

A Nagyvásártelep megnyitásával egyidejűleg az is elrendeltetett, hogy 1933. július 1-től kezdődően az őstermelők kocsin a kerületi vásárcsarnokokat csak olyan módon vehetik igénybe árusítás céljából, hogy a vásárcsarnokba vitt árut az erre kijelölt árusítóhelyre le kell rakniok s a kocsikról árusítaniok nem szabad. Ez a rendelkezés 1933. november 1-től kezdődően megszoríttatott még azzal, hogy csupán 3 q áruval mehetnek az őstermelők detail vásárcsarnokokba, több áruval csak a Nagyvásártelepet látogathatják árusítás céljából.

1933. évben rendeltetett el, hogy a földművelésügyi minisztérium kebelében működő Növényvédelmi Intézet a Nagyvásártelepen állandó kirendeltséget tartson, mely ellátja az osztályozó szolgálatot. A pályaudvarokon kiszálló közegek osztályozzák (minősítik) a beérkező burgonyát.

Szarvasmarhaközvágóhíd és vásár. *Fejlesztés és karbantartás.* A szarvasmarhaközvágóhíd és vásár fejlesztése körül az 1933. évben újabb munkálatok kivitelre nem kerültek, a karbantartási munkálatokra a szarvasmarhaközvágóhíd és vásár intézményénél 37.500 pengőt tett ki az engedélyezett költségvetési hitel összege, melynek keretén belül az általános kőműves-, ács-, lakatos-, bádogos- és tetőfedési javítási munkák kerültek elvégzésre.

A bakteorológiai húsvizsgáló laboratórium. A székesfővárosi közvágóhidak bakteriológiai húsvizsgáló laboratóriumába az elmult év folyamán 1541 vizsgálati anyag érkezett. A vágóhidakról érkezett 410 vizsgálati anyag közül 14 lóból, 77 szarvasmarhából, 126 borjúból, 186 sertésből és 7 juhból származott. A vidékről származó húsok utólagos vizsgálata 320 esetben tette szükségessé a kiegészítő laboratóriumi vizsgálatokat. A piaci húsvizsgálatokat teljesítő állatorvosok pedig 493 esetben vették igénybe makroszkópos vizsgálataik kiegészítésére a laboratóriumot. A kerületekből 64 vizsgálati anyag érkezett. A Gödöllőn lezajlott világjamboree céljaira szállított húskészítményekből és konzervekből 22 esetben végzett ellenőrző vizsgálatot az intézmény. Mindezeken felül 320 sertéspestis-virus termelésére felhasznált félsertés húsa is megvizsgáltatott.

A közvágóhidakról származó 14 bakteriológiailag megvizsgált ló húsa közül 11 szabadforgalomba, 3 pedig az ízom fertőzöttsége miatt technikai feldolgozásra került.

A 77 vizsgálatra került szarvasmarha közül 65 volt csiramentes, szabadforgalomba ellenben csak 50 állat húsa kerülhetett, mert 15 marha húsa részben hiányos elvérzés, részben egyéb objektív elváltozás következtében a hatósági hússzék útján nyersen került értékesítésre. Ugyancsak a hatósági hússzék útján került még nyersen forgalomba 6 marha húsa, melyek az ember egészségére ártalmatlan csírákkal csak elvétve voltak fertőzve, 4 állat húsa az izomzat nagyfokú fertőzöttsége miatt előkészítés után értékesíttetett, 2 pedig ipari feldolgozásra utaltatott.

126 vizsgálatra került borjú közül 108 volt csiramentes és ebből 97 került szabadforgalomba, 11 sterilnek talált és 8 kisfokban fertőzött borjú húsa nyersen került a hatósági hússzék útján értékesítésre, 6 pedig ipari célokra utaltatott.

186 sertés közül 121 sterilnek bizonyult, szabadforgalomba ellenben csak 99 kerülhetett, míg 22 steril és kisfokban fertőzött sertés húsa a hatósági hússzék útján nyersen került eladásra, 43 sertés párolás után értékesíttetett, 20 állat pedig technikai feldolgozásra utaltatott.

7 vizsgálatra került juh közül 5 szabadforgalomba került, 2 állat pedig a hatósági hússzék útján nyersen értékesíttetett.

A vidékről érkezett húsok utólagos állatorvosi húsvizsgálata 320 esetben tette szükségessé a bakteriológiai vizsgálatot. A vidékről érkezett húsok közül 3 sertésen sertés-pestis, 1 sertésen sertés-orbánc és 1 szarvasmarhán száj- és körömfájás volt megállapítható. A bakteriológiai vizsgálatok alapján 320 vizsgálatra került állat közül 61 volt szabadforgalomba bocsátható, 158 állat húsa nyersen, 45 pedig előkészítés után értékesíttetett és 56 ipari feldolgozásra utaltatott.

A piaci húsvizsgálatot teljesítő állatorvosok 493 esetben küldtek a laboratóriumba vizsgálati anyagot. Ezen vizsgálati anyagok közül 201 házimadár volt és pedig 87 tyúkféle, 39 liba, 56 kacsa és 19 pulyka. Járványos betegségek közül 71 házimadáron baromfikolerát, 2 tyúktífuszt és 6 tuberkulózist állapítottak meg, a többin főleg rothadás, fülledés és helyi megbetegedés volt észlelhető.

A házimadarakon kívül a piaci húsvizsgálók 292 esetben, főleg kolbászfélékből, darálthúsból, konzervekből és halakból álló vizsgálati anyagot küldtek a laboratóriumba megvizsgálás céljából, melyek közül 205 esetben volt ok a kifogásolásra.

A kerületi elöljáróságoktól 64 esetben küldtek főként kolbászokból álló vizsgálati anyagot, melyek közül 19 esetben volt ok a kifogásolásra.

A laboratórium és múzeum berendezési és felszerelési tárgyai az év folyamán egy elektromos légszivattyúval és néhány apróbb tárggyal és műszerrel gyarapodtak.

A múzeum 32 kórbonctani készítménnyel szaporodott.

Felhajtás. Az 1933. év folyamán felhajtatott 28.937 darab nagymarha, ebből 6220 bika, 9205 ökör, 12.125 tehén, 1232 növendék (922 bika, 94 tinó és 216 üsző) és 155 bivaly. Az állatok minőségük szerint a következőképen osztályoztattak: elsőrendű: 1933 darab, másodrendű: 24.296 darab, silány: 1321 darab, növendék: 1232 darab, bivaly: 155 darab.

Országrészek szerint részletezve érkezett:

A Duna balparti megyékből	1.080 db
A Duna jobbparti megyékből	11.370 «
A Duna—Tisza közéről	7.976 «
A Tisza jobbparti megyékből	928 «
A Tisza balparti megyékből	7.050 «
A Tisza—Maros közéről	533 «
Összesen	**28.937** db

Átlagsúly és átlagár. Az átlagsúlyok az 1932. évi átlagsúlyokkal szemben emelkedtek:

magyar bikánál	2 kg-mal
« ökörnél	14 «
bivalynál	42 «
tarka bikánál	8 «
tarka ökörnél	9 «
tarka tehénnél	8 «
csökkentek: magyar tehénnél	6 «
növendéknél	13 «

Az átlagsúlyok és átlagárak alakulását egyébként a következő adatok mutatják:

Magyar vágómarha	db	összsúly kilogramm	évi átlagsúly	évi átlagár kilogrammonkint fillérben
Bika	248	157.120	634	35
Ökör	4.100	2,356.690	575	37
Tehén	1.330	564.220	424	37
Bivaly	153	82.225	537	23
Tarka vágómarha				
Bika	5.907	4,301.435	728	44
Ökör	5.081	3,330.795	656	41
Tehén	10.734	5,962.170	555	38
Növendék	1.222	486.300	398	41

A vásárról elszállíttatott vasúton belföldre 3 darab, külföldre 1303 darab, elhajtatott vidékre lábon 3479 darab, összesen: 4785 darab.

A borjúvásárra felhajtatott: szopósborjú 84.715 darab, rúgott borjú 9 darab, összesen: 84.724 darab.

Országrészek szerint érkezett:

A Duna jobbparti megyékből	23.303 db
A Duna balparti megyékből	3.914 «
A Duna—Tisza közéről	49.931 «
A Tisza balparti megyékből	6.395 «
A Tisza jobbparti megyékből	249 «
A Tisza—Maros szögéről	932 «
Összesen	**84.724** db

Ebből a mennyiségből elszállíttatott vidékre lábon 303 darab.

Felhajtatott továbbá: juh 206 darab, bárány 937 darab, összesen: 1143 darab aprómarha és pedig:

A Duna balparti megyékből	44 db
A Duna jobbparti megyékből	290 «
A Duna—Tisza közéről	809 «

Ebből a mennyiségből vidékre lábon elszállíttatott 45 darab bárány.

Közvetlen a rakodóról a közvágóhídra, a vágóhídi vesztegvásárra, valamint a főkapun át a vágóhídra érkezett:

	Nagymarha	Borjú	Aprómarha
Rakodóról a vágóhídra	14.999	5.722	22.896
Vesztegvásárra	190	119	639
Főkapun át	6.728	6.408	12.558
Összesen	**21.917**	**12.249**	**36.093**

A vásáron működő bizományosok száma 33 volt.

A szarvasmarhaközvágóhídon levágatott:

Nagymarha	46.131 db
Borjú	96.183 «
Aprómarha	37.100 «

Az 1932. évivel szemben tehát:

Nagymarhánál	2.143 db
Borjúnál	4.269 «
Aprómarhánál	1.985 «

volt a csökkenés a fogyasztás és a kivitel nagymérvű apadása miatt.

Hússzállítás:

Belföldre	3.119 db	nagymarha
«	3.164 «	borjú
«	592 «	aprómarha
Bécsbe	90 «	borjú
Franciaországba (Párizs)	21.970 «	juh

A szarvasmarhaközvágóhídi nagybani húsvásár forgalma a következő adatokat mutatja.

Nagymarha	33.987 db
Növendék	7 «
Bivaly	144 «
Borjú	74.234 «
Birka	8.584 «
Bárány	5.559 «

Húsvizsgálat. A szarvasmarhaközvágóhídon az 1933. év folyamán teljesített húsvizsgálat eredményéről az alábbi kimutatások nyujtanak tájékoztatást:

A levágott állatok fajtája és neme	Levágatott összesen	Ebből gümőkóros volt absz. számban	Ebből gümőkóros volt százalékban
a) Magyar fajta bika	217	14	6·45
« « ökör	6.049	964	15·93
« « tehén	1.689	256	15·15
Együtt	**7.955**	**1.234**	**15·51**
b) nyugati fajta bika	6.731	783	11·63
« « ökör	12.310	2.068	16·79
« « tehén	18.959	3.915	20·64
Együtt	**38.000**	**6.766**	**17·80**
Bivaly	176	12	6·81
Összesen	**46.131**	**8.012**	**17·36**
c) Aprómarha:			
borjú	96.183	67	0·06
júh	31.071	—	—
bárány	6.023	—	—
kecske	6	—	—
Összesen	**133.283**	**67**	**0·05**

A közfogyasztástól elvont állatok közül:

	Feltételes közfogyasztásra, illetőleg a hatósági hússzékbe utaltatott	Ipari feldolgozásra került, illetőleg megsemmisíttetett
Bika	28	—
Ökör	92	2
Tehén	106	3
Borjú	70	6
Juh	19	—
Bárány	2	1

Kényszervágatott:

bika	16 db
ökör	47 «
tehén	86 «
borjú	78 «
juh	13 «
bárány	1 «

Elhullott:

nagymarha	1 db
borjú	1 «

Megsemmisített állatrészek:

tüdő	10.688	terhes méh	789
szív	31	tőgy	107
máj	11.018	bárzsing	14
lép	185	½ fej	188
vese	1.853	nyelv	65
gyomor	54	szegyváz	79
bél	418		

Egyéb adatok. A jéggyár 5,454.034 kg jeget állított elő, ami az 1932. évi forgalommal szemben 1,155.528 kg apadást mutat.

A trágyatermelés 17.555 q volt, ami az 1932. évivel szemben 3477 q apadást jelent.

Az elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 2904 q-t tett ki.

A szarvasmarhaközvágóhídon az 1933. év folyamán 274 mészárosmester, 9+7 bőr- és faggyúátvevő 9+6 beles- és pacalosmester, továbbá 28 húsfuvarozó működött.

Az állatok feldolgozásával valamint a melléktermékek tisztításával 201 mészárossegéd, 7 bőr- és faggyúmunkás és 26 bél- és pacaltisztító munkás foglalkozott.

Az állategészségügyi szakszolgálatot 19 végleges és 3 ideiglenes állatorvos, a közélelmezési szakszolgálatot 8 végleges és 1 ideiglenes tisztviselő (hivatalnok) látta el.

Egyéb személyzet létszáma volt: 2 végleges, 13 ideiglenes tisztviselő (hivatalnok), 2 gépész, 34 végleges és 2 ideiglenes altiszt, 21 ipari szakmunkás és 145 tisztogató és egyéb munkás.

Az állatvásárok és közvágóhidak igazgatóságánál 3 végleges, 2 ideiglenes tisztviselő és 1 altiszt látta el a szolgálatot.

A tiszti személyzet létszámában a szarvasmarhaközvágóhíd, valamint a sertésközvágóhíd és vásár egyesített számadásvezetőségének és az igazgatósági pénztárnak személyzete is bentfoglaltatik.

Sertésközvágóhíd és vásár. A sertésközvágóhíd és sertésvásár fejlesztése céljából az 1933. évben a következő létesítmények és munkálatok történtek, illetőleg nyertek befejezést:

A sertésvásári zártvásár átalakítási munkái a 135.053/1933—VIII. polgm. sz. véghatározat alapján, nevezetesen kocsivárakozóhely bekerítése és a kocsi fertőtlenítő helyiség létesítése az engedélyezett 5824·70 pengő hitelösszeggel szemben 5321·67 pengő költséggel; a zártvásár elkerítése és a zártvásári oldalszállások átalakítási munkálatai az engedélyezett 5385·30 pengő és 5143·50 pengő, összesen 10.528·80 pengő hitelösszeggel szemben 10.383·59 pengő költséggel; a sertésközvágóhídon új városszállások létesítése a 137.140/1933—VIII. polgm. sz. véghatározat alapján, a sertésközvágóhídi középső szálláscsoportnak a főhajtó út melletti részén 14 darab egyenkint körülbelül 8 m² alapterületű városszállás az engedélyezett 2358·20 pengő hitelösszeggel szemben 2760·19 pengő költséggel.

Az 1933. év végén kezdetét vette a hűtőhelyiségek jókarbahozatala is.

A sertésvásár és sertésközvágóhíd forgalmára vonatkozó fontosabb adatok az 1933. évről a következők:

Felhajtatott	Sertés	Süldő	Malac
A nyiltvásárra	440.630	3.737	1.724
A zártvásárra	16.756	—	49
Közvetlenül vágóhídra	30.041	126	47
Összesen	**487.427**	**3.863**	**1.820**

Havonkint részletezve:

Hónap	Felhajtatott								
	nyilt vásárra			zárt vásárra			közvetlenül a vágóhídra		
	sertés	süldő	malac	sertés	süldő	malac	sertés	süldő	malac
	darab			darab			darab		
Január	39.943	205	—	1.931	—	—	1.252	6	—
Február	31.961	184	—	2.559	—	—	2.445	—	—
Március	33.046	309	—	3.164	—	—	2.016	54	4
Április	30.548	10	—	387	—	—	2.340	6	—
Május	41.817	6	—	623	—	—	2.499	—	—
Június	39.123	—	—	375	—	—	1.688	4	—
Július	36.307	—	—	1.171	—	—	2.469	—	—
Augusztus	34.290	46	—	2.119	—	—	2.626	—	—
Szeptember	34.302	20	—	1.301	—	—	2.505	—	—
Október	36.887	30	—	1.653	—	—	2.031	—	—
November	42.852	101	—	941	—	—	3.680	—	4
December	39.554	2.826	1.724	532	—	49	4.490	56	39
Összesen	**440.630**	**3.737**	**1.724**	**16.756**	—	**49**	**30.041**	**126**	**47**

A vásárról elszállíttatott belföldre:

Hónap	Sertés	Süldő	Malac
		darab	
Január	3.486	5	—
Február	1.588	—	—
Március	1.761	—	—
Április	1.812	—	—
Május	2.263	6	—
Június	2.371	—	—
Július	2.609	—	—
Augusztus	2.355	—	—
Szeptember	2.357	—	—
Október	2.273	—	—
November	2.095	—	—
December	2.883	172	1.340
Összesen	**27.853**	**183**	**1.340**

Külföldre elszállítás nem volt.

A sertésvásáron és közvágóhídon 1933-ban lemérlegelt állatok darabonkinti évi átlagsúlya volt: sertésnél 115 kg, süldőnél 41 kg, és malacnál 13 kg. Az évi átlagár volt: sertésnél 80, süldőnél 84 és malacnál 146 fillér kg-kint. A sertésvásáron 37 bizományos működött.

A sertésközvágóhídon levágatott:

Hónap	Sertés	Süldő	Malac
		Darab	
Január	38.488	215	—
Február	35.287	184	—
Március	36.575	363	4
Április	30.759	16	—
Május	41.586	—	—
Június	40.294	4	—
Július	33.319	—	—
Augusztus	38.986	46	—
Szeptember	37.359	20	—
Október	37.353	30	—
November	43.747	101	4
December	43.286	2.710	472
Összesen	**457.039**	**3.689**	**480**

Egész évi kényszervágás 1117 sertés.

A levágott összmennyiségből a székesfővárosi községi élelmiszerárusítóüzem 39.518 darab sertést szuratott a mult évi 45.424 darabbal szemben.

A sertésközvágóhídi és vásári sertések etetésére kiszolgáltatást nyert 246 q szemestengeri és 2662 q vegyesdara.

A sertésközvágóhídi jéggyár az 1933. év folyamán 2,143.750 kg jeget állított elő a mult évi 3,280.975 kg-mal szemben.

A sertésvásártéri és közvágóhídi trágyatermelés 439.269 kg-ot tett ki a mult évi 213.480 kg-mal szemben.

Az év folyamán elkobzott és az állategészségügyi telepre szállított szerv és hulladék mennyisége 111.780 kg volt.

A sertésközvágóhídon működött 519 hentesmester, 6 szalonna- és zsírügynök, 13 belesmester és 34 húsfuvarozó.

Az állatok feldolgozásával valamint a melléktermékek tisztításával 275 hentessegéd, 21 segédmunkás és 32 béltisztító munkás foglalkozott.

Az állategészségügyi szakszolgálatot 11 végleges és 2 ideiglenes hivatalnok állatorvos, a közélelmezési szakszolgálatot 4 végleges és 1 ideiglenes tisztviselő látta el, az egyéb személyzet létszáma pedig a következő volt: 1 végleges tisztviselő, 5 ideiglenes hivatalnok, 2 gépész, 34 végleges és 2 ideiglenes altiszt. Az udvari és egyéb munkások száma 198 volt.

A hússzállításra vonatkozó adatok a következők:

Hónap	Elszállíttatott vasúton							
	belföldre				külföldre			
	félsertéshús	szalonnás félsertés	szalonna	zsír	félsertéshús	szalonnás félsertés	szalonna	zsír
	métermázsa							
Január	—	—	—	94	—	—	959	379
Február	52	—	113	60	—	—	2.484	604
Március	—	—	52	334	—	—	1.619	499
Április	—	—	191	97	—	—	2.135	1.160
Május	—	—	51	33	—	—	2.838	1.563
Június	—	—	172	132	—	—	2.315	2.287
Július	—	—	152	179	—	—	2.474	1.321
Augusztus	—	—	156	118	—	—	3.065	695
Szeptember	—	—	122	152	—	—	3.601	1.813
Október	—	—	60	113	—	—	4.289	933
November	415	—	10	162	—	—	6.791	1.731
December	47	—	23	69	—	—	3.384	4.465
Összesen	**514**	—	**1.102**	**1.543**	—	—	**35.954**	**17.450**

	Elszállíttatott tengelyen vidékre			
	félsertéshús	szalonnás félsertés	szalonna	zsír
	métermázsa			
Január	489·93	415·56	233.96	78.75
Február	631·11	496·91	238·40	200·64
Március	271·71	206·35	147·44	464·96
Április	271·59	288·09	450·85	208·22
Május	353·50	239·69	311·91	239·93
Június	468·23	2.151·30	432·39	280·20
Július	496·54	274·46	472·51	375·92
Augusztus	554·90	209·73	337·82	253·03
Szeptember	359·82	1.276·30	398·66	234·78
Október	315·58	382·60	327·48	329·01
November	2.026·09	409·43	81·42	289·02
December	870·87	334·39	195·22	311·96
Összesen	**7.109·87**	**6.684·81**	**3.628·06**	**3.266·42**

E mennyiségből a külföldre történt hússzállítás országok szerint így alakult:

	Szalonna	Zsír
	métermázsa	
Anglia	—	—
Ausztria	—	—
Cseh-Szlovákia	33.170	16.248
Németország	2.263	1.202
Olaszország	521	—
Összesen	**35.954**	**17.450**

A sertésközvágóhídi húsvásár forgalma 1933-ban:

	Félsertés	Szalonnás félsertés	Sózott szalonna	Zsír (hordóáru)
	darab		métermázsa	
Január	23.054	14.366	1.160	575
Február	23.114	17.161	2.880	870
Március	16.275	19.121	3.415	1.030
Április	13.560	15.016	4.120	1.405
Május	17.694	22.475	4.180	2.395
Június	17.024	19.157	3.755	2.605
Július	18.102	16.226	4.650	1.800
Augusztus	23.331	20.080	5.040	1.085
Szeptember	18.165	20.765	5.020	2.050
Október	17.694	19.812	5.280	1.680
November	35.622	21.836	6.810	1.415
December	28.187	23.541	4.320	3.040
Összesen	**251.822**	**229.556**	**50.630**	**19.950**

A sertésközvágóhídi hűtőben az 1933. év folyamán elhelyezést nyert 62.578 darab félsertéshús, 71.170 darab szalonnás félsertéshús és 221.643 darab oldalszalonna.

A sertésközvágóhídi nagybani húsvásáron a hentesiparosok által értékesített hús és melléktermékek 1933. évi átlagára kg-kint fillérben kifejezve a következőképen alakult:

Félsertés, szalonnás, I. rendű	114	Szalonna, olvasztani való	119
« « II. «	108	Háj	122
Félsertéshús, I. «	120	Zsír, hordóáru	122
« II. «	111	Sertésbelsőrész	76
Szalámihús, csontozni való nehéz sertéshús ára	99	Töpörtyű, elsőrendű	118
		« préselt	27
Sózott szalonna, háromdarabos	106	Sertésbél gyomorral db-kint	81
Kenyérszalonna	103	Sertésvér literenkint	7

A sertésközvágóhídon az 1933. év folyamán teljesített hússzemlék eredményeit az alábbi számok adják.

Megnevezés	A feltétlen közfogyasztástól elvonatott	Feltételes közfogyasztásra került és hatósági hússzék útján értékesíttetett	Ipari feldolgozásra került, illetve megsemmisíttetett	Kifogásolás leggyakoribb oka	Esetek száma
Sertés	1.934	1.655	235	ált. gümőkór	1.262
Süldő	37	25	12	sertéspestis	496
Malac	—	—	—	—	—
Sertés húsa	169	107	115	borsókakór	142
Sertés szalonnája	—	53	—	sárgaság	84

A sertések egészségügyi viszonyait 1933-ban a következő adatok mutatják:

Levágatott és megvizsgáltatott				Ebből			
				gümőkóros		borsókás	
sertés	süldő	malac	összesen	abs.	%	abs.	%
458.156	3.689	480	462.325	11.116	2·40	142	0·03

Megsemmisített állattestrészek:

tüdő	34.496 db	bél	2.182 db
szív	1.521 «	terhes méh	3.933 «
máj	17.119 «	tőgy	3 «
lép	669 «	vegyeshús	1.354 kg
vese	4.789 «	zsiradék	810 «
gyomor	136 «		

A székesfővárosi sertésvásárokon eladott sertések, süldők, malacok

Hónap	A hét száma	Súly								
		sertés			süldő			malac		
		legalacsonyabb, legmagasabb		átlag havonta	legalacsonyabb, legmagasabb		átlag havonta	legalacsonyabb, legmagasabb		átlag havonta
		heti	havi		heti	havi		heti	havi	
		kilogramm								
Január	1.	51—130	51—187	119	24—32	22—34	27	—	—	—
	2.	64—150			—					
	3.	83—143			22—34					
	4.	112—187			—					
Február	5.	75—167	51—189	120	30—36	30—50	40	—	—	—
	6.	51—180			32—48					
	7.	63—170			35—45					
	8.	51—189			30—50					
Március	9.	51—175	51—175	113	40—46	40—46	43	—	—	—
	10.	95—125			40—46					
	11.	51—110			40—46					
	12.	103—125			43—46					
	13.	58—166			41—45					
Április	14.	81—123	51—159	105	25—39	25—39	32	—	—	—
	15.	51—116			—					
	16.	89—159			—					
	17.	51—121			—					
Május	18.	103—122	51—161	106	—	25—35	30	—	—	—
	19.	51—161			—					
	20.	97—147			—					
	21.	51—121			25—35					
Június	22.	55—123	51—167	109	—	—	—	—	—	—
	23.	101—164								
	24.	98—115								
	25.	51—130								
	26.	51—167								
Július	27.	98—115	51—181	116	—	—	—	—	—	—
	28.	51—181								
	29.	55—123								
	30.	51—181								
Augusztus	31.	51—178	51—179	115	—	36—48	42	—	—	—
	32.	95—125			—					
	33.	51—179			36—48					
	34.	96—150			—					
	35.	58—166			—					
Szeptember	36.	51—181	51—181	116	—	48—50	49	—	—	—
	37.	74—127			48—50					
	38.	51—181			—					
	39.	96—134			—					
Október	40.	75—128	51—193	122	—	42—50	46	—	—	—
	41.	51—193			—					
	42.	95—115			—					
	43.	51—140			42—50					
November	44.	52—190	51—195	123	—	46—50	48	—	—	—
	45.	58—166			46—50					
	46.	51—195			47—49					
	47.	100—148			—					
	48.	96—150			48					
December	49.	51—189	51—189	120	36—49	36—50	43	—	6—20	13
	50.	75—150			—					
	51.	84—126			—					
	52.	51—189			36—50			6—20		
Évi átlag		—	—	115	—	—	41	—	—	13

átlagsúlyai és átlagárai 1933-ban.

Hónap	A hét száma	Ár								
		sertés			süldő			malac		
		legalacsonyabb, legmagasabb		átlag havonta	legalacsonyabb, legmagasabb		átlag havonta	legalacsonyabb, legmagasabb		átlag havonta
		heti	havi		heti	havi		heti	havi	
		kg-kint fillérekben								
Január	1.	(74—97)	72—(106)	82	76—82	74—83	78	—	—	—
	2.	72—92			—					
	3.	74—(102)			74—83					
	4.	74—(106)			—	74—83				
Február	5.	76—104	76—112	90	80—83	80—90	85	—	—	—
	6.	76—108			80—82					
	7.	(78)—112			80—90					
	8.	80—106			82					
Március	9.	82—108	74—108	93	80—84	80—95	88	—	—	—
	10.	82—106			80—86					
	11.	84—106			86—90					
	12.	76—106			88—90					
	13.	74—106			90—95					
Április	14.	74—108	72—108	89	85—92	85—92	88	—	—	—
	15.	76—105			—					
	16.	80—108			—					
	17.	72—108			—					
Május	18.	78—104	74—110	88	—	85	85	—	—	—
	19.	74—110			—					
	20.	74—109			—					
	21.	76—110			85					
Június	22.	74—108	70—108	82	—	—	—	—	—	—
	23.	76—106								
	24.	70—100								
	25.	70—100								
	26.	70—92								
Július	27.	64—95	62—100	77	—	—	—	—	—	—
	28.	68—100								
	29.	62—100								
	30.	64—100								
Augusztus	31.	66—96	60—98	75	—	90	90	—	—	—
	32.	66—95			—					
	33.	60—96			90					
	34.	60—98			—					
	35.	64—97			—					
Szeptember	36.	64—97	60—97	73	—	80—86	83	—	—	—
	37.	60—92			80—86					
	38.	60—93			—					
	39.	60—89			—					
Október	40.	60—88	60—90	70	—	72—78	75	—	—	—
	41.	60—90			—					
	42.	60—82			—					
	43.	60—84			72—78					
November	44.	64—84	64—86	72	—	74—80	77	—	—	—
	45.	66—86			74—78					
	46.	66—86			75—80					
	47.	67—85			—					
	48.	64—85			75—78					
December	49.	64—86	64—90	74	72—78	72—108	90	—	92—200	146
	50.	66—88			—			—		
	51.	68—86			—			—		
	52.	68—90			76—108			92—200		
Évi átlag		—	—	80	—	—	84	—	—	146

A hatósági húspároló és hússzék forgalma 1933. évben.

	Párolás	Olvasztás darab	Nyershús	Szalonna kg
Január	137	129	18	1.897
Február	92	87	16	1.741
Március	159	124	4	335
Április	122	100	8	888
Május	148	146	10	908
Június	148	144	7	659
Július	110	111	10	721
Augusztus	194	185	10	818
Szeptember	157	148	6	591
Október	193	179	6	668
November	145	146	6	383
December	112	107	17	1.253
Összesen	**1.717**=	**1.606**=	**118**=	**10.862**
	57.413 kg súlyban	94.836 kg súlyban	11.492 kg súlyban	

Végül az alábbi kimutatásban bemutatjuk a székesfővárosi sertésvásárok élősertés árjegyzéseit fillérekben az 1933. évről kilogrammonkint élősúlyban kifejezve:

Hónap	Zsírsertés																					
	Öreg, I. rendű, páronkint 350 kg felül			Öreg, II. rendű páronkint 280—350 kg			Fiatal										Szedett					
							nehéz, páronkint 300 kg felül			Közép, páronkint, 220—300 kg			Könnyű, páronkint, 220 kg			Közép			Silány		
	min.	max.	átlag	min	max.	átlag	min.	max.	átlag	min.	max.	átlag	min.	max.	átlag	min.	max	átlag	min.	max.	átlag
Január	78	83	81	74	80	77	82	88	85	80	84	82	78	83	80	80	86	83	72	80	76
Február	80	98	89	76	86	81	86	108	97	82	104	93	82	100	91	84	106	95	78	92	85
Március	80	100	90	74	88	81	93	108	100	90	104	97	92	102	97	100	106	103	80	94	87
Április	80	90	85	75	84	80	92	100	96	88	96	92	82	98	90	88	103	95	72	92	82
Május	80	96	88	74	90	82	90	98	94	86	92	89	82	92	87	86	94	90	74	86	80
Június	74	82	78	70	78	74	82	95	88	78	90	84	75	86	80	78	88	83	70	82	76
Július	70	74	72	62	70	66	78	84	81	76	81	78	74	80	77	78	82	80	70	76	73
Augusztus	65	74	70	60	68	64	76	83	80	74	80	77	72	76	74	75	80	77	68	73	71
Szeptember	66	73	69	60	70	65	74	80	77	72	79	76	72	76	74	74	79	76	68	74	71
Október	62	68	65	60	67	63	69	75	72	68	73	71	68	73	70	72	75	73	65	72	68
November	66	73	70	64	72	68	74	80	77	72	78	75	70	71	71	72	76	74	64	70	67
December	70	74	72	68	72	70	70	79	75	74	77	75	70	75	73	73	78	75	64	72	68
Évi	**62**	**100**	**81**	**60**	**90**	**75**	**69**	**108**	**88**	**68**	**104**	**86**	**68**	**102**	**85**	**72**	**106**	**89**	**64**	**94**	**79**

Hónap	Húsertés																	
	angol, nehéz, 300 kg felül			Angol, 180—300 kg			Angol, I. rendű, 120—150 kg			Angol, II. rendű 120—150 kg			Süldő			Malac		
	min.	max.	átlag	min.	max.	átlag	min.	max.	átlag	min.	max.	átlag	min.	max.	átlag	min.	max.	átlag
Január	78	82	80	74	80	77	85	106	95	80	92	86	74	83	78	—	—	—
Február	80	98	89	76	86	81	94	112	103	86	96	91	80	90	85	—	—	—
Március	80	100	90	74	88	81	94	106	100	86	100	93	80	95	88	—	—	—
Április	80	90	85	75	84	80	100	108	104	94	100	97	85	92	88	—	—	—
Május	80	86	83	74	82	78	100	110	105	87	100	94	—	85	85	—	—	—
Június	74	82	78	70	78	74	86	108	97	80	100	90	—	—	—	—	—	—
Július	70	74	72	62	70	66	90	100	95	80	88	84	—	—	—	—	—	—
Augusztus	65	74	70	60	68	64	86	98	92	78	88	83	—	90	90	—	—	—
Szeptember	66	74	70	60	70	65	82	97	85	76	88	82	80	86	83	—	—	—
Október	62	68	65	60	64	62	76	90	83	72	78	77	72	78	75	—	—	—
November	66	73	70	64	70	67	80	86	83	72	80	76	74	80	77	—	—	—
December	70	76	73	68	88	78	80	90	85	72	80	76	72	108	90	92	200	146
Évi	**62**	**100**	**81**	**60**	**88**	**74**	**76**	**112**	**94**	**72**	**100**	**86**	**72**	**108**	**90**	**92**	**200**	**146**

Lóvásár. A heti és országos lóvásári forgalom 1933. évben következő volt:
Felhajtatott: Csikó 126, hintós 148, nehéz igás 5863, könnyű igás 7878.
Eladatott: csikó 45, hintós —, nehéz igás 1022, könnyű igás 1943.
Felhajtatott: szamár 26, öszvér 33, alárendelt 7510, vágó 5977.
Eladatott: szamár 21, öszvér 14, alárendelt 5186, vágó 5977.
Összesen felhajtatott 27.502 darab ló, ezek közül gazdát cserélt 14.173 darab tehát több mint 50%.

A lovak átlag ára a következő volt: csikó egyéves korig 60 pengő, nehéz igás 300 pengő, könnyű igás 200 pengő, alárendelt 80 pengő, vágó 60 pengő, szamár 40 pengő, öszvér 50 pengő.

Külföldre Budapestről használati lovat nem szállítottak, Bécsbe havonkint 20—40 darab vágóló szállíttatott el a budapesti piacról.

Községi Élelmiszerüzem. Az élelmiszerárakban 1910/11. évben mutatkozott nagy drágaság a főváros törvényhatóságát arra indította, hogy Budapest fogyasztóközönsége érdekeinek megvédése végett a fontos életszükségleti cikkeknek árait mérsékelje. A megejtett próbavágatások beigazolták azt, hogy az eladási árak magasabbak voltak, mint amennyinek a bevásárlási árak szerint kellett volna lenniök és ezért a főváros a belügyminisztérium hozzájárulásával 1911. decemberben felállította a Községi Élelmiszerárusító Üzemet azon célból, hogy árszabályozó hatást gyakoroljon az elsőrendű élelmicikkekben, — mint: kolbászáru, marha-, sertéshús, vad, baromfi, tejtermék — úgy ár mint minőség tekintetében, hogy a gazdasági viszonyok romlásából csökkent kereseti lehetőségek folytán a fogyasztó-közönség érdekei megvédessenek, ott, ahol a magánvállalkozás, — akár tőkeerő, vállalkozási kedv hiánya, akár pedig kockázat nagysága miatt — nem képes megfelelni.

Midőn az üzem megalapítása tárgyaltatott, célul tűzetett ki az, hogy az üzem is a magánkereskedelmet terhelő egyenlő megterhelésekkel, vagyis egyenlő fegyverekkel küzdjön és ezért semmiféle kedvezményben nem részesül, mert épen úgy viseli az összes adókat, társulati, forgalmi, fogyasztási adót, továbbá viseli a víz-, gáz-, villanydíjat, üzlet-, csarnokbéreket, vágódíjat stb., mint a magánkereskedelem, sőt még rosszabb helyzetben van, mert míg a mészárosok a vágóhídon a hatósági szolgáltatást, vizet, világítást, kiszolgálószemélyzetet stb. díjtalanul kapják, addig ezekről az üzemnek saját költségén kell gondoskodnia.

Megalapításakor a üzemnek a főváros berendezés és forgótőke céljaira 500.000 koronát, majd 1913. évben további 250.000 koronát bocsátott a községi alapból rendelkezésére, mely összeget az üzem részben 4·75%, részben pedig 5% kamat mellett visszafizetett.

A világháború és azt követő évek gazdasági viszonyai szükségessé tették az üzem fejlesztését és mivel a főváros beruházási célokra és forgótőkére megfelelő összeget az üzemnek rendelkezésére bocsátani nem tudott, a halaszthatatlan szükséges beruházásokat kénytelen volt folyószámlára igénybevett kölcsönösszegből fedezni és így az üzemnek a megfelelő alaptőkével rendelkező magánvállalatokkal szemben állandóan nagy megterhelésekkel kell küzdenie.

Az üzem megalapításakor 13 fiókkal kezdte meg működését, ezek száma az idők folyamán a felmerült kívánságok szerint fokozatosan 52-re emelkedett, melyeket ma is változatlanul fenntart.

A fiókok legnagyobb része a megalapításkor a város külső részein állíttatott fel, részint azért, mert a perifériákon kevesebb hentes és mészáros üzlet van és így ott az ellátás is nehézkesebb, részint pedig azért, hogy a város külső részein lakó szegényebb néposztály jutányos áron elsőrendű minőségű élelmiszerekhez olcsó áron jusson.

Az első időben a különféle kolbászáruk, továbbá juhhúsnak és vadnak árusításával foglalkozott az üzem, mely utóbbit tulajdonképen az üzem népszerűsítette a fővárosban, mert ezt eddig a lakosság kevésbbé fogyasztotta, majd bevezette a tejtermék, tojás és a most forgalomban levő egyéb cikkeknek árusítását. Amidőn pedig a behozatali vám a vajra és sajtra nem volt oly magas, ezen cikkekből igen tekintélyes mennyiséget importált Dániából és Hollandiából s ezzel a belföldi árakra nivelláló hatást váltott ki.

Később, midőn a fővárosi közkórházaknak és egyéb intézményeknek a magánvállalkozás által szállított áruknál nehézségek mutatkoztak, illetve az akkori szállítók silány minőségű áruinak szállításával a kórházaknak és intézményeknek kellemetlenségei voltak és az akkor megalakított bizottság a panaszokat beigazoltnak látta, a főváros tanácsa 1914. január 15-én az Élelmiszerüzemet bízta meg a főváros tulajdonát képező közkórházak és intézmények élelmiszerszállításával. Nemcsak az üzem által előállított és forgalomba hozott áruk, hanem a kórházak és intézmények részére szükséges összes áruk szállítására kapott az üzem megbízást. Így ma az üzem 8 székesfővárosi kórház és 11 más intézmény szükségletét látja el a megkívánt árukkal.

A világháború alatt, midőn a katonai kincstári kórházak élelmezése körül szintén bajok mutatkoztak, illetve a katonai kórházak részére történő áruszállításoknál a magánkereskedelem szintén nem tett eleget a vállalt kötelezettségének és élelmezésük úgyszólván egyik napról a másikra csődött mondott, a hadvezetőség intézkedésére a polgármester hozzájárulásával mintegy 150 különféle katonai tábori kórház élelmezése utaltatott az üzemhez, amit az üzem a legnagyobb megelégedésre teljesített.

Hogy az üzem által szállított áruk minőségével és árával a kórházak meg voltak elégedve, legjobban igazolható azzal, hogy amidőn 1922. év folyamán a kórházi számadások felülvizsgálatára bizottság küldetett ki, az üzem szállításairól a következő véleményt adták:

»Az Élelmiszerüzem elsőrangú intézmény, igen nagy mennyiségben és így aránylag olcsón szerzi be az elsőrangú árukat és azokat nem a mindenkori irányárakon, hanem a beszerzési árakon juttatja el saját szállító eszközeivel a kórházaknak csekély rezsiköltség betudásával. Ugyanez az üzem szállítja a kórházaknak a húsneműeket, tapasztalataink szerint elsőrangú minőségben.«

A háborút és a forradalmat követő években, amikor az élelmiszerek termelésében súlyos hiányok mutatkoztak és azoknak beszerzése a főváros szegényebb lakosságának anyagi erejét messze felülmúlta, az üzem hivatását szem előtt tartva, a lakosság széles rétegét látta el olcsó, nélkülözhetetlen élelmiszerekkel és így, ha korlátozott mértékben is, de átsegítette a főváros lakosságát ezen évek élelmiszerbeszerzési nehézségein, mikor is az üzem élelmiszerakciók keretén belül forgalomba hozott:

15.486 métermázsa fagyasztott marhahúst,

41.767 métermázsa zsírt,

15.670 métermázsa baromfit és
101,467.380 darab tojást.

A háború alatt és a háború utáni időkben a fővárosi alkalmazottak élelmiszerellátásának megkönnyítése végett a »Fővárosi Alkalmazottak Élelmiszerbevásárló Központja« név alatt bevásárló központokat tartott fenn, ahol az alkalmazottak a legjobb minőségű árukból minden nehézség nélkül fedezhették szükségletüket.

1919. évben a kommün az üzemben is igen érzékeny károkat okozott és csak nagy munkával sikerült a rombolásokat helyre hozni. Ezt nagyban elősegítette az, hogy a főváros lakosságának még a kommün előtt az üzem iránt megteremtett bizalma továbbra is megmaradt.

Az üzem iránti bizalomnak egyik tanujele volt az is, hogy amidőn 1929. évben az egyetemi klinikák szállítása körül állandóan visszaélések tapasztaltattak, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium minden előzetes felhívás nélkül, hat hónapi időtartamra az üzemet bízta meg a budapesti egyetemi klinikák élelmiszerellátásával; amit a legnagyobb megelégedésre teljesített is.

Említésre méltó az üzemnek azon ténykedése is, hogy midőn a cseh vámháborúból kifolyólag a magyar sertésárak katasztrófális mértékben csökkentek, ennek megakadályozása végett a kormány az üzemet bízta meg a sertéseknek intervenciós vásárlásával és vágatásával. Így körülbelül 10.000 darab sertést vett fel az üzem a budapesti piacon és ezzel az ország sertésárait hónapokon át megfelelő nívón tartotta s ezzel az üzem megóvta a magyar mezőgazdákat a további súlyos károsodástól.

Hogy a főváros közönsége az Élelmiszerüzem ténykedését mennyire honorálta, jellemzésül felhozzuk azt, hogy midőn az élelmezési jegyeknek úgynevezett telepítését akarta a hatóság elrendelni, a lakosságnak körülbelül 75%-a az Élelmiszerüzem fiókjait jelölte meg, ahol élelmiszerjegyek ellenében kívánta az árukat beszerezni.

A közönség érdeklődése az üzem fiókjaiban forgalomba hozott áruk iránt továbbra is megmaradt, aminek legélénkebb bizonyítéka az, hogy még ma is oly helyekről, illetve városrészekből, ahol az üzem fiókkal nem rendelkezik, beadványokkal fordulnak a fővároshoz, hogy fiókokat nyisson. Így kérte Rózsadomb és vidéke, Buda-Hegyvidék, Kelenföld, Hungária-körút, Erzsébet királyné-út, Németvölgyi-út, Angyalföld lakossága a fiókok felállítását.

Minthogy azonban a belügyminiszter a fiókok számának szaporításától az üzemet eltiltotta, a kérelmeket teljesíteni nem lehetett.

Minden alkalommal az a cél vezette az üzemet, hogy higiénikus berendezésével az egészségügyi követelményeknek megfeleljen, a munkások szociális ellátását biztosítsa s a húsiparban jó példával járjon elől. Az idők haladásával úgy az üzem központi telepén, mint fiókjaiban a berendezések modernül felújíttattak, hogy ezáltal is a budapesti iparosoknak példát mutasson úgy az áruk gyártására, kezelésére, valamint a munkásjóléti intézmények létesítésére.

Az üzem az első évben 20 fiókjában 14.662 q, ezzel szemben 1933-ban 52 fiókjában 178.836 q árut hozott forgalomba.

Az 1933. évben forgalomba hozott fontosabb élelmicikkek árait összehasonlítva a külső árakkal megállapítható, hogy a fogyasztóközönség az üzem fiókjaiban történt vásárlásainál 292.932 pengő megtakarítást ért el, vagyis az üzem árai átlag 5·15%-kal voltak alacsonyabbak a külső áraknál.

A Községi Élelmiszerüzem áru- és értékforgalma. — 1911—1933.

Év	Kolbászáru	Hús- és hentesáru	Vad és szárnyasvad	Tojás	Baromfi	Tej és tejtermék	Termény-, fűszer- és gyarmatáru	Zöldség és gyümölcs	Összesen	Értékforgalom összesen
	kilogramm									
1911/12	496.568	396.785	12.311	347.470	51.955	161.155	—	—	1,466.244	2,653.902·— K
1913	866.820	237.160	119.129	406.230	75.962	386.331	—	—	2,091.632	3,788.392·— «
1914	762.670	1,425.343	150.038	808.750	159.093	740.578	2,298.585	—	6,345.057	9,057.628·— «
1915	1,153.475	3,900.511	82.801	1,375.750	209.482	1,130.089	3,951.826	—	11,803.934	33,507.273·— «
1916	815.968	3,989.738	15.718	1,200.000	102.524	1,608.768	3,874.589	—	11,607.305	57,487.261·— «
1917	1,136.488	4,559.683	45.270	644.000	108.672	1,323.490	4.095.350	—	11,912.953	83,602.954·— «
1918	1,071.188	3,958.965	107.770	512.950	712.993	742.290	3,783.319	—	10,889.475	126,623.802·— «
1919	636.185	4,351.419	1.856	305.300	215.020	142.358	4,675.834	—	10,327.972	209,084.402·— «
1920	828.215	2,335.309	8.046	530.700	119.879	37.478	6,113.263	—	9,972.890	452.415.680·— «
1921	1,107.100	2,580.400	25.800	1,201.000	485.300	155.700	7,440.000	—	12,995.300	600,718.448·— «
1922	868.300	4,299.600	61.500	2,482.500	999.000	1,353.900	6,469.000	—	16,533.800	2.282,983.191·— «
1923	668.400	2,077.900	122.200	1,358.700	454.800	1,352.200	6,907.500	—	12,941.700	25.625,618.008·— «
1924	924.000	2,634.900	89.500	1,415.400	97.200	1,453.300	3,359.100	—	9,973.400	200.902,399.493·— «
1925	1,272.850	2,955.471	108.867	795.147	373.371	1,575.091	2,308.268	—	9,389.065	225.804,505.374·— «
1926	1,369.913	3,475.927	194.854	636.962	347.771	1,880.787	1,789.786	—	9,696.000	219.566,502.691·— «
1927	1,478.789	3,902.113	273.529	538.623	194.011	1,854.889	1,415.767	—	9,657.721	18,892.742·— P
1928	1,801.498	4,044.778	326.307	431.640	154.709	1,984.664	1,575.805	—	10,319.401	20,557.533·— «
1929	1,869.482	3,898.181	226.765	512.299	149.940	2,164.810	1,333.089	1,098.929	11,253.495	20,603.251·— «
1930	1,721.634	4,466.465	358.975	480.049	151.359	3,075.301	1,728.064	3,171.347	15,153.194	20,241.932·— «
1931	1,625.899	4,918.187	259.562	444.794	115.752	3,308.169	2,081.196	4,524.319	17,277.878	18,212.484·— «
1932	1,863.927	4,550.336	147.792	421.516	102.044	3,733.210	2,836.902	4,739.192	18,394.919	16,060.371·— «
1933	1,661.522	3,902.340	129.832	395.228	105.834	3,396.275	2,546.587	5,745.985	17,883.603	12,730.764·— «

Az üzemnek a központi telepén külön vágócsarnoka, kolbászgyára van, ahol naponta 5—6000 kg különféle kolbászáru készül, továbbá húspácoló és füstölőtermekkel rendelkezik, ahol a különböző sonka és egyéb füstöltáruk termeltetnek. A berendezésekhez csatlakoznak az üzem saját hűtői a hús, vad, sajt, baromfi raktározására, továbbá hárommillió darab tojás tárolására szolgáló tojáshűtő, a pincében pedig mintegy kétmillió darab tojásnak mészben való elhelyezésére szolgáló betónkádak. Tojásfeldolgozó telepén történik a forgalomba kerülő tojásnak előzetes lámpázása, kiselejtezése, vajosztályban a vaj kigyúrása és gépi adagolása, illetve csomagolása, sajt osztályában pedig a keménysajtok, liptói- és tehéntúrónak szállításra való előkészítése, azonkívül körülbelül 50.000 darab baromfit befogadó képességű baromfihízlalda felett rendelkezik, modernül berendezett baromfivágó és csomagoló termekkel.

Az üzem a baromfit, tojást stb. közvetlen a termelőktől szerzi be és e végett a főidényben Kiskunhalas, Kiskunfélegyháza, Orosháza, Szentes, Mélykút stb. helyeken közvetlen vásárlások eszközlése céljából a hetipiacokon megjelenik, továbbá az új Élelmiszernagyvásártelep mellett az úgynevezett tárházban kirendeltséget tart fenn, hogy a termelő az üzemmel — akár az Élelmiszernagyvásártelepen keresztül is — közvetlen érintkezhessék a baromfi, tojás, vad, zöldség, gyümölcs stb. áruinak értékesítése ügyében.

Az üzem által élelmezett székesfővárosi közkórházak, népjóléti intézmények és intézetek élelmiszerszükségletének fedezése végett a központi telepen terjedelmes fűszerraktár felett is rendelkezik az üzem. Végül a berendezést kiegészíti saját gőzkazánüzeme, gépháza és kétemeletes irodaépülete.

Az üzem forgalmát állandóan 47 tisztviselő és 540 munkás bonyolítja le s fejlődését az előző oldalon levő táblázat tünteti fel.

Községi Kenyérgyár. A kenyérgyár termékeit 80 saját kezelésben levő elárusítóhelyen és 70 más üzletben (fűszeres, tejcsarnok) árusítja, és az 1933. évben 7,146.289 kg kenyeret és 539.158 kg tésztát hozott forgalomba 2,911.529 pengő értékben.

Községi Lóhúsüzem. Az üzem működését 1905. évi október hó 1-én kezdte meg. Az árusítás három elárusítóhelyen indult meg, melyek száma az idők folyamán egyre szaporodott, úgyhogy ma az árusítás a főváros legkülönbözőbb helyein 40 helyen folyik. Az első teljes üzleti évben 1906-ban 3927 lovat vágott le az üzem. A közönség keresletének évről-évre történt nagyobbodásával a vágási forgalom is emelkedett. Az 1933. évben december hó 31-éig az üzem 9832 darab lovat vágott le és ezekből 1,233.659 kg emberi fogyasztásra alkalmas húst és 810.298 kg kolbászféléket hozott forgalomba.

Állategészségügyi telep. Az állategészségügyi telep hivatása a főváros területén elhullott, leölésre szánt beteg állatoknak, a közfogyasztásból elvont húsoknak, állati hulladékoknak elszállítása és oly módon való feldolgozása, hogy a hullákból, illetve állati részekből kitermelhető és közgazdasági szempontból értékes anyagok megmentessenek és értékesíttessenek. Ezek az anyagok a hullákból nyert húsliszt és zsiradék. Az előbbi mint állati tápszer, haletetésre, baromfi- és sertésnevelésre, az utóbbi szappangyártásra szolgál. Mindkét cél elérését a feldolgozó gépek korszerű berendezése biztosítja. Ezek segélyével egyrészt a hullákban levő kórnemző anyagok,

elsősorban is a hullákban levő baktériumok és azok spórái a magasnyomású gőzzel történő főzés útján megsemmisülnek, másrészt az így nyert termékek állatetetési és ipari célokra felhasználhatók lesznek.

A hullafeldolgozáson kívül az állategészségügyi telep fontos köz- és állategészségügyi szolgálatot is lát el. Működési körébe tartozik ugyanis a kóbor- és gazdátlan ebek, valamint az esetleges veszettségben szenvedők befogása és ártalmatlanná tétele, a veszettség gyanuja miatt zár alá helyezett ebek megfigyelése főleg oly esetekben, mikor az állat embert mart. Végül a telep ügykörébe vág az 1928. évi XIX. t.-c. idevonatkozó rendelkezései alapján a beszállított hullák és a leölésre szánt állatok felboncolása oly célból, hogy fertőző megbetegedések esetén az állategészségügyi hatóságok a szükséges óvóintézkedéseket végrehajthassák és az esetleges járvány kifejlődésének elejét vegyék.

Az Állategészségügyi telep ügykörébe tartozik végül a telepen levő szappanműhely is, ahol a hullák feldolgozásából kitermelt zsiradékok ipari célra használtatnak fel.

1933. évben a szappanműhely 2402 q szappanféleséget termelt 183.081 pengő értékben. A termelt szappan elsősorban a fővárosi intézetek és intézmények speciális igényeinek megfelelő minőségű szappanféleség. A főváros házi szükségletén felül készült szappan a községi élelmiszerárusító üzem és községi lóhúsüzem elárusítóhelyei útján jutott a közönséghez. Az elárusításra kerülő szappan minőség tekintetében elismerten elsőrendű, eladási ára azonban mindenkor mintegy 15%-kal alacsonyabb volt a piaci áraknál.

A telep forgalma 1933. évben a következő volt:

1. a telepre szállított hullák száma: ló 377 darab, csikó 3 darab, szarvasmarha 52 darab, borjú 36 darab, juh 39 darab, kecske 1 darab, sertés 39 darab, kutya 1016 darab és macska 335 darab.

2. leölésre beszállított állatok száma: kutya 291 darab, macska 68 darab.

3. befogott kóbor ebek száma 671 darab volt; ebből kiváltottak 137 darabot, leöletett 534 darab.

4. embermarás miatt megfigyelésre beszállíttatott 117 darab kutya (ebből kiváltatott 21 darab, leöletett 96 darab) és 3 darab macska, leöletett 3 darab a 21 napos idő kedvező eltelte után.

5. fertőzőbetegség megállapíttatott:

a) lépfene 2 darab lónál,

b) sertésvész 14 darab sertésnél,

c) sertésorbánc 1 esetben,

d) veszettség kutyánál élőállapotban 12 esetben, górcsövi vizsgálat alapján 37 esetben.

6. a közfogyasztás alól elvont húsrészek és szervek megoszlása a következő volt:

a) a közvágóhidakról beszállíttatott 1396·13 m^3,

b) a vásárcsarnokokból 126·93 kg.

7. a sertésvágóhídról és sertésvásárról beszállíttatott: 131.535 kg nyers sertéshulla és húsrészek.

8. a beszállított hullaanyagból kitermeltetett:

a) húsliszt: 70.712 kg,

b) zsiradék: 11.384 kg.

Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet. A közélelmezési ügyosztályt munkájában hathatósan támogatta a közélelmezésnek egyik jelentős szerve a vegyészeti és élelmiszervizsgáló intézet is.

Az 1933. évben az intézet rendes ügymenetéhez még az 5000/1933. M. E. sz. tejrendelet végrehajtása is járult, amely munkateljesítmény a helyszíni eljárások, a város területén levő tehenészetekről felfektetett és vezetett nyilvántartások, valamint a különböző állami és városi járulékok beszedése következtében az intézetnek eddig is nagyarányú munkáját csaknem kétszeresre emelte.

SZOCIÁLIS ÜGYEK

Szociális ügyek.

A lakásbérleti szabályrendelet újabb megállapítása. A székesfőváros területén ezidőszerint a lakások és egyéb helyiségek bérleti viszonyát részben kormányrendeletek, részben pedig törvényhatósági szabályrendeletek szabályozzák. A lakásügyi korlátozások alá eső bérlemények bérletét a háztulajdont korlátozó kivételes szabályokat tartalmazó 6200/1926. N. M. M., 2220/1927. M. E., 8888/1927. M. E. és 4444. 1929. M. E. számú rendeletek és az ad 4444/1929. szám alatt kiadott pótrendelet szabályozzák; a szabad forgalomban levő bérlemények bérletét pedig az 1909. évi 1441. kgy. számú lakásbérleti szabályrendelet, továbbá annak a bérfizetésre vonatkozó egyes szakaszait módosító 1927. évi 1631. kgy. számú szabályrendelet szabályozza.

A m. kir. minisztérium 1933. évi január hó 27. napján kelt 1300/1933. M. E. számú rendelete a lakásügyi korlátozásokat 1933. év november hó 1-ére megszüntette és ettől az időponttól kezdődően a lakások és egyéb helyiségek bérleti jogviszonyát egyedül a törvényhatóság szabályrendelete szabályozza.

A székesfőváros hatályban levő lakásbérleti szabályrendelete 1909. évben, tehát 23 évvel ezelőtt készült. A világháború előtti évek rendezett gazdasági viszonyai szükségtelenné tették azt, hogy a lakásbérleti jog helyhatósági szabályozása különleges lakóvédelmi és speciális rendelkezéseket tartalmazzon. Azonban a régi szabályrendelet hatálybalépését követő háborús évek és a háború utáni idők súlyos gazdasági viszonyai következtében a főváros lakosságának anyagi helyzete annyira megváltozott és leromlott, hogy elsősorban szociális szempontból vált szükségessé a régi szabályrendelet módosítása, *illetőleg a módosításon túlmenőleg egy új lakásbérleti szabályrendelet készítése.* Egyébként is a hatályban levő szabályrendelet az elmult 24 év alatt annyira elavult, hogy nem nyujthat már kellő jogbiztonságot sem a bérbeadónak, sem a bérlőnek.

Tekintettel tehát a modern szociálpolitika követelményeire, a kivételes hatalom alapján kibocsátott rendeleteknek egyes, a köztudatba már átment és a gyakorlatban bevált rendelkezéseinek átvételére, a bérleti jogviszony keretében kifejlődött újabb jogi helyzetekre, valamint a lakásépítési technika terén észlelhető újításokra és végül a szabadforgalomba való átmenet zavartalan biztosításához fűződő érdekekre, feltétlenül szükségesnek mutatkozott egy, a mai kor követelményeinek megfelelő új lakásbérleti szabályrendelet alkotása.

A székesfőváros vezetősége már 6 év előtt megindította egy új lakásbérleti szabályrendelet előkészítési munkálatait. *A közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály a tiszti ügyészséggel együtt* az új lakásbérleti szabályrendelet tervezetének

első szövegezését már 1928. évben elkészítette. A tervezetet javaslattétel végett az érdekeltségek megkapták. Az ügyosztály az érdekeltségek beérkezett javaslatait a lehetőséghez képest figyelembe kívánta venni, miért is az 1929. év folyamán az ügyosztály szakértők támogatását is igénybe vette és a tervezetet bemutatta a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter, továbbá az igazságügyminiszter előadóinak és a lakásügyek miniszteri biztosának.

A közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály előterjesztésére *a székesfőváros törvényhatósági bizottsága* már előbb, 1749/1927. kgy. szám alatt *elhatározta, hogy a lakásbérleti szabályrendelet tervezetének letárgyalása és javaslattétel végett ad hoc bizottságot küld ki*, amely bizottságnak a kiküldése szükségtelenné teszi azt, hogy a szabályrendelet-tervezetet egyéb bizottságok is tárgyalják. »A székesfőváros új lakásbérleti szabályrendelet-tervezetének letárgyalására kiküldött ad hoc bizottságba« a jogügyi, a közjótékonysági és szociálpolitikai, továbbá a lakásügyi bizottságok négy-négy tagot küldöttek ki. Ezután a tanács a közgyűlési határozat végrehajtásaképen 26.748/1928—IX. szám alatt kelt határozatával a bizottságot megalakította.

A tanács 1929. évi június hó 6-án tartott ülésében 82.174/1929—IX. szám alatt kelt határozatával az ügyosztálynak a tiszti ügyészséggel együtt készített tervezetét általánosságban elfogadta és javaslattétel végett a fentebb jelzett ad hoc bizottságnak adta ki.

Az ad hoc bizottság 1929. évi december hó 13-án kezdette meg a szabályrendelet-tervezet tárgyalását és 25 ülést tartva 1930. évi május hó 23-án fejezte be munkáját. A bizottság a szabályrendelet-tervezeten több lényeges módosítást eszközölt.

A tanács 1930. évi május hó 28-án tartott ülésében a bizottsági és ügyosztályi tervezetet tárgyalás alá vette és 86.147/1930—IX. szám alatt hozott határozatával elfogadta az ad hoc bizottság által megállapított szöveget, kivéve a tervezet 16. §-át, a 27. §. (3) és (4) bekezdéseit, a 30. §. (2) bekezdésének *b)* pontját, a 41. §. (2) bekezdését, a 43. §. (3) bekezdését, a 62. §. (1), (2) és (8) bekezdéseit, a 63. §-t és végül a 64. §. (1) bekezdésének *e)* és *f)* pontjait, amelyekre vonatkozóan a tanács az ügyosztálynak a tiszti ügyészséggel együtt tett javaslata mellett döntött.

A székesfőváros tanácsa az elfogadott tervezetet *a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé terjesztette* és az 1930. évi június hó 18. napján megtartott közgyűlés tárgysorozatába fel is vették, de a közgyűlés a szabályrendelet-tervezetet a napirendről levétette. Még ugyancsak 1930. őszén újból felvették a szabályrendelet-tervezetet a törvényhatósági bizottság közgyűlésének tárgysorozatába, de ismét levették a napirendről.

Az új fővárosi törvény rendelkezései alapján a szabályrendelet-tervezet most már nem volt közvetlenül a törvényhatósági bizottság közgyűlése elé terjeszthető, hanem be kellett azt mutatni a törvényhatósági tanácsnak, sőt a szabályrendelet-tervezetet *az elnöki ügyosztály szakbizottságának* is, amely azt magáévá tette. *A törvényhatósági tanács* a szabályrendelet-tervezetet 1933. évi június hó 16-án tartott ülésében tárgyalta.

Az új lakásbérleti szabályrendelet a székesfőváros törvényhatóságának többi szabályrendeletétől eltérően nem az 1872 : XXXVI. t.-c. 6. §-án, illetőleg az 1886 : XXI. t.-c. 11. §-án, hanem *az 1912 : LIV. t.-c. 102. §-án alapszik.* E szakasz szövege szószerint a következő : »A törvényhatóságok és a rendezett tanácsú városok szabályrendelettel megállapított lakbérleti szabályait, amennyiben azokat a belügyi és igaz-

ságügyi miniszterek jóváhagyták és a hivatalos lapban közzétették, a lakbérleti ügyek eldöntésénél a bíróságoknak alkalmazniok kell.« A szakasz szövegéből következik az, hogy a lakásbérleti szabályrendelet jogforrási természete lényegesen eltér a székesfőváros más tárgyú szabályrendeleteinek jogforrási természetétől. Az 1912. LIV. t.-c. 102. §-a ugyanis kimerítően felsorolja a lakásbérleti szabályrendelet kellékeit, a nélkül, hogy más törvényre utalna. Amíg továbbá az 1886 : XXI. t.-c. 12. §-a szerint a kormánynak csak abban az esetben van joga a szabályrendeleten változtatást kívánni, ha a szabályrendelet megalkotását törvény teszi a törvényhatóság kötelességévé, a lakásbérleti szabályrendelet jóváhagyása tekintetében a kormány semmiféle irányban sincs kötve.

Fentiekből következik egyfelől az, hogy a lakásbérleti szabályrendelet a lakásbérleti jogviszonyt elvileg az országos magánjogtól eltérően szabályozhatja, másfelől az, hogy a lakásbérleti szabályrendelet jóváhagyására hivatott belügyminiszternek és igazságügyminiszternek szabad kezük van abban, hogy a lakásbérleti szabályrendeletnek az országos magánjogtól eltérő rendelkezéseit jóváhagyják-e vagy nem.

Megerősíti ennek az álláspontnak a helyességét az 1912 : LIV. t.-c. 102. §-ának életbelépése előtt hatályban volt 1881 : LIX. t.-c.-nek a lakásbérleti szabályrendelet jogforrási jellegét meghatározó 93. §-ára vonatkozó miniszteri indokolás (a 755. §-hoz, Országos Képviselőházi Irományok 1878. VI. kötet 288. lap) is, amely kiemeli, hogy a városoknak »jog adatik« a helyi viszonyokhoz mért lakásbérleti szabályok alkotására és az indokolás a miniszteri jóváhagyásokban látja annak a biztosítékát, hogy a célnak meg nem felelő vagy épen az igazság követelményeibe ütköző szabályrendeleteket alkotni nem fognak. Az 1912 : LIV. t.-c. 102. §-a pedig az 1881. LIX. t.-c. 93. §-ától tartalmilag csupán annyiban tér el, hogy nemcsak a városoknak, hanem a vármegyei törvényhatóságoknak is megadja a jogot lakásbérleti szabályrendelet alkotására.

Ámbár az előadottak szerint nincs elvi akadálya annak, hogy a lakásbérleti szabályrendelet az országos magánjogtól eltérő szabályokat állapítson meg, ilyen eltérések mégis csak annyiban engedhetők meg, amennyiben jogintézményeink és jogunk alapvető elveinek sérelmével nem járnak s az eltéréseket vagy a helyi viszonyok vagy a bevált eddigi jogállapot fenntartásához fűződő érdekek kellően indokolják. Ezeknek az eltéréseknek elvi korlátja továbbá az is, hogy a lakásbérleti szabályrendelet csakis a bérleti jogviszonyt s az azzal összefüggő kérdéseket szabályozhatja.

A székesfőváros más tárgyú szabályrendeleteitől a székesfőváros lakásbérleti szabályrendelete különbözik abban is, hogy amíg az 1872 : XXXVI. t.-c. 6. §-a, illetőleg az 1886 : XXI. t.-c. 11. §-a szerint a szabályrendelet csak a kihirdetéstől számított 30 nap eltelte után hajtatik végre, az 1912 : LIV. t.-c. 102. §-a ilyen rendelkezést nem ismer. Különbözik továbbá abban is, hogy amíg a többi szabályrendeletet a belügyminiszter látja el bemutatási záradékkal, a lakásbérleti szabályrendelet hatályosságához a belügyminiszter és igazságügyminiszter jóváhagyása szükséges és eltér végül még abban is, hogy amíg az 1872 : XXXVI. t.-c. 7. §-a szerint a székesfőváros többi szabályrendeletét, ha elvi érdekűek, csupán a törvényhatóság területén kell kihirdetni, addig a székesfőváros lakásbérleti szabályrendeletét az állam hivatalos lapjában kell közzétenni, mert e nélkül a lakásbérleti szabályrendelet életbe nem lép.

Az új lakásbérleti szabályrendelet-tervezet megalkotásánál a lehetőséghez képest ragaszkodott a főváros a hatályban levő lakásbérleti szabályrendelet bevált rendel-

kezéseihez, de azoknak anyagát teljesen új, az eddiginél áttekinthetőbb szerkezetben és beosztásban csoportosította. Nagy súlyt helyezett arra, hogy a tervezet lehetőleg a lakásbérleti jogviszony körébe tartozó és azzal szorosan összefüggő minden kérdést egységes szerkezetben és kimerítően szabályozzon. Ezért a hatályban levő lakásbérleti szabályrendelet anyagán kívül a tervezet anyagába felvétetett a kapuzárásról szóló 1505/1897. kgy. szám alatt alkotott szabályrendelet, továbbá az 1441/1909. kgy. számú szabályrendeletnek a bérfizetésre vonatkozó egyes szakaszait módosító 1631—1927. kgy. számú szabályrendelet anyaga is.

A bérlőknek, mint a bérbeadóknál gazdaságilag rendszerint gyengébb egyéneknek védelmét — ami a háztulajdont korlátozó kivételes szabályok alkotására is okul szolgált — a lakásbérleti szabályrendelet tervezetének elkészítésénél is vezető szempontnak tartotta a főváros. A tervezet — figyelembe véve a súlyos gazdasági helyzetet — a hatályban levő lakásbérleti szabályrendelet erre vonatkozó álláspontját meghaladó mértékben állapít meg olyan kényszerítő jellegű (kogens) szabályokat, amelyek alkalmasak a bérlők jogos érdekeinek védelmére. E mellett azonban az igazságosság és méltányosság szempontjainak érvényesítése mellett a tervezet kellő védelemben részesíti a bérbeadók jogos érdekeit is és lehetőleg megóvni törekszik a magántulajdon sérthetetlenségét, továbbá a felek szerződési szabadságát. Ennek az eljárásnak a helyességét az azóta bekövetkezett lakásbérleti viszonyok teljes mértékben igazolják.

Az új lakásbérleti szabályrendelet-tervezet jogi szempontból kimerítőbb, alaposabb és megokoltabb, mint a hatályban levő szabályrendelet. A jogi szempontok részletesebb kidolgozását követelte az a körülmény, hogy a régi szabályrendelet hiányos rendelkezései nagy jogbizonytalanságot teremtettek és a lakbérleti perek óriási tömegéből sem alakult ki olyan egységes bírói gyakorlat, amely az érdekeltek nagy tömegét megnyugtathatta volna.

A lakásbérleti szabályrendelet keretében szabályoztatott a házfelügyelők és segédházfelügyelők szolgálati és jogviszonya is. Ennek a szabályozásnak törvényes alapját képezi az 1931 : XXXIV. t.-c. IV. fejezet, Vegyes rendelkezések 138. §-a. E szakasz szövege szószerint a következő : »A törvényhatóságok és a megyei városok akár a lakbérleti szabályokkal kapcsolatban, akár külön szabályrendelettel szabályozhatják a házfelügyelőknek, a segédházfelügyelőknek, valamint a lakók közös használatára rendelt és egyéb központi berendezések kezelőinek a háztulajdonossal (bérbeadóval) és egymással szemben fennálló szolgálati jogviszonyát, továbbá jogállását a közhatóságokkal és a ház lakóival szemben. Az ily szabályrendeletet, amennyiben azt az igazságügyminiszter, a belügyminiszter és a népjóléti és munkaügyi miniszter jóváhagyása után az önkormányzati testület a Budapesti Közlönyben közzétette, a bíróságoknak alkalmazniok kell.« Az előbbi bekezdésben meghatározott tárgyban e törvény életbelépése előtt alkotott szabályrendeleteket, ha a jóváhagyás és a kihirdetés tekintetében az előző bekezdésben megszabott kellékeknek megfelelnek, a bíróságoknak szintén alkalmazniok kell.

A házfelügyelők és segédházfelügyelők szolgálati és jogviszonyának szabályozása, amely a hatályban levő régi szabályrendeletben egyáltalában nem, a kötött lakásgazdaságot szabályozó kormányrendeletekben pedig csak egyes részleteiben van szabályozva, nem képezi ugyan szerves részét a lakásbérleti szabályrendeletnek, de azzal szorosan összefügg. A házfelügyelők és segédházfelügyelők szolgálati és jogviszonyának rendelkezésénél a fővárost ugyancsak a jogbizonytalanság megszüntetésének célja

és szociális védelem biztosítása vezette. A szabályrendelet-tervezet szabad foglalkozásnak nyilvánítja a házfelügyelőséget és segédházfelügyelőséget, tekintettel azonban arra, hogy a házfelügyelők és segédházfelügyelők a ház felügyeletén, tisztántartásán és a ház békéjének megőrzésén kívül még bizonyos mértékben hatósági tevékenységet is közvetítenek, a szabályrendelet-tervezet a házfelügyelők alkalmazásánál olyan szabályokat is megállapít, amelyek elősegítik azt, hogy csak nemzetvédelmi és közbiztonsági szempontból alkalmas egyének lehessenek házfelügyelők, illetve segédházfelügyelők.

Miután a jelenlegi súlyos gazdasági viszonyok között a házfelügyelők és segédházfelügyelők túlnyomó részének egyetlen jövedelmét az az állás adja, a főváros a szabályrendelet útján kívánta biztosítani részükre a létminimumot, illetve azt az összeget, amely a ház jövedelméből a házfelügyelőket és segédházfelügyelőket az eddigi jogszabályok alapján is megillette. Ezért a szabályrendelet-tervezet kényszerítő erejű jogszabályt hoz a házfelügyelők és segédházfelügyelők díjazására vonatkozóan. Ugyancsak a szociális elvek szem előtt tartásával állapítja meg a szabályrendelet a házfelügyelők és segédházfelügyelők felmondási idejét is, amennyiben a szolgálati viszonyon kívül még tekintetbe veszi a természetbeni lakást is.

A közgyűlés által elfogadott és kormányhatósági jóváhagyás céljából felterjesztett szabályrendelet szövege egyébként a következő:

I. FEJEZET.

Általános rendelkezések.

A szabályrendelet hatályosságának köre.

1. §.

(1) A székesfőváros területén az épület, lakás vagy más helyiség (üzlet, iroda, rendelő, műhely, raktár, kapualja stb.) és az azokkal együtt bérelt házikert, továbbá a háztelek bérletére ennek a szabályrendeletnek rendelkezéseit kell alkalmazni.

(2) Ennek a szabályrendeletnek rendelkezései nem terjednek ki:

a) a fogadó (szálló, penzió) ipar keretében szállás céljára bérbeadott helyiségek bérletére, kivéve a 31. §. rendelkezéseit, amelyeket ily helyiségek bérleténél is megfelelően alkalmazni kell;

b) a kizáróan mező- vagy erdőgazdasági, kertészeti vagy bányászati célra szolgáló terület haszonbérletére;

c) a mező- vagy erdőgazdasági, kertészeti vagy bányászati vállalkozással vagy más — nem bérleti — jogviszonnyal, különösen szolgálati vagy munkaviszonnyal szoros kapcsolatban levő helyiség használatára, kivéve a házfelügyelő és a segédházfelügyelő szolgálati lakását, amelyre ennek a szabályrendeletnek a rendelkezései a VIII. fejezetben meghatározott vonatkozásokban kiterjednek;

d) a hatóság részéről szükségelhelyezés céljából létesített és fenntartott helyiségre (például szükséglakásra, hajléktalanok menhelyére, szegényházra, népszállóra) és

e) a nevelőintézetben vagy olyan épületben vagy helyiségben (például kórházban, szanatóriumban, szerzetes rendházban, jótékonycélú otthonban) levő lakásra, amelyet a lakó nem bérleti szerződés alapján vesz igénybe.

(3) A (2) bekezdés *c)*, *d)* és *e)* pontjainak rendelkezéseit nem érinti az, hogy a lakásért ellenértéket nyujtanak.

(4) A (2) bekezdés *d)* és *e)* pontjaiban említett helyiségek használatának feltételeit, valamint a (2) bekezdés *d)* pontjában említett helyiségek rendőri úton való kiürítésének módozatait azoknak létesítője vagy fenntartója állapítja meg.

(5) A felek a szabályrendelettől eltérően szerződhetnek, ha a szabályrendelet nem mondja ki, hogy a rendelkezésével ellenkező megállapodás semmis.

A bérleti szerződés alakja.

2. §.

(1) Amennyiben a törvény szigorúbb alakszerűséget nem kíván, bérleti és albérleti szerződést szóval vagy bármilyen írásbeli alakban lehet kötni.

(2) Írásbafoglalás szükséges annak a kikötésnek érvényességéhez:

a) amellyel a felek a szerződés tartamát egy évnél hosszabb időben állapítják meg:

b) amellyel a felek a bérlet kezdetét, tartamát vagy megszűnését feltételtől teszik függővé;

c) amely a felmondást ettől a szabályrendelettől eltérően szabályozza;

d) amely a bérleménynek külön kikötött állapotban való átadására vonatkozik;

e) amely szerint a bérlő a kereskedés vagy ipar folytatására vagy raktározás céljára bérelt helyiségben lakni jogosult;

f) amely a bérlőt az egész bérlemény albérbe adására jogosítja (6. §. (4) bekezdés);

g) amely szerint a bérlő a lakás céljára bérelt helyiség egy részét sem adhatja albérletbe (6. §. (5) bekezdés);

h) amely a bérlőt a központi fűtésért, melegvízszolgáltatásért, porszívó használatáért és üvegbiztosításért külön díj fizetésére kötelezi (16. §. (1) bekezdés).

Az éves bérlet és havi bérlet.

3. §.

(1) Ha a felek megállapodásából más nem következik, a bérletet éves bérletnek kell tekinteni.

(2) A bérlet havi bérlet, ha a felek a bérleti szerződés megkötésekor kifejezetten abban állapodtak meg, hogy a bérletet havi bérletnek tekintik.

(3) A bérlet éves vagy havi jellegét magábanvéve nem érinti az, hogy a bért milyen időszakokban fizetik.

Bérlet.

4. §.

Bérlet oly szerződéssel létesül, amellyel a bérbeadó az 1. §. (1) bekezdés alá eső egy vagy több bérlemény használatát pénzbeli vagy más ellenértékért — bérért — határozott vagy határozatlan tartamra a bérlő, illetőleg a bérlő és háznépe használatára a bérlőnek átengedi.

Házhaszonbérlet.

5. §.

(1) Aki szerződés alapján a háztulajdonostól vagy a bérbeadásra jogosult más személytől több bérleményt magában foglaló házat vagy háznak több bérleményből álló részét ellenérték fejében abból a célból vesz át, hogy bérbeadás útján hasznosítsa, azt házhaszonbérlőnek, a másik felet pedig, aki a bérbeadás jogát átruházta, házhaszonbérbeadónak kell tekinteni. Az ily szerződés csak akkor érvényes, ha írásba foglalták és ha a házhaszonbérletért járó egész ellenértéket bérleményenkint tünteti fel.

(2) A házhaszonbérbeadó köteles az ily szerződést a megkötéstől számított 15 napon belül két példányban a ház fekvése szerint illetékes kerületi elöljáróságnál letenni.

(3) Az elöljáróság az ily szerződésekről nyilvántartó jegyzéket vezet. A nyilvántartó jegyzéket és az annak alapjául szolgáló szerződéseket bárki megtekintheti és azokról hiteles másolatot vehet.

(4) A házhaszonbérleti szerződés csak az (1) és (2) bekezdésekben foglalt feltételek mellett ruházható át. Átruházás esetében az egyes bérleményeknek az alapszerződésben kikötött ellenértékét nem szabad emelni. Az ezekkel a rendelkezésekkel ellenkező megállapodás semmis.

(5) A házhaszonbérleti jogot alhaszonbérbe adni nem szabad. Az ily tárgyú szerződés semmis.

(6) Ha a házhaszonbérlet tárgyában kötött szerződés bármi okból érvénytelen, a házhaszonbérlő részéről az egyes bérleményekre vonatkozólag kötött bérleti szerződést úgy kell tekinteni, mintha azt a házhaszonbérlő a házhaszonbérbeadó meghatalmazottjaként kötötte volna.

(7) Ha az (1) bekezdés értelmében érvényesen kötött házhaszonbérleti szerződés bármily okból a lejárat előtt megszűnik, a házhaszonbérlő és a bérlő között fennálló bérleti jogviszonyban a házhaszonbérlő helyébe a házhaszonbérbeadó lép.

Az albérlet.

6. §.

(1) Albérlet oly szerződéssel létesül, amellyel a bérlő az egész bérleménynek vagy a bérlemény egy részének használatát pénzbeli vagy más ellenértékért — albérért — határozott vagy határozatlan tartamra az albérlő, illetőleg az albérlő és háznépe használatára az albérlőnek átengedi.

(2) Albérlet létesül akkor is, ha a bérbeadó vagy a házhaszonbérbeadó (háztulajdonos) saját lakása egy részének vagy a saját lakásától különálló, bútorozott szobának használatát pénzbeli vagy más ellenértékért közvetlenül engedi át.

(3) Az albérletbeadáshoz — az (5) és (6) bekezdésekben említett esetek kivételével — a bérbeadó hozzájárulása szükséges.

(4) Az egész bérlemény albérletbeadásához a bérbeadó írásbeli hozzájárulása szükséges.

(5) A bérlő a bérbeadó hozzájárulása nélkül is albérletbe adhatja a kizáróan lakás céljára bérelt helyiség egy részét, ha a bérbeadó az ellenkezőt a bérleti szerződés megkötésekor írásban nem kötötte ki.

(6) Ha a bérlő a székesfőváros területéről hivatásánál fogva elköltözni kénytelen és ha a bérbeadó nem járul hozzá ahhoz, hogy a határozott vagy határozatlan tartamú szerződés a bérévnegyed végén megszűnjék, a bérlő az egész bérleményt vagy annak egy részét albérletbe adhatja.

(7) A (4), (5) és (6) bekezdésekben foglalt rendelkezésekkel ellenkező megállapodás semmis.

(8) A bérlet használatára vonatkozó kötelezettségek tekintetében a bérbeadó irányában nem az albérlő, hanem a bérlő felelős.

(9) Ha az albérlő oly cselekményt vagy mulasztást követ el, amely miatt a bérbeadó a bérlőnek, amennyiben azt ő követte volna el, felmondhatna, a miatt a bérbeadó a bérlőnek csak akkor mondhat fel, ha a bérlő a bérbeadónak a kifogásolt magatartás tudomásulvételétől számított 8 nap alatt írásban kifejezett kívánságára az albérletet e szabályrendelet rendelkezéseinek megfelelő legrövidebb idő alatt meg nem szünteti. Amennyiben a bíróság az albérlő ellen a bérbeadó kívánságára gyakorolt felmondás érvényességét meg nem állapítja, a felmondást követelő bérbeadó a per költségeit a bérlőnek megtéríteni köteles.

(10) Az albérlő a bérbeadóval jogviszonyban nem áll, ellenben a bérbeadónak a bérlővel szemben hatályos jognyilatkozatai és jogi cselekményei (felmondás stb.) az albérlőre is kihatnak, amennyiben természetüknél fogva nem kizáróan a bérlőre vonatkoznak.

(11) A bérbeadónak az albérletet is érintő jognyilatkozatairól és jogi cselekményeiről a bérlő az albérlőt azonnal értesíteni köteles. Ha a bérlő ennek a kötelezettségének eleget nem tesz, az albérlőt e miatt érhető kárért felelős.

(12 Jogosulatlan albérbeadás esetében a bérbeadó az albérlő beköltözését megakadályozhatja, ha pedig az albérlő már beköltözött, a bérbeadó az albérlő kiköltözését követelheti s ha az albérlő három napon belül nem költözik ki, a bérbeadó a bérletet rendkívüli felmondással megszüntetheti és a bérlőtől kárának megtérítését követelheti.

(13) Az albérletbe adott helyiség további albérbeadásához minden esetben a bérbeadó és a bérlő előzetes hozzájárulása szükséges.

(14) A bérlő ágyrajárókat csak a bérbeadó előzetes hozzájárulásával tarthat.

(15) Amennyiben a szabályrendeletből más nem következik, bérlő alatt az albérlőt, bérlet alatt pedig az albérletet is érteni kell.

A foglaló.

7. §.

(1) A bérleti szerződés érvényességéhez foglaló adása nem szükséges.

(2) Ha a felek foglaló adásában egyeztek meg, a bérleti szerződés csak akkor jön létre, ha a bérlő a foglalót az ennek átadására megállapított határidőn belül, ily határidő hiányában pedig a foglaló adására vonatkozó megállapodást követő nap déli 12 órájáig a bérbeadónak átadja.

(3) Ha a felek foglaló adásában egyeztek meg, de annak összegét nem állapították meg, a foglaló éves bérlet esetében a negyedévi bérnek, havi bérlet esetében pedig a havi bérnek egyötöde.

(4) A foglalót ellenkező megállapodás hiányában bánatpénznek tekinteni nem lehet; ennélfogva sem a bérlő azzal, hogy az adott foglalót odaveszni hagyja, sem a bérbeadó azzal, hogy a kapott foglalót egyszeresen vagy többszörösen visszatéríti, a szerződéstől nem szabadul.

A házirend.

8. §.

(1) A bérbeadó részéről a ház belső rendjét egyoldalúan szabályozni kívánó előírásokban — a házirendben — foglalt oly kikötés, amely szerint a bérbeadót a bérlőnek a házirendbe ütköző cselekménye vagy mulasztása miatt a rendestől eltérő felmondás illeti meg, semmis.

(2) A házirendnek ezzel a szabályrendelettel ellenkező rendelkezései, még ha azokat a bérlő írásban elfogadta is, semmisek.

A házastársak jogállása bérleti viszonyban.

9. §.

(1) A házastársak lakására nézve az a vélelem, hogy egyedüli bérlő a férj.

(2) Ha a feleség a bérleti szerződést egyedül a maga nevében kötötte, őt kell egyedüli bérlőnek tekinteni.

(3) A házastársak lakásuk közös használatának tartamára a bérlő kötelezettségei tekintetében egyetemlegesen felelősek.

(4) Ha az a házastárs, aki az (1) vagy (2) bekezdés értelmében a bérlő, a lakásból elköltözött, a lakásban maradt házastársat kell az elköltözést követő időre egyedüli bérlőnek tekinteni.

Bérbeadótársak és bérlőtársak.

10. §.

(1) A bérbeadótársakra és a bérlőtársakra vagy üzleteknél az üzlettársakra nézve a bérleti jogviszonyból eredő jogok és kötelezettségek egyetemlegesek.

(2) Ha a bérbeadótársak vagy a bérlőtársak a bérleti jogviszonyból eredő jogok gyakorlására közös megegyezéssel maguk közül egyet kijelöltek vagy más házkezelőt (házgondnokot) vagy más közös megbízottat neveztek, a bérleti jogviszonyból eredő jogokat a megbízás tartama alatt kizáróan a kijelölt, illetőleg a megnevezett személy gyakorolhatja, a jognyilatkozatokat csakis ő teheti meg és azokat csakis ő hozzá lehet intézni.

(3) Házkezelő (házgondnok) vagy közös megbízott nevezése a bérleti jogviszonyban álló felek közt csak akkor érvényes, ha azt a bérbeadótársak, illetőleg a bérlőtársak a velük bérleti jogviszonyban álló féllel írásban közölték.

Az írásbeli közlés módja és hatálya.

11. §.

(1) Amennyiben a szabályrendelet írásbeli közlést (felhívást, értesítést, felmondást, hozzájárulást stb.) említ, az írásbeli közlést hatályosnak kell tekinteni, ha a közleményt magának a félnek vagy meghatalmazottjának a következő módozatok mellett kézbesítik:

a) a közlemény személyes átadásával ;
b) az átadással megbízott személy útján és
c) postán ajánlott levél útján.

(2) Az (1) bekezdés *a)* és *b)* pontjai szerint történő közlés akkor is hatályos, ha az, akinek részére a közlemény szól, a közlemény átvételét megtagadta vagy a kézbesítést szándékosan megakadályozta.

(3) A postán helybeli lakos címére ajánlott levél útján történő közlés legkésőbb a feladást követő 48 órának elteltével válik hatályossá. A nem helybeli lakos címére postán feladott ajánlott levél útján történő közlés azon a napon válik hatályossá, amelyen a levél a rendes körülmények között a címzetthez érkezhetik.

(4) A postán ajánlott levél útján történő közlés hatályát nem érinti az, hogy a címzett a közlemény átvételét megtagadta vagy a közleményt a közlő fél hibáján kívül eső más okból nem lehet kézbesíteni.

(5) A bérbeadó részére postán ajánlottan feladott közlésnek a (3) és (4) bekezdésben meghatározott hatálya csak abban az esetben van, ha azt a bérlő a 21. §. (1) bekezdése szerint alkalmazott jegyzékben feltüntetett címre adta fel. Ha ebben a jegyzékben házkezelő (házgondnok), vagy közös megbízott címe van feltüntetve, a közlést erre az utóbbi címre kell feladni.

(6) Ha a közleményt a bérbeadó részére azért nem lehet kézbesíteni, mert a bérlő a közlemény átvételére jogosult személy tartózkodóhelyét nem ismeri, a közlést hatályosnak kell tekinteni, ha a bérlő a közleményt a bérbeadó nevének és a bérleményt magábanfoglaló épületre címezve postán, ajánlottan feladja ; ha pedig a közleményt a bérlő részére nem lehet kézbesíteni, a közlést hatályosnak kell tekinteni, ha azt a bérbeadó a bérlő nevére és bérleménye címére postán, ajánlottan feladja.

(7) Közös háztartásban élő házastársak közös lakásának bérletére vonatkozó írásbeli közlés hatályos akkor is, ha azt a bérlemény területén a házastársak bármelyikének kézbesítik.

II. FEJEZET.

A bérévnegyed. A bérleti szerződés tartama. A bér.

A bérévnegyedek.

12. §.

A bérévnegyedek február, május, augusztus és november hónap első napján kezdődnek.

A bérleti szerződés tartama.

13. §.

A bérleti szerződést határozott vagy határozatlan időre lehet kötni.

A nyárilakás bérleti tartama.

14. §.

A nyaralás céljára bérelt lakás (nyárilakás) bérlete május hónap 1. napjától október hónap 31. napjáig tart. Ha a nyárilakást hosszabb vagy rövidebb időre bérlik, a bérletre a felek megegyezése irányadó.

A raktározás céljára bérelt helyiség vagy háztelek bérleti tartama.

15. §.

A kizáróan raktározás céljára bérelt helyiség vagy háztelek bérlete a bérlet kezdetének napjától számított három hónapig tart, amely idő elteltével a bérlet felmondás nélkül megszűnik. Ha hosszabb időre bérlik, a bérletre az éves, ha rövidebb időre bérlik, a havi bérletre vonatkozó rendelkezések irányadók.

A bér.

16. §.

(1) Az a pénzbeli vagy más ellenérték, amelyben a felek a bérbeadás alkalmával megállapodtak, jelenti a bérlő által fizetett teljes bérösszeget, valamint a bérlőtől külön beszedett házbérfilléreket és magában foglalja a különdíjak kivételével mindazon szolgáltatásoknak ellenértékét, amely szolgáltatásokat a bérbeadó a bérleménynek és tartozékainak használhatósága érdekében nyujtani köteles. Különdíjra vonatkozó megállapodás, amelynek érvényességéhez írásbafoglalás szükséges, csak a központi fűtésre, a melegvízszolgáltatásra, a porszívó használatára és az üvegbiztosításra létesíthető.

(2) Az előző bekezdés rendelkezéseivel ellenkező megállapodás semmis.

(3) A teljes bérösszegen felül a bérlő a házfelügyelői díjat (63. §. (1) bekezdése), a szemétpénzt (63. §. (3) bekezdése) és a kapupénzt (63. §. (5) bekezdése) külön kikötés hiányában is köteles megfizetni. Ugyanígy a bérlő fizeti a vízdíjat, ha a vizet külön vízmérővel fogyasztja.

(4) Amennyiben a szabályrendeletből más nem következik, a különdíjak akkor esedékesek és úgy fizetendők, mint a bérösszeg. A különdíjak fizetésének elmulasztása a bér nem fizetésének jogkövetkezményeivel jár.

A bérfizetés helye.

17. §.

(1) A bérbeadó köteles gondoskodni, hogy a bérlő a lakás vagy más helyiség bérét az esedékesség idejében a bérleményt magában foglaló épületben fizethesse.

(2) Lakás vagy más helyiség nélkül bérelt háztelek bérét a bérbeadónál kell fizetni.

(3) A házfelügyelő a bér átvételére és nyugtázására jogosult, hacsak a bérbeadó a bérlőt az ellenkezőről írásban nem értesíti.

(4) Ha a bérbeadó nem gondoskodik arról, hogy a bért az esedékesség idejében a bérleményt magában foglaló épületben fizethessék, a bérlő a bér fizetésének elmulasztásával késedelembe nem esik, kivéve, ha a bérbeadó írásban közli a bérlővel, hogy az esedékesség idejének eltelte után a bért a bérleményt magában foglaló épületben kinek a kezéhez fizetheti vagy pedig írásban felhívja a bérlőt, hogy a bért postán küldje meg és a bérlő ennek ellenére sem fizet. A bérlő a postaköltséget a bérből levonhatja.

A bérfizetés ideje.

18. §.

(1) A bért mindig előre, első izben a beköltözés, illetőleg a használat megkezdése előtt, de legkésőbb a bérleti idő első napján kell fizetni.

(2) A bérleti idő további folyamán az éves bérletnek a bérévnegyedre járó bérét három egyenlő havi részletben kell fizetni.

(3) Az éves bérlet bérének havi részét, valamint a havi bérletnek egy hónapra járó bérét az illető hónap 5. köznapjának délután 6 órájáig kell fizetni.

(4) Oly nyári lakás bérét, amelynek bérleti tartama május hónap 1. napja előtt kezdődik, a beköltözés előtt, de legkésőbb május hónap 1. napján délután 6 óráig kell fizetni.

(5) Május hónap 1. napja előtt bérelt oly nyári lakás bérét, amelynek bérleti tartama május hónap 1. napja után kezdődik, legkésőbb május hónap 1. napján délután 6 óráig kell fizetni.

(6) Oly nyári lakás bérét, amelynek bérlete május hónap 1. napján vagy 1. napja után létesül, a szerződés kötésének napján délután 6 óráig kell fizetni.

Az első bér fizetésének elmulasztása.

19. §.

(1) Az első hónapban esedékes bér fizetése előtt a bérbeadó a bérlő beköltözését vagy a bérlemény használatbavételét megengedni nem köteles.

(2) Ha a bérlő az első hónapban esedékes bért a beköltözés vagy a használatba vétel előtt nem fizeti meg, a bérbeadó

a) vagy a szerződés teljesítését követelheti,

b) vagy a szerződéstől a foglaló megtartása mellett azonnal elállhat és ezenfelül a bérlőtől kárának megtérítését követelheti. A bérbeadó az első hónapra járó bér esedékességét követő 24 órán belül köteles a bérlőt értesíteni arról, hogy a bérleti szerződéstől elállott.

(3) Ha a bérbeadó a szerződés teljesítéséhez ragaszkodik, a bérleményt a bérlő rendelkezésére kell tartania.

(4) Ha a határozott tartamú bérlet első bérét a bérlő a beköltözés vagy a használatbavétel előtt nem fizette meg és a bérbeadó a szerződés teljesítéséhez ragaszkodik, a bérbeadó attól utóbb is elállhat, mindaddig, amíg a bérlő a bérleményt használatba nem vette. A bérbeadó ezenfelül a bérlőtől kárának megtérítését is követelheti.

(5) Az elállás csak akkor érvényes, ha arról a bérbeadó a bérlőt írásban (11. §.) értesíti.

A béremelés korlátozása.

20. §.

(1) A határozatlan tartamú éves bérlet bérét csak az első bérleti évet követő időre lehet emelni.

(2) Minden további béremelésnek az a hatálya van, hogy a magasabb bér első esedékességétől számított egy éven belüli időre a bért újból emelni nem lehet.

(3) Az (1) és (2) bekezdés rendelkezéseit nem érinti az, hogy az éves bérlet bérét negyedévnél rövidebb időszakokban fizetik.

(4) Az előző bekezdések rendelkezéseivel ellenkező megállapodás semmis.

III. FEJEZET.

A bérbeadó és a bérlő jogai és kötelezettségei.

A bérbeadónak, a házhaszonbérbeadónak, a házhaszonbérlőnek, ezek meghatalmazottjának, továbbá a bérlőknek a nevét és lakását feltüntető jegyzék. A házfelügyelő lakását feltüntető tábla.

21. §.

(1) A bérbeadó köteles a ház bejáratánál vagy a kapualjában szembetűnő helyen állandóan olyan jegyzéket közzétenni, amely a bérbeadónak (a bérbeadótársaknak), a házhaszonbérbeadónak és a házhaszonbérlőnek (5. §.), a házkezelőnek (56. §.) vagy a közös megbizottnak (10. §.) a nevét és pontos lakcímét, valamint minden bérlő nevét és lakásának közelebbi megjelölését könnyen olvashatóan feltünteti.

(2) A bérbeadó köteles a házfelügyelő szolgálati lakásának (61. §. (4) bekezdése) ajtaja mellett, szembetűnő helyen és könnyen olvasható »Házfelügyelő« felírású táblát alkalmazni.

A boltkapuzat és a kirakatszekrény.

22. §.

(1) A bérlő a kereskedés vagy ipar folytatására bérelt helyiségnek külső felrészein az az építésügyi hatóság engedélyével boltkapuzatot (portalét) létesíthet és kirakatszekrényt alkalmazhat.

(2) A bérlő a boltkapuzat és a kirakatszekrény létesítésekor, illetőleg alkalmazásakor köteles alkalmazkodni azokhoz a kívánalmakhoz, amelyeket a bérbeadó kifejezésre juttat és a már meglevő boltkapuzaton és kirakatszekrényen jelentékeny változtatásokat csak a bérbeadó előzetes hozzájárulásával eszközölhet.

(3) A bérlet megszűnésekor a bérlő köteles a bérbeadó írásbeli kívánságára a boltkapuzatot és a kirakatszekrényt saját költségén eltávolítani és annak helyét jókarba visszaállítani.

A cég- és címtábla.

23. §.

(1) Nem lakás (pl. üzlet, egyesület, hivatal vagy intézet) céljára bérelt helyiség bérlője a boltkapuzat vagy a kirakatszekrény keretén belül s ha boltkapuzata vagy kirakatszekrénye nincsen, a helyiség külső falrészein a helyiség párkányvonalának magasságáig cég- és címtáblákat a bérbeadó hozzájárulása nélkül elhelyezhet.

(2) A lakás céljára bérelt helyiség bérlője vagy albérlője a helyiség ajtaján vagy a mellett hosszúságban és szélességben 20 cm-nél nem nagyobb címtáblát a bérbeadó, illetőleg a bérlő hozzájárulása nélkül alkalmazhat.

(3) Oly lakás bérlője vagy albérlője, akinek (pl. ügyvédnek, közjegyzőnek, orvosnak, mérnöknek) foglalkozása címtábla alkalmazását szükségessé teszi, hosszúságban és szélességben 25 cm-nél nem nagyobb címtáblát a bérbeadó hozzájárulása nélkül az utcán a kapu mellett, a kapualjában, a lépcsőházban és az emeleten is alkalmazhat.

(4) Ha a bérbeadó a kapu mellett, a kapualjában, a lépcsőházban és az emeleten a címtáblák elhelyezésére szembetűnő helyen oly táblát vagy falrészt jelöl ki, amelyen a bérlő, illetőleg az albérlő a (3) bekezdésben meghatározott méretű címtáblát helyezhet el, a bérbeadó hozzájárulása nélkül címtábla csakis ezen a táblán vagy falrészen alkalmazható.

(5) A bérlet megszűnésekor a bérlő és az albérlő köteles a cégtáblát, illetőleg a címtáblát saját költségén eltávolítani és annak helyét jókarba visszaállítani.

(6) Az (1) és (3) bekezdésekben említett bérlő vagy albérlő jogosult a bérlet megszűnésétől számított hat hónapon át a kapu mellett vagy a kapualjában ellenérték nyujtása nélkül a (3) bekezdésben említett nagyságú címtáblát alkalmazni, amelyen új helyiségének címét tünteti fel.

Kapuzárás és csengő.

24. §.

(1) A bérbeadó köteles a ház vagy a kerítés kapuját használható zárral, továbbá a házat az utcáról és a kapualjból működésbe hozható s a házfelügyelőhöz vagy a kapunyitással megbízott személyhez vezető csengővel ellátni.

(2) A ház kapuját október hónap 1. napjától bezáróan április hónap 30. napjáig terjedő időszakban este 10 órától reggel 6 óráig, május hónap 1. napjától bezáróan szeptember hónap 30. napjáig terjedő időszakban pedig este 10 órától reggel 5 óráig zárva kell tartani.

(3) A bérbeadó jogosult a ház kapuját a (2) bekezdésben említett időn kívül is a bérlők előzetes hozzájárulásával zárva tartani, de kapupénz ebben az esetben is csak a (2) bekezdésben említett időben történő kapunyitásért jár.

A lakók közös használatára szolgáló helyiségek és felszerelések karbantartása.

25. §.

(1) A bérbeadó köteles a lakók közös használatára szolgáló helyiségeket (az udvart és a világítóudvart, a kapualját, a lépcsőket, a mosókonyhát, a mángorlót, a szárítót, az árnyékszékeket, a pincét, a padlást stb.) és felszereléseket (a felvonót, a kéményeket, a víz-, gáz-, és villanyvezetékeket, a kutat, a csatornát stb.) a rendeltetésszerű használathoz szükséges berendezéssel ellátva jókarban és tisztán tartani és gondoskodni arról, hogy a lakók a bérleményt és felszereléseit akadálytalanul használhassák.

(2) A mosókonyha karbantartásáról a bérbeadó, tisztántartásáról pedig a mosókonyhát használó bérlő köteles gondoskodni.

Világítás.

26. §.

(1) A bérbeadó köteles saját költségén gondoskodni, hogy az időnként nappal beálló sötétség tartamára, valamint a sötétség beálltától kezdődően este 10 óráig a ház udvara, a kapualja, a lépcsők, a folyosók és a 21. §. (1.) bekezdésében említett jegyzék állandóan kellően legyenek világítva, a lakók közös használatára szolgáló egyéb helyiségek pedig a használat tartamára kellően legyenek világíthatók.

(2) A bérbeadó köteles saját költségén gondoskodni, hogy az egyemeletes ház főlépcsőháza az emeleten, a többemeletes ház főlépcsőháza pedig legalább minden második emeleten este 10 órától éjjel 12 óráig állandóan legyen világítva, az éjjel többi óráiban pedig a lakásba igyekvőknek vagy a lakásból távozóknak köteles kellő világítással szolgálni.

A felvonó.

27. §.

(1) A bérbeadó köteles a személyfelvonót nappal és éjjel, a teherfelvonót pedig reggel 6 órától délután 6 óráig saját költségén megszakítás nélkül üzemben tartani és annak használatát bárki részére megengedni.

(2) A személyfelvonót a bérbeadó beleegyezése nélkül csak személy felszállítására, beteg szállítására, továbbá a személyfelvonót használó személy kézicsomagjainak felszállítására, valamint ott, ahol teherfelvonó nincs, gyermekkocsik fel- és leszállítására szabad használni.

(3) A bérbeadó a bérlőtől, az albérlőtől és a bérlő háznépéhez tartozó személytől a felvonó használatáért különdíjat — felvonódíjat — nem követelhet.

(4) A (3) bekezdésben nem említett személyektől (idegenektől) a felvonó használatáért személyenkint és menetenkint reggel 6 órától este 10 óráig összesen 10 fillér, este 10 órától reggel 6 óráig pedig összesen 20 fillér felvonódíjat szabad szedni.

(5) Ugyanahhoz a családhoz tartozó személyektől, ha a felvonót együttesen használják, menetenkint csak egy személy felvonódíját szabad szedni.

(6) A tiszti orvos, kerületi és betegbiztosítóintézeti orvos, valamint az egészségőr, a hatóságok és a m. kir. posta és távirda kézbesítői hivatalos eljárásuk során a felvonót díjazás nélkül használhatják.

(7) A hadirokkantjelvénnyel vagy hadigondozási igazolvánnyal ellátott I—IV. járadékosztályú hadirokkantaktól a felvonó használatáért díjat szedni nem szabad.

A központi fűtés. A melegvízszolgáltatás.

28. §.

(1) Ha az épület központi fűtést szolgáltató berendezéssel van felszerelve és a bérleti szerződés kötésekor a felek írásban a központi fűtés szolgáltatásában megállapodtak, de a fűtés tartamára a díjakra vonatkozóan nem egyeztek meg, a bérbeadó köteles a bérleményt október hónap 15. napjától április hónap 15. napjáig és a szükséghez képest ezen időn kívül is az írásban megállapított díjért megfelelően fűteni.

(2) Ha a bérleti szerződés kötésekor a felek megállapodtak abban, hogy a bérbeadó a bérlő részére melegvizet szolgáltat, de a felek a melegvízszolgáltatás tartamára vonatkozóan nem állapodtak meg, a bérbeadó köteles az írásban megállapított díjért állandóan melegvizet szolgáltatni.

A bérlemény átadásának elmulasztása.

29. §.

(1) Ha a bérlő a bért a beköltözés előtt megfizette vagy a bérbeadónak kellően felajánlotta, a bérbeadó köteles az üres bérleményt a bérlet tartamának első köznapján, más bérleményt pedig a kiköltözésre, illetőleg kiürítésre megállapított időben (55. §.) átadni.

(2) Ha a bérbeadó a bérleményt a bérlőnek kellő időben nem adja át, a bérlő a bérlet tartamának kezdetétől számított 15 napon belül a bérbeadóhoz írásban intézett közlésével vagy a bérlemény átadását követelheti vagy a bérlettől elállhat. A bérlő ezenfelül mind a két esetben kárának megtérítését is követelheti.

A bérlemény átadása és karbantartása külön kikötésekre vonatkozó megállapodás esetén.

30. §.

(1) Külön kikötésekre vonatkozó megállapodás esetében a bérbeadó köteles a bérleményt és annak felszereléseit a megállapodásnak megfelelő állapotban a bérlő használatába bocsátani.

(2) Ha a bérbeadó az (1) bekezdésben említett kötelezettségének egyáltalában nem vagy nem kellően tesz eleget, a bérlő

a) a beköltözés előtt a bérbeadó írásbeli értesítése mellett a bérleti szerződéstől elállhat és a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti,

b) a beköltözés után pedig a bérbeadó előzetes írásbeli értesítése mellett a bérleményt a bérbeadó veszélyére és költségére a megállapodásnak megfelelő állapotba hozhatja vagy a bérletet a beköltözéstől számított 15 napon belül rögtöni hatállyal felmondhatja és mind a két esetben a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti.

(3) Ha a felek abban állapodtak meg, hogy a bérbeadó a bérleményt vagy felszereléseit a bérlet tartama alatt az egyébként a bérlő terhére eső, nem szándékos károkozásból eredő hiányok tekintetében is karbantartja és a bérbeadó e kötelezettségének a bérlő írásbeli felhívása ellenére sem tesz eleget, a bérlő a karbahozatal céljából szükséges munkálatokat a bérbeadó veszélyére és költségére elvégeztetheti.

A bérlemény átadása és karbantartása külön kikötésekre vonatkozó megállapodás hiányában.

31. §.

(1) Külön kikötésekre vonatkozó megállapodás hiányában a bérbeadó köteles a bérleményt és annak felszereléseit használható, tiszta, féregmentes és bérleti rendeltetésüknek, valamint a közegészségügy követelményeinek megfelelő állapotban a bérlő használatába bocsátani.

(2) Ha a bérbeadó az (1) bekezdésben említett kötelezettségeinek egyáltalában nem vagy nem kellően tesz eleget és a hiány olyan nagymértékű, hogy a bérlemény használatát kizárja, a bérlő

a) a beköltözés előtt a bérbeadó írásbeli értesítése mellett a bérleti szerződéstől elállhat és a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti,

b) a beköltözés után, amennyiben a bérbeadó a bérlő írásbeli felhívására az (1) bekezdésben foglalt kötelezettségeinek haladéktalanul eleget nem tesz, a bérbeadó előzetes írásbeli értesítése mellett a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti. Az ezzel ellenkező megállapodás semmis.

(3) A használatot kizáró hiányok közé tartozik különösen az, hogy a bérbeadó a bérlemény használatára vonatkozó hatósági engedélyt nem szerezte meg vagy a lakás céljára szolgáló bérlemény az egészségre ártalmas módon nedves vagy más okból egészségtelen vagy a lakásban a bérlő beköltözése előtt három hónapon belül fertőző beteg volt és a hatósági fertőtlenítést elmulasztották.

(4) A bérbeadó köteles gondoskodni, hogy a bérlemény, valamint a lakók közös használatára szolgáló helyiségek a bérlet egész tartama alatt rendeltetésüknek megfelelően használhatók maradjanak.

(5) A bérbeadó köteles a bérlet egész tartama alatt előállott minden olyan hiányt, amely miatt a bérleményt vagy annak felszereléseit a rendeltetésüknek megfelelően használni nem lehet, a helyreállításra szükséges legrövidebb időn belül megszüntetni, kivéve, ha a hiányt a bérlő vagy a háznépéhez tartozó személy vagy alkalmazottja vagy vendége vagy a bérleményben az ő jogán tartozkodó személy akár szándékosan, akár gondatlanságból okozta.

(6) Ha a bérbeadó az (5) bekezdésben említett kötelezettségének a bérlő írásbeli felhívására késedelem nélkül eleget nem tesz vagy a bérbeadó intézkedésének bevárása veszéllyel járhat, a bérlő a hiány megszüntetéséről a bérbeadó veszélyére és költségére maga gondoskodhatik és a költség megtérítését a törvény rendes útján követelheti.

(7) Ha az (5) bekezdés szerint a bérbeadó terhére eső hiány a bérlemény használatát kizárja vagy nagymértékben gátolja, a bérlő a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és kárának megtérítését követelheti.

A bérlemény használatának módja.

32. §.

(1) A bérlő köteles a bérleményt és felszereléseit, valamint a lakók közös használatára szolgáló helyiségeket és felszereléseket a külön kikötésekre vonatkozó megállapodásnak megfelelően, ilyennek hiányában pedig a rendeltetésüknek megfelelően a rendes gazda gondosságával

használni, megóvni, tisztán tartani és gondozni, továbbá oly hiányokról, amelyek a bérbeadó intézkedését teszik szükségessé, a bérbeadót haladéktalanul értesíteni.

(2) A bérlő köteles haladéktalanul helyreállítani azokat a hiányokat, amelyeket ő vagy a háznépéhez tartozó személy vagy alkalmazottja vagy vendége vagy a bérleményben az ő jogán tartózkodó más személy akár szándékosan, akár pedig gondatlanságból okozott.

(3) Ha a bérlő vagy a háznépéhez tartozó személy vagy alkalmazottja vagy vendége vagy a bérleményben az ő jogán tartozkodó személy a bérleményt megállapodásellenesen, megállapodás hiányában a bérlemény rendeltetésének meg nem felelő módon használja, vagy ha a bérleményt vagy felszerelését vagy a lakók közös használatára szolgáló helyiségeket vagy azoknak felszereléseit cselekvéssel vagy mulasztással lényegesen rongálja, vagy ha más lakó nyugalmát jelentékeny mértékben ismételten zavarja és amennyiben a bérlő a sérelmes használatot, illetőleg magatartást a bérbeadó írásbeli felhívására azonnal meg nem szünteti, a bérbeadó a bérletet rendkívüli felmondással megszüntetheti. Ha pedig a sérelmes használat, illetőleg magatartás folytatódik vagy ismétlődik, vagy pedig a személy- vagy vagyonbiztonságot veszélyezteti, a bérbeadó a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és mind a két esetben kárának megtérítését is követelheti.

(4) Ha a (3) bekezdésben említett személy akár szándékosan, akár gondatlanságból más bérlő vagy lakó személy- vagy vagyonbiztonságát veszélyezteti vagy nyugalmát jelentékeny mértékben ismételten zavarja, a bérbeadó az érintett bérlő írásbeli felhívására köteles annak a bérlőnek bérletét az előző bekezdés esetei szerint felmondani, aki vagy akinek a háznépéhez tartozó személy vagy akinek alkalmazottja vagy vendége vagy akinek a jogán a bérleményben tartózkodó személy a sérelmet elkövette. Ha a bérbeadó e kötelezettségének eleget nem tesz, a jogaiban sérelmet szenvedő bérlő a saját bérletét rögtöni hatállyal felmondhatja és a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti. Amennyiben a bíróság a felmondás érvényességét meg nem állapítja, a felmondást követelő bérlő a per költségeit a bérbeadónak megtéríteni köteles.

(5) Ha a bérbeadó vagy a háznépéhez tartozó személy vagy alkalmazottja vagy megbízottja a bérlő nyugalmát jelentékeny mértékben ismételten zavarja vagy a bérlő személy- és vagyonbiztonságát akár szándékosan, akár pedig gondatlanságból veszélyezteti, őt bántalmazza, becsületében súlyosan megsérti vagy rágalmazza és a bérlő írásbeli felhívására sérelmes magatartását folytatja vagy ismétli, a bérlő a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és kárának megtérítését követelheti. Ha az itt körülírt sérelmes magatartást a házfelügyelő, annak hozzátartozója vagy alkalmazottja tanusította, a bérlő a bérletet rögtöni hatállyal csak abban az esetben mondhatja fel, ha a bérbeadó írásbeli felhívására a házfelügyelőt a szolgálatból rögtöni hatállyal el nem bocsátja (62. §.).

(6) A bérlő köteles az ő bejelentési kötelezettsége alá eső személyek rendőrségi bejelentését és kijelentését igazoló szelvényeket a bejelentés vagy kijelentés megtörténte után a házfelügyelőnek haladéktalanul bemutatni.

A bérlő részéről végzett javítások, átalakítások, változtatások és beruházások.

33. §.

(1) A bérlő a bérlemény vagy az épület külső részén javítani, átalakítani vagy változtatni, belső részén pedig kályhákat vagy más fűtőkészüléket létesíteni, helyükről eltávolítani vagy kicserélni, falat építeni, lebontani vagy áttörni, ajtót vagy ablakot létesíteni, áthelyezni vagy befalazni, általában szerkezeti vagy építési változásokat tenni csak a bérbeadó hozzájárulásával és az esetleg szükséges hatósági engedély megszerzése után jogosult. Ebben az esetben a bérbeadó a bérlemény visszabocsátásakor az átalakítások vagy változtatások következtében megváltozott előbbi állapot helyreállítását, a bérlő pedig a bérbeadótól költségeinek megtérítését nem követelheti.

(2) Ha a bérbeadó az (1) bekezdésben említett munkálatokhoz nem járult hozzá, követelheti, hogy a bérlő az előbbi állapotot azonnal állítsa helyre, de a bérlő a felszerelést, amellyel a bérleményt kötelezettség nélkül ellátta, elviheti.

(3) Ha a bérlő részéről eszközölt beruházások a bérlemény alkotórészeivé váltak, a bérbeadó jogosult a bérlet megszűnésekor azokat értékük megtérítése ellenében megtartani. Ha a bérbeadó ezzel a jogával nem él, a bérlő a beruházásokat elviheti; ha elviszi, köteles az előbbi állapotot úgy helyreállítani, hogy a bérlemény a kiköltözéskor már teljesen használható állapotban legyen; ha pedig nem viszi el, akkor a bérbeadótól a beruházások értékének megtérítését nem követelheti.

A bérbeadó részéről végzett tatarozási és helyreállítási munkálatok.

34. §.

(1) A bérbeadó köteles a bérleményt magában foglaló épületet a közegészségügy és közbiztonság követelményeinek megfelelő és általában olyan karban tartani, amely a bérlemény rendeltetésszerű használatát biztosítja.

(2) A bérlő a bérleményt magában foglaló épület tatarozását és az épületen szükségessé vált helyreállítási munkálatokat, bérleménye területén pedig a halaszthatatlanul szükséges javításokat (31. §. (4) és (5) bekezdései), valamint az esetleg szükséges óvóintézkedéseket tűrni köteles.

(3) A bérbeadó köteles a munkálatok megkezdésének időpontját a bérlővel közölni és ezeket a munkálatokat a lehető legrövidebb idő alatt és a bérlőket kímélő módon végeztetni, a munkálatok befejezése után pedig minden hiányt vagy rongálást azonnal helyrehozatni és miden piszkot és szemetet azonnal eltávolíttatni.

(4) Ha a munkálatok a bérlemény használatát kizárják, a bérlő a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti.

Ráépítés.

35. §.

(1) A bérbeadó jogosult az épületre a bérlőt kímélő és bérlemény használhatóságát ki nem záró vagy azt nagymértékben nem gátló módon ráépíteni.

(2) Ha a ráépítési munkálatok a bérlemény használhatóságát kizárják vagy azt nagymértékben gátolják, a bérlő a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és ezenfelül kárának megtérítését vagy azt követelheti, hogy a bérleményt a ráépítési munkálatok tartamára eső bér fizetése nélkül elhagyhassa és oda a ráépítési munkálatok befejezése után bérleti szerződésének változatlan fenntartásával visszaköltözhessék.

Az épület lebontása új építkezés céljából.

36. §.

(1) Ha a bérbeadó (háztulajdonos) az épületet azért akarja lebontani, hogy helyére új, nagyobb és kizáróan vagy nagyobbrészben bérbeadás céljára szolgáló épületet emeltessen és az építésügyi hatóság a tervezett építkezéshez az építési engedélyt már megadta, a bérbeadó rendes felmondással (47. §.) a határozott tartamú bérletet is megszüntetheti. Ha a bérbeadó ilyen felmondási jogával él, a bérlő kárának megtérítését és azt követelheti, hogy a bérbeadó kárának megtérítésére megfelelő biztosítékot adjon.

(2) Az állam és a törvényhatóság mint bérbeadó biztosítékot adni nem köteles.

(3) Amennyiben a felek a biztosíték összegére nézve meg nem állapodtak, annak mérvét a bérbeadó kérelmére a bíróság állapítja meg. A bírói megállapítás előtt is érvényes a bérbeadó felmondása, ha a bérbeadó az egy évre járó bér kétszeresét kitevő biztosítékot ad.

(4) A felmondás csak úgy érvényes, ha a bérbeadó a (3) bekezdésben megállapított biztosítékot megelőzően bírói letétbe helyezte.

(5) A bérbeadó a bérlőnek a biztosíték összegét meghaladó káráért felelős marad.

A bérfizetés kötelezettségének felfüggesztése vagy a bér aránylagos leszállítása.

37. §.

(1) Arra az időre, amely alatt a bérlő a bérleményt a 30., 31., 34. és 35. §-okban említett hiányok, illetőleg helyreállítási munkálatok miatt nem használhatja, a bérbeadó bért nem követelhet, arra az időre pedig, amely alatt a bérlő a bérleményt csak részben használhatja, a bérbeadó a bérlőtől csak aránylagosan kisebb bért követelhet, a túlfizetett összeg pedig a bérlőnek visszajár.

(2) Ha a bérbeadó akár a bérbeadás alkalmával, akár utóbb a bérlet tartama alatt létrejött megállapodás alapján a bérleményen helyreállítási vagy átalakítási munkálatokat végeztet, a

bérlő e munkálatok idejére a bért megfizetni köteles. Ha azonban a munkálatokat késedelmesen vagy szükség nélkül úgy végzik, hogy a bérlő e miatt a bérleményt egyáltalában nem vagy csak részben használhatja, a bérlő a bér aránylagos leszállítását követelheti.

(3) Az előző bekezdések esetében a bérlő esetleges kárának megtérítését is követelheti.

A bérbeadó jogai, ha a bérlő kéjnő.

38. §.

(1) Ha a bérbeadó a bérleti szerződés kötésekor nem tudta, hogy a bérlő a rendőrhatóság részéről nyilvántartott kéjnő, a bérleti szerződéstől a bérlő beköltözéséig elállhat, a bérlő beköltözésének megakadályozására a m. kir. államrendőrség segélyét veheti igénybe és a bérlőtől kárának megtérítését követelheti.

(2) Ha a bérbeadó a bérlő beköltözése után szerez tudomást arról, hogy a bérlő a rendőrhatóság részéről nyilvántartott kéjnő, a tudomásszerzéstől számított nyolc napon belül a bérlő írásbeli értesítésével a bérleti szerződéstől elállhat s ha a bérlő azonnal nem költözik ki, a bérbeadó a bérlő kilakoltatásához a m. kir. államrendőrség segélyét veheti igénybe. A bérbeadó ezenfelül a bérlőtől kárának megtérítését követelheti.

(3) A m. kir. államrendőrség, ha meggyőződést szerzett arról, hogy a bérlő a rendőrhatóság részéről nyilvántartott kéjnő, a segélyt a bérbeadónak vagy meghatalmazottjának írásbeli kérelmére, annak vizsgálata nélkül, vajjon a bérbeadó a szerződés kötésekor tudta-e, hogy a bérlő kéjnő, haladéktalanul szolgáltatni köteles.

(4) Ha a bérbeadó a (2) bekezdésben említett jogával az ott megállapított határidőn belül nem élt s a bérbeadónak vagy a vele együttlakó hozzátartozójának személyi körülményei miatt utóbb válik reá vagy a vele együttlakó hozzátartozójára nézve erkölcsileg lehetetlenné az, hogy a kéjnő a bérleményben maradjon, a bérletet rendkívüli felmondással megszüntetheti.

(5) Az előző bekezdések rendelkezései abban az esetben is alkalmazást nyernek, ha a bérlő háznépéhez tartozó személy vagy a bérleményben lakó alkalmazottja a rendőrhatóság részéről nyilvántartott kéjnő és ha őt a bérlő a bérbeadó írásbeli felhívására három napon belül nem távolítja el.

(6) Ha a bérlő a bérleményt a bérbeadó hozzájárulása nélkül tudatosan találka céljára albérletbe adta vagy egyébként használatra átengedte, a bérbeadó a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és a mellett a bérlőtől kárának megtérítését követelheti.

(7) Az előző bekezdésekben a bérbeadó részére biztosított joggyakorlás nem érinti a bérbeadó és a bérlő közt esetleg felmerülő magánjogi kérdéseket.

A bérlő jogai, ha a házban kéjnő lakik.

39. §.

(1) Ha a bérleményt magábanfoglaló épületben a rendőrhatóság részéről nyilvántartott kéjnő lakik, ezt a bérbeadó a bérleti szerződés kötésekor a bérlővel közölni köteles. Ha a bérbeadó ezt elmulasztotta és ha a bérlő erről a beköltözés előtt szerez tudomást, a bérleti szerződéstől elállhat és a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti.

(2) Ha a bérlő csak a beköltözés után szerez tudomást arról, hogy a házban a rendőrhatóság részéről nyilvántartott kéjnő lakik és a bérlő a bérbeadót írásban felhívja, hogy a kéjnőt három napon belül távolítsa el s ha a bérbeadó e felhívásnak eleget nem tesz vagy a bérbeadónak a kéjnőt eltávolítani nem sikerül, a bérlő a bérletet rögtöni hatállyal felmondhatja és a bérbeadótól kárának megtérítését követelheti.

(3) E §. rendelkezéseit a magántalálkahelyekre (163.100/1926. számú belügyminiszteri rendelet 30. §-a) is megfelelően alkalmazni kell.

(4) Az előző bekezdésekben említett jogok a kizáróan ipar vagy kereskedés vagy raktározás céljára bérelt helyiség bérlőjét nem illetik meg.

IV. FEJEZET.

A bérlemény visszabocsátása. A bérbeadó visszatartási joga.

A bérlemény visszabocsátása.

40. §.

(1) A bérlő a bérlet megszűnésekor a bérleményt tisztán, féregmentesen és hiánymentesen, a bérlemény felszereléseit pedig használható és hiánymentes állapotban köteles visszabocsátani.

(2) A bérlő nem felel a bérleménynek vagy felszereléseinek a rendes, illetőleg szerződésszerinti használat következtében előállott romlásáért, kopásáért vagy változásáért.

(3) A bérlő nem felel a bérlemény tisztátalan, férges és hiányos állapotáért, illetőleg a bérlemény felszereléseinek használhatatlan vagy hiányos állapotáért, ha azt a 31. §. (5.) bekezdésében nem említett személy okozta.

(4) A bérlő által a bérbeadó hozzájárulása nélkül visszahagyott ingókért a bérbeadó nem felelős.

A bérbeadó visszatartási joga.

41. §.

(1) A bérbeadó jogosult azoknak az ingóknak elszállítását, amelyekre őt törvényes zálogjog illeti, mindaddig megakadályozni, amíg a bérlő a bért meg nem fizette vagy a le nem járt bért arra az időre, amelyre a törvényes zálogjog kiterjed, nem biztosította. A törvényes zálogjog nem terjed ki oly dolgokra, amelyek végrehajtás alá nem vonhatók. A biztosítás megegyezés hiányában a bér bírói letétbe helyezésével történik.

(2) A bérbeadó az (1) bekezdésben említett jogának érvényesítése végett a m. kir. államrendőrség segélyét veheti igénybe.

(3) A m. kir. államrendőrség a szükséges segélyt a bérbeadó vagy meghatalmazottja kérelmére és a bérbeadó felelősségére a törvényes zálogjog és a visszatartási jog fennállásának vizsgálata nélkül haladéktalanul szolgáltatni köteles.

(4) Ha a bérlő a bérbeadó bérkövetelésének jogosságát vagy összegszerűségét nem ismeri el, a bérbeadó köteles lejárt bérkövetelését a bérlő erre vonatkozó írásbeli értesítésének vételétől, le nem járt bérkövetelését pedig annak esedékességétől számított három napon belül bírói úton érvényesíteni, ellenkező esetben a bérbeadó visszatartási joga elenyészik.

V. FEJEZET.

Változás a szerződő felek személyében.

A bérbeadó halála. Ingatlan tulajdonában élők között végbement változás.

42. §.

(1) A bérbeadó halála a bérleti szerződést nem szünteti meg, hanem a bérleti jogviszonyban a bérbeadó helyébe örökösei lépnek.

(2) Ingatlan tulajdonában élők között végbement változás esetében a tulajdonváltozás időpontjától kezdve az új tulajdonos lép a bérleti szerződésen alapuló jogok és kötelezettségek tekintetében a bérbeadó helyébe.

(3) Az ingatlan új tulajdonosa, ha az ingatlant visszterhes jogügylettel szerezte és a bérleti jog a telekkönyvbe bejegyezve nincsen, a rendes felmondás szabályainak (47—49. §.) megtartásával a határozott tartamú bérletet is felmondhatja. Nem élhet azonban az új tulajdonos felmondási jogával abban az esetben, ha a tulajdonváltozás jogalapjául szolgáló szerződés megkötésekor tudomása volt arról, hogy határozott tartamú, bár egyébként a telekkönyvbe be nem jegyzett bérleti szerződés áll fenn.

(4) Az ingatlan új tulajdonosa a határozott tartamú bérlet tekintetében az előző bekezdésben biztosított rendes felmondási jogával csakis tulajdonjogának a telekkönyvbe történt bejegyzése napjától számított három hónapon belül élhet.

A bérlő halála.

43. §.

(1) A bérlő halála esetében úgy a határozott tartamú, mint a határozatlan tartamú bérleti szerződés megszűnik, mégpedig éves bérletnél a haláleset időpontját követő bérévnegyed végén, havi bérletnél pedig a haláleset időpontját követő hónap utolsó napján.

(2) Ha több bérlő van, az egyik bérlőtársnak halála a bérleti szerződést nem szünteti meg.

(3) A bérlő házastársa, lemenő vagy felmenő ágbeli rokona, testvére, örökbefogadott, nevelt vagy mostoha gyermeke, aki a bérlővel a halált közvetlenül megelőzően legalább három hónapon át akár a halál időpontjában bérelt lakásban, akár más lakásban együtt lakott, jogosult a bérleti viszonyba a bérlő helyébe belépni. Ez a jog a lakásban maradt házastársat elsősorban és bejelentés nélkül illeti meg, míg a többi személyt csak abban az esetben, ha ezt a szándékukat a bérlő halálától számított 15 napon belül a bérbeadóval írásban közlik. Ipari vagy kereskedelmi célra szolgáló bérlemény tekintetében ez a jog megilleti a meghalt bérlő által gyakorolt ipar folytatására jogosult özvegyet és kiskorú gyermekeit.

(4) Határozatlan tartamú bérletnél az előző bekezdések rendelkezéseivel ellenkező megállapodás semmis.

A bérlet jogosulatlan átruházása. A bérlemény jogosulatlan elfoglalása.

44. §.

(1) A bérlő bérleti jogát csak a bérbeadó írásbeli hozzájárulásával ruházhatja át más személyre.

(2) Ha a bérlő a bérleti szerződést a bérbeadó beleegyezése nélkül ruházza át, a bérbeadó a harmadik személy beköltözését megakadályozhatja, ha pedig az már beköltözött, azonnali kiköltözését követelheti. E végből a bérbeadó a m. kir. államrendőrség segélyét veheti igénybe.

(3) A m. kir. államrendőrség a segélyt a bérbeadónak vagy meghatalmazottjának kérelmére és a bérbeadó felelősségére a kérelem jogosságának vizsgálata nélkül haladéktalanul szolgáltatni köteles.

(4) A bérbeadó a harmadik személy kilakoltatásához a rendőri segélyt csak a jogosulatlan beköltözéstől számított 8 napon belül veheti igénybe, azontúl a kilakoltatást csak bírói úton követelheti.

(5) Ha a bérbeadó a harmadik személyt a jogosulatlanul elfoglalt bérleményben a jogosulatlan beköltözés tudomásrajutásától számított 30 napon át tűrte, kilakoltatását többé nem követelheti és a bérbeadó és a harmadik személy között határozatlan tartamú bérlet jön létre.

(6) A (2) és (3) bekezdések rendelkezéseit megfelelően kell alkalmazni abban az esetben is, ha a bérleményt harmadik személy a bérleti szerződés jogosulatlan átruházásának esetén kívül jogosulatlanul szándékozik elfoglalni vagy azt már elfoglalta.

VI. FEJEZET.

A bérlet megszüntetésének módjai. A bérlemény megtekintése. A kiköltözés és a beköltözés.

A határozott időre szóló bérlet megszüntetésének módja.

45. §.

A határozott időre szóló bérlet megszüntetését a felek szerződése szabályozza.

A határozatlan időre szóló bérlet megszüntetésének módja.

46. §.

(1) A határozatlan időre szóló bérlet megszüntethető a bérlet felmondásával.

(2) A felmondás rendes, rendkívüli vagy rögtöni hatályú lehet.

A rendes felmondás.

47. §.

(1) A rendes felmondási idő a következő:

a) ipari vagy kereskedelmi célra éves bérletként bérelt helyiségnél, ha az évi bérösszeg az 1500 pengőt meghaladja, félév és ha az évi bérösszeg 1500 pengő vagy ennél kevesebb, negyedév;

b) lakás céljára éves bérletként bérelt helyiségnél, ha az évi bérösszeg a 2000 pengőt meghaladja, félév és ha az évi bérösszeg 2000 pengő vagy ennél kevesebb, negyedév;

c) a kizáróan raktározás céljára bérelt helyiségnél és házteleknél, ha a bérlet tartama három hónapnál hosszabb, az *a)* pont rendelkezései irányadók, ha pedig három hónapnál rövidebb, 15 nap;

d) albérletbe adott egész lakásnál vagy más helyiségnél az *a)*—*c)* pontok rendelkezései irányadók;

e) havi bérletként bérelt lakásnál vagy más helyiségnél, valamint albérletbe adott lakásrésznél vagy más helyiségrésznél 15 nap.

(2) A rendes felmondási idő szempontjából lakásnak kell tekinteni a lakás céljára bérelt helyiséget akkor is, ha azt részben kereskedés vagy ipar folytatására használják, viszont a kereskedés vagy ipar folytatására vagy raktározás céljára bérelt helyiséget akkor sem lehet lakásnak tekinteni, ha azt részben lakásul használják vagy az lakással kapcsolatos.

(3) Egyesület, iroda vagy rendelő céljára bérelt helyiség felmondási ideje tekintetében általában a lakás céljára bérelt helyiség felmondási ideje, ha azonban a helyiség ipari vagy kereskedelmi célra épült, ez utóbbi helyiség felmondási ideje irányadó.

(4) A rendes felmondást az (1) bekezdés *a)*, *b)* és *d)* pontjaiban említett helyiségek bérleténél, illetőleg albérleténél legkésőbb a bérévnegyed tizennegyedik napjának déli 12 órájáig, a *c)* és *e)* pontokban említett helyiségek és a háztelek bérleténél, illetőleg helyiség vagy lakás havi bérleténél, továbbá helyiségrész vagy lakásrész albérleténél legkésőbb a hónap 1. vagy 15. napjának déli 12 órájáig kell közölni.

(5) Ha a (4) bekezdésben meghatározott felmondási határidő utolsó napja vasárnap vagy Gergely-naptár szerinti ünnepnap vagy nemzeti ünnepnap, a felmondási határidő a következő köznapon déli 12 órakor jár le.

A rendes felmondás korlátozásai.

48. §.

(1) A bérbeadó az éves bérletet az első bérleti év eltelte előtt és a mindenkori béremelés következtében fizetendő magasabb bér esedékességétől számított egy éven belüli időre rendes felmondással megszüntetni nem jogosult.

(2) Ha ipari vagy kereskedelmi célra vagy gyógyszertár céljára éves bérletként bérelt helyiség bérlete a felmondás időpontjában határozatlan időtartamú és ugyanazon felek vagy jogutódaik között legalább tíz év óta áll fenn, a bérbeadó a bérletet, ha az évi bérösszeg 4000 pengőnél kevesebb, egy évre, ha pedig az évi bérösszeg 4000 pengő vagy ennél több, másfél évre mondhatja fel. E rendelkezés szempontjából a bérleményt magában foglaló ingatlan tulajdonában bármely címen — bírói árverésen kívül — beállott változás esetében az új tulajdonost a bérbeadó jogutódjának kell tekinteni.

(3) Az éves bérletet, — kizáróan raktározás céljára szolgáló helyiség vagy háztelek bérletének kivételével — a februári bérévnegyedre rendes felmondással megszüntetni nem lehet.

(4) A bérbeadó a havi bérletet rendes felmondással az első bérleti hónap eltelte előtti időre egyáltalában nem, az azt követő időre pedig legkésőbb a hónap 1. napján ugyanannak a hónapnak 15. napjára vagy legkésőbb a hónap 15. napján ugyanannak a hónapnak utolsó napjára szüntetheti meg.

(5) Az (1), (3) és (4) bekezdések rendelkezéseivel ellenkező megállapodás semmis.

(6) Az (1) és (3) bekezdésben megállapított felmondási tilalom nem korlátozza a bérbeadót a rendes felmondásban:

a) ha a bérlő ellen jogerősen csődött nyitottak vagy ellene jogerősen kényszerfelszámolási eljárást rendeltek el;

b) ha a bérlő ellen kényszeregyességi eljárást rendeltek el és annak folyamán bíróilag jóváhagyott egyesség létre nem jött és

c) ha bérlemény területén levő ingókra a bérlő ellen árverést foganatosítottak.

Egy bérlő részéről bérelt több bérlemény rendes felmondásának ideje. Egységes bérlet.

49. §.

(1) Ha a bérlő ugyanabban az épületben akár egyikben, akár különböző időpontban éves bérletként két vagy több önálló bérleményt határozatlan időre bérelt és ezeknek a bérleményeknek rendes felmondási ideje nem egyenlő, valamennyi bérlemény tekintetében a hosszabb felmondási idő érvényes. Ha azonban a bérlemények bérleti tartama részben határozott, részben határozatlan és a bérleteket nem egyesítik, a határozott tartamú bérlet megszüntetésére a szerződés, a határozatlan tartamú bérlet rendes felmondási idejére pedig a 47. §. vonatkozó rendelkezése irányadó.

(2) A határozatlan időre bérelt helyiségeknek egyidőben vagy különböző időpontban egységes bérösszeg mellett történő bérlete esetében egységes bérlet létesül és az ily bérlet rendes felmondási ideje tekintetében az együttes egész bérösszeg irányadó.

(3) Egységes bérlet keletkezik akkor is, ha a bérleményt más helyiséggel bővítik ki. Ha ebben az esetben az egyik bérlemény határozott tartamú, az egész bérlemény bérletét határozott tartamú bérletnek kell tekinteni.

A rendkívüli felmondás.

50. §.

(1) A bérbeadó a határozott vagy határozatlan tartamú bérletet a 6., 32. és 38. §-okban megállapított eseteken felül rendkívüli felmondással megszüntetheti:

a) ha a bérlő bérfizetési kötelezettségének teljesítésével késedelembe esett;

b) ha a bérlő vagy hozzátartozója a bérbeadót vagy hozzátartozóját vagy a ház valamely lakóját súlyosan sérti vagy tűrhetetlen vagy megbotránkoztató magaviseletet tanusít.

(2) A bérlő a bérletet rendkívüli felmondással megszüntetheti, ha a bérbeadó vagy hozzátartozója vagy házkezelője vagy más meghatalmazottja vagy a házfelügyelő a bérlőt vagy hozzátartozóját súlyosan megsérti.

(3) Az előző bekezdések értelmében gyakorolható rendkívüli felmondással meg lehet szüntetni:

a) az éves bérletet legkésőbb a bérévnegyed harmadik hónapja 15. napjának déli 12 órájáig bármikor ugyanannak a bérévnegyednek végére, tekintet nélkül arra, hogy mennyi a bérlet rendes felmondási ideje;

b) a havi bérletet bármikor nyolc napra;

c) a nyárilakás bérletét bármikor nyolc napra;

d) a kizáróan raktározás céljára három hónapra bérelt helyiség és a háztelek bérletét bármikor tizenöt napra.

(4) A (3) bekezdés *a)* pontjának esetében a rendkívüli felmondás már az első bérévnegyed végére és a februári bérévnegyedre is szólhat.

(5) Éves bérletnél az (1) bekezdés *a)* pontja esetében a rendkívüli felmondási jogot a bérbeadó abban az esetben is gyakorolhatja, ha a fennálló bérhátralék valamelyik előző bérévnegyedben keletkezett. A bérbeadó jogosult a bérlő által bér címén teljesített fizetést elsősorban a bérhátralék törlesztésére fordítani akkor is, ha a bérlő rendelkezése ezzel ellenkezik.

Rögtöni hatályú felmondás.

51. §.

(1) Határozott vagy határozatlan tartamú bérlet rögtöni hatályú felmondásának csak a szabályrendelet 30., 31., 32., 34., 35., 38. és 39. §-aiban megállapított esetekben van helye.

(2) A rögtöni hatályú felmondás annak közlését követő köznap déli 12 órájára vagy a felmondó fél részéről a felmondásban meghatározott későbbi időpontra szólhat.

(3) A rögtöni hatályú felmondás jogával csak az arra alapul szolgáló ok tudomásrajutásától számított 15 napon belül lehet élni.

A felmondás módja.

52. §.

Felmondani magánúton vagy kir. bíróság útján (1911 : I. t.-c. 621. §.) vagy kir. közjegyző útján (1911 : I. t.-c. 637. §.) lehet.

Felmondás magánúton.

53. §.

(1) Magánúton felmondani csak írásbeli közléssel (11. §.) lehet.

(2) Ha az a fél, akinek magánúton felmondtak, a felmondás ellen kifogást emel vagy arra a hatályos írásbeli közléstől számított 48 óra alatt nem nyilatkozik vagy a felmondás elfogadásáról írásbeli nyilatkozatot nem ad, úgy a felmondó fél köteles a hatályos írásbeli közléstől számított nyolc napon belül a felmondás érvényességének kimondása iránt a kir. bíróság előtt keresetet indítani, különben a felmondás hatályát veszti.

A bérlemény megtekintése.

54. §.

(1) A bérlő köteles megengedni, hogy a bérleményt a felmondás után — vasárnap, Gergely-naptár szerinti ünnepnap és nemzeti ünnepnap kivételével — délelőtt 10 és 12 óra, valamint délután 3 és 5 óra között bérbevétel céljából a háztulajdonos vagy megbízottja kíséretében — ideértve a házfelügyelőt is — bárki megtekinthesse és köteles intézkedni, hogy a bérlemény megtekintése akadály nélkül megtörténhessék.

(2) A lakás céljára szolgáló helyiség bérlője feltétlen figyelembevételt kívánó rendkívüli körülmény (pl. orvosi kezelés, szülés) okából a megtekintés másnapra halasztását kívánhatja.

(3) Az üzlet céljára szolgáló helyiség megtekintését nem lehet kívánni, ha a bérlő a helyiséget vall ási ünnepe miatt zárta be.

(4) Ha a bérlő vagy a háznépéhez tartozó személy vagy alkalmazottja a bérlemény megtekintését előzetes figyelmeztetés után jogos indok nélkül megakadályozza, a bérbeadó vagy meghatalmazottja a bérleménybe az azt megtekinteni kívánó személlyel két tanu vagy rendőri közeg vagy kir. közjegyző jelenlétében behatolhat, azt kinyittathatja, de köteles a bérleményt a megtekintés után úgy, ahogyan az volt, ugyanazon személyek jelenlétében bezáratni.

(5) Ha a bérlő jogos indok nélkül tagadja meg a bérlemény megtekintését, a zárnyitással és a bezárással, valamint a két tanu vagy a rendőri közeg vagy a kir. közjegyző közreműködésével felmerülő költség a bérlőt terheli.

(6) A m. kir. államrendőrség a bérbeadó vagy meghatalmazottja kérelmére a segélyt a kérelem jogosságának vizsgálata nélkül haladéktalanul szolgáltatni köteles.

(7) A bérlő nem akadályozhatja meg, hogy a háztulajdonos vagy a házkezelő (házgondnok) a bérleményt és felszereléseit állapotuk megvizsgálása céljából a bérlő jogos érdekeinek sérelme nélkül időnkint megtekinthesse.

A kiköltözés és a beköltözés.

55. §.

(1) Ipari vagy kereskedelmi célra bérelt helyiség kiürítését a bérévnegyed első köznapján reggel nyolc óráig kell megkezdeni és úgy kell folytatni, hogy a kiürítés, ha a felmondási idő negyedév, a bérévnegyed első köznapján délután 6 óráig, ha pedig a felmondási idő félév vagy annál hosszabb, a bérévnegyed harmadik köznapján délután hat óráig befejezést nyerjen. A helyiség új bérlője jogosult a beköltözést a bérévnegyed első köznapján reggel nyolc órakor megkezdeni és azt a kiürítéshez mérten folytatni.

(2) Lakás céljára éves bérletként s kétszobásnál nem nagyobb lakásnál a kiköltözést a bérévnegyed első köznapján reggel nyolc óráig kell megkezdeni és úgy kell folytatni, hogy a kiköltözés ugyanazon a napon délután hat óráig befejezést nyerjen. A helyiség új bérlője jogosult a beköltözést a bérévnegyed első köznapján reggel nyolc órakor megkezdeni és azt a kiürítéshez mérten folytatni.

(3) Lakás céljára éves bérletként bérelt s kétszobásnál nagyobb lakásból a kiköltözést a bérévnegyed első köznapján reggel nyolc óráig kell megkezdeni és azt úgy kell folytatni, hogy az első köznapon délután hat óráig legalább két szoba és a konyha, a második köznapon délután hat óráig további két szoba és a harmadik köznapon délután hat óráig az egész helyiség átadható legyen. Az új bérlő jogosult a beköltözést a bérévnegyed első köznapján reggel nyolc órakor megkezdeni és azt a kiürítéshez mérten folytatni.

(4) Lakás céljára havi bérletként bérelt helyiségből a kiköltözést a bérlet lejártát követő első köznapon reggel nyolc óráig kell megkezdeni és délután hat óráig kell befejezni. A helyiség új bérlője jogosult a beköltözést a bérévnegyed első köznapján reggel nyolc órakor megkezdeni és azt a kiürítéshez mérten folytatni.

(5) Raktározás céljára bérelt helyiség vagy háztelek kiürítését a bérlet lejártát követő első köznapon reggel nyolc óráig kell megkezdeni és délután hat óráig kell befejezni. Az új bérlő a beraktározást az utóbb említett időpontban jogosult megkezdeni.

(6) Ha a költözködési napok valamelyike vasárnap, Gergely-naptár szerinti ünnepnap, nemzeti ünnepnap vagy május hónap 1. napja, ez a nap a beköltözködési idő szempontjából figyelmen kívül marad.

VII. FEJEZET.

A házkezelő (házgondnok).

A házkezelő (házgondnok).

56. §.

(1) A házkezelő (házgondnok) a bérbeadónak (házhaszonbérlőnek) a meghatalmazottja és jogosult a bérbeadót az ingatlan kezeléséből eredő ügyekben bíróság vagy más hatóság előtt képviselni, továbbá annak nevében a bérleti jogviszonyra vonatkozó, valamint a ház kezelésével járó minden jognyilatkozatot, jogi cselekményt és intézkedést megtenni.

(2) A házkezelő egy évnél hosszabb tartamú bérleti szerződést csak a háztulajdonos írásbeli felhatalmazása alapján jogosult kötni.

(3) A házkezelő (házgondnok) jogkörének korlátozása vagy meghatalmazásának megszűnése a bérlővel vagy más harmadik személlyel szemben csak akkor hatályos, ha arról a bérbeadó a bérlőt vagy a harmadik személyt írásban értesítette.

VIII. FEJEZET.

A ház felügyelete.

Háztulajdonos kötelességei.

57. §.

(1) A háztulajdonos (bérbeadó, házhaszonbérlő) köteles a ház felügyeletével, rendbentartásával és tisztántartásával járó, valamint a közigazgatással kapcsolatos teendők elvégzéséről gondoskodni.

(2) Köteles különösen gondoskodni arról, hogy:

a) a járdát szükséghez képest, de naponkint legalább egyszer seperjék és szükséghez képest locsolják, a kapu alját, folyosókat, lépcsőházakat és a folyosók rácsait naponkint seperjék, illetőleg leporolják, a kapu alját hetenknt legalább kétszer, az udvart, főlépcsőket és folyosókat hetenknt legalább egyszer felmossák, a folyosókon, lépcsőházakban és kapun az ablakokat, valamint a fémtárgyakat havonként legalább egyszer megtisztítsák, az egész házban félévenkint gondos takarítást végezzenek, a pincét és padlást negyedévenkint kitakarítsák, a havat — szükség esetén naponkint többször is — a járdáról, továbbá a lakók közös használatára szolgáló helyiségekhez, valamint a pincéhez és padláshoz vezető utakról eltakarítsák és ezeket az utakat és a járdát, ha sikos, szükséghez képest felhintsék és azokról az esővizet leseperjék;

b) az udvart, a kapualját, a lépcsőket, a folyosókat és a lakók közös használatára szolgáló helyiségeket a 26. §. (1) és (2) bekezdésének megfelelően világítsák;

c) kapuzárás előtt ellenőrizzék, hogy a kapu csengője működik-e;

d) a kaput a 24. §. (2) bekezdésében megállapított időben zárva tartsák és csengetésre haladéktalanul kinyissák;

e) az épületet kapuzárás után tűzbiztonsági szempontból megvizsgálják és ellenőrizzék hogy a folyosókon, lépcsőházakban és féreeső helyeken nem tartózkodnak-e közbiztonságra aggályos személyek;

f) a felvonót kezeljék és azon a szállítást a 27. §. rendelkezéseinek megtartásával eszközöljék;

g) a ház rendjét és nyugalmát fenntartsák;

h) a lakók közös használatára szolgáló helyiségek megfelelő használatát ellenőrizzék;

i) a szemetet a lakóktól oly alkalmas időben szedjék össze és hordják ki, hogy azt naponkint a szokásos időben lehessen elfuvarozni;

j) a hatósági nyomtatványokat utasításszerűen és pontosan szétosszák és összegyüjtsék;

k) a bérlők és albérlők részéről rendelkezésre bocsátott adatok (bejelentő- és kijelentőlapok) alapján minden bérlőről, albérlőről és háztartási alkalmazottról betűsoros nyilvántartójegyzéket pontosan vezessenek;

l) a bérlőkről, albérlőkről és háztartási alkalmazottakról vezetett nyilvántartó jegyzéket a bíróság, a rendőrség vagy más hatóság vagy a m. kir. posta- és távirda közegeinek kívánatára bármikor felmutassák és az erre vonatkozóan kért felvilágosításokat haladéktalanul megadják;

m) mindazokat a tennivalókat ellássák, amelyeknek elvégzésére őt jogszabály vagy hatósági rendelkezés kötelezi;

n) mindazokat az intézkedéseket megtegyék, amelyek az épületnek és felszereléseinek biztonsága szempontjából, valamint a lakók testi épségének és vagyonának védelmére szükségesek.

Házfelügyelő alkalmazása.

58. §.

(1) Ha a háztulajdonos az 57. §. (2) bekezdésében meghatározott tennivalók elvégzésére házfelügyelőt (házmestert) alkalmaz, ily minőségben nem alkalmazhat oly egyént,

a) aki nem önjogú,

b) aki magyarul beszélni, olvasni és írni nem tud és

c) akit bűntett miatt vagy az állami és társadalmi rend, a magyar állam vagy a magyar nemzet megbecsülése ellen vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt, habár nem jogerősen szabadságvesztésbüntetésre elítéltek, a bünvádi eljárás tartama alatt és a büntetés kiállása után öt év alatt, továbbá azt, aki vagy akinek vele közös háztartásban élő házastársa, üzleténél vagy foglalkozásánál fogva erkölcsrendészeti ellenőrzés alatt áll, végül azt, aki részegséggel nyilvános helyen elkövetett botránykozás vagy ebben a szabályrendeletben megállapított kihágás miatt két éven belül két ízben el volt ítélve, a második ítélet jogerőre emelkedésétől számított két év alatt.

(2) Házfelügyelő alkalmazásáért vagy házfelügyelői állás átengedéséért ellenértéket kikötni nem szabad. Az ilyen kikötés érvénytelen és az e címen fizetett összeg visszakövetelhető.

Házfelügyelő tennivalói.

59. §.

(1) A házfelügyelő köteles:

a) az 57. §. (2) bekezdésében meghatározott tennivalókat ellátni;

b) a bérlőkkel, az albérlőkkel és ezeknek hozzátartozóival szemben tisztelettudó és tárgyilagos magaviseletet tanusítani és

c) mindazokat a tennivalókat is ellátni, amelyeknek elvégzésére őt más jogszabály vagy hatósági rendelkezés kötelezi.

(2) A házfelügyelő a lakók családi életének belső viszonyai, továbbá az egyes lakók részére szóló vagy kézbesített hatósági iratok, valamint a lakóktól a hatóság részére átvett iratok tartama felől csak hatóság részére adhat felvilágosítást.

(3) Az (1) bekezdés *b)* pontjában említett magatartás a házfelügyelő háznépére is kötelező.

(4) A háztulajdonos köteles saját költségén a házfelügyelő tennivalóinak ellátásához szükséges tisztítóeszközöket és szerszámokat a házfelügyelő rendelkezésére bocsátani.

(5) A házfelügyelő nem végezhet olyan ipari természetű munkát, amely a fennálló jogszabályok értelmében csak iparjogosítvány birtokában végezhető. Ennek a rendelkezésnek a hatálya alól kivételnek a rögtöni beavatkozást igénylő azok a munkálatok, amelyek halasztást nem tűrő esetben nagyobb károsodás megelőzése végett ideiglenes helyreállítást céloznak.

Házfelügyelő jogköre.

60. §.

(1) A házfelügyelő a bér átvételére és nyugtázására jogosult, hacsak a háztulajdonos vagy házkezelő (házgondnok) a bérlőt az ellenkezőről írásban nem értesítette.

(2) A házfelügyelő a bérlő felmondásának elfogadására csak akkor jogosult, ha erre őt a háztulajdonos vagy házkezelő (házgondnok) írásban meghatalmazta és ha a háztulajdonos vagy házkezelő erről a bérlőt írásban értesítette.

(3) A házfelügyelő a bérleti szerződést felmondani még abban az esetben sem jogosult, ha erre őt a háztulajdonos vagy a házkezelő (házgondnok) írásban meghatalmazta.

Házfelügyelő szolgálati viszonya. Szolgálati viszonyának rendes megszüntetése.

61. §.

(1) A házfelügyelő szolgálati viszonyára vonatkozó kérdésekben — amennyiben azokat ennek a szabályrendeletnek kényszerítő jellegű rendelkezései vagy hatósági rendelkezések nem szabályozzák — a szolgálati szerződés rendelkezései, ezek hiányában a magánjog általános szabályai irányadók.

(2) A házfelügyelőnek ebben a szabályrendeletben nem szabályozott vagy hatósági rendelkezéssel meg nem állapított tennivalói tekintetében a háztulajdonos és házfelügyelő szabadon szerződhetnek.

(3) Előzetes megállapodás hiányában sem a házfelügyelő, sem hozzátartozói a házfelügyelői tennivalókon felül más teendőkre, különösen a háztulajdonos háztartásában háztartási alkalmazotti munkára, továbbá magánszolgálatokra nem kötelezhetők.

(4) A háztulajdonos köteles a házfelügyelőnek a szolgálati viszony tartamára a kapuhoz lehetőleg közel eső és a közegészségügy követelményeinek megfelelő szolgálati lakást adni, amelyet a házfelügyelő a szolgálati viszony megszűnése esetében azonnal kiürítve visszabocsátani köteles. A háztulajdonos a házfelügyelőnek adott szolgálati lakásért külön ellenértéket nem követelhet. A szolgálati lakásba vagy annak egy részébe lakót vagy ágyrajárót befogadni a háztulajdonos hozzájárulása nélkül nem szabad.

(5) A házfelügyelő szolgálati viszonya a szerződő felek bármelyike részéről három havi felmondással megszüntethető.

(6) A felmondás csak bérévnegyedek alkalmával az illető hónap 14. napjának déli 12 órájáig történhetik és a következő bérévnegyed első napjára (a februárira is) szólhat.

(7) A felmondást a házfelügyelővel írásban kell közölni.

(8) Házaspárnak házfelügyelőként való alkalmaztatása esetében a szolgálati viszonyból folyó jogok és kötelezettségek egyetemlegesek; csak a férjnek vagy csak a feleségnek kizárólagos házfelügyelői alkalmazásához írásbeli megállapodás szükséges.

(9) Ha a házfelügyelőről megállapítást nyer, hogy vele szemben az 58. §-ban meghatározott kizáró ok áll fenn, a háztulajdonos haladéktalanul köteles a szolgálati viszonyt a jelen §. (5)—(7) bekezdésének rendelkezései értelmében felmondani.

Házfelügyelő szolgálati viszonyának rögtöni hatályú megszüntetése.

62. §.

(1) A háztulajdonos köteles a házfelügyelőt a szolgálatból rögtöni hatállyal elbocsátani, ha a házfelügyelőt vagy vele együtt lakó hozzátartozóját szolgálata alatt bűntett miatt vagy az állami és társadalmi rend vagy a magyar állam vagy a magyar nemzet megbecsülése ellen vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt, habár nem jogerősen elítélték vagy részegséggel nyilvános helyen elkövetett botrányokozás vagy ebbe a szabályrendeletbe ütköző kihágás miatt jogerősen ismételten elítélték, vagy ha a házfelügyelő vagy a vele együtt lakó hozzátartozója erkölcsrendészeti ellenőrzés alá került.

(2) A háztulajdonos a házfelügyelőt a szolgálatból rögtöni hatállyal elbocsáthatja:

a) ha a házfelügyelő az 59. §. (1) bekezdésében, illetőleg az 57. §. (2) bekezdésében meghatározott tennivalóknak végzését ismételt figyelmeztetés ellenére elmulasztja vagy a szolgálati viszonyból eredő egyéb kötelességének teljesítését megtagadja;

b) ha a házfelügyelő a rábízott bérbeszedést elmulasztja vagy a rábízott értékeket hűtlenül kezeli vagy a háztulajdonost egyébként szándékos vagy vétkes magatartással súlyosan megkárosítja, vagy ha a házfelügyelő vagy hozzátartozója a háztulajdonost vagy hozzátartozóját vagy meghatalmazottját személy- vagy vagyonbiztonságában veszélyezteti, bántalmazza, becsületében súlyosan megsérti vagy rágalmazza;

c) ha a házfelügyelő a szerződésben elvállalt munka teljesítésére képtelen;

d) ha a házfelügyelő a szolgálati lakásba vagy ennek egy részébe a háztulajdonos beleegyezése nélkül lakót vagy ágyrajárót befogad és azt a háztulajdonos felszólítására azonnal el nem távolítja;

e) ha a házfelügyelő vagy hozzátartozója a lakót személy- vagy vagyonbiztonságában veszélyezteti, bántalmazza, becsületében súlyosan megsérti vagy rágalmazza;

f) ha a házfelügyelő iszákos;

g) ha a házfelügyelő vagy hozzátartozója a házban a rendet vagy csendet vagy a bérlők között a békét ismételten és súlyosan zavarja vagy a bérlőket jogtalan követeléssel zaklatja;

h) ha a házfelügyelő a háztulajdonosnak a 64. §. (9) bekezdésén alapuló felhívására a segédházfelügyelőt a szolgálatból nem bocsátja el.

(3) A házfelügyelő a háztulajdonossal kötött szolgálati szerződést rögtöni hatállyal megszüntetheti;

a) ha a háztulajdonos a szolgálati szerződésben vállalt kötelezettségeit felszólítás ellenére sem teljesíti;

b) ha a háztulajdonos vagy hozzátartozója a házfelügyelőtől vagy hozzátartozójától büntetendő cselekmény elkövetését kívánja;

c) ha a háztulajdonos vagy hozzátartozója a házfelügyelőt vagy hozzátartozóját bántalmazza, becsületében súlyosan megsérti vagy rágalmazza;

d) ha a házfelügyelőnek vagy hozzátartozójának életét vagy testi épségét a házfelügyelői tennivalók ellátása veszélyezteti és a háztulajdonos a veszélyt ismételt felszólítás ellenére sem hárítja el.

Házfelügyelői díj. Szemétpénz. Felvonódíj. Kapupénz.

63. §.

(1) A bérlő köteles a bérösszegen és a külön kikötött díjakon felül a házfelügyelői díjat (házmesterpénzt) a bérrel együtt előre megfizetni. A házfelügyelői díj az esedékes bérösszeg 2%-a. A házfelügyelői díj a házfelügyelőt illeti meg.

(2) Ha az épületben oly üzlet vagy hivatal van, amelynek bérösszege különösen magas, a bíróság a bérlő kérelmére a házfelügyelői díjat megfelelően mérsékelheti.

(3) A bérlő köteles a szemét gyüjtéséért és kihordásáért a lakás minden szobája után havonkint 50 fillér szemétpénzt a bérrel együtt előre fizetni. A mellékhelyiségek a szemétpénz összegének megállapításánál figyelembe nem jönnek. A szemétpénz a házfelügyelőt illeti meg.

(4) A felvonó használatáért a 27. §. (4) és (5) bekezdésében megállapított felvonódíjból a házfelügyelőt, ha a felvonót reggel 6 óra és este 10 óra között használják, személyenkint, illetőleg családonkint és menetenkint 5 fillér, ha pedig este 10 óra és reggel 6 óra között használják, 10 fillér illeti meg.

(5) A kapunyitásért éjjel 12 óra előtt 10 fillér, éjjel 12 óra után pedig a foglalkozásuknál fogva éjjeli munkát végző lakók részéről 10 fillér, más személyek részéről pedig 20 fillér illeti meg a házfelügyelőt. Ugyanahhoz a családhoz tartozó személyek együttesen csak egy személy után járó kapupénzt kötelesek fizetni.

(6) Hivatalos eljárásban levő hatósági közegeknek, valamint a m. kir. postának és távirdának szolgálatában levő alkalmazottjának a kapupénzét az érdekelt lakó köteles megfizetni.

(7) A házfelügyelői díjat és a szemétpénzt a bér felvételére jogosult kezéhez, a felvonódíjat és a kapupénzt pedig a házfelügyelőnek vagy a felvonót kezelő, illetőleg a kapunyitást végző más személynek kezéhez kell fizetni.

(8) A háztulajdonos vagy megbízottja köteles a házfelügyelői díjat és szemétpénzt annak átvétele után a házfelügyelőnek haladéktalanul átadni. Ha segédházfelügyelő van, a házfelügyelőt a házfelügyelői díjnak $^2/_3$ része, a további $^1/_3$ része és a szemétpénz a segédházfelügyelőt illeti meg.

(9) Az előző rendelkezésekkel ellenkező megállapodás semmis.

A segédházfelügyelő.

64. §.

(1) A házfelügyelő a háztulajdonos beleegyezésével az 59. §. (1) bekezdésében, illetőleg az 57. §. (2) bekezdésében megállapított tennivalóknak vagy egy részüknek elvégzésére segédházfelügyelőt (segédházmestert) alkalmazhat. A segédházfelügyelő a házfelügyelővel áll szolgálati viszonyban.

(2) Segédházfelügyelőként nem szabad alkalmazni azt, akire nézve az 58. §. (1) bekezdésének *c)* pontjában megállapított kizáró ok áll fenn.

(3) A segédházfelügyelőnek az ő szolgálati viszonyának tartama alatt addig, amíg az őt alkalmazó házfelügyelő abban a házban alkalmazva van, igénye van a közegészségügy követelményének megfelelő szolgálati lakásra.

(4) A segédházfelügyelőt illeti — a szerződéssel esetleg megállapított egyéb járandóságon felül — a házfelügyelői díj $^1/_3$ része, továbbá a szemétpénz s ha a kaput ő nyitja vagy a felvonót ő kezeli, a kapupénz, illetőleg a felvonódíj.

(5) A (4) bekezdésben megállapított járandóságokat a segédházfelügyelő részére beszedetteknek kell tekinteni.

(6) Az oly megállapodás, amely szerint a segédházfelügyelőt a (4) bekezdésben megállapított járandóságoknál kevesebb illeti meg, semmis.

(7) Ha több segédházfelügyelő van, a házfelügyelői díj $^1/_3$ része és a szemétpénz más megállapodás hiányában közöttük egyenlően oszlik meg.

(8) A segédházfelügyelő rögtöni hatályú elbocsátására a 62. §. (1) és (2) bekezdéseit megfelelően alkalmazni kell.

(9) Ha a segédházfelügyelő követi el a 62. §. (1) bekezdésében említett bűncselekmények valamelyikét vagy a rögtöni hatályú elbocsátás tekintetében a 62. §. (2) bekezdésének *a)*, *b)*, *c)*, *d)*, *e)*, *f)* és *g)* pontjában meghatározott okok valamelyike vele szemben áll be, a háztulajdonos a házfelügyelőtől követelheti, hogy a segédházfelügyelőt szolgálatából rögtöni hatállyal bocsássa el.

(10) A segédházfelügyelő szolgálati viszonyára vonatkozó egyéb kérdésekben (például a szolgálati viszony felmondása, a segédházfelügyelő egyéb tennivalói tekintetében) a szolgálati szerződés rendelkezései, ezek hiányában a magánjog általános szabályai irányadók.

IX. FEJEZET.

Büntetőrendelkezések.

65. §.

(1) Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntetőrendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és az 1928 : X. t.-c. rendelkezései szerint 1 (egy) pengőtől 100 (száz) pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő :

a) a házhaszonbérbeadó, ha a haszonbérlet tárgyában kötött szerződés bemutatására vonatkozóan az 5. §. (2) bekezdésében megállapított kötelezettségét megszegi ;

b) a háztulajdonos (bérbeadó, házhaszonbérlő), ha a 21. §-ban említett jegyzék, illetőleg tábla közzétételére vonatkozó kötelezettségének hatósági felhívás ellenére sem tesz eleget ;

c) a háztulajdonos (házhaszonbérlő), ha a 24. §. (1) bekezdésének a kapuzárról és a csengőről szóló rendelkezését vagy a 24. §. (2) bekezdésének a kapu zárvatartásától szóló rendelkezését hatósági figyelmeztetés ellenére megszegi ;

d) a háztulajdonos (bérbeadó, házhaszonbérlő), ha a 26. §-ban a világításra vonatkozóan megállapított kötelezettségét hatósági figyelmeztetés ellenére megszegi ;

e) a háztulajdonos (bérbeadó, házhaszonbérlő), ha a felvonóról szóló 27. §. (1) bekezdésének valamelyik rendelkezését megszegi ;

f) a háztulajdonos (bérbeadó, házhaszonbérlő), ha olyan házfelügyelőt alkalmaz, akiről tudja, hogy vele szemben az 58. §-ban meghatározott kizáró ok áll fenn ;

g) a háztulajdonos (bérbeadó, házhaszonbérlő), ha az általa alkalmazott olyan házfelügyelő szolgálati viszonyát, akiről megállapítást nyer, hogy vele szemben az 58. §-ban meghatározott ok áll fenn, a 61. §. (9) bekezdésében foglalt rendelkezés ellenére nem mondja fel ;

h) a háztulajdonos (bérbeadó, házhaszonbérlő), ha a 62. §. (1) bekezdése esetében a házfelügyelőt a szolgálatból rögtöni hatállyal nem bocsátja el ;

i) a bérlő (albérlő), ha a bérlemény megtekintését az 54. §. rendelkezései ellenére alapos ok nélkül ismételten megakadályozza ;

j) a házfelügyelő, ha az 59. §. (1) bekezdésében, illtőleg az 57. §. (2) bekezdésében megállapított valamelyik kötelezettségét ismételten vagy súlyosan megszegi és ugyanígy a segédházfelügyelő, ha e kötelezettségek valamelyikének teljesítésére ő van kötelezve ;

k) a házfelügyelő, ha az 59. §. (2) bekezdésében meghatározott titoktartási kötelezettséget megszegi ;

l) a házfelügyelő (segédházfelügyelő) vagy a felvonó kezelője, ha a 27. §. (3), (4), (5), (6) és (7) bekezdéseiben foglalt rendelkezéseket megszegi vagy a szállítást nem teljesíti ;

m) a házfelügyelőnek vagy a segédházfelügyelőnek háznépéhez tartozó személy, ha az 59. §. (1) bekezdésének *b)* pontja, illetőleg (3) bekezdése ellenére a bérlővel, az albérlővel vagy annak hozzátartozójával szemben sértő magaviseletet tanusít ;

n) a házfelügyelő, ha segédházfelügyelőt a 64. §. (2) bekezdése ellenére alkalmaz ;

o) a házfelügyelő, ha a 62. §. (1) bekezdése (64. §. (8) bekezdése) vagy a 64. §. (9) bekezdése esetében a segédházfelügyelőt a szolgálatból rögtöni hatállyal nem bocsátja el.

(3) A kihágások tárgyában elsőfokon a m. kir. államrendőrségnek az ingatlan fekvése szerint illetékes kerületi kapitánya, másodfokon a m. kir. államrendőrség budapesti főkapitánya, harmadfokon a m. kir. belügyminiszter jár el.

X. FEJEZET.

Vegyes rendelkezések.

Hatályukat vesztő jogszabályok.

66. §.

(1) Ennek a szabályrendeletnek életbelépésével hatályukat vesztik mindazok a helyhatósági jogszabályok, amelyek e szabályrendelettel szabályozott kérdésekre vonatkoznak.

(2) Különösen hatályukat vesztik :

a) az 1441/1919. kgy. szám alatt alkotott lakásbérleti szabályrendelet ;

b) az 1631/1927. kgy. szám alatt az 1441/1909. kgy. számú lakásbérleti szabályrendeletnek a bérfizetésre vonatkozó egyes szakaszai módosítása tárgyában alkotott szabályrendelet és

c) az 1505/1897. kgy. szám alatt a kapuzárás tárgyában alkotott szabályrendelet.

Hatálybalépés.

67. §.

Ennek a szabályrendeletnek rendelkezései a m. kir. belügyminiszter és a m. kir. igazságügyminiszter jóváhagyása és szabályszerű kihirdetés után a Budapesti Közlönyben történt közzétételét követő legközelebbi bérévnegyed 1. napján, büntetőrendelkezései azonban csak az említett napot követő negyedik napon lépnek hatályba.

Munkásfelvételek szabályozása. A székesfőváros törvényhatósági bizottsága a 48/1933., illetve 184/1933. kgy. számok alatt kelt határozataival intézkedett egyes fővárosi üzemek megszüntetése vagy tevékenységi körüknek korlátozása, valamint a különböző intézményekkel kapcsolatos műhelyi tevékenységek szabályozása ügyében.

A m. kir. belügyminiszter az említett közgyűlési határozatokat a 79.484/1933—V. szám alatt kelt leiratával jóváhagyta és ennek kapcsán részint a törvényhatóság határozatának figyelembevételével, részint ezen túlmenő intézkedéssel több műhely megszüntetését, illetve összevonását rendelte el. Ezeknek a rendelkezéseknek a következményeként a főváros különböző intézményeinél mintegy 500—600 munkás vált feleslegessé.

A törvényhatóság úgy határozott, hogy a műhelyek leépítését a felszabaduló munkásoknak a főváros üzemeinél való elhelyezésével kell végrehajtani; a belügyminiszteri leirat azonban hangsúlyozta, hogy az üzemek megszüntetésének és a műhelyek leépítésének nem lehet késleltetője az, hogy a munkások ilyetén elhelyezése az előírt határidőig esetleg nem valósítható meg.

Számolni kellett tehát azzal, hogy több munkás elbocsátására kerül a sor. Mégis minden lehetőt el kellett követni a végből, hogy elbocsátások csak az elkerülhetetlenül szükséges mértékben történjenek és hogy a másutt betöltésre kerülő munkahelyeken elsősorban azok jussanak a székesfővárosnál munkához, akik a műhelyek megszüntetésével alkalmaztatásukat vesztették. A fővárosi hivataloknál, intézeteknél, intézményeknél és üzemeknél megüresedő munkahelyeket tehát lehetőleg a megszűnő műhelyek munkásai részére kellett fenntartani.

A 230.358/1933. XII. szám alatt kelt rendelettel utasította a polgármester a XII. ügyosztályt, hogy az érdekelt üzemek, intézmények stb. jelentései alapján a műhelyekből felszabaduló és elhelyezkedésre váró munkásokról nyilvántartást készítsen. Ennek a központi nyilvántartásnak alapján történik majd a felszabaduló munkások elhelyezése.

Hogy a nyilvántartott munkások a fővárosnál elhelyezést nyerhessenek, akként intézkedett a polgármester, hogy ennek a rendeletnek a megjelenése után a fővárosnál munkást közvetlenül alkalmazni nem szabad, hanem minden egyes esetben, ha munkások alkalmazására van szükség, a központi és kerületi igazgatás érdekelt hivatala, az érdekelt intézet, intézmény, közmű vagy üzem ezt a polgármesteri XII. ügyosztálynak bejelenteni köteles. A bejelentésben közölni kell, hogy milyen munkáról van szó s ha az különleges képzettséget igényel, azt külön részletesen meg kell

jelölni. Más munkást csak abban az esetben szabad alkalmazni, ha a nyilvántartottak között megfelelő munkaerő nincsen.

A munkásfelvételeknek ez a korlátozása a csak egészen rövid időre szóló napszámosmunkákra nem terjedt ki.

A polgármesteri XII. ügyosztály a hozzá beérkező igénylés alapján rövid úton közli a betöltendő munkahelyekre kijelölt munkások jegyzékét. Az ilymódon felvett munkásokról az alkalmazó hivatal, intézmény stb. a nyilvántartás céljára — 8 napon belül — rövid írásbeli jelentést tesz a polgármesteri XII. ügyosztálynak.

A munkabérek csökkentése. A m. kir. belügyminiszter a székesfőváros költségvetését jóváhagyó leiratában a munkabérekre, ezek között a takarítónők díjazására előirányzott összegeket is 5%-kal leszállította s utasította a székesfővárost, hogy a munkabéreket ennek megfelelően csökkentse.

A székesfőváros a munkabéreket — azok 5%-os fölemelésével — legutóbb az 1929. évi január havi első bérfizetés napjától számított hatállyal állapította meg. Bár a községi háztartásnál és az önálló vagyonkezelésű intézményeknél egyes helyeken a béreket időközben mérsékelték, általánosságban az 1929. évtől megállapított munkabérek 1933-ban is változatlanul érvényben voltak, jóllehet ezek a magánvállalatoknál adott munkabéreket már akkor is meghaladták.

Az utóbbi évek egyre fokozódó gazdasági válsága miatt a munkanélküliség nagy méreteket öltött, a kereseti viszonyok minden foglalkozási ágban romlottak, a mezőgazdaságból, az iparból és a kereskedelemből élők korábban élvezett jövedelmeiknek nagy részét vesztették el, az alkalmazottak is, ha munkahelyüket megtarthatták, kénytelenek voltak régi illetményeik tekintélyes hányadáról lemondani, s a magánalkalmazásban adott munkabérek is jelentékenyen lemorzsolódtak.

Részben külkereskedelmünk kedvezőtlen alakulása, majdnem teljes megbénulása, részben a belföldi kereslet megcsökkenése — főleg az élelmiszerek piacán — erősen éreztette hatását, az árak alábbszálltak, a megélhetés olcsóbb lett. Az 1929. év óta a létfenntartás elsőrendű szükségleteinek költségei 20%-kal csökkentek. Ez a körülmény a megélhetés általános elnehezülését némileg enyhítette.

Ezek az elgondolások vezették a kormányhatóságot, midőn a székesfővárosnál is már egyre jobban fokozódó háztartási hiánynak a lehetőségig való csökkentése érdekében, — egyebek között — a munkabérek leszállítását is elrendelte s ennek következményeként a költségvetés kiadási előirányzatából a munkabérek 5%-ának megfelelő összeget törölt.

Minthogy ekként a munkabérek fedezetük egy részét elvesztették, a további gazdálkodás reális alapokra helyezése érdekében is szükséges volt, hogy a kormányhatóság rendelkezése mielőbb végrehajtást nyerjen.

Az idő rövidsége nem engedte meg, hogy a munkabérek csökkentése egységes alapokra helyezett tervszerű elgondolásban, szervesen összefüggő rendezés keretében megtörténhessék. Hosszabb időt igényelt volna, amíg a nagy területekre szétesző legkülönfélébb részletkérdések mérlegelését kívánó, folyamatban levő munka megnyugtató megoldásban befejezhető lesz.

Addig is a munkabéreket és pedig az óra-, a napi-, a heti-, valamint az úgynevezett akkordbéreket, általában a munkabér jellegével bíró mindenféle illetményt, — amely az illetmények csökkentése ügyében kiadott kormányrendeletek értel-

mében eddig csökkentés alá nem estek, — az 1933. évi április hó 1. napja után kezdődő munkahéttől számított hatállyal 5%-kal kellett leszállítani.

Azokat a munkabéreket, amelyek a legutóbb kiadott kormányrendelet szerint teljes 5%-kal csökkenthetők nem voltak, a teljes 5% erejéig kellett csökkenteni.

A csökkentéseknél a fennmaradó tört filléreket figyelmen kívül kellett hagyni.

Igen sok esetben ugyanarra a munkára hivatalonkint, intézményenkint, üzemenkint különböző munkabérek voltak érvényben, a nélkül, hogy az eltéréseket különleges okok indokolták volna. A munkának ilyen különböző mértékkel való értékelése ugyanazon a közületen belül visszásan hat, a munkarenddel s a munkafegyelemmel össze nem férő hatásokat idézhet elő. Szükséges volt ezért, hogy a munkavállalók egyes csoportjaira a legmagasabb munkabérek megállapíttassanak.

A munkabércsökkentés hatálybalépésétől kezdődően a legmagasabb órabérek a következők:

A szakmunkásnál	1·— P
A fontosabb munkát végző betanított munkásnál	0·80 «
A közönséges munkát végző betanított munkásnál	0·75 «
A napszámosnál	0·60 «
A munkásnőnél	0·50 »
Az ifjú munkásnál	0·30 «
A tanoncoknál	0·20 «

A napi- vagy hetibér sem lehet az egyes csoportoknál nagyobb, mint a munkaidőnek és a megállapított órabérnek alapulvétele mellett megfelelően kiadódó összeg.

A legmagasabb bérek összegeinek a megállapításánál a készpénzben kifizetett összegeken felül a természetben vagy egyébként rendszeresen, illetményszerűen történő juttatások értékét is számításba kell venni.

Szakmunkásnak kell tekinteni azt a munkást, aki arra a munkára, amelyet végez, rendes kiképzést nyert és arra szabályszerűen felszabadult.

Azoknál a munkásoknál, akik egészségüket, testi épségüket állandóan veszélyeztető munkát végeznek (pl. a gépkocsivezető, járványkórházban a fertőzés veszélyének közvetlenül kitett munkás stb.), a legmagasabb munkabér a most megállapított béreket 15%-kal meghaladhatja.

Ha a munkabér az 5%-os csökkentés keresztülvitele után még meghaladja az előírt legmagasabb bérösszeget, a munkabért eddig az összegig kell csökkenteni.

A csökkenés mértéke azonban 5%-nál kevesebb nem lehet.

Ha egyes munkahelyeken a munkanem különleges minősége miatt a most megállapított legmagasabb béreken felül való díjazás méltányos, ezekben az egészen kivételes esetekben a legmagasabb munkabérnek az egyes ilyen munkanemekre való külön megállapítása iránt a hivatal, intézmény és az üzem vezetőjének részletesen indokolt javaslatot kellett tennie. A jelenlegi munkabért azonban ilyen esetekben is 5%-kal csökkenteni kellett.

El kell ismerni, hogy a munkabérek csökkentése az amúgyis szűkreszabott keresetek mellett a munkások megélhetésének érezhető elnehezülését jelentette. A gondterhes, nehéz idők megpróbáltatásai alól azonban senki sem mentesülhetett. A munkásságnak is áldozatot kellett hoznia.

Ennek az áldozatnak a nyomasztó erejét azonban jelentékenyen enyhítette az a tudat, hogy a törvényhatóság által kifejezésre juttatott szociális megértésből, — az elbocsátásoknak a lehetőségig való mellőzése révén — épen a nehéz munkaviszonyok közepette megélhetésük, bár szűkösen, de mégis biztosítottnak vehető.

Népszálló. (VI., Aréna-út 140. sz.) A Népszállót 1912-ben létesítette a székesfőváros, a tömegszállásra járó, csekély keresetű munkások jobb elhelyezésének biztosíthatása végett. A szálló 438 személy befogadására alkalmas. Közös hálóterme nincsen, minden lakója külön hálófülkét kap. Társalgója, olvasóterme, ingyen kölcsönkönyvtára van a szállónak s ezenkívül fürdő- és fertőtlenítőhelyiség áll a lakók rendelkezésére.

Az egyre súlyosodó helyzet kényszerítő körülményei folytán az 1932. évben 80, az 1933. évben már 225 fülkét bérelt ki a Népszállóban a székesfőváros, a hatósági ínségenyhítés céljaira rendelkezésre álló hitelösszegek terhére, azoknak a hajléktalanoknak az elhelyezése végett, akik a munkanélküliség következtében maradtak fedél nélkül. Az elhelyezésre szorulókat a VI. kerület elöljárója utalta be a Népszállóba, akik ezáltal a beutalás tartamára ingyenes hajlékhoz jutottak.

Az 1933. évben kiadott jegyek kimutatása.

Havijegyek rendes fülkére	198 drb	3.405·60 P	értékben
Beutalás « «	960 «	16.512·— «	«
Hetijegyek « «	4.061 «	17.868·40 «	«
Napijegyek « «	33.081 «	26.464·80 «	«
Havijegyek külön «	142 «	3.067·20 «	«
Hetijegyek « «	979 «	5.325·76 «	«
Napijegyek « «	621 «	745·20 «	«

Ezek szerint:

a rendes fülkéket	96.248 esetben	64.250·80 P	értékben
a külön fülkéket	11.734 «	9.138·16 «	«
az összes fülkéket	**107.982** esetben	**73.388·96** P	értékben

vették igénybe.

V. ker. Népház. (V., Vág-utca 12—14.) A Népházat a székesfőváros 1911-ben létesítette és kezelésre az V. ker. Általános Közjótékonysági Egyesületnek adta át azzal a rendeltetéssel, hogy az egyesület a társadalom bevonásával a fővárosi szegénygondozó hatóságok munkájába belekapcsolódva, a környék szegény lakosságának nyomorát enyhítse.

Ennek a célnak elérése érdekében a Népházban különféle intézmények létesültek.

1. Éjjeli szálló 307 ággyal, fürdővel felszerelve, amely az 1933. évben 1472 egyénnek 106.793 esetben adott hajlékot;

2. népkonyha, mely 1933-ban naponta átlag 300 embernek 498.794 különféle ételadagot szolgáltatott ki;

3. bölcsőde, mely 7011 gondozási napon át 137 gyermeket gondozott és élelmezett reggel 6 órától este 7 óráig;

4. munkaiskola, amelyben a tanév folyamán 46, 12—15 éves korban levő leánygyermek kapott elemi iskolai elméleti kiképzést, kézimunkákban és háztartási teendőkben gyakorlati oktatást.

5. A Népháznak ezenkívül énekkara, zenekara, cserkészcsapata és nyelvtanfolyama van.

Éjjeli menedékhelyek. 1933. évben a főváros és a Vöröskereszt által fenntartott éjjeli menedékhelyeken összesen 2199 férőhely volt.

A székesfőváros által fenntartott éjjeli menedékhelyek:

II., Menház-utca 3.	150 férőhely,	ebből:	123 férfi,	27 nő
VI., Angyalföldi-utca 4.	325 «	«	295 «	30 «
VI., Szabolcs-utca 36. (Albrecht)	274 «		274 «	—
VII., Rottenbiller-utca 16—18.	100 «		100 «	—
VIII., Alföldi-utca 9—11.	200 «	«	114 «	86 «
Összesen	**1.049** férőhely,	ebből:	**906** férfi,	**143** nő

A Magyar Vöröskereszt Egylet Kerületi Választmányai által fenntartott éjjeli Menedékhelyek:

V., Váci-út 98.	700 férőhely	csak férfi
VI., Reitter Ferenc-utca 19.	140	csak nő
VIII., Kálvária-tér 18.	170 «	csak férfi
VIII., Nap-utca 29.	140 «	csak férfi
Összesen	**1.150** férőhely, ebből:	**1.010** férfi, **140** nő

A főváros 1933-ban összesen 471.017 esetben nyujtott a hajléktalan magánosok részére éjjeli elhelyezést. Ez átlag napi 1289 elhelyezést jelent. Legnagyobb igénybevétel 1933. januárjában volt 1518 napi átlaggal. A legkisebb júliusban, átlag napi 1175.

A 471.017 alkalommal nyujtott elhelyezésből 419.382-t férfi és 51.635-öt nő vett igénybe. Munkaképes egyének hálóhelyért az év folyamán 340.037-szer jelentkeztek, munkaképtelenek 130.980-szor.

A fővárosi menhelyeken 1933. évben a munkaképes hajléktalanok csak az 1932. évben bevezetett munkaszolgáltatás teljesítése ellenében kaptak ellátást. A munkaképesek összes munkateljesítése az év folyamán 83.509 munkanap volt.

Az elhelyezésért jelentkezett hajléktalanok nagy száma következtében a főváros 1933. január 1-től május 1-ig naponta 500 hajléktalant, június 1-től december végéig pedig naponta 150 hajléktalant utalt be a vöröskeresztes menhelyekbe. A beutaltak után a napi 20 filléres térítést a főváros fizette a Vöröskereszt Egyletnek.

Az egyes fővárosi menhelyeken és a főváros által beutaltak részére a vöröskeresztes menedékhelyeken fenntartott ágyak igénybevétele az 1933. évben a következőképen alakult:

Menedékhely	Munkaképtelen		Munkaképes		Összesen	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
II., Menház-utca 3.[1]	11.693	2.716	32.287	6.707	43.980	9.423
V., Váci-út 98.[2]	4.344	—	72.774	—	77.118	—
VI., Angyalföldi-utca 2.[3]	41.463	4.556	65.772	6.378	107.235	10.934
VI., Szabolcs-utca 36.[4]	28.325	—	70.746	—	99.071	—
VII., Rottenbiller-utca 16.[5]	12.897	—	22.444	—	35.341	—
VIII., Alföldi-utca 9—11.[6]	13.212	11.374	27.678	19.904	40.890	31.278
X., Kozma-utca 7—9.[7]	400	—	15.347	—	15.747	—
Összesen	**112.334**	**18.646**	**307.048**	**32.989**	**419.382**	**51.635**

[1]) 123 férfi- és 27 női férőhellyel. — [2]) Vöröskeresztes menhely, jan. 1-től április végéig 350, május 1-től 150 férfiférőhellyel. — [3]) 296 férfi-, 30 női férőhellyel. — [4]) 274 férfiférőhellyel. — [5]) 100 férfiférőhellyel. — [6]) 114 férfi-, 86 női férőhellyel. — [7]) Vöröskeresztes menhely 150 férfiférőhellyel; ez a menhely csak 1933. április végéig működött.

Hajléktalanoknak szükséglakásba való elhelyezése. A hajléktalan családok elhelyezésének biztosítása végett 1933. január elején javasolta a polgármester a törvényhatósági tanácsnak, hogy a főváros szükséglakásként való felhasználás végett bérelje ki a magánbérházakban üresen álló és e célra megfelelő szoba-konyhás lakásokat.

A tanács 1933. január 26-án foglalkozott a kérdéssel és 102/1933. sz. határozatával felhatalmazta a polgármestert arra, hogy a költségvetésben e célra rendelkezésre álló hitelösszeg keretén belül, a magánbérházakban üresen álló szoba-konyhás lakásokból szükséglakás céljára 1933. év február, március, április, május és október hónapokban 100—100-at, összesen 500 lakást kibérelhessen.

Az első bérlésekkel egyidejűleg a főváros felterjesztéssel fordult a m. kir. belügyminiszterhez és kérte az üres lakások kibérlése következtében jelentkező állami adóbevételnek a főváros részére való átengedését.

A belügyminiszter az állami támogatás iránti kérelmet magáévá tette és a főváros szükséglakásbérlési akciójára 1933. évre 30.000 pengő államsegélyt engedélyezett.

A főváros 1933. júliusig 402 szoba-konyhás, illetve egy szobás lakást bérelt s ezeket a lakásügyi végrehajtások lebonyolításával megbízott miniszteri biztos által kilakoltatott családok elhelyezésének biztosítása érdekében, kiutalás végett, a miniszteri biztosnak engedte át. A bérlések eredménye úgy szociális, mint pénzügyi szempontból kielégítő volt, ezért a törvényhatósági tanács június 11-én tartott ülésében felhatalmazást adott a polgármesternek további 100 lakás bérlésére azzal, hogy ha a fedezet lehetővé teszi a szükséglakások számát, az elérhető fluktuációkat is beleszámítva, a tél folyamán 1000-ig is lehet emelni.

A polgármesteri IX. ügyosztály a felhatalmazás alapján a bérléseket tovább folytatta s július, szeptember, október havában átlag 50—50, novemberben 100, decemberben további 50 lakást bérelt.

A főváros az 1933. évben a miniszteri biztos részére a hajléktalanok elhelyezésének biztosítása végett átengedett:

Új bérlésű szükséglakást 690-et, elköltözés következtében megüresedett bérelt lakást 129-et, fővárosi szükséglakásos telepen megüresedett lakást 54-et.

A főváros 1933. év folyamán átvizsgálta a szükséglakások lakóit és csakis a rászoruló, gyermekes családokat hagyta meg a lakásban, az indokolatlanul ottlakóktól a lakást elvonta.

1933. évben a fővárosnak a hajléktalanság elleni küzdelme az alábbi eredménnyel zárult:

A főváros szükséglakás telepein elvonás és elköltözés következtében felszabadult 279 szükséglakás. Bérelt a főváros 718 szükséglakást, amelyből 194 megosztva volt felhasználható és így a bérelt lakásokban 1933-ban 912 család nyert elhelyezést. A bérelt lakások közül elvonás útján felszabadult 33, fluktuáció útján 96 lakás.

A miniszteri biztos a részére a főváros által átengedett 873 lakásban 1061 családot helyezett el, a főváros pedig saját telepein 253 üres szükséglakásban 259 családot, 1933-ban tehát a főváros 1320 szegénysorsú családot mentett meg a hajléktalanságtól.

A főváros 1933. év folyamán bérként a bérelt szükséglakások után 121.500 pengőt fizetett ki magánháztulajdonosoknak.

Városszéli telep. A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének igazgatósága a főváros megkeresésére 1932. évi április hó 29-én tartott ülésében elhatározta, hogy a székesfővárosnak szükséglakás építésére 1 millió pengős kölcsönt nyujt. A m. kir. belügyminiszter úr 251.617/1932. sz. alatt kiadott rendeletével jóváhagyta a MABI igazgatóságának azt a határozatát, amellyel a székesfőváros részére az 1 millió pengős kölcsönt 10 félév alatti törlesztés és félévenkint utólagos részletekben fizetendő évi 5%-os kamat mellett engedélyezte.

A polgármesternek a törvényhatósági tanács által is elfogadott javaslata alapján a székesfőváros törvényhatósági bizottsága 338/1932. kgy. számú határozatával egyhangúan hozzájárult ahhoz, hogy a kölcsönösszegből ne bérházrendszerű, egy-egy családot egyetlen helyiségbe összezsúfoló szükséglakások, hanem városszéli telep létesíttessék, amely az ínséges fővárosi családoknak nemcsak emberhez méltó egészséges otthont biztosít, de lehetővé teszi számukra azt is, hogy átlag 300 négyszögöles telkeken folytatott rendszeres és szakszerűen irányított gazdálkodással, megélhetésüket, elsősorban élelemmel való ellátásukat lényegesen megkönnyíthessék.

A telepítés helyéül a Külső Jászberényi-út, a MÁV szolnoki vonala és a Határerdő-öv között elterülő 108.268 négyszögöl kiterjedésű és a főváros tulajdonában levő terület jelöltetett ki.

1933. évi május hó végén 500.000 pengő költséggel, szükségmunka keretében elkészült a telep első fele: 54 ikerház, azaz: 108 egyszoba-konyhás lakás. Minden lakáshoz egy szoba, egy konyha, kamra, pince és padlás tartozik, továbbá minden telken van egy gazdasági épület, amely szintén több helyiségből, mégpedig: fészerből, baromfi- és disznóólból áll. A házak előtt virágos kertnek alkalmas kisebb terület van, míg a gazdálkodásra alkalmas kert a lakóház mögött terül el.

A villanyvilágítás az összes házakba be van vezetve. Az egészséges ivóvízzel való ellátás céljából a törvényhatósági bizottság hozzájárulásával a székesfővárosi Vízművek csatornát fektetett le a telepen és három vízcsapot szerelt fel. A kertek öntözéséhez szükséges vizet talajmenti ásott kutak szolgáltatják.

1933. évi május hó 27-én a X. ker. elöljáróság 14.905/1933. szám alatt a telep első felére megadta a lakhatási engedélyt. A telepesek kiválasztásánál megállapított feltételek közül a legfontosabbak voltak, hogy a telepes család csak budapesti lakos és csak olyan segélyreszoruló család lehet, akinek összjövedelme a létminimumon alul marad, továbbá, hogy csak gyermekes, elsősorban többgyermekes családok vehetők figyelembe. A polgármesteri rendelettel kijelölt családok a lakásért, valamint a gazdasági épület és telek használatáért heti 5 pengő bért fizetnek. A telepesek beköltözésük után azonnal megkezdték a kertek megművelését. A főváros az első beruházáshoz szükséges magvakat és palántákat díjmentesen bocsátotta a telepesek rendelkezésére. 1933. év őszén megindult a teljesen puszta terület fásítása is. A telepesek telkeiken, az utak mentén és a telep főterén többezer darab gyümölcs- és lombfacsemetét, továbbá díszcserjét ültettek el.

Miután a telep a város határában, a lakott területektől és a közintézményektől távol van, szükségessé vált egy olyan középület létesítése, amelyben a legnélkülözhetetlenebb intézmények elhelyezést nyerhetnek. Ugyancsak a fentebb említett okokból volt szükséges egy üzletház létesítése is. A törvényhatósági tanács 1933. évi május hó 16-án tartott ülésében 534/1933. sz. határozatával hozzájárult ahhoz, hogy a városszéli telepen 51.000 pengő költséggel egy középület és 17.000 pengő

költséggel egy üzletház létesíttessék. A középületben három tantermes elemi iskola, telepfelügyelői lakás és iroda nyert elhelyezést, az üzletházban pedig egy vegyeskereskedés, egy hentesáru-üzlet és péküzlet. A három üzlet közül kettőhöz egy-egy szoba-konyhás lakás is tartozik. Az üzletek 1933. évi december hó 1-én megnyíltak, az elemi iskola épületében pedig 1934. évi január elején megkezdődött a tanítás.

A felügyelőn kívül, aki gazdasági szakember, egy orvos is állandóan kintlakik a telepen.

A telepnek már az első félévi működése is igazolta, hogy úgy gazdasági, mint egészségügyi és szociális szempontból helyes a szegénysorsú családoknak ilyen módon való elhelyezése. A telepesek már ebben a csonka gazdasági évben is kb. 20 féle zöldségfélét termeltek és a terményekből nemcsak nyári élelmezésük jelentékeny részét fedezték, hanem egyes fajtákból téli használatra is eltettek. A Gellért-hegy magasságában fekvő telep tiszta és jó levegője, az egészséges otthon és a jobb élelmezés lehetősége különösen a gyermekek egészségi állapotára és testi fejlődésére szemmelláthatóan a legjobb hatással van.

Tabán kiürítése. A Tabán kiürítésének problémáját a főváros 1933-ban oldotta meg. 1933. februárjában Tabán területén még 647 egyszobás, 183 kétszobás, 57 háromszobás, 20 négyszobás és 7 ötszobás lakást, összesen 159 házban 914 lakást tartottak elfoglalva a bérlők. A főváros ezekből 1933. november 1-ig 832 bérletet mondott fel. Az egy- és kétszobás lakásokban azonban számos ínséges helyzetben levő család lakott s ezek elhelyezéséről is gondoskodni kellett. A szegénysorsú lakók legnagyobb részét költözködési és lakbérsegély kiutalásával juttatta a főváros újabb hajlékhoz. Az év folyamán 67 család részére szükséglakást kellett kiutalni. 21 családot a főváros a bérelt szükséglakásokba helyezett el, 46 családot pedig a VII. ker., Pillangó-utca 13. sz. alatt létesített szükséglakásos telepen juttatott lakáshoz.

A bódélakások ügye. Külön problémája volt a fővárosnak 1933-ban a IX. ker., Ferencvárosi Kiserdő területén letelepült családok által létesített bódélakások kérdése. 1933. januárban a Kiserdőn 701 bódé állott s ebből az 1933. év folyamán 111 bódét bontott el a főváros. Az eltávozó családok közül 40 részére a IX. ügyosztály szükséglakást utalt ki.

Kislakásos bérházak béreinek leszállítása. A gazdasági viszonyok romlása következtében a főváros területén levő magánbérházak lakásainak bérei 1933-ban tovább morzsolódtak s ez szükségessé tette a háború után épült ú. n. banképítkezésű fővárosi lakások béreinek is a leszállítását. A törvényhatósági tanács 1933. január 26-án tartott ülésében 101/1933. sz. alatt rendelte el ezen bérházakban levő lakások béreinek a leszállítását. A fővárosi kislakásos bérházak évi 4,110.402·58 pengő bérjövedelme az 1933. február 1-vel keresztülvitt bérleszállítások következtében 3,898.393 pengőre csökkent.

Családi kertbérletek. A családi kertbérletek az 1912. évben létesültek. Ezzel a székesfőváros a szegénysorsú lakosság foglalkoztatásáról és konyhakerti terményekkel való ellátásáról kívánt gondoskodni. Az akció az utóbbi évek során bizonyos visszafejlődést mutatott, mert a mezőgazdasági termények árai jelenleg rendkívül alacsonyak.

Az 1933. évben megművelésre kijelölt terület összesen 21.687 négyszögöl volt, amelyen 198 család termelt. Egy családra átlag 109 négyszögöl terület jutott. A termelők összes befektetése a munka értékétől eltekintve, terményekben 448·28 pengő, felügyeleti díjban 888·92 pengő volt. Egy családra tehát 6·75 pengő, egy négyszögölnyi területre pedig 0·06 pengő költség merült fel.

A terméseredmények a következők:

Burgonya	21.240 kg	2.501·60 P	értékben
Bab	7.070 «	1.432·80 «	«
Borsó	4.000 «	795·60 «	«
Csöves tengeri	81.750 «	1.635·— «	«
Paradicsom	9.030 «	903·— «	«
Káposzta	8.050 «	790·80 «	«
Hagyma	3.595 «	416·30 «	«
Zöldség	3.220 «	386·40 «	«
Vegyes termény	5.240 «	944·40 «	«
Összesen		9.805·90 P	értékben

Egy család terméseredményének értéke tehát	49·52 P
Felmerült költségek	6·75 «
Egy család tiszta nyeresége	42·77 P

Szellemi szükségmunka. 1933. januárjától május 1-ig a fővárosi szellemi szükségmunka akció keretében az 1932. december 15-én felvett 1568 szellemi szükségmunkás volt foglalkoztatva. A foglalkoztatottak részére havonta folyósított segélyösszeg a családi körülményeknek megfelelően (családfenntartó, családos, családtag) 60, 70, illetve 80 pengőben volt megállapítva. A szellemi szükségmunkások közül kb. 800 az egyes kerületi elöljáróságok népjóléti osztályainál volt foglalkoztatva, ezek látták el az ínséges családok gondozását és környezettanulmányozását. A szellemi szükségmunkások közül 882 férfi, 686 pedig nő volt.

1933. május 1-ével a szellemi szükségmunkások elbocsáttattak. A törvényhatósági tanács azonban a szegénygondozás zavartalan menetének biztosítása végett 1933. május 16-án kelt 533/1933. számú határozatával elfogadta a polgármesternek a szellemi szükségmunka folytatása ügyében tett előterjesztését és így 1933. év május—október hónapokban, kéthavonkint egymást váltó csoportokban 190—190 szegénygondozót, 14 orvost és 10 gondozónővért újra foglalkoztatott. Ugyanezen tanácsi határozat felhatalmazása alapján 1933. november 1-én a főváros a szellemi szükségmunkások számát 750-re egészítette ki. Ugyancsak alkalmazást nyert a szellemi szükségmunka keretében a kerületi orvosok mellé beosztott 14 orvos és 10 gondozónővér is.

A szellemi szükségmunka keretében foglalkoztatottak 1933. november 1-től a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályain a népjóléti előadókhoz vagy a vöröskeresztes gondozónőkhöz vannak beosztva és részben kezelési és kisegítő tennivalókat, részben pedig környezettanulmányozási és családgondozási munkát végeznek.

Az orvosokkal és gondozónővérekkel kiegészítve a szellemi szükségmunkások száma 1933. november 1-én 774 volt, ebből férfi 418, nő 356.

Családi állapot, végzettség stb. szempontjából való megosztásukat az alábbi kimutatás részletezi:

Megnevezés	Férjezett, nős gyermekkel	Férjezett, nős gyermektelen	Özv., hajadon nőtlen	Összesen	Diplomás	Egyetemi hallgató	Érettségi	Felsőfokú szakisk. v. tanfolyam	Egyéb	Összesen
Nő	91	105	160	356	10	2	69	201	74	356
Férfi	146	184	88	418	50	51	216	48	53	418
Összesen	**237**	**289**	**248**	**774**	**60**	**53**	**285**	**249**	**127**	**774**

A férfiak közül 155 főbérletben, 263 albérletben lakott. A nőknél főbérletben 147, albérletben 209 lakott.

Az 1933. év folyamán foglalkoztatott szellemi szükségmunkások részére kiutalt segélyek összege 743.000 pengő volt.

Segélyek. A kerületi elöljáróságok útján az 1933. év folyamán kiosztott pénzbeli segélyek:

Kerület	Állandó segély		Rögtöni segély		Alkalmi segély		Összesen	
	eset	pengő	eset	pengő	eset	pengő	eset	pengő
I.	2.145	17.670	9.533	38.664	1.250	10.000	12.928	66.334
II.	1.153	9.030	8.008	26.124	500	4.000	9.661	39.154
III.	1.660	13.224	19.463	60.688	1.250	10.000	22.373	83.912
IV.	374	2.944	7.755	9.510	125	1.000	8.254	13.454
V.	771	7.623	7.244	31.500	750	6.000	8.765	45.123
VI.	2.472	24.216	17.280	45.100	2.250	18.000	22.002	87.316
VII.	1.995	12.322	10.637	41.245	2.000	16.000	14.632	69.567
VIII.	2.736	21.888	13.401	46.164	1.925	15.400	16.586	81.479
IX.	1.379	11.943	13.707	57.536	1.500	12.000	18.062	83.452
X.	845	8.072	12.491	26.291	1.125	9.000	14.461	43.363
Összesen	**15.530**	**128.932**	**119.519**	**382.822**	**12.675**	**101.400**	**147.724**	**613.154**

Munkanélküli segély. A székesfőváros felterjesztésére a m. kir. kormány a legsúlyosabb helyzetben levő munkanélküli családok támogatására az 1933. év karácsonyára 250.000 pengő munkanélküli segélyt utalt ki.

Ezt az összeget a 945/1933. törvényhat. tan. számú határozatban foglalt rendelkezések alapján az ínségesek 8 pengős tételekben kapták meg.

Ingyen gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök. Az 1933. évben a szegényjogon rendelt gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök költségeire 491.652·49 pengőt fizetett ki a székesfőváros az alábbi részletezés szerint:

Közönséges gyógyszerekre ..... 409.826·65 pengőt
Insulinra (cukorbetegek részére) ..... 68.108·11 «
Gyógyászati segédeszközökre (szemüveg, műláb, járógép, talpbetét stb.) ..... 13.717·73 «
Összesen ..... **491.652·49** pengőt

Közjótékonysági és szociális célt szolgáló alapítványok. A polgármesteri IX. (közjótékonysági és szociálpolitikai) ügyosztály ügykörébe tartoznak általában véve azok az alapítványok, amelyek valamely jótékony vagy karitatív célt szolgálnak.

Az ügyosztály ügykörébe tartozó alapítványok száma 201, ezek rendeltetésük szerint a következőképen oszlanak meg:

Az alapítvány célja	Száma	Vagyona, ingatlan stb.	Évi jövedelme
		pengő	
Árvaházi elhelyezés	84	3,632.375	49.302
Szeretetotthoni ápolás	31	1,603.751	33.122
Gyermekmenhely, lelencház	9	1,613.238	41.481
Szegénysegélyezési, népkonyha és egyéb jótékonycél	70	450.789	26.047
Kiházasítás	7	40.200	3.538
Összesen	201	7,340.350	153.490

A székesfőváros területén működő karitatív és szociális célú egyesületek és intézmények. A főváros területén 1933-ban 159 karitatív és szociális célú egyesület és intézmény működött. Ezek tagjainak száma 137.291 volt. A tagok száma szerint a három legnagyobb egyesület, a Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége 24.791 taggal, a Pesti Chevra Kadisa szentegylet 24.500 taggal és a Jegyzők Országos Árvaház Egyesülete 6600 taggal. A karitatív és szociális egyesületek és intézmények vagyona 1933-ban meghaladta a 24 millió pengőt. A legnagyobb vagyonnal az Országos Tüdőbeteg Szanatórium rendelkezik, vagyona kb. 3,200.000 pengő. Az egyesületek és intézmények bevétele 1933-ban 12,780.000 pengő volt. Legnagyobb a Chevra Kadisa bevétele 1,717.000 pengő. Átlag a bevételek 3%-a tagdíjakból, 2·8%-a fővárosi segélyből, 12·3%-a államtámogatásból áll. Adományok az összbevétel 11·9%-át teszik ki, a további 70%-át pedig az egyéb bevételek (alapítványi tőke kamatai, vagyonjövedelmek, tartásdíj stb.). A bevételből 4,768.142 pengő (a kiadások mintegy 35%-a) közjótékonysági célokra fordíttatott. A személyzeti kiadás az összkiadás 10%-a, üzemi kiadás 15%. Az egyesületek és intézmények az általuk kitűzött egyéb nem kifejezetten közjótékonysági cél megvalósítására összes bevételük 40%-át fordították.

Városházi étkező. A városházi étkező kisjövedelmű fővárosi tisztviselők megfelelő minőségű, olcsó ebéddel való ellátása érdekében 1913-ban létesült. Az intézmény önmagát tartja fenn. Szociális jellege a diétás orvos és diétás nővér felügyelete mellett működő diétás étterem megnyitása óta fokozódott, mert ma már nemcsak olcsó hústalan és húsos normál ebédet ad (56 fillér és 1 pengő), hanem a kevésbbé tehetős középosztálybeli cukor- és gyomorbetegeknek, valamint az anyagcsere nem megfelelő volta miatt különleges étrendre utaltak diétikus étkeztetéséről is önköltségi áron (0·70, 1·40, 1·70 pengő) gondoskodik. Az étkezőben 1933-ban 43.553 normál húsos, 63.225 normál hústalan, 3670 diabetikus, 44.650 diétás húsos és 32.500 diétás hústalan ebédet szolgáltak ki.

A fővárosi népfürdők és Dunafürdők. A nép- és Dunafürdők szociális jellegét az a körülmény biztosítja, hogy vagy teljesen ingyenesen vagy az önköltséget meg nem haladó olcsó díjazás mellett ad fürdési lehetőséget a főváros szegény néprétegének.

A főváros szociális igazgatása keretébe a VI. ker., Palotai-úti és a IX., ker., Dandár-utcai fürdők tartoznak. Népfürdőnek tekinthető még a IV. ker., Erzsébet-híd melletti Dunafürdő is, amelynek díjai szintén mérsékeltek. Az I., III. és V. kerületi Duna-fürdők, valamint a XI. kerületi lágymányosi ingyenes strandfürdő a nyári hónapokban a szegénysorsú lakosságnak ingyen fürdőzését teszi lehetővé.

IX. ker., Dandár-utcai népfürdő. 1930. májusában nyílt meg és 24 kád- és egy medencefürdőből áll. A medencefürdőt 1933-ban 24.382 férfi és 9994 nő használta. A kádfürdőket 23.119-en használták.

1933-ban úgy a gőz- és medencefürdő, mint a kádfürdő használatának díja 50 fillér volt. A gyermekfürdőjegy ára 30 fillér, csoportos igénybevétel esetén (iskolák) 10 fillér volt.

VI. ker., Palotai-úti népfürdő. 1911-ben létesült, 8 kád- és 6 zuhanyfürdővel van felszerelve. 1933-ban a kádfürdőket 14.460-an vették igénybe, a zuhanyfürdő nincs használatban. Hetenkint kétszer reggel 8 órától délután 4 óráig ebben a fürdőben a főváros az OTI-val karöltve ingyenes gyermekfürdetést is folytat. Az ingyenes gyermekfürdetéshez az OTI adja a szappant, törülközőt és a szükséges orvosi felügyeletet. 1933-ban a főváros 10.839 fiú és 9671 leánygyermeket fürdetett meg ingyenesen.

IV. kerületi Erzsébet-híd melletti férfi- és női Dunafürdők. A Dunafürdők május 1-től szeptember 15-ig reggel 7 órától este 8 óráig vannak üzemben. A férfifürdőben 227 kabin és 221 szekrény, a női fürdőben 111 kabin és 184 szekrény van. Kabinjegy 60, szekrényjegy 40 fillér volt. A férfiuszodát 1933. év folyamán 55.315 fürdővendég vette igénybe, a női fürdő forgalma 24.640 személy volt. Havi- és idénybérletet a férfi-Dunauszodában 373, a női uszodában 92 fürdővendég váltott. A legnagyobb forgalmú nyári napon, 1933. július 28-án a férfi-Dunafürdőben 1930, a női-fürdőben 1250 fürdővendég fordult meg.

Az I., III. és V. kerületi fővárosi ingyenes Dunafürdő. E fürdőket 1933-ban 77.077 férfi és 35.687 nő vette igénybe

Az I. kerületi fővárosi ingyenes strandfürdőn 1933. évben 49.850 férfi és 34.991 nő fordult meg. A férfi vetkőzőszekrények száma 840, a nőké 520.

Dunai életmentés. A mindinkább nagyobb számban előforduló öngyilkossági kísérletek arra késztették a székesfővárost, hogy a m. kir. államrendőrség dunai osztályparancsnokságával karöltve megszervezze a dunai életmentést. A székesfővárosi hidak, úgymint az Összekötő Vasuti-híd, a Ferenc József-híd, az Erzsébet-híd, a Lánchíd, a Margit-híd és az Újpesti Vasuti-híd közelében egy-egy mentőállomás létesült. Ezek egy tutajon elhelyezett házikóból, valamint egy állandóan üzemképes állapotban levő motoros csónakból, továbbá a szükséghez mért tartalékcsónakból állottak. Egy mentőállomáson két rendőr teljesített szolgálatot, akik közül az egyik állandóan figyelte a Duna vizét és ha valaki a hidakról vagy a partokról a Dunába esett, akkor társával a készenlétben álló motoroscsónak segítségével mentésre sietett. Az 1933. évben 194 öngyilkossági kísérlet történt, melyek közül 189 mentés sikeres volt. A költségek 20.000·70 pengőt tettek ki.

A mentési eseteknek hónap és állomás szerinti részletezését az alábbi táblázat mutatja.

A Dunai életmentés 1933. évi működése.

Hónap	Összekötő-híd		Ferenc József-híd		Erzsébet-híd		Lánchíd		Margit-híd		Újpesti-híd		Összesen	
	sikeres	sikertelen	sikeres	sikertelen	sikeres	sikertelen	sikeres	sikertelen	sikeres	sikertelen	sikeres	sikertelen	sikeres	sikertelen
Január	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—
Február	1	—	2	—	1	—	1	—	1	—	—	—	6	—
Március	—	—	2	—	2	—	—	—	5	—	1	—	10	—
Április	—	—	4	—	1	—	2	—	3	—	—	—	10	—
Május	2	—	5	—	3	1	3	—	3	—	14	—	30	1
Június	2	—	2	—	4	—	2	—	8	—	3	—	21	—
Július	3	—	8	—	2	—	8	—	8	—	14	—	43	—
Augusztus	2	—	4	1	2	1	4	—	6	—	5	—	23	2
Szeptember	3	—	1	—	1	—	2	—	2	—	4	—	13	—
Október	—	—	2	—	3	—	3	1	2	—	1	—	11	1
November	1	—	3	1	4	—	1	—	4	—	—	—	13	1
December	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2	—
Összesen	14	—	39	2	24	2	26	1	42	—	43	—	188	5

A 193 öngyilkos foglalkozása a következő volt:

Foglalkozás	Férfi	Nő	Együtt
Altiszt	3	—	3
Kereskedelmi alkalmazott	9	3	12
Bányász	1	—	1
Kocsis	1	—	1
Mérnök	1	—	1
Fűtő	2	—	2
Napszámos	20	6	26
Gyárimunkás	8	1	9
Nyomdász	1	—	1
Háztartási alkalmazott	—	51	51
Orvos	1	—	1
Iparos	35	—	35
Pincér	1	—	1
Kalauz	1	—	1
Soffőr	3	—	3
Katona	2	—	2
Színész	1	—	1
Tanuló	10	—	10
Tanonc	4	—	4
Tisztviselő	12	6	18
Ügyvéd	1	—	1
Varrónő	—	6	6
Zenész	2	—	2
Zsoké	1	—	1
Összesen	120	73	193

KÖZJÓTÉKONYSÁG

Közjótékonyság.

A főváros a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályainak adatai alapján a központi szegénynyilvántartó és ínségmunkás elosztó hivatal közbenjöttével 1933-ban is összeállította a segélyre szoruló lakosság családstatisztikáját és a munkanélküliek statisztikáját. 1933-ban legjellegzetesebb a december havi helyzetet ismertető kimutatás. E szerint:

1933. év december havában a kerületi elöljáróságok népjóléti osztályai által nyilvántartott és közsegélyben részesülő családok száma 53.737, összesen 142.905 lélek volt. Ezekből 17.590 egyedülálló személy volt. A családok lélekszám szerint a következőképen oszlottak meg: 2 tagból 12.686, 3 tagból 9123, négy tagból 6509, öt tagból 3789, hat tagból 2072, hét tagból 1075, nyolc tagból 502, kilenc tagból 248, tíz tagból 99, tizenegy tagból 34 és tizenkét tagból 10 család állott.

A munkanélküliek statisztikája szerint 1933. év decemberében a kerületi elöljáróságokon 79.817 munkanélküli férfit és nőt tartottak nyilván és segélyeztek. Ebből munkanélküli férfi 39.166, nő 40.651 volt. A férfiak közül kisegítő foglalkozása volt 1123-nak, 38.043 pedig teljesen munka nélkül volt. A nők közül 6346-nak volt kisegítő foglalkozása, teljesen munka nélkül 34.305 volt, ezek közül azonban 12.108 keresőleg még egyáltalán nem dolgozott.

Ezen nyilvántartott munka- és keresetnélküli személyek és családok támogatását látta el a főváros ínségenyhítő tevékenysége közjótékonysági és szociálpolitikai intézményei és a társadalom segítőszervei bekapcsolásával.

A főváros tevékenységét általában három részre lehet osztani:

1. anya- és csecsemővédelem,
2. gyermekvédelem,
3. felnőttek támogatása.

Az alábbiakban elsősorban az ínségenyhítés nyilt szegénygondozási formáját ismertetjük.

Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem. Az anya-, csecsemő- és kisdedvédelemmel a fővárosban 1933-ban 20 védőintézet foglalkozott és pedig:

I., Budafoki-út 107.
I., Lenke-út 93—95.
II., Lánchíd-utca 6.
II., Marczibányi-tér 1.
III., Bécsi-út 88—92.
III., Raktár-utca 41.
V., Csáky-utca 82.
VI., Üteg-utca 18.
VI., Váci-út 159.
VI., Izabella-utca 42.
VII., Peterdy-utca 17/19.
VII., Thököly-út 178.
VIII., Vas-utca 10.
IX., Gróf Haller-utca 8/10.
IX., Soroksári-út 136.
X., Üllői-út 120/122.
X., Füzér-utca 32.
X., Golgota-út 5.
X., Kolozsvári-út 39.
X., Álmos vezér-tér 2. Iskola.

A védőintézetek élén egy-egy főorvos áll, akihez a segítőorvoson kívül egy fővédőnő és a szükséghez mért számú körzeti védőnő van beosztva. 1933-ban a védőintézetek száma és az orvosi és védőnői személyzet kerületenkint a következő:

Kerület	Védőintézetek	Orvosok	Védőnők	Orvosok és védőnők együtt
I.	3	7	8	15
II.	1	2	4	6
III.	2	4	9	13
V.	1	2	5	7
VI.	2	4	10	14
VII.	3	6	13	19
VIII.	1	4	7	11
IX.	2	4	7	11
X.	5	10	18	28
Összesen	**20**	**43**	**81**	**124**

A védőintézetek fekvésének megfelelően a székesfőváros területét körzetekre osztották be, úgyhogy egy-egy védőintézethez 2—3 körzet tartozott.

A kerületi anyakönyvi hivatalok kötelesek minden újszülöttről az Országos Stefánia Szövetségnek értesítést küldeni, amit a Szövetség központja az illetékes védőintézetnek ad ki. Ennélfogva a támogatásra szoruló anya újszülöttjével együtt akkor is a védőintézetek nyilvántartásába kerül, ha szülés előtt nem is jelentkezett a védőintézetnél. A védőnő kötelessége, hogy az újszülöttet meglátogassa és szükség esetén védelembe vegye. Ez azt jelenti, hogy az anyát megfelelő tanácsokkal látja el, orvosi rendelésre hívja és ha a szülő helyzete úgy kívánja, a lehetőséghez képest anyagi támogatásban is részesíti. A terhes vagy szoptató anyát, valamint csecsemőt a védőintézet orvosa megvizsgálja, ingyenes orvosi tanáccsal látja el és szükség esetén a csecsemő mesterséges táplálására megfelelő tápszert, tejkészítményt, tejet és gyógyszert utal ki. Ezt a támogatást kiegészítheti ingyen csecsemőkelengye-kölcsönzés, étkeztetés, élelmiszersegély, az anya- és csecsemővédő intézetekben az anya és a gyermek 9—12 hónapig tartó teljes ellátása, jogi tanácsadás stb.

Az anyák részére a főváros hatósági főző- és étkeztetőhelyeire érvényes 7 napos ingyenebédjegyekből 1933. évben kiosztásra került:

Január	hóban	2.600 darab
Február	«	2.170 «
Március	«	2.152 «
Április	«	2.152 «
Május	«	1.874 «
Június	«	1.350 «
Július	«	1.080 «
Augusztus	«	1.080 «
Szeptember	«	1.350 «
Október	«	1.470 «
November	«	1.600 «
December	«	1.920 «
	Összesen	**20.798** darab

Az 1933. évben a szegénysorsú anyák 145.586 adag ebédet fogyasztottak el.

Ezenkívül kiosztásra került a védőintézetekben háromféle jótékonysági utalvány és pedig:

1. lóhúsutalvány, amelyre 10 dkg lóhúskészítményt és 10 dkg kenyeret adtak a lóhússzékek,

2. hentesáruutalvány, amelyre 5—8 dkg hideg hentesárut és 20 dkg kenyeret adtak a főváros hentesüzleteiben,

3. tejutalványt amelyre ½ liter tejet és 20 dkg kenyeret adtak a főváros tejcsarnokaiban.

Az év folyamán 48.500 drb lóhúsutalvány, 23.100 drb hentesáruutalvány és 68.400 drb tejutalvány került a gondozott anyák között kiosztásra.

A védőintézetek 1933. évi munkáját az alábbi táblázatos kimutatások mutatják:

Anyavédelem.

Az év folyamán gondozás alatt állott terhesek száma	7.259
Az év folyamán gondozás alól kikerült	6.055
Az év végén gondozás alatt maradt	1.204
A védőintézetek gondozása alatt állott gyermekágyasok száma az év elején	689
Az év folyamán gondozásba vétetett	9.333
Gondozásban volt tehát összesen	**10.022**
Az év folyamán gondozás alól kikerült	9.313
Az év végén tehát gondozás alatt maradt	709

Csecsemő- és kisdedvédelem.

Az év folyamán gondozásban állott csecsemők száma		20.590
Ezek közül:		
első életévét betöltötte	6.904	
meghalt	668	
gondozás alól egyéb okok miatt került ki	5.374	**12.946**
Az év végén tehát gondozás alatt maradt		7.644
A védőintézetek által az év folyamán zárt egészségügyi intézetbe utalt csecsemők száma		1.986
Az év folyamán gondozásban állott kisdedek száma		24.071
Ezek közül:		
harmadik életévét betöltötte	5.769	
meghalt	206	
gondozás alól egyéb okok miatt kikerült	5.201	**11.176**
Az év végén tehát gondozás alatt maradt		12.895
A védőintézetek által az év folyamán zárt egészségügyi intézetbe utalt kisdedek száma		1.100

Az 1933. évben a székesfőváros területén 15.202 élveszületés történt; ez évben elhalt 1804 1 éven aluli csecsemő. A halálozási arányszám 11·87%.

Szociális védelem.

A védőnők szociális munkája:

Hatóságoknál eljártak	1.575	esetben
Anyát vagy csecsemőt elhelyeztek	1.340	«
Anya- és csecsemő részére erkölcsi védelmet nyujtottak	912	«
Anya részére foglalkozást, munkát szereztek	175	«
Ügyüket más egyesülethez áttették	1.504	«
Más különböző természetű ügyekben eljártak	449	
Összesen	**5.955**	esetben

Segélyezés:

Ruha:	
csecsemőnek	860 esetben
gyermekeknek	646 «
Tápszer:	
anyának	91.426 «
gyermekeknek	68.940 «
Fűtőanyag	1.004 «
Szoptatási jutalom	318 «
Szülészeti vándorláda	94 «
Csecsemő vándorkelengye	4.079 «
Hintőpor	3.488 «
Egyéb segélyezés	12.479 «

Vándor csecsemőkelengye. Készleteit a Székesfővárosi Háziipari Foglalkoztató készíti és kezeli. E csecsemőkelengyéket az Országos Stefánia Szövetség ajánlására kapják a szegénysorsú anyák 8—10 havi használatra. Régebben a kelengyékért csekély kölcsöndíj járt, 1928. évi október hó 1-től azonban a kikölcsönzés ingyenes, sőt a kölcsönző kelengyét pontosan és hiánytalanul visszahozó anyák jutalmul 3 drb csecsemőinget és 2 drb kisruhát kapnak ajándékba. Az 1933. évben 6345 darab csecsemőinget, 2494 darab csecsemőruhát, 4382 darab gumibetétet, 778 darab flanelltakarót, 5208 darab pelenkát, 1736 darab pólyahuzatot és 1736 darab kötött újjast, vagyis összesen 22.679 darabot kaptak az anyák.

A régi kelengyék molinóból készültek, az újabbak azonban már jobb fehérneművászonból. A kölcsönkelengyék forgalma 1933. évben a következő volt:

	Kiadott kölcsönkelengyék száma	Visszahozott kölcsönkelengyék száma
Januárban	362	294
Februárban	406	376
Márciusban	419	355
Áprilisban	349	316
Májusban	381	313
Júniusban	345	285
Júliusban	416	286
Augusztusban	381	306
Szeptemberben	341	284
Októberben	364	327
Novemberben	354	289
Decemberben	324	256
Összesen	**4.442**	**3.687**

A kölcsönkelengyét 1933. évben 4442 anya vette igénybe, az 1932. évben 4160 anya, visszahozta 1933. évben 3687 és 1932. évben 3501 anya. A visszahozott kelengyéket alapos mosás és fertőtlenítés után a Háziipari Foglalkoztató kijavítja és újból kölcsönadja, úgyhogy a legtöbb kelengyekészlet 3—4-szer is kiadásra kerül. Az akció 1933. évi költsége 34.126·70 pengő.

Azt a kelengyét, amelyet többízben kölcsönadtak és 8—10 hónapi használat után előreláthatóan teljesen elrongyolódik, 1933. évi március hó 1. óta visszaszolgáltatás kötelezettsége nélkül véglegesen kiadják olyan, leginkább albérletben lakó szülőanyának, akinél nem remélhető az, hogy a kelengyét visszaszolgáltatja. 1933. évi március hó 1-től december hó 31-ig 778 darab ilyen kelengye került kiadásra.

A központi (Hollandi) rendelő 1933. évi forgalma:

Folyó évi január 1-én a rendelő gondozása alatt állt	298	csecsemő
Az év folyamán felvétetett	774	«
Gondozásban volt összesen	1.072	«
Gondozás alól kikerült az év folyamán	793	«
Az év végén maradt gondozás alatt	279	«
Az év folyamán gondozásba vettek közül:		
anyátlan csecsemő volt	6	
tbc-s anya csecsemője volt	45	
a gondozottak közül az év folyamán elhalt	3	
A halál okai:		
rángógörcs	1	
veleszületett gyengeség	2	

A központi »Vándor csecsemőmérleg raktár« 1933. évi forgalma:

1932. év végén kölcsön maradt	147
1933. év folyamán kiadatott	211
Összesen	358
Az év folyamán visszaszolgáltatott	236
Az év végén tehát kölcsön maradt	122

A központi »Szülészeti vándorládaraktár« 1933. évi forgalma:

Az év végén kölcsön maradt	7
1933. év folyamán kikölcsönöztetett	47
Az év folyamán visszaszolgáltatott	45
1933. év végén kölcsönmaradt	9

Budapest székesfőváros tejosztó tevékenységének célja, hogy a szegénységük miatt legjobban rászoruló terhes és szoptatós anyákat és a 3 éven aluli kisdedeket, valamint a tüdőbetegeket és iskolásgyermekeket a naponta szükséges tejmennyiséggel ellássa.

Az anyák, kisdedek és iskolásgyermekek, három hétre összesen 50 fillér térítés ellenében, napi félliter tejet kaptak. A fizetés alól három hetenkint mindössze 100 család kapott a 149.095/1933—IX. számú polgármesteri rendelet alapján felmentést. Az anyák, csecsemők és kisdedek részére az Országos Stefánia Szövetség védőintézetei állították ki a tejutalványokat.

Szegénysorsú terhes és szoptatós anyák, továbbá csecsemők részére 1,890.606 félliteres adag tej, vagyis 945.303 liter tej került az 1933. évben kiosztásra, amelyből

7.470 terhes anya,
23.449 szoptatós anya,
19.246 0—1 éves csecsemő és
36.043 1—3 « kisded, vagyis összesen:
86.208 ínséges részesült.

A kiosztott adagok száma havonkint a következőkép oszlott meg:

1933. január	179.373
1933. február	209.183
1933. március	302.739
1933. április	248.500
1933. május	219.451
1933. június	95.738
1933. július	69.665
1933. augusztus	79.102
1933. szeptember	75.286
1933. október	85.780
1933. november	124.286
1933. december	201.503
Összesen	**1,890.606**

Az utalványokat a székesfővárosi étkeztetési akció kijelölt főzőhelyein váltották be. A tejkiosztóhelyek a következők voltak:

I., Hengermalom-utca 66., elemi iskola.
I., Kelenföld-vasúti elemi iskola.
I., Lenke-út 3., barakk.
I., Váli-út 1., elemi iskola.
I., Fehérsas-tér 3., elemi iskola.
I., Fery Oszkár-utca 15., óvoda.
I., Attila-utca 103., elemi iskola.
I., Érdi-utca 2., elemi iskola.
I., Labanc-út 31., elemi iskola.
I., Diana-út 4., elemi iskola.
II., Donáti-utca 46., Molnár László Otthon.
II., Görgey Artúr-utca 36., elemi iskola.
III., Szentendrei-út 8180. hrsz., elemi iskola.
III., Kiscelli-út 80/82., elemi iskola.
III., Ürömi-út 64., elemi iskola.
III., Raktár-utca 1., elemi iskola.
III., Vörösvári-út 93., elemi iskola.
IV., Irányi-utca 20., alkoholmentes étterem.
V., Sas-utca 13., főzőhely.
V., Pannonia-utca 81., elemi iskola.
VI., Szinyei Merse-utca 7/9., elemi iskola.
VI., Tatai-út 1553. hrsz.
VI., Érsek-utca 6., elemi iskola.
VI., Kassai-út 74., főzőhely.
VI., Angyalföldi-út 2., elemi iskola.
VI., Váci-út 61., elemi iskola.
VI., Izabella-utca 42., Ingyentej Egyesület.
VI., Tomori-út 70., elemi iskola.
VI., Szent László-út 59., elemi iskola.
VI., Gömb-utca 53., elemi iskola.
VII., Wesselényi-utca 38., elemi iskola.
VII., Aréna-út 25., elemi iskola.
VII., Hernád-utca 42/44., elemi iskola.
VII., Angol-utca 25., elemi iskola.
VII., Telep-utca 32/b, elemi iskola.

VII., Hermina-út 21., zárda.
VII., Őrnagy-utca 5/7., elemi iskola.
VII., Rottenbiller-utca 20/22.
VIII., Tisza Kálmán-tér 4., polgári iskola.
VIII., Kisstáció-utca 6/8., népkonyha.
VIII., Rökk Szilárd-utca 13., elemi iskola.
VIII., Dugonics-utca 19., elemi iskola.
VIII., Práter-utca 15., leánylíceum.
IX., Telepy-utca 17., elemi iskola.
IX., Kén-utca 1., elemi iskola.
IX., Szvetenay-utca 28., elemi iskola.
IX., Zita-telep, főzőhely.
IX., Tóth Kálmán-utca 35., elemi iskola.
IX., Mária Valéria-telep, főzőhely.
IX., Knézits-utca 17., polgári fiúiskola.
X., Ihász-utca 27.
X., Simor-utca 29/31., elemi iskola.
X., Szent László-tér 1., elemi iskola.
X., Álmos vezér-tér 2., elemi iskola.
X., Auguszta-telep, főzőhely
X., Kada-utca 27/29., elemi iskola.
X., Maglódi-utca 8., elemi iskola.
X., Üllői-út 118., elemi iskola.

Mesterséges táplálásra szoruló csecsemők részére az Országos Stefánia Szövetség VIII., Vas-utca 10. sz. alatt levő székházában berendezett tejkonyháján készített 13 féle tejkészítményt adott ki. A tejkészítményeket a védőintézetek főorvosai írják elő. A tápszereket az anyák csak a tejkonyhán vehették át, ahol szakképzett nővérek készítik orvosi felügyelet mellett a gyermektápszereket és sterilizált állapotban külön üvegekbe helyezve egy napi csecsemőtápláléknak megfelelően, könnyen vihető vaskosarakban adják ki az anyáknak. Az a szülő, akinek módjában áll a tápszer költségeit megtéríteni, köteles azt megfizetni. Az ínségesek ezt a tápszert a főváros terhére díjmentesen kapják, sőt indokolt esetben a központhoz való utazás villamosköltségét is megkapják. Az 1933. évben kiadott tejkészítmények minősége és mennyisége a következő volt:

Egyharmados tej cukorral	277.040 gr
Feles tej cukorral és nyákkal	17,023.840 «
Kétharmados tej cukorral és lisztlevessel	18,008.910 «
Malátaleves	363.920 «
Fehérjés tej hordenzymmel	12,564.515 «
Iró liszttel és cukorral	2,752.255 «
Czerny-féle vajleves	1,406.120 «
Moró-leves	3,243.040 «
Feles tejben dara	10,098.030 «
Kétharmados tejben dara	11,328.780 «
Színtejben dara	12,750.600 «
Diétás leves	5,198.660 «
Diétás főzelék	6,280.030 «
Rizsnyák	629.480 «
Színtej	5,090.890 «
Lefölözött tej	26.500 «
Összesen	**107,042.610 gr**

Ezek szerint az ínséges családok csecsemői részére az 1933. évben 107,042.610 gramm tejkészítmény került kiosztásra, amelyért a székesfőváros 69.000·— pengő térítést fizetett az Országos Stefánia Szövetségnek. Mesterséges táplálékban 1155 csecsemő részesült, és pedig 109.114 napi adagolásban, ami 298 átlagos napi adagnak felel meg s amelyet 619.569 üvegben adagoltak. A székesfővárosnak a fent ismertetett tejosztó tevékenysége a felnőttek támogatásánál felsorolt tüdőbetegtejsegély költségeivel együtt az 1933. évben 381.726·96 pengőbe került, amivel szemben 58.397·12 pengő megtérítés folyt be.

Az Országos Stefánia Szövetség javaslatára megengedte a polgármester, hogy a gondozott anyáknak vasárnap délutánonkint »Anyák iskolája« címen ismeretterjesztő és szórakoztató előadásokat tarthassanak. Ezeken a polgármesteri IX. ügyosztály és a fővárosi népművelési bizottság tagjai ismeretterjesztő, a védőintézetek vezető főorvosai pedig szakszerű orvosi előadásokat tartottak. Ez alkalommal különösen felhívták a hallgatóság figyelmét arra, hogy a csecsemők érdekében mindenkor az orvosok és védőnők tanácsait kérjék ki és azokat lelkiismeretesen tartsák be. Az összejövetelek népszerűsége érdekében az egyes komoly előadások között ének, zene, szórakoztató magánjelenetek, gyermekek vagy felnőttek által előadott egyfelvonásos színdarabok szerepeltek. A gyermekeikkel együtt megjelent anyáktól a gyermekeket és kisdedeket átvették és egy külön helyiségben gyüjtötték össze, ahol gondozónők felügyelete mellett a gyermekek uzsonnát kaptak. Az uzsonna 1—1 csésze tejből és 1—1 darab péksüteményből állott. Ezek költségeit a székesfőváros viselte. Az 1933. januártól júniusig tartott előadások száma 22 volt, amelyeken 5006 anya, 6298 gyermek és 398 vendég vett részt. Az anyák iskoláját részletesen az alábbi táblázat ismerteti.

Az előadások száma:

Orvosi	22
Oktató	22
Ének	52
Zene	36
Szórakoztató	108

A gyermekek között kiosztatott:

Tej	1.205 liter
Péksütemény	6.025 drb.

A költségek 948·11 pengőt tettek ki.

Székesfővárosi bölcsődék és napközi otthonok. A védőintézetek általában a védőnői irodából és modern felszereléssel berendezett orvosi rendelőkből állanak. A 20 védőintézet közül 6-ban az 1929. évben a székesfőváros bölcsődét és napközi otthont is berendezett. Ezek a védőintézetek

I., Lenke-út 93/95. sz.,	IX., Gróf Haller-utca 18. sz.,
III., Bécsi-út 88. sz.,	X., Kolozsvári-utca 39. sz. és
VI., Váci-út 159. sz.,	X., Üllői-út 120/122. sz.

alatt levő székesfővárosi bérházakban vannak elhelyezve.

A védőintézetekben orvosi rendelő, bölcsőde és 1—3 éves kisdedek részére napközi otthon van.

1. *Az orvosi rendelőben* folyó munka teljesen azonos a már fentemlített védőintézetek munkájával.

2. *Bölcsődék.* Itt az anyák csecsemőiket reggel munkábamenet előtt helyezik el. A gyermekeket átvétel után megfürösztik és az intézet ruháiba öltöztetik. A csecsemők gondozása estig tart, amidőn a munkából hazatérő anya csecsemőjét ismét hazaviszi. Szükség esetén az anyát a gyermek elvitelekor a szükséges mesterséges tápszerrel is ellátják. Ezeken a csecsemőkön kívül minden intézetben 8—10 anya kap elhelyezést csecsemőjével együtt, hogy a csecsemőket szoptassa és a szükséges házimunkát ellássa. Az Országos Stefánia Szövetség útján beutalt anya az intézetben lakást, ellátást, ruházatot és ezenfelül havonta 10 pengő segélyt kap. A hat bölcsődében 1933. évben a behozott csecsemők 34.624 (1932. évben 25.457) gondozási napon, a bennlakó anyák csecsemői pedig 18.356 (1932. évben 16.447) gondozási napon át részesültek ellátásban, vagyis 1933. évben összesen 52.980 (1932. évben 41.904) gondozási nap volt a főváros bölcsődéiben.

3. *Napközi otthonok.* A napközi otthonokban az 1—3 éves kisdedeket reggeltől estig gondozzák. A munkába járó anyák gyermekeit — ugyanúgy, mint a bölcsődékben — átvétel után minden reggel megfürösztik, otthoni ruháikat intézeti ruhákkal cserélik fel és óvónők felügyelete mellett foglalkoztatják. A kisdedek teljes ellátásban részesülnek és jó minőségű, tápláló — szükség esetén diétás — élelmezést kapnak. A napközi otthonok és bölcsődék vasár- és ünnepnapon nem működnek, ennélfogva az év folyamán kb. 290—300 napon át gondozzák a kisdedeket. 1933. évben 60.434 (1932. évben 48.437) gondozási nap volt. Az intézetekben a gondozásért napi 30, illetve 15 fillért szednek. A mai viszonyok mellett azonban a gondozás általában díjtalan. Az 1933. évben ilyen címen mindössze csak 2095·65 pengő folyt be.

A félig zárt intézetben a napi létszám a következő volt:

	Dajka (anya)	Csecsemő	Kisded	Együtt
I., Lenke-út	8	26	32	66
III., Bécsi-út	12	32	44	88
IV., Váci-út	8	28	30	66
IX., Górf Haller-utca	10	33	34	77
X., Üllői-út	9	28	40	77
X., Kolozsvári-utca	6	26	32	64
Összesen	**53**	**173**	**212**	**438**

A gyermekek napközi ellátása folytán a félig zárt intézetek útján

	Segélyben részesült családok száma	Kvarckezelésben részesültek száma
I., Lenke-út	206	118
III., Bécsi-út	289	29
VI., Váci-út	229	55
IX., Gróf Haller-utca	256	159
X., Üllői-út	226	44
X., Kolozsvári-utca	240	35
Összesen	**1.446**	**440**

A bölcsődék és napközi otthonok 1933. évi működéséről a következő kimutatás ad tiszta képet:

A székesfőváros anya- és csecsemővédő intézeteiben 1933. január 1-től december 31-ig gondozott csecsemők és gyermekek gondozási napjainak száma.

Az intézet neve	Bölcsőde			Napközi otthonok	Bölcsődék és napközi otthonok együtt
	behozott csecsemők	bentlakó csecsemők	összes csecsemők	1—3 éves gyermekek	
	gondozási napok száma				
I., Lenke-út	5.634	2.772	8.406	9.054	17.460
III., Bécsi-út	6.402	4.167	10.569	12.976	23.545
VI., Váci-út	5.008	2.645	7.653	8.392	16.045
IX., Gróf Haller-utca	7.193	3.595	10.788	8.644	19.432
X., Üllői-út	4.953	3.015	7.968	12.126	20.094
X., Kolozsvári-utca	5.434	2.162	7.596	9.242	16.838
Összesen	**34.624**	**18.356**	**52.980**	**60.434**	**113.414**

Gyermekvédelem. A székesfőváros a csecsemők és az 1—3 éves kisdedek védelmét az Országos Stefánia Szövetséggel együtt bonyolítja le. A Szövetség hatáskörébe tartozik a csecsemőkortól 3 éves korig terjedő kisdedek védelme és gondozása. A 3—6 éves gyermekeket a székesfőváros óvodáiban nevelik, tanítják és foglalkoztatják. Az 1932/33. iskolaévben a székesfőváros 88 óvodájában foglalkoztatta a kisdedeket. A rossz gazdasági viszonyok miatt a legtöbb óvodáskorban levő gyermeknek nem volt megfelelő ruházata, úgyhogy e miatt a szülők gyermekeiket nem küldhették az óvodákba, másrészt pedig nem voltak hajlandók a gyermekeket naponta kétszer az óvodákba és hazakísérni. Erre legtöbbször idejük sem volt, mert sok esetben az anyának kellett dolgozni a munkanélküli családfő helyett, vagy pedig ha nem járt munkába, akkor a déli órákban a főzőhelyen kellett az ebédért jelentkeznie. A Fő-méltóságú Asszony, aki különös figyelemmel kíséri az ínségesek gyermekeit, már több, mint 10 éve élére állt egy lelkes hölgytársaságnak, mely azt tűzte ki célul, hogy a főváros óvodáiban — anyagi erejéhez mérten — gyermekotthonokat rendezzen be. Ez a hölgybizottság ezideig 7 gyermekotthont rendezett be, amelyekben a gyermekek reggeltől estig napközi gondozásban részesültek olymódon, hogy a rendes óvodai tanítást és foglalkozást a székesfőváros személyzete végezte, míg a gyermekek élelmezéséről a hölgybizottság gondoskodott. A polgármester az 1932. évi októberben kiadott 192.714/1932—IX. számú rendeletével hozzájárult ahhoz, hogy az óvodákban történő gyermekétkeztetés bekapcsolódjék az általános ínségenyhítés működési körébe. Ez az intézkedés biztosította a gyermekotthonok továbbfejlődését és lehetővé tette azt is, hogy azokhoz hasonló módon és szellemben gondozhassák a kisdedeket az otthonok közelében levő óvodák is. A hölgybizottság működése nem szűnt meg, hanem az élelmezés költségeinek megtakarítását arra használja fel, hogy a tervezett gyermekotthonok további fejlesztését előmozdítsa.

1933. évben a következő gyermekotthonok működtek:

I., Diószegi-út 44. sz. a.	óvodában	
III., Vörösvári-út 19. sz. a.	«	
III., Kiscelli-út 78. sz. a.	«	
III., Szépvölgy-utca 4. sz. a.	«	(megnyílt 1933. okt. 9.)
VI., Babér-utca 3. sz. a.	«	
VI., Szekszárdi-út 34. sz. a.	«	
VI., Tatai-út 1553. hrsz. a.	«	
VII., Káldi-utca 32. sz. a.	«	
VIII., Csobánc-utca 5. sz. a.	«	(megnyílt 1933. dec. 14.)
IX., Vágóhíd-utca 13. sz. a.	«	
X., Maglódi-út 8. sz. a.	«	

összesen 1190 gyermek számára.

Ezekből az otthonokból a következő óvodák kaptak ellátást:

I., Fehérvári-út 10. sz.
III., Kerék-utca 42. sz.
III., Raktár-utca 1. sz.
III., Lajos-utca 71. sz.
III., Timár-utca 13. sz.
III., Lublói-út 1. sz.
VI., Madarász-utcai telep
VI., Petneházi-utca 83. sz.
VI., Lőcsei-út
VII., Külső Egressy-út
VII., Fűrész-utca 66. sz.
IX., Ranolder-utca 43. sz.
IX., Telepy-utca 13. sz.

összesen 880 gyermek számára.

A gyermekotthonokban 1932. évig kereken 700 gyermek részesült gondozásban. Ez a szám 1932. év végén 1460-ra, 1933. év végén pedig már 2070-re emelkedett.

Ezekben az otthonokban a gondozott gyermekek reggelire tejet vagy kávét egy darab kenyérrel, tízóraira vajas, ízes vagy zsíroskenyeret, ebédre pedig ízletes, jóminőségű, kétfogásos ebédet kapnak. Uzsonnára ismét ízes vagy zsíroskenyeret. Ezekben az otthonokban különös súlyt helyeznek az ebédek elkészítésére. Azoknak táplálóknak és lehetőleg olyanoknak kell lenniök, amilyeneket a gyermekek életkora és egészségi állapota megkíván és aminőket a gyermekek szívesen fogyasztanak el.

Végül meg kell jegyeznünk, hogy a gyermekotthonokban a gyermekek részére nyujtott ellátás alig haladta meg az étkezőhelyeken adott ellátás költségeit, amit az is csökkentett, hogy a szülők 60%-a hetenkint 40 fillér térítést fizetett a gyermekekért. A gyermekotthonok étrendjét az ügyosztály állítja össze, ennélfogva minden otthonban ugyanazt kell főzni. Példaként közlünk egy havi étlapot:

1-én	kávé	kenyér	köményleves	babfőzelék vagdalthússal	zsíroskenyér
2-án	«	«	kalarábéleves	mákosbukta	lekvároskenyér
3-án	«	«	zöldségleves	tejberízs csokoládéval	kenyér
5-én	«	«	rizsleves	paprikásburgonya	lekvároskenyér
6-án	«	«	borsóleves	túrósmetélt	zsíroskenyér
7-én	«	«	májleves	sárgarépafőzelék	zsíroskenyér
8-án	«	«	árpagyöngyleves	parad. káposzta sertéssülttel	lekvároskenyér
9-én	«	«	köményleves	gránátostészta	lekvároskenyér
10-én	«	«	tarhonyaleves	tejbedara fahéjascukorral	kenyér
12-én	«	«	rizsleves	burgonyafőzelék	lekvárostészta
13-án	«	«	zöldségleves	káposztakocka	zsíroskenyér
14-én	«	«	árpagyöngyleves	lencsefőzelék	csok. kalács
15-én	«	«	borsóleves	borjúpörkölt tarhonyával	lekvároskenyér

16-án	kávé, kenyér	kalarábéleves	darástészta fah. cukorral	zsíroskenyér
17-én	« «	köményleves	tejberizs csokoládéval	kenyér
18-án	« «	burgonyaleves	kolbásszal	lekvároskenyér
20-án	« «	májleves	túróslepény	zsíroskenyér
21-én	« «	rizsleves	babfőzelék	lekvároskenyér
22-én	« «	köményleves	töltöttkáposzta	zsíroskenyér
23-án	« «	árpagyöngyleves	lekvárosgombóc	zsíroskenyér
24-én	« «	kalarábéleves	tejbedara fahéjas cukorral	kenyér
26-án	« «	paradicsomleves	lencsefőzelék	lekvároskenyér
27-én	« «	borsóleves	mákosmetélt	zsíroskenyér
28-án	« «	gulyásleves csipetkével		lekvároskenyér
29-én	« «	köményleves	paraj pirítottmáj	zsíroskenyér

1933. évben a gyermekotthonok étkeztetéséhez a következő élelmiszereket használták fel:

Kenyér és tésztafélék:

Kenyér	42.782	kg
Zsemlye	115	«
Késztészta	462	«
Tarhonya	855	«
Morzsa	134	«
Összesen	**44.348**	kg

Lisztneműek:

Búzadara	1.712	kg
0-ás liszt	8.142	«
Főzőliszt	4.011	«
Összesen	**13.865**	kg

Szárazfőzelékek:

Árpakása	296	kg
Bab	1.785	«
Borsó	585	«
Lencse	1.067	«
Rizs	1.613	«
Összesen	**5.346**	kg

Zöldfőzelékek és zöldségfélék:

Burgonya	18.798	kg
Paraj	1.276	«
Zöldbab	1.157	«
Zöldborsó	1.332	«
Fejeskáposzta	1.712	«
Kelkáposzta	1.401	«
Tök	2.255	«
Karfiol	255	«
Kalarábé	2.681	«
Kukorica	795	«
Zöldpaprika	20	«
Paradicsom	1.380	«
Fejessaláta	130	«
Vegyeszöldség	2.763	«
Hagyma	821	«
Fokhagyma	14	«
Összesen	**36.790**	kg

Konzervek:

Zöldborsókonzerv	425	kg
Zöldbabkonzerv	616	«
Paradicsomkonzerv	2.133	«
Savanyított káposzta	593	«
Összesen	**3.767**	kg

Gyümölcsök:

Alma	480	kg
Szilva	785	«
Meggy	62	«
Egres	30	«
Szőlő	229	«
Összesen	**1.586**	kg

Fűszeráruk:

Bors	8	kg
Babérlevél	1	«
Cukor	5.256	«
Ecet	130	l
Fahéj	11	kg
Kömény	11	«
Majoranna	2	«
Mák	353	«
Paprika	21	«
Só	1.546	«
Csokoládépor	286	«
Vegyesíz	1.124	«
Szilvaíz	800	«
Citrom	23	«
Élesztő	30	«
Malátakávé	3.208	«
Frankkávé	511	«
Összesen	**130**	l
	13.191	kg

Tej és tejtermékek, tojás:

Tej	67.363	l
Tejfel	54	«
Túró	967	kg
Sajt	2	«
Tojás	1.076	«
Összesen	67.417	l
	2.045	kg

Hús és zsír:

Marhahús	711	kg
Borjúhús	390	«
Sertéshús	2.376	«
Tyúkhús	248	«
Sertésmáj	1.122	«
Kolbász	170	«
Párizsi	8	«
Csont	698	«
Zsír	5.497	«
Összesen	**11.220**	kg

Mindössze: **132.158** kg / **67.547** l

Ezen élelmiszerek értéke 74.146 pengőt tett ki.

Az egész évben kiosztott napi adagok száma pedig a következőkép oszlott meg:

Fizető gyermekeknek kiosztva	286.272 adag
Ingyen étkező gyermekeknek kiosztva	192.258 «
Tehát összesen kiosztva	**478.530** adag

A gyermekotthoni rendszerből kimaradt óvodás gyermekek részére a székesfőváros főzőhelyei főztek ebédet. Ezek az ebédek általában egyenlőek a felnőttek részére főzött ebédekkel, azzal a különbséggel, hogy a csütörtökön főzött gulyás helyett hústalan gulyáslevesből és tejbenrizsből álltak, az adag nagyságára nézve pedig a felnőttek adagjának felét tették ki. Az ebédeket az óvonők felügyelete mellett az óvodákban osztották ki.

A főzőhelyeken étkező óvodásgyermekek ingyenesen vagy heti 24, illetőleg 60 fillér térítési díj ellenében kaptak ebédet és pedig az ingyenesek részint a hét valamennyi napján, részint csak a hétköznapokon, a fizetők kizárólag a hétköznapokon.

Ingyenesen és heti 24 fillér térítési díj ellenében azok az óvodások jutottak ebédhez, akiknek erre vonatkozó jogosultságát az iskolanővérek a szülők helyzetének kivizsgálása után megállapítottak. Heti 60 fillér térítési díj befizetése ellenében minden kivizsgálás nélkül bármelyik óvodásgyermek ebédelhetett.

1933. évben

heti 60 fillér ellenében	25.446 adag
heti 24 « «	189.753 «
ingyenes (6 napos)	307.584 «
« (7 «)	186.494 «
mindössze	**709.277** adag

ebédet osztottak ki a főzőhelyek az óvodásgyermekeknek.

A 2—6 éves kisdedek félig zárt intézeti gondozására a székesfőváros a III. ker., Kórház-utca 35. sz. alatt napközi kisdedotthont tart fenn.

Ezt az otthont 1906. évben a III. kerületi Általános Közjótékonysági Egyesület rendezte be a főváros által e célra átengedett épületben. 1927. évben a székesfőváros vette át az intézményt és a gyermekotthonok közé sorozta, 1931. év óta pedig az összes fenntartási költségeket viseli.

Az intézet egy óvónő vezetése alatt áll. A kisdedek hétköznap reggeltől-estig vannak gondozás alatt, óvodai foglalkoztatásban és élelmezésben részesülnek Az élelmezés a gyermekotthonok fent ismertetett élelmezésével egyenlő.

Az élelmezésért a kisdedek hozzátartozói heti 40 fillér térítést fizettek, mely 1933. évben 682·80 pengőt tett ki.

1933. évben 10.242 napi adagot osztottak ki, a napi adagok száma átlagban 33 volt.

A 3—6 éves óvodásgyermekek zárt intézeti gondozását a III., Kavics-utca 9. sz. alatt épült Mahunka Imre óvodásgyermekek üdülőotthona látta el. Ez eredetileg néhai Mahunka Imre és felesége nyaralója volt, amelyet Mahunka Imre halála után annak özvegye gyermeküdülő céljaira a székesfővárosnak adományozott. Ez az ingatlan 923 négyszögöles parkban van, amit a székesfőváros tataroztatott és gyermeküdülő céljaira átalakított. Az alapító oklevél szerint az üdülőben oly 3—6 éves gyermekek nyerhetnek — társadalmi és valláskülönbség nélkül — elhelyezést, akik erre rászorultak és akiknek testi fejlődése a gondos felügyeletet megkívánja. Az üdülőben 25 gyermek részére van hely, amelyet váltogatva gyenge testalkatú vagy beteges óvodásgyermekekkel töltenek be. Az üdülő télen-nyáron nyitva van. A felvétel után a gyermekek egészségéről és fejlődéséről rendszeres orvosi és óvónői felügyelet mellett gondoskodnak. A gyermekek ruházatot, jóminőségű ellátást és foglalkoztatást kapnak.

Az üdülő 1931. év végén nyílt meg, vezetője egy óvónő.

A gyermekek üdültetése rendszerint 3 hétig tart, ez az idő azonban, ha a gyermek egészségi állapota megkívánja, orvosi megállapításra kitoldható.

1933. évben 13 csoportban 319 gyermek üdült, akik közül 3 hétnél hosszabb ideig 99 gyermek kapott intézeti gondozást. Az összes gondozási napok száma 1245 volt.

Korra nézve a következőkép oszlottak meg a gyermekek:

3 éves volt	.....	13	gyermek
4 « «	.....	58	«
5 « «	.....	108	«
6 « «	.....	112	«
7 « «	.....	28	«
		319	gyermek

Az iskoláskorban lévő 6—18 éves gyermekeket a főváros nemcsak a hatósági ínségenyhítés keretében támogatta természetbeni segítséggel, hanem részben a tanügyi, részben a közjótékonysági ügyosztály útján a különféle iskolákban is; az iskolák útján pénzsegélyben, tankönyv-, tanszer-, tízórai tej- és csukamájolaj-segélyben részesítette, a nyári szünetben pedig kirándulásokkal és gyermeknyaraltatási akcióval segítette az ínségesek gyermekeit.

Ezek, valamint a székesfővárosi árvaházak és a velük kapcsolatos üdülőtelepek tevékenységét később ismertetjük. Itt csak a hatósági ínségenyhítő tevékenység keretében lebonyolított segélyezéseket, úgymint az ebédosztást, a ruhaosztást és a rossz, de még javítható cipők talpalása útján nyujtott segélyeket stb. tárgyaljuk.

1. *Ebédosztás.* Az iskolásgyermekek közül azok kaptak ebédet, akiket az illetékes iskolaigazgató arra kijelölt. A kijelölt tanulók szociális viszonyait az Iskolanővérek vizsgálták meg. A vizsgálat alapján javaslatot tettek arra nézve, hogy a gyermekek milyen segítésben részesüljenek. Az étkezésre javasolt legszegényebb gyermekek az ebédet teljesen ingyen kapták, a többiek pedig térítés ellenében. A gyermekek létszáma az 1933. évben nem volt korlátozva. Minden jelentkező rászoruló gyermek kapott ebédet, úgyhogy éhező iskolásgyermek nem volt a fővárosban.

Miután nem minden iskolában volt főzőhely, ezért egyes iskolákból a gyermekeket tanítók vezették át a főzőhelyre, ahol a felnőttektől elkülönített termekben étkeztek. Kivételes esetben az iskola igazgatósága saját iskolájába vitethette az ebédet. A szabály az volt, hogy a tanulók ebédjüket az iskolában fogyasszák el. Ez meggátolja azt, hogy a gyermekektől a nekik szánt táplálékot elvonják.

Arról, hogy a székesfőváros ebédre mit főzetett, mennyi nyersanyagot használt fel és hány ebédet szolgáltatott ki, később számolunk be részletesen.

Az itt következő táblázat azt mutatja, hogy a főváros különféle iskoláiból a főzőhelyeken hány tanuló részére adtak ki ebédet az 1933. évben:

a) *Nyári szünidőben.*

Kerület	Óvoda	Elemi	Polgári	Középisk.	Egyéb	Összesen
I.	154	426	80	—	—	660
II.	105	127	49	—	80	361
III.	78	899	29	—	—	1.006
IV.	—	10	5	—	—	15
V.	43	165	34	—	—	242
VI.	214	1.828	116	—	—	2.158
VII.	244	1.285	133	—	—	1.662
VIII.	35	501	63	—	100	699
IX.	92	521	43	—	50	706
X.	228	1.245	102	—	14	1.589
Összesen....	**1.193**	**7.007**	**654**	—	**244**	**9.098**

b) *Tanítás alatt.*

Kerület	Óvoda	Elemi	Polgári	Középisk.	Egyéb	Összesen
I.	301	1.200	257	17	151	1.926
II.	115	343	106	1	171	736
III.	90	1.726	211	—	135	2.162
IV.	18	73	20	10	—	121
V.	72	280	155	—	1	508
VI.	490	3.265	350	13	3	4.121
VII.	349	2.075	457	161	352	3.394
VIII.	168	1.470	243	37	37	1.955
IX.	429	2.476	442	21	346	3.714
X.	318	1.746	438	—	100	2.602
Összesen....	**2.350**	**14.654**	**2.679**	**260**	**1.296**	**21.239**

E szerint az 1933. évben 2350 óvodás, 14.654 elemista, 2679 polgárista, 260 középiskolai tanuló és 1296 egyéb növendék, vagyis összesen 21.239 tanuló részesült az ebédsegélyből, amelyhez járul az óvodás gyermekotthonokban gondozott 2070 és kb. 500 iparostanonc.

Az iskolásgyermekek között kiosztott ebédadagok száma 1933. évben a következő volt:

6—10 éves korig térítés ellenében kiosztva ..	366.723	adag
ingyenesen kiosztva	2,608.708	«
10—18 éves korig térítés ellenében kiosztva ...	457.506	«
ingyenesen kiosztva	1,755.490	«
Iparostanoncoknak térítés ellenében kiosztva....	142.999	«
Összesen kiosztva.....	**5,331.426**	adag
Ezenkívül, mint már előbb említettük, az óvodás gyermekeknek	709.277	«

A 6—10 éves gyermekek a felnőttek adagjának ¾ részét, a 10 éven felüliek és az iparostanoncok teljes adagot kaptak.

A térítési díj általában 4 fillér volt ebédadagonkint. Előzetes vizsgálat és a szülők vagyoni állapotára való tekintet nélkül ebédet kaphatott a 6—10 éves tanuló, ha heti 90 fillért és a 10 éven felüli, ha heti 1·20 pengőt fizetett. A fenti adagszámból az utóbbiakra 9162 adag esik.

A multban a nyári iskolai szünet alatt az ebédosztás szünetelt. Az egyre rosszabbodó gazdasági viszonyok miatt 1928. év óta az ebédeltetést egész éven át folytatták.

2. *Ruhaosztás.* Azok a tanulók, akik hiányos vagy rossz ruháik miatt nem tudtak volna iskolába menni, ingyen ruházati cikkeket kaptak. A kiosztáshoz szükséges ruhák nyersanyagát nyilvános versenytárgyaláson szerezte be a főváros és ebből a Háziipari Foglalkoztató útján készítette el a tanulók részére szükséges télikabátokat, leány- és fiúzubbonyokat, fiúnadrágokat, szoknyákat és fehérneműeket. A szvetereket a különféle jótékonysági egyesületek műhelyeiben szegény munkásnők kötötték, akik egyébként munkanélkül lettek volna. Ilymódon munkaalkalom nyílt varrnitudó ínséges nőknek, akik az otthoni háztartási teendők mellett kenyérkeresethez is jutottak. A kiosztásra került cipőket nagyobbrészt szegény kisiparosoktól, ugyancsak versenytárgyalás útján szerezte be a főváros. A ruhaosztás az iskolaév elején kezdődött és a tavaszi hónapokig tartott. Télvíz idején (februárban) részesült a legtöbb tanuló ruhasegélyben.

Az 1933. évben 12.630 ínséges gyermek 43.474 darab ruhaneműt kapott. A kiosztott ruhaneműek anyag- és előállítási költsége 155.800 pengő volt.

A Fővárosi Vigadóban 1933. decemberében vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony karácsonyfaünnepségén 3000 szegénygyermek kapott különféle ruhaneműt, kalácsot és játékot.

3. *Gyermekcipőtalpalás.* Az iskolásgyermekek között kiosztott ruhaneműek nem fedezték a szükségletet. A legnagyobb hiány az iskolába járó gyermekek cipőinél mutatkozott. Hogy a rendelkezésre álló új cipők felhasználását célszerűen vihessék keresztül, az utóbbi években új cipőket csak azok a gyermekek kaptak, akiknek vagy egyáltalában nem volt vagy már javíthatatlan állapotban lévő cipőjük volt. A szegény tanulóknak talpalással vagy fejeléssel még javítható cipőit a főváros talpaltatta vagy javíttatta meg. A cipőtalpalási segélyben részesülő tanulókat a székesfővárosi iskolanővérek válogatták ki és küldötték el az iskolához közel lévő cipész kisiparoshoz. A cipőjavításokat ugyancsak a székesfőváros iskolanővérei vizsgálták felül. A cipészek követeléseit csak a szükséges ellenőrzés után egyenlítette ki a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztára.

1933. év folyamán összesen 20.038 pár cipőt 78.600 pengő értékben talpaltatott meg a székesfőváros.

Felnőttek támogatása. E fejezet a székesfőváros közjótékonysági tevékenysége kapcsán nyujtott természetbeni segélyezésekből az úgynevezett nyílt szegénygondozást ismerteti, amely a következőképen tagozódik:

1. *ebédosztás* útján kész ebédeket kaptak az ínségesek,

2. *tejosztás* útján az ínséges anyák és csecsemők napi ½ liter tejsegélyben, a tüdőbetegek pedig napi 1 liter tejsegélyben részesültek,

3. *élelmiszercsomagosztás,*

4. *ingyenkenyérosztás*, a kenyérfogyasztó helyeken,
5. *ingyenkenyérosztás*,
6. *jótékonysági élelmiszerutalvány-osztás*,
7. *reggeli és vacsora levesosztás* a ferencvárosi Kiserdőn,
8. *reggeli és vacsoraosztás* a Népszállóban,
9. *ruhaosztás*,
10. *tüzelőanyagosztás*,
11. a téli időszakban *melegedőszobákat* állítottak fel a hajléktalanok és meleg helyiséggel nem rendelkező ínségesek részére.
12. *lakbérsegély* a kilakoltatott családok részére,
13. Népszállóban *fülkebérletek*,
14. szegénybetegek *orvosi rendelői*,
15. *háziipari foglalkoztatás*.

1. *Ebédosztás.* A székesfőváros különféle, természetben adott segélyei közül — a zárt intézeti gondozást leszámítva — a legnagyobb arányú volt és a legcélszerűbbnek bizonyult az ebédosztás. Rendeltetése, hogy az ínségeseknek kiadós, jóízű és tápláló, meleg ebédet adjon. A főzéshez kifogástalan, friss és a tömegfőzésre alkalmas nyersanyagokat használtak s azok legnagyobb részét a Községi Élelmiszerárusító Üzem útján szerezték be. A kenyeret és a tészták nyersanyagát a Községi Kenyérgyár szállította.

A kiosztásra szánt ételeket nem központi konyhában készítették el, hanem a főváros területének célszerűen kiválasztott különböző pontjain felállított főzőhelyeken. 1933. évben 103 főzőhely volt üzemben. A főzőhelyek egyúttal kiosztóhelyek is voltak, az ételek minőségét tárolás vagy szállítás tehát nem rontotta, azok a tűzhelyről közvetlenül jutottak az étkezőhöz.

Az étkezőknek mindenkor előzetesen kellett jelentkezniök a főzőhelyeken, hogy naponta csak annyi ebéd készüljön, amennyit tényleg el is fogyasztanak. Sohasem fordult elő, hogy valakinek ne jutott volna ebéd. A maradékot a kiosztás befejezése után a főzőhelyeken várakozó és még ebédet kérő ínségesek között osztották szét.

Az étrendet a központban előre megállapították négy hétre. Minden főzőhely köteles volt az étlapot betartani. Eltérést csak a legritkább esetben engedélyeztek. Kivétel volt a nyári időszaknak az a része, amikor a zöldfőzelék ára olyan alacsony volt, hogy az étkeztetés költségvetése azok felhasználását megengedte. Ebben az időszakban az étlap szintén négy hétre készült a rendelkezésre álló szárazfőzelék figyelembevételével, azonban a központ minden héten külön változási értesítőt adott ki, ha szárazfőzelék helyett zöldfőzeléket főzhettek. A nem romló nyersanyagokból körülbelül 4—6 heti mennyiséget tároltak a főzőhelyek. A gyorsan romló vagy száradó anyagokat, pl. húst, tejet, kenyeret, kalácsot, burgonyát, zöldségféléket stb.-t, csak a felhasználás előtti napon szállították oda.

A kiosztásra kerülő ebédek változatosságáról az étrend összeállításánál történt gondoskodás. Hetenkint kétszer volt leves, hús főzelékkel vagy körítéssel; kétszer leves és tészta; a többi napon pedig leves és főzelék. Minden ebédhez 12 dkg kenyér járt. A téli hónapokban — az év elején — minden szombaton, az év végén pedig minden kedden is a főzelékhez egy-egy darab 5 dkg súlyú, lóhúsból készült debreceni

kolbászt adtak. Az adagok — egy-egy étkezőre számítva — a következők: 3—4 dl. leves, ugyanennyi főzelék, 12 dkg hús (nyersen), 18—25 dkg tészta. A téli időszak egyik 4 hetes étlapja:

I. hét.

Hétfő: lebbencsleves, lencsefőzelék
Kedd: árpakásaleves, darásmetélt
Szerda: köményleves, borsófőzelék
Csütörtök: borsóleves, székelygulyás
Péntek: bableves, gránátostészta
Szombat: burgonyaleves, savanyúkáposztafőzelék debrecenivel
Vasárnap: húsleves, főtthús, rizsköret, hagymamártás

II. hét.

Hétfő: köményleves, borsófőzelék
Kedd: rizsleves, savanyúburgonyafőzelék
Szerda: lencseleves, ízesmetélt
Csütörtök: burgonyaleves, tarhonyáshús
Péntek: bableves, savanyúkáposztafőzelék
Szombat: hamisgulyásleves, mákostészta
Vasárnap: zöldségleves, pörkölt pároltkáposztával

III. hét.

Hétfő: tarhonyaleves, babfőzelék
Kedd: árpakásaleves, ízesmetélt
Szerda: lebbencsleves, maj. burgonyafőzelék
Csütörtök: gulyásleves
Péntek: borsóleves, mákostészta
Szombat: lencseleves, savanyúkáposztafőzelék debrecenivel
Vasárnap: húsleves, főtthús hagymamártással, burg. köret

IV. hét.

Hétfő: rizsleves, lencsefőzelék
Kedd: zöldségleves, babfőzelék
Szerda: bableves, darásmetélt
Csütörtök: burgonyaleves, rizseshús
Péntek: tarhonyaleves, savanyúkáposztafőzelék
Szombat: lencseleves, gránátostészta
Vasárnap: árpakásaleves, pörkölt pároltkáposztával

Az 1933. évben kiosztott 18,087.528 adag ebéd előállításához a következő élelmiszermennyiséget használták fel:

Kenyér és tésztafélék:

Kenyér	2,027.446 kg
Tarhonya	52.883 «
Késztészta	450.257 «
Töltöttkalács	84.127 «
Összesen	**2,614.713** kg

Hús és zsír:

Zsír	214.875 kg
Lóhús	545.553 «
Lókolbász	63.990 «
Marhahús	24.777 «
Sertéshús	35.245 «
Debreceni	3.701 «
Szarvashús	124 «
Összesen	**888.265** kg

Száraz főzelék:

Árpakása	12.893 kg
Bab	228.444 «
Borsó	182.604 «
Lencse	187.525 «
Rizs	90.835 «
Összesen	**702.301** kg

Lisztneműek:

Főzőliszt	231.965 kg
Búzadara	27.759 «
Összesen	**259.724** kg

Konzervek:

Paradicsom	49.904 kg
Savanyított káposzta	364.256 «
Összesen	**414.160** kg

Fűszeráruk:

Bors	403 kg
Babérlevél	122 «
Cukor	17.260 «
Ecet	17.677 l
Fahéj	18 kg
Kömény	615 «
Majoránna	33 «
Mák	4.100 «
Paprika	4.545 kg
Só	132.937 «
Szilvaíz	23.686 «
Összesen	**17.677** l **183.719** kg

Zöldfőzelékek és zöldségfélék:

Burgonya	2,248.960 kg
Zöldbab	8.508 «
Zöldborsó	21.093 «
Fejeskáposzta	138.283 «
Kelkáposzta	68.933 «
Tök	91.763 «
Kalarábé	60.011 «
Paradicsom	21.894 «
Fejessaláta	50.704 «
Vegyeszöldség	44.177 «
Vöröshagyma	132.388 «
Foghagyma	1.716 «
Kapor	235 «
Összesen	**2,888.665** kg

Tej és tejtermékek:

Tej	**15.133** l
Túró	**14.889** kg
Mindössze	**7,966.436** kg **32.810** l

A főzéshez, valamint a helyiségek fűtéséhez 12.795 q fát, 11.361 q szenet, 25 q kokszot és 53.842 m³ gázt használtak fel.

Az elfogyasztott élelmiszerek értéke 2,658.459 pengő. A tüzelőszer értéke pedig 107.098 pengő.

1933. évben 103 főzőhely volt üzemben, 62-ben egész éven át főztek, 41-ben pedig a nyári hónapok alatt, mikor az étkezők létszáma csökkent, a főzés szünetelt. A 103 főzőhely közül 6 helyen csak gyermekek ebédelhettek. 45 helyen gyermekek és felnőttek. 26 helyen gyermekek ebédelhettek és a felnőttek ebédjüket csak elvihették, 26 helyen pedig kizárólag felnőttek étkezhettek.

Az év folyamán főzőhely a következő helyeken működött:

I., Hengermalom-utca 66., elemi iskola
I., Kelenföldi vasúti elemi iskola
I., Lenke-út 3., barakk
I., Váli-út 1., elemi iskola
I., Verpeléti-út 4/6., izraelita .
I., Attila-körút 41., intelligens
I., Fehérsas-tér 3., elemi iskola
I., Krisztina-tér 4., elemi iskola
I., Fery Oszkár-utca 15., óvoda
I., Érdi-út 2., elemi iskola
I., Attila-utca 103., elemi iskola
I., Városmajor-utca, Szociális Misszió
I., Városmajor-utca 59., elemi iskola
I., Labanc-út 31., elemi iskola
I., Hidegkúti-út 83., elemi iskola
I., Zugligeti-út 61., elemi iskola
I., Diana-út 4., elemi iskola
II., Marczibányi-tér 1., elemi iskola
II., Görgey Artúr-utca 36., elemi iskola
II., Donáti-utca 46., gyermekotthon
II., Szász Károly-utca 1., izraelita
II., Ürömi-utca 64., elemi iskola
III., Kiscelli-utca 80., elemi iskola
III., Raktár-utca 1., elemi iskola
III., Tanuló-utca 1., elemi iskola
III., Vörösvári-út 93., elemi iskola
III., Szentendrei-út 8180. hrsz., elemi isk.
III., Keve-utca 41., elemi iskola
III., Zichy-utca 9., izraelita
IV., Irányi-utca 20., intelligens
V., Sas-utca 13., intelligens
V., Sziget-utca 8., elemi iskola
V., Pannonia-utca 81., elemi iskola
V., Vág-utca 12., népház

V., Sziget-utca 38., izraelita
VI., Érsek utca 6., elemi iskola
VI., Izabella-utca 61., elemi iskola
VI., Szinyei Merse-utca 7., elemi iskola
VI., Aréna-út, 136., elemi iskola
VI., Aréna-út 150., Népszálló
VI., Gömb-utca 53, elemi iskola
VI., Angyalföldi-utca 2., elemi iskola
VI., Váci-út 61., elemi iskola
VI., Váci-út 89., elemi iskola
VI., Tomori-utca 70., elemi iskola
VI., Tatai-utca 1553. hrsz., elemi iskola
VI., Szent László-út 59., elemi iskola
VII., Kazinczy-utca 23., elemi iskola
VII., Dob-utca 85., elemi iskola
VII., Wesselényi-utca 38., polgári iskola
VII., Rottenbiller-utca 20.
VII., Hernád-utca 42., elemi iskola
VII., Murányi-utca 10., elemi iskola
VII., Aréna-út 25., elemi iskola
VII., Angol-utca 25., elemi iskola
VII., Egressy-út 69., elemi iskola
VII., Telep-utca 32/b, elemi iskola
VII., Őrnagy-utca 5., elemi iskola
VII., Kassai-út 84.
VII., Miskolci-út 69., elemi iskola
VII., Wesselényi-utca 13., izraelita
VII., Wesselényi-utca 44., izraelita
VII., Akácfa-utca 32., izralita
VII., Kertész-utca 32., izraelita
VII., Bethlen-tér 2., izraelita
VII., Aréna-út 7., izraelita
VII., Aréna-út 55., izraelita
VII., Thököly-út 58., izraelita
VII., Hermina-út 21., zárda
VIII., Rökk Szilárd-utca 13., elemi iskola
VIII., Erdélyi-utca 6., elemi iskola
VIII., Kisstáció-utca 8., elöljáróság
VIII., Práter-utca 15., leánylíceum
VIII., Jázmin-utca 6., elemi iskola
VIII., Dugonics-utca 19., elemi iskola
VIII., Tisza Kálmán-tér 4., polgári iskola
VIII., Bezerédy-utca 16., elemi iskola
VIII., Sándor-utca 26., intelligens
VIII., Alföldi-utca 13., izraelita
IX., Erkel-utca 10., óvoda
IX., Kinizsy-utca 6., intelligens
IX., Ráday-utca 33., intelligens
IX., Knézits-utca 6., polgári iskola
IX., Telepy-utca 17., polgári iskola
IX., Szvetenay-utca 28., elemi iskola
IX., Gróf Haller-utca 3.
IX., Tóth Kálmán-utca 35., elemi iskola
IX., Gyáli-út 35., elemi iskola
IX., Kén-utca 1., elemi iskola
IX., Zita-telep
IX., Mária Valéria-telep
IX., Üllői-út 11. O. M. I. K. E.
IX., Páva-utca 39., izraelita
X., Simor-utca 29., elemi iskola
X., Üllői-út 118., elemi iskola
X., Kada-utca 27., elemi iskola
X., Százados-út 6., elemi iskola
X., Auguszta-telep
X., Szent László-tér 1., polgári iskola
X., Ihász-utca 27., elemi iskola
X., Maglódi-út 8., elemi iskola
X., Álmos vezér-tér 2.
X., Cserkesz-utca 7., izraelita

A felsorolt 103 főzőhely közül a főváros iskoláiban 68, egyéb fővárosi középületben 20 és közjótékonysági (felekezeti) egyesület helyiségében 15 volt elhelyezve. Valamennyi főzőhely olyan középületben vagy szegényügyet szolgáló helyiségben nyert elhelyezést, ahol annak költségeit lakbér nem terhelte.

A hatósági támogatásra szoruló intelligens egyének részére a főváros külön főző- és kiosztóhelyeket állított fel a következő helyeken:

IV., Irányi-utca 20.
V., Sas-utca 13.
V., Vág-utca 12., Népház
VIII., Sándor-utca 26.
IX., Kinizsi-utca 6.
IX., Ráday-utca 33.

Ezeken a főzőhelyeken ugyanolyan étrend szerint és ugyanolyan adagolás mellett főztek, mint a többi főzőhelyeken, azzal a különbséggel azonban, hogy a lóhús és a lóhúsból készült debreceni helyett mindenkor marha- vagy sertéshúst használtak fel és az ott étkezők terített asztaloknál, felszolgáltan kapták ebédjüket.

Az iskolákban levő főzőhelyek élén rendszerint az iskola igazgatója állt, akihez egy gazdasági felügyelőnő és a főzőhely nagyságának megfelelő számú étkezési fel-

ügyelőnő, továbbá 1—2 főzőnő és ismét a főzőhely nagyságához arányítva egy vagy több kisegítő főzőnő volt beosztva. A többi főzőhelynél a felelős vezető egy gyakorlottabb gazdasági felügyelőnő volt. A magánegyesületek vagy a különböző egyesületek helyiségeiben berendezett főzőhelyek vezetését rendesen a helyiséget rendelkezésre bocsátó intézmény látja el. Ez utóbbiakban a személyzeti költségek az intézményt terhelték, míg az élelmiszert és a tüzelőanyagot — meghatározott létszámon belül — ingyenesen bocsátotta a főváros az intézmény rendelkezésére. Erről az intézmény köteles volt épen úgy pontosan elszámolást készíteni, mint a főváros egyéb főzőhelyei és ezek a főzőhelyek is kötelesek voltak magukat alávetni az általános ellenőrzésnek.

A főzőhelyek alkalmazottai általában nem végleges alkalmazottak, hanem meghatározott havi bérért, a szükség szerinti időre szóló megbizatás alapján teljesítenek szolgálatot. Az alkalmazottak tagjai a M. A. B. I.-nek és az O. T. I.-nek, ahol a vonatkozó törvényes rendelkezések alapján nemcsak betegség és baleset ellen, hanem öregség és rokkantság esetére is biztosítva voltak. A felügyelők havi 99—150 pengő fizetést kaptak, a főzőnők havi 48—56 pengőt, a kisegítő főzőnők pedig havi 40 pengőt. 1933. év őszén, amikor az ebédeltetésben részesülők száma a legmagasabb volt, 71 gazdasági felügyelőnő, 124 étkezési felügyelőnő, 184 főzőnő és 288 kisegítő, vagyis összesen 667 személy volt alkalmazva.

A felnőttek által fogyasztott ebéd egy részét térítés ellenében, a többi ebédet teljesen ingyen adta a főváros.

Térítés ellenében mindenki étkezhetett, aki a főzőhelyen előzetesen jelentkezett és a kiszolgáltatott jegy árát lefizette. A fizetők legnagyobb részt azok voltak, akik részére magánjótékonykodók, egyesületek, ipartestületek vagy egyházközségek jegyet vásároltak. Az ebédekért szedett térítések összege a következő volt:

Rendes főzőhelyeken	7 napos jegy ára	1·60 P
« «	6 « « «	1·20 «
« «	húsos napijegy ára	—·48 «
« «	hústalan « «	—·24 «
Intelligensek részére fenntartott főzőhelyeken	7 napos jegy ára	2·— «
« « « «	« « «	1·50 «
« « « «	húsos napijegy ára	—·48 «
« « « «	hústalan « «	—·24 «

Napijegyet csak kevesen vásároltak, mert az ebédet rendszerint olyanok vették igénybe, akiknek arra legalább egy hétre szükségük volt. Ezért volt a hetijegyeknek kedvezményes áruk.

A felnőttek második csoportját képezték azok az ínségesek, akik ebédjegyeiket valamelyik hatóságtól vagy hatósági közjótékonysági szervezettől ingyenesen kapták. A kerületi elöljáróságok szegénykatasztereiben nyilvántartott ínségeseknek — a kerületi elöljáróságokon való ácsorgás megszüntetése céljából — az étkeztetés kétheti időtartamára érvényes ebédjegyeket levelezőlap formájában posta útján küldték szét. A kerületi elöljáróságokon kívül ingyenes hetijegyeket osztottak még: a m. kir. államrendőrség főkapitányságának életvédelmi osztálya az öngyilkosjelöl-

teknek (hetenkint 10—150 darabot), az Országos Stefánia Szövetség védőintézetei azoknak az anyáknak, akik védencei voltak és akiknek gondozását nem a kerületi elöljáróság, hanem a Szövetség látta el (hetenkint 300—350 darabot) és hetenkint 150 darabot az állami munkaközvetítő hivatal, a hosszabb idő óta munkanélkül levő munkások között. Az alábbi táblázat hetenkint részletezve tünteti fel azt, hogy az 1933. évben naponkint hányan vették igénybe a fővárosi étkeztetési akció ebédjét.

Időszak	Gyermek			Felnőtt			Gyermek felnőtt összesen
	fizető	ingyen	összesen	fizető	ingyen	összesen	
I. 2—8	6.050	15.205	21.255	1.129	38.126	39.255	60.510
9—15	7.575	15.464	23.039	1.210	38.778	39.988	63.027
16—22	7.720	15.733	23.453	1.152	38.544	39.696	63.149
23—29	7.340	15.852	23.192	1.089	42.022	43.111	66.303
30—II. 5	6.112	15.882	21.994	962	41.865	42.827	64.821
II. 6—12	6.273	15.928	22.201	1.009	44.140	45.149	67.350
13—19	6.523	16.118	22.641	1.042	43.678	44.720	67.361
20—26	7.084	16.224	23.308	1.007	45.470	46.477	69.785
27—III. 5	7.094	16.402	23.496	925	44.699	45.624	69.120
III. 6—12	7.160	16.521	23.681	1.017	45.270	46.287	69.968
13—19	7.100	16.656	23.756	994	44.556	45.550	69.306
20—26	7.014	16.741	23.755	968	44.273	45.241	68.996
27—IV. 1	6.756	16.806	23.562	914	43.301	44.215	67.777
IV. 2—9	6.715	16.897	23.612	927	43.249	44.176	67.788
10—16	5.280	16.452	21.732	911	42.861	43.772	65.504
17—23	5.469	16.743	22.212	815	42.485	43.300	65.512
24—30	6.205	16.853	23.058	907	42.308	43 215	66.273
V. 1—7	6.146	16.827	22.973	728	42.130	42.858	65.831
8—14	6.090	16.724	22.814	714	41.501	42.215	65.029
15—21	5.900	16.787	22.687	752	33.817	34.569	57.256
22—28	5.819	16.765	22.584	770	33.185	33.955	56.539
29—VI. 4	5.614	16.694	22.308	900	24.954	25.854	48.162
VI. 5—11	5.237	16.619	21.856	794	28.503	29.297	51.153
12—18	4.641	15.937	20.578	754	28.805	29.559	50.137
19—25	3.879	15.447	19.326	669	28.627	29.296	48.622
26—VII. 2	1.566	9.249	10.815	625	28.344	28.969	39.784
VII. 3—9	1.398	9.743	11.141	754	28.060	28.814	39.955
10—16	1.369	9.586	10.955	738	24.097	24.835	35.790
17—23	1.334	9.698	11.032	695	23.875	24.570	35.602
24—30	1.322	9.594	10.916	700	22.266	22.966	33.882
31—VIII. 6	1.261	9.372	10.633	672	22.317	22.989	33.622
VIII. 7—13	1.275	9.258	10.533	691	21.996	22.687	33.220
14—20	1.246	9.280	10.526	531	22.023	22.554	33.080
21—27	1.269	9.312	10.581	626	21.619	22.245	32.826
28—IX. 3	1.256	9.371	10.627	589	21.692	22.281	32.908
IX. 4—10	1.392	9.290	10.682	514	21.981	22.495	33.177
11—17	1.597	9.305	10.902	518	22.056	22.574	33.476
18—24	1.732	9.483	11.215	546	22.385	22.931	34.146
25—X. 1	1.767	9.362	11.129	524	22.650	23.174	34.303
X. 2—8	4.256	11.097	15.353	558	22.539	23.097	38.450
9—15	4.908	11.955	16.863	570	22.694	23.264	40.127
16—22	5.218	12.976	18.194	584	25.991	26.575	44.769
23—29	5.500	13.604	19.104	572	26.787	27.359	46.463
30—XI. 5	5.074	13.880	18.954	564	27.644	28.208	47.162
XI. 6—12	5.107	14.215	19.322	609	27.779	28.388	47.710
13—19	5.331	14.436	19.767	617	28.188	28.805	48.572
20—26	5.219	14.701	19.920	616	28.624	29.240	49.160
27—XII. 3	5.256	14.966	20.222	586	29.062	29.648	49.870
XII. 4—10	5.190	15.272	20.462	663	29.583	30.246	50.708
11—17	4.998	15.548	20.546	768	34.512	35.280	55.826
18—24	4.914	15.910	20.824	760	35.316	36.076	56.900
25—31	3.354	15.702	19.056	665	37.042	37.707	56.763

Az 1933. évben kiosztásra került összes napi ebédekről az alábbi táblázat nyujt képet:

	Adagok száma		
	húsos	hústalan	összesen
A gyermekek fogyasztottak	668.556	5,372.147	6,040.703
A felnőttek fogyasztottak	1,837.563	10,209.262	12,046.825
Összesen	**2,506.119**	**15,581.409**	**18,087.528**

Ezen 18,087.528 adag ebéd előállítása összesen 3,736.853·10 pengőbe került. Az óvodás gyermekotthonok 74.146 pengős étkeztetési költségeivel együtt tehát az ebédeltetésre 1933. évben 3,810.999·10 pengőt fordított a főváros.

2. *Tejosztás.* A tejosztó működését már ismertettük az anya- és csecsemővédelmi részben, úgyhogy itt csak azt említjük meg, hogy 1933. évben a szegény tüdőbetegek között 89.565 liter tejet osztott ki a főváros.

A tüdőbetegek igényjogosultságát a székesfővárosi tüdőbeteggondozó intézetek állapították meg és ugyanott a betegeket 3 hetes tejutalványokkal látták el. A betegek az utalványokért 1 pengőt fizettek, amelynek ellenében három héten keresztül naponta 1 liter tejet vehettek át a tejkiosztó helyeken.

A tejosztás összes költségei 381.726·96 pengőt tettek ki az 1933. évben.

3. *Élelmiszercsomagok.* Azok a családok, amelyek háztartásukat nem szüntették meg még teljesen, de jövedelmük csekély volta miatt képtelenek voltak arra, hogy elemi szükségleteiket kielégítsék, élelmiszercsomagokat kaptak.

December hónapban a következő élelmiszerek kerültek kiosztásra:

a) 19.800 család kapott olyan élelmiszerutalványt, amelyre a Községi Élelmiszerárusító Üzem 1·40 pengő értékű tetszésszerint választható élelmiszert adott ki.

b) 19.807 család kapott olyan élelmiszerutalványt, melyre a Községi Élelmiszerárusító Üzem ½ kg zsírt adott ki.

c) 18.964 család kapott olyan utalványt, melyre a szétosztással megbízott főzőhelyek 10 kg burgonyát adtak ki.

A csomagok átvételére jogosító utalványokat a kerületi elöljáróságok postán küldötték szét a szegénykataszterek alapján kijelölt ínségeseknek. Élelmiszercsomagokért az 1933. évben 46.817 pengőt fizetett ki a székesfőváros.

4. *Kenyérfogyasztóhelyek.* 1933. év december hó 4-én a székesfőváros a város 6 különböző részén kenyérfogyasztóhelyeket állított fel, ahol a nap délutáni óráiban minden megjelenő ínséges annyi kenyeret kapott, amennyit a helyszínen elfogyasztani képes volt.

A kenyérfogyasztóhelyeken összesen 1228·30 kg kenyeret fogyasztottak el 10 dkg-os adagokban, 283 pengő értékben.

5. *Ingyenkenyér.* Azok az ínségesek, akik ebédjegyhez nem jutottak, továbbá azok, akiknek, nagy családjuk lévén, a kiadott ingyenebédek nem voltak elegendők, 1933. év január hótól júniusig ingyenkenyeret kaptak.

Egy-egy ínséges napi ½ kg kenyeret kapott olymódon, hogy a kiosztott két hétre érvényes utalványok hetenkint 3 drb 1—1 kg kenyér átvételére jogosító szelvénnyel voltak ellátva. Így tehát az utalvány tulajdonosa minden második nap 1—1 kg kenyeret kapott. A kenyérutalványokat a kerületi elöljáróságok osztották ki az igényjogosult szegényeknek.

A kenyérszállítás helyes elosztása céljából a kiosztást minden kerületben a helyi sütőiparosok végezték el a Budapesti Sütők Ipartestületével kötött megállapodás alapján.

A beváltott kenyérutalványokért járó térítési összeget az utalványok átszámolása után a Budapesti Sütők Ipartestületének utalta át a székesfőváros. Az 1933. évben összesen 1,049.500 kg kenyeret osztottak ki, melyért a székesfőváros 294.100 pengőt fizetett ki.

6. *Jótékonysági élelmiszerutalványok.* A székesfővárosban 1931/32. év telén olyan rohamosan növekedett az ínségesek száma, hogy mindinkább szüksége mutatkozott annak, hogy a segélyre szorulók a természetbeni segélyekhez gyorsan és egyszerűen jussanak. A jótékonysággal foglalkozó hivatalos szerveknél jelentkezők már nem voltak kielégíthetők olymódon, mint az a multban történt, amikor az ínséges az átadott ebédjegyre általában csak a következő napon kaphatott ebédet, mert a főzőhelyek csak annyi ebédet főzhettek, ahányan előző napon jelentkeztek. Továbbá a jótékonykodni kívánó magánosok is azzal a kívánsággal fordultak a hatósághoz, adjon módot arra, hogy ők ne pénzbeli, hanem természetbeni adományokkal támogathassák az ínségeseket. Ennek a kívánságnak az ebédjegy helyett inkább az élelmiszerutalvány felelt meg.

A jótékonysági utalványok ellenében az utalvány tulajdonosa a város minden részében bármikor kaphatott élelmiszert, mert azok beváltásával községi lóhússzékek és a főváros által kijelölt tejcsarnokok és hentesüzletek foglalkoztak.

Háromféle utalványt bocsátott ki a székesfőváros közjótékonysági ügyosztálya:

a) 8 fillér értékű úgynevezett lóhúsutalványt, melynek ellenében a Községi Lóhússzékben 10 dkg kenyeret és 8 dkg kolbászt szolgáltattak ki.

b) 18 fillér értékű tejutalványt, melynek ellenében a beváltó tejcsarnokok és azok fiókjai ½ liter tejet és 10 dkg kenyeret szolgáltattak ki. Tejutalvány beváltásával 269 tejcsarnok foglalkozott.

c) 15 fillér értékű hentesáru-utalványt, melynek ellenében a székesfővárosban a Budapesti Hentesek és Mészárosok Ipartestülete által kijelölt 184 hentesüzlet 20 dkg kenyeret és az alább felsorolt hidegáruk valamelyikét szolgáltatta ki:

8 dkg kolbászt vagy
7 « párizsit vagy
7 « nyáriszalámit vagy
7 « tepertőt vagy
6 « disznósajtot vagy
5 « füstöltszalonnát vagy
20 « feketekolbászt.

Az utalványokat a kerületi elöljáróságok ingyenesen osztották szét az ínségesek között. Az 1933. évben ingyenesen kiosztottak:

Lóhúsutalványt	1,088.339	darabot
Hentesutalványt	895.391	«
Tejutalványt	1,115.224	«

Magánosok is vásárolhattak ilyen jótékonysági utalványokat a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztárától, a kerületi elöljáróságoktól és a Községi Élelmiszerárusító Üzem, valamint a Községi Lóhúsüzem üzleteiben. A magánosok által vásárolt jótékonysági utalványok darabszámai a következő:

Lóhúsutalvány	40.302 drb
Hentesutalvány	51.346 «
Tejutalvány	132.460 «

Az utalványokat a beváltóhelyek összegyüjtötték és kifizetés végett a polgármesteri IX. ügyosztály házipénztáránál benyujtották. Ezekért az év folyamán 449.500 pengő került kifizetésre.

Az év folyamán beváltott jótékonysági utalványokra 426.979·90 kg kenyeret, 90.291·28 kg lókolbászt, 66.271·59 kg hentesárut és 623.842 liter tejet szolgáltattak ki a fentjelzett üzletek.

7. *Reggeli és vacsora levesosztás.* A IX. ferencvárosi kiserdőben lakó ínségesek az 1932/33. évi melegedőszobák bezárása és az 1933/34. évi melegedőszobák megnyitása közötti időben is kaptak naponta reggel és este 1—1 adag levest és 10 dkg kenyeret. Fenti idő alatt kiosztott 375.000 adag elkészítéséhez 13.431·30 pengő értékű élelmiszert és 2245·50 pengő értékű tüzelőszert használtak fel, úgyhogy a Ferencváros-kiserdői levesosztás 1933. évben 15.676·80 pengőbe került.

8. *Népszállói reggeli és vacsora.* A VI., Aréna-út 150. sz. alatti Népszálló lakóinak a székesfőváros csekély térítési díjért reggelit és vacsorát adott. Reggelire kávét vagy levest, vacsorára levest, főzeléket és tésztát főztek a Népszálló konyhájában. Úgy a reggelihez, mint a vacsorához kenyér is járt. A térítési díjak a következők voltak: reggelijegy 6 fillér, vacsorajegy 24—26 és 32 fillér, levesjegy 6 és 8 fillér, főzelékjegy 10 és 16 fillér, térítésjegy 20 és 24 fillér.

1933. évben 131.884 adag reggelit, 6351 adag vacsorát, azonkívül 4121 adag levest, 9745 adag főzeléket és 698 adag tésztát fogyasztottak el.

9. *Felnőttek felruházása.* Ennek során a főváros által beszerzett ruhadarabokon kívül a vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítő akciója keretében összegyűlt használt ruhákat is kiosztották.

A Főméltóságú Asszony segítőakcióján kívül a főváros kiosztott cipőt, bakancsot, férfinadrágot, zubbonyból és nadrágból álló öltönyt, köppenyt és fehérneműfélét, melyből 15.603 embernek jutott 15.753 darab különféle ruhanemű. Felnőttek felruházására az 1933. évben 42.200 pengőt költött a székesfőváros. (Részletesen a Háziipari Foglalkoztatónál.)

10. *Tüzelőanyagosztás.* Az 1933. évben a Főméltóságú Asszony segítőakciójából a székesfőváros ínséges lakossága részére átengedett 6264·70 q fát, 1750 q szenet, 6050 q brikettet, vagyis összesen 14.064·70 q tüzelőanyagot.

Mindezeken kívül még 12.609 q szenet vásárolt a főváros.

A kiosztásra kerülő tüzelőből a szén egy részét a székesfőváros a Gázművek 27.743·72 pengős adományából vásárolta. A tüzelőanyag kiosztási költségeit ugyancsak a székesfőváros fedezte. A tüzelőanyag kiosztása 25 és 50 kg-os utalványokra történt. Beváltásra került 24.832 drb 25 kg-os utalvány és 35.779 drb 50 kg-os utalvány, a tüzelőszer többi részét intézmények és főzőhelyek kapták.

A családok a tüzelőt a székesfőváros különböző pontjain levő 24 elosztóhelyen vehették át. Az elosztóhelyek között a székesfővárosi Gázművek tüzelőszertelepei is szerepeltek. Ezek gyüjtőállomások is voltak, ahová a vasúton érkező tüzelőszereket irányították és ahonnan a szükséges mennyiséget kocsikkal a kiosztóhelyekre szállították. A tüzelőszerosztás 1932. év decemberében kezdődött és 1933. április hó közepéig tartott. A tüzelőszer átvételére jogosító utalványokat a kerületi elöljáróságok osztották ki az ínségesek között. Az utalványosok a kiosztóhelyen kiutalt tüzelőszert kapták meg és vagy személyesen, vagy pedig az ott tartózkodó alkalmi fuvarosokkal szállították haza. Öregeknek és betegeknek a székesfőváros a kiutalt tüzelőszert haza is szállíttatta. A kiosztott tüzelőszer értéke a felmerült költségekkel összesen 85.636·44 pengő volt.

11. *Melegedőszobákat* rendezett be a székesfőváros a téli időszak beálltával. A melegedőszobákat — melyek reggel 8-tól este 6-ig állottak az ínségesek rendelkezésére — egy vagy több nagy fűtött helyiségben rendezték be, ahová bárki bemehetett. A melegedőkben naponta kétszer 4 dl köménylevest és 10 dkg kenyeret osztottak ki a jelentkezők között minden igazolás nélkül. A melegedőszobák közül egyet 1932. évi november hó 2-án, 12-t 1932. évi december hó 14-én és 4-et 1933. évi február hó 2-án nyitottak meg, úgyhogy ettől a naptól kezdve 1933. április hó 3-ig bezárólag 17 melegedőszoba állt az ínségesek rendelkezésére.

A melegedőszobák forgalmát részletesen a következő táblázat mutatja:

Hely	Hány napon át működött?	Kiosztott kenyér- és levesadagok száma egyenkint	kerületenkint
I., Fehérsas-tér 3.	35	3.950	—
I., Váli-út 1.	108	32.210	—
I., Lenke-út 56.	108	26.400	62.560
II., Görgey Artúr-utca 35., menhely ..	108	52.640	52.640
III., Ürömi-út 64.	35	3.472	—
III., Újlaki-rakpart	108	66.460	69.932
V., Wahrmann-utca 3.	108	53.810	53.810
VI., Szent László-út 59.	108	165.430	—
VI., Gömb-utca 3.	35	11.960	—
VI., Szabolcs-utca 36., szükségmenhely	60	16.660	194.050
VII., Rottenbiller-utca 20—22.	108	67.500	67.500
VIII., Kisstáció-utca 8.	108	105.450	—
VIII., Alföldi-utca 9—11., menhely	108	94.358	199.808
IX., Gróf Haller-utca 3.	108	15.900	—
IX., Zita-telep	108	69.200	—
IX., Ferencvárosi kiserdő	108	141.200	226.300
X., Népligeti mutatványos bódé	108	60.000	60.000
Összesen			**986.600**

A melegedőszobák kerületenkint a következőképen oszlottak meg:

		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Összesen
					kerület							
1932.	XI.	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
»	XII.	2	1	1	—	1	2	1	2	2	1	13
1933.	I.	2	1	1	—	1	2	1	2	2	1	13
»	II.	3	1	2	—	1	3	1	2	3	1	17
»	III.	3	1	2	—	1	3	1	2	3	1	17

A melegedőszobákban kiosztásra került leveshez és kenyérhez a következő élelmiszert és tüzelőanyagot használták fel:

Kenyér	98.660·— kg
Liszt	17.849·50 «
Zsír	6.823·10 «
Só	4.899·50 «
Kömény	377·17 «
Paprika	193·36 «
Összesen	**128.802·63** kg

élelmiszert.

Fa	41.588 kg
Szén	85.252 «
Koksz	30.080 «
Összesen	**156.920** kg

tüzelőanyagot.

A felhasznált élelmiszer ára 47.683·49 pengő, a tüzelőszereké 6850·08 pengő volt, ezenkívül 5300·85 pengő egyéb költség merült fel, úgyhogy a melegedőszobák fenntartására és az azokban kiosztott élelmiszerekre az 1933. évben összesen 59.834·42 pengőt költött a székesfőváros.

12. *Lakbérsegély.* A szükséglakás hiányában fedél nélkül maradt kilakoltatott családok részére hajlékszerzés költségeire a polgármester úr egyszeri segélyt engedélyezett. Ez a segély rendszerint 10—20 pengő volt. Az ínségesnek igazolni kellett, hogy lakást vagy albérleti szobát vett bérbe és hogy egyhavi bért kiegyenlített. Az 1933. év folyamán ebből a segélyből 218 család 3800 pengőt kapott.

13. *Népszállói fülkebérlet.* A székesfőváros a hajléktalan intelligens férfiak ingyenes elhelyezésére a VI., Aréna-út 150. sz. alatt 80 fülkét bérelt ki, amelyekért 16.512 pengő bérleti díjat fizetett.

14. *Szegény betegek kültelki orvosi rendelői.* A székesfőváros a 142.404/1933—IX. sz. polgármesteri rendelet alapján a külterületeken lakó és gyógykezelésre szoruló nagyszámú szegénybeteg ingyen és hatósági orvosi kezelésének megkönnyítésére az I., Lenke-út 93/95., III., Raktár-utca 39., a VI., Palotai-úti kislakásos telepen, a IX., Mária Valéria állami lakótelepen, végül a X., Auguszta állami lakótelepen ideiglenes orvosi rendelőt állított fel. A berendezési költségek 3300 pengőt tettek ki.

15. *Háziipari foglalkoztatás.* Az 1924. évben megindított háziipari foglalkoztatás főképen a középosztályhoz tartozó nőknek adott otthon végezhető varrási munkát. Ez az intézmény az 1933. évben kb. 339 személyt látott el munkával, akik közül 200 állandó kenyérkeresethez jutott. Munkarendelők a székesfőváros különböző intézményei voltak. Anyagmegrendeléssel a Háziipari foglalkoztató csak különös esetekben foglalkozott, mert általában az anyagokat a megrendelő intézmény bocsátotta a foglalkoztató rendelkezésére. A foglalkoztató minden ruhaféléből műhelyében szabványt készíttetett és ennek alapján varratta meg a megrendelt darabokat. A munkásnők otthon végezték a varrást és a kész munkát bevitték a foglalkoztató raktárába. Munkásnők, akiknek otthon varrógépjük nincs — kb. 25-en — az erre a célra berendezett műhelyben is dolgozhatnak. A Háziipari foglalkoztató az 1933. évben 186.079 méter árut dolgozott fel, amelyből 178.957 darab ruházati cikket varrt. Ezekhez 6.992.430 méter cérnát, 32.107 méter szalagot és 45.154 darab gombot

használt fel. 195.000 darab szabványt készített, raktárában pedig 220.260 darab darabárut kezelt, melynek értéke 583.604 pengő volt.

Egy-egy munkásnő hetenkint átlag 6—12 pengőt keresett. A Háziipari foglalkoztató 1933. évben munkabérekre 30.795 pengőt fizetett ki, az anyagbeszerzési és a kezelési költségek 41.705 pengőt tettek ki, vagyis a Háziipari foglalkoztató varróüzeme 72.500 pengőbe került, mely összeg a különféle intézetek által fizetett varratási díjakból megtérült.

1933. júliusában a Háziipari foglalkoztató játék és díszműáru készítését is elkezdette.

A játék és díszműáru készítésével 34 egyént foglalkoztatott, akik 21.913 darabot állítottak elő.

A játék és díszműáru készítése (munkabérek, nyersáruk, kellékek) 4200 pengőbe került, mely összeg a játékáruk eladásából megtérült.

A főváros a Háziipari foglalkoztató VIII., Dologház-utca 3. sz. alatt levő raktárait nemcsak a feldolgozásra váró anyagok elraktározására használta fel, hanem ugyanitt tárolta a csecsemőkelengyék, valamint a gyermekfelruházás és felnőttfelruházás nyersáru és készáru anyagát. A Háziipari foglalkoztató személyzete bonyolítja le — költségkímélés szempontjából — a csecsemőkelengye kölcsönzéssel és a gyermekfelruházással kapcsolatban a gyermekruhák kezelését és szétosztását is.

A természetbeni segélyezések költségei. Az ismertetett természetbeni segélyezések költségeit az 1933. évben a székesfőváros a szükségadó részesedésből, az ínségjárulékból, a természetbeni adományokért befolyt térítésekből, az állami támogatásból, különféle adományokból, végül az egyéb bevételeiből fedezte. A magánosok adományai 56.528·87 pengőt tettek ki, amely összegben nem szerepelnek azok az adományok, amelyeket ismeretlen adakozók olymódon juttatnak a szegényeiknek, hogy egy-egy főzőhelyen megjelennek és az általuk vásárolt ebédjegyeket kiosztják. A legnagyobb adományt a vitéz nagybányai Horthy Miklósné Főméltóságú Asszony segítőakciójából átengedett természetbeni segélyek képezték, melyeknek értéke 61.109·92 pengő volt.

Tájékoztató kimutatás a főváros részéről az ínségenyhítés keretében bevezetett segélyezési módok 1933. évi költségeiről.

	Kiadás	Bevétel	Egyenleg kiadás
Anya-, csecsemő- és kisdedvédelem	421.074·26	3.207·18	417.867·08
Csecsemőkelengye kölcsönzés	34.126·70	—	34.126·70
Anyák iskolája (Stefánia-Szövetség)....	948·11	—	948·11
Tej- és tejkészítményosztás	381.726·96	58.397·12	323.329·84
Gyermekfelruházás	155.800·—	—	155.800·—
Gyermekcipőtalpalás	78.600·—	—	78.600·—
Gyermek- és felnőttétkeztetés	3,810.999·10	202.815·19	3,608.183·91
Ferencváros-kiserdei levesosztás	15.676·80	—	15.676·80
Ingyenkenyérosztás	294.100·—	—	294.100·—
Kenyérfogyasztó	283·—	—	283·—
Élelmiszercsomag	46.817·—	—	46.817·—
Élelmiszerutalvány.....	449.500·—	—	449.500·—
Felnőttfelruházás	42.200·—	—	42.200·—
Tüzelőanyagosztás	71.543·72	27.743·72	43.800·—
Melegedőszobák fenntartása és levesosztás	59.834·42	—	59.834·42
Lakbérsegélyek	3.800·—	—	3.800·—

	Kiadás	Bevétel	Egyenleg kiadás
Szükségmenhely	23.100·—	—	23.100·—
Népszállói fülkebérlet	16.512·—	—	16.512·—
Vöröskereszt Egyleti menedékhelyek hálódíjai	18.800·—	—	18.800·—
Szegénybetegek orvosi rendelője	3.300·—	—	3.300·—
Menhelyi ellátás	33.200·—	—	33.200·—
Magánlakásban bérelt szükséglakások	121.500·—	16.982·—	104.518·—
Hajléktalanok segélyezése	28.000·—	—	28.000·—
Háziipari foglalkoztatás	81.261·70	81.261·70	—
Dunai életmentés	20.000·70	—	20.000·70
Vitéz nagybányai Horthy Miklósné nyomorenyhítő akció	61.109·92	61.109·92	—
Adományokból fedezett kiadások	50.544·—	50.544·—	—
Munkanélküliek karácsonyi segélye	250.000·—	—	250.000·—
Szellemi szükségmunka	743.000·—	—	743.000·—
Különfélék	318.096·19	—	318.096·19
Összesen	**7,635.454·58**	**502.060·83**	**7,133.393·75**

Árvaházak, gyermekotthonok. A székesfőváros a zárt intézeti gondozásra szoruló gyermekek ellátásáról az árvaházak és gyermekotthonok útján gondoskodik.

Az árvaházakba az egyes intézeteknél ismertetett feltételek mellett kerülhetnek az árva vagy félárva gyermekek. Árvaházi nevelésük tartama alatt teljes ellátásukról és iskoláztatásukról gondoskodik a főváros. Általánosságban 14 éves korukig maradnak a növendékek az intézetben elemi vagy polgári iskolai tanulmányaik befejezéséig. A jó magaviseletű és jó előmenetelű növendékek azonban magasabb iskolákba is kerülhetnek. A fiúárvaházak növendékei valamennyien külső iskolákba járnak, az »Erzsébet« leányárvaházban az I—VI. osztályos elemi iskolás növendékek és a háztartási továbbképző tanfolyam növendékei részére belső iskola van beállítva.

Az 1933. évben az összes fővárosi árvaházakban 605 növendék volt gondozás alatt, az alábbi kimutatás szerint:

Óvodás	76
Elemi iskolás	283
Polgári iskolás	154
Középiskolás	79
Háztartási tanfolyamra járó növendék	9
Főiskolás növendék	4
Összesen	**605**

Meg kell állapítani, hogy az utóbbi években az árvaházakból középiskolai végzettséggel kikerült növendékek között — sajnos — sok az állástalan, a IV. polgári elvégzése után ipari, kereskedői stb. pályára küldött növendékek viszont inkább boldogulnak. A fővárosnak tehát az a törekvése, hogy az árvákat inkább ezekre a pályákra nevelje. Ez elsősorban az árva érdeke, de egyúttal a főváros is mentesül attól a jelentékeny költségtől, amely a nagyszámú középiskolás árva nevelésével hárul rá. A cél az, hogy értelmi pályára csak a valóban tehetséges és arra alkalmas növendék kerüljön. Az a megtakarítás pedig, amely a középiskolai oktatásra alkalmatlan árvának ipari kiképzés vagy más elhelyezés végett szülői vagy gyámi gondozásba való visszaadásával elérhető, azoknak a kisebb árváknak intézeti gondozására

legyen felhasználható, akik egyébként a nagy férőhelyhiány miatt nem kerülhetnek az intézetekbe. Most foglalkozik ennek kapcsán a közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály azzal a gondolattal, hogy a tanoncoknak szánt árva fiúk közül azokat, akik vagy teljesen árvák, vagy akiknek a tanoncidő alatt való ellátása más ok miatt nem biztosítható, tanoncotthonokban, kertészképző internátusokban stb. helyezze el.

A gyakorlati pályákra való képzés és nevelés a cél a leányárváknál is, mert a háztartási és gyermekgondozói tanfolyam elvégzése után ugyancsak inkább van kilátása a 16—18 éves árva leánynak arra, hogy létfenntartásáról a saját erejéből tudjon gondoskodni, mint az érettségi bizonyítvánnyal vagy tanítónői diplomával rendelkező árva leányoknak.

A főváros a maga részéről mindent elkövetett, hogy ezen a helyzeten enyhítsen s az utóbbi években az árvaházakból kikerült növendékek közül a legsúlyosabb helyzetben lévőket és azokat, akik erre alkalmasak voltak, saját hivatalaiban, intézeteiben, üzemeiben juttatta kenyérkereső foglalkozáshoz. Természetes azonban, hogy a főváros nem vállalhatja valamennyi kilépő árvaházi növendék elhelyezését s így már a nevelés, a kiképzés programmját úgy kell kidolgozni, hogy az intézetből kilépő árváknak módjuk legyen arra, hogy más úton is, a saját erejükből is megtalálhassák a boldogulásukat.

Az utolsó tanév folyamán szerveztette meg a közjótékonysági és szociálpolitikai ügyosztály az egyes árvaházakban a kilépett növendékek egyesületét. Részben azért, hogy az intézetek volt neveltjeinek sorsát állandó figyelemmel kísérhesse s őket szükség esetén támogassa, részint pedig azért, hogy megőriztesse velük azt a testvéries szellemet, melynek az összetartás, a nehezebb sorsban élő társak megsegítése lesz a legfőbb törekvése.

Az átmeneti gondozásra szoruló gyermekek részére fenntartott két intézetben az 1933. évben a forgalom a következő volt:

	Felvétel	Kihelyezés	Év végén
1. a hidegkúti intézetben	438	423	15
2. a bicskei intézetben	531	353	178
Együtt	**969**	**776**	**193**

Az átmeneti gyermekotthonok növendékei intézeti gondozásuk tartama alatt ugyanolyan ellátásban részesülnek, mint az árvaháziak. Az iskolaköteles növendékek közül a bicskei intézetben az elemisták a község elemi iskolájába járnak, a polgári iskolai tanulókat az intézetben oktatják a Szent Keresztről nevezett nővérek. A tanév végén a polgári iskolás növendékek a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélye alapján székesfővárosi polgári iskolában tesznek magánvizsgát.

Az egyes intézetek ismertetését az alábbiakban adjuk.

»*Erzsébet*« *leányárvaház.* (Szent Imre herceg-útja 29.) Az »Erzsébet« leányárvaházat a székesfőváros közönsége létesítette és Erzsébet királynéról nevezte el, aki az árvaház legfőbb védnöke volt és többízben nagyobb összegeket adományozott az intézetnek. Az árvaház 1861-ben nyílt meg. Az 1931/32. tanév elején költözött jelenlegi helyére, a Congregation de Notre Dame de Sion rendtől megvásárolt intézetbe, amelynek 4519 négyszögöles területe van, kétemeletes modern épülete 150 növendék

befogadására alkalmas. A szabályok szerint budapesti szegény szülőknek a főváros kebelében született árva vagy félárva 6—12 éves korban levő egészséges leánygyermekei vehetők fel az intézetbe. Az 1932/33. tanévvel megnyitott árvaházi kisdedosztályra azonban ugyanilyen feltételek mellett 3—6 éves korban lévő növendékek is elhelyezhetők.

1933-ban 136 növendéket gondozott az intézet s ezeket az alábbi kimutatás szerint iskoláztatta:

Iskola megnevezése	Növendékek száma	Életkora	Tanulmányi eredmény 1	2	3	4	5
Óvóda	35	3— 6	—	—	—	—	—
Elemi iskola	55	6—14	11	23	12	5	4
Polgári iskola	26	10—16	1	20	4	1	—
Háztartási iskola	9	13—18	9	—	—	—	—
Felsőkereskedelmi iskola	5	14—18	—	1	3	1	—
Tanítónőképző intézet	6	14—19	1	2	3	—	—
Összesen	**136**	**3—19**	**22**	**46**	**22**	**7**	**4**

A növendékek közül 19 teljesárva és 117 félárva. A szülőkre vonatkozó adatok szerint az elhalt apa foglalkozása:

Értelmi pályán volt	25
Kereskedő volt	4
Iparos volt	50
Rendőr, altiszt, közlekedési alkalm., szolga volt	6
Napszámos vagy egyéb foglalkozású volt	51

Az 1933. évben az árvaházból 8 növendék lépett ki.

Az árvaház üdülőtelepe. Az »Erzsébet« leányárvaháznak Fonyódon (Somogy vm.) 1929-ben 70 ágyas üdülőtelepet létesített a főváros, közvetlenül a Balaton partján vásárolt 1600 négyszögöles telken. Az üdülőtelepen kizárólag a leányárvaház növendékei nyaralnak, csoportonkint felváltva, egy-egy hónapon át.

»József« fiúárvaház. (VIII., Üllői-út 76. szám.) A »József« fiúárvaházat József nádor felgyógyulásának emlékére létesítette Pest város tanácsa a közönség áldozatkészségéből, gróf Festetics Antal által adományozott 3675 négyszögöl kiterjedésű telken. Az intézet 1843-ban nyílt meg. Szabályai szerint budapesti illetőségű, törvényes, vagyontalan, árva vagy félárva 6—10 éves korban levő egészséges fiúgyermekek vehetők fel az árvaházba.

1933-ban 187 növendéket gondozott az intézet s ezeket az alábbi kimutatás szerint iskoláztatta.

Iskola megnevezése	Növendékek száma	Életkora	Tanulmányi eredmény 1	2	3	4	5
Elemi iskola	88	6—14	5	26	31	24	2
Polgári iskola	60	10—16	5	23	28	4	—
Gimnázium és reál	32	10—18	1	9	18	4	—
Tanítóképző	4	15—18	—	2	2	—	—
Főiskola	3	19—25	2	1	—	—	—
Összesen	**187**	**6—25**	**13**	**61**	**79**	**32**	**2**

A növendékek közül 28 teljesárva és 159 félárva. A szülőkre vonatkozó adatok szerint az elhalt apa foglalkozása:

Értelmi pályán volt	46
Kereskedő volt	36
Iparos volt	81
Rendőr, altiszt, közlekedési alkalmazott, szolga volt	4
Napszámos vagy egyéb foglalkozású volt	20

Az 1933. év folyamán az árvaházból 39 növendék lépett ki.

Az árvaház üdülőtelepe. Az 1924/25. évben létesült Fonyódon (Somogy vm.) a székesfőváros »gróf Zichy Béla« fiúárvaházi üdülőtelep, amelynek közvetlenül a Balaton partján levő 4560 négyszögöles telkét gróf Zichy Béla adományozta a »József« fiúárvaháznak. Az üdülő 100 növendék elhelyezésére alkalmas és 1929-ben 2200 négyszögöles sport- és játékteleppel bővült. Az üdültetés májustól szeptemberig tart s az összes fiúárvaházi növendékek négy csoportban egy-egy hónapi időtartamon keresztül nyaralhatnak a telepen.

Mayer Ferenc fiúárvaház. (I., Városmajor-utca 31.) A Mayer Ferenc fiúárvaházat Mayer Ferenc cs. és kir. tábornok alapította. 1886-ban nyílt meg az intézet budapesti illetőségű, 6—10 éves korban lévő, árva vagy félárva vagyontalan egészséges fiúgyermekek részére.

1933-ban 69 növendéket gondozott az intézet s ezeket az alábbi kimutatás szerint iskoláztatta:

Iskola megnevezése	Növendékek száma	Életkora	Tanulmányi eredmény 1	2	3	4	5
Elemi iskola	38	6—14	2	13	19	4	—
Polgári iskola	24	10—14	3	9	9	3	—
Gimnázium vagy reáliskola	6	10—18	—	3	2	1	—
Tanítóképző intézet	1	17	1	—	—	—	—
Összesen	**69**	**6—18**	**6**	**25**	**30**	**8**	**—**

A növendékek közül 5 teljesárva és 64 félárva. A szülőkre vonatkozó adatok szerint az elhalt apa foglalkozása:

Értelmi pályán volt	15
Kereskedő volt	5
Iparos volt	35
Rendőr, altiszt, közlekedési alkalmazott, szolga volt	3
Napszámos vagy egyéb foglalkozású volt	11

Az 1933. év folyamán az árvaházból 11 növendék lépett ki.

Községi Szeretetház. (II., Marczibányi-tér 3.) A Községi Szeretetházat a székesfőváros létesítette s eredeti célja az volt, hogy a javítónevelésre szoruló gyermekeket nevelje, akik mindaddig az intézet kötelékében maradtak, míg meg nem javultak s valamilyen mesterséget el nem sajátítottak. Árvaházi működését 1908-ban kezdte az intézet. Szabályzata szerint 6—12 éves korban levő árva vagy félárva egészséges fiúgyermekek vehetők fel az intézetbe, illetőségre és valláskülönbségre való tekintet nélkül.

1933-ban 72 árvát gondozott az intézet s ezeket az alábbi kimutatás szerint iskoláztatta :

Iskola megnevezése	Növendékek száma	Életkora	Tanulmányi eredmény 1	2	3	4	5
Elemi iskola	25	6—14	4	4	14	2	1
Polgári iskola	25	10—14	6	13	6	—	—
Felsőkereskedelmi iskola	6	14—18	—	3	3	—	—
Gimnázium és reáliskola	12	10—19	1	8	1	2	—
Tanítóképző intézet	3	14—19	2	1	—	—	—
Főiskola	1	20	—	1	—	—	—
Összesen	**72**	**6—20**	**13**	**30**	**24**	**4**	**1**

A növendékek közül 14 teljesárva, 51 félárva, 7 növendék elhagyottság vagy más súlyos ok miatt került az intézetbe. A szülőkre vonatkozó adatok szerint az apa foglalkozása :

Értelmi pályán volt	28
Kereskedő volt	4
Iparos volt	23
Rendőr, altiszt, közlekedési alkalmazott, szolga volt	3
Napszámos vagy egyéb foglalkozású volt	14

Az 1933. év folyamán az intézetből 2 növendék lépett ki.

Községi Árvaház. (Bernfeld Mór-fiúotthon. VI., Erzsébet királyné-út 6. sz.) A Községi Árvaházat Bernfeld Mór budapesti lakos alapította keresztény vallású, szegénysorsú (főleg árva) gyermekek teljes ellátása végett. Az intézet 1912-ben nyílt meg.

1933-ban 40 növendéket gondozott az árvaház s ezeket az alábbi kimutatás szerint iskoláztatta :

Iskola megnevezése	Növendékek száma	Életkora	Tanulmányi eredmény 1	2	3	4	5
Elemi iskola	17	6—14	—	—	10	6	1
Polgári iskola	19	10—15	2	10	7	—	—
Felsőkereskedelmi iskola	1	20	—	—	1	—	—
Gimnázium és reáliskola	3	16—18	1	2	—	—	—
Összesen	**40**	**6—20**	**3**	**12**	**18**	**6**	**1**

A növendékek közül 10 teljesárva, 28 félárva, 2 elhagyottság vagy más súlyos ok miatt került az intézetbe. A szülőkre vonatkozó adatok szerint az apa foglalkozása :

Értelmi pályán volt	7
Kereskedő volt	3
Iparos volt	23
Rendőr, altiszt, közlekedési alkalmazott, szolga volt	1
Napszámos vagy egyéb foglalkozású volt	6

Az 1933. év folyamán az intézetből 4 növendék lépett ki.

»Horthy Miklósné« árvaház és gyermekotthon. (I., Hidegkúti-út 107. sz.) A 3—6 éves korban lévő árvák befogadására alkalmas intézet és az átmeneti gyermekotthon létesítésének gondolatát vitéz nagybányai Horthy Miklósné ő főméltósága vetette fel. Ennek a gondolatnak a megvalósítására a m. kir. kormány az általa megvásárolt ingatlant helyreállítás, átalakítás és berendezés végett, ezeknek az

intézményeknek a céljaira, egyelőre 30 évi használatra, évi 20 aranypengő bér ellenében engedte át a fővárosnak.

Az intézet 1929-ben nyílt meg, részben árvaház, részben gyermekotthon. A gyermekotthonba beutalt gyermekek orvosi vizsgálat és a megfigyelési időtartam letelte után hatósági gondozásuk további idejére a bicskei intézetbe kerülnek.

Az intézetben 145 gyermek helyezhető el.
Ebből árvaházi hely 100 (40 óvodai és 60 elemi iskolai)
Gyermekotthoni hely 45
Az árvaházi rész létszáma 1933-ban: 31 óvodás
57 I—II. elemi osztályos
Összesen: 88

A gyermekotthoni rész forgalma 1933-ban:

Felvétetett	438
Bicskére szállított vagy kihelyezett gyermek	423
1933. december 31-én a gyermekotthonban volt	15

Az árvaházi növendékek közül 4 teljesárva, 84 félárva. A szülőkre vonatkozó feljegyzések szerint az apa foglalkozása:

	Az árvaház növendékeinél	A gyermekotthon növendékeinél
Értelmi pályán volt	15	72
Kereskedő volt	1	22
Iparos volt	30	148
Rendőr, altiszt, közszolg. alkalm., szolga volt	14	37
Napszámos vagy egyéb foglalkozású volt	28	159

A 100 árvaházi hely eredetileg mind kisdedárva részére volt fenntartva, miután azonban az árvaházi elhelyezésre jelentkező iskolás árvafiúk nagy száma mellett óvodás árvák elhelyezésére jóval kevesebb kérelem érkezett, mint ahány ágyra a kisdedárvaház be volt rendezve; 1932. karácsonyán pedig a 3—6 éves leányárvákat az »Erzsébet« leányárvaház kisdedosztálya vette át, 1933. január 1-én megszűnt az árvaházi rész kizárólagos óvoda jellege és 60 I—II. elemi osztályos fiúárva nyert az intézetben elhelyezést.

»Horthy Miklósné« gyermekotthon. (Bicske, Fejér vm.) A »Horthy Miklósné« gyermekotthon bicskei intézete ugyancsak 1929-ben nyílt meg. A székesfőváros a m. kir. kormány által felajánlott gróf Batthyány-féle ingatlant 30 évi ingyenes használatra átvette, átalakíttatta és megfelelően berendezte. A tulajdonjog elismerése címén ugyancsak 20 aranypengőt fizet évente a főváros.

Az intézetnek az a rendeltetése, hogy otthont és átmeneti gondozást nyujtson csecsemőkortól a 18 éves korig olyan székesfővárosi gyermekeknek (6—18 éves korig csak leányoknak), akik szüleik betegsége, kórházi gyógykezeltetése, elhalálozása, hajléktalansága, igazságügyi eljárás alá vonása miatt, továbbá, kiuzsorázottság, erkölcsi veszélyeztetettség vagy egyéb körülmények miatt hosszabb-rövidebb ideig erre rá vannak utalva.

Az intézetben 207 férőhely van.

Csecsemő részére	32 ágy
1—3 éves kisded részére	20 «
3—6 « « «	20 «
6—18 « leányok «	125 «
Anyák részére	10 «

Az intézet forgalma 1933-ban:

Felvétetett:

csecsemő	62
1—3 éves kisded	59
3—6 « «	88
6—18 « leány	322
anya	20

Kihelyeztetett:

csecsemő	44
1—3 éves kisded	49
3—6 « «	56
6—18 « leány	204
anya	14

Létszám 1933. december 31-én:

csecsemő	18
1—3 éves kisded	10
3—6 « «	32
6—18 « leány	118
anya	6

A gondozási idő lejárta után a gyermekeket a Hidegkúti-úti intézetbe szállítják vissza. Hozzátartozóik ott vehetik őket át.

Gyermeknyaraltatási akció. (IV., Cukor-utca 6.) A gyermeknyaraltatási akció útján a székesfőváros a fejlődésben visszamaradt, testileg leromlott, betegségből felépült, rossz szociális viszonyok között, fertőzött környezetben élő iskolásgyermekek nyaraltatásáról gondoskodik. Az akció 1922-ben indult meg. A nyaraltatásra az osztálytanító ajánlja a gyermeket, a szociális szempontból való ráutaltság megállapítása az iskolanővér feladata, az orvosi vizsgálatot és sorozást az iskolaorvos végzi. A gyermeknyaraltatás célja az üdültetésen felül az üdülés eredményeinek biztosítása is s ezért a nyaraltatott gyermekek a tanév folyamán ebből a szempontból is megfigyelés és ellenőrzés alatt maradnak. Az 1933. évben 376.387 pengőt költött a főváros gyermeküdültetésre, amely összegnek a terhére a szorosan vett nyaraltatáson kívül a kirándulások rendszeresítésével kapcsolatos költségeket is viselte:

Az 1933. évben nyaraltatott gyermekek létszáma:

A székesfővárosban levő üdülőhelyen	320	
Vidéken	8.545	
Hazai és külföldi csereakciók útján	394	
Összesen	9.259	gyermek

Üdülőtelepek:

a) a fővárosban:	X., Kozma-u. 7—9. sz. alatt	1	
b) vidéken:	Alacskán (Borsod m.)	1	
	Alpáron (Pest m.)	1	
	Balatonberényen (Somogy m.)	1	
	Bárluspadon (Borsod m.)	1	
	Kisbarcán (Borsod m.)	1	
	Sajóvelezden (Borsod m.)	1	
	Zamárdin (Somogy m.)	1	
	Összesen	8	telep

Az egyes vármegyék területén levő községek száma, amelyek üdülésre szoruló fővárosi gyermekeket vendégül láttak:

Békés	vármegyében	1
Bihar	«	3
Borsod	«	6
Fejér	«	4
Szolnok	«	1
Nógrád	«	10
Pest	«	20
Somogy	«	19
Szatmár	«	1
Tolna	«	1
Vas	«	4
Veszprém	«	6
Zala	«	7
Zemplén	«	1
	Összesen	**84** községben

A nyaraló üdültetésben nem részesíthető gyermekek részére a főváros egésznapos kirándulásokat rendszeresített, hogy legalább részben azoknak a gyermekeknek megfelelő táplálását és napközi gondozását is biztosíthassa, akiket a többszörösen csökkentett költségvetési hitelek mellett vidéki üdültetésre nem küldhet. A székesfőváros területén a kiránduló gyermekek befogadására létesített kirándulóházakban a gyermekek egésznapos kirándulásai alkalmával 81.602 adag ebédet és ugyanennyi adag uzsonnát osztottak ki az alábbi részletezés szerint:

1. a hűvösvölgyi nagyréten	37.316	adagot,
2. a svábhegyi városkúton	23.471	«
3. a városligeti Kollegerszky-kioszkban	20.815	«
Összesen	**81.602**	adagot.

Az üdültetésben elért eredmények fenntartása céljából a székesfőváros iskoláiban a tízórai szünetekben rendszeresített iskolai tejtáplálás során az 1932/33. tanévben kiosztásra került:

Fizetett tej, napi átlagban	6.680	liter
Ingyen tej, « «	7.570	«
Összesen	**14.250**	liter.

Az iskolaév alatt 2 dl-es palackokban kiosztott adagok száma:

Fizetett tej	1,182.977	adag
Ingyen tej	1,357.552	«
Összesen	**2,540.529**	adag.

A gyermeknyaraltatási akció felügyelete alá tartoznak a székesfőváros területén levő diákszállók is, amelyek a Budapestre tanulmányútra feljövő tanulóifjúság elhelyezése érdekében létesültek.

Szeretetotthonok. A székesfőváros szeretetotthonaiban munka- és keresetképtelen, eltartásukra köteles és képes hozzátartozók nélküli szegények nyernek elhelyezést. A szegényellátást legújabban szabályozó 6000/1931. M. E. sz. kormány-

rendelet életbeléptetésétől, 1931. évi november hó 1. óta a szeretetotthoni tartási költségeket a lakóhely viseli. Lakóhely alatt azt a községet kell érteni, ahol a községelyre szorult a segélyezést közvetlenül megelőzően eltelt 5 év alatt egyhuzamban 3 évig lakott. A tartózkodási hely hatósága azonban erre való tekintet nélkül köteles az arra rászoruló szegényt elhelyezni és az így felmerülő költségeket az ápolt lakóhely-községével megtérítteti.

A szeretetotthonokban az 1933. év elején 1·95 pengő volt egy ápolt napi ellátási költsége. 1933. évi április hó 1-től ez az összeg napi 1·74 pengőben állapíttatott meg. 1930. évben volt az ápolási költség a legmagasabb. Napi 2·94 pengő. Ez az összeg az 1931. évtől állandóan csökkent, részint a szükségletek olcsóbb ellátása, részint a szükségletek megszorítása következtében.

A szeretetotthonok ápoltjai teljes ellátásban részesülnek. Napi négyszeri étkezést, hálóhelyet, ruházatot, mosást stb. kapnak. Orvosi ellátásukról, gyógykezellésükről, lelki gondozásukról s a lehetőséghez képest szórakoztatásukról is gondoskodás történik.

»Erzsébet« szeretetotthon. (VII., Alsóerdősor 7. sz.) Az »Erzsébet« szeretetotthon 1856-ban létesült. Bővítették az 1860—70. és 80-as években. Jelenleg három fiókintézete van. Az I. sz. fiók VII., Izabella-utca 31. sz. alatt 1902-ben nyílt meg, a Bogdanovics-féle alapítványi házban, a II. sz. fiókintézet céljaira a VIII., Alföldi-utca 6—8. szám alatt levő fővárosi menhelyet rendezték be 1919-ben és a III. sz. fiókintézet az »Erzsébet« leányárvaház régi épületében, VII., Rottenbiller-utca 50. szám alatt 1932-ben létesült.

Az ápoltak létszáma 1933. évi január hó 1-én: 460 férfi, 1199 nő, összesen 1659. Ezek közül:

50 éven aluli (nyomorék, gyógyíthatatlan beteg)	47	férfi,	76	nő, összesen		123
50—60 éves	51	«	187	«	«	238
60—70 «	145	«	409	«	«	554
70—80 «	189	«	393	«	«	582
80—90 «	28	«	128	«	«	156
90 éven felüli	—	«	6	«	«	6
	460	férfi,	**1.199**	nő, összesen		**1.659**

Az ápoltak foglalkozás szerinti megoszlása a következő:

Értelmi pályán volt	49
Iparos volt	195
Kereskedő volt	25
Rendőr, közlekedési alkalm., altiszt vagy szolga volt	53
Háztartásbeli volt	474
Háztartási alkalmazott volt	286
Napszámos volt	256
Egyéb	321
Összesen	**1.659**

Az intézet kórházi osztályán gondozott ápoltak létszáma:

Belosztályon	46	férfi,	108	nő, összesen		154
Elme- és idegosztályon	102	«	170	«	«	272
Sebészeten	33	«	75	«	«	108
Tüdőbetegosztályon	5	«	8	«	«	13
Összesen	**186**	férfi,	**361**	nő, összesen		**547**

Az intézet 1933. évi forgalmának kimutatása:

Létszám az év elején	460 férfi,	1.199 nő,	összesen	1.659
Az év folyamán felvétetett	110 «	161 «	«	271
Kilépett vagy elszállíttatott	29 «	35 «	«	64
Meghalt	69 «	129 «	«	198
Létszám az év végén	472 férfi,	1.196 nő,	összesen	1.668

Az 1933. év folyamán az intézetben 17 ágyas szemészeti osztály létesült.

Dunajobbparti szeretetotthon. (I., Attila-utca 63.) A dunajobbparti szeretetotthon épülete eredetileg Sándor gróf gazdaságához tartozott. 1867-ben szegényház céljaira alakította át a főváros.

1932. évi augusztus hó 1-én nyílt meg a régi Szent János-kórház épületében 290 ágyas fiókintézete.

A két intézetben az ápoltak létszáma:

1933. január 1-én	232 férfi,	250 nő,	összesen	482
Felvétel az év folyamán	102 «	83 «	«	185
Kilépett vagy elszállíttatott	54 «	31 «	«	85
Meghalt	17 «	26 «	«	43
Létszám az év végén	263 férfi,	276 nő,	összesen	539

Az ápoltak korszerinti megoszlása a következő:

50—60 éves	17 férfi,	24 nő,	összesen	41
60—70 «	130 férfi,	98 «	«	228
70—80 «	76 «	90 «	«	166
80—90 «	8 «	33 «	«	41
90 éven felüli	1 «	5 «	«	6
	232 férfi,	**250** nő,	összesen	**482**

Foglalkozás szerint:

Értelmi pályán volt	19
Iparos volt	154
Kereskedő volt	20
Rendőr, közlekedési alkalm., altiszt vagy szolga volt	20
Háztartásbeli volt	145
Háztartási alkalmazott volt	33
Napszámos volt	54
Egyéb	37
Összesen	482

Az intézet kórházi osztályán ..... 22 férfit, 56 nőt

összesen ..... 78 ápoltat gondoztak.

Kamaraerdei szeretetotthon. (Budapest, I., Kőérbereki-dűlő 33. hrsz., u. p. Budaőrs.) A kamaraerdei szeretetotthon céljaira a székesfőváros a részben budapesti, részben budaőrsi területen, a Kamaraerdőben fekvő Loser-féle nyaralótelepet, majd később a Baróthy-féle nyaralót vásárolta meg és alakította át. Az intézet 1913-ban nyílt meg.

Az 1933. évben pótágyak és ideiglenes fekvőhelyek felszerelése mellett 306 ápolt nyert az intézetben elhelyezést.

Az ápoltak létszáma 1933. jan 1-én	206	férfi,	88	nő, összesen		294
Felvétel az év folyamán	65	«	35	«	«	100
Kilépett vagy elszállíttatott	46	«	21	«	«	67
Meghalt	15	«	6	«	«	21
Létszám az év végén	210	férfi,	96	nő, összesen		306

Az ápoltak korszerinti megoszlása a következő:

50 éven aluli	13	férfi,	3	nő, összesen	16
50—60 éves	14	«	10	« «	24
60—70 «	67	«	27	« «	94
70—80 «	102	«	40	« «	142
80—90 «	14	«	15	« «	29
90 éven felüli	—	«	1	« «	1
Együtt	**210**	férfi,	**96**	nő, összesen	**306**

Foglalkozás szerint:

Értelmi pályán volt	12
Iparos volt	112
Kereskedő volt	9
Rendőr, közlekedési alkalm., altiszt vagy szolga volt	12
Háztartásbeli volt	42
Háztartási alkalmazott volt	35
Napszámos volt	71
Egyéb	13
Összesen	**306**

Az intézettel kapcsolatos gazdaság az intézethez tartozó földek megfelelő kihasználása végett létesült. Az intézeti főzőkonyha szükségletét részben ellátja. A még részben munkabíró ápoltak foglalkoztatásával tehenészetet, sertéshízlalót, baromfitenyésztést, valamint gyümölcs- és konyhakertet tart fenn.

A gazdaságban az 1933. év folyamán:

42.696·5	liter	tejet,	16.502	kg	zöldség és főzelékfélét,
13.687	darab	tojást,	2.574	«	sertéshúst,
1.332	«	baromfit,	686	«	borjúhúst,
2.500	kg	különféle gyümölcsöt,	544	«	marhahúst,
4.031	«	burgonyát,	1.687	«	lisztet

termelt az intézet, 22.199·42 fillér értékben.

»*Kisszeretetotthonok.*« A főváros területén 71 kisszeretetotthonban közel 700 szegény férfi és nő nyer ellátást.

A szorongató ínség hívta életre ezeket az intézményeket, melyek a székesfővárosnak, az egyházi és a társadalmi szervezeteknek együttműködésével azoknak az intézeti gondozásra szorult szegényeknek az elhelyezését biztosították, akik a szeretetotthonok zsúfoltsága miatt nem kerülhettek be az intézetekbe. A kisszeretetotthonok a kerületi elöljáróságok ellenőrzése mellett túlnyomórészt az egyházak jótékony szerveinek kezelésében vannak. Kevés kivétellel bérelt lakásokban nyertek elhelyezést, berendezésüket és felszerelésüket a Magyar Vöröskereszt Egylet adta, fenntartásukról

pedig a székesfőváros és az egyházak jótékony szervei gondoskodnak. A székesfőváros a hatósági ínségkonyhák útján való élelmezéssel, tüzelőszerrel és az apróbb kiadások fedezésével járul hozzá a fenntartáshoz, az egyházak jótékony szervei pedig az otthonok lakbér, világítási és tisztogatási költségeit viselik.

Az ilymódon gondozott szegényeken kívül a székesfőváros éjjeli menedékhelyein több, mint 400 munka- és keresetképtelen, szegényházi elhelyezésre minősített hajléktalan jut éjjeli szálláshoz, de még e mellett is több százra tehető azoknak az igényjogosultaknak a száma, akik férőhelyek hiányában nem juthatnak szeretetotthonba.

Családi gondozás: Az ugyancsak szeretetotthoni ellátásra minősített szegények közül az 1933. évben a rendelkezésre álló hitelösszeg terhére kivételes méltánylást érdemlő esetekben 43 munka- és keresetképtelen szegény részesült családi gondozásban. A gondozónak a székesfőváros napi 1·40 pengő ellátási díjat utalt ki. Az 1933. évben erre a célra kifizetett összeg 13.667·40 pengő volt.

GYÁMÜGYI KÖZIGAZGATÁS

Gyámügyi igazgatás.

Az árvaszék ügyforgalma és ügykezelése. Az árvaszék, mely a gyámhatósági közigazgatást az általános (tanácsi, illetve polgármesteri) közigazgatástól teljesen elkülönítve, mint önálló önkormányzati hatóság elsőfokon látja el, tevékenységét az 1933. évben is a szociális igényeknek megfelelően fejtette ki és ezúttal is arra törekedett, hogy a többé-kevésbbé változó szükségleteket a fennálló jogszabályok korlátai és a hivatal régi keretei között, azonban a racionalizálás szempontjainak fokozott érvényesülésével a lehetőség szerint kielégíthesse.

Az ügyforgalomnak s a kiskorúak és gondnokság alatt állóknak számbeli adatait az alábbi kimutatás tünteti fel:

Vagyonos kiskorú	2.878
Vagyontalan kiskorú	6.116
Vagyonos gondnokolt	1.687
Vagyontalan gondnokolt	7.410
Atyai hatalom vagy az anya t. és t. gyámsága alatt álló vagyonos kiskorú	14.702
T. és t. gyámság alatt álló vagyontalan kiskorú	31.307
Számadó törvényes képviselő	3.082
Az iktatott beadványok száma	90.545
Nem iktatott r. u. ügydarabok száma	8.700
Elintézetlen ügydarabok száma	474

Az árvaszék kiadóhivatalában hátrálék nem volt.

Az önálló ügyek száma az általános árvaszéki ügykörben 21.749-et, a gyermekvédelmi ügykörben pedig 9325-öt tett ki. A mult év folyamán tehát az árvaszék előtt megfordult összesen 31.074 önálló ügy. Az egyes ügyekben az iktatások (beadvány, jegyzőkönyv, átirat, jelentés) száma átlag 2—4-et tesz ki és így áll elő az összes iktatmányok számaként kimutatott 90.545 darab. Azonban ettől az átlagtól nagy eltérések is vannak.

Az iktatott ügydaraboknak jóval több, mint egyharmada (36.085 darab) leírásra került, ami azt jelenti, hogy ezekben az érdekelt felek vagy a hatóságok számára szóló hosszabb-rövidebb határozat, átirat stb. fogalmazására volt szükség. De ezeken felül több ezret tesz ki az előadók által megírt és eredetben elküldött tudakozólapok száma.

A kiadó ügyforgalma 104.600 darabot tett ki. Az irattárba elhelyezésre beérkezett 87.507, szerelésre érkezett 74.760, az irattár forgalma tehát 162.267 darab volt.

Az 1933. évben, a fenti kimutatás szerint összesen 90.545 ügydarabot iktattak, míg 1932-ben ez a szám 114.781-et tett ki. Az iktatások számában tehát sikerült az alább ismertetett racionalizálási intézkedésekkel számottevő csökkenést elérni s ezzel az árvaszék munkaterhét enyhíteni, mely az utóbbi években a ki nem elégítő számú fogalmazási személyzet számára csaknem elviselhetetlen volt.

A racionalizálás ügye s az ügyintézésre vonatkozó általános intézkedések. A) *A racionalizálás eredményei.* A racionalizálás ügyében az 1932. évi június 4-én hozott alapvető jelentőségű 12/3—1932. sz. teljes ülési határozat intézkedett.

Ezeknek az intézkedéseknek az 1933. évben jelentkező főbb eredményei a következőkben foglalhatók össze:

1. Még az 1931. évben megszervezett árvaszéki tudakozó iroda a hivatalos órák egész ideje alatt a felek rendelkezésére áll; az irodában a fogalmazási kar fiatalabb, de kellően gyakorlott tagjai váltakozva teljesítenek szolgálatot és az odaforduló felek érdemleges felvilágosítást nyernek, sőt szükség esetén érdemleges jogsegélyben is részesülnek kérelmüknek jegyzőkönyvbe vétele által. A tudakozó iroda évenkint több mint 6000 esetben nyujt szóbeli felvilágosítást és átlag 600 esetben veszi jegyzőkönyvbe a felek kérelmét. Az iroda működéséről alább részletes statisztikai kimutatás tájékoztat.

2. Az ügyintézési és kezelési egyszerűsítések hatása elsősorban az iktatott ügydarabok számának jelentékeny csökkenésében mutatkozott meg. Az árvaszék ügyforgalma az 1932. évben 124.242 darab volt, ezzel szemben az 1933. évben 90.545 darab. Az iktatmányok száma tehát 33.697 darabbal csökkent. A csökkenés az előző évi ügyforgalomnak 27·1%-a. Még nagyobb a százalékos csökkenés a gyermekvédelmi osztály ügyforgalmában. A gyermekvédelmi osztály iktatott aktáinak száma 1932-ben 36.251 darab. 1933-ban pedig 20.947 darab. Iktatmánycsökkenés 15.304 darab. A csökkenés ezek szerint az előző évi ügyforgalomnak 42%-a.

3. A segédhivatal pontos feljegyzést készít az 1933. évi március 9-e óta az irodába beérkezett azokról az ügydarabokról (tudakozólapok, bejelentő hivatali lapok, születési anyakönyvi kivonatok, r. u. idézések, visszajelentések), amelyeket iktatás nélkül közvetlenül az előadónak küld be az iroda. Ezekből az adatokból megállapítható, hogy az egész év folyamán kerekszámban 8700 darab ilyen, iktatás alá nem eső ügydarab érkezett, a havi átlag tehát 725 darab. Ebben a számban nem szerepel az a nagyszámú jegyzőkönyv, amelyet különösen a gyermekvédelmi és a tartási osztály tagjai vesznek fel, rövidúti idézés folytán és rövid úton, iktatás nélkül csatolnak az iratokhoz. Ezeknek a jegyzőkönyveknek a száma egy év alatt több ezer darabot tesz ki. Tehát itt 12.000—13.000 olyan ügydarabról van szó, amelyek iktatás nélkül és az irattár elkerülésével jutnak az előadókhoz. Minthogy pedig a r. u. tudakozólapok, idézések és sürgetések jelentékeny részére nem érkezik vissza válasz, illetve az idézésre a fél nem jelenik meg, az előadók által tett rövidúti intézkedések száma így évente körülbelül 20.000 darabra tehető.

Ezek az ügydarabok természetesen nem szerepelnek az előadók munkakönyveiben és az általuk elintézett akták kimutatásában. Ezzel függnek össze a leírások statisztikai adatai. Mivel az előadók a r. u. idézéseket, tudakozólapokat maguk töltik ki és adják ki, a leírások száma a kiadóban igen jelentősen, az egész év folyamán az előző évi adathoz viszonyítva 15.560 darabbal csökkent. Ezt a munkát a segéd-

hivatalnak megtakarították, mert eddig ezeket az ügydarabokat előbb az előadó írta le fogalmazványban, azután másolta le a leíró. Az előadóknak azonban ez munkaszaporulatot jelent, mert egy-egy ügyben több idézést is ki kell tölteni és a tudakozólapokat is gondosabban kell írni, mint fogalmazványban.

4. Az iktatmányok számát eddig rendkívül emelte az előadók által elrendelt nyilvántartás (scontro). Az iroda által iktatott scontrojelentések száma az 1932. évben 25.621 darab volt, ezzel szemben 1933-ban csak 13.448 darab. Tehát a mult évben a nyilvántartási jelentések száma az 1932. évi számának csaknem a felére csökkent. Az iktatmányok számának évi 33.000 darabbal való csökkenése tehát a fentiek szerint abban leli magyarázatát, hogy az új rendszerben körülbelül 20.000 rövidúti intézkedést tesznek az előadók és megtakarítanak körülbelül 13.000 nyilvántartói jelentést.

Hogy az árvaszék valóságos ügyforgalma nem csökkent, azt a fentieken kívül a következő adatok bizonyítják:

a) Az alapszámok mennyisége igazolja, hogy 1932-ben 32.689 önálló ügy fordult elő az árvaszéknél, 1933-ban pedig 31.074 ügy. De itt figyelembeveendő, hogy 1933-ban már nem iktatták a házassági bontóperekben hozott ítéletek és végzések legnagyobb részét. Ezeknek száma pedig megközelítőleg 1000-re tehető.

E szerint az önálló ügyek száma 1933-ban is ugyanannyi volt, mint 1932-ben. Az újonnan meginduló ügyek száma pedig 1933-ban jelentékeny emelkedést mutat az előző évivel szemben. Az 1932-ben — a gyermekvédelmi ügyeket nem számítva — új ügyként indult 7743 darab 1933-ban pedig 8088 darab.

b) A gyermekvédelmi osztály elintézett érdemi ügyeinek statisztikája ugyancsak azt mutatja, hogy az árvaszék valóságos ügyforgalma nem csökkent. Ugyanis a gyermekvédelmi osztályban 1932-ben az iktatmányok száma 36.251 darab volt, 1933-ban pedig csupán 20.947 darab, ennek ellenére az érdemi intézkedések száma 1932-ben 5135 darab volt, míg 1933-ban 5205 darab. Tehát az iktatott darabok számának jelentékeny csökkenése ellenére az érdemi elintézést igénylő ügyek száma emelkedett. Százalékban kifejezve: az 1932. évben az összes intézkedéseknek 14%-a, az 1933. évben pedig az összes intézkedéseknek 24%-a volt érdemi intézkedés, vagyis tavaly minden 7. intézkedés volt érdemleges, idén pedig minden 4.

c) Az 1933. év elején megalakított tartási osztályba beosztott hat előadó az 1933. év első kilenc hónapjában kapott összesen 342 új tartási ügyet. Ebből ugyanezen idő alatt érdemi elintézést nyert 233, folyamatban maradt vagy érdemi intézkedés nélkül megszűnt 109 darab, a 233 ügy közül az első érdemi intézkedés megtörtént 15 nap alatt 69 ügyben, 30 nap alatt 89 ügyben, 60 nap alatt 67 ügyben. Tehát a 233 érdemileg elintézett új ügy közül 225 ügyben 2 hónapon belül megtörtént az első érdemi intézkedés.

Hasonló a tapasztalat a gyermekvédelmi ügyekben is. Az újonnan megindult anyagi vagy erkölcsi elhagyottsági ügyekben az ügyek túlnyomó többségében 2—3 hónapon belül megtörténik az érdemi döntés. A szükséges adatokat az előadók rövidúton kiadott tudakozásokkal és nyomozással szerzik be.

Fentebb ismertetett adatok alapján a racionalizálás eredménye a következőkben foglalható össze.

Az árvaszék tényleges munkája nem csökkent, vagyis a felmerült ügyek és a jogkereső közönség általában az eddigi mértékben, sőt egyes ügykörökben jóval

nagyobb arányban vették igénybe a gyámhatóságot, mint a korábbi években. Ennek ellenére az árvaszék munkássága ugyanazon tisztviselői létszám mellett a munka minősége, gazdaságossága és gyorsasága szempontjából igen jelentékenyen javult.

Ugyanis: 1. A tudakozó iroda működése elejét veszi a felek küldözgetéseinek, meggyorsítja a felvilágosítást és az ügyintézést.

2. Az iktatott ügyiratok számának évi 33.000 darabbal való csökkentése a manuális munka apasztását jelenti az érdemleges munka előnyére és meggyorsítja az ügymenetet, mert minden egyes rövidúton elintézett ügydarab közvetlenül, az iroda elkerülésével, az elintézés napján kerül expediálásra és a visszaérkező rövidutas ügydarab ugyancsak az iroda elkerülésével a beérkezés napján kerül az előadóhoz. Elmarad tehát az iktatás, ellenőrzőkönyvbe beírás, irattári szerelés, előadói munkakönyvbe beírás, előadói munkakönyvből kivezetés, átadókönyvbe beírás, ülnöki aláírás, leírókönyvbe beírás, külön leírás, külön irattározás az ezzel kapcsolatos irattári könyvvezetéssel és végül elmarad a nyilvántartóba feljegyzés és a nyilvántartói jelentés, amely ismét iktatás alá kerülne. Mindezeknek az úgynevezett mozdulatoknak évi 33.000 darabbal való megtakarítása nyilvánvaló előnye az új rendszernek mind a munka gazdaságossága és egyszerűsége, mind pedig gyorsasága szempontjából.

3. Az ügyek osztályonkinti elkülönítése és rövidúti előkészítése a gyorsaság szempontjából különösen a gyermekvédelmi és a törvényes gyermektartási ügyekben érezteti hatását, tehát épen azokban a tömegesen jelentkező ügyekben, amelyeknél szociális igényt kell kielégíteni és így a gyorsaság rendkívül fontos. De az osztályok alakítása és azok keretében a racionális előkészítés a munka szinvonala szempontjából is előnyös volt. Az újonnan kidolgozott mintalapok, különösen a törvényes gyermektartási ügyeknél nemcsak megkönnyítik az előadók munkáját, hanem elejét veszik a hiányos és lassú előkészítésnek és alapjául szolgálnak az érdemi intézkedések színvonalbeli emelkedésének.

Az új rendszer mellőzhetővé tette körülbelül évi 20.000 intézkedésnél az ülnöki aláírást, ami egyrészt az amúgyis túlterhelt ülnöki kar munkájának legalább a manuális részét csökkentette, de másrészt előmozdította a fiatalabb előadók önállóságra nevelését.

4. A mult év három utolsó havi kimutatása szerint az egész fogalmazói személyzet összes hátraléka 350 darab körül volt. Régebben ennek a számnak többszöröse szerepelt a hátráléki kimutatásokban, amely körülmény ugyancsak a munka ütemének gyorsulását mutatja.

5. Az új rendszer kiegészítve a segédhivatalban keresztülvitt egyszerűsítéssel, nevezetesen az ügykönyv és mutatókönyv egyesítésével, lehetővé tette a segédhivatali munkaerők átcsoportosítását és itt jelentkezik az a nyereség, amely a fogalmazói kar tagjainak kárpótlást nyujt a racionalizálás által bizonyos vonatkozásokban reájuk rótt munkatöbbletért.

Régen szükségét érezte már az árvaszék annak, hogy különösen a törvényes gyermektartási ügyekben, de egyéb természetű ügyekben is, a helyszíni szemlével kapcsolatos nyomozásokat, a kiskorúak és szülők életkörülményeinek, vagyoni és jövedelmi viszonyainak hivatalos nyomozás útján való megállapítását saját, speciálisan kiképzett tisztviselőivel végeztesse. Az árvaszék állandó személyzeti hiánya nem tette lehetővé erre a célra a munkaerők elvonását, úgyhogy a gyermekvédelmi osztály

női vizsgálóközegén kívül a nyomozásokra csak egy kezelőszakbeli tisztviselő állt rendelkezésére, aki a szükségelt munkának csak töredékét tudta elvégezni és így az árvaszék az ügyek többségében a ker. elöljáróságok segítségére szorult. A ker. elöljáróságok jelentései azonban az ottani túlterheltség miatt egyrészt jelentékeny késedelemmel érkeztek be, másrészt a szakszerűség hiányában olykor fogyatékosak voltak. Az új rendszer lehetővé tette két újabb nyomozótisztviselő beállítását. A nyomozásoknak az árvaszék kebelén belül való szakszerű ellátása az előkészítő eljárást rendkívül megkönnyíti és meggyorsítja és ezáltal fontos szociális érdeket szolgál. Végül ugyancsak mód nyílt arra az új rendszerben, hogy a kezelő, illetve leírószemélyzet az előadók adminisztratív természetű munkájára és a tárgyalási jegyzőkönyveknek és határozatoknak diktálás útján való leírására az előadók részéről közvetlenül igénybevehető legyen.

A racionalizálás legfontosabb eredménye az, hogy az iktatások maximális csökkentésével és az ügyintézés módjának célszerű átalakításával sikerült az árvaszéknek évről-évre aggodalmasan növekedő munkaterhét oly mértékben enyhíteni, hogyha újabb feladatokat nem hárítanak rá, a néhány évvel ezelőtt sürgetett létszámemelés elkerülhető lesz.

B) *Kimutatás a tudakozóiroda 1933. évi működéséről.*

Hónap	Az iroda a felek kérését jegyzőkönyvbe foglalta								Az iroda szóbeli felvilágosítást adott
	törvényes k. k.			gyámság és gondnokság	örökbefogadás	gyermekvédelmi	egyéb	összesen	
	tartása	láthatása	elhelyezése	ügyében		ügyekben			
Január	25	2	2	5	6	—	4	44	646
Február	21	1	5	7	2	1	4	41	526
Március	28	—	2	—	8	3	4	45	706
Április	25	1	3	2	4	—	6	41	575
Május	31	1	4	1	2	—	4	43	680
Június	21	1	2	2	5	—	3	34	549
Július	31	2	3	6	7	—	27	76	650
Augusztus	19	1	2	3	3	1	3	32	456
Szeptember	26	—	3	4	5	4	8	50	638
Október	21	1	1	6	—	1	13	43	669
November	28	—	4	1	6	1	2	42	658
December	13	—	2	2	2	—	3	22	589
Összesen	**289**	**10**	**33**	**39**	**50**	**11**	**81**	**513**	**7.342**

C) *A nagyobb csoportok szerint alakított osztályok.* Már az előző évi jelentés is megállapította, hogy a gyámhatósági munkában is helyénvaló az ügycsoportok természete szerint osztályok alakítása, mert ez a rendszer, a munkamegosztás elvének érvényesülése folytán, elősegíti a tömeges ügyek célszerűbb intézését. Az egyes ülnökök a kisebbszámú, bonyolultabb ügyek személyes intézése mellett egy-egy ilyen osztály vezetésével vehetnek részt a tömegesebb munka irányításában s ennek során az egycsoportba tartozó ügyek racionálisabb intézésére megfelelő gyakorlatot és rendszert alakíthatnak ki.

Ez a szempont bizonyos mértékig már régebben is érvényesült az árvaszék munkarendjében. Ugyanis hasonló meggondolás alapján állította fel a teljes ülés

23 évvel ezelőtt a gyermekvédelmi osztályt; 1921-ben pedig a házassági és útlevélügyek osztályát és 1932-ben a törvényes gyermekek tartási ügyeit intéző osztályt szervezte meg.

Az árvaszék munkarendszerének ezt az átszervezését az elnök továbbfejlesztette és a mult év végén az eddigi ügycsoportok mellett a gondnoksági ügyek osztályát állította fel s a tartási csoporthoz utalta a törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyeit is.

1. A gyermekvédelmi osztály. Ennek működését alább külön ismertetjük, mert a gyermekvédelmi ügyek már hosszabb idő óta számban és jelentőségben az árvaszék munkájának egyik legfontosabb részét teszik.

2. A házassági, útlevél- és vallásváltoztatási ügyek osztálya. A házassági ügyek egy részében a törvény által kívánt formaságok megkönnyítésére vonatkozó és még a háború folyamán életbelépett kormányrendeletek részben ma is hatályban vannak és úgy ezeknek a jogszabályoknak az alkalmazásánál, mint a kiskorúaknak az elszakított területekre és külföldre való utazásához szükséges útlevelek megszerzésénél az árvaszék hozzájáruló intézkedésére igen gyakran van szükség.

Ezekben az ügyekben az eljárás megkönnyítése és gyorsítása céljából a fentiek szerint még 1921-ben létesült külön osztály működése lehetővé tette, hogy az érdekeltek szükség esetén még a kérelem előterjesztésének napján kézhezvehessék az árvaszék határozatát. 1932 óta a helyesebb munkamegosztás céljából ennek az osztálynak irányítását ellátó ülnök intézkedési jogkörébe tartoznak az eddig is külön csoportosított vallásváltoztatási ügyek.

Ennek az osztálynak működéséről az alábbi kimutatások tájékoztatnak:

Az osztály eljárt összesen	532	esetben
Érdemleges határozatot hozott	451	«
Ezek az intézkedések a következőképen oszlanak meg:		
Sürgős gyámrendelés a házasság megkötheősége végett	117	«
Gyámhatósági engedély megadása az 1915. évi 647. M. E. számú úgynevezett háborús rendelet alapján	71	«
Gondnokrendelés külföldiek házassági ügyében az 1894. évi XXXI. t.-c. 112. §-a alapján	46	«
Ugyanilyen alapon megadatott a gyámhatósági beleegyezés	46	«
Gyámhatósági jóváhagyás megadása az igazságügyminiszternek az 1933. évi febr. 23-án 400/1933. I. M. szám alatt kelt rendelete alapján, mely a külföldiek házasságkötését megkönnyítette	54	«
Az árvaszék az atyai hatalmat megszüntette, illetőleg az anyát t. és t. gyámi tisztétől elmozdította, hogy ezáltal a törvényes képviselet sürgősen rendeztessék és a kiskorú az érdekében álló házasságot megkötheese	15	«
Gyámhatósági jóváhagyás megadása 20 éven aluli kiskorúak házassági ügyében az 1894. évi XXXI. t.-c. 8. §-a alapján	31	«
Az atya által Amerikából megadott szülői beleegyezést, amely a törvényes formáknak nem felelt meg, az árvaszék pótolta	2	«
Gyámhatósági beleegyezés megadása a szülők ellenzésével szemben	16	«
Egyéb érdemi intézkedés	53	«
Összesen	**451**	esetben

Épen úgy, mint a gyermekvédelmi osztály, a házassági osztály is az Országos Stefánia Szövetséggel állandó kapcsolatot tart fenn és annak közbenjárását igénybe vette a házasságon kívüli születések esetén.

Az osztály közbenjárása folytán 2 esetben a szülő elállott attól a szándékától, hogy kiskorú gyermeke ellen bűnvádi eljárást indítson, amiért a kiskorú az érdekében álló házasság megkötheteése végett a törvényes képviselői beleegyezést meghamisította.

A szülők ellenzése esetén megadott gyámhatósági beleegyező véghatározatot a szülők 11 esetben nem fellebbezték meg, mert sikerült őket meggyőzni, hogy a kötendő házasság a kiskorú érdekében áll.

Az osztálynak sikerült 4 esetben a kiskorút az érdekében nem álló házasságkötésről lebeszélni, két esetben pedig ugyanilyen okok miatt még függőben maradt az eljárás.

27 esetben sikerült az osztálynak a szülőket a házasulandó kiskorúval kibékíteni és így az ügy megszűnt.

Útlevélváltási és kivándorlási ügyek.

Az osztály eljárt összesen 380 esetben. Érdemleges véghatározatot hozott — útlevélváltáshoz engedélyt adott — 366 esetben. Ezenfelül az apa és a kiskorúak részére kiállított útlevelet az árvaszék letiltotta 1 esetben. Tárgyalások során az apát meggyőzte az osztály arról, hogy az utazás a kiskorú érdekében áll és így a szükséges beleegyezést megadta 5 esetben. Ugyanilyen eljárás folytán adta meg az apa a kivándorláshoz szükséges beleegyezést 1 esetben. Az apa ellenzésével szemben az utazáshoz, illetve kivándorláshoz megadott gyámhatósági beleegyezést az apa nem fellebbezte meg 2 esetben. Az iratok áttétettek az illetékes gyámhatósághoz 5 esetben. A racionalizálás folytán az osztály rövidúti intézkedést (sürgetés, idézés, értesítés stb.) tett 28 esetben.

Vallásváltoztatási ügyek.

Beérkezett kérelem (kérvény, jegyzőkönyv) 56 esetben. Véghatározattal kedvező elintézést nyert 54 esetben. Véghatározattal elutasíttatott jogalap hiányában 1 esetben. Illetékességből áttétetett 1 esetben.

3. A törvényes kiskorúak tartási és örökbefogadási ügyeinek osztálya. A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény értelmében a törvényes gyermekek tartási és elhelyezési ügyei túlnyomórészt és szabályként a gyámhatóság hatáskörébe kerültek. Ennek folytán a tartási ügyek folyton szaporodnak és az árvaszék munkájának mind jelentősebb részét alkotják. Ezeknek az ügyeknek gyors és jó elintézése ma már ugyanolyan szociális szükséglet, mint a házasságon kívül született gyermekek jogvédelme, mivel ez a gyermekkategória szintén az úgynevezett leginkább veszélyeztetett gyermekcsoportok körébe tartozik, amint azt a legutóbb előfordult gyermekbűnözési tragédiák igazolják. A tartási ügyek nagyobb csoportját a szegényebb társadalmi osztályokhoz tartozó gyermekek ügyei teszik. Ezek a tömegesen jelentkező és nagy vonásokban hasonló ügyek egy osztályban, egységes irányítás mellett, célszerűen, jól és gyorsan intézhetők. Nem minden tartási ügyet, hanem a hasonló természetű és rendszerint nehezebb bizonyítási eljárást nem igénylő ügyek tömegét intézi ez az osztály. Az osztályban egy ülnök vezetése alatt egy jegyző, egy fogalmazó és két segédfogalmazó dolgozik, akik azonban egyéb ügyeket is intéznek, nehogy a túlságos specializálódás egyoldalúvá tegye őket.

D) *Egyéb általános intézkedések.* Az árvaszék elnöke tervszerű sorrendben valósítja meg részben saját hatáskörében, részben a teljes ülés útján azokat az intézkedéseket, amelyek közérdekből, a gyámhatósági tevékenység irányvonala, a belső hivatali munka célszerű rendje és a munka színvonalának további emelése szempontjából helyénvalónak és szükségesnek látszanak.

1. Az árvaszék ügygondnokrendelési eljárásának szabályozása. A végből, hogy a díjazással járó hivatalos árvaszéki megbízások az ügyvédi kar tagjai között a súlyos gazdasági viszonyok által különösen indokolt méltányosság szem előtt tartásával arányosan osztassanak meg, a m. kir. belügyminiszternek e tárgyban kelt 191.440/1933—XIII. sz. vonatkozó felhívása folytán az árvaszék ügygondnokrendelési eljárását az 1933. évi október 14-én kelt 10/7—1933. sz. teljes ülési határozatával szabályozta.

Ez a szabályozás elsősorban a betöltés mikéntje szempontjából a törvény által diszkrecionális jogkörébe utalt úgynevezett ügygondnok, másként eseti gondnok kirendelésére vonatkozik, akiknek ebbeli megbízása a konkrét kérdés elbírálásával megszűnik.

Az olyan esetekben, amelyekben ügyvéd kirendelése mutatkozik indokoltnak, a fentemlített ügygondnoki tisztségeket a budapesti ügyvédi kamarának a 31.600/1931. I. M. sz. rendelet 1—5. §-ai értelmében összeállított alaplajstroma alapján az alábbiak szerint készítendő úgynevezett szolgálati lajstromba felvett ügyvédekkel kell betölteni. Az árvaszék a lajstrom sorrendjéhez kötve nincs. A megbízás adását a lajstromban fel kell jegyezni és a megbízást nyert ügyvéd csak akkor kerülhet ismét sorra, amikor az alaplajstromból már mindenki megbízáshoz jutott. Előbb is kirendelhető azonban ismételten az, akinek egy vagy több megbízásából származó keresete a 2000 pengőt nem érte el.

Az ügygondnoki kirendeléseknél ilyként alapul veendő szolgálati lajstromot évről-évre az alaplajstrom bemutatásától számított 15 nap alatt héttagú vegyes bizottság állítja össze. A vegyes bizottság elnöke az árvaszék elnöke vagy helyettese, tagjai az árvaszéknek az árvaszék elnöke által kijelölendő három ülnöke és a budapesti ügyvédi kamara választmányának tagjai sorából kiküldendő három tag.

A szolgálati lajstrom elkészítésénél — a teljes ülési határozat szerint — figyelembe veendő, hogy abba a gyámhatóság hatáskörébe utalt ügygondnokrendelések csekély számára való tekintettel az alaplajstromban összeírt ügyvédek közül legfeljebb 250-et lehet felvenni és pedig kivétel nélkül olyanokat, akik rendelkeznek az ügygondnoki tisztség helyes ellátásához szükséges különleges személyi és tárgyi ismeretekkel és előfeltételekkel. Ily kellékek az öröklési és családi jognak, utóbbi tekintetében különösen a gyámsági jognak és tartozékainak alapos ismerete, továbbá a szociális érzék, megbízhatóság és nem utolsó sorban a budapesti családoknak és helyi viszonyoknak ismerete és akik e mellett a jövedelmet szolgáltató gyámhatósági közmegbízatásuk ellenében a teljesen vagyontalan gyámoltak és gondnokoltak reájuk bízandó ügyeinek ellátására is hajlandók.

Eme nélkülözhetetlen előfeltételek mellett elsősorban az veendő figyelembe a szolgálati lajstrom összeállításánál, hogy az illető ügyvédnek másokat megelőző felvételét személyes körülményei, így különösen keresetének nagymérvű csökkenése, hadviseltsége, hadirokkantsága, szegényfél részére kirendelt ügygondnoki, gyámi és gondnoki minőségben kifejtett jelentékeny tevékenysége általában anyagi rászorultsága vagy egyéb méltánylást érdemlő körülmények kellően indokolják-e?

Az árvaszék a jövőben adandó ügygondnoki stb. megbízatásokat az Ügyvédi Kamara kívánságához képest és az 1050/1932. M. E. sz. rendelet rendelkezéseinek analogiájára ahhoz a feltételhez köti, hogy a kirendelt ügyvéd megbízatása alapján

teljesített munkája után megállapított díjának 10%-át ügyvédi jóléti célokra beszolgáltatja az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézetnek.

A fentiek értelmében az úgynevezett szolgálati lajstrom elkészült s a jövőben az ügygondnokrendelések az említett teljes ülési határozat szerint és az irányadó lista alapján fognak történni.

2. A gyámi nyilvántartás átalakítása. A racionalizálási intézkedésekkel kapcsolatban szükséges a gyámi nyilvántartás revíziója és átszervezése. A gyámi nyilvántartás szolgál alapjául a kiskorúak és gondnokoltak érdekében törvény szerint sok esetben hivatalból teendő intézkedéseknek és ezenfelül áttekintést nyujt a gyámhatóság felügyelete alá tartozó kiskorúak és gondnokoltak különböző csoportjáról, számbeli, személyi és vagyoni adatairól. Ezért ennek a nyilvántartásnak könnyen kezelhetőnek, áttekinthetőnek és olyannak kell lennie, amely statisztikai szempontból is hasznavehető. Minthogy pedig a gyámi nyilvántartásnak a három évtizedes ügyviteli szabályokon alapuló rendszere ezeknek az igényeknek nem mindenben felel meg, a teljes ülés a 10/25—1933. sz. határozatával elrendelte az egyes csoportok szerint különböző színű, de egységes méretű új nyilvántartási lapok készítését s ezzel kapcsolatban a felesleges vagy tárgytalanná vált, régi törzskönyvi lapok kiselejtezését.

A gondnokoltak nyilvántartásának ilyen értelmű átalakítása már folyamatban van.

A gyámoltak nyilvántartásának a fenti elvek szerint történő átalakítása 1934. évben fog megtörténni.

3. Egyes ügykörök és elvi kérdések anyagi és eljárási jogi szabályainak kidolgozása. A munka színvonalának további emelése és az élet igényeihez képest változó, fejlődő joggyakorlat egységes irányának biztosítása érdekében az elnök az elsők közt megvalósítandó célul tűzte ki, hogy a fontosabb gyámhatósági ügykörökre és elvi kérdésekre vonatkozó jogszabályok, helyes és célszerű elintézési módok részletes előtanulmányok alapján dolgoztassanak ki. Ezekre a munkálatokra részint az ülnöki kar egyes tagjait kérte fel, de több kérdés kidolgozásával fiatalabb előadókat is megbízott. Ezeket az előterjesztéseket a teljes ülés tárgyalás alá veszi s a helyesnek elfogadott irányelveket határozattá emelve, az ügyviteli szabályok értelmében az egész árvaszékre kötelezővé teszi.

E) *Az érdemi intézkedések kimutatása ügycsoportok szerint.* Az árvaszék új irányú munkamódszerének helyes kialakítása és továbbfejlesztése érdekében az 1932. év elejétől kezdve az érdemi munkát jobban feltüntető és ellenőrizhető statisztikai adatgyüjtés van folyamatban. Az ebből összeállítható anyag szemléltetőbb tájékoztatást nyujt arról a sokoldalú munkateljesítményről, amelyet az árvaszék jogvédelmi, jogszolgáltatási és szociális téren kifejt, ezenfelül hasznos szolgálatot tehet egyes szakkérdések tudományos feldolgozása vagy anyagi és eljárási reformok előkészítése alkalmával.

A fentemlített új statisztikai adatgyüjtés alapján a következők állapíthatók meg:

Az 1933. évben az árvaszék előtt folyamatban volt 31.074 önálló ügy;

az ügyekben az összes iktatások (kérvények, jegyzőkönyvek, átiratok, nyilvántartó jelentések stb.) száma összesen 90.545;

érdemi határozatot (véghatározatot) hozott az árvaszék 17.975-öt.

E szerint tehát az önálló ügyeknek több, mint a felére (57·8%) esik érdemi intézkedés. Ha figyelembe vesszük, hogy az árvaszékhez beérkező ügyeknek nem kis része olyan természetű, amelyekben nincs szükség érdemi intézkedésre, hanem csak tudomásulvételre, nyilvántartásra, megkeresés folytán vizsgálatra, értesítésre stb., akkor ez az arányszám igen kedvező s azt mutatja, hogy az egyéb ügyekben az árvaszék számbelileg is jelentékeny érdemleges munkát végzett.

A fenti adatok további összevetéséből az tűnik ki, hogy az összes iktatmányoknak 19·9%-ában, vagyis $^1/_5$ részében volt szükség érdemi intézkedésekre (véghatározatra). Itt félreértések elkerülése végett ki kell emelni, hogy a véghatározattal elintézett 19·9% nem azt jelenti, mintha az iktatmányok többi része nem lenne végleg elintézve. Ugyanis az iktatmánynak s ezzel esetleg az egész ügynek végleges elintézése történhetik úgynevezett nem érdemi (kurrens) intézkedéssel, ha tudniillik az ügy természete csak ilyet kíván, például egy bírósági megkeresés egyszerű válasziratot vagy egy vidéki árvaszéki átirat egy ittlakó személy jegyzőkönyvi meghallgatását.

1932-ben ez az arányszám 15·5%-ot tett ki, tehát az új ügyintézési rendszerben az iktatások számának csökkenése folytán több mint 4%-kal emelkedett az érdemi intézkedések arányszáma.

Törvényes kiskorúak tartási, elhelyezési és láthatási ügyei.

Beérkezett összesen	1.563	darab
Tartási ügyben véghatározat	727	esetben
Elhelyezési « «	230	«
Láthatási « «	97	«
Egyesség jött létre	530	«
Egyéb intézkedés (áttétel, megszűnt stb.)	230	«
Folyamatban van	60	«

Hagyatéki ügyek.

Beérkezett összesen	1.303	darab
Jóváhagyó véghatározat	1.147	esetben
Pótlásra a kir. közjegyzőhöz	55	«
Áttettük az illetékes árvaszékhez	43	«
Egyéb intézkedés	19	«
Folyamatban van	76	«

Adásvételi és egyéb jogügyletek.

Beérkezett összesen	740	darab
Jóváhagyó véghatározat	673	esetben
Jóváhagyást megtagadó véghatározat	21	«
Egyéb intézkedés (pótlás, áttétel)	20	«
Folyamatban	26	«

A fenti 740 ügy nem foglalja magában az örökbefogadási és tanoncszerződéseket s a házasságonkívüli gyermekek tartási egyességeit.

Törvényes kiskorúak örökbefogadási ügyei.

Beérkezett összesen	183	darab
A szerződést az árvaszék foglalta jegyzőkönyvbe	110	esetben
A szerződést a felek mutatták be	59	«
A szerződést az árvaszék jóváhagyta	149	«
Kormányhatósági megerősítés történt	133	«
Egyéb intézkedés (áttétel stb.)	21	«
Folyamatban	17	«

Nagykorúsítási ügyek.

Beérkezett kérvények száma	644 darab
Nagykorúsító véghatározat	543 «
Elutasító véghatározat	11 «
Egyéb intézkedés (áttétel, kérelem visszavonása stb.)	90 «

Ezen statisztikai adatok alapján még a következők állapíthatók meg:

A gyermekvédelmi ügyek az összes ügyeknek 30%-át, a törvényes gyermekek tartási ügyei 5%-át, a hagyatéki ügyek 4·2%-át, a jogügyletek 3·9%-át, a nagykorúsítási ügyek pedig 2·1%-át teszik. A statisztika tehát igazolja azt a megfigyelést, hogy a gyermekvédelmi ügyek mellett a tartási ügyek jelentősége emelkedik az árvaszék ügykörében és számuk meghaladja a valamikor domináló hagyatéki ügyek számát.

A fentebbi ügycsoportok az árvaszék összes ügyeinek 45%-át teszik ki. Az érdemleges munkával elfoglalt előadók nem voltak további statisztikai kimutatások vezetésével megterhelhetők, ezért az ügyek többi 55%-ának részletes megosztásáról nincs kimutatás. Kétségtelen azonban, hogy ezeknek zömét a gyámság és a gondnokság rendezése, valamint a vagyonkezelési ügyek teszik.

1933-ban 132 tartási és elhelyezési üggyel volt több, mint az előző évben, ami igen nagy emelkedést és megterhelést jelent.

A hagyatéki örökbefogadási és nagykorúsítási ügyek számaránya mindkét évben azonos volt.

A gyermekvédelmi ügyekben némi csökkenés van, ami egyrészt arra vezethető vissza, hogy 1933-ban 150-nel kevesebb gyermek született házasságon kívül, mint 1932-ben, másrészt azonban a számbeli csökkenés látszólagos és a következetesen keresztülvitt racionalizálásnak köszönhető.

F) *Fellebbezések.* Az árvaszéknek 17.975 véghatározata közül a mult évben mindössze 385-öt fellebbeztek meg, vagyis az összes érdemi határozatoknak 2·1%-át. A gyámhatóság hatáskörében aránylag kevés a kontenciózus ügy s így természetszerűen sokkal kevesebb fellebbezésre lehet számítani, mint a bírói eljárásban, de a jogorvoslatok csekély száma, továbbá a megváltoztatások (31) és a feloldások (5) kis hányada és a túlnyomórészt (293) kitevő helybenhagyó határozatok arra mutatnak, hogy az árvaszék intézkedései kellő színvonalon vannak.

Megállapítható azonban, hogy a fellebbezések száma és aránya az előző év adataihoz viszonyítva emelkedett. 1932-ben ugyanis ez a szám 250 volt, amely az érdemi határozatoknak csak 1·4%-át tette ki. Az emelkedésnek oka az, hogy a mult évben az árvaszék hatáskörének kibővülése folytán a törvényes kiskorúak tartási ügyei túlnyomórészt idekerültek, ezek pedig jogvitás ügyek lévén, a fellebbezések legnagyobb számban ezekben az ügyekben adattak be.

*

Általános jellegű és elvi jelentőségű rendeletek, határozatok. Az 1933. év folyamán a gyámügyi eljárást és az árvaszék ügymenetét érintő több olyan kiemelkedő mozzanat (kormányrendelet, felsőbírósági döntés, árvaszéki teljes ülési határozat stb.) merült fel, amely fontosságánál vagy elvi jelentőségénél fogva többé-kevésbbé részletes ismertetést érdemel.

*

A m. kir. belügyminiszternek 193.242/1933. B. M. számú rendeletéből a törvényes származású kiskorú unokák részéről nagyszüleikkel szemben támasztott tartási igény elbírálása ügyében. A Hatásköri Bíróság I. számú teljes ülési határozatával kimondotta, hogy törvényes származású kiskorú unokák részéről a nagyszüleik ellen tartás iránt indított ügyekben az eljárás a rendes bíróság hatáskörébe tartozik.

Erre a határozatra tekintettel hatályon kívül helyeztetett a 204.500/1931. B. M. számú rendelet I. 1. pontjának az a rendelkezése, mely szerint a törvényes gyermek tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz, ha a gyermek nagyszüleitől vagy azok egyikétől vagy másikától követel tartást.

Ennek következtében az unokák részéről a nagyszülők ellen a gyámhatóság előtt folyamatba tett tartási ügyekben a gyámhatóságnak az eljárást meg kell szüntetnie és a tárgyalási iratokat a rendes bírósághoz át kell tennie, még akkor is, ha az ügy fellebbvitel folytán fokozatos gyámhatósági felülbírálás alatt áll.

Ha a gyámhatóság határozata már jogerőre emelkedett, a gyámhatósági határozat joghatálya addig tart, amíg a bíróságnak az ott esetleg folyamatba tett új eljárásban hozott határozata végrehajthatóvá nem válik.

*

A m. kir. belügyminiszternek 195.000/1933. B. M. sz. rendeletéből a gazdatartozások fizetésének újabb szabályozása ügyében. A gazdatartozások fizetésének újabb szabályozása tárgyában kiadott 14.000/1933. M. E. sz. rendelet (a következőkben R.) továbbá az ezt kiegészítő és módosító rendeletek az árvaszéket két oldalról érdeklik: Mint hitelezőt a gyámpénztári jelzálogkölcsönök szempontjából és mint azon kiskorúak és gondnokoltak érdekeinek védelmezőjét, akik a gazdatartozásokról szóló rendeletek előnyeiben részesíthetők.

A hivatkozott rendeleteknek a gyámpénztári jelzálogkölcsönök szempontjából főleg az alábbiakban van jelentőségük: A R. 1. pontja értelmében minden adós (gazda, tulajdonos, haszonélvező, javadalmas) — *feltéve, hogy jövedelme nagyobb részben a földbirtokból, vagy mezőgazdasági munkajövedelemből ered* — az *1932. április 1. napja előtt* keletkezett tartozásai után az 1933. év október 24. napjától kezdődően évi öt és fél százalék kamatot köteles fizetni. A »védett birtok« *tulajdonosa* ezzel szemben az *1932. évi április hó 1. előtt* keletkezett tartozásai után kamat fejében az 1933. évi október 24-től 1933. évi december 31-ig terjedő időre évi öt és félszázalékot az 1934. január 1-től 1935. október 31-ig terjedő időre évi 4%-ot fizet. A »védett birtok« tulajdonosa ezenkívül halasztást nyer a tőke visszafizetésére nézve s tőketörlesztés fejében 1934. január 1-től kezdődőleg csak évi 1%-ot kell fizetnie, azonban nem összes tartozásai után, hanem csupán a jelzálogjoggal fedezett tartozásainak ama része után, amely a birtok kat. tiszta jövedelmének 30-szoros összegét kitevő megterhelésen belül esik. A »védett birtok« tulajdonosát ezenfelül az a kedvezmény is megilleti, hogy a védett birtokra bekebelezett tartozása után az 1933. október 24-ig lejárt s az 1932. április 1. előtt még el nem évült kamatokból származott hátrálékot tőkésítik oly módon, hogy e kamatoknak azt a részét, amely a követelés tőkeösszege után számított évi 8%-ot meg nem haladja, a tartozás tőkeösszegéhez hozzáírják s az a jelzálogjogi fedezet tekintetében a tőkével egyenlő rangsort kap. Az ilyen tőkésített kamathátralékok tehát tőketartozássá válnak és utánuk is ugyanolyan fizetéseket köteles csak a gazdaadós teljesíteni, mint az eredeti tőketartozás után. Az ilyen tőké-

sített kamatok évi 8 százalékot meghaladó részének — amennyiben bírói úton érvényesíthető — a jelzálog továbbra is fedezetéül szolgál ugyan, de ez csak a jelzálogot rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból kerülhet kifizetésre. Ha a »védett birtok« tulajdonosának összes tartozásai a birtok katasztrális tiszta jövedelmének 40-szeres szorzatát is meghaladják, az ilyen gazdaadós a R. 6. szakaszában meghatározott további kedvezményeket is igénybe veheti s az esetben, feltéve, hogy a gyámpénztári jelzálogkölcsön nincs teljes egészében a kataszteri tiszta jövedelem harmincszoros szorzatával megfelelő terhelés határán alul, számolni kell azzal, hogy a kölcsönnek ama része után, amely a harmincszoros terhelésen felül esik, a gyámpénztár esetleg az évi 4 százalékos kamatot sem kapja majd meg teljes egészében. Mindezekhez képest az adós gazdák és különösen a »védett birtokok« tulajdonosai részére biztosított kedvezmények folytán egyes esetekben a gyámpénztárak bevételeinek csökkenése állhat elő. Előfordulhat ugyanis, hogy a védett birtokok tulajdonosainak kamathátrálékai között évi 8 százalékot meghaladó kamathátrálékok is vannak, amelyek a R. 4. § (2) bekezdése szerint csak a jelzálogot rangsor szerint terhelő összes követelések kiegyenlítése után a maradványból kerülhetnek kifizetésre. De a bevételeknek eltolódását jelenti a gyámpénztárakra az is, hogy a védett birtokok tulajdonosaival szemben a jelzálogos követeléseknek az 1933. évi október 24-ig lejárt hátrálékos kamataiból az évi 8 százalékot meg nem haladó részt tőkésíteni kell. Mindezekhez hozzájárul még, hogy a közös kamatkulcs az előző években és a folyó évben is magasabb kamatjövedelem alapulvételével lett megállapítva s ez alapon történt a tőkésítés vagy a kifizetés. A végből, hogy a gyámpénztárt érhető veszteségek lehetőleg elkerülhetők vagy legalább is csökkenthetők legyenek, továbbá, hogy a gyámpénztárak adósai közül a gazdavédelmi rendelet előnyeiben ne részesüljenek olyanok, akiknek erre nincsen igényük a következők rendeltettek el: Az árvaszék intézkedjék aziránt, hogy a számvevőség valamennyi gyámpénztári adósról sürgősen állítson össze olyan kimutatást, amelyben fel van tüntetve minden egyes gyámpénztári adós neve, lakóhelye, a gyámpénztári követelés összege, a jelzálogul szolgáló ingatlan telekkönyvi száma, a kölcsön kiadásának ideje (év, hó, nap) és a törlesztési évek száma. Ezt a kimutatást a vármegyei árvaszéknél járásonkint és községenkint betűrendben kell csoportosítani. A számvevőség által beterjesztett kimutatás alapján az árvaszék hívja fel az egyes gyámpénztári adósok lakhelye szerint illetékes községi elüljáróságot (városi adóhivatalt), hogy az illető gyámpénztári adósokra vonatkozóan soronkívül állítson ki jövedelemmegoszlási kimutatást és küldje azt meg az árvaszéknek. A jövedelemmegoszlási kimutatásból az árvaszéknek meg kell állapítania, hogy az illető gyámpénztári adós az R. 1. §-ában biztosított kedvezményre jogosult-e; a kimutatásban közölt adatok alapján az árvaszék egyben elbírálhatja azt is, hogy a gyámpénztári kölcsön jelzálogjogi biztosítékául lekötött ingatlannak védetté nyilvánítása esetében a telekkönyvi hatóság vonatkozó határozata ellen indokoltnak látszik-e felfolyamodással élni vagy sem. Intézkedjék az árvaszék az iránt is, hogy az 1933. év második felére a kiskorúak és gondnokoltak kamatjárandósága (Gy. U. 80. §, Gy. Sz. 92. §-a, K. Gy. Sz. 74. §-a) már a gazdaadósok részére nyujtott kedvezmények folytán előálló bevétel csökkenésének megfelelő figyelembevételével állapíttassék meg.

A bizonytalanná vált gazdasági helyzetre, valamint arra való tekintettel, hogy a gazdavédelmi rendeletek által a gazdaadósoknak nyujtott kedvezmények következ-

tében a gyámpénztárba befolyó pénzek jelentősen csökkenni fognak : azoknál a gyámpénztáraknál, amelyeknél a gyámpénztár készpénzének jelentékeny része jelzálogkölcsönökbe van helyezve, az árvaszéknek komolyan meg kell fontolnia, vajjon újabb jelzálogkölcsönöket engedélyezhet-e; mindenesetre meg kell szüntetni a jelzálogkölcsönökbe való kihelyezést ott, ahol a gyámpénztár pénzének jelzálogkölcsönökbe való tömeges kihelyezése következtében a gyámpénztár fizetőképessége (1877. XX. t.-c. 292. §-a) már is veszélyeztetve van. A R. 25. §-ának (2) bekezdése értelmében a gazdaadós által a gyámpénztárnak fizetett kamatot a pénzügyminiszter legfeljebb 6%-ra egészíti ki, a pénzügyminiszter ezzel kapcsolatban tájékozódni kíván a gazdaadósoknál kihelyezett gyámpénztári kölcsönök ezidőszerinti tőkeálladékáról. Ezért az árvaszék utasítsa a számvevőséget, hogy a gyámpénztári adósok közül egyrészt külön a »védett birtokok« tulajdonosairól, másrészt külön a R. 1. §-a alá eső gazdákról annakidején kimutatást készítsen, amelyben minden egyes adósnál az *1934. január 15*-i *állapotnak* megfelelő adatokkal fel kell tüntetni a tartozás tényleg fennálló tőkeösszegét, valamint azokat a hátrálékos kamatokat, amelyek a R. 4. §-a 2. bekezdése értelmében tőketartozássá váltak. Ezeket a kimutatásokat az árvaszék *legkésőbb 1934. január 31. napjáig* terjessze fel.

A kiskorúak és gondnokoltak érdekeinek védelmében az árvaszék ellenőrizze, hogy a gazdavédelmi rendeletek előnyeiben részesíthető kiskorúak és gondnokoltak törvényes képviselői a kedvezményben való részesítés végett a megfelelő lépéseket megtették-e s ha ezideig nem történt volna meg, a törvényes képviselőket a teendő intézkedésekhez szükséges útbaigazítással és tanáccsal lássa el. Az árvaszék figyelmeztesse azonban a törvényes képviselőket arra is, hogy a »védett birtokra« terhelési tilalom áll fenn (R. 4. § (1)) valamint, hogy a »védett birtok« minden esetben közfelügyelet (R. 11. §), a hitelező kérelmére pedig hitelezői felügyelet alá is kerül (R. 10. §). Az árvaszéknek végül fel kell hívni a törvényes képviselők figyelmét arra, hogy a védetté nyilvánítás kérésére a 14.000/1933. M. E. sz. rendelet 3. §-ának (1) bekezdésében kitűzött határidő a 15.500/1933. M. E. sz. rendelettel 1933. december 15. napjáig meghosszabbíttatott.

*

A m. kir. pénzügyminiszter 38.114/1933. sz. rendeletéből a gyámpénztári kezelésben levő összegek kiutalásánál lerovandó illeték ügyében. A kiskorúak és gondnokoltak gyámpénztári kezelésben levő vagyonából történő kiutalások alkalmával az illetékkötelezettség és mentesség elbírálásánál, úgyszintén illetékkötelezettség esetén az illeték mérve tekintetében az egyes árvaszékek és pénzügyi hatóságok különböző álláspontokat foglalva, nem egyöntetűen és sokszor nem a fennálló törvényes rendelkezéseknek megfelelően járnak el. Ezt megszüntetendő, az e tárgyban jelenleg fennálló és alkalmazandó törvényes szabályokat és magyarázatokat a pénzügyminiszter körrendeletében közölte. *a)* A kiskorúak és gondnokoltak gyámpénztárban kezelt tőkepénzei után járó kamatoknak és az értékpapírok szelvényjövedelmének felvételéről kiállított nyugták az ill. díjj. 7. tétele és az ill. díjj. 102. tétel *t)* pontja alapján illetékmentesek. (Az illetékmentesség megállapítása itt azért vált szükségessé, mert ha a kiskorú vagy gondnokolt vagyonával szabadon rendelkezve, pénzét megőrzés és kamatozás végett valamely pénzintézetnél helyezné el, a kamatokat nyugtailleték lerovása nélkül vehetné fel, amiért is méltánytalan volna a kiskorút vagy gondnokoltat nyugta-

illeték fizetésére kötelezni csak azért, mert az őt megillető kamatokhoz törvényes rendelkezés következtében hatósági közvetítés útján jut.) *b)* A kiskorúak és gondnokoltak gyámpénztárban kezelt tőkepénzeinek vagy azok egy részének kiutalása esetén kiállított nyugták, mint letétek visszavételéről kiállított elismervények, az ill. díjj. 101. tétel *c)* pontja, illetve az 1880. évi 66.529. sz. pénzügyminiszteri rendelet és az 1931. évi 5100 M. E. sz. rendelet 2. §-a értelmében 2 pengő illeték alá esnek, ha csak a kifizetett összeg után az 1927. évi 68.200. P. M. sz. rendelet 22. §-ában megállapított 0·5% és ehhez számított 20% rendkívüli pótlék (összesen tehát 0·6%) szerint kisebb illeték nem jár. (Az 1880. évi 66.529. sz. pénzügyminiszteri rendelet indokolása szerint a kiskorúak és gondnokoltak gyámpénztárban kezelt vagyona letétemény, melyre nézve a kiskorúnak vagy gondnokoltnak tulajdonjoga érintetlen marad s így annak vagy egy részének kiszolgáltatása alkalmával a tulajdonjogban változás nem történvén, az akkor kiállított nyugtákon értékszerinti illetéket követelni nem lehet, illetve csak akkor lehet, ha az érték szerint járó illeték összege az állandó összegű okirati illetéken alul van.) *c)* A gondozó szülők vagy gyámok számadásai az ill. díjj. 84. tétel *a)* pontja értelmében — míg azok per tárgyává nem lesznek — feltételesen illetékmentesek. (E pont alá olyan összegek felvételéről kiállított nyugták tartoznak, melyeket a gyámok vagy gondnokok a kiskorúak javára az árvaszék megbízásából és az árvaszéknek való elszámolási kötelezettség mellett harmadik személyek részére teljesítendő fizetések céljából vesznek fel. Ilyenek a ruházati, iskolai és egyéb költségek, élelmezési pénz, tandíj, a kiskorút vagy gondnokoltat terhelő köztartozások kiegyenlítésére kiutalt összegek stb. Ugyancsak az ill. díjj. 84. tétel *A)* pontja értelmében feltételesen illetékmentesek a gondozó szülők vagy gyámok kezéhez kiutalt tartásdíjak felvételéről kiállított nyugták is, mint amelyek szintén a kiskorúak, illetve gondnokoltak eltartásával kapcsolatban felmerült költségek kiegyenlítésére szolgálnak.) A nem illetékes gyámhatósághoz befizetett pénzeknek más gyámhatósághoz megküldésével kapcsolatban, valamint az önjogúvá vált pénzének bírói letétbe helyezésével kapcsolatban nyugtailleték követelésének helye nincs.

*

A hatásköri bíróságnak a törvényes származású unokák tartása ügyében kelt I. sz. teljes ülési határozata. Törvényes származású kiskorú unokák részéről a nagyszülők ellen tartás iránt indított ügyekben az eljárás a rendes bíróság hatáskörébe tartozik.

Ezt a teljes ülési határozatot a bíróságok és a közigazgatási hatóságok az 1928 : XLIII. t.-c. 10. §-a értelmében mindaddig követni kötelesek, amíg a Hatásköri Bíróság teljes ülése azt meg nem változtatja.

Indokolás.

I. 1. Borsod, Gömör, és Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék árvaszéke 1930. május 27. napján 10.839/1930. á. szám alatt hozott véghatározatával arra kötelezte Bárdos Vendel harsányi lakos gazdálkodót, aki feleségétől különváltan él, hogy kiskorú gyermekeinek, Bárdos Piroskának és Mariskának tartásdíja fejében 16. életévük betöltéséig havi 40 pengőt fizessen Bárdos Vendelné t. és t. gyám kezéhez. Ez ellen a határozat ellen Bárdos Vendelné fellebbezéssel élt a tartásdíj felemelése érdekében, majd pedig külön kérvényben azt szorgalmazta, hogy a gyámhatóság

férje édesanyját férjével egyetemlegesen kötelezze havi 80 pengőre felemelendő gyermektartásdíj megfizetésére. Borsod, Gömör és Kishont közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék közigazgatási bizottságának gyámügyi fellebbviteli küldöttsége az elsőfokú határozatot helybenhagyta, de kimondotta, hogy azt a kérelmet, amely a gyermekek nagyanyjának a tartásdíjak megtérítésében az apával egyetemleges kötelezésére irányul, elutasítja, mert magánjogunk értelmében a nagyszülőtől követelt tartásdíj megitélése a kir. bíróság hatáskörébe tartozik; csupán azt kell e per megindításakor igazolni, hogy a gyámhatóság által a tartásra elsősorban kötelezett szülőtől a tartásdíj behajtható nem volt. A Bárdos Vendel ellen sikertelenül megkísérelt végrehajtás után Bárdos Vendelné t. és t. gyám a miskolci kir. járásbíróságnál pert indított a kiskorúak nagyszülei ellen unokatartás és járadék iránt. A kir. járásbíróság 1931. május 28. napján P.22.981/1931/7. szám alatt hozott ítéletével a keresetet érdemi okból elutasította. A felperes fellebbezésére azonban a miskolci kir. törvényszék az elsőbírósági ítéletet hatáskör hiánya miatt hatályon kívül helyezte. A törvényszéki ítélet indokolása szerint az 1930: XXXIV. t.-c. (Te.) 137. §-ának az a rendelkezése, amely a törvényes kiskorú gyermekek elhelyezésének és tartásának kérdését a házassági perben tehető intézkedések kivételével a gyámhatóság hatáskörébe utalta, a nagyszülők ellen érvényesíthető tartási követelésre is vonatkozik, ami kitűnik egyfelől abból, hogy a felhívott szakasz a tartásra kötelezettek körét megszorító rendelkezést nem tartalmaz, másfelől pedig a 203.500/1931. B. M. sz. rendelet I. fejezetének 4. pontjából, mint amely a nagyszülőkkel szemben érvényesíthető törvényes gyermek (helyesebben: unoka) tartási követelését a Te. hivatkozott rendelkezése alapján kifejezetten a gyámhatóság hatáskörébe utalja. Ez az itélet felülvizsgálati kérelem hiányában jogerőre emelkedett, amire Bárdos Vendelné a Hatásköri Bíróságnál nemleges hatásköri összeütközés esetét jelentette be.

A Hatásköri Bíróság beszerezte az ügyre vonatkozó iratokat és 1931. december 21. napján 1931. Hb. 49/7. szám alatt hozott határozatával a hatásköri összeütközés fennforgását megállapítva, kimondotta, hogy az ügyben az eljárás a rendes bíróság hatáskörébe tartozik.

Ezt az álláspontját a Hatásköri Bíróság azzal indokolta, hogy az 1930: XXXIV. t.-c. 137. §-ában foglalt az a rendelkezés, amely szerint »Törvényes kiskorú gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz«, unokatartásra nem terjed ki. Az idézett törvényhely ugyanis kifejezetten csupán a Ppé. 21. §-a utolsó bekezdésének, amely a gyermektartás kérdését a szülővel szemben szabályozta, lépett a helyébe, vagyis csakis és kizárólag a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdését helyezte hatályon kívül. Ebből következik, hogy viszont a Ppé. 21. §-ának bekezdése, amely az unokatartásra vonatkozik, továbbra is hatályban maradt. Már pedig a Ppé. 21. §-ának első bekezdése idevágóan akként rendelkezik, hogy a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről szóló 1877:XX. t.-c. 11. §-ának az unokatartási ügyeket a gyámhatóság hatáskörébe utaló utolsó és utolsóelőtti bekezdése hatályát veszti, amiáltal ezekre az utóbbi — nyilvánvalóan magánjogi természetű — ügyekre nézve, amint ezt a hatásköri bíróság 1918. Hb. 27. és 1921. Hb. 42. számú határozataiban ismételten kimondotta, a rendes bíróság hatásköre helyreállott. Ez a jogi álláspont annál inkább helytálló, mert a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdésében foglalt szabályozás kifejezetten csupán az 1877: XX. törvénycikknek a gyermek és a szülő közti viszonyban felmerült tartásdíjigényre vonatkozó 13. §-a harmadik és negyedik bekezdésének helyébe

lépett s nem egyszersmind a gyámtörvénynek az unokatartást szabályozó 11. §-a utolsó és utolsóelőtti bekezdésében foglalt, szintén gyámhatósági hatáskört megállapító, a Ppé. 21. §-ának első bekezdése által egyidejűleg különben is hatályon kívül helyezett rendelkezések helyébe. A Te. 137. §-a viszont, amint ez a törvényjavaslat miniszteri indokolásából is kitűnik, csupán a Ppé. 21. §-ának imént említett utolsó bekezdésében foglalt rendelkezést váltotta fel és csak ebben a szűkebb körben — tudniillik a szülő és a gyermek egymásközti viszonyában — szabályozza a tartási ügyek tekintetében a hatáskör kérdését. S minthogy a törvénynek ilyen értelmű világos rendelkezésével szemben a 203.500/1931. B. M. sz. rendelet I. fejezete 1. címének 4. pontjában foglalt ellenkező értelmű hatásköri rendelkezés figyelembe nem jöhet, mégpedig annál kevésbbé, mert a belügyminiszternek nem volt törvényes felhatalmazása arra, hogy a törvénnyel ellenkező hatásköri rendelkezést állapítson meg; mint törvénymagyarázó rendelet pedig, az említett belügyminiszteri rendelet a bíróságot a törvény helyes értelmezésében alkotmányunk szerint egyáltalán nem akadályozhatja, ennélfogva a Hatásköri Bíróság a felmerült hatásköri összeütközést a rendes bíróság hatáskörének megállapításával szüntette meg.

2. Egy másik perben, a budapesti kir. törvényszék, mint fellebbezési bíróság, 1931. szeptember 14. napján 29. Pf. 12.314·1931/11. szám alatt jogerős érdemi elutasító ítéletet hozott. Ezzel szemben Budapest székesfőváros árvaszéke 1931. december hó 28. napján 521/1931/11. szám alatt kelt véghatározatával az apai nagyanyát a kiskorúak ideiglenes tartása fejében 1931. október 21. napjától kezdődően mindaddig, amíg az apa tartásdíjfizetési kötelezettségének eleget tenni képtelen, havi 40 pengő tartásdíj fizetésére kötelezte.

Ez utóbbi határozat megokolása szerint a Ppé. 21. §-ának első bekezdése az 1877 : XX. t.-c. 11. §-ának utolsó és utolsóelőtti bekezdésében foglalt rendelkezéseket hatályon kívül helyezte és ezzel a gyámhatóság hatásköre a kiskorúak tartásdíjának a nagyszülőkkel szemben való megállapítása tekintetében megszűnt. A Ppé. 21. §-ának 2. bekezdése pedig hatályon kívül helyezte a gyámtörvény 13. §-ának 3. és 4. bekezdését. A Te. 137. §-a a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdése helyébe lépett. Ennélfogva ez a szakasz a gyámtörvény 13. §-ának 3. és 4. bekezdéseit pótolja. A Te. 137. §-a nem a kiskorú gyermek nagyszülőivel szemben megállapítandó tartásdíjat szabályozza, hanem a szülők különélésével és házassági perével kapcsolatos elhelyezési és tartási kérdéseket, mert ha a nagyszülőkkel szemben megállapítandó tartásdíjról akart volna intézkedni, akkor a gyámtörvény 11. §-át egészítette volna ki. A m. kir. belügyminiszter azonban — az árvaszék szerint — a Te. 137. §-ának a gyámhatóság hatáskörére vonatkozó rendelkezését akként magyarázza, hogy az a gyermektartás és elhelyezés kérdésében a nagyszülőkre is kiterjed.

A 203.500/1931. B. M. (illetőleg a Belügyi Közlöny szerint 204.500/1931. B. M.) sz. rendelet 1. §-ának 4. pontjában foglalt ezt a kormányrendeleti intézkedést az árvaszék is magáévá tette annál inkább, mert nincsen olyan tételes jogszabály, amely az ilyen tartásdíjügyekben az eljárást kifejezetten a bíróság hatáskörébe utalná, hanem ez csupán a bíróságnak a magánjogi jogviták eldöntésére vonatkozó általános hatásköréből következik és így a rendelet fennálló törvénybe nem ütközik.

Budapest székesfőváros árvaszéke egyúttal a rendes bírósággal szemben pozitív hatásköri összeütközés esetét észlelte és az iratokat a Hatásköri Bírósághoz felterjesztette.

A Hatásköri Bíróság 1932. június 4. napján 1932. Hb. 32/4. szám alatt hozott határozatával a hatásköri összeütközést ismét a rendes bíróság hatáskörének megállapításával szüntette meg ugyanazzal az indokolással, amelyet a fentebb már ismertetett 1931. Hb. 49/7. sz. határozata tartalmaz.

3. Viszont Budapest székesfőváros árvaszéke 1932. évi március 28. napján 1161/4/1932. szám alatt hozott és a székesfőváros közigazgatási bizottságának gyámügyi fellebbviteli küldöttsége által 1932. szeptember 12. napján 3501/1932. kbg. szám alatt helybenhagyott határozatával az apai nagyszülőket 1932. január 15-től havi 25 aranypengő, továbbá egy másik ügyben Mezőtúr megyei város árvaszéke 1932. január 20. napján és Békés vármegye gyámügyi fellebbviteli küldöttsége által 1932. évi április 11-én csekély váltotatással helybenhagyott határozatával az atyai nagyapát 1931. február 6. napjától havi 20 pengő, más ügyben Kalocsa megyei város árvaszéke 1932. április 26. napján és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye közigazgatási bizottságának gyámügyi fellebbviteli küldöttsége által 5796/1932. kb. sz. alatt helybenhagyott határozatával az apai nagyapát 1932. március 1-től kezdődően minden egyes gyermek után 10—10 pengő, más ügyben Somogy vármegye árvaszéke 1932. március 2. napján hozott és Somogy vármegye közigazgatási bizottságának gyámügyi fellebbviteli küldöttsége által 1932. évi június 10-én helybenhagyott véghatározatával az apai nagyapát 1931. szeptember 29-től 8 pengő, más ügyben csongrádmegyei város árvaszéke 1932. március 23. napján hozott és Csongrád vármegye közigazgatási bizottsága gyámügyi fellebbviteli küldöttsége által a tartásdíj összegére vonatkozólag megváltoztatott véghatározatával a nagyszülőket 1931. november 1-től minden egyes unoka után havi 10 pengő,

végül más ügyben Jász-Nagykun-Szolnok vármegye árvaszéke 1932. január 19. napján hozott és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatási bizottságának gyámügyi fellebbviteli küldöttsége által helybenhagyott véghatározatával az atyai nagyatyát 1931. január 1-től egyenkint havi 30 pengő unokatartásdíj megfizetésére végrehajtás terhével kötelezte.

Az imént említett közigazgatási hatóságok a közigazgatási hatáskört minden egyes esetben a 204.500/1931. B. M. sz. rendelet I. fejezete 1. címének 4. pontjára alapították, amely szerint a törvényes kiskorú gyermek tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz akkor is, ha a gyermek, unoka nagyszüleitől vagy azok egyikétől vagy másikától követel tartást.

II. Ilyen előzmények után a m. kir. belügyminiszter az igazságügy miniszternek tudomására hozta, hogy a fentemlített közigazgatási hatóságok a Hatásköri Bíróság ismertetett határozataival ellentétes gyakorlatot folytatnak.

A m. kir. igazságügyminiszter ennek folytán 1933. március 1. napján kelt Te. 420/443. I. M. I. számú átiratában a vonatkozó közigazgatási határozatok hiteles másolatainak egyidejű megküldése mellett az 1928 : XLIII. t.-c. 7. §-a alapján olyan értelmű előterjesztéssel fordult a hatásköri bíróság elnökéhez, hogy a felmerült vitás elvi kérdésben teljes ülési határozat hozatala iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg. A m. kir. igazságügyminiszter a vitás elvi kérdés egyöntetű eldöntésének biztosítását a jövőre már csak azért is szükségesnek jelezte, hogy a bíróságokra és a közigazgatási hatóságokra nézve is kötelezően eldönthető legyen, vajjon a 203.500/1931. B. M. sz. rendelet összhangban van-e a Te. 137. §-ának rendelkezésével.

A m. kir. igazságügyminiszter egyidejűleg a Te. 137. §-ának a 203.500/1931. B. M. sz. rendeletben elfoglalt állásponttal megegyező olyan értelmezése mellett, hogy ez a rendelkezés az unokatartásra is vonatkozik, a következőket hozta fel:

Igaz, hogy a Te. 137. §-a a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdése helyébe léptette a gyámhatósági általános hatáskört megállapító rendelkezést. Egymagában ebből azonban — a miniszter szerint — még nem vonható következtetés arra, hogy kizárólag csak a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdésében foglalt jogszabályokon kívánt volna változtatni, de nem kívánt létesíteni azon kívül eső jogszabály vagy jogelv alól is kivételt.

A miniszteri átirat elismeri, hogy a Te. 137. §-a valóban nem rendelkezik arról, hogy a Ppé. 21. §-nak első bekezdését is kifejezetten hatályon kívül helyezi. De erre szerinte nem is volt okvetlenül szükség. A Ppé. 21. §-ának első bekezdése nem tartalmaz pozitív rendelkezést az unokatartásra vonatkozólag. Ez a bekezdés pusztán hatályon kívül helyezi az 1877 : XX. t.-c. (Gyt.) 11. §-ának utolsó és utolsóelőtti bekezdését, amelyek nem is csupán az unokatartásra vonatkozólag, hanem a gyermektartásra vonatkozólag is tartalmaztak hatásköri rendelkezéseket. A Ppé. 21. §-a első bekezdésének hatályon kívül helyező rendelkezése következtében megszűnt a hatálya a Gyt. 11. §-ának utolsóelőtti bekezdésében foglalt rendelkezések között annak a rendelkezésnek is, amely az unokatartási igényt is a gyámhatóság hatáskörébe utalta. Ennek folytán annak az általános jogelvnek alapján, hogy a magánjog körébe tartozó jogviták, hacsak törvény vagy más törvényes jogforrás kivételt nem tesz, általában a rendes bíróság hatáskörébe tartoznak, az unokatartási igények elbírálása a rendes bíróságok elé jutott. A Te. 137. §-ának ama rendelkezése azonban, amely szerint »Törvényes kiskorú gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz«, — a miniszter szerint — most már a házassági per bírósága részére megállapított hatáskörtől eltekintve, a törvényes kiskorú gyermek tartása kérdésében a gyámhatóságnak ad általános hatáskört. A Te. 137. §-a — az igazságügyminiszteri átirat szerint — nem különböztet, vajjon szülőktől vagy nagyszülőktől igényli-e a kiskorú a tartást s »ubi lex non distinguit, nec nobis distinguere licet«. A Te. 137. §-a helyes értelmének megállapításánál —szerinte — nem hozható fel elegendő alappal olyan érv, amely a Gyt. 13. §-a harmadik és negyedik bekezdésével a Gyt. 11. §-ának utolsó és utolsóelőtti bekezdését akként állítja szembe, mintha az előbbi a gyermek és a szülők közti viszonyban felmerült tartásdíj igényre vonatkozólag rendelkeznék, az utóbbi pedig az unokatartást szabályozná, mert a Gyt. 11. §-ának utolsó és utolsóelőtti bekezdése a gyermek és a szülők közti viszonyban felmerült tartásdíjigényre vonatkozólag is rendelkezik.

A miniszteri átirat kétségbevonja, hogy a Te. 137. §-ához fűzött miniszteri indokolásból következtetés volna vonható arra, mintha a törvény a törvényes kiskorú gyermeknek a nagyszülőkkel szemben támasztott tartási igényét a 137. § rendelkezése alól kivonni kívánta volna és mintha csak a szülő és a gyermek egymásközti viszonyában akarta volna szabályozni a tartási ügyek tekintetében a hatáskör kérdését. Hiszen az indokolás is a tartásra kötelezettek közti különböztetés nélkül mondja, hogy e §-nak célja az, hogy a kiskorú törvényes gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében pedig gyakran felmerült hatásköri összeütközéseket és ezekből folyó késedelmeket lehetőleg megszüntethesse. Addig ugyanis a gyámhatósági és a bírósági hatáskör közti elhatárolások hatásköri vitára és súrlódásra adtak okot. Utal azután

az indokolás arra, hogy a gyámhatóság hatáskörét, most már azoktól a feltételektől, amelyek korábban a hatáskör szempontjából lényegesek voltak s amelyek közül néhányat fel is említ, függetlenül határozza meg és ezzel elkerüli azt, hogy a hatáskör kérdésében mindezeket vizsgálni kelljen.

III. Az ismertetett határozatok szembeállítása mellett nyilvánvaló, hogy: abban a kérdésben, vajjon a törvényes származású kiskorú unokák részéről a nagyszüleik ellen tartás iránt indított ügyekben az eljárás a rendes bíróságnak vagy a közigazgatási hatóságnak a hatáskörébe tartozik-e,

egyfelől a Hatásköri Bíróság, másfelől a fentebb felsorolt közigazgatási hatóságok ellentétes elvi alapon nyugvó határozatokat hoztak.

Figyelemmel arra, hogy a vitás elvi kérdés egyöntetű eldöntésének biztosítása a m. kir. igazságügyminiszter átiratában foglalt indokokból a jövőre nézve valóban szükségesnek mutatkozik, a Hatásköri Bíróság elnöke a vitás elvi kérdést az 1928: XLIII. t.-c. 7. §-a és a Hatásköri Bírósági Ügyrend 123. §-a alapján a Hatásköri Bíróság teljes ülésének döntése alá bocsátotta és erről az érdekelt minisztereket, valamint a koronaügyészt értesítette.

IV. A koronaügyész 1933. május 31. napján kelt 1069/1933. kor. ü. számú átiratában annak a véleményének adott kifejezést, hogy unokatartási ügyekben az eljárás nem a közigazgatási hatóságnak, hanem a rendes bíróságnak a hatáskörébe tartozik, mert a gyámtörvény 11. §-ának azt a rendelkezését, amely az unoka és a nagyszülő tartási igényének elbírálását a gyámhatóság hatáskörébe utalta volt, a Ppé. 21. §-ának 1. bekezdése hatályon kívül helyezte és a Te. 137. §-a a Ppé. 21. §-ának ezt az első bekezdését nem érintette; ennek az első bekezdésnek a gyámhatósági hatáskört megszüntető rendelkezése tehát most is érvényben van. A Te. 137. §-ának egyéb rendelkezései pedig kizárólag a törvényes kiskorú gyermek és a szülő tartási igényével kapcsolatos hatáskört szabályozzák és a belügyminiszternek nem volt törvényes felhatalmazása a hatásköri kérdésnek a törvény rendelkezéseitől eltérő szabályozására.

V. A Hatásköri Bíróság teljes ülése a vitás elvi kérdés elbírálása szempontjából azt tartja döntőnek, hogy az 1930: XXXIV. t.-c. (Te.) 137. §-ában foglalt az a rendelkezése, amely szerint: »Törvényes kiskorú gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz«, az unokatartásra is kiterjed-e vagy sem.

A törvény valódi értelmének megállapításánál elsősorban a későbbi törvény vagy más törvényerejű jogforrás által kifejtett törvényes magyarázat (interpretatio legalis) az irányadó; ilyennek nem létében pedig a tudományos törvénymagyarázat (interpretatio doctrinalis) eszközeit kell igénybevenni.

Törvényes felhatalmazás alapján kiadott miniszteri rendeletek (például végrehajtási rendelet) a törvényt rendszerint csupán a törvény korlátai között magyarázhatják és a törvénnyel ellenkező értelmű rendeleti törvénymagyarázat érvényesnek csak akkor ismerhető el, ha maga a törvényhozó hatalmazta fel a kormányhatóságot arra, hogy rendelettel a fennálló törvénytől eltérően is intézkedhessék. Ebben az utóbbi esetben ugyanis a kormányhatóság delegált törvényhozói hatáskörben járván el, a rendeleti törvénymagyarázatot a törvényi magyarázattal egyenértékűnek, vagyis szintén hitelesnek és amennyiben a felhatalmazás korlátolva nincs, a bíróságot feltétlenül kötelezőnek kell elfogadni. Különben a rendeletek törvényessége felett az egyes esetekben a bíró ítélvén, ugyancsak a bíróság hivatott elbírálni azt is, hogy valamely, bár törvényes felhatalmazás alapján, de a törvény keretén belül kiadott

kormányrendeletnek törvénymagyarázati rendelkezése a törvénnyel összhangban áll-e vagy sem, sőt minden esetben megvizsgálhatja és köteles is megvizsgálni azt a kérdést, hogy a kormányhatalom a rendeleti szabályozásnál a törvényes felhatalmazás korlátait túl nem lépte-e? Annál inkább áll ez abban az esetben, ha a miniszter a törvény végrehajtására vagy életbeléptetésére vonatkozó felhatalmazás nélkül bocsátkozik a törvény rendeleti magyarázatába.

A Te. 147. §-a a m. kir. igazságügyminisztert hatalmazta fel arra, hogy a törvény életbeléptetésének napját, egyes rendelkezéseinek esetleges külön életbeléptetését s az e törvény következtében szükséges átmeneti, valamint a törvény végrehajtására vonatkozó szabályokat rendelettel megállapíthassa.

A m. kir. igazságügyminiszter a vonatkozó rendeletet 49.000/1930. I. M. szám alatt bocsátotta ki, amelynek 37. §-a a törvényes kiskorú gyermek elhelyezése és tartása felől csupán abban a vonatkozásban rendelkezett, hogy : »A Te. 137. §-a nem nyer alkalmazást azokban az ügyekben, amelyekben az eljárás a Te. életbelépte előtt a bíróság előtt már megindult, kivéve, ha a jogosult az ügynek a gyámhatósághoz való áttételét kéri.« Az *unokatartás* kérdésében ellenben a m. kir. igazságügyminiszter a Te. 137. §-át magyarázó kijelentést nem tett és e tárgyban azóta újabb törvény sem keletkezett.

Ezzel szemben azt a rendeletet, amelyről ezúttal szó van s amely a Te. 137. §-át az unokatartási ügyek hatásköri hovatartozósága szempontjából magyarázza, nem az igazságügyminiszter, hanem a belügyminiszter bocsátotta ki. A Hatásköri Bíróság az 1869 : IV. t.-c. 19. §-a alapján az alábbiakban vizsgálat tárgyává tette, vajjon a belügyminiszter által a 203.500/1931. B. M. (illetőleg a Belügyi Közlöny szerint 204.500/1931. B. M.) sz. rendelet I. fejezete 1. címének 4. pontjában adott törvénymagyarázat a Te. 137. §-ával nem ellenkezik-e s e végből a törvénymagyarázatnak mindenekelőtt a nyelvtani módszeréből indult ki, vagyis elsősorban a törvény szavaiból igyekezett annak helyes tartalmát megállapítani.

A Hatásköri Bíróság felfogása szerint a Te. 137. §-ában előforduló »törvényes kiskorú gyermek« szavakat nem a »gyermek« szó közönséges, általános értelemében kell venni, vagyis azon nem bármely kiskorút, hanem a jogi műnyelvnek megfelelően az egyeneságon első ízen leszármazót (tehát csak a gyermeket és nem egyszersmind az unokát) kell érteni. A grammatikai törvénymagyarázatnak ugyanis általános szabálya, hogy a törvény szavainak értelmezésénél a jogi műnyelvet kell alapul venni, mert a törvényhozó is nyilvánvalóan ezt alkalmazza.

A szoros különböztetést gyermek és unoka között a gyámtörvény (1877 : XX. t.-c.) 11. §-ának utolsó előtti bekezdése is megtette, mégpedig annak ellenére, hogy hatásköri szempontból mindkettőjüket egyenlő elbírálásban részesítette. Ha ezzel szemben a Te. a gyermek fogalmát a jogi műnyelvtől eltérően az unokára is kiterjeszteni kívánta volna, ennek magában a törvényben kifejezést adott volna, ami azonban nem történt meg.

Ilyen körülmények között a közigazgatási hatóságok álláspontja csak akkor lenne helytálló, ha a Te. 137. §-a az 1877 : XX. t.-c. 11. §-ának utolsó előtti bekezdésében foglaltakhoz hasonlóan a kiskorú törvényes gyermeket és az unokát külön megemlítette volna. Már pedig a Te. 137. §-a az unoka kifejezést egyáltalán nem használja.

Ámde a szóbanforgó törvényhely mondattani szerkezete is a Hatásköri Bíróság jogi álláspontjának helyessége mellett szól. A Te. 137. §-a ugyanis általános szabályként állítva fel, hogy törvényes kiskorú gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz, nyomban utána több kivételt állapít meg a házassági per bírósága javára, ami nyilván nem volna helyénvaló a nagyszülőkkel szemben, mert a velük szemben támasztott unokatartási igényre vonatkozó hatáskör szempontjából merőben közömbös, hogy van-e közöttük bontóper folyamatban vagy sem. Épen ebből az okból felesleges lett volna a Te. 137. §-ában kifejezetten megjelölni azt, hogy a gyermek a szülővel szemben igényli a tartást, mert ez a »gyermek« szó családjogi értelmen kívül a házassági bontó perre történt kapcsolatos utalásból is szükségszerűen bekövetkezik.

A Te. 137. §-ában előforduló »gyermek« kifejezésnek olyan tág értelmezése, hogy az az unokát is jelenti, azért sem foglalhat helyet, mert az a közigazgatási hatóság hatáskörének kiterjesztéséhez vezetne. Már pedig általános szabály, hogy magánjogi ügyekben a közigazgatási hatóság hatáskörét szorosan kell értelmezni.

Ugyanebből az okból nem nyerhet a jelen esetben alkalmazást a logikai törvénymagyarázatnak a közigazgatási hatóság által hivatkozott az a szabálya sem, amely szerint: »ahol a törvény nem tesz különbséget, ott különböztetni nem is szabad.«

Mindehhez járul, hogy a kérdés történeti fejlődése is ellene mond a közigazgatási hatóságok jogi álláspontjának. Ennek megérthetése végett vissza kell nyúlni az 1877. XX. t.-c. 11. §-ának ma már hatályban nem levő utolsó előtti és utolsó bekezdésére, mint amelyek értelmében a törvényes kiskorú gyermek vagy unoka részéről a szülő vagy nagyszülő részére és viszont fizetendő tartási összeg megállapítása a gyámhatóság hatáskörébe tartozott és az e tárgyban hozott határozatot a felsőbb gyámhatósághoz hivatalból kellett felterjeszteni.

Ettől az általános szabálytól részben eltérő rendelkezést tartalmazott az idézett törvény 13. §-ának első bekezdése, amely szerint a szülők törvényes elválása esetében aziránt, hogy a gyermeket melyik tartsa magánál s a tartás és nevelés költségeit melyik legyen köteles viselni, a fennálló jogszabályok értelmében a bíróság határozott. A bírói határozat jogerőre emelkedéséig azonban, amennyiben a szülők erre nézve meg nem egyeztek, a gyámtörvény 13. §-ának 3. bekezdése alapján ideiglenesen a gyámhatóság határozott. És ugyanezek a szabályok voltak irányadók a 13. §. negyedik bekezdése értelmében akkor is, ha a szülők törvényesen nem váltak ugyan el, azonban tartósan különváltan éltek s gyermekeik tartásáról és ellátásáról kellőleg nem gondoskodtak.

A Ppé. 21. §-ának első bekezdése a gyámtörvény 11. §-ának utolsó előtti és utolsó bekezdését hatályon kívül helyezte és ezzel a gyámhatóság hatásköre az unoka és a nagyszülő tartási igénye tekintetében megszűnt.

A Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdése pedig a gyámtörvény 13. §-ának 3. és 4. bekezdése helyébe más rendelkezéseket léptetett, amelyek szerint »ha a szülők között házassági per még nincs folyamatban, de különváltan élnek és arra nézve, hogy gyermeküket melyikük tartsa magánál, nem egyeztek meg vagy gyermekük eltartásáról kellően nem gondoskodtak: a gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a legközelebbi rokonok meghallgatásával ideiglenesen a gyámhatóság határoz.«

A Te. 137. §-a a Ppé. 21. §-a utolsó bekezdésének hatályon kívül helyezésével a törvényes kiskorú gyermek tartásának ügyét általánosságban ismét a gyámhatóság

hatáskörébe utalta, egyúttal azonban a házassági bontóper bírósága javára a már említett két kivételt tette. Az unokatartás kérdése felől a Te. 137. §-a nem intézkedett.

Ennek folytán a jogi helyzet jelenleg az, hogy az az egyetlen törvényes rendelkezés (az 1877. XX. t.-c. 11. §-ának utolsó és utolsó előtti bekezdése), amely az unokatartási ügyeket a gyámhatóság hatáskörébe utalta volt, a Ppé. 21. §-ának első bekezdése folytán hatályát vesztette s minthogy a Te. 137. §-a csupán a Ppé. 21. §-a utolsó bekezdésének a helyébe lépett, amely viszont a gyámtörvény 13. §-ának 3. és 4. bekezdését pótolta és ekként a Te. 137. §-a a Ppé. 21. §-ának első bekezdését hatályban hagyta, ennek az első bekezdésnek a gyámhatóság hatáskörét unokatartási ügyekben megszüntető rendelkezése ma is érintetlen.

Már pedig általános hatásköri szabály, hogy a magánjogi jogviszonyból származó vitás ügyek — aminő kétségkívül a törvényes származású kiskorú unoka részéről a nagyszülővel szemben támasztott tartási igény is — a közigazgatási hatóság hatáskörét megállapító törvényes rendelkezés hiányában — a rendes bíróság hatáskörébe tartoznak.

Az a körülmény tehát, hogy a Te. 137. §-a kifejezetten csak a Ppé. 21. §-a utolsó bekezdésének lépett helyébe, egymagában is eldönti a vitás elvi kérdést, mert ma Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdése csakis és kizárólag a gyermek és a szülő közti jogviszonyt szabályozta.

A m. kir. belügyminiszternek a 203.500/1931. B. M. sz. rendelet I. fejezete I. címének 4. pontjában foglalt eltérő rendelkezése, amely szerint a közigazgatási hatóság hatásköre a Te. 137. §-a alapján az unokatartási ügyekre is kiterjed, mint a törvény rendelkezésével ellenkező magyarázat, az 1869 : IV. t.-c. 19. §-a értelmében figyelembe nem jöhet.

Mindezek alapján a felmerült vitás elvi kérdést a rendes bíróság hatáskörének megállapításával kellett eldönteni.

Elvi jelentőségű kúriai döntések.

1. A házasságon kívül született gyermeket az azt nemző apa mindaddig eltartani köteles, míg a gyermek magát eltartani képes.

Azt a korhatárt, amelynek elérése után a gyermek magát előreláthatólag eltarthatja, a bírói gyakorlat az anya társadalmi állásához, az apa vagyoni viszonyaihoz, a gyermek testi és lelki állapotához mérten állapítja meg.

Kétségtelen, hogy a házasságon kívül született gyermek életpályája megválasztásának joga egyedül az anyát illeti meg, minélfogva az anya olyan életpályát is szánhat gyermeke részére, amelyet a fentemlített korlátok között megvalósíthatónak és célirányosnak tarthat.

Az 1913. november 24-én házasságon kívül született gyermek anyját (a felperest) kétségtelenül a művelt középosztályhoz tartozónak kell tekinteni, ami — többek között — már abból is kitűnik, hogy utóbb, a gyermek megszületése után középiskolai tanár felesége lett.

A természetes apa (az alperes) körülbelül 1000 holdat meghaladó vagyonnal és egyebekben is megfelelő jövedelemmel rendelkező földbirtokos, akinek gyermektartási kötelezettsége a gyermek 18. életkorának betöltéséig terjedő időre bíróilag már előzőleg meg lett állapítva.

A havi tartásdíj fizetésének a határidejét azonban a m. kir. Kúria a gyermeknek nem a fellebbezési bíróság által megállapított 24. év tényleges betöltésére, hanem arra az időre korlátozta, amelyben a felperes gyermeke a tanítónőképezdében tanulmányait befejezi, mert a bírói döntés csakis a gyermek választott életpályájának a sikerét hivatott biztosítani, ami előreláthetólag a most 20 éves gyermek 24. életéve betöltése előtt fog bekövetkezni. C. III. 1173—1933.

*

2. A közelrokoni (testvéri) kapcsolat egymagában csak a család körén belül kötött és főképen a családi vagyonjogi viszonyok rendezését célzó ügyletek, valamint általában a családi kapcsolatból származó vagyonjogi viszonyok tekintetében létesít vélelmet abban a tekintetben, hogy azokról a jogügylet megkötésében, illetőleg a jogviszony kialakításában közvetlenül részt nem vevő családtagnak is tudomása van.
(Kúria, 1933. szeptember 6. P. I. 1006/1933.)

*

3. I. A gyermek törvénytelenítése iránt indított perben az anyának akár a bíróság előtt, akár a bíróságon kívül tett beismerése egymagában, tehát, ha erre más bizonyíték nincs, bizonyítékul el nem fogadható. — II. Ilyen perben a gyermek születésének törvényességét megtámadó félnek nemcsak azt kell bizonyítania, hogy a gyermek vélelmezett fogamzása idején az anyával nemileg nem érintkezett, hanem azt is, hogy az érintkezés lehetőségét kizáró körülmények folytán nem is érintkezhetett. (Kúria, 1933. május 30. P. III. 3727/1932. sz.)

*

4. Ha az örökhagyó végrendeleti végrehajtót nem nevezett, leszármazója a végrendeleti meghagyás teljesítését követelheti az örököstől.
(Kúria, 1933. május 10. P. III. 4060/1932. sz.)

*

5. I. Hozománynak csak az tekinthető, amit a feleség vagy nevében bárk más, a házasélettel járó tehernek és kiadások könnyebb fedezése céljából kifejezetten hozományul ad a férjnek haszonélvezetre. — II. A hozomány létesítéséhez tehát szükséges a hozományadási szándék, vagyis annak világos kifejezése a hozománytadó részéről, hogy a férjnek átadott vagy kötelező formában megígért vagyont hozományképen adja, illetve ígéri.
(Kúria, 1933. május 11. P. III. 2461/1932. sz.)

*

6. I. A különélő házastárs a közös lakásban visszamaradt házastársától a maga részére a kizárólagos használatára való ingókon kívül, a közös használatra szolgálókból csak azoknak a kiadását kérheti, amelyek a saját megélhetéséhez nélkülözhetetlenek. — II. A követelés elbírálásánál közömbös, hogy a kérdéses ingók kinek a tulajdona és hogy a házassági életközösség kinek a hibájából szakadt meg. — III. A hozomány fogalmából következik, hogy hozomány az az ingó vagy ingatlan vagyon,

amit a nő, vagy pedig reá való tekintettel más, a nőnek a házassági terhekhez való hozzájárulása gyanánt a férjnek haszonélvezetül átad.

(Kúria, 1933. május 12. P. III. 2669/1933. sz.)

*

7. A gondnokság alá helyezés megszüntetése iránti ügyben az árvaszék nem ügyfél, hanem a közérdek szempontjából az ügyfél jogait a Pp. 704. és 729. §-ok rendelkezése szerint, az árvaszéki ügyész gyakorolja. Ezért az árvaszék a jogorvoslattal való élés jogát is csak az árvaszék ügyésze által hatályosíthatja.

(Kúria, 1933. április 3. P. III. 819/1933. sz.)

*

8. I. Házasságon kívüli nemi viszony megszüntetésével kapcsolatos egyösszegű, vagy a jövőben járadékszerűen fizetendő vagyoni juttatás nem ütközik a jó erkölcsökbe, ha a megállapodás a viszony megszüntetése után keletkezik.

II. A jó erkölcsökbe ütköző, tehát semmis ügyletet teljesítés vagy más concludens tények által sem lehet joghatályossá tenni.

(Kúria, 1933. október 5. P. III. 880/1933.)

*

9. I. A miniszternek egyes vitás kérdést eldöntő határozatát, amely a rendeletek kihirdetésére előírt módon közzé sem tétetik, nem teszi a rendelettel egyenlő hatályúvá az a körülmény, hogy a miniszternek rendelet kibocsátására is hatásköre van.

II. Az állam a hatóságai vagy tisztviselői által a hatáskörükhöz tartozó hivatalos eljárásban hozott határozatokkal egyeseknek okozott kárt csak abban az esetben tartozik megtéríteni, ha az eljárt hatósági személy akár szándékosan, akár vétkes gondatlanságból olyan módon sértette meg a határozat meghozatalánál az irányadó jogszabályokat, hogy az a saját felelősségének megállapítására is alapul szolgálhatna és a károsult a kárt jogorvoslattal el nem háríthatja. Ezeknek a feltételeknek a fennforgása nélkül egymagában az a körülmény, hogy a határozat a törvény téves értelmezésén alapul, sem magával az eljárt hatósági személlyel szemben, sem pedig az állammal szemben a kártérítési felelősség megállapítására kellő alapul nem szolgálhat.

(Kúria, 1933. november 17. P. 131/1933.)

*

10. Pp. 130. §. A házasságon kívül született gyermek az apától csak megfelelő tartást követelhet. Annak azonban, hogy a felperes ezt a jogát érvényesíthesse, nem előfeltétele az, hogy előzőleg külön perben megállapíttassék, hogy az alperestől származik. A származást ugyanis a bíróság, mint előkérdést a tartás iránt indított perben dönti el.

(Kúria, 1933. augusztus 30. P. III. 5127/1932/20.)

*

11. Pp. 180. §. 6. pont. A peresfélként fellépő gondnokság alatt nem álló nagykorú egyén öntudatos állapotát vélelmezni kell ugyan, de ha az ilyen egyénen mégis elmebetegség vagy gyengeelméjűség jelenségei látszanak fennforogni, a bíróság hivatalból is vizsgálni és szabad mérlegelés útján megállapítani tartozik a fellépő peresfél perbeli cselekvőképességét.

(Kúria, 1933. szeptember 14. P. VII. 761/1932/40.)

*

12. I. A törvényből folyó tartás kiterjed : a tartás, nevelés, kiképzés és keresetképesség iránya és módja által szükségszerűleg felmerülő költségekre. — II. A szülő és gyermek családi kapcsolatából folyik a gyógykezeltetési és temetési költségviselése is.

(Kúria, 1933. március 2. P. III. 4272/1932.)

*

13. Felperesnek férje a harctérre ment, 1915. május havában eltűnt és róla azóta hír nem érkezett. Férje eme távolléte alatt felperes a II. r. alperessel szerelmi viszonyra lépett, amelyből 1927. július 18-án Gy. utónevű törvényes gyermekként anyakönyvezett fia született.

Az első bíró felhívására felperes a férje ellen holttányilvánítási eljárást tett folyamatba és a ny-i kir. járásbíróság a férjet jogerősen holtnak nyilvánította és halála napjául 1919. december 31. napját állapította meg.

Ennek dacára a fellebbezési bíróság a felperest a II. r. alperes, mint a gyermek természetes apja ellen tartásdíj iránt indított keresetével elutasította, mert jogi álláspontja szerint a házasság jogi fennállása alatt született gyermek mindaddig törvényesnek vélelmezendő, míg törvénytelen származását jogerős bírói ítélet ki nem mondja és ezt a vélelmet a férjet holtnak nyilvánító határozata sem dönti meg, mert a holttányilvánításnak a korábbi házasság megszűnését eredményező joghatálya nincs, azt csak a H. T. 74. §-ában szabályozott házasságkötés szüntetheti meg.

A fellebbezési bíróságnak ez a jogi döntése azonban téves.

Holtnaknyilvánítás esetében az a vélelem, hogy a holtnaknyilvánított nem élt tovább annál az időpontnál, amely elhalálozásának idejéül a holtnaknyilvánító határozatban meg van állapítva.

A halálának ez a vélelme nem magából a határozatból, hanem a határozat alapjául szolgált tényekből következik, ha tehát a holtnaknyilvánított életben maradt, maga a holtnaknyilvánító határozat tényleg nem szünteti meg a házasságot, mint ilyen a H. T. 73. §-a értelmében nem is megszüntetési ok, hanem megszünteti a házasságot az eltűnt fél vélelmezett halála, amelyet a holtnaknyilvánító határozat az annak alapjául szolgált valószínűsítő tényekből megállapított vélelem megdöltéig közokirat erejével tanusít.

Mindaddig tehát, míg a holtnaknyilvánítás által megállapított ezt a vélelmet a vele ellentétes valódi tényállás törvényes keretek között meg nem dönti, az azt kimondó határozat a vélelem valóságától függő abszolút hatállyal bizonyítja a holtnaknyilvánított halálát, a halál bizonyításával pedig a holtnaknyilvánított határozatban megállapított időponttal a házasság megszűnése is bizonyítva van, már pedig évekkel a házasság bizonyított megszűnése után született gyermeket a holtnaknyilvánított törvényes házasságából származottnak tekinteni nem lehet.

Az a bírói határozat pedig, amellyel a férj 1919. december 31. napjával holtnak nyilváníttatott, változatlanul jelenleg is hatályos, mert életbenlétére a perben semmi adat fel nem merült, fennáll tehát az a vélelem is, hogy a határozat erejénél fogva megholtnak vélt férj házassága a megállapított halál napjával szükségképen megszűnt, a házassági kötelék megszűnésének vélelmezett tényből pedig önként következik, hogy felperesnek 1927. július 18-án született gyermeke a holtnaknyilvánított férjjel kötött házasságából nem származott, az tehát törvénytelen származású.

(Kúria, P. III. 4838/14—1931.)

*

Az árvaszéknek 1933. április 29-én hozott 10/6—1933. sz. teljes ülési határozatából a gyámügyi közigazgatásban az ingatlanokra vezetendő végrehajtásra vonatkozóan. A gyámhatósági végrehajtó határozatok alapján ingatlanokra vezetendő kielégítési végrehajtás elrendelése és foganatosítása egyaránt a bíróság hatáskörébe tartozik. Ilyen esetekben a gyámhatóságnak csupán az a kötelessége, hogy kötelező véghatározatának jogerősségét, illetve az azonnal végrehajthatóságát igazolja. A gyámhatóság kötelező határozata, valamint ennek jogerősségét (végrehajthatóságát) igazoló határozat alapján a jogosult félnek kell az illetékes bírósághoz fordulni és az 1912. évi LIV. t.-c. 32. §-ának 7. pontja, illetve az 1881. évi LX. t.-c. 1. §-ának *h)* pontja, valamint az 1877. évi XX. t.-c. 191. §-a értelmében a végrehajtás elrendelését végrehajtás iránti kérvényben kérni az 1912. évi LIV. t.-c. 34. §-ában előírt alakszerűségek mellett. Ingatlanra vezetendő kielégítési végrehajtás elrendelésének kérése esetén nincs helye a gyámhatóság által a bírósághoz intézendő megkeresésnek, mert a gyámhatóság ezekben az esetekben nem ügyfél és a képviseleti jog a végrehajtás elrendelésére jogosult bíróság előtt nem az árvaszéket, hanem az árvaszéki kötelező véghatározat szerint jogosult felet illeti. Biztosítási végrehajtás tekintetében a gyámhatóságnak a gyámi törvény 126. és 127. §-ai, valamint a tkvi rendtartás 93. §-a értelmében kivételes hatásköre van. Az 1912. évi LIV. t.-c. 50. §-a írja elő azokat az általános előfeltételeket, amelyek fennforgása esetén biztosítási végrehajtásnak van helye. Ezektől az általános feltételektől eltérően kivételes törvényes rendelkezést tartalmaz a gy. t. 126. és 127. §-a és a tkvi rendtartás 93. és 102. §-a, amely törvényhelyek szerint a gyámhatóság a hozzá benyujtott számadások folytán vagy egyébként netán szükségessé vált biztosítást ingatlanokra a tkvi hatóság megkeresése útján eszközölheti, jelzálogi előjegyzést kérve a veszélyeztetett összeg erejéig. Itt tehát a törvény, miként bizonyos esetekben a kincstárnak, úgy a gyámolt és gondnokoltnak is bizonyos privilegizált helyzetet biztosít és ezekben az esetekben lényegileg az árvaszék rendeli el a biztosítási végrehajtást a tkvi hatósághoz intézendő megkeresés útján, amelyet a tkvi hatóság a tkvi rendtartás 93. §-a értelmében foganatosítani tartozik.

A gyámhatósági határozatok végrehajtása tekintetében a Gyt. 126., 127. és 191. §-ai rendelkeznek. Ezek a rendelkezések különböztetnek a szerint, hogy a végrehajtás ingóságokra vagy ingatlanokra vezetendő-e. Ingóságokra vezetendő végrehajtás tekintetében kimondja a Gyt., hogy a végrehajtás az 1876. évi XV. t.-c. szerint történik. Ez a törvény a közadók kezeléséről szólott és a közadók kezelését azóta az 1883. évi XLIV. t.-c., az 1909. évi XI. t.-c., végül a legutóbb az 1923. évi VII. t.-c. szabályozta, majd mindezen jogszabályok helyébe az 1928. évi V. t.-c. 70. §-ában

foglalt felhatalmazás alapján kibocsátott, a közadók kezelésére vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállítása tárgyában kiadott 600/1927. P. M. sz. rendelet (rövidítve: K. K. H. Ö.) lépett. Ingatlanokra vezetendő végrehajtás tekintetében a Gyt. 191. §-a úgy rendelkezik, hogy az a polgári törvénykezési rendtartásban meghatározott eljárás szerint a bíróságok útján eszközlendő. A Gyt. itt azért hivatkozik a polgári törvénykezési rendtartásra, mert akkor még nem alkották meg a végrehajtási eljárásról szóló külön törvényt az 1881. évi LX. t.-c.-et. A polgári törvénykezési rendtartás helyett tehát ma az 1881. évi LX. t.-c. és az ezt módosító számos törvény értendő.

A Gyt. tehát a gyámhatósági végrehajtás tekintetében bifurkációt állapított meg: az ingóságokra vezetendő végrehajtást a közadók kezeléséről szóló törvény szabályaira (közigazgatási végrehajtási szabályokra), az ingatlanokra vezetendő végrehajtást a bírói végrehajtási jogszabályokra utalta. Ezen az eredeti helyzeten nem változtathat az a körülmény, hogy a törvényhozás időközben a közadók behajtása tekintetében nemcsak az ingóságokra, hanem az ingatlanokra vezetendő végrehajtási eljárás szabályait is többszörösen módosította, sőt az akkor érvényben volt adóbehajtási jogszabályokat teljesen hatályon kívül helyezte. A gyámhatósági végrehajtást szabályozó gyámi törvény speciális törvény lévén, idevágó rendelkezéseinek a közadók rendezéséről szóló később hozott törvények nem derogálnak.

*

Az árvaszéknek az 1933. október 14-én hozott 10/7—1933. sz. teljes ülési határozata, az árvaszék ügygondnokrendelési jogának szabályozása tárgyában fontos, elvi-jelentőségű rendelkezés, de ez már fentebb a II. fejezetben ismertetést nyert.

*

Az árvaszéknek az 1933. október 14-én hozott 10/11—1933. sz. teljes ülési határozatából a gyámhatósági felügyelet alatt álló személyek vagyonának kölcsönnel való megterhelése tárgyában. A nehéz gazdasági viszonyok arra a tapasztalatra vezettek, hogy a gyámhatósági felügyelet alatt álló személyek vagyonának kölcsönnel való megterhelése, illetve ennek engedélyezése fokozott óvatosságot igényel. A mai időkben folyósított kölcsönök súlyos feltételei, elsősorban a magas kamatteher, azt vonhatják maguk után, hogy a kölcsönvevő a legjózanabb számítás dacára sem képes a gazdasági élet mai pangása mellett a kölcsönből eredő kötelezettségének eleget tenni, amely körülmény végeredményben a megterhelt ingatlan kényszereladására s így a kiskorúak és gondnokoltak megkárosítására vezethet. Ezért az árvaszék teljes ülése a kölcsönök engedélyezése tekintetében a jövőben követendő gyakorlat alapjául a következő irányelveket állítja fel. Mindenekelőtt okmányok betekintése, szakértők meghallgatása útján vagy rendelkezésre álló egyéb módon a legtüzetesebb vizsgálat tárgyává teendő, vajjon az engedélyezni kért kölcsön a kiskorúak és gondnokoltak érdekében elkerülhetetlenül szükséges-e, tudni kell tehát, hogy a kölcsön milyen célt szolgál, így okszerű beruházások, épületek emelése, karbantartása, adósságok kifizetése, konvertálása, a vagyon hozamából nem fedezhető létfenntartási, gyógyítási vagy egyéb elkerülhetetlen kiadás fedezése céljából feltétlenül szükséges-e? Építkezési célokra felveendő kölcsönöknél feltétlenül bekívánandók az építési tervek, műleírások,

költségelőirányzatok, építési engedélyek, bérkalkuláció, ezek szakértőileg ellenőrizendők s a kölcsön csak az építkezés előrehaladásának arányában folyósítható. Mezőgazdasági ingatlanoknál a hiányzó élő és holt felszerelés beszerzése és létesítése céljából kölcsön engedélyezését kerülni kell. Figyelembe kell ugyanis venni a Gyt. 109. §-ának az élő és holt felszerelés hiánya esetén a házikezelésre vonatkozólag kifejezett tilalmát, amelynek következtében a gyámhatóságnak arra kell törekednie, hogy a be nem instruált földbirtok haszonbérbe adassék. Igaz ugyan, hogy a haszonbérbeadás is nehézségekbe ütközhetik, ha a holt felszerelés hiányzik, ily esetben is meg lehet azonban kísérelni a birtoknak parcellázás útján való haszonbérbeadását avagy a haszonbérlő által eszközlendő beinstruálás kikötését, még akkor is, ha az utóbbi esetben a kiskorú vagy gondnokolt ezzel néhány évi bértől elesik vagy a bér erősen redukálódik. Csak egészen kivételes esetekben, például ha haszonbérbevevő nem jelentkezik avagy a gyámhatósági felügyelet alatt állónak földbirtoka hozamán kívül egyéb jövedelme nincs, tartja a kényszerítő körülmények hatása alatt megengedhetőnek a teljes ülés, hogy a jelzett törvényes tilalomtól eltérve, az ingatlannak házi kezelésben tartásához gyámhatósági hozzájárulás adassék és ennek következtében a beinstruálásra kölcsön engedélyeztessék.

Ha az e szempontok szerint megejtendő vizsgálódás a kölcsönfelvételt elkerülhetetlennek mutatja, azt kell további vizsgálat tárgyává tenni, hogy a megterhelendő ingatlan az esetleg fennálló egyéb kötelezettségek figyelembevétele mellett szolgálhat-e annyi hozamot, amely a család további megélhetésének veszélyeztetése nélkül a kölcsönösszeg tőketörlesztési részleteinek és kamatainak pontos fizetését biztosítja.

Ha a tárgyi biztosíték, esetleg a rendelkezésre álló személyi garanciával (a kölcsönvevő egyéb jövedelmei) egyetemben, a most jelzett szempontból nem mutatkoznék elegendőnek avagy más fontos ok tenné szükségessé, így a felveendő kölcsön rövid időtartama következtében a kölcsön visszafizetése válnék problematikussá, megfontolás tárgyává teendő, nem volna-e helyesebb a megterhelés helyett az ingatlannak kisebb kockázattal egybekapcsolt értékesítését szorgalmazni és a vételárat — egészben vagy részben — a szükségletekre felhasználni.

A kölcsön engedélyezése előtt a serdültkorúak és rokonok feltétlenül meghallgatandók, előttük a helyzet a legrészletesebben feltárandó és figyelmeztetendők a kölcsönfelvételének kockázatára: az ingatlannak értéken alul bekövetkezhető kényszereladására.

Felülvizsgálandó az a körülmény, hogy a kölcsönről kiállított kötelezvény megfelel-e az általános pénzpiac mindenkori állásának, így főleg a hitelező kamatkövetelése nem túlzott-e?

A legszigorúbban bírálandó el, vajjon a törvényes képviselő az általa felveendő kölcsönnek rendeltetésszerű felhasználása tekintetében kellő garanciát nyujt-e, erre nézve a rokonok is meghallgatandók és a legkisebb aggály esetén a felveendő kölcsönösszegnek gyámpénztári letétbehelyezése kívánandó, ahonnan a szükség szerint az árvaszék által utalványozandó. Esetleg a kölcsönt nyujtó pénzintézet, szükség esetén az ügyészség bízassék meg a kölcsönösszegnek a gyámhatóságilag engedélyezett célra való közvetlen kifizetésével. A törvényes képviselő köteleztessék, hogy az általa kézhez vett kölcsönösszegnek mikénti felhasználásáról rövid határidő alatt okmányoltan számoljon el s ez a számadás azonnal — és nem az évi számadásokkal kapcsolatban — felülbírálandó.

A kölcsön engedélyezése és felvétele után is esetről-esetre ellenőrizendő, hogy a kölcsönvevő a kölcsönügyletből folyó fizetési kötelezettségeinek pontosan eleget tesz-e?

Másokkal egyetemleges kötelezettségeket a kiskorú vagy a gondnokolt csak akkor vállalhat, ha a kölcsönből ugyancsak egyetemleges tartozások rendeztetnek. Itt mutat rá a teljes ülés arra, hogy sokszor a kölcsönfelvételének engedélyezését nem is közvetlenül a kiskorú, hanem a törvényes képviselő, esetleg harmadik személyek (például házastárs) érdekében kérik. Legtipikusabb esete ennek az, amikor a törvényes képviselet birtokában levő atya vagy t. és t. gyám üzleti vállalkozása kölcsönfelvételét teszi szükségessé és a kölcsönadóval szemben fedezetként egyéb vagyon hiányában csupán a kiskorúval közös tulajdonban álló ingatlanát tudja nyujtani. Hogy a kölcsönfelvételéhez a kiskorú társtulajdonosi minőségéből kifolyólag szükséges gyámhatósági hozzájárulást megnyerhesse, felajánlja a kiskorú biztosításaként a kölcsönt követő rangsorozatban a kölcsönből a kiskorúra ingatlanjutaléka arányában eső összeg erejéig saját ingatlanjutalékán a zálogjogi bekebelezést. Évtizedes gyakorlata volt az árvaszéknek, hogy ilyenkor a kölcsön felvételét abban az esetben engedélyezte, ha a kölcsönvevő által a fentiek szerint felajánlott ingatlanbiztosíték az 1877. évi XX. t.-c. 18. §-ában körülírt mértéket elérte. Ez a gyakorlat azonban nem helyes. Mert ha a kölcsönből tulajdoni aránya alapján a kiskorúra jutó összeg a törvényes képviselő kezelésében a hivatkozott törvényhely alapján pupillarisan biztosítva van is, nincs biztosítva a kiskorú ingatlanjutaléka az arra is felveendő kölcsönből folyó egyetemleges kötelezettségek teljesítésének elmaradásával kapcsolatos kockázatokkal, végső esetben az ingatlan kényszereladásával együttjáró vagyoni károsodással szemben. Ilyen kölcsönök engedélyezései iránti kérelmeket tehát az árvaszék teljesíthetőnek nem talál és azokat a jövőben el fogja utasítani.

A fentiekben megállapítást nyertek azok az elvek, amelyeket a kiskorúak és gondnokoltak kölcsönügyeinek gyámhatósági felülbírálása alkalmával figyelembe kell venni. Megjegyzi azonban a teljes ülés, hogy ezektől az általános elvektől kivételes esetekben, figyelemmel a Gy. t. 263. §-ára is, a kiskorú vagy gondnokolt helyesen felfogott érdekében el lehet térni, így amikor azt például a kiskorú vagy gondnokolt létfenntartásának biztosítása vagy vagyonának ezidőszerinti megmentése teszi indokolttá.

*

Az árvaszéknek az 1933. október 14-én hozott 10/12—1933. sz. teljes ülési határozatából, a kiskorúak készpénzének a gyámi törvény 19. §-a alapján történő kikölcsönzése ügyében. A fenti kérdésben az árvaszék teljes ülése a folyó év tavaszán formális határozathozatal nélkül azt az álláspontot foglalta el, hogy bár az 1877. évi XX. t.-c. 19. §-a alapján az atya és 35. §-a alapján az anya is javaslatot tehet gyermeke készpénzének biztosíték ellenében történő kikölcsönzésére nézve, ez a törvényes rendelkezés az összesített pénzkezelési rendszer mellett nem alkalmazható. Ugyanis a gyámsági törvény IX. fejezete értelmében összesített pénzkezelési rendszer esetén egyes kiskorúak készpénzét egyénileg elkülönítve kölcsön nem lehet adni. Ez a magyarázat következtethető az idézett t.-c. 295. §-ának helyébe lépett 1885. évi VI. t.-c. 13. §-ából is.

De ezt a felfogást támogatja a ratio legis is. Ha ugyanis az összesített pénzkezelési rendszer mellett a szülők kikölcsönzési javaslatának az árvaszék rendszeresen

helyt adna, akkor a jelenlegi súlyos pénzügyi viszonyok között, amikor köztudomás szerint a pénzintézetek sem folyósítanak kölcsönt, a gyámpénztár pénzkészlete oly mértékben csökkenne le, hogy az árvaszék a törvényszerű utalványozásokat sem teljesíthetné.

Minthogy több konkrét esetben a szülők a kikölcsönzés iránt javaslatot tettek, az árvaszék teljes ülése az egységes elbírálás szempontjából szükségesnek tartja ezúttal határozatilag kimondani, hogy a folyó év tavaszán elfoglalt álláspontját a fenti indokok alapján továbbra is fenntartja, minél fogva a szülőknek ilyen irányú kérelmét el kell utasítani.

*

Az árvaszéknek 1933. november 11-én hozott 2/22—1933. sz. teljes ülési határozatából a házasságonkívüli gyermekek elhagyottányilvánításával kapcsolatban a természetes atyák tartásdíjfizetésének biztosítása ügyében. A fenti tárgyban a m. kir. belügyminiszter az 1933. október 3-án 196.969/XIV—1933. sz. a. az árvaszékhez körrendeletet intézett, amelyben rámutat arra a tapasztalatra, hogy a házasságon kívül született gyermekek elhagyottá nyilvánítása alkalmával az anyák elhallgatják a bíróság által javukra a természetes atya terhére történt gyermektartásdíj-megállapítást és ezeket a tartásdíjakat továbbra is maguk veszik fel. Ez a körülmény rendszerint csak később, az állami gyermekmenhelyek vezetőségének a tartásdíj biztosítására irányuló intézkedései kapcsán derül ki, azonban az illető kiskorúak gondozását biztosító állam akkor sem tudja költségeit a gyermektartási költségek terhére megtéríteni, mert azok az anya részére vannak megítélve és az anyán a tartásdíjat behajtani nem lehet.

Erreváló tekintettel a belügyminiszter, az államkincstár érzékeny károsodásának megelőzése céljából, az árvaszékek kötelességévé teszi, hogy az elhagyottá nyilvánítási eljárás során a házasságon kívül született gyermekek tartásdíjának fizetésére vonatkozóan a tényállást minden esetben tisztázzák és amennyiben a természetes atya tartásdíjfizetési kötelezettsége bíróilag megállapítást nyert, a gyermeknek anyagi elhagyottságát csak abban az esetben mondják ki, ha az anya a gyermektartásdíjakat, illetve azoknak megfelelő részét szabályszerűen az illetékes állami gyermekmenhely javára engedményezi, amikor is a menhely, mint végrehajtó, az anya helyébe léphet.

A fenti belügyminiszteri körrendeletben rendszeresíteni kívánt engedményezés elvileg kedvező jogi helyzetbe hozza az állami gyermekmenhelyeket a tartásdíj behajtása szempontjából. Ezt az eljárást azonban az árvaszék a gyakorlatban költségesnek, hosszadalmasnak és nehézkesnek véli. Az engedmény ugyanis csak a menhelyi gondozási költségek összegéig terjedhet, amely az esetek jórészében kevesebb, mint a kiskorú részére a bíróság által megállapított illető tartásdíj és így engedményezés esetén a különbözeti összegre az anya kénytelen lenne külön végrehajtási eljárást folyamatba tenni. Az engedményezés költséges, mert bélyegilleték alá esik, amely alól mentességnek helye nincs. Ha pedig a végrehajtást vidéken kell foganatosítani, bírósági végrehajtás útján, a végrehajtók csak a foganatosításért nekik járó összeg előzetes beküldése esetén kötelesek eljárni. Ennél az eljárásnál gyorsabb, biztosabb és egyúttal költségmentes az a közigazgatási eljárás, amelyet a 2000/1925. sz. népjóléti és munkaügyi miniszteri rendelet 15. §-a tesz lehetővé. Ennek a könnyebb eljárásnak igénybevételére

azonban az esetek nagy részében azért nem kerülhet sor, mert az anya rendszerint nem hajlandó a pert megindítani, akkor, ha a gyermeket nem ő tartja el, vagy ha a természetes atyával még fennálló kapcsolata folytán a perlés az ő személyi érdekét sértené vagy a természetes atya fenyegetése miatt a perlésre vállalkozni sem mer.

Ha pedig az anya a pert megindítja, akkor a fenti miniszteri körrendeletben említett az a körülmény teszi kétségessé a menhely követelésének kielégítését, hogy az anya saját sz mélyében érvényesíti a gyermeket megillető tartási igényt. S a tapasztalat szerint gyakran előfordul az is, hogy ha a gyermek a menhelybe kerül, az anya ott vagy a kerületi elöljáróságon szándékosan elhallgatja, hogy kedvező ítélet alapján ő a gyermektartásdíjat már rendszeresen kapja, mert tudja, hogy a tartásdíjat egészben vagy részben a gondozó menhelynek kellene átengedni.

Ezzel szemben a gyámhatóságnak az 1877 : XX. t.-c. 263. §-ából következően kötelessége, minden törvényes lehetőség igénybevételével odahatni, hogy a házasságon kívül született gyermeket megillető tartásdíj az ő javára ítéltessék meg és biztosíttassék és — ennek az elvnek gyakorlati folyamányaként — a tartásdíj a gyermek tényleges eltartójának fizettessék ki. Ha tehát a gyermeket az állami gyermekmenhely tartja el s onnan bármi okból ki nem adható, a gyámhatóságnak kötelességszerűen elő kell mozdítani, hogy a tartásdíjat a gyermeket tényleg eltartó menhely — a saját követelése erejéig — megkaphassa.

A székesfőváros árvaszéke a kiskorú anyák gyermekeinek jogvédelmét intézményesen biztosította azáltal, hogy e kiskorúak részére csaknem kivétel nélkül a hivatásos gyámot rendeli ki gyámul, aki nagyszámú gyámoltjainak tartásdíjkövetelését teljes szakértelemmel és az árvaszék intencióinak megfelelően rendszeresen biztosítani törekszik.

A nagykorú anyákat, mint t. és t. gyámokat az árvaszék gyermekvédelmi osztálya nyilvántartás útján hivatalból ellenőrzi és ha törvényesítésre vagy a természetes atya részéről örökbefogadásra nincs kilátás, vagy ha a természetes atya nem él közös háztartásban az anyával s nem gondoskodik gyermekéről, az árvaszék szorgalmazza, hogy a t. és t. gyám per útján érvényesítse a gyermek tartási igényét. Ha a t. és t. gyám az árvaszék figyelmeztetésére kellő indok nélkül megtagadja a perlést vagy a természetes atyával a kiskorúra sérelmes módon kiegyezik, az árvaszék a kiskorú részéről az 1877 : XX. t.-c. 30. §-ának *a)* pontja alapján a tartási igény megfelelő érvényesítése céljából ügygondnokot rendel.

Azonban nincs jogi akadálya annak, hogy a nagykorú anyának vagy nem a hivatásos gyámnak gyámsága alatt álló házasságonkívüli gyermek részére a fenti célból minden anyagi elhagyottsági üggyel kapcsolatban ügygondnok rendeltessék. Ugyanis a t. és t. gyám és házasságonkívüli gyermeke között a jogi érdekellentét rendszerint megállapítható, mihelyt a gyermek menhelyi elhelyezést nyert. Mert nem kétséges, hogy ilyenkor az anyának az az érdeke, hogy a részére már megítélt gyermektartásdíjat továbbra is ő kapja, bár a gyermeket nem ő tartja el. A gyermeknek pedig az a jogi érdeke, hogy a tartásdíj az ő tartására fordíttassék. Amikor a gyermeket az anya helyett a menhely tartja el, akkor az anyának nem fűződik jogi érdeke ahhoz, hogy a gyermeke részére járó tartásdíjat per útján biztosítsa vagy a már kezéhez befolyó tartásdíjból a gyermekét eltartó menhelynek a gondozási díjat megfizesse, a netán fennmaradó összeget pedig gyermeke javára tartalékolja vagy annak egyéb szükségleteire fordítsa.

Ezek után tekintettel Budapesten a gyámhatóság különleges helyzetére, mely szerint a 2000/1925. sz. rendelet 4. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a székesfőváros árvaszéke az anyagi elhagyottá nyilvánítással a kerületi elüljáróságokat bízta meg, a hivatásos gyámság alakjában pedig olyan szerv áll rendelkezésre, amely a szóbanlevő ügykörben a kiskorúak és az állami gyermekmenhely igényének szükséges védelmét hatékonyan és rendszeresen elősegíti, az árvaszék a belügyminisztérium előzetes hozzájárulása alapján, a fenti körrendeletnek célszerű és a benne foglalt utasítástól eltérő végrehajtása iránt a következőképen intézkedik.

Utasítja az árvaszék a gyermekvédelmi osztály vezetőjét és a gyermekvédelmi előadókat, valamint a kerületi elöljáróságokat, mint az árvaszék nevében és megbízásából eljáró gyámhatóságokat, hogy az elhagyottá nyilvánítási eljárás során a házasságon kívül született gyermekeket illető tartásdíj fizetésére vonatkozóan a tényállást minden esetben tisztázzák.

A kerületi elüljáróságok az anyagi elhagyottságot megállapító véghatározataiknak egy kiadmányát az árvaszékhez terjesszék be és a véghatározatban a kiskorú pontos születési adatait, az anya nevét, korát, lakóhelyét, valamint — ha ismeretes — a vélelmezett természetes atya nevét, lakását tüntessék fel.

Elhatározza az árvaszék, hogy a saját hatáskörében kivételesen megtartott anyagi elhagyottsági ügyekben az elhagyottá nyilvánító véghatározat keretében, a kerületi elüljáróságokra bízott ügyekben pedig a véghatározat beterjesztése után az anya t. és t. gyámsága alatt álló házasságonkívüli kiskorú részére a hivatásos gyámot az 1877 : XX. t.-c. 30. §-ának *a)* pontja alapján ügygondnokul kirendeli s erről a budapesti m. kir. áll. gyermekmenhelyet értesíti.

Az árvaszék a kiskorú anyák házasságonkívüli gyermekeire vonatkozóan saját hatáskörében meghozott anyagi elhagyottsági véghatározatokat, láttamozás útján közli a hivatásos gyámmal, a ker. elüljáróságok által beterjesztett ilyen véghatározatokat pedig neki rövid úton kiadja.

A hivatásos gyámot utasítja az árvaszék, hogy a fenti ügyekben gyámi és ügygondnoki minőségében haladék nélkül gondoskodjék a kiskorú tartási igényének biztosításáról s ha a tartási per, valamint az ítélet vagy a bírói egyesség alapján kért végrehajtás sikerre vezet, a kezéhez befolyó tartásdíjakból az illetékes állami gyermekmenhely gondozási díjkövetelését elégítse ki, a netáni maradványt vagy helyezze a a kiskorú javára gyámpénztári letétbe vagy az eset körülményeihez képest kérjen arra vonatkozóan az árvaszéktől utasítást.

Minthogy az elhagyottsági eljárás illetékességi szabálya a gyámsági ügyekre vonatkozó illetékességi rendelkezésektől eltér, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy az árvaszék és a kerületi elüljáróságok olyan kiskorúakat is elhagyottá nyilvánítanak, akik felett az árvaszék gyámügyben nem illetékes és így részükre a hivatásos gyámot sem gyámul, sem ügygondnokul ki nem rendelheti, — az ilyen kiskorúakra vonatkozó véghatározatokat az árvaszék az illetékesnek látszó árvaszékhez fogja megküldeni.

Megállapítja az árvaszék, hogy a fenti rendelkezésekkel, a jelenlegi jogszabályok keretén belül a székesfőváros gyámhatósága alá tartozó házasságon kívül született s anyagilag elhagyottá nyilvánított kiskorúak ügyében az állami gyermekmenhely gondozási díjkövetelése a lehetőség szerint a menhely, valamint a kincstári jogügyigazgatóság megterhelése nélkül biztosítást nyer s ezáltal a fenti körrendeletben kívánt engedményi okiratnak az anyáktól való beszerzése tárgytalanná válik.

A fenti belügyminiszteri körrendelet a törvénytelen gyermekek menhelyi gondozásával kapcsolatban előtérbe állította a gyermekeknek, valamint az őket eltartó állami menhelynek anyagi érdekét. A pénzügyi és gazdasági válság fokozódásával az államkincstárt is súlyosabban érinti az a károsodás, amely abból származik, hogy az állami menhelyben gondozott kiskorúak eltartására köteles személyek a kötelezettségüket elhanyagolják vagy annak teljesítése alól rosszhiszeműen kivonják magukat.

Az államkincstárnak ez a károsodása az egyébként is súlyosodó pénzügyi nehézségek mellett immár veszélyezteti az állami gyermekvédelem teljesítményeit s ezzel azoknak a gyermekeknek a létérdekét, akik az állam eltartására, mint legvégső segítségre valóban rászorulnak.

Ennélfogva a gyámhatóságnak is fokozott kötelessége az állami gyermekmenhelyeket a törvényes lehetősége szerint támogatni abban, hogy díjköveteléseikhez minél nagyobb mértékben és minél könnyebben hozzájussanak. Azonban e mellett a kötelesség mellett sem lehet szem elől téveszteni a gyámhatóságnak legfontosabb törvényes feladatát: a gyermekek érdekeinek védelmét. Tehát a tartásra köteles hozzátartozók anyagi viszonyainak s a tényállásnak tüzetes kutatása a jövőben sem lehet ok arra, hogy a menhelyi védelemre sürgősen rászoruló gyermekek elhelyezése késedelmet szenvedjen. Egyébként is a részletes vizsgálatot az elhagyottá nyilvánítási eljárás során kell lefolytatni, a halasztást nem tűrő elhelyezések pedig ezentúl is a gyors beutaló intézkedések (ideiglenes felvétel, 2000/1925. sz. rendelet 7. §-a) alapján történnek.

Kétségtelen az is, hogy a házasságon kívül született gyermekekre nézve elsőrendűen fontos a természetes atya tartási kötelezettségének bírói megállapítása. De e mellett nem szabad elhanyagolnunk a törvénytelen gyermek fontos erkölcsi érdekeit sem. A jelenlegi szomorú kereseti viszonyok és a nagy munkanélküliség folytán a tartási perekben elért kedvező ítéletek gyakran eredménytelen végrehajtásra vezetnek. A pernek a mindenáron való megindítása, a költséget és kellemetlenséget okozó peres viszony pedig olykor elriasztja az atyának azt a jószándékát, hogy gyermekét erkölcsileg és családjogilag magához kapcsolja. Ezért az árvaszék és a hivatásos gyám a tartási per szorgalmazása előtt a jövőben is vizsgálni fogja, van-e a törvényesítésre vagy az örökbefogadásra közeli és komoly kilátás s ebben az esetben nem fogja a pernek gyors, de esetleg csak formai sikeréért a kiskorú érdekében várható erkölcsi és olykor velejáró anyagi előnyöket kockáztatni.

A gyámi pénzek kezelése. A székesfővárosi gyámpénztárban kezelt árvavagyon mennyisége és ezzel kapcsolatban a gyámpénztár forgalma az előző 1932. évi állapottal egybevetve, a következőképen alakult.

A gyámpénztári forgalom az 1933. évben volt:

Bevétel	7,740.335·93 P
Kiadás	7,814.062·94 «
Összesen	**15,554.398·87 P**

Az 1932. évben pedig:

Bevétel	14,418.205·13 P
Kiadás	14,424.697·89 «
Összesen	**28,842.903·02 P**

A gyámpénztár forgalma tehát a fenti két évet összehasonlítva 13,288.504·15 pengővel csökkent, aminek oka az a körülmény, hogy a gyámpénztár az 1933. év folyamán értékekben kevesebbet vett be és kevesebbet adott ki, aminek folytán a bankoknál történő pénzelhelyezés és tőlük való visszavonás is csökkent, hogy végül az 1933. év folyamán az árvaszék gyámpénztári kölcsönt egyáltalán nem folyósított.

A gyámpénztárban kezelt vagyon állaga az 1933. év végén a következő volt:

Készpénzben	5,237.973·67 P
Értékpapírokban és ékszerekben	6,837.763·— «
Összesen	**12,075.736·67 P,**

míg az 1932. évben összesen ..... 12,356.443·30 P
tett ki; e szerint a gyámpénztárilag kezelt vagyon... 280.706·63 «

vagyis 2·27%-kal csökkent.

Az 1933. év végén készpénzvagyonként feltüntetett 5,237.973·67 pengőből

jelzálogkölcsönökben	4,363.453·74 P
takarékpénztári betétkönyvekben	689.164·98 «

volt elhelyezve.

Az elmult 1933-as év súlyos gazdasági viszonyai a gyámpénztár forgalmában is éreztették hatásukat. Nagyobb készpénzösszegű hagyaték alig volt. A kiskorú örökösök tehát számottevő készpénzt nem örökölvén, a gyámpénztár készpénzkészlete alig változott. Ha mégis jelentkezik az 1932. évi zárlattal, vagyis az akkori 5,336.129·83 pengővel szemben az 1933. évi zárlatnál 155.552·14 pengő készpénztöbblet, az csaknem kizárólag azoknak az intézkedéseknek eredménye, amelyekkel a tőketörlesztési részletekkel hátrálékban levő gyámpénztári adósok minden törvényes eszközzel szoríttattak.

Így volt elérhető az elmult év súlyos gazdasági viszonyai közepette, hogy a gyámpénztári adósok az 1933. év folyamán

tőketörlesztés címén	424.558·18 P
kamat címén	262.643·91 «
késedelmi kamat címén	32.474·33 «
összesen tehát	**719.676·42** P-t

fizettek be a gyámpénztárba.

Ezzel az 1932. december 31-én 4,728.011 pengő összegben fennálló gyámpénztári kölcsönök tőkeösszege 424.558·18 pengővel csökkent és így az 1933. december 31-én a gyámpénztári kölcsönökben kihelyezett tőkekövetelés 4,363.453·74 pengőt tett ki.

Az 1933. év folyamán történt tőketörlesztés és kamatfizetés általánosságban megfelelne a rendes évi törlesztési százaléknak, azonban figyelemmel arra, hogy az így befizetett összegnek kb. 30%-a a hátrálékos tartozások törlesztésére szolgált, megállapítható, hogy a gyámpénztári adósok még több irányú, fizetésre való szorítás ellenére sem tettek kellő mértékben eleget fizetési kötelezettségüknek.

Az árvaszék összesen 387 gyámpénztári kölcsönt tart nyilván.

Ebből 169 gyámpénztári kölcsönnél az adósok pontosan teljesítették fizetési kötelezettségüket.

Behajtás végett az árvaszék 56 gyámpénztári kölcsönt adott ki az árvaszéki ügyésznek.

65 gyámpénztári kölcsönnél az adósok a hátrálékos összeg rendezésére olyan fizetési igéretet tettek, melyet az árvaszék, a perlés mellőzésével, kielégítőnek talált.

Az 1933. év végéig az árvaszéki ügyésznek perlés végett kiadott kölcsönügyekben 17 ítéletet hozott a bíróság. Az ügyész hat bírói egyességet kötött, 33 gyámpénztári kölcsön behajtási ügyében pedig az eljárás még folyamatban van.

A fent előadottakból megállapítható, hogy az árvaszék a gyámpénztári kölcsönhátrálékok behajtása, illetve a gyámpénztári adósoknak fizetésre való szorítása érdekében minden törvényes eszközt igénybe vett. Azonban a súlyos gazdasági viszonyok, valamint a kereseti lehetőségek és lakbérjövedelmek csökkenése pénzügyi téren olyan helyzetet teremtettek, hogy a kívánt eredmény a jövőben sem látszik elérhetőnek. Ezért az árvaszék szükségesnek tartja a 622/1928. kgy. számú szabályrendelet 51. §-ának oly irányú kiegészítését, hogy a meghatározott időre (10 évre) szóló gyámpénztári kölcsönök törlesztésének időtartamát az adósok indokolt kérelmére 5—10 évvel meghosszabbíthassa.

A fent hivatkozott szabályrendelet kiegészítése iránt a polgármester úrhoz az árvaszék indokolt előterjesztést tett.

Az árvaszék az 1932. szeptember 16-án tartott teljes ülésében hozott azt a határozatát, mely szerint újabb gyámpénztári kölcsönt mindaddig, míg az összesítetten kezelt készpénztőke egyharmada a gyámpénztárban mint készpénz rendelkezésre nem áll, nem szavaz meg, az 1933. év folyamán is hatályban fenntartotta és így az elmult évben gyámpénztári kölcsönt nem folyósított.

A készpénz az 1933. év első félév végén átlag 6·47%-os, a második félév végén 6·34%-os kamatláb mellett volt elhelyezve, ennek köszönhető, hogy a gyámpénztár a gyámoltak és gondnokoltak készpénzvagyona után az 1933. első felében 5·8% és a második félévben 5·7% kamatot fizetett.

A m. kir. belügyminiszternek a háborús magyar államadóssági címletek elértéktelenedése következtében károsult címlettulajdonosok pénzbeli támogatása tárgyában kelt 265.000/1928. B. M. számú rendelet alapján a hadikölcsönkötvénytulajdonosok segélyezése az 1933. év folyamán tovább folytatódott és ennek az eljárásnak eredményeképen az árvaszék az elmult év folyamán a megállapított segélyösszegekből 194.473 pengőt fizetett ki az érdekelteknek.

A gyermekvédelmi osztály működése. A gyermekvédelmi osztály működését a mult évben is a fennálló jogszabályok értelmében s az eddigi gyakorlat keretében fejtette ki.

a) *A gyermekvédelmi osztály ügyforgalma.* Az iktatások száma az 1933. évben 20.947 darab volt. Ez a szám a mult évi jelentésben 33.451-et tett ki. Tehát ebben az ügykörben sikerült a racionalizálás gyökeres érvényesítésével — a kezelési munka csökkentésével az érdemleges munka számára — jelentékeny eredményt elérni.

A fent közölt számadat természetszerűen nem adja pontos képét az ügyforgalomnak, mert a kimutatásban nem szerepelnek azok a néhányezret kitevő rövid úton kibocsátott idézések s helyszíni vizsgálati jelentések, melyek iktatást nem nyertek.

b) *A házasságon kívül született gyermekek védelme.* A házasságon kívül született gyermekekről 23 év óta vezetett nyilvántartás 1921-ben megkezdett revízióját az elnök a mult évben is elrendelte. A nyilvántartás felülvizsgálása úgy történt, hogy az

árvaszéknek több végleges állásban levő hivatalnoka az egyes anyakönyvvezetőségeknél a polgármester úrnak, mint anyakönyvi felügyeleti hatóságnak korábbi engedélye alapján megtekintette a nyilvántartott kiskorúak anyakönyveit és azokból a változásokat (törvényesítés, örökbefogadás, atyai elismerés, névváltoztatás, elhalálozás) kiírta s a nyilvántartási lapokra feljegyezte. Ez a munka ezúttal is célszerűnek mutatkozott, mert a megtörtént változásokról az értesítések gyakran nem érkeznek be az árvaszékhez és így a revízió nemcsak a nyilvántartást tette tökéletesebbé, hanem feleslegessé tette a további intézkedéseket, kutatásokat azokban az esetekben, amikor a gyermek elhalt vagy az árvaszék tudtán kívül törvényesíttetett.

c) *A hivatásos gyámság szervezetének ügye.* A jogfolytonosság helyreállítása után az árvaszék 1920. március 16-án kelt teljes ülési határozatával, az előző évek tapasztalatainak figyelembevételével s a belügyminisztérium intencióinak megfelelően korlátozta s megállapította a hivatásos gyám munkakörét, kikapcsolván abból az önjogú anyák házasságon kívül született gyermekeinek ügyeit s a tartási igénynek bírói úton való érvényesítését. Ez utóbbira nézve a kérdés végleges szabályozásáig azt a megoldást volt kénytelen választani az árvaszék, hogy a perek vitelére a gyám az árvaszék teljes ülése által kijelölt 17 gyakorló ügyvédnek ad megbízást. Erről az árvaszék tájékoztatásul annak idején a budapesti ügyvédi kamarát is értesítette. A fenti véghatározat alapján az árvaszék részletes utasítást adott ki a hivatásos gyámság részére, mely annak működését, ügyvitelét és pénzkezelését a végleges rendezésig megfelelően szabályozza.

Ami a végleges szabályozás ügyét illeti, ennek megoldása a mult évben sem haladt előre.

d) *A hivatásos gyámság tevékenysége.* A hivatásos gyám a jelenlegi keretben a kellő ellenőrzés mellett, de a rendelkezésre álló szervezet és eszközök tökéletlensége folytán csak igen szerény eredménnyel fejti ki működését. A növekedő munkával szemben a személyzet elégtelensége itt is hátrányosan érezteti hatását. Ezért a jelen helyzetében közel sem tudja a hivatásos gyámság az intézmény összes lehetőségeit kifejteni.

A személyi felügyeletet, a gyámi kötelességnek ezt a fontos részét a hivatásos gyám helyettesítésében már évek óta az erre hivatott és felkért Országos Stefánia-Szövetség, illetve az azzal kapcsolatban működő helyi szerv : a székesfőváros anya- és csecsemővédelmi központja látja el.

A védőnők ezt a tevékenységüket olykép fejtették ki, hogy a hivatásos gyámság által elkészített névjegyzékek alapján a kiskorúakat az anya, illetve a gondviselő lakásán időközönkint felkeresték s a helyszínen szerzett tapasztalatokról háromhavonkint, illetve intézkedés szüksége esetén külön is, egyénenkint jelentést tettek.

A hivatásos gyám gyámsága alatt álló gyermekek száma 1932. év végén 3812 volt. 1933. év folyamán 1300 házasságon kívüli gyermek részére rendelte ki gyámul az árvaszék a hivatásos gyámot s így az összes gyámoltak száma a mult évben 5112 volt. Évközben azonban 803 gyámság megszűnt.

Ezeket leszámítva, a hivatásos gyámnak 1933. december végén 4309 házasságon kívüli gyámoltja volt. Ezeken felül azonban még más esetekben is kirendeli gyámul az árvaszék a hivatásos gyámot, akikről azonban a gyám egyénenkint jelent, illetve

ad számadást. Minthogy a házasságon kívül szülő anyák legnagyobb része háztartási alkalmazott és helyét gyakran változtatja, az esetek jórészében az anya és gyermeke tartózkodási helyét megállapítani s a gyermek felett a személyi felügyeletet ellátni nem lehetett. Ennek folytán az 1933. év végén az említett társadalmi szervezettől, valamint az e végből megkeresett vidéki helyi hatóságoktól csak 1572 gyermekre vonatkozóan érkezett jelentés. Az ezekről összeállított gyámi kimutatásból a következők állapíthatók meg:

A házasságon kívül szülő anyák a szülés után hosszabb-rövidebb idő mulva nagyszámban elköltöztek Budapestről a gyermekekkel együtt, gyakran abba a községbe vagy városba, ahonnan valók, de igen sokszor a gyám előtt ismeretlen helyre s így e kiskorúak a tartozkodási hely kivételével gyámhatósági illetékessége alapján kirendelt budapesti hivatalos gyám felügyelete alól kikerültek. Ez az oka annak, hogy a hivatásos gyám gyámoltjai közül az év végén anyjával együtt csak 414 tartózkodott Budapesten.

A gyermekmenhelyi szoptatási segélyeket még 1931-ben megszüntették s részben ennek folytán sok nyomorgó anya megvált csecsemőjétől s a menhelybe adta.

A hivatásos gyám által a személyi felügyeletre vonatkozó jelentések alapján összeállított kimutatás a következő:

I.

Azon gyámoltak száma, akik felügyelet szempontjából jegyzékbe vétettek	Azon gyámoltak száma, akikről jelentés érkezett	Nem érkezett be jelentés vidékről	A gyermek az anya gondozásában van		A gyermek más egyén gondozásában	A gyermek a menhely gondozásában	Anya és gyermeke ismeretlen helyen	A gyermek meghalt	A szülők házasságot kötöttek
			Budapesten	vidéken					
1.634	1.572	62	414	143	287	227	349	86	66

II.

A gyermek egészségi állapota				A szülők kapcsolata		
fejlett, kielégítő	beteges, gyenge	orvosi kezelésben	kórházi ápolásban	a szülők házasságot kötöttek	a szülők közös háztartásban	apa a gyermeket elismerte
723	76	121	8	66	212	226

A hivatásos gyám 1933-ban is az árvaszék intencióinak megfelelően fejtette ki tevékenységét, az anyákkal s a természetes apákkal közvetlenül tárgyalt, igyekezett gyámoltjainak törvényesítését, örökbefogadását előmozdítani, a tartásdíj dolgában elsősorban egyességre törekedett s csak más megoldás híján adta ki perlésre az ügyet a kijelölt ügyvédeknek.

A hivatásos gyámság pénzkezelése még az 1920. évben kiadott árvaszéki utasításnak megfelelően történt. A számvevőség IX. ügyosztálya a pénzkezelést csaknem minden hónapban váratlanul megvizsgálta s annak vitele ellen nem emelt kifogást.

A hivatásos gyámság a hozzá beérkezett tartási összegeket a gyermek eltartójának 24 órán belül kifizette, illetve címére postán elküldötte. Ha pedig erre lehetőség nem volt, vagy amikor a tartási összeget végkielégítéssel váltották meg, azt a gyám az érdekelt kiskorú javára 24 órán belül gyámpénztári letétbe helyezte.

A gyámság pénztárába az elmult évben tartásdíjak címén 10.955·50 pengő folyt be, mely összeg részben a kiskorúak eltartójának fizettetett ki, részben pedig gyámpénztári letétbe helyeztetett. A hivatásos gyámság pénztára nagy forgalmat azért nem bonyolít le, mert a természetes apák a megítélt tartásdíjakat az esetek nagyrészében közvetlenül a gyermek eltartójának fizetik ki.

Az egyes kiskorúak tartási ügyében befolyt összegekről a hivatásos gyám is egyenkint terjeszt be az árvaszékhez elszámoló jelentést.

e) *Statisztikai kimutatások a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozóan.*

Az 1933. évben házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó általános adatok.

a) **Nem és vallás szerint.**

Összesen	Neme		Anyja			Vallása							Született	
	fiú	leány	kiskorú	teljeskorú	külföldi	róm. kat.	ev. ref.	ág. evang.	unitárius	gör. kat.	gör. kel.	izraelita	lakásban	szülőintézetben
3.056	1.609	1.447	1.606	1.450	34	2.256	532	120	4	39	8	97	344	2.712

b) **Születési hely szerint.**

Születési hely kerületenkint										Születési hely szülőintézetenkint												
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	Tud. egyetem I. sz. szül. int.	Tud. egy. II. szül. int.	Rókus-kórh.	Bakáts-téri kórház	Szent János-kórház	Szent Margit-kórház	Szent István-kórház	Bábaképző	Bethesda	Gyöngyösi-úti	Zsidó kórház	Poliklinika	Stefánia szöv.	Paula-otthon
210	1	146	3	5	438	60	1.253	716	224	284	275	503	264	200	111	379	109	64	241	58	36	125	63

A nyilvántartásban levő összes házasságon kívül született gyermekek jogvédelme érdekében az 1933. év folyamán történt intézkedések és személyi viszonyaikban ugyanazon idő alatt beállott változások.

Mikor született a gyermek	Az anya kiskorúsága tartamára gyám rendeltetett	Teljeskorú anya gyermeke részére az 1877. évi XX. t.-c. 30. §-a alapján gondnok rendeltetett	Teljeskorú anya a per vitelére az árvaszék útján adott megbízást ügyvéd részére	A szülők házasságra léptek	Gyermek örökbe fogadtatott[1])	Gyermek meghalt			Anya meghalt	Természetes apa meghalt	Illetékes gyámhatósághoz áttétetett
						fiú	leány	összesen			
1911—1932. években	20	3	—	582	363	330	289	619	14	—	3
1933. évben	1.194	—	113	53	4	170	131	301	15	23	530

[1]) Ezek az adatok a gyermekvédelmi osztály felállítása óta nyilvántartásba került gyermekekre vonatkoznak és a születési anyakönyvben már bevezetett örökbefogadásokat tüntetik fel; az alábbi *f)* pontban közölt esetek a gyermekvédelmi osztály elé került ügyekre terjednek ki.

Az 1933. évben született és ugyanezen év folyamán meghalt gyermekek.

Fiú	Leány	Összesen	1 hónapon aluli korban	1—3	3—6	6—9	9—12
				hónapos korban			
170	131	301	154	91	38	14	4

A tartásdíjak egyességi úton történő rendezése tekintetében az árvaszék és a hivatásos gyámság által az 1933. évben kifejtett tevékenység eredményéről az alábbi kimutatás tájékoztat:

Egyességi statisztika.

Jóváhagyott egyességek száma	Árvaszék előtt köttetett	Az érdekelt felek maguk kötötték meg az egyességet, illetve a bíróság előtt köttetett egyesség	Havi tartásdíjakról szóló egyességek száma	Végkielégítési összegekről szóló egyességek száma	A havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva	A végkielégítési összegek végösszege
20	7	13	14	6	3.924 P	6.074 P

A hivatásos gyám megbízásából, illetve a nagykorú anyák kérésére az árvaszék által kijelölt ügyvédek működéséről pedig ez a kimutatás nyujt képet:

A megbízott ügyvédek működésének eredménye.

A hiv. gyámság, illetve az árvaszék megbízásából működő ügyvédek száma	Kaptak ügyet			Jelentettek	Nem indítottak pert, mert				Megindították a pert			Az ítéletek közül elutasító ítélet	A megítélt havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva
	árvaszéktől	hivatásos gyámságtól	összesen		anya nem akar perelni	anya ismeretlen	apa ismeretlen	apa, anya v. gyermek meghalt	befejezést nyert ítélettel	per folyik	per szünetel		
17	113	519	632	629	39	22	21	8	362	104	18	48	93.412 P

A teljesség kedvéért megemlítendő, hogy a hivatásos gyám, illetve az anyák kérésére az árvaszék által megbízottakon kívül az anyák kérése folytán 65 ügyben más ügyvédek is eljártak tartási perekben.

Ezek működése folytán az 1933. évben 41 ítélet hozatott s a megítélt havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva 8304 pengőt tett ki, ez az összeg azonban a fenti kimutatásban már szerepelt.

Vagyis összegezve az egészet: az árvaszék a nyilvántartása alatt álló, házasságon kívül született gyermekek részére az 1933. évben bíróilag megítélt, illetve gyámhatóságilag jóváhagyott egyességgel megállapított havi tartásdíjak összege egy évre átszámítva kitesz 93.412 pengőt, végkielégítés fejében pedig befolyt 6074 pengő.

f) *Törvényesítési ügyek és házasságon kívüli gyermekek örökbefogadása.* Az utólagos házasság útján való törvényesítést az 1933. évben 26 gyermek ügyében kezdeményezte az árvaszék, a törvényesítés anyakönyvi feljegyzése mindegyik esetben megtörtént.

A legfelsőbb kegyelmi törvényesítést 25 gyermek ügyében kérték az érdekeltek s javasolta az árvaszék, ezek közül 11 esetben nyert kedvező elintézést; az előző években megindított ügyekben pedig 2 gyermek törvényesítése rendeltetett el.

Az 1933. évben előfordult örökbefogadási ügyekről a következő statisztikai táblázat tájékoztat:

Hány gyermek örökbefogadási ügyében indult meg az eljárás?	426
A szerződések közül hányat foglalt jegyzőkönyvbe a gyermekvédelmi osztály?	407
Hányat mutattak be a felek elkészítve jóváhagyás végett?	19
A gyermekek közül hány volt külföldi (osztrák, német, cseh, szerb, román, orosz)?..	29
Hány nyert gyámhatósági jóváhagyást?	384
Hány nyert gyámhatósági megerősítést?	248
Hány esetben szűnt meg az eljárás különböző okok (gyermek halála, a felek visszalépése, gyámhatósági jóváhagyás megtagadása) folytán?	1
Hány tétetett át az illetékes gyámhatóságokhoz?	33
A megelőző években megindult, de még be nem fejezett ügyek közül hány nyert kormányhatósági megerősítést?	33

Az örökbefogadási ügyeknél az előző évekkel szemben jelentékeny emelkedés mutatkozik. 1931-ben ugyanis csak 283 esetben, 1932-ben pedig 354 esetben indult meg az eljárás, míg 1933-ban 426 házasságonkívüli gyermek örökbefogadására kötöttek szerződést.

Az örökbefogadások számának emelkedése azzal magyarázható, hogy a természetes atyák egyrésze tudomást szerezve a kegyelmi törvényesítési eljárás nehézségeiről és hosszadalmasságáról, inkább a könnyebb, bár nem teljesen kielégítő örökbefogadást választja házasságon kívüli gyermeke családjogi helyzetének rendezésére.

Végül azok a természetes atyák, akik ugyan utóbb házasságot kötöttek az anyával, de a gyermek fogamzása idejében nem lévén szabad állapotban, e miatt nem törvényesíthetik gyermeküket, — jobb megoldás híján — szintén az örökbefogadást választják.

Viszont a fenti kimutatásból az is megállapítható, hogy aránylag kevés szerződés nyer kormányhatósági megerősítést a szerződéskötés évében. Ennek oka, hogy az igazságügyminisztérium az elszakított területről származott s így rendszerint külföldinek tekintendő kiskorúak ügyeiben az állampolgárság igazolását vagy a honfitalanság belügyminiszteri megállapítását kívánja s ezáltal az eljárás hosszadalmassá lett.

g) *Az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak védelme.* Az árvaszék a kormányrendeletben nyert felhatalmazása alapján az úgynevezett anyagi elhagyottság rendszerinti megállapítását a kerületi elöljárókra bízta és csak az erkölcsi elhagyottsági ügyek intézését tartotta fenn magának. Azonban kivételesen elbírálja az árvaszék az anyagi elhagyottság kérdését is, ha az kapcsolatos az erkölcsi elhagyottsággal, továbbá azokban az esetekben, amelyekben valamelyik kerületi elöljáró illetékessége nem állapítható meg, mert a kiskorúnak egyik kerületben sem volt jogilag figyelembevehető tartózkodási helye.

Gyermekvédelmi rendszerünk bonyolultsága folytán az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak ügyei szét vannak tagolva és kellően át sem tekinthetők. A bűnöző fiatalkorúak (12—18 év között) védelme a fiatalkorúak bíróságához tartozik; a bűnöző gyermekek (12 éven aluliak), valamint a nem bűnöző, de erkölcsileg egyébként veszélyeztetett többi kiskorúak érdekében véglegesen az árvaszék hivatott eljárni; a 18 éven aluliak kihágási ügyeiben pedig a dunai kerületi kapitányság, mint rendőri gyermekbíróság intézkedik.

Ezek alapján az árvaszékhez csak egy része kerül az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak ügyeinek. A belügyi és az igazságügyi gyermekvédelmi intézményeknél még 1931-ben és 1932-ben érvényesített túlszigorú takarékossági rendszabályok a mult évben is változatlanul fennállottak s az ebből származott rendkívüli nehézségek 1933-ban is jelentkeztek.

Az árvaszék különböző intézkedéseinek alapjául szolgált számos esetben a fiatalkorúak bíróságának és a fiatalkorúak felügyelőhatóságának, valamint a dunai kerületi kapitányságnak megkeresése, továbbá a székesfővárosi iskolanővéri intézménynek javaslata, az Országos Stefánia Szövetség előterjesztése, a kerületi elöljárók jelentése, végül a szülőknek és egyéb hozzátartozóknak kérése és panasza.

Minthogy az erkölcsileg veszélyeztetett kiskorúak gyámhatósági védelmére csaknem kizáróan a gyermekmenhelyi elhelyezés szolgál, ezzel az ügykörrel kapcsolta össze az árvaszék azokat az egyéb eseteket is, amelyekben nem kifejezett erkölcsi veszélyeztetettség folytán gyermekmenhelyben levő kiskorúak érdekében gyámhatósági intézkedésre (például tanoncszerződés elbírálása, keresményi pénz kezelése stb.) volt szükség.

Az árvaszék által intézett elhagyottsági ügyekről számszerűleg az alábbi kimutatás tájékoztat:

Beérkezett ügyek száma	1.057	darab
Anyagi okból elhagyottá nyilvánító véghatározat	373	esetben
Erkölcsi okból elhagyottá nyilvánító «	94	«
Elhagyottá nyilvánítást megtagadó «	25	«
Menhelyből való kiadatást elrendelő «	87	«
Menhelyből való kiadatást megtagadó «	17	«
Felterjesztés a gondozási idő meghosszabbítása iránt	46	«
Tanoncszerződés jóváhagyása	26	«
Keresményi pénz kezelésbe vétele	41	«
Intézkedés községi illetőség megállapítása iránt	19	«
Áttétel illetékességből	294	«
Az elhagyottsági ügy folyamatban	35	«

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
HÁZINYOMDÁJA 1935 — 7344